ՀԱՅԱՍԱՑՔ Ս
ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՊՈԼՈՑԻ ԱՍՏՎԱԾԱՅԻՆ

Աստիճան Համառօտ Համեմատութիւն Արդ ասելոյ Ա. Գրոց
խրատ տեսակաց մեղաց Ընդ որս մնան զեօթանց գլխաւորացն
մեզայ՝ կէս գինէ իցէ, ի որ քան խորշելիք:
Ընդ որում և առանձին ամենք վարդապետութիւնք պատիժ պատուհասի հոգւոյ
արտաքոյ դժոխոց, և պարտաբանութիւնք դատաստանի ոտանաւոր:

Ընդդէմ եղեալ ի բոլոր իրանէն ի հայ բարբառ. ի դէպ առն նախնեաց
մեր, ի վաղընջուց ժամանակաց:

Խնդ այժմ ի լոյս ածեցեալ՝ աշխատասիրութիւք և արբատրութիւք
Տ՚ն Ա՚խիթարայ Վարդապետի Աբբատեցւոյ,
Ազգի Հայր Կոչեցելոյ:

Եւ տպագրեցեալ արդեամբ ի Պարսն Սարդսի, որդւոյ Տէրտեր
Գեղարդի Կաստանդինուպոլսեցւոյ:

Ի փառս մեծաշոյս աւ. և ի պատիւ Ամենապճնեցելոյ
Կուսին Մարիամու:

Ի հայրապետութեանն Տ՚ն Աբուարայ Ամենից Հայոց Կաթուղիկոսի:

Ցամի Տեառն 1720. Իսկ ի Թուին հայոց ՌՁԿԹ.
Օրագրոյ 20.

84/1237

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի Տպարանի Ազգին Պօղոսեան:

Հրամանաւ Ա՚նճառոյն. և վաճառիլ ձեռամբ
Գեղապանցեան Ներսէսեան:

ՐԱՆ ԸՍՏ ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ։

Եի ղի Թէպէտ բազմազանք գլեանք բարոյականաց, և խրատականաց ուսմանց՝ նաև ի ժամանակին յայնմիկ, յորում այս գիրքք Թարգմանեցաւ գոանիւր առ լաթինացիս. բայց սակայն յոյժ հանճարեղք գտան՝ ընտրօղքն այսորիկ գրոցդ։ Որք առաւել օգտակար ազգիս մերոյ համարեալ զայս քան զայլս, զկնի Թարգմանութեանն առաքինութեանց գրոց, աճապարեալ ձեռն ի գործ ածին Թարգմանել զայս։ Եւ յի բաւ սակալմ գրոհասել զմեծագունեղ հանճարեղութէն եղբարց քարոզողաց. և ժամանակակցաց նոցին, մերազնեաց վարդապետաց համաշունչ եղելոց ընդ նոսին. քան զի որպէս ի գործոց նոցին երևի, զոչ այլ ինչ, եթէ ոչ զօգուտ ազգին մերոյ գիտեցին. յորմէ և հեռևեզաւ, զի զճշմարիտ օգտակարն ընտրել կարացին։ Եւ զի ոմք ի պարզեցեալ ջուրն՝ և ոչ ի պղտորեցեալն երևին պատկեր մարդոյն, այսպէս և ճշմարիտ օգտակարն ևս այլոց՝ միայն ի միտս այնոց՝ որք մերկացեալք են ի խնդրելոյ զնւբեանցն՝ և ոչ ի միտս որոնք զայ գյատկական փառս, և զհամբաւս անձին՝ երևի։

Բայց Թէ զիարդ. և որով օգտակար իցէ, և գովելի այս գիրքս, ցուցցուք առաւել։ Որպէս առ բնական գիտութիւն ծանօթութիւնք ակզբանց գիտութեանց առաւել՝ և նախապատրաստ օգտակարք են առ գիտութիւնն. նոյնպէս և առ բարի կեանս մարդկանց յետ ընդունելոյ, ծանօթութիւնք ակզբանց բարեաց կենաց՝ նախապատրաստ և առաւել օգտակարք են առ բարի կեանս։ Իսկ այս յայտ է զի խոշնդին իմանալեաց ակզբանց բարեաց կենաց. քան զի ոչ կարեմք առնել զբարին բարւոքս՝ եթէ ոչ նախ խոստրիցիմք ի չարէն. և գիրքս այս՝ միով զնորընծայեալ մանկանէ ընձեռէ, է՛ ծանօթութիւն ակզբանց բարեաց կենաց. ուրեմն գիրքս այս՝ առ բարի կեանս մարդկանց նախապատրաստաբար օգտակար է և գովելի։

Դարձեալ իմաստասէրքն աշխարհիս, զծանօթութիւն ակզբանց գիտութեանց կոչեցին հանճար, կամ իմացութիւն. իսկ զհետևեցեալսն յայնց ակզբանց՝ անուանեցին իմաստութիւն, և գիտութիւն։ Իսկ ոմանք ևս, զնորընծայն ի մոլութեանց կոչեցաց հանճար. և զհետևեցեալսն յայնց, որք են առաքինութիւնք և ճշմարտութիւնք, անուանեցաց իմաստութիւն. ասելով. (Յօբ.ԸԸ.) Ահա ճշմարտութիւնն է իմաստութիւն, և մեկնիչն ի չարեաց է՛ հանճար. ուրեմն գիրքս այս, որ ուսուցանէ զկրթել խորհելոյ ի մտս որ է ծանօթութիւն ակզբանց երկնայնոյ իմաստութիւն. և վասն այսորիկ է յոյժ գովելի։

Դարձեալ՝ որ պարտնակէ յինքեան զբազմազան տեսակս օգտակարս, և հաղորդէ զինքն բազմաց զանազանից՝ է առաւել օգտակար. և գովելի. իսկ գիրքս այս պարտնակէ յինքեան զբազմազան տեսակս օգտակարից վարդապետութեց. քան զի բան նմանութեան քարոզադրդի՝ քարոզել. որպէս զնոգևորական գիրք խրատել. իբրև զմեկնիչ՝ զբազում բանս որ գրոց լուծանէ. և որպէս զգանձարան ճշմարտից բանից՝ զանթիւ վկայութիւն յայնց շունչ որ գրոց յառաջ բերէ. և զայս ամ՝ այնպիսեաւ ձևիւ, որով ոչ միայն հաղորդէ զինքն գրոց առ շակերտաց կատարեցելոց, այլ նա և դեռևս վարժից, և պարզամտաց.

գիրքն ի յորքանա և իցէ միոք սխալեին , ի ուղղագրել զայնս ոչ երբեք զհոգի ունէին . և այս թէ վասն ծանրութեանն աշխատութեացն , և թէ սակս այնր , զի մի եղծա- նիցեն գրիչքն . և գեղեց- կատեսիլ գիրն իբրեանց (ընդ ուղ- ղագրելն ի սխալանաց) ի ձեռն շա- լակաց՝ խայտաճամուկ , և տեղիք ծաղերց լինիցին , և անդուստ անուանց , և կամ շահից իբրեանց պակասութիւնք ծնանիցին :

Եւ զոր առեմ ի ձեռն փորձի հմտացեալ եմ . զի ի սրբագրելն իմ զայսոսիկ գրեանս (որոց վերայ ընդերկար ժամանակս աշխատե- ցայ , հանդերձ սիրելեաւ աշակեր- տաւ իմով սեբաստացի յուշանէս վարդապետիս . ընդ որում զգաստ զան օրինակս ի ձեռն առեալ ու- նեաք , նա և զհինն նախագաղա- փարս) ի բազմազան տեղիս գտա- նեաք ի յամենս օրինակս զգաղտնս տողս մնացեալս ի բաց թողե- ցեալս ի գրչաց . ի յոգւոյն տեղիս ի ձեռն բացակիտման միոյ և կամ երկուց բառից՝ կամ առաւել՝ զբո- լոր նշանակութիւն բանին՝ կամ կո- րուսեալս , և կամ ի ներհակ կողմն յեղաշրջեցեալս տեսանեաք : Եւ և այս ի յամենս տեղիս զայնպիսիս սխալմունս գրչաց գտանեաք , որով գրեթէ ցոյգք հայհոյութեաց տային բանքն . յորոց բնաւին ընդհատ- ցեն ըստ կարելոյ մերոց ուղղա- գրեցաք . և ըստ յարմարագրութեան տիպիքսեալ , և կարգաւորեալ ի յառաջին որպիսութիւն իւր վերա- դարձուցաք : Եւ ունողացն զգր- չագիրս օրինակ այսորիկ գրգիան , ի համեմատութիւն ընդ ամին հասա- ընթերցմամբ՝ յայտնապէս երևիլ , թէ ի յորքանէից ՁՁասակարաց սխալմանց իցէ մաքրեցեալ գիրքս այս . և որքանք անշնականքն բանք ի սմին՝ ի նշանակութիւն եկեալք :

Եւ զի նա և համարք գլխոց առ- քերեցելոց վկայութեց ի ՁՁծաշունչ նր գրոց՝ կարի յոյժ եղծեցեալք եին

ըստ նմանութեէ մանանայի ուղղի լինելոյն զբաղմապատն անուշութիւն համոց : Որպէսի գիրքս այս ևս յոյժ առաւել օգտակար , և գովելի :

Ձայն որոյ և մեք ըստ ակարա- թեէ մերում ճանապարհել զամենա- դրժամառելի օգտակարութիւնն գր- գոյս՝ որ մանաւանդաւն օգտակա- լագոյն գոլ երևի ազգիս մերում հայկազնոյ՝ քան եգաք ի վաղուց հետէ (թէև ոչ դիւրաւ յաջողիւք) ղն արպես գիրքք երանելոյն ալ- ղերսի սպեցաւ , նոյնպէս և սա , և զինի սորին գիրքն առաքինու- թեանց ի լոյս ածիցին ի ձեռն ապագրութեէ . որպէս զի այնու ի բնաւից սխալմանց իւրեանց , որք ի ձեռն անհմուտ գրչաց չարակ- բատեցան մաքրիցին . և բնաւից վտիտաքողաց դիւրագիւրք , և դիւրագիւրք լինիցին . և ողորմու- թէ Տն ոչ անտես առնելով զվանս մեր , որպէս յաջողեաց գրագրացն ալղերսին , ի թուին ՔՂ . ՈՀԵ . նոյնպէս և յաջողեաց գրագրացն սո- րին , ի թուին ՔՂ . ՉԻ . և յաւարմէ յաջողել նա և զրագրացն առաքի- նութեց գրոց :

Եւ զի թէպէտ՝ իբրու ի ջրից հարիւրից ամաց հետէ , այսքիկք գրեանք ծաղկեցան յաղգի մերում. և հաղարաւոր ձեռագիրք օրինակք տարածեցան ի ձեռս վարդապե- տաց , և քահանայից , և այլոց ու- սումնասիրաց . բայց ոչ բաւակա- նապէս լցուցին զնախաքս ամենից: Քանզի բազումք փոփաքողք այ- սոցիկ երից գրեանց , սակս պակա- սութեէ կարողութեէ առ այն քան ծանրագոյն ծախս , որք պահան- ջեին առ գրութիւն այնց՝ վերա- ձնային զդիեցեալք: Քանզի որպէս յայտ է փորձառողաց , հարիւր մնալին հազիւ բաւականանայր ու- մեք առ ի առացումն երից առա- ջելոց գրեանց , այսինքն , ալղեր- սի , մովսէսեց , և առաքինութեց գրոց : Եւ այն քանիք ծանուք ծախիւք եղեալքն և՝ ոչ լինէ՛ն ուղղագրեցեալք . վասն զի գրա-

էին ի գրչաց · ուստի հարկ եղեւ մեզ՝ զբնաւս վկայութիւնս ուրոյն ուրոյն որոնել ի ամենայնէ գիրս · եւ գտանելով ուղղել զսխալանս հայմարոց գլխոցն · եւ մինչ նայեւ զայս ծանր աշխատութիւն յանձին կալաք, եդաք ընդ համարոց գլխոց , նա եւ զվերնս տանց · ի ձեռն որոց , ի խնդրողացն՝ թարց աշխատանաց գտանիլ կարիցեն առ բերեցեալ վկայութիւնքն ։

Բայց գիտելի է · զի ի յոմանս ասացս տեղիս , մինչ առբերեցեալ վկայութիւնքն ըստ համարոց գլխոց , եւ թուոց տանց , ըստ խաբեանց չարագրութեց ոչ գտանիցին ի յամենայնի մերում , ոչ ուրեք այլ նորիկ պարտին վարկիլ թէ սխալեալ եդեալ իցեն թիւքն · այլ զի ի լաթին թարգմանութեանն , յայնմիկ գլխոջ եւ համարում այնպիսեաբար շարագրին բանքն · եւ գիրքս այս ի լաթին լեզուէ գոլով թարգմանեցեալ , ըստ այնմ շարագրութեան գրեցեալ է եւ վկայութին , որ ի մերումն՝ ունիք ուրիք են այլապէս ։ Եւ զի ոչ է ըստ իրաւանց այլայլելն զշարագրութիւս վկայութեց առբերելոց ի հեղինակիւ գրոյն , ըստ որոյ շարագրութեն կարգեալ է եւ զնւր բան · ուստի որոյ թողեալ այնպէս ։ Կամնապէս՝ նա եւ որ քան առ այնս՝ որք ըստ նորոց քերթողեաքանից էին ընդգէմ արհեստի քերթողութեն , եւ նշանակութեն բանից զոչ իմն ինչս առ բերելին , ոչ եղեալ ձեռնամուխ , առ ի այլայլել · քան զի անգուստ ինչ ոչ հետեւին , այլ մանաւանդ քաղցրաբանութիւնք , եւ դիւրիմացութիւնք բանից պատճառին ։

Արդ ընկալարուք սիրով զհինն առաքերտին՝ նա եւ զայս գիրքս որոյ վերայ մեծաւ սիրով աշխատեցաք ի փառս Այ · եւ ի յօգուտ ձեզ փափքողացդ ։ Եւ զի բնական է այս ամենից , զի զայնս իրս որոց վերայ մեծաւ սիրով աշխատին՝ վասն մասուցանելոյ այլոց , զնոյնան մեծաւ սիրով ընծայեն · եւ փափաքին , զի ի բազմաց վայելեցեալք լինիցին , որոյ յուսովք եւ աշխատեալք են ։ Ուստի եւ մեք ըստ մեծութեն սիրոյ աշխատանաց մերոց՝ մեծաւ սիրով ընծայեմք զայս ձեզ · եւ փափաքիմք զի վայելիցեք , խնդրելով ի ձէնջ միայն զաճախաձոյ աղօթս ձեր՝ վասն մեր աշխատողացս ի սրբագրելն · նա եւ վասն տոհմին ղեմաս տալագրութեան , եւ վասն ուխտիդ կերպիւ օժանդակողացն՝ առ լոյս ածումն մատենիս · որ է՝ միայն ի փառս Այ · ի յաճախումն այսպիսեաց օգտակարից գրեանց · եւ ի յօգուտ ձեզ փափաքողացդ ։

Եւ վերջապէս , խնդրեսցուք ի Տէնէ զի յաջողեսցէ մեզ տեսանել նա եւ զդիւրս առաքինութեց տպեցեալս · որոյ մեծագոյն մասն սրբագրեցեալ , եւ պատրաստեցեալ է · եւ առ վերամնացեալսն աշխատիմք զօրհնաւորազ , առ ի աւարտս հասուցանել ։ Բայց սրբոյն առ ծախս տալագրեցման նորին , մինչ բաղումք գոյք պահանջին , հայցեսցուք ի Տէնէ , զի տայցէ զմեծագոյն յաջողութի , եւ զկարողութի այնմ , որ զծախս տալագրեցման նորին առնելոց է՝ ։ Որպէս զի կարելի լինիցի նաեւ նորին տալ գրութեն սկսանումն եւ աւարտումն · որ է մեծագունեղ լուսաւորութի , եւ հոգեւոր գանձ , եւ պարծանք ազգի մերում ։ Աջդ՝ վերջաւորեալ զբանս , խնդրելով ի Տէ վասն ձեր զամենայն հանգիստ , եւ օգտակար բարիս · յանձն առնեմ զիս հանդերձ խմայիօք՝ ամենայն աղօթից ձերոց ։

Մնալով պատրաստական ամի ։

Աշխարհս ձեր Մխիթար
Վարդապետ Աբգաւառեան ։

Նա ոչ վերժէ վայուժ մեղացն իւրքեան ցուցեալ ։
Ոյ միանգամ ձանձրեաց վինքն զոլ մեղուցեալ ։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Հեղինակին Գրգոյ ։ առ բոլոր
գորձն ։

ՊԱՏՄԵԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ
ԻՄԱՒԻՄ ՋՄԵՌԱՅ ՆՈՑԱ · ԵՒ ՏԱՆՆ
ՅԱԿՕԲԱՅ ՋԱՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆԱ ՆՈՑԱ·

Եասյ. Ճշ։։ Ըստ արիստոտէլի ՝ի յառաջին գիրս քաղաքականացդ ։ որպէս յաճախագոյն քան զամենայն կենդանիս է առաքինեալ մարդն ։ նոյնպէս որոշեալն ՝ի յառաքինութենէ՝ է՝ չարագոյն յամենեցունց ։ Վասնզի զբաղում՝ չարիս կարէ խորհիլ ։ և հանել իսկեւմեւթեամբն ։ այլ զի այս պատուհի նմա սխալմամբ ։ զոմն զի ամենայն յօժարութիւն բնականապէս ածի ՝ի բարին ։ և ոչ ՝ի չարն ։ մինչ սխալեալ խաբեսցի ։ և ըստ ոյնմ՝ որ չարն է ։ կարծեսցի բարի գոլ ։ Եւ յայտանէ է ։ զի ձեռայինն արդարութիւնն ոչ առաջանայն ընդ ամենայնի ձարդոյն անարգեալ գտանիցի զնա ։ (զոր օրինակ գաւազանագործացդ զգաւազանդ ։ որ ոչ ամենեցունց սոյնպէս ։ այլ դիւտութեամբ ։ և աւագի չարութեամբ ։) այլ իւրովի անհնուն բարութեամբն համբերել ։ և ածէ զինարդն յատաշխարհութենէ ։ Եւ զի Ճանաչեացէ զսխալանքն իւր ։ առաքեաց զնարդարէս ։ և զաւաքեալս ։ և ոչ գտեալ մինչև ՝ի կատարած աշխարհի առաքել զբանբողոքս առ ՝ի պատմել ժողովրդեան զամեղս նոցա ։ զի գործցին ։ և փրկեսցին ։ Եւ այս է ։ զոր ասէ ։ պատմեա ժողովրդեան իմում զամեղս նոցա ։ Քանզի ոչ խորհին ՝ի չարիսն ։ նեխէ ոչ

Նախ Ճանաչիացն ։

Արդ՝ յետ այսոյ օգնականու-
թեամբ Տեառն ընդհատցուք զՔ՝ի
Թարգմանեցաւք զգիրս ա-
ռաքինութեանց, որք առնեն զը-
մարդն բարի, արդար, և հաճոյ
ՈՅ, նաև կատարեալ. և զի յա-
րուցանիցէ զայսոսիկ, և զիւրաքան-
չիւրս ՚ի մոլութեանց, որք առ-
նեն զմարդն չար, անիրաւ, և
առելի ՈՅ, նաև զառաւելութեամբ
զարձեալ յանձնելով զմեզ նոյն
ընդհատ փրկչին՝ ձեռն՚ի գործ
արկեալ՝ ակամբիմք Թարգմանել
զգիրս մոլութեանց. որպէս զի
ծանեալ գոլով նոցին գարշելիից,
առանձինս բեւեռացեալ հոգին ՚ի սէր
առաքինութեանց. քանզի ներ-
հակքն եզեալք միմեանց,
առաւել յայտնին: Արդ՝ ոչ լի-
նիցի առաւել օգտութիւն ուսումն
այս քան զառաջինն՝ ՚ի յընթերց-
նուլն, ՚ի ուսանիլն, և ՚ի ուսա-
ցանելն. զի որպէս ոչ առաւել խո-
հեմութիւն է զտուցեալսն պահել
քան զոչիսլեալսն առանձինս, սոյն-
պէս ոչ առաւել առաքինութիւն է
խորշիլն ՚ի մոլութեանց՝ քան առա-
նալ զառաքինութիւնս. քանզի
խորշիլն ՚ի մոլութենէ՝ է առանձինս
զառաքինութիւն:

Արդ՝ յառաջանամք այսպէս:
Եսայի՝ առաջոյդ զմոլութենէ
հաստատակամար: Եւ ասէ զհօրէն
զկամաւոր մեղաց յատկացեալս: Եւ
զատ այսմ յառաջեգեալ գործս
բաժանի ՚ի յոլովն մասունս:
Առաջին մասն ունի զհինգ շաւա-
ղս՝ Եսայի՝ թէ զինչ իցէ մեղքն, և
անուանեալք նորին: Երկրորդ՝ ըզ-
զարշելիսն նորին: Երրորդ՝ ըզ-
շարժողսն ՚ի մեղս: Չորրորդ՝
զբաժանմանէ մեղաց: Հինգե-
րորդ՝ զհնարից նոցին:

ԱՍՏԱՂԱՊԵՏ

Ա Ր Ա Տ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Յաղագս մեղուիցն՝ հատարակաբար։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն։

Յաղագս մեղուց, և Անուանց նոցին։

Ա Ր Դ՝ նախ գիտելի է զբնութեանէն մեղուիցն, որ ի մէջ չարին, մեղաց, մեղադրելոյն, արատին, մոլութեանէ, և պարտաւորութեանն։ Քանզի չարն է արատ կատարեալ բարւոյն. կամ յետս դարձումն յանեմոխտելի բարւոյն։ Իսկ մեղքն է դարձումն առ ցածոխտեան բարին։ Եւ մեղադրելի է անպատշաճ կիրառումն առ ընդհանուր ի առնելն ինչ. կամ ի զանցառնելն։ Ալ արատն է ապականութիւն պատկերին ԱՀ։ Եւ մոլութիւն է ապականութիւնն բնական բարւոյն։ Իսկ պարտաւորութիւն է պատժապարտ լինիլ։

Ա Ռ Դ՝ քան օգտակարն՝ մեղքն առհասարակ ասի. մեղքն է յետս դարձումն յանեմոխտելի բարւոյն. և դարձումն առ ցածոխտեան բարին։ Եւ առհասարակ այս առնեալ լինի քան այնմ որ մեղքն է ի կատարն։ Եւ այսպէս էր ի հրեշտակսն, և ի մարդն. յորժամ խոտորեցան ԱՀ, և յարեցան ի առնչութեան։ Եւ ասի ԱՀ առ ցածոխտեան բարի. զի առնելիւն ոչ կարէ փոփոխել յայնմանէ որ է. քան այնմ՝ որ ասի մեղքն. մեղքն է ամ առաջեալ, արատ գեալ, կամ զանկատեալ ընդդէմ առաքինի օրինացն։ Եւ առհասարակ այս առնեալ է քան բնութեանն, յոր

դործեցեալ լինի մեղքն ։ Եւ դի տեսէ ե , զի երեք են ի մեղքն ։ այսինքն գործ , արատ , և պատուհասք ։ Գործն է , որպէս , դողանալ , սպանանել , պոռնկիլ ։ և այնպիսիք ։ Եւ արատն է , զոր չեզն որակութիւն , որ մնայ ի հոգին ի գործոյ մեղացդ ։ Իսկ պարտաւորութիւնն է պարտական լինիլ պատժոյ , որ մնայ ի գործոյն , և յայսոսիկ ։

Դարձեալ ասեմք այսպէս ։ Մեղքն է ցանկալ այնմ՝ զորս խոստացաւ Քս ։ և փախչիլ յայնց, որոց նա համբերեաց ։ և ասեմք այս զմեզ ցուցանել պակասեալս յօրէնսն մերմէ , որ է Քս ։ Դարձեալ ։ մեղքն է կամք պահելոյ , կամ հեռուելոյ այնմ՝ , զոր արգելոյ բուն Աստուածն ։ և ասեմք այս առեալ լինի ըստ որում նկատի բաց բարձումն բարոյ ունակութեն , որ կերպարանօրէ , և ուղղէ զնիսա։ Դարձեալ մեղքն է արժանաւորութիւն պատժոց , ըստ առաքելոյն , որ ասէ. Հոսմ.ը։ ։ Թոշակ մեղաց մահ է ։ Դարձեալ ։ մեղքն է ապականութիւն տեսակին , եղեալ նեին , և կարգին , որ ի յիւրաքանչիւր առեղծուածս ։ զի ամէն , և բարի , խմացեալ լինին տեսակաբ իմն ։ իսկ իւրաքանչիւր տեսակ է ըստ չափու իմն , յորմէ իւրն ունի զեղանակ , որ նկատէ ի չարին ։ Իսկ ըստ տեսակին իւրաքանչիւր իր կարգի առիմն , և ըստ զանազան առարկանաց բարոյն՝ են զանազանք առարկանք տեսակին , և զանակին , և կարգին ։ Եւ ամբոխիս ասեմք այսպէս ։ մեղքն է առանձնաւորն ածային օրինացն ։ և անհնազանդութիւն երկնային պատուիրանացն ։ Սահմանս այս առեալ լինի ըստ այնմ որ մեղքն է ի կամքն , և ի գործն ։

Եւ դիտելի է , զի բազումք են անուանք մեղաց ։ քանզի կոչի անհնազանդութիւն , ըստ այնմ որ ընդդիմանայ հրամայողին ։ Աստ յանցաւորութիւն , ըստ այնմ որ ընդդեմ բնական , և դրական օրինացդ ։ Աստ ևսաուանգանութիւն , ըստ այնմ որ նկատէ ի առնելիսն ։ Նաև ասէ խոստումն ։ զի ըստ ամբրոխոյ՝ ի յայմ մեզս է խոստումն ։ Աստ և զանցառնութիւն , ըստ այնմ որ զանցառնի նովաւ փրկութիւն հոգւոյն ։

Սակայն կրկին է զանցառնութիւն ։ մինն է առանձնաւորն առնելեացն և միւսն ընդդիմանալ հրամանացն յորժամ գործով հակառակի հրամանաց ։ Այլև ասի անօրինութիւն , ըստ այնմ որ ձեռամբ ընկերին ։ որ է ընդդեմ ուղղութեն , զոր պարտի ոք ընկերին ըստ օրինաց ։ Աստ և չարութիւն , ըստ այնմ որ ունի սկիզբն զևամբն քանզի կամքն յատկապէս է առբարին ։ այլ չարութիւն փոխէ զնմացուն ։ և այսպէս պատրէ զհոգին , զի կամասցի զչարն ։ Աստ ապստեղութիւն , վ՚ոչ զի կարօտանայ մաքրութեն ։ Աստ և քրեական , ըստ այնմ որ վատասիրաբար զի ասէ Օգոստինոս ։ քրէականն է մեղք ամբաստանութեն , և դատապարտութեն արժանի ։ Այլև ասի անիրաւութիւն ։ զի բառնայ յոչ զնոքայն , այսինքն զպատուհասսն , և զհնազանդութիւն ։ Բառնայ և զընկերին՝ զոր ինչ պարտի նմա ըստ օրինացդ ։ Նաև բառնայ ի հոգւոյ իւրմէ , ոչք են հարկաւորք նմա ի փրկութեն , այսինքն զնուէն այս։ և զբարեհամբաւութեն ։ Աստ և յանցանք , ըստ այնմ որ թողու ոք զայն՝ զոր պարտի առնել ։

Եւ դիտելի է , զի չարն , կամ մեղքն տեսակաբար ոչինչ է ։ ոչ ասէ Օգոստինոս ։ Իսկ նիւթականաբար նշանակէ զգործն , որ է առանց պատշաճաւորն կերպարանութեն ։ ոչ ։ տալ զոգոր մութեն , աղօթել , և պահել , և ոչ ի փառս այլ , կամ ուրախութեք ։ և ոչ վասն յուսոյ հատուցման ։ Ընդ օրինակ , խաչարան երբեմն կոչի պակասութեն լուսոյ ։ և ըստ այսմ ոչինչ է ։ և երբեմն ցուցանի զաղջամղին օդս ։ և յայնժամ նիւթաբար է լինչ ։ և այսպէս խմացեալ լինի

նոցին՝ յատուկ կամաւք իւրեանց մեղանչել · արդ՝ վասն է՞ր ոչ դա-
ւեաղ արդարադատն՝ որ ոչ բա-
նադատեաց մեղանչել նախատե-
վասն այնորիկ որ դուք զնա՞ծ ՚ի
աբանելիս բարեացն, գովեացե՛ք զնա
և ՚ի վե՛ր ժխնդրութիւն չարեացն ·
որոց ողբե՛ք, և ապառնայ · զի թէ
ոչ ողբա՛ք, ոչ լինի՛ր յորդորուիս
և թէ ոչ ապառնայր, ո՛չ հետևե՛ր
ուղղութիւն ։ Ապաւրեսին յամի բա-
րեբանեա՛ զնա՛ծ առանց արանձնա-
լոյ, ապաշնորհութիւն, և ուժգո-
հութիւն · զի ամ՛ գործք նո՛ր, կամ
արդարք են, կամ բարեգործք ։

ԳԼ. Բ.

Յաղագս գարնանութեան մեղուց ։

Շուտասական առնե՛ մեղբն
զժողովուրդս։ Աւուրց
ժգ. ։ ԺԴ. Հարցեալ եղե՛
գրեսս՝ (որ էր սի՛ ՚ի
յեոթեանց փիլիսոփայից)
Ընդէ՞ր է բարեգոյն, և երանագոյն
՚ի կեանս այս ։ Պատասխանեաց ·
միտք բարեդիտակ ուղղութեան. և
ընդդէմ այսմ ոչինչ չարագոյն, և
թշուառագոյն քան զմիտս որոյ
խոհեմութիւն գիտակ է մոլութեանց ։
Արդ՝ գիտելի է, զի երկու են,
որք առնեն զմեղբն գարնելի ։

Ա՛ռաջ՝ զի ամենևին անհանգիստ, և
հակառակ է՞ այլ · և այս յայտ
է բազում կերպիւ ։ Ա՛ռաջ՝ զի ա՞ծ
է ծայրագոյն բարի՝ յորմէ են ամ՛
բարիք · այլ մեղբն է ընդդէմ ամ՛
բարեաց · ապաւրեսին է հակառակ
այլ ։ Դարձեալ · ա՞ծ է ծայրագոյն,
և ճշմարիտ կեանք · ՚ի յոր, յորմէ,
և որով ամենևեքեան կեան · իսկ
մեղբն է զրկուա՞ կենաց, որ մա-
հացուցանե՛ զամ՛ բարիս ։ Դար-
ձեալ · ըստ Օգոստինոսի, ա՞ծ է
իմանալի լոյս · ՚ի յոր, և յորմէ, և
որով իմանալիսն լուսաւորին ա-
ղեղեքեան · իսկ մեղբն է խմանալի
խաւար · արդ՝ ոչ լոյսն ընդդի-
մանայ խաւարին, և ՚ի բաց մեր-

քնե՛ բանն · Դանիէլի գ. Գիշերն, և
խաւար՝ զՏ՚ր օրհնեցե՛ք ։ Եւ կամ
այսպէս · մեղբն սեռականաբար՝ է
յեոս դարձուածն ՚ի յանեխոխոս քա-
րուցն · իսկ նեխտաբար՝ է դաք-
ձուա՞ն սուխոխոսական բարին ։

Ա՛յլ խնդրի, թէ ուստի՞ է չարն,
կամ մեղքն ։ Ասելի է, ըստ
Օգոստինոսի, թէ ՚ի չար կամաց՝
որպէս ՚ի չար ծառոյ՝ են ամ՛ չար
գործք իբր զչար պտուղ ։ Չորրորդ
ասէ Տ՚ն · ծառ չար՝ պտուղ
չար չառնէ ։ Ա՛յլ թէ ուստի՞ է
չար կամքն ։ Է՛ ՚ի բնութէ, որ
քան ինքեան բարի է, ասկայն պա-
կասեալ լինի՝ եթէ ոչ պահեսցի
ձեռամբն ընարհօք ։ Արդ՝ այս է
չարն բանական սուեղծուածոց · զի
ազատ կամքն, որ է իշխան գործոց
իւրոց, կամաւորապէս կասի ՚ի բա-
րւոյն · զի ոմք ՚ի բարի երկրի՛ ուե-
սանելիք՝ բուսեալ փուշս · և ՚ի բա-
րի հանդերձի՝ ցեղս · և ՚ի փոյ-
ռե՛՝ որդն · ոչինչ՛ս և ՚ի պակա-
սութէ բնութէ չառաջեալ մեղբն
Ա՛յլ թէ ասիցե՛ ոք · մեղբն ոչինչ
է · պրպէս ասացաք զբնութէ ։
Ա՛ռաջս ասէ Օգոստինոս · որպէս
անառաղութէին ոչինչ է, ասկայն
թուլացուցանե՛ և սպանանե՛ զմար-
միններ, և կարօտանայ ՚ընդհանուր
այսպէս և մեղբն ոչինչ է, ասկայն
ապականե՛ զզօրութիւն հոգւոյն · և
բառնայ զառաքինութիւնս, որով
կենայ հոգին ։ Դարձեալ՝ խնդրի,
թէ վասն է՞ր ստեղծ ա՞ծ՝ զոր նախ
գիտե՛ր գերծելոց · Ասելի է, ըստ
Օգոստինոսի, թէ ո՛չ բնաւ ստեղ
ծանելեր զոք, որ գառնալոց էր
չար, և ո՛չ թոյլ տուեալեր գե՛ր-
ծիլ, եթէ ոչ գիտացեալեր ՚ի չա-
րե՛ն այն արտարերել զբարի լինե-
անչնեալքն են գտատատուքն այ ·
որ և ողբերմի չարաց ոմանց՝ գար-
ձուցանելով զնոսա · իսկ զոմանս
արդարութէս պատժե՛, ոչինչ երկն
չէ գալ ՚ի չարութէ ստուգ, և ո՛չ
բնաւ կարօտանալով արդարութէ
ոմանք · զոմանք բառնագատե՛ ՚ի մե-
ղանչել · թէպէտ և նախագիտակե-

ժէ ինա . այսպէս ասէ ընդդիմա-
նայ մեղայ ։ Դարձեալ . եթէ ոք
եղծանէր զպատկեր Թագաւորի ,
կամ զոմիոք ձերսարանկար արուեստ
առնէրին , մի բանեորէր ինա . այլ
ամէն է արուեստաւոր ամենեցուն .
որ և արար զմարդն ըստ պատկե-
րի իւրում , և ըստ նմանութեան .
ապաւրեսն մոլութիւն , որ եղծա-
նէ զպատկերն այ , կարի վիրաւո-
րէ ինա ։ Դարձեալ . ամ որ ամ
բոսէ զՔրիստոսէրութէն , և զբա-
զաք՝ կալով ներհակ կացուցանէ՝
և օրինադ նորին , բարկացուցանէ
զՔրիստոսէրն . կամ զնուռամարիօզ
քաղաքին . այլ՝ որպէս վերնադրեալ
ասացաւ , մեղքն է առանձանաւն
ամէնայն օրինադ . և անհնազանդու-
թիւն պատուիրանադ նորին , որով
կատարվարէ զաշխարհս . ապաս-
րեսն մեղքն բարկացուցանէ զնա ։
Դարձեալ . ըստ Օգոստինոսի ,
առեղծաւ մարդկային բնութիւնս
առ՝ ի հանդչել՝ և սիրել զնա , նաև
զմայրել նովաւ . այլ զայս ամ որ
դէրս մեղքն . ապաստրեսն է առե-
լի այ ։ Դարձեալ՝ եթէ ծառայ ոք
՝ի բաց կայր՝ ի բարւոք և՝ ի պա-
տուական է Տնե իւրում , և հնազան-
դէր չար՝ և անպետ Տն , և նորին
թշնամւոյն , նախատինս դնէր նմա.
այլ՝ զի որ մեղանչէ , ի բաց կայ
յայ , և հնազանդի սատանայի . ըստ
այնմ որ ասէ Յոհաննու Ը. 34. Ոմ
առնէ զմեղս , ծառայ է մեղացն ։
Վասն որոյ այսպիսին նախատէ
զնա ։ Դարձեալ . եթէ ոք սղջէր
զինարան ուրուք , և կամ ինքն հարան
շաղաշարիւր ընդ այլում , առնէր
անիրաւութիւն ժիտային . և լինէր
մահապարտ ըստ նմայնին , և ըստ
մարդկային օրինադ . այլ՝ զի հան-
ապազակ հաշին է հարան այ . ոմ
ասէ Ովսէայ . Ը. 20. Խոստացայ
զքեզ ինձ հաւատով ։ և՝ի Յո-
հաննու . Ը. 29. ասէ վա Քն ։
որ առնէ զհարան , նմն է ժիտայ ։
այլ որ մեղանչէ , սղջէ զհոգին ,
և եղծէ զհանապազակութիւնն զոր
պարտ այ . ուստի մահապարտ է
այնպիսին ։ Դարձեալ . ոչոք է
այնպիսի մեծ բարեկամ այ՝ յեր-
կինս , և յերկրի , զոր ոչ ասիցէ
նմա մահու չար՝ եթէ դառնայցի՝ ի
նմա մեղք . ոմ յայտ է՝ ի բարձ-
բացդն հրեշտակն , և՝ի յառաջին
մարդն ։ Դարձեալ՝ յոյժ առնէր
ցուցանէ ոք ինքեան զայն , զոր
առանձել կամի միով արով հանդա-
դանդն սպանանելն ընդ որդւոյ
իւրոյ , քան եթէ ճեռացէ նոյնն կնո-
դանէ խնայելոյն յորդի իւր . այլ
ասէ՝ զան կամելոյն բառնալ յաշ-
խարհէս զմեղս , մատնեաց՝ ի մահ
զորդի իւր սիրելի . ըստ այնմ որ
ասէ Էսայ . Ծգ. 8. Վ՚ անօրէ-
նութեց ժողովրդեան իմոյ՝ ի մահ
վարեցաւ . սպաստրեսն մեղքն կա-
րի առնէլ է այ ։ Դարձեալ .
առաձել կամեցաւ ասծ ունայնանալ՝
առնլով զկերպարանս ծառայի , և
անկանիլ ընդ լծով խիստ ծառայ-
ութե , քան մեզանդն մնալ յաշխար-
հի . որպէս ասէ Փիլիպեցւոց . Բ.
7. Չանձն ունայնացոյց՝ զկերպա-
րանս ծառայի առեալ ։ Եւ Եսայ-
էայ . Խգ. 24. արարեր զիս ծա-
ռայել՝ ի մեղս քոյ ։ Սակայն յիմար
մեղաւորք դեռևս չանան ընկենուլ
զնա ընդ ծառայութէ , և հանել
զնա՝ ի խաչ . որպէս ասէ Եբրայ-
եցւոց . Ը. 6. վերստին՝ ի խաչհա-
նել անձանդ զորդին այ , այսինքն
ըստ այնմ ոչըան կրկնեն զպատա-
ճառ մահու նորա ։

Երկրորդ , զի մեղքն է առելի
հրեշտակաց . քանզի անհնա-
նութէն է պատճառ առելութէ ,
որպէս նմանութէն պատճառ սի-
րոյ . այլ հրեշտակք , ըստ դիտնե-
րոյն , են պատկեր այ . և յայտ-
նութէն դաղտնի լուսոյն . հայելի
յամառ՝ և յոյժ պայծառ . առատ-
բեսն դարշութէ , և խառնար մե-
ղացն է նոքա յոյժ առելի Դարձեալ
անպատուհութէ է որդւոյ՝ հայր ա-
նարդեալ . որպէս ասէ Սիրաք .
Գ. 12. այլ հրեշտակք են որդիք
այ . որպէս ասէ Յոբ . Ա. 7.
աստեղք առաւօտուան օրհնէին զնա.

և

թէ ոչ երևեցայր սրտմտեալ , յոր- ժամ ընկիւզէր զորդիան ի հուր յանխոնարհ ։ Դարձեալ . դատա- պարտէ զիմպղին . որպէս ասէ . Ի- մաստութեամբ . Ժզ. 14. մարդ չար՝ ապաւանէ զիմպղի իւր ։ Զոր ամե- նեքին Օգոստինոս առեալ . ոչ այն- պէս մեռանի հոգին , որպէս զի կա- րծեցեալք ամ չարժմանն . այլ ընդ հեռանալն նր՝ ի յաղթելէն կենաց մեռանի . քանզի ըմբռնի յաստ կենացդն , և նմանի անա . և չար կամօքն ապաւանի . և ոտիւթեամբն կռապաշտ ։ Չմտահոգ այսմանէ ասէ Սիրաք . Իսա. 3. Հանիւթ նր ժա- նիքն առեալ , որ ապաւանի զիմ- գիս մարդկան . և ոչ վայելն զիմ- գիս , այլ զմարմինս . ասասի և զկնի ասէ . որպէս զասւոյ էրկայ- րի ամ անօրէնութեան . էրկայցէ՛ վ՚ այն ասէ , զի ապաւանի զիմպղի , և զմարմին ։ Դարձեալ . բառնայ ՚ի մարդոյն զամ բարիս . և ՚ի ներքս աճէ զամ չարիս . քանզի յաւիտեանական արքայութիւնն . զերազայրութեանէ եկեղեցւոյ , և զ- ժառանգաւորութեանէ նորին . ասասի Ամբրոսիոս . որ ոչ առնի զերծն , կորուսանի զամ բարի . նաև զինքն իսկ . և վ՚ այսպիսւոյս ասէ . քան- էր , թէ չէր ծնեալ ։ Դարձեալ . առնէ զմարդն անարժան ամ բա- րւոյ . զի ամ բարի է յայ . վասն այսորիկ որ մեղանչէ ՚ի յայծ , ոչ իմիք բարւոյ նորին է արժանի . ասասի Օգոստինոս . մե- ղաւորն ոչ է արժանի հայելն , զոր ասէ ։

Մարմարդ՝ , զի մեղքն յոյժ հաճոյ է սատանայի . քանզի մեղաւոր հոգին է հարան սատանայի . և ա- ռանալ զերծին նորա ՚ի յինքն՝ յոյ- նոյ . արդ՝ որպէս իմն ՚ի յաղագիալ զահակին ապաւանի , (ոյր ասէ Ի- զեսուս) քանզի ծանիցէ զիհոգ- մէրն արտաքս երթալ . այսպէս և մեղքն ապաւանի զայն՝ որ յաղնոյ գնա . որպէս ասէ Յակոբոս . ա- ւ. 15. Ա՛մեղքն կատարեալ զանձ ծնա-

և գովելին որպիքն այ , ապաստարանն անպատառելութեան է նոցա մեղքն , որով անարգի այծ ։ Դարձեալ . մեղքն ընդունայնացուցանէ զաշ- խատանս , զիոգս , և զդործս նոյ . քանզի ասէն հրեշտակքն . Յերե- միայ . Ժա. 9. բժշկեցաք զբաբել- լաւն , և նա ոչ բժշկեցաւ . իբր թէ ասիցէ . արտարաք զոլորտն պարսից ՚ի մերս կողմանէ . այլ վասն մեղաւոր մարդկան ոչ է առ գկատարումն հոգւոյն մեր ։ Դարձեալ . ասէ Բ- ղեհեզարոս , թէ հրեշտակք գան- կանացեալ նորոգել գկործանումն քա- ղաքին իերեմայ , չկաման գտանել գբարիս կնդ ասէն . վասն այնորիկ երթևեկեն առնեն ՚ի մէջ մեր , և այլ , հաշատարմանալ ս մտանե- լոյ նմա գնդնոմէիս մեր . ոչ ա- նարժան համարելով զմեզ լինել բնկերակցիցք իւրեանց , որոց այժմ եղեալք են ապաստարքն . արդ՝ զորս ուրախացուցանէ արդարն , և զդջացուցանէ զնոյնս տրտմեցու- ցանել մեզանէն , և անդնդին ։

Ա՛րմարդ . զի մեղքն յոյժ վնասէ մարդոյ . նաև ոչինչ կարէ ոք վնասել մարդոյն՝ որ իցէ արտաքոյ մեղաց . որպէս ասէ Յովհաննէն . ա. 5. Ոչ պահէ զբազատութիւնս , ոչ կրեսցէ զբարութիւն ինչ . քանզի ամ չար՝ դառնայ նոնա ՚ի բարի . որպէս ասէ Հռովմայեցւոյ . ը. 28. Գի- տեմք , եթէ որոց սիրեն զայ , յոյժ գործակից լինի ՚ի բարիս ։ Դարձեալ ոչինչ է բարի մարդոյն՝ և տիրական , զոր մեղքն ոչ գար- ձուսցէ ՚ի նմա . քանզի զկեանքն դարձուցանէ ՚ի մահ . և զերիցու- թիւն ՚ի դատապարտութիւն , և այս յայտ է ՚ի խորհրդոյ անդանոյն, զոր թէ ոք անարժանութիւնք առնուցու, դատապարտն անձին իւրում ուտէ և ըմպէ . այսինքն լինի ՚ի դատա- պարտութիւն ինքեան . քանզի մեղքն է այնպիսի չար՝ մինչ զի գծագրա- գոյն բարեգործութիւնն դարձուցանէ իբր ՚ի սրտմտութիւն . քան այնմ որ ասէ Սաղմոսն , գ. 1. Տէր , մի՛ սրտմ- տութիւք քով յանդիմանես զիս ։ մի՛

ծնանիմ , ուստի և Յօհաննէս ծնա-
նեցոյց զՔեզաւորս ծննդոց իմոց ։
Ման Թէ. Գ. 7. Որպէս ասէ Օգոս-
տինոս , սատանայէ օձ , որ Թա-
փեաց ի մէզ զԵդեմն մահու ։ Դար-
ձեալ . զի մեզաւորն է ծառայ սա-
տանային . զի ասէ ոսկեբերանն .
Թէպէտ բնականապէս՝ ամէն է Տէ-
ր և Թագաւոր ամենեցուն . սակայն
ոչ Թագաւոր է յամենեսեան . զի
անօրինիք ոչ առնեն զկամս նր , այլ
զսատանայի . վ՚ն այսորիկ սատա-
նայ ասի իշխան աշխարհի . այ-
սինքն սիրողաց զաշխարհս ։ Դար-
ձեալ՝ զի մեզաւորն է կարք , և է-
րեմեան սատանայի . զոր ընԹացու-
ցանել ընդ անապատս անօրինու-
Թեց , և ընդ մարդս հեշտասիրու-
Թեց ի կորուստն յաւիտենական .
որ օրինակեցաւ ի կառս Եւերի-
խմեալս փարաւօնի , որք կորեան ի
ծովն կարմիր ։ Դարձեալ՝ զի մե-
զաւորն է կերակուր նր . զի ասէ
Օգոստինոս . յորժամ ասացաւ սա-
տանայի . հող կերիցես , ասացաւ
մարդոյն . հող ես . ցուցանելով ,
Թէ մեզաւոր մարդն է կերակուր
սատանայի . քանզի ոչ կերակուրն
վտիտ ի մարմին կերտողին , այլպէս
մեզաւորն փոխ ի խորհրդաւոր
մարմին սատանայի . և այնքան են
նմանք միմեանց մեզաւորն և սա-
տանայ , մինչ զի հաղորդեն միմե-
անց զանուանս . քանզի սատանայն՝
կոչի մարդ՝ ըստ որում ասի Ման
Թէոսի . Ժգ. 22. մարդ Թշնամի
արար զայն . և մեզաւոր մարդն՝
սատանայ . ըստ այնմ որ ասաց Տէր
Յօհ. Ը. 71. միւնն ի ձէնջ սատանայ
է . և ցերեկոյս ասաց . Յօհ. Ը.
44. Դուք ի հօրէ սատանայէ էք ։
քանզի ունին զսպատակեր , և զնմա-
նուԹիւն . և զկնիք նր ։

Լինդերորդ . զի մեզքն է նա-
խատինք բոլորի հաւատացեալ-
Թե . քանզի հայհոյէ զանուն այ-
որպէս ասէ Յակոբոս . Բ. 7. Նոքա
հայհոյեն զբարւոքն անուն . նոյն
հայհոյի նոքօք ։ Որպէս ասի Յե-
սայեայ . ծգ. 5. զոր հանապազ ա-
նուն իմ վասն ձեր հայհոյի ։ Դար-
ձեալ՝ անցանելով զօրինս՝ զոմ
անսայ-

դուԹիւն անցանելով յայլս՝ սպա-
կանէ զնոսին . վասն որոյ դողիքն
արտաքսեալ լինիին , ըստ օրինացն
այլ մեզքն է հիւանդութիւն փո-
խադրական . վասն այնորիկ է ձնա-
սակար . ըստ այնմ որ ասի ի
Սաղմոսի . ճԵ. 26. ընդ Թիւրան
կործանեացիս ։ Դարձեալ . յորժամ
մի ոմն հրկիզեալ լինի , ի վառն-
դի են ամ ոմունքն , որք շուրջ
զնովաւ . այլ մեզքն է հուր ասա-
ուիչ հոգւոյ . ուստի որ մերձենայ
ի նա , այնպիսին ի վառնդի կայ .
վասն այնորիկ առացաւ խրատչե-
ցոցն . Թուոց. ճգ. 26. ի բաց
կալ ի խորանաց դատաւոյ , և ա-
բիրոնի ։ Դարձեալ . է՛ որպէս
զԺամանս , որ ի միոյն տարածի առ
միւսն . որպէս ասի Առակաց. ԼԹ.
8. արք ժանտք կործանին զբա-
զաք ։ Չի որպէս չար ընկերն . կամ
բաղաքացին խաժանէ , կամ նուա-
զեցուցանէ զօգտաւէտին հասարա-
կաց , այսպէս մեզաւորն զվարձ
զինուորեալ եկեղեցւոյս . և զիաւս
յաղԹողին . ուստի ասէ Աւրաք.
ԺԸ. 35. զդուշ լեր անձին քում
ի ժանտասբերէն ։ Դարձեալ . խոշ-
զկատարելութիւն . այսինքն ,
զաբերն , որ է շաղկապ քրիստոնեա-
կան կրօնիցս ։ Դարձեալ . որպէս
մի ապաստամբն առնէ պատժիլ և
զայլս ի Թագաւորէն . այսպէս և
վասն մեզաց միոյն բազում անգամ
պատժին և այլքն . որպէս ի մեզս
առաջին ծնողացն ամենեքեան պա-
ժիմք , և մեռանիմք . որպէս ասի
ի Կորնթացւոց . ժԵ. 22. և վ՚ն մե-
զացն աբարոյ պատժեցաւ ժողո-
վուրդն իսրայէլացւոց ։ Յեսայէ .
է. 25.

Վեցերորդ . զի մեզքն է նա-
խատինք բոլորի հաւատացեա-
Թե . քանզի հայհոյէ զանունն այ-
որպէս ասէ Յակոբոս . Բ. 7. Նոքա
հայհոյեն զբարւոքն անունն . նոյն
հայհոյի նոքօք ։ Որպէս ասի Յե-
սայեայ . ծգ. 5. զոր հանապազ ա-
նուն իմ վասն ձեր հայհոյի ։ Դար-
ձեալ՝ անցանելով զօրինս՝ զոմ

անսայ-

անարգել · որպէս ասէ Հռովմայեցւոց · Ը· 23 · ուր ասէ Որկեբերանն. որ ոչ երկնչի գրգռել զնա՛ ի բար֊կութիւն , և որ զհրամանս նորա առնուն հարկանէ , և խոտէ , եթէ կարելի՛ արկանէր ի նա և զձեռս ։ Դարձեալ · ամ առեղծուած ածէ զմարդն ի ձանձրացումն , և ի դո֊ղութիւն այ · որպէս ասէ Դանիէլ Ը· 57· օրհնեցէք ամ դործք Տն զՏէր , օրհնեցէք ։ այլ մեղաւորն զայն գարձուցանէ ի նախատինս · զի ասէ Որկեբերանն · վարգապետ ամ արգարութեն է բնութի ամ֊նեցուն , և անհաւատ դիր այ · զի ոչինչ առեղծուած է յաշխարհի , որով ոչ յայտնիցի կարողութիւնն այ , խնամատարութին , և բարեգթու֊թին · այլ մեղաւորն ի կողմանէ իւրմէ զայս ամ տրանայ , և թա֊գաւորեցանէ , յորժամ չարաչար ի կիր առնու զնոսա ։ Դարձեալ՝ իւրա֊քանչիւր իրք՝ ի կարգի հաստատ֊կութեն են բարիք , և գեղեցիկք · զոր այնմ որ ասի Ծննդոց · ա· 31· եւտես աճ զամ ինչ զոր արար · և ահա բարի են յոյժ ։ Քանզի այս է պատճառ առեղծման , զոր Օ֊գոստինոսի , զի ի բարւոյն բարի լինիցին · իսկ մեղաւորն՝ ի պա֊տուհասանացն , և ի գեղեցկացն առեղծուածն , այսինքն ի հոգին ածէ զգարշելի բիծն , ուստի բո֊լորն առ հասարակ աղտեղանայ ։ Դարձեալ · մարդն ընդ ամ առեղ֊ծուածոց ունի զհաղորդութի՝ զոր Գրիգորիոսի · և այսպէս զամենե֊սեան աղտեղացուցանէ ։ Դարձեալ՝ փիլիսոփայն՝ ի դիրս բնութեան՝ ասէ , թէ մարդն կերպիւ ինչ է վախճան ամենեցուն · և է փոքր աշխարհ ։ Եշ ի դիրս հոգւոյ՝ ասէ. թէ մարդն է վախճան բնութես , և պատուհասանացն ի չիրս բնու֊թեն · իսկ մեղանչելովն ի չինչն՝ մեղանչէ ի յամ բնութի ։ Դար֊ձեալ · անիրաւութի ինչ արարեալ ընդ դէմ թագաւորին՝ լինի ի վնաս բոլորի թագաւորութե · այլ մե֊ղանչելովն լինի անօրէնութի ընդ֊դէմ այ թագաւորին ամենեցուն · ապաւրեմն և ամ աշխարհի ընդ֊նմին ։

Նօթներորդ · զի մեղքն վնասէ և ենթակային իւրոյ · քանզի բառնայ զգեղեցկութի , զբարու֊թի , և զզօրութի նորին · վասն զի որպէս խաւարն բառնայ զլոյսն , և ապականէ զամ , սոյնպէս և մեղքն զհոգին · որպէս ասի Եփե֊սացոց · Ը· 18· որոց խաւարեալք են միտքք իւրեանց ։ Դարձեալ · որպէս հիւանդութիւնն , և մահն բառնայ զգեղեցկութի · այսպէս մեղքն բառնայ զհոգևոր գեղեց֊կութի · որպէս ասի Ողբոց · Ը· 8· սևացան իբրև զածուխ երեսք նոց ։ Դարձեալ՝ ի վերայ եկեալ ապա֊կանութեն զգեղեցկատեսիլ մարմինն առնէ տգեղակատեսիլ , զսիրելին՝ ատելի · և զքաղցրն դառն · զնոյն առնէ և մեղքն ի հոգին · որպէս ասէ Յօբ · Ըգ· 22· մերձեցաւ յա֊պականութի անձն նո՛ , և կեանք նորա ի դժոխս ։

Գ Լ· Գ·

Դարձեալ՝ յաղագս գարշելութե մեղաց ։

Պականեցան , և պղծեցան յանօրէնութե իւրեանց · Սաղմոսի · Ծբ· 2: Ըստ փիլիսոփային , ամ ապա֊կանութեն բնականաբար է ի ներհակէն · ոչ ապականու֊թի չերմութե է ցրտութիւնն · և քաղցրին՝ դառն · և բնական իրին՝ այն որ է ընդդէմ բնութեն ։ Այլ ըստ Բեռնարտոսի , մեղքն է ընդ֊դէմ բնութե · իսկ ամ առաքինու֊թի է մարդոյն բնական · և յորժամ գայ ի հոգին՝ գայ ի տեղին իւր · և բարեպէս յարմարի բնութիւնն ընդ նմա · և այդ՝ զի ընդունելով զմոլութի՝ ընկենու ի բաց զառա֊քինութեն · վասն այնորիկ ի հար֊կէ ապականի , և լինի գարշելի ։ Եշ այս է ։ զոր ասէ · ապական֊ցան ։

ցան ։ Եւ գիտելի է , զի բաղումք են , որք ցուցանեն զմեզամուրն գարշելի . և ասլականելի ։

Առաջինն է անարգութիւն մեղացն՝ քանզի է՝ անարգ լսոյ ինքեան, և առնէ անարգ զամենեսեան, յորս մերձենայ , և զի ինքն է անարգ . որպէս ասէ Երեմիայ . Ժէ. 19. եթէ հանցես զպատուականն յանպարգէ , այսինքն զհոգին ի մոլութեանց , իբրև զբերան իմ եղիցես ։ Եւ զի առնէ անարգ՝ յորս մերձենայ , ասէ ի Նյնուա՛. Բ. 36. ոչ առնարգ եղեր յոյժ ի կրկնելն զձայնայարիս քս ։ Արգ՝ որպէս ասաց կանեալ և անարգ իրն ի բաց քն կեցեալ քնի յամենեցունց . այնպէս և մեղաւորն յայր , և ի սբց . ոչ ասէ Երեմիայ . ին. 19. զձաղուսն իւոյ թաղեսցի , նեխեալ ընկեսցի արտաքոյ դրանն երուսաղէմ ։

Երկրորդ . ցուցանի անարգութիւն մեղացն՝ հաճմատուելոյ ընդ այլ արարածս . քանզի առ ինչ յայր է՝ բաց ի մեղայ . որպէս ասի Իմաս առաքէ . ա. 13. աճ զմահ ոչ արար . այսինքն զպատճառն մահու , որ է մեղքն . ուստի ասի Յօհան նու. ա. 3. ամ ինչ նոմաւ եղև . և առանց նր եղև և ոչինչ , այսինքն մեղքն ։

Երրորդ . զի մեղքն ընդդիմանայ շնորհայ , որ է յոյժ պատուական . որպէս ասէ Սիրաք . ին. 17. շնորհքն այ իբրև զգետոյ յօրհնութիւնս ։

Չորրորդ . զի բառնայ զամ բարի , զոր ունի մարդն . և այս յայտ է յայնմանէ , որմէնաւ ի՛ձեռս աճապարեայ . Ղուկասու . Ժ. 30. Նաև արգելու , զի մի կարիցէ ունել , այսինքն զընծորէս , և զիարատ ածեալին , զի ասէ Եսայի . Ցէ. 2. մեղք ձեր որոշեն ի միջ ձեր , և ի միջ այ ։ Այլև ի նեռս ածէ զամ չար . որպէս ասի Ղուկասու . Ժ. 30. վերս ի վերայ եդին , թող զին կիսամահ , և գնացին . արդ՝ վերք են ամ չարիք , և թշուառութիւն ասաի կենացս ։

Հինգերորդ . զի զերէ զհոգին . որպէս ասի Առակաց . ե. 22. անօրինութիւնք իւր որսան զամբարիշան . քանզի որպէս զերեալն ոչ առնէ զարթնել կասի . այնպէս և զերեալն անօրինութիւն . որպէս ասէ Հեսայեացւոց . ե. 19. ոչ թէ զոր կամիմ՝ զայն առնեմ , այլ զոր առեմն՝ զայն գործեմ ։

Վեցերորդ . զի կուրացուցանէ զմիտս . որպէս ասի Իմաս առաքէ . բ. 21. կուրացոյց գնոսա չարութիւն իւրեանց ։ Քանզի ասէ Բեհնամաոս . որպէս անհնարագիմանալին , կամ փոշին ընկեցեալ յաչսն՝ կուրացուցանէ զնա , այնպէս անկարգ սէրն զմիտան ։ Դարձեալ՝ որպէս ընդ հեռանալ լուսոյն մթանայ աչքն . այնպէս ընդ հեռանալ ընորհաց՝ մթացեալ կուրանայ միտքն . որպէս ասէ Սոփոնիա. ա. 17. գնասցեն իբրև զկոյրս, զի Տն մեղան ։ Արգ՝ կուրութիւս այս ոչ ամենեմբ . քանզի տեսանեն զանօգուտս իւրեանց , այլ ոչ զօգտակարս . ուստի ասէ Ռակեբեանն . այր մարմնասէր՝ զոչինչ համարի բարի , բայց միայն զմարմնականս ։ Արգ՝ այնպիսիքն են կոյր ի հոգևորս . վասն այսորիկ արգելանին մտանել ի տաճարն . որպէս ասի . 2. Թագաւորութեց. Ե. 8.

Յօթներորդ . զի յոյժ ծանրացուցանէ , և նեղէ զսիրտս . զի որպէս օձն , որ մտանէ ի փոր մարդոյ՝ ծանրագոյնս նեղէ . այնպէս յոյժ ամ աներևոյթ օձն մտանէ մեղօք ի հոգին . որպէս ասէ Եսայի . կղ. 24. որպն նց ոչ մեռանի ։ Դարձեալ . որպէս չարաքին , և թափանցեալ եռայ՝ և ցաւէ ի ընքեալ վերսն . այսպէս և մեղքն ի հոգին . որպէս ասէ Ամբակում . Գ. 16. մտոյզ փտութիւն յոսկերս իմ , և ի ներքս իմ եռասցի։ Դարձեալ . մեղքն նեղացուցանէ անգիտանալով զձշմարիտն, և զբժոխս առնէ եթէ առնելոյն զբարին . զի ասէ Օգոստինոս , թէ ամ մեզանչական

չական հոգւոյ ։ Ը. են ասեղնոցա-
կանք ։ այսինքն ոչխարումի ճշմար-
տին ։ և դժուարութիւն բարւոյն ։
արդ՝ ի ձեռն ոչխարութիւն իմա-
ցական անկանի ի սխալանս ։ և
ի դժուարութիւն բարւոյն՝ առ-
ձեալ լինի նոյն ինքն բարին ։ Դար-
ձեալ ։ ներողացուցանէ երկիւղն ։
ամօթով և ցաւով ։ վասն զի զաղ-
տութիւն չարութիւն ասց զվնասոյ-
ցին դատաստանի ։ որպէս
յայտ է ի կոյին , Ծննդոց ։ Ը. 14.
որ երկնչէր առնէր ։ Հանեա զիս
այսօր յերեսաց քոց ։ ամ որ գտա-
նիցէ զիս , սպանանիցէ զիս ։ Եւ
Յոբ ։ Ը. 20. ասէ ։ Ծանիցէ ա-
մենեքեան ։ որպէս յայտ է ի նախա-
հարցս , որք արարին խրեանց
սահմանեալս ։ Եւ ի ժէ. 13. ասէ.
ոչ բնաւեցուին զգաստ , և հնձեցուին
զնոսա ։ Դարձեալ ։ ներողացուցանէ
խաբելով , ստելականելով , և ապա-
տանելով ։ խաբէ , քանզի ասէ .
զի ասէ Օգոստինոս , յորժամ կայ
մարդն քան բնութեան , և ոչ քան
սէր , նման է առասելոյն , որ ոչ է
կայ ի ճշմարտութեան սէր ։ քանզի և
ոչ հրեշտակին արժան է կեալ քան
բնութեան , այլ քան սէր , զի կացցէ
ի ճշմարտութեան ։ ուստի և ամենայն
մեղք ասի առումէ ։ քանզի ոչ
մեղանչէ ոք , եթէ ոչ կամքն այն
որ է ընդդէմ ճշմարտութեան ։ Ապա-
կանէ , զի է չար թիւնք և մահա-
բեր ։ վասն զի զմրմրիւնակ յորժամ
ծծոյնքն խառնեալով ի յարիւնն , և
երակօքն հասանելով միանգն ի խոխրան՝
ապականէ զմարդն ։ այնպէս մեղքն
յորժամ հեշտութիւք հասանի միանգն
ի հաճոնութիւն , ապականէ զհոգին ։
և որպէս ծծոյնքն ոչ կարէ վնասել
եթէ ոչ խառնեսցի ընդ արիւնն ։
այնպէս և ոչ՝ մեղքն , եթէ ոչ
հեշտասցի ոք ի նմա ։ և որպէս
ծծոյնքն որ հասանի ի սիրտս՝ է
անբժշկելի , այնպէս և մեղքն յոր-
ժամ հասանի միանգն ի հաճոնութիւն
է անբժշկելի առանց շնորհացն այ-
որպէս ասէ ս. Օգիւստոս ։ Լ. 24.
Յոյնք իմիք անհնարին առանց
բժշկութեան ։ Կամ ապականէ չար
մտածմամբ ։ որպէս ասէ Սաղմոս.
Լ. 22. մահ մեղաւորն չար է ։

Ալեքսոդ ։ զի մեղքն յիմարե-
ցուցանէ ։ վասն զի առնէ
զմարդն իբրև զկապիկ խաղալիք
սատանայի ։ որ երեւի բանաւոր
կենդանի , և ոչ է , այլ է անբան ,
յիմար , և զազիր ։ քանզի յոչ յի-
մար է մարդիկն , որ նախ սրճակիր
ի վերայ ինքեան ։ և վաճառա-
կանն՝ որ զպատուականաւորսն ապ-
ակ ետ անարդապատնէն ։ և որ փոխա-
նակ վարձուց՝ առանձայ ինքեան
զսանդանս ։ Այնպէս յիմարեցան
որպէսքն խոտորեցան յորժամ երկիր-
պագին որձոյն՝ փոխանակ այ , և
կորեան ։ Եւ ակիտոքէլ՝ որ եւս
խրատս արհամարհանս ։ և ապա խեղ-
դեաց զինքն ։ Այնպէս և յուդայ՝
վաճառելով զՔ. ։ վասն որոյ ասէ
Սիրաք ։ իբ. 10. լոյծ ի վերայ մե-
ռելոյն , զի պակասեաց լոյս նր ։
և ոչբաւ ի խրատոյ յիմարին , զի պա-
կասեցաւ ի մտաց ։

Ինեներոտ ։ զի մեղքն խանդարէ
զհոգին ։ զի քան զերկնաւորին,
նոյն է մեղքն ի հոգին , որպէս
խանդարութիւն ի մարմնին ։ զի որ-
պէս խանդարութիւն ի մարմնոյ լինի
ի պակասել բնութեան , քան զայնմ
որ յաւելանել սերմանն ծնանի
կենդանի սխտիղ , և ոչխեղ , ու-
նելով անդամսն՝ և այն չափակից
զանդ ամուսնոյն ։ այնպէս և մեղքն
պակասութիւն կամաց , որ յառաջերէ
զանկարգ , և զդարշելի գործս ։
քանզի զինչ անչարժարարքսն՝ քան
զվերինն առնել սորին ։ և զաս-
բինն՝ վերին ։ որպէս նախասահման
առնել զաստղաշուքն՝ առնզաստղին ։
և զհոգին նոհանձել ընդ լծով մար-
մնոյն ։

Տաանեոտոդ ։ զի մեղքն բառնայ
զնմա վայելչութիւն , որպէս ասէ
Յովհաննէս ։ ա. ե. բարձաւ ի դասե-
րէն սեռեն ամ վայելչութիւն նորա ։
Քանզի ասէ Օգոստինոս , Թէ
զդեղեցկութիւն առնէ չարն ի գոյ-
ութիւն առանց ։ և քաղցրացուցանէ

Ա րկութասանելորդ. առնել զհո-
գին ամուլ. զի որպէս չորու-
թիւն բառնայ զնուաճութիւն ծա-
ռոյն. ուստի և գօսանայ խակ. և
անկանին ի նմանէ ծաղիկք, ոտ-
րութք, և պտուղն. և առ ոչինչ օգտու
է, բայց միայն ի հաստանալ որպէս
ասի Աստուած. գ. 10. Ա յսպէս և
մեղքն զրկէ զհոգին ի շնորհացդ,
և կորուսանէ զնուաճ խնամոութ.
զհաստատութիւն արդարութեան,
զծաղիկ բարի խորհրդոց, զսերմն
հաճութեանդ, և զպտուղ
բարի վարուց. ուստի ասէ Յով.
ի. 16. Զորացան արմատք նոյ, և
պտուղ ոչ ևս տացեն. քանզի
նշորհն է արմատ, յորմէ ընձիւղի
ամ գործ վարձատրելի ։

Ա րկեքտասաներորդ. մեղքն առ-
նէ զարշահոտ զհոգին. վասն
որոյ ասէ, և հրեշտակք զարձու-
ցանեն զերեսս իւրեանց ի նմանէ.
զի որպէս ասէր, և ապահաւատ մար-
գոյն է զաղօթալն, և ի բաց դնան
մարդիք ի տեղւոջէն յայնմանէ.
այնպէս և մեղքն գարշելիք են
առաջի այ, հրեշտակաց, և հա-
ճատ արանց, և հեռանայ ամ յայն
պիսեացն. ուստի յորինակ այսմ ։
Օրի. Եգ. 13. Հրամայի ժողովել
դեանն, զի ծածկեացեն ընդ հո-
ղով զաղտեղութիւնս իւրեանց, զի
եղիցին բանակքն սուրբ, և մի հե-
ռասցի ի նոցանէ ամ ։

Տ որեքտասաներորդ. բառնայ
զդոյացութիւնն, զզօրութիւնն, և
զնեղրդործութիւնն. քանզի մինչ կեայ
ի կեանս այս, բառնայ զզօրութիւն,
և զնեղրդործութիւնն. և ի մահուն
ապականէ զմարմինն, և դառնա-
պարտէ զհոգին. արդ՝ թէպէտ
բառնայ զզօրութիւնն, այլ ոչ զնիւթ
մտացն. ոչ ի կեանքն, և ոչ կեա-
մահուն. քանզի վասն իւրարան-
վար մահուանցամ մեղայ ինոյ խոհեմ
մտաց ի դառնապարտեցեալսն մինչև
յաւիտեան. իսկ խոհեմտացն, բառ
Օգոստինոսի, է բնական ենթա-
դառնարան՝ որ միշտ վճռէ ի մէջ
չարին, և բարւոյն. և առ է շիրագ

Տն,

Տէն ։ որով քննին ամ դաւոնիք մարդկան . որպէս ասէ Սոփոն. ա. 12. Խնդրեցից զերծուածովք ձրա դաւ ։

✦ Նգետասանեորդ . զի մեղքն է ծառ չար , որ բերէ զչար՝ և զանօգուտ պտուղս . քանզի որպէս ամ բարի վաստակոց պտուղն է ծառութիւն, այնպէս չարացն զի նա խոտանելոք ։ Եւ գիտելի է , զի երկքինն է պտուղն մեղաց ։ Ա զանձինն է սուգ , որ ի հարկ է հեռանի մեղաց՝ թէ ի յապաշխարութեան , և թէ ի սանձանս . զի ասէ Ջերծ նիմա , անհնար է ոչ լալ , կամ առաւ՝ կամաւորապէս , և կամ ի հանդերձեալն ահաւոյ ։ Որպէս ա զի Պաւ. երբ. 13. Աղէկ եղիցի լալ և կրձնել առաւանոց ։ Ուր ասէ Բնեռնարտաս . լսեն է վասն հրոյն . զի ոչ չիջանի . և կրձնեն վասն որ դանցն՝ որք ոչ մեռանին։ Երկրորդ պտուղն է ամօթն . ոյզ ասի Հռո. մայեցւոց . ել. 21. Իսկ արդ՝ զինչ պտուղ ունէիք յայնժամ, որով այժմ ամօթի հարեալք . և ամօթս այս է նիւթ սանձանաց . զի ասէ Ջերծ իմիք . գեա ասոյ կենացս՝ քի շուն անցեալ հեշտութեց՝ լինիցի պատճառ սանձանաց , Եւ Եսայ. ա. 29. Ամաչեսցին ի պարտէզս իւրեանց ։ այսինքն յամ հեշտութիս , ի յորս հեշտացեալք էիցեն ընդդէմ այ ։ Երրորդ պտուղն է յանխոնարհական սանձանքն , այսինքն գեհեանն , որ է մահ անմահ . ոյզ ասի Հռոմ. ել. 23. Թոշակ մեղաց՝ մահ է ։ Քանզի անդ միշտ իբր թէ նորոգեցեալ մեռանին. և որ սանձի՝ ոչ մեռանի . և ոչ կասի սանձօղն , և սանձեցեալն։ Եւ ասի գեհեանն՝ մահ , զի անձամբ զհոգին ի յերկրագ եկեղեցեաց . այսինքն ի զի նոքօրեայս , և յաղթողին ։ Որպէս ասէ Յով. Ժգ. 14. Ա խրխնթարութիւնն Ծածկեցաւ յաչաց իմոց . քանզի զի գժոխքն զաւուցանէ ի մէջ եղբարց . այսինքն զի զմինն փոխէ յուրախութիւն . և զմիւսն ի տանջանս . որպէս ասէ Պաւ. Հեբ. 46. Երթիցեն նոքա ի տանջանս յաւիտենականս . և արդարքն ի կեանս յաւիտենականս ։

Գ Լ Դ.

Յաղագս չարժողացն ի մեղս , այսինքն յաղագս սատանայի ։

Ջինն անձրևք . յարևան գեղք. ընչեցին հողիք . հարին ըզ տունն. Պաւ. Է. 25. Որպէս ասէ մեկնիչն, տունն հոգևոր է չինուած բարի գործոց ի վերայ վիմին , որ է Քս . ի վերայ որոց չինէ խնամատունն զգործս բարիս քան զամ սեռին՝ և քան գխոտորելութիւն ։ Իսկ յամարն չինէ ի վերայ աւազոյ . այսինքն ի վերայ վհտութեան , և անհաստատութեան աւազ ծովածոցս , յորժամ ի գործելն դնէ զդխոտորութիւն իւր այսր քան զամ՝ ի սակաւ ժամուն ։ Արդ՝ թէ որպէս խրաքանչիւրքն հիմնաւորեալքն՝ ցուցանեն երեքեան այսոքիւք . այսինքն մարմին , աշխարհ . և սատանայ . որք նշանակին անձրևաւ . գետով , և հողմովք . որք և հարկանեն զխրաքանչիւրսն, եթէ ունան հաստատ ։ Եւ այս է , զոր ասէ . Ջինն անձրևք ։ Արդ՝ կամելով ասել զերծից չարժողացն ի մեղս , նախ առաւօտուց զսատանայէ , որ էզև նախկին գասակ մեղաց . որ և նշանակի սատ՝ հողմովք , որ հպարտութիւք միշտ ածի ի լերան ձոնս . վա՜ զի նա է հողին մեծ ուժգին, որ քակէ զերբինաւայինքն զբարձրամիտս. և խորտակէ զվէմս. այսինքն զնուաստսն . ոյզ ասէ ։ Թագաւ. ժԹ. ։ ։ Եւ սա է հողին յանապատէ եկեալ , որ եհար զչորեսին անկիւնս տանն յօթոյ , այսինքն զչորեսին առաքինութիւնս արդարոյն , զի ևս ծանեալ ։ Սակայն զիսորձուխս լան , զորս յարուցանէ նա ի կործանումն մարդոյ , երբեմն Քս դարձուցանէ ի կրթութիւն առաքինութեց . քանզի

պատանեկարարութեանէ, և խորամանկութեան առաքելոցն Քրիստոսի՝ Պետրոս այսր՝ և անդր խնդրելն՝ թէ զի կալցին, սակայն ոչ էրանեն պատաքոյ աճապարին կարողութեանն, զի մի այնքան ճեռանային՝ որքան չարութիւք կային: Քանզի զօրութիւն սրբոցն ոչ կարէր տանիլ այնքան, եթէ ոչ երկնային զՔրիստոս առնահարկելոյ զարհուրելի դիմացն. և Պետրոս առանձին գանկայր: Ասէ յայտ է, թէ ամէն կամք առաքելոցն է անկրտա. առկոյն Քրիստոս ալոցէ այլ ամէն կարողութիւն չայ, ոչ կարէ հասանիլ ոմանց զ

մասնին տիզք ոչխաց, ի լկեացին, և առնջեցեալք՝ ողջասցին, և փր-
կեացին . որպէս գրէ առաքեալն
1. Կորն. ե. 5. Պատուել զայնպիսիսն
առատապէս՝ ի առատաձեռն մարմնոյ,
ի ոչխին ապրեցոյց : Դարձեալ .
ասէ իղիսորոս, Թէ ոչ բնաւ դա-
դարի առատապէս յաղագս ընդ-
դէմ առն արդարոյ զպատերազմ
փութաւաքիցէ . ի կամ կռուէ ընդ-
դիմեաս ի սէրտ նոր , և կամ պա-
տասէ ցաւս մարմնոյ նորա :
Չայտնաւոր ասէ Առաքեալն : 2.
Կորնթ. ժբ. 7. Տոհմս լինիմ խայթ
մարմնոյ հրեշտակ սատանայ կռփել
ինձ : Նոյնպէս բազում անգամ գիտեմ
արդարոյն այնքան պէսպէս սա-
տանայական , և ցաւոք լինին դէպք , մինչ
զի երբեմն նեղացուցանեն մերձ ի
յուսահատութիւն . այլ միայն հո-
գոյն ի սէրն այլ , այնպիսի նե-
ղութիւն լինին վարձուց աւժանա-
նոր . զի զորինչ կրէ արդարն ի
տիզէ ոչխոյ , եթէ ի հոգին , և
եթէ ի մարմինն՝ կրէ ի Թոյլ տա-
լոյն այլ . որ եթէ խոնարհութեամբ
համբերեսցէ այնմ՝ ի փառս այ ,
առելով բան Յոբ. ե. 10. Եթէ
ղբարիս ընկալաք ի ձեռանէ Տն ,
չարեացս ոչ համբերիցեմք . այն-
պիսին ոչ արժի յոյժ , այլ առանձել
միաբերի . որիւնք չարչարանաց և
տանջեացն . զի գիծած է Տէր , և ոչ
հանարի դատապարտութիւն մեղաց՝
զոր կրէ ոք կամաւորապէս զիծոյլ
տանելն ի նորին մեծութիւն . քան-
զի ոչ առ հասարի մեզ ի մեղս , ուր
դիտաս , կամ զգանկութիւնս խոնար-
հեցուցանեմք . իսկ ուր բռնութիւն
խաբէութիւն , և ոչ հաւանութիւն , այն
մեզ ոչէ ի մեղս , այլ ի պատիժս :
Եւ դիտելի է , զոր ասէ իղիսորոս , զի
է մեծ գանազանութիւն ի մէջ տան-
ջանաց՝ զոր կրէ արդարն ի մար-
մինն , և զոր ի միտս պատրանաց
սատանայի . քանզի ծանրագոյնս
կրէ՝ վասն որոց ոգւոյ ի նեղեցս ,
քան որոց հասարեր արտաքուստ .
քանզի ի ոգւոյն կարէ խորհիլ զոր
ոչ ի մարմնոյն , և ժամանակին . այլ ի

անհոգանալ ի կեանս այս , այլ միշտ
խնամարկութեամբ ղոգւոյն , և միշտ
երկիւղ , զի մի անկանիցի ի վախ-
ճանի : Սատանայ ողբեր զկեան-
քարս իւր . և ի վերոյ ծառային
այ յայտուցանել զխորհուրդն . որոյ
պատճառն է . քանզի յորժամ ոչ
կարէ թագաւորել ընդ ինեվբրտաս,
մարտնչի ընդ նոսա պատաքաստ .
և միշտ կորոյս ի ներքս զսրտութիւն,
պատաքոյ շարժէ զպատերազմ :
Դարձեալ՝ սատանայ ընդդէմ այնմ,
զոր սատանայ , խոստովին զպա-
տերազմ , յորժամ տեղեկանայ զինքն
հաւածիլ ի նմանէ ածպոյին զօրու-
թիւն . որ յայտ է ի պատմանեսին ,
զոր յոյժ կրկեաց , յորմէ մերկական
հրամանաւն բռնագատեցաւ եր-
նել : Կամ նշանակի բեհեմոթաս ,
որ է մեծագոյն ի մէջ դեմոնաքայիկ
կնդեղանեաց , որ և կոչի միոզ . զի
զօրութիւնք միոզ ոչ ունի կրկնո-
ւածս ի պատնաշ իւր , զի խարապէ
յառնել յեռորոյ անկեալ լոյծ . այս-
պէս և սատանայ՝ յեռորոյ մերոմ ,
ոչ կարէ յառնել ապաշխարութիւն :
Եւ զնամանէ ասէ , Թէ ի կատարա-
ծին զպղեացէ զտուտ իւր իբրև
գնանձի . քանզի զնամ զօրութիւնս իւր
ժողովեացէ ի մի , զի ի վախճանին
խաբեացէ , և կորուսցէ : Կամ իբրև
զարջառ խոտաճարակի . ոմն ասէ
Յոբ. իս. 10. Զանգի՝ ըստ լղհոս-
տոսի , խոտ են առաջի Տն , որք
մեղաք կորնչին ի Թոհոյ բարեացն .
Թէպէտև երևեցին արդարք ի
յաչս մարդկան : Ապա՝ յայնցանէ՝
զորս առէ սատանայ , զոմանս
արդէն խոկ էհուէ . այսինքն որք
հաւատացին զմեզ . իսկ զոմանս
դեռևս խոծանէ, և ծամէ, զի կա-
նիցէ . այսինքն զայնոսիկ , որք ոչ
կատարեցին զմեզ , այլ փորձին
առ ի կատարել . քանզի բերան
սատանայի են բանք նոր . և առա-
ձնեալ նորին՝ դաղտնի հնչեցմունքն.
որովք խօսեալով ի սիրտ մարդկան՝
սատակացուցանէ զերծին ցանկութիւք :
Իսկ ոմանք՝ զի ածուղէայ գոլոյն,
զի ոչ կասին յօժարութիւք ուղիղ-

նոցանէ ոչ : Այլ ոչ առանձել փոր-
ձէ աստուածայ զբնութեան , քան
զոր Թոմ ասյ կամքն այ . և փոր-
ձելովն ոչ լեաւէ օգուտ Թեան որ-
բոյն , այլ առանձել վատ զնոսա
'ի պաշտօնն այ : Արդ' պարտին
հակել ապրարքն . զի բիւր արհեա-
տիս ջանայ սատանայ 'ի խաբել .
ուստի հանճառուի աղուխտս , որ
ոչ երբէք երթայ ընդ ուղիղ ձա-
նապարհս . վա՛ որոյ առ Բնեռ-
նապատս . միշտ հնարէ զյարիս ,
խորամանկութիւ խաբէ . յարուցա-
նէ զպատերազմունս . անուցանէ
զառելութիւն . և բազմարհեաս հնա-
րիւք փորձէ զերբոյս մարդկան : Յաղագս այնորիկ , վա՛ խաբեցե-
լոյն 'ի նմանէ ասէ Սաղմ. կբ. ։։
Սատանայիւն 'ի ձեռս արոյ , և բա-
ժինք աղուխտաց եղիցին : Եւ ոչ
միայն 'ի յարիանութիւ , այլև յեր-
կու ամբոխանս գնաք զղջայութիւնս
մարդկան . զի արասցեն զնա երկ-
չոտս : Եւ երբեմն յուսահատութ
մեղաց՝ քնով Թմբրութիւ խառնէ
զմիտս զղջացելոյն . և ապատնայ
նմա զահագին տանջանս գեհենոյն:
Նաև երբեմն զօրացեալք՝ յայտնա-
պէս մատանելով առնեն գանազիս
զմարմինս մարդկան . և Թոյլ տա-
լովն այ լինի այս 'ի վրէժխնդրու-
Թիւ մեղաց . նաև 'ի փառս համ-
բերողաց արդարոց : Եւ բազում
անգամ զիրք ոգիքն' զորս տեսա-
նեն ընկղմեալս 'ի սէր աշխարհիս ,
պատրեն զնա ընդունայն լինի յաջո-
ղութեց յուսոյ իսկ զորս տեսանեն
երկնչել 'ի անյաջողութենէ . ապուր
երկիւղիւ 'ի յանուրջս զարհուրե-
ցուցանեն և զայսպէս զերբոյս Թշո-
առականաց այնպէս խաղալեօք
փորձելով , երբեմն ընդունայն յա-
ջողութիւ ազմուին , և երբեմն ան-
ուն երկիւղիւ զարհուրեցուցանեն :
Իսկ ոմանք ոչնչ կրնչ , կամ սակաւ յան-
ցանաց են գիտակք , և ոչ բնաւ ,
կամ հաղիւ երբեմն զարհուրանօք
նեղին . և 'ի դիշերի քաղցր քնով
հանգուցեալք տեսանեն զծածուկ'
և զխորհրդաւոր լիս : Իսկ ոմք
ծանրագոյն մոլութիւք պղծեն զիր-
սա խրեանց , երկիւղիւ խղճի
մտացն պարտաւանդեալք չտեսանեն
զհեղգնասեալ լիս կերպարանս .
քանզի պատրող Թշնամին' պէսպէս
երևակայութեամբ կերպարանօք ընդ-
խաղարկեալ կատակէ զմիտս Թշո-
առականաց . և զորս 'ի յարիանու-
Թէ քարշեաց 'ի մեղս, նեղէ զնոսին
և 'ի ննջելն , և ոչ երբէք Թողու
զնա հանգչիլ անհոգութիւ : Նաև
երբեմն զմիտս ընտրելոցն սիրէ
ոգինք՝ առանձել լիս կերպարանօք
երազոց՝ զանազան զարհուրեցուց-
նել . և զորս 'ի յարիանութէ փոր-
ձեն մոլութիւ , և ոչ յաղթեն, խըս-
տագոյնս մատուցին ընդ նա՝ յա-
նուրջս : Սակայն սրբոյն Թէոդո-
այսպիսանօք ցնորիւք սատանին 'ի
վայրկեան ժամանակի , այլ ընդ-
արիանալն խակոյն խոտան գոյնս
բսկան երևմունս . և առաջմայն
զդիտառութիւնս իւրեանց ամբոխ-
նան առ աջ : Այլ արդ' ըստ ի-
զիտորոսի , Է. կերպիւ զանազանին
որպիսութիւք երազոց : Քանզի
ոմանց պատահի 'ի յաղեցութէ ,
կամ 'ի քաղցու . որոց և փորձիւ
եմք տեղեակք . և կէսք' 'ի յատուկ
խորհրդոյն . քանզի բազում ան-
գամ՝ զորինչ խորհիմք 'ի տուէ ,
տեսանեմք 'ի դիշերի : Եւ այլք
են , որք լինին 'ի սիրոյ ոգւոց. զո-
րոց ասէ Սիր. լԷ. 7. Զբազում
մտորեցուցին երազք : Են և այլք
'ի վերին յայտնութէ , ոյր Յովսէ-
փու , որ նախատեսաւ զնա-
խամեծար լինելն իւր 'ի վերայ եղ-
բարց : Եւ 'ի միւս յոսէփու , որ
խրատեցաւ 'ի հրեշտակէն փախու-
ցանել յեգիպտոս զմանուկն, և ըզ-
մայր նորին : Իսկ ոմանք' են խաո-
նեալք , այսինքն 'ի խորհրդոյ՝ և
'ի դիշերային ցնորմանց . կամ 'ի
խորհրդոյ , և 'ի յայտնութէ . ոյր
ասէ Դան. ը. 29. ցնաքուդոդոնո-
սոր . խորհուրդք քո մտայոյզ առ-
նէին զքեզ յանկողնի քում, եթէ
զինչ լինելոց է յետ այսորիկ . և
յայտնիչն խորհրդոց եցոյց քեզ
զինչ

ԳԼ. Ե.

Յաղագս մարմնոյ ։

ԹԷ ըստ մարմնոյ կեցջիք, մեռանելոց էք. Հռոմ. Ը. ։։ Ըստ իւրաքանչիւր, զոր օրինակ անձրևեն մտաներելով ընդ ձեռսն, և ընդ բեկորս տանին, պատճառեն զկործանումն. այնպէս յորժամ մարմնական հեշտասիրութիւնք սահեսցին ի միտս, եթէ գտանիցին զձեռսըս հեշտասէրսդ, դիմաց ցուցանեն զնոսա. և եթէ յաճախին, աճեն զնոսա ի կործանումն հատանելոյ ։ Ուստի և զայսպիսի հեշտութիւնս նման նենգութեան Տէրն անձրևաւ, ասէ լով. ի ջրին անձրևաք ։ Եւ զինի ասէ. եղև կործանումն մեծ. այսինքն մահ հոգւոյն ։ Յորմէ ասէ յառաջագոյնս բանս. եթէ մարմնով կեցջիք, մեռանելոց էք ։ Եւ դիտելի է, զի որպէս բաղում անգամ զինին հաղմոյն հեռանին անձրևք, այնպէս յետ սատանայական յիշեցուցմանց հեռանի փորձութիւն մարմնական հեշտասիրութեանդ. քանզի մարմինն է օգնական սատանայի ի կորուստ ի նորա ։ Ուստի ասէ բնաւ նախատս. մեք մեղին կրեմք ընդ մեզ զորոգայթս մեր, այսինքն զմարմինս ծնեալս մեզաց, անեալս ի մեղս. և զի խիստ սովորութիւնք ապականեալ. զոր ի կիրառութեան սատանայ մատնեցիլ ընդ մեզ. վ ա որոյ ոչ է պարտ քնաւ հատանել նման ։ Գարձեալ. է իրրև զձի, և զջրի խաւսեցսխատ. որ եթէ ոչ սանձիւ բռնասկանաւ յետս ընկրկեսցի, և ջանիւ ներքին մատղոյն, զմարդն ողջոյն ընկենու ի վիհս մեզաց. վ ա այսորիկ ասէ ի Սաղմ. Ղա. ։ Մի՛ լինիք որպէս ձի՛ս, և զջորի՛ս. ուստի ասէ Օգոստինոս. եթէ սիրես ժուժկալութիւն, հայու ի քէն զանհնարսդն, և զպակաս զգանկութիւնս քոյս. նկատեա՛ ի քէն՝ թէ ոչ ընդառն խանդրէ բնութիւնդ, և ոչ որ-

ծրբան գանկութիւնդ չժամարէ . և դէր ասէ գանկութեդ . և զամ աղբատն , որք գաղտնի հեշտութեբ քարշեն զմիտս . մերժեսի ի բաց , մի՛ յարեսցես ներկայիդ հեշտութենդ . և մի՛ բաղձասցես ապագայիդ : Դարձեալ . մարմինն հիւանդոտ կրնաւ ապականեսլ իբրև զգեստ ոչխի խօճացեալ գանկով վեասակարաց խորդ . վասն այսորիկ պարտ է բժշկիլն , կամ հիւանդագրանին ի բաց տանիլ զայնպիսիսն : Ասաք Օգոստինոս զգանկութենէ քո ասակաւուք բանականացո . զի միշտ պարտիս հոգալ ի բաց մերժել ի նմանութիւդ զայնպիսի ցանկութիւնս : Ասաք ասէ Գաղատ. ե. 16. Հոգւով գնացէք , և զգանկութիւն մարմնոյ մի՛ կատարէք : Դարձեալ . խնամոտութիւն մարմնոյն չշնամի է այ . զի օրինացն այ ոչ հնազանդի : Վա՜յ զի ձիւնն , որբան է ձիւն՝ ոչ կարէ ջերմացուցանել . ասկայն կարէ հալիլ , և հոսել . և յորժամ առնէ զայն , այլ ոչ և ս է ձիւն . այնպէս խոհեմութիւն մարմնոյ ասէ . յորժամ խնդրէ հոգին զժամանակաւորս իբրև զմեծ խնդիր բարի . որք՝ որբան ինոյ այսպիսի չժամարութիս , ոչ կարէ կատարել՝ զորինչ օրէնքն հրամայէ . այլ յորժամ սկսանիցի բաղձալ հոգևոր բարութեդ , և խոտել զմարմնական կանս , յայնժամ ոչ և ս է խնամոտութիւն մարմնոյ , այլ հոգւոյ : Դարձեալ . որպէս ի մեծագոյն աշխարհիս սուրնագոյնքն կառավարին վերնագունեաք , այնպէս պարտ և ի փոքրագոյն աշխարհին մարմնոյ , մարմնականք զօրութիւնք կառավարել ի հոգւոյն . և սորա նագոյն զօրութիւնք հոգւոյն՝ ի վերս նագունոց . և ներհակն այսմ է ան կարգութիւն , և յիմարութիւն . ոչ ասէ Գաղատ. գ. 3. Ա յդչափ ան միտք եք , սկսեալ հոգւով և արդ մարմնով վախճանիք : Դարձեալ . չարագամ , և դատապարտ թշնամանքն ոչ է պարտ հաւանիլ . այլ ոսկերբերութեան ասէ , թէ մարմինն ոչ մի այն է ստեղծեցեալ ի զգեստ հոգւոյն , այլ մանաւանդ ի փորձութեն նորին , իբրև զընտանի , և զբնական թշնամի : Եւ դարձեալ . առողջութիւն , և ուժեղութիւն մարմնոյն միշտ մարտնչի ընդդէմ խրատոց արդարութենէ , և է բարեկամ իրաց չարեաց : Դարձեալ . կնոջ յիմարի լեզուանոյ՝ և չարտկամն ոչ է պարտ հաւանիլ . այլ կշտամբել՝ և անարգել զնա . այլ արդ՝ մարմինն է իբրև զկին յիմար՝ լեզուանի , և չարակամ . ոյ ասէ մեկնիչն Իմաստից բանին Առակ. ե. 13. Կին անզգամ , և յանդուգն : Դարձեալ . ասէ Սիրաք. ե. 1. 2. Մի՛ սիրեսցես զկին չար . զի մի՛ ածցէ ի քեզ չարիս . և մի՛ տար կնոջ ունել զկարողութիւն ի վերայ հոգւոյ քոյ . զի մի առնէ կրեսցես. ոյ չարչար է ի Սամիսոնէ , և ի դալիլեայ . որ հաւանելով նմա՝ բարկացոյց զնա . ուրախացոյց զթշնամին . և առնէ արար զինքն. այնպէս բանականն՝ յորժամ առանձնի զինչ ինչ բան մարմնոյն : Դարձեալ . ասէ Առակ. Լ 22. Անասնի է ծառային թագաւորել , և մանուկ հանդէպ չար ծառային : Չի ասէ Սիրաք. Լգ. 25. Հայ , և դուն , և գործ ծառային . և չար ծառային առանձնանք , և կռնեղ . այլ մարմինն է իբրև զծառայ հոգւոյն , նաև չար ծառայ . վասն այսորիկ ոչ է պարտ թոյլ տալ թագաւորել նմա. այլ պարտ ներգել , և տապաժել՝ մինչև նուաճեսցի ընդ լծոյ հոգւոյն : Դարձեալ՝ մարմինն է իբր աստանայ , և անպտղաբեր . քանզի ասէ Յակոբեբերանն . այր յիմար , այ սիրէն աստանայ , դնէ զկնի տան իւրոյ ի վերայ ուռաղոյ , այսինքն ի վերայ մարմնասիրայ . վա՜յ զի ոչ ուռաղն է անպտղաբեր , և որոշեալ ի միմեանց , այսպէս և մարմնասէրքն են գաստարկ յամ պտղոց բարեաց . և որոշեալ ի հոգևոր միութենէն : Դարձեալ մարմնասէրքն են բնակութիւն աստանայի , որպէս ասէ Յոբ. իս. 16. Ննջէ ընդ հովանեաւ

նեսա առպրառհով , և եղէգամբ , և կնիւռնով , այսինքն ՚ի մեղկացեալն օգտութիւք , և կրիւք ։ Դարձեալ . առնէ անարդ զհոգին , նահաձելով զնա ընդ անարդութիւք , այսինքն մարմնոյն . և այս է ընդդէմ բնութիւն ։ Ասաւ ասէ Սենեքա . Ծնեալեմ և առ ՚ի մեծս . և ոչ զի եղէց աղուկ մարմնոյս ։ Քանզի ծնանիմ մարդն՝ առ ՚ի ժառանգել զարբայութիւնն երկնից . ոչ ասէ Օրոսիոս . այլ դրեալ է . ։Կորնթ.ԺԵ.50. Մարմին , և արիւն զարբայութիւնն ոչ ժառանգել ոչ կարեն ։ Դարձեալ . զի պատուղ մարմնոյն է ապականութիւն . ոչ ասի Գաղատ. ը. 8. Որ սերմանէ ՚ի մարմին իւր , ՚ի մարմնոյ ան՚ ստի հնձեսցէ զապականութիւն . քանզի զի որպէս ՚ի փտութիւն զգեաւուց Ծնանիմ ցեղ , և ապականէ զնոսին . այնպէս ՚ի փտութիւնս մարմնոյ Ծնանին մոլութիւնք ։ Դարձեալ . ցանկութիւնն մարմնոյ՚ է հակառակ հոգւոյն . որպէս ասէ առաքեալն Գաղ. Ե. 17. Քանզի արուաքս խլէ ՚ի նմանէ զնա՛մ զօրութիւնս նը ։ Է՛ս նմանի օձին այնմ , որոյ քրտունք արիւն հոսի . զորմէ ասէ Իղիսո՚ բոս . եթէ որ խածանիցի ՚ի նմա՚ նէ , արձակին երակքն , և արտաքս հանեալ զնա՛մ կենդանական զօրութիւնքն . այնպէս եթէ Թոյնն հեշտասիրութեանց մտանիցէ ՚ի հոգին , արտաքս հանէ ՚ի նմանէ զնա՛մ կենդանական զօրութիւնս . որք են առաքինութիւնք . նաև զընդերսին այ ։ Դարձեալ . քան բնութիւնս , ղերթս ընտրեալ հոգւոյն առնէ մարմինն . այսինքն ուժեղացուցանէ զվայելչութիւն հոգւոյն հոգոք աշխարհի . խոցոտէ զմիտս . և բան՚ նայ ղքաղցրութիւն ընկերակցութիւն ընդհանուր . ուստի ՚ի յօրինակ այսմ արգելեալքն մատուցանել զմեղս ՚ի տաճարն . որպէս ասէ Ղևտ. ք. 11. Որ նշանակէ զմարմնական հեշտութիւս . քանզի որ ՚ի յեկեղեցւոջ քան սիրէ զմարմնական հեշտութիւս , մատուցանէ զմեղս ընդդէմ օրինացն . և բառնայ զհոգևոր քաղցրութիւն ։ Դարձեալ . քան ոսկեբերանն , մարմինն ուժեալ է հոգւոյն , զի միով կենդանի իցէ , դործեսցէ նուաւս զիրկութիւն իւր . այլ զի՝ որ առնու յանօթ , զկեղն , կամ զէշ , ոչ այլ նմա դհանդիսաւ առելով , այսօր , կամ ՚ի վաղիւն առնուցեն զաս յինէն . այնպէս և մեք ոչ պարտիմք խնայել ՚ի մարմին՝ որքան առևել հնարէ ։ Դարձեալ . զբեկեալ , և զխոնարհ սիրտն սիրէ աՀ . այլ քան ոսկերերանն , զսիրտ բեկեալ , և զհոգի խոնարհ ոչ կարէ ունել՝ որ ուսէ , և լսէլ , և զմտացն հեշտութիւք աչխարհիս . ուստի յայտ , զի միով սրբ վա՛ հարկի լինէ աղաչելի զաՀ , և ընդ աղօթիցն լծելի և զհաստութիւն պահոց ։ Դարձեալ . ասէ Սենեքա . Թէպէտ մարդն է բաղադրեալ ՚ի հոգւոյ , և ՚ի մարմնոյ . սակայն ոչ ունին զհաւասար բաժին ։ զի հոգին ունի զբոլոր իրաւունս ՚ի վերոյ մեր էին . զի արժան է յոռեաց՝ ծառայել սրտակոնոյ . ապաստրելն պարտ մարմինն սկարանալ՝ և Թուլանալ՝ միևև հնազանդեսցի հոգւոյն ուստ ասէ Աստրելն . յորժամ սկարանամ , յայնժամ զօրանամ ։ Դարձեալ . զի մարմին այդպէսու զհոգին ՚ի գործոյ իւրոյ . զի ասէ Սենեքա . Թէ Թշնամական մարմինն այդելու զհոգին ՚իսեռութէ առեղծողին իւրոյ . և զրկեալ ՚ի ծառայողին բարւոյն՝ բանտարգել առնէ ՚ի հոգս անձրոյթս . և ոչ Թոյլ ասոյ նմա կենդաղաւարել յերկինս . և զբռնականութէ նորա ՚ի մէջ մարմնական ցանկութեանց Թաղէ որպէս ՚ի դերեզմանի ։ Դարձեալ . ասէ . որ ծառայէ մարմնոյն , լինի պատուական ծառայել բաղմոց . զի սէր մարմնոյն առնէ անհանգիստ զանազան երկիւղիս . և պէտս հոգւոյ ծանրացուցանէ . և արկանէ ընդ նախատանաց . այդ՝ այնպէս պատուէ վարժել զնա , զի յորժամ բանականն պահանջեսցէ , կամ պատ՚

շաձն, կամ հանդառն, նաև անկցի մարմինն ի հող: Դարձեալ՝ ասէ. այնպէս առնելի է, զի մեր լինիցի մարմինս, որպէս թէ մեք իցեմք այդ, խակ յայնժամ լինիցիմք այլ, յորժամ զերկրաւորն բնութիւն այլ սինքն զհոգի, և զմարմինս խոստացաւ մեզ ի նէր. արդ՝ յայնժամ խոստումն վասն նէր զհոգի, և զմարմինն, յորժամ ընդոստ հարիցէ զամն նեղութիւն, և ընդ բանականաւս հնազանդեցուցեալ զկիրս մարմնոյ այնպէս իցեմք, զի ևթէ ոք ասիցէ, զի յաղթեցեալ, պատասխանի նեսցի. ոչ զպարս, և ոչ զմարս, այլ զազատութիւնս, և զյանկուածիս, և զերկիւղ մահու զյաղթօղն ասիցայ: Դարձեալ. սէր մարմնոյն բառնայ զձանձրացումն ինքեան. զի ասէ Օգոստինոս. զեղ մարմնոյ՝ սիրելն ի ժողովրդենէ, և երկոտասարդական եռանդն, նաև մարթամանութիւնն՝ բառնան ի քէն զձանձրանալն՝ եթէ զինչ իցէ մարդ. քանզի ոչ այլ ինչ է մարդ, եևթէ ոչ քաջ աղբարի. կերակուր որ դանդ. փառաւ մեծիլ. կամ դիւրաբաժորելի. խնդակերն փութաբեկ. և մարթ ժեռնլոտանայ. որպէն յետ մարդոյ, և յետ որդանդ գարշահոտութիւն, և ապականութիւն. այսպէս ամ մարդ գառնայ յոչմարդ:

ԳԼ. Զ:

Յաղագս աշխարհի:

Պի՛ սիրեք զաշխարհս, և զինչ որինչ աշխարհի է. ա. Յովհ. Բ. ւ. Ըստ Օգոստինոսի, առ ամբարիշտս դործս ածէ աչերն, և երկիւղն այդ. և առ ամ մեղս ածէ՝ սէրն, և երկիւղն աշխարհի: Քանզի սիրն, և երկիւղն այդ նմանին գեղոց դրախտին, որ ոտս դանէ, և պղտորեցեալ զամ երկիրս: խակ սէրն, և երկիւղն աշխարհի նմանին յանկարծահաս հեղեղաց, որ առաջաւ մի յորդին. և ջնասեն զոր ինչ գտանեն ի հոսիլն իւր եանց. զորոց և ասէ Տէր. յորում գեղջ, և հարիւն գոռանն: Վասն այսորիկ ասէ. սիրեք զաշխարհս. և մի՛ որինչ աշխարհի է:

Ընդ՝ սէր աշխարհս է ջնասակար՝ բազում կերպիւ. քանզի բազում ախտերբանին, հանդիսանայ ամբոխեալ ծովս. որոյ ջուրքն դառն. որոյ միջոց սիրելն անհանդուրժ, և խռովեցուցիչ մրրիկն. ուր մարդիկ ոչ գնան, այլ սարեալ լինին. ուր ձկունք կլանին զմիմեանս. այսպէս և աշխարհս միշտ է ի տագնապի. և բնակիչք նէր դառն, և անօրէն. ուր միշտ սիրեն մոռանալ, և սիրել մոլութիւնք, որք ածեն զմարդիկ ի կորուստ. ուր կրանեն զմիմեանս յաւիրատակութիւն, և պատրանք. և սիրեալս անօրէնութիւնք. զորմէ ասէ Սաղմ. ձգ. ւ5. Ալ յս ծով մեծ է, և ան դորր: Դարձեալ. զի աշխարհս էր ընդ իշ խանութիւն սատանայի. ուստի հետևի, եթէ աշխարհս սէրքն են սյսահարք. զի ծովով զաճ ձկին հրամանաւ, վարին ասատանայական հրամանաւ: Ա՛ն որոյ օրինակին աշխարհասէրքն դիւահարուածն սխտու, որ խղեալ զչիմայն, և զոսնակապան՝ շրջէր ի լերինս, և կոծէր զանձն իւր. Մարկ. Ե. ւ. Ալսպէս աշխարհասէրքն խղեալ զպատուիրանս այդ՝ վարին ի սատանայէ յանապատս աշխարհի: Ընդ՝ ասի աշխարհս անապատ, զի երից պնծանայ. նաև վասն անպտղութեան ծառոց. զի որպէս վայրի ծառքն են անպտուղ. սոյնպէս և աշխարհասէրքն են թափուրք յամ գործոց բարեաց. ոյդ ասի Սաղմ. ժգ. ւ. Ամենևքեան խոտորեցան ի միասին. ոչդք է՝ որ առնէ զբարի. և չէ՝ ոք մինչև ցմի:

Երկրորդ, վասն պիտոյս անցանելոյ գնելոյ գնէցիկութեանն նորա. զի ոյդ դիւրաւ անցանի դատարկութիւն անասնատուին, և փութով թառամին բազմ երանգ բոյս երին երին ծաղ կանց, ոչինչ և վայելչութեան աշխարհի:

Որ-

Ըղձեա . ասէ ։Յօհ.Ե. ։ ամենայնիւ
անցանել , և ցանկութիւն նոր ։

Երդոյզ՝ վա՛ բնակելոյն ի նմա
չար գազանաց , և թիւնաւոր
անձից . զի ի սմա բնակի առիւծ
պարտութիւն . միեղջերու՝ բար-
ձրութիւն . արջ՝ որկրամոլութիւնն .
ձո՝ ծուլութիւն . աղուէս հերձ-
ածողական ոգւոյն ։ Դարձեալ .
նմա է օձն , որ ընդ խոտանելն այն-
քան ծարաւեցուցանէ՝ մինչև ա-
ւուն մարդ . որ նշանակէ զազա-
հութիւն ։ Եղ կարիճ , որ նշանակէ
զնախանձ , որ խոցէ յերեսս
կողմանէ , այսինքն բամբասելով .
ասաի ասէ . ։Օրին. ը. ։ Եւ
գքեզ ընդ անապատս ընդ մեծ , և
ընդ ահագին , ուր օձն խոցո-
ղութիւն , և կարիճն , և ծարաւն ։
Դարձեալ՝ զի աշխարհս է տուն ա-
մենայնի , ոչ բնակութիւն , այլ քան այնմ
որ ապականի . իսկ անօթի , և կամ
ապրա՝ են մեղուքն , նաև են
ծառայք ։ Ասէ՝ որպէս ազատ ոք
եթէ յերկար ինասցէ ի տուն բա-
նաձորի ուրուք , բռնաւորն վասն
յերկար ինալոյն՝ տիրէ ի վէր նմա .
այնպէս՝ և որ ծառայէ ապահաւ
աշխարհիս , անկանի ի ներքոյ տի-
րութիւն ամենայնի ։ Դարձեալ . ոչ
ծառայ ոք ի տուն իշխանի ուրուք
վասն սիրոյ աղախնոյ , կամ դստերն
նորա՝ համբերել խոտորելոյ աշխա-
տութեան . որպէս Յակոբ , որ լինէր
ցրտակիզ , և արևակէզ . այնպէս
և մեք ապահաւ աշխարհիս համբերութեան
անհնար խոտորելոյ ծառայութեան
ամենայնի ։ Դարձեալ . ոչ անօթի
լինել յորում երկար ինացեալ լցիմ
քաղաքս , կամ նաւեմ , ոչ լինի ըն-
դունակ գինւոյ , կամ պարապանոյ .
այնպէս և որք երդն անօթի ապա-
հաւթիւն , և քաղցահոգութիւն , ոչ կա-
րեն լինել ընդունակ առաքինու-
թեանց , և չծորհացեն ածոյին , եթէ
ոչ մեծաւ ողորմութիւնն ոմն արժա-
նաւորեսցին ։ Դարձեալ . աշխարհս
առնէ հշամանսն զսիրտս իւր
զի առ խիստս ոչ միայն վասն այն են մեղաւորք
քեզ , զի փոխանակ բարձրութե-
նից՝ բաղձան առաքինութեանց . այլ
և զի ծանրագոյն նեղութիւն , և
հշամանութիւն հասանին բաղձա-
լեաց իւրեանց . քանզի խոտո-
գոյնս չարչարի ամբարիշտն ժողո-
վելով զդրամ աշխարհի , քան արդարն
ամենևին անյաջողութենէ . զի որ
սիրէ զանցաւոր բարիս , եթէ կա-
մի՝ և եթէ ոչ՝ անկանի ի ներքոյ
պատժոյ , ցաւոյ , և երկիւղի . և
զմեծագոյն ցաւս կրեն ի կորուա-
նելն զոյեցան հեշտութիւնն , քան
զոր ունէին ի սուաւանն ։ Դար-
ձեալ ասէ . դիտացին , որք հե-
ռուին չահից աշխարհիս՝ ոչքան ըն-
դունայն , և ներհակք են ինքեանց ,
զորինչ սիրեն . որքեսաուչն ոչ
առանց ծանրագոյն աշխատանաց
առացեալ լինին , վասն որոյ ի
հանդերձեալն զպատիժս կրելոց
են ։ Դարձեալ . զի բարութիւնք
առաւ կենացս զրկին ի բարութենէ
հանդերձելոյն . որպէս ասէ Տէրն
դժուարին է մեծատանց մտանել
յարքայութիւնն ։ Եւ ի Տնտ. ի. ։ 14.
Ամէն սիրողաց աշխարհս,մեծա-
ռեալ եմ , և մեծացայ , և ոչ խնդր
կատարեմ . և ոչ դիտեն , թէ դո-
ղեալ ինշամանաւ և ողորմելի , և
աղքատ , կոյր , և մերկ . այսինքն
կարօտ ամ առաքինութեանց . որ է
հոգևոր փարթամութիւն ։ Դար-
ձեալ . հետևողք վատաց աշխարհիս՝
թէպէտև երևին պայծառք ձառա-
գայթիւք մեծութեան արտաքուստ ,
սակայն են ունայն ի ներքուստ
բարձրամտութիւք , և հպարտութիւք
ոչ եղէդքն որք արտաքոյ փայլին ,
և ի ներքոյ են ունայն ։ Իսկ ըն-
տրեալքն ընդդէմ այսմ արտաքոյ
են իբրև զկնճղև ծառոյ խոշոր .
իսկ ի ներքոյ՝ քի , և կարծր . վա՛
այսորիկ աշխարհասէրքդ տարաբերին
ամ հոգմով փորձութիւն . ոչ զկնճ-
թիւ իրինչ եղեալ ի բարձունս .
քանզի առաքել պատուիրն մարդիկ

զբարձրացեալս իշխանութիւք , քան առաքինութիւք . առաւել մեծարէն զիարթամութիւն , քան զբնութիւնն մարգոյն . արտաքին զարդուց ասն զպատիս , և ոչ առաքինութեան՝ որում պարտ է։ Սակայն ած ասաս նոյ մեծութիւք՝ և զարդուց ասե լով ։ վայ ձեզ մեծասանց ։ Եւ Եսա. ե. ։ ը. Մերկացուցէք Տէր զզարդ նոյ յահաւոր այնմիկ , և հան ցէք Տէր զիաւս հանդերձից նոյ . և եղիցի փոխանակ հոտոյն անուշ գարշահոտութիւն . և փոխանակ կա մարացն՝ չռնան գօմն . և փոխա նակ ոսկի զարդուս գլխոյն՝ կնոտութիւն ։

Այլ են ոմանք մեծասուքն խնդարհք , զորս ոչ փքացուցա նէ հպարտութիւն ընդդէմ . և առանց ինասու ուրուք ՝ ի կիրառնուն զիարթամութիւն իւրեանց . քանզի ունելն զիարթամութիւս ոչ է մեղք, այլ ցանկութիւն ունելոյ , և չար կամքն ՝ ի կիրառելոյ ։ Այլ գիտելի է ըստ Բեռնարտոսի . զի թէպէտ ունելն զինչս ոչ է մեղք ըստ ինքեան , սակայն հոգիս սոսկալ լինի առանց մեղայ . քանզի է իբրև զուիդմ , և կուսալ ՝ իսր գիւրաբաշխակն՝ եթէ ոչ տացե արդեւ օծութիւն շնորհայ . և ոչպէս կորնչի աղքատութիւնն ՝ ի փափկութիւս , և ձմերութիւնն ՝ ի չատախօսութիւն , այնպէս խոնարհութիւնն , և գիտութիւնն ՝ ի փարթամութիւն , և ՝ ի սէրն աշխարհի . վ ՚ ասպրիկ ասէ մարգարէն . Երեմ. ծ ։ ։ ։ ։ փախերուք ՝ ի միջոյ բաբելացւոյ ։ Դարձեալ . ըստ Ակեբերանին . աշխարհս է վաճառ պատրանայ . ուր ամ ինչ վաճառեալ լինի . ՝ ի սմա գնողք , և վաճառօղք սուտ ք վարեն զինս իւրեանց . արդ՝ փախիր յաշխարհէ , զի մի պատրեսցես , կամ պա տրեսցիս ։ Դարձեալ . ոմ վաճառն է երբեմն բազմաժողով , և լի ամ բարութիք , և զուարճութիք . և սակաւ մի յետոյ իւրաքանչիւր ոք գառնայ ՝ ի տուն իւր . և միայ տեղին ունայն , աւերակ , և գարշահոտ , այսպէս և աշխարհս ։ Դարձեալ՝ ասէ . որպէս գիտեալ է ծառոյ որ մերձ ՝ ի ձանապարհ՝ պահել զպտուղն մինչև ՝ ի հասանիլն . սոյնպէս գիտելի է առն հաւատարմի՝ որ կայ յաշխարհի , պահել անարատ՝ զարդարութիք ։ Դարձեալ . ըստ Օգոստինոսի , աշխարհս այս է պանդխտութիւն , և ձանապարհ անցից յայլ կեանս . և ամենեքեան՝ որք այժանի եղեն յաւիտենական կենացն , և որք լինելոց են , ծանեան զիւրեանս նժդեհս , և պանդխտս , և ոչ քաղաքացիս . արդ՝ այանդխտ , և տարաշխարհիկ ձանապարհորդն ոչ բանայ ընդ ինքեան զայլինչ , բայց միայն զկերակուր , և զձանգերձ . սոյնպէս և մեք ունելով զայն՝ պարտիմք չատանալ ։ Դարձեալ . Գրիգոր լիոս ասէ . յիմար է ձանապարհորդն՝ որ ընդ երթայն հայելով ՝ ի ծաղկեւթանգ մարգս՝ մոռանայցէ զօթևանն՝ յոր պիտեր դնալ ։ Եւ Օգոստինոս ասէ . սերն այ , և աշխարհիս՝ ոչ կարեն համաբնակիլ ՝ ի միում սրտի . զերծրինակ նոյն աչք՝ ոչ կարեն համանգամայն հայիլ յերկինս , և յերկիր ։ Դարձեալ՝ ասէ . հեղոտութիւն աշխարհիս ունի ձմեռիայ զորամութիւն . և սուտ զուարթութիւն՝ սուրգ՝ զցաւ , և անասոյգ զատզնութիւն . խաւաղդն պաշտաւանս , և երկիւղալի՝ զհանգիստն . կեղծաւորեալ զերանութիւնն . և խնդապէս զիշտառուս ։ Դարձեալ ասէ . երկուս ձանկատաս մարտս յարուցանէ աշխարհս ընդդէմ զինուորացն այ . այսինքն զոքանս , և զսպառնալիս . ողբք , զի խաբեսցէ . սպառնայ զի կասեցուսցէ . և զկատակարգացն է ողբ քումն քան զսպառնալիս ։ Դարձեալ ասէ . յաշխարհիս այսմիկ՝ ոչ երկնչիլ , ոչ ցաւիլ . ոչ աշխատիլ , և ոչ կրել զլուսնդա , անկարելի է . սակայն բազում միջոց է՝ թէ վասն որոյ պատճառի , անկիալութիւն , և վախճանի կրե ոք զայն ։ Ապ՝ ՝ ի միտ առ . աշխարհիս աղաղակէ , եա պա-

պակասեցայց ։ Սատանայ ասէ , ես խաբեցից ։ Մարմինն ասէ , ես ապականեցից ։ Եւ քո՞ , ես նորոգ դեցից ։ ընտրեա թէ որում կամիս հետեւիլ ։

Գ Լ Ե Ւ

Յաղագս բաժանման մեղաց ։

աժանեցին զսիրտս իւր՝ ետնոց, այդ մեռանիցին ։ Ովս. ժ. 2. Ըստ փիլիսոփային, անդրադարձին էն , և մին ։ Քանզի յորժամ հեռանայ ոք ի միաձուլութէ , իսկոյն հեռանայ և յէութէ իւրմէ ։ քանզի ոտեակք իւրաց՝ փոփոխին՝ որպէս թռչնոյն ։ զի որպէս թիւն փոփոխի ընդ յաւելուլ , և ընդ պակասիլ միոյն, ոչ երբ բառնաս զմինն ի տասնէն , և ոչ ևս միայ տասն. նոյնպէս և թէ յաւելուցուս ։ սոյն պէս և յէն՝ եթէ յաւելցի , կամ պակասեցի տարբերութէն մի, փոփոխի տեսակ իրին ։ քանզի բանականն յաւելեալ կենդանւոյն՝ բաղնացուածէ զմարդն ։ և ի բառնալն՝ ոչ միայ մարդ ։ Աբդ՝ ոչ է ի սեռս բնութէ , այնպէս է և ի սեռս վարուց ։ քանզի էութէի , և կեանք հոգւոյն՝ միայ ի կապակցութիս առաքինութեց ։ իակ ապա կանութէի , և մահ նորին լինի ի բաժանմանէ նոցին զանազան մոլութիք ։ Եւ այս է զոր ասէ ։ բաժանեցին զսիրտս իւրեանց ։ Եւ զինի ասէ ։ այդ մեռանիցին ։ այսինքն ատեն մահուամբ մեղաց, և անդէն մահուամբ պատժոց ։ Աբդ՝ գիտելի է , թէ բազմադիմի է բաժանումն , և զանազանութիւն մեղաց ։

Առաջինն է քարշեալ , կամ արտլութեալ ։ քանզի ամ մեղք բաժանի ի սկզբնական , և ի ներգործական ։ Սկզբնականն ունի զսկիզբն ի կամաց մեղանչողին ։ զի ըստ Օգոստինոսի , ոչ է մեղք ներգործական՝ եթէ ոչ լինիցի կամաւոր ։ Իակ սկզբնականն ոչ է ի կամաց , այլ ի յատկականեալ բնութէ մեղաւորէն , որ ասէ Հռոմ. է. 12. Ի միոջէ մարդոյ մեղք յաշխարհս մտին , և ի մեղաց անտի մահ , որով ամենեքեան մեղան ։ Քանզի ի յադամ ամ մարդիք էին պատշաճաբար , նիւթաբար , և սերմնաբար ։ վ՞ այսորիկ՝ որք ծնանն յադամայ այրական սերմամբ , մեղան և ընդ նմա ։ ուստի և ամենեքեան պատժապարտ են սկզբնական մեղաք ։ Եւ ոչ հետեւի ընդ զՔրիստոսէ ադամայ՝ իցեն և այլքն զՔրիստոսէ ։ զի զղջումն յառաջ գայ ի ընտրեաց , և ոչ ի բնութէ ։ Աբդ՝ մեղքն , որ նախ եմուտ յաշխարհս ի ձեռն ադամայ , կոչի սկզբնական ։ այսինքն սկսեալ ի մոլի և յապականեալ բնութէ ։ Եւ պատահեցաւ սա՝ յանհնազանդութէ նախահօրն , և յարդար ենթադասութէ վերադոյն դասուորին , և յանկարգ ցանկութէ ծնանելոյն ։ քանզի եթէ ոչ էր մեղանչեալ մարդն , ոչ յարի մատն ընդ մսին՝ առանց չեռական ցանկութէ և ամենեցուն ։ սոյնպէս արք , և կանայք միաձուլին առ ի ծնանել զաշակ առանց չեռնոյ , և ամենեցուն ։ և ծնանէին կանայք առանց ամ ցաւոյ , և երկանց ։ այլ այժմ ոչ է յղութէի առանց գոյ ցանկութէ ։ և ոչ ծնունդ առանց երկանց և ցաւոց ։ բաց ի կուսէն մարիամէ , որ այնպէս վայելեր նմա ։ զի նա եղև սկիզբն նորոգութեան մերոյ ։ քանզի պիտոյ էր փրկչին մերոյ լինել առանց ամ մեղաց ։

Երկրորդ լինի առանց ամ մեղաց ։ Եւ խնդրէ , թէ վ՞ զի հոգին ոչ է յառաջեկեալ ի ծնողաց ։ քանզի ոչ է ի մարմնոյ նոցին , և ոչ աճանցեալ ի հոգւոյն , այլ նոր ստեղծանի յոյ ։ ոմ՞ ասացեալ է ի գիրս առաքինութեց ։ նաև Օգոստինոս ասէ , թէ հոգին ընդ հղանիին ստեղծանի ։ և ընդ ստեղծանին հեղեալ լինի ընդ էր քարշ գինքն զսկզբնական մեղս ։

Աե-

Ասելի է, թէ քարշեցեալ ապա հանուածքիւնն նախ քան զնեղուիլն հոգւոյն՝ է միայն պատիճ. այլ խոկոյն ընդ հեղուլ հոգւոյն՝ քարշ ի սկզբնական մեղքն. քանզի են թէպայց մեղաց ոչ կարէ լինել այլ ինչ, բայց միայն բանականն։ Ուստի թէպէտ նախ քան զնեղուիլն հոգւոյն էր միայն պատիճ. և յետոյ եղև պատիճ, և մեղքն. այլ մեղքն առնելին բառնի միտուբ. իսկ պատիճն ոչ ի մարս, և ի կրծուածքի առաքինութեաց։ Արդ՝ մեղքն այն յոյժ կրեալ եղեալն բազում դիմի յորջորջի։ Քանզի ասի զան կուածի, զի գրգռեալ ի ցանկութիւն մարմնոյ, և աչաց։ Ասի և օրինքն անգամոց. քանզի օրինաւոր է, զի որ ոչ հնազանդեացս վերադունին իւրոյ, ոչ հնազանդեացի նմա առորնագոյն իւր, այսինքն մարմինն։ Ուստի զառաջին անհնազանդութիւն մարմնոյն ծանեաս նա, խոհայրն ի սերական անդամս իւրաքանչիւր տեսանելիս ի թզենւոյ տերևոյ։ Եւ վասն բիկ արարաւ թէ ստութեան մասին այն ինչան հնազանդութեան։ Ասի և անունդ մեղաց. զի ոչ աշխատն պահել յինքեան զծաղեալ կայծն. առնելոյ ասպանեալ մարմինն պահել զարմատ մեղաց։ Եւ գիտելի է, զի մարմին մարդոյն ի ժամս նախ անմեղութեան էր իբր զծառ դալար. այլ յետոյ ի ձեռն մեղաց առնելոյ հրով ցանկութեան՝ դարձաւ յաշխն, յոր ինայ կայծ, այսինքն արմատ, և անունդ մեղացն, որ շարժէ զզգայականն. ընդորոյ շարժիլն արծարծին կայծակունքն՝ յիշեցուցանելովն առատանալ. քանզի նա՝ որպէս զգծոխային դարքին՝ փչէ փչով. և ժողովէ զկայծակունս. և բորբոքէ զբոցն, այսինքն զնեղուածքն մեղաց՝ իրգայականն։ Եւ որպէս ի յառաջին մեղս՝ օձն յիշեցոյց կինն հեղուցաւ. և այսն ոչ ընդդիմացաւ, այլ եկեր. այնպէս և ի մեղ զգայականն՝ յիշեցուցանէ. և առորին մասն բանականին՝ հեշտասէր իբրև զկին. որոյ եթէ բանականն հաճանի անարժան հեշտութեն, թէ պէտ և ոչ հաւանիցի գործոյն, է մահուաւոր. և այսպիսս ասի՝ հաւանութեամ ախորժակաց։ Իսկ թէ բանականն ընդ դիմացի, առաջին չարժուն կամ ոչ է մեղք, կամ սակաւ ինչ. և այս է խորտակելն զդլուխ օձին. և ընդ առաքսում ապանանել զնեղաձոյս. և հարկաներն զմանկունս՝ զքարի. և ըմբռնեն զաղջիկանսն փոքրկունս։ Իսկ թէ առաւել ախեսցի չարժուին այն, այսինքն մինչև ի հեշտանալն, ներքին է՝ մինչդեռ բանականին ոչ իցէ նկատեալ անպատշաճ գոլ, զի յայնմ հետէ լինի մահուաւոր։ Եւ այսպէս յայտ է առաջին բաժանումն, որ ի մէջ սկզբնականին, և ներգործականին։ Եւ երկրորդ բաժանումն ներգործականին, որ ի մէջ մահուաւորին, և ներելոյն, քանզի թէ յիշեցուցանէրոյն տեսիլքն հեշտութեի միայն, ներելի է. իսկ թէ հեշտութեե հաճանումն, և գործ, ի յայնս, որք են արդելեալք յանծայնին օրէնս, է մահուաւոր. զի անջատ զհոգւոյն յոյ, որ է կեանք նորին։

Եւ այլ կերպիւ բաժանի մեղքն՝ զանազանութեք այսոցս այսինքն որոց. ի յորմէ. ի յոր. որով. ըստ որում. և ընդդէմ որոց։ Ըստ առաջին զանազանութեե, այսինքն որոց, զնի բաժանումն այս. ամ ինչ որ յաշխարհի է, կամ է ցանկութիւ մարմնոյ. կամ ցանկութիւն աչաց. կամ սմբարտաւանութիւն ասոյ կենաց։ Արդ՝ ցանկութիւն մարմնոյ է ամ տենչումն որ վերաբերի առհեշտութեի մարմնոյն. ոյր է կերակուր, ըմպելի, քուն, խառնակութիւն, և այլք սոյնպիսիք։ Ցանկութեի աչաց է բաղձանք ամի՝ որ ինչ տեսանի աչօք. իսկ սմբարտաւանութեի ասոյ կենաց է, որով պարծի ոք ի փառս աշխարհի. ի ծառայս, ի տուներ, ի ձիս, և ի զրահս։

Ըստ

Ըստ երկրորդի զանազանութեանն . այսինքն ի յոյսմէ . դնին . երեք բաժանմունք ։ Առաջինն է ըստ արմատոյ մեղուց , որ նկատի առ վախճանն , որ է այսպիսի . ամենայն մեղք՝ կամ է ի չարաչար բորբոքեալ սիրոյ . և կամ՝ ի չարաչար երիվարէ խոնարհեալ ։ Երկրորդն է ըստ այնոցիկ, որք՝ իբր թէ քնա կանաբար խոնարհեցուցանեն զը կամքն ի մեղս . որ է այսպիսի . եամ մեղք՝ կամ է ի տկարութենէ , կամ ի տգիտութենէ . և կամ՝ ի տոյժ չարութենէ ։ Որք ըստ այլ անուա նակոչութեան՝ ասին մեղք ընդդէմ հօր . և ընդդէմ որդւոյ . և ընդ դէմ հոգւոյն սրբոյ . քանզի ի հայր ապիրաբերի կարողութենէն. ի յորդին՝ իմաստութենէն . և ի հոգին սրբ բա րութենէն ։ Առաջինն՝ որ մեղանէ տկարութեա՛ , արժանաւորի թողու թեա . զի ոչ կարաց ընդդիմանալ . սոյնպէս մեղաւ պետրոս . և ար ժանաւորեցաւ թողութեա ։ Երկ րորդն՝ որ մեղանէ տգիտութեա՛ . և նա արժանաւորի թողութեան . սոյնպէս մեղաւ պօղոս . վա՛ որոյ և ընկալաւ զթողութիւն ։ Իսկ եր րորդն , որ մեղանէ տոյժ չարու թեա՛ , ոչ արժանաւորի թողութեա . սոյնպէս մեղաւ յուդա ։

Ը րդ՝ մեղքս այս՝ որ և կոչի ընդ դէմ հոգւոյն սրբոյ , որա նաւոր ի բաղումս , ըստ այնմ որ հակակայի այնոցիկ՝ որք խնդրին առ թողութի մեղաց ։ Քանզի հա կակայի երկուց՝ որք ի կողմանէ այ . այսինքն ողորմութենէն , որով թողու զնեղս . և արդարութենէն , որով տայ ըժամանակաւոր պա տիժս ։ Ընդդէմ առաջնոյն մեղան չէ որ յաւահաւութեա՛ . ընդդէմ երկրորդին՝ յանդգնութեա՛ , յորժամ առանձինն հաւատանիցէ ոք յոյսը մութեին այ , ոչ կամիցի ապաշխա րել ։ Կամ հակակայի երկուց, որք խնդրին ի կողմանէ մեղուցելոյն , այսինքն զղջման՝ որ վա՛ անցելոյն. և դնելոյ ի մոխ այլ ոչ և մեղան չել ։ Ընդդէմ առաջնոյն է խաոս

արութեին. և ընդդէմ երկրորդին՝ ամենևին անզղջութեին։ Դարձեալ. հակակայի երկուց՝ որք կարդին առ ընկերն . այսինքն սիրոյ եղբայ րական ընդհատից , և ջաւաղովութե՛ ձանաչեալ ձնմարտութեանն ։ Ընդ դէմ առաջնոյն է առեւտրի եղբայ րական ընդհատից . և ընդդէմ երկ րորդին՝ մարտ ընդդէմ ճանաչեալ ճշմարտութե՛ ։ Երրորդ բաժա նումն լինի ըստ զանազան կերպից մեղանելոյ . որ է այսպիսի . եամ մեղք՝ կամ է խորհրդոյ . կամ հեղ ութե՛ . կամ հաճանութե՛ . կամ դործոյ . և կամ սովորութեան ։

Ըստ երրորդի զանազանութեան , այսինքն ի յոյս . բաժանի մեղքն ի եօթն , ըստ զօրութեանց հոգւոյն ։ Քանզի ըստ մտկականին՝ որ ունի զերիս զօրութե՛ս , այսինքն զմնդական , զանճղական , և զծնն դական , լինի կրկին մեղք. այսինքն բղջախոհականն ի ծննդականին . և որկրամոլականն ի մնդականին։ Իսկ ըստ զգայականին՝ լինին . ը. մեղք. այսինքն ագահութե՛ , ըստ ցանկա նալին . և բարկութե՛ . ըստ ցասմ նականին ։ Եւ ըստ բանականին՝ որով կարդի մարդն առ ած , առ ընկերն , և առինքն. լինի. թ. մեղք. այսինքն ամբարտաւանութե՛ , նա խանձ . և ծուլութե՛ ։

Ըստ չորրորդի զանազանութեան. այսինքն որով բաժանի մեղքն երիս . քանզի մեղքն՝ կամ լինի սրտիւ . կամ բերանով . կամ դոր ծով ։ Եւ այս ըստ սահմանին Օգոստինոսի , որ ասէ . մեղքն է ասացեալ . արարեալ . կամ ցանկա ցեալ ընդդէմ օրինացն այ ։

Ասէ՝ զանազանութի՛ մեղաց սր տին են այսքա՛կ . այսինքն խոր հուրդ , հեշտութի . հաճանութիւն . ցանկութի չարին , թիւր կամք . անհաճոյութի՛ . անկերտութիւն . դութի . յանդգնութի՛ . ծառայա կան երկիւղ . մարդկային , և աշ խարհային . չար կարծիք . նա խանձ . բարկութի . ատելութի . քամահրութիւն աղքատաց , և կամ այ

լոյ

լոյ անձանց · ակնառութիւն երե-
ւոյ · աներեւոյթ աղէտս աղդասիրու-
թիւն · անպատշաճ ուրախութիւն ·
տրտմութիւն · անհամբերութիւն · ա-
գահութիւն · ամբարտաւանութիւն ·
ծուլութիւն · ձանձրութիւն բարեաց ·
խռտատրտութիւն · անողջունութիւն ·
կեղծաւորութիւն · կամիլ հաճոյ լինիլ
մարդկան · և երկիւղ ոչ հաճոյ լի-
նելոյն · ամօթ վնաս բարի գործոյ ·
անկարգ սէր ինքեան · ամօթ հա-
մարել զաղքատս բարեկամս · ինք-
նահաւանութիւն · անշնութիւն պատու-
ոյ · անախտաւութիւն · անողորմածու-
թիւն · և խոտութիւն խրատուց ։

Իսկ զանազանութիւնք մեղաց բե-
բանոյն են այսոքիկ ։ Յաճախ երդ-
մունք · սուրդհութիւն · և երդնուա
զանցութիւն · հայհոյութիւնք · վհա-
բանել ընդդէմ Աստուածութեան ·
ուժգոհութիւն ընդդէմ այլ · անպատ-
կառաբար առնել զնուիրական կարգեալ
աղօթիցն · ատել · նախատել · անի-
ծանել · վատահամբաւել · բամ-
բասել · մարդեղութեան · աղմկել ·
սպառնալ · քաւութիւն առնել · մատ-
նել՝ սուտ վկայել · չարաչար խրա-
տել · կատակել · զբաւութ ասա-
ցեալսն չարաչար մեկնել · գրգռել
ի բարկութիւն · յանդիմանել զայլս
ի յայտն՝ զոր և ինքն զնոյն առ-
նէ · գաւառաբկաբանութիւն · շատա-
խօսութիւն · յիմարախօսութիւն · ար-
ատաբերել զբանս կատականաց, առն-
լորդս, և հետաքրքիր · պարծիլ ·
ջատագով լինիլ մեղաց · աղաղակել ·
ծիծաղիլ · կարկաչել · աղուռիս
խօսիլ · երդել զերգս աշխարհա-
կանաց · և ի յերգս աճպարինս ա-
ռաւել ջանալ պահանջել զձայն՝
քան զջերմեռանդութիւն երգել ·
տրտունջել · չատագով լինիլ անիրաւ
վճռին · գովել զայն · և անդոս-
նել զբարին ։

Եւ զանազանութիւնք մեղաց գոր-
ծոյն՝ են այսոքիկ · որկրամոլու-
թիւն · արբեցութիւն · պոռնկութիւն · սեղա-
նակալութիւն · սիմոնականութիւն ·
կախարդութիւն · ապականութիւն հան-
գիստ աւուրց · անարժան հաղոր-
դիլ · ուխտադրուժ լինիլ · ձգասել
մարդոյ ի յանձն · ի համբաւն , և
ի գոյն · գողութիւն · յափշտակու-
թիւն · վաշխառութիւն · պատրանք ·
խաբեութիւն · խաղ · վաճառել զի-
բաւունս · զհարկս անիրաւս պա-
հանջել · տալ պարգեւս կաւտակեր-
դողայ, և գուսանաց · առնել ծախս
աներեւրդս · ձեռն արկել ի վեր-
քան զզօրութիւն իւր · տուժորիլ ի
մեղս , վերատին անկանիլ ի մեղս ·
խնդրել , կամ ընել ի գործ՝ որում
ոչ իցէ բաւական · և կամ որ ա-
ռանց մեղաց ոչ կարէ առնել · կա-
քաւել ի պարըս , զնուրաձևութիւնս
գուսանել · ընդդէմ մեծադունիցն
ապստամբիլ · և զիշխբատիցն նե-
ղել · և մեղանչել հինկ զգայու-
բաս հինգերորդի զանազանութեանէ,
այսինքն , բաս որում · բա-
ժանի մեղքն ի չերկուս · այսինքն
ի չարարեալն, և ի զանցարարեալն.
և կամ ի մեղս , և ի յանցանս · որ
նոյն է ։ Եւ տրամաբանութիւնք բաս
սահմանի ամբոխոսի , որ ասէ ·
մեղքն է յանցանս ընդդէմ օրինաց.
և անհնազանդութիւն երկնային տա-
ւելութեանց · քանզի յանցանս ցու-
ցանէ զանցարարեալն · և անհնա-
զանդութիւնն՝ զընդդէմ արարեալն ։
Չի յանցանքն է ոչ առնել զկիր-
ակեալն · և մեղքն է առնել զար-
գելեալն ։ Արդ՝ յանցանաց երկք
են զանազանութիւնք · այսինքն տգի-
տութիւն · զանցառութիւն · և հեղգու-
թիւն ։ Տգիտութիւնն է պակասութիւն
գիտութեան, զոր պարտի ունել զոր-
մէ ասէ Օգոստինոս · տգիտութիւնն
ոչ զոր առնէ այնպէս անմեղապար-
կի մինչ զի ոչ այրեսցի մշտնջենա-
ւոր հրովն ։ Եւ զանցառութիւնն է ա-
մենևին թողուլ զկրամայեալն · իսկ
հեղգութիւնն է յամրութիւն հոգւոյն ,
որով անհոգի լինի զբ յայնս , զորս
պարտի կատարել ։

Բաս վեցերորդի զանազանութեանէ ,
այսինքն ընդդէմ որոյ · տրտմի
մեղքն ի չերկիս , որք են այսոքիկ·
ամ մեղք կամ ընդդէմ այ · կամ
ընդդէմ ընկերին · և կամ ընդդէմ
ինք-

ինքեան ։ Հանդէր մեղքն , քան Ի-
գիտասան , և գործ անկարգ . խոկ
երեքին կարգ պատուոյ լինիլ ի
մարդն . միոնն , որ վերաբերիցի
յաւժ , ի յոտից , և առաջ է ։ Երկ-
րորդն , որ առընկերն . երրորդն ,
որ առբանականն իւր . այսոքիքն զի
արտաքոյ քան ուղիղ սեռուածն բա-
նականին ։ Արդ՝ ի ներքոյ կարգին՝
որ առ ոտն , պարունակին այնք՝
որք են հաւատոյ , և որք պարտին
միայն այդ . ընդդէմ որոյ մեծուածք
են մեղքս այսոքիկ . այսոքիքն հա-
պաշտութիւն . հրէական խորհուրդք ,
որք արդ խափանեալքն . անհաւա-
տութիւնն հեթանոսաց . ուրացու-
թիւնն հաւատացելոց . հերետիկո-
սութիւն , և հերձուած ։ Խոկ ընդ-
դէմ նորին ձշմարտութիւնք են այս-
քիկ . դիւթութիւն . վհճակահանիչ-
թիւն . աստղագիտութիւն , և երդ-
ւանցութիւն ։ Այլ ընդդէմ նորին
բարութիւնք են այսոքիկ . կնդծուա-
րութիւն . սխմենտակատութիւն . և ան-
դանակոտրութիւն ։ Խոկ զանազա-
նութիւն , մեղաց , որ ընդդէմ ընկե-
րին , են այսոքիկ . գայթակղուն .
սպանութիւն . բռնաբարութիւնն .
յափշտակութիւն . գողութիւն . վնաս
խառնութիւն . խարէութիւն . և այլք
այնպիսիք որպէս վերնագրեցաք ա-
ռաջս ։ Եւ մեղք ընդդէմ ինքեան՝
են այսոքիկ . որկրամոլութիւնն .
արբեցութիւն . պոռնկութիւն . բար-
կութիւն . և այլք այնպիսիք նման
սմա՝ զանազանութիւնք մեղաց ։

ԳԼ. Ը.

Յաղագս հնարից , որք ընդդէմ մեղաց ։

Իչեցէք՝ թէ որպէս վեր-
կնգեան հարքն մեր . ։
Անակաբ. ի. ։ ։ Ջմորմի-
նակ կարով մարդոյ ի մէջ
նեղութիւն յամենասուրբն
խնդրէ հնարս . և մանաւանդ զայն
հնար , զոր բաղում անգամ առնէր
են առ ինքն . զորօրինակ՝ ընդդէմ

թիւնէ զօրն խնդրէն զիմբրիա-
կեն . և ընդդէմ հրոյ՝ զջուր . և
կապեալն հնարի՝ թէ որպէս ար-
ձակեսցի . այնպէս և որ նեղի մե-
ղաք , որ է չար թոյն , հուր տուչ
սիրոյ , և խաւարչին կապանաք , պար-
տի անդադար խնդրել զհնարս . և
զայնս հնարս , զոր սրբոց բաղում
անգամ լեալ արարեալ ։ Եւ այս է ,
զոր ասէ . յիշեցէք , թէ որպէս
վերկեցան հարքն մեր ։

Արդ՝ պիտի լիցի , զի կրկին հնար
դտանիմք ընդդէմ մեղաց յուժ
աստիճ , և փորձ . միոնն է ի կողմա-
նէ բանականին . և միւսն ի կող-
մանէ գործոյն ։ Ի կողմանէ բանա-
կանին դտանիմք բաղում հնար ։
Աչքին՝ և ծայրագոյնն է մուածումն
Տիրեանական չարչարանաց . ոյք ասէ
Եբր. ժբ. ։ Ակն ածէք զմուս ,
որ զայնպիսի հակառակութիւն ի մե-
ղաւորաց ի հանդուրժութիւն անտի
կրեաց . զի մի աշխատք լինիցիք
անձամբ ձերով , և լքանիցիք ։ Յո-
բինակ այսմ՝ Թէոդոս կայս . հայե-
լով ի ձողաբարձ օձն սրձին՝ ա-
զատեալ լինելին ի թիւնոյ խածա-
նող օձին . ոտանի ասի Յով. գ. ։ ։
Որպէս բարձրացոյց Մովսէս զօձն
յանապատի , նոյնպէս բարձրանալ
պարտ է որդւոյ մարդոյ . զի ամ
որ հաւատայ ի նա , ոչ կորիցէ ,
այլ ընկալցի զկեանս յաւիտենա-
կան ։ Դարձեալ . որպէս փիղն
սեռասեռելով զարիւն՝ դրդռի ի պա-
տերազմ . որպէս գոչեմք ։ Սաղմ.
ղ. ։ ։ Սոյնպէս քրիստոնեայն սե-
ռասեռելով զարիւնն Քրիստոսի՝ զօրանայ
ի պատերազմի ընդդէմ սատանայի ,
աշխարհի , և մարմնոյ . ոտանի ասի
Եբրա. ժբ. ։ Ընթանայցուք խոտո-
ւոտերայնի՝ որ առաջի կայ մեզ .
հայեցարուք ի զօրագործութիւն հաւ-
ատոյ , և ի կատարիչն Յես. որ փո-
խանակ ուրախութեանն՝ որ նմա
առաջի կայր , յանձնեաւ չխաչ ։
Արդ՝ եթէ խոցեալ լիցուք յայս-
պիսի պատերազմի , ինչ քաջ է
դեղ , և բժիշկ . ոտանի ասէ Քրիս-
տոս . եթէ ի միս ածիցեն

ղայնոխի զօրաւոր սպեղանին , ոչ բնաւ զգացուելոցդ զբեզ չար սիտս լինել ։ Եւ Իղիսորոս ասէ . եկն բժիշկն , բացայայտեաց զվէրս մեր . կազմեաց զինքն սպեղանի . կենդանացոյց զմեզ մահուամբն իւրով ։ Դարձեալ . որ ի միտ ածէ զաւրշաբաթս Քո՛ , պատրէ զսաանայ . զի ասէ Իղիսորոս . չար չարութեանքն Քո՛ , սաանայ եղև ի կատարածն , որպէս հանն Իծօղակքանզի ցուցանելոյն Քո՛ զչարչարելի մարմին իւր , և Թագուցանելով զածուածն իւր , պատրաստեաց նմա զորդայթս . և իբր զանզգոյշ Թռչուն բմբռնեաց զնա Հարուածահարեաց վարմանէ . ոյզ ասի Յօբայ ԽԱ . Խաղացեա զու նովաւ իբրև ընդ հաւու ։ Արդ՝ որ ի միտ ածէ զչարչարանս Տն , պատրաստէ սաանայի զորդայթ . և ըմբռնեալ զնա առնէ ինքեան խաղալիք ։ Դարձեալ . երեք են՝ որք յորդորեն զմարդն ի պահպանութիւն իրի լինել . այսինքն երկիւղ , սէր , և պատուհասանուն իրին ։ Այլ մեսրոնն Տրունական չարչարանաց՝ ի ներքս ածէ զերկիւղ յորժամ յայնմանէ իմանայ զբ զծանրութիւն մեզաց , և զպատուիճն՝ զոր պարսիւ , և զնաւութիւնն ածային իրաւանցն ։ Ասաւ ասէ բեռնաբուռս . ծանիր ոմ մարդ , որպիսի ծանրութիւն վերք մեղացն , վ՚ո՞ր ոգոց հարկ եղև խոշմին Քո՛ . եթէ ոչ եղեալ ինքն մինչև ի մահ յանխոնարհն , ոչ երբեք մեռեալեր Քո՛ ։ Դարձեալ՝ յորդորէ ի սէրն . զի մեծ սէր քան զայս ոչ ոք ունի , եթէ զանձն իւր դիցէ ի վերայ բարեկամաց իւրոց ։ Դարձեալ . ցուցանէ զպատուհասանութիւն հոգւոյն . զի ասէ Բեռնաբուռս . բոլոր աշխարհս ոչ կարէ հաաձմանիլ ի գին միոյ հոգւոյ . զի վասն բոլոր աշխարհի ոչ կամեցաւ Տէրն տալ զանձն իւր , որպէս եւս վասն հոգւոյ մարդկան ։ Արդ՝ որ կամիցի փրկիլ , պարտի ի միտ ածել զպատուհասանութիւնս զայս , և ոչ կորուսանել զինքն վա՛ ընդունայն իրի ։

Երիրդ հնարն է մտածութիւն մարդկային ստեղծման ։ Եւ նախ՝ ըստ հոգւոյն . զի ասէ Օգոստինոս , թէ զինչ մեծապոյն՝ պատիւ կարէր լինել՝ քան զառնել ծանիլն հոգւոյն ի պատկեր ստեղծողին իւրոյ . և զգեստաւորիլ նոյն զարդու առաքինութ . և կամ զինչ մեծապոյն նախասունք , և անբաւեբաստոյն Քաշառութիւն՝ քան զկորուսանելն զնորին , և զխառս արարչին իւրոյ . և ահիւլ ի նմանուիլ գարշահալ՝ և անքան անասնոց . վա՛ որոյ և իբրաքանչիւր ոք նկատեսցէ զգեբատանգուիլ արարածոյն իւրոյ . և ծանիցէ զանձնապատուհաս պատկեր երբոր գուիլն . զի յորժամ յայտնացոյց նա , երկիւղ առ նման նմին . զի մի՛ առասցէ . ոյր է պատկերս այս և պատասխանեսցի . կայսեր այսի՞ք են առասնայի իշխանի աշխարհիս . և յայնժամ տացի ի նա ։ Երկրորդ , ի կողմանէ մարմնոյն՝ որ միայն է ուղիղ կանգնեալ դէպ յերկինս՝ ի ձէջ մարմնոյ ամ կենդանեաց , ի նշան թէ օթևան , և վարձանն նորին է անդ ։

Երրորդ հնարն է մտածութիւն զայրացուցանելոյն զայնոխի վերհատոյն մեծութիւն . ըստ այնմ որ ասէ Ղուկ. ԺԶ. 21. Հայր , մեղայ յերկինս և առաջի քոյ ։ Եւ եթէ ոմիք զայրացուցանող Թագաւորս կանի մեծութիւն կարծել ասելի ։

Չորրորդ հնարն է մտածութիւն վերջնոյ . այսինքն մահու . ա՛ հաւոր դառնասաանին . և դեհենոյն . որպէս ասէ Սիրաք . Ե. 40. յիշեա՛ զվերջինս քո , և յաւիտեան ոչ մեղիցես ։ Քանզի այտրիկ ի ներքս ածէն զերկիւղ . իսկ երկիւղն ի բաց մերժէ զմեղս ։

Հինգերորդն է օրինակ վարուց մարդոցն . զի ասէ Իղիսորոս . Թէ վա՛ այն գրեալ եղեն գլուխս , և կանգնուիս արքայն , զի տացէն մարդկան զայս փրկութիւն . զի մի՛ ոք յնս այնքաքերչն՝ ընդ զգջանալն յառաջադասեսցի , յորժամ ոչ

ոմանք ոչ կարեն զայս ընդունել, զի ոչ գիտեն զգրեանսն. զի ասեն թէ ոչ կարեմ ես ապրել առանց մեղաց, զի ոչ ունիմ զգրեանսն. եւ ոչ գիտեն զի ոչ ասեմ ես ապրել առանց մեղաց, զի

Երրորդն է միշտ պարտական՝ թո-
րել զբաղմանց. զի ասէ Քրիս-
նեմոս. միշտ արա՛ զգործս բարիս,
զի առասնայ գտանիցէ զքեզ զբա-
ղեալ. զի գառարիութիւն է իրրև
զոտեղի առաքաւոյ ամ չար խոր-
հրդոց։

Հինգերորդն է ձեղումն մարմնոյ. զի
ասէ իղիտորս. մարմին՝ որ
պարիկշուածք, և տքնութիք ման-
րի, փորձութիք սկ տոչորի. որպէս
յայտ է յերից մանկանցն, որք ի
հնոցին բաբիլոնի։

Վեցերորդն է ընծեռնուլ, կամ
յօժարութիք լսել զբանն ոյ.
զի ասէ, Սաղմ. ձԺ. 6. Յայնժամ
ես սկ ամաչեմ ի զգուշանալ ինձ
ի պատուիրանս քո։ Եւ իղիտո-
րս ասէ. որպէս առքն որոշէ
զմարմինս, նոյնպէս բանն ոյ՝ զմարմ-
նական հեշտութիս. լատ բանին
պօղոսի. որ ասէ Եբրա. դ. 12.
Կենդանի է բանն ոյ. և ազդօղ.
և հատու քան զամ սուր երկայ-
րի։ Եւ զո՞րօրինակ՝ եթէ ոք քա-
ղիցէ զխոտս յարտօրէից՝ զօրանայ
ցօրեանն. նոյնպէս թէ հատցին
հեշտական ցանկութիքս. վիրաբու-
ժալ ածին առաքինութիքս։

Վեցերորդն է խորշիլն ի պատ-
ճառաց մեղաց. մանաւանդ ի
չար ընկերակցութէ. զի ասէ. Սաղ-
մ. ձէ. 20. Ընդ որոյն սք եղիցիս.
և ընդ թիւրան՝ կործանեսցիս։
Ուստի ծեր ոմն ասաց. զդուշ լեր,
մի՛ բնաւ ուրիցիս զհարակցութէ
ընդ մանկան, ընդ կնոջ. և ընդ
հերետիկոսի. այլ աղաչեա զնա.
զի տացէ քեզ զսուգ. և զՂ
խոնարհութիւն՝ և միշտ
յամենայնի յան-
դիմանալ
զքեզ։

* * *

Վերջացաւ առաջին մասն գրոցս, ի փառս Քրիստոսի։

ԱԿԱՆՋԻ

Մ Ա Տ Ե Ա Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ.

Յաղագս մոլութեց յաւետարանէս:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա Ր Ա Ջ Ի Ն:

Յաղագս եօթն դլխաւոր մեղաց:

ԵՕԹն չարիք կան ի սիրտս նոր՝ առակագրէ Տէր ՚ի Մատթէոսէ ԺԵ. 19. Յետ որոյ ա՛ստղիք յառաջնում մասին՝ զմեղաց հա՛ստատակաբար. այժմ ՚ի եօթն մասունս որ գինեմ, առնելի է զեօթն գլխաւոր մեղաց՝ յաւետարանէս: Ա՛յլ նախ՝ տեսանելի է, թէ ուստի էր կոչին եօթն, և ո՛չ աւելի, կամ նուազ. և թէ ո՛րպէս Ցնանին: Բայց արդ՝ երևի՛ թէ աւելի իցեն քան զեօթն գլխաւոր մեղսն. զի ասի Յաւակայ. ՚ի. 16. վեց են, զորս ատէ՛ր. և ՚ի եօթնեւորդէն դարձի անձն նո՛ր: ուր ասէ մեկնիչն. այ՛սինքն, է. մահաւանդ մեղքն, որք և ոչ սպառնալիւն ՚ի նեղբոյ եօթանց այնոցիկ: Ապաւրէնն չորեք տասան գլխաւորք են, և ո՛չ եօթն միայն: Դարձեալ. քանզի գլխաւոր մոլութիւքն են ընդդէմ եօթն առաքինութեց, և եօթն սպարգևայ Հոգ՛ւոյն սրբոյ. և է. երանութեց: Ապաւրէնն և լինելի գլխաւոր մոլութիւքն քան և մի: Դարձեալ. վասն զի առաքինութիւնն ունի հակակայ ինքեան զմոլութիւս, որք են երկու ծայրք, այսինքն առանձն, և նուազն. ապաւրէնն լինելի քառասուն և երկու, ընդդէմ քսան և մոյն: Դարձեալ, որպէս են երկու գլխաւոր մեղք քան երկուց ղդայութեց, այսինքն սրկրատանելոյն քան Ճշմարտելւոյն. և բղջախոհութի՛ քան չշմարտելւոյն: Ա՛յս պէս ապաւրէնն լինելի և քան այլոց ղդայութեց:

Ա՛սելի է, քան Թէոդորն, թէ կրկին կերպիւ ասի մեղքն գլխաւոր. կամ զի է մեծ քան ինքեանս. և կամ զի է սկիզբն այլոց: Քան առաջին կերպին իմացեալ լինին գլխաւոր մեղք՝ այնք, զորոց ասի Առակ. ՚ի. 16: Իսկ քան երկրորդի կերպին առեալ լինին ասի՝ քան որում են սկզբունք այլոց մոլութեց: Իսկ Թիւն և բանականութի՛ նոցին յայտնի քաղում կերպիւ: Նախ՝ այսպէս, վասն զի դիւրաւ ահաւութի՛ն է ՚ի մեղս առաջինն ՚ի յաւտահանութի՛ն. վ՚ա՛ այնորիկ այն՛ քան բազմանան մեղք, որքան բազմանայ և դիւրաւահութի՛ն: Ա՛յդ՝ դիւրաւահութի՛ն ՚ի կոչմանէ՛ն ենեթակային բազմանալ այսպէս քանզի կամ ձկտի քան յօժարութի՛ն որ առելութեա՛լ բարին. կամ քան վհատելոյն յերկեաւալ չարէն: եթէ քան առաջնոյ կերպի. կամ քան այնմ որ յօժարի ՚ի նեղբէն բարին և

Վա՛յ այսորիկ ըստ երրորդի կերպ ասելն ասի այսպէս։ դիւրաւ հասանելի է ի բարին առնելեալ բարին, զոր ինքն է ի բարին, որ նկատէ ի հոգին ըստ ինքեան. կամ է ի բարին, որ նկատէ զհոգին ի մարմինն. թէ ըստ առաջնոյ կերպին, այս կարէ լինել երեքին ըստ չորից պատճառացն՝ առաջի դիւրաւոյն է յօժարութիւն. քանզի յօժարէ ոք ի բարին, կամ պատճառաւ այսորիկ. և ըստ այնմ է հատարտութիւն. կամ պատճառաւ յաւիտենից. և ըստ այնմ է նախանձ. կամ պատճառաւ անհոգութեան, և ըստ այսմ է բարկութիւն. և կամ պատճառաւ հանդարտութեան, և այսպէս է ծուլութիւն։ Իսկ թէ լինելի դիւրաւոյն է ի բարին՝ որ նկատէ զհոգին ի մարմինն, այս կարէ լինել երեքին, ըստ երից պատճառութեանցն բարւոյն, առաջի դիւրաւոյն է ի մարմինն նկատեալ հոգին. քանզի յօժարէ ի բարին՝ կամ պատճառաւ բանականութեան. և ըստ այսմ է ագահութիւն. կամ պատճառաւ հեշտասիրոյ. և այսպէս՝ է բղջախոհութիւն. և կամ պատճառաւ կաղդուրելոյն. և ըստ այսմ է սրկրամտութիւն։ Իսկ այսպէս յայտ է բանականութիւն Հոգւոյ եօթանց դիւոցն՝ մոլութեանց։ քանզի ոչ առեալ լինին հակակշռութիւն առաքինութիւնս, կամ առպարեալ, կամ առերանութիւնս, այլ ըստ դիւրաւոյն հոգւոյ, որք նկատին առ վերներեալն բարիս։ Կամ յայտ է, թէ ըստ այլ զգայութիւնց ոչ առեալ մարմնի դիւրաւոյն։ Վա՛յ այսորիկ ըստ երրորդի կերպն ասի այսպէս։ դիւրաւոյն առեալ բարին, կամ է ի բարին, որ նկատէ ի հոգին ըստ ինքեան. կամ է ի բարին, որ նկատէ զհոգին ի մարմինն. թէ ըստ առաջնոյ կերպին, այս կարէ լինել երեքին ըստ չորից պատճառացն՝ առաջի դիւրաւոյն է յօժարութիւն. քանզի յօժարէ ոք ի բարին, կամ պատճառաւ այսորիկ. և ըստ այնմ է հատարտութիւն. կամ պատճառաւ յաւիտենից. և ըստ այնմ է նախանձ. կամ պատճառաւ անհոգութեան, և ըստ այսմ է բարկութիւն. և կամ պատճառաւ հանդարտութեան, և այսպէս՝ է ծուլութիւն։ Իսկ թէ լինելի դիւրաւոյն է ի բարին՝ որ նկատէ զհոգին ի մարմինն, այս կարէ լինել երեքին, ըստ երից պատճառութեանցն բարւոյն, առաջի դիւրաւոյն է ի մարմինն նկատեալ հոգին. քանզի յօժարէ ի բարին՝ կամ պատճառաւ բանականութեան. և ըստ այսմ է ագահութիւն. կամ պատճառաւ հեշտասիրոյ. և այսպէս՝ է բղջախոհութիւն. և կամ պատճառաւ կաղդուրելոյն. և ըստ այսմ է սրկրամտութիւն։ Իսկ այսպէս յայտ է բանականութիւն Հոգւոյ եօթանց դիւոցն՝ մոլութեանց։ քանզի ոչ առեալ լինին հակակշռութիւն առաքինութիւնս, կամ առպարեալ, կամ առերանութիւնս, այլ ըստ դիւրաւոյն հոգւոյ, որք նկատին առ վերներեալն բարիս։ Կամ յայտ է, թէ ըստ այլ զգայութիւնց ոչ առեալ մարմնի դիւրաւոյն։ Վա՛յ այսորիկ ըստ երրորդի կերպն ասի այսպէս։ դիւրաւոյն առեալ բարին, կամ է ի բարին, որ նկատէ ի հոգին ըստ ինքեան. կամ է ի բարին, որ նկատէ զհոգին ի մարմինն. թէ ըստ առաջնոյ կերպին, այս կարէ լինել երեքին ըստ չորից պատճառացն՝ առաջի դիւրաւոյն է յօժարութիւն. քանզի յօժարէ ոք ի բարին, կամ պատճառաւ այսորիկ. և ըստ այնմ է հատարտութիւն. կամ պատճառաւ յաւիտենից. և ըստ այնմ է նախանձ. կամ պատճառաւ անհոգութեան, և ըստ այսմ է բարկութիւն. և կամ պատճառաւ հանդարտութեան, և այսպէս՝ է ծուլութիւն։ Իսկ թէ լինելի դիւրաւոյն է ի բարին՝ որ նկատէ զհոգին ի մարմինն, այս կարէ լինել երեքին, ըստ երից պատճառութեանցն բարւոյն, առաջի դիւրաւոյն է ի մարմինն նկատեալ հոգին. քանզի յօժարէ ի բարին՝ կամ պատճառաւ բանականութեան. և ըստ այսմ է ագահութիւն. կամ պատճառաւ հեշտասիրոյ. և այսպէս՝ է բղջախոհութիւն. և կամ պատճառաւ կաղդուրելոյն. և ըստ այսմ է սրկրամտութիւն։ Իսկ այսպէս յայտ է բանականութիւն Հոգւոյ եօթանց դիւոցն՝ մոլութեանց։ քանզի ոչ առեալ լինին հակակշռութիւն առաքինութիւնս, կամ առպարեալ, կամ առերանութիւնս, այլ ըստ դիւրաւոյն հոգւոյ, որք նկատին առ վերներեալն բարիս։ Կամ յայտ է, թէ ըստ այլ զգայութիւնց ոչ առեալ մարմնի դիւրաւոյն։ Վա՛յ այսորիկ ըստ երրորդի կերպն ասի այսպէս։ դիւրաւոյն առեալ բարին, կամ է ի բարին, որ նկատէ ի հոգին ըստ ինքեան. կամ է ի բարին, որ նկատէ զհոգին ի մարմինն. թէ ըստ առաջնոյ կերպին, այս կարէ լինել երեքին ըստ չորից պատճառացն՝ առաջի դիւրաւոյն է յօժարութիւն. քանզի յօժարէ ոք ի բարին, կամ պատճառաւ այսորիկ. և ըստ այնմ է հատարտութիւն. կամ պատճառաւ յաւիտենից. և ըստ այնմ է նախանձ. կամ պատճառաւ անհոգութեան, և ըստ այսմ է բարկութիւն. և կամ պատճառաւ հանդարտութեան, և այսպէս՝ է ծուլութիւն։ Իսկ թէ լինելի դիւրաւոյն է ի բարին՝ որ նկատէ զհոգին ի մարմինն, այս կարէ լինել երեքին, ըստ երից պատճառութեանցն բարւոյն, առաջի դիւրաւոյն է ի մարմինն նկատեալ հոգին. քանզի յօժարէ ի բարին՝ կամ պատճառաւ բանականութեան. և ըստ այսմ է ագահութիւն. կամ պատճառաւ հեշտասիրոյ. և այսպէս՝ է բղջախոհութիւն. և կամ պատճառաւ կաղդուրելոյն. և ըստ այսմ է սրկրամտութիւն։ Իսկ այսպէս յայտ է բանականութիւն Հոգւոյ եօթանց դիւոցն՝ մոլութեանց։ քանզի ոչ առեալ լինին հակակշռութիւն առաքինութիւնս, կամ առպարեալ, կամ առերանութիւնս, այլ ըստ դիւրաւոյն հոգւոյ, որք նկատին առ վերներեալն բարիս։ Կամ յայտ է, թէ ըստ այլ զգայութիւնց ոչ առեալ մարմնի դիւրաւոյն։ Վա՛յ այսորիկ ըստ երրորդի կերպն ասի այսպէս։ դիւրաւոյն առեալ բարին, կամ է ի բարին, որ նկատէ ի հոգին ըստ ինքեան. կամ է ի բարին, որ նկատէ զհոգին ի մարմինն. թէ ըստ առաջնոյ կերպին, այս կարէ լինել երեքին ըստ չորից պատճառացն՝ առաջի դիւրաւոյն է յօժարութիւն. քանզի յօժարէ ոք ի բարին, կամ պատճառաւ այսորիկ. և ըստ այնմ է հատարտութիւն. կամ պատճառաւ յաւիտենից. և ըստ այնմ է նախանձ. կամ պատճառաւ անհոգութեան, և ըստ այսմ է բարկութիւն. և կամ պատճառաւ հանդարտութեան, և այսպէս՝ է ծուլութիւն։ Իսկ թէ լինելի դիւրաւոյն է ի բարին՝ որ նկատէ զհոգին ի մարմինն, այս կարէ լինել երեքին, ըստ երից պատճառութեանցն բարւոյն, առաջի դիւրաւոյն է ի մարմինն նկատեալ հոգին. քանզի յօժարէ ի բարին՝ կամ պատճառաւ բանականութեան. և ըստ այսմ է ագահութիւն. կամ պատճառաւ հեշտասիրոյ. և այսպէս՝ է բղջախոհութիւն. և կամ պատճառաւ կաղդուրելոյն. և ըստ այսմ է սրկրամտութիւն։ Իսկ այսպէս յայտ է բանականութիւն Հոգւոյ եօթանց դիւոցն՝ մոլութեանց։ քանզի ոչ առեալ լինին հակակշռութիւն առաքինութիւնս, կամ առպարեալ, կամ առերանութիւնս, այլ ըստ դիւրաւոյն հոգւոյ, որք նկատին առ վերներեալն բարիս։ Կամ յայտ է, թէ ըստ այլ զգայութիւնց ոչ առեալ մարմնի դիւրաւոյն։

թէ, որ է ոգեղութեի բանականի զօրութեն. կամ կերպարանութիւն իմաստականին. քան այնմ որ ասի Հոռոմայեցոց. ա՛ւ. ։։. խոհարարեցան անմեռութ սիրտք նոցա։ և այս յայտ է յառաջին մեղուշնաւոր հրեշտակին, որ Ճանաչելով զբնական բարին իւր, և զլինելին նմին նմանութեամբ առնոյ ին, (որպէս ասէ Եզեկիէլ. կը. ։։.) Յիւրմէնէ հասանելոցս զայն. և ոչ ի տուողէն բարեաց. և յայտնանէ բարձրամտեալ սրտիցէր յիւրմէն՝ իբր ոչ առեալ յոյ. և այս է սկսաւութիւն բանականին, որ ոչ Ճանաչաւ ի մէջ պատճառին և պատճառելոյին. և է կորուստ մտաց. զի ասէ զրիւ գործոց. փքացուն մտաց է ապիկնել Ճշմարտութեանէ։

Երկրորդն է նախանձ, որ է ոգեղութեի ցանկականին. քանզի ցանկական առնեալ է հոգւոյն առ ի ցանկանալ բարւոյն. զի ասէ Օգոստինոս. պատճառատեալ է ի մեզ ցանկութեի բարւոյն. այլ սխալեալ ածէ ի յարտուղիս։ Արդ՝ զի սէր բարւոյն է ի ցանկականն, նաև առելութեի բարւոյն՝ որ է նախանձ, եղիցի անդ. քանզի յոյժ ատիէ, զի ցանկայ օր ուներ առան ձին զբարին, նոյնն և նախանձի, յորժամ տեսանէ յայլս։

Երրորդն է բարկութեի, որ ոգեղաւգուցանէ զդասականսն. զի տեսեալ զօրութիւն այս հոգւոյն գործել ի մեզայ։ Երեքին առքս ասին հոգեւորք. որք քան Գրիգորի, մերթապատիք են քան վատահամբաւելոյն. այլ մեծագոյնք քան մեզայն։ Այլ ոչ իմացեալ լինի, թէ իւրաքանչիւր հոգեւոր մեղք՝ լինի մեծագոյն քան զիւրաքանչիւր մարմնաւոր. այլ այս առապնակ եղև մեզայն վասն ատրերութեի հոգեւորութեանն. զի հոգեւոր մեղքն վերաբերի առ հոգին. որոյ է դառնալ առ ած, և յետս դառնալ ի նմանէ։ Իսկ մարմնականքն՝ առ ժամանակաւորս ինչ. և զի մարմինն իւր, և այլոց՝ առկաս են սիրելիք. վ՚ն այնորիկ հոգեւոր մեղքն են մեծագոյնք։ Դարձեալ. զի առաւելն բանաւորութեի է՝ ի մարմնականն, քան ի հոգեւորն. վ՚ն այնորիկ մերթապատիք են մարմնականքն քան զհոգեւորսն։ Իսկ քան զորիոց ասրերայոյ դնին չորս մեղս։

Որոց առաջինն է, որկրամոլութիւնն. որ ունի ի մարմինն զառելի տրոյ. զի որպէս հուրն է ջերմ, և չոր. այնպէս և քաղցն է սեռորժակ ջերմի, և չորոյ. և որպէս փոյանէ անուռնդ հրոյ. այնպէս կերակուրն է անուռնդ բնական ջերմութեի։

Երկրորդն է ագահութեի, որ ուներ զառելի հոգոյ, զի է հոգի, և չոր. և այս առաւել գոյանի ի ծերս, ի յորս պակասի բնական ջերմութեի, և դիմանի. ուստի ծերք առնեն ագահութեի ունին. զի ասէ ջերմնիմոս. այլ մոլութիւնք ծերանան քան ծերոյն. բայց միայն ագահութիւն մանկանայ քան ծերոյն։ Եւս ծուլութիւնն ունի զառելի հոգոյ. զի որպէս հոգին է ծանր, և անշարժ, այնպէս և ծուլութիւն ծանրագոյնք զմարդն, և առնէ անշարժ ի բարին։

Երրորդն է բղձախտութիւն, որ ունի զառելի ջրոյ. ուստի առագաստ ծննդոց. խե. ։. գոլութիւն. իբր և ջրեաք՝ ի՛ աձկունս։

Չորրորդ. մարմնականաց մոլութեանցն հաստատուն այսպէս. բղձախտութիւն բազդատի հրոյ, վասն ջերմն ցանկութեի. օդն՝ որկրամոլութեի. ջուրն՝ ագահութեի. հոգին՝ ծուլութեի։ Եւ առքս եօթանեքին մոլութեիքս՝ նախ՝ յառաջգոյն ի յառաջինն ազատութեի սկզբնական մեղայ. որպէս ասէ որոգինէս։

Եւ այնորիկ եօթն խորհուրդքն հոգւոյն հաստատին եւեթն մարմնաւոր հիմնադրութեի. հայրաւութիւն՝ բարեպատշաճութեի. զի ոչ պատճառի նա՝ ի յառաջագոյնէ թերջոյն. և առաւել պատահի երկրաւորագոյն. այնպէս հոգեպատիւ վերացուցանէ զի շնաւորական հոգին, և

Գ արձեալ. Հօթանեքին մոլու-
թեքս այսոքիկ առնեն զհօթն
անկումն առ ի մահ ։ Չառա-
ջինն առնէ հպարտութիւն . զորմէ ասէ
Եղեկ. ԼԸ. 4. Ի վերայ լերանց
անկցիս դու , և ամենեքեան՝ որք
զքէն իցեն։ Անհանգիստ ի վերայ լե-
րանց՝ է հպարտանալ. ոչ ասէ ա-
զամն . ընկիցեր զնաս մինչ դեռ
ամբառնային . և ոչ է զարմանք ,
թէ անկցին այնպիսիքն . զի կամին
հանդչիլ ի վերայ հողմոյ պատե-
ղին , և ժառաց ։ Ասաս ասէ Սոր-
Ե. 11. Ա՛ր հոսանացս զքիզ յամ
հողմս ։ Չերկրորդն՝ նախանձն.
զորմէ ասէ . Սաաս-էա.որք անկ-
ցին ի վերայ վիմս այսորիկ, փշրեսց-
ցի ։ այնպէս անկան ի վերայ Քրի-
նախանձոտ հրէայքն՝ և ոչէ զար-
մանք , զի զրկեալքին ի լուսոյ սո-
րոյն . զի ասի Ղուկ Ը. 39. Ա՛ր
թէ կարիցէ կոյր կուրի առաջնոր-
դել . ոչ ապաքէն երկոքեանն ի
խորխորատս անկանիցին ։ Չկր-
րորդն՝ բարկութիւնն . զորմէ ասէ
Եղեկ. լԶ. 27. Կենդանի եմ ես .
եթէ որք բնակեացին ի խախուտս
սրով անկցին ։ Բարկացօղքն բնա-
կին ի խախուտս , և չարեխրատս .
զի դիւրաւտի են ի կռիւս և յար-
մուկս , և ի պատերազմունս և ի
բաժանումունս . և չէ՛ զարմանք ան-
կումն նոցա . զի լեզուաբ նոյ է ան-
սերք . ասաս ասէ Սիրաս. ԻԸ. 22.
բազումք անկան ի բերան սրոյ ։
Չհինգերորդն առնէ ագահութիւն .
զորմէ ասէ Տեսիլ. ԺԸ. ։ Ընկ
բարիքն մեծ . և եղև քաղաքն ի
դիւաց . և եամ անօթևոց պղծոց ։
Բաբիլոն՝ թարգ՝ , խառնակու-
թիւն և շփոթումն . և պատճառք զա-
դահութիւն , որ չոյժ շփոթել զհո-
գին , զաստուածն իւր . և խառնե-
յաշխարհական իրս ։ Եւս անկումն
առցա ոչ է զարմանք , զի քայլեն ի
վերայ ջուրց փարթամութիւն . ասա-
ասէ ասէ Եղեկ. ԼԶ. 27. Աչք պա-
տերազմողք անկցին ի սիրտս ծո-
վու . լցար , ծանրացար յոյժ ի ջրեր
ի սիրտս ծովու ։ Չհինգերորդն՝

ղոյ և բառնայ զամ զօրութիւնս նորա .
և ասէ ասէ Յովել ԺԸ. 12. Ընդ-
դէմ ոտանեցուդ հոգի քո ընդդէմ
ոչ ։ Երրորդն՝ բացակատութիւնն .
որ աչօք բացօք տեսանել և ոչինչ ։
Եաև բժտութիւնս , որ ոչ կարէ
հայիլ ի լոյս , այսինքն ի բարին
ընկերին . ասէ ասէ Ամրաք. ԺԹ.
։ չար է աչք նախանձոտին ։ Ե-
Յոբ. Ե. 2. Ասէ . զինաւորն ապա-
տանել նախանձն ։ Ալ ասէ գրիչ
գրչոս . որ նեղի ի բարութիւն
ընկերին , կուրանայ ի բարի շա-
տանէլոյ արեգական ։ Երկուքին
համեմատ այսահարութիւնն , որ յի-
մարեցուցանէ բոլորովին զմարդն .
զի ասէ Գրիգորիոս . բարկացեալն
արտաքերէ զաղազակ , այլ ոչ դի-
տէ՝ զինչ խօսի ։ Ագահութիւնն
նմանի հիւանդութեանն այնմ, որ կար-
ձէ զջուրն, և արդելու զտարածումն
անդամոցն ։ Եւ կամ յօդուածա-
գահութիւնն , որ կապէ զամ յօդու-
ածս մարմնոյն . զորս դառապար-
տէ Տէրն՝ առնլով . վայ ձեզ մե-
ծամատոց . ոչ ասէ Օդատոխիոս .
ոչ դառապարտէ զմեծութիւն՝ որով
շահիմք զերկինս . այլ զսխրտոն՝ որ
կապակալէ ի մեծութիւնն , որ ոչ
ծախէ , այլ ժողովէ , և պահէ ։
Որկրամոլութիւնն հաճելոյս ընա-
կան քաղցրոյ , որ թէպէտ ուտէ
յոյով՝ բայց ոչ յագի ։ Բղջախո-
հութիւնն նմանի գողութեան , վասն
երից պատճառաց . նախ՝ զի ապա-
րէն զմարմինն . որպէս ասէ ։ Կորն.
Է.9.Լաւ է՝ ամուսնանալ՝ քան ջեր-
նուլ ։ Երկրորդ , զի ապականէ
զմարմինն , և զոգեղէն մեծութիւն
բութիւն ։ Երրորդ , զի դատչս հոս
առնէ . որպէս ասէ Եսայի. ԼԶ. ։
զիրաւացն ձեզ ասացաս անկցին, և
ելցեն հոտ նոյ ։ Ծուլութիւնն հան-
ճարոյ անդամոցն մեծութեան . որ լու-
ծանէ բոլորովին զմարդն . և առ-
նէ անօգուտս յամ գործս բարիս .
ասաս ասէ . ։ Մանաքայ. Թ. ։։
արկեմնս հարստ անդամոցն մեծու-
թիւն , և պակասեցան ամ գործք
նորա ։

ոչխարանոցին ։ քանզի քայլեն իբր ի տղուտս վայրս ։ վնաս ոչ ահեակ անկանին ։ Չմեղեցրուցն բղնախոնութիւնն ։ զորմէ ասէ ։ ։ Կոչն. ժ. 8. մի՛ պատնկեցուր , ոչ ոմանք պատնկեցան ի նոցանէ ։ և անկան ի միում առուր քսան և չորք հազարք ։ Խնչ՝ զարմանք , զի բղնախոնութիւնն է որոգայթ որոտոց , այսինքն առաւելապէս ։ Ասա՛ ասէ ։ Սաղմ. ձ խ. 10. Անկցին ի ցանցս նոր մեղուիցդ ։ Չնօշնեղրուցն՝ ծուլութիւն ։ զորմէ ասէ Ղևտա. ԻԶ. 17. անկանիցին ա՛ռանց ուրուք հալածելոյ ։ Քանզի յամենայնի ծոյլ քն բազում անգամ անկանի առանց մերժելոյ ոմանէ ։

Գ Լ. Բ.

Յաղագս հայթայթութեանն ։

Սկիզբն առ մեղուց հայթայթութիւն ։ Սիր. ժ. 13. Քանզի բան միելոյն ծայրին ընդհատասխոք գիտել զիարքանելիսն իբր , յորժամ սեղեակ լինիցի՛ պատրաստ սպառնալոյ , և սկզբանց նոցին ։ ոչ և յայտ է ի բժշկական արհեստս , որ ուսուցանէ զբժիշկն ճանաչել զակիզբն հիւանդութեանն. և զնոյնն արտաստանիլ առնել ։ զի այսպէս ընդ սկսանիլ սպառնալեացն՝ սկսանիցի և պատճառելիսն ։ Եւ արդ՝ զի դիտասիրութիւն և վախճան գործոց՝ այս է՝ խոյլիցն ի մեղուց ։ և ոչ է կար խոյլիլ յառաքիւ՝ թէ ոչ նախաճանաչեցցի ։ և ոչ լինի ճանաչել կալով՝ եթէ ոչ ծանիցի պատճառ՝ և սկիզբն նորին ։ վասն այնորիկ կամելով զիարքանելիսդ դիտասիր մեղուիցդ առնել զինն բազմապատիկ , ակնարկիմք յայնմանէ , որ է սկիզբն , և պատճառ ամ[illegible] այսինքն յամբարտաւանութեան և ասէ խակ յառաջիկայ[illegible] ։ Սկիզբն ամ մեղուց հայթայթիւ ։ [illegible] ։ Նախ՝ թէ զինչ է հայթայթութիւն ։ Երկրորդ՝ զոեւ[illegible] նորին ։ Երրորդ՝ թէ ուստի ծնանի ։ Չորրորդ՝ զդարմանիսն նորին ։ Հինգերորդ՝ զինքնշխութեան նորին ։ Վեցերորդ՝ զբաժանմանէ նորին ։ Եւթներորդ՝ զհամաձայնութեանէ նորին առ այլս մեղուիս ։ Ութներորդ՝ զհարկէ , զոյք ընդդէմ նորին ։

Գ Լ. Գ.

Յաղագս ասհնանի հայթայթութեանէ ։

Սան Օգոստինոսի , հայթայթութիւնն է յօժարութեան թիւր՝ զերազանցութեան ։ Թիւր ասի՝ զոր ոչ այն ասէ , զոր յօժարութեան մեծութեան , և պատուոյ՝ բնականապէս է պատուաւորակ իւրաքանչիւրոցդ ։ և դիտի բարելոյն յօժարիլ յայնմանէ , և առնոյն մեղուց , նաև զայրացուցանել ։ այսինքն յօժարեալ տարապարտ զինքն յանձնին հետաքննութիւն ։ և կամելով զայլս անխրատ ընդառաջել եղեալ ինքեան ։ և կամ թէ յօժարեալն՝ ինքն միայն ունել զերազանցութիւն ի վերոյ այլոց ։ քանզի խրատքանելիսդ իր բարեդայն , և ձեռնտուդայն կարծել լինի , յորժամ ընդ ընկերս ունիցի ոչ այնպիսի թէ ունիցի յօժարութիւնն զերազանցութիւն կարէ լինել առնոյ մեղուց , ասկայն յօժարութիւնն թիւր զերազանցութիւն է մեծագոյն մեղաց ։ Ըմբռնեա մեկնիչն , ի վերոյ Սաղմոսին ։ այլ եղիցի ի մեղուց մեծագոյն ասէ ։ այս է հայթայթութիւն. որ բոլոր առաքինութեանց իւրոց՝ է յօժարեալ ծանրագոյնն մեղաց մեղուց ։ Սորոյ պատճառն է ։ զի մեղքն տեսակապատ կայանայ ի յետս դարձուածն առ ի չիւ , ոչ կամելով հետանալ ի հպարտնալոյ նորա ։ Եւ զի ի մէջ այլոց մեղուց , հայթայթութիւն առնէլ ունի ի յետս դառնալոյն ։ զի ասէ պօհոսոս ։ մեղք ընդ հպարտութիւն ընդդիմանայ նմա ։ Վասն որոյ և ասէ Յակ. դ. 6. Տէր ամբար-

տաճանիդ հակառակ կայ։ Յաղագս այնորիկ հպարտութեն է՛ի Դաթիրա դոն մեղաց ։ Դարձեալ ։ զի ըստ Թամայի, ՝ի յայլ մեղս չեսու գտանել ՝ի յայ՝ լինի պատասխանիս ։ իսկ ՝ի հպարտութենէ ըստ ինքեան ։ Եւ մեղքս այս՝ զի ՝ի չերիկինս, և ՝ի չերիկնային բնութենէ սկսեալ եղև, զի այնորիկ ըստ բնութեան իւրոյ խնդրէ զբարձրագոյն ։ ուստի և հաւմանատի հոգւոյ , ըստ բնութեան տոսի ։ որ թէպէտ չերկրաւոր գործոյս առնու զսիրեն , սակայն ՝ի բարձրագոյնս ձկտի ։ սոյնպէս և հպարտութենէն ելանե ՝ի հոգեղէն սրտէ , և զբարձրագոյնս խնդրէ ։ և յուժգնագոյն է ՝ի զօրել , և ՝ի պատուհասել անձինս ։ ոչ հոգւոյ ՝ի բարձրասրտոյ լերինս , և ՝ի բարձրաբերձ աշտարակս ։ Որպէս ընթերցեալ լինի ։ Մակաբ. ժ՚. ։։։ ՚Ձէ պղծութիս ունէր այծեամ, և ասէի , և երբ յաղգէ քահանայապետ սոին ։ և բարձրացաւ սիրտ նր ։ Այլ զմօրինակ՝ փութով անցանէ հոգին , նոյնպէս և կեանք այսոր տաճանին ։ ուստի ասէ Ջակ. ջ. ։։ Որպիսի ինչ են կեանք ձեր ։ զի իբրև զմշրիկ է ։ որ առաւօտուն՝ երևեալ , և ապա տապանեալ։ Եւ կարէ հպարտութին կոչել հոգին հպարտոյ ։ որ ծանրացուածէ զանձս ։ խառնակէ զօգս ։ և պատճառ է դժամանակ ։ որպէս ասէ փիլիսոփայն ։ այսպէս և հպարտութին՝ անհնազանդութէ՛ ծանրացուածէ զանձս հպարտասէրսն ։ և պարծէ զանձս դպրոց ։ վ՚ն որոյ ասէ Եղեկ. ՚ի. ։։ Հոգոյն հարաչոյ խորտակեաց զքեզ ։ Դարձեալ ։ որպէս հոգին չիջուցանէ զանձս , և ցամաքեցուցանէ զգօղն ։ սոյնպէս հպարտութիւն սրտին չիջուցանէ զգայս գիտութէ ։ Չի ասէ Գրիգորիոս ։ ուստի մեծ է ընդդիմակայ սէին ՝ի հպարտութէ ։ Ցաճ ցամաքեցուցանէ զգօղն ընտրեալ ։ զի ոչ ցօղն անելութէ ազատ ինքեան ։ արձուցանէ զերկիր , և պտղաբերէ՝ սոյնպէս և ընդ հոգին ։ ոչ ասէ Ովս. ժ՚. ։։ Եղիցի իբրև զցօղ , և խոպտել ծաղկեսցի իբրև զշուան ։ Այլ՝ ցամաքի ընդ հոգին , յորժամ պատճի ոք ունել զայն ։ զի ասէ Ովս. ժ՚. ։։ Աջեցե ՝ի վերայ նր Տ՚ հոգին խորշակի յանապատ , և ցամաքեցուցէ զերակս նր ։ Հոգին խորշակի է ամպարտաճանութէն ։ որում հետևի զայրացումն և բարկութէ ։ և հնչէ յանապատ , զի երանէ ՝ի զբոյ դժոխոյն , և ցամաքեցուցանէ զցօղ ընտրեաց ։ և ինոյ հոգին ցամաքեալ իբրև զերկիր անջուր ։ և յայնմանէ է՝ զի հոգին վերացուցանէ զթեն ՝ի օդս , ոչ գլարդ , և զփոշի , այլ սէզ զծանուն ։ այսպէս հպարտոն է թեթև ։ վասն որոյ և անկայուն ։ Ուստի ասէ Յոբ. իգ. ։։ Թեթևացոյն է ՝ի վէր ջուրցն երեսաց ։ այսինքն քան զերեսս ջուրցն , որ հնազանդի ամ՝ հոգւոյ։ և ոչ որք ամբառնին ՝ի հոգւոյ՝ փութով անկանին, մանաւանդ՝ որք ՝ի մէրկ հոգւոյ ։ սոյնպէս և որք հպարտութէ՛ ամբառնին , շուտով անկանին ։ որոյ ասէ Յոբ. ՚ը. ։։ Բարձրացուցեր զիս , այսինքն յաջողմամբ աշխարհիս , և դնես յոմիբ զիս յոյժ ։ Դարձեալ ։ հպարտութէն նմանի ծխոյ , զի որքան առաջել բարձրանայ՝ այնքան և փութով պակասի ։ այսպէս հպարտութէն ։ որոյ ասի ։ Սաղմ. ՚ը. ։։ Ի փառաւորիլն , և ՝ի բարձրանալն իւրեանց պակասեցին ոչ ծուխ՝ զի պակասի ։ Դարձեալ ։ որպէս ծուխն պատճառէ զմուրս առաջի հողւոյ սեւաւ , և դառն , որ ասպա կանէ զաչսն , և զաղտոցացանէ , այսպէս հպարտութէն սևացուցանէ զհոգին ։ ուստի ասի ։ Ողբոց. ։։ Սևացան քան զաժռս երեսք նորա ։ Դարձեալ ։ նմանի եւան գետն ջրոյ ։ որ միշտ երևի աչերեցեալ , նեղալի ։ Դարձեալ ։ նմանի գոմէմարտի ։ որ ջանայ վերացուցանել զսուս ընկերին , ՚ը

ըն-

ընկեցեալ ։ Դարձեալ . պղծեալին , և փրփրոյ որ ի վերայ երեսաց ջուրց . որ փոխեալ անցանի . զի ասէ Ովսէէ . ժ. 7. մերժեաց սա մարիա զնոսա ջրոյ ։ Դարձեալ , նմա նի բջոյոյ լցեալ հողովք . որ գառնայ յոչինչ ընդ պայծառութին . սոյն պէս հալածութեին յորժամ պատահ ի խճճանաւ մահու , կամ հիւանդութեան ։ Ապաւէնն յայտ է , թէ դերազանցելն հալածութենէն է թիւր ։

Լ Ոյլ ինդրի , թէ ամ յօժարութէ դերազանցութեան է չար ։ Երևի , թէ այոյ . զի ասէ տէր . ամ որ բարձրացուցանէ զանձն , խոնարհեցցի ։ Ասելիէ , թէ երեք կին է դերազանցութի . այսինքն ժամանակաւոր , հոգևոր , և երկնաւոր ։

Առաջինն է ժամանգաւոր . զի գիւրաւ սահի ի բազում չարիս ։ Եամս՝ ի խոտոռն ոչ , ըստ այնմ՝ որ ասէ Եսա. ա. 2. Որդիս ծնայ՝ և բարձրացոյց . և նոքա զիս անարգեցին ։ Չի որպէս յառեալ բարձն խոտ զդառնանայ ի ձեռն Տեառն իւրոյ . սոյնպէս յառեալքն ժամանակաւորքս . ոչ ասէ Ովս. ժ. 6. Յառեցան , զմայլեցան , և հալար տացան սիրտք իւրեանց . վ ասեն բիկ մոռացան զիս ։

Երկրորդ՝ , ի վեսս ընկերին . զի որպէս գայլք զօրեղութէ իւր եանց սպանանեն զոչխարս . սոյնպէս մարդն յորժամ բարձրանայ , գազանանայ ի վերայ անառագածս որպէս ասի . Յեզեկ. իե. 7. Բարձ բացաւ թագաւորութին նաբուգոդոնոսորայ . և հալարտացաւ սիրտ նր , և կամեցաւ նուաճել զամենայն ազգս ։

Երրորդ , զի անհնայ փորձի ի սատանայէ զանազան փորձութէքը . որպէս բարձրաբերձ շինուածք առաւել ղղողին հարեալք ի հող մոց ։

Չորրորդ . զի բարձրութէին այն լինի առաւել ի նախասիրաս հպարտացս . քանզի որքան մեզաւոր ոք դնի ի բարձրագոյն տեղոջ , այն քան է յամօթ ինքեան , զի բարձ բացուցանի մեզք նր . ուստի ասէ պօղոս . առէնայ պատիւն անարգաց՝ ոչ առնէ զնոսն անարգ նոսս . այլ անարժանս յանդիման կացուցանէ ։ Քանզի որպէս՝ և զիսկզբ մեռեալն մեզք՝ ոչ միայն չորեքօրեայ՝ այլ քառասնամեայ , մինչ զի գարշահոտութէքն ապականէ զբաղումս , կամիցի գնել ի բարձրագիտակ տեղոջ , և այն զի առաւել պարտիր գնել որպէս զնեռասոս , և զմոսացեալսն՝ զողեալ ընդ երկրաս . զի մի ինքն տեսակ նշաւակի եղիցի , և գայլս ապականեսցէ . որպէս օրինակեցաս . 2. Մակաբ. թ. 9. ի յանտուրս . որոյ գարշահոտութէքն ծանրացուցանէր զզօսն . ուստի ոչ կարէին սոքա պարտ գնել ի վերայ աշտանակի եկեղեցւոյ . այլ իբրև զինծեալ և զապրտամբ ձրագ ընկենուլ անտի ի վայր ։

Հինգերորդ . զի լինի ի կատարս կանս նոցին որպէս զնեցաբար ոք , յորժամ ձևացուցանեն զնա իբրև զձագաւոր , կամ զեպհիպոտոմ՝ դնելով նմա զձագ , կամ զնոյր . այսպիսի է բարձրութէն հալարտին , որ ունի զնան ապատութեան , և առաքինութէ . և ինքն է ծառայ ամ մոլութեց ։ Ուստի ասէ Թուլիոս . ամ յիմար՝ սորուկ . և ամ իմնատուն՝ ագատ . կայսերական անուանակոչուն միայն իմնատունն է արժանի ։ Քանզի որպէս իբրա քանևիւր ուժգն ազատի տրամայեսցէ , որ ոչ կարէ տիրել իւրոցն ցանկութեց , այլ ամենահարեսցէ յօժարութէք զմեղս . խոտոզի զնեչտութեիս , արգելցէ զբարկութիս . յեսու ընկեսցէ զագահութիս . և ի բաց մերժեսցէ զամ աղտեղութէն սրտին . և յայնժամ սկսա նինչի տրամայել , յորժամ ինքն դադարեսցի ի հնազանդութենէ գարշութեց , և անվայելչութեց . իսկ որ այսպիսեսցաս սուչ զմիտս

խոր, ոչ միայն ուղ սրժանն համա-
րել զնա հրամայող, այլև ոչ ա-
զատ։ Ըստոր բեռնաւորս ասէ.
կամիկ ի տանիս, թագաւոր յի-
մար նստեալ յանձս. զի որպէս
կապիչն նստեալ ի տանիս՝ ինի ի
կառապանս մարդկան, այսպէս և
անմտութիւնդ ելեալ յան-
սրմանս պատուոյ։

Վ եցերորդ, լինի հոտառին, և
ի ցրտաւուն ինքնանց. քանզի որ
բարձրանայ յարդն՝ զի որսոցայի՛
ցորենոյն. և փոխին, զի՛ ի հողմոց
ցրուեսցի. այսպէս արբանեակսն՝
առատասիրի չարք ոմանք ելանեն ի
պատիւ ինչ. զի այնպէս որոշես-
ցին ի բարեաց, որպէս ասէ Սաղմո-
ս։ 4. Ո՛չ այսպէս են ամբարիշտք,
և ոչ այնպէս. այլ որպէս փոշի,
զոր հոսէ հողմ՝ ի վերոյ երեսաց
երկրի։

Է օթներորդ. լինի ի տանջանս
նզի. քանզի ոմանք այն լինի սատա-
նայ առիթ բարձրանալոյ ոմանց,
զի առանձ տանջեսցին ի՛ներկայս,
և յապառնին. ուստի ասէ Բեռ-
նաւոս. ով պատճառաբանի՛ն,
խոչ պատճառիւքդ. որպէս զա-
ձենեանն չարչարես, սակայն ամե-
նեսին տձեղս ես. Ձնմարտասիրս ես
պակի քո բոլորովին փչեղէն. զի
ոչ կարեն ունել զպատիւ ինչ
առանց մեծի՛ նեղութե՛ն. արդ՝ թէ
ոչ բարձրանի՛ս այս ի վանս
գառոյ ամբարտաւանի՛ց՝ և յիմա-
քաց. այլ ի նմա, և յիմասուսն
լինի՛ ի փառս սդ, և ի չնութի՛ն
նկնեղբօդ. քանզի այնմիսեացն.
այսինքն որոց՝ և խմասուոց վեյ-
ք գերազանցութե՛ն պատուոյ. զի
եղկելին իբրև զձիոյ լուցեալ ի
վերոյ աշտանակի. զի որպէս լու-
սաւորքն աշխարհի արեգական, և
լուսին, և աստեղք երկնից են
ի բարձունս, այնպէս և առաքե-
ալք պարտին բարձրանալ ի լեռն
զեղես. նաև խմասուոքս լսա այնմ
որ ասէ. Փիլիպ. ք. 15. Ջորոց միտք
երկիցիք իբրև լուսաւորք յաշ-
խարհի՝ զբանն կենաց ունելյան-
ձինս։

Ը ութերորդ դերազանցութի՛ն, այ-
սինքն հոգևորն է օգտակար
բազում կերպիւ։ Նախ՝ սրտաբա-
նիչ լինի զմտս իւրեանորոգս,
զի մի ընկղմեսցի ի հոգին. քանզի
որպէս լորտքն սահի զդլուխն
ոչ սրտից ջրոյն. այսպէս և շնորհն
ոչ սմբառնայ զմտս մերոգոն ի
յերկրաւոր ջուրց. լսա Սաղմ. ո-
ե. Որ ասէ դուս, Տ՛ր, փառ-
քի՛, և բարձրացուցիչ գլխոյ իմոյ։

Երկրորդ, սպառնալով զպա-
տիժս՝ եթէ ոչ զառաջի յերկայ-
նոցս. քանզի որպէս հաճն յորս-
ցեալ յերկրէ Թռչի ի բարձունս՝
յորժամ տեսանէ զադրէն, կամ
զբար ի ձեռն ուրուք. այնպէս
շնորհն ոչ ընկենուս զնեռասն, զա-
րեւս նեղութե՛ց՝ ի վերոյ երկիր-
զածոց խրոց, զի յայլոցն ի
հեռաւորե՛ց։ Վասն այնորիկ ասէ
Եսայ. ծա. 17. ասի՝ արի՛ երեսաց
դէմ՝ որ սպրեր ի ձեռանէ Տ՛ն
զբաժակ բարկութե՛ն նո՛ր։

Երրորդ, խոստանալովն զնո-
ղսն է, զի մի սպասկանեսցի ընկղ-
միլով ի տիղմն յուսահատութե՛ան.
որպէս բարձրացուցանէն զնաղդն
ի խեչաղ, զի մի փուճասցի։

Չորրորդ, խոստանալովն զփառս,
զի ուղղիցի առաջն Չերմեռանդ-
ցանկութե՛ք. որպէս ասէ ։ Եզրաս.
ք. 58. համբարձեալ զերեսս յերու-
սաղէմ՝, օրհնեաց զաբրեայն երկ-
նից։

Երրորդ դերազանցութի՛ն, այ-
սինքն, երկնաւորն է փառա-
ւոր. ի յոր բարձրանան ծառայքն
նո՛ր. զի ասէ Եսայ. ծէ. 13. Ընդ
հասիլ ի մեռ ածել ծառայ իմ, վե-
րասցի՛ և բարձրասցի, և փառա-
ւորեսցի յոյժ։ Նաև խոստովանք,
զի ասէ. Ղուկ. ք. 3. ան. զմեռ-
սուեցի, և բարձրացուցի զբիւ-
ղէս Աբրէ զխնամերօդս նեղութե՛ն ետ,
զի ասէ. Սաղմ. ժէ. 6. ի ձայնս
սարսռի ընդեաց յաղթից. վասն
այնորիկ և բարձրացուցի զչքս իմ
վերացեալ. զսիրելիս նո՛ր, և զնո՛ր
արգասս. զի ասէ Սաղմ. ժէ՛ա. 9.

Ա՛ն

Աղտարութեանն ներ ձայ յանխուսանա յանխուսնից , և եղբայր նր բարձր եղելոյն փառաբ ։

Գ Լ Դ ։

Դարձեալ Յաղագս սահմանի հպարտութեանէ ։

պարտութեան մի՛ տայցես Թոյլ տիրել երբեք ղձայ- ութեանց, և կամ բանից քոց , զի ի նա էառ զսկիզբն ամ կորուստ ։ Տօբիթ. ը ։ ։ որպէս ասէ փիլօս փիլ ։ հպարտութիւն ոչ միայն է մեղբ , այլև պատճառ ամ մեղաց . քանզի ոչինչ մեղբ կարէ լինիլ ա- ռանց նորա . զի ոչ այլինչ է ամ մեղբ , եթէ ոչ խոտութիւն ոչ , որով ընդ ոսն հարեալ լինին ամ պատուիրանբ . և զխոտութիւնս այս ոչ այլինչ է՝ որ առնէ , բայց միայն հպարտութիւն , որ եղև պատճառ- զրկեալ առնել սատանայ . որ ծանուցեալ զինքն հպարտութիւն ի վայր ընկեցեալ յերկինից , մարգոյն էս՝ զոր ածե արար անմեղ՝ օձա- ջամբ պատրանօք ուսոյց զնոսայ- առութիւն . դիտեալով՝ զի չէս ընդու- նելոյն զհպարտութիւնն , որ է պատ- ճառ ամ չարեաց , դիւրաս գոր- ծել զամ մեղս , որք ոչ ի չայ , բայց միայն ի հպարտ միտս չղա- ցեալ լինին ։ Յայնմանէ է , զի առաքինի մարգն բարձրամտութիւ- հպարտ հոգւոյն ապականեալ զամ ծնունդս՝ որ ասահարին էր ի նմա իբր յարմատոջ , մատնեաց բնդ հարկաս մահու , և ապականութե- զի գոլովին մահկրնացու՝ և ապա- կանելի , ծնաներ այնպիսիս և զոր- դիս իւր ։ Եւ արդ՝ զի հպարտու- թիւն նաս էր ի սատանայ , և նո- վաս պարտեցաւ մարդն՝ յիշեց- մամբ հպարտութեան ։ վ՚ն այնորիկ խրատէ գիրբ ասբ զգուշանալ ի նմանէ՝ ասելով ։ հպարտութեան մի տայցես Թոյլ տիրել երբեք ղձայ- ութենց կամ բանից քոց ։ զի ի նա էառ զսկիզբն ամ կորուստ ։ Ասէ ընդդէմ այսմ . ։ Տիմոթէ. ը ։ ։ ասի , Թէ արմատ ամ չարեաց ա- գահութիւն է ։ Եւ Օգոստինոս ասէ ։ սէր ինքեան է պատճառ ամ մեղաց ։ Ասելի է , բան Թօմայի , Թէ հպարտութիւն երեք կերպիւ առեալ լինի ։ Նախ՝ ասի հպար- տութիւն անմարդ յօժարութիւն դե- րադասութեան իւրոյ . և այսպէս է մեղբ սեռական ։ Երկրորդ՝ ասի հպարտութիւն ի չարս , այսպէս է մեղբ սեռական ։ Երրորդ՝ ասի հպարտութիւն ձկտումն ինն չայսոյն- սի խոտութիւն ի չայսականսէ բնու- Թեան . և այսպէս միայն է սկիզբն մեղաց ։

Բայց արդ՝ առ առաջինն ասելի է , Թէ ի գործս կամաւորս սրպէս են մեղբ , կրկին կարդ գտեալ լինի . մինն դիւրութեա , և բան այսմ հպարտութիւն է սկիզբն ։ Երկրորդն է ի գործածելոյն . և բան այսմ ազահութիւն է սկիզբն , և սրպէս ամ մեղաց ։ Եւ կամ այսպէս . բան այնմ որ մեղբն ասի չէաս գար- ձումն չայ , հպարտութիւն է սկիզբն մեղաց . իսկ բան այնմ որ մեղբն ասի գաշճումն առ փոփոխական բարին , ագահութիւնն է սկիզբն մեղաց ։

Ասէրկրորդն ասելի է , Թէ սէր ինքեան խնդրեալ լինի վասն հպար- տութեան , նաև վ՚ն ագահութե ։

Եւ դիտելի է , բան Թօմայի , Թէ սկիզբն չատկապէս ասի այն , յորմէ ակսանի շարժումն . իսկ արմատ յորմէ առնուն զնոսայն ։ Վ՚ն այնո- րիկ հպարտութիւնն ասի սկիզբն , զի նա է անմարդ յօժարութիւն գերա- զանցուե ։ Իսկ ագահութիւնն ար- մատ , զի սերացանէ զինքն ։ Ապա ուրեմն հպարտութիւնն է մեծագոյն մեղբ . ի յոր են ամենեքեան , որք կամին լինել գերազանց քան զայլ՝ գիտութիւբ , ուժգեղութիւբ , գեղեց- կութիւբ , պատուոբք . և այլ ասյնպի- սեաբ ։ Նաև ոչ կամին զբք հաւա-

սար ինքեանց. և առայս մարդիս երևին վերաբերիլ այն, որ ասէ Դաւիթ. իբ. 24. եղև հակառակուիլ ի մէջ նոցա, թէ ով ի նոցանէ հասմարելի մեծ. որ է մեծ չարութիւն. քանզի կամի զիօթքրկութիւն այլոց, զի ինքն լինիցի մեծ։ Ասդ՝ ոմն յանէլոշած ապականեալ խառնուած ածոց ծնանի զայսուցեալ, և զնոյն խայեցեալ վերս ի յանդամս մարմնոյն, այնպէս չօժարութիւն գեղ բազանցութեան ծնանի ի հոգին զհպարտութիւն։ Եւ ոմն յիմար է, որ կամի գերազանցել միոյ սկան իւրոյ քան զմիւսն, և այն՝ զի բոս բնութեան իւրոյ պարտին լինել հաւասարք. այնպէս յիմար է որ կամի գերազանց լինել քան զայլս. վ՚ո զի եմք անդամք միմեանց։ Եւ թէպէտ բնականապէս իւրաքանչիւր ոք ցանկայ զառաջադիմութիւն իւր. սակայն պարտի հաճոյ լինել նմա, նաև յառաջադիմութիւնն այլոց. ուստի ասէ Աւետաք. ՀԵ. 1։ եգին զքեզ վերակացուս ի բարձրանոյր, այլ լեր ի միջի նոր իբրև զմի ի նոցանէ. Քանզի որպէս ոչ կարէ մի մասն կշռոց վերանալ առանց կորացման միւսոյ մասին. այնպէս և ոչ կարէ մարդ բարձրացուցանել զինքն առանց ընդվայր հարկանելոյ զընկերն։ Այլ այնպիսի բարձրութիւն լինի նմա անկումն չար. որպէս յայտ է ի կախարդն սիմոն. որ կամեցաւ բարձրանալ քան զմարդիկ, չարաչար անկաւ։

Զ արաքեալ. Նմանի հպարտն խեղաթարաց, և այսահարաց. զի որպէս նոքա ոչ կամին հնազանդիլ ումեք որքան կարն է, և ոչ կապիլ շղթայիւք. այլ աղեսաւ առնեն զնա մերձակայս. այնպէս հպարտքն ոչ երբեք կամին հնազանդիլ կանոնաց իմիք. այլ նեղացուցանեն զանձ նեսեան։

Դարձեալ՝ նմանին բիւրս կաղ նոյ. զորմէ պատմի առակօրէն, թէ ի լեռնէ՝ խորտակեցեալ ան կանեին կաղնիք բազուկք ի լճ իմն, ուր էին գեղեցիկ, և բազում եղեգունք. զորս յորժամ տարցաներին կանչիքն. հրպէս կեայք անվնաս գուք այդպիսի անալքդ՝ յայսպիսի սասուահարողին սեղոջ, ուր մեք զօրութիք՝ խորտակիչք, և անկանիմք։ Կտուն պատասխան նի եղեգունքն, և ասեն. եթէ ա բարեալեիք զոր առնեմք մեք, դեռևս կայիք կանգուն. այլ ընդդէմ զօրաւորին քան զձեզ կայիք ընդդէմ վասն որոյ և ընկեզ զձեզ իսկ մեք միշտ խոնարհեցուցանեմք զդուխս առաջի սմ հողոյ. վասն որոյ և փրկեալ իսկ եմք. որպէս և գրեալ է ի Սաղմ. ԺԷ. 28. Դու զժողովրդիդ խոնարհս կեցուցանես, և զաչս ամբարտաւանից դու խոնարհեցուցանես։

Դարձեալ. Նմանի սատանայի. որ զղջիկ կամի առնել վասն հնազանդութեան. որպէս ընդերեցեալ լինի, թէ աչեր ածխմունեթոս եպիս կոպոսն երիթայր ի բժշկել զայսահար ոմն. և ընդ մերձենալն նր աղաղակեաց այսն պիղծ. մս որոյ եկիր. ահա ես երանեմ իմով կամս, զի մի ասիցի երբէք, եթէ ոք հանեալիցէ զիս անօգս. սոյնպէս և հպարտքն առնեն, զոր ինչ և կամին. այլ թէ հրամայեացի նմ, զնոյնն առնել ոչ կամին։

Դարձեալ. Նման է քարոսի որ դէպն դեսպաշոտի. զորմէ պատմի յաւետարանին, որ կամեցաւ Թռչիլ հանդերձ որդւով իւրով յայնկոյս ծովուն. զոր խրատեաց մի յոյժ Թռչիլ ի բարձունս, զի մի կիզցին Թևք, և փետուրքն ի ջերմութենէ հրոյն, կամ արեգական. և մի՝ ի սաւորինս, զի մի ի գիշատէ ջուրդ լուծեալ Թափեսցի փետուրն։ Իսկ նա ոչ լուաւ հօրն. և ոչ հետևեաւ ցաւ զնովի նր. այլ բարձրացաւ՝ որքան կարաց, և կիզեալ Թևոցն ի ջերմութենէն՝ անկաւ ինքն ի ծովս Այնպէս և Քս հրոյր մեր, և նորին առաքեալքն՝ կամեցողացն անցանել ընդ ծով աշխարհիս՝ հրամայեն ոչ ամբարտաւանել, այլ ընդ խոնարհս

Գ Լ Ե.

Յաղագս տեսակաց հպարտութեան։

Ինչ ունիս, զոր ոչ ինչ ես առեալ. և թէ առեր, զինչդ պարծիս իբրեւ չառեալ. ։Կորն. Ա. 7. Որպէս ասէ գրիգոր, չորք են տեսակք հպարտութեան։

Առաջինն է, յորժամ ոք կարծէ զբարին ունել յինքեանէ։

Երկրորդն է, յորժամ համարի՝ ոչ առեալ յայլ, սակայն վա՛ իբրոյ արժանաւորութեան։

Երրորդն է, յորժամ պարծի ունել զոր ոչ ունի։

Չորրորդն՝ յորժամ խոտեալով զայլս՝ միայն ինքն կամի երևիլ. Եւ պատճառն, թէ ման է՛ր են չորք, է, զի բան Թովմայի, ամբարտաւանն միտս նկատէ՛ ի մեծի՛ն, որ ոչ յարմարի ինքեան։ Եւ այս լինի կրկին կերպիւ։ Կամ զի գիտն զայն առնելն ոչ ունի, և ոչ կամի երևիլ գոլ կարօտ նմա։ Եւ բան այսմ է երրորդ տեսակն, որ պարծի ունել զոր ոչ ունի. և կամ ունի, այլ ոչ այնպէս գերազանց կերպիւ, որպէս կամի ունել։ Իսկ և գերազանց կերպս է կրկին։ բան որում իրն գերազանցագոյն է ի պատճառն քան ի պատճառելին կրկնակի. մինն զի կատարեալագոյն, և առաւագոյն լինի իրն ի պատճառն քան ի պատճառելին. որպէս ջերմութիւն ի հուր, քան ի ջերմն ջուր. և բան այսմ կերպի է չորրորդ տեսակ հպարտութիւն, որով ինքն միայն կամի երևիլ Եւ միւսոց, զի իրն ի պատճառն ոչ ունի յայլմէ, այլ ինքեանէ. իսկ ի պատճառելին ունի յայլմէ։ Երկ բան երկուց կերպիւց այսոցիկ են առաջին երկու տեսակքն. զի բան առաջնոյն՝ հպարտն համարի ունել ինքեանէ՝ զորինչ ունի. և ոչ յայլմէ։ Եւ բան երկրորդին՝ ասէ ունել

նել յայլմէ , այլ ըստ արժանաւո-
րութեան իւրոյ ։

Արդ՝ ըստ առաջին տեսակին՝
ասէ . զի՝ նչ ունիս , զոր ոչ իցես
առեալ ։ և զնպաստութեան տեսակս
զայս ունելին վարկանիցէ . և մի-
լիսթայքն . որք ասէին . չրիստոնեք
մեր՝ ի միջոջ են . և արդ՝ մեր ոմէ
Տէր ։ Եաւս ցուցանել սա՝ Յօբ.ժա.
12. որ ասէ. այր ունայն բարձրամ-
տի հպարտութեամբ . և իբրև զուրդի
գրոյ յանապատի , որ հասարկ ընկնի
ծնեալ ազատ . քանզի ամբարտա-
ւանն զոչ ինչ կարծէ ունել յայլ-
մէ ։

Այլ ընդդէմ այսմ . զի երևի ,
թէ ոչըք կարէ ունել զայս
տեսակ հպարտութեամբ . վասն զի ոչ
ոք է , որ ոչ հաւաստացեալ զամբա-
րիս գոլ յայլ , միթէ խելագար ոք
իցէ . ուստի բեռնատուռս (՚ի վե-
րայ բանին երդեցողոյ . ։. ։. Լուր
Թարեալ է անուանքս) ասէ . ով
այնքան մոլեգնեալիցէ , մինչ զի
յայլուստեքէ՝ քան յայլ , յանդգնես-
ցի ասել գոլ բարի ինչ ։

Ասելի է ըստ Թէոդորի . Թէպէտ
ամբարտաւանն զամբարիս գոլ
ցի գոլ յայլ , սակայն մեծագոյա-
նէ զինքն՝ իբր Թէ յինքենէ ունի-
ցի զայն , և ոչ յայլմէ ։ Եւ զի-
տելով . զի այս լինի վնաս կերպիւ ։

Ցախ՝ զի պարծեսցի զերծոյ բա-
րեաց . ուստի ասէ առաքեալն .
։. Կոր. Ը. 7. Չինչ ունիս զոր ոչ
իցես առեալ . և եթէ առեր , զի՞
պարծիս ոչ զոչ առեալ ։

Երկրորդ , զի ոչ միայն փառա-
հարի ՚ի սրտի իւրում , այլև բանս
պարծանաց արտաբերէ . զոր ոչ
պարտի առնել . զի ասէ Յօբ.լա.
27. Եթէ ձեռն եդեալ ՚ի վերոյ
բերանոյ իմոյ՝ համբուրեցի ։ Զե-
ռնսն իմացեալ լինի յատուկ
գործն . որ յայնժամ համբուրի
ձեռն ՚ի բերանոյ , յորժամ զոք
գովէ բերան իւր ։

Երրորդ , զի ոչ գոհանայ վասն
ընդալեալ բարեացն . որ է մոլու-
թիւն յոյժ ընդհանրապէս մարդոյ . քանզի
խնամս զաղբիւր ողորմութեանն ոչ .
ուստի ասէ Բեռնատուռս . ապա-
րեխտութեանն է խորշակ հոգւոյ , որ
ցամաքեցուցանէ ինքեան զաղբիւրն
գթութեան , և զերասանս շնորհս ։
Եւ գլխովրիս ասէ . ոչ է արժա-
նի առնլոյ , որ ոչ գոհանայ զառ-
ցելոյն ։

Չորրորդ , զի խոտէ զայն , որ
ոչ ունի զնոյն բարիս . ուստի բեռ-
նատուռս խօսելով ընդ փարիսե-
ցւոյն , ասէ . ընդ ունայն փքանաս
ընդդէմ մաքառելոյն . զի վա՞ այն
ոչ ունի նա՝ որպէս ունիս դու .
վա՞ զի ոչ է առ նա՝ ոյր առեր դու ։
Եհեղարէ ՚ի նոյնն . գոհանալովք
ցուցանես զերբինչ առեալ . զայլս
քամահելովդ՝ յայտնես զերբինչ խո-
սեցար ՚ի սրտիդ . քանզի ոչ էիր
դատեալ զմաքառելոյն՝ խոտան քան
զքեզ , եթէ պատահականութեամբ
քան զնա՝ ոչ վարկեալ էիր զքեզ ։

Հինգերորդ , զի ինքեան կամ
կեալ , և ոչ այլ . քանզի ձգմարիտ
ճանապարհն Տեառն է հաստուցումն
հարկին , և ծառայութեան . ուստի
յորժամ ամբարտաւանն հրաժարի
՚ի ծառայութենէն այլ , ոչ ճանաչէ
զբարին իւր՝ ՚ի նմանէ . բայց բա-
նիւ միայն , որ է ծիծաղելի . զան-
զի նախատելի է , և ծաղրական է
խոստովանիլ զոք Տէր , և ոչ առնել
նմա ծառայութենէ ։

Վեցերորդ . ցուցանէ ամբար-
տաւանն զբարին իւր ոչ ունել յայլ՝
յորժամ ոչ ժառանգարարէ զայն՝
ըստ կամացն այլ ։ Ուստի ասէ դրի-
գորիոս . հանարիս առնել զշնորհս ,
զոր ինչ տուս ընկերին . եթէ կա-
միս՝ և եթէ ոչ , պարտական ես .
զի զայն որ իւրն է , խնդրէ ։

Եօթներորդ . ցուցանէ հպարտն
ոչ ունել Տէր զոք , յորժամ ոչ խն-
դրէ զօգնութենէ ընդդէմ փորձել
Թշնամւոյն . ոչ դիտելով զայն , որ
ասէ . ։. Կորն. Ժ.։3. Հաւատարիմ
է ած , որ ոչ արկցէ զձեզ ՚ի փոր-
ձութիւն առաւել քան զկարն ձեր .
Դարձեալ՝ որ ոչ կարէ պահել
զղջեալն յանձնեալ ինքեան , դար-

ձա-

ձուացանէ յոյն, որոյ է գրկանն. և կամ խնդրէ ի նմանել զօդաւորէն. այնպէս յամ փորձուիցս պարտ հաստատագոյն գիտել առօդնութիւն այ՝ աղօթից. և խնդրուածոց։ Որպէս գրեալ է ի վարս հարցանց, եթէ յորժամ ոմն առաքեալն փոյթ ձիւթ ի պատանեկութիւն խոյհրդոյ, և ոչ կարէր ընդդիմանալ. անկաւ ի վէր երեսաց իւրոյ յերկիր առաջի խոյհրդոյն, աղաչէ. զերկիր մարդեացոյ զոր ունիմ ի քէն, ոչ ևս կարեմ զերծուցանել. վասն այնորիկ յանձնեմ քեզ. զերծի զոս։ և առաքեալն դարձուցեալ։ Եւ որոյ առնէ այսպէս, ոչ ձանձնայէ զինքն՝ կամ զիւրան ունել յոյն։

Ումեքորդ. գուցայեմ հայրսն ոչ ունել Տէր և գառաւոր, յորժամ կամի առնուլ զերծ՝ արարեալ ինքեան անխրատութեան՝ որ յոյլն, ոչ ինալով վերծիխնդրութեան այ. կամ իրատանոյ. որպէս ասէ. Առաք. 22. մի՛ ասիցես հասուցիչ չար փոխանակ չարի. համբեր Տեր, և փրկեսցէ զքեզ։ Փրկեսցէ, ասէ. ի յաշխատութեան վերծիխնդրութեան, և ի պատժոյ դէհենեան, որպէս առնէս զքեզ պատասխան խնդրելոյ վերծիխ։ Գործեալ. որ հաւատայ զանձ Տեր ամ բարեաց իւրոց, երկնչի միայն ի վերծիխնդրութեան նորին. քանզի ոչ պարտ ոք երկնչիլ ի վձռոյն, որ ոչ իցէ հասեալ ի գառաւորէ իւրմէ. այնպէս և ոչ է պարտ երկնչիլ ի գառաւորութեան մարդկան, այլ յայ. որպէս ասէ. 1. Կորնթ. ը. 3. ինձ իբր ոմինչ է՝ եթէ գառուցայցէ ի ձէնջ։ Եւ զինեն ասէ. զի որ գառուն զիս, Տէր է։ Գործեալ. որ ձանձնայէ զանձ բարիս իւր յոյն, նման միայոյ ձանձոյ հաձոյ լինիլ իւրմէ Տէր, և ոչ մարդկան. ուստի ասէ առաքեալն Գաղատ. ա. 10. Եթէ մարդկան հաձոյ լինէի, առաւ այ ծառայ ոչ էի։

Ումեքորդ. ուրանայ զՏէր իւր, որ ոչ հաւատացանէ նման զանձնեալն ինքեան։ Եւ զիտելի է, զի զիս իրս յատկապէս ընկալաւ յոյն. այսինքն զհրաման, զբերան, և զձեռս։ Ա՛ որպէս պարտ նմա հաստատացանել զանձ գործս որպէս՝ հաւատալով ի նա, և յուսալով. և սիրելով զնա ի վեր քան զանձ։ Ընդդէմ այսմ առնեն՝ որք հաւատան առաւօտի, ծուլանան, վհատանին, կասկածին և այնուհետև։ Խրատեալ պարտ ոք հաստատացանել նման զգուշութիւն, զհաստատութիւն, և զուխտս։ Ընդդէմ այսմ առնեն հպհպող քաղաքացունքն. երդմնազանցքն. սուտերդունքն, և ուխտապրուժքն. զորոց ասէ. Սաղմ. լզ. 12. Հաւատացին ինձ չար փոխանակ ընդբարեաց։ Եւ յայտնաբար. հատո նոցա զհաստատացան նոյ նոցին. Ի չարս, և ի բարս մարդկան պարտ ունել զանձ հանդերձ գործովք. Խրատիմ զնոսա հոգեպէս մարդոյ. Ի չքնաղեցիս և յանձնայն գործս՝ պարկեշտս լինել, զգաստս, և բանաւորս. վասն զի այսու եղեալք ևք քան պատկերն այ, զի ոչ քան մարդկան, այլ քան հոգւոյ, և քան բանականացեալսն կիցցուք։

Գ. Լ. Ջ.

Յաղագս երկիւղոյն տեառնէ հայաբնութեան։

Առանց իմ ոմինչ կարէք առնել, Յօհ. ժե. 5. Որպէս դրեալ է ի գիրս պատմչաց, որ ինչ է պատմող պատմեալ, է պատմող պատմելոյն. քանզի որք է պատմող դիտացեալն խիղք, կամ զգուշ, է պատմող գործոյ նորին։ Ա՛լ ամ ինչ եղեալ բանիւն այ. որպէս ասէ. Յօհաննու. ա. 3. վասն այնորիկ որ ինչ բարի յառաջ գոյ ի գոյացութիւն, չիմանէ, չանայ է պատմող հոգի։ Եւ

Ձոյն , որ միշտ պակասի քան ինքեան ։ Վ՚ո այնորիկ յաղագս բարւոյ , և վարձատրութեան գործոյն ասէ . առանց իմ՚ոչ ինչ կարէք գործել միայն ոչ առնել , այլև ոչ խորհիլ . զի ասի . 2.Կորն. գ. 5. Ո՛չ եմք ունակք ինքեանք բաւական իմք խորհիլ ինչ իբրև ՚ի մէնջ ։ Ապաւրեցին ընդ ունայն և հպարտութեի այնոր , որ կարծէ զբարիս իւր յոյժ վ՚ո արժանաւորութեի իւրոյ ։

Ոսաւոն առ Օգոստինոս. ՚ի միտ ած՝ ոչ անձն իմ , զի երկնչին ոչ եղիր . և յոյժամ սկսայ լինիլ ՚ի պարգեւսն այ առեր զոյն . այլ միթէ առեր նմա ինչ յառաջ քան զինելն քո , որով հաճոյանիցեր քեզ լինիլդ . ոչինչ ամենեւին . քանզի ոչ ինչ կարէիր տալ յառաջ քան զինելն քո . արդ եթէ և զոչ ինչ տաւեալեր քեզ ած բայ ՚ի գոլոյդ , ապայն վասն տալոյն զայն՝ էր միշտ գովելի՝ և սիրելի ՚ի քէն. այլ արդ՝ առաւել եւս , զի ոչ միայն զգոլ , այլ և զդեղեցիկ գոլ . այլև ոչ այսու չառայցաւ առաւութիւն բարւոյ պարգեւողին , այլ եւս և առաւել՝ զի զքեզ քան պատկերի , և քան նմանութեի իւրում արար . այնքան կամեցաւ քարշել առ ինքն նմանութեի , որ քան քարշէր սի բոլն ։ Արդ՝ եւս մեզ զգոլ , և զդեղեցիկ գոլ . եւս և զկեաւ . զի է աւելի զերազանցեցուբ քան զոչ էան , և զեղեցիկութի քան զանհայրդան . և զանվախելութեան . և կենդանութի՝ քան զանկենդանեան . և զդատութի՝ քան զանդատարկն . և իմացս ունելի՝ քան զանբանեան ։ Ապա ուրեմն զբազում առեր , և զոչինչ ունելիր ՚ի քէն . և ո՞րպէս կարես ասել , թէ վ՚ո արժանաւորութեան քոյ առեալ իցես . այլ ասացի՝ առելոյդ զայս ընդունայ նախագտանելս զընտրին այ . քանզի եթէ վ՚ո արժանաւորութի տուեալ լինիին մարդկան բարիք , որ շնորհ է . վասն զի տալոնն եթէ հատուցանի վարձկանին՝ որ ինչ արժէ , ոչ առնէ նմա շնորհ ինչ . քան այնմ որ ասի . Հռոմայեցւոց. ը. 4. այնմ որ գործի , ոչ համարի վարձ ըստ շնորհաց , այլ ըստ պարտեաց ։

Դարձեալ . առելոյն զայս՝ զառաքեալ պարզեւսն համարի վաճառ . յորժամ կարծէ գնել արժանաւորութի իւրով զրկինչ տայ նմա ած՝ որով գնի նախատինս այ , որ ոչինչ կարօտանայ բարեաց մերոց . որպէս ասէ . Սաղմ. ժե. 1. բարիք իմ քեզ չեն ինչ պիտոյ ։

Դարձեալ՝ առելոյն զայս՝ խնդրի զպարգեւսն զաղքեալ ողորմութենն այ . քանզի այնպիսեացն յիրաւի առաջի Տ՚ն . երթայք ՚ի վաճառական , և գնեցուիք ձեզ ։

Դարձեալ . մեծ յիմարութի հեռւոի մտութի այսմիկ . որ յայտ է բազում կերպիւ ։ Նախ՝ զի որքան կարէ գործել մարդն , տակաւին ոչ է բաւական հատուցանել այ , զոր ինչ պարտի ։ Ոսաւոն առ բերէնարիոս . եթէ պարտիմ զիս վ՚ո առնելոյն զիս . զինչ յանելոյ վասն նորոգելոյն զիս . քանզի ոչ այնպէս դիւրաւ նորոգեցեալ , որպէս եղեալ . վ՚ո զի ապայ , և եղեն բանիւ միայն . այլ ՚ի նորոգելն առաջ զբազում ինչ . արար զզարմանալիս . և կրեաց զիւաւորդոյնս , և զանարժանս ՚ի յառաջինն գործն եւս զիս ինձ . և ՚ի յերկրորդն՝ զինքն . և ընդ ասելն զինքն՝ դարձեալ եւս զիս ինձ . արդ՝ բոլորովին վ՚ո տալոյն զիս ինձ , և վերստին տալոյն պարտական եմ վ՚ո իմ . իսկ արդ՝ զինչ հատուցից վասն տալոյ նոր զինքն ինձ ։ Արդ՝ սրբոյն յիմարութի է ումեք կարծել զբարիսն առնել վ՚ո իւրոյ արժանաւորութեան . միոյ ոչնչի է բաւական հատուցանել զոր պարտի ։

Երկրորդ , ամ՚ոք՝ որ բարեպաշտ գործէ , ՚ի յոգուտ ինքեան առնէ , և ոչ ած , քան այնմ որ ասէ Ղուկ. ժէ. 10. Յորժամ առնիցէք զամ հրամայեալսն ձեզ , ասացէք. եթէ ծառայք անպիտանք եմք , զոր պարտ

պարտուէաբն առնել , արարուբ ։ Ոչ երկու իրք երեսին . այսինքն , զի բարի գործելով հասուցանէ զոր պարտուէաբ . և զի բարի գործ մեր ոչ քննիցի ինչ օգուտ ունի ։

Երրորդ . զի ոչինչ կարէ ինչ առնել ունի , բայց միայն զոր էառ ի նմանէ . որպէս ասէ . ։ Ա Թեսաղոն. ին. ։ ։ . Քոյ է ունի ինչ . և զորինչ առաքեաց ի ձեռաց քոց , զնոյնն առաքեալ քեզ ։

Չորրորդ . վա՜ զի բաղում անգամ որ ինչ երեսին յաչս մեր վարձառութիւք , ի յաչս Տ՚ն են անվարձառութիւք . ուստի ասէ . Յով. ը. ։ ։ Ահա որք ծառայեն նմա՝ ոչ են կայուէք . և ի հրեշտակս իւր եդիտ զմիբեռութիւն . որպէս առաքեալն որք բնակիալ քինն ի տունս կանեղեցես ։ Է՚ Եսա. կդ. ։ . Եղերաբ իբրև զսիջիս առնելիքան , և իբրև դիանդերձս ապահարիչ ամ արդարութիւն մեր ։ Է՚ գրիգոր ասէ . բաղում անգամ արդարութիւն մեր ածելով առաջի ածողին արդարութիւն է անիրաւութիւն . և ապ տեղի է յաչս գառաւորին , որ ինչ պայծառ երեսի յաչս գործողին ։ Ապաւրելին ոչինչ լինիցի ապառաման յարժանաւորութիւն իւր . և այս յոյժ օգուտ է առ վարձառութիւնն , գիտել՝ թէ ոչ է բաւական արժանաւորութիւն մեր ։ Ասա բեռնաբառա ասէ . ժողովել բարեգեան զարժանաւորութիւն ուրուք , և բաղմացն զնաւս քրտանգաւոր է ողորմութիւն այ քան զկենաւս ։ Է՚ գարձեալ ասէ . իմ է անարժանաւորութիւն , և Տ՚ն ողորմածութիւն ։ Ճշմ թէ գանելագոյ իբրև զարբաբար , գուցէ ողորմացի տանջեցէ լաս . և ողորմութիւն նր երկրի ի տեղի արժանաւորութիւն՝ որ յիս ոչ գտանի ։ Գարձեալ ասէ . մի՛ ոք խարեսցէ զինքն, զի եթէ կամեցի խոտորագոյնս քննել , գտանիցի ասանց հաշարաս կարծեաց , զի և ոչ տան հաշարաս կարծել ընդդէմ այնմ՝ որ գոյ ։ Իմիերայ ներս քան հաշարաս ։ Գարձեալ ասէ . զորս ընս հոգին ոք , առնէ զնաս եռաց ցեալս հոգւոյ , և Ճանաչել ձեզաւորութիւք , թէ միայն ողորմութիւն այ է , որ կանիսէ . ոչ ասէ. Աղաղ ձբ. ։ ։ ողորմութիւն նր կանխեսցէ առիս ։ Է՚ յայլսւր . ողորմութիւն նր զհետ իմ եկեսցէ ։ Է՚ ամենեւին ողորմութիւն քո ի վերայ իմ ։ Է՚ պատկէ զբեզ ողորմութեամբ , և գիտութիւք ։

Ընդ քնդդէմ այսոցիկ , երեսի , թէ մարդն կարէ արժանաւորիլ ինքեանք , և առնուլ զբարիս յայ. զի ոչինչ յոյժդոյն յաչս ինչ , զոր ոչ կարէ առնել ։ Գարձեալ՝ գամանակացին ասէ . ոչ ինչ իր խաղիանի ի յաւուրկ գործոց իւրոց . այլ բարի գործ մարդոյ , և յաւուրկ նորին՝ է այն , որ լինի կարգեալ քոս բանականութեն . և չար գործ մարդոյ՝ է այն , որ լինի ընդդէմ բանականութեն . որպէս ասէ գիանէսիոս ։ Գարձեալ . ոչոք մերձենալ ի հաշատացն այնմ , որ ձշմարիտ է . այլ ձշմարիտ է , զի բաղում բարութիւք առնել կինին մարդոյ՝ վա՜ արժանաւորութեան իւրոյ , քոս այնմ , որ ասէ , հաւատացէ խաչատանջիւք գործոց նոյ։

Ասելի է քոս Թեսաղն , թէ մարդն քոս անձնիշխանութեն կարէ առնել բարի և չար՝ քոս ան. ո՛ բաղդատական . քանզի ամ գործ երեսի ի կատարած հաշատութիւք քոս նախանձին , և բարի գիտութիւք , է բարի . և որինչ ընդդէմ այսմ , է չար . այլ զվարձատրելի գործս ոչոք կարէ առնել առանց ողորմութիւն շնորհացն . որպէս և ոչ արիք առանց առագաստ առաբինութ առնել այնպիսի գործ , զոր առաբինեսն՝ քոս կերպի առնելոյն , թէպէտ կարիցէ առնել զնոյնպիսի քոս ասոն գործոյն ։ Է՚ այս պէս պատասխանեսցէ լինի առաջնոյ երկուց առարկութեանն ։

Ա՛ երկրորդն ասելի է , թէ արժանաւորութեն մեր ոչ է բաւական առ այն , որ հաւատացանիմ մեզ . նաև ոչ՝ արժանաւորութեն նոսա

կին ակիզբն է մարդն , այլ նախկին ակիզբն է ընտրեա՛ այ . քանզի որով մարմինն ոչ կեաց կամ շարժի , կամ գործէ , առանց հոգւոյ . այնպէս և ո՛չ հոգին կարէ առնել զվարժ բաներսն ինչ առանց ընտրեցեալ այ. որպէս ասէ . ։ Կորնթ.։ ։ ընտրհոգն այ եմ գինչ և իցեմ ։ Գործ ձեռաց . որպէս աչքն ներգործէ միջնորդութիւբ լուսոյ , այնպէս և հոգին միջնորդութիւբ ընտրեցեալ ։ Դարձեալ . որպէս շառաւիղն ա բեղական մարտաւ զնառատ օգն. այնպէս ընտրեա՛ն այ զնառատ հոգ. ւոյն . որպէս ասէ . Հռոմ. ը. 24. արդարանան ձրի նորին ընտրհոգ ։ Դարձեալ . որպէս հանդերձն զարդարէ զմարմինն , և առնէ վայելուչ . այնպէս ընտրեա՛ն զհոգին ։ Եւ արդ՝ համանդամայն առացից . ամ բարիք մեր են ի ընտրեցեա՛ն այ։

Գ Լ Ւ ։

Յաղագս երիմոպ առաքելոյ հպատակութեան ։

Թէ համարիցի ոք լինել լինչ , և լիցի , զանձն իւր խաբէ . Գաղատ. ը ։ Ըստ բնութեան , զոր օրինակ՝ մեծ առաքելութիւն է երևիլ զարմանալի , և զինքն խոտան համարիլ . այնպէս և մեծ մեղութիւն է երևիլ Քրիստոսական , և զինքն գովելի համարիլ . և այս Քրիստոսապէն է քան զայլ մեղութիւս , որպէս այն զարմանացեալն քան զայլ առաքինութիւս . զի որպէս ոչ կարէ լինիլ մեծապէն հեթանոսութիւ, քան որ ի մէջ գոլոյն և ոչ գոլոյն . այնպէս և ոչ մեծապէն մեղութիւն քան համարիլ զինքն առաքինել , որ ոչինչ ունի յառաքինութիւն . զոր գաւառաբարեա՛ առաքեալն յառաջ եղեալ բանիւս . եթէ համարիցի ոք լինել լինչ , և լիցի , զանձն իւր խաբէ ։ Եւ եաս. Ե. 21. վայ այնպիսի , որք զանձինս առ իմեանսունս ասելոցն . և յայլ ունձանց խրեանց խորհրդականք . զի այնպիսին ոչ կարէ ասել գյոյս ընտրեացն այ . որպէս ասէ. Առակ. ԻԲ. 12. Տեսի զայր՝ յանձն իւր պանծացեալ՝ թէ իմաստուն իցէ , քան զայլ յոյս գոյր՝ ի յանդգնութիւն՝ քան զնա ։ Բայց վասն երից պատճառաց մեղութիւս այս արդելոյ ընտրեա՛ն ։

Նախ՝ զի որ ունի զմեղութիւս զայս, ոչ խնդրէ զընտրեա՛ն և զարծելոյն թէ ունիցի . և զի ոչ խնդրէ , ոչ առնու ։ Ըստսն ասէ անձնբա . վա՛ այն ոչ կամիցի փրկել , զի կարծեաց զինքն զինչ յոյժ բարեգոյն ։

Երիմոպ . զի Տէր ոչ ասաց զընտրեա՛ն այնմ , որ ոչն գոհանայ . այլ որ կարծէ ունել զընտրեա՛ն ոչ գոհանայ որպէս գոյն որ առնու նորագոյն . վասն այնորիկ և ոչ ամ ասաց նմա ընտրեա՛ , զի կորնչի՝ որինչ առեալ է ապերախտն ։

Երիմոպ . զի անկարելի է ընտրհայն այ լինել հանդերձանացն ընդունայնութեանէ . զի ասէ բեռնարատու . որպէս ոչ խառնէ զինքն ընդնայնութեան անդր՝ ուր լինէ ախտ , այնպէս ոչ խառնէ զինքն ձշմարտութեան անդ , ուր լինէ առաքէ ։ Իսկ թէ ունայնութեան այս ի յորբան չարիս պատաղէ զարտն , զուգանէ մրջամիջս , առ լոյ . ունայնութիւս այս է փքացեալ լինն բաղձանք խնդացեալ հոգւոյն ի ոչ ազէս հեղհեղութիւս . զանկայ մեծ պատուոյ , և անգիտանայ , թէ ոչ յատարի նմա այն . ընկալ է հրեշանգութիւբ ընդունայն գերապանցութեան . այլ է դատարկ և պղատրեալ կերպարանութիւն առաքինութեց . կեանք մեղութեց՝ անուն մարմնական հեղհեղութեց . աղտեղութիւբ վարուց , տենդութիւն պատուոյ . քաղցր թշնամանական , և դառն կատարելոց . վտանգաշատ երկրպագելոց . հրամանատու հնազանդելոց . անս ծառայն վերա ցեալն . ի՝ներկայս ասաս ընկղմին բարձրամիտք . առ սա ընթանան դլուխ լոցքն . ի՝ սա երեխն ինք-

ԳԼՒԽ Ը.

Յաղագս երկրորդ սեռական հպարտութեան ։

Ա՛յլ որ արհամարհէ . մի՛ թէ եւ դու ոչ արհամարհեսցիս . Եսայ. ։ Գովելի բարուց է , զի յորժամ որք հրաւիրեսցեն զանձն ՚ի խրատուէն , զձեռնտուն , կամ զհնազանդսն խրատուէն առնելոյ քան զինքն ։ Եւ ընդդէմ այսմ , դուեհ կաց է նախել ՚ի սուէն իւր նախատուած քան զկերպարանս քանզի անդառնալ անարգէ զմարդիկ , ուր պարտէր պատուել քան օրինակիլ արքունական , և զուարթ . որք լսեն ընտրին զառս հիւրիլ . և Տէր կոչեն զնա ։ Ա՛յլ արդ , որ ՚ի սմա իւրաւք նախատուածս առնէ զինքն քան զայլս , և հանդիսատեսիւք ընդ խնդութեան՝ խոտէ զնաս , է՛ նման այնմ , որ մեծարէ զինքն ՚ի սուտ իւրաւք , ուր պարտէ նախատուածս առնել զայլս ։ Ապաւէրեցեալ այն-

որ ոչ քննէ զինքն , թէպէտ զի-տիցէ զամ խորհուրդս , նման է այնմ , որ չինէ առանց հիմանն ։

Երկրորդն է , զի ընդդէմ յանդիմանելոյ իւրոյ ունիցի զոհացիթ երեսս . և ընդդէմ մատնելութեան ոխուրս . և այնպէս լինիցի , զի ՚ի բամբասից խրատուողն , և յայտ մատնելութեան խրատուողն . զի ոչք յօժարութեամբ պատուի բարեացեալ լինի . և զբաղումն գոլանէ մատնելոյն , որ հեշտութիւնք լաւ նոցին ։ Չի ասի . Առակ. ի՛մ. ։ Գիտասցէ , որ հանապազ բանից անխրատութեան , ամենեքեան՝ որք ընդ նոսին են , անօրէնք են ։

Երրորդն է , զի միշտ դիցէ հանդէպ երեսաց մտացն զհայելի այր դրոյ . զի ասէ դրիգորիոս . այր զիւրդն գնել իբրև զհայելի առաջի մտաց սիրոյ . զի երեւեսցին արիւնք աղտեղութեան որ ՚ի նմա լցեալ

Հանդ՝ կայցելոյ՝ առհեալ քն . առ ոչ գործէ զառաքինութեանէ ինչ , այլ յորդորէ զմոլութիւնս . առ զգաստութիւն , և զխրատ առաքինութեանէ հաստատեալս փորձէ . և զոմանս կարծեալ զառաւելութենէն ընկենու ՚ի տեղւոջ . և այսպէս իբր զհայելի տեսանելով զանձինս մարգարէիցեալ Ծիծ ։ Քանզի հոգ մտիցեալ յանձնառուն հաստատել զինքն՝ ոչ ունիցի . որք ջարդեալ անձնական գոլով յանձնեցուն . որք անդամալեալ զբաւս հաստատելով ընդ խրատուն , որք հաստատին ՚ի կարծիս ժողովրդեանն ոչինչ կատարելութենէ պակաս չինքեանց . խնդան յորժամ ասն նոցա ողջոյն ընդ առաքելոյն քն . հանդանին մտրդելոյ խրատուն . հեռանան զանձնէն հեշտութենէ . կամին ոչ առցանել զրկինչ ոչ գիտեն . անհանգիստ անապրին զինքեանց՝ առաքինութիւն . ուրուք ՚ի յաշխատանս . և ոմանք ՚ի փորձութիւն . դժկամիցին ՚ի ապաստարկելն . Հեռանան ՚ի ճոխութեան . անկարդ յոյս բարեխութիւն . դիւրահաճանան ՚ի զարհելն . և դժուարարարժէք ՚ի հաստատ ։ Ապ՝ այսպիսք , և նման նոցա ոչինչ՝ ունայնութիւնս այս խնդրեն արիանել . և ոչ ասց Քրիստոս ասցին Ճանաչել զհիւանդութիւնս խրատուն , կամ զիմել առաքինին . քանզի զնոսն առաքինին է Ճանաչել զհիւանդութիւն խրատ . և ոչ հանդնիլ գործոց խրոց , այլ զառաքինի հարկանել ։

Ա՛յլ՝ երեք հետք կարեն լինել ընդդէմ այսմիսոյ մոլութեանէ ։ Առաջինն է բազմամանգամ մտածումն սրտիսաւեանն կենաց խրոց ։ Ասաւ ասէ բեռնատուռս . մտածումն ուսուցանէ՝ Թէ զինչ արակաս . և աղօթքն խնդրէ , զի մի՛ պակասեացին . և այս է յոյժ օգտաւ մարդոյն , և հանճար այլ ։ Քանզի զհոգին զայն սիրէ Աստ, որ անդադար քննէ զինքն , և ձգնաստուածքն զառաջ զանձն իւր ։ Իսկ

այնպիսին՝ է ասելիք, և անարգելիս եմ այս է զոր ասէ. վայ որ ալ հասանիցես։

Եւ արդ՝ զի այս է յիմար, և անօրէն, յայտ է բաղում կերպիւ։ Նախ՝ այսպէս. զի որքան որ միմեանց հասանելագոյն զինքն, այնքան անարգ համարելոյն յաչս այլ, և ատելի արժանացի. և անդրադարձեալ։ Եւ այս յայտ է՝ ի սաւուղայ. ։ Թագաւ. ԺԵ։ 17. Որ ասէ. յորժամ էիր դու փոքր յաչս քո, եղեր գլուխ ցեղիցն իսրայէլի. և յորժամ Թագաւորեցաւ միմեանց յաչս իւր, անարգեցեալ եղեւ։ Իսկ այն՝ որ խոստ զինքն, միմեանց յայ. որպէս յայտ է՝ ի դաւիթ. ։ Թագ. ԺԸ։ 22. Որ ասաց. անարգ եղէց, և խոնարհ՝ ի յաչս իմ։ Եւ Սաղմ. 19. զսիրտ որ, և զհոգի խոնարհ ոչ արհամարհես։

Երկրորդ, յաւգտէն յիմարութեան այս՝ ի յորդորմունէ ասոյ կենացս՝ որ է սմենևին անասդ. ոչ ասէ Խոտով Լ. 1. արդարք, և խոհեմք, և որոց գործք իւրեանց են՝ ի ձեռն աց. ապայն ոչ գիտէ մարդ, թէ սիրոյ, կամ ատելութեան իցէ արժանի. և թէպէտ ոք լինի առագ վասն իւրոյ բարութեան, և վս այլոյ չարութեան. ապայն անուղղակի է ինքեան, և նորին վախճանն. զի թէպէտ այսօր լինիցի քո լինի անհաւատ, սպանօղ, կամ այլազգ մեղաւոր, և դու որ. բայց դուք՝ ի նախատեսութենէն աց նախատահանելագեալ իցէ նա՝ ի քէն կերակրութեն հրեշտակաց՝ ի բեր կիւնս, ի ձեռն ապականութեան. և դու չարչարանաց դիւանդն՝ ի գժոխս. զի ասէ. Խոտով. ԺԲ. 10. Տէսի զամբարիշտն Թագեաց, որք միշտ կենդանիքն էին, էին՝ ի սեղոս սրոյ։ Իսկ թէ ասիցէ. սեսանէ՞ թագեաց՝ ի գժոխս զայ նոսին, որք աչ կարծեալ լինէին յաշխարհի. վ՞ս այնորիկ ոչոք պատմ նախասահմանեալ առնել զինքն քան զայլս։ Զսա ոչ ասեմք պատասխանի զինքն հասանելոյ. զի ասէ քեզ Տէր՝ զի ոչ ասեմ ես. զի՝ հասանելոյ զքեզ մեծագունից, և մի՝ փոքրագունից, և մի՝ ուրեք. զի ասէ խոնարհին աչ. մեծն՝ ի ձէնջ եղիցի ձեր ծառայ։ Եւ Սիրաք. Ը. 20. որքան մեծ իցես, խոնարհեցո զքեզ յաւելի, Որով պատշաճ է. զի դուն՝ որ մեծանէ՝ ի կեանս, է խոնարհ. և ոչ է վատանդ որքան և խոնարհես զի ոք. այլ մեծ բարձրացեալ առաջնել քան զչափն, պարկուցանիցէ զքեզ խոր խոր, և ջնասեցէ։

Երրորդ, զի յիմար ցուցանէ զինքն՝ որ խնդրիցէ զաղօրմունէն, և մեծասունս երևեցուցանէ զինքն. այլ կարծիքն, որով որ նախասահմանեալ հասանելի զինքն քան զայլս ոչ աչի աց, յորոյ ունին՝ խորհուրդն իրրև զնոս լսելի լինի, է ցուցանէ հպարտութեն իւրոյ. վ՞ս որոյ և խնդրել ինքեան զաղօրմունէն աց. ուստի ասէ Բեռնասուս, փարիսեցին՝ ի քոյ մերժէ զաղօրմունէն, յորժամ ոչ ցուցանէ զիշտասունէն իւր։

Չորրորդ, զի այնպիսին կամի լինել գոհասէր ինքեան. վ՞ս զի աչր անձին սովորէ պատրել զմարդիկ՝ ի գոհասասուն. քանզի որպէս ոչ ատելութեն, նոսա ոչ սիրեն գիտէ զգոհասասուն ձգնարտութեն. ուստի կացուցեալ է՝ ի հարկիսկին օրէնս՝ ի յաշխարհական, և յինէ զեցականս, զի յաստուկ բարեկամէն ոչ ընդունել լինին՝ ի գոհասէր. զի մի պատրեսցեն, կամ պատրեսցին սիրով իւրեանց. և արդ եթէ զանցանք բարեկամի քոյ՝ աչր նորին փոքրիկացուցանէ, կամ թագուցանէ, որչափ և ասասանել աչր անձինդ պատրէ զգոհասասուն քո։ Վասնզի այնպէս է բնութեն ամենայն մարդկան. զի զոչչէ գոհասասուն քան զինքեանդ ուզղագոյն գատէն. և այնպիսուն կարէ ասել քանն այն, որ ասէ. գու վկայես վ՞ս անձին քոյ. և վկայութեն քո ոչ է ճշմարիտ։

Հինգերորդ, զի այնպիսեքն կարծեն, թէ արեգանն արդարութեն միայն փայլէ՝ ի առեաս խղճի

մասց

ձեռաց նոցա . և ոչ այլուրիւք ներ-
գործէ ընդերն ոչ , բայց միայն
առ նոսա ։

Ա ոչ , և ընդդէմ ընդդէմ ։ Ընդդէմ ոչ
ասեն , որ զանաստուածն առնեալ
որդւոյն ոչ՝ խրատուցանէ ինքն
եան . զի ասէ . Յօհ. ե. 22. Հայր
ոքա ոչ դատէ , այլ զամ դատա-
ստան ետ որդւոյ իւրոյ ։

Երկրորդ , զի քանահե զսուտ-
ճառածն ոչ . որպէս ասէ . Ա՛ա-
կաց . ժգ. 10. որ զբարեսէր զոք
նանիկ , արհամարհէ զպարկեշն
նորա ։ Զի որպէս անհաճոյ ինամ
եթէ ոք արհամարհիցէ զորդիս նո-
րա . և արհեստաւորին՝ եթէ
խոտեացեն զգործս նորա . այսպէս
և ոչ , եթէ արհամարհեացեն
զգործս նորա ։

Երրորդ , զի չար խորհի զոչ ,
որ կարծէ , եթէ միայն ի միում
տեղւոջ եգեալեցի ամ զգոնձ բա-
րութիւն իւրոյ . այսինքն եթէ ամ՝
միայն սերմանցէ զնա , և ոչ զայլս ։
Ասաս ի վէր բանին Պաւղ. ե.
22. որ ասիցէ ցեղբայր իւր՝ յիմար.
ասէ մեկնիչն . ոչ է ասկա ասօ-
րինութիւն կոչել յիմար , զոր ամ
հաւատացող աղիս խոտաութեան
իւրոյ ։

Չորրորդ . զի յորժամ որ հա-
մարի զինքն մեծ , ամ կերպիւ լինի
լինի նման փոքր . քանզի պարտ է
մարդոյ նուաղել , զի ամ ամենայն
ի նման . ըստ որում ասէ . Յօհ. չ.
30. Կամս պակասել ամ՝ և ինձ
նուաղել ։

Հինգերորդ ընդդէմ ընկերին , ք. կեր-
պիւ ։ Նախ զի յանդգնի դա-
տել զընկերն ընդդէմ արդելման
Տն . որպէս ասէ . Մաղաք. ե. ։ մի՛
դատիք ։ Եւ Հռոմա. ժգ. 4. դու
ո՞վ ես , որ դատես զայլոց ծառայ.
իւրեան Տն կոչ , կամ անկանի ։

Երկրորդ , զի անհրամարհի դա-
տել , և իրրև ունելով կրճատ նենդ
դատաստ . զի դիտէ՝ ի յընկերին մի
ինչ , և յինքն բազում ։ Դատ-
ճառ չարիս , զի ոչ դիտէ զպատճառս
ինչ՝ ընկերին , որ յոյժ կարին
փոքրիկացուցանել զինչս նոր . քանզի
ոչ դիտէ զխոհականութիւն նոցա .
եթէ յանկարծօրէն , եթէ նախա-
հոգութիւն արարեալ իցէ զայն .
եթէ անգիտութիւն , եթէ սոսկ-
դիտութիւն , եթէ պատահմամբ ,
եթէ մոռացող լինելով . եթէ սա-
սիկ . կամ ինչ փորձանք . զորս
կարէ դիտել մարդն ի յինքն , և
ոչ ի յայլս . զոնն այնորիկ ասէ .
Ածաւ. ժա. 2. Կիսոք ննդութիւն
սիրեցք են առաջի Տն . ուստի ասէ
բնութիւնս . որ կատարելապէս
քննելով իմանայ զինչն , զի ո-
րոյ ամ մեղս հատարէ հաւատար մե-
ղաց իւրոյ . զի ոչ որպէս զինքն
ատելով զայլոցն քան ամ պարա-
դիցէ ։ Ասէ՝ այնպիսեայն , որ մի-
այն զինքն կարծէ բարի . պատա-
հի որպէս հատնուցէ , որ միայն
զինքն հատարէր պատուել ի ծա-
դառութիւն , մեծպէս հանդերձեալ
եր կոխել . քանզի ասէ Եսա. ջ.
6. Խորհեցաւ հատուն ի միտս իւր,
և ասէ . զի կամի արբոյ փառա-
ւորել՝ եթէ ոչ դիս ։ Եւ զինչ
ասէ . կոխեցին զհատուն դիտայուն,
զոր պատրաստեաց մուրթքին . և
զմուրթքն փառաւորեաց արբոյն ,
զոր հատուն կամեցաւ կոխել ։
Սոյնպէս և որ դատէ զայլս , եր-
բեմն դատապարտելոյն է , և դա-
տեցեալն ի նմանէ՝ յերկիւղ բարձ-
բանալոյ ։

ԳԼ. Թ.

Յաղագս եթէ ուստի ծնանի հոգեբուժիւն ։

Գիտել լեր , դուստ՝ լոյսդ
որ վկրեղ է՝ խաւար լինի-
ղուկաս . ժա. 35.
լսեր Օգոստինոսի , որ
ասէ՝ ի գիրս կանոնաց ,
ամ անօրինութիւն լինի՝ ի գործս
բա-

բարեաց Ծնանի երբեմն հպարտու-
թիւ ։ Եւ դրիդորիոս ասէ . որպէս
Ծուխն Ծնանի ի հրոյ . այնպէս
հպարտութիւնն է Ծնեալ ի բնութիւ
բարւոյ , ոչ բնական Ծննդեամբ ,
այլ թիւր կամաք . քանզի բարին
որ է բարի , ոչ ամ որ է բարի , ոչ է պատ-
ճառ հպարտանալ , և չարի . այլ
բարին ըստ այնմ որ պակասի ի
բարւոյ ։ և որպէս ժանկ ի յոկւոյ ,
և փտութիւն ի յառողջ մարմնին . և
այլ Ծուխն է նիւթ բոցոյ՝ ըստ ա-
րիստոտելի , այնպէս հպարտու-
թիւն Ծնանի ի թիւր կամաց . և
առնէ զինոքին նիւթ գեհենին .
որպէս ասէ Եսայի . կէս . ։ . ոչք
ամբին ի բաց կաց յինէն , մի՛ ձեր-
ձնար յիս զի սիրեցեա . աչք լինիցին
Ծուխ բարկութեան իմոյ , որում հուր
բորբոքեալ է զամ առաջս . և
արդ՝ զի մի՛ ընկալեալ բարին յայ՝
ասան հպարտութեան մերոյ մտ-
խեսցի մեզ ի չարն , զգուշացու-
ցանէ՝ առնելով . զդոյշ լեր , դուշ
է լոյսդ՝ որ ի քեզ է , խաւար
լիցի ։ այսինքն զի մի՛ հպարտա-
ցիս ի բարւոյն ։ Չի Ծնանի հպար-
տութիւն ի յամ բարւոյ ի Հզմար-
առ , կամ ի վերնէ և ուխէ , ի
ներքինէ , կամ ի յարտաքինոյ հոգ-
ւոյն , և մարմնոյն . որպիսութիւն ,
և բաղդին . այսինքն ի բնականէ
բարւոյ բանականին , որպէս , ի
յաշխատիլ , ի յիշողականութիւն ,
և ի յայլոց ։ Ի բարւոյն ընտիրաց-
այսինքն ի յայտնութիւն , ի յաղթ-
մանէ , ի տեսլենէ , ի յերազոց .
և ի այնպիսեանց ։ Ի առաքինական
բարւոյ , այսինքն ի գիտութիւն ,
ի յարհեստ . և ի Հարատարութիւն ։
Ի բարւոյ ախտաժականին . այ-
սինքն ի յաւարհութիւն , ի դաւոյ ,
ի յաւսոյ , և ի յերկիւղէ ։ Իսկ և
ի յաւարհնութենէ , և ի գործոյ
նացին , որպէս , ի հանիւս բա-
րւոյ , և ի կրճնահարութիւն ։ Եւս
ի մարմնական բարւոյ , այսինքն ի
յառողջութիւն , ի յուժեղութիւն , ի
յարագութիւն , ի դեղեցկութիւն ,
ի քաղցրաձայնութիւն . ի դեղեցկա-

խօսութիւն ։ Ի յարտաքին բարւոյն
որպէս ի յաշնահասութիւն ։ Ի
պատուոյ , այսինքն ի յեպիսկոպո-
սութիւն . յարհիւսկոպոսութիւն ,
և ի այնմանէսայ ։ Ի գործակալա-
թիւ , և ի յիշխանութիւն , որպէս
են՝ դատաւորք , իշխանք , թա-
գաւորք , և այնպիսիք ։ Դար-
ձեալ . ի մարմնական զարդոյ , և
ի փարթամութիւն , և ի այնպէս
սեայ ։ Ոչ ամ եթէ ոչ գտանիցի
ի յինքն հպարտութ , խնդրէ ի
յիւրում . և եթէ ի յիւրում ևս ոչ
գտանիցի , ստէ ունել զբազում
մերձաւորս , և բարեկամս ։ Այլ՝
ըստ այնմ որ հպարտութիւն Ծնա-
նի ի բնական ընտիրսդ , և ի սուա-
ցական բարւոյ , ասէ . զդոյշ լեր ,
գուցէ լոյսդ , որ ի քեզ՝ խաւար
լիցի ։ Քանզի յայնժամ լոյսն գա-
նայ ի խաւար , յորժամ վասն ու-
այ բանականին , խնդայականին ,
գիտութիւն , խնամոյութեան , ու-
չիմութեան . և յիշողականին հպար-
տանայ ոչ ։

Ախտիսիքս նմանին արուսեա-
կին , որ միտեսանակ լուսոյն եղեալ
գիտաւորն . և ի միջօրէի կուռ-
ցեալ եղեւ . որպէս ասէ Եսայի .
10. Ընչասիրացն զորմն իբրև
կոյր , և իբրև զաչաւոք խար-
խափեցին , և դլորեցան ի միջօ-
րէի իբրև ի հասարակ դիշերի ։
Եւ այնքան առանձ կուռացին ,
որքան ասէ ունիցին զգաստա-
հպարտանալոյ ։ զի որպէս լոյսն է
բնական երկնային մարմնոյ . այն-
պէս և գիտութիւն կերպիւ իմն է
բնական , և յատուկ հրեշտակոյ .
զի ի սկզբանէ առեղծման իւրեանց
են ընդակ գիտութ ։ Իսկ խոն-
դականն մեր ի սկզբանէ առեղծման
իւրոյ՝ է իբրև զասխատակ անդիր ,
որպէս ի է ինչ ոչ ինչ ունել .
և որքան է ի մարմին , խնամոյ երև
ակայութ՝ վասն Թանձրութեան
մարմնոյ իւրոյ . ուստի առանձ
ունի յինքեանէ զգաստա խոնար-
հութ , քան հպարտութեան . այլ
որպէս կախաւ հին Թշնամիս պատ-

տեաց զմարդն փորձութիւնք դիտութիւնք, ասելով. լինիցիք որպէս զնոսա դիտել զբարի, և զչար. այնպէս դեռևս ջանայ փորձել զմարդիկ, զի ձգելով զձեռն ի ծառն գիտութեանն առնել, քան ի ծառն կենացդ, այսինքն ի բարի գործս, արտաքսեաց ի դրախտէն։

Բդ. բազումք են, որք արգելուն զմարդն հպարտանալ վասն գիտութեան։ Առաջինն է, զի յոյժ սակաւ գիտեմք որպէս ասէ Սիրաք. 16. զսակաւս ծանեալք ի գործոց նոր, և բազումք են թագուցեալք ի մէնջ։ Իսկ զոմանս սուտ կարծիքն անհնարին գիտութեան տայ հասանել զինքն մեծ ինչ յայտ իւր. որպէս ասէ Սիրաք. գ. 26. զբազումս խաբեաց կարծիքն։ զոր ոմն ասէ փիլիսոփայն. խնամոտանին կարծ է զինքն գիտել. այլ ձգնատուտս զոլնել գիտէ. ուստի ոմանք եդին զնմանատանն ի ներքոյ այնմ որ ոչ է. այսպիսիք են, որք զամ աճուրս իւրեանց ծախեն յիմանատակութիւնս, ի խնդիրս, որ վասն դատարկին, և առաջին նուիճոյն, և այնպիսեաց. զի գուցանիցեն զներքահայեցութիւն ուսմանց իւրեանց. զորոց ասէ Ամբա. գ. 10. եւուռն անդունդք զձայնս իւրեանց։

Երկրորդ, զի զոլինչ գիտութիւնք կատարելապէս. ուստի ընթերցուածք լինին զարհուրելի, թէ ասացեալ ի ժամու մահտուան իւրոյ. զայս միայն գիտեմ. զի զոլինչ գիտեմ. ուստի զբնութեան միոյ մեծ խորհուրդ ոչ գիտեմ։ Չի ասէ կլէմէնտոս. թէ սիմոն կախարդն նհարց տղեւտոս. վասն էր մեծեսն ունէր լով զվեց ոտս՝ ունի և զվեցեւս. իսկ ուղտն ունի միայն զչորս ոտս, և ոչ զվեցեւս. որում պատասխանեաց. ոչ մեզ այլ պատճառ, բայց միայն կամք արարողին, որ եգիտ զսակս զայն ոտից իւրոց։ Դարձեալ. և ոչ կարելիք գիտել զբնութեն միոյ մանր փուշոյ որ ի շուրն. և այն զի փոշին այն է մարդին եւռակի ատրոճ, որ կարէ ընդունել ի վերայ ինքեան զերկրորդին։ Իսկ ի բոլոր բանն լինին ամ ձեզ. ուստի և են նման անհուն ենթակայք, և անհուն յատկութիւնք. վասն որոյ և անհուն գիտելիք։

Երրորդ. զի մարդն ոգէտ ծնանի. և երբեմն վասն բազում աշխատութեանց, որ յաղագս գիտութեան՝ խելագարի, և ապա մեռանի. որպէս ասէ Ժող. է. 16. Մեռանի իմաստունն՝ նմանապէս և անմիտն։ Եւ բազում անգամ լեալ յայլոց խելս՝ ոչ յիշեն ինչ զինքեանց. և որ չարագոյն, և ոչ զոյ։ Դարձեալ, զի այն, որ մեռանի, ոչ կարէ բաշխել զգիտութիւն իւր այլոց, այսինքն այլոց տալ, կամ յանձնել, կամ առնել գկտակ։ Ալ ասէ յօբ. ժբ. 2. ընդ նմ՝ մեռանիր և գիտութիւն իւր։ Դարձեալ. զի մուսացեալ լինի գիտութիւն, վասն յաղագելոյն յերկար ժամանակս, և կամ վասն խանգարելոյ զղայսն գործեալ։ Ուստի ասէ փիլիսոփայն. քօղարկեալ լինի երբեմն իմացականն՝ հիւանդութիւնք, և քնոտութիւնք, և ծերութիւնք ասէ. ի մէջ երկուց մղձեալ, որք պատեն զոգին, և կարծիր իմն ջուր, որ թէ իջանիցէ յոտիցն, արտասցէ զմարդն մտանջնեալ որ խելագար, և կորուսցէ զիշողականն։

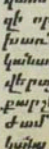
Չորրորդ, զի ամ գիտութիւն, և իմաստութիւն յայց է. ոմն ասէ Սիրաք. ժե. 10. ամ իմաստութիւն ի Տնէ է. քանզի որպէս ամ լոյս բղխի ի յարեգականէ. այնպէս ամ իմաստալի լոյս յայց։ Որպէս ասէ Յակ. ա. 17. ամ ստորք բարիք, և ամ պարգեւք կատարեալք ի վերուստ են իջեալք ա. ի հօրէ լուսոյ։ Դարձեալ. որպէս ծովն է բնական ակիղբն ամ ջրոց. այնպէս և քո ամ շնորհայ, և գիտութիւն. ապա անդրէն ի տեղին ուստի ելանեն գետք, պարտին դառնալ, գոհանալով զստեղծիչն շնորհայ, ի յորում են ծանկեալ ամ գանձք իմաստութեան, և գիտ-

ասուածեան. որպէս ասի. Կողոս. Բ. 3. Դարձեալ. որպէս Ջուրն ոչ ի խաղողական, այլ ի յաղբերէ. այնպէս ջուր իմաստասիրեան ոչ ի մարդոյ, այլ ի բանէն այ. որպէս ասէ Աիրաք. ա. 5. աղբիւր իմաստուածեան բանն այ ի բարձունս։ Եւ Օգոստինոս ասէ. վարդապետ, որ ուսուցանէ մարդկան զգիտութիւն, ոչ ոք է, բայց միայն ած, որ առաջին մարդոյն փչեաց շունչ կենդանի յերեսս նորա։ և եան նմա զգիտութիւն ամի. և ուսոյց զնոյ դասուել զոսպանեն ի փրկութիւն. և զբեանէ լինել ելից ոգւով իմաստութեան, և հանդարոյ. նաև զմարգարէս. և ընդ երկար. ոչ գիւք, և ոչ լար մարդիք ունեն յայտնաւորէն զգիտութիւն։ Ոլատի ասէ Օգոստինոս. ոչինչ բանական ստեղծուածք է, ի յորում խղճի մտացն ոչ խօսեացի ած. ապաստ բեռնի մի պարծեցի իմաստունն յիմաստութիւն իւր, որպէս ասէ Եր. թ. 23. Իսկ որ բարձրամտի յիմաստութիւն իւրում, կամ ասացի իբր ի յատուկ լուսոյ իւրոյ. և ի հոգին կենդանդ, և իմաստութեան մեռանի. և ընկղմեալ ի ջուր իմաստութեան խեղդի. և պատուհաս կանագոյն գանգրելն չգտնի։ Դարձեալ. է՝ արհեստաւոր առ ինքեան, որ փոխէ զսկիրն ի ժանկ զգործեանն՝ ի յարդ. և զանկան պատուհասանս՝ ի յաւուդ. ուստի ասի. Աւետ. ի. 13. է ոսկի, և քաղցեալ ի անոց, և անօթի պատուհասն՝ չընծուղ գիտութեան։ Եւ արդ՝ զի այսպիսի գանձքս կորուսանին տպաստութիւն, և ցուցմանէ. և այս օրինակեցաւ ի յարքայն եղեկիել. Եսայ. ԼԹ. 2. Որ եցոյց զամ գանձս իւր տրեչուս կայն բաբելացւոց. վասն որոյ և կորոյս զնոսս. զի ասէ զկնի. զամ ինչս, որք ի տան, և զոր մինչ մի անգամ ժողովեցին հարքն քո մինչև յայսօր, տացին ի բաբելոն. և մի ինչ առնելոցն ի Ծողոմէն։ Նմանապէս և մեծատունն ի զուշմանեցէ զնոսա ի կառէ, զի մի ընկղցէ։ Սաղմ. կբ. 13. Ըստ փիլոսոփային, ջուրն քարշէ ի յինքն զհամ, և զդոյն յերակս կաց երկրին ընդոր անցանէ։ Արդ հոգին է ի մարմինն, ոչ ջուրն ի յերկիր. վա՞ այնորիկ քարշէ ի նմանէ զնեղս բազմագունեան. վա՞ որոյ խնդրէ առաքեսէրգուն ասելոյ. ապրեցի զնս ի կառէ, զի մի ընկղցէ։ Աբդ՝ ընկղմի, և խորհ ոք ի կանէն, յորժամ տպատուանայ վասն բարեաց մերձմնականաց. քանզի որպէս ջուրն պղտորի, յորժամ խառնի ի ներս տղ. վա՞ զի քնա կանապէս ջուրն պարսուր լինել ի վերայ տղոյն. այնպէս հոգին քարշէ յինքն զաղտեղութիւն, յորժամ նախասիրեցուցանի զմարմնաւոր կանս քան զհոգևորս, և կամ զարգ

զնեանմոութիւն, և զայլ հաղեւոք բարեաց՝ տպաբաստնալ. զի այսոքիկ կարեն լինել մարդոյ ի բարի, և ի չար։ Ոլատի ասէ բեռնաւոս. եթե ոք այսգ է ուխտնութիւ, և ձաբատար ի յարհեաս, եթե գերազանց իմացականաս, գործիք են այսոքիկ մոլութեց, և առաքինութեանց, արդ վասն է՞ր տպաբաստան սոքին յայտնանէ, որ կարէ ի կիր առնանել ի չարն, և ի բարին։ Ոլատի բառագամ, որ չարաչար ի կիրս առնանէ զնոսա, որով մարտեամ ընդդեմ տուողին՝ տալով խրատս պատկանութեան, յետոյ սպաստս սրով. եւ նմանապէս յիմար է, որ պարծի զառաքինութեց. զի ասէ գրիգորիոս. որ պարծի զառաքինութեց, իբր թե ի բժշկական դեղոցն խոցի։

Գ Լ Ա.

Դարձեալ Յաղագս Ծննդեան Տպաբաստութեան։

պրեցի զնս ի կառէ, զի մի ընկղցէ. Սաղմ. կբ. 13. Ըստ փիլոսոփային, ջուրն քարշէ ի յինքն զհամ, և զդոյն յերակս կաց երկրին ընդոր անցանէ։ Արդ հոգին է ի մարմինն, ոչ ջուրն ի յերկիր. վա՞ այնորիկ քարշէ ի նմանէ զնեղս բազմագունեան. վա՞ որոյ խնդրէ առաքեսէրգուն ասելոյ. ապրեցի զնս ի կառէ, զի մի ընկղցէ։ Աբդ՝ ընկղմի, և խորհ ոք ի կանէն, յորժամ տպատուանայ վասն բարեաց մերձմնականաց. քանզի որպէս ջուրն պղտորի, յորժամ խառնի ի ներս տղ. վա՞ զի քնա կանապէս ջուրն պարսուր լինել ի վերայ տղոյն. այնպէս հոգին քարշէ յինքն զաղտեղութիւն, յորժամ նախասիրեցուցանի զմարմնաւոր կանս քան զհոգևորս, և կամ զարգ

ճի նոքօքն։ և այն զի ամ մարմնա-
կան իր պարտի անարգ համարիլ
և անհնարել ի նեղելոյ հոգւոյն ։
քանզի միւռ փառք, և վայելչութեի
իրին է այն, որ ի վերոյ քան
զնա, այլ ոչ որ ի նեղելոյ։ որպէս
զարդ արծաթոյն է ոսկին, և ոչ
կատարն ։ և զարդ ոսկւոյն պա-
ուժական քարինք ։ այսպէս զարդ
մարդոյն ոչ են մարմնականքն ։
այլ հոգեւորականքն ։ Այդ են
որք հպարտանան ի պարծին ի
մարմնական բարութեին ։ որպէս է՝
առողջութիւն մարմնոյ, և ուժ
զրութեի ։ պայազատութեան ։ գե-
ղեցկութիւն, և սոյնպիսիք ։ Եւ
զի այս յիմարութեի է, յայտ է բա-
զում կերպիւ ։

Նախ՝ զի առողջութեի մարմնոյ,
նաև բոլոր կեանք մարդոյ է առ-
ժամանակեայ։ որպէս ասէ Յակ.
դ. 15. Չի իրրև զմրրիկ եք, որ
առ ասկսս մի երևեալ, և ապա
ապականեալ ։

Երկրորդ, զի մարմինն է ընտա-
նի թշնամի. վասն որոյ և առաքել
վճռաւոր. քանզի ոչինչ կարէ
այնպէս յուժգին պնասել, որպէս
ընտանի թշնամին ։

Երրորդ, զի բազում անգամ
առողջութեի մարմնոյն լինի պատ-
ճառ հիւանդութեի հոգւոյն, և
հիւանդութեին մարմնոյն պատճառ
առողջութեան հոգւոյն ։ զի ասէ
Սիրաք. Ղ. ա. Ծանր հիւանդու-
թեին զգաստացուցանէ զհոգին ։
Քանզի որպէս ոչնզ հպարտասոյ
զառողջութեէ ոտին, յորժամ ունի
ի գլուխն զգաւ մահու. այնպէս
ոչ հպարտանալի է զառողջութեէ
մարմնոյ, յորժամ մահուշաւի մեղօք
խոճաձգեալ է հոգին ։ Դարձեալ.
որ առողջէ մարմնով և հիւանդ
հոգւով, է նման խնծորոյ, որ
արտաքուստ երևի գեղեցիկ, և
ի ներքս հոտեալ ։ Նմանապէս յի-
մարութեի է հպարտանալն վ ո ւ
ժոյ մարմնոյն ։ քանզի ոչ կարէ
ասել ուժեղ որ ասկսս մի հող
մոլ արմատախիլ լինի ։ այլ ասկսս
մի հիւանդութեի մերձենայ որ ի
մահ ։ վասն այնորիկ ոչ է պարտ
հպարտանալ ։ Դարձեալ ։ խեղճ
ղէն անօթին դիւրաբեկանի ։ այլ
մարդկային մարմինք են իրրև զնե-
ղելեն անօթ ։ որպէս ասէ ։ Կոր.
դ. 2։ համարեցան իբրև ամանք խե-
ղեղնք ձեռագործք որպւոյ բռ-
ոի ։ Դարձեալ ։ ընդունայնութեի
է հպարտանալ զայնմանէ, որ լե-
նի ընդ իշխանութեի ։ և ի ձեռին
այլոյ, որպէս եթէ արդի հպարտա-
նայր ի շառաւիղսդ արեգական ։
որ ծագէ ի վերայ նորա ։ Այլ
2. Օրինաց. ի. 17. ասի. ոչ ի ձեռս քոյ
է զօրութեի ուժոյ ։ Եւ Եսա. ա.
31. եղիցի զօրութեի նոցա իբրև
զձեռամ վընդ ։ Դարձեալ. յիմա-
րութեի է պարծիլ այնմ, որ յալ-
եի ի փոքունց ։ այլ զաղանք, և
անասունք յոչ զօրագոյնք են քան
զմարդն ։ Դարձեալ. ոչնզ իմաս-
տուն պարծի ի զօրութեի թշնա-
մւոյն ։ այլ մարմինն է թշնամի հոգ-
ւոյն, զի ցանկայ հակառակ նմ ։
որպէս ասէ առաքեալն Գաղատա.
ե. 17. քանզի զօրագոյն մարմինն
ուժգնակի մարմնոյն ընդդէմ հոգ-
ւոյն ։ վասն այնորիկ յիմար է, որ
այնքան զօրացուցանէ զմարմինն՝
մինչ զի յայնմահարուածէ զհոգին ։
ուստի ասէ առաքեալն ։ յորժամ
տկարանամ, յայնժամ զօրանամ ։
Եւ ձ ն ե մ զմարմին իմ ։ Եւ ապա
նեք զանդամս ձեր յերկրի։ Եւ որք
ոչ առնեն այսպէս, նմանին մանկ
տեացն յոմանս, և աբենէրի, զո-
րոց ասի. 2. Թագաւ. ի. 16. Յա-
րեան ։ ի մանկանցն յոմանս, և
աբենէրի ։ և կալաւ այր իւրա-
քանչիւր զգլուխ ընկերի իւրոյ
ձեռամբ ։ և եհար սուր ի կողս
ընկերի իւրոյ ։ Այսպէս յորժամ
մարմինն լինի այնքան ուժեղ, մինչ
զի ընդդիմասցի հոգւոյն, երկո-
քեանն միանգին ։ Դարձեալ զի-
նեմորին աչխարհի, որք ի լերս և
մարտութեիս, ի նիզակախաղացու-
թեիս, և ի սոյնպիսիս ցուցանեն
զուժս իւրեանց ։ իսկ սատանայի

զինուորին , որք զօրեղ երևիլ կա-
մին ՚ի գործս մարմնական. այսինքն
՚ի քաղաքական , և ՚ի տրկլրատա-
կան , և ՚ի յայնպիսիս , որոց
ասացեալ է առ. ե. 22. առելով .
վայ հզօրացդ ձերոց , որք ըմպել
զգինին , և ուժեղացդ , որք խառ-
նել զգբին ։ Եւ զբաղձախտացն
ասէ Յօբ. ԺԵ. 13. Ականակիկ ուժ
իւր զինքով իւրով , զօրութիւնն
զպատիս որովայնի իւրոյ ։ Ա՛յ
այ զինուորին , որք վասն այ ձեղն
զմարմինս իւրեանց , և զօրանան
նովաւ ։ Որպէս ասէ . Սաղմ. ԺԷ. 2.
սիրեցից զքեզ Տէր զօրութի՛ իմ ։
Իակ ոմանք հայարտանան զերա-
զդութի՛ մարմնոյ . և այն զի մար-
մինն է ձի , որով դժոխային թշ-
նամիքն ածեն զհոգին ՚ի տանջանս.
և որքան երագ , այնքան վտանգ-
վանս այնորիկ ասէ . Սաղմ. ՁԶ. 10. ո՛չ ընդ զօրութիւնս ձիոյ կամե-
ցաւ Տէր . և ո՛չ ընդ իրանս առն
հակայի հաճեցաւ ։ Դարձեալ .
թէպէտ և իցէ ոք երագապղծեալ
լինի ՚ի շանց, ՚ի ձիոց, և ՚ի կեղծերա-
ւորաց և յիմարութի՛ն հայարտա-
նալն վասն այսպիսեացս ։ Դար-
ձեալ՝ զինչ է հայարտանալն վասն
առաջնութեան , ուժեղութեան , և
երագութեան (մարմնոյն , եթէ ոչ
որպէ՞ս որ հայարտանայցէ զամենա-
թեանէ բանսիւ իւրով . քանզի մար-
մինն է բանս իմն հոգւոյն . և ոչ
բանաստեղծն ո՛չ կարէ երթալ՝
ուր կամի , այլ ինչ ՚ի խաւարային
տանջանսն , ոյնպէս հոգին մինչ
գեռ է ՚ի մարմնի , ո՛չ կարէ եր-
թալ՝ ուր կամի . այլ ասելի բա-
զում խաւարային տպխտութեանց ,
կրից , և գարշահոտ մոլութեանց
նորին . վասն որոյ ասացեալ էրգուն
Ա՛ղաղակէ. Ձեռաս ՚ի Տէր, հան ՚ի բան-
ոյ զանձն իմ , գոհանալ զանուա-
նէ քումմէ ։ Եւ որպէս ՚ի բանսին
զարհուրի մարդ բազմապիսի եր-
կիւղիւ , այնպէս որքան հոգին է
՚ի մարմնի , միշտ երկնչի յանկար-
ծահաս որոգայթից , որք պատա-
հին ինքեան, կամ սիրելեաց իւրոց ։

Դարձեալ՝ ոմանք հայարտանան վա
գեղեցկութենէ , որ յոյժ ընդու-
նայն է ՚ի մէջ այլոց հայարտուեց ։
Քանզի նմանի ծաղկի , որ ասկան
մի փայլի , և փուճով թառամի. և
երբեմն ժողովեալ ընդ փշոց ՚ի
հնոց արկանի . որպէս ասէ Յօբ.
ԺԳ. 2. իբրև դծաղիկ ելանէ , և
փշրի ։ Դարձեալ . հանճարաւոր
տեսլեաց , որ կանանչի ՚ի ծառին ,
և անկեալ ՚ի տիղին՝ փտի . այն-
պէս և գեղեցկութի՛ն ասպականի
ասկան մի հիւանդութեաբ . ուստի
ասէ Եսա. կդ. 6. Թօթափեցաք
իբրև զտերև ամենեքեան ։ Դար-
ձեալ՝ գեղեցկութի՛ մարմնոյն նմա-
նի ձեռն՝ որ ՚ի վերայ աղբի . զի
որքան ձիւնն ծածկէ զաղբն , ո՛չ
երևի այնպէս՝ որպէս է . այլ ընդ
հալիլ ձեռնն՝ երևի յոյժ գարշա-
հոտ ։ Ուստի բեռնաբուռս ասէ .
զինչ է գեղեցկութի՛ մարմնոյ, եթէ
ոչ ծածկոյթ գարշութեան . վասն
որոյ ասէ Եսա. խե. 3. յայտնեա-
ցին առականք քո ։ Դարձեալ .
նմանի ձեռն՝ որ ունի զբուսիկ ՚ի
յիւրում տրտում . որ ՚ի գիշերի
փայլի ոսկիօրէն . և ՚ի տուէ ընդհան
է ձմի գարշատեսիլ ։ Ուստի ասէ.
Յօբ. խե. 6. Մարդ՝ երբ . և որ-
դի մարդոյ՝ որդն ։ Ուստի ո՛չ
կարեն այլով կերպիւ ընտանեցու-
ցանել զկենդանի մարմինն՝ որպէս
՚ի միտածելով՝ թէ որպիսի լինիցի
մինչ է մեռեալ . զի ասէ գրիգո-
րիոս . այն է վաղելն մեծամեծ
խորխորատովք, մերձ առ գերեզ-
մանն հաւաքելի . զոր ետ նշան
ասմուէլ սաւուղայ . ։ Թագաւո-
ՀՀ ։ այսինքն խոտոր զգանկութի՛ն
հեշտասիրութեանց , ՚ի միտածելով
զդեղեցկութի՛ն մեռեալ մարմնոյն ։
Դարձեալ . նմանի խնձորոյն սո-
դոմայ . որ արտաքոյ երևի գեղե-
ցիկ , և ՚ի ներքոյ լի ածխանով ։
Դարձեալ՝ գերեզմանաց բռելոց ,
որք արտաքուստ երևին գեղեցիկ .
և ՚ի ներքոյ լի են գարշահոտու-
թե՛ ։ Դարձեալ . գեղեցկութի՛ն
մարմնոյն՝ է պատճառ բազում մե-

զաց , այսինքն, բղջախտութեան , որպէս յայտ է ի դիմաց ի շուրջան, և ի բերանոյ է ։ Եւս ապականու- թեան , ոյր յայտ է ի հերձուածս . որ վասն սիրոյն հերձուածոյ՝ ապան դատապարտեցաւ . հերձուածս՝ թարգման- նի փառաց մարթոյ . զի որ հպար- տանայ զգեղեցկութենէ մարթոյ իւրոյ , ապականի զատապարտին . այսինքն, չիջուցանէ ի բնութենէն ընտրեցն ։ Վա՛ զի թէպէտ գեղեցկութիւն պարգեւ ։ է , այլ վտանգաւոր , զի ապականի ընտրեցն ։ Եւ զորագայթ՝ որպէս և փարթամու- թիւն՝ անզգամացոյ . որպէս ասէ Հո- ղով. է. 27. որոգայթ որսողաց է , այսինքն դիմաց . և կապանք ի ձեռս նր . և ուռկանք սիրտ նր ։ Արդ՝ ասէ որոգայթ , զի նովաւ ըմբռնեն սատանայ զմեղաւորս ։ Կապանք , զի որ անկանի ի ձեռս նր , ոչ դիւրաւ փրծանի ։ և ուռ- կանք սիրտ նր , զի անյագ է ցան- կութիւք , և ագահութիւք ։ Ըստ- ասէ վասն նորա փիլիստիայն. կինն է ամենի առն , անյագ դաղան . և չարագոյն կենդանի ։ Դարձեալ . գեղեցկատեսիլ կինն է մատգործ սատանայի . որ զիմաքրն մտան երես- սացն ցուցանէ , զի վաճառեսցէ բովանդակ զդարչելի , և զհոտեալ գէշն . և վասն այնր զարդարէ զդէմս , զի մոլեգնեցուսցէ զայլս , որպէս զհողեմփեռնէս , որ ըմբռ- նեցաւ յաչսն յուդիթայ . քանզի մէծ դրացութիւն է ի մէջ արտին , և աւազին . ուստի և Օգոստինոս ասէ ի գիրս խոստովանութեան . յորմէհի պատկերս երիցային աչք իմ , ի նոյնն ցանկայր և սիրոյս . և ոչ ի միտ ածէի , թէ ոչէ ար- ժան հայիլ յայնս , որոց ոչէ պարտ ցանկալ ։ Դարձեալ . գեղեցիկ կինն է գէշ , որում անկեղք հե- ռուին , այսինքն շռայլութիւն , և ցանկասէրքն. ոչ քարշեցեալք անու- շահոտութիւք , այլ պարահանդէսալք գարշահոտութիւք հեշտասիրութե . և որպէս անկեղք ուռեալով զդէմս թիւնաթելեցս՝ ձեռանին . այսպէս բղջախտն մեռանի հոգւով , և մարթեով . զի ասէ Հողով. է. 27. դուն զկին դառնագոյն քան զմահ։ Դառնագոյն ասէ , զի ոչ միայն զմարմինն , այլև զհոգին ապանա- նէ ։ Դարձեալ՝ զի մահ մարթոյն առ ժամանակաւ է . և մահ գե- հենոյն՝ յաւիտենական . ապաու- րեւն զբաղումն պատրէ պարգեւն գեղեցկութիւն ։

Ալ թէ ասիցէ ոք , թէ ած վասն էր արար գեղեցկութիւնն , Մինչ գիտէր զայն լինիլ որոգայթ բազմաց ։

Ասելի է՝ թէ գեղեցկութիւնն է կատարելութիւն ստեղծուածոյն , որ ածէ զմարդն առ գեղեցկութիւնն ստեղծողին , և մտացն . և յայնժամ է գովելի՝ գեղեցկութիւն մարմնոյն, եթէ ունիցի ընդլինելեան և գե- ղեցկութիւն մտացն . քանզի ծաղիկն գովի ի բերկուց իրաց. այսինքն ի գունոյն , և ի հոտոյն . զի որպէս գոյնն առանց հոտոյն ոչ է գովե- լի . այնպէս և ոչ գեղեցկութիւնն առանց հաճոյս վարուց . ուստի ասէ առաքեալն . հոտ անուշ եմք Քրիստոսի . և ոյր ծաղիկն անօգուտ է՝ ի ծառն առանց պտղոյ , այսպէս և ի մարդն դատապարտելի է գե- ղեցկութիւնն առանց բարւոյ գործոց. վասն որոյ ասէ Սիրաք . իգ. 23. ծաղիկք իմ պտուղք պատուոյ , և հաճոյութե ։ և որպէս ընդդէմ բնութե է՝ եթէ ի ծաղկէն ծնա- նիցի փուշ , այնպէս և թէ ի գե- ղեցկութե յատաղձայդի անօրէնու- թիւն . ուստի Օգոստինոս ի վերայ բանին Ղաստո. ք. 6. Էկայք , և վայելեսցուք ի բարութիս , որք կան . և զմայլեսցուք արարածովքն զբաղեալ , իբրև ի մանկութեան . ասէ . ահա անուշ օծանելեացն հեւուխն տանջանք . վարդիցն՝ ա- բրուն . ուրախութենն՝ բարկութի .

Ալ գիտելի է , իղի ոմանք են գեղեցիկ մարմնով , և մտօք . և առքա են ոյք հրեշտակք նմանն այ . և որպէս երկնային մարմինքն՝ որք արտաքոյ և ի ներքոյ են վայե-

լուէք , և պահեցարք ։ Եւ են ոմանք գարշք հոգւով , և մարմնով . և աչք են իբրև զդժոխային ածուխս, և զդևս ։ Եւ են ոմանք գարշ մարմնով , այլ մաքուր մտօք . զոր ասէ . Երդեր. ա. 4. սիրեմ եմ ես՝ այլ գեղեցիկ ։ Այսպիսեքս ի յանարատ արկղս ունին զանձս պատուականս ։ Իսկ որք են գարշ հոգւով , և գեղեցիկ մարմնով , թէպէտ մարդկան հաճոյ լինիցին. այլ ոչ ա՛յ , որ հայի ի խորս ։

ԳԼ. ՃԱ.

Դարձեալ զհպարտութենէ, որ ծնանի ի յաղնուաւտութենէ ։

Զ որս և աղդ իսկ եմք . Գործոց . ԺԷ. 29. Ըստ Գրիգորի Նազիանզու , չորս կերպիւ ասի աղնուականութենէ ։ Առաջինն է ի մարմնական աղգականութենէ. ըստ որում որդիք Թագաւորաց , և իշխանաց՝ ասին ազնուականք ։

Երկրորդն է ի յառաքինութենէ հոգւոյն . զորմէ ասէ Դաւիթ. Ժ. 17. երանի է քեզ՝ երկիր , որ Թագաւոր քո ազնուական է . զայս գիտէ երկու աղնուականութենէ ասէ Ջերօնիմոս . այն է յառաջին առաջի ա՛յ , զոր ոչ ազնուաւտութենի աղգին , և ոչ աշխարհական սովորութիւն , այլ զոր ջերմեռանդութենի հաճոյանն , և մաքրութենի վարուցն գոմէ ։

Երրորդն է ի յօրինաճար որ գեղգրութենէ. որպէս ասի . Ելից. ք. 10. Թէ դուստրն փարաւոնի զմոսէս արար իւր որդեգիր ։

Չորրորդն է , ի տոկաւորութենէ ածային պատուհերին , ըստ որում աննեղբեան եմք հաճոյ աղնուականք . զորմէ է յառաջադեալ բանս . նորս և ազգ եմք. և յայսմիկ կոչանոյ քոյր և ձէմայիմա աղնուականութենէ մարդոյն. որ Թէպէտ բնականապէս հաճոյանալ , սակայն յայտնագոյն է յոմանս , որք ամենազօր խնամութենէ , և առաքինութենէ են բարգաւաճեալք ։ Աղջ՝ որպէս պատկերն ազգանոյ ծիսով , փոշեաւ , և խոնաւութենէ . այնպէս և պատկերն ա՛յ՝ հպարտութենէ , ագահութենէ , և դէմ ցանկութենէ . վա՛ այնորիկ ամենալից , և կիսոյր ցուցանել զինքն , որ պարծի զմարմնական աղնուաւտութենէն . քանզի ի յայնպիսեաւսն ասէ երեմ պատկերն ա՛յ , ուստի է աղնուականութենէ մարդոյն . և այնպիսին ծիսով հպարտութենէ , և փոշեով երկրաւոր աղնուականութենէն՝ ոգեղացուցանէ զնա. վա՛ որոյ և այնպիսեաւքն ո՛չ ձեռնտէն լինի . ըստ այնմ որ ասէ . Առած. ԻԵ, 12. ամէն ա՛ ոեւմ ձեզ , թէ ո՛չ գիտեմ զձեզ ։ Դարձեալ՝ զի այնպիսի փառք , և աղնուականութենէն ոչինչ է . վա՛ զի նախահայրն էր յոչնչէ . քանզի հողմ ի՛ն , և խրտրանքիւր մարդոյ է ստեղծեալ յոչնչէ . և մարմինն ի հողոյ . և հողն ևս յոչնչէ . քանզի յետ ոչնչին եղեալէ լինել , ոչ յետ խաւարին լոյս ։ Աղջ՝ որ զաղնուաւտութենէ պարծի , պարծի զոչնչէ . վա՛ զի ասէ Եսայեայ. 29. Ահա դուք էք յոչնչէ , և գործք ձեր յայնմանէ , որ ոչ է ։ Դարձեալ . մարդկային հոգին է բանական բնութ , վա՛ որոյ և ամ մարմնական եղեալքեն. ասկայն ի սկզբանէ իմաստնագոյն արարիչն հաճոյեցաւ զնա ընդ կանոյ , և աղմոյ . զի ի տկարութենէ մերձաւորին , ունիցի զպատճառ խոնարհութենէ . և ցաւեացի ընդ Յոբայ՝ նաւելով ի յաղբիւս մարմնոյն. Դարձեալ . յայտնի է , որ ի սկզբանէ ստեղծման աննեղբեան են հաճոյասր աղնուականութենէ . զի զմի ունին ստեղծօղ զնա , և զմի հայր երկնաւոր . ոչ ասէ Մաղաք. ե. 10. Ո՞չ ապաքէն մի հայր է ամենեցուն ձեր. և ո՛չ մի ած ստեղծ զձեզ . զի՞ է , զի խաւտէ իւրաքանչիւրք զեղբայր իւր ։ Ասասե-

այն եւս աղնուականն , զի ես ծնեալ
՚ի յաղնուականէ . քան այսմ եւ ոչինչ
հօր քոյ լիցին աղնուականք . և
ճիճիկն՝ ոչք ՚ի փորին ։ Դար-
ձեալ . վասն էր հայհոյանայ ոք
՚ի յաղնուականութենէ ծնողաց . որոյ
հոգիքն դուժ են ՚ի դժոխս . և
դիակունքն արդէն խակ փտեալ ՚ի
յերկրի . և կամ ծախեալ ՚ի յոր-
դանոյ , մինչ զի կարասցէ առնել
փոխութենէ . հայր իմ ես դու , և
մայր իմ . և որդանոյ՝ քոյր իմ . ոյշ
ասէ Յոբ ժե . ։ ։ Եւ այսոյիկս յայտ
է , զի փառք մեղաւորի հպար-
ատացելոյն զաղնուատոհմութենէ՝ ոչ
այլ ինչ է , բայց միայն որդն ։
Դարձեալ . ջերծելոց ասէ . զաղ-
խարհական աղնուականութենէ ոչ
եւս հաւասարութենին բնութեան ,
այլ բաղձանք ազատութենին . որոյ
և սղաւոն ասէ . Թէ բազում Թա-
դաւորք լեալք են ՚ի ծառայից . և
բազում ծառայք ծնեալք ՚ի Թա-
դաւորաց . և զոյս ամ խաւնեաց
երկարութենէ , և փոխուին . և
զվերն ՚ի վայր շրջեաց բազձն , և
ազատութենին ։ Եւ եթէ ոք ասիցէ ,
Թէ յատաջկնկալ է աղնուականու-
թենին ՚ի քաջաղնութենէ . այոյ՝ և ես
հաւանիմ այսմիկ . բայց ոչ ինչ է ,
եթէ ոչ ուղղիցես զքեզ այնու .
զի ասէ ջերծնիմս . տեսանելի ոչ է
աղնուականութենին՝ եթէ ոչ այսու ,
զի որդիք աղնուականացն բնա-
դատեսցին հարիւանորութենէ իւրեանց .
զի մի զարտուղին գնայցեն ՚ի յայլ
նուաստոհմութենէ հետացն . քանզի ոչ
տեսեալ լինի պատկ վասն պատուա-
կանութենէ հօրն . այլ ասկս հատա-
ընծայման որդւոյն հետոց հօրն .
վասն որոյ քաջութենէ հօրն ոչ ան-
նէ աղնուական զորդին , եթէ ոչ
հետեւեսցի քաջութենէ հօրն ։ Ասէ
և ասկեբերանն ՚ի վերոյ բանին .
ունիմք հայր զաբրահամ . ասէ .
կապարն եւանէ յարծաթոյ . սար-
զեալ զարծաթն պահէն . և զկա-
պարն ընկենուն արտաքս ։ Լաւ է
՚ի խոտեալ ազդէ պատուականն լի-
նել , քան թէ ՚ի պատուականէն

աներեսս ասէ . Եթէ աւմ մարդիկք
վերատին ածցին ՚ի յատաջին սկիզբն ,
՚ի միոյ են . և զոյնք խոտ կրօնն
մեր , կամ նախատածար առնէ ։
Եւ պօղոս ասէ . մի թագաւորէ
հայր մեր , և ոչք անաղնուա-
տոհմ . այլ որ երթայ զհետ մոլու-
թեանց , թողու զծնունդն իւր ։
Դարձեալ . մի է հայր աւմ մարդ-
կան , այսինքն հին , և հողեղէնն
ադամ . քանզի ոչ արար ած ՚ի
սկզբանէ զոմն մարդ ոսկեղէն ,
յորմէ ծնանիցին աղնուականք . և
զայլոմն կաւեղէն , յորմէ ծնա-
նիցին գռեհիկքն , և ռասիկքն . այլ
ամենեքեանք եմք ՚ի հողոյ , ուս-
ուց ստեղծաւ ադամ ։ Վասն որոյ
ասէ ինձնօչէնցիոս . կաղամեայ ած
զմարդն ՚ի սղմոյ երկրէ , որ ա-
նարդադոյն է քան զոյլ տարերս .
զի զնոյութեան , և զաստեղս արար ՚ի
հրոյ . զհողն , և զմիրկիկս ՚ի յօդոյ .
զձկունս , և զթռչունս ՚ի ջրոյ .
իսկ զմարդս , և զանասունս՝ ՚ի
հողոյ . զի մարդն հայելով ՚ի ջրե-
զինս , գտանիցէ զինքն անարդ .
՚ի յօդեզինս , անարդադոյն . Եթէ
՚ի հրեզինս , և սա անարդադոյն .
նաև ոչ կարասցէ համահաւասա-
րել զինքն երկնայնոց մարմնոց . և
ոչ նախանձար առնել քան զերկ-
րաւորս . զի գտանիցէ զինքն հան-
ապար անասնոց՝ զի ասէ Դաւիթ
գ , ։ . մի մահ է մարդկան , և ա-
նասնոց . և ոչինչ ունի մարդն ոչե-
զի քան զանասունս . զի յերկրէ են
ծնեալ , և միասէռ գտանան յեր-
կիր ։ Արդ՝ եթէ ամենեքեան ՚ի
տղմոյ , և ՚ի միոյ տղմոյ , ուստի՞
բարձրամտիս ոմն կաւեղէն մարդ .
դուդէ պատասխանեսցես . ադամ
կայմեցաւ ՚ի տղմոյ , այլեւս ՚ի սեր-
մանէ մարդոյ . ասկայն նա ՚ի կոյս
հողոյ , և դու յանցոք սերմանէ յղա-
ցեալ՝ ջեռուցմամբ մարմնոյ . և
վաճառատուէքդ գարշելի բղջախո-
հութենէ . և աղտեղութենէ մեղաց՝
ծնեալ ՚ի յաշխատանս , ՚ի ցաւս , և
յերկիւղս . և ՚ի բազմադիմի թշո-
առութիս ։ Դարձեալ . Թէ վասն

Ճնանիլ խոստովի. քանզի որ ի պատուական ազգէ պատուական ծնանի, վասն այսորիկ ոչ է նորա միայն, այլև ազգի նորին. իսկ որ ի խոստովի ազգէ պայծառ երանէ, բովանդակ վասն այսորիկ ինքեան միայն է. և որ ի խոտան ազգէ խոտան ծնանի, արհամարհութիւն նորին՝ ոչ միայն նորա է, այլև բոլոր ազգին. և որ ի պայծառ ազգէ խոտովի ծնանի, ամօ արհամարհութիւն նորա միայն է. վասն այսորիկ լռեցաւ ոչ, զի ծնօղք քոյք և ազգականք քո պարծեսցին, քան զու ազգականօքդ։ Դարձեալ. ի նոյնոյ աւետմանէ են յարդն, և գոբեանն. և ի նոյնոյ հատէ նաշիհն, և թեփն. և ի նոյն արմատոյ ծիւղն, և վարդն. այլ վարդն է սմենեցուն օգտակար՝ և հաձելի. իսկ ծիւղն ՚ի հատ և խորշելի։ Եւ ի նոյն ծառոյ՝ առողջ, և հոտեալ խնծորք. և ի նոյն կամաց՝ բարի, և չար գործք. այնպէս և ի նոյն ծնողաց բարի, և չար զաւակք։ Դարձեալ. որդի բարձրելոյն եղեալ մարդ՝ ուստեք զխոտս ազգին խոտել. քանզի կամեցաւ ծնանիլ ի մեղաւորաց, այսինքն ի յուդայէ, և ի Թամարայ։ Կամ ի յաղքատաց. զի Թէպէտ և ի հարստաց, սակայն նոքա սերեցան ի յաղքատաց. քանզի դաւիթ սահեր զհօտս խաշանց. որպէս ասէ ի սաղմոսին, ի հօտէ խաշանց ընկալաւ զինս։

Գարձեալ. Տէրն՝ զսնարդա, և զխոտանս ընտրեաց յաշակերտութենէ իւր. զորս և կացոյց իշխան ժողովրդեան իւրոյ։ Ապա ուրեմն ոչ միայն ոչ է պարտ պարծիլ զազնուատոհմութենէ, այլ մանաւանդ խոտել. վասն բազում պատճառաց։ Կամ՝ զի է յոյժ վճռածախս, և զմեծ հարկս պահանջէ. այսինքն, զառատ ծախս՝ բազմութենի ընտանեաց, և արբանեկաց. ձիոց պարդևաց. ուստի բազումք ծանին իրս առնեն գրաւականք զժառանգութիւնս. ոչ միայն զերկրաւորս, այլև զերկնաւորս. և առնեն պարտականս սատանայի զհոգիս, և զմարմինս խրեանց, վասն որոյ օգտակարագոյն էր նոցա լինիլ յետինս, և արհամարհեալս ի մարդկանէ. որոց խոտանմանէն այ պատուոյ արբայութենէն երկնից. ոմանք։ Մատ. ե. 3. երանի աղքատացդ հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից։ Եւ նմին է կամիս դիտել, թէ յի՞նչ անարատ աշխարհական ազնուականութենէ, երբեմն արբունի պողոտայն, ուր անցին թագաւորք, և իշխանք կառօք, և երիվարօք. և յամենեցունց ի նոցանէ ոչ գտանիցես սահման մի հետս Ասոր ասէ Բարուք. ղ. 16. Ո՞ւր են իշխանք հեթանոսաց. և որք տիրէին գազանացն երկրի. որք ընդ թռչունս երկնից ձախրէին. և գանձէին զարծաթ, և զոսկի. յոր յուսացան մարդիկ. և ղինի ասէ. տպականեցան, և ի դժոխս լծին. և այլք յարեան ի տեղի նոցա։ Եւ Սաղմ. ձա. 12. աւուրք իմ որպէս հովանի անցին։ Քանզի որպէս հովանին ընդ յընդդիմակութենէ թանձր մարմնոյն առ լուսաւորն. այնպէս կեանք մարդոյն կայանայ յերկոցունց. այսինքն ի հոգւոյն, և ի մարմնոյն. զի հոգին է իբրև զլոյս. և թէպէտ կարելի է բաժանել զհոգին ի մարմնոյ. բայց անկարելի է զկենդանութիւն բաժանել ի հոգւոյն. վասն անորիկ ընդ հեռանալ հոգւոյն ի մարմնոյ՝ հեռանայ և կեանքն ի մարդոյն։

Երկրորդ. զի ազնուականութիւնս այս է ի վայր քան զազնուականութիւն չանց. զի ի նոսա է յայտնի նշան, որով ճանաչի ազնուականութիւն. նոյնպէս և ի միս. իսկ ազնուական մարդիկ ոչ ունին զայսոցդ նշան ազնուականութեան, որով զանազանիցին յայլոց։

Երրորդ. զի ծաղրական է զանմիկն կոչել ազնուական. այլ մարմինն է բնական ծառայ հոգւոյն.

նաև չտալով ինչ ունարդ երանել ի նա ձեռ . ուստի և Դաւթական է կոչել զնա աղետահան . եւ յայտնի յայտ է , զի աղետահանութիւն տարբերեալն ոչ ինչ է ։

Լոկ երկրորդ աղետաստանութիւն , որ լինի յառաքելոցն Տեառնէ , ի Հնդկաստան . զի ասէ նեքա . միայն Հնդկաստան աղետահանութիւն է , որ գոլիցի վարուք պղտոցասէ զհոգին ։ Եւ այս երկոքինն է . մեծն է բնական , զորմէ ասէ անձնքա . աղետահան ասէ . որ ի բնութիւն պատրաստ է յառաքելութիւն ։ Եւ այս է , զոր գոլիք մխիթարական յոանուն , որք ճշմարիտ են աղետահանք ։

Երկրորդն է առաջական , որ ինչ ի հանապազորդ բարի տալ բուիք , և այս յոյժ գոլի ի յայնս , զորս բնական ախորժանքն քաջ շէն ի մեզ ։

Երրորդն է շնորհական , որով որ երկնաւոր շնորհօք լինի պղծի այ ։ Որ՝ զիւրաքանչիւր աղետահանութիւն պարտ է պահել առանց ամի աղտեղութիւն . զի ասէ Թուխտ . նա ապատ , և աղետահան հանդարձ , որ ոչ ծառայէ առեղծութիւն իմիք . քանզի որ ծառայէ նորին ։ Գործեալ . անարգասուհմ այն է , որ ոչ ծառայ է այ . զի ասէ Տէր առ հեղի . ։ Թագաւ . Ը . 30 . զհաստատութիւն իմ փառաբերեցից . և որք արհամարհեն զիս , անարգասուհմ երիցին ։

Ա՛ստ՝ զի գուցաք , Թէ որք են աղետահանութիւն , գոլցցուք և զնշանս նորին . որք են վեց ։ Առաջինն է ազատարարութիւն . քանզի ասէ , որ աղետահանդէցն է , քարոզել յոյժ առատ ի վերոյ չարեաց , և բարեաց . քանզի նա՝ զհանն ազատարարութեան իւրոյ արար զերկինն , և զերկիր , և զնմա բնակ . արար զբանական հինգանեան , զի տայցէ նոցին . և զանբանս , զի տայցէ զնոսա . և ոչ միայն նոտ զոր առեղծեաց . այլև զինքն իսկ նոտ զիւն , և վարձ , Հանդարտ , և սիրեան . կերպասու , և կեանք , որպէս ասէ Յոբ . ԺԹ . 6 . Ես եմ Հանդարտ , Ճշմարտութիւն , և կեանք Ընդ՝ որ կարի աղետահան լինիլ , պարտի նմանիլ այ . քան այնմ որ ասէ . Ղուա . ԺԲ . 6 , երկերանք տղայ մանչ , որպէս և հայրն ձեր երկնաւոր տղորմած է ։ Ասասի ասի , Թէ զինուորք ունիք երթեալ առ վարդապետսն այնոսա՝ հարցին , Թէ մի՞ր իցէ մեծատուն աղատարարութիւն . պատասխանեաց . ասէն ։ Եւ բնդ հանդիպել պատասխանոյն՝ յաւելին . և որ է մեծատուն ասի հարստութիւն . ասէ . յաւետարանին ։ Յորմէ յայտ է , Թէ որք աղետահանք հանդարտին զինքեանս քան աշխարհին , են առաւել դասնիկք , զի առաւել յաւետարանին ։

Երկրորդ նշանն է շնորհակալութիւն . զի ասէ անձնքա . ոչինչ հանձառատոյն քան զնշնորհակալ հոգին ։ Ասասի ասէ Օգոստինոս . հանապազորդ լոյծ բերան իմ գոհութիւն ի յաշխարհս , որով միշտ խրատիմ . յառաջ քան զքնելն իմ , զի արարչ գիս . բնդ լինիլն իմ , զի մերկեաց գիս . բնդ մեղանչելն իմ , զի խնայեաց յիս . բնդ դառնալն իմ , զի օգնեաց ինձ . բնդ յարուցեալն իմ , զի խոստացաւ զդասանել գհնացեալդ և վասն որոց ոչ արարի . զի հաւանիմ խրատ Թէ Թողեալ լոյծ գայնս ։ Յորմէ յայտ է , Թէ այնք են աղետահանք , որք յիշեալ զերախտիսն այ՝ միշտ գոհանին զնա ։

Երրորդ նշանն է լինիլ անտեսող առ հետաքրքրութիւն . զի ասէ անձնքա . ոչ ոքեք առաւել վայելի լինիլ անտեսող քան խրատնին ։ Եւ այսու յաւելու նմանի այ , յորժամ ոչինչ մեզ ժխտիցէ լինիլ ուր աղտարին իցէ պատշաճագոյն ։ Նոտ բնդդէմ այսմ՝ որոնցն է գհնիկ . քանզի որ ջրբնդանգ գոյն է . մեռեալ է գան , յորժամ լարձրացոյ՝ զանձնեանսն հարկա-

Ձեզ . զի յանձնեցուն Երկնէլ . յար֊ Հակի ՝ի վերայ ամենեցուն, զի հա֊ մարեսցեն զնա գոլոր . և քան զա֊ ղան վառեծարգոյն է նա ։

Զարմրոգ Նշանն է քաջնաԷին ընդգեմ թշնամեաց . և ՝ի նշան այսմ՝ առնեալ լինի սուր զինուո֊ րաց՝ ընդդեմ թշնամեաց ։ Թէպէտ և բազում անգամ անգիտասցուք զՁինարիս զինուորութեին՝ ՝ի կիր առնուն զսուրն ՝ի ճնազանդեալս խռովանց , ՝ի բարիս , և ՝ի խո֊ նարհս ։ Ասելիսքս նման են սա֊ մանակից . որք առանել անագո֊ րունք են ընդդեմ կամարարաց իւրեանց ։

Հինգերորդն է երկնէլ ՝ի նա֊ խասական իւրոց այսինքն ՝ի ան֊ կանելոյ քան ծառայութեէ տուրց, ՝ի լինելոյ մտանիւ , և ՝ի անկանելոյ յանօրէնութեի ինչ ։

Վեցերորդն է մեծասքութեի , այսինքն , զի խոստացեալ զերս մա֊ քառնս, և յօժարեսցի ՝ի մեծամեծս· որպէս ասէ առաքեալն սրբոյ գաւԷի , Սաղմ· ճր. 25· Չինչ կայ ինձ յերկինս· և ՝ի քէն զինչ խնդրեցից յերկրի ։ Իբր Թէ ասի֊ ցէ · ոչ ինչ է ամ երկրաւորս առ դասեմատութեի երկնաւորին ։

Գ Լ· ԺԲ·

Դարձեալ · զպարտութեէ , որ ՝ի յեկեղեցական պա֊ տուոյ ։

Ցէ ամբարտաւանից հակառակ կաց · Յակ· Ջ· 6· Ըստ գրիգորիոսի , յոր֊ ժամ ՝ի յոյզ յաշխարհ սկզբ գիւն , ածի և պարտա֊ ղորութեէ տալոյն զնամար ։ Արդ՝ այնքան պարտի ոք խոնարհ լինել, որքան առաւել տեսանէ զինքն պարտական տալոյ զնամար . և Թէպէտ ապրէն իսկ գիտիցէ , Թէ որքան , կամ որպիսի բարիս առնելոյ , ոսկայն անգիտասցի , Թէ որպիսի նրբահայեաց քննութեէ զնելոց է վերին գատաւորն , այլ և զայս գիտելոյ , զի Թէ և ան֊ բասականապէս տացուք զամար , ոսկայն նա առնէ չնորհս խոնար֊ հաց , որ հաճառանին է անբարտա֊ Էանից . վա՜ այնորիկ ծայրագոյն խոնարհութեէ պարտ է ապաստա֊ րել նմա ։

Ե֊ Արդ՝ չորեքկին է ամբարտաւա֊ նութեին ապաստուորաց եկե֊ ղեցւոյ · այսինքն առաքինութիւն , հնազանդեցնիլ , կրօնաւորաց · և աշխարհական կղերկութեաց ։ Այլ որպ պարտին եկեղեցականքն երկն֊ չիլ ՝ի հպարտութեէ՝ վասն հնգից պատճառաց ։

Կախ՝ զի ոմանքն զբազում պատ֊ ճառս հպարտանալոյ ։ Մինն է , զի կեան առանց աշխատանաց· ոչ ասի · Սաղմ· ճբ· 5· ՝ի վաստակս մարդկան չեն նորա . և քան մարդ֊ կան ոչ տանջեցին · վասն այսորիկ կալաւ զերս առաքինասքութեէ· Երկրորդն է ազատութիւն, որ չար եկեղեցականաց լինի պատ֊ ճառ չարութեէ · որպէս ասէ · 1· Պետ· Բ· 16· իբրև զազատս լի֊ նել · և մի իբրև զպատրուակ չա֊ րութեէ ունել զազատութեին · այ֊ սինքն , մեծարանքն , որ առնի նոյ , վա՜ գոլոյ նոցա պատասխ ծայ֊ րագոյն արբոյնն , և լինելոյ նորա փոխանորդ յերկրի · և զի Տէրն զնախասիրեաց նոցա՝ ինքեան համա֊ րի · որպէս ասէ · Ղուկ· Ժ· 16· որ զձեզ անարգէ , զիս անարգէ ։

Երկրորդ · զի յոյժ անհաճոյ է հպարտութեէն Աստ այ · որպէս ասէ Սոփ· ա· 9· վասն ժխնդրելոյ յա֊ մենեցունդ , որք ամբարտաւանու֊ թեէ մտանեն ընդ սեամն՝ և ընդ զառնն խամանօրհնութեէ ։ Եւ ոչ է զարմանք , Թէ առաջ Տէրն զհպար֊ տութեէն ապաստուորաց իւրոց · զի լսա գրիգորիոսի , ամբարտաւա֊ նութեէն է յայտնի նման սատանայի, և արբանեկաց նորին · քանզի ոչ գժոռայանայ ոք՝ յորժամ տեսա֊ նիցէ զնման թշնամեոյ իւրոյ ցցեալ ՝ի դէմս իւրաքանչ֊ ձոյ

ջոյ է քո՛ի տեսանել զնչան սա՝ տանայի՛ ի հոգի մարդոյն ։

Երբորդ , զի է հակառակ դրա՛ծոյն նոցին . վասն զի նոքա են անօձք դիտութե՛ , և ընդհատց . որպէս ասէ Սաղա. ՟ը. 7. շրթունք քահանային զգուշացին դիտութե՛. և օրէնս խնդրեացին ի բերանոյ նո՛ր ։ Զի որպէս ջուր հեղանի՛ ի հովիտս , այնպէս և ջուրն իմաս տութե՛ ի հովիտս խոնարհութե՛ . զի ասէ . Աւակ. Յոբ ։. ուր խոնարհեսցի՛ է , անդ և իմաստութի՛ն Աստուածոյ լինին և անօձ շնորհ հաց . որպէս ասէ Յակ. ՟ը. 6. տայ շնորհս խոնարհաց ։ Դարձեալ . սպասաւորութե՛ն նոցն է ի փառս այլ ասէ Սիրաք. ՟է. ։։. բարձր է Տ՛ր և պատուի՛ ի խոնարհաց ։ Դարձեալ . առնուա վերաբերի լսանելոյ զաղետութե՛ն մոլութե՛ն մարդկան . որպէս նշանակաց Տ՛ր՝ն լսանալով զոտս աշակերտացն՝ վն որոյ և Յայրապետն քահանայապետն ի՛ մէջ սպասաւորաց եկեղեցւոյ . անուանի՛ զինքն Ծառայ Ծառայից։ Սպասաւորե՛ն խոնարհութե՛ պարզութեն կեա՛ , զի աղքատք խոնարհք համարձակեսցին մատչել առ նոսա. և մխիթարեսցին խոնարհութե՛ն նոցին . քանզի մեծ մխիթարութե՛ է անդանդաղ ի գլխոյն . և հնազանդեցելոցն՝ եթէ տեսանիցեն զառաքեալսն հաճասար , կամ առաւել խոնարհ ։

Չորրորդ , զի յոյժ անվայելուչ է նո՛ց հպարտասել . վասն զի կեան յողբութե՛ , և՛ ի բարեաց եկեղեցւոյ , որք են աղքատաց ։

Հինգերորդ , զի ամբարտաւանութե՛ն այսպիսեացս՝ յոյժ գոյթակղեցուցանի՛ զժողովուրդն . վն զի այլք մեղք կարեն ծանկրե . այլ ամբարտաւանութե՛ն եկեղեցականաց՝ ոչ ։ Դարձեալ . եկեղեցականաց է տալ զօրինակ խոնարհ ութե՛ն զիւտս աշխարհի . որպէս և ասաց Քո՛ . զի ասէ Օգոստոս նոս . զամ երկրաւորս խոստացայ մարդն ած . զի ցուցցէ խոստի՛ մարդկան . և ասացեալ ամ նէ՛ղութե՛ց , զի և մեզ տանել ուսուցցէ ։

Ա՛յլ ընդդէմ այսպիսի խրատուցս առաքելոյն չորեքին պատասխանել . Նախ՝ թէ ած զնո՛ նարհութե՛ն սրտին խնդրէ , և ոչ զնարդիցն . զոր այնմ՛ որ ասէ Սաղա. ծա. 29. Յեսարք զինէն ։ զի ես հեզ եմ՝ և խոնարհ սրտի՛ Երկրորդ , թէ արժան է մարդոյ ցուցանել զինքն մեծ՝ քան որպէս ասէ՛ն անձին , և պատուհասն . և այսոցիկ , որոց միջի կենցաղավարի՛ Երրորդ , թէ զայն առնելիք ի փառս եկեղեցւոյ ։ Չորրորդ , զի ոչ առնելիք զայն վ՛ն անձա՛ ուսուե՛ , այլ ի կիրառնելոյ ոմ զոչ կիրառօղք , քան այնմ՛ որ ասէ ։ Կորն. Ե. ։։. որք վաճառ զաղ խարհս , որպէս թէ ոչ վայելեցցեն ։

Ըստ՝ ընդդէմ առաջնոյն՝ ասելի է ա՛ն նոսա , թէ որպէս Ծառա՛ բարի ոչ կարէ զգաստ չար առնել . այնպէս և խոնարհ սիրան ոչ կարէ արատաբոյ ցուցանել զԸ՛ր պատուհա՛ն . զի ոչ ինչ ելանէ ի բերանոյ , եթէ ոչ այն՝ որ իցէ ի՛ ներքս ։

Ընդդէմ երկրորդին ասելի է զայն առաքելոյն , որ ասէ . Մի՛ կերպարանիք կերպարանօք աշխարհս այսորիկ ։ քանզի յորժամ երեսիդ ոք ի քաղաք ուրէք , ոչ պարտի կերպարանիլ ըստ վարուց մերեցին՝ որք անդ . այլ ըստ վարուց առաքելեացդ ։ այլ արդ՝ ինչ իսկ քաղաքի եկեղեցւոյ կարէ՛ ցին կղերիկոսաց կեալ հանապատա՛ թէ՛ և խոնարհութե՛ . և ինքեանք այնպէս կենցաղավարեցան . վասն որոյ և պարտ է կերպարանիլ նոցին ։ Դարձեալ . եթէ կենցաղավարելի էր ուրեք քան այնոսիկ յորոց միջի կեայ , յայնժամ պարտ էր ի՛ մէջ հպարտից լինիլ հպարտ և ի՛ մէջ ագահից՝ ագահ ։

Ընդդէմ երրորդին ասելի՛ է , թէ հպարտութե՛ն այն՝ ոչ է ի պա

սեա եկեղեցւոյ, այլ ի նախատինս քանզի փառք եկեղեցւոյ է հետեւել Տն նորին. զի ասէ Սիրաք. ԼԽ. 38. մեծ փառք է երթալ զհետ Տն։

Ընդդէմ չորրորդին ասելի է զբանն. ւ. Թես. ա. 22. յամենայնէ կերպարանաց չարաց ի բաց կացէք. այլ արդ՝ միշտ է կերպարանք չարեաց՝ ցուցանեն հպարտութիւն. վասն այնորիկ ոչէ պարտ ի կիրառեալ զայնպիսի ցուցանեն։

Ա՛րդ՝ բաղում կերպիւ խրատին առաքնորդք ի բաց կալ ի հպարտութենէ։ Նախ՝ ըստ գրովք. զի ասէ Սիրաք. դ. 20. որքան մեծ իցես, խոնարհեցո զքեզ յոյժ։ Եւ ի. Էդ. ւ. ասէ. կարդացին զքեզ առաքնորդք, մի՛ բարձրամտիր, այլ լեր ընդ նոսա իբրև ումի ի նոցանէ։ Եւ Առած. ԺԸ. 3. Առաջ Տ՚ն ցաշակերտս իւր, զբոց տեղին ունին առաքնորդք. ամենեսեան ձեզ. նեթե ոչ լինիցիք իբրև զմանիսն, ոչ մտանիցէք յարքայութիւնն երկնից։

Երկիրորդ, ի օրինակէ բնութենէն. քանզի տակին, որ պատուականագոյնդ է քան զայլ հրահանգս, միշտ ունի զատորին տեղին, վասն ծանրագոյն գոլոյն։

Երրորդ, զի և պատուոյն բնութենէ յորդորէ ի լայն. քանզի՝ որ եր գերագոյն ամենեցուն, կամեցաւ մարդկան լինել յետին. ոմն ասէ Եսայի. ԾԴ. 3. տեսիլ նորա անարգ, նուաղեալ քան զամ որդիս մարդկան։ Ոմանք բերեն զայս ասէ. զինչ առնել զպատուականն. զինչ առնել զարշելին. զինչ ծանրագոյն պատժելի. քանզ տեսանել զորդին ոյ զգերագոյն արքայն հրեշտակաց եղեալ մարդկան յետին, և տանջին յանդելոյ ամենայնեան ի վերայ երկրի։

Չորրորդ. զի յոյժ պատուականն է խոնարհութենէն առաքնորդաց. քանզի ասէ բերեալ. Թէպէտ ամ խոհեմ անձին խոնարհութենէն է աշխարհակ հզօր յերեսաց Թշնամեացն. սակայն ամենագոյն է ի ամենագոյնս, և պայծառագոյնն ի պայծառագոյնս. մեծ է խոնարհութիւն ի յանդգնելն, այլ մեծ և զարմանահրաշ ի պատուելն։

Հինգերորդ. քանզի ըստ միմեանց, յորժամ որ իցէ դիւրաւ ի մոլորելի լինել, կամ ըստ բնութեան, կամ այլ ինչ պատճառաւ, այնպիսին պարտի խոտորել զինքն առ ներհակն. որպէս ոչ զծուռ փայտն կամի ուղղել, կեռացուցանէ զնա ի միւս այլ կողմն. և որ ամբարտաւանէ զդեղեանն, առաջնորդել զդատաւորն կողմանն. այլ արդ՝ առաքնորդք են դիւթաւահագոյնք առ հպարտութիւն, որպէս ի վերագոյնդ ցուցաւ. պատուբանն առաքել պարտին ջանալ ունել զխոնարհութիւն։

Վեցերորդ, զի առաքնորդքն մեծագոյն ընտրի կարօտանան քան զայլս. վասն այնորիկ պարտին ունել զմեծագոյն անօթ խոնարհութենէ։ Դարձեալ. առաքնորդք են պահապանք հարսին Քրի. վասն այնորիկ պարտին ջանալ, զի մի երեւիցի ի նոսա նշան ինչ ցուփութենէ, և հպարտութենէ. և առանձել երեւելոյն այնու, զոր ապահասն հարսինն. ուստի պարտին առաքնորդք նկրտել՝ զի իշխեցուն օգտակարասէս, և խոնարհութեամբ. և երկրաւոր ամենայն պարտին կարդալ ամ ինչ. զի նոքա հրամայեն հնազանդելոյ։

Լսակ հպարտութենէ կրճնամորաց լինի չորեքկին։ Նախ՝ այնոցիկ, որք կարծեն զինքեանս իմաստուն. և զոր իրենց մտացի կարծեն կատարեալ զինքեանս։ Այնպիսիքն ոչ կամին առնել որ ինչ հրամայի նոցա, նաև թէ յառաջագոյն ունէին զկամք առնելոյ. և այս յոյժ վտանգաւոր է. զի ասէ Գրիգորիոս. միաք հպարտին առ ինչ՝ յոր ոչ յօժարի, նեթե խոտանելն, ի նոյնն խոտորի. և առայնա՝ յոր յօժարի համառ, նաև բռնադատել ոչ կարէ. Արդ՝ թե

աշխատիցեն զվարս ունին որոշ վանեցուն, այլև առանձ նոքա մեղուիցն. զի բնութիւն ասէ. նորատունկն, որ երկնային ինքեան խնամուն, և խոհեմ, անկարելի է ձագ ի լոյսն. զինիցի յիմար, զի խնամուացի, և ի լոյս լինիցի առ խոհեմութիւն նր, զի մի թռուցն ինքեան խոհեմ։

Երկրորդ, ի լոյսն, որ խոտոր զաշխատիցեն, և զմեղսահոտս, կարծելով աղուհացանալ ի լրնկերութենէ նոցին։ Աչխարհս նմանին փարիսեցւոցն' որք ոչ կամէին մտանել ի յաղաւարան, զի մի պղծեսցին. երկնչէին աղտեղացուցանել զինքեանս հաղորդակցութիւք անհաւատից, և ոչ հնազմանք աւելոյ արեանն. զորոյ ասէ. Ասա. Եղ. 24. առաջնորդք կոյրք, որք զմժղուկս քամիք, և զուղտս կլանիք։ Եւ այսոյիսեացս ասաշնոյ Տէր՝ Եսա. կե. 5. առելով. սուք ասէին, ի քաղ կաց յինէն, մի՛ մերձենար յիս, զի անսուբ եմ. այնոքիկ լինիցին ծուխ, և հուր բորբոքեալ ի բարկութենէ իմմէ։ Վա որոյ ասէ. 2. Օրին. Եղ. 7. Մի՛ գարշեսցիս յեդովմնեցւոյն, զի եղբայր քո է. և մի՛ գարշեսցիս յիս յեգիպտացւոյն, զի սանդխ ուեցար յերկրի նր։ Ոորոյ սատ ճառն է, զի աշխարհականքն, որք օրինակին եդովմնեցւովք, և եգիպտացովք, բազում անգամ ուշնին զվարս կրօնաւորացն. և կրօնաւորքն զաշխարհականացն. և այս օրինակեցուս Յեսու. գ. 3. ուր հրամայեաց Տէր՝ զի երկոտասան քարինք ի միջոյ յորդանանու դիցին ի բանակն. և երկոտասան քարինքն ի ցամաքին դիցին ի միջ գետոյն։ Քարինք գետոյն նշանակեն զաշխարհականս, որք ի միջ աշխարհի կրօնաւորացն. Քանզի երբեմն աշխարհականքն զվարս ունին որոշ վանեցուն. և վանականքն որպէս զաշխարհականս։ Քանզի ասէ Գրիգորիոս. ի քննութենէ ուղիղ դատաւորին որպիսութենէ գործոցն' ճշմարիտ զվարձս կարդայն. և ի մեծագոյն կարդէն լինին երբեմն յետինքն. և ի մոքրագունէն մեծագոյնք. զի ոչբս բարուք կենցաղավարելով' դեղտազունեցն քան զնարդս խրնանդ. և նոքա ոչ բարուք կենցաղավարելով' ճաան ի տորև։ Ասոյ ընդ աղթենէն սրբոյն փանուէլիոսի, թէ որոշ ի սրբոյն լինիցի նման ի յարքայուէն. պատասխանեցաւ նմա, թէ ուսմամբ քնարահարի, որ երգելով շահէր զկերակուր իւր։ Եւ ընդ խնդրելն փանուէլիոսի ի քնարահարէն, թէ զոր բարի ուսոյցի նա առաջի այ. և նա ասէ, ոչ ինչ, բայց միայն յորժամ երգեմ երբեմն աշաղակ, կին ոմն դերեալ լինէր յաշաղակէ, և նա զերծուցի զնա ի ձեռաց նոցա, զի մի խայտառակեսցին զնա. և երբեմն եւս զերիկ հարիւր արծաթ կնոջ ուսուցի, զի փրկեսցէ զդերել այր իւր, և զորդիսն. և յայնժամ աղաչեալ զնա սրբոյն. և նա թողեալ զարհեստ քնարահարութենէ եղև անապատաւոր սբ. և ընդ մեռանիլն նր, դարձեալ աղթենայ փանուէլիոս, թէ ուր նմանիցի ի յարքայութեան, պատասխանեցաւ նմա, թէ ուսմամբ թաթխի. որ էր ի մերձակայ դեղջ. զոր յորժամ հարցեալ եղև, թէ զինչ է կեանքդ քո. և նա ասաց. առուանացեալ եմ. ապայն ոչ երբէք գիտացի զկին իմ, բայց միայն վ՚ որդեծնութենէ պատճառի. նաև յօժարութեամբ առնեմ զհիւրընկալութենէ. և հաշտեցուցանեմ զվիճեալսն. և որբսն կարն է ոչ ջեռակ ուսմբ։ Որ և սա աղաչելով փանուէլիոսի, թողեալ զնմա եղև անապատաւոր։ Եւ ահա ոչ է պատմ խոտել զնբ։

Երրորդն է հայաբուծութիւն այնոցիկ,

ցիկ , որք խնդրեն զայն ի վանս , զոր յաշխարհն ոչ կարացին ունել ։ ընդդէմ որոց ասէ Օգոստինոս ի վանական ։ ոչ խնդրեցեն զայն ի վանս , զոր և արուեցոյ խակ ոչ կարէին ունել ։ և ոչ բարձրացուցեն զանազանութիւն վանս ընկերակից գոլոյն այնոցիկ , առաջս ոչ կարէին ճառել ։ յորժամ էին արուարք ։

Զայրերգ ։ այնոցիկ , որք պարծին վարձանութիւն , զոր ունէին յաշխարհի ։ և կամ զոր եւոուն վաստուն ։ և կամ թէ քաջութիւն ինչ արարեալ իցեն յաշխարհի ։ ընդդէմ որոց պատ Օգոստինոս ։ այնոքիկ որք երեւեին գոլ ինչ յաշխարհի , ոչ քամահեսցեն զերեսարուեսցին ։ և մի՛ բարձրամտեսցին եթէ եւոուն զվարձանութիւնս իւրս եանց ի պէտս տաճարանաց ։

Գ Լ ՒԽ Գ ։

Գարձեալ Ցաղագս հարստութեան թագաւորաց , և իշխանաց ։

Երդ՝ թագաւորք , զայս ի մտի առէք ։ խրատուք ցարուք ամենեքեան՝ որք դատէք զերկիր ։ Սաղմ ։ ը. 10. Զանս իմաստասէր, որ ուզոյին ի կիրս առնու զնշ խանութիւն թագաւորութեան, այնպէս պարտի ունել զինքն առանձին սեան , մինչ զի որքան առաւել այնծառանայ բարձրացոյն սրտմտոյ, այնքան խնարհեսցի մտօք՝ զնեալ առաջի ներեան զորինակն խոնարհութեան դամենի ։ որ ոչ վերացաւ վա՛ւ արժանաւորութեան իւրոյ ։ այլ խոստով զինքն խոնարհութի՛ւ ասաց ։ 2. Թագ ։ ը. 22. անարգ երեսցից , և անարգ երեւեց ցոյց առաջի ՚ւյ՝ որ ընտրեաց զնա Քառնի որ ուզոյին ի կիր առնու զնշ թագաւորական իշխանութեանն , ոչ բարձրամիտ ՚ւյնպէս ուրախ ինչ եւ ոչ ամբոխի անցաքոյթութի՛ւ իւրոյ։ վա՛ւ զի ոչ յինու ի զօրութեան իւրոյ։ և ոչ հեռանայ յայ սիրտ նո՛ւ ։ Որ ի բարձրագոյն թագաւորութեան իշխէ խոնարհ սրտիւ , ոչ հեղուա գուշանի զնա անօրէնութե՛ւ ։ Եւ ասէ իշխանաց զոչնոտութի՛ւն վա՛ւ հասվ ելոյ զժողովուրդն ։ և կամեցաւ զնոսա լինել իշխան նոցա ։ ընդ որոց մտածէս ունին զորպիսութի՛ւն ծնանելոյ , և մեծանալոյ ։ Անդամք են քո՛ւ՝ հանապազակալ ձեռնվ ուրդքն ։ վա՛ւ որոյ խնարհութի՛ւ , և երկիւղիւ պարարին հանելոյ ։ և այս է , զոր ասէ ։ որպ Թագաւ Հոգի զոյս ի մտս ասէք ։

Ա՛րդ՝ գիտելի է , զի բազում կեր ա՛ւս մտանգամս է հպարտասելի իշխանաց ։ Ասէ՝ զի գժոտ րութի՛ւ ուզոյն ։ Ջի մեղանչական ժողովրդքն երկնչին ի գոռոզ հոգւոյն ։ և օրինաք յետս ընկրկին ի չարեաց իւրեանց ։ խակ Թագաւ Հոգի , եթէ ոչ երկիւղիւն այ , և ահիւն գժոտոց յետս քարչեսցին , առանց որդեգրման ուրուք գոհա վիճ մինչին ։ և հանդարձակ կա մաք ահին յամ մոլութի՛ւն ։ վա՛ւ զի սրբան ոք ի բարձրագոյն տեղիե կացուցեալ , այնքան ի մեծագոյն վտանգս շղթի ։ և որքան մարդա ուագոյնե ոք պատուով , այնքան մեծագոյն պարտաւոր է եթէ յանցանիցէ ։

Երկրորդ ։ զի Թագաւորք , և իշխանք , իւրեանց վարուցն օրինակաւ՝ դիւրաւ ուղղին , կամ թիւրեն ղվարս հետազնդեցելոցն։ վասն այնորիկ ոչ է պարտ իշխանին յանցանել ։ զի մի անպատիժ յանգաւք նորա լինիցի այլոց օրինակ մեղանչելոյ ։ որպէս ասէ վա՛ւ յերեքտասան ։ 3. Թագաւ. Ժե. 30. որ մեղաւ և մեղոյց զիսրայէլ ։

Երրորդ ։ զի այնպիսին կորուանել զերկիրսդ , և զերինեաւոր Թագաւորութի՛ւն ։ զի ասէ ՚ւծոյին իմաստութի՛ւն ։ Առակ. ը. 15. ինձ Թագաւորք Թագաւորին ։ ապա ուբեմն և նոքա պարսին խոնարհել ի ներքոյ օրինացն ՚ւյ ։ զի Թէպէտ են պատուական Թագաւորական պիճձութի՛ւ ։ սակայն կո

կապով հանապազոյն նեղագոյնս զանձանգիլն , միանգ զի զհանապազ քո՛ օրինաց իւրեանց զարտոզնեցին . և զքարողութիւն հանապազոյն բարի վարուք պահեցցեն նմին իրի . ։ Օրինաց. ժբ. ։ ա. ասէ նոցա զհանապազ կենալ . և հնազանդ դեցուցանել զնոսա օրինացն , ուր գրեալ է , թէ առանց խրատու քահանայապետին , և ծերոցն զոչ ինչ արասցեն . և զի միշտ ընդհանուր նուագուն զդիպս երկրորդ օրինացն, զի ուսցին երկնչիլ յՅն . և զի միանգամայն բազմացուցեն ինքեանց զհանապազ սիրկ , առասցի զնմանէ բանն Եւ լեմ: եգ. ։ . թագաւորեսցէ թագաւոր , և լինիցի խնամատուն . և արասցէ իրաւունս , և արդարութիւն ի վերայ երկրի ։ Եւ թէ ոչ պահեսցէ , առասցի նմա բանն Յովսէ. ։ . ։ Լաւ է մանուկ աղքատ և իմաստուն քան զթագաւոր ծեր և անմիտ . զի այնպիսին կորուսանէ զերկրաւոր , և զերկնա՛ւոր թագաւորութիւնն . այլ յայտնի Երեմիայ. իբ. ։ . ուր ասէ . լսէր զպատգամն Տն թագաւորդ յուդայ , և ծառայք քո . այսպէս ասէ Տր . արարէք իրաւունս , և արդարութիւն . զոր թէ առնիցեն , խառնանայ նոցա զայլ յաջողմունս, ապա թէ ոչ , աւերակ , և անբնակ առնել զքաղաքս նոցա . և դալ թշնամեայ ի վերայ նոցա . և առասցէ իւրաքանչիւր որ ըլնկերէ իւր ։ Վա՛յ ինքն արար Տր զայրութ այս մեծ . և պատասխանեսցեն . զի թողին զուխտ Տն ։ Ըստ առ ժամայն մարգարէանայ վա՛յ յոմանս ևիմայ արքային , թէ զթաղուհին իշխ թագեսցի ։

Ղորդ. զի զկատագոյն տան Ջանս կրեալցեն . զի ասի . խմատու. ։ . ։ Լսեարուք թագաւորք , և ի միտ առիք ։ Եւ զինի ասէ . խոտաձոյն գատաստան լինելոց է իշխանաց . և զօրաւորաց ապառ զօրաւոր տանջանք ։ Վասն որոյ պարտին ի միտ ածել թագաւորք, թէ որքան դժուարին է նոցա զրկիլ ի թագաւորութենէն , և արդելանիլ է յանարգաձոյն բանսա . որպէս գրեալ է վասն սեգեկիայ . ։ Թագաւ. իե. ։ . Ասդ մինքան չարաձոյն իցէ կորսուանելն զերկնաւոր թագաւորութենէն և արդելիլ ի բանս դժոխոց . և որ երն ի վերջոյ ամենեցուն , լինիցի ի նեղջոյ ամենեցուն . վասն որոյ պարտին խնդալ թագաւորք ի զօրութենէնս , և ոչ ինքեանց . որպէս ասի . Սաղմ. ի. ։ . Տր , ի զօրութենէ քումն ուրախ եղիցի թագաւորն ։

Հինգերորդ . զի սուտ կռի թագաւորն է ի ներքոյ իշխանութենէ ասատանայի . զի ասի . Յոբ. խա. ։ . Նա է թագաւոր ի վերայ ամ՛ որդւոց հպարտութենէ ։

Վեցերորդ . զի սուտ կռի թագաւոր , յորժամ ոչ դատաւիցի ի նմա գործ թագաւորի, որ է խնամ մարկէնն ։ Եւ զի արհեստն խնամ մարկէնոյ , և կառավարելոյ՝ ունի զերիս մասունս . այսինքն , զբարոյական , զտնտեսական , և զքաղաքական . ընդ որս երբ ընդ սա ոմանցնս պարտին կարգալ ելանել այսինքն , զի նախ ուսանիցին կառավարել զինքեանս . և ապայ զընտանիս , և յետոյ զժողովուրդս . ապա թէ ոչ , բռնաւոր կոչ . և ոչ թագաւոր . ուստի ասէ Օգոստինոս . բարին , թէ և ծառայ իցէ , ազատ է . և չարն , թէ և թագաւոր իցէ , ծառայ է . և այնքան Տրանց , որքան մեղուիցեն : Դարձեալ ասէ . ոչ կարօտանայ թագաւորական իշխանութենէ , որ բան բանին գիտէ տիրել մարդոյ իւրոյ . քանզի ճշմարտապէս տիրէ երկրի , որ օրինաւք խրատուն իւրեանց մարդոյ իւրոյ ։ Եւ սակրատէս ասէ . որ ուզիցի իշխել ի վերջ բազմաց , նախ պարտի մաքրել զհոգեշնոյզ իւրոյ . զի որ ուղղ

զան-

զանցանս , ի յինքն ոչ ընդունել զնոսա , և ոչ խորհիլ , յոյժ զայրանալ զանոնք . քանզի զարկիլն ի նա միով սիրով ալլոց , ոչ ինքնուին կալիլ ։

Հ. Օ. Եթէ բանսարկեսցէ զքեզ ամբարշտութեան ոգին զի բանսարկեսցէ քեզ՝ վասն յոյժ բարեհաճութեան քոյ ։ ոչ ասէ Եսայի . ԽԲ. 6. Եթէ բանսարկեսցէ ի վերայ ժողովրդեան իմոյ . և մնասցէ ինձ առ ի ձեռս քո . և զոր ոչ գիտեր ի վերայ նոցա զազգութիւնն ի . վասն այնորիկ եկեսցէ ի քեզ ճշտութիւնն , և ոչ կարասցես ասել ։ Եւ զիարդ կարէ , զի բան իշխանին է , առանձինն զանոնք ցանկալի լինիլ չար առնողաց , քան կրողացն զի նոքա չար առնելով , չարչարեն զնոսա ի չարն . և առաքս կրելով , խոստովանին ի չարէ , և ապրին . վասն որոյ ձեզ ՚ի չար իմանալն ոչ լինի , զոր ոչ գիտեն Տէր ։

Ա. Եթէ յոյժ , առանձինն զարմանալի երկնային ճշմարտութիւնք և իշխանք վերինք առնեալ իշխանութեանն՝ քան խոստովել , և հաւատալ . զի ասէ Քրիստոս . վասն այնորիկ ՚ի կիւանս այս բարկիքն գասին ՚ի չարայն , զի ՚ի հանդերձելոցն չարքն գասցին ՚ի բարեացն . և զի ունելիցին առ բարիքն զժամանակաւորն ներգործել . և անդ զյաւիտենականն հատուցանել ։ Վ ՚ի այնորիկ հաւատոյքն են չարքն . զի քանիցս անգամ զիմանալին բարիքն , առնէ չնացին ՚ի չարայն . նմին իրի կոչեն ոչ գործառնականն գործոյ բարիոն ՚ի նոյն , առելով առանց գործառնութեան . գործոյ ասելն ՚ի նոյն , Եսայ. ԺԲ. 1։ զի ասէ ասացեալ է ՚ի նոյն աւուր” լինի այս , յաւուրն զայ ՚ի բարիութիւնն այն ։ զի ասէ ասացեալ կայ ուղիղ . այլ նա ասացեալ կայ ուղիղ . այլ նա ասացեալ կայ ուղիղ . խոկ այս անուղղակի գասուածոյ է ։ Այլ պարզամիտք ոմանք անտեղեակ գոյիւ անօրինութեան են , գայթակղին ընդ յաւուրսդ յիւրում՝ ասելով ընդ մարդարէին . Երեմ. ԻԲ. 1. վասն ՚ի քո յաջողին ձանապարհք ամբարշտից . և խրճիթնեանց ապրեցուցանեն՝ որք գործեն զանօրինութիւն ։ Այլ զի մարդասիրութեան ոգին , և աստուածային երջանկութեան է այն . ոչ ասէ Յոբ. ԺԲ. 13. կատարելոցն ՚ի բարութեան զկենդանութիւն խրատուեալ . և ՚ի կեանս իջանեն ՚ի դժոխս ։ Եւ զի պարտ էր իշխանին , այնմիկ և ապաստանալ նոցին , նոյնպէս և ՚ի նենգէն սմանք բարեսուրն իշխողացն՝ են ամբարտաւանութեամբ գասուածոյ , և գործակցեալք . որք և այսորիկ յանձնեալ զինեցոյ իշխանին . քանզի ոչ վասն մեղաց ժողովրդեանն՝ լինին երբեմն չար իշխանք . այլ զի ոչ մեղացն իշխանին՝ լինին երբեմն չար գասուածոյք ։ Իսկ հոգալոյ , և բարձրամիտ գասուածոյք՝ կամելով իմանալ ասէն երեւիլ , ոչ հնազանդին ըստ միշտ . այլ վերամբարձն ըստ իւրեանց ենթադասութեան . և այս պէս իմանալով զնոսա գասուածոյն ։

Գ Լ. ՃԴ.

Դարձեալ . զհպարտութենէ , որ ծնանի ՚ի զարդուց ։

Յ ՚ի պարծեցոյս քեզ ՚ի գեհենս . Ամբակ. Ժ. 4. Որպէս ասէ մեծաբանն ՚ի վերոյ բանին պօղոս . 1. Տիմոթ. գ. 8. ունիմք հեզասիրտ , և հանդերձ . և այնու շատացուած ։ Ճասացն այս ոչ պարտ ոք ունել զգեհենս ասէ ՚ի զարդ , և ՚ի հեշտութիւն , այլ միայն առ ՚ի ծածկել զանբիծութիւն . զի եթէ պատճառանք պատուհասին հանդերձից ոչ իցէ մեղադրելի , ոչ այնքան յայտնութիւնս ասացեալքն Տն , քան

Ալ խնդրէ, եթէ անկարծիտ, և աւազակա-
բար, և պատուհասելոյն Աստուծոյ հան-
գերձից, միայն մնացից՝ մեղաց մեծաց
հասեալ. երեւի՝ եթէ այդ, քան զի-
րեղասպանութիւն։ Ալ ընդդէմ
այսմ. զի առ առաքեալն. ամէն ինչ
ինձ է արտաց. և Տէրն առ. Սատա-
նայ։ ։ Ալ արձակ մնասցէ՝ ի մարդկէն
պղծէ զնա. այլ արձակ՝ ի պատուհաս
լինիլ։ Յորմէ խնդրեալ լինի, եթէ
մեղքն յառաջադոյ ի թիւրս կա-
տարի։

Ասեմք, զոյս Թուանոյն, եթէ
պատուհասելոյս Աստուծոյ հանգերձից,
արդիւք և պատուհասելոյս Աստուծոյ կերա-
լոյին՝ քան մնալոյն ինչ մեղաց.
քանզի արժանաւոր ընդունել զդեռս
պատուհասելոյս առաքեալ՝ քան նոսրոյ
քան արդարեալ անձանց, և քան
առաքեալ գանձուց։ Ալասի
արձակատուել դրէ առ ազգականսն ի-
նոցին վասնզի Քաղաքացիսն մե-
ծաւթեան զպատուհասելոյսն ապանել. և
միշտ գերեզմանի զարդուք երթալ,
և զերազանցել վասնզի քան
զայլս. զի այնու վասնզի ար-
քայական պատիւն. և կարծեն
այդ տգիտացեալ. և յարմար պատ-
հառանաց նման հատուցանի։ Ելեալոյս
այնմ և անձնեքար գրէ առ Քաղցու-
հի ոմն, առեալ. զդեղերկի գնա-
լոյս այդ վասն քոյ, այլ զի մի
տգիտացեալ Քաղաքացիսն պատ-
ճառ։ Ալ Թէ, զի զգենուլն զայն
լինիցի, զի արար չար լինի յոժարու-
Թէ քարձրանալոյս Թէ, կամ այլ ինչ
անօրինութեան Թէ, կամ հեշտութեան,
կամ զի վնաս ոչ քաւայ, և կամ
զի զգենլովն այլոց, է մեղք
որ Թէ քաւանայ զանձին, է մա-
հուամբ։

Ասէ՝ որպէս տգիտացեալն հան-
գերձելոյն. և պատուհասելոյն մե-
ղաւթիւն, ծիծաղել և ներհանել հա-
րին, այսինքն, զծուծն. զի առ
ընթերցողսն. զի պատուհասելոյ, և զի
զծուծանալոյ միասին ի մահացու է.
զի մինն զմիւսն. և ամէն
զնմանս խնդրէ։ Զարձեալ. ոչ
միասիրտ հանգերձելոյն, և ոչ զծուծ

ձեռասանն, որ ապանէր զնոսա
հետզ, և զծիրանին՝ առնելով ի
ձեռն ի զծուծս։ Եւ Գրիգորիոս
առաջ Թէ ոչ զբ խնդրէ զպատուա-
հասելոյն զնմանս, եթէ ոչ ի ար-
հասանելէ։ Զարձեալ. եթէ ի
պատուհասելոյն, և ի միասիրտ զգենուլ
ոչ գոյր մեղք, ոչ էր գովելոյ Տէրն
զմոլիանելոյս վասն խոշոր գոլ-
ասելն, վասն այնորիկ որ կամի հա-
ճոյանալ Տէր, մի՝ պարծեսցի ի
զգենուլ։

Եւ արդ՝ զիսոսելիս, զի բազում
են, որք խրատուն զմեզ ի
բազիկալ ի զարդարասացոյն զգենու-
ալ։ Կայսր զիրկ ոչբ ի բա-
ղասալ՝ ոսկեղէն. արուիս պատ։ ։ Տի-
ւ Թ. Ք. ։ կամիմ զի աղօթեցեն
կանայք ի զարդ խոնարհութեան
անձին խոտորութիւն, և զգաստու-
զարդարել զանձինս. մի՝ ի հիւս
ոսկեհանուս ընդելուզեալս մարգար-
տով, կամ ի հանդերձս պատճա-
ձեալս։ Եւ. ։ Պետ. ։ կանայք
հնազանդք լիցին սրանց իսկ ոսկեհանդ.
և զինչ ասէ. սրոյ լիցի ոչ ար-
տաքուստ հիւսուածք, և ոսկեհանու
ծանուցանելոյ, կամ պատճառ զգե-
ստուք զարդ ։ Այր ասէ կի-
ներանց. զգեցեալ քեզ զգեստուք,
և զինչ՝ ոչ կարելի զգենուլ
զկնի. զարդարեալ քեզ ոսկով, և
մարգարտով կոտորակի զգաստ ար-
տաքս ։ և այս առանց կարծեաց ձշ
մարիտ է, ի վերայ այնց, որք վա-
պատուոյ զինչքս, կամ վասն հպատա-
կութեան առնիցին ։ Եւ մեկնիչն
ասէ. եթէ խրատ առաքեալն ոչ
պատճառ կանոնի, որք կարին
անձեռագործելի ցուցանել զինչքեանս՝
առնելով զայն վասն արուեստ խե-
ղանոյ, որչափ և առաքեալ պատ-
ուիրէ զգուշանալ այնորիկ, որոյ
պատճառ չկայ ոչ ցուցանել զինչքեանս։
Զարձեալ. պատուոյ մարդկանցն
զարդուցին. Տեսլեան. ժր. ։ Հ. Հ
ասէ. վասն վասն բազաքն մեծ բազ-
մութեան, որ զարդարեալքեր ծիրա-
նեաւ, և բեհեզագոյ. ոսկեգոյ. կիր-
պասով, և պատուականաւ քարամբքն։

ծնանին զդովութիւ . ասկայն ար֊ժան է երբեմն վանն սիրոյն քիւ֊ զելնուլ զգուշս . վասն որ մար֊գարէն Ջաքա. գ. ։ ետես զկնոս֊ քահանայապետն մեծ՝ զընդդեմ զհանդերձս աղոտելիս ։

Երկրորդ . խոտելի ցուցանի հպարտութիւն՝ որ ի գործոց, բաղում օրինակաւ ։ Կախ՝ որ ի՞նչ ի աստղածմուն գործոյն եղ ի ներքս մարմնոյն . յորմէ յայտ , թէ ոչ կամի Տ֊ն զայ֊ տուեալսն հանդերձիւ գործել զմարմինն ։ Դարձեալ . որ յետ մեղանչելոյն՝ ասէր Տ֊ն՝ նախաս֊ տեղծեալն զհանդերձս մաշեցուցին ։

Երկրորդ , օրինակաւ սրբոց . որպէս ասէ Եսթեր. ժգ. ։ ե. Տ֊ր , գու գիտես , որ գործեցի ես ինձ ի թագս նշան հպարտութեան. և գար֊ շելի ի նմանէ՝ քան ի կապերտ , որ լինի ըստ կանանց . և ոչ զգե֊ նուի զնա յորժամ ի ներքս գա֊ գարիմ ։ Քանզի ոչ զգենոյր զայն, բայց միայն յորժամ գուցանէր զինքն թագաւորի առն իւրում ։ Իսկ չար կանայք են աննմանք սմա . որ ոչ զպարգարին զինքեանս վասն առն իւրեանց , այլ վասն բղջախոհու֊ թե ։ Դարձեալ . Յօբ. ժգ. ։ ե. առէ . կարդեցի զբուրգ ի վերայ մարմնոյ իմոյ ։ Քանզի այսպիսի պարսպ լինիլ զգեստ՝ գոնեա ա֊ պաշնարողին . որպէս նինուէացիք, որք զբուրգ զգեցան ի ճեղամե֊ ծաց ձինվե գլխոցունս . և թագա֊ ւորն յարեաւ յաթոռոյ իւրմէ . և զգեցաւ զբուրգ . և նստաւ ի վե֊ րոյ մոխրոյ ։ Կամ յօդածնէս , որ զգենոյր զհանդերձս ի առեւտ ուղտոյ ։

Երկրորդ , լաւ օրինակի բնու֊ թե , որ ի ներքոյ անարգ հողոյ թագուցանէ զոսկի , և զարծաթ , և զանգս պատուականս . և ինքեր֊ քոյ գառն կերակուր զանուշահամ պատրաստ ։

Երկրորդ . զի աշխարհի զարդն է բազմադիմի յիմաստութիւն ։ Նախ՝ զի նախանձաւոր առնէն զարտաքին անարգադոյնս իւրեանց քան զպատուականս ներքինագոյնս . որպէս թէ ոք կերակրեսցէ զհան֊ ծոյն , և կերիցէ զկերակուրն ։ և կամ որ առանձինն կամեսցի ընտրել զոսկի, քան զոսկոյ տանելն . և որ զդա֊ շուն թէ պահեսցէ զբազկին՝ քան զդանձն . նմանապէս և որ հոգայ վասն զարդու մարմնոյն , և ոչ վա֊ ղարդու հոգւոյն ։

Երկրորդ . զի այնպիսիքն թիւր֊ են զկարդն այդ , յորժամ զարդ֊ խիսն , այսինքն , զմարմինն զարդ֊ դարեն , և պարարեն . և զսիկինն, այսինքն, զհոգին առնեն աղախին նր . և մատնեն ի մահ վասն մարմ֊ նոյն . որ է ամէն անօրէնութիւն . ոյզ ասէ Յովել. ժ. ։ Տեսի զնաւայս հեծեալ ի ձիս . և զիշխանս , որ դնտային իբրև զնաւայս ի կերկրի ։ Իսկ արդ՝ թիւրութիւնս այս յոյժ վնասակար է եկեղեցւոյ . ոյզ ասէ . Առակ. ը ։ ։ Երիւք շարժի եր֊ կիր . և չորրորդին ոչ կարէ հան֊ դարտել . եթէ ծառայ թագաւո֊ րեսցէ ։

Երրորդ . զի յոյժ ծանրագինս գնեն , զոր դիտեն ոչ լինել արժէք որպէս ասի . Յօհ. ը ։ ։ եթէ ես փառաւորեցից զիս , փառք իմ ոչ լինէ ։

Չորրորդ . զի առնեն զբազում ծախս վասն յագեցուցանելոյ զաչս այլոց , քան զիւրս իւրեանց . ուստի ասէ աւետեսս . ոչ են այրք այնորիկ, որք ծեծիւ առամբք, բերանով, և մորով են պարկիշտք, այլ աչօք որկրանալք . քանզի եթէ որ շրջեսցի զբաղաքաւ , տեսցէ զբազում ապուշեսուրս՝ որք կաղ֊ ձեն զկերակուրս աչաց՝ քան զկե֊ րակուրս փորոց . ուստի առաջ֊ նոն . զաշխատիս զարմանալի իմն կենդանւոյ . զի մեծագոյն ունի զաչս՝ քան զփոր . քանզի առաւել կամին մարդիկ կորուսանել զոյս իւր֊ եանց ։ և կերակրել զաչս մեծամե֊ ծաց, քան զնել ի բերանս այլ, որք են աղքատքն ։ Ուստի ասէ բնու֊ նաւոտս . գոհանան հետաքրքրքն֊

տրուք

դու մարթիցին՝ քան ազատել զինքն ի մահուանէ. այլ զրպարտս առ ընդ-քս. առնելոցդ առեալք եմք զնահատակսն վճռաւ. և ոչ ոգոյ զխաչին մահ. քանզի ոչ այլ ինչ է միջոցն երկար կենացս, եթէ ոչ ընծայք առնացն. ի յոր ոչ ուրեք թոյլ տուեալ լինի առնու մի հանդչել, կամ յառնելով երթալ. այլ նեղին առնենքեան միապես շարժմամբ երթալ։ Արդ՝ զարդք այսպիսեացս առաւել է կառավարիչ՝ քան պատիւ։

Օրերորդ. զի աւելորդ զարդն է բազմութեան առնել. նախ՝ զի զդեստն, զոր զգենուն՝ ոչ նշան ևս զայդ նախահարցն ևս։ Ասես առ բեռնարուս. որ պարծի զդեստուք, նման է գողոյ, որ պարծեսցի ի նշանէ, որ գլուխ եղեալ լիցէ զանձին ի ձեռաս նը՝ վասն ևս զայդ ընծայեցաւ։

Երկրորդ. զի զդեստն է ծածկոյթ գարշութեանն, և առ ձեռին, զոր քարշեցաք ևս զոք՝ քանզի եթէ ոչ էր ևս զայդ մարդն, և ոչ հանդերձ կարօտանայր, և ոչ առնէր ի ևս զայդ. քանզի բազումք լինէին ընկերք դեղեցկութեան իւր. որպէս վարդին՝ և շուշանին քաղաքացիք են դեղեցկութեան իւր եանց։ Ասես առ Օգոստինոս. ոչ լինէ առնելի էր ի մարդն. քանզի քան լիցի՝ թէ ի յանդամին լինէր գարշութեն, եթէ ոչ ի յոր լինացս անդամոցն՝ որ գայ ի մեղացն. վասն որոյ հարկ է ունել զդեստ առ ի ծածկոյթ գարշութեանն, և ոչ առ ի պարծանս. վասն զի ոչ է ի պարծանս առնահագուց՝ ունելն զոտս փայտեղինս. և կամ արծաթեղինս։ Դարձեալ. որպէս ծաղրական է նկարել զարմն խաչեալ. այսպէս և զմարմինն զարդարել զդեստուք, որ մինչև յերիս աւուրս ոչ կարէ մնալ կանգուն, եթէ ոչ կաղդուրեսցի հոգւովն։

Երրորդ. զի յոյժ աւելորդ է մուրալ զդեղեցկութեն իւր ի յոյ-

արուք հնչուածեան. և ոչ գոյանէն զղջմանէքն՝ որուք կաղդուրին։

Հինգերորդ, զի կամին զնմ ինչ առնել գեղեցիկ բաց ի յինքեանց. և այսպիսիքս նմանին թագաւորին այնմ, որ արար խրախուճէի մեծամեծաց իւրոց. և յորժամ բովանդակ գահոյքն էին ծածկեալ ծիրանեօք, և կերտասեօք, խնամատեսէր ումն, որ էր անդ. և ոչ առնելով զտեղի յատմար՝ ուր թքանիցէ, եթէ ոչ յերեսս թագաւորին. և յորժամ կամեցան ազատասէրքն ապառնալ զնա, ոչ թոյլ տուեալ թագաւորն, այլ իւրովքեան զգեստեամն. և նա ասէ. տեսէ զարդարեալ զբոլոր տունս, և ոչ գտի դարձեալ զգեստ, և ոչ ևս զայդ կերակրոյ. վասն այնորիկ արբեցի զբերան իմ անդ. զոր լուեալ թագաւորին՝ և զամօթի հարեալ՝ ուղղեաց զինքն. այսպէս առաքեալ ոչ առնելով զմարդն, որ պարտի լինել հաճոյս, և գեղեցիկ վն գտանին Տն, և թագաւոր առ կինեսցէ նեսց, բայց գարշելի քան զանառսուն, թքանէ յերեսս նը. այսինքն, խոստովով զնս, և աղաւէս զացուցանելով զհոգի նորա. որ օրինակեցաւ ի թքանելն ընդ ես բնաւ այնմ, որ ոչ կամէր յարուցանել զձառակ մեռեալ եղբօր իւրոյ. որպէս գրեալ է. 2. Օրինին. 7։ Եղբայր մեռեալ առանց զաւակի՝ է առանայ, որ է գաւառապետեցեալ առանց յուսոյ թողութեան, որոյ պարտի մարդն յարուցանել զաւակ՝ բարի գործովք. քանզի մարդկամբք ընանելոց է առնին անկելոց հրեշտակսդ։ Ասես զբազում առնեցս կրելոց է, որ զնմ իրս իւր կամի առնել գեղեցիկ, և զինքն գարշելի։ Վասն որոյ ասէ Օգոստինոս. ոչ ամաչեա՝ եթէ առնս քո զնմ ինչ առնի բարի. և զքեզ միայն չար։

Վեցերորդ. յոյժ յիմարութիւն է, եթէ գաւառապետեցեալ ոք ի տան, առանել հոգւոցն զնա-

Երկիւղ. յոյժ ահեղ է, զի ոչաւս ոք ոչ ունիցի միտս ընդ ինքեանս զերկիւղն՝ որով ցուցցէ զինքն վասն նորա. այլ զի ոք զարդասցի, ցուցանել զինքն առաւել, և մարդկան. զի երեւեցուսցէ զինքն ցանկալի։ Գործել. ոչխարքդ վճիռ արարիր ոչնչանալ զդրոշին ձեր, այսինքն. զիարդ. քանզի ասէ ոչ՝ որ ի մէկտեղեն է, և՝ ի դրոշին ընկերս զինուս իւրոյն, արարիր ոչնչանալ զերկիւղն տալոյ զինուս ապստամբութեանն զիւրոյդ հանդէպ. որովհետև ասէ առաքեալն. Գործս. ։ի. ես զայրագոյնս վիճ ի մարդկէ իմէ երեւեալ երեւի. Երկիւղ. ։ի. ասէ. ոչ ոք ինձ քաղաքիցդ երթասցէ ի ձեզ. և դիմ՝ ի Տեառնս արուեստ ինձանս եմանուս. որք ինձեն, և յոչ ոչ հանեն. Ելք՝ եմանուս դիմս ոչնչ ինձ խոչ. և ոչ ես ծանեալ գայն դնէ՝ ի վերայ ինքեանս զարդն, այլ ոչ ոչ՝ ի վեր, այլ առաւելագոյն. զի ասէ. Սաղմ. ։ի. ։ի. ոչխարն զնացուս իւրեանց՝ ի ձեռս. և ոչ ծանեան զձայն առաջի ինքեանց. Ելք՝ ի վերայ ամենեցուն այսպիսոյս հանեալ զձիս տանուս. զի ասէ Երկիւղ ի ։ի. ։ի. Ձայն վերայ ոչ ոչնչանիցէք զնոսա ինձ ոչնչ, կոչանիցէք, և մի՝ իշխանացուն ոչ ձեր։ Եւ Ծնոյ ։ի. ։ասէ. և կրնան երբ զդեկալ ծիրանիսն, և հարկեր. և զարդարեալ ոսկով. և մարգարտով, և ակամբք զարդասկանեալ, ոչնչանալ զձայն ոչ ոչ ի ձեռն իշխանաց. որ ի՞ երբ այսպիսիք, և անանցանելի ոչնչ ինձ. և ի վերայ ձեռնոցս ձեր զրեալ անուն, իշխանացուն քոյ բերելոյ։

Վհատեալ. զարհուրեալ յոյժ ոչնչ ինձ, որ ոչնչ հանեալ զձայն զրուցս, և զոչնչանալ. և զոչնչանալ. զարհուրեալ ։ի. ։ի. զրուցս, և զոչնչանալ. Եզեկ. ։ի. ։ի. զրուցս, և զոչնչանալ քոյ հարուածոյն. Ոչնչանալ հանուցանէ զրուցս, այսինքն, զհանգուցանել, յոյժ առաւել քանէ զոչնչանալ զինքն ձայնալ ոչնչ

հոգեւոր : իսկ զսկանձն հաւատոյ, յորմէ առ բառնայ ի մարդոյ զինու- զութեան բաժինն այդ . եւ յիշատակի մեռանելոյ ապաւայլ , փոխանակ զի առաքել ցանկայ համարիլ զազգատոյ , եւ սոդ- նոյ երկրի , քան այդ . ուստի մեկ- նիչն ի վերոյ Առակ. գլ. 20. Տէ- ր քաղաքի քոյ զդատաւորսն նոցա յոյժ գարշելի գործս : ասէ . ի յոյ ժամ գտանիցէ զիրկրաւոր քաղաքի :

ԳԼ. ԽԵ.

Գործեալ զնոյնոյ :

Ոչ հոգայցէ վի ս մարդոյ չէրոյ , եթէ զինչ ագա- նիցէ . Առակ. գ. 25. Ոչ ասէ բնութեամբ առա- ջին գործառուն Տէ . այ- սմիջոցի , ի մարմինն էր առ ինեա- լոգութեան հոգւոյ . քանզի նոսին հոգիքն հաւատացելոյն արդարա- նան ի մեղաց . եւ զնորին նորին գոյ- նան յանեալ զանձինս : իսկ երկրորդ գործառուն . այսինքն . ի կատարա- ծին աշխատելոյն' լինելի առ ի նորո- գութենէ մարմնոյն . որպէս ասէ Տէր Յիսուս ցՆիկոդեմոս , զոր նորոգեցոյց զնա խոստանալով ի մկրտու- թենէ . Յովհ. գ. 20. ըմբռնելին անձնա- նելին Տէր Յիսուս , որ

Երկրորդ, վասն բազմութեան ընծայից առն, որ պատասխան յայտնանէ. քանզի յայտնութեամբ պատկառանաց զարդուց այս՝ յորժամ առանձին հայրն հաւատոյ իջանէ, այսինքն, յորժամ հարկ լինի երթալ ի մեծ արտաքսին այնր այն, ուր ժողովեալք լինին առ երկնաւորն, և երկիրս առնեն. զի առնէ Եսայի գլ. 16. վերստնական՝ զի հայրապետացան գասուցեալք սրտին. և գնացին ի բարձր պարսպաց, մերկացան զգեստուց նոցա յանառ այն մեկ. և հանեցէք գիրուս հանգերձ ձիոց նոցա. և փոխանակ ոսկի զայր գոտ գիրուց՝ կնատեաց է, և ի գոտ գոտ ծաղ քոյ ։ Եւ ոչ միայն պատասխանացն ի նոցանէ զայրդ շնորհեաց, այլև փառք նոցա փոխանակին ի յառաջ-

գոտեաց. և որ ահելի ուրեք զիաւոյ ահելի ուրեցի զնախատինս. զի ասէ Ովս. գլ. 7. Չիմաստ նոցա նայեցուածի փոխանցից ։ Դարձեալ զի մարմինքս, որք աստ զայրդ բնին, յայնժամ ի փա՛ռ ոչ զայրդ գարեացին. քանզի ոչ նորոգեալ են՝ եթէ ոչ զանապատեան, և զնոր նայեցեալան. բան այնմ, որ առ Փիլիպպեցի. գլ. 27. նորոգեալ զմարմին խոնարհութեան մերոյ. և այս ոչ է զարմանալ. զի որք խնդրեն զիաւոյ զարդուց այսոցիկ զարդուց, զայնք խոստան ։ Երկրորդ զնին ասաւծի մարդոյ. այսինքն, ընդունելն, և ձգմարիտ. զի որ զնին սիրէ, պարտ զիաւոյ խոստալ. որպէս ասէ Տէր. Առաւ. գլ. 24. ոչոք կարէ երկուց տէրանց ծառայել ։ կամ զնին սիրէ, և զիաւոյ արհամարհել ։ Դարձեալ՝ զի ի տղայութեան է ապաշնորհ. զի վասն ասկատ և տգիտ է իրաց խոստ զնած ։

Երրորդ, վասն անելորդութեան, որ լինի կրկին կերպիւ. կամ վասն անծանելութեան, և կամ վասն բազմութեան ։ Առաջին կերպիւ լինի անելորդութեան ի յայնմանիկ, որք կամին ոչնչել երկնային գիտութեան, զի անծանկական երեւեցին. այնպիսիքն կամին ոչնչել անելի գիտութեան իբրեւ կանգուն մի ։ և անելորդութեան այս առնել լինի ի յերկիղեցականս. զոր և այլ ի յայնոյ իմանել. Առաքելոյն. Ա. Կորնթ. գլ. 3. Լայնեն զգրաւորականս իւրեանց. և երկայնեն զքղանցս գանձից իւրեանց ։ Այսպիսիքն ոչ ածեն ի միտս, թէ ասծ կշռող է հոգւոց, և ոչ մարդկանց, որպէս ասէ Առակաց գլ. 11. Եւ ։ Կշիռք նենգաւորաց. գլ. 7. ասէ Տէր ցասմամբ. մի՛ հայիլ ի ոտն մարդոյ. և մի՛ ի ձեռն գորս. զի անելորդութիւն գործեն ։ զի ոչ եթէ որպէս ասացաք մարդ՝ ասացանիցէ զայրդ. զի մարդ հայի կերպաս, և ասծ ի սիրտս ։ Քանզի պատուհասն գնին ի վերայ ոչնչոյ զայրդ, ասացանիցէ զայրդ. զի ոչ եթէ ասացանիցէ զայրդ. զի ոչ եթէ

քանակ. իսկ անարդագործքն, որ պակաս յարդին, ի մեծագոյն բարձրանալ ախտին, զանձինս ընդ ամենայնի ի վեր դասեն, եւ ոչ կարեն ընդունել զանձինս ընդ ամենայնի ի վար դասել. եւ ոչ հոգան զմիմեանց աղքատանալ. վասն որոյ ի յայնպիսեսն ոչ հանդչի Հոգին, այլ տատանի. որպէս եւ ասէ Տէր առ նա. զի ծիծաղիլ. եւ խնդրեալ գպատմուճան, ասէ. անօթ ընտիր իմ է, զի առնուլ յինէ զանուն իմ առաքելոյ՝ կիրեան ժողովեալ առաքեալ զհանդերձս իմ. եւ ընկերն իմ անիծա՛ ի մէջ ազգին։

Ասա երկրորդին՝ առելոյդ. խիթանան այն լինի ի յայնոսիկ, որք կամին առնել զանուանական զոչգս հասարակաց. եւ առաքել կամին առնել զեղեգնակիր զհանդերձս իմ՝ քան այնոս զգեցուցանել զՔրիստոս. զորոյ առէ Յակոբոս. Եւ։ Ա. յառ հետև մի ծառանիք լացիք, եւ ողբասցիք ի վերայ խիղճանաց հիների, որք գայիցն են ի վերայ ձեր. զի մեծամիտք ձեր ոչնչացեալ են. եւ հանդերձք ձեր կերպասակուլ ցեղոյ Դարձեալ. լինի առելոյդ ի քան նոր հիմանցն. այսինքն, ի հինգ հանդերձքն կերպասակուլ, առնելոյս, արծաթասիրութ, յետ առելոյ մերկացուցանելոյ զնա եւ անարգելոյ զանարգանսն. եւ այլ ինչ, որք լինին ի զգեստս, ի գոտիս, եւ ի յատից առնուս։ Դարձեալ. լինի առելոյդ ի զարգացուցչէն զանազանելոյ զանձինս զայն, զոր առաքել պատուիրէ ծառայել. որպէս եմէ կամայ զի ցնծալի զնմանէ ի գործս ի մեծամեծս, եւ ի փոքունս, եւ ի ծառայս, եւ ի տիկանս, եւ ի ծառայս զբօշս ի ծաղկեցի, եւ ի նոսա հետազոտելոյ։ Ի սուրբ մեկնիչն ի վերայ բանին։ ։Կորնթ. ։։ Ա. ։։ ոչ է պատուական հնազանդ ծառայ. ։։ վասն այն ունի կիրեան զծաղկեցի ի գործս, զի ցուցցէ, եմէ ոչ

ունի ծաղկեցի քան զինքն, ոչ սիրէ, զայլ իւր. նաեւ՝ զի ի նմանել ախտս յանցուցէ. վասն որոյ նորին նոքա առաքել ծաղկեցին զգեստս քան զարս. զի այնոքա ծաղկեցին զինքեանս պատուական, եւ գեղատեսք։ ուստի ասէ ի նոսա. ոչ հաստատեցաւ այլ վասն կնոջ, այլ կիրեան վասն առն. վասն այնորիկ պատուի կիրեան շուք գինել գլխոյն՝ վ՚ն հրեշտակաց. այսինքն. վ՚ն պատուականոց եկեղեցեաց, որք կոչին հրեշտակք այս առ մերոցիք. առ որ պատուի ոչ կարէ հասանիլ կիրեան, յորմէ խոստեցաւ այրն։

Ոլորտիդ յանդ հանեալոյդ լինի գործ մատուցելոյն, վասն գոնացոյն. այս ի զգեստս կղերիկոսաց յանդ հանելի է կարծիր գործն, կանանցն. եւ խոյտառնանելոյն. զի այսպիսի գործք բնակութեանցն ոչ գոսանին ի յատեան. ուստի յայտ է, եմէ լինի գոնացոյն հետազրկրութեամբ է առնելն զայն. զի եմէ կամիցեալ էր Տէր, կարող էր այնպիսի երկին երկրին գոնացոյն առնել նկարել գեղարուեստ. այլ նկարելոյ զեղգուածս։ Ա. զարդարելոյս առնելն կամելն, այլ ոչ միայն գհանդերձս, այլև գերկրեա կամին գոնացոյն առնել. այսպիսիքն՝ ընդ այսոսանկին կամին լինիլ նմանք բարձրելոյն. եւ են հրեշտակ յառաջ՝ ի հրեշտակ լուսոյ. եւ յայժ անհնազանդ են այդ ։ Ի սրտէն անհնազանդ է նկարտակերտին՝ եմէ խելագար ոք ելցէ ընդունել. այսպէս անհնազանդ է այդ. եմէ ոք կկարողանայ այսպիսի ի նմանել եղծանելոյ այլ ազգ գոնացոյ։ Դարձեալ. է ընդդիմ բնաւեալ. զի ստանալոյ զերկրեա, եւ փառաւորել Երեսացուցանել. ուստի եւ ծաղկեցին այսոսանկին։ այդ ասէ Յովհ. 6. ։ամ գնելի էր իրեն զայրեցած այսոսանկ ։ Ծաղկեցին եւ ծաղկեցուցանել ։ զի ոչ ունի ոք ինչ մարդկան ի ձեռն ինչ ոչ ինչ ։ Ի ձեռն ինչ ոչ ինչ ։ զի ոչ ունի ոք ինչ մարդկան

Հինգերորդ յանդ իմանալի է զարդն՝ վասն ձևոյն . մանուածանդ ՚ի յատից առնուած , որք զգեստաւորագործ քարշին ընդ տրոյնն , և ընդ երկիր . զի որպէս ՚ի յատենաւոր ծառոյ , և ՚ի հիմունս տանդ ուշ է պիտոյ զարդ , այլ ամրութիւն . այսպէս և ՚ի յատից առնու ։

Վեցերորդ , ասելով իմն յանդի՝ մանելի է , յորժամ լինի ՚ի զրկանացդ . որպէս պատահի կանանց յարչաւակողաց՝ վարժառուածոց , որք զգենուն , և զարդարին զհանդերձս իւրեանց պատատանդ աղբատոյ . այսպիսիքն ոչ ինձ զարդարին , այլ արեամբ Քաճառին։ զի ասէ Երեմ. ք. ՚ի ՚ի ՚ի

և տացի Տէր ձեր. և ինձ ոչ ան-
զգուշաբար տարցէ հուր, և կի-
զեսցէ զտուն ոչխարաց, նմա-
կանէ վճռարիւնութեամբ և կիր-
ոչ զարդուք իւրովք լինի պատ-
ճառ մեզաց բազմաց, պատ-
ճառ ժեղոյ։

ԳԼ. ԽԶ։

Դարձեալ. զհաւատոյ մեղաւորի, որ
լինի ի զանազան հանդիպ-
ման։

Ի ամէնատուական էր աշօք, և ապահ պտոյտ, ընդ նմա և հայր ոչ ուտիլ. Սաղմ. ՃԱ. 5. Ընդէ՞ս ասէ մեծին. խոնարհուհի, և զղջումն մեզաւորին՝ ի կերպարանս ոչ. իսկ հաւատոյ մեղաւորին՝ տապալումն Աբեղ՝ յետ ասելոյ զհաւատոյ մեղաւորի, որ զինքեանսն, այժմ առաջաւք զհաւատոյ մեղաւորի ասէ զարդուց, որ շուրջ զինքեանսն, այսինքն, զհաւատոյ մեղաւորի անկողնոյ, ձիոյ, ընտանեաց, խրախուճից, և չինաձոյց։

Արդ՝ եղիս իբրս յանդիմանելի ի զարդ անկողնոցն այսինքն, յոյժ կանգուխի. պատուհասանուիրեն, և մեծուխին։ Եւ դիտելի է, զի վէց են, որք արդելուն զհաւատոյն ի հաւատս անկողնոյ։ Առաջինն է անէնքն, որ գրեալ է Ամովս. ՟ը. 4. վայ ձեզ, որք ննջէք ի գահոյս փղոսկրեայս. և ի տունկս կանաչս յանկողինս ձեր։ Սովորեն մարդիք օրհնել զանկողինս յոյժ առ կամին ննջել. այլ որք հաւատոյն ննջեն անկողնով, ժառանգեն զննջեցս։

Երկրորդն է մեծաւորն անկողնոյ Տէր, այսինքն, խաչին. զորմէ ասէ Օգոստինոս. զանկողինս իւր եհաւատ Տէրն աշակերտաց իւրոց. որ որ կամի հանդչել ընդ նմա յերկինս, ընկողմանեսցի ի վերայ այնր անկողնոյ՝ յերկրի. մեռցի ի վերայ խաչին՝ որ կամի հաղորդեալ մեռ-
մ

ման նորա։ Ի խաչն խնդացին զբոլոր կիսանքն Քրիստոս. զի ի նմա էր յաղթութիւնք։ Հպարտ է ապատանդն այն, որում ոչ լինի բաւական անկողինն Տէր։ Եւ բեռնաւոր ասա ասէ. եթէ չքնեցցէ ընդ երկինս, և ընդ երկիր, ընդծով, և յամէն որ ի նոսա, ոչ այսուբեք գտանի զՏէր Յս, եթէ ոչ ի խաչին։

Երրորդ, մեծաւոր դժոխոյին անկողնոյ. զորմէ ասէ Եսայ. ԻԴ. 11. քաշեցաւ է ի դժոխս հպարտութիւն քո, և բազում ուրախութիւն քո. ի ներքոյ քոյ մէջս ապականեցին. և ի վերոյ՝ որդն սրկի։ Ո՞վ եթէ զինչ սրտացն ամբարտաւանութեան, որք ունին զդիտաւորութիւնս հպարտս, անարատապես, և մեծ դատապարտեալս. և ոչ բնաւ կամին ընկողմանիլ՝ ուր այլոք ընկողմանեալ իցեն. և ոչ կարեն ունել խոհեմութիւն ոչխարի մեղմ միոյ. և միշտ փոփոխեն զանձանան. սակայն դժոխոյին անկողինն ոչ երբէք փոխեսցի։ Ո՛չ է յաշխատիլ այնմիսի հեշտասէր անկողնին, ուր ոչ Հանգիստն որ եթէ ընկողմանեսցի անդ՝ ընդ օրն ողջոյն. արդ՝ ոչ բնաւ դժուարին իցէ ընկողմիլ ի յայնպիսի սարսռելի անկողնոջ ի բազում ամս՝ քան զ՚ի մի ջուրց՝ որք ի Դումէ։

Չորրորդն է հանգիստ ներքինն անկողնոցն. այսինքն, խղճի մտաց՝ և վասն զի հանգիստ ոչ ի նմա, սարսուռ զանգատանել զարտասուիս ան կողնով. քանզի ի յանկողինս խղճի մտացն հանգիստ ի ոտն է և ի դիշերի, և ասէ ընդ նմա, եթէ պատշաճաւոր զդուշացայ ի ս՚ն նէ. վասն որոյ բազում անգամ պատմիմք լուանալ զանկողինս զայս բազ օրինակին զաւետիս, որ ասէ Սաղմ. ՟ղ. 7. Լուասցեմ գիշեր զանկողինս իմ, և զանկողինս։ Եւ զայսպիսի անկողնոյ ասէ, երբ էր ոգեւորեաւ ։ անկողինք մեր ծաղկեալ ենէ Ա՛ն ընդ հանգուցեալներ զաստեղծ, որք պահեն զոյն աղուեղ եաղս։

Հինգերորդ, մեծաւոր անկող-

Նոց՝ ուր դնին մեռեալք, այսինքն, գերեզմանի. ուր որդունք կրծելոց են։ Վեցերորդ. մուռճումն անկողնոյ այծորիկ՝ ուր հանգչի պատուականագոյն մասն մարդոյն՝ այսինքն, սիրտն՝ ի վերայ սուսմնքացոյ, որ է ի սպասաւորս։ Արդ՝ որ կամի հանգչել ընդ Քրիստոս, ընդ տրեսցէ ինքեան զնուաստ, և զնա քրիստ անկողին, մինչ զի գոռոզն սատանայ անկցի անտի։ զի ասէ Եսայ. ԽԸ. 20. Նեղ է մահիճն, մինչ զի միսն անկցի. և կարճ՝ վերարկուն. և ոչ կարէ ծածկել զեր կոտեան։ Եւ Ղեւտ. Թ. 24. Ցորժամ այսն պիղծ եղանէ ի մարդոյ, շրջի ընդ անմրդին տեղիս, խնդրէ զհանգիստ, և ոչ գտանէ։

Ի՝ սակ հպարտութեի՛ ձիոց լինի բա զում կերպիւ։ Նախ՝ բազմութեի՛ ձիոց. որ արգելեալ լինի ուղեւ թնացարքին. զի ասէ. Օրինակ ԺԸ. 16. Ցորժամ կացուցցեալ իցէ ի՛շխան. մի՛ յաճախեսցէ զերկ վարս։

Երկրորդ, ի կիր առնուլ զձիս առանց հարկաւոր պատճառի. որ սէս պատահի այնոցիկ՝ որք ոչ կամին երթալ սակաւ մի հետիոտն զանշտիանայն կարէ ասել. Սաղմ. ՃԻԶ. 7. Ոտս ունին, և ոչ գնասն։

Երրորդ, ի յուշերն զձիս ընդ սիրս. որպէս որք կամին գեղեցկիս, մեծս, և գերս ունել, զի հեշտացուցեն զաչս սեռողացն։

Չորրորդ, ի զարդս ձիոյն։ Եւ արդ՝ վից են՝ որք արգելուն ի հպարտութե՛ այսմանէ։

Առաջինն է յանդիմանութի՛ որ գրոց. որ ամաչեցուցանէ զհեծեալն ի ձիս. զի ասէ Յաբաս. Ժ. 5. ա՛ մաչեսցեն հեծեալքն յերիվարս։ Եւ նոյնն. Ժ. 4. յանուր այնմիկ ասէ Տի՛ ամենակալ. Տարից զձի՛ երիվարս տագնապաց. և զհեծեալս նո՛ր յիմարութի՛։

Երկրորդ. օրինակն Քրիստոս. զոր մի՛ ոչ երբեք ընթեռնումք թէ հեծեալ իցէ ի ձիս, այլ միանգամ՝ ի էշէ, որպէս ասէ Յաբաս. Ժ. 9. ահա թագաւո՛ր քո գայ քեզ՝ հեզ, և հեծեալ ի վերայ իշոյ։ Եւ զնոի ասէ. սատակեսցէ զկառս յերիվարս. և զերիվարս յերուսաղեմէ. քանզի բուռ նշոյ օրինակի պարտիցն խաղաղարիկ աշխարհականաց, որք նշանակին եկեղեցւոյ. և եկեղեցականք, որք երուսաղեմա։ Ոսոնի ասէ բնութեամբ. անասնոյն չան գործութե՛ է. զի ոչ ուրեք մեծագոյն զինչն, որ ի ձիոյ։

Երրորդն է օրինակ սրբոցն. զի անվայելուչէ որպէսզի՝ հեզ, ուժոս չրջիլ, և ծածկոյիցն սատանայի ձիամարիլ։ Որպէս ասէ Դաւիթ. Ժ. 7. տեսի զծառայս հեծեալս ի՛ձիսն. զինեալս՝ զի գնային իբր զծառայս յերկրի։

Չորրորդ. զի պարծին ի տկարութե՛ս. քանզի տկարութե՛ն մարդոյ եգիտ զձիաւորին. արդ՝ որքան տպարտանայ մարդն, տպարտանայ զօրեղագործեալ. բայց սա պարծի և տկարութե՛ն։

Հինգերորդ, զի տպարտութե՛ս այս առնէ ուխտապրուժ զհաստատեալն, որք ի միրուածեան տրաժարեցան ի սատանայական ընդունեան մեծութե՛ց։

Վեցերորդ. զի տպարտութե՛ս այս է մեծամեծ, և ասիւս օգուտս կար. քանզի բազումք գնին ընդ կապին զձիս. և ոչ ուշերլով ուս տի կերակրեսցեն զնոսս, աշաղս կեն, և դողանան. նաև ոչ է օգուտ ի հոգևոր պատերազմին՝ որ է հանապազորդ. զի գիւրագոյն յաղթեն գժոխային թշնամւոյն, և վերծանին ի ձեռաց նո՛ր առանց ձիոյ՝ քան ձիով։

Եւ տպարտութե՛ն ընտանեացն է յանդիմանելի երեք կերպիւ։ Նախ՝ վասն բազումն են։ Երկրորդ, վասն անհամատութե՛ն վարուցն։ Երրորդ, վասն անօգուտ գործոյն։

Վա՛ առաջնոյն ասէ Դաւիթ. Ե. 10. ուր բազո՛մ են մեծութի՛նք ։ բազումք են՝ որք ուտեն զնոսս ։ և

և զի՞նչ օգուտ է առաչորին , բայց միայն զի տեսանէ զայն աչքը իւրովք ։ Աչառիսքըս յիմարք են ոմք զայն , որ տանի զնէղր , և ինդայ՝ զի ժողովին առնա ձանձք ։ Ուս՝ սոխ տեսնէքս ։ բաղումք հեռուէն զինի ուտիւն , ձանձք երթան զինի մեղր ։ գայլք զինի գիշեր ։ և մկնիւնք՝ ի տեղս ցորեն նոյ ։ բայց ամէնեն երթայ ղհետ առաքյն , և ոչ մարգոյն ։

Վա՞ երկրորդին ասէ բեռնաւոս ։ մի՛ ասէր զքեզ առաղջ եմէ ունիս զգաս ի կողդ ։ ոչ է այն հոգ առողջութե , որ ի չարայ է չընդաստուալ ։ այլ ի մէջ չար բնտանեայ է որպէս գառն ի մէջ գայլոց ։ կարծէ ամբարտաւանն ունել զարբանեակս , և ոչ է նր՛ , այլ սատանայի ։ զի պահեն սատանեայն ։ և վաճառէն զնս նմա ։ քանզի յորդորեն զնս թէ բրէ զի բանաւնս ։ կամ հպարտանալ մարդեւգէն զնս ։ և զի ահաւասիկ կենդանեացն թառեն զնս ։ զի ասէ գրիգորիոս ի վերայ բանին Յաւ. ԺԲ. 22. Ցհայլ տուբ մեռելոյն Թաղել զմեռեալն ։ մեռեացն Թաղէ զմեռեան ։ յորժամ մեղաւորն գթղէ ի վերայ մեղաւորին զմարդեւ լուզեայ գոմասանութե ։

Վա՞ երրորդին ասէ ։ Ածաց. ԺԲ. 35. Ջարարութե Թագաւորին կրէ Ծառայն անպիտան։ Եւ Սաւ. Ի. 30. Ջծառայդ անպիտան հաշնէք ի բառնալն արտաքին ։

Ո՞րչ հպարտութեն խրախուսեցե՞ է յանդիմանելի բազում կերպիւ ։ Նախ՝ զի մեծատունք կոչին անդ , որք և ոչ կարօտանան՝ քէ աղքատք , որք կարօտին , ի բաց մերժին ։ քան զնմ՝ որ ասի ։ Ղուկ. ԺԴ. 12. Յորժամ առնիցես ճաշ , կամ ընթրիս , կոչեա զաղքատս , զնեղս , զկաղս , և զկոյրս , և երանելի լինիցիս ։

Երկրորդ ։ զի բազումք են անդ ապաստանողք , և հպարտ զարդուք պճնեալք , որոց հնէսցէ ժամս նակ՝ որք կամեսցին առնել զմի ապաստանաւոր՝ նաև թէ իցէ գործ , և ոչ զաք առնիցին ։ որպէս յայտէ ի մեծատունէն , Ղուկ. ԺԶ. 24. որ խնդրէր յաբրահամեա գալ զաղաքս , և ծայրիւ մատինն զովացուցանել զլեզու նր ։

Երրորդ , զի զանազանք են խորութիւքն պատարաստեալք՝ վասն անուսի փառաց ։ ուսոյ ասէ սէ նէքս ։ ոչ թէ մեծաւ ծախիւք լցեալ լինի քաղցն , այլ փառասիրութիւն ։ Եւ գարձեալ ասէ ։ ոչ միայն որկրամոլ են մարդիք բերնեաւ , և փորով , այլև աչօք ։

Չորրորդ , վասն ոսկեղէն , և արծաթեղէն անօթոցն ։ քանզի մեծ յիմարութի է՝ առ ի լնուլ զորս վայնս պատրաստել զանօթս ոսկեղէնս , և արծաթեղէնս ։

Հինգերորդ , զի բազմարհեաս երեսք շուայտանութիւնք զանազան քնարեք են անդ ։ որոց պատանեայ Եսայ. Ե. 12. ասելով ։ վայ այնոցիկ , որք փողով , և թմբկով , և քնարաւ զգինի ընդին ,

Վա՞ և հպարտութե չինուածոցն է յանդիմանելի բազում կերպիւ ։ Նախ՝ վասն բազմութեան տանց ։ զի ասէ Եսայ. Ե. 8. Վայ որք յարեն գառն ի տուն ։ Երկրորդ , վա՞ մեծութեն ։ Երրորդ , վասն հեշտուի գործոյ ։ զորոց ասէ Երեմ. Ի. 13. Վայ որ ասէ ։ զի նեցից ինձ զառն լայն , և զվերն նայարկ ընդարձակ , յօրինեալ պատուհանօք տախտակամած ի մոյ բից , և նկարեցս ։ Հինգերորդ , յորժամ յանդիմանելի է՝ յորժամ չինի անիրաւութե , զի ասէ ի նոյնում՝ վայ որ չինէ զառն իւր , և ոչ արդարութե ։ Վեցերորդ , յորժամ չինեսցի չար գիտառութե , այսինքն , միայն վասն անուսի փառաց ։ և ոչ վասն հարկաւոր սիմոյից ։

Ե՞ գիտելի է , զի վեց են , որք այգելուն զմարգն ի հպարտ չինուածոց ։ Աւազինն է անէնք , որք գրեալն ի նր գիրս ։ Եսայ.

Ե. 8. և Երեմ. ԻԲ. 13. որպէս ի վերինագոյնդ ասացաւ ։

Երկրորդ, զի ե առելի այ. ոմն ասէ Ամով. Ը. 8. երդուաւ Տէր յանձն իւր, և ասէ. Թէ դարշիմ ի հպարտութիւնէ յակոբայ. և զուտն ներ առեալ ։

Երրորդ, օրինակն քան, որ ի ծննդեան իւրում փոխանակ ասն ունէր զինքեան. և ի կեանս իւր ոչ գոյր նմա տեղի՝ ուր դիցէ զգլուխ իւր. որպէս ասի. Ամոս. Ը. 20. Դարձեալ. օրինակ ալբգոյն. որպէս ասի. Երբայ. ծա. 9. հաւաստով աբրահամ սրանդխանեցաւ յերկրին առեւտուց՝ իբրև յօտաչ յուրեք խորանօք բնակեցաւ. քանզի զի ակնուն էր հիմամբ հաստատեալ քաղաքին, որոյ ձարտարապետ և արարիչ՝ ած ե։ Դարձեալ. անապատականն պօղոս խնդրեաց յեբանելոյն անտուն՝ թէ քրիստոս նեայք՝ բան հեթանոսական սովորութիւնէ՝ դեւռևս առնե՞ն զչնոտ ածս մեծածախս. և ընդ լսելն, թէ այո՝ տղայց, ասելով. պարտուին քրիստոնեայք ի միտ ածել, թէ ոչ ունիմք զքաղաք, որ առ ապն ձգտող է, այլ զվերինն խնդրեմք ։ Կամնասիս դրեալ է վերուստին անապատականի, թէ ոչ ներ զկարճիթ՝ բան նմանութեան գերեզմանին. առ որ յորժամ եին կայսրն, և եհարց, թէ վասն էր այնպէս փոքրիկ ունիս զտունդ, և նա ասէ. պարտի ամ մահկանացու կանխել յառաջքան զվերեզմանն. և զի գիւրագոյն վերասլանայ ոք յերկինս ի խրճիթէն, քան ի յապարանից ։

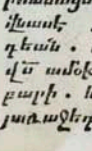
Չորրորդ. զի հպարտ չինուածքն ձգէն զնոսն ի հարկաւոր պիտոյիցն աղբատաց. քանզի ծախեն ոմք, զոր ինչ պարտին տալ ի պէտս չքաւորաց, զայգ են քարինք կեն դանիք, յորոց չինի քաղաք Թա գաւորին մեծի. որպէս ասէ Ջեր ծնիմս ։

Հինգերորդ. զի բազում անգամ չինին ի յափշտակութեանց. ուստի և քարինք չինուածոյն այ նորին ամբաստանեսցեն զնոսա. որպէս ասէ Ամբակ. Բ. 11. քարն ի յորմոյն աղաղակեսցէ ։

Վեցերորդ, զի է յիմարութիւն. և այն, զի կեանք մարդկան այժմու ժամանակիս են կարճագոյնք քան զաւազնոցն. վասն որոյ առաջի փոքրագոյնս պարտին առնել զնոսա, քան նոքա ։ Դարձեալ. զի ոչ ինչ հոգան վերնականքն ասեն. և այն, զի այս փութով կործանիլոց է ։ Այլ մանաւանդ կրօնաւորքն պարտին դադարիլ ի հպարտ չինուածոյ. վասն որոյ առաւել հարկ է նոյ գերեզման, քան ապարանք ։ Դարձեալ. զի վասն զբաղելոյն յարտաքինս՝ հեղգանան վասն ներքնոյն ։ Դարձեալ. զի կենցաղավարութիւն կրօնաւորացն է յերկինս. վասն այնորիկ ոչ է պարտ նոյ չինել յերկրի, որպէս այնոցիկ՝ որոց կենցաղավարութիւն է յերկրի ։ Դարձեալ. որպէս վայելել կրօնաւորաց խոնարհագոյն ունել զգեստս, նոյնպէս և զչինուածս ։ Դարձեալ. զի ամենայն գործք կրօնաւորաց պարտին ցուցանել զնուաստսն աշխարհիս, զի զաշխարհականս քարշեսցեն առաջի։ Դարձեալ. զի բազում անգամ առնուն ողորմութիւն՝ ուստի ոչ է արժան այսպիսին, ի յափշտակողաց և ի վաշխառուէ ։

Գ Լ. ԺԷ.

Յաղագս Ամենից ։

՛ամէնի, որ ածէ ի մեղս. և է՛ ամէնի, որ ածէ ի փառս. Սիրաք. Ի. 25։ Քանզի ամէնին բազում անգամ է պատճառ վերոյասացեալ հպարտութեց, որ յորժ ինսահ քրիստոնէական ժողովուրդեան. վասն այնորիկ առելի է ինչ վա՜ ամէնից ։ Եւ զի է՛ ամէնի իմն բարի. և ամէնի իմն չար. որպէս յառաջդիտեալ բանս ցուցանեմ, վա՜ այնո՜

այնորիկ նախ առասցուք զբարի ամօթոյ. երկրորդ . և զբարին . և երրորդ , զայնցանէ , որք կատարեն զբարի գործօղսն ։

Ա ՐԻՒ՝ վասն բարի ամօթոյն ասէ անենքա . միշտ մնուցանելի է ամօթխածութիւնն . զի որքան մնասցէ ի հոգին , է յոյս բարուցն . քանզի նա է ամէն՝ որով ուղղի ոք ի ճանապարհն երանութեան, և մինչ գեռ ունիցի ոք զամենայն գայս , յուսալի է զուղղութենէ նորին ։ Ասէ ասաց ոմն իմաստուն . ամաչեցեալ փրկեցի . քանզի ամօթն սպանէ զմարդն ի սահելոյ . և թէ սահեալ է , և ունի զամօթ , ար ժանաւոր է թողութեան . որպէս ասէ Աքիրոսիոս . վնաս մեծաւ ամօթխածութեաբ աղաչէ . և նախ քան զաղերսելն լաց . զոր պարտ է առնել յամ մեղս ։ Դարձեալ . զի ամօթն է մեծ պատիժ . վա՜ այնոցիկ որ ամաչէ վասն քո՜ , ար ժանաւորի ողորմութեան. ասէ Օգոստինոս , թէ որչափ խոստովանեցի ոք բազմիցս զգաղտութիւն մեղաց իւրոց՝ յուսով թողութեան , այնքան փութով ընկալցի զշնորհս թողութեան : Եւ բերանաբոյս ասէ. որքան անհաճոյ է այ անամօթութիւն մեղաւորին , այնքան հաճոյ է նմա ամօթ ղջնայելոյն ։ Իսկ զայն մանաւ , որ ոչ ունի զամօթս գայս , ասէ Երեմ. ճ. 3. Երեսք կնոջ պոռնկի եղեն քո . անամօթեցար առ ամենեսեան ։

Ա ՐԻՒ՝ բաղումք են յորոց պարտ է ամաչել : Առաջինն է մեղքն հասարակաբար առեալ . քանզի առաւել ամօթալի է մեղքն , քան մերկութիւն մարմնոյն . և այս յայտ է յայնմանէ . զի մեղքն արար զմերկութենին ամօթալի ի նախաստեղծման . որք ոչ ամաչէին յառաջ քան զմեղանչելն , թէպէտ մերկք էին ։ Դարձեալ ընդ բացաբառնելն մեղաց ոչ ինչ է անվայելուչ յաշխարհի . որում հետևի՝ թէ և ոչ ամօթալի . քանզի ամօթն է փոխառաւ յանվայելուչ իրաց . ապա ուրեմն ոչ ինչ ամօթալի քաց ի մեղաց ։ Ասաւ ասէ Գրիգորիոս վասն Աբդաղնեացւոյն, զի զծանր իմն ամօթ յինքենէն կրէր ի ներքս, ոչ կարէր արտաքս գոլ ինչ ամօթալի : Դարձեալ . առ հանճարաւորէ մեղաց՝ ոչ ինչ հանարեալ լինի սիրտ . ըստ այնմ որ ասէ . Սիրտ. ժէ. 18. որ ելանէ ի բերանոյ , ի սրտէ անտի գայ . և այն պղծէ զմարդն . այլ անլուայ ձեռօք ուտելն ոչ պղծէ զմարդն ։ Նաև մեղքն է գարշելի ապականութեամբ , և առնէ գարշելիս , և ապականացուս . որպէս ասի. Սաղ. ԺԳ. 1. ապականեցան , և պղծեցան յանօրէնութեան իւրեանց : Դարձեալ . մեղքն է պարան, որով կախի մեղաւորն . որպէս ասի . Սաղմ. Ճ ԺԷ. 61. տոռուկք մեղաց պատեցին զինեա ։

Ե ՐկՐորդ . յանկապիս առեալ՝ մէն չառասանք են , յորոց պարտ է ամաչել : Առաջինն է պոռնկութիւն , վա՜ երից պատճառաց. նախ՝ զի այն է պատճառ՝ որ ջուցանէ ամօթալի զբարեկան անդամին : Երկրորդ , զի ոչ միայն հոգին , այլև մարմինն աղտեղանայ այնու : Երրորդ , զի յոյժ անարդ ցուցանէ զմարդն ի մէջ ընտանեաց , և բարեկամաց իւրոց : Չի ասէ Սիրաք . Խոս. 21. ամաչեցիր ի հօրէ , և ի մօրէ վասն պոռնկութեան ։

Երկրորդն է ստութիւն . զի ասի ի նոյնում . ամաչեցիր յինքեանց, և ի պետից վասն ստութեան. ապա ուրեմն ևս առաւել յայ . որ յամ տեղիս Տիրութիւն նէ . և առնոյ զվրէժ վա՜ ստութեան . որպէս ասի. Սաղմ. Ե. 7. կորուսանես զամենեսեան՝ որք խօսէին սուտ ։

Երրորդն է յանցանքն . քանզի յոյժ անհաճոյ է Տեառն հեզդ ծառայն, և ընդդէմ այսմ . այսինքն, փոյթն՝ յոյժ հաճոյ է նմա. զի ասի . Առակ. ԺԲ. 29. Չայր փոյթ և զգուշ ի գործս իւր՝ թագաւորաց առաջի պարտ է կացուցանել ։

Զոր-

Չորրորդն է անօրէնութիւնն , զոր ասէ պարտ է ամաչել ի ժողովեցելոցն . որպէս թէ ոք գիտասցի իրն խրատուցանիցէ . քանզի առաւել պարտ հոգալ գիտաւք , քան գործովքն ։

Հինգերորդն է անիրաւութիւնն , զոր ասէ պարտ է ամաչել յընկերացդ , և ի բարեկամացդ զի ասի . Առակ. գ. 29. մի՛ նեղեր բարեկամի քումմէ զարիս , որ յերկեալ՝ և յոտացեալ իցէ ի քէզ ։

Վեցերորդն է գողութիւնն . քանզի անարգէ՝ և դատապարտէ զինքն. և մատնէ խաւսութեանց երկրաւորս , և երկնաւորս դատաւորին . վասնզի երկրաւոր դատաւորն կորզուանէ զմարմինն , և երկնաւորն՝ զհոգին. որ ասաց . մի՛ գողանար ։ 2. Օրին. Ե. 19.

Եօթներորդն է ոչ հաւատալ Աստուածութեանն այլ , զոր ուսոյց, և հաստատեաց բազում վկայութեամբ ։

Ութերորդն է անշնորհակալութիւն հայելն . որպէս թէ ոք կոչեցեալ ի խրախութիւն՝ արար զանհաւատութիւնն ինչ , կամ եղև աղերսախտ . և կամ հաւատոյդ զերծ փոխանակ բարւոյն ։

Իններորդն է ապերախտութիւնն՝ առեալ՝ և ոտնձգել իրին . քանզի ապերաշտանալ զոտնձգելն , որ ստոմոքիւ ասէ . զի ասէ Սիրաք. Ե. 11. յամ ասես զձեռնարկացայ զերծաս քո ։ Նաև որ յամէ ի տալ զի ասի . Առակ. գ. 25. մի՛ ասիցես՝ երթ , և եկեալջիր . և վաղիւն տացդ , եթէ կարօղիցես առժամայն տալ ։ Այլև որ ցուցանէ մեծ իմն զուտէլսն , և այն զի առաւել պարտի փոքր ցուցանել . քան օրինադիրն յակօբոս , որ ընդդէմ մեծամեծ պատուիրագս առաքեաց եղբօր իւրում , այլ ասէ . զոր կամիմ ընծայս ընկալ ի ձեռաց իմոց ։ Քանզ զառելն ապերաշտանալն . և կամ որ փոքրկացուցանէ , և որ մոռանայ. ոմանք ասէ իմաստասէրն քանիսն . զպակաս ընծայն՝ զոր ասացէ քեզ աղքատ բարեկամն , ընկալ հաճութիւք , և յիշեա լինելիս գործոցքեզ ։

Տասներորդն է լռել , և ոչ պատասխանել առ ողջոյն զողջոյնն . և այս խնայելի լինի առաւել յերկուս իրս . այսինքն , եթէ վասն հպարտութեան , կամ առելութեան ոչ պատասխանեսցէ ողջունասուքին . զի ասէ խնամարանն քանիսն . ողջունեա յօժարութիւք ։ Եւ Սիրաք. ե. 11. տուր ողջոյն յարմարին , զի մի՛ անամեսցիս . և մի՛ թագուցաներ զքեզ յերեսաց նոր ։ Այլև ոչ ընդդիմանալ այսմ՝ այն որ ասէ. Ղուկ. ժ. 4. ի ճանապարհի ոմանք ողջոյն մի՛ տայցէք ։ Եւ 4. Թագաւ. գ. 29. ասաց Եղիսէոս ցգեհազի , եթէ գտանիցես զայր ոք՝ մի՛ ողջունիցես զնա . և եթէ ողջունեսցէ , մի՛ պատասխանիցես նմա ։ Քանզի այնու ոչ արգելեալ լինի ողջունելն . այլ եթէ այնքան պարտ պարտապիր վիրաւորեալ ոք , մինչ ի վասն ոչ ինչ ժամանակաւոր զբաղմանց խափանեսցի այն ։ Եւ զի բարի է ողջունելն՝ յայտ է ի հրեշտակէն , որ եւս ողջոյն տոքմ. Թագ. ժ. 12. իբրև մտանիցէք ի տուն , ողջոյն տուջիք նմա , և տասջիք , ողջոյն տանս այսմիկ ։

Ասասաներորդն է հայհոյն ի կին պատնիկ . զի ասէ օգոստինոս. բղջախոհ պարսն է հայհոյն ի կին պատնիկ ։

Երկոտասաներորդն է դարձուցանել զերեսս ի վերձառելոցդ . քանզի ասէ . 1. Տիմոթ. Ե. 8. եթէ ոք խրոց ընտանեացդ խնամ ոչ առնիցի , ի հաւատոյն ուրացեալ է , և քան զանհաւատսն է ։ Եւ ոչ միայն յընտանեացդ ոչ պատրաստ դարձուցանել զերեսս , այլ և ոչ յիւրաքանչիւր ընկերէ . զի ասէ Սիրաք. Խա. 26. մի՛ դարձուցաներ զերեսս յընկերէ քումմէ ։

Երեքտասաներորդն է յաճախակի լինի , և ոչ անդրին դարձուցա-

ցանել. զի որպէս պատուհասիւք տայր, այնպէս նախատելի է քահանայն։

Չորեքտասաներորդն է հայիլն ի կին, կամ յաղախին ընկերին. և կամ ունել լեռնոտութիւն ինչ ընդ նոսա։

Հնգետասաներորդն է առել եղբօրն զբանս նախատանաց. զի եթէ պէտ խրատելն, և խրատիլն է բարեկամաց, սակայն առանց նախատանաց, և մերկելոյ զամենայն պատուոյ լինել։

Վեցտասաներորդն է երախտիս զոռանալ իւրն. քանզի պատուոյ մարդն նմանիլ ասի, որ ասց առատապէս՝ և ոչ երախտիս։

Եւ յայլ ևս շատ ամենեցուն երկիւղ տեսանելիք։ Նախ՝ զայնցանէ, որք ցուցանեն զինս դարշելի։ Երկրորդ, զինարբից՝ որք ընդդէմ նոքա։ Վասն առաքինոյն պիտի տեսիլք, զի շատ ամենեքին ի պատշաճաւոր իրացն ոչ յորժամ որ ասացէ ի հանգստեան, ի յօգտակար, և ի հարկաւոր իրէ։ Իսկ այսպիսի ամենեքեան ընդհատելի, և յիմար. քանզի այնպիսին է նման ձիոյ, որ իրարուն ընդ առանձնելն զինուորին ուրուք. վասն զի պատժական շարժն տասի կինացս ոչ են ճշմարիտ շարժք, այլ առաքեալական. իսկ չարին հանդերձելոյն է ճշմարիտ։ Վասն որ երկնչի ի յաղքատութենէ, ի տանջանաց, և յայլոց այնպիսեացն, երկնչի ի առաքինուին, և ոչ ի ճշմարտութենէն. որպէս ասէ. Սաղմ. ճգ. 5. երկնչեան երկիւղիւ՝ ուր ոչ գոյր երկիւղ։ Դարձեալ. նմանին մանկանց, որք երկնչին ընդ հասչելն կորուանց, որք ոչ կարեն խոշտանգել. ի դիմաց այնպիսեացն առ անհնեքա. ունիմք զպատուհաս ծերոց. և զմօրս ի թիս ոգւոյց. նոքա զարհուրին ի թեմեւ ագռաւոյ. և առքա ի մեռս եաց. և ահ յերկիւղանց։ Ջարհուրի ի թեմեւ ագռաւոյն՝ որ երկնչի ի կատականաց։ և ի մեռսեաց՝ որ համարի նախատինք զայն՝ որ ճշմարտապէս պատուհաս։ Ախտարհն է երկիւղ զկորուն, որ հասցէ ընդ դէմ բարեգործեաց, այլ ոչ գիտէ խոշտանգել, զի ոչ կարէ ճանաչել. այլ յետ բազում հասչելոյն գայթ ղրի։ Վասն որք երկնչին ոչ են ի տրի, և ի քաջ գիտակցութեան. քանզի որք վասն հասչելոյ կորուանց գայթարին ի յերկիւղ գիտեն Տն խրատանել, զի նչ առնիցեն՝ եթէ ոչ ապաշխարեալքն հալածեացն զնոսա։ Ախտիկքս գոնեա պարտին նմանել նոցա ապաշխարել. որք են երկչոտ կենդանիքն. սակայն միշտ շարժեն զերծուանս, և ուղղեն ի վեր զականջս, և ունին արագ զոտս. և ընձուանան ի բարձուանս. և առնեն գոյժս ի վիճս. այսպէս և երկչոտն պարտի միշտ աղօթել, և պատրաստել զոնկն ի լսել զբանն Տն. ոչ ասէ Յակոբ. ա. 19. եղիցի ամ մարդ արագ առ ի լսել. և ծանր առ ի խօսիլ. այսինքն, իւրաքանչիւրն նախապատրաստ. և որ բազմանոք նկրտիլ ի բարձուանս, և առնել ինքեան ապաւէն զվիճս Գն։

Իսկ պատճառ ամենայն երկիւղին այնոր՝ կարէ լինել կրկին։ Առաջինն ոչ գոյ հաճոյ լինելոյ առ խարտիս. զորմէ ասէ Յակոբ. դ. 4. ընտրօղք, ոչ գիտէք՝ զի սէր աշխարհս թշնամութիւն է առ Աստ. Եւ Սաղմ. ճբ. 6. ասէ. գլուխ ընդ ոչ զոկերս մարդ ահաւոյիւ։ Ամենեցուն, և յամենի լինելոյն, զի անարգելոյ զնոսա։

Երկրորդն է, զի գուցէ ոչ հետացաւ յամենայնէ. վասն զի եթէ ունէին զոչ ընդ ինքեանս, ոչ այնպէս երկնչէին. զի ասէ. Սաղմ. 4. Թէ դնացից ես՝ ի մէջ աստեղաց մահու, ոչ երկեայց ի չարէ. զի դու Տէր՝ ընդ իս ես։ Եւ զի լինի որ երկչոտ ընդ հեռանալն ոչ ի նմանել, յայտ է ի կայնն. որ յետ մեղանչելոյն ունէր զդէմս դէպ ի դոդոչեալս. և այնքան երկնչէր, մինչ զի ասէր. ոչ որ դառնիցէ զիս՝ ապաշխարել զիս։ Եւ

Ղևտա. Թէր. 14. Ասա Թէ ոչ լսի ձեք ինձ, և ոչ առնիցեն զնամ հրամանս իմ, անկանելովքս առաջի Թշնամեաց ձերոց, և հալածեսցեն զձեզ առնելիք ձեր. և լինիցի ձեք փախուստով առանց ոք րոք հալածելոյ ։ Ա յսպիսի է երկիւղն ամենայնի՛ ի բարի գործ ծելոյն. զի անկանիցին առաջի կատակողաց խրեանց, որք ոչ հաւատան, այլ ապստամբութեան. վասն զի ընդէ՞ն ձեզ պատճառ ունելոյ զյաղթեսցեն պատերն ։ Դարձեալ. չարն պատժոյ է օգնութեի առաքեցեալ յոյ ընդդէմ չարի մեղացողիդ՝ որ փախչի՛ և հրաժարի յայսպիսի օգնութենէս, երթայ զկնի անհնազանդ խրոց. վասն այսորիկ ասէ Սիրաք. Իսա. 2. Իբրև յերեսաց օձի փախիր՛ ի մեղաց. և զկնի ասէ. Ժանիքք առիւծուց ժանիք նոցա, որ սպանանէ զոգիս մարդկան ։ Դարձեալ. կատակելի է. որ ընդ խարխափիլ առ բևոց երկնչիցի անցանել ընդ այնպէս զի՞նչ խարխափումն սերեսոց, եթէ ոչ բանք կատակողաց. որք թէպէտ անկանին՛ ի վերայ դնոյ ուրուք, սակայն ոչ ինչ վնասեն ։ Ընդարձակ նախատանքք են, որք երկնչեին յոտնակոծաց բանից. և ոչ երկնչեին՛ ի Տէրմբոտ որոյն ասէ զարմէ ասէ 2.Օրին. ՀԲ.41. Սրէ զիմ որպէս փայլակն զսուսեր իմ ։ Ասեն առաքելոցն. զի՞նչ առաջեն՝ եթէ արարիմ զայն. և ոչ՝ ի միտ ածեն՝ զինչ լինիցի նոցա՝ եթէ ոչ առնիցեն զայն. առաքել երկնչեին՛ ի բանից մարդկան, քան՝ ի վնասոյն այ ։

Եւ սա այնպիսի սմբեն է յիմար՝ բազում կերպիւ ։ Կամ՝ զի չարել ասեն զինքեանս կատակողացն, զորս գիւրաւ կարէին չարել եթէ միայն լռէիմ զի ասէ Եսայ. Ը 15. Խլուեցի, և չէիմ զգուշացեալ. զի որպէս հուրն շիջանի ջրով՝ նոյնպէս կատակողքն՝ լռութիւք ։ Եթէ պարտի՛ ի միտ առնել առաքեալն, եթէ աւելի կարէ լսել ինքն երկիւղածիւք՝ քան կատակողն միով բերանով կատակել ։

Երկրորդ, զի յիմարութենէ երկնչելն կատակիլ չյանգուցանէ, որք կատականացն են արժանիքն ։ Քանզի չարժամ չարքն կատակին զբարին՝ է այնպէս՝ իբր թէ կոյրքն կատակելոցն զառաջս. և կաղքն՝ զուղղաքայլսն. ուստի ասէ անհնարս, հանգամանս մեզ պարտէ լսել զնախատինս յիմարաց. և նախատելի հատարել զնախատինս նոցա. ոչ որ առաջ ունի զիմաս՝ ոչ խոստանայ զկաղն՝ եթէ կատակելոցն՛ ի նմանէ վասն ուղղադնացութեան. և ոչ որ ոչ դաւանողէ յիմար՝ զայն, որ կամելոյն նմանել կաղին, տարտարեցին պարտ է կատակել զկատակողսն, և ոչ հեռանալ նոցա. ուստի ասաց Ծերոնիմ՝ եթէ կամ փախիր յաչխարհէ, կամ ծաղր արա զնա, և զրա՛ ի նմա. և յիրս բազումս ծոյլ զբնել յիմար ։ Իսկ եթէ ասիցէ ոք. բազումք են կատակողքն, և ոչ կարեմ զգրանալ՛ ի վե՛ր նոցա ։ Ասեմ՝ է, եթէ ուժ, և որքան օգնականն բարեանց առ՛ ի կատակել զարտուրս. ասէ Սաղմ. ՃԲ. 4. Բնակեսցեն յերկիրն Ծիծաղեացի զնոքօք. և ինքն Տէր արհամարհեսցէ զնոսա ։ Եւ դարձեալ. առաջնեայ զդարբն, և երկիցին, զնոսա Ծիծաղեացին ։ Քանզի ոչ է նախատինք արեգական, եթէ չղջկանն ոչ կարէ նկատել՛ ի նա ։ Ընդ՝ չղջիկանք են. զարուց այս դիշեր մեզոցն լուսաւորէ. և լոյս առաքինութենեցն կուրացուցանէ ։ Չայտիսուացս ասէ. Եսայի. Ե. 20. Վայ որք ասեն զչարն բարի. և զբարին՝ չար ։ Դարձեալ. այնոսա, զի ոք կատակի՛ ի չարացն, հաստատի գոլ բարի. զի ասէ. Առակ. ԺԳ. 2. որ գինով ուղիղ, և երկնչի՛ ի Տեառ, խոտոր յայնմանէ՝ որ գնայ՛ ի չարահամբաւս նաւաստիսն ։ Դարձեալ. նախատինք այնպէս աշնպիսեացն է գովութի՛ և

և

և գովութիւն՝ նախատինք . զի առ աւելն անհաճոյ լինիլ չարացն՝ է գովել . վասն զի նոյն է գովել ի գարշից , և գովել վասն գարշելեաց ։

Երրորդ . յիմարութիւն է ամաչել յայնմանէ , զորմէ պարտի պարծիլ . քանզի որ ի առնելոյ զբարին ամաչէ յայնցանէ , որք առնեն զչար , այնպիսին ամաչէ՝ վ ա յ ա յ ո , զի է առողջ ի մէջ հիւանդաց . որ ի մէջ գողաց . և գեղեցիկ՝ ի մէջ ագետաց . իսկ այսպիսի կատաղեալք առաւել են յօժարելիք՝ քան փախչելիք . զի առնեն զմարդն երանելի . որպէս ասէ . Մատ. է. ։։ երանի է ձեզ՝ յորժամ նախատիցեն զձեզ , և ասիցեն զամէն բան չար զձէնջ առուտ վասն իմ ։ Վասն որոյ ասէ անէնքա . ոչ բաղմաց , այլ թէ որոց հաճոյ լիցի նոցա , խորհեաւ ։

Պարձեալ . գարշելի երեսաց այսպիսի առնեն , վասն զի չարագործ ունին զինքեանս առ ինձ , և առ ինծայինս ։ Ար ինձ՝ երկեր կեր ալիս . այսինքն , բաւ այնմ որ է Տէր . բաւ այնմ որ հայր . և բաւ այնմ որ փեսայ հոգւոց ։

Բաւ այնմ որ Տէր . յորժամ առնէ հաճարի խոստովանիլ զնա Տէր , առնելոյն յայտնապէս զհաճոյս նոր , ասկայն ոչ առնէ հաճարի խոստովանիլ Տէր զաստուածայ առնելոյն յայտնապէս զհաճոյս նոր . քանզի ոչ ինչ է աստուածային խոստովանութիւն Տէրութիւն քան հաստուածանալն զհաճոյիսն նոցա բութիւն . այլ արդ՝ զնշանս առ առնոյն բարձեալ ի ձողոյ առնէ յայտնապէս՝ որ կամի հաճոյանալ աշխարհի ։ Իսկ զնշանն ասէ ի Յովհ. Ե. ։։ բարձրացուցէք զնշանն ։

Բաւ այնմ որ հայր . միով առնէ հաճարի զիւրաքանչիւրն , զհամբերութիւն , և զայնպիսիսն , որք ևս առաքինութիւնք կոչի ։ Այնպիսին նմանի գրոց աշակերտի առնէ , որ հայրն իւր գիշեր հանդերձ ձիւ եկն ի ուսանել , և նա առաւօտ հատարկեալ ոչ նստոյց զնա ուսուցանել ընդ ինքեան , և ընդ ընկերս իւր , այլ ընդ ապաստարան . և յետ ուսելոյն յորժամ տարաւ զհայրն ի անէնեան , և հարցեալ , թէ զինչ լոյծ բերեալ նմա . և պատասխանի . բերի քեզ Յովհ . այլ զի ուրացար զիս , և առաւօտ հատարկեցար , և ևս ուրացայց զքեզ . և յայտնեաւ զոչ ինչ առնելոյս յիմոյ ։

Իսկ բաւ այնմ որ է փեսայ հոգւոց , չարաչար ունի զի զինքն առ ինձ , յորժամ ոչ ինչ պատճառ ունի խոտելոյ զնա . քանզի ոչ է գտեհիկ , այլ աղետական . զի ասի . Առակ. Լա. ։։ աղետական է ի դրանս այր նոր յորժամ նստոյն ի մէջ ծերոց բնակչաց երկրի ։ Վասն ոչ է ապերջ , այլ գեղեցիկ տեսլեամբ քան զամէն որդիս մարդկան . և պայծառութիւն ինչ ներհակ լուսոյն . որպէս ասի . Յովսաս. Է. ։։ Էա Ջաւագայիթ փառաց . Էբրայ. ։։ Դարձեալ . զի ոչ է շնացող այլ օրինաւոր . քանզի զարմանալի է ընդ մոլեգնութիւն յիմարացեալ , զի առաւօտ հատարկի խոստովանիլ զերկնաւոր փեսային , յորմէ ունին զամէն բարութիւն . և ոչ առնչին զայնմ ձեզ զինքեանս վասն աշխարհի , յորմէ ունին զամէն չարիս . ուստի ասէ Էրեմի. գ. ։։ Որ անդառնայ կին զիամանի իւր . այնպէս ան գառնայ զիս ասէ Տէր . Ալ ոչ այնպէս առնէ այդ երանելի հին ան , որ առայ . այնմ եմ խոսեցեալ , որում հրեշտակք ապաստարին . ընդ որոյ գեղեցկութիւն զարմանան արեգակն , և լուսին . ով հոգի . փեսային քո մեռանելոյս պատերազմաւ առաքեալ զքեզ , զոր և ոչ մահն կարաց որոշել ի սիրոյ քումմէ ։

Դարձեալ . այնպիսի առնէ զինքն չարաչար ունին զինքեանս առ ինծայինս . զի ինչ , առ գործս բարիս , յորմէ առնէ հատարկին առնել զնա . և այն զի

միայն վասն բարւոյ գործոյ պարտէ ապաւէն պատուոյ, և մեծարանացն ասէ Աստուած ։ Ժդ. 21. ամ գործ ընտիր արիւթատացի ։ և որ գործեցէ զնա, պատուեսցի ի նմա ։ Քանզի յորժամ պակասեսցի փառք աշխարհի, յայնժամ ստացի փառք վասն բարւոյ գործոց ։ Իսկ որ խնդրէ զփառս աշխարհի, զրկեսցի յայնմանէ ։ որպէս ասէ ։ Սաղմ. 13. Ո՛չ թէ ի մեռանիլ խրատուն առցէ ընդ իւր զնա ։ և ոչ թէ ի ջնջեն փառք նր ընդ նմա ։ Իսկ բարւոյ գործն փառաւորէ զմարդն։ երեք կերպիւ ։

Նախ՝ լինելով նմա ուղղիչ՝ յորժամ ի չարէն զնա մարիմաստ բարեկամքն ։ որպէս ասէ ։ Տեսլ. Ժդ. 13. միայն գործք նր չորան գնեսո նր ։

Երկրորդ ։ պատրաստելով նմա զինւոյ յաւիտենական պատկին ։ զի ասէ գրիգորիոս ։ եթէ նոհազանդի ապաշխարութեան մեր խոստացեալ ողորմածութիւն, ապա ապա ընդ կենդանի պակ մեր յանկոյ ։

Երրորդ ։ զարդարելով զնա երկրի հանդերձիւ ։ զի ասէ ։ Սաղ. 10. Կացեր գնեսոյ ընդ աջմէ քումմէ ի հանդերձս ոսկեհուռս զարդարեալ, և պատճառեալ, այսինքն, բարի գործքն ապարելով մերով ։ Ընդ երեքեանցս այսորիկ հետևեին ապրգարոյն ։ Իսկ քրիստոնեայն՝ որ ոչ ունիցի զսոսա ։ է ստուեալ դի, և որդնալից ։ զի հաճաս առանց գործոց մեռեալ է ։

Այսն երկրորդին, այսինքն, հնարիւ, որք ընդդէմ սանթոյ, գիտելի է ։ զի են ։ ջ. Ընաջինն է նախատինքն, զոր Քս կրեաց վասն մեր ։ զորմէ կանխաւ առաքս Ողոց ։ ե. 10. մատուցէք հարկանողաց իւրոց գծնաօս ։ լռելի նախատանօք ։ Եթէ որ առեալ նկատէր ի նախատինան Քսի, որ այժս կախեալ կայր գնասէն ի ինան գիսի զառնկն, յորժամ հրեայք յամ կողմանց էջ ողեալ էին անդ, առաջ ինչ հանգերձ գնախատինս

իւր ։ Ընդ նկատեալս այս յորդորէ զմեզ առաքեալն Եբրայե. ժբ. 1. հանքերուեք ընթացուք ի պատերազմն, որ առաջի կայ մեզ ։ հայեցարուք ի գործարարն հաւատոյ, և ի կատարիչն Յս. որ փոխանակ ուրախութեանն, որ նմա առաջի կայր, յանձն էառ գխաչ ։ արհամարհեաց ամօթ ։

Երկրորդն է ի միտ ածել գնա խոստմունս արդոյն ։ որպէս ասէ ։ Եբրայե. ժա. 24. հաւատով մեծացեալ Մովսէս ասէրաց, ուրացաւ կոչել որդի դստեր փարաւնի ։ կալեալ հանապարհաս գնախատինս Քրի, քան զմեծութիւն գանձուցն եգիպտացւոց ։ Եւ ի Գործ. է. 41. ասէ. գնացին առաքեալքն խնդութեամբ յերեսաց ատենին ։ զի արժանի եղեն վասն անուանն Յս ի անարգիլոյ ։

Երրորդ ։ մեռածումն ամենայն, զոր կրեցին յատաղոյն՝ զոր այժմ զանցառանեն վասն ասեաս ամենայն՝ որ աստ ։ ասկայն ոչ գերծանիցին յանմահանել ։ զի ասէ ։ Առակ. 24. յորում երկնչի ամբարիշտն, եկեսցէ ի վերայ նորա ։ Եւ Յոբ. ը. 16. որք երկնչին յերեսաց, անհաստոցն ի վերայ նոյ ձիւն ։ Որ ասէ գրիգորիոս ։ որք կամին ընդդիմանալ կամացն նոյ, այնու կատարեն գկամս նր, որով ջանան խափանել զայն։ և ընդդեմանալով խրատուցն նոյ, հնազանդին նմա ։ քանզի որք զանձի, կամ զչքաւորութիւն, կամ զայլ ինչ նեղութիւն առաքեցեալ նոյ՝ ոչ կամին ընդունել սուր՝ ընկալցին ի հանդերձեալսն բազմապատիկ, և անվախճան ։ Չի ասէ ։ Առակ. ը. 11. Յայնժամ հասանիցէ քեզ երկիւղ զանառապարհորդ՝ աղքատութիւն ։ և կարօտութիւնն երկիւղ զայր ապառաժինեալ ։ Իսկ թէ ասիցէ ։ ոչ կարացեալ գիտել ի նմանէ՝ վա՞ երկոցունեն ։ և ոչ ընդդիմանալ՝ վասն ապառաժինութեն ։ Եւ Եբեմ. ե. 11. ասէ ։ ամենայնեցուն յոյժ ։ զի ոչ երանացան զամենեան յաւիտեան ։

Զորրորդն է ժամածուխն ամենայն այնպիսիկ ։ զորմէ առէ Տէրն Ղուկ. ԺԲ. 56. որ ամենի հանապատեցի զիս, և զբանն իմ. զնա և որդի մարդոյ ամենի ապաշխէ՝ յորժամ եկիցէ ի փառսն իւրում՝ և հօր , և հրեշտակաց սրբոց ։

Լակ վասն կառավարողացն զբանի գործոցն՝ դիտելի է . զի յորժամ յեռանեն եկեղեցւոյ , որպէս և ես բնութիւնքն . քանզի առաքեալ կոչեալքն ամենեքեան ոչ էին մեծագոյն քան զմեզ՝ այլ ունէին զիս այնպէս հաճոյ է ՚ի՝ որպէս մերկութիւնն հոգւոյ . և ոչ ինչ այնքան անհաճոյ է նմա՝ որպէս որդելութիւն մերկութեան հոգւոյ . ուստի ոչ երևիցի քրիստոնեայք , այլ առաւել են նեռինք . այսինքն, ներհակքն Քրիստոսի ասի , ։ Յովհ. ։ ։ ասդիկն իսկ նեռինք բազումք են ։ Քանզի որպէս նեռն , և անհաւատքն՝ հալածեն զիրաւն . այսպէս և ոչքան հալածեն զիրաւն ապաշխարութիւն , և ոչ ասեն թոյլ զղջացելոյ բառնալ զնա ։ Ալև են մեռանիլք Քրիստոս . զի նոյն բերրութիւն մեռանելն ՚ի Քրիստոս , որով կերակրին ՚ի անդառնոյ նէր . ապաշխարեն են ամենայնիւք ՚ի յիմ՝ խոստանալով զպարտեսն նէր. և առ յաղթեալ եկեղեցին՝ զմկրտոյլ զնա ՚ի յապաշխարութիւնէ , որ ի նեն նեռն ՚ի գործմանէ մեղաւորացն. և ՚ի զինուորութեն . զի ոչ ասեն թոյլ բերկրիլ որդեսովքն , զորս ծնաւ բաղում երկամբք . զորմէ ասէ . Յովհ. ԺԶ. ։։. Կին յորժամ ծնանիցի տրտմութիւն ունի . ապա յորժամ ծնեալ որդի արուս , ոչ ևս յիշէ զնեղութիւնն վասն խնդութեան , զի ծնաւ մարդ յաշխարհ ։ Գործեալ . վերատին ՚ի խոյր հանեն զՔրիստոս . ոչ ասի . Երեմեայ. ԺԱ. 61 Եւ բանեցաւն զգաւազս նէր , բան Սաղմ. ։։. որ ասէ . ՚ի վերս ցանեսց իմոյ յանէին . զի յանդրուանին՝ զհոգիս՝ յաղագս որոց յանձնէաս զանձն ։ Կան ամենայնին ՚ի յիմ կերան , յորժամ զապաշխարութիւնն բժշկեալ վերն գործեալ խոցոտեն . և գաղտեալ հեղեալն ՚ի բանեն աստուածոյ՝ գործեալ ասեն ընծրանել ։ Որք թէ ասիցեն . քան

Արդ՝ բազում են՝ որք ցանկանեն զնա գտանել։ Ասացին ենք՝ զի՝ ի քաջ հանել՝ ի հոգւոյն զնամ քարն. և ինքն ելոյ ինչ անգ. առնել զայն կերպաւոր, և ազատել զնա։ Եւս այլ ասացեալ անգ քարոյ խիզ։

Վասն առաջնոյն ասէ օգտաբեր նա. որպէս քարամանք փոխեցոյ շամանքին, և հոգիացքն ջրաւիր լինին. այսպէս և չնորհքն՝ ի քաջ հանին՝ ի հաւատացեալ. և առեալ լինին խոնարհեալ։ Եւ երկրագրեալ ասէ. որպէս խոնարհեալ ինն ջրաւիրսն առնէ զնամ մեղս. այս պէս և հաւատացեալքն զնամ առաքինեալ են։

Վասն երկրորդին ասէ բանաստեղծն. եթէ ասացի քեզ չնորհք խնամեալ, և գնեալ պանծալի, ազատեցաւդ զնամ հաւատացեալքն՝ եթէ հիմեալ. և ապականելոյն՝ եթէ՝ ի վէր գոյիցէ. քանզի չէ ապրեալ ոք ի մեղաց քոց հնձէ առեալ։

Վասն երրորդին ասէ Օգոստինոս. որպէս գիմրեթեաձևն՝ ի քաջ հասէ գիմրեթեացն ապաւքաստ՝ ի վէրս նորա. այսպէս և հաւատացեալքն չնորհքն։ Ուստի սէին ասաց յաղէքսանդր՝ քանզի անասնեղն զնա հաւատալ, պատրաստ է ինձ տալ քեզ գիմրեթեալ, այլ ոչ ուրեք գտանի՝ ոտ քանզանիցիս զնա։

Երկրորդ՝ զի՝ ի նորէն մեռանիցէ զնամ չար. վասն զի նա է թագաւոր նոր մարդեացն հոգի. ուստի ասէ և մեռանցէ մեղք. զորմէ ասէ առաքեալն. որ հոգի՝ ի մեղաց մեռաց։ Եւ Եւսայի. Լեր ։։ վասն՝ ի պատկի հաւատացեալ։ Քանզի ապ քան զոր արիւնակի թագաւորի ուներ քանզ ինքեան զգօրս մարդեացն։ Ուստի Ամբրոս. Ք. ։։ Ուր ասէ սկիզբն մեռանց հաւատալ. յաւէրտս. որ ուներ զնա՝ զգայն ունիցէ ոչխարքն. մեռանց քեզ։ Քանզի ի նոր ծնանել երկրորդ հոգեկանացեալ ինքն։ Եւ այլ ։ Դարձեալ. մեռանց ինձ այս որպէս զնա։

զնամ. ոչ ասելոյս ասելիքն զայն ոչնոյնչա, այլ ցանկանալոյ քեզ. և ասէ՝ զնամ մարդ հաւատացեալս. որ նորոգեալ ասելիքն զայն։ Ասելիքն. ոչ ես չնորհքս ասէ. կամ ցանկանալոյ քեզ ոչ ինչ խոտորեալ զիրենս ինձ ոչ ասէ. և ասելոյ ես ինձ ասելիքն զայն ասելիքն. և ասելոյ, որինչ հիմեալ ես կոչեալ ինձ ասելիքն ոչ։ Ասաւ և Պետրոս ինձ ասելոյ սիրով և ցանկանալոյ քեզ ասաց գիմրեթեալ. քանզի ինչ քեզ չասէ. այլ Տէր ես կոչեալ զնամ՝ ասելիքն. այսինքն, հաւատալ. և ոչ ինչ խոտորեալ զիրենս ոչ։

Գ. Լ. ԺԸ.

Յաղագս գործոյ ինձ հաւատասելոյն։

արդեաք է Տէն ասէ մեծասիրտ։ Ասաւ ժգ. ։։ Ամէն ոչ ասէ Օգոստինոս, ոչ ինչ է այնպէս ասելիքն ասէ՝ որպէս հաւատացեալ ինձ։ Քանզի ինձ ինձ ասելոյ զնամ մեղս ասէ ասէ. այսինքն, զաւասելոյ. զաղօթասելոյ. զանապատասելոյ. զաւասելոյ. զնամ ասելոյ. (ի յորս ինձ ոք ընդունելոյ, ոչ կարէ զայն հաւատասելոյ ի վէր՝ վասն նոցին գործոյ ասելոյ ։) այլ և ասաւ Հոգի գործոյ ի հաւատասելոյ. վասն զի ի յայլ մեղս երեսի ներսեալ ինձ այլ ի հաւատասելոյ ոչ. զայր արժանակ. ինձ ոք գտանիցէ, կամ յիրեն ասել, ինձ ոչ ասելոյ, և առաքեալ և պատմիչն ասէ. յաւիտեան զի ոչ ասելոյ. այլ հաւատասելոյ զայն ինձ կարէ ասել. քանզի ոչ ասելոյ ինձ հաւատասելոյ զնամ ասելոյ ։ վասն զի յոյնէ եղեալ է, և զայն ասելոյ ինձ ասելոյ զնամ մեղս ասելոյ ինձ հաւատասելոյ ոչ։ Ասելոյ ինձ ասելոյ զնամ ասելոյ ինձ հաւատասելոյ ոչ։

զինագործսն՝ խնդրել զառաջնութիւն ըստ քանզի ոչ է բաւական հպարտութիւն՝ եթէ ոչ ունիցի զինչութիւն՝ կամ զինագործութիւն. եւ զժարսն զայն առնել, քինէ անօգուտ մարդկանէ։ Առաւ խնամս եւ. 8. առ ի զինագործսն հպարտանալ զանազանութեամբ իւրաքանչիւր զինուց. եւ կամ զի ոչ ոք ապրեցուսէ ինձ զինագործ լինել ձեզ։ Դարձեալ յորժամ հպարտութիւնն առնուցու զմարդ, ոչ գիւրաբեր լինուս զինս, որպէս եւ ոչ խաղաղարար յորժամ առնու զանձն։ Առաւ Սիրաք. 10. ի մոդուխս հպարտացեալ ոչ երեսին առաջնութիւն։ Դարձեալ. նման է անդրանկին փարատանդի. զոր որոց մեռանիլին ազատին որդիքն իւրացուցեալ։ Այս է ձանձրանալ զորիս, որ ընդ հպարտանալին զանձն։ Այս է անարատութեան բորբ, որ ընդ հպարտանալին զանձն

Ընդ ամբարտաւանել ամբարշտին՝ այլմ աղքատս ։ Դարձեալ . հպարտն է ամենևին անառաքելի քնելին . քանզի առ նմա իմաստութիւն վասն նը , եթէ անառաքելի է՝ քննելին . զի է անէծքդ՝ ի գիշերս . ի գնացս բարձրադարձանոց, և ձառադիմ՝ ի հայելուածս . արձնաբուռս ունի գոյս . միշտ նկրտի՝ ի բարձրագոյն տեղիս . լուսագունեայ գոյն գինեն քաղցր լինել նախանձայր . արարիչ՝ ի վճիռս , ի բանս , և՝ ի գործս իւր . և ոչ առնէ հաստատեալ զարժանահաս պատիժն ։ Եւ ոչ միայն վնասէ քննելին անարհամարհելոյն , այլև հոգևորապէս . քանզի ապականէ զնա յոր օրինակս իւրում . ուստի Յաղագ ա։ ասէ նաև յամառութեանց ։ Այր ասէ անկնին . ձանաւն է հիմնադրեալ տարածանելոյն . և առաւել նշանակէ զհպարտութիւն , որ իբր ևթէ առաւել քան զամենեսեան պարտաւանդէ . և այս է սէր իշխելոյ . յորմէ հպարտ ոք առնելոյ կարօտանայ . քանզի պատնիկ , և գողք , որ քան կարն է՝ ծագուցանեն զմեղս իւրեանց. իսկ հպարտն յայտնէ՝ որքան կարէ . զի այնորիկ ապականէ զանձնարհս . և այնքան զօրացեալ է այժմ , մինչ զի հպարտանայ՝ ոչ ի վերոյ ընկերին՝ ոչ հասարի մեղք ։

Ինգերորդ , զի խոտ զարարչին ։ ասէ . քանզի նա՝ ի մէջ այլոց մտանէ՝ եւ զնախատինս՝ ի յանձ , յորժամ առաջին հրեշտակն կամեցաւ հաստհաստատել նախ ։ Դարձեալ . ոչ ինչ նախատինք՝ ի մեղացոյ ինչ ածի առ նա ածի , որ ոչ իսկ անդ հպարտանէ ։ Այլ նա մարտնչի ընդ այդ , յաւէտ ժամ՝ յաւէտ ուրեք , և յաւիտեան անձին . քանզի ոչ այնպէս այլ ք մտանեն . քանզի ապականեալ են միմեանց՝ ի հպարտանալ , և՝ ի սէր տեղեաց . իսկ հպարտանէ՝ ի հպարտանալ , և՝ ի սէր տեղեաց ։ Դարձեալ յայլ տեղոյ զգուշանալ ի յաւետս տանէ . իսկ գինարբուքն

զպատկի ։ Հողին հիւսիսոյ է փչուելն առատանալն , որ առատացեալ է ըստ սերոյս հպարտացոյ ։ Ի լեառնեն այս հրեշտակին փոխեցուս՝ ի տուտանայ և նախանձոտ՝ ի գազանն . որ երևելոյ եղեն՝ ի յառաջկոյս՝ վասն որիմանալոյն ևն . և առ իւր՝ ի յեռանդեան՝ վասն յաւերտակողս ևն ։

Հպարտ . զի հպարտն նեղացուցանէ զընկերն իւր՝ յորժամ լայնացուցանէ զինքն , և նա խոնարհ առնէ քան զնա ։ Եւ զլայնանալ ասէ ամանի . Առակ. ի. 5. Լայնեն զդրատանակս իւր եւ ընդ . և երկայնեն զբաշա հան զերծելոյ իւրմանէ ։ Եւ Առակ. իբ. 25. Որ պարծի , և ընդ արձակի , գրգռէ զկռիս ։ քանզի պատիժն երևի՝ եթէ կամի նաւել՝ ի վէր պարանոցն այլոց ։ Կա և հպարտն խոտ զընկերն՝ ի պարսի իւրում . և նեղացուցանէ զնա քանիս , և գործով ։

Վասն առաջնոյն ասէ Սիրաք . ԺԹ. 24. Որպէս գարշելի է հպարտին՝ խոնարհութիւն , այսպէս և մեծատան՝ աղքատն ։

Վասն երկրորդին՝ ասէ . Առակ. Ժա. 2. Ուր լինի հպարտութիւն , անդ և նախատինք . զի որպէս առատութիւն լեռնաց վերոյ՝ ի վեր քղխէ զգարշահոտութիւն . այսպէս միտք հպարտ արտաքերէ զբանս նախատանաց , և անարգութեաց . ուստի ասէ Սիրաք . Ժա. 32. Որպէս քղխին ի վեր գարշութիւնք յորովայնից հոտնցելոց . այսպէս և սիրտ ամբարտաւանից ։

Վասն երրորդին ասէ . Առակ. իբ. 3. զինն , և առաւ ի Նաբոթա պարտս հպարտից . քանզի վասն հպարտութեանն ոչ երկնչին հեղգոյ զարեան ընկերի ։ Եւ հպարտքն ոչ եթէ միայն ինքեանք նեղացուցանեն զընկերս իւրեանց , այլև լինին պատճառք՝ զի և յայլոց նեղեսցին . քանզի վասն ամբարտաւանութեան իշխանին պատժին հնազանդեցեալքն . որպէս ասէ . Սաղմ. ճ. 3.

մեծ ղեմարեա էր : Իսկ ընդդիմ դէմ ելանէր
այնմ որ ոչ ձեռնտէ ի ներումն
մեղաց ուրումն , այլ և հպարտ
մարդն բարձրանայ ի վեր այ :
Գիտացի ասէ կամի՝ զի հեղգութեան
զինն նուա ի յոյնս , որք են բարեբ ,
և քան հանապազ բանականութեն :
Իսկ հպարտն կամի՝ զի կատարեա
զնա զհասն ներա՝ ելիցէ բարեբ , և
ելիցէ շատ . ելիցէ քան հանա-
պազ բանականութեն՝ և ելիցէ ոչ :
Դարձեալ հպարտն հրաժարի յեղ-
ի ած Աբրամ . Ժ. 14. Ակիզբն
հպարտութեն է ապստամբել յած .
զի ոչ կամի հնազանդել և պաշտել
զնա : Դարձեալ . յարձակէ
զիարատ ասէ , զի ած Բնութեա-
տու , պատնիցն անհանգստացու-
ցանել զինքն . անբրատէն ելանէ
զընկերն . իսկ բարձրամիտն՝ որ
քան է՝ ի կողմանէ իբրեն՝ անարգէ
զայծ . յորմէ զիարատ՝ որ հնոյն
այ է , յարձակէ ինքեան : Դար-
ձեալ՝ է կատարելոյն . զի իբրև
զկնաւոր պաշտէ զկնան իւր . զոր
ի ած Յոբ . ԺԸ. 25. Ակիզբն
զձեռս իւր ընդդէմ այն , և ընդ-
դէմ անձնասպառողին զօրացաւ .
ընկալցուս յանդիմանութեան նորա բարձր
պատուոցաւ , և զինեալ՝ զիրա-
գնեալ ուրեմբ : Որ ած ակնիբիր,
անբրատալ զձեռս ընդդէմ այ՝ է
յառնելով զդատաստանսն այ՝ յոր-
բանիալ ի գործս ինքեան : Եւ
ընդդէմ այ զօրանալ , որում ինքն
ասէնալ լինել երկարել՝ և յաջողել
ի չար գործս իւր : Բարձրացաւ-
բանեցաւ ընկճանալ յանդիմանութեան այ , որ
հանապազ ընկճանալ ընդ ինքեան
նորա : Ընկնալ զիրացեալ ուրեմբ
է հպարտացելոյն ժողովանալ ընդ
ընծոյ : Դարձեալ՝ հպարտն յած
ակնկալէ ուղղիլ՝ քան այնմ որ
է անիրաւ , և քան այնմ որ ի վար-
նան . քանզի ասէ Տէրն . ար ի-
նամ արձիծ , և օ . այծիցն ,
ակիզբն , և կատարած : քան այնմ
որ անիրաւ է , է պատրաստ առ
բարեաց . արդ՝ ակնկալէ ընդ-
դէմ անձին այնմիկ հպարտին՝ քան
վասն

փոխանակին՝ քան այնմ որ առնէ զգործս իւր ոչ ի փառս այլ ի ցոյցս մարդկան. որպէս ասէ. Առա. Կիպ. ։ ։

ԳԼ. ԺԹ.

Դարձեալ Յաղագս գործոց հաւատոյ.

Երգեսա Տէր յանձն իւր՝ և ասէ Տէր ամենայնի, թէ գործեցուցի զնոսա հաւատովք. Ամոս. գ. ։ Որպէս ասէ Տէրն, որով չափով չափէք, չափեսցի ձեզ. Ընդ՝ զի ի վերնագոյնէ առաքեալ, թէ որպէս ունին հաւատոյ զինքեանս առ ամենայնի. այժմ տեսցուք, թէ որպէս ունի ամենայն զինքն առ հաւատս։ Եւ դիտելի է. զի ամենայն անարգէ զհաւատոյն. գարշի, ասէ. և սիրէ է առաքեալն իւր։

Վասն առաքելոյն ասէ Գրիգոր Բիւռ. որքան փառաւորագոյն ևս առաքեալ մարդկան, այնքան անարգագոյն առաքեալ այր, և հրէշտակ։ Ի յորոյ նշան՝ ընկենու ամենայնի զինաթափսն, և բարձրացուցանէ զնոսա. որպէս ասէ. Ղուկ. ։ ։ քակեաց զհզօրս յաթոռոց, և բարձրացոյց զնոսա։ Դարձեալ. անարգագործութիւնք մարդոյն ամենայնի ընդ հաւատոյն. որպէս բարձրանալ՝ որ էր ծառայ, ընդ ազատականացն որդւոյն առնէ զամենն։ Եւ Օգոստինոս ասէ. կարօտ էիր ամենայնի, և արդեամբ ընտանացուցանել զհպարտ ժողովուրդն եդիպտական. այլ առաքեալ զգեստս, և զմժեխս, զի անարգ երեսք նոքա ձիոյն զմարդկային հպարտութիւնն։ Նմանապէս անարգանօք բժշկէ ամենայնի զհպարտութիւն. քանզի երբեմն ի մոլ ասէ ամենայնի առ հաւատացեալսն կանել՝ ի գարշելի բնէ մեղս. զի գարշելութեամբ այնոքիկ բժշկեցին զհպարտութիւնն. ուստի ասէ գրիգորիոս. որ բարձրանալոյ առաքելոյ նոքիցն, մոլութիւնք գառնայ ի խոնարհութիւն. որ ընդունելով զառաքելութիւն հպարտանայ, խոցի, ոչ սրով, այլ բուժականաւ դեղով։ Ընդ՝ որ բժշկական դեղով խոցեալ լինի, ամ խոցուածով բժշկել զնա. և քանզի այսմ որ առաքելութիւնք հպարտալ լինի, մոլութիւնք բժշկեսցի. վասն զի ամ ոմն երբեմն ուժգ վասն հաւատոյ ազատեղ մեղաց, զի խոնարհեսցի հպարտութիւնն։

Ա՝ երկրորդին, և վ՝ երրորդին ասի. Առակ. ։ ։ վեց են՝ զորս ատէ Տէր. և յեօթնեղէնորդին գարշի անձն նր. այսինքն, զաչս վերատեսուածս։ Եւ Սիրաք. ժ. ։ ասելի է առաջի այր, և մարդկան՝ հպարտութիւնն։ Եւ յիրաւի ասելի է այր, զի իւրացուցանէ ինքեան զաստուածոյն. այսինքն, զտիրելն։ Առելիէ մարդկան, զի կամի զնոսա նոաձել ինքեան, զորս բնութիւնն արար հաւասար։ Նաև առելագոյ լինի՝ ի նմանեալսդ. զի հպարտն ասէ զհպարտն. թէ ոչ էր իրեն եղբարք, և միոյ հօր որդիք. այսինքն, աստուածայն։ Վ՝ զի թէպէտ իւրաքանչիւրոք բնական ունասուկ սիրէ զնմանն իւր. այլ ամբարտաւանն երանէ՝ ի կանոնէ այսմանէ. որպէս և երանէ՝ ի բնութիւնէն։ Իսկ զնոսարհն ամենեքեան սիրեն որպէս զիւրեանս իւր. քանզի ամենեցուն հնազանդի. և հնազանդելովքն իրր թէ բարձրացուցանէ զնոսա. ոչ ամբարտաւանանն ընդ վայր հարկանէ։

Եւ թէ ասէ զնմութիւնս զայս, յայտ է հինգ նշանաւք։ Առաջինն է, զի ի կեանս այս յայտնապէս յոչ ինչ գարձուցանէ զհպարտսն, միոյ զի և ոչ մեռեալ յիշատակ նր. որպէս ասէ Սիրաք. ժ. ։ և ։ կորուսանէ ասէ զյիշատակս ամբարտաւանին. և չորացուցանէ զարմատս ազգոյ հպարտոյ։ Եւ Սաղմոս. Լէ. ։ Տեսի զամբարիշտն վերացեալ՝ և բարձրացեալ՝ անցի, և ահա ոչ էր։

Երկրորդն է, զի բառնայ ասէ

զանց արարեալ եղեւ իրրև զի ի մեղ[ս]
առնուն՝ եթէ կարելի լինի խոտո[ր]
առնել . ոչ ասեմ ։ Այլ եթէ ոք ի մեղս
մահու մեղանչէ , ասէ , զայդ ես ոչ
ասեմ զի աղաչեսցի ։ Ամենայն ան-
իրաւութիւն մեղք է , եւ է մեղս ոչ
մահու ։ Ամենայն որ ծնեալ է յԱս-
տուծոյ , մեղս ոչ առնէ , զի սերմն
նորա յնմա կայ , եւ ոչ կարէ մեղա-
նչել , զի յԱստուծոյ ծնեալ է ։

Երկրորդն ի նախատեսիցն մահ-
դ , որ կամելոյս լինիլ գիտելոյն
սրտից զնա . եւ եղեւ անդէն ոչ
սիրէ զանասուն ։ Ամենայն ասէ զնո-
նատրաս . կարծեմ , ասէին անա-
ւանքն , եթէ կարելի է խոտո[ր]
առնել ի մեղանչելոյն ։ Ոչ ասեմ ։
Այս ոչինչ է ի մեղս մահու մեղա-
նչել , այլ ի մեղս մահու ոչ մեղա-
նչել ։ Ամենայն որ ծնեալ է յԱս-
տուծոյ , մեղս ոչ առնէ ։ Ամենայն
մեղք անիրաւութիւն է , եւ է մեղք
ոչ մահու ։ Մարկ. ժ. ։ ԺԴ. ոչ ոք
ասէ զիւր ոչ ինչ ։ Ոչ ոք ասէ զիւր
ոչ ինչ

որպէս ասէ. Սաղմ. ԽԵ. 13. մարդ ի պատուի էր, և ոչ իմացաւ. համեմատեցաւ անասնոց։

Երկրորդն ի փարաւոնէ. զի ընդ առնելն զՏէր ոչ հանուցեմ, հրամայել եղև անարդ վերնոցք, որպէս ի վերնադոյնդ առցաս։

Չորրորդ ի սահմանէդ. զի միշտ գեւս խառնարհ էր, բարձրացաւ ինաքանչութենէ. որպէս ասէ. ԻԱիտաս. ԺԴ. 17. ոչ ապաքէն յորժամ ժամ մօրբր էիր յաչս քո, եղեր գլուխ ցեղիցն իսրայէլի։ Ամմ ընդ հպարտանալն ընկեցեալ եղև։ Ասաւ ասէ զինէ. զի արհամարհեցեր զբան Տեառն, արհամարհեցից զքեզ Տէր՝ լինել Թագաւոր ի վերոյ իսրայէլի։

Հինգերորդ. ի լծօքսանդ որդւոյն սաղօմանի. որ հպարտութենէ իւրով սատակ. Ահաւադիկ իմ առաջի է քան զինձ հօր իմոյ։ Որպէս ասէ. ՅԹագաւ. ԺԲ. 10. և ես. և զինէ գլուխն անկումն նորա. ուր ասէ. Թէ ոտքերս հօրեղբաւր աճապարեաց եղանել ի կառս իւր, և փախիլ յերուսաղէմ. և արհամարհաց խրատել զառնէն զամբէ։

Վեցերորդ ի սենեքերիմայ. զորմէ ասէ Եսայի. Ը. 29. հպարտութենէդ եղ յանգնջս իմ. և եդից օղ ի յունջս քո. և զանդամահատեցից ի կրկին քո. և դարձուցից զքեզ ընդ նոյն ճանապարհն՝ ընդ որ եկիր։ Եւ զինէ ասէ վասն անկման նոր. եղ հրնշտակ Տեառն. և սատակեաց ի բանակէ անտի տասնհինգ հազար. Ե. ձե. ՟ռ. և ինքն ազատ նաւ յորդւոց իւրոց։

Եօթներորդ ի նաբուգոդոնոսորայ. զորմէ ասէ Դանիէլ. Ե. 20. քանզի բարձրացաւ սիրտ նր, և ոչէն նր զօրացաւ յամբարտաւանութիւն, և անկաւ յաթոռոյ Թագաւորութենէ իւրմէ. և պատիւն բարձաւ ի նմանէ։

Ութերորդն ի հողէ փեռնեսայ. զորոյ հպարտութենէն ասէ Յուդիթ. Ձ. 2. յորժամ դադարեաց ի խօսելոյ զայս ամենայն բանս, ասաց առ ամենայն ազգսն. Սաղմ. ԺԷ. 18. զորս ասէ ոչ ոք ի մարդկանէ. զորոյ անկումն ասէ զինէ. Է՛ն մարգարէն այդպիսացեալ քան զնա ի տունն Եհուդայ։ Չորրորդ ամենեցունց ազգաց. ասէ Սաղմ. ԺԷ. 18. զորոյ անկումն ասէ զինէ. Է՛ն մարգարէն այդպիսացեալ քան զնա ի տունն Եհուդայ։ Չորրորդ ամենեցունց ազգաց. ասէ Սաղմ. ԺԷ. 18. զորոյ անկումն ասէ զինէ. Է՛ն մարգարէն այդպիսացեալ քան զնա ի տունն Եհուդայ։ Չորրորդ ամենեցունց ազգաց. ասէ Սաղմ. ԺԷ. 18. զորոյ

ամբարտաւանից խոնարհեցուցանեն ։ Եւ ձիր. ՟ի. ասի. Տէր խորտակէ զբիլն մեղադրողաց ։ Եւ յիւրաքանչիւր տեղի ասէ զբիլն , և ոչ զձեռն , և զոտս . զի յատկապէս երևիւր հայրութեանն յուշանս պարտացին ։ Եւ Թագ. ժե. ՟ի. ասի . անձն որ գործիցէ ինչ հայրութեամբ ի բնակաց , կամ ի կից , առաւելացի ի ժողովրդենէ իւրմէ ։ Այր գիտելի է . զի զայլ մեղս հրամայեցաւ ետ քաւել պատարագօք . այլ զհայրութեանն իբրև զայժ ղաղտալի պատժէ յամենա-

նականատիս ։

ԳԼ. Ի.

Յաղագս նեղգործութեանն հայրութեան ։

Ամենեցունց ամբարտաւանք , որք ի տարատարութեան անիրաւութեան յիս յոյժ . Սաղմ. ՃԺ. ՟ի. Լաս բերանդ տուսի , թէ պիտ ետ ձեզ բարկանալ ընդդէմ ամենայն մեղաց . ապայն առաքել ընդդէմ հայրութեանն ։ Քանզի որպէս ոչ առաքել սիրել զառաքինութեանն զոյն , որ յառաջերեալ զառաջադոյն գործութիւն առնէ առ ընդհանուր զոյն , որ ունի զվաստիարատոյն գործս . և այս է հայրութեանն , որ է գործակից ամենայն մելութեանց . վասն այնորիկ ամենեքեան հալածէ ետ զնա ի սկզբանէ . բանիւ , օրինակաւ , և գործով ։ Բանիւ , Դաւիթ. ԺԴ. ՟ի. երիթէջիր՝ բանեցիր ի բերանն տեղւոջ ։ և ոչ ասաց ի միջինն տեղւոջ . և զայս ի յամենեքին հայրութեանն ։ Եւ Մատ. ԺԸ. ՟ի. եթէ ոչ դարձջիք՝ և եղիջիք իբրև զմանկունսն , ոչ մտանիցէք յարքայութեանն երկնից ։ և որ խոնարհեցուցանէ զանձն իբրև զմանուկս զայդ , նա մեծ կոչեցցի յարքայութեանն երկնից ։ Օրինակաւ , յորժամ առ ի կործանել զհայրութեանն , զանձն ուսանողացն՝ զկերպարանս ծառայի առեալ . և լուացս ոտս աշակերտացն . և անարգեցին մեհեանքն վախճանելոցս . վասն որոյ Եսայի. ԾԶ. ՟ի. ասէ զնոսա մերձաւորս ։ Նաև գործովքանզի ընկերից զնոսա ամբարտաւանութեան յայտ եղև ի նախատացուցանել Քրիստոս ։ Ելիւ առաւն հարկանել. որպէս ասէ Եսայի. ԼԲ. ՟ի. կոխան լիցի պատին հայրութեանն . և այս վասն բազմապատիկ անօրէնութեանն ։ վասն որոյ ասէ . ամենեքեան ամբարտաւանք ։

Ա յդ՝ բազումք են անօրէնք նեղգործութիւնք հայրութեանն . զի նա ծնանիլ զնոսա քրիստոնեայ. որպէս ասէ Սիրաք . Ժ. ՟ի. սկիզբն ամենայն մեղաց հայրութեանն ։ Դարձեալ. արարածն ի նոսա բոլոր առաքինութենէ. որպէս ասէ . Սաղմ. ՀԹ. ՟ի. երկ վայրն արածեցաւ ի նմա ։ Դարձեալ . ապականել զնոսա բարութենէ. որպէս ասէ . Գաղատ. Ե. ՟ի. փոքր մի խմոր , այսինքն , հայրութեանն զնոսա զանկռճածն ապականէ . այսինքն , զառաքինութենէն ։ Դարձեալ . զնոսա բարկութեանն ի կրկին . որպէս ասէ . Առակ. ԺԲ. ՟ի. ի միջ հայրացդ միշտ նա կռիւք ։ Եւ Սիրաք ասէ. ԻԸ. ՟ի. հեղգութիւն արկանն ի կռիւս հայրացդ ։ Դարձեալ . վասն զմեռանելոցն . զի ասէ . Սաղմ. Ճ. ՟ի. Ո՛չ բնակիցէր ի միջ տանն իմոյ՝ որ առնէր զամբարտաւանութիւնն ։ Դարձեալ՝ պատրաստ զդատաստանակալ իրոցդայնց . որպէս ասէ Սիրաք. ԻԱ. ՟ի. կատակութիւնք , նախատինք , և վրէժխնդրութիւնք ամբարտաւանից՝ որպէս զառիւծ դարանակալ լինիցին ։ Դարձեալ . առնել կռապարիշտ . զի ասէ. Յեհ. Է. ՟ի. Ջնարդ կարէք հանապազ . զի զիարս ի միմեանց առնուք , և զիարս զառ ի միոյն ոչ ոչ ինդրէք ։ Քանզի ասէ դրիզորիոս . զիարս ի մարդկանէ խնդրեն , զի յայծ ոչ հանապազ ։ Դարձեալ . անանձն գոհասանութիւք . զի ասէ Ովսէէ. ժբ. ՟ի. Եփրեմ ագռաւ ի

հաղիւ ։ Դարձեալ. առ ինձ. որպէս առ. Սաղմ. հդ. 23. առ բարեմասնութիւնն առնելոց քոց ակնարկեալ հանապազ ։ Դարձեալ. մարդոյն ընդ այլ. որպէս առ Յոբ. ժե. 27. լարէ զաղեղն իւր ընդդէմ այլ ։ Եւ գրիգորիոս առ. առ՝ մեղուիցէ վախճան չունի. միայն հոգարտութիւն կայ ընդդէմ նմա ։ Կատարէ զամ մեղս. որպէս առ. Սաղմ. ձ ճ. 31. անբարտաւանք անիրաւեցան յիս յոյժ. քանզի ծոյլ տգէտն է մեղքն, որ լինի հոգարտութիւն ։ Դարձեալ. վասն զմեծութիւն. զի առ Սիրաք. խա. 3. առն յոյժ վարձաւ՝ ընկալցի հոգարտութիւն ։ Դարձեալ. ոչ ասէ թէպէտ հայել ի քեզ. ուստի առ Ջերեմիան. հոգարտութիւն է լեառն եղեալ ի վեր քան զամենայն աշխարհս ։ Եւ գրիգոր առ. այնքան հեռի են ի լուսոյ ճառս, որքան ի խոնարհութենէ ։ Դարձեալ. ոչ ասէ թէպէտ սիրել զքեզ. որպէս առ. Սաղմ. ձ ճ. 70. Առաքեա որպէս կամիս սիրուք նոցա. այսինքն, զի ոչ ատրաճեցիր ի սէր բնակարին ։ Դարձեալ. նոր ածէ զմարդն ի նորոգ առաքեալն. զի առ Յոբ. խա. 23. Նա է թաղաւոր ի վերայ ամենայն հոգարտութեան ։ Դարձեալ. պատրուակ զինքն զդեամբք առաքելոցն եղե. զի առ գրիգորիոս. վասն առնուլ իւր է խոնարհութիւնն, որով չկամեցաւ զդեամբք զինքն հոգարտութիւնն ։ Դարձեալ, առնէ եղջիւրաւորս. զորոց ասէ. Սաղմ. հդ. 11. Ընդ եղջիւրս մեղաւորաց մի բարձանիցես ։ Ա յսինքն, զհոգարտութիւն զի հոգարտութիւն վասն յոյժ զերծանելոյ մեղացն կոչին մեղաւորք ։ Դարձեալ. հաղիւ կարեն խորհիլ ի նմանէ. զի առ գրիգորիոս. չժամանեմն ի խորհիլ ի այն մեղսն, որ ծնանի ի յոյզ մեծութենէ մեղաց ։ Դարձեալ. նուաստացեալ առնէ զինքն քան զամենեսեան. որպէս առ. Ղուկ. ժբ. 11. Գոհանամ զքեզ. զի ոչ եմ իբրև զայլս ի մարդկանէ ։ Դարձեալ. ցանկայ նախատանաց ասէ առ. Մատ. եդ. 6. Սիրեն զառաջադահս ի յարձիթս. և զնախաթոռս ի ժողովուրդս. և զողջոյնս ի հրապարակս. և կոչել ի մարդկանէ ռաբբի՝ ռաբբի ։ Դարձեալ. խոնարհ զպարտաւորութիւն. զի առ Սիրաք. ժբ. 24. Որպէս դարչիլի է ամբարտաւանութիւն խոնարհութեան, այսպէս տալտալի է մեծամտութիւն աղքատութեան ։ Դարձեալ առնէ որպէս առաքեալն զի առ որոյ ինձ. ամ բարձրանալ ես որպէս այնմ բարձրանոմն, որ ասաց, եղիցի գլխոյ իմ առ հիւսիսոյ, և եղէց նման բարձրելոյն ։ Դարձեալ՝ հոգարտութեան է առաքելական, և կիրակուբ առաքնային ։ որպէս առ. Յոբայ. խա. 16. Ընդէ՞ր ընդ հոգանանաս ի ներ քոյ եղիցուն. և ի՞նչ ասիս քեզ մանկիցն իրրև զալջատ խոտ ձառեալ ։ Դարձեալ՝ հոգարտութիւն զինծամեծս բարբառել զինքենէ. ոմն առ. Ածուխ. գ. 14. Ո՛չ ասէ, ի՞նչ զօրութիւն մերոյ եղեն մեզ եղջիւրք ։

Դարձեալ՝ հոգարտութիւն առնէ զմարդն վասնզի արարածոց բաղդատ կերպիւ ։ Նախ, զի ի բարի սերմանէն ժողովէն զորոյս ի թիւս ։ արդ՝ զի՞նչ բարեգործն սերմն քան զՔրիստոս ։ յորոց երբեմն ծնաներ հոգարտութիւն. այնպիսին քաղէ ի յորմոյ՝ ասէ. և ի թիւնեաց՝ առասպ. քանզի հոգարտութիւն զամ ինչ խոնդարել. այսինքն, ընդդէմ բնութեան ծնանել. որպէս ի՞նչ լինին ծառք ի ծովուն զէ. զիսող, կամ զշուն. կամ զայլ այնպիսի. այսպէս է և որ հոգարտանայ ի շնորհսն այդ, փոխանակ պատուոյն, և վարձուց զամենի կրնայե ։

Երկորդ. զի բարիքն փոխին ընդ ի չարիս. զի որպէս ասէ զարոյն ասէ, ի՞նչ դիւրին որպէս զամ լուսաւոր եղիցի. նոյնպէս և զանց հոգարտութիւն՝ ընդդէմն առաքեալ

զի ոմանք երբեմն զղիշեր ի խառնեալ դարձցին ։

Երրորդ , զի մեռանիցի ի կենդանի խոշանաւոյ ի յառաջմանէ ։ և տալ նանիր ի բժշկական դեղոց ։

Չորրորդ , զի յաղթի յաղթելոյ լռին յինքենէ ։ և անկանիցի ի զարհուրանել իւրմէ ։ զի ասէ գրիչ գրոցս ի վերայ բանին ։ ։ Սիա կաբայ ։ ը։ 43։ և 46։ թէ եղիտաղար էտաան զեզիղն ։ և ինքն մեռաւ ի նեղբոյ ներ ։ ի նեղբոյ թշնամեցին՝ զոր ապատանէ , անկանիցի՝ որ բարձ բանոյ վասն յաղթելոյն զմեղս ։

Հինգերորդ ։ զի զգաստանալոյ իւր վաճառէ անապրատաբար՝ յորժամ մի գոլիցէ , կամ անտես առնիցէ տայ զինքն , և դադարեցուցանիցէ ժառանգութիւնս իւր ։ զի ասէ գրիչդ ճշմարիտս ։ յորժամ վասն ազիոյ գոյ ծոյ խնդրի անցանելոյ գոլիցէ , իւրն որ արժանի է յաՀունեանան հատուցանիցէ , վաճառի ընդ անապրատ իւրն ։

Վեցերորդ ։ զի զանարդ իրս թանձագինս գնիցէ , յորժամ վասն հոգւոյ հայաբուծիցն կորուսանիցէ զարքայութիւնն երկնից ։ որպէս ասէ Յօբ ։ ԺԵ։ 21։ և 22։ առցէ զնա հոգին հարուածով ։ և բարձցէ զնա վհմտութիւն ի տեղւոջէ իւրմէ ։

Եօթներորդ , դադարեցուցանիցէ ի մեղսն զնամ բարւոյ ։ զի ասէ Սիրաք ։ ը։ 2։ Ա՛ի բարձրացուցանէր զքեզ ի խորհուրդս մեծագոյնս զոր որպէս զցուէ , զի ան յիմարութիւնէ եղծանելոյն զբարութիւն քո ։ և Թողչիս իրրև զձառ չոր յանապատի Թափիլ ի տերեւոյ , և ի պղտոյ ։ Աստ եղծանի զօրութիւն մարմնոյն՝ յորժամ բարձրանայ միտն , և ձեռնարկէ ի յիւրս , որ ի վեր քան զկարողութիւն իւր ։ ուստի և պատահի երբեմն այնպիսւոյն փոշմանելութիւն ։ կամ այնքան տկարութիւն մինչ զի չոչ ինչ գործս լինի յօգուտ ։ Նոյնպէս և հայաբուծն ձիւռելով ի յայնս՝ որք ի վեր քան զինքեանս , կորուսանիցէ զառաքինութիւնս ։ Այնպէս սիրէն նմանիցին գործոնեայ , զորմէ ասէ յառաջագոյն , Թէ գործս ոմն տեսեալ ի մարդոյն զկով ի գեր , ա սաց ցորդիս իւր ։ կարիցեմ լինել ես որպէս զկովս զայս ։ ասացին , այո ։ և նա սկսաւ առատանալ զինքն ։ ուռոյց ։ և ընդ հարցանելն , Թէ ես ի այժմ որպէս զկովն զայն ։ և ընդ ասելն՝ Թէ ոչ , զարձեալ սկսաւ ուռոյանալ զինքն՝ մինչև պատառեցաւ ։ Այսպէս հայաբուծին պատահէ զնոսա , որք ձիւռին ի վեր քան զկարս իւրեանց ։ որք և պակասին ի ծոյթս իւրեանց ։ զորոյ ասէ Յօբ ։ ԺԸ։ 13։ ուռուեացէ զբաղուկ նորա ուղղանիցին մահ , պղինձքն , հատուածեալ , լսա մեռնիցին ։

Առաքեալ հայաբուծին յիմանալ զնոցա ցանկալի՝ բաղում կերպիւ ։ Նախ , որպէս զղինին , որ արբեցուցանէ , և առնէ մոռացեալ ։ զի ասէ Աբդիա ։ ը։ 3։ զոր օրինակ՝ զինին խաբէ զբռնաւորն ։ այսպէս և հայաբուծին ։ Ըստ այսմէս զինին խաբէ , զի անոյշ ինչ ունի ընդ կոկորդն ։ իսկ յորժամ մտանէ յորովայնն , յաղթէ զմարդն ։ և սայ կարծել , և խօսիլ զինքն նէ յիմարասիրս զոր ինչ ոչ է ։ այսպէս յորժամ հայաբուծիցն ընտրք զսիրտս իւր , և կամի դերազանցել զայլսն ։ յայնժամ կարծէ , և խօսի զինքն զանարժանս ։ Այսմ ի յորմանէն , որ յիւս հայաբուծացին սասց ։ ելից ի յերկիրն ի վերոյ քան զառաջս ։ արկից զաթոռ իմ , և եղից նման բարձրելոյն ։

Երկրորդ , զի մի Թոյլ սայ ուստեք ձանապել զինքն ։ քանզի որպէս ուռուցումն երեսաց արդելու զուսանելն ։ այսպէս և հայաբուծին ջանասիրութիւն ինքեան ։ որպէս ասէ Յօբ ։ ԺԵ։ 27։ ծածկեաց զերեսս իւր Թէ զերեսս ներ ։

Երրորդ , զի ե որպէս զինեալ զարհուրելի , որ յիմարեցուցանէ ։ զի որպէս ասէ գրիչդ ի վերոյ քան նին Ղուկ ։ ԺԵ։ 39։ սա՝ Թէ մոլ

գա՜

գարել էր. ի մէջ երկուց խոշտանգելոյ կայր բժիշկն. այլ միմն ջերմանէն ամբողջ ուներ զմիտս. և միւսոյն ապուշ, զի անդխուսանայր հետի գոլ զինքն ի փրկութենէ. քանզի այնքան հետի են ի լուսոյն այլ, որքան ոչ են խոնարհ ի յաչս Իւրեանց։

Զօրրորդ, զի կամի վճռել առանց հիմանէ. վասն որոյ առանց տարակուսանաց կարէ ակնածանք կործանման. զի ասէ դրդողիս. միայն առ ի կործանուիս ածի՝ զորինչ վճռեն, եթէ ոչ յառաջքան զնոսա նուաճէ զիւրն հիմն խոնարհութեան։ Եւ Առակ. ժէ. 16. որ բարձր առնէ զռուռս իւր, խնդրէ զկործանումն։ Եւ Օգոստինոս ասէ. կամիս վճռել զձեզ, սկսիր ի մտքդ խոնարհութեան. ունիս ի մտի զձեզ շինուած, դիր զհիմն խոնարհութեան. ուստի ասէ Եսայի. ք. 10. Թաղեցարուք ի փոսիկ երկիր։ Քանզի խնամոսութեան խոհիրքն պարտ թաղուցանել զարդարութեան իւր որպէս զհիմն։

Հինգերորդ, զի յոժարի ի մանրագոյն խորամանկութիւն. քանզի որ զիւր ազգ ազատն վերացուցանէ զբնակչին ի բարձունս, և բնակենու ի վայր՝ զի մանրագոյնս խորամանկեցի, և լծեալ հերկիցէ. այսպէս և առանձնոյ յոժարն ոչ կարէ խորամանկել զմարդն՝ որ կայ ի խոնարհ որպիսութեան, զնանայ՝ զի բարձրացի ի պատիւ ինչ. և անտի վասն չիմանալոյն իւրոյ անկցի ի մեղ ինչ մեծ, և խորամանկեսցի. և ապա յարձակեալ ի վերայ կրծէ զնա։ Զայսոսիկ վերացմանէ ասէ Յոբ, ե. 22. վերացուցեր զիս, և էրբեք ի վերայ հողոյ եղեալ խորտակեցեր զիս։ Զանխմանէ այսմանէ ասէ բնութիւնս առ ամբարտաւանն. Քայլատիմեալ և երթ առ ոմն Ճանաչեալ եկանես. բայց ոչ մեղուով իջանիցես. այլ երթ զիմոյկեալն առանիկ հողմով։ ուստի Տէրն ևս Թանասան և երկու աշակերտացն՝ ընդ առնելն, թէ և դիւք հնազանդին մեզ. առաց Ղուկ. ժ. 12. ահա տեսանէք զառաքեալսն անկեալ յերկինից որպէս զփայլակն. զոյանալով՝ թէ ոչ պարտիք հպարտանալ վասն այդր իրի. զի ոչք որպէս զառաքեալսն հպարտասցին, բառնորին օրինակի և անիցին։ Եւ զի զանհնարն այս առնէ առաքեալ, յայտ է՝ Առաք. ե. 5. Զի յորժամ եհան առաքեալ զՔրիստոս յաշխարհ առաջ բերն, խրատ տայր նմա անկանիլ առնոյ՝ և վասն այնր հանդարձեցաւ ի յայտ, զի զբանիւն ձգեալ էր յայնպիսի բարձրութիւն. զոր այնմ որ ասի՝ Ղուկ. ժէ. 14. Որ բարձրացուցանէ զանձն, խոնարհեսցի։ Եւ այս, ասաւ և ի հանդերձելոյն։ Որոյ պատճառն է. զի իւրաքանչիւրք կամ բարձրացուցանել զինեալանդեցեալս, և զխոնարհեցեալս ինքեան. վասն զի ի բարձրանալն նորին, հիւրկէ լինի և ինքն բարձրանայ. և որք բարձրացուցանեն զինքեանս, երբեմն ի վայր կոյս մնալ զայլս. վասն այնորիկ այլքն չկաման խոնարհեցուցանել զնոսա, զի մի նեղեսցին ի նոցանէ։ Կամ խոնարհեցուցին ի հանդերձելումն. քանզի հպարտութիւնք է ունելոյ զինքն առաքեալ. վասն զի սորինն է յաւուրս առնոյն. և բնութիւնք է խոնարհին՝ կալ ի սորին առաջ. քանզի նա է արժանի վերնոյն. վասն այնորիկ ընդ զգաստալ բառնութեանն՝ հպարտն ինչիցէ ի դժոխս. և խոնարհն Թռչիցի ի յերկինս։

Վեցերորդ. զի ոչ այնպէս՝ որպէս յորժամ կարծիցէ որ երանել դիւրաւ, և օգտակարապէս, և առանձնի կամիցի ընտրել՝ և դժուարանայ. զի ասէ անդէտ. վասն զի պատճառն ոչ կարէ երանել ի պատճառ լինել՝ եթէ ոչ անարժան իմն միջոցաւ, և ոչ առ Տիրութիւն՝ եթէ ոչ անարդ իմն ծառայութիւնք. վասն որոյ տեղեկութիւն պատուոյ, և Տիրութիւն, տեղեակ լինիլ անարժան և աստուածային և ի շրջառաւելեան. և զոյս եղոյզ առանձնոյ. զի ընդհանրին

ցՏէր, քեզ ասաց զայս ոմն եթէ անկեալ երկիրպագանիցես ինձ։ Յորմէ յայտ է, թէ նախքան զնելն մարդոյ զարհուրեցուցանել սպառնայ, և զՏէրութիւն, լինի սորուկ առաւելագոյն։ Դարձեալ. հայրապետութիւնն ազգեղացուցանէ. քանզի ամբարտաւանն է իբրև զառաջոզ. վասն որոյ ի բաց մերժի այնպիսին ի քահանայութենէ. ոչ ասի՝ Ղևտաս. իս. 20. Եւ է իբրև զպղտանին, որ ոտ զկարծիս մնայ բրութենէ, և պայծառութենէ. եթէ պէտ ոչ է, և այսպէս լինի ոտարատեսական բաղում անօրինութեանց։

ԳԼԻՒԱՆ

Յաղագս Աստուծոյ հայրապետութեան։

Ոչ՝ համբառնայք ի բարձուս զերեսս ձեր. Սաղմ. հգ. 6. Ըստ միմիայնոյն, որքան թանձրութեան դոլորշիք ի կնին դանես, այնքան առաւել աճին եղջիւրքն։ Քանզի ի յանօար դոլորշեացն ծնանի մառն. ի միջակին՝ առաստաք. իսկ ի թանձրագոյնսն եղջիւրք, և որքան առաւել աճին եղջիւրքն՝ այնքան յամրանան ոտքն։ Ընդոտ և էգ՝ եղն՝ ի կարօտանալ եղջերոյ, որ գարնան փոխէ. և ղխրթան մեղ ծանիցէ յոտոյ։ Աջոյէն և բարձ մարդոյն՝ եթէ է խոնաց, ուժէ հնձանական և սկրծել զինն ցաղտահարութենէ իւր. իսկ եթէ թանձրանայ հայրապետութիւն, բուռ առցինէ զառաքելոն սրբոյն, և զեղջիւրս ամբարտաւանութենէ. և այնպիսին դիւրաւր ընկրկին ի չար որոյզէն առաստայէ. ի սրտէս եղջերուն ի յանտառս խոտ մայրիս. և ի նեղութեան որ զինն զնելոյ վասն եղջերոյ, և զիւրաւ ընկրկի յառնուծոյ, և ի գոյլոյ, այսպէս և ամբարտաւանն ոչ կարէ անցանել քնդ անձուկ Հանապարհն, որ տանի ի կեանս. վ՚ն այնորիկ կամելով բառնալ զպատճառս արդելման, առ. մի համբառնայք ի բարձուս. այսինքն, մի՛ հպարտանայք, զի առնել արդելեցեալ լինիք այնու. և առնել ծանրանայ ի վերայ ձեր գառաքումն այ։

Արդ՝ յետ տեսլոյն զդարչութենէ և զնեղութենէ հայրապետութեան, այժմ առաջոք զառաքեանսն դնի՝ որք են երկոտասանք քառ բեռնարատոսի։

Առաջինն է հեռաքրքրութիւն. որ ձանաչեցեալ լինի այսպիսի նշանօք. եթէ տեսանիցես զբնդայն, զոր կարծիր հասեալ ի կանդնելն, ի նստիլն, և ի դնալն. զի ունելով զաչս դառնահայեացս. զդլուխն վերամբարձ, զակնունս կախեալս. և զամ շարժուածս արտաքին մարդոյն ծանիցես զնա մեղ խնալ ի նեղբս. քանզի յորժամ միտք մարդոյն հեղգանայ ի հոգայ՝ և ի շրջահայեցողութենէ ինքեան, լինի հեռաքրքիր։ Յորժամ ի բէն, և ոչ յանձնեալ ղբեզ ի նեղս կոյս. և կամ որպէս հասարակելիս ամբառնալ զաչս յերկինս, ուր մեղայ. նկատեալ ի բեզ, զի ծանիցես ղբեզ հոգ՝ և ի հոգ դառնալոյ։

Երկրորդն է թեթևամտութենէ, որ ծնանի ի վերոյ առաջելոյ առաստանէդ, ըստ այմ կերպի։ Աբեղայն՝ որ զանցառնելով զինք եամբ՝ յայլս հայեցեալ հեռաքրքրեալ, ընդ առնուն զնա դառնոյ՝ բարձրագոյն քան զինքն, և զմանուկ առաքեալսդ. ի նուաստ առնուն՝ ի յոտս նախանձի. և ի սուտ՝ զորս կատակէ. և այսպէս ոչ ճարտարեալ ի հոգալ զինքն՝ երբեմն հպարտութենէ առաքեալ ի վեր, և երբեմն վասն գերազանց ժողովրդոյն զոհասարակեալ. և է՝ զի ընդ յաղթելն իբր տրամեալ։

նոյ ։ Իսկ սէրն խոյր գերազան-
ցուէ ոչ սայ Թոյլ Ձանալել զայս-
պիսի Թեթեւամտութիւն։ Եւ զայս-
պիսի փոփոխմունս մտաց՝ ցուցա-
նեն բանքն . երբեմն սակաւ , այլ
խոճական . երբեմն բազում՝ եւ
ընդունայն . երբեմն Ճաղրական ,
եւ երբեմն արամական , այլ միշտ
անխոհեմական ։

Երրորդն է ընդունայն ուրա-
խութիւն , որ Ծնանի ՚ի վերոյ
ասացեալ առումՁանէդ լսոտ այսմ
օրինակի , աբեղայն , որ արդէն
եկ յերիկս առումՁաներ , վա՜ սոյն
մուԹինն՝ զոր քարշեաց յինքն ՚ի
բարուԹիէ այլոց , ոչ համբերեալ
առորին գոլ ինքեան , դիմէ ՚ի
խորհրդարան առա մնասՁանել .
խորհի , Թէ զինչ արասցէ վասն
գերազանցուէ այլոց ։ և յարի զա-
ղոյն ինքեան . և ապա զոպէ զնե-
ռալքերուԹիէն , զի Ծանիցէ զգե-
լասնուԹիէ իւր . և անտես
արասցէ զայլոցն . զի ընդ խոր-
հիլն յայնմանէ՝ որ արամեցուցա-
նէր զնա , ուրախասցի ։ Ապա՝
Ձանաչեալ լինի առումՁանս այս
այսու նշանաւք . ԵրԹէ ոչ երբէք ,
կամ յամէ ունիցի գհնԾնԾուէն ,
և զարտասուս , Ծանիր զայնպիսին
կամ ՚ի մոռացուէն եղեալ ինքեան ,
կամ վարկէ զինքն մաքուր ՚ի մե-
ղաց ։ ԵրԹէ ունի զոռախրԹուԹիէ՝
՚ի յերկնս , ընդունայնուէ ՚ի գնացս
դիւրաշարժ ՚ի խաղս , ապարատա
՚ի Ծաղրս . նման վիպասիրի բոյոյ ,
որ ունելով զնեղասիրն իմն Ծակ՝
ՁայԹէ , և ընդ ՁայԹելն հնչէ .
այսպէս գողն խռնչման ոչ կարե-
լով ազատաբար արտաքս եղանել
յաբեղայէն՝ վասն ապահովանուԹիէ
լռուԹեան , ՚ի վեր հնչէ նեղասիրն
ընդերակօք կոկորդին . և վա խնդացն
զբերանն , վռնչակ ըստընդօքս ։

Երրորդն է պարծումն , որ ՚ի
վերոյ ասացեալ առումՁանէ
Ծնանի՝ լսոտ այսմ օրինակի . յետ
որոյ ածէ ընդունայնուԹիէն , և ևս
քան զևս լայնասոյ բուսան առ-
բատանայ Թէ . հարկ է , զի յետ
դարձակարգէն Ծանր եղանիցէ փբա-
ցուն ։ Ապ՝ առումՁանս այս Ձա-
նաչի այսպիսի նշանաւք . զոր ինչ ՚ի
միտ ածէ , արտաբերէ յառաջքան
զհարցանօղն . ոչ խնդրուին պա-
տասխանէ . ինքն խնդրէ , և ինքն
լուծանէ . հատեալ զբան խոսակ-
ցին՝ ոչ սայ Թոյլ հատանել ՚իմա-
Ձան . նՀԹ առցին ՚ի մէջ վասն
կրճնաՁոտուԹիէ , զասելն , և զե-
րազա պատմէ . գոլէ զհամնանս ,
զպատճա , և զաղեՀս . և նՀԹ դար-
ձուսցեն զբանս ՚ի խեղհասականս ,
նա շատախօս գտանիցի . մինչ զի
բերան նր երևեսցի գեռ ազան-
զախօսուԹիէ . որ և Ծնրքն , և հան-
գարտքն զրդռեսցին ՚ի ԹեՀեւա-
Թիէ , և ՚ի Ծաղր ։

Չորրորդ առումՁանն է առանձ-
նականուԹիէ , որ ՚ի նախասա-
ցեալ առումՁանէդ Ծնանի՝ լսոտ
այսմ օրինակի . քանզի ազրծի ՚ի
վերոյ այլոց գԺողատն իմն երևիլ
ինքեան , նՀԹ ոչ առնէր ինչ քան
զայլսն արասցէ , զի գերազանց
քան զայլսն երևեսցի ։ Եւ արդ՝
Ձանաչի առ այսոսիսի նշանաւք . նՀԹ
առնէր յարդեսցէ զիւր սահս ,
կամ զաղօԹս առանձնականս քան
զհասարակն . խնդայ ընդ գիՀնու-
Թիէ երեսացն . և արամի ընդ առ-
հաս ուսուցն . ՚ի յիւրսն ամենն ժխոր ,
և ՚ի հասարակացն՝ Թոյլ . հանդ-
յանկարծին , և քննի յաղԹասրանն ։

Վեցերորդն է ամբարհաւաճա-
Թիէ , որ ՚ի վերոյ ասացեալ
առումՁանէդ Ծնանի՝ այսպէս քան-
զի յայնցանէ , զորս առանձնական
արարեալիցէ , ածէ հանդուռ նորս
՚ի մէջ ապարգամասց , որք գոլեն
ըստ ածման զորս ուսուցանեն , այլ Թէ
ուստ գան յառաջ՝ ոչ որոնեն . և
ընդ երանելն զԹշնամանսն գայն՝
ածեն ՚ի սխալանս , մինչ զի հան-
ապազ զինքեանէ՝ զորինչ լսէ ՚ի նո-
ցանէ . և Թէ զինչ է ինքն , և համ
վասն որոյ գիտառերուԹիէ իւր , ոչ
նկատէ . զի որ վասն ամ իրացն՝
ինքեան առանձնական հանդաստ՝ քան
այլոց , վասն ինքեան միայն առա-

հնել

ձել այլոց հաւատոյ՝ քան ինքեան . և ընդ հաւանիլն կարծեաց այլոց՝ մեռանել զինքն . և քանիցն, և ցուցմամբ գործոց նախանձուց առնէ զկրօնաւորութիւն իւր . և բոլոր ուժեղանօք արամ կարծէ զինքն արբանեայն քան զայլս :

Երրորդն է յանդգնութիւնն, որ ի վերոյ ասացեալ ասոյ ձանէ զ յառաջդայ բան ասամ կերպի . վասն զի հանարձ զինքն դեռ բազում քան զոյլս , վասն այն ձեռնամուխ լինի ի յիւրս , որք ի վերքան զինքն . նախադահ նասի ի ժողովս . յառաջ քան զայլս ասանոսիանէ . ի յառնեան յառաջ քան զկոչելն մասին . ի յոչ հրամայեալն ձեռնարկել . եղծանել զկարգադրութիւնս . զմեռանդամ՝ արարեալն դարձեալ կրկնել . զոր ինչ ինքն ոչ իցէ արարեալ , յանդգնանել զայլս ի յայտս . և ևթէ ոչ հանիցեն զնա ի պատիս լինչ՝ կամ յասոյ ձան , հանարձ զնձդայդնս իւր նախանձուս , կամ խաբեալ . ևթէ միջակ ինչ հեռանդութեի հրամայել նմա , զայրանայ , կարծելով ևթէ ոչ պարտին զբաղեցուցանել զնա ի փոքրագոյնս , վասն դոլոյն նմա յարմար մեծագունել :

Չորրորդն է ջաղագրութիւնն մեծի , որ ի կանխասացեալ ասոյձանէ զ յառաջդայ այսպէս . յորժամ որ վասն յանդգնութեան յանդգնանել ի յառաջնորդէն , այլ առանձ յանդգնասոյ . ոչ խոստովանի՝ զի ոչ ձանաչէ զինքն իւր . և ևթէ առարկեսցի , ուրանայ , և կամ ցուցանէ զինքն անմեղագրելի , ասելով . բարւոք արարի . և կամ ոչ այնքան չար , որպէս կարծիք . և կամ ոչ չար դիտաւորութեք : Իսկ ևթէ նկուն լինիցի յայնմանէ , յայնժամ ջանայ զինքն անմեղ ցուցանել , իբր ևթէ խոտոռով այլոց արարեալ իցէ զայն : Ասդ՝ այսպիսին որպէս խոստովանողն զձաշուէն , որ ևաքուցանէ զայսոսին :

Հինգերորդն է կեղծաւորեալ խոստովանութիւն , որ ի վերնագոյն ասոյձանէն ծնանի այսպէս . յորժամ յանդգնիցի այսպիսեաբս ի յայտնի մեղաց , զիտելով՝ զի ևթէ ջաղագրով լինիցին ինքեանց՝ ոչ հաւատացին , դասանեն զերբագոյն առարկութիւնս ջաղագրմանէ . խոստովանին նմանագա . ունին ի վերայ կոյս զերկնա . հանեն զարատուսա ինչ բռնադատանագա . կրկրատուին զձայնս հատաջիկս հնձէ ծանոք , և ծաներացուսանին զանցուսա իւրեանց . զի ջնդ լսել ի նմանէ զանկարծելի , և կամ զանհաւատալի յանէրութիւն մեղաց, նանագա այնմ՝ զոր իրաւն կարծիքն , հանգիս հաւատացին : Ասդ՝ ձանագնեալ լինի այսպիսի կեղծաւորութիւնս . զի զանօթս բրսի փորձէ հնոցն . և զաղաչնասրսն՝ նեղութեի ապաշխարութիւն . քանզի որ ձշմարտապէս զղջանայ , ոչ հրամայի ի յաշխատութիւն ապաշխարութեանն . խոկ որոյ կեղծաւորեալ է խոստովանութիւն , նանագա թևթև արամ ժոմ , և ասկսս լինչ նոսրատուսաբ յայտնի կեղծաւորութիւն . վասն զի արտունջայ , բարկանայ , և լինի ատելի ի արամ իւրեանց, զի յայտնեցաւ կեղծաւորութիւն նր . կրկրատուսանի խաղաղութիւն . գոհասանութիւն . և ոչ ջնջի յանցանքն . զի ատելութիւն զայրանան նմա . և յաճախ նեղուցեալ գասանեցեալ լինի . և ասկսս լինչ խնայէ ի նա առաջնորդն . վասն զի զանձնանձսան զայրացուցանէ :

Տասներորդն է ապատամբութիւն . որ ի նոսրագրեցելոցն այսպէս ծնանի . այլ որ ի յիններորդ ասոյձանին , ևթէ ոչ նկատացի ի նա ողորմութիւն ածցին . և որ գժուարիւնն է , ևթէ ոչ հաւանեսցի ենթագասութիւն հաւատացեալ , իսկոյն անամէն գլանք, և անպատկառ երեսաք անկանի ի տանէրբորդ ասոյձան, այսինքն, ի յայտասանքն , և յանհնազանդութիւն . և յայնմհետէ՝ յեռ որպ զհամա-

Գ Լ. ԻԲ.

Ցաղագս հանապազորեայ հացիս տեառն մերոյ Յիսուսի ։

Ուեց բարիքն մայրն աղօթականութիւն, և սրդ Տուխեց երկիրն։ Տնօրէն ժԲ. ։ Աղօթս առ Ջերթնիմոս, քան զբերան էր մայրատաղաւ քաղաքացոյց, որոյ պարիսպքն էին չորեքհազարի կոչեր. քայլ. ի յոյժ մեծ էր աշտարակ ձիւ. քայլ չորեքհազարի. և բարձրութիւն նորա. ձի մեղուս. նեռեի նէր ի երթեւեկ ամենայն, և ի կողմանց, որ ոչ հրով, և ոչ ջրով կարէր եղծանիլ. նաև էր զարդարեալ պարիսպ քաղաքին. ձի դրամբք. որ ի հայրապետէ ի նեհեմ, և հայարտիցն լեալ բնակութիւն. եղև ամեհոս, և մայր սամ մեղուից. և նշանակէ դհայրապետութիւն, որ ի սիրտքն սամ պատնեշութենէ, և պղծութենէ մեղաց. վասն որոյ կոչեցաւ բարիքն. այսինքն, խաղաղական է, և շինօրէութիւն. զի երկաթ սամ մեղք խաղաղութեան որ, և անարդ առնէ զմարդն, ասկայն ինքեան հայրապետութիւն կոչի խաղաղութիւն. զի շինութիւն զամ կերայ, զաղտասակ, և զկարգ ։ Ասասի յետ որոյ եղեն ապրեցաք զհայրապետութիւնն քան խնդրեաւն. այժմ ի ցուցացաք, ի որպէս ունի զինքն առ այլս մեղուս ի խա. զոր ցուցանէ մեզ յաւուրն դեալ բանս, որ ասէ. մեծ բարիքն ։ Քանզի ասէ գրիգորիոս, ի սամ գիտասէր մեղուիցն վերըն ձիւղին ի ի խիւնամիցդ արտաստոյ հայարտութիւն. այսինքն, անդաստառութիւն. նախանձ. քարկութիւն. ատամնութիւն. ագահութիւն. որկրամոլութիւն. և բղձախտութիւն ։

Ա՛ռ առաջին գոլասոյ ատեան է անապատասէրն. որ երթայցէ կոչի գիտասէրական. և երթայցէ գոլասոյ. քան այնմ որ ի յոժարութենէ գերազանցուէ, ի գիտասէրութենէ

քա՛

Հայեսցէ երկայնմտութեան, և զմեծ առաքինութիւն քանահէ սրելոյն. զի ոչ այլ, քան ի ի գայթակղութենէ աշխարհի և ի ՏԵառ ։

Սատանայերորդն է ագահութենէ մեղանչելոյ, որ ի վերոգրեալ դիւրոյ ծնանի սրտիէ. յիւր սրոյ ոչ ի վարպապետէն երկնչի, և ոչ ի յերգարոյ գաւակաւն. ի յոյժանձնէ է՝ զի գաւակութենէ իւր անհագուսիւ՝ և ագահաբար լինու. յորոյ ի վաղս արգելեալ լինելոյ ի ասկս առնեցոյն՝ և յերկիւղէն. այլ ի է պէտ ի մեծաւորէն, և յերգարոյն ոչ երկնչի, ասկայն ասկաւնին ոչ բարեպաշտութենէ կարծառանայ ածոյին էր կիւղէն. այլ զգայէ այն՝ որ ի ոյժ ձէ ասելոյ զինք յորմանէ ջուրց, այնպէս և նա ոչ հանդարձակ մնաց նէ ընդ զգայոյս մեղուիցն ։

Վ՛ ինգերորդն է ատելութենէ ի է մեղանչելոյն, որ ի նախ եգեալ ատելութենէ ծնանի քան այսմ արհնական. Յետ որոյ ահար կու, և ատելութենէ գատասանանէն ոչ անպատճառ ինչ գործելոյ. չարիքն, ատելութենէ ինչ գործելոյ չարիքն դիչ ցաւ կրկնին. և կրկնելոյ քն քաղցրանան. և այնու պատճառ գնալ ի մեծ բանականն. և ի չարանալոյ ատելութենէ քարշ ի խորս չարեաց. և լինի գերեալ բռնատիրութենէ մեղուիցն. և ասպա ի մեռանելոյ եղեալ բանականութենէ խրոյ՝ և ածոյին երկիւղէն, ատէ անդգամն ի սրոյ խրատ, ի ոչ գոյ ածոյ, և այնու հետև ձեռք, եւ ոչ նոյ ոչ ատ պերանն յաւ ատելոյ ։

* * *

յոլովանան , և ի նոյն ընդ հայրենութիւն ։ Իսկ լաւս այնմ որ ասէ յոտնաթուխ գոլովեցեալսն , և գոռոզս հայրենութիւն , և անդ բանիկ ի մէջ եռանդուն գոռոզութեան նորին ։ այլք ևս լաւս գիրգարթեսն , անհնազանդս եմք , արարածոյ ճանաչողս եմք , գիտունս եմք , և կարողս կացուսցեմք ։ տարաձայնութիւն ։ և յանդգնութիւն ։ Այլոց բաժանումն յայտնէ այսպէս ։ Վախճան հայրենութեան իւր է յայտնել զերազանցութիւն իւր վասն ճաշոյ ։ և այսպէս նախ ծնանին անտիրոյն ։ Իսկ այսպիսիս յայտնութիւն կարէ լինել կրկնակի ։ այսինքն ոչ զղջալի , և անոչ զղջալի ։ ոչ զղջալին ևս երկակի ։ միեան բանիւ ։ և լաւս այսմ է արարածն ։ և կամ գործով զարմանալով ։ և լաւս այսմ է նորա ձեռնեալ ։ Իսկ անոչ զղջալին է լաւս ոչ ։ Վասն իրեանց բանականին ։ և լաւս այսմ է կարկտանել ։ և լաւս այսմ է անհրաժեշտին ։ և լաւս այսմ է ուրացաւոյնն ։ և կամ լաւս խոտոտ լոյն , և լաւս այսմ է գիտունն ։ և կամ լաւս գործոյն ։ և լաւս այսմ է անհնազանդ ։

Գ Ա յրեալ՝ բաժանին այսպէս ։ Ա Ամբարտաւանս եմք ինչ ոչ գերազանցութեան ։ տեսանելով՝ ոտ երթոյ ։ այսինքն , ոտ կարծողս եմք , իմանալով ։ և բարձրս եմք ։ որք են յաւելուկք ևս ։ Իսկ ամբարտաւանն կամի երթալ ոչ ելանել զայսոսիկ չէ բազմութիւն ինչ կերպարանք ։ Ի յոտս յոտ ժամ ելանել ոտ գոլովեցեալ ։ Գնաւ նին անհնազանդ եմք ։ և ի ինչ ելանել ոտ կարծողս եմք ։ Գնաւնի անհնազանդ եմք ։ և տարաձայնութիւն ։ զանազանել ոտ այլինն ոչ կամի գնացուած գիրգ մեծագոռոզ ։ երկկոտրիդն կամի գտանելոյ ինչ ։ և երջանիկ գիտուն եմք ։ Գնաւնի

հրեշտակին, ոչինչ ի շնորհոք, խոստացաւ ընդ քոյոն նոր. որոյ պատմեսցէ է, զի փոխ ըստ միայն այլ է. որոշէս ասէ առաքեալն. 1. Տի մեծ աւ. 17. Ա՛խտեղոյ այլ վկայէ փառք և պատիւ։ Ես Աղաչեմ. Ձի՛ղ. 1. Ա՛ի՛ մեղ Տի՛, ա՛ի՛ մեղ. այլ անուանն քոյ տուր փրկութիւն։ Ա՛ն որոյ խորհրդոյն ի տանջանաց պարտուց հրամայիլ ի պատուոյ, և ի փառսդ։ Դարձեալ. զի ոք կամի առնուլ զիրաւս ի մարդկանէ, այնու ընդ անարգելոյ։ և Ձնարհաւք փառք է խոստնոյն զանոսիրս։ և ոչ ինչ հոգալ զնմանէ։ այլ զնոսն առնել ի փառս, և ի հաճոյս այլ։ քանզի այս են կամք Տե. որոշէս ասէ զինի յաւուրն գնալոյ բանին, ա՛ի պարծելոյն իսուսուանել. զի այս են կամք Տե։ Ա՛ղ՛ վասն անարատութեան երկնի իւրոց անապականելի է։ Ա՛սէ՝ ի՛ն է ինձ փառքն։ Երկրորդ՝ զոր գտաք ի՛ն նորին։ Երկրորդ գնաց րից, որք ընդդէմ նորին։

Վասն առաքելոյն առնի՛ն, քան ի՛ծանոյն, ի՛ն անարատութեան է յոժարութեան մարդկայինն գործի՛ն։ Ես արդ՝ զի ասի անարատ առի՛ն, գիտելի է. զի է փառք Ձնարհաւք, և է փառք անապատ։ Ձնարհաւք փառքն է երկրային. այլ սիրելն, Ձնարհաւոյ. Ձնարհաւոյդոյն, և ոս Ձնարհաւոյդոյն։ Ձնարհաւք փառքն է վիճակ ի՛ն քաղաքի խղճի մտոյ. որոշէս ասէ. 2. Կորնթ. ա՛ւ. 12. Գիտեմ ունէք սիրտ այս ինչ, վիճակ ունի՛ն խղճի մտոյ սիրոյ։ Ձնարհաւոյդոյն է, յորժամ քաղաքացիքն հոգւոյն սրբոյ ազդիցէ ի հոգին. զորոյ ասէ առաքեալն՝ Հռոմ. ը. 15. Ա՛յն ինքն հոգին վկայէ հոգւոյս մերում, ի՛ն է մեք որդիք աստ։ Իսկ՝ և ոս Ձնարհաւոյդոյն է յանէ ունելոյն փառքն։ Իսկ անարատ փառքն է կրկին. ստուգութիւն, առատ նայելոյն, և մարդկայինն։ Ստուգ նայելոյնն է պարծիլ ի՛ յաստուածին։ Ձորոյ ասէ. Ստացա՛ծ 3. Ձի՛ պարծիս ի՛ յաստուածին, իսկ մարդկայինն կայինն է կրկին. պատիւքն, մարտնեական, և հոգևորական։ Ստուգ նայելոյնն է փառքն աշխարհականացն պատիւքն. պարծիլն մեծաստուածին, փառաւորելն, գեղեցկելն, և այլ այսպիսիսն։ Իսկ հոգևորականին է պարծիլ վասն հոգևորոյ։ Ա՛րդ՝ այնորիկ ասին անարատ փառք վասն նիւթոյն, յորժամ կամի գործել վասն չարութեան, և այս է առաքելական. և կամ յոչ ունելոյ բարւոյն. կամ՝ ի առն բարւոյն։ Ես կամ ասի անարատ՝ ի կողմանէ այնորիկ, որք գործին։ որոշէս են մարդկայինքն։ Ես կամ ի կողմանէ խրատուցիչ եմք ի չգիտել ոչ արժանաւորսն։ Ես կամ վասն ունելոյն զանարատ վախճան, այլ միւռն է մեղք։

Ա՛յլ խնդրեմ, եմք անարատութեան է մտածողքն։ Երեսի՛ եմք ոչ զի առաքեալն առ կորնթացիս, և գաղատացիս բազում կերպիւ գործէ զինքն։

Աճելի է քան ծանոյն, եմք քան սուտ խրատէ մտածողքն. քանզի ընդդիմանայ սիրոյն այ բազում կերպիւ. ի կողմանէ երեսի. որոշէս եմք ոք պարծեսցի զայն ունել իւրն, այլ ընդ դիմանայ պատուոյն այ. զի ամ բարի՝ զոր ոչ ոք, յայ է. որոշէս ասէ առաքեալն. 1. Կորնթ. գ. 7. Ո՛վ նե՛ր, զոր ոչ առնէ. և եմք առեր, զինչ պարծիս իբր ոչառեալ։ Դարձեալ. յորժամ նախասահմանեալ առնէ զվկայեալն մարդկան, քան զայ, որոշէս ասի՝ Յովհ. ժէ. 41. Առնել սիրելին զիրաւս մարդկան, քան զիրաւս այ։ Կամ՝ ի կողմանէ փառաւորելոյն, որ զիրաւսդ փառաւորեմք իբր ոչառեալ ի ծանոյնդ։ փառս՝ իբր ոչ վերջին վախճան. փառս որոյ և առնէ որ ինչ ընդդէմ այ։ և այս է ի չգիտել հաճոյսդ. որոշէս ասի. Յովհ. ե. 44. Ձի՞ այդ կարէք հաւատալ, զի զիրաւս ի միմեանց առնոյք. և զիրաւս զոյն միայն ոչ խնդրէք։

Գա-

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ Ս. ՀԱՑ

Պատասխանեմ առաջիկոյ ասելոյն. եթէ չար գործեն քան ինքեան՝ կարէ լինել բարի, զոր ոչ բաղդատիցի. զրկելոյն ապաստանելն քան խնդրելոյն չար. ելիր է ասել զոր կատարեալ բնութիւն. այլ զոր ասէ զբարին, երբեմն է քարի. այլ ոչ ասէ զբարին երբեմն է քարի. այլ երբեմն է պատուհաս, յոր ժամ հարկին զգաստանալոյ քան ասելն, և քան ժամանակին : Եւ այսպէս գոյին զինքն առաքեալն :

Վասն երկրորդին ասելոյն, եթէ անպատուհասին քաղաքաւ կիցէ պարհ է գտանելոյ : Ընտ՝ ոչ գրոյց. որպէս ասէ Աստուած : Ես՝ պարծիլ գիտեմ : Եւ առաքեալն . Գաղատ. ՚ը. ՚ԺԴ. Ինձ քան լինի պարծիլ. և այլ այսպիսիսկը :

Երկրորդ , քան օրինակի Տէր Յիսուս . որ ընդ առնելն զխաչն ամենայն , հրամայէր որ ոչ ասէր ասել . որպէս գրեալ՝ Մատթ. ՚ը. ՚Դ. Մի առաջ բժշկեալ բողոքել . զոր ոչ լեր՝ մի՛ ասիցես : Եւ ի Մ. ՚Ժ. Ասաց երկուց կոյրոց՝ զոր բժշկեալ էր . զոր ոչ գիտասցէ : Եւ ՚ԺԲ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ այլ ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԺԳ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԺԴ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԺԵ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԺԶ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԺԷ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԺԸ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԺԹ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚Ի. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԱ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԲ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԳ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԴ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԵ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԶ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԷ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԸ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԻԹ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚Լ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԱ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԲ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԳ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԴ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԵ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԶ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԷ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԸ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԼԹ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚Ծ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԾԱ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԾԲ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԾԳ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԾԴ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԾԵ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԾԶ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԾԷ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚ԾԸ. Ասաց ոչ ոք գիտասցէ զբանս զայս : Եւ ՚Ծ

անջամբաժան է խիղճմտացն. և յոյժ յարմար առ ի պահել զԺամուխս. ոչ յայտնի գարանակալի ոսմբք. և ոչ տայ տեղի քինոսիմն խիղճ. ամ ասացյ, և ձեռաց անմատչելի՝ բաց ի հոգւոյն սրբոյ, որ և քննէ զիսորս սիրտ. զոր ինչ եղիցի անդ անծոցեամ, զի ոչ եմ կարօտանեալ յոչ զայն. պահէ կենդանեացն, և գարշուցանէ անդրէն մեռելոյն. ուր և երթայցէ, ընդ իսէ. քանզի երթայ գնեմ յամենայն ուրեք՝ գիտէ, անտրգանքն՝ ըստ որում առնէ առանցն, զոր եդեալ ի խիղճմտացդ քոյ ։

Երրորդ՝ զի գնամն, որով կարելի գնել զարքայութիւնն երինից, գնե զառանձինս գԺամսոյ ։

Չորրորդ, զի գնե թանկագին՝ զոր գիտե ոչինչ արժել, քանզի միայնութիւնք մարդկան ոչինչ գործեն արժանաւորի առաջի ամ՝ եթէ ոչ իցէ մերձ վկայութիւնն ամ, և խղճմտացդ խորոց ։

Հինգերորդ, զի կամին անօրինել զինքեանս խրատուս այնոցիկ, զոր գիտեն յիմար գոլ, այսինքն հպատակելոցդ, և առաւակաս պատից անձանց ։

Վեցերորդ՝ զի առնչակով գործոց աշխարհիս՝ ոչ գիտեն խնդրել գնա. քանզի ըստ փիլիսոփային՝ գործի յայնգամանէ, որք երթան գնեմ նորա և հետեւի՝ որոց գործին ի նմանէ ։

Եօթներորդ. գոն զի է ի նա խատունս ամ, և ի վնաս մարդկան. քանզի խոստ զնշմարիտն ամ. և զառեղծուածն ամ ացոյցանէ. քանզի գործոցն առնէ ակնդրն զինքն յորժամ կամի գործել ի գործոց խորոց՝ զորս կերպն գնե վարձան ինքեանց յորժամ զամ գործս իւր առնէ ի ցոյցս մարդկան. և ըստ այսմ լինի կատարիչ՝ յորժամ զառեղծուածն առնէ ալֆայ, և օ. և գնարդելոյն, և գհատուցելոցն, և գհատուցումն կացուցանէ խնդրեանն դատաստ. և գիւտս նոցա նախատեսեալ առնէ գործոցն ամ ։ և այս է մեծ նախատունիք ։

Ա՛ս յոյժ վնասէ մարդոյն, քանզի բառնայ ի նմանէ գհոգեւոր, և գժամանակաւորն բարին քանզի տեսանելիք գմեծատունն. և գիարեամն. որք վասն անտուր գործոց առնեն գծառս մեծամեծս և բազում անգամ չբաւականին ։ Այլև կորուսանեն գհոգեւորն. զի գոյնել բարի ունին ձգմարիտ. այլ գկերպարանեալ. ուստի ասէ օգոստինոս, թէ որպիսի վնասս կար զօրութիւն ունիցի անտրտունջին, ոչինչ գիտէ, բայց միայն այն, որ ունի գնա. քանզի թէ գիւր գիւրին է ասէք ոչ ընդունել գործ, ասկայն գԺամսոյն է ոչ հեշտանալ նորօք. յորժամ մատուցցէ նմա ։ Եւ գրիգորիոս ասէ. ասկաւինչ գիւրին ոչ ցանկալ մարդկային գոլոյս. այլ յոյժ գԺամսոյն է հրաժարիլ ի մատուցեալոյն. անտրտունջին յաղթէ զայնասիկ, որք յաղթեն զայլ մեղս՝ ուստի ասէ Ջերծնիմոս. գԺամսոյն չքաղցրիմք ի անտի գնաց՝ քան ի յոտից, և ի մարդարտից. քանզի երբեմն՝ ընդ ընկենուլն զսուտ ի բաց, և ընդ գգենուլն գԺամս՝ փքանամբ. և ընդ խոտելն գանարհամուրեան առնել անարհամբիկ ։ Գարշելոյ՝ գհատուցին է անիծեալ. զի ասէ գիր. անիծեալ որ առնէ գհատուցս գոյն գհասն իւր. այլ արդ՝ անտի գհատուցն է գհատուցարարացն քան զամ առացեալսն մարդոյն՝ և քան զի գհատուցով անցանել որպէս ասէ Յօբ. ի. ։ Ա բարեխուսի կեղծաւորին որպէս կէտ մի ։ Եւ զի բազում անգամ գտանեսս. ուստի՝ ի մեզ ոսկերք տկարանալ լինին, և՝ ի բազմաց յափշտակիչք. քանզի գոլի ի մեզ. և նախատուն ի բազմացուսն որոյ, և ոչ ըստ ազատաբարոյ կարէ առանալ գնա ։ Գարշելոյ. յորինէ ի օգուտ, այլ յոյժ գեստացկար. քանզի կորուսանէ, և առն

զէ զառագօղն իւր . զի ասի՝ Տէ֊
լեան . ժէ. 7. Որ չասէ փառաւո֊
րեաց զինքն՝ և փոխիցէ , այն֊
չասի հաւատացէք նմա զառանձինս ,
և զառդս : Մոլութիւն այս յոյդո֊
րէ ձեռնարկել ի յիշս սրա . թէ֊
պէտ այլք մոլութիւք փոխելն ի
նոցանէ : Յայտ է ի յարքայէն
ոգիոյ , որ վասն անափառութեան
բանդեցեալ խոստնա արկանել :
Եւս զանազ ազատեղացուցանել զը֊
լաւագոյնս հիկղեցեալ . ուստի և
օրինակի փոչուիլն որք կոտրեալ
յոտս առաքելոցն զորս հրամայեաց
Տէր՝ ի բաց թօթափել . և ինքն
լուաց զոտս նոցա , և առաց զգեստ֊
րոս . ևիթէ ոչ լուացից զքեզ , ոչ
ունիս բնդ իս մաս : Արդ՝ վասն
այն նմանի փոչոյ . զի որպէս փո֊
շին է փորբագոյն մասն երկրի ,
այպէս և անափառութիւնն է չնչին
իւն ի մէջ ամ կարծելոյ բար֊
եաց . և որպէս փոշին վերամբ զաց
մարմնոյն , նոյնպէս անափառու֊
թիւն զաչս հոգւոյն . այսինքն ,
զմիտս , և զաչս հիկղեցելոյ . այ֊
սինքն , զառաջնորդս . և զառա֊
ջիկս . զի ասէ Երեմ. իբ. 22. Չամ
հոմիշա քո հողմք արածեցին :
Հողմն այս երևի հանդարտ . առ֊
կայն կործանէ զերիտս . այսինքն ,
զարս հոգևորս . որք կոչին երիտք .
որպէս ասի . Աստղ ձի. 1. Համ
բարձի զաչս իմ ի լերինս : Հողմն
այս ընկղմի զբազում նաւս ի ծո֊
վու աշխարհիս : Եւս անափա֊
ռութիւնն է իբրև զծաղիկ , որ փու֊
թոյ թառամի . որպէս ասէ Եսայի֊
ա. 6. Ամ փառք մարդոյ իբրև
զծաղիկ խոտոյ : Եւս օրինակե֊
ցաւ ի կինն պետրոսիայ . զոր
Տէր՝ յանէփայ միայն զնա պահեա֊
լէր ինքեան . որպէս ասաց յասէ֊
Յորմէ յայտ է թէ յամէն գոլծոյ
մերոց խնդրէ ած զվճառս միայն ,
և զբարին օգտութիւնն ասէ մեզ . և
ըստ այսմ եմք բաժանորդք նմ .
իսկ որ զբաժինն ոչ խրատուցա֊
նէ ինքեան , զնիկոդեմոսն կորու֊
սանէ : Դարձեալ . օրինակեցաւ
կարամիչ աղջկամբն , որ ետ հա֊
ւատալ զդրսեան յօհաննու . քանզի
զբաղմոց հաւատալ զդրսեան . այ֊
սինքն , զՔն : Դարձեալ . սա է
ասէն չար . որ առնէ խռովարին
զամ մարմինն , այսինքն , զհամա֊
քսութիւն գործոց :

Վ ՚ երրորդին զխոսելն է . զի .
Է. են հնարք ընդդէմ այսմ
մոլութեան : Առաջինն է Թագա֊
ցուցին . զի ասէ Եսայի. ԼԲ. 2. Եւ
եղիցի մարդն՝ որպէս որ Թագա֊
ցանէ ի հողմոյ , և ջրոյ ի մրրկէ :
Ըստ և ձերունի գրէ , ոչ պա֊
կասի յայտնի գանձն , այսպէս և
կորնէլի հրաւարտակեալ առաքին֊
ն էին . քանզի որպէս մուն հայի
յերեսաց հրոյն , այսպէս հոգին
լուծանի յերեսաց գովութեան . և
խոհանի ի դիտառութիւն իւր֊
մէ : Հնարս այս օրինակեցաւ
Ելից. գ. 6. ի ձեռն մատուց , որ բո֊
րոտեցաւ ընդ հանելն ի ծոցոյն .
և ողջացաւ ընդ Թագացանելն ի
ծոցն : Ըստ ասէ գրիգորիոս .
Նա պարտի յայտնել զարարին՝ զոր
առնէ , որ հաւատառեալ կատարեալ
խոստովանութիւն՝ ոչ խոհանի գովու֊
թիւ լինի :

Երկրորդն է ղիջանելն առ ոմ֊
բոյնութիւն անձին . զի որպէս ձիս֊
ւորելոյն յորժամ կամին անցանել
ընդ կամուրջս նեղս , և հնձէ հողմն
սաստիկ , խոնարհին ի երկիրս .
այպէս և որք բարձրանան գովու֊
թիւ պարտին ղիջանել ի ոմարդու֊
թիւս խրատուն . և յորժամ սեղանին
սատ գոլ գովութիւն այն . և ա֊
ռանձինս ամենեցունց՝ քան փառա֊
ւորելոցն . որպէս գրեալ ի
վարս հարանց , թէ եղբայր ոմն
հարցանել զհայրն սիսոէս , ևիթէ
լռեսցի իցէ բնակիլն միայն՝ քան
ի մէջ եղբարց : Եւ նա ասէ .
ևիթէ որ յանդ իմանեսցի զինքն ,
յամ ոչինչ կարէ ինալ . ապա ևիթէ
ամբաստանեսցի , ոչ յոտնկայ կա֊
րէ կեալ :

Երրորդն է մոռանալն գովեալ֊
ին հրոյն . նաև քառասնիցն քան֊

զի քան զայդ խոսիս ամ գովասանեալ , և լինիս բնակեալ ի տուր . որպէս զայդ ասացեալ զիմն , որ կատարէլ զձեռնամէ նորա՝ Թագաւորեաց ի խաղողին ։ Եւս ընդ երջանկալ լինիլ վասն կնոջ միոյ , որ երկնեցաւ յետ մահուան՝ քահանայ որդւոյ իւրոյ . և ամ հնար գլխոյ նորա օձք հրացեալք , որք խածանէին զգլուխ նորա ։ Եւ ընդ հարցանելն՝ Թէ վասն էր է այդ . և նա ասէ . վասն անարհամարհութեանն , զոր առնէի ի գեղեցկութենէ հերացս , և ի զարդուց գլխոյս ։

Չորրորդն է մոռացումն յաւիտենական փառացն . զի ասէ գրին գորիոս . անարդին ժամանակաւ Հորբս չորժամ լինկալ լինին յաւիտենականքն , և առաւել անարհարհութենէ ։

Հինգերորդն է մոռացումն առնարդութենէ անտի փառացդ . որ յայտ է յայնմանէ , զի է վաճառական . որ էս եղոյց Տ՚ն Աստ ի նա. 9. Առնուլ . երթայք առ վաճառօղան , և գնեցէք ձեզ. այսինքն , առաքինակ , վասն որոյ գովութեանց առնելիք զգործս ձեր . զի որպէս ի բաց մերժելի են վկայքն , որք վասն կաշառաց վկայեն . այսպէս ի բաց մերժելի են գովասանութիք առաքինասացաց ։

Վեցերորդն է մոռացումն մեծի անհամառարութենէ՝ որ է ի նմա փառութենէն . քանզի է յոյժ անհամառարիմ որ յաւիտենակ զբաժինն այ , զոր պահեաց ինքեան ի բարեացն զորս ետ մեզ . զի ասէ առաքեալն . զնամ ինչ ի փառս այ արարչիք . իսկ հանառարութեան այսմ ունելիք օրինակ ի նբ գրոց . 2. Թագաւ. ԺԲ. 27. Յորժամ գրեաց յովաբ առ դաւիթ . պատերազմէցայ ընդ ռաբաթայ , և հասի առնուլ զքաղաքն՝ և արձ՝ ժողովեա զնա զամենայն ժողովրդեանդ , և բանակեացիս զքաղաքառս , և առցես զայս . զի մի՛ ես առից զքաղաքս , և կոչեսցի անուն իմ ի նմա ։ Ասաւ ասէ բեռնաւոս . հանառարիմ Ծառայ ես՝ եթէ ի բաղում փառաց Տ՚ն քոյ , զոր Թէպէտ ոչ երանէ ի քէն , այլ անցանել ընդ քեզ , ոչ ինչ յարիցի ի ձեռս քոյ , և Թէ հանառարիմ լինիմ ի սակառարս , ի վերս բազմաց կացուցանիս ։ Արդ՝ ծանիր . զի մայրիկայնին գովասանութիւն , և փառքն է իբր փորձիչ իմն . որ փորձէ՝ Թէ իցես հանառարիմ . զի ասի . Առակաց. ԻԶ. փորձ արծաթոյ , և ոսկւոյ , ի բոմս . և այր փորձի ի բերանոյ գովչաց իւրոյ . քանզի յոյժ ամենառարելոյն մարդոյ գովեստիւն , և փառք , պարտի նա ամենառարել զայն արբայնին փառաց . որպէս ասի . Սաղմ. ՃԺԷ. 1. Մի՛ մեզ Տ՚ , մի՛ մեզ , այլ անուան քում տուր զփառս ։ Եւ այն , Թէ փառք ի բարձունս են ։

Եօթներորդն է ի բացակալ ի գործոյ յայնմանէ , որում յարի անփառութենէ . ի միտ ածելով , Թէ գործն այն է կորուսեալ . և վասն այնմիսեցոյն առնէր պարտ լալ , քան փառասիրել ։ Եւ ի բաց կալ այս օրինակեցաւ Ջննդոց. ԼԹ. 12. Ալ եթող յոսէփ զձորձս իւր ի ձեռն տիկնոջ իւրոյ , և փախեաւ . քանզի բարի գործն է որպէս զաստուած որոյ ձեռն հեղանի ընդ շարժիլն ի հաղմոյ անտիրութենէ ։ Դարձեալ . քան զի գործոյն , տունդաւն մարդկայինն գովասանութենէ է իբրև զահաւակ՝ որ գործէ զդարան ի ձմեռնային հին , և յարձակի ի կողմանէ՝ ի վերայ այնորիկ որք գնան ընդ ճանապարհս ուղիղս . և գաղտագողի սրովէ սպանանէ , և կողոպտէ . քանզի կորնչի ամ ինչ որ առնէ , եթէ ոչ զգուշութենէ և բանիւ պահեցի ամ խոնարհութենէ ։

ԳԼԻՒ Ի.

Յաղագս Անհնազանդութեան.

Ի հակառակ կոչ լինիցի նմա, այլ հրամանին հակառակ կոչ. և որք այլ հրամանին հակառակ կան, անձամբ գտանին ընդունին. Հռովմ. ժգ. ։ Ըստ սիրոյ, խոստովանութեան պատահեցեալ չար ի վարձանէ ։ Չի որպէս բերան, և խնդուն որ ոչ կիր ձմեռն ընդդէմ ելիցեալ նոր մեծ ծառայն զօրութեան, բնկալեալ. որպէս յայտ է ի քարն, որ ոչ տարեմ տեղի կալանին' խորտակի. և անօթին բռնի' յորժամ հարկանին ղբարն, փշրի. այսպէս խոստովանութեան կորնչի ոչ հնազանդելով մեծագործին իւրոյ. և այսէ, զոր ասէ. որ հակառակ կոչ լինիցի նմա ։ Արդ' զինչ անհնազանդութեան. Ջ. իցես տեսանելի է ։ Նախ' թէ զինչ է անհնազանդութեան ։ Երկրորդ, զգաստութեան նորին ։ Երրորդ, յառաջ զայնցանէ, որք անհնազանդութեամբ ոչ պահեն զաւրս ոտ նից ։ Չորրորդ, զվերջս այնց, որք անխոհեմութեամբ հրամանացն ։

Ա՛ ոտաւծոյն ասելի է ։ Անհնազանդութեան է խոստովանութեան հարկաւորեալ մնալ ոչ հնազանդել ուժ պատուի. այսինքն, այս. և որոց ձեզ հրամանացս հնազանդել, որք են առաքելոցդ ևկեղեցւոյ. և խոնարհք աշխարհի. Ծնօղք բառիւք, և այլք այնպիսիք ։ Չի առ զրիստոս, զոր ասացեալ է, ամէն բնութեան զանազան մարդիկք արար հասանհաւասար, այլ ևսան զանազան վարձս' զայլ այլոց կարգեալ ի առաքելոցդ ևծոյին դասուցանել ունօրնութեան ։

Ակն երևի, թէ քրիստոնեայն արձակելոցեալ է յամէ հնազանդութէ. քանզի առաքելոյ ամենատրանական հրէնքն արձակեաց զմեզ ի մօսէսեան օրինաց. ապատրեալն ևս առնել ի մարդկայինն, և ի քահանայական օրինաց։ Դարձեալ անհնազանդ ասէ. ևծ ինքնամբ կամեցաւ վրիպել զմարդն, զի գարձցի յառաջին ազատութիւնն, որ լինէր ընդ հնազանդութէն աշ, և ոչ մարդոյն ։

Ընդէ՞ր ըստ Թոմային, թէ երբեմն է ազատութիւն. այսինքն, ի սեղան. ի պատժոց, և ի բռնութէ ։ Կ՚ունանալոյս և երբեմն է ծառայութիւն. սեղան, պատժոց, և բռնութէ ։ Վ՚ր առաքեցոյն ասէ' Յոհ. ը. ։ ։ Ըր առնէ զմեղս, ծառայ է մեղաց ։ Ի ծառայութիւնէ այսմանէ հետևին յետին երկուքքանզի ոչ լինէր ծառայութիւն պատժոց եթէ ոչ էր յառաջեալ ծառայութիւն մեղաց. նաև ոչ էր լինալ բռնութէ, եթէ ոչ էին յառաջեալ մեղքն, և պատիժն ։ Արդ' յորժամ' ոք առ զերկրորդ ծնունդն ի Քրիստ, ազատ ի ծառայութէ մեղաց, այլ ոչ ի բռնութէ երկուց միանգամ ի յառաջին ։ Ոչ լինիցի կցորդ չարութեան Քրիստ ։ Ասաւ այնորիկ ևոչ ի մեզ մնայն, և ցանկութէն յանգամանս մեր. և ի ցանկութենէ յոյժամանակ յառնեն ի մեզ պատրաստութէ. և հակառակութէք ներքինն, և արտաքինն. վասն այնորիկ ոչ միայն քան մարդկայինն կոյսք ևծոյնեն իշխանք, առաքեալք, և ծառայք առաքելոցդ, և հնազանդեալ ք. որոց պատուհ հնազանդել ի յայնս, որք ոչ լինին ընդդէմ աշ, և ուղիղ առաքութէ ։ Էր այսպէս յառաջնին առաքութէդ. քանզի թէ պէտ ազատեաց զմեզ յօրինաց մերոց, և ի մօսիսեան' ոչ այսն վասն ցանկութեց մերոց, որք քարշին զմեզ ի մեղս, եւք ի ներքինն հնազանդութէ առաքելոցդ, և իշ խանաց ։ Վ՚ր երկրորդին ասելի է, թէ ի կեանս այս ոչ կարեմք գտանել յառաքեալ ազատութէն, վասն ցանկութեց' որք այժմ ծառայեն ի մեզ, որք յոյժամ ոչ էին

Վ՚ե՛ երկրորդին ասելիք , թէ բազումք են , որք գարշելի ցուցանեն զանհնազանդութիւնն ։ Ա՛ռաջինն է մտածումն բազմադիմի պատճառացն , որովք պատճեցաւ ձեզ քա՛ այս . և նախ՝ ՚ի նախատառեղծն , որք վասն այսր մեզայ արտաքսեցան ՚ի դրախտէն . և որ՝ պէս արտաքսեալ անհնազանդքն կարիցեն մտանել յերկինսին դրախտն , որք արտաքսեցան յերկրայհոլիէն ։

Երկրորդ , ՚ի կինն դովասայ , որ վասն անհնազանդութեանն եղեւ արձանս աղի ։

Երրորդ , ՚ի սահուդ , որ նոքին իւրն ղրկեցաւ ՚ի թագաւորութիւն , որպէս յայտ է՝ ։ Թագա. ԺԱ. 26. Ուր ասէ , զի արհամարհեցեր զբանն Տ՚ն . արհամարհեալդ զբեզ Տ՚ր չկնիլ թագաւոր ՚ի վերայ Իսրայէլի ։

Չորրորդ , ՚ի մարդապարէնն , որ առաքեցաւ առ բեթէլ . որ և սպանաւ ՚ի յառիւծոյ՝ վասն ուսուցանելոյն անդ զնդդէմ հրամանացն Տ՚ն . ՚ի Թագաւ. ԺԳ. 24.

Հինգերորդ , ՚ի յանհնազանդելոյն . զոր հրամայէ քարկոծել . ՚ի Օրինաց. Թուոց ԺԵ. Ուր ասէ. Եթէ իցէ ուրուք որդի խոտոր , և անզդամ և ոչ լսիցէ ձայնի հօր՝ և մօր իւրոյ , սարցեն զնա ծնօղքն առաջերակոյս քաղաքի իւրեանց . և քարկոծեսցեն զնա քարամբք , և մեռցի ։ Դարձեալ . ամ՚ թշնամութիւնք առաջ կենաց՝ եղիցին վասն անհնազանդութեան ։ Ա՛ս սպան զամ նախենից մեր . նաև զմեզ իսկ սպանանելոց է ։ Դարձեալ . ամ՚ անհնազանդութիւն անառաքինար պատճառացն յաւիտենական մահուամբ ։

Երկրորդ , զուցանէ գարշելի զանհնազանդութիւնն՝ մեծութիւն հնարիցին , որոց կարծաւացաւ ։ Քանզի դարկ եղեւ , զի որդիքն այ լինէր հնազանդ մահուընէ ։ Ասացի ասէ քեռնարտոս , ՚ի մտածմանէ հնարիցին իմանալ զմեծութիւն վտանգին իմոյ . արդ՝ յիշեցէք եղբարք. Քանզի մի կորուսցէ զհնազանդութիւնն կորոյս զկեանն . վասն որոյ ոչ տացէ զինքն անհնազանդին , որ այնքան սիրելոց զհնազանդութիւնն ։

Երրորդ՝ մտածումն չարեացն՝ որք յառաջգան ՚ի յանհնազանդութիւն ։ Ա՛ռաջինն է , զի առնէ կռապարիշտ . որպէս ասէ ։ Թագաւ. ԺԱ. 23. Իբրև զմեղք կռապաշտութիւն է ոչ կամիլն հնազանդիլ ։ Քանզի անհնազանդէն ուրանայ զնա ըստ այնմ որ է Տ՚ր . որպէս ասէ՝ Ղուկ. Ի. 46. Չի՞ կոչէք զիս Տ՚ր , Տ՚ր . և զոր ասեմն ոչ առնէք ։ Դարձեալ . դնէ նախատումն այ . քանզի մեծագոյն նախատումնք է հանառալ Տ՚ն , և ոչ կամել հնազանդիլ նմա , քան ոչ հաւատալ և ոչ հնազանդիլ . վասն որ յայնժամ անդխտութիւն մեղանչէ , որ լսոյ ինքեան թեթեւացուցանէ զմեղս ։

Երկրորդն է . զի առնէ զմարդն անիծեալ . որպէս ասէ . ՚ի Օրին. Լե. 26. Անիծեալ ամ՚ մարդ , որ ոչ կացցէ յամ բանս օրինացս այսոցիկ . և որ ոչ կատարեսցէ զնոսա գործով ։ Եւ . Լը. 13. Եթէ ոչ կամեսցիս լսել ձայնի Տ՚ն այ քոյ՝ պահել , և առնել զամ պատուիրանս Տ՚ն , եկեսցեն ՚ի վր՚ քոյ ամ՚ անէծքս այսոքիկ ։ Անիծեալ լինիր դու ՚ի քաղաքի . և անիծեալ յանդի . անիծեալ շտեմարանք քո , և հաստարք քո . անիծեալ ծնունդ որովայնի քոյ , և արդիւնք երկրի քոյ . և անդեայք արջառոց քոց . և հօտք ոչխարաց քոց . անիծեալ լինիր դու ՚ի մտանելդ . և անիծեալ լինիս ելանելդ ։ և անէծքս այս օրինակեսցեն , Աստ. Իս. 19. Ա՛յնու , որ անէծ Տ՚ն զիծղենին՝ որ ոչ ունէր զպտուղ ։

Երրորդն է , զի ամ՚ չար աշխատութիւս յառաջգայ յանհնազանդութէ . զի ասէ . ՚ի Օրինաց. Լը. 15. և 20. Եթէ ոչ կամեսցիս լսել ձայնի Տ՚ն այ քոյ , առաքեսցէ Տ՚ր ՚ի վերայ քոյ զսով , և զծարաւս . զմերկութիւն , և զնոհազութիւն ամէն . և դիցէ

անուր

ԳԼ. ԻԵ.

Յաղագս Անհնազանդութեան չարահոգւոյ զօրուն ։

Զօրութիւն ձեր առեալ անձն իմ. Եսայ. ա. ։ 4. Որպէս ասէ երանելին Թովմաս. ամենևքեան՝ որք կամին հոգևորապէս կեալ, ա՛ռաւել պարտին Ճանաչել զամենակարողութիւն, և զնախախնամութիւն այ. և նմին իբրև առաւել հին, և նոր օրէնք առ՛ի ուսուցանել մարդկան զհոգևոր կեանս, և ըղձալոյն այ. և զի սիրոյ մարդոյ առաւել զբաղի ընդ երկրաւորսն՝ վասն մարմնաւոր պիտոյից. ուստի և ասկած ինչ իմանայ զհոգևորսն. յաղագս այնորիկ ՛ի հին, և ՛ի նոր օրէնս կայցուցան ՛ի հոգւոյն սրբոց հանդիսութիւնք ոտանից. յորս պարտ ոմն մարդն պարապիլ հոգևորապէս, և զարմանալ, և դողալ զամենակարողն հրաշ գործս այ ։ Այլ զի զբաղումն ՛ի մարդկանէ այնքան յաղթէ դանկութիւնն երկրաւորացս. և զայլս՝ հեշտասիրութիւնն մարմնոյ, մինչ զի ոչ իմանան զաստուածոյն, այլ զոտնս Տ֊ռնականս, և սրբոց ոչ պահեն, այլ պղծեն. և յայտ մանէ է, զի հրաժարի ամբ ՛ի ոտնից նոցա՝ առելով. զոտնս ձեր առեալ անձն իմ։ Արդ՝ վասն ոտնից. ձ. իբրև տեսանել ։ Կախ՝ ղիտէ զինչ են, որք վերաբերին առ պահպանութիւն ոտնից ։ Երկրորդ. զմեղաց նոցա, որք ոչ գադարին յանառուս ոտնից՝ ՛ի մարմնական գործոց ։ Երրորդ զայնցանէ՝ որք պղծեն զոտնս գործելով զմեղս ինչ։

Առն առաջնոյն գիտելի է. զի, ձ. են, որք վերաբերին առ պահպանութիւն ոտնից։ Առաջինն է գադարել ՛ի մարմնական գործոց. որպէս ասէ. Ելից. ի. ։ Չվեցօր գործեացես, և արասցես զամենայն գործս քո. յանուրն եօթներորդում

անուր երկաթի ՛ի պարանոց քոյ՝ մինչև ասասկեսցէ զքեզ ։ Եւ ՛ի քրոնիմոս ասէ. առաքեսցէ մեր վասն այն ոչ հնազանդիլն մեզ, զի ձեր ոչ հնազանդիմք այ. որպէս յայտ է՝ Ծննդ. գ. ։ 17. Ընդ որ ասէ. փոխանակ՝ զի կերեր ՛ի ծառոյն. յորմէ պատուիրեցի քեզ չառնել. անիծեալ լիցի երկիր ՛ի գործոցդ. փուշ, և տատասկ բուսուսցէ քեզ։

Զորրորդն է, զի ոչ ասցէ թոյլ լինել լինիլ աղօթից. զի ասէ. Առակ. ԻԸ. ։ 9. Որ խոստովանեցուցանէ զունկն իւր՝ զի մի լսիցէ օրինաց, աղօթք նոր լինիցի սիրելի։

Հինգերորդ. զաղաչելի է անհնազանդութիւն. վասն զի յոյժ անհաճոյ է այ. քանզի ընդ տեսանելն զմարդն, որ հնազանդի երկրաւորացս. (որպէս ասէ Հոդուվ. Ժ. ։ 19. Աչք ինչ հնազանդի արծաթոյ. նաև դանկութիւն մարմնոյն. այլև Թշնամեաց մերոց, այսինքն, դիւաց.) և ոչ կամի հնազանդիլ առեղծողին վերստանալոցին և փրկողին իւրոյ, հանարի զինքն խոտեալ։ Գաղտնի. զի ոչ կամին հնազանդիլ այ ՛ի Թեթևագոյնս, և ՛ի յօժարականագոյնս. և հնազանդին առասնայի ՛ի յանարգագոյնս, և ՛ի ճնասակարագոյնս ։

Վեցերորդ. զի անհնազանդքն են ընկերք սատանայի ՛ի քանզի ՛ի միջ ամենայն ստեղծուածոց՝ միայն դեւք, և չար մարդիկք են անհնազանդք այ ։ Եւ նոյնպիսիքն են որպէս ազգականք սատանայի. քանզի որպէս Տ֊ն զհնազանդեալսն կոչէ ազգականս իւր. ըստ այնմ որ ասէ. Մատ. ԺԲ. ։ 50. Որ արասցէ զկամս հօր իմոյ՝ որ յերկինս է, նա է իմ եղբայր, և քոյր, և մայր. այսպէս սատանայ կարէ ասել զանհնազանդսն զիւրն ։

բոլոդի շարաթ Տէր այ քոյ է . մի՛ գործեացես ՚ի նմա զամ գործս քո. դու , և ուսար քո . և դուսար քո. ծառայ քո , և աղախին քո , եզն քո , և էշ քո . և ամ անասուն քո. եկեղ քո . և պանդուխտն որ ՚ի քեզ Կան ՚ի մէջ միոյն պարսպ է գաղարիլ ՚ի մարմնական գործոց՝ , որ պարտ քուստ , այլև ՚ի ներքուստ , այ սիրելն , յամ հոգով երկրպաշտոյց. քան այնմ որ ասէ Եղեկ. ԺԸ. 27. Ար հանգչի , հանդիպէ . իբր թէ ասիցէ . որ հանգչի մարմնավ հան գիպիլ և մուտք ։ Երկրորդն է ՚ի բաց ընկենուլ զինեղս . քանզի այս է սրբել , և պատուել զոծն , զի ոչ գործեացուք ՚ի նմա զինեղս ինչ . վասն այնորիկ ՚ի հին օրէնս ուր բան օրն էր նախապատրաստու թիւ շաբաթ առաւր . քանզի ուր բան օրն կոյր պարապիլ . որ Թարգմանի նախապատրաստուԹիւ Կամանալէս և ՚ի քրիստոնէական կրօնս յառաջանան վիճիլ քն քան զոծս , զի հանգեացուք . և սրբեցուք զինեղ ՚ի մեղաց . և կանխեցուք խոստովանուԹիւ առաջի Տեառ

Երրորդն է պարապիլ հոգևորաց գործոց . այսինքն , աղօԹից , ասացուածոց քարոզուԹեց . և ընԹերցմանց . և առնել ողորմուԹիւ ։ Այլ մանաւանգ պարտ պարապիլ Աստուծոյ գովուԹեց . քանզի պահպանուԹիւ ասէնից է իբր ասաւն ինն ներ նելի կենաց . որում ասացաւ . ՚ի յոր գործ երանելեացն է գովել զնա ։ Ասաւծ ասէ բնեառարտս . ոչ ինչ ՚ի յերկրի՝ այնպէս զուգանել զերկրպաշտուԹիւն բնական , որպէս զոհաբերուԹիւնն գովեցաւ զնա ։ Կամ պարտ է պարապիլ ՚ի լսել զբանն Աստ . քանզի ասէ Մի բաք . ԼԸ. 25. Գրեաց զնմանուԹիւն յառաջ պարապուԹիւն ։ Կանզի պարապ սիրտ մարդոյն գոյաց կամալ ՚ի յերկրպաշտ զբաղմանց . զի արժանասցի խոստացուԹեն հոգ ւոյն սրբոյ ։ Լուռ այնմ որ ասէ Ովսէ . Ը. 14. Աչից զնա յանա պատ , և խոսեցայց ՚ի սիրտ նր ։ Այլև պարտ է առնել ողորմուԹիւն . քանզի յաւուրս ասէնից ոչ է ժամանակ ժողովելոյ , այլ ժո ղովելոյն գրուելոյ ՚ի յաղքատս , և ՚ի կարօտեալս ։

Դ արձեալ . պարտ պարապիլ խոհմանց . իակ խոհուն այս պարտ լինիլ առ չորս կրս . այ սինքն , նախ՝ առ ասծ , որոյ զար մանահրաշ գործքն յիշատակին ՚ի ասնն այն , կամ ՚ի աչն , զորմէ լինի ասնն պարիս ասի . Սաղմ խե. ։։ . Գալարակեցէք , և տեսէք , զի նս եմ ասծ ։ և յայլ տեղ . պատրեցիր ասծ ՚ի աչս իւր ։

Երկրորդ , առ ասնաւորեալ ԹիւնՆ , որում ապաւեմք ՚ի հանդիպ ձեսին . որոյ օրինակ են հանդի սուԹիւք այժմուս . զորմէ ասէ բեռնատուս . վասն էր ոչ բաղ ձասք . Նա և ևԹէ հարկիցէ անդանել ՚ի մէջ առաքուց , զի զիր ծանիցիմք ՚ի յայնքան Թշուառու Թեց , և ժամանիցեմք յայնքան մուս ։ Չհոխմանէ այսմանէ առ Եղեկիել . յար. ։ . Գուան՝ որ ՚ի ներքնում արահի հայի ընդ ար ևելս , ելիցի փակեալ զնեցառուս յոր լինի գործ . և յանուրս շա բաԹու բացցի . յանուրս ասնապե տոյ բացցի ։ Ընդ՝ գուանս այն՝ որ հայի ընդարևելս , է խոհուն որ առ ասծ , յորմէ և ասնի զսիրելն . որում ոչ կարին պարապիլ յայլ առաւր՝ վասն մարմնական զբաղ մանց . և որպէս այժմս ասնամա բուԹիւն է օրինակ հանդիպձեցոյն , այսպէս և վիճիլ ասնից են օրի նակ ձմեռուԹիւ , և առաչնորդու Թեան սրբոց , որով ժամանեցին ՚ի փառս , ուստ ասէ բեռնատ առ ։ բոլոր ժամանակ ապաչխա րուԹեանն վիճիլ լինի հանդիպձեալ ասնամարմնուԹիւ՝ և յանխոնհական շաբաթուն , որում անհնութիւնք ։ Եթ ոչ ձանձրացաք յերկայնուԹիւ վիճիլին՝ եԹէ ՚ի միտ ածիցես և զերկայնուԹիւն ասնին ։ Այլ ՚ի մարքն կամին նախ առնել զասն .

կին։ Այսէս և այժմ ամ որ առնէ զգործ յաւուրս ոմանց, պարտ պատժել և յանդիմանել յամ ժողովրդենէն։ Զարձեալ. է մեծ անլեզուհակառակութիւն և թիւր ուխտի ոչ պահել զոր կիրակիէին, յորում ամ առնէին զաշխարհս. և յորում ծնաւ փրկիչն աշխարհի. նաև յարեաւ ի մեռելոց. և յորում հոգին աբ էջ ի վեր առաքեալսն. ուստի վասն այսպիսեացս ամենեցունց պատուէրն է օր կիրակիին, և որ ոչ պահէ. մեղանչէ ընդդէմ հօր, որոյ կարողութիւն և առնդնեցեալ է աշխարհս. մեղանչէ ընդդէմ որդւոյ, որոյ խնամութիւն փրկեցեալ է զաշխարհս. նաև ընդդէմ հոգւոյն սրբոյ, որոյ բարեգթութիւն միթարեցեալ է աշխարհս։ Ապաշխարեսցեն յոյժ թիւրեալքն որք յաւուրս ոմանց ոչ կամին դադարիլ ի մարմնական գործոց. այլ առաւել կամին աշխատիլ ի պատուհասս թէ առասցեն, քան հանդչիլ ի պատուհասուէն այ։ Եւս առաւել կամին ակամիլ առնէն աշխատս զգեցուս զգեցուս իբրեւ քան դիտանդեան արբոյութիւն, զոր նշանակեն մոնամոնքն իբր. և այս օրինակեցաւ ի լեառն ձիթենեաց, որ է մերձ յԵրուսաղէմ քան շաբաթուն ձանապարհին. և նշանակի զի կերակնին, որ հանդստեան ամենայն երթայ ի վերինն երուսաղէմ։ Եւ պիտի է, զի որպէս վասն վերոյ առաջեալ պատճառացդ պատուէրն է օր կիրակիին, այսպէս կերպիւ ինչ պատուէրն է օր շաբաթուն ի պատիս արբուհոյ ամ ածելն, որ յաւուր մեծի շաբաթուն, յորժամ վերջ եղեալ ի դերեզմանէն. և առաքեալքն ամենեքեան էին դայլ ակղեալք, հաւատան Քրիստոս միայն ձեռայ յերուսաղէմ կոյան. և զի ինքն սքի արբուհին պատրաստէս հաւանի յօգնութիւն այնոցիկ, որք յաւուրս շաբաթուց առանն զբարի ինչ ի փառս նր։

որոց յետոյ լինելոյ է յանխոնարհանալ զիմանալն. ուր այրեացին անկեալ հրով. և կարօտասցին կաթիլ ի ջրոյ՝ որպէս մեծատանն այն։

Երրորդ, առնելն, զի ի միտ առցէ զպատիժսն իւր, թէ ահագին է. և զի նոյն պիտոյ է նմա առ ի փրկութենէ, քան այնմ որ ոտն ծննդոյ. Ք. ց. Ապաշխարեցէք, ասէ նա։

Չորրորդ, առ նմին, որում է ոտնն. զորմէ պարտիմբ ի միտ առնել զերիս խրատ. այսինքն, զոր նուէնէ նորա. զի թէ միանգ կենդանի էր, աղօթէր վասն մեր, մանաւանդ այժմ, որ առաքեալ ոտեղեակ է թշուառութենէ մերում. և զի սէր նորա ոչ է նուազեալ, այլ աճեցեալ։ Երկրորդ, զորմէ նոյն բարի վարուց նորա։ Երրորդ, զանձինն մեր. քանզի ոչքն այն էր մարդ նման մեզ ընդ ամենայնի. արդ, վասն զի դժուարին է. զոր անկարելի թուի մեզ առնել, զոր նայն արար։ Աղաւթեսցուք խնդասացութ ի ոտնատարութենէս, զի նոցա յաւելցուք զբարեխաւսն մեր. և զանձինն հայցումբ, զի ոչ հնազանդիմբ նորին. և այսպէս մերոյ ուրախութենէն մեր ի թշուառութենէ հասիցուս այս հասկղոցին հայրենի այսաւասիկ։ Դարձեալ. պարտական պարտաւոր աղօթից. զի ա զօթքն, և խոնարհ են. Ք. ասէ, որովք եղանեցիք ի միր. վասն զի խոնարհ ոտաւցանէ, թէ զինչ պատրաստ է մեզ. և աղօթքն խնդրել, և առնու։

Վասն երկրորդին դիտելի է. զի որք ոչ պահեն զոտնս, բարկացուցանեն զաճ ընդդէմ ինքեանց. որպէս յայտ է Թուոց. ԺԵ. 34. Վասն առն, որ քաղէր զիմայտ յաւուր շաբաթու. բանս արդեալ արարին մօսէս, և ահա բռնեալ՝ միանգ և խնդրեացին ի Տէ՛ն է, թէ զինչ արասցեն. և խօսեցաւ Տէ՛ր ընդ մօսէս, և ասէ. մահու մեռցի այրն. և քարկոծեացին զնա ամ ժողովուրդն արտաքոյ բանակին։

Ա ման երրորդին դիտելի է. զի նէ՛մի յաւուրս շաբաթու փակչաց զդրունս երուսաղէմի, զի մի մուծանիցեն ՚ի ներքս զխոնարհելի իրս. նաև ապառնացաւ, զի ՚ի թէկ կրկին անգամ առնիցեն, փակեսցէ ՚ի նոսա ձեռս։ Արդ՝ ՚ի թէ հրէից՝ որք պահէին զշաբաթս ՚ի առաւեր՝ և ՚ի յորինակ հանգստեան՝ որ լինելոց էր շնորհօքն Քրիստ. արդեօք լինէին մուծանել ՚ի քաղաքն զխոնարհելիս՝ և զբեռինս, կա առնել պարսին արդելանել քրիստոնեայք ՚ի վաճառելոյ՝ և ՚ի գնելոյ, և ՚ի քառնալոյ ՚ի վերոյ ինքեանց գծանրութիւնս մեղաց, որ է բեռն սատանայի. զորմէ ասէ. ՚ի սաղմոսի. որպէս բեռն ծանր ծանրացան ՚ի վերայ իմ։ Ո՞վ Թշուառականք, որք առնել կամին բառնալ ՚ի վերոյ ինքեանց զբեռինս սատանայի, որ ընկղմէ զնոսա ՚ի դժոխս՝ քան զքեռիմն բեռն Քրիստոսի, վասն որոյ ստէպ լինի փառք տրբայութիւն. և որք ոչ ատեն Թոյլ ծանրաբեռնել զիւրեանս իւրեանց. և ինքեանք ոչ բնաւ ողորմին ինքեանց՝ ծանրացուցանելով զինքեանս բեռամբք մեղաց՝ նա և մէկ յաւուրս ոտնից. այսպիսիքս են դրաստոք անողորմ սատանայի. քանզի ՚ի վերոյ քան նին ատեմք. առաքեալ ՚ի նոսա զպատուիրութիւն բարկութիւն իւրոյ. ասէ մեկնիչն. Թէ այնքան ունի սատանայ զիշխանութիւն ՚ի վերոյ մեղաւորին, որքան որ ՚ի վերոյ դրաստոս իւրոյ։

Ա սա են, որք առաւել մեղան չեն յաւուրս ոտնից՝ քան ՚ի յայլ աւուրս, որ է մեծ Թիւրութիւն. որպէս Թէ որ արուաքոյ է կեղեցւոյ զգուշանայցէ ՚ի մեղաց. և ՚ի յեկեղեցւոյն անխոհեմ գործեսցէ զամ անօրէնութիւնս. քանզի որպէս պատուէրն է սբ առելոյն, նոյնպէս և սբ ժամանակն։ Եթէ որ հերկեսցէ զերկիր, կամ փո՛ բեսցէ յաւուր կիրակէի, հասանբեսցի շար, և անհաւատ. իսկ որքան առաւել՝ որ ուսոյցէ զանձն ՚ի պատնկութիւն, ՚ի յարբեցութիւն. և ՚ի ամպիսիս. վասն զի ոչ կայցուցան ոտնաւմբութիւնք՝ զի գաղթականին ՚ի նոսին ՚ի մարմնական գործոց՝ որք ըստ բնութեանց են բարիք, և զհետս երթիցեն չար գործոց. այլ զի պարապեացին հոգևոր գործոց. որք ըստ բնութեանց են ընտրագոյնք։ Կացուցան ոտնք առ ՚ի ընդունել զնորհս այլ, և արբոյ, այլ նոքա առաւել գիտեն յինքեանս զբարկութիւն նոցա. ըստ որում զի զաւուրս նոսին թեալս ՚ի ապաստարութիւն այլ նոսիցն առատանայի,

Ա սա են, որք յաւուրս ոտնից զբաղին ՚ի յոգևոս մարմնոյն՝ ՚ի փափկութիւնս, և ՚ի զարդս. որ և այս իսկ Թիւր է վասն զի զանխնայն առնէ սիրին. և զոտնս՝ որք կարգեցեալք են ՚ի փառս այլ՝ նոսիցն մարմնոյն, և պարտայն. սոքա են, զորոց ասէ. Փիլիպեցւոց. գ. ։ ։ Թէ որոց այծ որովայն իւրեանց է։ Եւ վարձն այսպիսեացս գոյացանի Մաղաքիայ. ։ ։ Ար ասէ. գանեցից զերեսս ձերս ձերովք զապահասս ոտնից ձերոց. վասն որոյ ասէ Ջերծանիմս. յայժ զգուշանալի է, զի մի առաւել յափեցութիւնն ծանրացուցցէ զորովայնս ՚ի ոտնս սրբոց, զորս գիտեալք պահօք հաճոյացեալ լայ։ Ուստի Ղևտացւոց. լիբ. ։ ։ Ասէ. շաբաթ հանգիստ Տ՚ն է. լկնաջիք զանձինս ձեր. քանզի անկարի է համանգամ մայն ընուլ զորս վայնն, և զմիսս։

* * *

ԳԼ. ԻԶ.

Յաղագս պարծելոյ։

Զինչ եղև մեզ նպաստս ըստ պարծուածն մերում ամենայնի։ 3. Որպէս առ իւրաքանչիւր ոք ։ միայն հաւատալի է այդ, զորինչ խօսեցեալ զինքեանս ։ զի նա միայն ծանեալ զինքն ։ քան զի ոչ այլոց՝ առ ։ 2. Կորնթաց. ժ. 18. Ոչ որ զանձն իւր գովէ՝ նա է ընտրեալ, այլ զոր Տէրն գովէ ։ Քանզի որ գովէ զանձն, պարտ զինքն ոչ գիտուս ։ Այնպիսին նման է հարու ։ որ ընդ ածելն զձուն՝ պարծի, և աղաղակելով յուցանէ, և կորուանէ զինս ։ Քան այսորիկ ասէ. զինչ եղև մեզ նպաստաւորս։ Արդ՝ զպարծելոյն ։ չորս ։ իրս առանձինս է ։ Նախ՝ թէ զինչ է պարծուն ։ Երկրորդ, զառաքեալոյ նորին ։ Երրորդ, զդատաւորն նորին ։ Չորրորդ, զինքեանս նորին։

Ոչ ասէ առաքեալն ասելի է, թէ պարծուածն է խանդուածն մտաց՝ խոստանալով զինքեանն զոր ինչ ունի, և կամ առնել քան զոր ունի ։ Եւ դիտելի է. զի պարծուածն՝ երբեմն է առեալ հպարտութեամբ. և երբեմն դատաւոր անփառասիրութեան։ Քանզի ըստ այնմ որ պարծի զայնմանէ, զոր ոչ ունի, և կամ զայնմանէ զոր ունի՝ իբր թէ ունիցի չինքեանէ, է առեալ հպարտութեամբ։ Իսկ ըստ այնմ որ թողէ ոք զբան իւր՝ զի երևեսցի գովելի, է դատաւոր անփառասիրութեամբ ։ Այսպէս դաւիթ թողեալ զիմաստութիւն իւր. և կերոյս զբազումն ի նոցանէ ։ Կամ՝ առնապէս՝ և ոչ ըստ առ ի ցուցանել զառաքինութիւնս՝ և զբարու թիւնս իւրեանց թողեալն, կորուանէն զինսա ։ Ընդդէմ որոց ասէ. 2. Կորնթ. ժ. 5. Ոչ է եթէ զանձինս քարոզեմք, այլ զՅ՚ս Կ՚ս ։

Ոչ ասէ երկրորդին ասելի է, թէ. ՃԸ. են աստիճանք պարծանաց ։ Առաջինն է պարծիլ զբանց իւրոց, և ցուցանել այլոց ։ Եւ այս յայտ է յեզեկիայ. որ զգանձս իւր եղոյց հրեշտակաց Բաբելացւոց ։

Երկրորդն է յօժարութիւն լսել զգովութիւնս իւր յայլոց ։ Ընդդէմ ասելոյն Սաղմ. Ծ. զսոյնս կանանց եղիազարեան, որ նշանակէ զգովութիւնս մարդկեան զոց. և գաւիթ ասէ. Սաղմ. ՃԽ. 3. Իւղ մեղաւորի մի՛ օծցէ զգլուխ իմ ։ Եւ Տէրն. զի ասես զնս քարի. ոչ ոք բարի, բայց միայն Աստ ։

Երրորդն է մեծացուցանել զինքն ի սրտի իւրում. ընդդէմ որոց ասէ Սաղմ. ժ. 7. Ընդանկութիւն մեանոյց լուաս Տէր, դատ առնել որբոյն, և ոտնակիցն, զի մի յաւելցուցու մարդ մեծաբանել ի վերայ երկրի ։

Չորրորդն է գովել զինքն բերանով իւրով. ընդդէմ որոց ասէ. Առակ. ԻԷ. 2. Գովեսցէ զքեզ ընկերն. և մի՛ քո բերան. օտարն, և մի՛ քո շրթունք ։ Չայտնէ առնեղծուածս ասէ Յոբ. ԺԱ. 26. Եթէ առնօ՞ զարեգակն՝ յորժամ փայլէր. և զլուսինն պայծառ ընդ երթալն. եթէ ուրախ եղև՞ դաղտ սիրտ իմ. և թէ համբուրեցի զձեռս իմ. որ է մեծ անօրէնութիւն ։ Արդ՝ տեսանել զարեգակն՝ և յօժարութեամբ հայել ի բարիս իւր, և այլոց ևս ցուցանել ։ Իսկ լուսին պայծառ ընթանայ՝ յորժամ համբուրէ ուրուք գովասանութիւն շրջի ի բերանս ժողովրդոց ։ Ուրախ լինի գաղտ՝ որ ի տեսանելն զայսոսիկ համարի զինքն մեծ առնել ։ Այլ համբուրել զձեռս, որ գովէ զգործս իւր. ոչ միայն ինանցին ։

Ոչ ասէ երրորդին ասելի է, թէ դարձեալ այն՝ որ պարծի. վասն զի մեղանչէ ընդդէմ այդ. ընդդէմ ինքեան. և ընդդէմ ընկերին ։ Արդ՝ մեղանչէ ընդդէմ այդ՝ ուրանալով զնա. զի ասէ. Յոբ. ԼԱ. 27. Եթէ համբուրեցի զձեռս

զձեռս իմ, այսինքն, ինձ հաճո բերելով զաստուածոյսն, որ է անօրէն ծառայէն մեծ, և ուրացուիլն ընդդէմ քրիստոնէից բարձրելոյն։ Ա. յոպէս մեզ զանձնական արքայն ասորւոց. որ ուրացաւս զկարողութիւնն այդ, ասէլով, Թէ՝ մեծ լերանդ է մեզն ինձն իւրից. և ոչ մեծ գաղապար. վասն որոյ և յանձինս ապստամբեցաւ իսկ։ Իսկ մեզուան չէ ընդդէմ ինչ ուրացուած, անգիտանալով զմիտարութիւն։ Ա. յոպէս մեզ զանձնական գեներալութիւն արքայն, որ առաքեաց առ յանուանէ՝ ասելով. է՞ջ առ մեզ՝ ի գաղաս. և տուս զգօտեն պատերազմողաց, որ կիսոյ է՝ հաւրէդ, և ծառիդ՝ Թէ ոչ եմ ես. որպէս ասէ. 1. Սամուէլ. ժ. 72. Դարձեալ. մեզուանէ ընդդէմ ինքեանս, զի արդեօք յինքենէ գիշերին այդ. զի որպէս մեռ բազկին ցուցանէ զկնոջ անդամս իւր. զի ընդարձակի զաղաղութիւնն. այսպէս և հաստատութիւնք պատուոյ հայիլ՝ ի պատճառս ինքեանց իւր. որպէս ասէ. Սիրաք. ժ. 3. Խոնարհիր առաջի այդ, և ապասեսցի ձեռն նորա իբր Թէ ասիցէ. առաժանացն բազաքն ինա յոգորմութիւն քեզ։ Դարձեալ՝ որ պարծիր յինքեն, նման է այնմ, որ խոզդրնացի՝ ի գրացոյցն զանօթիս արժանաւորեցեալ առ՝ ի ցուցումն ինքեանց, զոր մտեալ գոյն գոզացի զայն։ Ա. և մեզուանէ ընդդէմ ընկերին՝ անօթագելով զինս. զի որպէս ապատ մտանելոցն անարգէն զխնամոցն քոյս այլոց. զի զերծան գնասցեն. այսպէս և որ գործէ զինքն. խոտոր զայլս, զի ինքեան գործէ երեւեսցի. առաւել զոյգոյսիսուացս ասէ գրիգոր. որ զընկալեալ բարիքն իւր ուրանալ, հաճոյանալ ինքեանս. իբր զոյգ ունելով նման. ի միտ այժմ՝ զոր ինչ լսէ. զոր ինչ խոսի. զարմանայ ի վերայ խոտոյն. և կատակէ զայլոցն։

Աստուած էր ասելի է, Թէ որ պարծիր, կորուսանէ զայնս զորոց պարծիր. որպէս յայտ է ի նորտուգոզոնոսորէ. Գաղղիերէն. ձ. 17. Ոչ պարծէր ասելով. ոչ այս այն մեծ բարիքն է, զոր ես ինեանցի ի տուն ծագատարութեան իմոյ. և միւնչ գնա բանգն ի բանն ի բանն ի բանն էին ծագատարին, ձայն եղև յերկինից. քէզ ասեմ նախագոնդեսուր աշխարհ. ծագատարութեան քո անցեալ ի քէն և ի մարդկանէ հալածիցին զքեզ։ Գարձեալ՝ ընկերացեալ էին ի վարս հանդոյ, Թէ անապատանան ամն զաղաղարեալ ամ առաքինութեամբ, սկսան պարծիլ։ Իսկ սասանեալ եկեալ ի հերքարան կնոջ եմուտ ի խորհիմ նորա. և ասէ. եՀԹէ ոչ ասցես ինձ ծագ՝ ձագ առ, գազանք գիշատացեն զիս յայսմ գիշերի։ Եւ երբեմն ծագ եմուտ, և նա զանազան խնդիր ագորքանաք խոտորեցոյց զիմս նորա, զի վաղուան ցանկութեամբ գերեզմանս արկցէ ձեռս. և գնա անցեալ եղեալ՝ կոտակէր զիս այլովք բազմօրեայք գիշեայ, որք ասէին. ով արբեցոյ, որ բարձրացուցանէիր գերեզմանս յաւուրս. որպէս ինձեր՝ ի գերեզմանս. արդ՝ ուսիր, զի ոչ բարձրացուցանէ զանձն, խոնարհեցուցէ։ Եւ նա յուսահատեալ և վասն առաւել անհնդոյն մտեալ ի քաղաքն ծագատարութեան կրօնաւորացն եկեն յաշխարհս. և նա զանձն ամ անարգենութեան և պղծուեցոյ. և կորեաւ։ Գարձեալ՝ ի ասհմանս եկեալ ոմն արեգոյ՝ յոյժ ընտիր, և գովելի վարուք. առ որ եղև ձայն յերկնից՝ այսպէս ասել, զի կորուսանիցէ զիմաստութիւն հոգի, պատուոյ, և զպաշտօնն պիտոյ։ Եւ նա ասէ Տէր, բարձ ինձեն զպարծիլն, զիմ գործ հոգալ ասացեալ՝ ի վերայ եղբարցն, անկոյց յամ բարեաւ ինձ։ Եւ ասէ ցնա ձայն. արկ զձեռն քո զպարանոցս ուլոյդ՝ և զոր ինչ ընդդէմ նեանցիս՝ խորտակիսա, և գիր ընդ առաջով։ Եւ խակոյն արձակեալ ձեռն զպարանոցսն՝ ընդ նեանց զպարանոցսն ընդ ոչխարին, և ասէ՝ նա եմ գե

հայրենասէր . և յետ կատարելոյն զինքեանս ընդհատանելոցն , ասէ Հայրն . երթիք ու՛ր կամիք անհոգ . ի յոյժ ։

ԳԼ ԻԷ ։

Յաղագս կեղծաւորութեան ։

Իլ՛ լինիլ կեղծաւոր . յայտ մատրդկան . Սիրտս. ուս. 17. Ըստ միւնաւորին , մատրդն է բանաւոր կենդանի . բանիւ միայն մի մատրդ ոչ է բանաւոր կենդանի լինելութեան ի կենդանի , այլ կարօտ առնոյ բանիկրանալոյ բանիւ , զի օդենաւորեն իրիկրաց . և այս լինի բարեպաշտ յոյժ ասի է պիտանի ի աշխարս . Չնմարտութիւն ի բերանն , և ի գործն . որոյ նեղհասկ է կենդծաւորութիւնն . որ յոյժ ճշտասիրս է հաստատակամ . վասն այնորիկ ասէ . մի լինիլ կեղծաւոր : Ընդ՝ զկեղծաւորութիւնէ երիս իրս առանձնանի է : Նախ՝ թէ զինչ է : Երկրորդ , զանազանութիւն նորին : Երրորդ , զդատաստանէ նորին ։

Սասն առաջինոյն ասելի է , թէ կեղծաւորութիւն է գաղտ յոյժ արուեստիկ արուարեստիկութիւն : և նման դատարկ բարեաց՝ յոյժ կարօտասոյ : Ալ խնդրի , թէ ինչ է և դոյն է յայտնապէս ձգտանելն՝ քան կեղծաւորել արդարութիւն : Երեւի , թէ այո , զի չէ բանիւնոս ի վերայ բանին Էասայ ժե. ։ Պատգամ ի վերայ մօտաբացութեան , ասէ . ի յիր հոգի չարեաց ինչ է յայտնապէս ձգտանելն , քան կեղծաւորել արդարութիւն : Եւ ինչ է կեղծաւորեալ ուղղութիւնն ոչ է ուղղութիւն , այլ կրկին անօրէնութիւն : Ալ ընդդէմ այսմ . զի որ յայտնապէս ձգտանէ , գայթակղեցուցանէ զոյսն յիւրն կողմանէ : Ընտրեալքն կրկին ձգտանէն քան զոյն՝ որ ի ժամուկ : Պատասխանի նմա , և ասեմ , թէ կեղծաւորութիւն քան խնդրեալ է ձգտացոյն . զի է կրկին ձգտ : Ընտրեալ է ցուցանել զոյսն իւրեանց ի ժամուկ ձգտանելն , և կեղծաւորելն . քանզի ժամուկ ձգտանելն է ինքնագործն քան զյայտնելն : Ալ ի ժամուկ ձգտանելն , և յայտնի ցուցանել զարդարութիւն առ ի պատրել զոյսն , է ինքնագործն քան ձգտանելն . և այսպէս խնդրեալ լինին քանք ջերմեռանոյ , և բնիկ . զի յայտնի չարեաց ձգտանելն՝ քան ժամուկ ոչ արդարութեան , այլ կեղծաւորեալ բարեաց ։

Սասն երկրորդին ասելի է , թէ . նա կեղծաւորութիւն ասի է : Ընտրեալ ոք ցուցանել զինքն հետազոտել ոչ , և ի ժամուկ ոչ երկնի զայրացուցանել զնա ։

Երկրորդն է , յորժամ յայտնի , և ի ժամուկ առնէ զարարս այնոսիկ զոր առաջի մատրդկան ։

Երրորդն է՝ յորժամ ոք ի բաց քննելոյ զիրարուցոյն կեղծաւորութիւն , զի ձգտի ի մեծարգին , և ի ներքոյգին . որպէս ասէ օգոստինոս , թէ ոմանք խոտան զինքեանս մատրդկան՝ այնու զի ձգտանեն մատրդկան՝ այնու զի ոտորեն , զի առանձին հաճոյանան . և զարմանալի կերպիւ խորհրդով ի գործ թէ՝ ասէ Գրիգոր , ի յոյժ ի ներքոյգին , և ի յոյժ ի վերոյգին . ոմանք ի ներքոյգին ասեն զինքեանս ի յոյժ ի վերոյգին , ոմանք ի վերոյգին ասեն զինքեանս ի յոյժ ի ներքոյգին , ոմանք ի յոյժ ի ներքոյգին ասեն զինքեանս ի յոյժ ի վերոյգին ։

Սա՛ երկրորդին ասելի է , թէ բազմաձև են , որք գործեն ցուցանել զինքեանս կեղծաւորութիւն : Նախ՝ ոք գիրք . որպէս ասէ . ։. Օրինէ. ։։ Ա՛ր զգուշանայս այլոց այլ

Երկրորդ. զի կեղծաւորն ոչ երբեք տեսանէ զերեսս այլոց, եթէ ոչ դարձցի. զի ասէ Յով. Գ. ՚ի. Ո՛չ մտանէ առաջի նոր եւս կեղծաւոր ՝ Որոյ պատճառն է. զի առնէն զնա գործս խրատուն՝ զի երբեմն մարդկան, և ոչ նոյն դարձեալ. զի ասէ Յով. Գ. ՚ի. Ո՛չ մտանէ առաջի նոր եւս կեղծաւոր ՝ Որոյ պատճառն է. զի առնէն զնա գործս խրատուն՝ զի երբեմն մարդկան, և ոչ նոյն դարձեալ. զի ասէ Յով. Գ. ՚ի. Ո՛չ մտանէ առաջի նոր եւս կեղծաւոր ՝ Որոյ պատճառն է. զի առնէն զնա գործս խրատուն՝ զի երբեմն մարդկան, և ոչ նոյն

Երկրորդ. զի կեղծաւորն ոչ երբեք տեսանէ զերեսս այլոց, եթէ ոչ դարձցի. զի ասէ Յով. Գ. ՚ի. Ո՛չ մտանէ առաջի նոր եւս կեղծաւոր ՝ Որոյ պատճառն է. զի առնէն զնա գործս խրատուն՝ զի երբեմն մարդկան, և ոչ նոյն դարձեալ. զի ասէ Յով. Գ. ՚ի. Ո՛չ մտանէ առաջի նոր եւս կեղծաւոր ՝ Որոյ պատճառն է. զի առնէն զնա գործս խրատուն՝ զի երբեմն մարդկան, և ոչ նոյն

Երկրորդ, համեմատութիւն նորա ՚ի զանազան իրս. քանզի կեղծաւորն է կապիկ աստուծոյ. որ կամ ոչ նմանիլ որդւոյն ՝ այլ զոր ինչ առնէն այլք առ ՚ի կենաւս, առ քա առնէն առ ՚ի մահ. ոչ պատուի վասն կապկի, թէ տեսեալ զառ ՚ի իրոց այլ ոչ, որ առիթք ունի, որ առիթք զնէ զմարդ՝ որ ՚ի ներքոյ կրսիւն. և յորժամ ել առիթդն արտաքս, և ելիցէ ոչնչ զանելին, կամելով կապկին առնել զնոյն, և հնաւս գիտուն ինչ : Դարձեալ. է որպէս գիտ բնութեան թռչնաց ՝ ի ժամուհասու թիւ, որպէս ասէ. Մատ. ԻԴ. ՚ի. Դարձեալ. է որպէս ոչնոյ ՚ի նեղ քոյ : Դարձեալ. է որպէս ջուխտ լսելի. որոյ թեւք են նման թեւոց թռչնոյ. ասկայն ոչ կարէ թռչիլ. և զձուս իւր քնդնդակաւ ՚ի ցամաս կերակրէ. այսպէս և կեղծաւորն գործս ունի ՚ի ներքս՝ և ոչ երբեք ելանէ ՚ի վերս. զձուս իւր ընկերակից թռչնոց կերակրէ. զի վասն գործոց իւրոց ունայն խնդրէ զերկրաւոր գովութիւն : Ոչ ասէ զի զերծանել լինի ՚ի հատուցմանէ. Մատ. ՚ի. Ոչ ասել զնչոյրսն, այսինքն, նմանիլ նմա : Դարձեալ. նմանի գայլոյ որ ունի զմորթ ոչխարի, որպէս ասէ. Մատ. է. ՚ի. Եւ առաքեմ

Երկրորդ, համեմատութիւն նորա ՚ի զանազան իրս. քանզի կեղծաւորն է կապիկ աստուծոյ. որ կամ ոչ նմանիլ որդւոյն ՝ այլ զոր ինչ առնէն այլք առ ՚ի կենաւս, առ քա առնէն առ ՚ի մահ. ոչ պատուի վասն կապկի, թէ տեսեալ զառ ՚ի իրոց այլ ոչ, որ առիթք ունի, որ առիթք զնէ զմարդ՝ որ ՚ի ներքոյ կրսիւն. և յորժամ ել առիթդն արտաքս, և ելիցէ ոչնչ զանելին, կամելով կապկին առնել զնոյն, և հնաւս գիտուն ինչ : Դարձեալ. է որպէս ոչնոյ ՚ի նեղ քոյ : Դարձեալ. է որպէս ջուխտ լսելի. որոյ թեւք են նման թեւոց թռչնոյ. ասկայն ոչ կարէ թռչիլ. և զձուս իւր քնդնդակաւ ՚ի ցամաս կերակրէ. այսպէս և կեղծաւորն գործս ունի ՚ի ներքս՝ և ոչ երբեք ելանէ ՚ի վերս. զձուս իւր ընկերակից թռչնոց կերակրէ. զի վասն գործոց իւրոց ունայն խնդրէ զերկրաւոր գովութիւն : Ոչ ասէ զի զերծանել լինի ՚ի հատուցմանէ. Մատ. ՚ի. Ոչ ասել զնչոյրսն, այսինքն, նմանիլ նմա : Դարձեալ. նմանի գայլոյ որ ունի զմորթ ոչխարի, որպէս ասէ. Մատ. է. ՚ի. Եւ առաքեմ

Գարձեալ . է՛ եւ այլ պատիժ . զի յոյժ անարգեցաք ՚ի հանդերձեալսն . եւ բազում անգամ ՚ի նոյնս կայաք . զի ասէ Յոբ . ի. 6. Երեսք երանելեաց միանգամ կերկրին հայհոյութեանն ՚ի նէ , իբրեւ զաղբիւս կորնչեալ ՚ի վախճանի ։

Չորրորդ . զի հազիւ գառնայ յետս կեղծաւորն . եւ այս վնասէ երից պատճառաւ . նախ՝ զի դժուարաբարոյ , եւ կամ ոչ երբէք խնդրէ զիմաստութիւն . զի վասն գոռոզին ՚ի մերձկանէ՝ եթէպէս իւրէ ՚ի մէջ , համարեալ զինքն սուրբ ։ Ասաւ ասէ Յոբ . Ղէ. 6. Ո՛չ աղաղակեսցեն՝ յորժամ չարչարեսցին . այսինքն , ՚ի անաստուածութենէ ։ Երկրորդ . զի փախչէ հոգին սուրբ ՚ի նմանէ-օրոյգս ասէ Իմաստու. ։ Սէ՛ հոգին իմաստութեան փախիցէ ՚ի կեղծաւորէն ։ Երրորդ . զի կեղծաւորն յորժամ յանդիմանեսցի , լինի չատագով ինքեան . յորինակ այսմ ասէ՝ Գաւառ. ։ Եթէ որպիսին յուզայ ոչ կարասցեն ընդվզել զբանակիւրն հովուապետ. զի առաստանայր գերատեսիլ կառոյ ։ Բնակիչքն հովտաց նմանեսցին զկեղծաւորսն , որք յուզանեն զինքեանս խոստովանել . այլ թէ ոք սիրաշահեսցի առնուսս յանդիմանելով կարասցեն զնա , եւ խոցոտեսցեն ։

Հինգերորդ , զի կեղծաւորութեանն ապականէ զամէն գործ մարդոյն . առասպ ասէ . Ղուկ. Ճգ. ։ Զգոյշ լերուք ՚ի խմորոյ փարիսեցւոց , որ է կեղծաւորութիւն ։ Եւ առաքեալն ասէ . ։ Կորնթ. Ե. 6. Ո՛ւան կեղծաւորութեանն , թէ փոքր ի՛ խմոր զամէն զանկուածն խմորէ ։ Ասաւ գործք նոցա են իբրեւ զառաջադահեկան ։ Գարձեալ՝ իբրեւ զնոցա ծոր ոսկեղէն . որ արտաքոյ գեղեցիկ , եւ ՚ի ներքոյ մոխիրք , եւ մեծիբրեւ զանգի գործք կեղծաւորացն ՚ի նոսա երեւին վարձատրելիք . իսկ ՚ի հանդերձեալսն եղիցի նոցա դժոխային հրոյն ։ Գարձեալ՝ զի մեղքս այս անբուժելիս ասաւ նոցա . որպէս ասէ՝ Տիմոթ. Գ. ։ Գիտեմ եւս զգործս քո , զի զանուն կենդանւոյ ունիս , այլ դու մեռեալ ես ։

Վեցերորդ . է գարշելի վասն մեծի յիմարութեանէ իւրոյ . զի մարմարով , եւ արեամբ խաբեանց կերպ կերեն զաղջ այլոց . որպէս ասէ . Սաւս. ։ Ընդսականն զերծուս խաբեանց , որպէս զի եւ ետացին մարդկանէ , թէ պատիւցին . եւ այսպէս հանապազորդ չարչարանօքն չահին զդատաստանն ասեն ։

Եօթներորդ . բազմապիսի չանդիմանութեանէ Տեառն . որպէս յայտ է . Սաւս. է. ։ Կեղծաւորն , հանն նախ զերծուանդ յականէ քումմէ . եւ այն . կեղծաւորդ . բազում մարդարտացաւ ՚ի վերոյ ձեր հասցէ . Եւ յայլսն բազում անգամ նմանեսն ասէն ։

Ութներորդ . վասն անիծից , զորս ածէ Տէր ՚ի վերոյ կեղծաւորացն . քանզի դիւօքն անէծս ասէ նոցա . Սաւս. իգ. ։ Աւա՛ , այն , զոր ասէ . վայ ձեզ դպրաց՝ եւ փարիսեցւոց կեղծաւորաց . զի փակիք զարքայութիւնն երկնից ։ Երկրորդ . վայ ձեզ , կեղծաւորացդ զի յոտիք ընդ ծով , եւ ընդ ցամաք ։ Երրորդ . վայ ձեզ , զի ուռէք զսուրբ այրեսայ ։ Չորրորդ . վայ ձեզ , զի ասասանարդիւք զանձանաւ ։ Հինգերորդ . վայ ձեզ , զի նմանէք գերեզմանաց բանալոց ։ Վեցերորդ , զի արբէք զարտաքինն բաժակին ։ Եօթներորդ . վայ ձեզ կեղծաւորացդ , զի ջնջէք զչերմեռ մարդարէից ։ Իսկ ասասցուք , թէ վասն ի՛նչ այսպէս հալածէ Տէրն զկեղծաւորսն , է . զի նոքա են նմանագոյնք մանուկք , որք ցուցանեն զինքեանս ՚ի կողմանէ այլ , եւ են ՚ի կողմանէ ասասնայլ . երեսին զոլ բարեկամ եկեղեցւոյ . եւ են ի՛շխամիք . վասն որոյ եւ յոյժ չիասնէ նմա . քանզի հերետիկոսք կեղծաւորք ։ Որոնք ի՛նչ խաբէութիւն զբաղասեն ՚ի յեկեղեցին , եւ նմանագոյն գերեսին չարեաց կեղծաւորութիւնք պատրեսցէ զինքեանս , որպէս ասէ . ։ Տիմոթ. Գ. ։ Հոգին սուրբ յայտնապէս ասէ .

Առաւել Երկրորդ , զգաստանալն ։

Առաւ առաքելոյն առնի է , թէ զժառանգութիւնս ընդդիմառաքելութեանն Ջնորհաբանութեան՝ հանդերձ ապաստանութեամբ աղաչակին ։ Ա՛լ երեխ զժառանգին ոչ գոլ զառաքելութիւնն , այլ եւս առնել բարկութեամբ ։ զի առ զրիդոլիոս . թէ ի բարկութեամբ յառաջգայ կոխ ։ Ա՛լ կոխնն է զժառանգին ։ Ապա առնելն զժառանգելն չառանելէ զառաքելոյ բարկութեամբ ։ Առաքառ առելն է , թէ ոչ է նոյն զժառանգին , և կոխն . քանզի ի վերայ բանին Հռոմ. ութ. 29. Ոչ գիտացան նախ զժառանգեցէ . առէ անկիւրին , թէ զժառանգին՝ քան զայնմ որ է ընդդիմառաքելութեամբ Ջնորհաբանութեամբ հանդերձ ապաստանութեամբ աղաչակին , է զառաքելոյ անապատութեամբ . այլ քան զայնմ՝ որ է բանակառութեամբ հանդերձ ապաստանութեամբ աղաչակին . և անիրաւ նախատանաց , է զառաքելոյ բարկութեամբ ։

Առաւ երկրորդին առելի է , թէ զժառանգեցէ զոգւին . և է՛ զժառանգեցէ պատուհասին ։ Գոգւին է , որ լինի ընդդէմ Ջնորհաբանութեան աշխատ . զորմէ առէ . Ղուկ. ԺԹ. 24. Ջառնացարուք մեռանել ընդ նմին զառաքելոյն ։ Իսկ պատուհասին է բաղում կերպիւ ։ Քանզի է՛ զժառանգեցէ , որ լինի վասն բարի վարուց . զոր առնեն կեղծաւորք . զորմէ ասէ . Ղուկ. Ի՛թ. 24. Էղև հակառակութեամբ ի մէջ նոցա , թէ ով ի նոցանէ հաստատեսցի մեծ ։ Եւ է՛ , որ լինի վասն զիւրաքանչիւր , զոր առնեն հպարտ ոգի ապաստանաբանացն . զորմէ ասէ յառաջեալ բանէ . մի՛ բանակառեք միմեանս ։ Եւ է՛ , որ լինի վասն երկրաւորիս . զոր առնէ ագահութեամբն , որպէս չառնեն վասն ոսկեր ։ Զորմէ ասէ . ։Կորնթ. Ը՛. 9. Եղբայրք ընդ եղբօր վիճաբանեն . և զայն ի մէջ անհաւատից . և այս է ընդդէմ բանին Ջն Առաւ. Ե. 40. Որ կամիցի վիճել ընդ քէզ ի դատաստանի . և առնուլ

քեզ զ՛ի ժառանգակս քումս ։ թողուր առնուլն առնի քեզ զ՛ի հանապազ . և հագնուլն ի յայս մերկութեանէ , և ի վարդապետութեան դիւաց . կեղծաւորէ է առաքեալ ։ Դնա՛ ձեռք . զի առէ ոսկերքեանն , թէ լուա զգոն է յայսմանէ ի՛ շնաւելն՝ քան զկեր պարանոցակ սիրելին . քանզի երկիր չէրով ի նմանէ խորհին . և ոչ ձեռնադրով զառ պատրին ։ Եւ առ նեկբա առէ . զրկեա վերջ՝ ոչ ի վերկրութեանէ մարդկան զառաքեալն , դիւրաւ բժշկին . այսպէս առնեն երեսակալ մեղաւորքն ի՛ եկեղեցի՝ քան զիւրեանց ։ այլ այնքան յոյժ վատնագործ են , որքան կերպարանաւս առաջ ջանեն ի՛ նենգել ։ Եւ առ Օգոստինոս առէ . ։ի մէջ ոչ առոյ մեղաւորին է չարագործն ոգին կնդ ծառութեանէ . զոր սրբեալ , չար է ոգին յիշատութեանէ . չարագործն կերպ պարանոցակ խնամառութեանն ։ Չար է ոգին մեղրութեանէ . բայց չարագործն կեղծաւորութեանն Ջնորհաբանութեանէ ։ Չար է ոգին անդիմառութեանէ . այլ չարագործն կեղծաւորութեանէ զիմառն . և այլք այնպէսիկք ։

Գ. Ի՛. Ի՛.

Յաղագս Գժառութեան ։

Ա՛ր բանակառեք լինել յոչ ինչ ոչ ինչ առ . ։ Տիմ. Բ՛. 14. Ամենայն առէ Օգոստինոս , ոչ լինչ նամանագործն գործոց առաւանայի՝ քան զբանակառեալ լինել . ոչ առոյ բանակառողքն ցուցանեն զինքեանս Ջառաւ Ջառաւ առաւանայի , և ոչ ոչ . վասն որոյ առէ առաքեալն . ։ Կորնթ. Ժա. 16. Էիթէ ոք կամի զի հակառակող լինել ։ մեք ոչ առ նիմք զայսպիսին առվարուեցին , և ոչ եկեղեցին ոչ ։ Յաղագս այնպիսիկ առէ . մի՛ բանակառեք լինել ։ Ա՛յդ՝ վասն գժառութեանէ . ։ի՛. իրա տեսա նելի է ։ Նախ՝ թէ զինչ է գժառութիւն ։ Երկրորդ , զգաստանալն

կայ. ԻԵ. 15. Առաւտուն մխտակաբեր, կին աղիկատեր ։

Գ. Լ. ԽԹ.

Յաղագս կարկառուն բերէ ։

Գորտակերդիկ զիւրաւոր բերէ հոգւոյ ։ Ղեւտացւոց Ե. 19. Սուտ բան բերէ ի արտեւտրատ տայ՝ խորտակել զինւբեն , որ լինի խիստ և անյարմար ի գործս ։ Աբդ՝ ոտն առնեցուած է իբր նիւթ ինն . ի յոտ գործէ ոտն . և ոչինչ է որ ընդդիմանայ նմա , բայց միայն գետ , և մարդիկ անցարտատ ատեր կարկառուն բերէ , և խոտոր բերէ խրխնջեայ , վասն այնորիկ ասացեալ նոցա նոցա՝ առելով՝ խորտակելոցդ զիւրաւոր բերէ հոգւոյ ։ Աբդ՝ վասն կարկառուն բերէ . Ք. խիստ անհանգիստ է ։ Ալա՝ քեզ զինչ է ։ Երիմոթդ , պղտորած ոտն բրեր ։

Վասն առաջնոյն ասելի է , թէ կարկառուն բերէն է անյարտոտնած , և յանբարեացուցիչն մեռաց խոտոր բերէ ոչ կասիլ տալ գետերն լանդոտելոյ ։

Վասն երկրորդին ասելի է , թէ այլ կարկառ չունի նման է առանձնացի . զորմէ ասէ Յօբ. խոս. 15. Խոտոտացի սիրտ նորա իբրև զիւր ։ Եւ կարծրասրտացի իբրև զաւազ կանանեսրտի . զի որովհետև քարին խորտակի , և ոչ տայ գետերն կանգնել . այսպէս և կարկառուն առանձինն կուգայ կոխել , քան հատանել ձկնորսուած բերէ . վասն այնորիկ ասէ Երեմիա . Ե. 1. Կարծրացուցին զերեսս իւրեանց քան զվէմ և ոչ կամեցան դառնալ ։ Քան զվէմ ասէ վասն այն ասէ . զի և վէմ Քրիստոսն ոտն է , և նա զինւբ բնդհարկանելոցն մտօքս . այլ թէ շուտասիան կարկառուն ոչ երբէք ձկնի ։ Դարձեալ՝ այնպիսին կորուսանէ զբնութեն մարդոյ , որ բնականաբար

նման զիւրաքանչիւրոցն . զի ասէ . Ադամ՝ զիւրաքանչիւր քո . քեզ նման և զբոնաձիոն քո ։ Աբդ՝ սպասաւորելի գիտութեանցս այսպիսիկ հնարեալ յոյժ վտանգաւոր գիտութիւն , այսինքն , ոչ՝ ընդդիմ մեղադրոց . զորմէ ասէ Յօբ . ԻԲ . 3 . Եթէ կամիցի վիճել , ոչ կարես պատասխանել զմի ընդդիմ հազարից ։

Վասն երրորդին ասելի է , թէ գիտութեն է գործելի . վասն զի է նշան հաւատոյ , յիմարութիւն , խիթրութիւն , և չարութիւն ։ Վասն առաջնոյն ասի՝ Ադամ , Ժգ. 10. Ի մէջ հաւատոյ միշտ է կռիւ ։ Վասն երկրորդին ասի . Ժբ. 6. Շրջեսուք յիմարի խոտանեն զինք եւս յաղթեսկա ։ Զանազի գիտութեն է հաւատոյ սիրելին կռոյ ։ Վասն երրորդին ասի . Ժգ. 23. Աբդ՝ թիւր յաղթեցանէ զաղմոսկա . Աբդ՝ գիտողն ասի թիւր . զի թիւրէ զբանս ։ Եւ վասն չորրորդին ասի՝ ԺԷ. 11. Մինչ զհակառակութիւն թողցէ չարն , բայց Տէր դիրեցուսակ անողորմ առաքեսցէ ի վերայ նոր ։ Դարձեալ . ի գործէ լի . զի յառաջ գան ի ներսինէ բանգործ չարիքն . զի ասէ Սիրտք երեսուն . Ի. Շրջիլք , և ծուռ առաքի հերոյ հետոյին ։ Իբր թէ ասիցէ . որովհետև ծուռն յառաջանայ քան զհուր , և է նշան նորին . այսպէս գիտութիւն է նշան բարեաց , և արհեստ Աբդ՝ ի գիտութիւն ընդ առնելոյ է ի գիտութիւն ընդ հնգից անձանց . այսինքն , ընդ հոգւոյն . զի ասէ Սիրտք . Ը. 1. Ա՛ի վիճաբանութեան ընդ հոգւոյն , զի մի անկանիցի ընդ դիւ զատանայ . և մի՛ կռուանգիտ փոյթ ի հուր նոր ։ Ալա՝ ոչ ընդ մեծաւ ասէ . զի մի կայծակ կռիւ ընդդէմ քոյ . Սիրտք . Ը. 2. Աբդ՝ ոչ ընդդիմ բարեկատոյին , ոչ՝ ասէ ի Ալա . Ը. 19. Ալա՝ ոչ ընդդիմ հնոյ քոյ . քանզի և ոչ կա կարիցես ոչնչել զնոսա . զի ասէ . Աբա-

քար՝ է ընդոծանակ խրատուս . ուս-
ոմ ասէ Եղեկիէլ . գ. 7. Տուն
իսէլի ոչ հաւանիմ լսել քեզ , քանզի
ոչ կամի լսել ինձ . քանզի է հա-
կառակող , և խստասիրտ . բայց
պատրիճն այնպիսուցն է , զի ա-
ռակիացէ զնա Տ՝ որպէս ասէ
Եզեկ . ԼԲ. 9. Ահա ժողովուրդ
խստապարանոց է . և արդ թողլ
տուր ինձ , և բարկացիցի սրտմ-
նութիւն իմով առակիցիդ վրաս ։
Դարձեալ՝ այնպիսիքն բարձր են
զի լինին յոյր , որպէս անբժշկելի
հիւանդքն ՝ ի բժշկէ . զի ասի՝
Եզեկ . ԼԴ. 3. Ա՛չ եզեկ ընդ քեզ
զի ժողովուրդ խստապարանոց է ։

Գ Լ. Լ.

Յաղագս Տարաձայնութեան ։

ատ անելոյ է սիրտ նոցա
արդ՝ ապականեցան ։
Ովսէէ . Ժ. 2. Ըստ
Օգոստինոսի , անկարելի
է կիրալ ընդ վէմ է , որ կամի տա-
րաձայնիլ ընդ քրիստոնէին . զի
որպէս բաժանելոյ անդամքն ՝ ի
միմեանց՝ ոչ կարեն կենալ բնակա-
նապէս . այսպէս և ոչ տարաձայ-
նեալքն կարեն կենալ հոգևորապէս
՝ ի շնորհս ՝ այլ . և այսէ , զոր ասէ .
բաժանելոյ սիրտ նոցա ։ Ընդ՝
վասն տարաձայնութեանն . Է. իրս
ոեւասանելի է ։ Նախ՝ թէ զինչ է
տարաձայնութիւնն ։ Երկրորդ ,
զգաստութեանն նորին ։

Ա նան առաջնոյն ասելի է . թէ
տարաձայնութիւն է , յորժամ
քամահէ ոք հաստատիլ ոյնոյ զի
ինքեան երևեցոյն միջ ։ Էէ գիտելի
է , զի տարաձայնութիւն երբեմն
ընդէ վասն առելոյն է , և կամ վա-
նոյնոսիւ . և քան այսմ եղիցի
գրի այսպէս . տարաձայնութիւնն է
հակառակութիւն . ՝ ի մէջ սրոց յա-
ռաջագոյն էր հաստատութիւն ։
Էս արդ՝ է՝ տարաձայնութիւն , որ
բարի . և է՝ , որ չար ։ Բարին է
բարեացն ընդ չարսն ՝ ի չարն . ուս-
ոմ սրատարիրեալ Տ՝ն որպէսզի
խոստիցի ոչ հաստատիլ ընդ քա-
ռասունցսդ . ասէ ինձ է ոչ , եղիցի
նձ խոչ յոսկան , և ներսէ ՝ ի կողս ։
Խակ չարն է , յորժամ տարաձայ-
նէն ՝ ի բարին . և այս է երկբիրին ։

Ա՛ինն է , յորժամ տարաձայնին
՝ ի յիւնացուն որ պրոց . որպէս են
հերետիկոսք . որք ոչ կամին հա-
ստատիլ ընդ առաքելոյն ՝ ի
միհնութեան պրոց ։ Սորա օրինա-
կեցան ազատ բանքն տաճիսածի . Գա-
տաւ . Ժէ. 4. Քանզի են միարանե-
լոք ընդ միմեանս ընդդէմ հակե-
ղէցւոյ . այլ են բաժանեալ ք յին-
քեանս պրատարութիք , և կար-
ծեաք . այլ որպէս արատաստանն
պատուհասնեն անօգուտս , այսպէս
դիտելի , և հաստատն այնպէս
անաց ։

Երկրորդն է ՝ յախտորժանքն .
որպէս յորժամ առնէ զմիմեանս .
և այսպիսիք տարաձայնութիքս մա-
ծանէ ՝ ի ներքսն զհանդն . զի ասէ .
ւ. Յովհ. գ. 14. Որ ոչ սիրէ , ան-
դէնս ՝ ի մահս մնայ ։

Երրորդն է ՝ ի գործն . զորմէ
ասէ . Ղուկ. Ժա. 17. Ամ՛ թագա-
ւորութիւն բաժանեալ յանձն , ան-
կեալ ։

Ա՛ ման երկրորդին ասելի է , թէ
մեղքս այս է գարշելի . նախ՝
զի է առելի ոյն . քանզի ոյք ասէ
Սիրաք . Իե. ւ. Երկեք ևն՝ որք հա-
ճոյ են ոյն . հաստատութիքն եղ-
բարց . ակն ընկերաց . և այլ՝ և
կինն՝ որք բարեպաշտ հաստատեցին
իրենեանց ։ Ապաստարեան ներհանն
առցու է առելի ոյն ։ Եւ Ա՛ռակ . ՚ի .
ւ. Ասէ . վկացնեմ , զորս առէ Տ՝ .
և յերեմիայէ երկրորդէն գարշի ունձն ներ-
այսմիքն , որ սկսանիլ զարատա-
ձայնութիքն ՝ ի մէջ եղբարց ։ Եւ
Դանիէլ , զի առանել մեղքս այս
երևի գարշելի Փ՝ն՝ քան մեղք
խաչահանութեանցն . զի առանել սի-
րելոց Փ՝ն զմարմինն եկեղեցւոյ .
քան զյատուկ մարմինն իւր ևս ՝ իմանալ ,
զի զյատուկ մարմինն իւր ևս ՝ իմանալ ,

և ինքն ետու ծանուցանել զնա. այլ ոչ զմնարմինն ևկեղեցւոյ. զոր նշանա-
կէ անկար պատասխանին, որ ինոյ
անդաժանելի։

Երկիմաստ. զի ոչ ինչ առանձին
Ջատե ևկեղեցւոյ' քան զայն զի
բաժանէ զանդամն 'ի միմեանց։

Երկիմաստ. զի է գործ առաքելոյ.
և ներհակ գործոցն Քրիստ. զի վա-
տասպատի գրեալ Յօհան. ա. 12.
Թէ ցրուէ զոչխարան. խակ վասն
ինքեանն ասէ Տէրն' Մատ. ժբ. 30.
Որ ոչ ժողովէ ընդ իս, ցրուէ։

ԳԼ. ԼԱ.

Յաղագս Յանդգնութեան։

Ինչ յանդգնի 'ի գործ
գան ասէրն ասէ Քրիստոս
խղճի մտաց։ Ղեւտա-
տեան. ժբ. 10. Որ-
պէս ասէ. Աստ-
ծի. 13. Բարին առ-
նէ զնեղութիւն 'ի Տեառնէ.
խակ որ ապաստան լինի 'ի խոր-
հուրդս իւր, անօրէնութեան գործէ։
Իբրև ինձ ասիցէ. որ բարին է. ոչ
լինի ապաստան 'ի խորհուրդս իւր
այլ խռնարհութեամբ խնդրէ զնեղութիւն
յոյժ. և նոսրաս կերպ արդարանայ։
այլ որ ապաստան լինի 'ի խոր-
հուրդս իւր, բարին լինիլ ոչ կա-
րէ. զի է յանդուգն, և ոչ հոգայ
ուրեք զնեղութիւն այդ. վասն այնորիկ
միշտ ձեռնարկէ 'ի ինքնաբուխ արուեստ
առաջնեկեալ բանս. միշտ
յանդգնի 'ի գործընդակս։ Ընդ
զյանդգնութեանէ երբեմն իրս անուա-
նելիս. նման' ինչ զինչէ։ Երկի-
մաստ, զիմաստասիրութենէ նորին։ Եր-
կիմաստ, զսուտասիրացն նորին։

Ասաւ առաքեալն ասելիս. ինչ
յանդգնութենէ զգործս, և
զառաջնեաս այլոց իւրացուս ցանելոյ։
Ընդ' պարտ է երկնչիլ 'ի մտութենէ
այսմանէ' վասն բազում պատճա-
ռաց։ 'Առաջին' զի վասն յանձն առ-
նելոյ զյանդգնութենէ մարդկան յա-
պաղեաց Տէր զնաւթեամբն իւրով,
և ինքն ետու ծանուցանել զնա. այլ ոչ
զմնարմինն ևկեղեցւոյ. զոր նշանա-
կէ անկար պատասխանին, որ ինոյ
անդաժանելի։

Երկիմաստ. զի ոչ ինչ առանձին
Ջատե ևկեղեցւոյ' քան զայն զի
բաժանէ զանդամն 'ի միմեանց։

Երկիմաստ. զի է գործ առաքելոյ.
և ներհակ գործոցն Քրիստ. զի վա-
տասպատի գրեալ Յօհան. ա. 12.
Թէ ցրուէ զոչխարան. խակ վասն
ինքեանն ասէ Տէրն' Մատ. ժբ. 30.
Որ ոչ ժողովէ ընդ իս, ցրուէ։

ԳԼ. ԼԱ.

Յաղագս Յանդգնութեան։

Ինչ յանդգնի 'ի գործ
գան ասէրն ասէ Քրիստոս
խղճի մտաց։ Ղեւտա-
տեան. ժբ. 10. Որ-
պէս ասէ. Աստ-
ծի. 13. Բարին առ-
նէ զնեղութիւն 'ի Տեառնէ.
խակ որ ապաստան լինի 'ի խոր-
հուրդս իւր, անօրէնութեան գործէ։
Իբրև ինձ ասիցէ. որ բարին է. ոչ
լինի ապաստան 'ի խորհուրդս իւր
այլ խռնարհութեամբ խնդրէ զնեղութիւն
յոյժ. և նոսրաս կերպ արդարանայ։
այլ որ ապաստան լինի 'ի խոր-
հուրդս իւր, բարին լինիլ ոչ կա-
րէ. զի է յանդուգն, և ոչ հոգայ
ուրեք զնեղութիւն այդ. վասն այնորիկ
միշտ ձեռնարկէ 'ի ինքնաբուխ արուեստ
առաջնեկեալ բանս. միշտ
յանդգնի 'ի գործընդակս։ Ընդ
զյանդգնութենէ երբեմն իրս անուա-
նելիս. նման' ինչ զինչէ։ Երկի-
մաստ, զիմաստասիրութենէ նորին։ Եր-
կիմաստ, զսուտասիրացն նորին։

Ասաւ առաքեալն ասելիս. ինչ
յանդգնութենէ զգործս, և
զառաջնեաս այլոց իւրացուս ցանելոյ։
Ընդ' պարտ է երկնչիլ 'ի մտութենէ
այսմանէ' վասն բազում պատճա-
ռաց։ 'Առաջին' զի վասն յանձն առ-

քո միայն լինիցին. և ոչ օտարք ընդ քեզ. զաղբիւրդ ջրոյդ՝ ի վայր կոյս. այլ ոչ ի վեր. Եւ ձկունք մնասցեն քում բնութեանդ՝ ի ցանգս. այլ ոչ երանելն քում բնութեանդ. և հոգն քառասցանէ զիրեաւ քում բնութեան. այլ ոչ զգերութեան։ Համառօտիւս և մարդն քում բնութեան առնէ զայր. այլ ոչ զգերութեան. որպէս առաքեալն Տիրն. Յօհաննու ԺԵ. ։. Առանց իմ ոչ կարէք առնել։

Երկրորդ. ՚ի հասն մասուէլեան գտանիցես մեզ զրկութեամբ ի շրջմանդ մերոյ. քանզի եմք իբրև զնաթաթիս հասեալքս ընդ դժոխոյին հակառակն. առնոյն կամ բնեմք յաղթել զնաւս առաքեալ։ Ով առակ որպիսին. եմք կամի ումեք երկրայնով քո յաղթել զերկնային շարութեանն։

Երրորդ. ՚ի յորիանակէ գտիցեղ արարած. որք գերծեցան ՚ի լեառն յանդգնութեան. որպէս առաքեալն. դաժանք. սաստիկք. առաջնոյն Օգոստոսեան ասէ. յոյժ յիրաւի է. որ զանազան երկիրս ունելոյ ունի՝ ուր զբազմութեան անկեալ առասցէ։ Չիրաւ բառիւ ոչ ասացեալ առաւել Աստուածն ժդ. ։. Խնամատուն զարմացեալ խոստացեալ ՚ի չարէ. իսկ անդրանիկ յանձնատուցեալ անցանէ։

Վ ասն երրորդին առակիւ. եմք. ՚ի. են առաւակք յանդգնեալ։ Առաքինի է. յոյժ առ յանդգնեալ ձեռնարկիլ միմ ինչ՝ ՚ի յոյժ այլ ոչ ձեռնարկին. որպէս եմք յանդգնեալ առել. կամ առնել ինչ ՚ի յոյժ ոչ հասանելոցն նախերեմք նոքա։ Ընդդէմ այսպիսեացդ առէ Սիրաք. Էկ. ։։. Լուր եղիցեայն. և մի՛ յանդգնեալ խոսել ՚ի միջ մեծամեծաց։

Երկրորդն է. յոյժ առ ոք լինի առաւաւտն ՚ի զօրութեան իւր. կամ ՚ի մարմնական բարեկեցութեան. և կամ ՚ի հարստութեան։ Ընդդէմ սորոյ առէ Երեմիա ժԷ. ։. Անիծեալ լինի մարդն՝ որ ապաստան գիցէ ՚ի մարդ. և առաւաւտն լինելով՝ իսկայն ՚ի միոջ բաղկի իւրոյ։ Եւ Առակ. ԺԱ. ։։. Որ յառաւօտ ՚ի վերուստ ՚ի իւր՝ կործանեսցի։

Երրորդն է. յոյժ առ յանդգնեալ ոք յառաջ քան զժամանումն. որպէս եմք հասանելիցն յաղթութեան առաքելոյ, մինչ դեռ յառաջ բանիցէ, զրկեմք և ոչ ևս հասանիցեմք ձայնելոցդ խոսել։ Վերադերի ՚ի առաքեալս այս, յոյժ առ ոք հասանելիցն զինքն կատարեալ՝ մինչ դեռ է ՚ի յաղթեալն. քանզի որքան և յառաջանայ ոք, առնոյն սրտառուն հասանելիցն զարմին նորատունկս ախտակոր. որպէս առ Սիրաք. ԺԲ. ։. Յոյժ առ ՚ի կատարածին իցէ մարդն յոյժ առնոյն ախտանիցի։ Վնասուն զրկութիւն առէ. ոչ գիտէ մարդն հնազանդել յաղթութեանն, որ միշտ ջանայ բաղձանաց ախտանել։ Եւ զոյժ ձեռնարկել՝ առէ. եմք ՚ի ախտակոր բարեացն ոչ կատարելոյ զոյժ առնել. հարկ է՝ զի միշտ հասանելացուք զմեզ ախտակոր։ Եւ Երեմիա. ՃԲ. ։։. Հայեաց կոչեսցես զիս. և զինեմ իմ ոչ զոյժ առնելոցիս մնասանել։

Չորրորդն է. յոյժ առ ոք յանդգնեալ ձեռնարկիլ ՚ի յոյժս, որք են ՚ի վեր քան զզօրութիւն իւր. այլ սիրելն, եմք ասելոյ, եմ ոչ ևս յոյժ առնոյն հասանիցեմ։ Ընդդէմ սորոյ առէ Սիրաք. ԼԵ. ։։. Խոստումն ընդ չարագոյն կորոյս զբազումս։

ԳԼՒ ԼԲ.

Յաղագս Պատուհասիցն եմք։

Որ սիրէն է ՚ի ձէնջ, նոքա յոյն իբրև զերանեալն. Ղուկ. ԸԲ. ։Ը. Ըմբռնա առէ զնեբուքնեսոր, ած կարելի է ՚ի չերկիսանէն կիսառաս լինիլ փառաւորեալ, այսինքեան, առաս, և ՚ի հանդերձեալն լուսոյ։ ։ առաս և Տէր ած, որոյ սրտասիրեալ հետևիլ, յետ ուրացեալ զանձն, և խոստովանիլն զանձն, և առնուլ զխաչն իւր ՚ի վերա։ Եւ գրիգորեան առէ.

ասէ ։ որ ցանկոյց լինել նախատաւոր մարդկան, ցանկոյց յառաջնոյն բան ղՏՐ լուր ։ զրկեմ զքեզ ։ ի՛ւր էր դնալոյն նոյ ։ Եւ մեղ ասէ ։ որ մեծն է ի ձէնջ , եղիցի քո զքաղաքն ։ Ասդ պատճառանն է ։ քան զի այնքան մեծագոյն՝ եւ փառաւորագոյն է ոք առաջի նմա , որքան է ցածրամտագոյն մեծագոյն սիրով ։ Ալ է ընդդէմ սրոյ՝ կամիլն սիրել ի վերայ եղբարցդ ։ որպէս ասէ ։ ։ Կորնթ. ԺԳ. գ. ։ Սէր ոչ է պատուասէր ։ Ասդ՝ զպատուասիրութիւնէ ։ Ա. յոհ. ։ Եթէ զինչ է ։ Երկիւղդ , զանազանագոյն նորին ։ Երկիւղդ Աստուծոյ նորին ։

Պատճառ առաջնոյն ասելիքէ , թէ պատուասիրութիւնն է մոլոր դիմն ախտագործ մեծութիւնէ , կամ պատուոյ ։ Այնպիսին վա՛յ այն ասի. զի բան Օգոստինոսի . զնախանձ գան տեղին , առանց օրոց ժողովուրդն ոչ կարէ վերանալոյ , թէպէտ և ախտակցութիւնէ կալցէ ոք , և ապաստարելոյն , ասելոյն ան ախտակցութիւնէ չարժարէ ։

Պատճառ երկրորդին ասելիքէ , թէ քաղաքիդ են տեսակք սրա աւետարանիդ . այսինքն , ցանկալ Տ՚ուրեն . առաջնորդութիւն . վարդապետութիւն . և այլ խրատքանչիւր դէրսպանութիւնք ։ Ասդ՝ ցանկալ թէ Տ՚ուրեն վասն այնր է ասդ , զի յառաջ միայն այդ է այն . և ոչ է պատճառ մարդոյն չարժարել ի նա . քանզի բան բնութեն պատրուակ լինել հանդիսատեսարանութեն ի մէջ մարդկան . զի ասէ գրիւդրիտոս . ոչ է առնելոյ մարդոյ խղճել ի վերայ մարդկան , այլ ի վերայ գազանաց , եւ ձկանց . մինչեւ զդեւ դուռն մարդիկք զինեցուցանեն զպատուասիրութիւնս իւրեանց . իսկ ասէ այդ յանցանելոյն , հանդիսատեսարանքն եւս ամենեքեան ։ Ասդ՝ քաղաքիդ են , որք յետս քարշեն զմարդն ի մեղանեն այս մանեն ։

Նախ՝ վնասուցանէ այս գործոյ . զի ասէ Ամբակ. ։ գ. Ամ խնդրեաց

զինչ ինքեանք ի վերայ մարդոյ . և ոչ զամենա պատուոյ ի Քաղաքէ րէ ։ Չի որպէս անիրաւութիւնն առնէ ընդդէմ Քաղաքացին , որ առանց հաւանութեն , և հրամանաց նորին կամիցի տիրել ի վերայ քաղաքացոյ նորին , այսպէս անիրաւութիւն առնէ ընդդէմ այս , որ խնդրէ լինել սիրելի ։ Գործեալ՝ ասէ սիրելոյ ի նոյնն . մի՛ լինիր գասուածոյ՝ եթէ ոչ լինիցես կարող զօրութեամբ քով խոտորանել զանիրաւութիւն . զի որպէս ի մարդասիրական պատերազմի առաւել յարձակիչն ի վերայ Քաղաքացին երեսնամիւք այսպէս և ի հոգեւոր հանդիսին գեր , և անօրէնութիւնք յաւէտ արձակիչն ի վերայ մեծագործանին . որպէս յայտ է ի առաւոտ . ի վերայ սրոյ ծանրացաւս պատերազմին ։ Եւ ծանրագոյն , զի . ։ ասդ մեղայ առաւել յարձակիչն ի վերայ իշխանացդ . այսինքն , յիմարութեն . դժնդակութեն ։ և ագահութեն ։ Վասն առաջնոյն ասի՝ Ա. կար. ։ ։ Իշխան , որ կարօտանայ խելամտութեան , զգաստութեն ունել զգաստութեն ։ Վա՛յ երկիրդ ասէ Ես. ։ ։ ի Քաղաքացին ամբարշտացդ՝ կործանումն մարդկան ։ Խակ վասն երրորդին ես Ես. ։ Աստուծ մեռանի . և դուդ քաղցեալ՝ իշխան ամբարիշտ իւրեանց աղքատ ժողովրդեան ։

Երկրորդ . օրինակ Տ՚ն . որպէս ասէ . Յոհ. ։ Խրեւ դիտացի՝ եթէ գալոց են . ախտասակիլ զնա , զի արտասցեն զնա Քաղաքացիք , փոխանակ , դարձեալ ի լեռնն միայն ։ Խակ իմոգ զնա ի մահ , կամ մեռանել ես զինքն ի ձեռս . որպէս ասէ . Յոհ. ։ ։ Արդէն զի գտանիցէ , եթէ անանց առաւել օգուտ է մեռանիլն . քան Քաղաքունելն ։

Երրորդ , զի չարէ նէ . յոմանց ժամ յոժարին յիշխանաւն եթէ . չատքն , յոմանց ամենայն , յոմանց ոմանց չատքն , յոմանց ոմանց նուին վնաս ։

Առաջինն յայտ է ՚ի բանիցն ան-
ձնքայ . ար ասէ . որ ինչ յարա-
տագոյն երեսն . թէ՝ զիւս փոքրիկ
իցէ , հասեսցեալ ու խոնար-
հագոյնս՝ գժուարագոյն , և անձամբ
շահեցեալ եւանիր առնու . քանզի այս-
տուածոյն միշտ է երկչոտ . երկին-
լի ասել՝ կամառնել որ ինչ անհա-
մոյ է մտորդիան . առաքումն՝ հա-
մառութիւն , կեղծաւորեալ խո-
նարհութիւն չողբորիթէ աներեսցուն.
և այսորիկ յայտ են յաւրհնագրեալ ,
2 Թագաւ. ԺԵ. 3 .

Երկրորդ , զի ոչ ինչ գառնա-
գոյն առնիցէ , ոչ ինչ գժնդակա-
գոյն անհանգստացուցանէ քան
զառանձինս պատիւն , որ քարշէ ընդ
ինքեան զնիշաս բազմադիմս . վա՜
զի երբեմն իշխանն ոչ համարձա-
կի շրջիլ ընդ երկիր իւր՝ եթէ ոչ
պարտիականի ասպատակինակ զի-
նեալ . որ է ինչ առաքեալ մեծ ։
Դարձեալ՝ որքան մեծագոյնք են ,
զայնքան մեծագոյն մեղս գործեն.
որպէս յայտ է Երեմ. Ե. 5. Եր-
թայր առ մեծամեծս , և խօսեցայր
ընդ նոսա . և ահա նոքա առաւել
խորտակեցին զլուծ Տն ։ Եւ զինէր
ասէ . գոյն ՚ի մէջ ժողովրդեան
ինոյ ամբարիշտ , և որոգայթս
իբրև զվարս հաւորսաց կանգնե-
ցին ապականել զմարդիկ . այնպէս
լի են առունք նոցա նենգութիւնք . վա՜
այսորիկ մեծացան , և փարթամա-
ցան . և անցին զբանից խնամք՝
չարաչար ։ Եւ անձնէքեա ասէ . խո-
տորեցուցանեն յոլովութիւն մեծու-
թիւն , և պատիւ , և այլ ամե , որք
լաւ կարծեաց մերոյ երեսին ապա-
ճեալիւք . այլ լաւ ինքեանց են ան-
ապարգք ։

Ա՜ման երրորդին ասէ Ջերծանի-
մոս . ՚ի մեծագոյն ասպնջական
առանց կարծեաց մեծագոյն է զա-
ւիժն . որպէս ասէ՝ Խնամատ. Ի. 3.
Չէզոքք զիշերագոյնս առնեցանս
կրեսցին ։ Եւս ցուցանէ զարուես-
ն՝ զպատուասիրութիւնն՝ առանձ
Ժառանգ . Դատաստ. ԻԲ. 3. Ա՜ր ասե-
ցելոյ զնացին Ժառանգն օծանել
իւրեանց Թագաւոր . և ասեն ցՀի-
ւիանն . Ե՛կ Թագաւորեա ՚ի վե-
րայ մեր՝ և ասէ Հիւիանն . Թո-
ղեալ զպարտուսիս , զորս ՚ի
կիր առնուն ՚ուժ , և մարդիկք , և
երթայցեմ իշխել Ժառանգ ։ և դնա-
ցին առ Հիւիանն . որ պատասխա-
նեաց . ոչ կարեմ Թողուլ զքաղցր-
ութիւս իմ , և զանուշահամ պտուղս ,
և Թագաւորել ՚ի վեր ։ Գնացին
առ որթն , որ պատասխանեաց .
ոչ կարեմ Թողուլ զգինի իմ , որ
ուրախացուցանէ զԱՒ , և զմարդ-
կիք ։ Գնացին առ գԺնիկն . որ
պատասխանեաց . Թէ արդարև
օծանիցէք զիս Թագաւոր ՚ի վերայ
ձեր . ելկայք հանգչեցուք ընդ հո-
վանեաւ իմով ։ Ձի Հնձանաւն նշա-
նակի այլ ոգորմած , որ ձիմաւ
գԹուխն իւրոյ հասեղացուցանէ
զաղ քաւութիւս այլոց . և նուաս-
ուցանէ , և պահէ յինքեան զուա-
րատութիւն ՚ուժոյին ընտրհաց ։
Ամենեքին երկինչն երանել յաստո-
ծոյն իւն , զի մի՛ կորուսցէ զայն
պինդ բարին ։ Թզենեաւն իսկա-
գնալ լինի խոհեմացոյն , որ երկինչն
կորուսանել զքաղցրութիւն ՚ուժոյ-
նոյ խոհմեան . քանզի հարկ լինի
նմա երանել ՚ի գուրս յինքենէ՝ վա՜
արտաքին հոգոյ . ըստ այնմ որ
ասէ . Ղուկ. ԺԴ. 18. Ագարակ
գնեցի . և հարկ է երանել տեսա-
նել զնա ։ Ուր ասէ մեկնիչն . երա-
նել . այսինքն , ՚ի ներքին խոհմեան-
նէ ։ Եւ Օգոստինոս ասէ . գնեալ
ագարակն իմացեալ լինի Տ՚ուա-
ծին , և հպարտութիւն , որով կա-
մի ոք նուաճել ընդ ինքեանս Ա-
մարդիկ . որ է չար , և առաջին
մեղս է ։ Որ Թողլն իմացեալ լինի
(զոր ջերմեռանդ գիտացն) այն ,
որ ուրախ կատարեալ զանձն .
որ հրաժարի յինչեանց , զի մի գաղջա-
ցի ՚ի նմանս եռացուածն սիրոյն ։ Իսկ
գԺնիկն (որ է Ժառ. միշտ , որ
ընդմեջ հողմոյն հանէ զիւր յին-
քեանէ , և այլոց զայլ Ժառա . որ-
պէս ասէ յովհաննես ,) նշա-
նակի պատուասիրն . որ միշտ
մե-

մեղուիցն իւրոյ կողոպտել զինա-
զանդեալսն իւր . որպէս յորժամ
անցանեն ոչխարքն ի մէջ փեղոյ ,
խլեն ի նոցանէ ասպն , և հրով ի-
կիզանեն տաղտկալարութեանն ,
և զայլս ։

Ա՛րդարդ՝ զուգանի գարշութիւն
պատուասիրութեանն ի յասա-
դուեածոյ վարդապետաց . զի ասէ
Օգոստինոս . որքան բարձրագոյն
է իշխանութիւնն , այնքան հանար-
ձակ ի մեղանչել . քանզի զնա՛մ
ղար ինչ կարէ հնազանդն արժան
գոլ ինքեան . և զի ոչ երկիւղէ ի
չարաասանել ուրուք , քինի երկոց
ի մեղանչել ։ Եւ գարշելի ասէ .
այնքան առաւել հեռանին առաս-
նայի . որքան գանկան սիրել մարդ-
կան ։ Եւ ամբրոսիոս ասէ . առնէ
Տուէն աշխարհիս՝ է յայլ . գործ
աշխարհիս՝ ի սատանայէ . կացու-
ցուածն իշխանութեանց՝ յայլ . պատ-
ասիրութիւնն նոյ՝ ի սատանայէ ։ Եւ
դրիգորիոս ասէ . խեղճ իմն է ,
զի որ ոչ գիտէ կարգաւորել զկիր-
առս իւր , լինելով գաւառալր այ-
լոց ։

Ա՛սէ ցանկութիւնն առաջնորդութեանն
վասն այն է մեզ՝ զի առաջ-
նորդութիւնն՝ յաստուածոյ ընդ-
առնուի , որպէս առաքեալն Տ՛ուրեմեան ։ Եւ
դրիգորիոս ասէ . ինքնակամ , և ոչ
ըստ ներհակաստութեան վերին խոհ-
մականին՝ նախատգահք լինին , որք
ոչ հաստատեալք առաքինութեամբ
իւրեանք , և ոչ կոչեցեալք ածմամբ
աղդեցութեանն , այլ իւրեանց ցան-
կութեամբ՝ զբարձրութիւնն նախատգա-
հութեան առնուն , որք առանձին
յաւիրտականէն , քան ընդունին ։ Եւ
իշխատրոս ասէ . որ զգահիրիցու-
թեան քահանայիցն յօժարի , կամ ջա-
նայ ունել , նախ՝ առեալ որոնեսցի
զինքն , եթէ վարքն է յարմար
պատուոյն . որ թէ ոչ հակակացեա-
ցի , խոնարհութեամբ մատուիցի ի յոր
կոչեալ լինի . այլ կրկնապատկեսցի
զպատասխանութեան մեղացն իւրոց
այն , որ մեղաւք ինչ յոգւոց հանէ
վասն ունելոյ զնախագահութիւնն

քահանայիցն ։ Եւ բերնարտոս ասէ .
յարուցար քաղաքաց առաջնորդել
այնոց , որ ոչ հոգւոյ օգնել նոցա ։
Եւ գարձեալ ասէ . արհամա՛ն անօ-
րէնութեան է պատուասիրութիւնն ։
նորա չար . առա առաքինութեան .
թագուցեալ ժանտ . արհեաս-
տական ներգործութիւնսյոյր կեղծաւո-
րութիւն . Ծնօղ նախանձու . սկիզբն
մոլութեանց . զեղ արբութիւն . ժանկ
առաքինութեանց . անուանդ մեղաց .
սիրօղ խաւարի . և առելի լուսոյ ։
Դարձեալ . կարծեն ժանտանալ ի
հանգիստս , եւ առանձել անկանին
ի չարհաստս . ուստի նշանակին
առաջնորդք վերին ծածկութեամբ
խորանին , որք կարգեալք էին ի
մարիամ խոյոյ՝ վասն ոսկւոյ , և
անձրևոյն . որպէս ասէ . Եղիա .
Եզր. ։ ։ Չի ծածկոյթքն այնք՝ պա-
հեին զներքինն ծածկոցն , որք էին
յոյժ պատուականք . ուստի գրի-
գոր ասէ . ողորմածն ասէ , զորս
աղէկս սիրէ , պահէ ի չարուս-
քին զբաղմանէ . և ասեաւ՝ ի
յայն աշխատութեան առաքէ զծա-
ռայս , յորոց արդելու զորդիս . և
չայնմանէ որդիքն առանց աչքա-
ռանաց գեղեցկատեսիլ են , յոր-
մէ ծառայքն ի փոշոյն ագահա-
նան . զի վերարկուն , որ վա՛ռ ան-
ձրևոյ , ոչ թէ վասն այն զնի ի
վերոյ այլոց հանդերձից , զի պա-
տուական հանդերձեալ է , այլ զի
նա միայն ազատուեալն . այսպէս և
որ վերակացուն , ոչ պատուոյ զինքն
հանարիլ լաւագոյն քան զայլս , այլ
եզեալ ի վերոյ՝ ոչ վասն պատուոյ
իւրոյ , այլ վասն այլոց օգտութե-
լոտ այնմ որ ասէ . Յովհ. ժա. ։ ։
Լաւ է , զի այր մի մեռանիցի ի
վերոյ ժողովրդեանն ։ Ա՛յլ քա-
զումք են այնպէս յիմարք , որք
ելանեն ի խնդիր աշխատանաց , և
ստոլոկանան ի քաղցրութիւն հան-
գիստ կենացն . ուստի ասէ գրի-
գոր . հրամայէ ձեզ դադարիլ
ի յաշխարհական աշխատութենէն .
այլ յիմարեալ միտքն առաւել խո-

չարունակ , քան ՚ի հեշտասիրս քաղցրութեամբ . ուստի զնոսայն առաւելանան , և ցանկան առնիլ ։

Ա՛յլ ցանկանալի վարդապետութեանն լինի մեղադրելն վասն չարս պատճառաց ։ Ասի՝ վասն ապրուստի . այսինքն , եթէ ոք չունի զոր կարասցէ ուսուցանել զոր ինքն ոչ գիտէ . ուստի ասի՝ Յակ. գ. ։ Մի՛ բազումք վարդապետք լինիք եղբարք ։ Այր ասէ մեկնիչն . բայց միայն խոհեմքն , և տեղեակքն սքանչելոյ ։ Վա՛յ որոյ ասի՝ Առակ. ժբ. ։ Որ յառաջագոյն պատասխանէ քան զլսելն , անզգամ ցուցանէ զինքն ։ Ապաւերեմն նախ պարտ է ուսանիլ , և ապա ուսուցանել ։ Այսու առիթբառնա ուսումն հարցողի , եթէ որպէս եղիցի գիտելիցիկա խօսս , ասէ . եթէ զոչ ինչ խոսանայիս քաջ ուսանելիցիկս ։

Ա՛րկմտիլ , վասն անհամառօտ վարդապետութեան . քանզի ոչ արժան է առնել զերկնային ուսումն , եթէ ոչ մաքրասէր բազմացեալք . ուստի ՚ի Առակ. խեթ. ։ Մի՛ զգաստութիւն ասէ ոճ . զոս ընդէ՞ր բնաւ պատահս զարդարուիցի ։ Եւ Առակ. իզ. ։ Մարդն ինձ արժանաւոր կամիցիս զարդարել զխոհեմութիւնն անօթին , այսպէս միբացեալ շրիժ առնքն ընկերական ցնծալ ընդ նմա պարտն . քանզի արժանի է կատակելոյ , որ կամիցի արժանաւոր զարդարել զխոհեմութեանն քանզի ընդ զարդարելն գիտան ազատագոյացուցանել զարժանին . այսպէս յորժամ չարն ուսուցանէ զբարին . քանզի ՚ի վերայ բանին՝ Առակ. ի. ։ Արկ զնա փողով քո , ասէ մեկնիչն . ուսուցանէ զառաքինութիւնս շուրջ պատառալ զիրողսն և զի ձայնն երանէ ընդ փողսն , և բանիւ ՚ի նեղբառաւատ , այլ պարտ շրջապատիլ պատարագաւ . վասն զի որով յորդորէ զայլս ՚ի առնել զբարին , նովաւիկ պատասխանի զինքն պատասխանող՝ բարւոք կերոյ ։ Եւ զերկդարիւս ասէ . որ խոսի զբանն այլ , նախ՝ Ջանասցի՝ եթէ որպէս պարտիմ կիսալ . և ապա ժողովիցէ ՚ի վարուց իւրոյ , եթէ որպէս , և զինչ ուսուսցէ . վասն որոյ ասէ Առիթբառ . եթ. ։ Ջորինչ ուրեք ՚ի ձեռս՝ ջամբեան այլոց . քանզի զայնս պատրուիրէ քարոզել . զորինչ գործեալ ։ Եւ գործեալ ասէ . հասուսանէ զբանն , և հաստատութիւնս արս . նա հաստատ զբանն , որ գործով կատարէ . և հաստատութիւնս առնէ . որ ցուցանէ զինքն հաստատ որոյ ասէ . ապա եթէ ոչ՝ ասեն առաջի ինքեան զձիրսգան , որով էրեսի պղծուելին իւր . ինքն լինի փախստական ՚ի պատերազմէն , և զայլս յորդորէ ՚ի քաջամարտիլ . արդ՝ այսպիսին յայտնապէս կրէ ընդ ինքեան զնաւմանս գաստատութեան իւրոյ . զի ասի՝ Հռովմ. ։ Որով դատես զընկերն , զանձն քո դատապարտես ։ Գործեալ . այնպիսին յաճախ առնէ զինքն . զի ասէ Ջերմեռնիմս . մի յանեսի արատացեն գործք քո զբանս չրճանդ քոյ , զի մի յորժամ խոսանայիս յինկեղեցւոջ , իւրաքանչիւրոք լուելեայն առասցէ ընդէ՞ր զոր ասես՝ ոչ առնես ։ Վտանգաւոր է վարդապետն այն , որ խնդրէալ որովհետև պատուոյ զանձն վասն պատճառ . քանզի ոչ վայելէ բերանոյ աւազակին քամբասել զարատաւորն ։ Եւ գրիգոր բիւս ասէ . խոսնգարեալ , և գայլ չելի ինչ է՝ ձեռաք լքեալն , և լիզուաս մեծաբանեալն ։ Չայսոսիկ աւոյն ասի կատակելոյն՝ Ծննդ. խէ. ։ Զայնդ Հայն է յակոբայ . և ձեռքդ ձեռք Եսաւայ ։ Այնպիսին անիծանի ՚ի Տեն է . որպէս օրինակիցսա Քրիստոսէն , զոր անիծաց Տէրն . որ ոչ առնէր , բայց միայն տերև ։ Համառօտէս անիծ և զիմարիտեցիսն , որք ասեն , և ոչ առնեն ։ Որոյ պատճառն է , զի այսպիսիքն ոչ են օգուտ եկեղեցւոյ ։ վասն զի ոչ առնին զգործուելիքն բանք նոյ ։ Չորոյ ասէ գրիգոր բիւս . ոչ ինչ քաղցրութիւն է ՚ի լիզուն՝ եթէ ոչ հասուղացի հասուով վա-

վարուցն. ներքս ծանեալ քաղցրա-
պէս խօսիլ ընդ, որք բռնադատ ար-
տաս սիրելոցն ընդս։ Դարձեալ.
զի բանն ոչ խոտան հանապարհ. ել-
զի ասէ գրիգորիոս. որոյ խոսի
վարքն, քանզի և քարոզուիցին
Դարձեալ. զի և ինքն ճշմարտու-
թիւն, որ քարոզի, լինի կեղծաւոր
ծելի մարդկան. քանզի ո՛վքը հան-
ապայ ասացին զնանապարհիկ
լինիլ լցեալ առաքինիւք, և զոչ
կարել անցանել ընդ այն առանց
կողոպտելոյ՝ և սպանանելոյ, և
ինքն երիվիցէ զնոյն ձանապարհ։
Դարձեալ. ոմն ոք ոչ կարծեսցի
պատուոյ գոյն, որ յորդորիցի ելա-
նել ընդդէմ թշնամեացն, եթէ
ինքն իցէ՛ի կողմանէ թշնամեաց.
վասն որոյ ասի՝ Ողբոց. գ. ւշ. Ընչ
հանապազայնն ամ թշնաջարիք երկ-
ար, և որք բնակեալքն՝ ի սրեր
զերծս. եթէ մեղայ թշնամին ընդ
գրուանս երուսաղէմ, վասն մեզոյ
մերոյ արէիցն, և անօրէնութեանց
քահանայիցն նորա։

Երդմունք, զի վարդապետութեանն
յաւուրս այլ է։ Ասասի ասէ
Օգոստինոս. վարդապետութիւնքն՝
որք պատուիրանս, են օգնական
իմն և խրատ. այլ սրկանել զա-
նառն յերկինս, որ ուսուցանէ
զմիրուս. քանզի այլ իմն է պա-
տուիրել առաքին ազգս զոտանել
լինն, և այլ է տալ ազգին զոտնա-
եիլ. ա՛ս պատուիրանն վարդապետու-
թիւնքն պատուիրեալ ուսանող-
ացն զնիւթս. այլ ա՛ս ներքինն՝
զի բազում զաղս մնացեալ ա՛ս ու-
սանել. և որպէս ազգն, և յա-
ուելիցելոյ իրն ոչ են բաւականք
ի տեսանել առանց լուսոյ արե-
գականն. այսպէս բազ ի վարդա-
պետէն՝ և ի յայտնութիւնն ուսուցչէն
հարկաւոր է արեգականն արդարու-
թիւն, յորմէ լուսաւորի իմացու-
թիւն. վասն այսորիկ ասի՝ Սաղ. ԽԶ. ւ.
Ա՛ի՛ կոչէք ձեզ վարդապետս, զի
միթէ ձեր ուսուցիչ։ Ասէ ասէ
մեկնիչն, զի մի յանդգնեսցուք
իւրացուցանել՝ որ ինչ վերաբերի
յայն. ապայն վասն պատուակա-
նոց ներքինն վարդապետին պատ-
ուելի է պատուիրանն, զի ի նմանէ
առաքի աստ։ Դարձեալ. ասի Աստ-
ուած. ք. ճ. Տէր ասաց դիմաստուիցի,
և ի բերանոյ նորա հանձար։ Եւ
Միրաք. ա՛ւ. ւ. Ա՛ի իմաստուիցի, ի
Տնէ է։ Ասէ ասէ մեկնիչն. թէ-
պէտ մարդիկ խոսին պատուոյ,
ապայն միայն ա՛ն բանիւ զիմաս՛ի
ներքին։ Եւ ւ. Յովհ. ք. 27. ընչ
ինչ պիտոյ՝ եթէ ոք զձեզ ուսուց-
ցէ, զի ա՛ծուածին ուսուցանիցէ
զձեզ։ Ասէ ասէ մեկնիչն. եթէ
ոչ իցէ այն, որ ուսուցանէ՝ ի
ներքս, լեզուն պատապար ընդու-
նայն տաժանի. այլ ոչ վասն այ-
սորիկ վարդապետութիւն լուծանէ, այլ
զոր ինչ կարն է պատպէ։ Եւ
փիլիսոփայն ասէ. ջան ընծերոց
մանն է ակնկալութիւն ա՛ծայնի ու-
սուցութեան։ Եւ գրիգոր ասէ.
անկարելի է՝ ի մարմնոյ խոչընդոտ
հանել զիմաստութիւն. վասն այսո-
րիկ նախ ուսանելի է զաղօթս ա-
ծոյ, որով է պարգեւն. և ոչ ոք
պատրսի հասանրձանիլ յաւիտենական
զնա բանութիւն ջանիւ՝ և ընծերոց
մանոյ առանց խնդրելոյ՝ ի Տնէ։
ուսուի ասէ Յակ. ա՛. ւ. Եթէ ոք
կարաստանայ իմաստութիւն, խնդրեա-
ցէ յնէ։ Եւ Օգոստինոս ասէ.
աղօթիւք բարեպէս լուծանելն ուս-
բանակոյք քան այլով որովանաւք։

Հերետիկքն, լինի մեղադրելի վասն
գրոցաքննութեան, որ է չար
գրոցացն. զի ասէ Յովհաննէս. ւ.
Եուս զմիրս իմ՝ ի խնդրել, և
քննել իմաստութիւն վասն ամ եղէ
լոց, ոմն՝ ի ներքսոյ արեգականն. և
զի բազումն այս չար ետ ա՛ծ ոմ-
դուց մարդկան։ Եւ գիտելի է,
զի հերետիկքն ուսուցչին վարդապետացն
է չար վասն աշխատելոյն յանո-
գութեան. ուսուի ասէ անենքա.
քնդէ՛ն ներհուն զբեղ յոյնոյ սի
խնդիրս, զոր օգտակարապէսն է
խոտել, քան լուծանելն։ Է՛ և
չարագոյն վասն տաղտկանալոյն, և
ի բաց դներլոյն զաժայնի իմաս-

տուեալին . զորոց առ՝ Առակ. ա. 7. Զխնամատուեալ , և զառատին յիմարիլ անդադանեն ։ Ասաւ առ անձնքեան . ով մատուցի առ խնամատուեալ՝ եթէ ոչ այն , որ ենթադատեալ զնա առնիւ , և պատուհասեալ ։ Եանե կա բազոյն՝ վասն բազմադիմի վտանգի ոչ - քանզի գժտարին իմանէ ուսուցանն ոչ պատրիլ հպարտութենէ , և անպիտանութենէ ։ Չվտանգէ այսմանէ առ՝ Առակ. գ. 5. Կացցէ զնա ի վերայ աշտարակին առնբեան ։ Անեղծելն . ուր էին անձինք վարդապետացոյց , ուստի քաղուէր անվնասելիքն անտիպանութենէ ։ Դարձեալ . այնպիսին է անհանատրիմ այ . զի կարուսանել զառնեալ տաղանդն ինքեան յայ . զի նոյն գնով՝ որով գնեն զարդինձ ունայնութենէ , կարեն գնել զանկի սիրոյն։ Դարձեալ . են անագորութիւնք առ ընկերս . զի առանել կամին անօգուտ թիակարդիչ պարտաւորել՝ քան զերծուցանել զորդիան , որք քարշին ի մահ . քանզի յիմարութիւնն է զարհանատաղ անասանել զմահ , և զինաղուծ մարդկան , և զբաղիլ զկնի անոտի իմդրոց . (որպէս այսղոր ինչ ոչ կորուսեր , ուրիս . զնոյնիւրս ոչ կորուսեր . ապաշխարեաւ ուրիս զնոյնիւրս ։) Մեծ գործ ուրիս ի ձեռս քոյ . մահն հարածէ . կեանքն փրկչի . հնարեաւ ինչ աստ ։

Պարձեալ . պատուհասիրութիւնն իւրաքանչիւրոյ գերազանցութենէ է առաքինն , և ուռնայն . զի որ կամի գերազանցել զայլովք , կամի զփոքրութենէ , և զպակասութենէ նոցա . և այսպիսի յոժարութիւնս ոչ երբէք լինիցի . քանզի եթէ գերազանցել զմիով , գերազանցի ի մեռայ . և եթէ գերազանցել զմիով՝ շնորհօք ինչ , գերազանցի ի նոյնոյ այլ ինչ շնորհօք ։ Դարձեալ . որպէս յոյզուն հիւթից խառնուածոյն ի մի անգամն՝ պատճառէ զնուազութիւն , և զվէրս խղճահարելոյ . նոյնպէս գերազանցութիւնն ի վերայ այլոց՝ պատճառէ զնախատութենէ ։ Ապաւորինն պարտի իւրաքանչիւր ոք կամել նմանիլ այլոց , և զայլս նմանել ինքեան . զի զորդւոյն ոչ ասի՝ Եբրայ. ի. 17. Պարտ իսկ էր նմա ամենայն եղբարց նմանիլ ։

ԳԼ. ԼԳ.

Յաղագս Կորաձևութենէ ։

Իբրու անմուսոյ անձնան է զինի . Առակ. ի. 7. Ոչ սխալուածն բնութենեան է խառնագարեալ անգամն , այսինքն , որ լինիցի անդնանան մարմնոյ իւրոյ . այսպէս մեղք , և սխալուածն բարուց է նորաձևութենէ . որ արտաքոյ հասարակաց սովորութենէ՝ իբր խոտելով զայլս , կամի ունել այլատարազ զբանս , զգործս , և զշարժուածս , և զընդհանուրս . քանզի բնականապէս՝ ամէն կինդանին սիրէ զնմանն իւր . այլ նման մարդոյ է մարդն . վասն որոյ անմիտ է նորաձևն , որ յոժարի լինել աննման այլոց ։ Դարձեալ . ի մարդկէն մարդոյ գոյանի հասնիլ ձևուածի . այսինքն . ի նէրբա՝ խառնուածոյն հիւթոց . և արտաքս՝ անգամոցն ։ Չանդաձևութենէ անգամոցն է երանիլ , այսինքն , կարգաւորեալ շարագոյութիւն . հասնիլ հնդանդարարուածի . և առ միմեանս օգնականութիւն ։ Կանոնադիս և հասնաձևութենէ խառնուածոյն է երրակի . այսինքն , զանազանիլն միմեանց իւրեանց՝ և նուազութենէն՝ հասասարութենէ . և հասնանդանիլն շարայարութենէ ։ Այլ արդ՝ ամ հասասարեալք են մի խորհրդաձոր մարմին քան . որպէս ասի . Հռոմ. իբ. ։ Ապաւորինն պարտին հասնանանիլ լինել , և ոչ անանանիլ նորաձևութենէ ։ Դարձեալ . յամ չինուածս պարտին հասնայարմարիլ քարինք նոցա քարանց , և փայտքն փայտից . ապա եթէ ոչ լինիցի անկարգ , և պիւրակարծան . այլ արդ՝ ամենքեան եւք չինուածք բնակութեան

թեն այ . Խորհէս ասի՝ Եփես. ք. 22. Յարժամ և զուք ընդ նմին չիք նիք՝ ի բնակութենէ այ հոգւով ։ և 1. Պետր. ք. 5. Իբրև զվիշտս կենդանիս չինիք տաճար հոգևոր ։ Ապաւինիլ ապիղութենէ, և դիմել ախտեղութենէ մեծ է նորաձևին, որ յօժարէր լինել անձնական հարստութենէ ։ Դարձեալ . զինեալ եալ քան՝ ի նեղիչսն մերս զօրաւորին ունին զմի նշան . և թէ ոչ ունիցի՝ ի միջ ձեռն զնշան ներհակ զօրաւորին , կորնչի . այլ արդ՝ նշան քրիստոնէից վինելոյ ընդդէմ սատանայի է հանդիսանալ թէին ՝ ի յայտ առաքինութենէս . և նշան սատնայի է նորաձևութէին , ապստրիւնն այնպիսին ոչ կարէ կենալ ՝ ի միջ ձեռն զնշան ներհակ զօրաւորին քո՛ , այլ կորնչի ։ Դարձեալ . ՝ի յայտ գործս՝ միամիտ լինելն բանին , և բերկրութենէ գործակցացն թէ թեւացուցանէ զաշխատասէրս խրատքանդիսն . որով և գործն առնու զաւար . այլ զմիամիտ ընդկերակցութենէն , և զբերկրութենէն թառամանէ նորաձևութենէն . ապա ուրուք թառամել և զբարի գործն այլով . վասն որոյ և գայլ չիլի խակ է ։

ԳԼԼԴ.

Յաղագս Ագռաւաձրութենէ ։

Ագռաւ ապստամբ՝ քարկոծեսցի . 2. Օրին. ԻԻ. 11։ Ըստ կիմպրիա նոսի , որպէս խնդրէ ՝ի ծերս զգաստութենէն , և կատարելութենէ վարուց . նոյնպէս և ՝ի յերիտասարդսն ապստամբութենէ . խոնարհութենէ . և հնազանդութենէ ։ Ագռ՝ որպէս անիծանէ աք զիրաք զանհամառատ ծերն , քան այնմ որ ասէ Եսայի. կէ. 20. Տղայ հարիւրամեայ անիծեալ եղիցի . նոյնպէս և ապստամբ երիտասարդն է անիծեալ . ուստի և հրամայէ օրէնքն քարկոծել ։ Խակ նոր օրէնս՝ քան եկեղեցական առնէին հրամայէ առաքն յանդիմանել զապստամբն , և յիւրս ընկերակից վճռաւ բանադրութենէ։ Ագռ՝ վասն ապստամբութենէ հինգ իրս առնելի է ։ Առն՝ թէ զինչ իցէ ապստամբութենէն ։ Երկրորդ , թէ երկնելի է պատիժն բանադրութենէ ։ Երրորդ , զնեղութ անխուսափելապար հրամայողաց ։ Չորրորդ , զնեղութ այնոցիկ , որք լինին դիւրաշարժ ՝ի բանադրելն ։ Հինգերորդ , թէ քանի , կամ որք խնդրին ՝ի յայտ դալ վճռոյն ։

Ասէ առաքեղն՝ ասելի է , թէ ապստամբութենէն է իշխանութենէ մեծագունից խոտորելով ընդդիմանալ ։ և զայնպիսին հրամայէ Տէր բանադրել , ասելով . Առաք. ք. 17. Եթէ եկեղեցւոյն ոչ լսէիցէ , եղիցի քեզ որպէս զհեթանոս , և զմաքսաւոր . այսինքն , ոչ հաղորդելոյ նմա . քանզի այնպիսին որով ՝ի խորհրդոյ եկեղեցւոյ , և ՝ի հաղորդակցութենէ հաւատացելոց . ուստի . 1. Կորնթ. ե. 11. ասէ. Եթէ ոք եղբայր անուանեալ լինի ՝ի մէջ ձերում պոռնիկ , կամ հաստատիշտ , կամ ագահ , կամ բամբասող , կամ արբեցող , կամ յափշտակող , ընդ այնպիսւոյն և ճաշոյ մի՛ առնել ։

Ասէ երկրորդին ասելի է . թէ երկնելի է պատիժն բանադրութենէ վասն բազում պատճառաց ։ Նախ՝ զի է զարկուածն հոգի , և որ որոյն , որ առանել երկնելի է քան զնեղութենէ ։ Յառաքելական այսպիսին ասի՝ Ղուկաս. ԻԲ. 38. Ահաւասիկ են սուր երկու աստ ։ Ասէ Տանդրադոյն է որ հասանել զիտդին , քան որ զնարդմին ։

Երրորդ , զի բանադրեցեալն է այնպիսի հիւանդ , որ զոչ ինչ հետաց , կամ դեղ կարէ ընդունել . քանզի անզգաստ է ՝ի խորհրդոյ եկեղեցւոյ , որք են դեղք հիւանդութեց հոգւոց . զորոց ասէ Սիրաք. ԼԲ. 7. Իւղագործն հալեմ զօծանելիս անուշութենէ ։

Երկրորդ, զի ե որպէս ըմբռնեցեալ ոք ի ձիամարտից, և կամ որ անկաւ ի խորխորատ, և կամ ի ներքոյ ծանր բեռին, որոյ ոչ ինչ օգնութիւն. զորմէ ասէ Դաւիթ. ՀԱ. 10. Վայ միոյն, յորժամ գլորիցի ոչ գոյցէ միւս, որ յարուցանիցէ զնա:

Զորրորդ, զի ե գոդութիւն հոգեւոր չարագոյն քան զամ հիւանդութիւն, վասն որոյ արուսքան ոք ի բանակէն. քանզի ընդ անհաւատին կարէ ոք ուտել. որպէս ասէ. 1. Կորնթ. Ժ. 27. Եթէ ոք կոչեսցէ զձեզ յանհաւատից, և կամիցիք երթալ, զամենայն ինչ որ առաջի դնիցի, կերարուք. և մի՛ խորհիք վասն խղճի մտաց: Իսկ ընդ բանադրեցելոյն ոչ կարելիք ուտել. որպէս վերագոյնդ ցուցանէ:

Հինգերորդ, զի արդելանի մատնել յեկեղեցին որպէս շուն. քանզի որ ասէ Տեառն Ել. 13. Երկնեա արուսքա շունք: Եւ Տէրն ասէ. մի՛ տայք զարբունեաց շանց:

Վեցերորդ, զի ե իբրև զհանեալ անդամ ի խորհրդաւոր մարմնոյն Քրիստոսի. վասն այսորիկ ոչ կարէ կենդանանալ ոգւով նորին:

Եօթներորդ, զի ե իբրև զուտ հատեալ ի յարմատոյ. որ յոյժ պիտանացու, բայց միայն ի հուր. որպէս ասէ Եղեկիէլ. ԺԵ. 2. Որդի մարդոյ, զինչ լինիցի փայտ որթոյն, քան զամենայն փայտ որ ի տոհմ անտառի:

Ութներորդ, զի բանադրեալն մասնիկ ապականութեան է. զոր այնմ որ ասէ. 1. Կորնթացւ. Ե. 3. Դատեցի մասնել զայնպիսին սատանայի: Ի սատանայէ արուսքոյ եկեղեցւոյ. որպէս Քրիստոս յեկեղեցւոյ:

Իններորդ, զի այնպիսին ե վատթարագոյն քան զանհաւատս, և զհեթանոսս քանզի ե իբրև զուրացօղս քրիստոնէական կրօնից, և վատթարագոյն քան թէ ոչ երբեք լսեալ քրիստոնեայ. զի ի վերայ բանին Աստուծոյ 17. Երկնից քեզ իբրև զհեթանոսս, և զմկրտութիւն, ասէ մեկնիչն. գարշագոյն ե որ ի ներքոյ անեաւան հաստատելոյ սուրբ զդրօշ անհաւատից, քան զայլոյն անհաւատս:

Տասներորդ, զի բանադրութիւն ե յոյժ վճռական, զի բառնայ ի մարդոյ զամ մասն բարւոյ, որ լինի յեկեղեցւոյ. նաև ոչ ե պարտական, զի այնպիսին մեղանչէ յոյժ, խոտորելով զկացուցեալսն ի նմանէ: Մեղանչէ և յառաջնորդն, քանզի հերով զկէսն նմա: Մեղանչէ և յեկեղեցին, ապականելով շատ օրէնսդրական իւրով, և մանաւանդ լուծեալ զայլս ինքեան. ուստի խոտորելով դիւրին բերմամբ սատանային, յոմն բազում երդմնեցուցանելոյն զնա առ միով արբոյ՝ ասաց. Եթէ յոյժ չահիւր ի մեղայ բանադրութիւն, և ի մասնակցաց նորին:

Վասն երրորդին ասելի ե, Եթէ բազում կերպիւ անխոհեմ բար ոք հրամայէ: Նախ՝ յորժամ հրամայէ հղացուածոյ. զոր յայն դիմանէ Եզեկ. ԻԳ. 4. Որ ասէ. խաւսուիք, և իշխանութիւք հրամայէք ինձ. ուստի ասէ անձնեբան մեղանչողին հրամայողին պիտանի հնազանդին. քանզի ապաստամբ ե սրբոյ մարդոյ. և ի նեղհանէն, և ի դժոխս արկանին դիւրազգին հնազանդք, քան քարշք:

Երկրորդ, յորժամ հրամայէ յոյժ ծանուցեալ. որ յանցիւմանէ Աստ. Ի. 4. Որ ասէ. կապեն մարդկան զբեռինս ծանրս և դժուարակիրս:

Երրորդ. հետևելով տեսութիւն մատոյ իւրոցոլոր յանցիւմանին Աստուծոյ. 3. Որ ասէ. անցանէք զպատուիրանս ձեր՝ վասն ձերոյ աւանդութեան:

Չորրորդ, ոչ խնդրելով զհաճոյս ինչ, և ոչ զշահս հետևանս դիտելոցն. այլ զանձինն, վանդի առաջնորդն վասն գոլոյն առաջնոր հար ե՝ պարտի խնդրել զաստուածային, և զօգուտս հետևանդելոցն:

Վասն

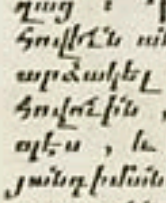
Վասն չորրորդին ասելիւք , եթէ մեծ մեղք է դիւրաշարժ լինել ընդ բանսարկել . զի սրտիւս բժիշկն առնէ զնա հետս նախ քան զհասանելն զհասեալ անդամոցն սրտիւս և առաջնորդէ սրտիւս ջանալ ՚ի յոտ հետս նախ քան զբուժանալն ։ քանզի բանսարկութիւնն մեծ է առաջնոյն ինն քարշ խորհրդոցանէ մարդկեան ։ Դարձեալ . զի ոչ առանց մեծ պատճառի ասացաւ մեծ պատճառաւ մեռանել զորդին ՚ի բերան գայլոյ . նոյնպէս և ոչ առանց աշնորդն սրտիւս առանց մեծ պատճառի մեռանել զորդին ՚ի բերան առաքելոյ ։ Դարձեալ . զի դիւրաւ բանսարկութիւն հետեւի դիւրաւ խոստումն . և որ էր ՚ի հետս , դառնայ ՚ի միտս ։ Վասն սրոյ ասէ ՋԻՇՏԱՏԻՒՆ . առ կամ անդամ առնելի են քանսանսն բանսարկութիւնք . և կամ՝ յորս առնուլ բնութիւն բանսարկութիւնք . և կամ՝ յորս առնուլ բնութիւն ։ Եւ ոչ միայն սրտիւս զգուշանալ առաջնորդի ՚ի բանսարկել , այլև ՚ի բաղում իրս հրամայէ . քանզի առաւօտուն հոգին միշտ նկրտի ՚ի յարդելեացն . սրտիւս զգուշանալ ջանալ . առ կամ անդամ առնելի են քանսանսն բանսարկութիւնք . և կամ՝ յորս առնուլ բնութիւն ։ Եւ ոչ միայն սրտիւս զգուշանալ առաջնորդի ՚ի բանսարկել , այլև ՚ի բաղում իրս հրամայէ . քանզի առաւօտուն հոգին միշտ նկրտի ՚ի յարդելեացն . սրտիւս զգուշանալ ջանալ . առ կամ անդամ առնելի են քանսանսն բանսարկութիւնք . և կամ՝ յորս առնուլ բնութիւն ։ Եւ ոչ միայն սրտիւս զգուշանալ առաջնորդի ՚ի բանսարկել , այլև ՚ի բաղում իրս հրամայէ . քանզի առաւօտուն հոգին միշտ նկրտի ՚ի յարդելեացն . սրտիւս զգուշանալ ջանալ .

Վասն հինգերորդին ասելիք է , եթէ , ՃԵ. խոնդրիւն ՚ի յարդար վՃիռն ։ Ցոյս՝ զի լինիցի վասն սուրբ . և բանսարկու սրտմտեաւ ։ Երկրորդ , վասն նախանձու սրտմտելոյ ։ Երրորդ , զի սրտիւս զի անդ կարդ իրաւանց ։ Եւ եթէ սրտիւսանդի լինի յայտնեալ , անդրադառ է վՃիռն . ասկայն կալոյ . և սրտիւսի է . եթէ ոչ վասն երկուց սրտմտելոյ . այսինքն , եթէ հասանիցի վՃիռն յետ օրինաւոր բողոքման . և կամ եթէ առնիցի յինքեան զանազանելի սրտիւս , սրտիւս եթէ ասիցէ . բանսարկիչ է , եթէ ոչ հարկանիցին զնայդ ։ Ալ սրտիւս՝ անդրադարձար բանսարկիչն սրտիւս հասկերթալ եթէ տանիլ . և յանձն առնուլ զնոյն խոստովանին՝ եթէ յանցեալ լիցի . և յայնժամ բանսարկութիւնն այն ճշ է նման ՚ի ՀԱՄԱՐԱՏՈՒԹԻՒՆ , այլ ՚ի

չարձառութեիւ. զի ասէ Օգոստոս՝ եթէ արդարն անիրաւասիցես անիծանելոցի, տացի նմա վարձս. ի տարունագրին դատաւորին առնու զվճիռս. այլ ի վիրնագունէին զպատակ։ Եւ դրխդրիսա ասէ. եթէ իրաւասիցես, և եթէ անիրաւաբար կապեսցէ հոլվէն. տալոյն տուն պարտի երկնչիլ ի վճռոյ հոլվէին, զի մի դուցէ հնազանդեսցէ եթէ անիրաւաբար արգելոք բանադրիւ, պարտաւոր լինիցի վճռոյ այնմ վասն այլ ինչ մերաց։ Դարձեալ ասէ. երկիւղ հոլվէն անխտհեմաբար կալել կամ արձակել. խակ որէ ընդ ձեռամբ հոլվէին, երկիւղ կալոյ իրաւացիս, և եթէ անիրաւաբար. մի՛ յանդիմանեսցէ յիմարօրէն զդատաստանն իւրոյ հոլվէին. զի մի դուցէ թէպէտ անիրաւաբար իցէ կալեալ, վասն հպարտութեէ իւրոյ՝ մեղք որ ոչ էր, լինիցի։

ԳԼ. ԼԵ.

Յաղագս խոտման։

այ որ արհամարհես. ոչ և դու արհամարհեացիս. Եսայի. ԼԶ. ։ Ըստ առաքինութիւնքն, ասէ մեղք չասիցի ըստ չափոյ խոտման. որպէս առաքինութիւնքն՝ ըստ չափոյ սիրոյն. զի որպէս հաճաստիք են առաքինութիւնքն, ուր հաճաստի է սէրն. կամ ահեղի, կամ պատիւ. նմանապէս՝ ուր հաճաստի են խոտմունքն, հաւասար են և մեղքն. և ուր մեծագոյն, մեծագոյն են։ Ըստյայնխոտ չափոյ ասէ Տէրն. որով չափով չափիք, չափեսցի ձեզ։ Վասն այսորիկ ասէ. վա՛յ որ արհամարհես։ Աղբ՝ վասն խոտման. Ք. իւրա տեսանելի է։ Նախ՝ թէ զինչ է խոտումն։ Երկրորդ, զգաստութեէ նորին։

Վասն առաջնոյն ասելի է, թէ խոտումն է գործ բանական նին. և երբեմն գործ ցասմնական նին. և քաւ այսմ զանազան կիրս սիրս ասհմանին։ Աղբ՝ քաւ այնմ որ է գործ բանականին, ենթադրի այսպէս. խոտումն է փոքրագոյն մեծասքանչ իրին՝ քան զարժանն։ Իակ քաւ այնմ որ է գործ ցասմնականին, ասհմանի այսպէս. խոտումն է քամահումն իրի իրեւ զանարդ ինն։ Դարձեալ. խոտումն է հեղգաբար առնել զառնելիան։

Վասն երկրորդին ասելի է, թէ խոտումն է գարշելի՝ բաղում կիրսիւ։ Նախ՝ զի է առաջին ոտիզութէ հոգւոյն, և խանգարումն աճեցնոյ կարգին. որպէս յայտ է ի սահմանել մեղացն՝ քաւ Օգոստինոսի, որ ասէ. մեղքն է քամահելով զանմոխրոց բարին՝ յարել մոխրականին. քանզի բռնանգակ դէղեցկութեէն հոգւոյն, և կարճ նորին կայանայ ի տենչումն ծայրագոյն բարւոյն. ապաւրինն ընդդէմ այսմ տխեղծութէ հոգւոյն, և անկարգութէ նորին կայանայ ի խոտումն ծայրագոյն բարւոյն. այլ որպէս ասէ ։ ։ Թագաւ. Ք. ։ ։ Ըրք արհամարհեացին զիս, անարգեսցին. զի այսպիսիքն կորուսանեն զնմանութէին այ, առ որ ասէ Ծան. և ընդունին զնմանութէնն առատանալի, և զդաղանագ. քաւ այնմ որ ասէ՝ Սաղմ. ։ ։ Արդ՝ ի պատուի էր, և ոչ իմացաւ, հաւասարեցաւ անասնոց։ Դարձեալ. զի յետ խոտելոյն, ոչ կարին առնել զբարի ինչ. որպէս յայտ է ի մեղքող դուստր սաւուղայ, որ յետ խոտելոյն զդաւթի՝ ոչ ծնաւ զորդի։ Դարձեալ. զի այնպիսիքն են պարտաւորք զատաժոց, և չարեաց. որպէս ասէ Երեմ. Ք. ։ ։ և ։ ։ Վասն է՛ր եղև իմ ժողովուրդ իմ ցաւալ. ի վերայ նորա գոչեցին առիւծք. և ետուն զձայնս իւրեանց. և քաղաք ՚ր կործանեցան։ Եւ զինչ ասէ. ոչ ապաքէն եղև այս, զի դու Թողեր զՏէր աստ քոյ։ Եւ ոչ միայն՝ որ խոտէ զաստ, այլև որ խոտէ զգործս նո՛ր, և

և զընկերս իւր, մեղանչէ. և սպառաժ է. որպէս ասէ Յոբ.ըստ.19. Եթէ խոտեցի որ անցանէր, վասն ոչ ունելոյն զհանդերձս։ Եւ զկնի ասէ. սուտ ծառայեցի ի յանցանել ուս իմ, և բազուկ իմ յարմկանէ իմմէ խորտակեցաւ։ Այլ մանաւանդ զգուշանալի է ի խոտելոյ զծառայս, և զպատառորս սոյ. զի ասի՝ Ղուկ.ժ.16. Որ զձեզ անարդէ, զիս անարդէ։

ԳԼ. ԼԶ։

Յաղագս Անպատկառութեան։

Լուծէ առաջի Տն սամ կապակոյղ. Առակ. ք. 32. Չոր օրինակ՝ զոհ յոժարութեամբ է սոյ առնել պատկառանս նմա, (որպէս յայտ է ի զոհիցն, զորս առնէին Տն ի ժամանակս օրինացն) այսպէս պիղծ՝ և գարշահոտ է առաջի նոր անպատկառութեանն. վասն որոյ ոչ տայ Թոյլ ձեզ այնպիսեացն երևանել ի վեր, այլ ընկղմէ ի դժոխս. որպէս յայտ է Խնամաս.ը. 10. Յաստղացն, մի խնայեցուք յայրին, և մի ապաստան պատկառանս բազմաժամանակեայ աչեաց ձերոց. յորոց կայելոյն ի դժոխս, ասէ. Է. 3. Այս այն այր է, զոր երբեմն մեք ծաղր առնէաք, և յառակս նախատանաց։ Աչդ՝ վասն անպատկառութեան. ք. իրս տեսանելի է։ Նմանի թէ զինչ է անպատկառութիւն։ Երկրորդ, թէ որոց պարտիմք զպատկառանս։ Երրորդ. զշարեացն, որք յառաջգան ի յանպատկառութիւն։

Ասան առաջնոյն ասելի է, թէ անպատկառութիւնն է ուրացուցիչ պատշաճաւորի պատուոյ այնմ, որում պարտ էր։ զի որում մեծ անօրէնութիւն է ուրանալ զարծանիսն՝ զոր պարտի ոք. այսպէս և պատիւն՝ որում պարտ է։ Ոչ առաքեալն Հռոմ.ժգ.7. Խնամասին գնել զայրակիկ, առելով. հասուցէք ամենեցուն զպարտաւորութեամ զհարկ, զհարկին. որում զերկիւղ, զերկիւղն. որում զպատիւ, զպատիւն։

Ասան երկրորդին ասելի է, թէ պարտիմք զպատկառանս սոյ, հրեշտակաց, և սրբոց. նաև սբ տեղեաց, և իրաց նուիրեցելոյց սոյ. որպէս բացայայտեալ է ի գիրս առաքինութեանց։ Դարձեալ. ամ մարդկան՝ վասն պատկերին սոյ՝ որ ի նոսա. քանզի խրատ անկեալ զբ պարտի ի միտ ածել՝ թէ և ի յայլ է պատկերն սոյ, որպէս և ի ինքն. և բաց յայտնանէ այլ ինչ պարգև՝ զոր ինքն ոչ ունի, Դարձեալ. պատուելի են մարդիք՝ վս հրեշտակացն, ընդ որոց պահպանութիւնն կան. բայ այնմ որ ասի. Առաւ, իբ. 10. Մի՛ արհամարհիցէք ոք զմի ի փոքրիկանցս յայսցանէ. ասեմ ձեզ, զի հրեշտակք նոցա նայեցեալ տեսանեն զերեսս հօր իմոյ, որ յերկինս է։ Դարձեալ. վասն մարդկային բնութեանն, զոր կամեցաւ ինձ պատուել՝ միաւորելով ընդ ինքեան։ Եւս ծառայքն ոչ են անարդելիք. զի ասէ Կիպրիա նոս. որպիսի ցանկալ լինիլ սոյ ընդ քեզ, այնպէս լեր և դու ընդ ծառայի քում։ Եւ սնեքեան ասէ. այնպէս լեր ընդ ստրնադունիդ, զոր օրինակ կամիս լինիլ ընդ քեզ վերնադունին։ Անանձինք պատուելիք են, որք կարծին ունել զբարի վարս. և զայսոսիկ որպէս մերձաւորք Տն. բայ այնմ որ ասի. Առաւ. իբ. 10. Որ առնիցէ զհամս հօր իմոյ՝ որ յերկինս է, նա է իմ եղբայր, և քոյր, և մայր։ Դարձեալ. ոչ են խոտելիք աղքատք, զի են ժառանգաւորդք արքայութեանն սոյ։ Դարձեալ. պատուելի են ծնօղք մարմնաւորք, և հոգևորք վասն ածային պատուհասանացն, որ առ պատուեալ զհայրն, և զմայրն։ Եւ զի բայ ջերմեռանդ, պատուելն՝ ի գիրս ասէ ոչ միայն խնամեալ լինել ի յորջորջին, և ի բանս, այլ առնել ի յարքունի,

դիւնա , և ՚ի պարզևս . վասն այսորիկ պարտուն որդիքն լինել քահանայ ։ Եւ վասն այսորիկ ունիմք զաշխատ օրինակս ։ Նախ՝ ՚ի Քո՜ է , որ կալցին ՚ի խաչին՝ հոգւոյր զմօրէն , Յօհ.ԺԹ.26։ Դարձեալ . զի բնութիւնն զնոյնն հրամայէ . քանզի և անհաւատք վարկեալք բնական օրինօք պատուական զծնօղս . վասն որոյ ասէ . ։ Տիմոթ.Ե.։ Եթէ ոք խրատոյ և մանաւանդ բնաւանեայ զնեամ ոչ տանիցէ , ՚ի հաւատոյն ուրացեալ է . և չարեա քան զանհաւատսն է ։ Եւս անդրան կենդանիքն տան մեզ զօրինակ պատուելոյ զծնօղս . զի ասէ վասն խորտակ , և արագացոյ՝ Եթէ յորժամ փետրամատ լինին հարքն , և մատք նոցա , նոքա հոգան զպէտս նոցա ։ Իսկ որ լինի ասէ բանս հօր , ոչ է արժան առնուլ զբարի ինչ ՚ի յիմարնաւոր հօրէն ։ Աղ արդ՝ որպէս պարտական եմք պատուել , և բարի առնել մարմնական ծնողաց , նոյնպէս և հոգևորաց . այսինքն , քահանայից. զի ասէ Սիրաք. Ե. ։ Գաստուեան զքահանայս ։ Եւ ։ Տիմոթ.Ե.։ Որք բարւոք վերակացու լինիցին երիցունք , կրկին պատուոյ արժանի եղիցին ։ Եւ այս պատուիրս ապաստաւորաց եկեղեցւոյ պատանի ՚ի հարկէ . քան այնմ որ ասէ . Մաան. Ժ. ։ Արժանի է մշակն կերակրոյ իւրոյ ։ Եւ ։Տիմոթ.Ե. 6. Հոգատարծին աշխատելոյ պարտէ նախ ՚ի պտղոյն վայելել ։ Աղ՝ պարտական են տալ մանն քահանայից յայմ բարւոքեաց իւրեանց . քան այնմ որ ասէ . Գաղատ. Ա. 6. Հաղորդեսցէ այն՝ որ ուսուցանի , այնմ՝ որ ուսուցանէ՝ յամենայն բարութիւն ։ Եւ վասն այսորիկ կացուցանէ տանաւանդ յամենայն ընդ , երկխոսիւք , և նոհէրք ։ Եւ Թէպէտ պարտական են տալ զոյսոսիկ. սակայն առնուն զբարի հատուցումն յոյ՝ քառակի . այսինքն . ղոյնութիւն պտղոյ . զառաղջութիւն մարմնոյ . զմաղութիւն մեղաց . և զարբայութենէն երկնից . որպէս ասէ Տէրն Մաա. ԺԹ.29. Հարիւրապատիկ առնուցու , և զկեանս յաւիտենական ժառանգիցէ ։ Եւ Սաղաք. Ա.10. Մուծէք յշտեմարանս իմ զամ տասանորդս , զի լինիցի կերակուր ՚ի տան իմում . և փորձեցէք զիս ՚ի վերայ այսմիկ , եթէ ոչ բացից ձեզ զպահանս երկնից , և հեղից ՚ի վերայ ձեր զօրհնութիւն իմ մինչև ՚ի չղջիցուք , և առատացից ապականչին , և ոչ ապականեսցէ զպտուղ երկրի ձերոյ . և ոչ լինիցի անբեր՝ այգին ձեր ։ Եւ բնդդէմ այսմ , որ ոչ տայ զառասնորդն , պատժի աղքատութիւն . և կրկին զանէծս ասէ . որպէս ասէ ՚ի նոյնն . մինչեւ խաբիցէ որ զձեզ իւր , զի դուք խաբեցիք զիս . և առասիք . ինչ . ՚ի տասանորդս , և ՚ի տեառնութիւնս , և յերեխայքդիս դուք անիծեալ էք ։ Ասաղ ասէ օգտատիւնս . յորժամ տան զառասնորդս , արժանաւորիս համանգամայն երկրայնոցս , և երկնայնոցն . իսկ վասն ապահովութիւն զրկեա զքեզ ՚ի կրկին օրհնութենէդ . և այս է յորժ իրաւացոյն տուողութիւն ասէ . զի եթէ զառասանորդն ոչ տացես , տանեն բորդին կարօտացիս . տացես ամբարիշտ զինաւորին՝ եթէ ոչ տացես քահանային ։ Դարձեալ . պարտական եմք տալ տասանորդս , զի անհուն լաւագոյնք են հոգևորք բարիքն՝ զորս առնումք քան զոր տամք ։ Զի ասէ . ։ Կորնթաց. Թ. ։։ Եթէ մեք ՚ի ձեզ զհոգևորն սերմանեցաք , մեծ ինչ է , թէ ՚ի ձենջ զմարմնաւորն հնձիցեմք ։ Դարձեալ . զի է մեծ մեղք ոչ հատուցանել զառասանորդն . քանզի ոչ միայն է գողութիւն , այլ և անզգամագործութիւն . զի ասէ Ջերեմիա . յափշտակել ինչ ՚ի բարեկամէն՝ գողութիւն է . և զրկել զկեղեցին՝ անզգամագործութիւն է . և ՚ի վեր քան զամ գանաբարոյութիւն աւազակաց է ։ Դարձեալ . զի ոչ Թէ տան զիւրեանցն , այլ անդրէն հատուցանեն

զառ-

զաստուածոյն. ուստի Օգոստինոս խօսի՝ ի դիմաց այ, ասելով. տուր ինձ յայտնանել՝ զոր ետուր քեզ. տուր, և տկոսօքս անդրէն հատուցից. ըստ այնմ որ ասի՝ Աւա կաց. ժԹ. 17. Ի վարձուս տայ այլ, որ ողորմի աղքատին: Դարձեալ՝ զի տալովդ ոչ բառնաս ի քէն, այլ պահես, և աներմանես. զի ասէ Սիրաք. Ժդ. 11. Ողորմեակ, Թէ ունիս, զբարի արա ընդ քեզ, և այ զմաստուցմունս արժանաւորս մատո: Եւ ծանի՛ր, զի տասանորդք, երեխայիքդ, և նոքիւք պատրաստ է տալ զառաքսինն. զի ասէ Սիրաք. Հե. 12. Մի՛ մատուցաներ նոքիւք չար. զի ոչ ընկալցի զայն. որպէս յայտ է ծննդ. Ջ. 4. Աստուած աբէլ յանդրանկաց խաշանց իւրոց, և ի պարարտացս նոցա. և հայեցաւ Տէր յաբէլ, և ի պատարագս նորա: և ի կային՝ և ի պտուղս նոր ոչ հայեցաւ, որոյ պատճառն է. զի ի վատնարարգունեցին մատուցք. ուստի և ասէ Մաղաքիա. 2. Լինիք մատուցանիցէք զկոյրն ի պատարագ, չիցէ չար. աղէ մատո զնա իշխանի քումմ, եթէ ընդունիցի զքեզ: Եւ զինէ ասէ. անխտեալ լիցի նենգաւորն. որոյ կայցէ ի խաչին որձ, և ուխտ իւր յանձին իւրում, և մատուցցէ Տեառն զպատարագն: Եւ Թուոց. Ժբ. 29. Զամ՝ զոր մատուցանէք ի տաճարդ, և որչէք ի կրնծայս այլ, բարեգոյն, և ընտրեալ լիցի ամն: Կամ պարտ է տալ առանց յամելոյ. զի ասէ. Ելից. Կբ. 29. Զառաջնորդս, և զերեխայիս մի՛ յամեցուսցես մատուցանել: Դարձեալ. պարտ է յամ երից. ի յարմտեացդ, և ի պտղոց. որպէս ասէ. Ղեւտ. ԽԷ. 30. Ամ տասանորդք եթէ յարմտեացդ, եթէ ի պտղոց ծառոց, Տէր լինիցի: Եւ ծանիր ըստ ջերծնիմասն, զի երեխայիքդ տուեալ լինիցին ըստ աւանդութեանն հնոց՝ քառասնից տարեկ, կամ վաթսնեւրկոտ մասն, ի յարմտեացդ, և ի պտղոց, և ի հերդակաց. և ի յանասնոց՝ անդրանիկն:

Վասն երրորդին ասելիք, Թէ. յանդգնութեամբ յառաջդան անիծք, չար վախճան, և Թշնամական կեանք. և այս յայտ է ի քամ, որ կատակեաց զերկուքեան հօրն, և անկաւ ի ներքոյ անիծից, և մշտնջենաւոր ծառայութեամբ զամակ նոր: Կամ արհամարհեաց, որ արտաքսեաց զհայրն ի Թագաւորութեանէ, և պղծեաց զհարսն նր, չար մահուամբ կորեաւ: Կամ նախատիչս կորնչին, որք ոչ դիցին զպատուական հոգևոր հարց. որպէս յայտ է. 4. Թագաւ. Բ. 23. Որ քառասուն և երկու մանկունքն, որք կատակէին զեղիսէ, ասելով. Ի՛լ հնասակ, ե՛լ հնասակ, պատառեցան յերկուց արջուց անտառից: Եւ Առակ. ԺԹ. 26. ասէ. Որդի, որ անարգէ զհայր, և ի բաց մերժէ զմայր իւր, զանէծ կրեսցէ. և նա խաւսս լիցի: Եւ Ելք. 24. Որ բառնայ ինչ ի հօրէ, և ի մօրէ, և հատարկ չիզանցէ, կզօրպէ նա ազանեցոլն: Եւ Ելից. խս. 17. Որ անիծանիցէ զհայր, մահու մեռցի:

Գ Լ. ԼԻ.

Յաղագս Ամբարհաւաճութեան:

Զլուծ է առաջի Տն ամ ամբարհաւաճ. նաև Թէ ձեռն առ ձեռն լինիցի. Առակ. Ի. 1. Որպէս ասէ Սիմինէն, որ ինքեան հատարկ զբարին՝ զոր առնէ, Թէպէտ ոչ երևեցոյն առնել ձեռօք զչար լինել, կորուսանէ զանմեղութեն որոյն. զի նախատիճառ առնէ զինքն պատրաստոյն բարեաց. վասն որոյ ասիցէ զայնպիսեսն՝ ահ, որպէս զպատուական. քանզի ամբարհաւաճն զընկալեալ բարին չայ. զոչգանէ զոլ յինքեանէ. վասն զի ամբարհաւաճ

ածութիւն է չարժուն մնաց, որով չարժի ոք պարծիլ՝ ունել զայն՝ զոր ոչ ունի, և կամ ունել չինքնէ ։ Եւ սակ մայր հերետիկոսութեց, և մոլորութեց. զի՝ ի վեր բանին Երեմ. ԺԶ. ամբարիստաձածութիւն, և հայհոյութիւն սրտի խաբեայ զքեզ. ասէ մեկնիչն. ահա հերետիկոս է ամբարիստաձ, քանզի ամբարիստաձածութիւնն է որ առնէ հերետիկոս, և ոչ ոգիտութիւնն ։

Վասանէ ծնան ահա տեսակք դիւթութեանցն. եթէ հրահանգութիւն. եթէ օգտահանգութիւն. եթէ հոդահանգութիւն. եթէ վհկութիւն. եթէ մեռելահանգութիւն. եթէ փոնչահանգութիւն. եթէ երազահանգութիւն. եթէ գալեհանգութիւն. եթէ քարահանգութիւն. և վիճակչութիւն. և բանալ զդիրս. և սաղահանգութիւն. հաւատանգութիւն. և ժանահանգութիւն. որք ամենեքեան անիծեալք են՝ վասն բազում պատճառաց ։

Նախ՝ զի է մեղք սատանայական. զի դիւթքն ըստ օրինակի սրտաբեկին կամին լինել նման բարձրելոյն, նախադասչակելով զապառնին. որ յատկապէս վերաբերի առ ձեզ. ըստ այնմ որ ասէ Եսայի. ԽԲ. և ԽԳ. Պատմեցէք զմերինչ անգգ անցանելոյ իցեն. և կամ զառաջինան՝ թէ զինչ էին, ասացէք, ի մտի դիցուք, և գիտասցուք, թէ ածք էք ։ Դարձեալ. զի գտեալ եղև ի սուտ նայէ. որպէս ասէ Օգոստինոս. ամենայնիւ՝ որք հաւատան դիւթից, են նմանք հրեշտակաց այնոցիկ, որք հաւանեցան սրտաբեկին ։ Վասն այնորիկ ասէ Ղևտ. ԺԹ. ԺԱ. Մի՛ գտանիցէք. և մի՛ հաւատացէք. և մի՛ խորհիցէք զերծաղ. և մի՛ երդնուք սուտ. և մի՛ պղծիցէք զանուն Աստուծոյ քոյ. ես եմ Տէր ։ Եւ Բ. Օրինաց. ԺԸ. Մի՛ գտանիցի ի քեզ, որ անծիցէ զորդի իւր, կամ զդուստր իւր զբոցով. և կամ զգէտս գուշակութեանց. և կամ խորհիցէ զերծաղ. և հաւանիցի լինիցի. և կախարդիցէ կախարդանաք. և մի՛ զվերածեալս հարցանիցէն ։ Եւ Գաղատաց. Դ. ԺՐ. Զաւուրս խորհիք, և զամիս, և զժամանակս, և զտարիս. երկնչիմ ի ձէնջ, զուցէ թէ ի զուր ինչ վաստակեցի ի ձեզ ։

Երկրորդ, զի յոյժ անհաճոյ է Աստուծոյ. և այս յայտ է ի պատժոցն. որովք պատժէ ածս զվերոյ գայս. զի վասն հեռացի, որ ցանկացաւ ածային գիտութեանց, բոլոր աշխարհս պատժեցաւ ։ Եւ զի սաւառազ հարցք զվհկուն, կորեաւ ինքն, և որդիք իւր ։ Եւ զբոլիայ, որ յղեաց հարցանել առ բահաղ զծանձիկ ածն ակկարոնի. ասաց Նմա հղիա. ի մահիճս քոյ՝ յոր եկեր, մի՛ իջցես այլ. այլ ի դիմի մահու մեռցես. որպէս ասէ. Դ. Թագաւ. ա. Եւ Ղևտ. ԺԹ. Անձն, որ երթիցէ զկնի վհկաց. կամ գիտաց, պոռնկիլ զկնի նոցա, հաստատեցից զերեսս իմ՝ ի վերայ անձին այնորիկ. և կորուսից զնա ի ժողովրդենէ իւրմէ ։ Եւ զկնի ասէ. այր, կամ կին, ի յորս լինիցի ոգի վհկութեց, կամ դիւթութեց, մահու մեռցի. քարամբք քարկոծեցէք. զի մահապարտք են ։

Այլ ընդդէմ. զի յեսու վիճակաւ որոնեաց զմեղս աբարայ։ Եւ մաստիխա վիճակաւ ընտրեցաւ ։ Եւ յօսէ մեկնեաց զերծաղն փարաւնի ։ Եւ դանիէլ՝ զնաբուդոնոսորայն ։

Առելի է ըստ օգոստինոսի, թէ վիճակն ըստ բնութեան ոչ է չար, այլ արդեւք՝ զի մի վասն յանձնառութեան աստեացին ի կատարել. ուստի եթէ լինիցի համառօտ պատճառ, և հարկն խնդրիցէ, որպէս եթէ լինէր զբժտութեց վասն ընտրութեանն ուխտք, և լինէր հանդիսաւորութեանն երկոցունց կողմանց, կարէ վիճակաւ վերաբարուիլ. այլ սակայն այսպէս ասէ բեթա. զի լինիցի հաւատքն եղբարց, և հեղուն մաղ-

թա-

Թանոյ առաջի Տ՚ն, քան օրինակի առաքելոցն : Եւ ընդ պաշարիլ քաղաքի մերոյ ՚ի յանհաւատից, և ընդ առնելն զկորհուրդ, թէ ոմանք ՚ի քահանայից էլանէցին ՚ի քաղաքէն, և ոմանք չկացին, հարցեալ եղև երանելին Օգոստինոս, թէ ոչ էլանէցին, և ոչ չկացին. ետ պատասխանի. վէճ ձախա բացայայտութեան :

Ա. երկրորդն ասի, թէ երազքն բաղում կերպիւ պատահին. զի ասէ գրիգոր. երբեմն ՚ի լինելոցն թէ որովայնի. և երբեմն յառնայ նուիրեալն գլխոյն. և այս յայտ է մտածիւ : Երբեմն զհետևան խաղալեօք. զորմէ ասէ Սիրաք. Ընդ ՃՃ. Զբազումս մոլորեցուցին երազք : Երբեմն յաճախին յայտնութիւնք. որպէս յօսէփոնէ, որ ասաց. լռեալ բուք զերթալն իմ, զոր տեսի : Երբեմն պատահի միայն ՚ի խորհրդոյ. զորմէ ասէ Հռոմ. ԺԴ. Ոչ բաղում են երազք, բաղումք են ընդունայնութիւնք : Երբեմն ՚ի խորհրդոյ, և ՚ի յայտնութիւնն. որպէս նաբուգոդոնոսորայ : Աբդ՝ ոչ է պարտ հաւատալ երազոց. յորժամ ոչ է յայտ, թէ որոյ աղդմամբ լինին : Սակայն ոչբան հոգւով արթուն առնեն զընտրութիւն ՚ի միջ դիւականն խաղալեաց, և յաճախին յայտնութիւնքն. որպէս ասարիւն յօսէփ. և դանիէլ :

Ա. յն խնդրի, թէ վասն ՚ի ր քառասնից աղդամբ լինին զորինէ ասէն դիւքն : Աւելի է քան օգոստինոսի, թէ այս լինի թոյլ տալովն այ առ ՚ի փորձել զհաւատս մեր. որպէս յայտ է ՚ի Օրինաց. ՃԺ. ՚ի. Եթէ յառնիցէ ՚ի միջի քումն մարգարէ, կամ երազատես. և տացէ քեզ նշան. և լինիցի նշանն այն. և ասիցէ. երթիցուք, պաշտեսցուք զայծս օտարս. մի՛ լսիցէք բանից մարգարէին այնմիկ. զի փորձէ զձեզ այծ՝ ձանաչել, թէ սիրիցէք զՏէր այծ ձեր յամենայն սրտէ ձերմէ. և մարգարէն այն, կամ երազատեսն մեռցի : Եաև ոսպնեաս ասէ, թէ սատանայ՝ բազում անգամ ձշմարիտս նախադրէ, զի յետոյ սուտքն խառնէ ՚ի ճշմարիտն :

Ա. յլ եթէ խնդրեսցի, թէ վհուկն այն՝ յարուցեալ էցե զսամուէլ : Աւելի է քան Օգոստինոսի, թէ ոչ : Եւ այս յայտ է քան երկուց իրաց. նախ՝ զի Թոյլ եւս երկիւղապատանել ինքեան : Երկրորդ, զի սուտ սաւուղայ՝ որ էր անարդեալ, թէ վասն ընդհատ լինելս. զոր ոչ էր սասցեալ, եթէ լեալ էր սամուէլ. զի նա էր ՚ի գոգն աբրահամու :

Ա. յլև ՚ի յամբարհաճութէ յառաջման կախարդութիւն : Իսկ կախարդք կոչին, որք Թոյլ տալոյն այ սիրտսն զսարերա. և սպրեցուցանեն զիւրս մարդկան. և գայթ՝ դեղոք. և կամ Թովչական երգոք : Դարձեալ. ՚ի սմանէ Ծնանիլ մոլորութիւն խորհրդոյ. զորոց ասէ Օգոստինոս, Թէ սա խորհրդեանն վերաբերին ամ հնարք, որք լինին արուեստից բժշկական արհեստից. յորոց ոմանք են առաքելականք. ոմանք ձեռագործք. և ոմանք նախատացեալք մարդոյ. և ոմանք այլ :

Աբդ՝ առաքելականք են. որպէս ընդ խաւարիլ լուսնին բազխեն զանօթս պղնձիս. և կամ ընդ երկնիլ հնոցն մերձենալին յինեն աղդ կախս ասանն, զի դիւրաձնանիցի. և այլք նմանք ասցին, զորս առնեն տխմար կանայք :

Իսկ ձեռագործքն են, որք արդելուն զկանայս ՚ի ղանալոյ, և ՚ի Ծնանելոյ : Քանզի այնպիսին է պատճառաբար այնքան ապականութիւն, որ քան եղև պատճառ արդելման ղանալոյն, և Ծննդեան :

Եւ նախատականն մարդոյ է, զոր ասն կանայք դեղս արանց, զի սիրեսցեն զնոսա : Իսկ նախատականն այ է, զոր առնուն նեղեալ ՚ի սբ իրաց : Ընդդէմ այսպիսեաւքս պարտ է քարոզել. սակայն զդուշացեալ քարոզօղն, զի մի յայտնեսցէ

Նեռագէ յականջս սրանց զամբիծոլի արարուածս կանանց առ ի գայթեմարելեցուցանել զնոսա . և մի պատմեսցէ զայնուհիսկ հնարս, զորս ոչ գիտեն կանայք . զի մի ոտա նիցին ընդ լսելիս ։

Եւ գիտելի է, զի Թէպէտ և մեծ յիմարութեի համառօտն այն պիտակաց, և կռապաշտութեի առ նեն զայս . սակայն երբեմն նոքա գործեն ինչ . քանզի Թոյլ տայ ած գործել տարերէ զայնպիսիսն վասն Թերեւհատուածոյն նոցին ։ Դարձեալ . վասն փորձելոյ զհաւատս մարդկան . որպէս ի վերագոյնդ ցուցաք ։ Զայսպիսեսացս ասէ օգոստինոս . ամ այսպիսի արհեստք առասպելականք , և խորհրդականք , որք լինին ի չարաչար ընկերակցութենէ սատանայի , և մարդկան , իբր անհաւատալիսի գաղտիք , և նննգամոր սիրելութեի , են սակ նեին խառնիք իբրեւսատնէից . քանզի որ զայնոսիսոն առնէ , և հաւատայ , ընծայել զինքն սատանայի ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը

Յաղագս Հնարից ընդդէմ հպարտութեի ։

Ար լինի ամբարտաւանու Թիւն , անդ լինիցի և Թշնամանք . Առակաց . Ժա. 2. Ընդ պէս ամբարտաւանն խոտն զմեծու Թիւն ած , և զինուք նորին մերձն չի ընդ նմա . սակայն անոխակալ լուծիցին ած ոչ խոտն զմարգն . այլ ամ հիւանդութեից , և արատաց նոցին կարգեաց հնարս ։ Խակ մեծ հնարք ընդդէմ հպարտութեան է նախասիրելն , որով խորասին հը պարտութեին . զի է ներքակ նորին . վասն այնորիկ ուր Ծնանի հպարտութեի , առ ժամանայն մերձ գայ և նախասիրելն ։ Եւ այս է զոր ասէ . ուր ամբարտաւանութեի ։ Աղբեակս զրոյ Շաւեցուք զազարուածից հպարտութեի, զտեսակաց , և զղեսուերաց նորին , այժմ ասացուք ինչ զնշանակին զրոք ընդդէմ նորա ։ Եւ վասն խորհելոյ ի չերեքարարս նաւթենէ , դիցուք միայն զմեծ հնարս ։

Առաջինն է մոռանալ յաւուրն անարգութեի իւրոյ . խակզբանէ մինչև ի վախճան քանզի խոհիզն է անարգ սերին . և ի վախճանն կերակուր որգանց խակ ի մէջն քան աղբերբ ։

Ոմանք առ Մարկոս. ։ 14. Խոնարհութի քո ի մէջ քոյ ; Եւ Ընծայիս ասէ . որպէս հպարտասնա , որ միայն կրնայ ընդ քեզ զժա հաճոյ ապաւաւս ։

Երկրորդն է օրինակն Քի , քանզի ասէ Օգոստինոս . գնդ մարդկային չգթացաւն է խոնար հութեն Քի . ամենեցունց մարդն լինել հպարտ , զի խոնարհեցաւ ած ։ Եւ գթիցուք ասէ . ոմ մարդ , ընդէր վհպանաս . ոմ չա բան գարշահոտ , ընդէր ընդ ատս նաս . ոմ մեռեալ մարթ , զի սարածիս ։ Քի իշխան քո խոնարհեալ , և գու հպարտասելա . գլուխն խոնարհեալ , և անդամն ամբարտաւանեալ . քան լիցի եթէ ամեի համարիս քեզ ինքեան նմանել խոնարհ մարդոյ , գոնեա մի ամեի համեմատիս գնմանելին խոնարհ ած . անոնանելի է հպարտութեին այն , զի զինեալն անգ նաց ի յաիծոս , ուր արքայն նաոի ի վերոյ գնանոյ ։

Երրորդն է մոռանալ լաւգործոյն մարդոյն . զի այսպէս գրիգորիոս սրպէս քարբրբանն մեծամտութեի է նմանութի յոտնեգործին , այսպէս ոչուրեի խոնարհութեի է մոռացմանն լաւգործին ։

Չորրորդն է համաբանութիւն ընդ խոնարհն . քանզի որպէս ոք հաղորդի ընդ հպարտին զդէնուզինսարութեի . որպէս ասէ Սիրաք . Ժգ. 1. Այսպէս ոք հաղորդի ընդ խոնարհին , զդենու զինս նարդութեի . որպէս ընծերցեալ լինիք

քնի վանն եպիսկոպոսին փարիզայ, որ կոչիւր օգոս, թէ միշտ զա-ռանել խոսեալ աղքատան նոսա-ցանէր ի սեղանն առաջի իւր. և զայլս յայսոցա, և յայնկոյս ։ Եւ ընդ հարցանելն, թէ որպէս կա-րես տանել այդմ. պատասխանէր, թէ աղնուական ոմն իշխան ուսոյց ինձ զայս ։ այսինքն, Ցօբ. Ե. 24. Ոչ ասէ. այլ առնելով անասնին քոյ ոչ մեղանչիցես ։

Չինեբորդն է մնացածումն ան-պատ ծառայութեն, ի յորում է հալածան. քանզի է ծառայ սատա-նայի. որպէս ասէ Ցօբ. Խա. 25. Կայ է թագաւոր ի վերայ ամենայն որդւոց սաքարատանութեան ։

Վէցերորդն է թշնամանքն ասօի կենացս. զորոց ասէ Ցօբ. Ը. 4. Վասն Տն յիս են. որոց զա-րացաւն ծեծեաց զորդի իմ. այսինքն, չհպարտութեն ։

Եօթներորդն է մնացածումն ոխե-րութեան իւրոց. որ է ի մէջ ի կողմանէ հոգւոյն, նաև մարմնոյն։ Զանազի ի կողմանէ հոգւոյն՝ և ոչ թենճևոյ խիք խորհրդոյ կարելիք ընդդիմանալ. և ոչ ատելի խիք զժոխարարքն բանէ. և ոչ ա-կաս ինչ փչման սատանայական ի՞ չեզմանց՝ որ ոչ բորբոքիցեմք ։ Զաս ի կողմանէ մարմնոյ՝ ակամ ինչ չերմանէ, կամ խիճամբ ասե-դան, կամ կծմամբ լուծոյ նեղիմք յոյժ ։

Ութերորդն է մնացածումն ման-րաբնեին դատաստանին այնր, որ լինիցի յատուկ առ ի խոստան-ցուցանել զամբարտաւանս. քան այնմ որ ասէ Եսայի. Ը. 12. Օր Տն զորութեց ի վերայ ամ հպարտի, և ամբարտաւա-ձի ։ Եւ. Իր 3. Կո-խան լիցի պատն հպարտու-թե ։

Եւ այսքան բանք վանն հպարտութեն. ի փառս Ա՛ր, և ի սպասիս ամենակալողն Տէր, և որդւոյ, և հոգւոյն սրբոյ. Ամէն ։

ՄԱՏԱՂԲԵ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ.

Յաղագս մեղաց Նախանձու։

ՑԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Նախանձու բանալ կռիւն հմուտ մարդ յաշխարհի. Իմաստ. Ը.14. Ըստ Օգոստինոսի, նախ ի դիւրս կուսակրեն. հպարտութեանն հետեւի նախանձ՝ որ ոչէր զուսուցն մոլ, և աղաւխինն տիկնոջ, քանզի զսա խակոյն Ծնանի հպարտութիւն, և ոչ երբեք ձեայ առանց այսոցիսոյ զուգակի՝ և ընկերի։ Եւ գրիգորիոս ասէ. ընդ նոյնմանելն հպարտութեանն զինս ուրուք, առաջանայն Ծնանի անդ զնախանձն. քանզի յորժամ բազմաւ միայն գերազանցութեանն ինքեան, զի ոչ այլ ոք հասցի անդ՝ մանչ. որբանեակ, և ոչ ելիսի իրաց գանկոյ հպարտն՝ առանց կարծեաց նախանձի՝ եթէ յոյնցանէ տեսանելոյ ինչ՝ ի չընկերն. քանզի թուի պակասել յինքեանէ զոր ինչ տեսանէ ի յայլոս։ Եւ Ծնունդ նախանձս այս՝ յայտ է՝ ի տասանասէ, որ չետ սրոյ անկաս չերկնից հպարտութեանն, առ Ժամանայն նախանձելոցս ընդ մարդկան, զի մի հզօք անդ՝ ուսուր անկաս ինքեան. վասն այնորիկ ասէ Օգոստինոս՝ ի գիրս քրիստոնէական ուսմանն. ի բաց մերժեսցէ ձեզ զժամանս նախանձուն ի մտաց ամենեցուն մարդկան. քանզի է տասանայական մոլութիւն, որով միայն նախ տասէր, յորմէ ոչ կարէ մարդիլ. քանզի ոչ ասի տասանայի՝ թէ պարտասէր ևս վասն չնութեան, գողութեան, և այլոց այնպիսեացն. այլ զի ընդ անկանելն քոյ՝ խակոյն նախանձելոցդ ընդ մարդն, և ածէր զմահ ի վերայ նորա. որպէս ասէ յատաջակայ բանս. նախանձու բանս արկանէին։ Արդ՝ վասն նախանձուն. Ե. իրս տեսանելի է։ Նախանձ՝ թէ զինչ է։ Երկրորդ, զդատչութէ նորին։ Երրորդ, զնեղչութէ նորին։ Չորրորդ, զդատաստանէ նորին։ Հինգերորդ, զինանրից՝ որ ընդդէմ նորին։

ԳԼ. ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ.

Յաղագս Սահմանի նախանձուն։

Նաւ Օգոստինոսի, նախանձն է զամէ զբարւոյ բարեսուքէ այլոց։ Վասն այնորիկ ասէ զայս, զի որպէս հպարտն հետեւի նոյ ի գերազանցութեի իւր, նոյնպէս նախանձոտն ցաւի զբարւոյ բարեսուքէ այլոց. քանզի վասն սրոյ գերազանցուն իւրոյ նախանձի ընդ զուգից, զի հասանիցէ առաջն նմա. ընդ վերնադոյնս, զի

զի

դերապանցին նմա ։ ընդ առաքեա-
գործից , զի մի գործեմք հաւասա-
րեցոյին ինքեանս ։ Ասասէ ոմանք
բանն ՝ի վերայ բանին Պաւղ. ։ ։
Ընկերք , չքրիսեմ ղքնզ , ասէ . ոչ
ցաւէին իբր թէ զրկեալք ՝ի վար-
ձուս իւրեանց , այլ զի այլքն գտա-
ասարելէին նոցա առնելով առելի քան
զարժանն ։ Ալլոց վասն այն ասէ ,
զի որպէս ասէ նոյն ինքն Օգոս-
տինոս , ընդ որում ոչ նախանձիս ,
քո է դոյր ինդ ունել ։ բարձ զնա
խանձն , և ոչ եղիցի առար ։ Եւ
գրիգորիոս ասհմանեալ այսպէս . նա-
խանձն է տրտմութիւն ՝ի վերայ բարւոյն
այլոյ ։

Ա յլ գիտելի է ասա թէ ասէ , թէ
տրտմեալքն՝ որ վասն բարւոյն
այլոյ , կարէ պատահիլ չորիքիւն ։
Նախ՝ յորժամ ՝ի բարւոյն այլոյ
երկնչի պատահիլ վնաս ինքեան ։ և
այսպիսին տրտմեալքն ոչ է նա-
խանձ ։ և կարէ լինիլ առանց մե-
ղաց ։ Ասասէ գրիգորիոս ասէ .
կարէ պատահիլ զի կործանութեան ի չ-
նաժոյ ուրախացուցանիցէ զմիս
առանց կորուսանելոյ զոչինչն ։ և
նորին յաղագս ասէ . զի
առանց մեղաց նախանձու . այսինքն ,
յորժամ ընդ կործանիլ նոյն ան-
նիւթ յաւուրսդ բարւոյ իմիք ։ և
ընդ յաւաղելն նորին արդեօք
նիլ ։

Երկրորդ՝ պատահի տրտմութիւն
՝ի բարւոյն այլոյ՝ ոչ զի ընկերն
ունի զայն , այլ զի պակաս է ՝ինքնդ .
և այս եթէ լիցի վասն բարւոյ ,
և հաւանաւ իրաց , գովելի է . ոյզ
ասէ . ։ Կորնթ . ԺԲ . ։ ։ Նախանձ
ձառոյ լերուք ընտրեալքդ՝ որք լաւ
ագոյնքն են ։

Երրորդ . յորժամ զընկերն ոչ
հաւանարեալ արժանի բարւոյն այն
մին . և այս՝ թէ հոգևոր իցէ , և
եթէ մարմնաւոր , ոչ է առանց մե-
ղաց. զի առաքեալ ինչ են ասեմ
նախատուր բարիք հաւանմանեալ
ընդ յաւիտենականին , որ պատրաս-
տեալ է արդարոց ։ Ասասէ ասէ
Սաղմ. ՀԱ. 7. Մի՛ նախանձիր ընդ
այնասիկ , որոց յաջողեալ իցին ճա-
նապարհք իւրեանց ։

Չորրորդ . յորժամ բարին այ-
լոյ պակասեցուցանիցէ զիւրա-
եւ այս է ընդդէմ սիրոյն . և մեղք
մահու չափ ։ Եւ ծանիցէ , զի նա-
խանձն ծնանի ՝ի յայնմ բարւոյ ըն-
կերին . եթէ ՝ի բնախանձէն՝ թէ
՝ի շնորհականէն՝ և թէ ՝ի բարե-
բաստականէն՝ զի ասէ անձնքա .
Ընդ բազումս նախանձին վասն
խնամատարելոյ . ընդ բազումս վասն
արդարութեան . ընդ բազումս վասն
իշխանութեան . և միայն թ շնա-
նին կարօտանայ նախանձու ։ Ար-
վասն պատրաստութեան քնութեան
նախանձելոցս հաւասարել ընդ կնոջ .
և վասն շնորհացդ սիրարարելոցն
նախանձելոցս յետս ընդ երկուս
սրսն , որք մարգարէանային ՝ի բա-
նակին . և ասաց ցնոսա , զի ար-
դեզն զնոսա . որպէս պատասխա-
նեաց . մի՛ արկաներ զոս ինձ նա-
խանձուկս . որպէս յայտ է Թուոմ.
ԺԱ. 28. և 29. Իսկ վասն տրտմե-
ցուելոյն նախանձելոցն պատճառ
նորին ընդ խոտհակաց . որպէս
ասէ . Ծննդ . Լոր . 14 ։ Եւ քահա-
նայապետքն ոխանակ զուրանալոյ
լեան՝ զորս առնէր տիրեցին , և
զմանկունսն՝ զի աղաղակեին , ոսկոյ
նայ ՝ի բարձունս , զայրացան ։

ԳԼՒ Ը.

Յաղագս Գարշելութեանն նա-
խանձու ։

ստութիւն ոսկերայ՝ նա-
խանձ . Ասասէ Ժղ. 10
Ըստ բժշկաց , ասուն-
ցան մարդկայնն լինել ՝ի
փտութենէ ոսկերայց . և
այս յայտ է ՝ի յատաւիւղացեալութենէ ,
զի է ասատիկ յոյժ . որով պատ-
ճառաւ է , զի ոսկերքն են հիմն
մարդկային մարմնոյն . վասն այնո-
րիկ ապահանութեն նոցին է ցաւա-
գին ։ Իսկ ՝ի հոգևոր չինաւած ,
ոսկերացքն խոնարհել լինին զերաւոյ ,

գործքն աստուածութեանդ. որպէս առաջ մեկնիչն, քանզի կորնչին ոչխարք սիրոյ աստուծոյ ոչացոյ Տն՝ մեղուցեալ ընդդէմ նախանձուն. վասն որոյ և կործանին ամէն չինողացդ։ Իսկ այլք, զոր ասէ. վասն մեր ոսկերացոյ՝ նահատակ։

Ա՛ռ՝ գթարշաւեալ մեղուցեալ ոչխարին բանիւ բաղձալի կերպարանք յայտ է։ Եաթ՝ զի է յոյժ ներքինակ հոգւոյն սրբոյ. ուստի ասէ առ՝ մեղք ընդդէմ հոգւոյն սրբոյ, քան միոյ ամենայն նորին։ քանզի է ընդդէմ բարութեան, որ ամենեցուն ոչ հոգին սէր. այսինքն, յառաջիկայ ի սուրբ գարութիւն, որ բաժանի ի մեղս անուղղելիս, և հակառակ կուգի։ Անուղղայն մեղանչէ ընդդէմ հոգւոյն սրբոյ, որ բարեգործելոյ երկայնամտէ մարդկան, զի դարձցին յապաշխարութիւն. կամ բանիւք, և զգեցուցանէ, և զնոր ծառայանէ զնոսա ի դիմաց. առկայծ մարդկան ապերախտ ոչ առդին։ Իսկ հակառակութիւնն բաժանի ի հակառակութիւն ընդդէմ Հաստատել ընդդէմ մարտուցեալ ընդդէմ, ընդ որում մարդկան չինն ոչ բարացօդք և հերձուածողք. և ի հակառակութիւն ընդդէմ ընդդէմ հայ՝ ընդ որում մարդկան նախանձոյ, որք առնեն զընծայսն ոչ ի մարդն. և ի յայտագիտս ոչ երկրէ բնանիլ հոգին ոչ. և այս յայտ է արիւնահաս. զի առ յաւիտ, ի՛ր յոյսում առն բնանիլոյն քարէ, ոչ երկրէ անցանելոյն ընդ այն աղաչանի, կամ այլ ինչ ի՛ծուած։ Քարքն, որ ապականի զնոմ ինչ ընդդէմ՝ և ուսանելոցդ՝ է նախանձն, որ բնակելով ի տան մեռոյ ուրուք՝ ոչ երկրէ իշանէ անդ հոգին ոչ։ Քարձեալ է առնի այ. քանզի առնի զնորին ոսպիտութիւն ընդդէմ նոր։ վասն զի նախանձն է յոյժ գառնագոյն գառնութիւն. արտոնութիւն. նախանձ. ապականութիւն. մահ չարաչար. և զրուցեալ. խոկ հոգին ոչ է քաղցր ոսկերացն քաղցրութիւն. խնդութիւն երանութիւն. մարգարէ. երանելի կեանք. և հաւր ջերմեռանդ աիրոյ։ Քարձեալ. զի նախանձոյն աստ զնա՝ ընդդէմ ամի բնութիւն և յոժ ասացութիւն. զի ասէ Օդասուծոյ 'ի գիրս միայնախառատ ոչ. ոչ է, զոր սիրէ ամէ ոչ, որ կարէ սիրել. որ գիտէ, և որ ոչ գիտէ. զի է բարի ամի բարեաց. այլ նախանձոյն աստ զբարին՝ որ չայլոյ. ապաստանին աստ զնա. ուստի օրինակի նախանձոյն 'ի յորդն, որ ևհատ զդիմերին յանապատ, վասն որոյ և խոստովանեցաւ յոյժ։ Աչդ՝ յանուն նշանակէ զիւր. կամ զնոր հոգին. և կամանեցաւոյ արիւ դիմերին՝ զհոգին կանանցեալ ընդ հաստատական բնակութիւն. այլ ապաստանի զնա որպէս նախանձոյն. զի որոյ և բարեհնոյ ոչ, որոյ հեղուածն է բնակիլ ընդ որդիս մարդկան։ Յայտ է և 'ի յոյսդ, որ չարժ է զոյս խոսքս նախանձոյն վասն հեղման իւրոցն։

Երկրորդ. զի է յոյժ սիրելի աստուածոյ իւրք զանձին նոր. և չար խորհուրդն զառակ. զի որոյ իմն յանապատ 'ի յոգին ընդունելով 'ի չինելն զանձին ճշմարիտ, որ ուստ զաղիս մարն, և ապաստանէ զնա. այսպէս չար խորհուրդ նախանձոյն յանապատ 'ի աստուածոյ ապաստանի զհոգին։ Քարձեալ. որպէս որ մերձենայ 'ի յոգ, մի ոչ է ընդ նոսա. որպէս ասէ. ։Կորնթոս. ը. 17. Ապաչն նախանձոյն մերձենալով 'ի աստուածոյ' չինի մի ոչ ընդ նոսա ։ զի աստ բնանալ աստ. զնոյն կամիլ, և զնոյն ոչ կամիլ՝ առնէ մի ոչ ։ Քարձեալ. զի երևի զոյ բնակաւն որպէս աստուածոյ. զի նմանութեան նոսա երեսոյ. ուստանելոյն. լսելոյն. խոսիլ. և ախորժ ասիլ։ Ա՛ստուած նախանձոյ հրէից ասացեալ Տնէ. զոյ 'ի հաւր աստուածոյ էր ։ և որպէս՝ ուստի նախանձոյ ասացեալ Գործ. ը. 10. Ա՛ի որպէս աստուածոյ, և ի՛շխանի ամէ արդ ասացեալ ։ Քարձեալ՝ զի աստուածոյ զի բաց ընդ-

նէ

ՀԱրմատ , ոմն ընտրեաց վիճակ ըն-
կերին , զոր այլոք ոչ ընտրեաց
զոյն վիճակ կամի վիճակել ընդ-
առ քեզ առնուցուս . ընտրեաց
յաջողեցաւ իւրով ապրանքն զգա-
րին , զոր ոչ առնուն ՚ի լերկիրէն . և
կերտեաց իւրաք ապրանքն գնոյ ՚ի
միոյ իւր . վասն այնորիկ Տէր ևս կո-
չէ զընտրեալն՝ առնուցոյ . և
դիրէ այսու՝ մարդասպան . ասելով .
նոյա մարդասպան է ՚ի սկզբանէ . և
դուք ՚ի հարէ սատանայէ էք . վա՛յ
սոցա ասի՝ Առակ. Ղեւ. ՟ց. Ամ՛ ո-
ւոյր գինոյ ընդ առն ընտրեաց-
քանզի ոչ խնդրէ զարբին քո , այլ
ընդ դարատակալ ։ Եւս խրատուցա-
ուէ . այսպէս խնդրեն ընտրու-
զոյն քոյոց զարբին քո . որպէս
գիտաս այս ։ Դարձեալ . ՚ի գործ
բարեաց ընկերել , և ոչ առանձ-
նանալ ՚ի գործ չարեաց . զի ոչ
ընտրեալ է Աստուած ՚ի չարիս ,
այլ ՚ի բարիս . և ՚ի գործ չարեաց
ընկերել՝ ընտրեալ է Աստուած
զանձն իւր . և ՚ի գործ բարեաց
ոչ ընտրեալ է զանձն իւր . զի
ոչ ոք ընտրեալ է ՚ի գործ չարեաց
ընկերել , և ոչ ընտրեալ ՚ի գործ
բարեաց . այսպէս ընտրեալ
ընդ ոչ ընտրելոյն ընկերանայ
ՀԱրմատ , զի ընտրեաց ընտրել
և առնուլ զնա՝ հանելով զնա
առաւելս քան զընտրեալն իւր . քան
զի ընտրեալն ոչ ընտրեալ իւր . քան
զի ընտրեալն ոչ ընտրեալ ՚ի գործ
բարեաց , և ՚ի գործ չարեաց . և ոչ
ընտրեալ գործակից , և բարեաց .
Ընտրեալ ոչ զայս ինչ առնէ ՚ի չարն
կերպ , եւ ոչ ընտրեալ առնէ ՚ի չարն
ընտրեալ գործակից , և բարեաց .
Դարձեալ . բառնայ զբա-
րիս ընտրեալ . քանզի որպէս լինի
և ոչինչ ընտրեալ ՚ի չարիսն ընտրեալ
ընտրեալ ընդ ընտրելոյն ընկերանայ
ՀԱրմատ , զի ընտրեաց ընտրել
և առնուլ զնա՝ հանելով զնա
առաւելս քան զընտրեալն իւր . քան
զի ընտրեալն ոչ ընտրեալ ՚ի գործ
բարեաց , և ՚ի գործ չարեաց . և ոչ
ընտրեալ գործակից , և բարեաց .
Ընտրեալ ոչ զայս ինչ առնէ ՚ի չարն
կերպ , եւ ոչ ընտրեալ առնէ ՚ի չարն
ընտրեալ գործակից , և բարեաց .
Դարձեալ . բառնայ զբա-
րիս ընտրեալ . քանզի որպէս լինի
և ոչինչ ընտրեալ ՚ի չարիսն ընտրեալ
ընտրեալ ընդ ընտրելոյն ընկերանայ

Դարձեալ. Նաև հարց, որ ոչ երբէք ի վերայ քաւել պիտի ելցէ (որ ոչ ունի զնդիր) ի վերայ ամենայն մեղաւորաց, որ աղաչանաւքով ապաշխարեսցեն, որպէս ասացեալ է. Ես Երեմիա. Ժբ. 15. Մի՛ որ արգելու դառնայ ի վէմ բնաքարշել. Քանզի բազում անգամ նախանձն զբոլոր չարսն ընդդէմ նախատողացն. զժողովն անդադարեալ. զպատուհասն անդրադառնալի. քանզի նա է ծառայ անիծեալ, որոյ արգելու է հպարտութիւն. բազմութիւն չարակարութիւն. ատեան՝ հեծ, և աստեղութիւն. տեղի՝ բանբասանք, և ատելութիւն. Ժողովի գեղջուկ և մաշուճ արուեստ զայցելոյսն ալոյց, և խնդրել զանաչքղողութիւն. քանզի որպէս լեզուն միջնորդ է երակին խմիք հաստատել յաղէտ մերձ եղեալ ներսոյդ կողի ոչնաչարին, և արտաքս ելանել ապաստան. այսպէս դառնայ նախանձն հաստատել հեռի ի ներքսագոյնն հոգւոյն, և արտաքս ժայթքել զամբարշտութիւնս ի բառս, և ի գործս: Արդ՝ յայտնաւոր արարուածս կարօտանալ քրիստոնեայք, որք են բնակարանք հոգւոյն արդեայ, որ աղաւնակերպ տեսլեամբ, (որ ոչ ունի զնդիր) էջ ի վերայ Քրիստոսի:

Դարձեալ. Նաև հարց, որ ոչ երբէք ի վերայ քաւել պիտի ելցէ (որ ոչ ունի զնդիր) ի վերայ ամենայն մեղաւորաց, որ աղաչանաւքով ապաշխարեսցեն, որպէս ասացեալ է. Ես Երեմիա. Ժբ. 15. Մի՛ որ արգելու դառնայ ի վէմ բնաքարշել. Քանզի բազում անգամ նախանձն զբոլոր չարսն ընդդէմ նախատողացն. զժողովն անդադարեալ. զպատուհասն անդրադառնալի. քանզի նա է ծառայ անիծեալ, որոյ արգելու է հպարտութիւն. բազմութիւն չարակարութիւն. ատեան՝ հեծ, և աստեղութիւն. տեղի՝ բանբասանք, և ատելութիւն. Ժողովի գեղջուկ և մաշուճ արուեստ զայցելոյսն ալոյց, և խնդրել զանաչքղողութիւն. քանզի որպէս լեզուն միջնորդ է երակին խմիք հաստատել յաղէտ մերձ եղեալ ներսոյդ կողի ոչնաչարին, և արտաքս ելանել ապաստան. այսպէս դառնայ նախանձն հաստատել հեռի ի ներքսագոյնն հոգւոյն, և արտաքս ժայթքել զամբարշտութիւնս ի բառս, և ի գործս: Արդ՝ յայտնաւոր արարուածս կարօտանալ քրիստոնեայք, որք են բնակարանք հոգւոյն արդեայ, որ աղաւնակերպ տեսլեամբ, (որ ոչ ունի զնդիր) էջ ի վերայ Քրիստոսի:

Դարձեալ. Նաև հարց, որ ոչ երբէք ի վերայ քաւել պիտի ելցէ (որ ոչ ունի զնդիր) ի վերայ ամենայն մեղաւորաց, որ աղաչանաւքով ապաշխարեսցեն, որպէս ասացեալ է. Ես Երեմիա. Ժբ. 15. Մի՛ որ արգելու դառնայ ի վէմ բնաքարշել. Քանզի բազում անգամ նախանձն զբոլոր չարսն ընդդէմ նախատողացն. զժողովն անդադարեալ. զպատուհասն անդրադառնալի. քանզի նա է ծառայ անիծեալ, որոյ արգելու է հպարտութիւն. բազմութիւն չարակարութիւն. ատեան՝ հեծ, և աստեղութիւն. տեղի՝ բանբասանք, և ատելութիւն. Ժողովի գեղջուկ և մաշուճ արուեստ զայցելոյսն ալոյց, և խնդրել զանաչքղողութիւն. քանզի որպէս լեզուն միջնորդ է երակին խմիք հաստատել յաղէտ մերձ եղեալ ներսոյդ կողի ոչնաչարին, և արտաքս ելանել ապաստան. այսպէս դառնայ նախանձն հաստատել հեռի ի ներքսագոյնն հոգւոյն, և արտաքս ժայթքել զամբարշտութիւնս ի բառս, և ի գործս: Արդ՝ յայտնաւոր արարուածս կարօտանալ քրիստոնեայք, որք են բնակարանք հոգւոյն արդեայ, որ աղաւնակերպ տեսլեամբ, (որ ոչ ունի զնդիր) էջ ի վերայ Քրիստոսի:

երբեք ասէ շուտ. որպէս ասէ. Ածակ ի 161 Դարձեալ. Նա է որ սկիզբն հնոց բարբառեցեալ ի սուրբ Գրոց. զի լաւ օրինակի հնոցդ աղաւեղացայ ի նորըս շարադրել. այլ Աւետման. Ձայնիւ անհանգստութեամբ. հանել զծուխ բարկութեանն ձեռակիր զկայծակունս կռոնոց, և ապառաժիւդ. և տապուծիւ զբոց հալածուածոց, և զրկանաց. զորոց առ. Սաղմ ի. 13. Ապացոյց զնոսա որպէս հնոց ի հաւր. Ասաս օրինակին նախանձաւորն կուսորիկ ածիւքն, որք հարկանէին զժողովուրդն յանապատին. որպէս ասէ Թէոդոս. Լաւ. 6. Քանզի էին վնասակար տեսլեամբ, ընդով, և խածմամբ. Դարձեալ. Մարախսան, և զարհուրելի գազանսն. զորոց առ. Տես. Թ. 2. Էրանէլ ծուխ ի գրոյն որպէս զծուխ հնոցն ասէ. և ի ծխոյն էրանէլ մարախս. և առաւս նոցա իշխանութիւն իբրև զկայծակոցս կարծէ։

Գ Լ. Գ.

Յաղագս Աներկրպրծութեանն Նախանձաւն։

Ի՛ նախանձէիր՝ որպէս զի սէր չարասցին. Սաղմ ղ. 1. Որպէս որոց սիրեն զնա՝ յանմի գործակից լինել ի բարիս. լաւ ասաքելոյն. զի յանմի վարձատրին. այսպէս նախանձաւոցդ ասեմ՝ գործակից լինին ի չարիս. և այս յայտ է ի նեռագործութեանցն նորին, որք են բազումք, և չարք։

Ա. Ուռոյինն է, որ չարչարէ. զի ասէ Օգոստինոս. նախանձն է ցեղ հոգւոյ, որ ուսուց զդպրապետութիւն. տապալէ զմիբուս. նեղէ զմիւս. և իբր զչար ժանիկ՝ ապականէ զնոսա բարեաբերեալս մարդոյն. քանզի է իբրև զորդն ի կինդանւոյն մարմնոջ, որ միշտ նեղէ, և ուսուց. և իբրև զժանիկ, որ մաշէ զերկաթին. զի զարբինն սրէ ի բարեաբերիչն. և ուշիմագոյն առնէ զմիսս. և ոչ թոյլ տայ խնդալականին ի կիրառուլ զդործս իւր. քառնայ զքունն. մուծանէ ի հոգին զմոքոխութիւն. և ի մարմինն զդողութիւն։ Դարձեալ. որպէս ասէ բանիբուն. նա է դահիճ աստուածոյ. որ զմարդ նեղեալն առաքէ ի խուճապային բանսն. պնդէ ի չղխայս, և ի կռճէնս. հարկանէ չայլայումբ. բևեռէ ի տանջանսն. խոցէ սրով. առ ջրէ հրով. և այսպէս առնէ զնոսա մարտիրոսս աստուածոյ. որոց պատճառէ է. զի նախանձաւոն զրաբեթեան սկզբ առնէ ընդ ամենայն ազգ. զի նախանձաւորն կռոնոցն ընդ ամենայն ազգ հարուածովք. և յետոյ խորատոյդ եղեն ընդ փարատանսն. քանզի նախանձաւորն կռոնոցդ են, և առնչեալք ընդ աստուածոյն սրբոցն իբրև ուսուց։

Ե՛րկրորդն է, որ կուրացուցանէ. զի որպէս ասացեալ հրեայն ժողովեալ ի յայն՝ կուրացուցանէ զնոս. քանզի ծնանի քոյր. և յետոյ կուրանայ վասն բազում անզգամ շշմարելոյն, և քարելոյն. այսպէս նախանձն կուրացուցանէ զմիտս, վասն բազում անզգամ անասնելոյն զյաղթողմունս այլոց. վասն որոյ ասէ Ամբակ. ժդ. ի. Չար է աչք նախանձաւորին, դարձուցանելովն զերեսս, և խոտորելով զհոգի իւր։ Դարձեալ. կուրացուցանէ լաւ այամ կերտել, զրկօրինակ՝ կուրանայ ոք ի գերազանցեալ տեսանելի իրէ. որպէս ասէ Աստուած. որ ընդեղի յայլոյ բարւոյ, իբր թէ ի չտեսանիցէ լուսոյ կուրանայ։ Որպէս ասէ. Իմաստ. ի. 13. Ծանոթ է մեզ տեսանել զնա։ և զինչ ասէ. կուրացոյց զնոսա չարութիւն իւր։ Դարձեալ. որպէս որոտիցն ընդ ըմբռնելն զարկն կուրացուցանէ զնոս. և առնէ խաղալիք ինքեան. այսպէս սատանայ՝ զորս

ընդունել նախանձուս, կուրացուցանել զիմաստունս, և խաղալ նոցա. որպէս ասէ Ամբակում. ի.ե.24. Կուրացոյց զերկուսս իւր որպէս զարջ։ Զի որպէս արջն ի մէջ կոշնակացն՝ ի խրտխռեցեալ. այսպէս նախանձուն՝ ի յաջողմունսն այլոց ան բարերաստացեալս լինի. զի ասեն ջի վասն իւրացանչիւրոց։ Սա օրէնս նակիցս գտանեն այնուս. որ էր նմանս արջոյ. Դանիէլ. է. 5. Որ ասպականէր զնմա։ Եւս օրինակի զայս. ի կուրացուցանելն հեղգ. ւ. Թագաւոր. ի.ւ. Որոյ աչքն մեծացեալ էր, և ոչ կարէր տեսանել զնշոյլն նախ քան զլինելն. քանզի նախանձուն ոչ կարէ տեսանել՝ ի յայլս զնշոյլ շնորհացն. վասն որոյ և էր իսկ չարագոյն քան զամ մեղս։ քանզի լսեալ է նմա խաւար. և տիւն՝ զիշեր. որպէս ասէ Յոբ. ե. 14. Ի տուէ պատահեսցի նմ խաւար. և ի միջօրէի իբրև ի գիշերի խարխափեսցին։ Եւ որ ասէ զիշերի խարխափելացին։ Եւ որ ասէ զիշերի խարխափելացին։ Եւ որ ասէ զիշերի խարխափելաց

առաջ Յորդ. Ե. ։ Չիմպրիմին ասա-
նեն նոսրուած ։ Ի լր առ գրիչ-
գործս . ոչ նոսրուածիմք , եմք ոչ
ընդ այնոսիկ , զորս մեծաբոյս , և
բանաբոյս հանապարհիդ քան գինէ ։
Սակ չարժեսայ զկնիկին , և գինամ ,
և զինքնասան յանդիման՝ բնդդէմ
եղբարցդ խրեսուց . քանզի եմք ոչ
նոսրուածոցդ զինքեանս փրկեա-
գոյս քան զայրս տեսութիւնիւն , ոչ
ցաւիւն զրոպուն այլոց ։ Եւ գի-
տելի է . զի գնոսրուածոսն ասա-
նեն քարիքն , և չարիքն . քա-
րիքն՝ առանձինդով գնա . և չարիքն՝
հետ շատացս ցանելով ։ Եւ յորինակ
այսմ առաց կոչին Ծննդ. Ը. 14.
Ալ գառանիկ գնա ապրանքանիկ
գնա ։ Քանզի երեսի , եմք ամենայն
առանձնոսածք եմն երեքտեսակ քնդ
իրեսարս՝ բնդդէմ նոսրուածոսին .
և յիրաւի . զի արարած երանեմ ՚ի
յաղագս ահիդ եմք գնդէմ նոսրուա-
ծոցն , որոց յատակ հաղար-
գիլ զարարիս իրեսուց . և այնքան
հասին տարերքս հաղարգիլ զարարիս
իրեսուց , մինչ գի վասն այսր իրի
երեսին պատերազմիլ բնդ իրեսարս-
քանզի հաւրն վասն կասելոյն հա-
զորգել գինքն բնդ օձոյ , նմանա-
գնոս և Ջուրն՝ մարդանոյին բնդ մի-
մեանս . այնպէսս և այլք առանձնա-
ածք ։ Ասաց առ Օգոստինոս .
Նշան մեծի բարութեան այ է , գի
իրեսարքանգիտիւր իւր բռնադատ տալ
գինքն ։ Ի յաղագս ապրութեան
այսանգնէ որոշ է գինքն նոսրուածոսն
՚ի յայ , և ՚ի առանձնածոց , և առ-
նէ բնութիւն առանձնոյն . որ ամենեն
յառն կոսմ գշար . վասն այսորիկ
յիրաւի ասի առանձնածոց՝ նման բնու-
թիւն իւր հաղարգէ գնոսրուածոսն
որոյն զառաքեալ ։

Ն օթնեղթորդն է . գի գրկէ յամ
բարութիւնէ . վասն գի բառնայ
գնգնկերակցութիւնն եկեղեցւոյ . գոր-
ծէ ասէ գառնիմ . հաղարգիլ եմ նա
երկրիս գառածայ քնդ ։ Ձի որ ոչ է նո-
սրուածոս , գառնինեցոյն բարիսն
առնէ իրեքեան . առաջ ասէ Օգոս-
տինոս . ՚ի միտ ածցեն նոսրուածոսք ,
զի ոչ գործն բարի է սէրն , գի
առանց սէրուածոյ՝ գնամ բարիս
այլոց միշ առնէ ։

Ա նիեղթորդն է , որ յիմարեցու-
ցանէ . գի ՚ի բաց բառնայ գի-
տութիւնն գործոցն . որոյն ասէ
Խնամս. Ը. 23. Ա՛չ ընդ մեղաւոս
նոսրուածոս գնամոյդ . գի այն ոչ
հաղարգի ընդ խնամսուածն ։ Քան-
գի որոյն ընդ հետանալ յառաջ
մեծանալ օգն , այսոյն ընդ հետա-
նալ խնամսուածն յիմարի միտքն ։
Ա՛ասի քերթողն ևնեմադրելով
գնոսրուածն , ասէ , եմք բնամիք ՚ի
առանս մեծիս ։

Ի նիեղթորդն է , որ առանձ ազգասոս ,
և անարգոս . գի ասէ . Ա՛ռակ-
նէր. 22. Ա՛ղջ՛ որ գրուածոյ մեծա-
նալ , և նոսրուածն բնդ այլս , ան-
պրուանայ՝ եմք չգիտասցի գայ-
գէ ՚ի վերոյ ծագոս ։ Եւ Սիրաքն.
1. ասէ . Ձնոսրուածիս , և գարչիս-
տարհասս մասանգեսոյ չարն , և
ասա՛ մեղաւոյ նոսրուածոս , և երկ-
նաս ։

Տ առնեղթորդն է , որ չար գրուա-
նոս կորնչի . գի ասէ Սիրաք-
նէր. 12. Կարիցին յորոգայիթս , որք
հեշտասնան անկանիցեն արդարոյն .
և ասցուս նոցուն գնոսս չար յառաջ
քան գինեանսն ։ Ա՛ր ոգոյիմ
կորնչի , որ առանց նոսրուածոյ
առնէ մեղս ։

Գ Լ. Գ.

Յաղագս Գառնեղթոյ նոսրուածոսն .
և նոսս զառնեղթեմ է ,

Ի՛ ասէիցես գեղբայրն քոյ
՚ի սրտի քում . Ա՛ղտա-
ծիմ . 17. Ըստ գրկիցդ-
րեսուս , Ծնանիցես ՚ի նո-
նոսրուածոս . Եւ զառնեղթ-
յորդիցն , առնելոսեմ . քառեմիսն .
քառմասանք . ուրանոսեմ ՚ի յայ-
յաղողուեմիս , նեղասյուսեմ ՚ի յա-
ջողուածս ։ Գառնի՛ գայս ոյիմ՝ որ
նոսրուածն Ասոյ ՚ի սրտին , Ծնանիցես
զառնեղթեմ , որ հայցուածոյ ՚ի հա-

Վասն երկրորդին ասելի է, թէ յոյժ դժուարելի է մեղանչել այս հնարէ՝ զի առնել զմարդն նման առաքելոյն. քանզի որպէս բնական առելութիւն է ի մէջ մարդոյն, և օձին, քան այնմ որ ասէ. Ծննդ. գ. ։ ։ Երիւց զիմշտառութիւն ի մէջ քոյ, և ի մէջ կնոջն. այսպէս և որ առաջ զմարդ է յարդել օձին նման առաքելոյն. որ է հին օձ. որ և անիծանի բնդ նմա։

Երկրորդ, զի զրկէ ի լուսոյ շնորհացդ. վասն զի որպէս խոստանի է պահապանութիւն լուսոյ, այսպէս առելութիւնն է պահապանութիւն շնորհացն այ. զի ասէ. ։ Յովհ. բ. ։ ։ Որ սիրէ զեղբայր իւր, լոյսն բնակի. և որ առաջ, ի խաւարի է առ կամին։

Երրորդ, զի մեռուցանէ զմարդն. քանզի առաջ ոսկերբանն. որպէս է հրէիցն ի տաճարս, և ի քրիստս, նոյնպէս է սէրն ի մարդիս. արդ որպէս չորացեալ ծառն է մեռեալ, և միայն պատրաստի յորումն. այսպէս և որ առաջ։ Գործեալ. որպէս մահն լուծանէ զմարմնաւորս կայան, այսպէս առելութիւն զհոգևորն. այսինքն, զանէրն, որ է կատ կատարելութիւն. որպէս ասէ. Կողոսաց. գ. ։ ։ Մահտեան այսմ՝ որ է քոս հոգւոյ, հեռանալ երկրորդ մահն, զորմէ ասէ՝ Սաղմ. ։ ։ Մահ մեղաւորաց ևս չարագոյն։

Չորրորդ, զի ուանայնացուցանէ զամ բարիս. զի է իբրև զմեռաք ի վիրս, որ ոչ ծոյլ առնէ գեղջուկն ներդործել. քանզի ուր առելութիւն է, անդ ոչ աղօթք, և ոչ պահք, և ոչ ողորմութիւն առնէ օգուտ լինել։

Հինգերորդ, զի որպէս է մեծ յիմարութիւն, այսինքն, վասն միոյ պահապանութեանն ի բաց ընկենուլ զոսկի մի փղոյ ծաղուլ զարգասանեաց անգամանն. և կամ վասն յարդին զցորեանն. այսպէս, որ վասն սակաւ մի գայթակղութեան առիթ զընկերն։

Վէգերտդ ։ զի առօղն զրկէ զնեքն յանձապին օրինաց ։ քանզի ոչ կարէ սիրել զնա , որ զպատուիրսն Ն՚ր , կամ զորդին առիցէ ։ որպէս ասէ ։ ։ Յօհ։ գ։ ։ ։ Եթէ ոք ասիցէ , եթէ սիրեմ զնա , և զեղբայր իւր առիցէ , սուտ է ։

Եօթներորդ , զի գարձուցանէ ՚ի ասանձնա՝ զոր ինչ արար ած ՚ի ստեղծուածսն ՚ի ներկայս , և ՚ի հնդութեան յապագայն , այսինքն , զբանութեան ընկերին ։ վասն որոյ ասէ Սիրաք ։ կր։ ։ Յիշեայ զվախճանն , և թող զհշնառութեանն ։ Ուստի ասէ ։ Ելից։ կգ։ ։ Եթէ պատահիցէ եզնին թշնամւոյ քոյ , կամ իշոյ ն՚ր մոլորելոյ , դարձուացես և հասուսցես զնա ն՚մա ։

Ութներորդ , զի ած ասէ զընկերս բառնալոյս ։ քանզի նաս , որ առ ձագ պատոբ , վասն այնորիկ ասէ Սաղոմ։ ։ ։ Չ յաղօք սիրեցի ։ և զնաս առնցի ։ և զի հրեայքն առնցին զՔ՚ս , վասն այնորիկ եղեն առելիք ած ։

Գ Լ Ե ։

Յաղագս քառեքն , և բամբասանացն ։

առք , և բամբասողք առելիք ած ։ Հռոմ։ ։ ։ ։ Օգոստինոս ասէ ։ առաջին է մեղանչել , որ ՚ի որ առ ուրուք ՚ի բաց հանել զիւր ընկերին , քան որ յաղիւսա կէ զկերակուրն ՚ի բերանոյ աղքատին ։ քանզի կերակուր հոգւոյն՝ է առնն ած , և ընկերին ։ և զնա յաղիւսառակեն քառք , և բամբասողքն , վասն որոյ և առելիք ած ։ Արգ՝ գմոռութեանց այսցանէ ։ ։ իրս առ առնելի է ։ Նախ՝ Թէ զինչ իցէ ։ Երկրորդ , զգարշելի նոցին ։ Երրորդ , զմեղայ՝ լսողացն ։ Չորրորդ , զանհամբերութեանէ նոցին՝ որք բամբասեալ լինին ։ Հինգե լորդ , զնոսա ասելոյ նոցին ։

Առաջինն ասելի է , Թէ քառելիքն է զաղտ խօսիլ զայր զընկերէ ։ և բամբասանքն է խօսք յառաջնեկեալ յառելութենէ ։ և կամ այլապէս ։ բամբասանքն է ոչ երեսաց ուղիութեամբ բարեաց այլոց ։ Չի ասէ անձնէքա ։ սիրտ անագիտալ լինելոյս նախանձու՝ գործիքով լինի զրկելոյ զոչ այլ ինչ , բայց միայն զդատանութիւնս սրտին քառելիք , և բամբասանաւք ։

Առաջինն երկրորդին ասելի է , Թէ քառելիք են , որք գարշելի գոլեանն զմոռութիւնս զայսոսիկ ։ Նախ՝ բազմապատկ զդուշացութեամբ գրոց ։ զի ասի ։ Ղեւս։ ԺԹ։ ։ Ամէն անիծանիցես զնաս և առաջի կուրին զգայիանալոյ մի դնիցես ։ Ուր ասէ մեկնիչն ։ անիծանել զնաս է , որ բամբասել զբարեգործսն ։ և զգայիանալոյ դնել առաջի կուրին , որ պատմել զնեղութեան ընկերին այնմ՝ որ ոչ գիտէ ։ ասի կերկոսինն ամբարշտի ։ Եւ զինի ասէ ։ մի՛ լինիր մեղադիր ։ և մի՛ քառ ՚ի ծողովուրդս ։ Անեղ ապիր է բամբասողն , որ հեշտասնոյ մեղօք այլոց ։ և այս է ընդդէմ առ օրինաց ։ քանզի ՚ի բնական օրէնս հրամայեաց ած նոյն ։ և ՚ի գրաւորականն՝ մեծիմ , ոչ առնել զարիւն ։ վասն զի այն ուստ զարիւն , որ բամբասէ ։ Եւ Սիրաք ։ ։ ։ Մի՛ կոչեցուիս քառ ՚ի կնանս քոյ ։ Եւ Յակ ։ գ։ ։ Մի՛ բամբասէք զմիմեանս եղբարք ։ Ուստի բեռնատուս ասէ ։ մի՛ լինիցիս կենացդ այլոց հետաքրքիր , լսուես , կամ յիմար դատաւորս ։

Երկրորդ , ՚ի հաճեմատել նոցա աղտեղի իրաց ։ քանզի նմանին շանց , որք դեգերին ՚ի ապականութեան՝ ուր նեղուի միշտ արիւնահեղեալ զբաննան ։ ուստի առնն այսպիսիքս ։ Առակ ։ ։ ։ Դատաստանակոչ լինցուք արիւն ։ Եւ Սիրաք ։ ։ ։ ասէ ։ Ընդ հարեալ ՚ի սիրտ շան , բանն ՚ի սրտի յիմարին ։ զի որպէս շունն ոչ կարէ հանգչել մինչև հանցէ զնեան ։ այսպէս յիմարն ոչ

հանգչի՝ մինչև յայտնեսցէ զբանն, զոր լռեաւ զընկերին ։ Դարձեալ. նմանի խոզի, որ ոչ առաձել խնայէ ՚ի բերանն քան ՚ի յոտն, շաղախելով ՚ի տաղտ. քանզի Թէ և ոչ խնայէր ոք ՚ի լընկերն՝ զոր բամբասեր, դուռնա զտրտմեր խնայել ՚ի բերան իւր. զոր այնմ որ ասէ. Իմաստ. ա. ։ ։ ։ ՚Ի բամբասանաց խնայեցեք զլեզուս ։ Դարձեալ. որպէս խոզն մոռանալով ՚ի պարսպէ՝ ՚ի ջրով ՚ի տաղտ. եթէպէտ տեսանիցէ զբազմ երանութ. Ծաղիկս , և զանուշահոտ վարդս , յոյնէ համարի , այլ դի՛մէ ՚ի տիղմն , և ՚ի տաղտս . վասն որոյ Օգոստինոս գրեաց ՚ի տեղա՛նն իւրում. որոք սիրէ խածանել բամբասանօք զիւրեանս քացախայինն, Ծանիցէ զինքն անարժան գոլ այսմ անուանի ։ Դարձեալ. նմանի օձի. զի ասէ Խոլով. Ժ. ։ ։ Որպէս Թէ խածանիցէ օձն լեզուին , ոչ է պակաս քան զայն՝ որ գաղտնի բամբասէ ։ Զի որպէս օձն է վնասակար և նենգաւոր կենդանի լեզուին խածանող , և ուստ զհոտ. այսպէս և բամբասողն է նենգաւոր , զի խածանէ յետուստ զայնս որոց սիրտ կոտնակ գուգանէ զինքն բանիւկան. Թխրա երիթայ , ասէ լիմ, ոչ ընտանեսցեմ բամբասանաց աղաչաս , քանզի սիրեմ զնա. ուստ զհոտ՝ յորժամ զանարդագոյնն, և զպակասաւթիւնն որ ՚ի մարդն , ուզի մերթ ՚ի բերանն ։ Չայտալ. սեպհ. ։ ։ ։

ասէլն այս անուն է պտուղիկ , շնաղող , կամ դող , եթէ ոչ ասէլ սա է բաժին սատանայի . ուստի բամբասեցեալ օրինակի յանձն , որ զերծեաց զկնի մորեղայ Յաւսեփայ դաւիթի . քանզի զկնա այլուսիեն բառնայ՝ ասելովն . բարւոք առնէ , այլ սխալի՝ ի լայա լինէ . և կորիւ զգրաւս միոնև՝ ի յամօթոյս . զի զարմինչ ամօթալիքն են , բանայ՝ ի նոսա ։ Դարձեալ . է որպէս մարդասպան , և հայրասպան . զի ասէ. Գաղատ. է. ։ Ապա թէ զմիմեանս խածասուիցէք , զդոյշ լերուք , գուցէ՝ ի միմեանց ասատկիցիք ։ Եւ Եզեկիէ. ։ Հարք կերբիցեն զորդիս . և որդիք զհարս . քանզի բամբասեցն իրրև միով պատառաւ ուտէ զնախկապտս մի ։ Դարձեալ. վատթարագոյն է քան զդայլս , և զգազանս , որք խնայեն՝ ի հասանել ուտելոյ իւրեանց ։ Դարձեալ . չարագոյն են քան զդժոխս . քանզի նա՝ միայն զչարս կլանէ . իսկ սոքա՝ զչարս , և զբարիս . վասն որոյ ասէ Սիրաք . Իր. ։ . Չկերիր լեզուէն . այսինքն , զբամբասողէն. լաւագոյն է դժոխն քան զնա ։ Դարձեալ . մեղանչէ՝ ի յայծ՝ յաւրէն ասելովն զդատաստան նոր , քանզի դէմ այնմ , որ ասէ . մի՛ դատէք , և մի՛ դատիցիք ։ Նաև՝ ի յընկերն , զոր ապականէ գործոյն Աստուծոյ մեղայն ։ Ապեղանէլ և յինքն , քանզի խնդրէ զնուազն , որով հանցէ զայլս իւր , յորժամ պարտ էր նմա դրկել զոյս , այսինքն , զբարի օրինակ վարուց նոցա . ուստի ասէ գրիգոր . զինչ այլ լինի առնեն բամբասողքն , եթէ ոչ՝ զի փչեն զիմշին , զի կուրացուսանեն զաչս իւրեանց ։ Եւ արդ՝ չի՝ յայտն մեղանչէ , վասն այնորիկ ամենեցուն է ատելի . զի ասէ Սիրաք . Իսա. ։ Քառն աղտեղացուցանէ զձո զի իւր , և լեզի ատելի յամի ։ Դարձեալ . է անիծեալ՝ զի ասէ Սիրաք . Իր. ։ . Քառն , և երկլեզուն լեզուն անիծեցեալք . զի ամբոխէ զբազումս , որք ունին զերազատութեն ։ Դարձեալ . գայշուճի նորա յայտնի է՝ ի պատժոյ նորին . զի մարթեաւ , որ բամբասեայ զնօսա , հարցաւ դատուիցէ ։ Դարձեալ . է յիմարութեն . զի ասէ փիլիսոփայն . յատուկ է յիմարութեն տեսանել զարտաս այլոց , և զիւրն մոռանալ ։ Չի՝ ի վատս հարանց՝ հայրն մեծ տեսանէ զմանուկս բերեալս ժողովեալս առ՝ ի դատել զոմն եղբայր , և ինքն ունելով գերեթոց մի լի առաղով՝ ի վերայ թիկանցն մաներ այսր՝ և անդր . և ընդ հարցանելն արեղայիցն՝ թէ զինչ իցէ այն , ասէ . են մեղք իմ , որք հետեւին զկնի իմ . զորս ոչ տեսանեմ . և որպէս կարիցեմ դատել զայլս ։ Եւ դիտելի է , զի սպարտ է յորժ զգուշանալ՝ ի բամբասելոյ զհոգեւոր հարս . զի ասէ Եփես. իբ. ։ . Ջնջեա քո մի՛ բամբասիցես . այսինքն , զառաքինորդս ։ Ուստի և հարսն ոգոս , որ ձգելով ձգեսն իւր՝ ի տապանակն . որ նշանակէ զառաքինորդս ։

Վասն երրորդին ասելի է , թէ է մեծ մեղք լսելն զբամբասանս . զի ասէ բնութեամբ . բամբասել կամ բամբասողաց ունկնդրել , թէ ո՛ր՝ ի նոցանէ զառաքինորդն է , ոչ գիտաս ասոյին . և արդէն մեղադրելիք են լսողքն , վասն զի տեսանեն զընկերն պատառել զընկերն , և ոչ երկիւղ ածանեն զնա գոնեա՝ ձայնիւ , այլև շողբոթեն , և գրգռեն , որպէս առնել զպատեհն ցուցանել տխրեալ զերեսս . քանզի ոչինչ պատմի լինի ընդդէմ կառապետին . որպէս ասէ ։ Առակաց իե. ։ . Հողմն հիւսիսոյ ցրուէ զանձրևս . և երեսք տխուր՝ զլեզուս քամբասողն ։

Վասն չորրորդին ասելի է , թէ հաճելութեամբ պարտին առնել բամբասանեցեալքն , զի բամբասանքն են մեռուչք , որովք սատկին ընդդէմ մարդոյն ճշմարիտ դատողն . զի ասէ . Ովսէ . ։ . 6. Ահա ես ցանկութեցից զձանապարհս քո փշովք ։

Գ Լ. 2.

Յաղագս Ընտանութեանէ ի յանցաջողութիւնս, և անեղատութեանէ ի յաջողութիւնս ։

ԴԷԹԷ անկղի Թշնամին քո, մի՛ խնդասցիս. Առակ. ԻԴ. 17. Որպէս բարի, և վայելուչ է բնակիլ եղբարց խմիամին. այսպէս նեղհանին սրտին չար է և տխուր. տատրտմիլն ախտրժականաւք, այսինքն, զի խնդասցէ ոք ընդ չարին այլոց. և տխրեսցի ընդ բարին ։ ԵՒ վասն այնորիկ ասէ. եթէ անկղի Թշնամին ։ Ոսաոյ ասէ. Յոբ. ըլա. 29. Եթէ ուռնհար եղէր ի վերայ գլխոյման Թշնամեաց. և կամ սասցի ի սրտի խնդասմ Թէ վայ. սոյա և ինձ պատահեսցի ։ Արդ՝ մնդութիւնս այսոքիկ են գաղջեցիք բաղում կերպիւ ։ Կամ՝ զի են սատանայականք. զի սատանայի չարութիւնն է տրտմիլ ընդ բարին, և խնդալ ընդ չարին այլոց ։

Երիտրդ, զի են յոյժ չար հիւանդութիւնք, այսինքն, խելագարութիւնք հոգւոյդ, քանզի որպէս խելագարին, և մոլեմտին խնդայ ընդ այն ինչ՝ ընդ որ տրտմել է, եթէ ունիցի զառողջ միտս. այսպէս նախանձաւոն ուրախանայ ընդ չարին, և տրտմի ընդ բարին ։

Երիտրդ, մեղանչել ընդ դէմ բնութեան. քանզի խնդութիւնն բնական է ի զուգաւորութիւնէ յարմարին ընդ յարմարոյն. և ի բնութեան նախանձաւորն է բարի, ուստի պարտի բնականապէս խնդալ ընդ բարին. այլ այն՝ զի արտմի՛ է յայնմանէ, զի բնութիւնն փոխեալ է ի չարութիւն. և վասն այնորիկ խնդայ ընդ չարին. Քանզի յարմարին է, խնդալ ընդ խնդացողս, և լալ ընդ լացողս, որպէս ասէ Հռոմ. ԺԲ.

փշովք ։ Նաև բամբասողքն են երբեմն զհակառակ, որք պահեն զքաղաքաբն եկեղեցւոյ ըստ օրինակի պատուականաց, որք աղաղակեն միշտ ի վերայ աշտարակաց պարսպին ։ Ալլև են խարտոց, որք մաքրեն զժանեալ ի յանօթոցն փառաց ։ Դարձեալ՝ են որպէս գաւազիրքդ, որք գերծեն զմոլեթին հալածութիւնէ. ուստի ասէ դրիդոր. Նմին իրի Թոյլ տայ աճ լեզուաց բամբասողացն ի վերայ ընտրելոց, զի եթէ տրիեալ իցեն նոցա վկայութիւն ինչ, այլն գերծցեն լեզուօք բամբասողացն ։

Սաան հինկերտրդին ասելի է, Թէ վեց են տեսակք բամբասանաց ։

Առաջին է յայտնել զգաղտնի մեղս ընկերին ։

Երկրորդն է, զրհեանալն աւելորդ արտաբերել ։

Երրորդն է. զառա մեղս դնել ի վերայ ։

Չորրորդն է, զգաղտնի բարին ուրանալ ։

Հինգերորդն է, զյայտնի բարին նուազեցուցանել ։

Վեցերորդն է զբարին ի չարն փոխել ։ Ուստի ասէ օգոստինոս. աւելի Քնասեն բամբասողքն անդամոց քրիստոսի, որք սպանանեն զնոգիս այնոցիկ՝ որք հաւատան նոցա, քան զիրիւդան, որք սպանին զմարմին նորա, որ յառնելոց էր ։ Դարձեալ ասէ. մի՛ դներ ունկն բամբասողին՝ առ ի ընդունել զբամբասանս, զի մի յղացցես զմահն ի հոգի քոյ. զի կիզակուր մահու է բամբասանքն ։ Եւ դրիդոր ասէ. որք կերակրին բամբասանօք վարուց այլոց, առանց կարծեաց յայնմ ինչ մտոյ նոցին. որ հայի յինքն, ողբայ զինքն, և ոչ բամբասէ զայլս ։

ՀԲ. 15. Ասաղ բարեպէս յորդո-
րեցուցանէ առ ընդ առաքելոյն . 2.
Կորնթ. ՀԲ. 29. Ո՞ հիւանդանայ՝
և ես ոչ հիւանդանամ ։ և զի չա-
րախանդացն Թողու զընութիւն իւր ,
վասն այնորիկ անտրտղտոյն է քան
զիրաց , զսղուձան , և զդազանս .
որք ցանկանալին միաւորեալ
խառնի գաւակիցս լինել ապանեցեալ
խաղին . և նոյն բառանցել և ասդա
՛ի վէր արեան եղիւր . և ձնձղուկք
անուագանեն զձագս այլոց , և ժո-
ղովին ՛ի յօդնութիւն ընդունելոյն ։
Նմանապէս ապաւինեալ դարձուցա-
նեն առ ինքեանս զմոլորեալ աղաւ-
նին . և բազայն անուագանէ զընկե-
ցեալ ձագս արծուոյ . այլև գայլն՝
որ է չար գազան , անուագանէ զըն-
կեցեալ երեխայս ։ Կոկորդիլոսն
յետ ուտելոյն զմարդն՝ լայ ։ Փիղն
ոտիւք զմոլորեալ մարդն , և զեր-
ծուցանէ ՛ի միջատէ ։ Խակ որ ատե-
ան ընդ բարիս այլոց , է նման
Թիւնաւոր գրատան , և օձից , և
այլոց Թիւնաւոր սողնոց , որք ոչ
կարեն տանիլ հոտոյ ծաղկեալ այգ-
ւոյն , այլ ելանեն ՛ի յայգւոյն , կամ
անդէն մեռանիցին . այսպէս և նա-
խանձոտն ՛ի բարեբաստութեանէ ար-
դարոյն , որ կոչի որպէս ասէրեալ՝
Ոսկէ . Ծ. 1. Եւ առաքեալն ասէ .
2. Կորնթ. Ը , 15. Հոտաւետ եմք ՛ի
Քրիստոս , ոմանց հոտ մահու ։

Կորկոդիլ , զի է յոյժ կիմար վա-
ճառական . քանզի տրամի ընդ-
հանրել ընկերացն , որոց մանուկքից
է և ինքն . խակ հաճառասիրաբար
են մանուկքիցք ամ բարեթեանդ
խրեբայ . ըստ այնմ որ ասէ . Սաղմ.
ՃԺԲ. 63. Հաղորդ եմ ես ամ երկ-
կիւղածաց քոց . քանզի բարի միոյն
զերծուէ ՛ի միւսոյն . խակ որ նախան-
ձի ընդ բարիս ընկերին՝ նախան-
ձի ընդ ինքեան . վասն այնորիկ է
յոյժ չար . խակ որ ինքեան չար է ,
ուր՞ լինիցի բարի ։ Ասպիսի
Թշնամանական էր հանճար , որ ա-
ստղ . ոչ հանդարտիմ զիս ունել լինել՝
որքան տեսանեմ զմեծութիւնն նաւուղ
՛ի գործն արքունի ։

ԳԼ. Է.

Յաղագս Տրտնջման ։

Գդոյշ լերուք ՛ի տրտնջմա-
նէ որ ոչ լինէ է օգուտ .
Խնաստուեաց . ա. 11.
Ասէրեալ ՛ի վերնումն հրոյն
որ լինի ՛ի միջ ամպոյն ,
լինել օրոտ . այսպէս ՛ի վերնումն
սիրոյն , որ ՛ի սիրոյն անօրէնու-
Թեամբ իւրեք , եղանէ տրտունջն
ընդ բերանն , որ յոլով է օգուտ ,
այլ յոյժ վնասակար ։ Վասն այ-
նորիկ ասէ . զդոյշ լեր ։ Ընդ՝
զգուշանձնանել . ՚ի. իրս տեսանելի
է ։ Նախ՝ Թէ ինչ իցէ տրտունջն ։
Երկրորդ , զպարշելիութիւն նորին ։
Երրորդ , զտրտունջմանէ վաճառա-
նաց ։ Չորրորդ , զնմանութիւն , որք
ընդդէմ տրտունջման ։

Վասն առաջնոյն ասելի է , Թէ
տրտունջն է դանկաւտ տրտին ,
որ նշանակէ զանհաճոյութիւն նո-
բին ։ Կամ այսպէս . տրտունջն է
ներքնախոհութեանէ անպատշաճիկ
սիրտ տարրեալ ընդդէմ առնելոյ
այլ , կամ մարդկան ։ Եւ դիտելի
է , զի բազմադիմի է տրտունջն ։
Կայանի է ինն տրտունջ նախան-
ձու , է ինն տրտունջ հպարտու-
Թեան . ունի՝ ագահութեան . ունի՝ ան-
համբերութեան . և ունի այլ խղճի
մտաց ։

Վասն առաջնոյն ասէ . Մատթ.
Ե. 11. Խրթև առին , տրտնջէին
զտանուտէրն ։

Վասն երկրորդին . Ղեւտաւ.
Է. 39. Տեսեալ փարիսեցւոյն՝ որ
կոչեացն զնա , ասէ ընդ միտս
իւր . ա՝ եթէ մարգարէ որ էր ,
ապա գիտէր՝ Թէ ո՞վ , կամ ո՛րպիսի
ոք կին ներգնեայ ՚ի սա , զի
մեղաւոր է ։

Վասն երրորդին . Յովհաննու .
ՃԲ. 5. Ընդէ՞ր իւղդ այդ ոչ վա-
ճառեցաւ երիւք հարիւր դինարի ։

Վասն չորրորդին , Թռուցոյ .
Ժգ. 2. Տրտնջացաք ժողովուրդն
զմովսէս , և զահարոնէ ։

Հինն

Հինգերորդն է տրտունջ ընդդէմ մեղայ . և այս օրինակեցաւ ՚ի յէն բառաղանճ , որ տրտնջեցաւ, զի բռնադատեր զնա ընդդէմ կամացն այլ . այսպէս խիղճն մնայ տրտնջայ ընդդէմ մեղանչողին ։

Բայց և այլ կերպիւ բաժանի տրտունջն . այսինքն , տրտնջել ընդ առնելն զբարիս , և ընդ կրնելն զչարիս ։

Սամ առաջնոյն ասէ Սիրտք . Ժբ. 15. Նեղ բարկացայ մի՛ տրտնջեր . և յետ առաքն մի՛ տար տրտնջմունքի բանիւ չարի ։

Սամ երկրորդին ասէ . Ժ. 28. Ա՛յր խոհեմ , և վարժ ոչ տրտնջեցէ յանդիմանել ։ Ընդ խոհեմէ , որ առաջադոյն տեսանէ զտագնապն , այսինքն , զառանձնան, և զվարձս . և այնպիսին ոչ տրտնջայ ընդ տանջանս՝ դիտելով , զի այնու զերծանելոցէ ՚ի որոյ յաւիտենական պատժոյն , և ժառանգելոցի զերկինսն ժառանգութիւն ։ Նաև այլ կերպիւ տրտնջել տրտունջն , այսինքն , ընդդէմ այ . և ընդդէմ ընկերին ։ Ընդդէմ այ , որպէս որք տրտնջան վասն ՚ի վեր բոց եկեալ նեղութեանց . հինանդամ , աղքատութեանց , և օդոյն խանդարութեանց , և այլոցպիսեաց ։ Ընդդէմ ընկերին , որպէս որք տրտնջան ընդդէմ հարց . առաջնորդաց.աղքատաց.և այլպիսեանց ։

Սամ երկրորդին ասելի է , թէ բաղում կերպիւ դարձեալ է տրտունջն ընդդէմ այ ։ Նախ՝ զի ոչ ինչ օգուտ է , և բաղում չքաւորք զանցին վասն տրտնջելոյն՝ ոչ դադարի նեղութիւն , այլ և աւելանայ ածի . և ոչ կարէ լինիլ վարձս արժանի վասն տրտնջելոյն՝ այլ լինի պատժելի . քանզի աղաղակեսցէ մարդն՝ ուստի պարտէր մաքրիլ . և կործանի՝ ուստի պարտ էր ինչիլ. վասն այնորիկ ասէ . Ելից. ԺԶ. 12. Զնա՛մ լինի դադարեցուցանել տրտունջս նոցա ։

Երկրորդ , յիմարութիւն է տրտունջն վասն հինանդութեան , քանզի բաղում անգամ օգտակարագոյն է քան զառողջութիւն ։ Ուստի ընթերցեալ լինի ՚ի վարս հարանց , թէ ոմն աղաչէր զանապատաւորն յօհանննէս , զի բժշկեսցէ զնա ՚ի ջերմոյն . և նա պատասխանեաց . ցանկայ բառնալ ՚ի քէն զայժ հարկաւորն քո . զի որպէս ձորձ մանրի օձառաւ , այսպէս հոգին հիւանդութիւք . սակայն յետոյ եառնամ զձեզ օրհնեալ , և բժշկեցայ ։ Դարձեալ . զինուորի մի աղաչեաց զհայրն ոմն վասն առողջութեան . որ ասաց . յորժամ ես բարեգոյն մարդ . պատասխանի ետ . յորժամ հիւանդ եմ . ասէ . աղաչեմ զքեզ , զի արհեստով զքեզ յայն ինչ ՚ի յոր լինիցիս առնել խնարհ . Նաև յիմարութիւն է տրտնջալ ՚ի աղքատութիւն . և այն զի Տէր ն երանեաւ զնոսա՝ առելով . Մատ. Ե. 3. Երանի աղքատաց ։ և զնա ընտրեաց . որպէս ասէ Յակ. Բ. 5. Ո՛չ ապաքէն ընտրեաց Աստուած զաղքատս աշխարհիս , որք են մեծատունք հաւատով ։ Նմանապէս՝ և վասն օդոյ խանդարութեան . վասն զի ՚ի սա առնել դիտէ զօդսն աշխարհի ։ Ուստի պատմի վասն անապատաւորի մի , որ աղերսանեաց զանձն , և խնդրեաց զանձրև , և եղև որպէս կամեցաւ . սակայն ոչ բաւական բանջարն . և յորժամ դնաց ՚ի խուց միւս անապատաւորին . և տեսեալ զրանջարս գեղեցիկս , զարմացաւ , թէ վասն էր ոչ բաւական իբրն . պատասխանեաց . յիրաւի պատահեցաւ քեզ այդ , զի հանապազ զքեզ խնամատարացն քան զնա ։ Դարձեալ . պատմի զաւետեանէ մշակի , որ միշտ ունէր զպատուղս պարտեզոյ . և հարցեալ զպատճառն , պատասխանեաց . վասն զի ոչ ունիմ միշտ այնպիսի ժամանակ՝ որպէս կամիմ , վասն զի ոչ կամիմ այլ կերպիւ , բայց միայն որպէս ես կամ ։ Եւ ծանիցէր , զի ոչ ոք արհեստաւոր կամի յանդիմանել վասն արհեստի իւրոյ . ոչ չափ և առ առնել ես ։

Դար-

Դարձեալ ։ ոչ է պարտ որոնել զամս վասն յաջողութեանն ցերեկոյին ընծէրցեալ լինել , եթէ բազմաց որոնողացն ։ որպէս ասէ Սաղմ. ՀԲ. 3 ։ Կախարդեցայ ես ընդ ոմանց վասն տեսանելոյ ։ Եւ Յոբ. իա. 7. Ընդէ՞ր քնաւ անբարեշուք կեան դանի իցեն ։ Եւ Երեմ. ՃԲ. 1. Զի՞ է՝ զի Հանապարհք ամբարշտաց յաջողեալք են ։ Եւ Սաղմ. ՂԳ. 3. Ա՛ինչ իմ իցէ մեղանչել , Տէր . ինչ իմ իցէ մեղանչել պարծեցեալ ։ Ա՛զ դադարեսցի որոնելն՝ եթէ նկատեսցի որոնեցեալն . քանզի զի խնամասէր բժիշկն զանձինչ խնայէ ի յուսահատեալ հիւանդէն , այլ այնմ՝ որում յուսայ առողջութիւն բազում ինչ խնայէ . այսպէս և Տէրն՝ անապրելոյն սոյ առատապէս ձգէս զերկրաւորս , զի զարմինչ բարի արարեալք իցեն , առատն ընկալցին զվարձն ։ Ասասի ասէ դրի զոր , յաջողմունք ժամանակաւոր բարեացս է նշան յաւիտենական անապրելոյն . քանզի զինեալ եղելոց Թոյլ առնել լինի արագիլ ի մարդս . իսկ պահելիքն նահանձին ընդ լծով . այսպէս չարքն ընդ ծաղկերանդ գալոյս գնալով հասանիցեն ի խորխորատս գժոխոց . իսկ բարիքն ընդ խաղաղ , և ընդ անձուկ շաւիղն՝ յարքայութիւնն ։ Վա՜յ այնոցիկ պարտ է ասելոյ ամ չար պատճառ . որպէս ասէ Ամբակ . ը. 17. Ա՛ր գառնացցես ընդդէմ գառնաշունչն , զի գառն՝ որ լինէ սպառիչ ։

Երրորդ , գարշելի եւս պատուհասն օրինաւորաւն Քրիստ , որ ոչ երբեք արտնջեաց . որպէս յայտ է Եսայե. ԺԶ. 7. Ուր ասէ . որպէս որդ առագի կարկի անմահունչ կայ՝ Դարձեալ . օրինաւորաւն արբոյց . որպէս ասէ վասն զաքարիայ , և կնոջ նորին Ղուկ. ա. 6. Գնացին յամ պատուիրանս , և յիրաւունս Տեառնէ արտնջելոյ ։

Չորրորդ , զի ոչ գիտեմք , եթէ որ իցէ օգուտ . քանզի ոմանց ի օգուտ լինի անյաջողութիւն . ուստի ասէ Ամբակ . ԺԹ. 16. Ո՛չ է առելի եթէ այս է լաւագոյն քան զայն . ամ ինչ ընտիր է յիւրում ժամանակի ։

Հինգերորդ . վասն զի այ եմք ըստ իրաւանց առնելոյն , և միշտ կեցցէն . ոչ արտնջմբ արտնջալ . զոր ինչ հաճոյէ նմա , արասցէ ։ Ասասի ասէ քեռնասուտս . յիւրաքանչիւր իրարացուցանէ զիւեանս մեր , վասն որոյ ես զնոքն ։ Վասն որոյ ասէ առաքեալն . Հռոմ. ԺԴ. 8. Եթէ կեցեմք , և եթէ մեռանիմք , Տեառնն եմք ։ Եւ յայլսոյր . գնեցաք մեծագին ։ Եւ Եսայի . Խոհ. 9. Մի՛ եթէ ասիցէ առնդծուածն ցառնդծիչն , թէ ընդէ՞ր այսպէս առնդ ծեր զիս ։

Վեցերորդ , վրէժն՝ զոր ընդ Թեռնասուէ արարեալ Տէր ընդդէմ մեղաց արտնջմանն . որպէս յայտ է Թուոց . Ժա. 1. Ուր ասէ՝ ընդ արտնջել ժողովրդեանն ընդառ Տէր, և բարկացաւ սրտմտութիւ , և բորբոքեցաւ հուր ի Տեէ . և էկեր զվերջին մասն բանակին . և բացաւ երկիր . և եկու զդադան . և ծածկեաց զբանակն զաբիրանն ։ Կամ վասն մեղացս այս առաքեաց ած օձս կատրիչս . և կորնաւ մեծ մասն ժողովրդեանն ի յաւետաստոմն ։ Եւ Յուդա. ա. 16. Թխեան ասէ . առքա են արտնջօղք , որոց վիհ խաւարին յաւիտեան պահեալ կայ ։ Ուր ասէ մեկնիչն . զոք արտնջող առնու զարբայութիւն ։

Վասն երրորդին ասելի է , թէ վասն այն յիշելոյ զարտաւանէն վանականացս . զի մեղքս այս յոյժ նեղէ զնաս ։ Եւ գիտելի է , զի կրօնաւորն , որ արտնջայ վասն կերակրոյ , կամ ի անիւրէն հագուստ պատերազմին , որ է ընդդէմ օրէնադրութեանն ։ Զի ի վերայ բանին Պաւս. գ. 1. Աստ , զի քարոզիցես այսոքիկ հաց լինիցին , ասէ մեկնիչն . ի հագուստ մարմնոյ՝ նման մարմնական է ընդդէմ օրէնադրութեանն . քանզի եթէ ոչ նման նա յաստ

քնկրկեսցի , ընդունայն է աշխատութիւն ընդդէմ այլոց մեղուիցեանց ։ Քանզի այնպիսիքն ոչ են պատշաճեալք այլ , այլ որոմայինք ։ Կամ այնպիսիքն ցուցանեն զինքեանս որպէս զառաքեալս ունայնս ի շնորհացն ։ զսուտ ի հետէ ի նոսա տրտունջ ։ և մերձեցելոցէ ի հուր նեղութեանն ձայնիւն . քանզի առանձին լինել ոչ ապա զձայն , և ոչ ձայնի մերձ ի հուր ։ Դարձեալ . այնպիսիքն փոխանակ անցուցիչ հիւրասիրոյ՝ մատուցանեն ապ զրկելի , լաւ սաղմոսողին , որ ասէ . Հիւր. 22. Եաւուն ի հիւրասիրութիւնն լեզուի ։ Ա՛յլ ընծեղծեալ լինի , Թէ յորժամ ձայնակիսացն Տէրն զբարեխնամ խառնեսցէ լեզուի , ոչ կամեցող բնմանել ։ Դարձեալ . այսպիսիքս հայրին չեռս պրպէս զիւնին զուսոյ , որ դարձաւ ի բաղիւն աղի . զի պրպէս բազիւնն երեւի մարդ զի ոչ է , նոյնպէս պատուհասք աբեղայքն՝ երեւին աբեղայ զոլ , և ոչ են ։ Ասաս սաէ հայրն պատճառ պատուհասք աբեղային ոչ է աբեղայ ։ Դարձեալ . այսպիսիքս նմանին անձնոյ . որ ոչ լինի օծեցեալ օծմամբ շնորհացն . զսուտ այնորիկ և ձեռնադրութեամբ պրպէս զանձնէս ապրիլ ։ Դարձեալ . ձեռնադրեալս լինին յայնս , որ ոչ է իւրեանց . զի աբեղային ոչ է իւր , այլ ոչ , և հօր վաստակն ։ Ասաս սաէ բնեւնարտաս . պրբ միաբեղայ յանձնելոցն ղէք ղձեղ՝ մեղ , վասն ի միաբանդաս հոգւոյք ղձեղ . այսպիսեացն սաէ . Յոհաննես. Իաւ. 22. Քեզ զի փոյթ է , զաս ես զիս առնել սաէ . Տէրն ուսուցանէ կորուսանել զանձն . և գալիւտաս՝ զիրիկել . ոչ հաւանիլս . և կամ տիրի կամիս լինել աշակերտ . աղաչեմ . հաստատեա զքեզ աբեղայ , և ոչ բժիշկ . մի քններ զիաւանեռաճ հիւանդդ , այլ զաւխաս քո . այն պիսին առաստապէս կամի ունել զնեբակուբ , և զհանդերձ , և առատդէ զերկիրն ցանկալի , ուր առնեալ լինի ձմեռ վարձ վասն խոտ շատութեան վայրուցն ։ Յիրաւի այնպիսի պատուի պարսաւել որ առանց զգամանական արուեստի , որ պիսի թէ տեսանիցէ զանասունն խօսիլ . քանզի արհեստն է դրաստ այ , ըստ Սաղմ. հր. 23. Ոչ սաէ , որպէս զանասուն հասարակացայ առաջի քոյ ։ Ասաս հայրն անասնեսս՝ ասելովն որ կամէր լինել կրօնաւոր , սասց . կամիս լինել ինձ . և նա սաէ . վասն է՞ր . պատասխանեսց . զի զիւրաքանչիւր գործ անզանազանութիւն առնելցես . և զիւրաքանչիւր կերպարանս ասելցես։ Սակայն վասն միոյ պատճառի որ ժամն է սրեղային արուեստ . այլ սիրեն , յորժամ հրամայեսցէ նոսա լինել ընդդէմ այ . քանզի վնաս նմին իւրմէ արուեստիւ բառաղամա ։ Ծնուոց. Իաւ. 28.

Սաան Երրորդին սաէի է , Թէ. ի. հնար կարէ լինել ընդդէմ այսմ մեղուիցեանս ։ Ա՛ռաջինն՝ օրինակաւն Քրի . զի սաէ Օգոս. տիեսս . զնամ երկրաշարս խոտոց Քո , զի յուզէք և մարդկան խոսել . և սարսռս նամ նեղուիցեց , զի ուսուցէք և մեղ սանել . զի մի խնդրեսցի ի նոսին բարեբասութիւն . և ոչ ի նոսին լինելոյն երկիւղ անցաղոտութեան ։

Երկրորդն է՝ ունել զսուտ առաջ , որ ունէր զպատիժս , և զհանգամանսն ի ձեռին իւրում . որոյ օրինակին ևս մեզ Տէրն ի խաչին , զի Թողոյ զհանգաժոտն , սասց Սաս. Լիւ. 44. Էլի էլի , ընդէ՞ր Թողեր զիս ։ Քանզի Թէպէտ հանգամանքն ունէր զկամս վերասելոյ , այլ ոչ ունէր իշխանութիւն , եԹէ ոչ նոյն սպրդէ նոսա . վասն այսորիկ ինքն ձեռն մարդ՝ կոչոյ սաւգի մարդոյն , սասց . Յոհան. ժԹ. 11. Ոչ առնիցէր դու իշխանութիւն ի վերոյ իմ , եԹէ ոչ ի վերուստ տուեալ էր քեզ ։

Երրորդն է՝ ի միտս ածել զմեծ սէրն Աստ , որով սասնջէ զսրդիս իւր. որպէս սաէ Տէրն Աստ. հր. 19. Քանզի սիրեմ զքեզ , յանդիմանեմ , և խրա-

խրատեմ ։ Եւ զերիզոր ասէ . նման միայն որոնցոյ ընդդէմ ասացաւ նոցին այ , որ անդիտակ է զօրութեանն ասացածոյն . քանզի է զեղ , որով բժշկի ամ ցաւ ։

Չորրորդն է ընտրեն այ . վասն զի որոնումնքն յառաջագոյ ի սակաւութիւնէ երկնաւոր օծութենէն . վասն այսորիկ Ծայրագոյն հնարեն է խնդրել զնոս , և ոչ զօծումն մարմնոյ Հոգւոյ հեշտութիւնէ ։

ԳԼՈՒԽ

Յաղագս Հնարից՝ որք ընդդէմ նախանձու ։

Էր ոչ նախանձէ ։ Կորնթ. ժբ. 4. Ոմն որմէ նակ՝ որոց ունին կոչ լինջս , հրամայէ բժշկին ի կիրառեալ յոյժ ջերմ մաղձն Թիրակիոս անդակ գիւղաքաղաքն , այսպէս առաքեալն , որ է բժիշկ հոգւոց , որոց ունին զգուա ի Թիմիւնից նախանձու , հրամայէ ի կիրս առնուլ զսէրն , որ բառնայ զայս նախանձ , և զցաւս . վասն զի ասէ օգտակարն զանոնք . սէրն ի մէջ նախատանացոյ է անհոգ . ի մէջ առատութեան՝ բարեխոսն . ի մէջ նախանձուն՝ հաճոյական . ի մէջ զգաստութեան՝ անմեղ . ի մէջ անօրինութեան՝ հեզ . ի ձիւ մարտութեան՝ յոյժ հանդարտ . վասն որոյ և Ծայրագոյն հնարս ընդդէմ նախանձու ։ Եւ այս է , զոր ասէ սէրն ոչ նախանձի ։ Այլ արդ՝ ի սիրոյ այսմանէ յառաջ գան բազում հնարք ։

Առաջինն է երկիւղն այ . զի որ սէրս արտաքոյ բնութեան բնաւորութեան . այսպէս առելութիւնն , և նախանձն եղբօր՝ երկիւղին այ . զի ասէ Սիրաք . ա. 27. Երկիւղ Տն ի բաց սերժէ զմեղս . քանզի աներկիւղն ոչ կարէ արդարանալ ։ Վասն այնորիկ առաքեալն երկնչէր ընդդիմացեալ եղբարցն ոչ ապառնել զգալոյն որպէս ասէ . Ծննդոց ։ ։ ։

Երկրորդն է խոնարհութիւն , և խոստումն անձին . քանզի որ սիրս նախանձն Ծնանի ի դերազանցութենէ , և անտանի հպարտութենէ . այսպէս ապաքանի խոնարհութենէ . նմին իրի՝ յորժամ եղեւ հպարտասիրութենի ի միջ աշակերտացն եթէ ով ի նոցանէ հռամարիցի մեծ առաջնորդն սիրելին էած զնոսա ի խոնարհութենէ , առեալով . Ղուկ. բ. 26. Որ մեծն է ի ձէնջ , եղիցի իբրև զկրտեր ։ Ասաւ ջերմեռանդ ասէ . նման է մեծ զօրութենէ , որ խոնարհութենէ յաղթէ զնախանձ ։

Երրորդն է օրինակն Քրիստոսի , որ վասն չարչարեալ մերոյ կրեալ զցաւս առատիկս . որպէս ասէ . Ղեբրայեցւ . ։։. 12. Ով գուբ ամենեքեան անցաւորիւք Քրիստոսիւ հայեցարուք , և տեսէք , թէ իցիւ երբէք ցաւ բան ցաւոյ իմոյ ։ Ասաւ ասէ բեռնաթոռս . եւ ի բարձրաձանձեցեալս , զի յամենեցունց տեսանիցի . բարձրաձայն գոչեալ , զի լսելի լինիցի ամենից , արտասուեալ զի ցաւակիցս լինիցի նմա . ոմն ասէ . Եբրայեցւ . ե. 7. Յաւժարին գոչմամբ , և արտասուաւք մատուցանէր ։ Աղէ որպէս ցաւակից լինի չարչարեալ մերոյ , այսպէս խնչակից լինի և ընդ բարին մեր . և յայտ է յայնմանէ , զի զմոլորեալսն ոչ խոյս խնդրեաց , և գտեալ՝ եդ ի վերայ ուսոց իւրոց ։ Նա է և զմեծագործն հայր , որ զանառակ որդին զկնի առնու՝ խնդութեամբ ընկալաւ ։ Եւ ընդ գտանելն զկորուսեալ դրամին՝ կոչեաց զբարեկամսին զօրան ի յուրախութեան , ասելով . ուրախ լերուք ընդ իս .

Չորրորդն է , մեծութեան այսորիկ մոլութեան . քանզի ունի զանբաւ բարձրութեան . վասն զի ետես մինչև ի հրեշտակս , որոց նախանձու է մեռանել մահ յաշխարհս . և այսու զօրդին ։ Ունի և զանչափ խորութեան . վասն զի զմարդկայինն բնութեան ընկէց ի գժոխս ։ Ընդ

զնչակայնութիւն . զի ՚ի սկզբանէ սկսաւ . և ձգի միշտ ՚ի կատարած ։ այլև զանհոգն լայնութիւն , զի ընդ զամ աշխարհ ։

Ինգերորդն է խոստումն աշխարհի , և ակն երկնային գտանելն . զի սակ գրին է ոչ նախանձիլ ընդ այնմիկ՝ որ ունի զերն՝ զոր ինքն կասկածանել . վասն զի ժամանակաւորքս նուաղին՝ որքան ՚ի բազումն քաժանին . վասն այսորիկ նախանձն տանջէ զմեռս ցանկացողին . քան զի որում տեղաչ , յորժամ այլոք ունի զայն , ինքն կարօտանայ . Ապաւորեմն տեղալն է ժառանգելն այն , զոր ՚ի ժառանգակալացն յաջելս . որ ամենեցուն է միանն . և խրատքանչիւր ոանք բոլորն ։

Վեցերորդ է բնական եղբայրութիւն . զի ամենեքեան ՚ի միոյ հօրէ , և ՚ի միոյ մօրէ ծնեալք ևմք ։

Եօթներորդն է հոգևոր եղբայրութիւն , որ է ՚ի մէջ քրիստոնէից ։

Ութերորդն է հոգևոր ընկերակցութիւն . զի ամենեքեան հաղորդիմք ՚ի շահս , և ՚ի տոյժս ։

Իններորդն է , զի ևմք անդամք միմեանց յօդեալք ՚ի գլուխն Քն ։

Տասներորդն է մուսաբուն գտանելն , որ հեռւել նախանձուն , և բազմապատիկ վնաս . քանզի է գառնութիւն նորա իբրև զիխտս քացախ , որ շիջուցանէ զանչէջ հուրն . զի որպէս հուրն այն շիջանի քացախով , և աշխարհով . այսպէս և նախանձն ՚ի միտս ածելով զանպտղութիւն և զդատնութիւն նորին ։ Զաւև լինի ՚ի ջնաս մեծ . զի նախանձոտն կորուսանէ զՔն . և զբարիս նիւթեղեցոյ . վասն զի որպէս նա ոչ հաղորդէ զբարիս իւր այլոց , նոյնպէս և ոչ ումեք հաղորդէ նմա ։

Եւ այսքան բաւական է յաղագս նախանձուն ՚ի վաստ Քն ։

ԱՊԱՍԱԼ

ՄՐՍՆ ՀՈՐԴՈՐԴ.

Յաղագս մեղուիցն բարկութեան.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ.

Ի՛ բարկանալ քեզ ի Ճանապարհիդ. Ծննդ. լեւ. 24. Որպէս ասէ օգոստինոս, հոգւոյ առաքինութեան բառնալ ի մարդոյն զնա, Նախանձն՝ զընկերն. և բարկութիւն՝ զինքն իսկ։ Վասն այնորիկ յետոյ բառնալոյ՝ գարշելի ցուցաք զհպարտութիւնն, և զնախանձն, առաւելօր ցուցցուք զդաշտութիւն բարկութեանն. քանզի որպէս հպարտութիւնն Ճնանի զնախանձ, այսպէս և նախանձն՝ զբարկութիւն. որպէս ասէ գրիգոր։ Վասն զի որքան միտքն խղճալի խոյանամբ նեղբլինի նախանձուն, այնքան կորուսանի հեզութիւն հանդարտութիւն. իսկ ընդ կորուսանելն զհանդարտութիւն ի Ճանապարհն աստի կենդանի՝ անհնար է ունել զնա ի վերին գաւառն. վասն այսորիկ՝ որպէս յօսէմ զգուշացայց զերգարան իւր՝ որք եղեալ ք յեկեղեցոյ երիվարին առհասարակ իբրեւ անդ երկիրն ահեղութիւն, զի մի բարկասցին. այսպէս և մեք որք եմք եղբարք. և ի Ճանապարհն աստի կենդանի զանազք եր[illegible]թալ յերկինսային գաւառն, պարտ ոմանք լինիլ. հանդարտք որպէս ասէ յառաքեղեալ բանն. մի՛ բարկանայցէք։ Ումեք ոմն ասէ և Տէրն. Մատթ. Ե. 25. Լեր հաւանեցոյ ընդ ոսոխի քումմ վաղվաղումն միջէ դեռ ընդ նմա ի Ճանապարհի։ Արդ՝ վասն բարկութեան. Ը իրս ուսանելիք։ Նախ զսահմանել նորին։ Երկրորդ, զբաժանմանել նորին։ Երրորդ, զպարզութեանէ նորին։ Չորրորդ, զնեղրդրծութեանէ նորին։ Հինգերորդ, զդասուերացն նորին։ Վեցերորդ, զհնարից, որք ընդդէմ նորին։

Գլ. Առաջնոյ.

Յաղագս Սահմանի բարկութեան։

Ասէ Օգոստինոս, բարկութիւն է անկարդ ցանկութիւն վրէժ խնդրութեան։ Եւ վրէժխորհուրդ ասէ. բարկութիւնն է շարժումն մտաց հանդերձ անկարդ ցանկութեամբ վրէժխնդրութեան։ Եւ օգոստինոս ասէ. բարկութիւն է անբան ամբոխումն մտաց։ Եւ արիստոտէլ ասէ. բարկութիւն է եռացումն արեան շուրջ զսրտին. և կամ յօժարութիւն ցաւեցուցանելոյ զոմանէ։ Եւ դամասկացին ասէ. բարկութիւնն է եռացումն արեան շուրջ զսրտի

ի յարատևչմանէ լեզուին ։ Ընդ՝ ծնանել առ ի բազմացս . այսինքն ի հղաբուսութէ , և ի նախանձոզին ասէ օգուտինաս , թէ ժամանակահար պտուղն ունի զիշխանութէ ծնանիլ հրամայելոյ . և յաղթելոյ, ուստի և ծնանիլ յօժարութէն վրէժ լինդրութէ ։ Կամ ծնանի ի սրտմութէ ։ Չի ասէ վիլիսոփայն , որ բարկանայ , նման սրտմի , քանզի սրտմութէն է պատճառ բարկութէ ։ Ա յլև ծնանի ի պատահել ջնասուն . և կամ ի նշանէ ջնասուն , ևթէ նշանն այն ի նիցի բնութէնէ դործօղ ։

Ա յլ խնդրի , թէ բարկութէն է մեղք ։ Երևի , թէ ոչ՝ զի բարկութէն է կիրք զդայական յօժարութէ . յորմէ անուանի զգայուական զօրութէն . այլ սրտ՝ կիրքն ոչ է մեղք . քանզի ըստ մեթևմոսինն , վասն կրթոյ ոչ վարձատրիմք , և ոչ մեղադրիմք ։

Անելի է ըստ հնոմանի , թէ ի կիրս հոգւոյն կարէ գտանիլ կրկին չար ։ Մինն ի յինքնինէ , յորժամ ըստ բնութեան , և ըստ խրատ առնեան նշանակէ զչար . որպէս նախանձն . որ ընդ անուանելին նշանակէ զչար . զի է սրտմութէ վնասակար բարոյ ընկերին . որ ըստ բնութեան հակակացի սիրոյ . այլ ոչ է այն սիրոյ բարկութէն , որ է յօժարութէ վրէժինդրութէ . քանզի կարէ ոք բարկանալ ի վրէժինդրութէ . այսինքն , յորժամ ուղղի յօժարութէն ըստ կարգի իրաւանց , և բանականին . ապա թէ ոչ , լինի մեղք մահաբերի . քանզի ընդդիմանայ արդարութէ , և սիրոյ . այլ կարէ լինել երբեմն ներելի վասն անկատարութէ գործոյն . և կամ յորժամ շարժումն բարկութէն կանխէ քան զննութիւն բանականին . և կամ յորժամ սակաւ ինչ կամիցի առնուլ զվրէժ . որպէս թէ ոք զիջը սիրոյ մանուկն քարշելոյ զնեցուցն . Իակ միւսն է ի յանկարծ շարժմանէ . որպէս թէ ոք առաւել բարբառէ քան զկարգ . զորմէ ասէ Առակ. ԺԲ. ԺԶ. Բարկութէն ոչ ուներ զողորմութէ ։ Եւ արդ՝ ևթէ այսպիսիս անկանի ի սիրոյն ոմն , և բնկերին , է մահաբերի . և ևթէ ոչ , ներելի ։ Բայց բարկութէն է մերթապատիժ քան զնախանձն և զատելութէն . զի նախանձն , և ատելութէն բազարձակապէս կոմին զչարն ընկերին . իսկ բարկութէն՝ պատճառաւ լրաւ վրէժխնդրութէ . և քան այսմ է փոքրագոյն քան զմնացեալսն ցանկութէն . զի բաւական է բարին արդարութէ՝ ի յոյր յօժարի բարկացեալն , քան զնեղչասէր բարին , և զօգտաւետն , ի յոր յօժարի ցանկալին , և ագահն . որպէս ասէ փիլիսոփայն ի յեօթներորդ գիրս բարոյականացն ։

Գ Լ Բ.

Յաղագս Բաժանման բարկութէան ։

Բարկանալ է , և մի՛ մեղանչել . արեգակն մի՛ մտցէ ի վերայ բարկութեան ձերոյ . Սաղմ. դ. ։ Ըստ գրոյդ գրի , կրկին է բարկութէն . այսինքն , բարի , և չար . որով բարկանալ ոք ընդդիմ անձին ։ Բարին զարհուրանէ զիմաստ . և չարն՝ ամբարիշտ ։ Առաջին է հարկաւոր . երկրորդն ձեռնակար ։ Իակ հարկաւորութէն , և օգտութէն առնին յայտ է բազում կերպիւ ։ Նախ բնական օրինակաւ . քանզի որպէս ջերմութէն , և ուրիշն արեգական հարկաւորք են ի ծնունդ աստրնայնոցս . այսպէս բարկութէն՝ որ լինի ի նախանձապրութէ , հարկաւոր է ի յառաջնորդն , և ի յորդոյ այրն . որ է որոյ զարթեցեալն առ ի յուղղելոյ բարոյից , և ի վնասութէն հնազանդեցելոց . զի առ ոտիկըն բանն . առանց որոյ ոչ վարդապետէ յաջողանայ . ոչ դատաւորն կայանայ . և ոչ մեղութէնէն առնձատկելն ։ Ընդ այս բարկութէն

թիւն է մարդ խրատու. քանզի ան-
բան համբերութիւնն անբժանէ զմի-
տութիւնս. անուցանէ զհեղգութիւնս.
և ոչ միայն զչարսն, այլ և զբա-
րիսն յոյժ զարկէ ի չարն. զի չարն
թէ յանդիմանիլ, ոչ ուզղի. և բա-
րին՝ եթէ ոչ ուղղեացի, կորնչի.
փոխանակ զի առ մարդ դիւրաւոհ
է ի չարն քան ի բարին։ Դարձեալ. առ
մեկնիչսն՝ խիստ ընդդիմանալ ինձ
ասեն սկզբ առաքելոյ. արդ՝ որպէս
ի յաշխարհս հարկաւոր է հոգին ի
կառավարութիւն շարժմանց, և ի
կազմութիւն իրողութեանց. այսպէս և
հոգին նախանձայուզութիւն, առ ի
յուղղութիւն, և ի կազմութիւն բա-
րուց։ Ա յայսմհետ էր նախանձն
եղիայի, զորմէ ասէ Սիրաք ԽԸ. ։
Յարեաւ մարգարէն եղիա՝ որպէս
զիւրաւոհ բան նէր իբրև զջահ վառ-
եալ։ Եւ ։Օրինդ. ։։։ասէ. Ա՛
մեր հուր ծախիչ է. ուժ նախանձ
ձաւոր։ Ըստ բնաւորութեան ասէ.
արդարև ուժգին բարբառիլ կայծա-
կունք. այլ այնպէս ի գործածել
զգօրութիւն հրոյն, մինչ զի հոգւոյ
ապրել զգօրութիւն։ Դարձեալ.
ըստ փիլիսոփային, ջնջմանէիցն է
պատճառ ախտին. և ցրտութիւնն
նուազութիւն. պարզ ասի. Հոգւով եռացէք,
Տեն ծառայեցէք։ Այլ մանաւանդ
պարտ է առնել զնախանձայուզու-
թիւն ի չկիրս ածելոյս. որպէս ասացի
Տէրն Յս՝ որ ի յաւաչիւն, և ի
յերկիւղած փոքուելիսն, ի չորս լի-
նելին զգայարանացն մարդոյն, ոչ
խոժոռեցաւ. այլ ի չերկրորդին ի
յոյժ լինելոյ զգայարանացն այ.
առնելովն, եթէ անկեալ երկիր զգա-
նելոցն ինձ, առաւելագոյ գիւրին։
Զանազի համբերելն իւրոյ զգայար-
անացն, և զգայարանացն։ Զի ասէ
այնպէս՝ ամբարշտաւոր։ Դարձեալ.
որպէս նիւթական առին է հար-
կաւոր գինեհարին. այսպէս նա-
խանձայուզութիւնն է հարկաւոր
հոգևոր գինեհարին. զի առ Եսա-
խիա. ։. Եղ զբերան իմ ոպէ սուր
սուսեր ։ Եւ Երեմիայ. ։Ո. Ան-
ծեալ՝ որ արգելուցու զսուր իւր
յարենէ ։ Եւ Հռոմ. ԺԲ. ։. Ա՛
պաշտօնեայ է քեզ ի բարիս. ապա
թէ չար գործիցես, երկի՛ր. զի ոչ
եթէ վայրապար զսուսեր ածեալ
ընդ մէջ ։ Դարձեալ որպէս հար-
կաւոր է զաշազանն հանճին. և
խոնարհն եղեալսարին՝ այսպէս նա-
խանձայոյզ բարկութիւն առանձ
նագրին. որպէս ասի. ։։Կորնթ. Է.
։։. Ա՛րկուէս կամիք. գաշազանա՞
ևիմ առ ձեզ, եթէ սիրով հոգ-
ւոյն հեղութեամբ ։ Բարկութիւնս այ-
սու շարժեալ արդարն նոյ՝ եւս
զվճիռս անխնայող ի յանօրէնն զա-
հանին՝ առեալ. Ծննդոց. Թ. ։։.
Անխնայ քանան մանուկ ։ Եւ մո-
ւէս՝ վասն առնելոյն զորմէն Եւիտ-
ղէ. ։։. Առայ. կոտորեցէք իւրա-
քանչիւր զեղբայր իւր. և իւրա-
քանչիւր զընկեր իւր ։ Ա յայսմ
ապան եղիա զմարգարէսն բահա-
ղու, ։. Թագաւոր. ԺԸ. ։Ո. Եւ եղի-
ա՛ս ասէ ցժամսիկ մանկտին. և թա-
գաւ. Ը. ։Ո. Եւ Տէրն այսոր բար-
կութիւնս արտաքս եհան, զորս դնէին,
և վաճառէին ի տաճարին ։ Եւ
ապերասս ապան գանաւիսյ, և զա-
փիրայ. և զսխինն մուդն ։ Եւ հե-
դի՛ զի ոչ ունէր զբարկութիւնս
զայս, զարիթոյդ զբարկութիւնն այ
ի վերայ ինքեան ։

Ա յլ բարկութիւնս այս պարտ գի-
դել ընդ հեղութիւն. զի առ
Յոբ. ԼԺ. ։։. Եթէ ծիծաղէի ընդ
նոսա, ոչ հաւատային ։ Այր առ
դրիստոս. այնպէս կարդացէք զինքն
առաքինորդն առհնազանդութեան,
զի մի անէծքով ուրախութիւնն ան-
արդ ցուցցէ զինս. այլ թէ ծի-
ծաղեսցի, երկնչիցին. նոյն զգու-
շացի ի յանկարծ խոտորութի-
թէ. զի մի առեալք ։ Եւ այս
օրինակիցոյս ի սամարացին, որ
էարկ ի վերայ վերքն ընձեռել կա-
ղեցուցանող, և զձէթ գինբացու-
ցանող ։ Եւ մեծ, որ մեհեռամբ

իւրով իշխանութեան զնիւանս խոտոյ-
լատուց, ընդդէմ զնիւանս տանուց. զի
ի՛ նենգութեան էր վաճառել սիրով. և
արուարձան՝ խոտաբերութեա՛ն. ուս-
տի նախրոյն՝ կամէր ժառանգել. և
խոտաբերութեա՛ն՝ զպէտս ոչխար-
նէր ։ և վասն այսպիսւոյ բարկու-
թե՛ան ասէ. բարկանայք, և մի մե-
ղանչէք ։

Ա՛նկ չարբարկութե՛ան ունի զերկուս
անուանս ։ Մինն որ լինի յան-
կարծութե՛ն՝ առանց քննութեան
բանականութե՛ն. և այս է ներելի ։
Միւսն հաստատութե՛ամբ բանականութե՛ն.
և այն է մահաւանաւ ։ Նաև զեր-
կաբանս զայսմանիկ տայ Իսիւնաթ
յանաւջեդեալ բանս, որ առաջ բար-
կացայք, և մերթ ևթէ ասիցէ. ևթէ
յանկարծութե՛ն յառնիցէ՛ ի մէջ
բարկութե՛ան, մի՛ հաստատեսցի բանս
գանութե՛ան ։ Դարձեալ. որոնա-
տի՛ւս այսպէս չար փարկութե՛ան.
քանզի՛ ի յոմանս փութով բորբոքի
բարկութե՛ան, և դիւրաւ ներոյ.
և յոմանս յաւէտ չարժի, և խոտա-
նոտիս ըմբռնի ։ Առաջինքն են
նմանք եղեղացոյց, որք փութով վա-
ռին, և հանգիստանան արագաւին. այլ
առ ժամանայն զինքեանին ։ Այլ երկ-
րորդքն են նմանք խաստոյն փայ-
տոյ, որք յամր վառին. այլ յետ
միանգամ վառելոյ դժուարաւ կո-
ղանին ։ Այսոքիկ են չարաբոյնք,
որք վաղագոյն բարկանին, և յամ-
րագոյն՝ ի բաց դնեն զխոնարհ. բայց
ոմանք յամր վառին. և փութով
՝ի բաց դնեն. և սոքա լաւագոյնք
են ։

Ե՛ւ զրկեցար բաժանէ զբարկու-
թե՛ան չերիս ։ Առաջինն է յոր-
ժամ զդատաւճիռն միայն ասիցէ.
և այս ոչ է մեղք. զպարզ ասէ ասել
ինձն. բարկանայք, և մի մեղանչէք ։

Երկրորդ է՝ յորժամ բանակա-
նութե՛ան ասիցէ, այլ ոչ այն քան՝
մինչ զի կառուցի զգայն ընկերին.
և այս է ներելի. բայց ևթէ յեր-
հոյր յառնոցի, զառնոյ մահաւանաւ-
ն՛ զի զնաւրաս ասէն առ՛ի հաստատուն
չարն ընկերին. և վասն այնորիկ
ասէ. Եփեսացիք. ԻԶ. Ընդդէմն՝ ի
վերոյ բարկութե՛ան ձերոյ մի մտցէ ։

Երրորդն է՝ յորժամ հաստատե
բանականութե՛ն ի չարն ընկերին. և այս
է մահաւանաւն ։

Նաև զամաւակացին սրտին յե-
րիս. քանզի ասէ, ևթէ երեք են
տեսակք բարկութե՛ան. այսինքն, ի
բարկութե՛ն առաջին չարժմանն. և
՝ի բարկութե՛ան միաքանան. և ի՛
բարկութե՛ն հնացեալ, որ ազատ
ժամանակի վրէժխնդրութե՛ն ։

Եւ ոմանք բերանն որոշ յերկուս,
ասելով. ի՛ բարկութե՛ն մարմնոյ.
և է բարկութե՛ն ոգւոյ ։ Բարկու-
թե՛ն մարմնոյ է, յորժամ բարկա-
նայ ոք, այլ ոչ առնէ զբրիւնչ բա-
նագատ բարկութե՛ան ։ Իսկ բար-
կութե՛ն ոգւոյ է, յորժամ մարմինն
ոչ բարկանայ արտաքոյ, այլ առ-
կայն գաղտ խորհի զչարիս ։

Լ՛ւ մի՛ երեկն՝ ի վերոյ բանին.
Սաս. ե. ԻԲ. Աչ որ բարկա-
նայ եղբօր իւրում, բաժանէ այս-
պէս. է բարկութե՛ն գաղտնի, որ
ոչ արտաքերմ ձայնիւս. և է
արտաքերմ ձայնիւս, այլ ոչ բա-
ցայայտեալ. և է, որ արտաքերմ
ձայնիւս յայտնապէս նախատելով ։

Վասն առաջնոյն ասէ. ամ՛ որ
բարկանայ եղբօր իւրում, պատ-
ասխանատու լինի դատաստանի ։

Վասն երկրորդին ասէ. որ ա-
սիցէ ցեղբայր իւր ռակայ. պատ-
ասխանատու լինի ատենի ։

Իսկ վասն երրորդին ասէ. որ
ասիցէ ցեղբայր իւր յիմար, պատ-
ասխանատու լինի գեհենի հրոյն ։

Դարձեալ բաժանէ բարկութե՛ն ի
բոյն՝ որով բարկանայ ոք ինքեան.
և ի յոյն, որով բարկանայ ընկե-
րին. և ի յոյն՝ որով բարկանայ
ոմի ։ Ըստ՝ բարկանայ ոմի, որ ոտ-
նձգէ ընդդէմ նմա. կամ հայհոյէ ։
Զայսոսիկսն ասէ Սիրաքեի. 28.
Մի՛ ընկենուս զբան ի բարձունս,
ունկնդի՛ ի վերոյ նորա ։ Իսկ վասն
բարկութե՛ն ընկերին՝ ասացեալ եղեւ
ոք ասէ. ամ՛ որբարկանայ եղբօր ։

Ջբարկութեանէ, որ ընդդէմ ինքեան, բազմ անհնարքս. բարկացողն յոյժ առ դադարի՝ ի բարկանալոյն ընդդէմ այլոց, բարկանայ ինքեան:

Գ Լ. Գ.

Յաղագս գարշելութեանց բարկութեան:

Բարկութիւն, և սրտմտութիւն, երկոքեանն են գարշելիք, Աւրաք. իբ. 33. Լաւ ամբառնամն, մարդոյն է բարկանալ. այլ դադարն նոին, և ոչ մարդոյն է յառաջել ի բարկութիւն մինչև առ վախճան բարկութեան. քանզի թէպէտ ղբաղումն ունի մարդն զինչեամբ, այլ ձեռակալարարդն քան զայլս է բարկութիւն. քանզի բարկութիւնն, և սրտմտութիւնն ոչ բնաւ ունի զղջմանէ. վասորոյ և երկոքեանն են գարշելիք. և այս է, զոր ասէ. բարկութիւն, և սրտմտութիւն: Ազդ՝ դիտելի է, զի մոլութիւնս այս է գարշելի բազում կերպիւ:

Ահա՛ վկայութիւն ուր գրոց. որ բազում անգամ զգուշացուցանէ. զի ասէ. Ղևտ. ԺԹ. 18. Մի՛ վրէժխնդրեսցես ձեռն քո. և մի՛ յիշեսցես զանիրաւութիւն քաղաքացւոյ: Եւ Հոդմոլոյն ասէ. Է. 10. Մի՛ լինիցիս երագ ի բարկութիւն: Եւ Յակ. ա. 19. Ծանեայ սա. ի բարկանալ: Ազդ՝ կրկին կերպիւ ասի զբ երագ սա. ի բարկանալ. միոյն է, զի լինիցի երագ սա. ի վաղել ի դուր բարկութիւն: Միւսն է, զի ասի զբ երագ ի բարկութիւն, որպէս ձին երագանայ ընդ մարտիկեն. և ելն՝ ընդ խիճանեն: Եւ յոյժ երագ ասի զբ ի բարկութիւն, որ ընդ խիճեն անդրադարձ է ընդ այնքան մեծ վիճն, որ է ի մէջ խաղաղութեան, և բարկութեան. առ լութեան, և սիրելութեան. և այն՝ զի այսպիսի յոյժ բազանայ են ի միաձուռնց. քանզի են ներհակք. արդ՝ որպէս խլրտանքն իր բնական

նատիւն՝ և կարի լինն ջանայ ի բաց մերժել զներհակ խլրտանսդ մարդն, որ է բնականապէս հեզ, և խաղաղասէր կենդանի, պարտ ջանալ ի բաց քակել զբարկութիւնն:

Երկրորդ, զի է առնել այ վասն բազում պատճառաց. նախ՝ զի ամենեսեան զբնակարան նէր. զի ասէ դաւիթ. յոյժ բարկութիւնն բազխէ զմիտս, ամբոխէ զթեւեանս հոգւոյն սրբոյ, և սրտմտացուցանէ զնա. զի ասէ. Սաղմ. հե. 3՝ի խաղաղութիւնէ տեղի նէր: Եւ Եփես. դ. 30. Մի՛ սրտմտացուցանէք զՀոգին նէր: Կանոն ընդ սրտմիլ, և ընդ երանելն նէր, մնասանէ անդ պահճ ոգի. ընդ նմին և մահ. զի ասէ Օգոստինոս, թէ ոճ է կեանք հոգւոյ. և կեանք կենաց. արդ՝ սրտիւս ընդ լուծանիլ հանճարոյ նուիրեալ բառնտեսութեան, և կատարեալ գործոյ շարայարդ անդամոցն բաժանելն և հոգւոյն, այսպէս ընդ լուծանելն բարկութեանէ հեղգութիւնն՝ սրտիւ ոճ՝ ի հոգւոյն, որ կախեալ կայ ի յերկուց իրաց. այսինքն, ի շնչմանէ խնամոցն հինգ, և ի մարքուր սիրոյն: Զայն առաջնոյն ասէ Հոգմոլն. Է. 13. Ջայս ունի խրատ, և խնամոցն հինգ, զի տայ կեանք առաջելոյն իւրոյ: Զայն երկրորդին ասէ Աւրաք. խե. 24. Որ սիրէ, կեղտով կեցցէ: Եւ օգոստինոս ասէ. կեանք սրտին է աչքն: Զայն երկոքեանն ամբոխիլն բարկութենէ: Եւ գրիդոր ասէ. բարկութենէն կրնաւանի խնամոցն հինգ. քանզի թէ զինչ, և սրտիւս պարտ իցէ առնել, ոչ դիտէ. քանզի ի բաց խլէ զայս խնամոցնան, և շփոթէ զմիտս:

Երկրորդ, զի ամբոխէ խնարդն զգաստութեան և զնմանութեան այ լաւ գործոյ շնորհացն. քանզի սրտիւս ի շարժեալ, և ի պղտորեալ ջուրն ոչ երևի պատկերն, որ ի հանդարտ, և ի յատակն երեւէ. այսպէս և ի յամբոխեալ հոգին բարկութենէ. ուստի ասէ դաւիթ. հեռացիր ի բարկութենէ, և թող զբարկութիւն, որ միշտ է հանդարտ. այլ

քարկութիւն ցրուէ ։ և զի այս ոչ է յոյժ առեալ , յայտ է ՝ի բանիցն Օգոստինոսի , որ ՝ի վերայ Սաղմ. ճբ.20. Տէր ՝ի քաղաքի քումմէ զլսատկելսա նոցա անարգեսցես , ասէ . զի ՝ի յերկրաւոր քաղաքս մարդիկ ըստ սահմանին ոչ անարգեցին . վասն այնորիկ ՝ի յերկնաւոր քաղաքն ըստ սահմանին ոչ անարգեցին ։

Երրորդ , զի այլոյ զառաքեալն ոչ . զի ասի . Սաղմ. հգ.7. Ազգք ընկան ՝ի հուր զկորստեան քոյ ։ Եւ. ւ. Կորնթ. գ. ւճ. Եւ ոչ գիտէք . զի տաճար ոչ էք . որ ապականէ զառաքեալն ոչ , ապականեսցէ զնա ոչ ։

Զորրորդ , զի ոչք մարդկան այնպէս խոսէ զնոսա , ոսաւ վասն բարկացելոյն ասէ Յոր. ԺԹ. 25. Ամ բարձ զձեռս ընդդէմ ոչ. և առաջի Տեառն արձակեսցէ ընդ լեզուս ։

Հինգերորդ , զի բառնայ յոչ զՏրութեան նորա՝ խրատուցանելով զվերջին խնդրութեանն՝ զոր պահեաց ինքեան . քան այնմ որ ասէ . Եբրայեց. Ժ.30. Իմ է վրէժխնդրութիւն . և նա հատուցից ասէ Տէր ։

Վեցերորդ , զի ե հաճոյ , և արբանեակ առաքեալն , բազում կերպիւ ։ Նախ՝ զի հեշտանայ ՝ի նոսա առաքեալ . քանզի բարկացողքն են շունք առաքելոյն , որք հաչելով , և խածաոելով յարձակին ՝ի վերայ այլոց . ոսաւ ասէ . Սաղմ. ին. 17. Շուրջ եղին զինև շունք բազումք ։

Երկրորդ , զի բարկութիւնն ե յոյժ զգրաւոր առ ՝ի յաղթել ըզմարդն , և ՝ի յապականել զնմ բութիւնս . զի որպէս ՝ի մէջ ասելոյ զգրաւոր ե հուրն . ոսաւ և խորհրդակիք Թշնամիքն առնեն հրկէզս , զի առանել ախտացն . այսպէս և բարկութիւնն ՝ի մէջ մտելոյ զգրաւոր ե զժոխացին զինք , որք են Թշնամիք մարդկայնոյ սեռի , առանել ՝ի կիր առնուն զգրաւորութիւնն . զի ասէ Յակոբ. ւ. Հուր ծախեաց զգեղեցկութիւնն անապատի . այսինքն , զի առանել յորձանսի ՝ի վերայ աղնուականաց , և վարթառոյ . ոսաւ ասէ Սիրաք իբ. ւշ. Ըստ վայելից անուանի նոցա բորբոքի , և ըստ գործոց մարդոյ եղիցի և բարկութիւն նոր . և ըստ գոյից նոցին բարձրացուսցէ և զբարկութիւնն ։

Երրորդ , զի առանել կուրացուցանէ զմարդն . զի որպէս հաճոյ ե ոչ խնդասնութեան մարդոյ , քան այնմ որ ասէ . Առակ. ԺԿ. ւ. Ընդունելի ե Թագաւորի զգրաւորն խնդասնութեան . այսպէս հաճոյ ե առաքեալն կուրութեան մտաց ։ Զի նման ե ագռաւոց . որ նախ Քանոյ կուրացուցանել զվէնդանին , զի յետոյ գահավէժ զգրաւել կերիցէ զնա . վասն զի յետ որոյ մտաց կոյր ե մարդն , ե ընդ խղճանութիւն առաքեալն . ոսաւ Ժեր ոչն դրե ՝ի վարս հատուցից , Թե որպէս յոյժ առ խիղն ոչ գրաւորին , յոյնժ առ գայ շուրջ զաղերսօք . և եԹե ոչ , ոչ բնաւ շրջի . այսպէս յոյժ առաքեալ խիղ բարկութիւն զաչս մտաց , խոնարհեցուցանէ ՝ի յատ ։

Զորրորդ , զի բարկութիւն առնելին հնազանդել մարդն առաքեալ . զի ոչ երկնչի բարկացեալն զգրաւոր հրամայէ նմա առաքեալ . ոչ խնայէ ՝ի հայրն , ՝ի մայրն , ՝ի կինն , և ՝ի յորդին ։ Ըսաւ ասէ . Առակ. Ժէ. ւշ. լաւ է քնդ առաջ եղանել արջոյ , որոյ յափշտակեալ են , ձագք , քան յիմարին , որ լինի ապստամբ յիմարութեան իւր ։

Հինգերորդ , զի մտանէ այս հանդերձեալ որոյ զբաղումն . քան այնմ որ ասէ . Ընդ. Ժե. ւ. Այր բարկացող նեԹէ զկռիսս ։

Վեցերորդ , զի բարկացողքն են իբրև զընական որդի առաքեալ . այսինքն , խոտաբարոյ , և անսղդմ. որպէս ասէ Երեմ. գ. 23. Գազանաբարոյ է՝ և անսղդմ ։ Վասն որոյ բարկացողքն են որոյ այսահարք . որոց սիրան բախեալ խ . մարմինն դողայ . լեզուն դան դաջէ , երեսքն այլագունին , աչքն խո-

խաչարին , և ոչ զերծ ձմեռանէն լինի-
ուանեաց խրճուանց . աղաղակին և
ոչ դիմեն զինչ խօսին ։

ՀՂրկրորդ , զի է՝ յոյժ ջերմակար
ընկերին . զի բարկացօղն է
իբրև զգետ . զորմէ ասէ մխիթա-
րեալն ՚ի դիւրս կենդանեաց , Թէ
ուներ զնոճ բարկութիւն . և է՝ յոյժ
յիմար , ահագին բառանչէ , և
զոյլս եղջերօքն հարկանէ . վասն
այնորիկ ասէ Սիրաք . ՚ի ՀՀ . Մի՛
ամբառնար զքեզ ՚ի խորհուրդս
մեծաց քոց որպէս զդետ ։ Դար-
ձեալ է՝ որպէս զորդին , որ յամ
կոչմանս շրջափակի փոշոյ , և յոր-
ժամ պատահի նմա ինչ մեծի իբր
թէ զինեալ զինեալն այնու , և առնէ
արիւնաշաղախս . նոյնպէս և բար-
կացօղն ։ Ասաւ ասէ Եսայի . ԼԷ .
ՀՀ . Ընակեացին ՚ի նմա օղնիք ։
Դարձեալ . նման է՝ կարձոյ , որ
թէ տակաւին մերձեացին , խոյին
խայթէ . զորմէ ասէ Էզեկիէլ . Ը .
ՀՃ . ՚ի մէջ կարձաց ընակեալ ես դու ։
Դարձեալ . նման է՝ միջոց , և տա-
տասական , որք խոցոտունն շուրջ-
նակի ։ Աստ՝ որպէս ամ որ իբաց
խոյշն ՚ի միջոցն . նոյնպէս պատ-
ան և ՚ի բարկացողսյն , զի ասէ .
Առակ . ԻԲ . ԻԴ . Մի՛ ընկեր բարկ-
համ բարկացողի , և ամի՛ գնասցես
ընդ սրամտողի , զի մի՛ ուսանիցիս
զճանապարհս նորա ։ և առնուցուս
զկեղդ անձին քոյ ։ Դարձեալ .
նման է՝ կատաղի յետանդեան ,
որ միշտ սրտաբաս ցնդի զբա-
ցեալ կամիլն , և զգալոյնն , որ-
պէս ասէ . Յոբայ . ԼԱ . ՀՃ . Յերբն-
գաց նորա ելանէ ծուխ , որպէս
բորբոքեալ կատաղի՝ և Երեմիայ .
Ա . ՀՅ . Կատաղ եղանդեան տեսա-
նեմ ։ Դարձեալ . նման է՝ անտա-
նելի բեռին . զի ասէ . Առակ
ՃԸ . ԻԲ . Հոգւոյ դիւրաւ բարկա-
ցողն ոչ համբերեցուցէ ։ Եւ Լե-
ՀՃ . ծանր է՝ քար , և դժուարաբա-
րառնալի աւազ ։ Բայց բարկութիւն
անզգամին ծանրագոյն է՝ քան
զերկուսեան ։ Դարձեալ . է դա-
ժիտ սատանայի , զի զամենս հար-

կանէ՝ զամենս հրամիզ առնէ ։
զամենս առնէ սրամտողս ։ Աստ
որպէս փախչի ոք ՚ի դահճէն ,
նոյնպէս պարտի և ՚ի բարկացողէն
որպէս ասէ . Յոբ . Լ . ԻԱ .
Ի տանջանաց լեզուին ծածկեսցիս
Դարձեալ , է կողոպտիչ զգեստուն
անմեղաց , ողբոյն սիրոյ . գանձուն
խնամատուէ , որպէս ասէ . Առակ .
ԻԸ . ՀՈ . Գանձ ցանկալի հանդիցէ
՚ի սիրտս խնամանոց . և արք սպե-
ռոք վատնեցին զնա ։ Դարձեալ .
նման է կատարիչ օձիւ , որք կոտո-
րելին զորդիսն խորամիզի յանատա-
սին ։ Դարձեալ . հրացեալ վիշա-
պի , որ մահարեր թիւնով , և
ժանտաբեր փչմամբ սպանանէ
յորս հասանի ։ Դարձեալ . չար ,
որ խածանէ զընկերեակ քոյն .
սոյնպէս և բարկացօղն զբանս սո-
ցայ ։

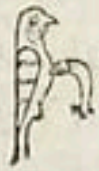
ՀՂնդհերորդ՝ , զի է՝ յոյժ ջերմակար
բարկութիւն և ունողին զնա ։
զի բառնայ զբնական բարին ընդ-
հատ , և փառաց . ապառէ զընտ-
ելին , լոսս օրինակի հրոյ . զի ասէ
փիլիսոփայն , եթէ հուրն անընդ-
միջաբար սփրէր երկիրն , այրէր
զնա . սոյնպէս յորժամ բարկութիւն
սիրէ մարդոյն , ծախէ զնա ։
Դարձեալ . որպէս բորբոքումն
արեան ծնանի զերծարոյն ցաւ ,
յորմէ պատճառի մահ . սոյնպէս
բարկութիւն փուճով սպանանէ .
ուստի բարկացողքն լինին ատե-
ակք աչեաց , որպէս ասէ . Սիրաք .
Ը . ՀՃ . Կամանձն , և բարկութիւն
ատելութեանն զառաւել ։ Զի
նախանձն և բարկութիւն չորացու-
ցանեն զմարմինն , և չորացեալն
վաղվաղակի սպառի ։ Դարձեալ .
փոքրկութիւն լեզուին է պատճառ ներ-
կայնակեցուէ , և ընդդէմ սյսմ
չղխուն նորին է պատճառ մահու ։

Կաւ բառնայ զբարիս ընտրեցու-
քանզի կոբտրուցանէ զիմացուին ,
զի ի ընտրելոյն զձշմարիտն . որ-
պէս ասէ բերթողն , Թիւրեր զա-
խորժանն . զի է Թիւնք սատանայի ,
որ ընդ ակրձնոյն ՚ի սիրտն , ի-

ջուգանէ զնա . քանզի ասէ . զի եթէ թիւնն ոչ խառնեացի յաբիւնն , ոչ ճշմարիտ . այսպէս եթէ բարկութիւն ոչ հաւանիցի հաւանութեամբ ի սիրտն . Դարձեալ՝ որպէս որդին առնէ գհայր խնդրոյն այսպէս բարկութիւն զմտացն . քանզի պատուական հոգւոյն է ակն , խաղաղութիւն , խնդութիւն . և այլն , զորս ապականէ բարկութիւն ։ Դարձեալ . որպէս խոշնակ հողին ապականէ զբոյսս և զդաշտին . այսպէս բարկութիւնն զպատարիսն հոգւոյն ։ Ըստ սոսի . Առակ. իշ. 17. Մի՛ թէ ծրարիցէ ոք զնա՛ր ի գոգ , և զհանգերձն ոչ այրիցէ ։ Ընդ՝ հնար է բարկութիւն . և հանդերձ հոգւոյն՝ առաքինութիւնքն . զորմէ ասէ . Տեսիլն . Ժզ. 15. Երանի՛ որ պահիցէ զհանգերձս իւր ։ Ալլե զրկէ ի բարւոյն փառացդ . զի ասէ մեծիմաստն ի գիրս երկնից , Թէ այնք , որք են մերկ բնութեամբ , շարժին ի մեռելոց ։ և արդ՝ զի երկնայինքն են յոյժ հանդարտք . և բարկութիւնն՝ ամբոխեալ . ապաւաբեանն անկարի է բարկացողին երանել յերկինս . այլ անդ՝ ուր է հողմ մրրկեալ ։ Դարձեալ . որպէս ընդ կորուսանել զերկինն՝ հողմակոծն նաւն . այսպէս՝ բարկութիւ ընդ կորուսանել խոհեմութեամբ՝ ապաքերելով ծփի հոգին ի մէջ զանազան մեղաց ։ Դարձեալ է պատճառն ամ մեղաց . որպէս ասէ . Առակ. իե. 22. Ոչ գիւբրաւ բարկանայ , լինի պատրաստ և ի մեղանչելն . իսկ ընդ միակիլ ասեմ դրան՝ հանդերձին ամ առաքինութիւնք իսկ ընդ բանալն պատրաստ հոգին յամ մեղս . վասն այսորիկ ասէ Խոզոմէնն . Է. 10. Մի՛ լինիր երագ ի բարկութիւն ։ Քանզի առայել որ ընձեռայ , որ եհմուտ զկնի աբեներայ , ապաստան ի նմանէ ։ Դարձեալ . հնծեալ քն ասորւոց , որք բարկութիւն խնդրելին զեղիսեոս , հարան կուրութեամբ ։ Եւ ապաստանողք ապաքայն բաբելացւոց , որք բարբարոսին զՏնեոյն , տոչորեցին նոյն հրով ։

Գ Լ Դ .

Դարձեալ՝ զգարշութիւն բարկութեան ։

Ամէ վրէժխնդրութիւն . և ես հատուցից . ասէ Տէր ։ Օրինաց . Լբ. 35. Արպէս ասի ի վարս հատանող , չարութիւնն ոչ արուեստաբար զչարութիւն , այլ առաւել ածելոյ ցանէ-քանզի ոչ զարտ է ներհակաւ հանել զներհակն . այսինքն , ջերմութիւ զերութիւնն . այսպէս զարտ է արուեստաբար զբարկութիւնն հեղգութիւ . ըստ այնմ որ ասէ . Առակ. ժե. 1. Պատասխանեալ ողջ դարձուցանէ զբարկութիւնն ապատարածն բարկութիւն ոչ ուղղեացէ զբարկութիւ , կամ զանելութիւն . վասն այսորիկ արգելեալ է մարդոյ խնդրել զվրէժ . այլ զարտն Թողուլ յԱծ , որ հատուցանէ իրաքանչիւր ումեք ըստ գործս իւր . և այս է , զոր ասէ . իմ է վրէժխնդրութիւն ։ Իսկ մարդոյն հրամայէ , զի քաղցրութիւ , և բարեմտութիւ արուեստաբար ածացէ զբարկութիւն ընկերին . ըստ այնմ որ ասէ . Առակ. իե. 21. Եթէ քաղցեալ է թշնամին քո , հաց տուր նմա . և թէ ծարաւի է , ջուր տուր նմա ։ Եւ . Հռոմ. ժբ. 19. Մի՛ զանձանիք վրէժխնդրեք սիրելիք . այլ տուք տեղի բարկութեան ։ Ալլ ծանիր , զի բազում կերպիւ է դարձեալ խնդրելն զվրէժ բարկութիւ ։

Ասէ , զի դատաստանն , որ պատուի յառաջանալ արդարութիւն ոյ յիւրում ամենմանեալ ժամանակին , կամի իրացուցանել անօրէնն բարկութիւ , և առնլութիւ . ըստ այնմ որ ասէ . ։ Կորնթացւոց . ժ. 5. Մի՛ յառաջ քան զժամանակն դատիք ։

Կիպրիան , զի կամի անպատուիժ Թողուլ զինքն , յորմէ պարտեր

ժին ի բարկութիւն. եւ առ ժամանայն յարձակին ի վերայ. ուստի առ ոմանս բերեալն վասն հերետիկոսին. որ ասէս գազան խոցեալ կրնդնապատակէ զբնական գազանաբարոյութիւնն, որոյ կոյր սրտմտութիւնն ոչ սեպհական զնոցայն, այլ պատահէ զիւրաքանչիւր ոք, որ պատահի նմա։

Եւ գիտելի է, զի չարագործքն են ոխակալքն քան զբարկացօղանն. զի բարկութիւնն դիւրաւ անցանէ. այլ ոխն յերկար ձգէ. ուստի են նմանեալք բևեռինոյ, որոյ ածխանն պահէ զամ մի զհնուրն թաղեալ ընդ ինքեան. քան խոնաւութեան։ Վասն որոյ ասէ. Առակ. ա. ։։ Ի վերայ երիս ամբարշտութեանցն երկնչի, և ի վերայ չորից ոչ դարձցի ի նոցանէ, վասնզի զի զհաւատացեալ սրտիւ զնզբայրն իւր. և պահեալ զպատուհասն իւր մինչև ի վախճան։ Դարձեալ. ամէն ինչ որ է ընդդէմ բնութեան, ասա կանիլ ենթակայի իւրոյ. այլ քան զբարկութիւնն, որ բնական է շան, է անբնական մարդոյ. վասն այսորիկ բարկացօղն ապականէ զինքն։ Եւ ոմանք ասեն. զայլ կենդանիս զինեաց Տէր ի եղջերաց, ժանիս, և ճիրանաւք, իսկ զմարդն ի բերան միայն, զի ոչ լինիցի զօրութիւն նմա. վասն որոյ անուսանելի է, զի մարդն նմանեսցի հոգեւոր գազանաց, որոց այնքան անհնար է կազմութիւն մարմնոյ։

Անհնարտրտ, զի բարկացօղքն բազմացուցանեն զիշնամիս իւրեանց. վասն զի դրժ սենեբա առնելոյն. այլոյոյ է, զի կամք բնութիւնք պահեսցին նախ քան զպատճառն. ապա թէ ոչ, որպէս ծառք, զի զբաղումն առեղծանս վերընձիւղեսցեն. և բազումք ի նոյնաբոյս արտորէից՝ զի թանձրացին դոյնս բազմացուցին, հատեալ՝ և հարթեալ լինին. այսպէս ի գազանաբարոյութիւնք թագաւորին ածի թշնամութիւնն. քանզի ծնօղք, որդիք, և բարեկամք ապականեցելոցն իրա-

տէր ակամբիլ զգաստելն. և այն զի ծոյլ առնեալ նման գաստել զանձն. քան այնմ որ ասէ. ։։ Կորնթաց. Ա. ։։ Եթէ գաստեաբ զանձինս, ապա ոչ գաստապատուէաբ։ Եւ զի գիտէ զինքն՝ մեղուցեալ առելութիւն, և բարկութիւն։

Երկրորդ, զի մեծ գազանաբարոյութիւնէ յարձակիլ անողոքի ի վերայ խելագարին, և հիւանդին. և մեռելոյն. զի առաւել պարտ է ցաւակիցել այնոսիկ։ Վասն զի են ի մեծի թշուառութեան։

Երրորդ, զի փլուցանէ ինքեան վհատութիւն ողորմութեան այ, ընդ որ հարկ է անցանել՝ որ կամի դերծանիլ ի մահուանէ. զի ասէ. Յակոբոս. Բ. ։։ Անողորմ դատաստան լինելոց է այնոցիկ, որք ոչ առնեն զողորմութիւն։

Չորրորդ, զի այնոքիսին նախ հրկիզէ զտուն իւր՝ զի յետոյ տեսցէ զայլոցն. և կամելոյնն ապականել զայլս՝ նախ ապականէ զինքն. զի ասէ. Յոբ. Ժբ. ։։ Վասն ե՞ր կորուսանեսս զհոգի քո սրտմտութիւք։

Վեցերորդ, զի այնպիսին աղօթէ ընդդէմ ինքեան ասելոյն, թողէ մեզ զպարտս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց. ուր ասէ ոսկերբերանն. խոստովան կապանօք կաշկանդեմք զմեզ, եթէ զորինչ խոստանամք, ոչ կատարեսցաբք։

Եօթներորդ, զի ցուցանէ զինքն խելագար. որ բազում իրաց դոլով պատրաստական՝ ոչ փրկէ զինքն ապրել ինչ ասկաս. քան այնմ, որ ասէ. Առակ. ձ. ։։ Եթէ թողուցուք մարդկան զմեղս նոցա, թողցէ և հայրն ձեր երկնաւոր զյանցանս ձեր։

Ութերորդ, զի առնէ ընդդէմ աչքառնութիւնէ մարդկայնոյ. քանզի ոչ մարդիկ, այլ անասունք երևին, որք վասն թեթև ինչ պատճառի շարժին ի բարկութիւն. և առ ոչինչ յարձակին ի վերայ. ուստի ասէ Սողոմոն վասն հերետիկոսին. որ ասէս գազան խոցեալ կրնդնապատակէ զբնական գազանաբարոյութիւնն, որոյ կոյր սրտմտութիւնն ոչ սեպհական զնոցայն, այլ պատահէ զիւրաքանչիւր ոք, որ պատահի նմա։

Եւ գիտելի է, զի չարագործքն են ոխակալքն քան զբարկացօղանն. զի բարկութիւնն դիւրաւ անցանէ. այլ ոխն յերկար ձգէ. ուստի են նմանեալք բևեռինոյ, որոյ ածխանն պահէ զամ մի զհնուրն թաղեալ ընդ ինքեան. քան խոնաւութեան։ Վասն որոյ ասէ. Առակ. ա. ։։ Ի վերայ երիս ամբարշտութեանցն երկնչի, և ի վերայ չորից ոչ դարձցի ի նոցանէ, վասնզի զի զհաւատացեալ սրտիւ զնզբայրն իւր. և պահեալ զպատուհասն իւր մինչև ի վախճան։ Դարձեալ. ամէն ինչ որ է ընդդէմ բնութեան, ասա կանիլ ենթակայի իւրոյ. այլ քան զբարկութիւնն, որ բնական է շան, է անբնական մարդոյ. վասն այսորիկ բարկացօղն ապականէ զինքն։ Եւ ոմանք ասեն. զայլ կենդանիս զինեաց Տէր ի եղջերաց, ժանիս, և ճիրանաւք, իսկ զմարդն ի բերան միայն, զի ոչ լինիցի զօրութիւն նմա. վասն որոյ անուսանելի է, զի մարդն նմանեսցի հոգեւոր գազանաց, որոց այնքան անհնար է կազմութիւն մարմնոյ։

Իններորդ, զի բարկացօղքն բազմացուցանեն զիշնամիս իւրեանց. վասն զի դրժ սենեբա առնելոյն. այլոյոյ է, զի կամք բնութիւնք պահեսցին նախ քան զպատճառն. ապա թէ ոչ, որպէս ծառք, զի զբաղումն առեղծանս վերընձիւղեսցեն. և բազումք ի նոյնաբոյս արտորէից՝ զի թանձրացին դոյնս բազմացուցին, հատեալ՝ և հարթեալ լինին. այսպէս ի գազանաբարոյութիւնք թագաւորին ածի թշնամութիւնն. քանզի ծնօղք, որդիք, և բարեկամք ապականեցելոցն իրա-

խրատքանչիւրոյդ է յաջորդ ՚ի տեղի նոյ . և երբեմն ժողովելով ՚ի մի՝ յորդորանեն զմեծ խումն ծննդոց ։

Տաճարորդ , զի չարագոյնք են քան զդևս . վասն զի նոքա՝ միայն պատժին բուռ արժանեաց . իսկ սոքա՝ ՚ի վերջոյն զարժանն ։ Եւ նոքա յետ զղջանալոյն դադարին ՚ի պատժելոյ . իսկ սոքա՝ ոչ . ընդդէմ այնմ , զոր ասէ Եզեկ. ժբ. 22. Չիամ անօրէնութիւն նոյ ոչ եւս յիշեցից ։

Անուսանելորդ , զի այնպիսիքն են անիծեալք . որպէս յայտ է ՚ի շնաճաճն , և ՚ի զևէլ , որք բարկութիւք կատորելոյն զսիկխմացիան ՚ի վրէժխնդրութիւն կռապղծութեանն . և անիծեցան ՚ի հօրէ իւրեանց Նոյ որպ ասէ Տէր . Մատթ. ։2. Որ զսուր առնու , սրով անկցի . ասաց և ինքն բժշկեաց զնաստակ ականջն ՚ի պետրոսէ . ցուցանելով , թէ զիշնամին պարտ է բարեբարութիւք յաղթել , և ոչ սրով ։

Ալ դիտելի է , զի է վրէժխնդրութիւն լինն , որ լինի վասն սիրոյ արդարութեան . զի ասէ Իզիսորոս . են ինչ նմանք մեղաց . այլ թէ լինելին բարի մտօք , ոչ են մեղք . որպէս վրէժխնդրութիւնք գատաւորաց , եթէ առնելին ոչ քինախնդրութիւք , այլ պատշաճաւոր ուղղութիւն . զի ասէ ասկեբերանն . օրինութիւն եղև ՚ի վերայ յիւռայ , զի եաւ զվրէժ ՚ի տանէն աբայաբու ։ Նաև ՚ի վերայ փիննէհսի . և մատաթեայ մակաբայեցւոց ։ Իսկ վրէժխնդրութիւնն , որ վասն նախանձու , է պարտաւելի . զի ասէ Եզեկ. լիւ. 12. Վրէժխնդիր՝ զի խնդրեաց եղօտ զվրէժ ՚ի տանէն յուդայ . վասն այսորիկ այսպէս ասէ աւգնական Տէր . Ձդեցից զձեռն իմ ՚ի վերայ եղօտայ . և առասկեցից ՚ինոսա զմարդ , և զանասունս երբեմն խնդրէ ոք աղօթիւք զվրէժ ՚ի Տնէ է . և այնպիսին է մարդասպան , բան զդիւրդորի , թէպէտ ձեռն նորա ոչ ՚ի ձեռաւեայ ընկերին ։

Գ Լ Ե ՚

Յաղագս Ներդործութեանէ բարկութեան ։

Այրիուն մարդոյ՝ զարդարութիւն այ ոչ դործէ . Յակ. ։20 Ըստ դրիդորի , յորժամ բարկութիւնն միանդամ սիրէ մտաց , արդար համարի զրկիլ և առնողրմաբար առնէ . և ամենի առնու զվրէժ քան զկրկեալ անիրաւութիւնն . որպէս աբբայաբ ասաց զնաբովթէ , որ ոչ կարէր վաճառել զայդի իւր ։ Եւ նաբութդործնարբ բարկացեալ կամէր ասպանանել զմատուանա բարկացուց , վասն ոչ մեկնելոյն զերկաղ նոր ։ Եւ հերոդէս իբրև ետես զինքն խաբեցեալ ՚ի մոդուին , հրամայեաց կատարել զնամ մանկունան ։ Որոյ պատճառն է , զի բարկութիւնն թիւրէ զամ կարդ մտացն , որ կայանայ ՚ի յոյն , զի ՚ի յոյմ դործ՝ բանն յառաջիւ ցէ որպէս զտիկին . և հետևեալին ցանկականն , և ցասումնականն ոչ զաղախնայս . այլ ՚ի բարկացեալն բանականն է թիրեալ . և բարկութիւնն յառաջէ . վասն այնորիկ ոչ առնէ ինչ արդար . որպէս ասէ յառաջեդեալ բանս . բարկութիւն մարդոյ զարդարութիւն այ ոչ դործէ ։ Այլ զի որ անհամբերն է , կրեացէ զինաս , բան առաքելին . վասն այնորիկ տեսանելի է զդրիան , զոր ինչ առնէ բարկութիւնն Եւ դիտելի է , զի զբաղում առնէ չարիս ։

Ալա՝ զի սղճէ զմարդն . վասն զի ասէ . Եբրայեց. ժբ. ։5. Ձդոյշ լերուք , ոչ ոք արմատ դառնութիւն ՚ի վեր երևեալ ընդիցէ . և նովաս բաղումք պղծիցին . զի որպէս սկզբան սևասայ ՚ի ծխոյ , և ՚ի հրոյն . այսպէս և հոգին ՚ի բարկութէ ։ Վարձեալ՝ զի բարկացուն է բնաւորաբար այսոյն պղծութեան

քանզի այսու պիղծ որպէս միրիորդ ցուցանէ զայսահարն , այսպէս և դիւաբուկացողն . ուստի այնպիսին օրինակի դիւահարաւն . Անդրէաս . 16. Վարդապետս , ածի զորդին իմ, պիղծ ունի այս պիղծ . և ուր հասանէ , զարկուցանէ զնա . և փրփրէ եւ ճռճռէ Մատթ. 18. Պատասխանեցան նմա դիւահարքն երկու եղելոք ի դերեզմանացն . որպէս զի չէր հնար ումեք անցանել ընդացն ճանապարհ ։

Անդրէաս , զի յիմարեցուցանէ զմարդն . վասն զի կամի բժշկել զնա իւր վերոք այլոց . և խնդրէ զառողջութիւն հրեշտակութեանն այլոց , որ է նման այնմ , որ խնդրէին զհուր ի չքոյ , և զնա զրկել ի տաճարէ ։ Վասն զնոյն , զի այրեցոյց զայլս . զի եթէ ոչ նախ վառեցոյ զինքն , ոչ տալոր բնոյն զայլս . որպէս ասէ Օգոստինոս ։ Դարձեալ , ի յիմար . զի վասն բառնալոյն ի նմանէ զբաժկունն՝ ասէ և զապրիլին առ խմբիծ խնդրութիւնն . վասն բառնալոյն դեռնապի միոյ՝ Թողու և զժառանգութիւնն . քանզի բարիացոյն ի բոյ ընկենոյ զբաժինն անմեղութիւն , զոր պարտի ցուցանել յանձուր գոռասանութիւն . ուստի ասէ . Առակ. ԺԸ. 17. Պահեսա զանմեղութիւն . զի գոյ ինացուած առն խոստաստարարն . ապրինքն , երկնայնին ժառանգութիւն , զոր ոչ ընկենու յինքենէ ։ Դարձեալ . զի ընդ ապանանելն զմի յորդոց նորա՝ կամի ապանանել և զմիւսն , որ օրինակեցաւ . 2. Թագաւ. Ժգ. 6. Ի կրնն Թեկոէացի . որ առաց զդաւթի . Եթէ ուն ընկալ զնորա զկնի . և ասէ զկնի մինն ապանան զմիւսն . և ահա յարուցեալ ամ՝ առնէ կամն ապանանել զմիւսն ։ Դիարձեալ . վարիչն ինքնեան ապահ զանարգանս . քանզի մեծագոյնքն ոչ կամին պղծել զձեռս իւրեանց անարդ իրօք ։

Անդրէաս , զի դատապարտէ . որպէս ասէ . Ածո. Ե. 22. Որ բարկանայ եղբօր իւրում . և որ ասիցէ ցեղբայր իւր յիմար . պարտաւոր լինիցի դահնեն հրոյ ։ Եթէ անառապարտս ի վերայ բանիցն Թողմէզ զպարտիս մեր , ասէ . եթէ ոչ Թողուցուս զանիրաւեցեալն մեզ արարեալ ընդդէմ քոյ , ոչ առնես զաղօթս վասն քոյ , այլ զանէծս , և զդատապարտութիւն . զի անարժան է քառնութիւն այլ , որ խոստացոյ է ընդդէմ ընկերին ։ Եթէ օգուտինոս ասէ . իւրաքանչիւրոք զայնպիսի Թողութիւն ընծուանելոց է յոյ , որպիսի ինքն տուեալցէ ընկերին . քանզի ճանապարհ զօրաւոր առ ի Թողութեացդ՝ է ներելն անիրաւութեանց ընկերին ։ Եւ այս օրինակեցաւ . 4. Թագաւորաց . Ը. 7. Ի կիրն , որ հատոյց զպարտս իւր բազմացուցեալ իւղոյն յեղիսէէ ։ Վասն զի իւղոյն խնայեալ լինէր ողորմութիւն , որպէս Թողեալ լինէին մեզք նորա ։ Վասն այնորիկ ասէ . Սիրաք . Ե. 10. Ող կամի զվճիժ խնդրութիւն , ի Տէ զոյգ զվճիժ խնդրութիւն ։ և որ պահէ զմեղս այլոց , պահեսցէ ած զմեզս նորա ։ Ոչ անառակս առնէ ած զաղօթս այնորիկ , որ ոչ Թողու եղբօր իւրում ։

Անդրէաս , ամբոխէ զօթեւանն հոգւոյն սրբոյ . քանզի խոտորեցութիւն է առեալ նմա . որ օրինակեցաւ յ. Թագաւ. ԺԹ. 11. Ող ասէ . ոչ լինիցին Տէր , և ոչ լշարժութիւն , և ոչ լի հուրն Տէր . որովք նշանակի բարկութիւնն . այլ լի օդն հանդարտ և անօթ . որով խնամեմ հիղութիւն . զի որպէս մեղուն յոյժ առէ զհոգին , զծաղիկ , և զմեղր դիւեցոյ , այսպէս հոգին սէր՝ զբարկութիւնն . վասն այնորիկ ասէ . Եփեսաց. Դ. 30. Մի՛ տրտմեցուցանէք զհոգին սէր . այսինքն որ որպէս զմեղուս ասէ մեզ զնոսա հեղուէ , լի յոյր վասն լոյս խնամատութեան . նոյնպէս ասէ մեզ քաղցրութեան ։

Անդրէաս , զբղծէ զկնի . զի ասէ . Առակ. Իզ. 21. Որ պէս

այնս ածուխս , և փայտս հրոյ , այսպէս բարկացօղն յարուցանէ զկռիս ։

Վեղերորդ , սպառասուէ զմարդն առ ամ չար . զի ասի , Առակ. ԼԺ. ։։. Որ դիւրաբարկացեալ է , դիւրասահ լինիցի և ի մեղս . ուր ասէ մեկնիչն . վասն զի բարկութիւնն է գուռն ամ մոլութեանց ։

Ցօթներորդ , կուրացուցանէ զաչսն մտացն . զի ասէ . Յոբ. ԺԷ. ։. Խաւարեցաւ ի բարկութենէ աչք իմ ։ Եւ Սաղմոս. Ձ. ։. խռովեցաւ ի սրտմտութենէ աչն իմ ։

Ութերորդ , տկարացուցանէ զհոգևորական զօրութիւնս . զի դրեալ է ի վարս հարանց , թէ որ ոչ սանձահարէ զբարկութիւն . նա և ոչ կարացէ ընդկալանալ մարձական կրից ։

Ններորդ . ծառայեցուցանէ . զի ասէ կղզիացոց . եթէ երկին չես , եթէ լինիցին ցանկալս , և կամ վարիս բարկութիւն , նուաճեալ ես ի ներքոյ լծոյ ծառայութեան ։

Տասներորդ . ապականէ . զի ասէ օգոստինոս . որպէս քացախն ապականէ զանօթն՝ եթէ յերկար ժամս անց . նոյնպէս բարկութիւն զսիրտն , եթէ ժամանակ մինչև ի վաղիւն ։

Ստասաներորդ . ապականէ . զի ասէ Յոբ. Ե. ։. Զայր յիմար ապականէ բարկութիւն ։

Երկոտասաներորդ . առնէ պարտաւոր տանջանաց . զի ասէ տակերբերանն . որ բարկանայ , պարտական է բազում տանջանաց՝ քան զի ինքնակամ ընկենուլ զինքն ի տարտարոս կորստեան և յաւիտենից տանջանս՝ որդին իսկ տան ։

Գ Լ. Զ.

Յաղագս Դատերաց Բարկութեան ։

արկացօղն յարուցանէ զկռիս . Առակ. ԼԺ. ։։. Ըստ գրիգորի , ի բարկութենէն ծնանին կռիս . ուստուցուն մտացն . նախատինքն . աղաղակ . զայրացումն . և հայհոյութիւն ։ Քանզի բան այնմ որ բարկութենէն է ի սիրտն , ծնանի զառաջացումն մտացն բան որում նկատ առնիցեալ լինիմն ։ Իսկ ծնանի զայրացումն նկատելով ի յանձն ինքեան ։ Եւ բան այնմ որ բարկութենէն է ի բերանն , զանազանի . զի կամ բարկանայ ընդդէմ ևոյ , որ ոչ լինի վիճաբանդիր նմա . և բան այսմ է հայհոյութիւն ։ և կամ ընդդէմ ընկերին . և բան այսմ է կռիս նակի . զի կամ ցուցանէ զբարկութենէն յայտնապէս . և բան այսմ է նախատինքն . և կամ ոչ բացայայտապէս . և բան այսմ է աղաղակ ։ Իսկ բան այնմ որ բարկութենէն է ներքնածութիւնք , ծնանի զկռիս ։ Իսկ այլք յաւելուն ի յայտնիսկ՝ զառելութիւն , որ է հնարեալ հեռատրոմն . զառարաձայնութիւն , որ է անհամանութիւն բարեկամաց ընդմիմեանս . (զորոց վերագոյն առաջս ի ձառադ նախանձու , և հայրատութեան .) նաև յաւելուն զանիրաւութիւն , որ է բանիւ , կամ գործով առնել ինչ ընդդէմ ուրուք անիրաւութիւն ։ Զանհամբերութիւն , որ է ոչ սանձահարել զհոտերսական յարձակումն ոգւոյն ։ Զմնաբառութիւն , որ է յանկարծօրէն չարժմամբ հակառակել դիմադրեալ ձառիցն ։ Զանդգամութիւն , որ է համարձակիլ ի բանս՝ զորս ոչ կարէ ։ Զբռութիւն , որ է նուաճել զայր ուրուք զայրախառնութիւն , որ է չար կամք մարդոյ՝ յորժամ ոչ կարէ առնել զայլ ինչ ։ Զպատուհասութիւն , որ է հնացեալ ժանտ հոգւոյն ընդդէմ ուրուք ։

ուածք ։ Արդ՝ յետ որոյ բացայայտեալ եղեւ գարշութիւն սարսռելի մօրն , այժմ արուայայտանութիւք զգարշութիւնն դատերայց նորին ։ Եւ նախ՝ զհուռեղն ։ զորմէ ։ Բ ։ իրս տեսանելի է ։ Նախ՝ թէ զինչ իցէ կռիւն ։ Երկրորդ , թէ վասն է պարտ է արգելանիլ ի կռուոյ ։

Վասն առաջնոյն ասելի է , թէ կռիւն է շարժումն բարկութեան եղեալ ի տարաձայնութիւն ։ Զի որպէս հեզ կենդանիքն ժողովին ի մի ։ և բնակին խաղաղին. այսպէս բարկացողք կենդանիքն , և խռովարոյք տարաձայնին , և տրտորին ի միմեանց ։ ուստի ըստ իրիկնասրային , ոչ կենդանիքն , և ոչ Հուռեղն պատասխանի երամանին շղթին ։ այսպիսի է մարդն կռուաձեր ։ քանզի ոչ է յարմար հանգիստ բնակ լինել այլոց ։ և որպէս ասէ Դաւիթ ։ Ամենեցեալ քամին ի յոսկերս կենդանեացդ , յորժամ շարժին , բերկրանին զնոսա , միով զի այլ ոչ բժշկին ։ որպէս ասէն բժշկապետքն ։ այսպէս շարժումն բարկութիւն առնէ այնպան տարաձայնութիւն ի միջ մարդկան , մինչ զի ոչ երբեք դադանան ի ձեր , և ի խաղաղութիւն ։

Վասն երկրորդին ասելի է , թէ վասն բազում պատճառաց պարտին մարդիք ի բաց կալ ի կռուոյ ։ Նախ՝ վասն կռուոյն որ է ընդդէմ անեղութեան Աստուծոյն. ուստի ասէ Յոբ. ։ ։ Պատերազմ է կեանք մարդկան ի վերայ երկրի ։ Այսինքն , ընդ դիւաց ։ որպէս առաքեալ օձին ։ եղիցի զի շնաւմութիւն ի միջ քոյ , և ի միջ կնոջն. և ի միջ զաւակի քոյ , և ի միջ զաւակի նորա ։ Արդ՝ է յոյժ վտանգաւոր կռիւս այս , վասն խորամանկութեան դիւաց ։ որպէս ասէ Դաւիթ. ։ ։ Օձն եր խորատիւտ քան զամենայն կենդանիս երկրի ։ Դարձեալ , վասն երկար կրթութեան նոցին ։ քանզի յորմէ հետէ յաղթեցաւ զաղամ , այլ ոչ ևս դադարի ։ Եւս վասն հանապազորդութեան ։ քանզի միշտ փորձէ , զի զրնեսա ձանձրացեալք յաղթեսցին ։ Այլև վասն չարութեան նոցին. քանզի անդադար ծարաւին արեան մերոյ ։ ուստի առաքեալ ասէ առակ ։ Առակ. ։ ։ Որ տան ։ երկու են դատելք տղային ։ այսինքն , նախանձ ։ և բարկութիւն ։ որով ծծէ զարիւնս մարդոյ ։ և զի են անհերելոյիք , զի յայնժամ առանձ մարտնչին , յորժամ երեւին ոչ մարտնչիլ ։ և զի զմեծ վնաս առնեն , յորժամ յաղթեն ։ վասն զի զրկեն յարքայութենէ երկնից ։ և կտանեն ընդ տանջանս դժոխոց ։ Արդ՝ որպէս իշխան ոք յորժամ ունէ ընդ ումեք զձանրագոյն պատերազմ , ջանայ խաղաղացուցանել զայլ թեթեւագոյն պատերազմունս , որ ընդ այլոց ։ այնպէս և մեք պարտիմք հաշտիլ ընդ մարդկան , զի մի յաղթեալ լիցուք ի դիւաց ։ վասն այնորիկ ասէ Յոբ. ։ ։ Յիշեա զպատերազմ , և ոչ ևս յաւելցուցես խօսիլ ։ Որ ասէ մեկնիչն. եթէ ցանկայցես յաղթել պատերազմի դադանին թշնամւոյն , ոչ ամբաստանիցես զոք , զորինչ և կրնացես ։ Եւ Ջերթնեմոս ասէ ։ ուր ի թշնամին զսուրն ի ձեռն , զի ապանդէ ։ ոչ զարմանալի յիմարութիւն է ։ ընդէ՞ր չայժ ցաւիս վասն խոտոյն ինչ բանի տապղոյ ընդդէմ լինելոյ , և ոչ երկնչիս ի պատրաստեալ սրոյն ։ և զի եթէ զօրացայ ի վերայ եղբօրն , կարելի մատանել զինքն ի ձեռս տապտապի , որ է խոտաբարոյ ։ և անողորմ ։ Վասն այնորիկ թշնամւոյնք , և իշխանք դիւրաւ յաղթին ի տապտապել ։ վասն ոչնչութեան նոցա ։ վասն այնորիկ ասէ Ամբակ. ։ ։ Ինքն զի տապտապիս յաղթեացէ ։ և բռնաւորք խաղալիք նորա ։

Երկրորդ , վասն չարեացն որք յառաջ գան ի կռուոյն ։ քանզի երբեմն պատահի մեզ բազում մարդկան ։ և յորում անգամ անկեալքն ի պատերազմի կորնչին հոգւով և մարմնով ։ որ է ինչս անսպառելի.

ասաղ առէ Երեմի. ըա. 15. Հատ֊
քել լայր զորդոյ իւր , և ոչ կա֊
միլ միխթարիլ , զի ոչ էին ։ Յա֊
ռաջ գան յայտանեալ նաև յաչխատ֊
կութիւնք , և գողութիւնք . գաւերք
տառապին . և կանայք ծանանչին .
անթիւ ողորմութիւնք , և բարուիք
խառնաթին . և այլ տեղիք , նաև
այլք վիճառանք հրաւիրող լինին ։

Երորդ , զի բաղում անգամ
կողոպտեցեալք լինին և անմեղք֊
և այսու են չարագոյնք քան զԱս֊
քանչի նոքա միայն մեղաւորաց
ձեռանեն ։

Զորրորդ . զի միշտ չար պատա֊
հի պատերազմողաց . քանզի պա֊
տերազմողն՝ կամ ինքն առնէ զչար
այլոց , և կամ այլք ինքեան . բայց
չարագոյն է առնել՝ քան կրել . զի
ասէ . Առակ. իզ. 19. Լաւ է խո֊
նարհել ընդ հեզոց՝ քան բաժանել
զաւար ընդ ամբարտաւանս ։

Հինգերորդ , զի յոյժ դժուա֊
րին է խրատել զայնպիսին , և ա֊
ծել յուղղութիւն . քանզի ոչ ի միտ
առնեն , թէ յորժամ միւսն օդնէ
միւսոյն , վասն որոյ և զօրանայ
խակ , յայնժամ խրատքն ի֊րոք ի
նոցանէ երթին պատճառ դոյ ամ֊
հեղոյ չարեացն . զորոյ ասէ Յօբ.
խա. 6. Վասն մարդասէրն առանձին֊
մարմին նէր երբեք զվնասան սղձնի .
և յօդք նորա երբեք զվէմ գայլա֊
խաղ ։

Վեցերորդ , զի ոչինչ օգտութիւն
յառաջ գայ . զի բաղում անգամ՝
այն որ պատերազմն վասն անդրէն
գարձուցանելոյ զնոսին , զբաղմո֊
պատիկս ծախէ անդ ։ Եւ եթէ
առնէ զկռիւ վասն վրէժխնդրու֊
թիւն մեռեալ բարեկամի իւրոյ , ոչ
լինի օգուտ մեռելոյն ։

Եօթներորդ , զի կռուօղքն են
յաւուրս որոյիք առաւելագոյն . որպէս
խաղաղարարքն՝ որպիք են . և յոչ
ինչ իւր այնպէս նմանին որ առաս֊
նայի՝ որպէս կռուողն . որպէս ասէ
օգուտսինաս ։

Ութերորդ , զի զբաղում թշնա֊
առութիւն կրկին պատերազմողաց .
վասն զի շրջին միշտ զինեալք .
քաղցնուն , և ծարաւին ։

Իններորդ , զի են տարակոյս
յաղթութիւնք . զի երբեմն որք զօրե֊
զագոյնս կարծեն զինքեանս , յո֊
ռնչագոյնս գտանին . որպէս ասէ .
2. Թագաւոր. ժա. 25. Չանազան է
դիտումն պատերազմի . զի երբեմն
զայս . և երբեմն զայն ապատե֊
սութիւն ։ Չի զօրեղն գտանի ղբ֊
բելն . և չարն գտանի զչար հան֊
ապար ինքեան . ուստի ասաց ա֊
մոսէ զԹագաւորն ամաղեկայ .
1. Թագաւ. ժե. 33. Զորօրինակ որ֊
դեկորսաւ արար զկանայս սուր քո֊
նամանապէս որդեկորոյր լցէ ի կա֊
նայս մայր քո ։

Տասներորդ , զի կռիւն լինի
պատճառ անհրաման գառաւուց , և
Թագաւորութեց . որպէս ասէ .
Ղուկ. ժա. 17. Ամ Թագաւորու֊
թիւ բաժանեալ յանձն՝ աւերի ։
Եւ ամբրոսիոս ասէ . մորքունք հա֊
մաձայնութիւք ամենի . և մեծամեծք
տարաձայնութիւք նուաղին ։ Եւ
Թէոդիս պատերազմն լինի վասն
խաղաղութիւն , որպէս ասէ օգոս֊
տինոս , ասկայն է երկայն և վասն֊
դաւոր Ճանապարհ. քանզի երբեմն
կասի մարդ յառաջքան ժամա֊
նելն այսու Ճանապարհաւ ի խա֊
ղաղութիւն . և վազադոյն հասանի
ի խաղաղութիւն՝ համբերելով , քան
մարտնչելով . տալով , քան յափշ֊
տակելով ։

ԳԼԻ Ի·

Յաղագս Ռուսաց մասին ։

Այժմուցանէ զուսուցեալս անշրջունդս . Խնամա. գ. 19. Որպէս ուսանին ա֊մանք՝ եղել մեք ի հուր՝ բնկանել , այսպէս բար֊կութիւն ուսուցեալն մասք՝ և ու֊նայնն ի շնորհաց , ասկաս մի զր֊պարտութիւն , կամ հալածանաց բե֊կանել . քանզի միթանայ ընդդիմ այնմ , որ առնէ նմա զանիրաւու֊թիւն .

թէ . և Ջայնմ անհամեմատութիւն ։ Ասասի ասէ Սիրաք . ին . 6. Զա՛ նօթի բրտի փոյթ հնոց . այսինքն նեղասիրտ . ուր ասէ մեկնիչն. խոր շակ հոգին ուռուցման , որ տոչորէ զներքինս մարդոյն , պահանջո՛ ցանէ զինեամբ։ Իսկ այսոքիկ երևին հնոյ ախտաբոյ՝ մինչև չուանիցին դէպ ժամանակ առ՛ի թափել զբ՛ թոյնս ։ և այսպիսեքս նմանին կենդանեացն , որ կոչի միջատիս . որ հանդարտութիւ չուանէ զմարտ . և ապա հեղու՛ի նա զթոյնս մա՛ հաբերս ։ Դարձեալ , նմանին ոտ տանն գորտանն , որ յերկար պահէ զբարկութիւնն ընդդէմ մեռանելոյ ինքեան ։ Կամ ոզտոս , որ ոչ մոռանայ զոխն՝ մինչև առնէ զվրէժ ։ Ար՛ դ՝ ուռուցումն մտադ է կամք առ նոյն զվրէժ , վասն անկրտութեանց, որք ընդդէմ ինքեան , այլ ոչ իշխեն՝ վասն ունեցոյն զկատարածանս թշնամութիւն ։ այլև գայրութի տա՛ րա յայտ է յատացելոց ։

Գ Լ Ը

Յաղագս Ջայրացման ։

Բ դիւրաւ զայրանայ , ի՛ նէ՝ դիւրաւտահ և՛ ի մա՛ զանէ ։ Առակ. ԻԲ. 22. Որպէս կոր փայտն է պատրաստատուն՝ ի յայ՛ րուն , նոյնպէս և ցասնքեալ մարդ՝ մինն՝ ի զայրանալ . և որպէս նո՛ քա մեծագոյն բոցս արձակեն, այս պէս յոյժ ցասնքեալքն ունին զմեծագոյն բարկութիւնս . որպէս ասէ մխիթարիչն ։ և զի որքան առա՛ ել՝ բարկութիւնն ամբոխէ զմիտս , այնքան պակասի քանակառութիւնն . և յայնմանէ է , զի է դիւրաւտահ յաճ մոլութիւնս . որպէս ասէ յառա՛ ջեդեալ բանս ։ Ար՛ դ՝ զայրացումն, ըստ Օգոստինոսի , է ամբոխեալ չարակամութիւն ։ Քանզի որպէս զոհարիթ երևան է նշան բարեկա՛ մութեանն , նոյնպէս և ձառագիմ վնասիլն է նշան չարակամութեան ։ Ասպէս զայրացան քահանայա՛ պետքն հրէից ընդդէմ Քրի՛ ստոյ . որ պէս ասէ Աստո՛ ղաս . ԻԱ. 15. Իբրև տեսին քահանայապետքն , զայրա՛ ցան , և ասեն ցնա . լսո՞ւս զինչ ասեն զքեզ ։ Կամ այսպէս. զայրա՛ ցումն է կամք առնելոյ զվրէժ ՚ի նա՛ ոտ տրամութեանէ ցուցեալ արատ՛ քոյ ։ Ասասի ասէ. Առակ. ԻԴ. 14. Չայրացումն թագաւորի հրեշտակ մահու , և այր իմաստուն ցածուցանէ զնա ։ Քանզի թէպէտ ամ մարդ բարկանայ . զի բարկութիւնն է կիրք բնութեանէ . սակայն իմաստունն ոչ թոյլ տայ նմա յատաձգա՛ նել . այլ ջանայ ՚ի հաշտութիւն . իսկ որ ոչ ցածուցանէ զզայրացումն իւր , ցուցանէ զինքն արժանի ա՛ մենից՝ այնպիսին է նման մեղուի . որ վասն առնելոյ զվրէժ ոչ ինչ հա՛ մարի զկեանս ։ Ասպէս բազումք են որք առնեն զբարիս , բայց զայրանալով կորուսանեն զարար՛ եալն։ Դարձեալ՝ նման է ոջլուոյ . որ յորժամ երանէ ՚ի ծառն , և բերանէ զինքն խնծորով , եթէ ան՛ կանիցի խնծոր մի ՚ի նմանէ , ուս՛ ժանայն զայրացեալ ՚ի բաց թո՛ թափէ զայլս խնծորս , և զար՛ ձեալ երթայ վասն այլ խնծորոյ . և յորժամ բազում անգամ պատա՛ հի այս նմա , և նա վատասկեալ , և ձանձրացեալ՝ երթայ դատարկ ՚ի յորջն իւր . այսպէս և զայրա՛ ցողն յեղս բազում աշխատանաց մնայ ունայն ։ Դարձեալ. նման է արջոյ , որ հեծ անկաւիցի ՚ի ծա՛ ռայն , այնքան բարկանայ , մինչ զի դարձեալ երանէ ՚ի վեր . և կորէ զձեռս ծառոյն ։ Դարձեալ՝ արջ՛ որն պատրաստէ զինեան ՚ի ծա՛ ռի՝ ուր է մեղր . և եկեալ արջոյն ՚ի բաց մերժէ զինեանն . և նա զար՛ կանէ զդէմսն . և առժամայն բարկացեալ այնպատոյնս ՚ի բաց մերժէ . և նա ոնդպատոյնս հար՛ կանէ . և այնքան բարկացեալ ՚ի բաց մերժէ զինեանն , և հարկանէ ՚ի նմանէ , մինչև անկանի անդէն մեռեալ . նոյնպէս և այսոա՛

հի նոցա , որք դիւբահաւ զայրանան ։

ԳԼԽ.

Յաղագս Աղաւնակի ։

Աղաւնակեացն առաքեաւն . Եսայ . Ը։ 14. Ըստ գրիգորի , քանզիցս ան գամ զամբոխահան շարժմունս մտաց զապեմք ընդ հեզութիւ , այնքանիցդ չանամք գառնալ ի նախնեաւթի սէր . իսկ որ մատրկայինն բանականեաւթիւն ոչ առաքահարել զնաս , բերել յինքեան զնմանեաւթիւն անաւանդ . և գաղանագոյ . քանզի աղաւնակին առաքիաւն շարժեալք բարկութիւք . և այս է , զոր ասէ . աղաւնակեացն ։ Արդ՝ աղաւնակն է կամք առնելոյ զմիմեանս բարձրամաքնեալ ։ Արդ՝ որպէս ի միջ չանդ՝ անապատ գազանքն առաքել հաշտեն , այսպէս որ աղաւնակ ոչ գիտեալ զինէ ասէ , ցուցանէ զինքն անապատ գազան . ուստի ի նախատինս այսպիսեաց ասէ . Եսայ . գ. 1. Բարձէք յերեսաց ինձ , և ի հրէաստանէ զայր հզօր ։ Եւ զինի ասէ . կացուցից ի վերայ նոցա մանկունս իշխանս . և աղաւնակացէ մանուկն ընդդէմ ծերոյն , և ա նարգն ընդդ պատուականին ։

ԳԼԽ. Ի.

Յաղագս Նախատանաց ։

արհամարհանքն առնէ կապուտակս . իսկ հատեալ լեզուի ապատէ զանկեցս . Սիրաք. ԽԸ. 21։ Ասա ցՆերսէհիմոն , պրպտէս զգուշանալն է հարկանելն գառնաղանաւս երկաթիեաւս , և քաջ իրս , այսպէս զգուշանալն է ոչ հարկանելն նախատանաւք . քանզի չարապետն է հարուածս այս , և առաւել խոցոտիչ՝ քան ոչ մինոյն զնարդիսն , այլ և զհոգին , և զբաւթիս նորին վնասէ ։ և այս է , զոր ասէ ։ հարուածք գանիոյ ։

Արդ՝ նախատինքն է բանիւ , կամ գործով ածել ի վերայ ուրուք անարգանս ։ Կամ այսպէս . նախատինքն է առնուլ զվրէժ արհամարհելի բանիւք ։ Եւ բազումք են , որք պատրեն արդելուլ զնարդն ի մոլութիւ այսմանէ ։

Ցաւս՝ զի բառնայ զբարեխառնութիւն , և զուժ . որպէս ասէ . Սիրաք . Խբ. 23. Որ ձգէ զքար ի խուռնս , ընկենու զնա . այսպէս որ նախատէ զսիրելին , լուծանէ զբարեկամութիւն ։

Արկարդ , զի ոչ դիւրաւ լինի հաշտութիւ ի միջ նոցա . զի ասէ սիրաք ի նոսին . եթէ մեր կացուցանես զառաքն ընդդէմ բանականին , մի՛ յոտահարեսցէ , զի է վերատին հնար դառնալ առնոյ . և թէ բացցէ զբերան որոտմունք , մի՛ կրկնչիր , զի զոյ հատմանութիւ բաց ի նախատանաց և ի յարհամարհանաց , և ի յոչ անելոյ գործոցն կա , և ի գաղտնի՛ և ի նենգաւոր հարուածոց ։

Արկարդ , զի որ ատելոյն ի մոլութիւս այս , հաւիտ ուզի՛ զի ասէ . Սիրաք . ի՛գ. 20. Անարգ ատելոյ ի բանս նախատանաց , ոչ լինի խրատուել յամենաբուխ ։

Ազարդ , զի որք զնախատինս տան , նախատինս և լսեն , զի ասէ . Առակ. Ժգ. 1. Անմարդ ատելոյ՝ առնէ զոտոյզ , և յարհեցողն լինի ։ Եւ Սիրաք. ԽԸ. 28. Որ ի բարձունս ձգէ զքար , ի վերայ գլխոյ նորա առնիցի ։

Ի ինդելարդ , զի ոչ նշան թիւրութիւ թէ մեծի . զի ասէ . Առակ. Ժ. 32. Շրթունք արդարոց կամ թիւն զնորին . բերան ամբարշտաց զխիթ . վասն զի առանց կարծեցեալ անարդ է՝ այն , որ խօսի զանարդս . և այս յոյժ է յայնմանէ . զի նախատելն պատուաւթիւն այն՝ կամ է լսոյ մեզայ . կամ լսոյ պատ-

ԳԼ. ԺԱ.

Յաղագս Հայհոյութեան .

ոգեւոյն հայհոյութիւնն մի՛ թողցի . Մատթ. ԺԲ. 31. Օգոստինոս ասէ . այնքան է սղութեղութիւնն՝ այս միայն . մինչ զի ոչ թողլ տայ մարդոյն զղջանալ , և ոչ օգնել աղօթիւք սրբոց. զի ասի . Երեմիա. 16. Մի՛ աղաչեր վասն ժողովրդեանս , զի ոչ լսեմ քեզ : Եւ 1. Յովհ. Ե. 16. Եւն միոք , որք մահտուչարք են , ոչ վասն այնորիկ ասեմ . զի աղօթեսցէ ոք վասն նորա : Իսկ թէ այն պիսին ոչ զղջայ , և ոչ աղօթեսցի վասն նորայ , նաև ոչ ած թողցէ նմա : և այս է , զոր ասէ . հոգւոյն հայհոյութիւն մի՛ թողցի : Արդ՝ ով հայհոյութիւն . ըստ իրս առանձին է . նախ՝ թէ զինչ իցէ հայհոյութիւն : Երկրորդ , զդարշութիւն նորին : Երրորդ , եթէ թողցի երբեք : Չորրորդ , զանձաւոր լսողացն զհայհոյութիւն :

Ասեն առաջնոյն ասելի է . թէ ըստ Օգոստինոսի , հայհոյութիւնն է հաւատալ այ զոր ինչ ոչ է նորա . և ուրանալ որ ինչ է նորա : Այլ այս է ընդ հանրական . և վերստաբերի առ անհաւատս , և հերետիկոսս : Իսկ ըստ այնմ որ յառաջագոյ հայհոյութիւնն՝ ի բարկութիւն , ասի՝ բան արտաքերեալ ի նախատինս այ :

Ասեն երկրորդին ասելի է . թէ բազումք են , որք գարշելի ցուցանեն զնոյութիւնս այս : Առաջինն է բազմապատիկ առնելով տուիծն վասն այսպիսւոյ մեղաց . որպէս յայտ է Ղեւտ. ԺԲ. Երկրորդ ի կնոջ խորհրդապատուի . և ընդ հայհոյելն զանուն Տեառն , հրամայեաց ած առ ժողովրդեանն քարկոծել զնա : և զինի ասէ . մարդ , որ հայհոյեսցէ զանուն Տեառն , մահու մեռ-

ժոց . արդ՝ եթէ է չար պատժոց, այն իսկ է յայ . ուստի նախատուելն ինն . նախատել և զսուրբսն ի նեղ . ուստի ասէ . Ղեւտ. ԺԹ. 5. Մի խոտել զաղքատն , խոտել և զարհարել նորա : Իսկ թէ չար մեղայ , ատանդայկանէ նախատելն. վասն որոյ ասէ . Ղեւտ. ԺԹ. 33. Երեք յարեսցի առ ձեզ եկ՝ ի յերկիր ձերում , մի՛ նախատիցէք զնա . իբրև զքնահն ձեր լինիցի ձեզ : Արդ՝ եկ , և ասացէ մեղանչեմն , զոր ոչ է պատուս նախատել վասն ապաշխարեալ մեղացն . ուստի ասէ Սիրաք. Ը. 6. Մի՛ խոտել զմարդ՝ որ դարձուցեալ է զինքն ի մեղայ . և մի՛ նախատիցէք զնա . յիշեսս , զի յապականութեան եմք : Բայց արդ՝ կարի զդուշանալի է , զի մի խառնելոցի նախատինքն ընդ յանդիմանութեան . զոր օրինակ առնեն ունայնք , որք կեղծ պատրանաւ յանդիմանութեան նախատանեն . ուստի ասէ Սիրաք. ԺԹ. 23. Աստ է այնոցիսի յանդիմանութիւն, որ նախատէ բարկութիւն : Եւ նոյնն դարձեալ ասէ , Ը. 22. Ակն հեռու զբազումս խրատուիչ , և ան ձին խրատ հասանէ : Քանզի այլ հեռու է քաղցր այլ , և՛ ի խրատուելն իւր զդուշանայ նախատանոյ . իսկ որ ոչ զդուշանայ , բոր բոբբէ զխօրն , զոր պատրաստ էր չի ջուացանել . և ապականէ , զոր պատրաստէր առ ողջացուցանել . և պատրաստական է պսակատուիչն , և ընտրեալն , որ եղև ի յանդղոյշ բանիցդ նորա :

* * *

մեռցի . քարընկէցութիք քարկո-
ծեսցէ զնա ժողովուրդն ։ Եւ ։
Թագաւոր. Ե. 18. Յիսահակ՝ զի
առցին ասորիքն , թէ ահա ես
ես ահեն խրատիլ , և ոչ ահա դուշ-
ասց , նա ասցէ զգօրն զայն ահա
՛ի ձեռս քոյ ։ Եւ ման հայհոյու-
թիւն անէնքերիմայ կորեան հարիւր
ուեցասն և հինգ հազար ։ Նաև
դրիգոր պատմէ , թէ մանուկ մի
հինամեայ՝ էր սովորեալ ՛ի հայ-
հոյել զանուն Տ՚ն. և ոչ լինէր կըշ-
տամբեցեալ ՛ի հօրէն . վասն յաճա-
խութեան յորժամ հայր նր ունէր զնա
՛ի դիրկս , աղաղակէաց մանուկն .
ահա դուն ոչ ինձ տաս, ով հայր.
կաց ընդդէմ նոյ . և ընդ առնելն
զայս՝ հայհոյեաց զանուն Տ՚ն . և
ոչ կարեցեալ ՛ի դիրկն՝ կ՚հան գետին։
Աղտ՝ եթէ ՛ի յայնպիսի մասամբ և
՛ի տեղս մանկանէն առնու ահ
զվնէժ , որ չարիւս առանձ ՛ի յայ-
հաւելոյն ։ Նաև բաղուածք վասն
մեղաց հայհոյութիւն լինին յանկար-
ծամահ ։

Երկրորդն է մեծ ապերախտու-
թիւն հայհոյողին . որ է կրկին ։

Առաջինն է , զի այնու անեղա-
մուխ անպատուէ զնա , որով առ-
ժամ պատուեցեալ է յայ քան զայլ
կենդանիս . քանզի ոչըք կենդանի
բաց ՛ի մարդոյ՝ ունի զնշոյս աս ՛ի
խօսիլ ։

Երկրորդն է , զի է անշնորհակալ
բարերարի մարդեղութիւն. և իբրեւ
ոչ բաւականանայէս հայհոյեցեալ
ինչ ահ ՛ի հրէից , քրիստոնեայք
կամին ընդ ղալակատութիւն զայն .
ասես և այսու քրիստոնեայքն են
չարագոյնք քան զհրէայս . զի նո-
քա ունիցին թիք , և առքա գիտաս-
թիք հայհոյեն զՔ՚ս ։

Երրորդ , զի հայհոյիչն երեւի
յոտեգոյն քան զնամ աստղծոհաց .
զի ահ լինչ աստղծեալ է ՛ի գիտելիս
անհաս նր . և ահ լինչ բան իւր-
ահ կարողութիւն գովել զնա . զի
ամենէքեան ցուցանեն զամենակա-
րողութիւնն այ . զիմաստութիւնն , և
զարհամարհաբար բարութիւնն . որպէս
ասէ . Սաղմ. Ճէ. 2. Երկինք պատ-
մեն զփառս այ ։ Եւ այն . օրինեք
ցեք զՏ՚ր երկինք . և այլն ։

Չորրորդ , ցուցանի մեծութիւն
այս մեղաց՝ ՛ի բազում պատուհասից
տրին . նախ՝ զի այսու մեղօք նա
խատին ահ ՛ի յաստուած անձն իւր .
զի թէպէտ յորժամ հայհոյէ ոք
զոք՝ հայհոյէ զահ , այլ ոչ ՛ի յա-
ստուած անձն իւր ։ Երկրորդ , վասն
դերազանցութիւն անձին . քանզի
որքան մեծագոյն է անձն որ անի-
ծանի , այնքան մեծագոյն է և
մեղքն . այլ ահ ՛ի յանհունս դե-
րազանցել քան զամ իշխանս տա-
ւրեալն մեծագոյն է մեղք հայհոյ-
ութիւնն որ ընդդէմ նր ։ Երրորդ ,
զի ՛ի մեղս այս՝ նախկին դիտաւո-
րութիւն է առնախատինս այ . քան
զի թէպէտ նաև ՛ի յայլս մեղս
նախատին ահ , այլ այն ոչ է նախ-
կին դիտաւորութիւն մեղանչողին ։

Հինգերորդ , զի մեղքս այս է
առաւելագոյնն , և դժոխային խօսք
քանզի որպէս առաջաւ ակերտոյն ,
դու ՛ի նոցանէ ես . և խօսք քո
յայտ առնեն զքեզ , նմանապէս և
այսպիսեացս կարէ ասել . դուք ՛ի
առաւելագոյն էք . և խօսքդ ձեր
դժոխային յայտ առնեն զձեզ .
քանզի անդ հայհոյեն զահ . քան
այնմ որ ասէ Տեսիլն. ԺԲ. 9, Հայ-
հոյէին զանուն այ , որ ունի զի-
խանութիւն ՛ի վերայ հարուածոց
այսոցիկ ։

Վեցերորդ , զի ևն վատթարա-
գոյնք քան զշուներն . քանզի շուն
ոչ խածանեն զտէրս , թէպէտ
բազում անգամ հարկանիցին ՛ի նո-
ցանէ . մի թէ կատաղեալք իցեն ։

Եօթներորդ , զի է մեծ հանճ-
մասութիւն ընդ այլ մեծամեծ մեղս
թիս . արդ՝ ևն մեծամեծ մեղք
կատարելութիւնն , և հերետիկոսու-
թիւն . այլ այս է մեծագոյն. զի հե-
րետիկոսն հաճասցայ իւրոց ասու-
ցելոյն լինիլ այնպէս. և կատարեալ
յաւետիկ զգաստութիւն այ. այլ հայ-
հոյիչն՝ զոր հաճասցայ , հայհոյէ .
և ոչ միայն յաւետիկ զգաստութիւն
այ ։

աչք. այլև զնոսա նախատինս ի վե-
րայ նոր։

Այսուհետև արդարն ասէ ընդ
Աստուածոսն, թէ. ոչ վասն
իմիք մեղայ պարտ է յուսահատել,
որպէս է որ ի ձանձրալարին ասի
կենդանի. քանզի թէպէտ ի կողմա-
նէ մարդոյն է անթողի. ապա մարդն
է հոգի ելոյզ, և ոչ դարձօղ. այլ
ի կողմանէ ամենակարողութեանն
այդ՝ ոչ լինի մեղք է անթողելի. քան-
զի կարողացոյն է ընդարձակ ընդ
առնել զբարին։ Դարձեալ. ոչորք առա-
քինութիւն առնէ զմարդն անկարե-
լի առ ի մեղանչել. ապաւորեցին և
ոչ մեղք լինի կարի առնել զմարդն
անկարելի առ ի դիզձանալ. այլ ասի
անթողի, զի հաղիւ թողեալ լինի.
այսինքն, աղաչանօք մեծամեծ բա-
րեկամացն այդ։ Ասաւ ի բանին
յոհաննու, որ ասէ. ոչ վասն այնո-
րիկ ասեմ, զի աղօթեցից ոք. այն-
պէս իմանալի թէ ոչ աղօթիւք իւր-
աքանչիւր ուրուք լաւելի լինի։ Իսկ
զի անդէն, և երկնային աղօթիւն
վասն ժողովրդեանն ոչ լինիլն
օգուտ՝ վասն այսորիկ էր, զի այ-
նոքիկ վասն որոց աղաչէին, էին
ապաշաւիքն։

Այսուհետև արդարն ասէ, թէ
յոյժ ծանր մեղանչէն, որք
լանն զհայհոյութիւն, և լուեն, եթէ
կարիցեն օրդեալ. և այն զի ոչ
ոք կարէ տանել յոյժ ամ լաւ զհայ-
հոյութիւնն ծնողաց, աղջականաց,
և մարդահաւոր ուխտից. և ասա-
ւել ոչ պարտին տանել հայհոյու-
թիւն այդ։ Դարձեալ. ոչ լինիցի
անմեղապրելի, որ թողլ տացէ ի
տան իւրում կանգնել զմեհեան, և
զոհել կուռ։ Նմանապէս և երկ-
բաւոր իշխանք ոչ են անմեղապրե-
լիք. եթէ թոյլ տայցեն ումեք
հանել զբանս հայհոյութիւն. ուստի
այսու վատթարագոյնք են քան
զիրեայս, որք խոցին զականջս, զի
մի լուիցեն ի ստեփանոսէ, զոր-
մէ կարծէին՝ թէ հայհոյէ. և ի
նշան որոմուն պատառէին զհան-

դերձս, որպէս յայտ է ի քահա-
նայապետն։ Եւ համառօտաբար
ասացից. այսու զանազանին որ-
պիքն այդ ի յորդւոց աստուծոյ.
զի որդիքն այդ ոչ կարեն տանիլ
հայհոյութիւնն այդ, այլ որդիքն սա-
տանայի տանին։ Եւ այս յայտ է
այսպիսի օրինակաւ. ումն ունէր
զերկու որդիս ի կնոջէ իւրմէ ըստ
իւրում կարծեաց. և յաւուր մի-
ում մինչ դեռ կուռէր ընդ նմա,
ասէ կինն. զինչ կարծես, եթէ
երեքեան սոքա են որդիք քո, ոչ-
այլ միոն միայն. և յետոյ մեռանի
կինն, և ոչ յայտնեաց, թէ որն
իցէ որդի նր. իսկ հայրն հիւան-
դացեալ ասաւ կուսակ, և եթող
զժառանգութիւն իւր որդւոց իւրում
միոյ երեցունց. և յետ մահուն
նորա զժառանգութիւն ի միջ եղբարցն,
թէ որն իցէ ճշմարիտ որդի. և
դատաւորն, որոյ առաջի վիճին,
հրամայեաց զհայրն կանչել ի խաւնն,
և նստուածիք լինել ի նա որդւոցն.
զի որոք ուղիղ ընկենուցէ ի նա ըզ-
նեսան, նա է ճշմարիտ որդի. արդ՝
երկուքն նստուածիք եղեն ի նա.
և երրորդն բարկացաւ ընդդէմ
նոցա. և ոչ բնաւ կամեցաւ նստել
ի հայրն. վասն որոյ դատաւորն դա-
տաւորն, թէ նա է ճշմարիտ որ-
դի. և ժառանգ նր։ Ըստ այնմ
օրինակի դատեաց և սաղոմոն զեր-
կու պառնիկ կնացն։ Ըստ այսմ
օրինակի՝ և ոչ որդիքն այդ կարեն
նստուածիք լինել առ ձեզ հայհոյու-
թիւք։ Եւ զիտելի է, զի կրկին է
հայհոյութիւնն. այսինքն, արտին,
և բերանոյն։ Ըստ՝ վասն հայհոյ-
ութիւն բերանոյն ասացեալ եղև։
իսկ վասն հայհոյութիւն արտին ըն-
թերցեալ լինի ի վարս հարանց,
թէ ծերոնին ետուս զոմն ունել
զնուրհուրդ, և ասէ. զինչ ունիս
որդեակ. և նա ասէ. ոդի հայ-
հոյութիւն մարմնի ընդիս. որում
ասէ ծերն. յոյժ ամ այսպիսի խոր-
հուրդ նեղեսցէ զքեզ, ասաց. ոչ
բնաւ կամիմ զայդ. հայհոյութիւնքս
եղիցի ի վերայ քոյ. ոչ ասացայ

Ասաւ յայտնի է , թէ այսպիսի խորհուրդն ոչ է այնքան վտանգաւոր՝ որքան կարծի յոմանց . քանզի ոչ ունի այնպիսի խորհուրդն զհեշտութիւն ինչ վասն որոյ հաճոյ թուիցի . այլ առաւել ՚ինելքս գան այնպիսի խորհուրդքն վասն երկիւղի վիրաւորելոյ զնա . որպէս այր երկիցոտ որ նայի ՚ի մէթին մայն , եթէ կամիցի՝ և եթէ ոչ , ելանէն խնդք ահաբեկութ ՚ի սիրտ նր ։ Դարձեալ . զի գիտէ աստանայ , թէ այսպիսի խորհուրդք ոչ են հաճոյ առն աստուծոյ , և առաւել սմբռնեն զնա , վասն այսորիկ ջանայ աստանայ ՚ի ներքս ածել զայնպիսիս ։ Ասաւ և յայտնի է , թէ այսպիսի խորհուրդք ոչ են մարդկայինք , այլ աստուածայականք . և վարձատրի մարդն ընդ ոչ հաճիլն , և ընդ մատնելն ընդդէմ նորա ։ Իսկ ծայրագոյն հնարք ընդդէմ այսմէ բոլորովին զբաղեցուցանել զնիստս իւր ինչ , և խոտել զնա ։

ԳԼ. ՃԲ.

Յաղագս Անիծանացդ ։

Բռնեցէք , և մի՛ անիծանէք . Հռովմայ. ԺԲ. 14։ Ըստ օգուտսինոսի , լեղուն է , որ առ ՚ի խօսիլ է՝ գործի բանին. և միայն գտանի ՚ի բանականս . վասն այսորիկ պարտի կատարել ՚ի բանն , և միայն նորին հրամանաւ զնա ապստաբերել զնիստս , և ոչ հրամանս նաւ բարկութեն՝ որով հաղորդիմք գազանացդ ։ Դարձեալ . որպէս առեղծաւ մարդն առ ՚ի սիրել՝ և օրհնել զնա , և նոյն ունակութեք սիրոյն՝ որով սիրեմք զնա , պարսիմք և սիրել զընկերն վասն նր . այսպէս և նոյն լեզուաւ , որով օրհնեմք զնա , պարտիմք օրհնել և զընկերն . և այս է , զոր ասէ . օրհնեցէք , և մի՛ անիծանէք ։ Արդ՝ ասի անեծքն՝ խնդրուածն չարի , որ բազում կերպիւ երևի գալշել ։

Ասաւ՝ օրինակաւ Տն Յիսի. զոր ասէ . 1.Պետր. Բ. 23. Որ անիծանիւր , և ոչ փոխարէն անիծանէր ։ Նաև ուսուցանէր նորին. բանզի ասէ Մատ. Ե. 44. Օրհնեցէք զհալածիչս ձեր ։

Երկրորդ , վկայութիք սր գրոց. զի ասէ . 1.Պետր. Գ. 9. Մի՛ երբեք զչար փոխանակ չարի տալ ասուցանել , կամ զանէծս ընդ անիծանաց ։

Երրորդ , զի բազմապատիկ չար հետևի յայնմանէ . նախ՝ կորուստ ալքայութեն երկնից . զի ասէ . 1.Կորնթ.Գ. 10. Անիծանողք զալքայութեն ոչ ժառանգեն ։ Երկրորդ , զի անէծն՝ որով անիծանէ ոք , դառնայ ՚ի վերայ գլխոյ իւրոյ . զի ասէ . Առակ.Իդ. 2. Ոչ հաճ Թուէլավ ՚ի բարձուն , և ձնձղուկ երթեալ ուրեք , այնպէս անէծք զուր ապստաբերեալ՝ եկեսցէ ՚ի վերայ ուրուք ։ Արդ՝ զուր ապստաբերեալ վասն այն ասէ . զի է անէծք ինչ ապստաբերեալ լաւ արդարութեանն ոչ . որպէս այն (Գործ.Ը. 20.) Ոչ առաց պետրոս ցսիմոն . արծաթ քո ընդ քեզ լիցի ՚ի կորուստ . և այսպիսի անէծքն գայ ՚ի վր այնորիկ , որ անիծանի . այլ անէծքն որ առանց պատճառի , գայ ՚ի վերայ այնորիկ որ անիծանէ . լաւ այնմ որ ասի . Խնաստ.Իէ. 28. Որ ընկինաս զբար ՚ի բարձուն , անկցի ՚ի վր դլխոյ նր ։ Ասաւ առաց Իսահակ յաւկօբայ՝ Ծննդ.Իէ.29. Որ անիծանէ զքեզ , անիծեալ լիցի ։ Եւ Սաղ. ՃԸ. 28. Նոքա անիծանիցեն , և դու օրհնեսցես ։ Եւ Մատթ. Ե. 11. Երանի է ձեզ՝ յորժամ անիծանիցեն զձեզ մարդիկք ։

Չորրորդ , զի այնպիսիքն յաղթեցեալք ՚ի տկարութիէ , և ՚ի բարկութիէ իւրեանց՝ ապստաբերեն զանէծս . վասն այնորիկ առաւել պարտ ջանալոյ այնպիսեացն , քան վհատելոյն անիծանել ։

Զինն-

Գ Լ Ա Գ ։

Յաղագս Անհամբերութեան ։

Զայ այնոցիկ՝ որք կորուսին զսէրն առաջնոյ ։ Ա Թագ. ԺԶ։ 16։ Որպէս մեծ վտանգ է նաեւ կորուսանել զհամբերութիւն, եւ սանձն՝ զնա ունել այսպէս եւ մարդով՝ որ կորուսանէ զհամբերութիւնն ։ քանզի՝ ի վերայ նորա հիմնաւորի ամ առացեալ առաքինութեանց, եւ բարիք հոգւոյն, որպէս ասէ Տէրն Ղուկ. ԻԱ։ 19։ Համբերութեամբ ձերով ստացիք զհոգիս ձեր ։ Իսկ վասն անհամբերութեան առաջնոցդ ասէ յառաջելոցն ասէ այնոցիկ, որք կորուսանեն զհամբերութիւն ։

Եւ դարձեալ՝ անհամբերութիւնն է խոժոռեալ յարձակումն հոգւոյն առ ի վերժինդրութենէ անխրատութեանց ։ Եւ է առ դարչիլ բաղում կերպիւ ։ Կախ՝ զի զրկէ զինքն ի պատուոյ, եւ ի վարձուց ամ բարութեանց ։ զի ասէ Ովսէ. Ժ. 16։ Ձոբացաւ արմատ նոցա, եւ ոչ ևս ասցեն զպտուղ ։ Դարձեալ ։ Համեմատի կայծակաբոյլ, եւ երկաթոյ, որոց զարկուցանեն ընդ իրեարս թաւիւք հուր, եւ ելանէ հատ այրեցումն ։ Նմանապէս ի յանհամբերողաց ելանէ հուր, եւ ոտոյսիւ զնոսա ։ Դարձեալ ։ Է՛ որպէս զոմն կերտս շանոյ, որք ընկերցեալք ի հուր, հանեն զհատս դարչելիս ։ յայտ է ի յանտիոքոս ։ ։ Մակաբայ. Ժ. 9։ Դարձեալ ։ Նմանի ժանկոյ երկաթոյ, եւ կապարոյն, որք ծախին հրով ի մաքրելն զոսկին ։ եւ զարծաթեն ։ ուստի ասէ Սիրաք. Ե. 3։ Հրով փորձի ոսկի ։ Եւ Եղեկիէլ. Ե. ։ ։ ասէ ։ Տուն խարտեալ դարձաւ ինձ ժանկ ։ Դարձեալ նման նմա տղմոյ, եւ աղբոյ ։ զի որքան առնէր շարժեցեալ լինի, այնքան առնէր ապականութիւն ։ Դարձեալ ։ նմանի կրոյ ։ որ թէ

ինչ երթայր՝ , զի եւ ոչ զսուտ նոյ պարտ է անիծանել ։ զի ասէ Սիրաք. Ե. ։ ։ Յորժամ առնիծանէ ամբարիշտն զսատանայ , անիծանէ զանձն իւր ։ եւ զի սատանայ է առեղծուած այդ , ոչ է պարտ խնդրել նմա զչար ինչ ։ Ասէ ասէ Յուդա ։ ա. 9։ Յորժամ միքայէլ հրեշտակապետն ի ձէր ընդ բանսարկուին վասն մովսիսեան մարմնոյն , ոչ համարձակեցաւ ասել զդատաստան հայհոյութեան ։ այլ ասէ , սատակեսցէ՛ քեզ Տէր ։ Ընդ՝ եթէ հրեշտակապետն հանդգնեալ բանիւ սատանայ զսատանայ , ուրեմն եւս առաւել պարտ մարդն զգուշանալ ի հայհոյութենէ , եւ յանիծանոյ ։ Դարձեալ՝ ասէ մեկնիչն , եթէ սատանայ լսեա զայցելութեան քարի է ։ Թէպէտ կամքն չար ։ ի այնորիկ ասել իւր ընդդէմ բարի բնութեանն հայհոյութիւնն համարի հրեշտակի ։ Նմանապէս Յակոբ. Գ. ։ ։ Ոմն ասէ ։ եղոյգ լինէ Տէր զբահանայն մեծ , զի կայր առաջի հրեշտակի Տեառն ։ եւ սատանայ կայր ընդառջեմ նմա հակառակիլ ընդ նմա ։ եւ ասէ հրեշտակն ։ սատանա՛յ՝ Տէր՝ քեզ Տէր , սատանայ ։

Եւ մանաւանդ մարդն պարտի զգուշանալ ի յանիծանելոյ զծնօղս ։ զի գրեալ է յօրէնս ։ որ անիծանէ զհայր , կամ զմայր , մահու մեռանիցի ։ Եւ Առակ. Ի. 20։ Որ հայհոյէ զհայր , կամ զմայր , շիջցի լոյս նորա ։ եւ բերք աշաց նորա խոնարհեսցին ։ Նմանապէս եւ ծնօղքն պարտին զգուշանալ ոչ անիծանել զորդիսն ։ զի յոյժ վնասակար է անէծքն նոցա ։ զի ասէ Սիրաք ։ Գ. ։ ։ Օրհնութիւն հօր հաստատէ զտունս որդւոց ։ եւ անէծք մօր քակէն ի հիմանէ ։

* * *

ոչինչ տալոյացոյ երեւի ցուրտ , այլ ի ներբա ունի զինուր . ուստի ընդ հեղուկն ի վերայ զջուր , առ ժամ մնայն արտաշնչի , և ծխէ . այսպէս և անհամբերն ընդ հեղանիլ նեղութեցն ի վերայ ինքեան ։ Դարձեալ . նմանին անզգոյ , և ոչար զինուորի , որ ընդ սակաւ ինչ զգոյ կեցուածն , կամ բանիւ միայն ահացուցմամբ անկանի ։ Դարձեալ . օրինակին յուդայիէ . ձախակող՝ մեան աւազակաւ . և աշակերտօքն , որք խնդրեին իջանել հուր յերկինս ։

ԳԼՒ ԺԴ.

Յաղագս ջաւադովութեան մեղաց ։

Պի՛ ջաւադով լինիլ ան՝ ձանց՝ սիրելիք. այլ աւելի տեղի բարկութեան։ Հռոմայեց. ԺԲ. 19. Որպէս ասէ գրիգոր . բարի մտացն է ձանաչել անդ մեղս , ուր ոչ է . իսկ չարացն է ջաւադով լինել մեղաց , զոր ունի ։ Ա յսպիսի օրինակին ի նախկին ծնօղան , որք յորժամ ծանեան զինքեանս՝ մերկ , ապարին իւրեանց սիրացանելիս ։ Արդ՝ վասն այսպիսեացս ասէ . մի՛ ջաւադով լինիր ։ Բայց արդ՝ գարշելի տուա յայտ է քաղաքաւ կեղծիս ։

Ա՛ռ՝ ակն՝ վկայութիւ սո՛ գրոց . որք խրատուն առնել զներհակն . քան այնմ որ ասէ . Առակ. ԺԸ. 17. Արդարն նախ ամբաստանէ զանձն իւր ։ Ի յօրինակ այսմ յայտ , որ էր լերկ , որ նշանակէ զանմեղութիւն , մերթ ովք ուրեմնաւք ծածկեաց զձեռս , և զպատանեցս . ի նշան , թէ այր արդար՝ թէ և իցէ ան՝ մեղ , սակայն զգոյշ համարիլ զինքն մեղաւոր ։ Դարձեալ . օրինակեցաւ ի յուդայ , որ ընդ դուռն ի քուրձն բնինամինի , ամբաստան եղեւ զինքենէ , թէպէտ էր անմեղ . որ նշանակէ զխոստովանութիւն ։ Դարձեալ . Տէրն , որ ոչ սպառ մեղս , կամեցաւ ունել զինան մեղսահարսն . քանզի թէրեւս ունեցաւ . և ընդ անօրէնս համարեցաւ . ոչ չամ և սառանել մեր որք մեզահարքս ւմք , ոչ պարտիմք լինիլ ջաւադով անձանց . ուստի ի վերայ բանին , Սաղմ. ՀԱ՛ բարձրացուցանէք զեղջիւրս ձեր , ասէ մեկնիչն . եթէ գործեալ իցէք զանիրաւութիւն , մի՛ ջաւադով լինիք այ մեզ ։

Ա՛րկ որդ , ցուցանէ , թէ որքան վարձատրելի է խոնարհ խոստովանութիւն . ուստի ասէ դրիգոր՝ ոչ սակաւ ինչ զարմանալի ընդ խոնարհագոյն խոստովանութիւն մեղաց՝ քան ընդ մեծամեծ գործս առաքինութեան ։ Իւ Սաղմ. ՀԱ. 5. խոստովան եղէց Տի զանիրաւութիւս իմ . և դու թողեր զամբարշտութիւս մեղաց իմոց ։ Եւ ի վերայ բանին . Սաղմ. ՀԱ. 5. Ջանօրէնութիւս իմ ոչ ծածկեցի ի քէն , ասէ մեկնիչն . յորժամ մարդն յայտնէ զմեղս , ոճ ծածկէ . և յորժամ մարդն ծածկէ , ոճ յայտնէ՝ յորժամ մարդն ճանաչէ , ոճ անդիտանայ . վասն այսորիկ առաքեալն արժանաւորութեան արքայութեան երկնից , զի ամբաստան եղև զինքեանէ ։

Ա՛րկ որդ . զի ջաւադովութիւնն մեղաց արգելու զիմողութեն , և զիրկութեն . զի ասէ Օգոստինոս . կամի զքեզ ոճ ապատել ի մեղաց՝ եթէ դու ոչ լինիցիս այնմ ջաւադով . ապատութեամ դու լեր ամբաստանօղ , զի նա լինիցի ապատօղ ։

Ո՛րմորդ . զի երեւի դարշելի նը ի բազմադիմի յիմարութեն . Առաջինն է , զի լինի ջաւադով յոյժ չարագոյն քան զնամոյն՝ զոր ունի . քանզի ոչ լինի թշնամի կարէ ջնասել մարդոյ՝ եթէ ղուշանայի ի մեղաց . զի ասէ գրիգոր . ոչ ջնասեսցէ ընդդ իմութեի լինչ , եթէ ոչ սիրեսցէ անօրէնութեի իմն ։

Երկրորդ , զի անդ ունի զմեղաց՝

կոչէ զանդունդս սպառիչ՝ ուստի ոչ ելանեն մեղուք , լինելոյ յանդունդս Հրեշտակութենէ ։

Երրորդ , յիմար է՝ որ ոչ կամի խոստովանիլ ի յաւուրս ողորմութեան , այլ պահէ զմեղս իւր ի յաւուրս արդարութեան ։

Չ Ինգերորդ , զի է մեծ թիւրութիւն , զի չարաչարք լինին այնմիկ , զոր ձեռ հալածեաց մինչև ի մահ ։

Վ Եցերորդ , զի է մեծ ապերախտութիւն . քանզի յոյժ սակրաթախտք են ողորմութիւնն այ . ոչք կամին նոհատեցուցանել զբարերարութիւն նր՝ փոքրկացուցանելով զմեղս իւրեանց ։

Ը Օթնեներորդ . զի այնպիսիքն առնեն մեղսագործելի զձեռ . զի ի վերայ բանին . Ծնեդ. ը. ։ Լռեայ զձայն քոյ ի դրախտի ասա . ասէ մեհինին . յաւուրսն մեղանչելոյ վերաբերել յաձ , զորմէ ամբաստանին ։ Գարձեալ . ի վերայ բանին . Սաղմ. ե. ։ Ասացի անօրինեցից , ես ի՝ անօրինիցն . ասէ . չար է մեղանչելն . չարագոյն՝ յաձէն ի նոյնն . եւս չարագոյն՝ ընկենուլն զմեղս ի վերայ այ ։ Վ՚որոյ ասէ . Սաղմ. ձխ. ։ Մի՛ խոտորեսցի սիրտ իմ բանիս չարութեան ի պատճառել զպատճառս մեղաց ։

Ը գիտելի է , զի բազում կերպիւ մեղայ չարաչարք լինին մարդիկ մեղայ իւրեանց ։ Ոմանք պատճառելով զոմանց մարմնոյն ։ Ոմանք՝ զբազմութենէն մեղանչողացն զորմէ ասէ Սիրաք . ԼԲ. ։ Մարդ մեղաւոր խորշեացի ի յանդիմանութենէ . և առ ի կամս իւր գտանել հանճարեան ի գործս . ասկայն ոչ այնու նոհատեցոյն տանջանք նց , այլ առաւել խստացան . զի ըստ բազմութենէ գթացից բորբոքի հուր ։ Ընդդէմ այսմէ Էլից. կդ. ։ Մի՛ հետևիր բազմութեան մեղանչել ընդ բազում առ ի խոտորել զիրաւունս ։ Իսկ ոմանք՝ զպղնեաւսոհմութենէս իւրեանց , այլ այսու առաւել անպատուեն զինքեանս ։ Եւ ոմանք՝ զերիտասարդական հասակն և այսպիսիքս ցուցանեն ունել ի ատելութենէ զերիտասարդական տիսն ։ Ոմանք՝ զարբեցութիւն . և այսպիսիքս կրինասպատիկ ամբաստանեն զինքեանս ։

ԳԼ. ԺԵ.

Յաղագս Յանդիմանութեան ։

Յանդիմանեան զբարեկամն քո յաւաղքան զսպասել ։ Եւ տուր տեղի երկիւղի բարձրելոյն . Իմաստ. Ժէ. ։ Ղրկեա առ մեհինին . հրամայիմք յանդիմանել . և արդեանիմք ի սպառնալոյ . քանզի ըստ ոչ մեղանչել ձեծային երկիւղին , քան մարդկայինն . վասն այսորիկ ասէ . տուր տեղի երկիւղի բարձրելոյն ։

Արդ՝ պարտիմք ոչ սպառնալ նախ երկիւղին այ . որպէս առ ցաւ ։

Երկրորդ , օրինակաւն Քի՛ս . զորմէ ասէ . ։ Պետրոս . Ը. ։ Ընդ կրելն զբարեբարութեան ոչ սպառնայր ։

Երրորդ , զի բազում չարիք լինին յայնմանէ . զի ասէ Սիրաք . Ժբ. ։ Նախ քան զարբիւն , սպառնալիք ։ Իբր Թէ ասիցէ . սպառնալեաց հետևի արիւն ։

Չորրորդ , զի յիմարեցուցանէ զինքն՝ սպառնացօղն . քանզի զբարեդում ինչ սպառնայ , զոր ոչ է առնելոց . ուստի ասէ . Առակ. Ժդ. ։ Անհամբերն բարձրացուցանէ զիմարութիւն իւր ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ

Յաղագս Հնարից , որք ընդդէմ Հարկութեանց ։

Այր իմաստուն ցաճուցանէ զբարկութիւն . Առակաց . Ժզ . ւ ։ Չնոր օրինակ ընդ բարբառիլ հրոյ ի տունս , այլ խոհեմ ցանէ ի վերոյ զջուր . այսպէս յորժամ բարկութիւն ոք բարկութիւնք , կամ զրոյսն առնուիք , այր իմաստուն պարտ է առնել հնարս . վասն որոյ ասէ Օգոստինոս ի կանոնսն . Ժողովեցէք բնաւ ոչ ունիցիք , և կամ յոյժ մեծաւոր աշխարհեցիք . զի մի՛ բարկութիւնն աշխացի յառնէ զուիք . և զչարեն արասցէ զերանելն զհոգին՝ մարդասպան . և այլն ։ Վասն այնորիկ ասէ . այր իմաստուն ցաճուցանէ զբարկութիւն ։ Արդ՝ յետ առելոյ զգայութիւնէ բարկութիւն , առեալ է զհնարից , որք ընդդէմ նմին ։ Եւ զի կրկին է բարկութիւն . այլինքն , յառաջ . և ծառայ . վասն այնորիկ պարտ է դնել հնարս ընդդէմ երկոցունցն . և նախ՝ ընդդէմ յառնիկն ։

Եւ արդ՝ առաջին հնարն է մեծաճոռնի Տէրունական չարչարանաց . զի որպէս վիրն ընդ առեալ նեղն զարիւն յորդորի ի պատառս բազմ . այսպէս հաւատացեալքն ընդ խորհիլն զչարչարանս Քրիստոսի , արիանան ի հանդուրժել չարչարանաց . որպէս ասէ . Եբրայ . Ճբ . ւ . Համբերութիւն ընծայացուք ի պատերազմին որ առաջի կայ մեզ . հայեցուք ի զօրագլուխն հաւատոյ ։ Յառաջ ասէ բեռնաթոռս . երկու ինչ են ինձ , տէր . այսինքն , օրինակ համբերութիւն . և վարձ նորին . և երկոքեանն զօրեղապէս բարբառէն . բան այնմ որ ասէ . (Սաղմ . ձխդ . ւ .) Օրհնեալ Տէր ամենայն իմ , որ ուսոյց զձեռս իմ ի պատերազմ ։ Արդ՝ ուսոյց մեզ համբերութիւն իւրով . քանզի եթէ ի միոյ ածոյ լինիւր չարչարանքն քան , ոչինչ լինէր այնչափ գործառանիւր , որովհետև ոչ տանէին մարդիք հանդարտ միտօք . և հնարս այս օրինակեցաւ ի պիրս . Թագաւոր էր . ։ Ուր ասէ , թէ որդիքն խորայելի հայելով ի ձորաբարձ օձն սղնձի՝ բժշկէին ի թիւնից առաքեալ օձիցն . արդ՝ օձքն այնք նշանակէին զմեզ . որով միտն է բարկութիւնն . որ թէ խածանիցէ զքեզ , հայեաց ի քեզ , որ համբերեցաւ չարչարանաց վասն քոյ ի վերայ խաչին ։ Դարձեալ՝ որպէս մանչս յառաջեաց քան զժողովուրդն , և հերձեաց դահճապետաւ զծովն կարմիր . և արար ճանապարհ դիւրաքայլ . այսպէս և Քրիստոս յառաջեաց դահճապետաւ խաչին ընդ ծով չարչարանացն . ճաղկեցաւ , մխով սպանիեցաւ . բեւեռօք բեւեռեցաւ . նախատանօք յարդեցաւ . ասկայն իբր ի մեռանացուին եղեալ այսոյ ամի , աղաղակէ . հայր , թող սոցա ։

Երկրորդն է համբերութիւնն սրբոց . որոց կեանքն առաջադրի մեզ օրինակ . որով պարտիմք յարմարիլ ի չինուածս հոգևոս . քանզի ունիմք օրինակ հնազանդութիւնէ զարբահամ . համբերութիւնէ զիասահակ . առաքինութիւնէ զյակոբ . ողջախոհութիւնեան՝ զյովսէփ . հեզութիւնեան՝ զմովսէս . քաջութիւնէ զյեսու . բարեբարութիւնէ զսամուէլ . ողորմութիւնեան՝ զդաւիթ . պարկեշտութիւնէ զդանիէլ՝ զկերպարանգութիւնէ զպետրոս սիրոյ՝ զյովհաննէս . ապաշխարութիւնէ զմադդաղենային . և արիութիւնէ զստեփանոս ։

Երրորդն է մեծաճոռնի ածոյին նախատահմանութիւնէ , որ պարտ լինիլ մեծ միխիթարութիւն հաւատացելոյ . քանզի ամ նեղութիւն ներկայիս՝ է իբր ընծել ինչ , զոր բժիշկն երինաւոր , առնէ մանուկն և հաճասարիցին ասոյ իւրաքանչիւր ումեք . վասն որոյ ընդունելի է ՀՀ մեռանդութիւնէ . որպէս ասաց

Տէրն .

Տէր ։ Յով. Ի. ։ ։ Զբաժանէն՝ զոր ես ինձ հայր, ոչ քանիցեմ ինձ ։ Դարձեալ՝ ի՞ւմ նեղութեամբ է իբր զաշխատութիւն յոյժ զիաժադոյն մեր, այսինքն ողորմութեան այ. որ առանձին սիրէ քան զամ մարդ. յորմէ ոչ է օրհնել խորշել. վասն որ ինքն ծուցանէ ի սրոյ յաճախութեան մահուն. ի սա՛ նկատէր դաւթի՝ ընդ անիծանելն ինձ սեմի. ուստի յորժամ աբեսա կամէր առնուլ զվրէժ, ասէ դաւիթ. Թոյլ տուք նմա անիծանել քաս Տրամանագոյ Տէն. Եթէ ուեցէ Տէր զաս ասպանա իմ, և հատուսցէ ինձ բարիս ։

Հ՝ոլորտն է մուածումն օգուտ եթէ. զի որպէս հանդարտ ժեն խայթոցի մեղուայ վասն մեղրին. այսպէս և հալածանաց. քանզի նեւթեն մեղ զմեղս երկնային քաղցրութեանէ ։ Եւ օգուտ այս ցուցանի. Սաղմ. ՃԺԷ. ։ ։ առեալով. շուրջ եղեն զինեւ որպէս մեղուք ։

Ի՝ ինդերորդն է մուածումն մարդկային որպիսութեան. քանզի եմք ի կեանս այս որպէ՞ նաեւելքն ի մէջ ամբոխեալ այեաց ծովու. ուստի հարկ է համբերել զանազանից դառնութեանց. և բազում նեղութեաք մուանել ի նաեւահան դիտաւ ։ Դարձեալ. ի վտանգաւոր ճանապարհս պարտ է տանիլ բազմաց աշխատութեանց. ուստի ասէ Աիրաք. ա. ։ ։ Աինչեւ ի ժամանակ հանդարժեսցէ համբերութիւն. և յետոյ հատուցումն գործարձութեան ։

Ա՝ եցերորդն է մուածումն հանդարժանաց ամբարշտաց. որք վասն անցաւոր հեշտութեանց, մեծութեանէ, և պատուոյ՝ բազում վտանգ համբերեն. որպէս ամբաստանն լինին գինքեանց (խնամա. է. ։) Աչխատ եղաք ի ճանապարհս անօրինութեանէ, և կորառեան, և դնացաք ընդ դժուարինս, Եւ ոսկեբերանն ասէ. համարիս, Եթէ մեղաւորք ոչ աշխատին. արդարեւ ունին գործս աշխատանաց. սակայն ոչ ղգան, զի ոգին չար հեշտացուցանէ զնոսա ի չարն ։

Ո՝ ինեերորդն է մուածումն որպիսութեան այնորիկ՝ որ առնէ զանիրաւութիւնն. քանզի է իբրև զինեցաւոր. վասն որոյ պարտիմք զանհնդիլ նմա, և ոչ բարկանալ. զի ոսկեանէքս. ոչ լինչ զանազանութեանէ է՝ ի մէջ խելագարին, և բարկացելոյն, եթէ ոչ՝ զի միւնն միշտ մոլեգնի. և միւսն յորժամ առժամ մի բարկանայ ։

Ո՝ ինեերորդն է մուածումն խրոց պակասութեանց. քանզի դիւրաւ տանին ոք պակասութեանց այլոց, յորժամ յիշէ զինքսն, զորս պարտին տանիլ այլք. զի ասի. Ա՛ռա կաց. ժԲ. ։ ։ Ա՛յր կարօտեալ՝ ողորմած է ։ Եւ ասէքս ոեւսաք զիմաս թագաւորաց, որք մուսցեալք զոհարութեանս իւրեանց՝ յորժամիցն ի վերայ այլոց, իբր թէ կրեալք ինչն զանիրաւութիւն լինել ։ Եւ օգուտսինաս ասէ. բարկանաս ծառայի քում ընդ վանդակել նորին. բարկացիր և քեզ ինքեան, զի մի՛ մեղանիցիս ։

Ի՝ ննեերորդն է անուս առնել զկրեալ անիրաւութեան. զի որ ոչ կամի լինել բարկացօղ, ոչ պարտ լինիլ և հեռաքրքիր՝ որոնելով թէ զինչ ասէն զինքեանէ. ուստի ասէ անէքս. ոչ է օգուտ ինձ ոեւսանել, կամ լսել. այլ անուս առնել, զի մի բարկասցուք ։

Տ՝ ասներորդն է՝ զկրեալ անիրաւութիւնն իբր զնուազ համարել. քանզի ասկրատէս՝ յորժամ կռփեալ եղեւ, ոչ այլինչ պատասխանեաց, բայց միայն ասէ. դժուարին է՝ զի ոչ գիտէ մարդ, Եթէ յորժամ պարտի եղանել աղաղակսն ի դուխս ։

Ա՝ եասասներորդն է զանցասանել՝ վասն դանազան պատճառաց. այսինքն եթէ ի՞նչ խոցոյ, կամ կինն. կամ բարեկամ. զի արար զորինչ կամեցաւ. կամ թշնամի, զի

զի սրաբ՝ զորինել պարտն էր ։

Երկրորդն է լուծանել զի ՚ի մէջ բանին. Առակ. Ժբ. ։ Ծիմանալն առաքումնայն ցուցանէ զբարկութիւնն Լ–ւ , ասէ մեկնիչն . բնութիւն բարկութեանն է , զի ընդ արտա֊յայտելն զօրանայ . և ընդ թաղա֊ցանելն սկսրանայ . քանզի վշմանի հուպն ծածկեալ յամ կողմանէ ։ Ասասի դրեալ է ՚ի վարս հարանց , թէ հարցեալ եղև հայրն Լ֊ւ֊հակ , թէ վասն է՞ր երկնչին՝ ՚ի բնէն դևքն ։ Պատասխանեաց , թէ յորմէ հետէ եղէ աբեղայ՝ ոչ Լծոյլ եւոս բարկութեանէ եւանել ընդ կոկորդ իմ , եւ դարձեալ՝ զր֊եւալէ ՚ի նոյնն . թէ ոնն եկն առ հայրն աբելէս . և եւոես ինա , զի թաքանէր արիւն . և ընդ հար֊ցանելն , ասաց է բանք ուրուն եղ֊բօր , որ սրսոմեցոյց զնս . այլ ոչ պատասխաննեցի . և դարձաւ բանն ՚ի յարիւն . և ընդ թաքանէլն իմ արտաքս , հանդերձեալ , նաև մեռացայ զանկրատութենէն, և զորս֊մութենն ։ Եւ վասն հնարիս այսորիկ ասէ . Սաղմոս . ՀԸ. ։ . Եղէ պահապան բերանոյ իմոյ , ՚ի հակառակիլ մեղաւորին առա֊ջի իմ ։

Երեքտասաներորդն է խոտորել . որպէս առիւծն զհաջիւն շան ։

Չորեք տասաներորդն է ոչ աղմ֊կիլ ։

Հնգետասաներորդն է մոռացումն վախճանին զի ասէ . Սիրաք . Ղէր. ՟ւ. Յիշեայ զվախճանն , և ի՛ Թշնամաներ ։

Վեցտասաներորդն է մոռացումն իւրոյ տկարութենէ . քանզի ոմանք են այնպիսիք տկարամիտ , մինչ զի անվայելուչ համարին ինքեանց զոչ առնուլն զվրէժ , իբր թէ երևելին անկար գոյ ։

Լսակ ընդդէմ բարկութենէ օտարին կալ լինիլ երեքկին հնար ։ Առաջինն է կակուղ պատասխա֊նատրութենին . զի ասէ . Առակ. ԺԵ. ։ Պատասխանի ողջ՝ ջնջու֊ցանէ զբարկութենէ . և այս է ի՛ ՚ի հոգևոր աբանելեացդ . զի կակուղն մանրեսցէ զխիտան ։ Ասատ ընթերցեալ լինի ՚ի վարս հարանց , թէ յորժամ երիտասարդ հայրն մա֊կարիս ՚ի տեղի ուրեք . և աշա֊կերտ նորա , որ երիտասարդ ասկան֊ինչ յառաջ քան զնա . եւոես ըզ֊քուրին կուռց ։ որ ունէր զգեստ ՚ի ձեռին . և ասէ ցնա . յո՛ երիտաս֊դե՛ ։ Եւ քուրին բարկացեալ՝ եհար զնա յոյժ զին , և եհան կի֊ասման ։ Եւ յետոյ պատահեցաւ նմա հայրն մակարիս , և ասէ . ողջ լեր , աշխատասէր ։ Եւ ասէ քուրին . վասն է՞ր ողջունես զնս այդպէս ։ Եւ ասէ մակարիս . զի ոեսի զքեզ յաշխատանս ։ Եւ ասէ քուրին . և ես ընդ ողջունել քոյ՝ Ժանեայ զքեզ զոլ մեծ Ժառայ ոյ . այլ աբեղայ ոնն չարաչար ողջունեաց զնս . և ես խաստա֊զոյնս հարի զնա ։ Եւ ապա զղջա֊ցեալ քուրին՝ խնդրեաց զԹողու֊թի . և զվիրահատելեալ աբեղայն տարաւ ՚ի տուն իւր , և ինքն իսկ եղև բժիշտն նորա , և աբեղայ ։ Քանզի բարկացեալն է իբրև զկա֊տաղ յեռանդեան . վասն այսորիկ պարտ է հեղուլ ՚ի վերայ զջուր ողբ պատասխանւոյ ։ Դարձեալ՝ զի որպէս ՚ի փքոյ բերանոյ բոր֊բոքի հուր . և ՚ի նոյնոյ բերանոյ ելանէ Թուք , և շիջուցանէ զնա , այսպէս և ՚ի մէջ բերանոյ ելանէ բան քաղցր , և խնամ , ուստի բորբոքի հուր բարկանէ , և շիջա֊նէ . զի ասէ , Սիրաք . Ղէր. ՟ւ. Եթէ փչեացես , իբրև զհուր վառեսցի . և եթէ թքանիցես ՚ի վերայ , շիջցի ։

Երկրորդն է լուծանել . զի ասէ . Առակ. Ղէր. ՟ւ. Ուր պակասեալն փայտ , շիջցի հուրն ։

Երրորդն է բարեխոսութենէն . զի ասէ . Առակ. Ղէր. ՟ւ. Եթէ թշնամին քո քաղցեալ է , հաց տուր նմա , և թէ ծարաւի , ջուր տուր նմա ։ Քանզի գրեալ է ՚ի վարս հարանց , թէ աճապարակ եկիւն առհայրն թէօն , կարծելով

ունել ասէի ։ որ աղօթիւք արթուն
զնոսա անշարժ ծնալ արասցէ՝
զդիշերին ողջոյն ։ իսկ այգուցն եր-
կրպագութիւն այնր տեղւոյ՝ կամ ի-
սրել զանազանն ։ և ծերն ոչ
ետ լծոյլ ։ այլ հրամայեաց տալ
նոցա ուտել ։ և արձակեաց ան-
ջնաս ։ որք տեսեալ զարարեալ-
րութիւն նորա ։ առ ժամայն դար-
ձան առ ած ։ Եւ ծերն ամեն
հրամայեաց երկուց վիշապաց տա-
հել զդուռն նորա ։ զի ոչ ազգակք
գային ։ և գողանայրն գիտաց նորա-
որք եկեալք ։ և տեսեալք զվի-
շապան՝ սպակեան ։ և եղիւն կիսա-
մեռ ։ և հրամայեաց պատրաստել
նոցա զանդան ։ որք զղջացեալք
եղեն ամէն սրբք ։

Եւ գիտելի է ։ զի որք կամին
հանդարտեցուցանել զբարկա-
գեալն , պարտին նկատել յերկու-
իրս ։ այսինքն ՝ ի ժամանակն , և
ի կերպն ։ Ի ժամանակին , զի լաւ
գիտիցուն , յոչինչ օգուտ է յանդի-
մանել յայնմ ժամանակի՝ յորժամ
ծաստացեալ է ի մտաց , զի յայնմ
ժամու ոչ միայն ոչ կարէ զբանս
այլոց ընդունել , այլև հաղիւ կա-
րէ տանիլ ինքեան ։ Եւ յարէ ի
նոյնն , թէ որ ինչ առացեալ լինի
արբեալ մտացն , ուղիղն՝ երեւի
թիւր ։ Իսկ ի կերպն , զի ասէ
անձնէքա . զառաջին բարկութիւնն
ոչ հանդարտիմք հանդարտեցու-
ցանել բանիւք . զի նա է խոտ ,
և մոռանայ . առաւելեալն նախ՝
կերպարանեցայց բարկացեալ իրրև
օձնական ցաւոց նորին . և այսպէս
հանդարտեցին բարկութիւն նորա .
և ապա ի միջ առեալ զբանս
նորա , և հաճեալս . զի
ի քաղցրատուր
բանիցն ցա-
ծայգի ։

Եւ այսքան շատացալ յաղագս բարկութեան
ի խաւս Քն ի ։

ԱՊԱՏԱՐԻ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ.

Յաղագս մոլութեանց ծուլութեան։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ.

Ի ծուլացեալս կատարեցաւ իմաստութեան. Առակ. ՀԴ. 26։ Ըստ դրիդորի, ծուլութիւն ծնանի ի բարկութենէ. զի այնքան աշխատանս հատուցանէ մտացն, զոր զի ոչ ինչ բարւոյ հաճի առնել. քանզի մարդկային հոգին յետ որոյ վերատին ծնանի ի քո՛, զայլի պատառոտաւ ևկատով նորին։ այնինքն, հրամանաւս, և խրատուիլ քո՛ւ, զի նեղէ զառնն, և անձուկ ձանապարհն, որ տանի ի կեանս. այլ յորժամ պաշարէ զնա հուրն բարկութեանն, լուծանի կապս այս, մինչ զի այնուհետեւ ձանձրանայ ի յանձկութենէ ձանապարհին կենաց։ Եւ այս օրինակեցաւ յորդիան իսրայէլի, որք ձանձրացեալք ի տառապանացն ի մոռանային անապատին՝ բարկացեալ ընդդէմ մովսէս, զժուարին իմն թուէր եւքն յեգիպտոսէ. այսպէս և մեզ զիայլ բազում անդամ. քանզի թէպէտ եւ ձանձրանք յեգիպտոսէ, այսինքն, յաշխարհական հնոցատաւարութենանէ՝ տնեղանաք խոստմանցն քաղցրութենէ արքայութեն, և զնեմք զառս ի կապանս իմաստութենէ, այսինքն, քո՛ւէ. յանձին կալեալ պահել զամ հրամանս, և զխրատս նո՛. ապայն քաղցրամ անգամ կասկածք կրիւք զգայութեանց։ Վա՛ այսորիկ զգուշացուցանէ, ասելով. մի՛ ծուլացիս կապանաք։ Ապայնքն, մի՛ ծանրացիս շրջափակիլ կապով պատուիրանացն ա՛յ. զի որպէս հարկաւոր, կամ խոցեալ, թոյլ ասյ կապել զվէրս. այսպէս և մեք զի բանարկեալ ի թիւնէ հնոյ օձին, պարտիմք յանձն առնուլ զկապանս փրկութեան։

Արդ՝ վասն ծուլութեան, է. իրս ունայնելի է։ Նախ՝ թէ զինչ իցէ ծուլութիւն։ Երկրորդ, զգաստութիւն նորին։ Երրորդ, զնեղութիւն նորին։ Չորրորդ, զոտնակոծ նորին։ Հինգերորդ, զգեհենի՝ որք ընդգէմ նորին։ Վեցերորդ, զծուլութիւն կրօնաւորացն։ Եօթներորդ, զանխոհեմ ջերմեռանդութիւն։

ԳԼ. ԱՌԱՋԻՆԵՐՈՐԴ.

Յաղագս սահմանի ծուլութեան։

Ասա Օգոստինոս, ի իրս խորհրդոց, ծուլութիւն է տրտմութիւն, ծնեալ ի չհոգմանէ մտաց։ Եւ կամ՝ ձանձրութիւն, և դառնութեի ոգւոյ, որով չիզձանի հոգևոր գործոցն։ Ընդ՝ ի չհոգմանէ՝ վասն այն ասէ, զի որ

բազում անգամ պատահի ապրուստի ապրելոյ հաճարել. Այսու գանկութեանց մարմնով, յաղագս այնորիկ ասէ. զի ըստ չէրօնիմոսի, ելիէ ծուլացն այլ ոչ ընթեռնուցու. կամ ասէ զաղօթեացն, և կամ զբազեացի յայլ ինչ գործս բարիս, առանց կարծեաց մտանելոյ. ի նա ոչի պատճառ կուելոյ։

Զարձեալ ահաւանիւ պատուհասիւ ապստամբութեան է յանդուգնութեան հոգւոյ, որով հեղգանայ ախտանել զբարին, կամ զախտեալն ձանձրանայ կատարել. Չի որպէս ի ընդել ցլոյն՝ ոտանիք ի ծառոյ ոչ բողբոջին ընդ ծաղիկս. և ոտանիք անհնար թողուն զպտուղս. այսպէս ընդ ցլատանալ սիրոյն ոչ հաւատաձակի ոք ախտանել զբարին, կամ զախտեալն ածել ի յաւարտ։

Զսա ասի ծուլութիւն զանցառնութիւն՝ (զոր պարտ ոք,) ձանձրութիւն աղագաւ. քանզի ձանձրութիւնն է հոգեւոր ինչ տատապարագութիւն, կամ վհատութիւն, որ ածէ զբնութիւն լքանացդ. որպէս ասի. Սաղմ. ՃԺ. ՀԸ. Տքնեցայ անձն իմ առ ի ձանձրանալ ։ Չի որպէս ընդ ննջելն լքանին ամենայն զգայական զօրութիւնքն. այսպէս ընդ ծուլանալն՝ հոգեւորականքն ։ Զարձեալ. ասի հոգեւոր տատապարագութիւն. քանզի ոմք տատապարեալ ի նոյնութեանէ. վասն զի ի յաշխատութեանէ նոյն իրին, և ի յղձութեանէ տատապարանացդ. կայսն է յիւրեանց լացացդն, որք տատապարեալ ի մանանայէն, ելեալ ուռնէր զղջանալ, և զայրնիս հասն. որպէս ասի. Սաղմ. ՃԷ. ԻԸ. Յաւմ կեր յանկութեանց սիրտ նոցա. այսինքն, ի կերակրոյն, որ ուռնէր զնոսա հասն ։

Զն և այլք պատճառք ծուլութեանց. այսինքն երկար անկնալութիւն. աղէտաւորութիւն. ցաւ. և հիւանդութիւն ։

Առաջինն կայսէ ի յիւրաքանչիւր կուսանացդ. որք ընդ յառնել փութացին՝ ներհնծին, և ի քուն մտին։

պէս գինին ոչ խմելով՝ ի հողին՝ և ի ծովին, պատուաշնել զբնական ջերմութիւնն՝ վասն մտանելոյն անդ բնական ծովեցն. և ի քաղցրութիւնն լինի դառն, և թլթռու, այսպէս և մարդկային միտք յորժամ բանայ զինքն ի յանկարդ սէր առեղծուածոց պատուաշնէ զսէր առեղծուածն. իսկ ընդ կրօնաւանելն զսէրն այլ, որով գործէր զմեծամեծս ասունսդ աշխատութեանց, այնուհետև ակամայ վատասկիլ, և տրտմիլ. և որինչ յառաջագոյն էին նմա քաղցր և ախորժ, յետոյ լինին դառն ։

Զ՝ Օգտասիրաց ահաւանել այսպէս. ծուլութիւնն է ձանձրութիւն ներքին բարեացն։ Քանզի յայսմանէ, զի ակարացեալ է զօրութիւնն ի նմա. այսինքն, ախորժելն, որով ներհնծանէ ծուլութիւնն, յատատապարագութիւն ի յատակ զօրութեանց խրոց, և յիշխային օգնականութեանց առ ի կատարել զմեծամեծս զծանուցատուսն է ձանձրութիւն բարեացն՝ ոչ ըստ այնմ որ բարւոյ, այլ ըստ այնմ որ ծանր. քանզի մտաձանձարդ քմայն անախորժ է հայնի, որ առողջին է ախորժելի, և բժտատուլ աչացն առեղծէ լոյսն, որ յատատապարագ է սիրելի ։

Զ՝ կամ այսպէս. ծուլութիւնն է թաղծութիւն ամբոխեալ մտաց վասն ունայնացելոյ իրաց, և կամ վասն գանկութեանէ մտացին ։ Ընդ՝ վասն ունայնացելոյ իրաց՝ նմին իրի ասէ. զի բազում անգամ պատահի թաղծութիւն այն վասն մտահոգանն եղեալ, և կամ այլ ինչ ծանր վնասու. որոյ տրտմութեան ծնանի զկատապաշտութիւն. որպէս յայտնի՝ Իմաստ. Ջդ. ԺԵ. Ոչ ասէ. տատապարեալ ոգով թաղծեալ հայր վաղամեռիկ լինելոյ որդւոյ այսր բնաւ պատահիւ։ Ընդդէմ որոյ ասէ. ՃԹ. Եսայեայ ՀԲ. Ա՛ կամիմ եղբարք՝ եթէ ոգեւոր իցէք վասն ննջեցելոյ, զի մի տրտմիցիք որպէս այլքն՝ որոց ոչ դոյ յոյս ։ Զարձեալ. պատահի վասն կորուստեան ժամանակաւորաց իրաց. յորմէ

Երկրորդն՝ ի ստորին . որ վասն տակեալ ի յաչխատանացն Թաղելոյ զմեռեալն՝ ննջեցաց , և կուրացաւ ։

Երրորդն՝ ի յառաքելոց , որք եղեն ցաւեալք վասն չարչարանացն Տն ։

Չորրորդն՝ ի յեղիսէ . որ հալածեալ էր ի յեզաբէլայ՝ խնդրեաց զմահ անձին իւրում, և ննջեաց ընդ բևեհետաւ ։ Եւ ծանիցէ, զի ծուլութիւն ըստ սեռի իւրում է մեղք մահու չափ . քանզի հակառակ կայ սիրոյն ասլ . որ ուրախութիւն կատարէ զսաղաւոնն ասլ ։ Նաև է գլխաւոր , զի բազում մոլութիւք ծնանին ի սմանէ . որպէս և յաղքի կայդ բացայայտեսցի ։

Գ Լ Բ

Յաղագս Գարշութիւն Ծուլութեան ։

Գբարիս գործել մի՛ ձանձրանայ . Գաղատ. զ. ։ Ընդէս ասէ Խղովքն. Ժբ. ։։ Բանք իմաստնոց իբրև զնիւթան , և իբրև զբեհեզ ոչգիտել ի բարձունս . քանզի որպէս խնձանն փուխտ ծուլանէ զյամրութիւն գրաւոնն . այսպէս իրաւան իմաստնոց՝ զծուլութիւնն մարդկան ։ Եւ գիտելի է, զի ծոյլն աշխատի իբր ներհակ մոլութիւք . քանզի յամր է ի բարին , և արագ ի չարն . այլ բանք իմաստնոց է իբրև զնիւթան ընդդէմ ծուլից փուխտացուցանելով զնոսա ի բարին ։ Նաև են իբրև զբեհեզ ոչգիտել ի բարձունս , յորժամ ըմբռնեալք ոչ թոյլ տան մարդոյ անկանիլ ի չարն ։ Ուստի և առաքեալն յառաջդեալ բանիւս խնդէ զմեզ՝ ասելով . գբարիս գործել մի՛ ձանձրանայք . այսինքն , ծուլութեամբ . վասն զի ծուլութիւնն է գարշելի բաղում կերպիւս ։

Ա ախ՝ վիայութիւք սբ գրոց , որ զանազան կերպիւս խրատէ զմեզ ի բաց մերժել զնա ի մէնջ . զի ոչ ընդունի զմեզ ի ծառայութիւն Աստուծոյ . որպէս ասէ Ղկաս. ժբ. ։։ Ընդէս ասէ Խղովքն. Ժբ. ։։ Բանք իմաստնոց իբրև զնիւթան , և իբրև զբեհեզ ոչգիտել ի բարձունս . քանզի որպէս խնձանն փուխտ ծուլանէ զյամրութիւն գրաւոնն . այսպէս իրաւան իմաստնոց՝ զծուլութիւնն մարդկան ։ Եւ գիտելի է, զի ծոյլն աշխատի իբր ներհակ մոլութիւք . քանզի յամր է ի բարին , և արագ ի չարն . այլ բանք իմաստնոց է իբրև զնիւթան ընդդէմ ծուլից փուխտացուցանելով զնոսա ի բարին ։ Նաև են իբրև զբեհեզ ոչգիտել ի բարձունս , յորժամ ըմբռնեալք ոչ թոյլ տան մարդոյ անկանիլ ի չարն ։ Ուստի և առաքեալն յառաջդեալ բանիւս խնդէ զմեզ՝ ասելով . գբարիս գործել մի՛ ձանձրանայք . այսինքն , ծուլութեամբ . վասն զի ծուլութիւնն է գարշելի բաղում կերպիւս ։

Ա ախ՝ վիայութիւք սբ գրոց , որ զանազան կերպիւս խրատէ զմեզ ի բաց մերժել զնա ի մէնջ . զի ոչ ընդունի զմեզ ի ծառայութիւն Աստուծոյ . որպէս ասէ Ղկաս. ժբ. ։։ Ընդէս ասէ Խղովքն. Ժբ. ։։ Բանք իմաստնոց իբրև զնիւթան , և իբրև զբեհեզ ոչգիտել ի բարձունս . քանզի որպէս խնձանն փուխտ ծուլանէ զյամրութիւն գրաւոնն . այսպէս իրաւան իմաստնոց՝ զծուլութիւնն մարդկան ։ Եւ գիտելի է, զի ծոյլն աշխատի իբր ներհակ մոլութիւք . քանզի յամր է ի բարին , և արագ ի չարն . այլ բանք իմաստնոց է իբրև զնիւթան ընդդէմ ծուլից փուխտացուցանելով զնոսա ի բարին ։ Նաև են իբրև զբեհեզ ոչգիտել ի բարձունս , յորժամ ըմբռնեալք ոչ թոյլ տան մարդոյ անկանիլ ի չարն ։ Ուստի և առաքեալն յառաջդեալ բանիւս խնդէ զմեզ՝ ասելով . գբարիս գործել մի՛ ձանձրանայք . այսինքն , ծուլութեամբ . վասն զի ծուլութիւնն է գարշելի բաղում կերպիւս ։

և ցուրտ , որ ամենևին լքանէ ի բարին . իսկ գաղջն է միջակն , որ ենթադ զերամեռանդութեն . ուր ասէ Տէրնէն , Թէ առաւել կոյս գոյ ի գրոմից , քան ի գաղջից . վասն որոյ և ոչ ուղղէն զինքեանս . և նմին իրի փսխին ի բերանոյ այ , յորժամ բերանով քարոզողաց , որովք խօսի ած , անձամբն ի վճռակկցութեն սրբոց էէ կամ փսխել ասի՝ յորժամ թոյլ առնեալ լինի սահիլ ի վատ թարադոյն . և կամ յորժամ անզգոյ մեռանին ։ Ա յլ ցուրտն դառնապէս զդջանայ . որպես առաքեալ հաստոյանայ այ . որպէս կոյս է . Ղուկասու . ԺԵ. 7. Ըստ ասի. ուրախութեն երկնից վասն միոյ մեղաւորի՝ որ ապաշխարիցէ , քան վասն իննսուն և իննն արդարոց , որոց չկայ պետոյ ապաշխարութեն ։ Զոր մեկնէ դրիգորիոս գայնց արդարոց , որք ծուլութեք կեան . և զմեղաւորէ , որ ջերմեռանդութեամբ ապաշխարէ ։ Քանզի զօրագլուխն առաւել սիրէ զբինեորն , որ կետ փախչելոյն գառնայ անդրէն՝ և զօրեղագոյնս ընկճէ զթշնամին , քան զայն , որ ոչ երբեք փախեաւ , այլ ոչ արար զկաղթութեն ինչ ։ Եւ ա առաւել սիրեցեալ լինի ադարակին, որ կետ փշոյն , և տատասկին առնէ զբազում արդիւնս, քան զայն, որ ոչ զփուշ , և ոչ զտատուշ բերէ ։ Նման այս կոյս է այնու . (Ղուկասու . ԺԹ. 7.) Որ հրամայեաց հատանել զանպտուղ թզենին , Թէ ընդէ՞ր և զերկիրդ խափանէ ։ Եէ . Մատթէոսի . կեր. 28. Հրամայեաց քառնալ զտաղանդն ի ծոյլ ծառայէն ։

Երրորդ , զի կոյժ հաշոյ է առնայի . ըստ այնմ , որ ասէ Յօբ. կեր. 17. Ըստ ուրջ ապատեցեն զնա ուռիք հեղհեղատի ։ Հեղհեղատին՝ որոյ ջուրն փութով շարժաքի , խռովեալ լինի հեշտութի կենցաղոյս , որ ջատով աճապարի ի յոր ունկեալ քն են մեծատունք աշխարհիս այսորիկ որպէս զանապտղաբեր ուռիս . որք շրջապատեն զատանայ՝ առնելով նմա հովանի . և այնու , զի կոխին ուռի , ցուցանեն՝ Թէ օրքան է յիմարութե Թէ այնոցիկ , որք աշխարհականա , և լամազոյնս հանաքրն զինքեանս վասն ոչ առնելոյն զգործ ինչ . որպէս եթէ ասիցէ ուռին ընդ Թզենին , և ընդ ձիթենին , Թէ աղքատականագոյն եմ քան զձեզ՝ վասն զի ոչ առնեմ զպտուղ ։ Եէ Գրիգոր ասէ . հեզատ է մահկանացու կեանս . և ուռիք՝ սիրողք աշխարհ օտարք ի պատուոյ բարեաց , որք այնքան յարին ինեա , որքան առատագոյն հեղու ի նոսա ժանտահամբոյր հեշտութե . սորա են առնկք անկեալք ի զարմից սատանայի . այսինքն ի բազմից . զորմէ ասէ սաղմոսն . առեալ բաբելացւոց՝ ի միջ ուռենեաց կախեցաք զկատակարանս մեր ։ Դարձեալ զի հաճոյ է սատանայի , որպէս յայտ է . Դատաւորաց . ա. 7. Ի յաղթելըն զկն . որ եհատ զծայրս ձեռաց , և ոտից եօթանասուն Թագաւորաց . ապծելով զնոսն Թագաւորացն Տյ փայտաւոր . և նշանակէ զատանայ . որ ծայրատուբս առնէ զձեռս , և զոտս այնոցիկ , որք են վերատեսուչք այլոց , յորժամ առնէ զնոսա ոտկատ ի գործս օգտակարս ։ Դարձեալ . յայտ է . Մատթէոսի . Ժբ. 44. Ի յայսն ալիջ . որ գտեալ զտանէն , յորմէ եկեալ էր , պատրաստէ , և առնէ զեօթն այլեա չարագոյն քան զինքն և մտեալ բնակեաց անդ ։ Եէ . Յօբ. կեր. 16. Աստ զնմանէ ննջել ընդ եղեդամբ , որ է յուռնայն . և նշանակէ զծոյլն . որ է գատարկ ի գործոց . ընդ որով հանգչի սատանայ ։

Չորրորդ , զի կոյժ վերատակար է մարդոյ , այսինքն , զբաղում չար ի վերայ ածելով . և զբա-

Աղտ՝ հունձք են ներկայ կեանս ։ Ի յերթս պարտէ ժողովել զարդիւնս գործոց բարեաց ։ Դարձեալ . հունձք են հոգևոր ուսմունքն . որպէս ասէ . Առակ. Լիբ. 4. Ուսմամբ լցին շտեմարանք , այսինքն ծնեալ պատուականաւս , և գեղեցկադունիս ։ Նոյնպէս ի ներքս ածէ զնեղութիւն . քանզի ծոյլն է քաղցեալ , վասն զի է դատարկագործ , և ունայն , և ասէլով այսպիսի զդայութիւն . ախանջքն քաղցնուն հատբանոյ . տեսանելիքն՝ ունայնութեաց . Հաշակելիքն , և շօշափելիքն՝ հեղգութեաց . ուստի ասէ . Առակ. բան. 25. Ցանկութիւնք սպանանեն զծոյլն . զի ոչ յօժարին ձեռք նոր գործել ինչ ։ Դարձեալ . չարչարի հոգև որ անդադարութեամբ . քանզի օրինակի ծառայիւն հարկ բանալ զնեղ . արդ՝ չարաչար տանջեալ . վասն այն ասէ . զի որ օգտակար բանիւ աշխատի , բարւոք տանջի ։ Դարձեալ . կեանք ծուլին է ձանձրալի . ուստի միշտ է որս մեալ՝ իբր թէ որդունք կրծիցեն զոհրտուս նր . ուստի ասէ . Առակ. լեւ. 20. Որպէս ցեց հանգերձի , և որդն փայտի . այսպէս և տրտմութիւն ճեղակարծ է սրտի ։ Ուստի ասէ անդէնբան . ի վարժուանի բարի սրտիւտութիւն պատրոյն զբաղել մարդիկ , զի մի վասն ծուլութեան կրեսցին զարհուրս ։ Այլև ի ներկս ածէ ծուլութիւն զլսարն մեղացբաս այնմ որ ասի . Առակ. իգ. 30. Անցի ընդ անդաստան ծուլին , և ընդ այգի յիմարին . և ահա ամենայն լի էին տատասխոլ . և ծածկեալ էին փուշք զերեսս նորա . և կործանեալ պատն նր . Քանզի որպէս աշխարհն բուսանի զխոտս , և զանօգուտս , նոյնպէս ոչ քննելի բարւոք մշակիւ , այսպէս նոյնպէս ոչ զբաղեցի մարդն ի յօգտակարս , բուսուցանէ զբազմապատիկ մոլութիւս ։ Ուստի ասէ բեռնատուս . այս է անհնձքն աղտ մայ , ի յերկիր աշխատութեանն մերոյ , և ի յաշխարհ արտի , և մարմնոյ՝

գուժ բարիս բառնալով ի նմանէ . արդ՝ ածէ ի վերայ զչարն պատժոյ , և զչարն մեղաց ։ Եւ չարն պատժոյ է հոգևի . այսինքն , աղքատութիւն . անպտղութիւն . և նեղութիւն ։ Եւ զի ծուլութիւնն ի ներքս ածէ զաղքատութիւն , յայտ է . Առակ. լ. 4. Ոբ ասէ . վ ի ցերոյ ծոյլն ոչ կամեցաւ հերկել , վասն որոյ մուրասցէ յամարայնի , և ոչ տացի նմա ։ Եւ ի. 4. ասէ . Չ՚չքանորութիւն առնէ ձեռն լքեալ՝ և ձեռք ժրոյ պատրաստն զհնծութիւն ։ Եւ ը. 9. Ասէ . մինչ և ցերեկ ննջեա , ով ծոյլ՝ երբ յառնիցես ի քնոյ ասկաւ մի ննջիցես ասկաւ մի ներկիցես . և հասցէ քեզ չքանորութիւնն իբրև զաւրհասդակ . և մուրացկութիւնն իբրև զոյզ զինեալ ։ Եւ ծանի՛ր , զի ի ներկայս աղքատութիւնն է առնէն . և մեղմով հասանի . և ոչ կարի նեղէ . վասն որոյ և բազումք ոչ ընդդիմանան նմա . այլ ի հանդերձեալն լինելի ապատաղինեալ , մինչ զի ոչք կարասցէ կալ ընդդէմ նմին . և նկեասցէ որպէս զաւրհունդակ . յորմէ ոչք կարիցէ փախչիլ ։ Եւ . Խոտվ.ժ.։։. Ասէ . ի ծուլութէ խոնարհեսցին առաստաղք և ի տկարութիւնէ ձեռաց կաթիլացէ տուն ։ Եւ զի ի ներքս ածէ զանտրդութիւն , յայտ է Առակ. Լիբ. ։. Ոբ ասէ . քարիւ կառնելն նաւ քարիւծեացի ծոյլն . և ասէ ներքսան խոհեմսին զարհամարհանս նր ։ Եւ գործելով ասէ . աղբով եղանց քարկծեացի ծոյլն , և ամ որ մերձենայ ի նա , թեթև սրինգէ զձեռս իւր ։ Արդ՝ յայնժամ քարկոծի ծոյլն քարամբ կառնելիւնսա , յորժամ խոտորոյնս յանդիմանի . և յայնժամ աղբով եղանց , յորժամ խոտորեալ անարդի . և յայնժամ թեթևանալն զձեռս իւրեանց , որք մերձենան , յորժամ յանդիմանեսցեն ծանրագիրք քինի ։ Դարձեալ . Առակ. ժ. ։. Ասէ . որ ժողովէ ի հունձս , որդի խնամատուն է , և որ ննջէ յամօթացնէ , է որդի ամօթոյ ։

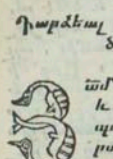
Աղտ՝ հունձք են ներկայ կեանս ։ Ի յերթս պարտէ ժողովել զարդիւնս գործոց բարեաց ։ Դարձեալ . հունձք են հոգևոր ուսմունքն . որպէս ասէ . Առակ. Լիբ. 4. Ուսմամբ լցին շտեմարանք , այսինքն ծնեալ պատուականաւս , և գեղեցկադունիս ։ Նոյնպէս ի ներքս ածէ զնեղութիւն . քանզի ծոյլն է քաղցեալ , վասն զի է դատարկագործ , և ունայն , և ասէլով այսպիսի զդայութիւն . ախանջքն քաղցնուն հատբանոյ . տեսանելիքն՝ ունայնութեաց . Հաշակելիքն , և շօշափելիքն՝ հեղգութեաց . ուստի ասէ . Առակ. բան. 25. Ցանկութիւնք սպանանեն զծոյլն . զի ոչ յօժարին ձեռք նոր գործել ինչ ։ Դարձեալ . չարչարի հոգև որ անդադարութեամբ . քանզի օրինակի ծառայիւն հարկ բանալ զնեղ . արդ՝ չարաչար տանջեալ . վասն այն ասէ . զի որ օգտակար բանիւ աշխատի , բարւոք տանջի ։ Դարձեալ . կեանք ծուլին է ձանձրալի . ուստի միշտ է որսմեալ՝ իբր թէ որդունք կրծիցեն զոհրտուս նր . ուստի ասէ . Առակ. Լիբ. 20. Որպէս ցեց հանգերձի , և որդն փայտի . այսպէս և տրտմութիւն ճեղակարծ է սրտի ։ Ուստի ասէ անդէնբան . ի վարժուանի բարի սրտիւտութիւն պատրոյն զբաղել մարդիկ , զի մի վասն ծուլութեան կրեսցին զարհուրս ։ Այլև ի ներկս ածէ ծուլութիւն զլսարն մեղացբաս այնմ որ ասի . Առակ. իգ. 30. Անցի ընդ անդաստան ծուլին , և ընդ այգի յիմարին . և ահա ամենայն լի էին տատասխոլ . և ծածկեալ էին փուշք զերեսս նորա . և կործանեալ պատն նր . Քանզի որպէս աշխարհն բուսանի զխոտս , և զանօգուտս , նոյնպէս ոչ քննելի բարւոք մշակիւ , այսպէս նոյնպէս ոչ զբաղեցի մարդն ի յօգտակարս , բուսուցանէ զբազմապատիկ մոլութիւս ։ Ուստի ասէ բեռնատուս . այս է անհնձքն աղտ մայ , ի յերկիր աշխատութեանն մերոյ , և ի յաշխարհ արտի , և մարմնոյ՝

նոյ՝ ձեռամբարքն , և անօգուտքն բառանին ՚ըստ ինքեանց . իսկ օգտակարքն , և հարկաւորքն՝ աշխատութիւք ։ Դարձեալ . որպէս Ջուրն ապականի՝ եթէ ոչ շարժեսցի . և դինին՝ եթէ ոչ պարզեսցի մշրոյն . այսպէս և Ծոյլն՝ եթէ ոչ ժրասցի . ուստի ասէ Երեմի. Խոր ։ ։ ։ Ա ասն մուխարս . հանգեաւ մովաբ ի մրուրս իւրում չէ թափեալ յամանէ յամանն . և ոչ գնաց ի գերութիւն . վասն այնորիկ կայր համն նր ի նմին . և հոտ նր ոչ փոխեցաւ ։ Դարձեալ . ի կեանս այս՝ մարդն է իբրև ի մէջ յորձանաց գետոյ , որ ոչ կարէ ինալ և է իբր դնաւորդ ի մէջ նորա . ուր եթէ ոչ ջանասցէ գիմել ի վեր կոյս, փութիթալ ի ստորինս սահեցցի . վասնզի մարդն է յոլնէլ , հակամիտ ի յոլինէն ճեղաց , և սպառիլ , եթէ ոչ նկրտեսցի ընդդէմ . ուստի ասէ բեռնաբառոս. ոչ յառաջանալն ի ձանապարհին կենաց՝ է յետս դառնալ ։ Դարձեալ . մարդն է նման բազմատեր դղեկի . ի մէջ որոց վաստուճն կորուսանէ զբաղորն . այսպէս եթէ ոք իցէ լքեալ հոգւով , մարմինն որ ցանկայ ընդդէմ նորին , օրըստօրէ յաւիտեանակ ինչ ի նմանէ՝ մինչև աբստրեացէ զնա. ուստի ասէ . Առակ.ԻԲ.24. Ձեռք հզօրացդ տիրեսցէ . և որ լքեալն է , ծառայեսցէ հարկաց ։ Դարձեալ . ապիտակ հանդերձն դիւրաւ աղտեղանայ՝ եթէ ոչ բաղում անդամ լուացցի ։ Դարձեալ . որպէս այգին կարօտանայ յառնիլ բազում անգամ, առյնպէս և մարդն . ուստի բեռնաբառոս ի վերոյ բանին , Երգոց.Բ. ։ ։ Ձ առնանակ յառուանելոյ եհաս , ասէ . ո՛վքէ այն պէս հաստանիցէ յինքեանէ զանելորդն , մինչ զի հաստարիցի ոչ ունել ինչ յառնանելոյ . հաստացէք ինձ . զի յառեղեալքն ի վեր բնձիւղին . և փախուցեալքն անդրէն գառնան . չիջեալքն գարձեալ բոլբոջին . և թմրեալքն զարթնուսցեն . ապաւրեմն ոչ է բանական միանգամ յառնանելն , այլ բազում անգամ . եթէ ոչ զանգատասցես , գտանիցես զբաղումն յառնանելն . ո՛ ոք և իցէ . որքան և յառաջնայցես , և զմոլութիւնդ ճռեալս հանարեսցես , ոչ են ճռեալք , թէպէտ երևեսցին ընդ վայր հարեալք . եթէ կամիս , և եթէ ոչ , ի մէջ ասհմանաց քոց բնակիլ չեբառասցին . կարէ նոհաճիլ , այլ ոչ արմատախիլ լինիլ ։ Արդ՝ ի յայտնիսն վնասանգս՝ պահելի է խրատս այս . զի ընդ վերըձիւղին ակզբանց , առաժամայն հատանիցին անհնայ ։ Նման բառնայ Ծուլութիւն՝ զնմ բարի . այսինքն , զբարին բնութիւն . զընորհացն . և զիմաստացն Ջբարին բնութիւն , քանզի վատթարացուցանէ զուշիմութիւնն , և զայլ բնական բարիս . քանզի ամ բնական զօրութիւն զօրանայ չափիւք որ կրթութիւք . և տկարանայ անկիրթ մնալով ։ Դարձեալ . բառնայ զբարիս ընորհացք-քանզի ընորհն հոգւոյն սրբոյ է հուր , որ միշտ գործունեայ , և ոչ դադարի ի առնելոյ՝ եթէ ոչ դադարի և ի գոլոյ . ուստի ի վերոյ բանին, Տն Յհան. Ճգ.24. Ոյ ոչ պիրկ զնս , զանն իմ ոչ պահէ , ասէ դրիգոր. ոչ երբեք սէրն այն է գաւառակ . զի եթէ է , մեծամեծս ներգործէ . և թէ հրաժարի գործել , ոչ է սէր. ուստի ասէ առաքեալն . ընորհն այ՝ որ յիս , ընդունայն ինչ ոչ եղև ։ Իսկ ընդ բառնալ ընորհացն՝ բառնայ և զնմ օգտութիւն առնի կենացս . ուստի ասէ բեռնաբառոս՝ առնանադոյն ճեռասէիր ինձ , ո՛վ դառն մահ՝ զղեկելով ի կենացս , քան ի ստողոց գործոց բարեաց . քանզի կեանք առանց ստողոյ է Ծանլատոյն մահ. այլ կրկին չար սատրատուտ անպտուղ Ծառոյնսոյնքն, տապար , և հուր ։ Դարձեալ . բառնայ և զբարին միաւոր . զի Մատ.Ժա.։ ։ ասի . Ընբայութիւնն երկնից բռնադատի , և բռունք յափշտակեն զնա . ուր ասէ Գրիգոր . մի՛ ոք յամրասցի ի Ճանապարհ

պարտին, զի մի կորուսցէ զոհելն ի յօճևանին. արգարն՝ որ կամի յարժանակել զերկնայինն, զդուռ շասցէ՝ զի մի անցցէ օրն առանց գործոյ։

Գ Լ. Գ.

Դարձեալ Յաղագս գարշելութեանն ծուլութեան։

ՅԱՄ գործս քոյ լեր երագ, և ամ հիւանդութեանդ ոչ պատահեսցի քեզ. Ամի. բար. Ես. 17։ Լսա փիլիսոփային ի գիրս էրկնին, շարժումն ծնանի զչերմութիւն, և ոչ առաջ օգնէ առողջութեան. որպէս յայտ է յաշխատաւորսն. իսկ հանգիստն ընդդէմ սորին՝ ապականէ զչերմութիւնն, և զառաղջութիւնն, այսպէս և հոգևորապէս՝ երագ շարժումն ի գրամանս, և ի խիրատս ածսյինս՝ ծնանի, և աճեցուցանէ զսէրն. և ընդ նմին բառնայ զամ հիւանդութիւնս մեղաց. և այս է զոր ասէ. յամն գործս քոյ լեր երագ։

ԸՆդ. առ երագութիս այս յորդոր ընն զմեզ իբր թէ ամ առնէր, ծուռաձգ ևն. քանզի երկինն, և ամ լուսաւորք յիւրաքանչիւրում աճուր ընթանան յարևելից մինչև յարևմուտս, և դարձեալ դառնան յարևելս հրամանաւն ևն. և ոչ երբէք անգանեն զդինու. որպէս Սաղմ. 6. ասէ. Հրամանն եղ, և ոչ անգանեն. և սակայն վասն աշխատութիւնն իւրեանց՝ ոչ ասելի, թէ վարձատրութիւնն անհնարին. և ոչ վասն հեզութեանն այնպիսի պատ ժոց, որպէս մարդն. վասն այսր իսկ անվախուչէ քրիստոնէին, զի շառաւիղք արեգական գոանիցին պնա ի յանկողնի։ Դարձեալ. հոգևն է յոյժ ներգործող. զի լսա փիլիսոփային ի գիրս հոգևոյ, հոգևն շարժէ, և շարժէ զայլս. և նշանակէ զսէրն, որ միշտ է ի գործուսի ասէ բեռնալուտս հոգևս այս վառէ, և ապառէ զամ. այլ ոչ նէ ղէ։ Դարձեալ. լսա փիլիսոփային բնական իր արտակարգապէս ի տեղւոջէ իւրմէ, շարժի բնա կանապէս անգրկէն ի նոյն. որպէս ծանրն՝ ի վայր. և թեթևն՝ ի լերանցն անդ հանգչին բնականապէս։ Նմանապէս՝ Թռչունք՝ ի բոյն. և գազանք՝ ի յորդս. այլ մարդն ի կեանս այս է արտաքոյ ի տեղւոջէ իւրմէ. որպէս ասէ. Երբայ. գլ. 13. Ոչ ունիմք զքաղաք, որ առ սէն միացոց իցէ, այլ զհանդերձ ձեռն իմնաքրմէք. վասն որոյ ասէ ինձին. գ։։։. վասնեզուգ ը այսոր հետու մնասնել յայն հանգիստն։ Աղ ծոյլքն որքան յերկարին ի կեանս, առաւել յամրանան. որ քանաբար շարժեսն՝ որ է երա գագոյն ի սկիզբն, և յամրագոյն ի վախճանին. այլ ընդդէմ այսմ է բնական շարժումն, որպէս ասէ փիլիսոփային։ Դարձեալ՝ ի բնա կան իրս շարժումն նախկնապար է վասն կատարման, թէ առ ի գոլն, և թէ առ ի բառնը գոլն. քանզի շարժին երկնայինն մարմինք վասն պահպանութեան աւտոյանցս ապա ուրեմն առաւել և պարտի շար ժիլ մարդն վասն բարւոք գոլոյ իւրոյ։ Դարձեալ. ամ առեղծո ած շարժի բնական ձևոմամբ առ այն, առ որ սահմանի՝ թարաւորեցն բնութիւն. այլ մարդն է սահման նեգեալ առ ի հանապազորդ սպա առնութիւն ևն. զի այնու արժա նասցի շնորհաց, և փառաց նորին զի ասէ Եսայի. ԽԶ. 7. Ի փառս իմ ստեղծի, և արարի զնա։ Դարձեալ. ի դիրս շարժման ասէ փիլիսոփան. շարժառարելքն է առ պատշաճ, և կատարեալ քանակ. իսկ շարժումն բաժանման է առ անկատարն. այսպէս բարիքն միշտ շարժին առկատարելութիւն. իսկ չարքն, և ծոյլքն առ անկատա րելութիւն։ Ոչատի ասէ Բեռ նարտոս. հոգին բարեաց՝ աճի ոչ քանակութիւ, այլ առաքինու թիւ, յորմէ նոհանալի հոգին չա բաց։

քաց ։ Դարձեալ՝ ըմբռ փիլիսո֊
փային ի գիրս զպատմեցեր , և
զպալեաց , ջերմն է պատճառ աճ֊
ման . և ցուրտն նուազութեանն ։
Դարձեալ՝ ծոյլն համեմատի անաս
պատ երկրի , ուր ոչ սերմանի .
ի յոր բանականն փուչքն , գազանք,
և սողունք , զայսպես բազմանան
մոլութիքն ի ծոյլն ։ Ոչատ ասէ .
Եսայի . ըզ. 13։ Բուսցի ի տունս
նոցա փուշ , և աղնձ . և եղիցին
յորդք առիւծոց , և հանդիստ
ջորւոյ անաս ։ Ալ ասի Երեմեայ .
ը 8. Երիվի , որ բերէ զփուշ ,
և զտատասկ , անարգ է ։ Դար֊
ձեալ՝ նման է անդարժ ջրոյ . որ ի
հարկէ հոտեալ լինի ։ Դարձեալ՝
նման է ապականեալ օդոյ , որ
դիւրաւ ապականի զմարդն ։

Դարձեալ՝ յորդորէն զմեզ ի
յերագութեի մեր առնել զ .
որք թէպէտ փոքրագոյն ունին
զսիրզքն. սակայն ամենայն հասանին
ի մեծ քանակութիւն. թէպէտ ունին
զբազում ներհակս , այսինքն . զձմե֊
ռան , և զնուազագութեան օդոց .
նաև յիւրաքանչիւր ամ բառնին
ի նոցանէ վաստակքն իւրեանց .
սակայն այսու ամենայնի ոչ գազարին
ի գործոյ իւրեանց . ապաւրեանն
ոչնչ պարտի ծուլանալ՝ կամ յա֊
ճախակի . թէպէտ տեսանիցէ
մինչեւ զգայականութեի բարւոյ . և
կամ թէ ընդդիմանայցէ ինչ նմա .
ասի և Տէրն յորդորէ , ասելով .
Մատ. ը. 28. Հայեցարուք ի շու֊
շանն վայրենի ։ Իսկ ծոյլքն են
նման այնպանային ծառոյ . ըստ֊
ասէ . Յուդա . ւ. 12. Ասբա են
ծառք աշնանայինք կրկնամեռք ։
Արդ՝ այնպանայինք ասէ , զի պարտ
է ունկնել զծառս ի գարնանայինն
եղանակս՝ վասն բարեխառնութեանն
ջերմութեանն . և կրկնամեռք ասէ ,
զի որպէս նոքա կարօտանան կրկին
կենդանական սկզբանց , այսինքն ,
ջերմութեէ , և խոնաւութ . այս֊
պէս և ծոյլքն սիրոյն , և շնոր֊
հաց ։ Դարձեալ՝ ծոյլքն են նման
վայրենի ձիթենւոյ . զորմէ ասէ
Իսիւոորաս , թէ տեսանէ միայն՝
է նման ձիթենւոյ . բայց է դառն ,
և անպտուղ՝ նմանապէս և ծոյլքն
ունին զբանս իբր գեաձս , այլ՝
պարենի են բարութ . զորոց ասի .
2. Տիմոթ. գ. 5. Ընդ֊
բանս գեաձս , և ի զօրութէ անտի
նր ուրացեալք են ։ Իսկ որպէս
եթէ վայրենի ձիթենին պատուա֊
աստիցի ի ձիթենւոջ , հետևեր
արմատոյ նորին , և առնէ զպտուղ՝
այսպէս և ծոյլն եթէ ականատիցի առ֊
նել զգործս բարիս , կոչի ձիթենի .
ոյ ասէ Երեմ. ժա. 16. Ձիթենի
գեղեցկի պտղաբեր կոչեցի զանուն
քոյ ։ Դարձեալ՝ հանճարտի եղե֊
գան վասն դիւբաշարժ գոլոյն ,
որ յամ հողմոց տատասբի . և
վասն ունայնութէ . և վասն դիւր֊
աւ չորանալոյն ։ Դարձեալ՝ գա֊
մաբեալ թզենւոյն , որ անիծաւ
ի Տեառ ։ Դարձեալ ։ վայրենի որ֊
թոց , որ փոխանակ խաղողոյ բեր֊
րէ զդառնահամ ողկոյզս ։

Դարձեալ ։ յորդորէն զմեզ ի
յերագութէի շնահոգ կինդա֊
նէք՝ ինքնութեան մինչեւ ցմեծամեծ
Ոչատ ասի . Աղաչաց . ը. 6.
Երիվ առ մրջիւնն ո՛վ ծոյլ ։ Դի
յոր նպատոն հինկ իրք .

Կամ՝ փոքրութէին , որով յոյժ
անհեղեղալ լինի ծոյլն՝ որ առա֊
քէ ուսանիլ առ այնպիսի փոխա֊
քէ կինդանիս .

Երկրորդ , ժրութէին . այնու֊
որ ասէ . Նայեա ի ճանապարհս
նորա . քանզի բազում անգամ էր֊
թայ , և գառնայ վասն կերակրոյ֊
իակ ծոյլն և ոչ միանգամ ի շաբա֊
թոյն կամի առնուլ զկերակուր
ոգւոյ , որ է բանն ձոյ ։

Երրորդ , կասկն . այնու , որ
ասէ . ոչ ունի զհարկաւիր յոր֊
մէ պատճառսի վասն հեղգանա֊
լոյն , որպէս մարգն ։

Չորրորդ՝ խոհեմութէին . այ֊
նու , որ ասէ . պատրաստէ յա֊
մարայնոյ զկերակուր . այսինքն ,
յորժամ կարէ գտանել ։

Հինգերորդ , զգօրութէին . զի
քեռ֊

քեան նորա լինի ծանրագոյն քան զինքն. ո՛չ, թէ զորհիսի թեւերն ազգայնս հրամայէ Տէր՝ վասն յաճախ. տեսականն կենդանւոյն. սակայն հեղ. դանեամբ լի սանիլ : Ա՛յլև յոր. դորէ մեղուն. որ վասն ինքեան, և վասն այլոց պատրաստէ զհոգ. րիսան. զորմէ ասէ. Սիրաքո՛ ճաս. 3. Վազքիկ է ի թռչունս՝ մեղուն. և ունի զանիզօն քաղցրութեան. այսպէս փոքրիկ է ապաշխարողն վասն կարճատեսութ. թեան. և թէևսոր է՝ վասն կրնայ կի սիրոյն, և ունի զանիզօն քաղց. րութեան՝ վասն կրնէլոյն ի գործս բարիս : Ա՛յլ ծոյն նմանի ջոյ. լասան, որ ունի զձեւս, այլ ո՛չ երբէք կարէ ամբառնալ զինքն ի վեր : Ոչատն ալ գրիգոր. ծոյն ունի զձեւս, այսինքն, զբանս կան բնութէ, այլ ո՛չ կարէ թռչիլ. զի անդիտութեց բանաւոր ներգործութէ : Դարձեալ հեղ. գանայ ժողովել. և թէպէտ զձուս իւր : Դարձեալ ասէ. որպ՛ էն ձեռնէ դառնայ կենդանի թռչուն. այսպէս գործ բարի ջնորհս ջեալ սիրով է կենդանի, և յիր. կինս ամբառնայ : Դարձեալ՝ ծուլութիւն նմանի բնաբեր օձին. որ ընդ խայթելն անդէ զքուն. և ապա նմանէ. որպէս ասէ գրիգոր :

Դ արձեալ. յորդորեն զմեզ ի գրութիւն օրինակքն այրոց. զի ասէ. Սաղմ. ճէ. 16. Վասն տակնագայ ես ի մանկութէ իմմէ : Եւ վասն ժրագրելոս կենդն ասի. Առակ. ղա. 27. զհաց գտասարկու. թէ ոչ եկեր : Եւ առաքեալն. 2. Կոր. Ժա. 23. Ասէ վասն ինքեան. քան զամենեսեան առա. Ջել վաստակեցի : Եւ վասն քնի ասէ. Յօհաննու. ը. 6. Թէ վաստակեալ ի ճանապարհին նստեր ի վերայ աղբերն. ուստի ասէ քեռնարտոս. յիշեմ միշտ զաշխատանս զորս յանձն էառ քե՛ ի քարոզելն. զվաստակելն ի շրջիլն այր և անգր. զքաղցն խպտհելն. զհնգաւեն ի յաղթելն. զարտասուն ի ցաւակցիլն. Նաև յիշէ ոչով զգաման. զնախատինսն. զձուքն, զապտուն. զարհամարհանսն. և զայլս այսպիսեսց. ապաքէ ոչ, խնդրեսցի յինէն ա. րիւն արգարոյն, իբր թէ ես իցեմ հեղեալ յերկիր : Եւ վասն արքունւոյ ճաշոցին ընթերցեալ լինի. Ղուկ. ճ. 39. Թէ գնաց ի լեռնականսն փութապէս : Եւ վասն պարահանաց ասի. Ծննդոց ՃԸ. 6. Վնտեցաւ աբրահամ ի խորանն առ սարրա. և ասէ ցնա. փութա՛, և երեսս գրիւս երիս պղտէ. և ինքն ընծացաւ, և էառ որձ մի. և էառ գպատանին հասուցանել վաղվաղակի. ուր ասէ որոգինէս. Ներն ընծանայ. սարրա՝ փութայ. պատանին վաղ, վազէ. և ոչոք գտանի ծոյլ ի սան իմաստնոյն : Իակ ծոյլն է նման սխալայ. որ փախուցեալ ի պատերազմէն՝ ըմպելոյ զկանէն հեղուսէ. և սպանեալ եղև. Դաձեալ՝ սահուղայ. որ՝ի ժա. մակս պատերազմի հեղուգեալ՝ ի կիր առնուլ ղզէնն, անկաս ի վերայ սրոյն իւրոյ. զի սահուղ՝ ի՛արգմանի չարաչար ի կիրառ. օղ. և նշանակի զծոյլն. որ ոչ զբնական զօրութէն, և ոչ զպար. գևական շնորհն ի կիր առնու ի բարին, այլ ի չնաս իւր. և յոր. ժամ հոգևորական բարեաց պարտ է ջերծուցանել զինքն, սպանա. նէ տարատամուխ : Դարձեալ. նման է. Հոմեռ. ասդ. Ը. 7. Որոյ ընդ նիրհել աղախնոյն՝ մոռին ահաղանքն, և ազանին գնաց, մինչ գեռ ննջէր ի գահոյս յիւրում անկնի. և փոսքեզ ի՛արգմանի այր անօթոց. և նշանակի զծոյլն, որ ե՛ի մեալ բնով և ընդ նիրհել ա. դահնոյն. այսինքն, սպահպանի մասցն ապանեալ լինի ի սատա. նայէ : Դարձեալ՝ նմանի գաղօ. նայ. զոր եգեալ մերձ առ տապա. նակին Տ՛ն, գոյն կորձանեալ. և զգեստեան, և զձեռնն խորտակեալ. ւ՛Թագաւոր. 22. Աղեղունք դաջօնն նշա.

հանակէ զծոյլ կրօնաւորն . որ ուրեք հասեալ զգլուխն . այնինքն , զհոգին մեռեալ . և խորտակեալ զվաճառն . այնինքն , ոչ ունելով զգործս բարիս . քանզի այնպիսին կործանի յերկիր . այնինքն , սատակ ըլ ի յերկրայօթս ։

Գ Լ Դ ։

Յաղագս Ներգործութեան ծուլութեան ։

Ծոյլն կործանէ երկիւղ . Առակ. ծիր. 8։ Որպէս ասէ սեմենքար , մեծ ախտ է՝ որ ինչ հետզհետէ կործնի . քանզի թէպէտ յաւն մոլութիւնս է ախտ . զի ըմբռնի մարդն ի սատանայէ . սակայն անարգագոյն է ծուլութիւնն . յորմէ ասկա մի ժրութիւ կարելր զերծանիլ ։ Ձոյժ պարտի ամենքի զինուորն , զոր ահ պատերազմին միայն՝ ընկնելու յերիվարէն . և այն՝ զի ահն ոչ այլ ինչ է , բայց նկար ինն և պատկեր աշարհութենն . և զի երկիւղն է վասն ապագայ չարին , երկրաւոր յաղթի ի թշնամւոյն՝ որ դեռևս ոչ . վասն այսորիկ ասէ . զծոյլն կործանէ երկիւղ ։

Երդ՝ գիտելի է . զի զբաղում չարիս առնէ ծուլութիւնս ։ Նախ՝ ընկնելս զհոգին . զի ասի . Առակ. Ժե. 13։ Սիրտ բերկրեալ զուարթացուցանէ զերեսս . սրտմուքի սրտի անկանի ոգի ։ Ձի որպէս ընդ պակասիլ շարժողական զօրութեանն անկանի մարդն ։ այսպէս տխրութիւ հոգւոյ , և յուսահատութիւ անկանի յանձնայն բարեաց ,

Երդ , կուբացուցանէ . զի գրեալ է ի վարս հարանց . կամ պանք ասից զհոգին ծուլութիւնն՝ զմեռս ոչ ունել ։

Երդ , խոցէ . զի ասէ Սիրաք. ի. 17. Տրտմութիւնն է ամ խոցուած . քանզի ծոյլն խորհի զամ չարս . ուստի ասէ . Առակ. ի. 17. Պատճառս դնէ ծոյլն , ասելով . առիւծն ունի զնանապարհս . և ի մէջ հրապարակաց սպանանել է զիս ։

Երրորդ . սպանանէ . զի ասէ Սիրաք. ըլը. 19. Ի տրտմութիւ մեռանի մարդ հոգւոյն . և ծածկի ամ զգրութիւն մարմնոյ ։ Եւ ը. 25. Զբազում սպան տրտմութիւն ։

Չ ինգերորդ . չարչարէ՝ զի ասէ Սիրաք. ը. 22. Մի՛ տար տրտմութիւ առանի քում . և մի՛ նեղեր զքեզ . քանզի զհնարմութիւ սրտին է կեանք մարդոյն ։

Վ եցերորդ . ջնասէ , և դատապարտէ . զոր ինչ յայտնէ . Սաստիկ. 26. Ծուռ ոչ ծոյլ . դիտէ իր , թէ հնձելմ՝ ուր ոչ սերմանեցի . և զինչ ասէ . առէք ի դմանէ զքաքարդ , և զծուռ այգ անպտուղ հանէք ի խաւարն արտաքին ։

Օ ճերորդ , առնէ անպտղ . քան զի ոչ է կարելի կատարեալ երկամի , կամ պտղանաւ , այլ միայն ծուլութիւ պատճառանդի ։

Ո իներորդ , խայթէ . զի ասէ . Առակ. Ժե. 19. Ճանապարհ ծուլոյ՝ իբր զցանկ փշոց . բայց ժրացեալ առանց գնելոյ ։ Քանզի ծուլն ծուլին , թէ ամ ճանապարհք են նմա փակեալ ։

Ի ններորդ , յանդգնէ . զի ասի . Առակ. իզ. 16. Խմաստնագոյն երևի ինքեան ծոյլն քան զեօթն այս , որք խօսին դիմբաս . այսինքն , քան կամենեսեան՝ որք գարելի ցուցանեն զծուլութիւնն ։

Տ ասներորդ , աղքատացուցանէ . զի ասի . Առակ. ժ. 4. Գործ ծեռ զգքատութիւ ձեռն լքեալ՝ ուր ասէ մեկնիչն . որ հեղգութիւ կեայ ի կեանս այս , ի հանդերձելին կարօտացի ամ բարեաց ։

Ս ուտասաներորդ . առնէ քնած . զի ասի . Առակ. ժե. 15. Ծուլութիւն ի ներս ածէ զմմրութիւ . և անձն դործատ՝ քաղցիցի ։ Եւ ես. 32. ասէ .

ասէ. Ո՞վ Տէր, մինչև յե՞րբ ննջիցես ։ Եւ իջ. 34. ասէ. Եղիցի իբրև զննջեալ ի մէջ Ծովու. և իբրև զթմրեալ ուղղիչ նաւու, որ կորուսանէ զղեկն ։ Ուր ասէ մեկնիչն. ննջեն ի մէջ Ծովու, որք ի փորձութիւնս ասոյ կենաց հեզգտանան զգուշանալ ի կոհակաց մոլութեանց. և յամրանան ի յուղէ լոյ զնաւն կենաց ։

Ե՛րկրաստանեալորդ. առնէ մուրացիկ. զի ասէ. Աւետ. ի. 4. վասն զի որդոյ Ծոյլն ոչ կամեցաւ հերկիլ. մուրացիկ յանարգին. և ոչինչ տացէ նմա. այսինքն, զի ոչ ուրուք արժանաւորութիւն փրկեցին ։

Ե՛րեքտասանեալորդ, առնէ բղխեալ. զի ասէ Եզեկիէլ. ԺԶ. 49. Այս է անօրէնութիւն սոդոմայ. ամբարտաւանութիւն. լիութիւն հացի. և դատարկութիւն ։ Ուստի ասէ ոսկիբերս պվէտիկան՝ վասն ուրուն աշակերտի իւրոյ. վասն է՞ր եղև շնացող՝ եղիսաբեթս, զի էր դատարկակեաց ։

Ե՛րեքտասանեալորդ. առնէ թմրիլ. զի ասէ. Առակ. իզ. 14. Ոմանք գուռն չքնի ի ծուլութենէ. նոյնպէս և Ծոյլն ի մահիճն իւր ։ Ուր ասէ մեկնիչն. թէ յորժամ զբաւս յորդորական լսելով՝ երկիւղ կամիլ ակամայիւ. այլ չերես քարշի ի աստուածայէ. զի պատճառելով զպատճառս՝ ոչ գայ ի թիւրութիւնէ իւրմէ ։

Ը՛նդհատասանեալորդ, առնէ ուղնայն. զի ասէ գրիգոր՝ ասէ ոմանք ունայն է Ծոյլն, և պատրաստ յորինէ ի կիր առնուցու սատանայ. ուստի օրինակի ունայն բազնեաս ի յոր մտանեն գիւք. ուստի ասէ. Սաղմ. ՁԼՁ. 16. Ցաւս ունին, և ոչ սեսանեն. զսկանջս ունին, և ոչ լսեն. և այլն ։

Վ՛եցտասանեալորդ, առնէ ըզմարդն երկլուս. զի ասէ. Առակ. իբ. 13. Պատճառս դնէ Ծոյլն, և ասէ. առիւծն ունի զՆաւատալարիս ։ Ուր ասէ մեկնիչն. զի զհաւատն՝ զոր ունէր ի միտս, ոչ հաստատական խոստովանիլ արտաքոյ, երկնչի ձեռնարկել ի գործս առաքինութեանց, զի մի՛ գուցէ հին ի շնաւմն Ծանրագոյնս փոքձեսցէ զնա. և կամ իբրազանչիւրոք ի՛բր կատակեցէ ։

Օ՛ծնեւտասանեալորդ. առնէ ոչդէս. զի ասէ փիլիսոփայն. Ճառակայր ի՛ւրոք ի Ծուլեայ փախչի գիտութենէն ։ Ուծնեւտասանեալորդ, առնէ անիծեալ՝ զի ասէ Երեմիա. Իսր. 10. Անիծեալ լիցի որ գործիցէ զգործ Տ՚ն հեղգութեամբ ։

Գ Լ. Ե.

Յաղագս Դատերայ Ծուլութեան ։ Եւ նախ՝ զնոյն բուն ։

Սիրելիդ զարուեցի քան զբարուեցի. Սաղմ. Ծա. 3. Ըստ գրիգորի՝ ի գիրս բարոյականաց, վեցեան տեսակք Ծուլութեան. այսինքն, չարութիւն. յուսահատութիւն ։ Երկչոտութիւն. թմրութիւն. ոխակալութիւն. և տատանութիւն միտաց ։ Որոց բանականութիւնն յայտ է, զի ասէ փիլիսոփայն ի յուխտերորդ գիրս բարոյականաց, թէ ոչինչ կարէ ձեռն յերկայր ի տրտմութենէ, այլ հեռանայ ի տրտմեցուցչէն. և փոխէ զինքն ի յայլն՝ յորս հեշտանայ. որպէս որք ի հոգևոր հեշտութիւնս ոչ կարեն իւնդալ, փոխեն զինքեանս ի մարմնական ։ Արդ՝ ի փոխատատա այս է այսպիսի կարգ՝ ըստ թօմայի. զի նախ՝ փոխէ ի տրտմեցուցչէն. երկրորդ՝ մարմնականք ընդ նոսա ։ Իսկ հոգևոր քարին յորմէ տրտմի մարդն, վասն որոյ և փախչի ի նմանէ. կամ է վախճան յուսալի յորմէ հեռանայ. և ըստ այսմ է յուսահատութիւն. և կամ է հոգևոր քարի կարգաւորեցեալ տա-

վերջին յուսալի վախճանն. և այս տրա-

տրամասոյ յերկուս. զի կամ է հասարակ բարի՝ և գիտակցութիւն վերկուիցն առնելոցուն. և բան այսմ է ծանրութիւն առ հրամանաւ. և կամ է բարձրագոյն և գիտակարին. և այս է բարին որ անկանի ի ներքոյ խորհրդականաց. և բան այսմ է երկչոտութիւն ։ Խակ մարմնական ընդդէմ որումեցուցիչ բարեացն՝ երբեմն լինի ընդդէմ մարդկանց, որք ածեն ի հոգևոր բարիս . և բան այսմ է ոխակալութիւն ։ և երբեմն մարմնոյն ընդ նոյն ինքն հոգևոր բարոյն . և բան այսմ է չարութիւն, ոչ այն չարութիւնն , որ է սեռ ի յաման մեղսն. այլ բան այնմ՝ որ է յատուկ անկարգութիւն մտաց ընդդէմ բարւոյն ։ Խակ բան այնմ որ փոխէ զբնութիւն առ մարմնականն հեշտութիւն, է տատանումն ի յայնորժամն իրս ։ Արդ՝ յետ ասելոյն զանազանութիւն և զանգամանացն մօրինն՝ ասէ զդասերացն նորին ։

Եւ նախ՝ յաղագս Չարութեան ։

Որումէ . ըստ իրս տեսականելի է . նախ՝ թէ զինչ իցէ չարութիւնն Երկրորդ՝ զդասերացէ նորին ։

Ասաւ առաւելոյն ասէրն է բան Օգոստինոսի, թէ չարութիւնն է կամք ներհակելոյ գլխոյ ընկերին ։ Եւ ծնանի ի Ծուլութենէ բան այսմ օրինակի . յորժամ նախատուի որ , բարկանայ՝ և տրտմի . ուստի և լքանի յայնմ գործոյ բարեաց . և նախատուողն իւրում ներհակ գլխոյ ի տրտմ իւրում ։ Եւ գիտելի է , զի է չարութիւն իմն ընդհանրական առ ամ մեղսն, որ է ոտնեղծել , և դառնութիւն մտաց . զորմէ ասէ . Ծննդ. գ. ։ Իբրև հատաս Տէր ամ, եթէ բարձրացան չարիք մարդկան ի վերայ երկրի . և ամ որ խորհէր ի տրտմ իւրում խնամով ի չարիս ։ Է՛ և յատկական , որ է գուսպ նախանձոտ . և այն է գլխոյ Ծուլեին ի չարն ընկերին ։ Եւս է այլ չարութիւնն յատկական , որ է գուսպ Ծուլութիւն . զորմէ այժմ խոսիմք ։

Ասան երկրորդին ասելն է , թէ չարութիւնն բազում կերպիւ է գտանելի ։ Եւս՝ զի ապականել զնմ բարեգործութեան մարդկան . և զի ամ գործք բարիք պատուին լինել ի փառս ամ , և ի չինութիւն ընկերին , չարութիւնն առնէ զայն ի նախատինս , և ի վհատ ընկերին- զի ասէ գրիգոր . են ոմանք , որք վասն այնորիկ ջանան առնել զբարի լինել , զի տոհմացուցանիցին զդործս այլոց . և ոչ իսկ զդործոցն , զորս առնեն , այլ զի զրկեն զայլս ի բարեհամբաւութենէ- քանզի տոհմացուցանելով զբարիս այլոց տոհմացուցանէ զդործս ամ , ընդդէմ այնմ , զոր ասէ Աստուածաշունչ . ։ Գովեցէք զամ ի սրտս ձեր ։

Երկրորդ , զի զրկէ զմարդն ի ապաստանութենէ ամ . զի ասէ գրիգոր . ոչ ընդունի ամենակարօղն զպատասխանութենէ այնորիկ , որոց սիրտն է կաշխանդեալ չարութենէ . վասն այնորիկ ասէ Տէրն . Աստուած ։ ։ Եթէ մատուցանիցես զպատարագն քո ի վերայ սեղանոյն, և անդ յիշեսցես , եթէ եղբայր քո ունիցի ինչ խէթ դէքն, թող զպատարագն քո առաջի սեղանոյն , և երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քում .

Երրորդ , զի միշտ աշխատասանէ զմարդն . զի ասէ գրիգոր . միտք թիւր միշտ է յաշխատանս . զի կամ ոսոնէ զչարիս՝ զի արատցէ . և կամ երկնչի՝ զի ի այլ արատցին նմա զնոյն ։

Չորրորդ . թիւրէ զմարդն . զի ասէ բեռնատոտոս . չարութիւնն է բազմանք չարի . քանզի ամ որ է դժ ընդդէմ ընդդէմ ընկերին, առաջել ջնասէ զինքն . քանզի յոյժ չար է առնել զանիրաւութիւն , քան

Գ Լ. 2։

Յաղագս Յուսահատութեան։

ԴԵՒ յուսահատիցիս ասեն հետոյ ի յաճախս ներողութեան, նախատիցիս ի զրուխ քրտնի։ Ասաղիոս։ 10. Որպէս ասէ առ բրտնոտս, այրուածին հոգւոյն զբրտնոցանէ զմարմինն։ Եւ ոչ թո՛ղ ամբոխել նոցա երկիւղիլ, կամ ցահով։ Քանզի այրուածին հոգւոյն է յուսահատութիւն։ Եւ որպէս ընդ թողուլ հոգւոյն զմարմինն՝ ի հարկէ ապականի, այսպէս ընդ թողուլ զերկիւղն այրուածին զմարմնոյն յուսահատութիւնն ի յոյժ, ի հարկէ անկանի։ Եւ այս է, զոր ասէ, երկիւղ յուսահատութիւն։ Ասէ՝ վասն յուսահատութեան։ Գ. իսու անեռանալի է։ Նախ՝ թէ զինչ իցէ։ Երկիւղ՝ զգաստութեանն նորին։ Երկիւղ՝ գինարբից, որք ընդդէմ նորին։

Վասն առաջինոյն ասելի է, թէ յուսահատութիւնն է խորտակումն յուսոյն զառնելոյ անդրէն ի շնորհս։ Եւ կամ այսպէս, յուսահատութիւնն է ոչ ապաստանել ինձ յարդիւնս իսու, և ոչ յանձնել կարգութիւն նմա։ Եւ այս ասի յուսաւդալ ի սիմոնութեան մեղացն, որպէս և յոյնն ի քառասնեակն առ գնանոյն որպէս առաջինն զինքն սիմոնութեան մեղաւ եմ։ Գնալ, ծնանիլ ի յուսահատել որոմոնութեան, զի ասի։ Ասաղիոս։ Թախծութիւն որոմն անկանի հոգին։ Եւ ի՛ւ։ 22. ասի. Տրտմեալ սիրտն գանգրեցուցանէ զոսկերս։ զի որ որոմն վասն ոչ ունելոյն զայրդիւնս, յուսահատի և ի վայրաւորէ։

Վասն երկրորդին ասելի է, թէ յուսահատութիւնն բազում կիրս կիրսիլէ գործել։ Նախ՝ զի յոյժ անհոգոյ է ան։ զի առ ընդունելոյն, թէ առաւել զայրացոյց յուսահատ, զի ոչ ընդունի զիս, ոչ ինձ ինչ ի նմանէ։ Եւ ոչ ինձ ինչ ի նմանէ, զի ոչ ընդունի զիս

Երկրորդն է մոռացումն՝ մեծ ղօրութեամբ ապաշխարութեան. զի է այնպիսին գնդի, ընդդէմ որոյ ոչ ինչ հոգևոր հիւանդութեանց կարէ ղօրանալ՝ զի ասէ Յովսէդն. Ժ. 4. Եթէ հոգի իշխանին ելցէ ի վերայ քոյ, մի՛ թողուր զտեղի քոյ. այսինքն, եթէ փորձեալ յաղթեսցէ զքեզ առանձին մեղաց ինչ, մի՛ յուսահատիցիս. զի ողջոյնն գարձուցանէ զնեղս մեծամեծս։ Ապատ երանելին Մարտինոս առաջ ցաւոյ և առանձին. եթէ կամ իմիք ունել զձիսնորիս զղջումն, հաւանեիմ և թողութիւն։

Երրորդն է մոռացումն անձանձիկ այնոցիկ, ընդդէմ որոյ Տէրն զողորմութիւն. ապատ ասէ քեռնարատոս. վասն հեղգութեան, որ քարթոզ զքինն, Տէր Յս. ընծայեաւք զինեմ քոյ. լսեալ՝ եթէ ոչ արհամարհիցես զաղքատս. ոչ գարշիցես ի մեղաւորաց. ոչ ի խոտոր վանօղ անաղտիկն. ոչ ի բաղխեալ առաքելոցն մատդաղնացոյն. ոչ ի մաղիծոզ քանանացոյն, ոչ ի համբառնալ ընացուիչն. ոչ ի նուաստ լոյ ի մարթասէրութեն. ոչ ի յոյժ բարեգործ աշակերտին. ոչ ի հալածօղէն աշակերտաց. և ոչ ի յանդգնութեամբ խուշահանեալ. վասն այնորիկ ընծայեամբ զնեղս եկելոց քոյ։

Չորրորդն է քարոզութիւն, և օրինակքն քեզ ի. զի ասէ. ոչ եկի կոչել զարդարս, այլ զմեղաւորս։ Եւ Ղուկ. Ժե. 7. Ուրախութիւն է յերկինս վասն միոյ մեղաւորի՝ որ ապաշխարիցէ. Եւ վասն անառակ որդւոյն ասէ, եթէ միւնդեռ հեռագոյն էր, տեսեալ զնա հայրն և գթացաւ. յարեաւ, և ընծայեաւ ընդառաջ. և անկաւ ղպատանացաւ նորա, և համբուրեաց զնա։

Հինգերորդն է, զի յոյժ հաճոյ է նմա գարձն մեղաւորաց. զի որպէս իշխան որ ուրախանայ՝ յոր ժամ վերատին առանձայ զկորուսեալ ժառանգութիւնն իւր. այսպէս Տէրն՝ ի գարձ մեղաւորաց ուրախանալ հաճոյ է նմա, քան մարդկան. զի Ծայրագոյն բարին՝ առնին առ զլարն։

Գ Լ. Է.

Յաղագս երկչոտութեանց։

Թէ՛ լինիլ երկչոտ. Սրբոյ. է. 9. Բնեռնարատս ասէ, Թէ որպէս սրբոյ, և ընտրելոց նէ ղութիւն գործէ զհամբերութիւն. համբերութիւնն՝ զհանդէս. հանդէսն՝ զյոյս. յոյսն ոչ երբէք ամաչեցուցանէ. այսպէս դատապարտելոցն, և անաւորգնդելոցն նեղութիւն ծնանի զերկչոտութիւն. երկչոտութիւնն՝ զամբոխումն մտաց՝ և ամբոխումն զդատաստանութիւն. և նա՝ զյանխոնարհ նախանձ մահն։ Վասն այնորիկ ասէ խնամատուն. մի՛ լինիր երկչոտ։ Աղբ՝ զերկչոտութիւն. քրիստս տեսանելի է։ Եսայ՝ Թէ զինչ ինչ է։ Երկմտիլ, զդատարկութիւն նորին։

Վասն առաջնոյն ասելի է, Թէ երկչոտութիւն է՝ ի ձանձրութիւն նեղչտակաց կասկածելի անկումն բնկերել սրտին. զի ասէ գրիգոր. ամենեք ընդ զարհուրելին՝ ի ժամանակսն նեղչտակաց՝ ի բաց ընկրկեսցեն զերկիւղն՝ յանխնդրանսն սրտոյ նեղչտեալքն դատաստանին Ես Ծնանիլ սա՝ ի մարգկային՝ և ի յաշխարհական երկիւղէն, և ի մարմնականն՝ և յաշխարհական սրտոյն. զի որոյ իշխիլ զիշատակս նեղչտեալս, առաջագոյնս երկնչի ի բանահանեալ. և միշտ երկնչի ի առաջելոյ։

Վասն երկչոտիդն ասելի է, Թէ երկչոտութիւնն բաղում կերպ սիւս ցուցանի գարշելի։ Զայս՝ զի ոչ ապատատանի ձեռնարկել ի բարին. և վասն այնորիկ ոչ անհնդ. և կամ ի սկսեալսն կասի։ Եւ զի-

գիտելի է լատ բեռնատուտսն , զի . գ· են , որք արգելուն զմարդն ի բարւոյն ։

Առաջինն է , առելի հատարձա- կիլն քան զկարն իւր ։

Երկրորդն է ընդդէմ նորին՝ երկնամտութիւն , յորժամ երկնի- լն ձեռնամուխ լինել ի կարելիսն ։

Երրորդն է թեթեւամտուԹի այնպիսի , որք յամ հողմոց տար- բերին . այսինքն , այժմ հաճոյ է նմա առնել զայս ինչ , և ապա մի յետոյ ։ Արդ՝ ընդդէմ ա- ռաջնոյն պարտ է գնել զխոհեմու- Թիւն յաւելի ակաթութիւն իւրոյ . ընդդէմ երկրորդին՝ զաստատամտութիւն ամ- այնն կարողութիւնն . ընդդէմ եր- րորդին՝ զնորատես ծերոյ . զի մի ապերախտ՝ և օտար ուսմամբ զար- տուղի ընթանայցէ ։

Երկրորդ , զի է յոյժ խոտելի . զի ասէ . Առակ. Ժբ. ։։. Որ պատարկէ , և խօթասիրտ , է՛ անդամանելի . իբր Թէ կարօտանայ լաւագոյն մտացն մարդոյն . այ- սինքն , արտին ։ Չի լատ փիլիս- փայիսն , սիրտն է սկիզբն ջերմու- Թեան , և զօրութեան կենդանւոյն . և ասմ կենդանին՝ որ ունի զարիւն , ունի և զսիրտ . յորոց յամենեցունց երեւի զրկեալ՝ երկչոտն ։ Գար- ձեալ . զի է նման այնմ զինուորի, որ զարհուրեալ անկանի միայն ի ձայնէ փողոյն յառաջ քան զին- ամարիլն ի պատերազմ . վա՛ որոյ արգելանին երԹալ ի պատերազմ երկչոտքն , և վատասիրտքն , զի մի զանգիտեցուսցեն զսիրտս եղ- բարց իւրեանց որպէս յայտ է. ։։. Օրինաց. Ի. ։. Այսպիսի երկչոտ էր ոմն , որ հրամանաւն ասէ՝ ով կարծեր զինքն՝ փրկիլ ի լեառն ։ և ապերախտ , որ հրամանաւ Տ՛ն միշտ գնաց երԹայր ի վերայ Ծովուն՝ ոտեւաւ զհողմն սաստիկ՝ երկեաւ ։ Եւ այլք առաքեալքն , որք Թո- ղին զՏ՛ն , և փախեան ։ Ընդդէմ այսպիսեացս ասէ Սաղմ. Խբ. ։. Տէր լոյս իմ , և կեանք իմ. և եսյաւմ՝ ոչ՝ երկեայց ։

Գ Լ Ը

Յաղագս Թմրութեան ։

Տանջեցեր զնոսս . և նոքա ոչ ցաւեցան. Երեմիա. ։. Ըստ միլիտոփայնին, զոյ- ութիւն և չարժուն՝ են առտոյ նշան կենդանու- Թեան . և որք ոչ զգան՝ և չարժին , ոչ ասին շնչաւոր կենդանի . այն- պէս և հոգին՝ որ ոչ զգայ՝ և չար- ժի առտոյ ։ արտի , ոչ կեայ հոգ- և որապէս . լատ այսմ օրինակի է՝ որ Թմրեալ առ հրամանս այ ։ Քանզի Թմրութիւնն է անզգայա- նութիւն ի հոգևորն զգակատա- նէ , և օգտութեան . որով բմբռնի որ իբր կապեալ , կամ Թմրեալ՝ զի մի զգուշանայի , կամ արտացէ զորինչ պարտի ։ Եւ այս է՝ զոր ասէ . տանջեցեր զնոսս , և ոչ ցաւեցան ։ Արդ՝ ցուցանի գարշելի սորա յերկուց ։

Ա նախ՝ յայնմանէ . զի ոչ ցաւի . և ոչ զգայ . քանզի պարտին իւրացանելիւրոյ ցաւիլ վասն մե- ղաց . զի մեղութիւնն կորուսանէ զամ բարի պտուղ հոգւոյն . որում և ցաւի մշտնջն վասն չեղաւոյ ան- դաստանաց , և այգեստանաց. որ- պէս ասէ Յովէլ ։։. Ողբացէք մշակք՝ ի վերայ ցորենոյ, և գար- ւոյ . զի կորեան կուԹք յագուստ- կէ ։ Այսպէս գտանի՛ , և արք իւր՝ սեռեալ , Թէ տմարդկայնին այ- բեալեր զբաղաքն , և զամ ինչ , ագռնին ։

Երկրորդ , վասն անձամտելոյն յայ- զի որպէս պարտի ցաւիլ Թա- գաւորին՝ եԹէ Թողեալ լինի՝ ի Թա- գաւորէն . այսպէս և առանձել հոգին՝ յորժամ որոշի յայ . զի ասէ վասն այսպիսոյ գաստապարտեալ հոգւոյն՝ Ովսէ. Ը. ։. Նա ոչ է իմ կին. և ես ոչ եմ այր նորա։ Գար- ձեալ . որպէս ցաւի այրին վասն մահառան սիրածնի որդւոյն. այսպէս և հոգին՝ վասն կորուսանելոյն զաձ-

պրպէս առէ Երեմիա . ՚ի ։ ։ . Ա՛ռա քեզ սուգ մեռելոյ . այսինքն , վասն սակաւաթուելոյն գալոցիկ զբարիս . ասասի առէ Սաղմ. ՚ի ։ ։ . Տկարացաւ յաղքատութենէ զօրութիւն իմ ։ Զարձեալ . վասն կորուսանելոյն զյաւիտենական ժառանգութենին . յորոյ օրինակ էլաց եղեալ ընդ կորուսանելն զօրհնութիւնն ։ Եւ գիտելի է , դի պատրաստիլ զամենեցունց թշնամեաց մերոց՝ զանձնդատութիւն մեռանելոց աշխարհիս . եւ զպատիժս գառապարտեցելոցն ։

ԳԼ. ԹԻ.

ՅԱՂՈՂԱՑ ՈՒսանելութենէ ։

Արդ՝ ոմն է անկարգ մեռեալ թաղուցեալ գառնութենէ ։ Եւ բաւ այսմ ծնանի ՚ի ծուլութենէ ։ Կամ ծնանի ՚ի բարկութենէն . քանզի ոմն է հնացեալ բարկութենէ ։ Եւ գարշելութենէ առաջ յայտ է բազում կերպիւ . զի առէ քաւութեան . որքան ոմն ինոյ ՚ի սիրոյն , ոչ կարելոք ուներ զինքնագատութենէ ուղիղ ընտրութենէ . և ոչ զինակատուին հաճելոյ խոկմանն . և ոչ զիսոհեմ խրատուն . ոչ ելոք մտանակից կենդանոյ . ոչ պատճող արդարութեանն . և ոչ ընդունակ հոգեւոր և Հնմարիտ լուսոյն ։ Եւ զայլս գարշելութենէս առաջ իմանալոցն ։

ԳԼ. Ա.

ՅԱՂՈՂԱՑ տաղտկանաց մեռելոյ ։

Նոյ տաղտկանալ ՚ի Հնանդարտին սրտի իւրոյ . Ելոյծ . ԺԷ. 17 ։ Որպէս առէ Գրիգոր . արարեալ է մարդկային հոգին՝ միայն առ ՚ի տենչալոյն այլ . իսկ Հնմ որ է այլոյ քան զնա , փոքրագոյն է . և ոչ է քաւական նմա՝ որ ինչ ոչ է Հնա . և յայտանէ է՝ զի ծոյլն , և թմրեալն ՚ի պատուիրանս այլ՝ այլոյ և անդր Հնասցուի . և յիւրացանչիւրոյ իրէ տաղտկացեալ ՚ի քաց մերժի ։ Ասաս առ. Երգ. ։ ։ . 6. Պատառեա ինձ՝ զըր սիրեաց անձն իմ ։ Եւ զինէ առէ . մի՛ գուցէ սկսայց տատնել . այսինքն , զհնս այլոյ իրաց ։ Արդ՝ տատանումն մեռոյ է զբաղումն սիրոյն առ ոչ արժանաւորս ։ Եւ է՝ առ գարշելի բազում կերպիւ . քանզի ՚ի Հնանապարհին թողեալ զլոյս՝ հետեւի խաւարին . և ՚ի ցրտութենէն՝ թողեալ զարեգական , երթայ առ առուձերն . թողեալ զուղիղ Հնանապարհն՝ երթայ զարտուղին . և թողեալ զՀնմատուէնն՝ հետեւի մոլորութենէդ ։ Քանզի յորժամ զանցառնէ մարդն զիսոհմանեալն Հնմային , սիրով առեալ Հնակառոյց տատանի , և սխալի . յորոյ օրինակ առ ։ ։ . Թագաւորիդ . ։ ։ . Թէ գաւիթ , և արքն որք ընդ նմա՝ երկեալք ՚ի կիւրայ , այսր և անդր տատանէին ։ Կիւրայ՝ Թագաւորեալն վերատեսչական ինքնեանց . այսինքն , խոհմանն առ Հնմ . յորմէ երթէ երանելոք , տատանի . զի առէ ոսկերքանն՝ որ տեղեկմամբ երկնայնոցն ըմբռնի , ոչ բնական մերժ հաւատոյ ։ Արդ՝ բաց ՚ի գաւերտոյ յայտգանէ զնան և զոյլս գառնութենէ Հնմ . այսինքն , զդաղութենէ . զմեղկութենէ . զքնաւորութենէ . զդատարկութենէ . զյաւազաւութենէ . զհետգութենէ . զանհոգութենէ , զանհոգութենէն . զաղքատութենէն . զառատաձեռնութենէն . զանհոգութենէ , զառատանալ . և զհանճարեղութենէ հինանոյ . զորոյ հատմանատաբար արտայայտութիւնք ։

ԳԼ ԽԱՆ

Յաղագս Գաղջութեանն ։

Ասան զի գաղջ ես, փսխեցից ցքեզ զքեզ ։ Տեսիլ ։ Ի. 16։ Ջերմնիմնս ասէ ։ որպէս ոչ կարի զմահ մեղաւորին, այլ զդառնալն ։ այս պէս ասէ զգաղջն ։ զի տաղտկացուցանեն զնա ։ վասն որոյ և փսխէ զնոսա ։ որպէս ասէ յառաջ հզօրագոյն բանիդ ։ վասն զի գաղջ ես, փսխեցից զքեզ ։

Ապ՝ գաղջութիւն է պակասութիւն, և կասկած ջերմեռանդութեանն առ ի կատարումն օրհնելոյ իրին ։ Եւ է՝ ոա գարշելի բաղձամ կերպիւ ։

Ասի՝ զի պատճառէ զտաղտկացուցանէն ի յինէ ։ վասն որոյ և փսխէ ի նմանէ ։ այսինքն, յորժամ թոյլ առնեալ լինի սարիլ ի յառէգոյնս ։ և կամ անգիտէ մեռանիլ ։

Անկարդ ։ զի լինի սիրեցեալ ի աստուածոյէ, զի տայ նմա զկրօտահութիւն փորձելոյ ։ զի որպէս ի որոյտս պաղատալոյ իշանանէն Ճանճը ։ և ոչ յեռանգեանն ։ այսպէս և ի գաղջս հաւատոյն փորձութիւնքս առաստայի ։

Անդորդ, առնէ զմարդն անկարգ քանզի գաղջքն թեպէտ և զբնեղք իցեն մարմնով, բայց ոչ կան յանձն առնուլ զկրօտ մահն ապաշխարութեան՝ զոր առնէ պատահաւ ոք ջերմեռանդ ։

Ընդդէմ, զի է պատճառ ոչ առնելոյ զոր խնդրեմք ։ ոստի ասէ օգուտնիոս ։ պահէ քեզ ասի՝ զոր առաքեալն ոչ կարի տալ, զի գու ուսցիս առ մեծամեծս պնդիլ մեծագոյն առնելոյն ։

Խնգերորդ ։ զի թեպէտ և միշտ մարմնի, այլ ոչ երբեք յաղթեն ։ վասն որոյ ոչ հասանի ի բարձրագոյն խոստումն յաղթութեան այնորիկ ։ զորմէ ասէ ։ Տեսիլ ։ Յաղթողին տայց ուտել ի ծառոյն կենացդ որ ի դրախտին աց ։

Ունկերորդ ։ զի է որպէս ընթացող ։ զորմէ ասէ ։ Թէ այնքան առնէ ժամս՝ որքան առասն ։ այլ ոչ ունի անդ շնորհաւ ոչ զվարձս ։

Ընդդէմերորդ ։ զի է որպէս միշտ ներմանող և զոչ ինչ հնձող ։ զի ոչ ժամանէ ի խաղաղութիւն հոգւոյ իւրոյ ։ Եւ բնեռնարտաս ասէ ։ յորժ ձեռասկար է գաղջութիւն ։ և մերձ ի մահ ։ զի որպէս գրասան պակասի ծանր բեռամբ ։ և ելոյն ընդ լծովն ։ այսպէս և որոյ պակասեալ է հոգևորական ուրախութիւնն ։ և ածխեալ որոմնութիւնն ։ որոյ ասկաւ է զղջումն ։ ընչահարական է խորհուրդն ։ գաղջ կենցաղավարութիւն ։ անջերմեռանդ՝ հնազանդութիւն ։ անխոհեմական՝ բանքն ։ անմտադիր՝ աղօթքն ։ անօգուտ՝ ընթերցմունք ։ զորմէ հաճիւ յետս ընկրկիլ գեհենական ։ բռնեմք առնձահարել ամենից՝ ուրուրքն ընդդիմանալ բանականութիւն ։ և խրատուս ։ Դարձեալ ։ գաղջութիւնն է կարի իսկ ջնասակար թմրութեան հոգւոյ ։ զի գաղջն զդաստարկ բանս, և զջնասակարս մտածմունս ոչ առնանէ ։ զորոյ՝ եթէ հանկարծ մեռաք, առաժամայն զարհուրեալ երթ ի տարտեղեաց ։ Դարձեալ ։ գաղջութիւնն է ակարութիւն հոգւոյն, որ զսկսեալ ջնասակարսն ոչ թոյլ տայ կատարել ։ այլ բռնադատէ կասել ։ և կամ ի յառաջինն չարիան անկարգարար ի կիրս դառնալ ։ ուստի ասէ բնեռնարտաս ։ ի գրեանս Տն երեք են վտանգ ։ այսինքն, մատնողութիւն ։ երկչոտութիւն և հեղգութիւն ։ Մատնող է ն, որք ի նեղեալս ներմանեն զդատաստանս Քրիստոսի, և անուցանեն զդատաստանակցութիւն ։ և կամ նեղեալս զմերժութիւն ։ Երկչոտք են, որք երկուցեալ փախչին ի յամենեցուն Տն. այլ փախստականն ընկինեսս զինքն ի ձեռս՝ և ի սուրս թշնամեացն ։ Եւ թէ ոք ոչ փախչուցու ի յամ-

բոյնէն , և ոչ մատնեսցէ . այլ է յոյժ , զինչ է նման անդ : Յօրինակ ընդդէմ այսմ դաղջութեանէ հրամայէ՝ եթէ ոչ ջերմն գնել զիայսն ա- ռաքելոցն ի խմբութեան սեղանոյն. որով ցուցանի , եթէ ամէ պարտուն լինիլ ջերմացեալ հրոյ սիրոյ , և ջերմեռանդութեան :

Գ Լ Ւ Ժ Բ .

Յաղագս սիրելութեանէ .

Ա յր է սիրել՝ և լքեալ, նոր- բայր է նա այնորիկ՝ որ ժանեռագուշանել զգործս իւր . Ա՛ռաք. ԺԸ. 6: Որ- պէս ասէ սիրելին . որ զսկսեալ գործն՝ քաջացեալ ոչ աւար- տէ , և ոչ կատարէ վասն հեղգա- նալոյն , նմանի ձկնկին անէծքին . ուստի այնպիսին ջնաւակար է՝ որ ոչ կամի ընդ դիմի հարկանիլ ի մէջ- մէոյն , որպէս այն՝ որ արձակի ի վերայ ձնկաւուն , զի հատանի կա- մայ ի շնամէոյն : Իսկ առաքեալն հատաւարարապէս զսուժելիս առնէ զկամակիցս գործոցն՝ ասելով . ոչ միայն որք գայնպիսիս առնեն , այլև որք կամակից լինին գործո- զացն , արժանի են մահու : Վասն այնորիկ ասէ . որ է սիրել, և լքեալ, երբայրն է այնորիկ :

Ա յր՝ սիրելութիւն՝ որպէս ասա- ւաքեալ լինի՝ է ոչ տանիլ խա- տագոյն իրաց : Չի ասէ փիլիքսե- փոյն . կակուղ է , որ ասէ տեղի խաւսի . ուստի սիրել է , որ ոչ տանի խաղրուքեանց . և ոչ ձեռ- ձարկել ի բարձրագոյնս , և ի դժուարինս , այլ փախչի՝ և տայ տեղի իւրաքանչիւր ներհակի: Եւ ցուցանի սա գարշելի՝ բազում կերպիւ :

Ա սա՝ ներհակաւ իւրով , որ է քաջութիւն . որ հաստատուն անդրամանդի . զորմէ ասէ խղիտո- րոս , թէ է քար փոքրիկ՝ և պա- տուական՝ զերկաթի ուժգնագոյ զդոյնս , և փայլուն որպէս զաստղ, որ ոչ ինչ խիտաւ նիւթոյ առն- դի . ոչ երկաթոյ , ոչ քարի . և ոչ ջերմանալոյ ի հրոյ . այսպիսի է և առաքինին ընդդէմ սիրելութեանդ . որպէս ասի՝ Եղկիէլ. Ի. 9. Եւ ա- զերբաս քո իբրև զանդամանդ , և իբրև ղպայլաթաղ : Իսկ սիրելին է որպէս զմեռ առաջի հրոյ՝ յոր Սաղմ. ԽԱ. 1: Դարձեալ : քաջին է որպէս զոսկի , որ գնդեղիանայ ի բոլոր . իսկ սիրելին՝ որպէս զկա- պար . որ Ծախեալ ի հրոյ՝ ոչն չանայ ընդ ծխոյն . որպէս ասէ . Խռնաւո. Ի. 6. Իբրև զոսկի ի բոլո բննեալ զնոսա : Ա՛յլ վասն սիրե- կացն ասէ Եղեկի. իբ. 18. Սրբա- ամենեքեան ինձ որպէս զդանադ, և զհաւատար : Դարձեալ . արիւնէ որպէս զկարծր և զմանրաւր հատ ցորենոյ . որ Թաւրիւզն Թօխաւոյ ի յարդէն . իսկ սիրելին ոչ զյարդ մաներն ընդ կաճեռասլիս. և ի հող մոյն արտահոսէ . ուստի ասէ . Եբեմիա. Իգ. 13. Չինչ է յարդն առ ցորենով՝ ասէ Տ՚ : Դարձեալ . արիւն է որպէս զվէմ , որ ոչ եր- բեք շարժի յորձանաց ուղիղ, այլ և առաւել հարկանէ , և անդր քան զինքն սիրժէ զնոսաւսիկ սիրելին է իբրև զառաքելոցն հող. որ տրտունջեցաւ Ծախի ի յընթացս ջուրց . որպէս ասէ Յօբ. Ժգ. 19. Ողողեացին ջուրք զմանանէլութեի հաղոյ :

Ա րիւրատ . յայտ է գարշելիքն սիրելութեանն վասն բազում ա- նիծանացն սմ . որպէս յայտ է . 2 . Օրինաց. իբ. 16. Գիրգն որ ի քեզ , և փսխուհն յոյժ , որոյ ոչ իցէ ոսին իւրոյ առեալ զիծորձ գնալոյ ի վերայ երկիր, վ՚ն փսխե- կուիցէ իւրոյ , և դժդուհեսցէ յա- րամնեսցէ վասն մոյ ուսուելոյ , և դասուելոյ իւրոյ , զոր խորհիցէ , և կերիցէ :

Ա րիւրատ , զի այնպիսին է հաստ սառամանեայ . զի է իբրև զիմե- ւորաւոյ անկոչին , յորոյ վերայ ըն- կողմնեալ հանդչի : Սա առնէ ի ո- ղուլ զբնութեանէ այնն ասէ , և ի-

քեալ զչնուտ հոմանուայն առաքանայիւ առաքի օրինակեցաւ հրեշտակն , որք առաջացան յանապատին , և ուչ կա- ցեցան երթալ զչնուտ այլ , այլ դա- ձալ ընդ իշխանութիւնք փոյրաէանի , ասելով . չահ էր մեզ՝ թէ մեռանել հաւք քեզիպտոս , յորժամ նստէաք առկառապաց միսրաէնեն ։

Եւ զիւսէլ է . զի կրկին է մեղ կութիւն . այսինքն , հեղգու- թիւն . և մարթհանան աղէտին ։ Չա- ռաջինն ունէր հեղի առ որգիան քեր . վասն որոյ և կորեաւ ընդ նոսին . և ի նչան մեղկութիւն այ- սորիկ վասնաւալ էին աչք հեղեալ . և ուչ կարէր տեսանել ։ Ուստի ասէ բեռնաւորաս . վասնաւեալս՝ թէ կրկին է պատճառ . այսինքն , բարկութիւն . և մեղկաղէտ լինիլն ։ Սա թուլացուցանէ զզօրութիւնս իրաւանց . և նա չանկարծօրէն՝ և առանց ընտրութիւն տոյ զվճիռն . քառնդի բարկութ պղտորեալ աչքն՝ զճշմ ինչ տեսանելոյ նկատէ . և հեռացեալ մեղկութիւն աղէտիս ըմ- բռնեալ ոգին՝ զուղիղն ուչ նչմարէ . նա պատժէ՝ յորս պարտ է խնայ- նել . և սա խնայէ ի պատժելիսն ։ Եւ զերկրորդն ունէր ադամ ընդ ևայի յատեալն ի պտղոյն . և սա զամն ընդ հաւանիլն կանանց ի պաշտօն կոչին ։

Գ Լ. ԽԳ.

Յաղագս քնափութեանն ։

Պի՛ սիրեր զքուն , զի մի՛ չքաւորութիւն նեղեսցէ զքեզ . Առակ. ի. ։ ։. Որպէս ասէ ոսկեբե- րանն , երեք են զօ- րաւորագոյն կիրք մարմնոյն . ա- ռաջինն է կերակրոյ , և ըմպելւոյ. երկրորդն վաճառութիւն . և եր- րորդն՝ քնոյն , վասն այսորիկ ուչ խիճք կրեն յաղթութիւն այնպէս սր- քէ զմարմինն , որպէս պարկեշտա- նալն ի ուրացանէ . այսինքն զի լ- նիցի մարդն պարկեշտ . ոչքախտ և հսկող . և ոչինչ կիրք այնպէս աղտեղացուցանէ զմարմինն , ոչ որկրամոլութիւնն . բղջախտութիւնն , և քնափութիւնն . վասն այսորիկ յաղագս անկարդ քնոյն ասէ . մի՛ սիրեր զքուն . զի մի՛ չքաւորու- թիւն նեղեսցէ զքեզ ։ Ընդ՝ վասն քնափութիւն . ճ. խրս տեսանելի է . Նախ՝ թէ զինչ իցէ ։ Երկրորդ , թէ որք են յանդիմանելիք ի քունն ։ Երրորդ , թէ որք պար- տին պատճառ լինել ի յոլովութիւն քնոյ ։ Չորրորդ , թէ զինչ իցեն պիտոյ ատ ի պատշաճաւորն ննջել ։

Ա՝ ասն առաջնոյն ասելի է , թէ քունն՝ բան այնմ որ է բնա- կան կիրք , ննջափարթ յարիստո- տէլէ այսպէս . քունն է անկարու- թիւն զգայութիւն՝ վասն առաւելու- թիւն հանգման ։ Դարձեալ . քունն է հանգիստ շնչական զօրութեանց , որով յառաջանան բնական զօրու- թիւնքն ։ Դարձեալ . քունն է դար- ձուած շնչոյն արտաքուստ ի ներքս՝ իակ բան այնմ որ է մղութիւն , զորմէ աստ խօսիմք , ասհմանի այս- պէս . քնափութիւնն է բնական ծան- րացոյն . և կամ ներաւոյն՝ թէ շր- առաւոյս քակտելով զհոգի՝ և զմարմինն , զզգայութիւնն , և զբանն , զի ան՝ ի կիրառանութուն զգործ իւրեանց ։ Եւ սէկունդոս իմաս- տասէրն սահմանէ այսպէս . քունն է պատկեր մահու ։ Եւ ծնանի՝ ի ծուլութէ . որոյէս ասէ . Առակ. ԺԹ. ։ ։. ծուլութիւնն ի ներքս անէ զքմբութիւն . և անդրադարձեալ , քմբութիւնն՝ զծուլութէ . զի որ- պէս յանկոյ ի զանէ ջուր . և՝ի ջոյ դարձեալ լինի ամպ , որ ար- գելու զլոյս արեգական , և լու- սաւորաց . այսպէս և քունն զլոյս բանականին , և զգայութեանց ։

Ա՝ սան երկրորդին ասելի է , թէ՝ են յանդիմանելիք՝ ի քունն. Առաջինն է յոլովութիւն . ոչ ասի . Առակաց. ի. ։ Մինչև յե՞րբ ննջեա ով ծոյլ ։

Երկրորդն է անասնական , յոր- ժամ ննջէ ոք օրպէս զեռոզ խոր-

դա-

դալով ՚ի քուն թանձրութեան. ուստի ասէ բեռնաթուռս. զդոյլ լեր ծառայդ այլ, մի մի քնիցի քուն քո ոչ հանգիստ աշխատանաց, այլ գերեզման խնդրեալ մարմնոյ։

Երկրորդն է որոմիլ ընդ յառնելն ՚ի քնոյ. վասն որոյ ասէ Սիրաք. ՀԲ. ։ ։ Ի առաւնաղն յառնելոյ մի՛ որոմեցուսցէ զքեզ։

Զորրորդն է ծուլանալ ՚ի յառնել. զի ասէ. Առակ. ԻԴ. ։ Որ պէս դուռն որ շրջի ՚ի ծղնեաց. նոյնպէս ծոյլն ՚ի մահիճս իւր։

Հինգերորդն է տարտաժամութիւն քնոյն, որպէս թէ ոք ննջիցէ՝ յորժամ ոչ է ժամանակ ննջելոյ. այսինքն, ՚ի ժամանակս աղօթից, և ընթերցման. ընդդէմ որոյ ասէ. ։ Պետր. Ա. ։ Չգաստատարուք այսուհետև, և եղերուք զգաստ թոռնք յաղօթս։ Եւ Սիրաք. ԻԲ. ։ Ընդ քնելոյն խօսի՛, որ պատմէ յիմարին զիմաստութիւն։ Դարձեալ. զժամ առաւօտուն ոչ է պարտ ծախել ՚ի քուն. վասն զի է ժամանակ յոյժ օգտակար առ խոկումն իմաստութիւն, աղօթից, և ածխոյին դողութեանց։ Վասն առաջնոյն ասէ արիստոտէլ. պարտ է յառնել ՚ի դիշերի. քան զի է՛ օգտաւոր առ խմաստութիւն, և առ ջան։ Եւ սենեքրա ասէ. առաւօտ ինչ ննջեցեմ, և ՚ի նոյն իրի թէ հակեմ. ոչ պատրաստիմ քնոյ, այլ արթնութիւն ոչ նուազեալ, զոյս իմ պահեմ ՚ի գործս։ Եւ աւիդոս ասէ, յանձն առնու թշուառականն հանդչիլ ՚ի բոլոր դիշերին. ոչ յիմար. զինչ է քուն, եթէ ոչ պատկեր մահու։

Վասն երկրորդին ասէ Սաղմ. Դ. ։ Ընդ առաւօտս պատրաստեցից ինձ յանդիման քինիլ առ քեզ՝ ած. զի ոչ դու ած՝ կամիս զանօրէնութիւն։ Եւ Յոբ. Ը. ։ Յարիցես ընդ առաւօտս, և աղաչեսցես զաստուածն, առժամայն արթնասցի առ քեզ. և առատացէ. խաղաղութիւն յարկիս քոյ։

Վասն երրորդին ասէ. Խմաստ. Զ. ։ Պատրեմ ասէ քուն զարթնուլ դանդն կանխել ՚ի դռովութիւն քեզ, և յառաջ քան զծագիլ լուսոյ յանդիման լինել քեզ։ Զի որպէս երկուղած մեծաւորացն առաջի է առնել ողորմութիւն առաջին աղքատին որ ընդ առաջ ելանէ նմա այգուծ. այսպէս ած դիւրաւ յառ նոցա, որք ՚ի վաղորդայնին խնդրեն զքեզ ընտրեա ՚ի նմանէ. ուստի և որոյ ոչ կանխեն, ասէ. Յոբայ. ՀԸ. ։ Ո՞վ եթէ միանգ գոլիցին գիս առեղբ առաւօտուն։ Քանզի առաւել յայնմ ժամու ընդունի ոք զմխիթարութիւն յայ, ուստի ասէ. Յոբ. Է. ։ Ակն յայտնեսցես նմա յառաւօտուն։ Իւրաքանչիւր այսմ որ դիւքն խորտիկ ընդ այդն ժողովեին զմանանայն. առ ի նշանակել՝ եթէ ժամանակ քաղցրութիւն, և մխիթարութիւն հոգւոյն արբոյ՝ է առաւօտն։

Վասն երրորդին ասելի է, թէ բազումք են, որք արդելուն ՚ի յոլովութիւն քնոյ։ Աստուածն է՝ վերնագոյն ասացեալ անպատշաճութիւն։

Երկրորդն է՝ աւելորդ քունն. քանզի բազումք ջանան ննջել. և ոչ կարեն։

Երրորդն է՝ բազմապատիկ լայն՝ որ պատահի. որպէս ընթերցեալ լինի ՚ի գիրս. որպէս յայտ է ՚ի նոյ. ՚ի զօտ. ՚ի սամփսոն. ՚ի սիսարայ. ՚ի հողիփեռնէս. և յառաքեալսն, որք ծանրացեալք ՚ի քնոյ՝ թողին զՏէրն։

Վասն չորրորդին ասելի է, թէ ձ. են այնոյ՝ առ ՚ի պատշաճաբէս ննջել։ Աստուածն է. զի յարթնութեան աշխատասցի. զի ասէ Խոզով. Ե. ։ Վաղով է քուն ազխաստողին՝ եթէ ասկաւ՝ և եթէ շատ կերիցէ։ Իսկ դատարկն տանջի ՚ի քունն, և ՚ի յարթնութենէ։

Երկրորդն է, զի պարկեշտութիւն ՚ի կիր առնուցու զկերակուր, և զքնմէլն. զի ասէ բեռնաթուռս. պարկեշտ կերակրոյ հետեւի պարկեշտ քուն։

Երրորդն է՝ ՚ի յարթնութեան

ղեսաս պահել զգեստուքիւնքան զի երևակայուքիւն այնորիկ զորս ի յարքունուքենէ ընդունին զգեստուքիւնք, հնազատացուցանեն ի յանուրջս, կամ տանջեն ։

ԳԼ. ՃԴ.

Յաղագս դատարկուքեան ։

Ընդէր կայք առաւ զօրս գերեկ դատարկ. Մատ. ի. 6 ։ Կրկնակի տրամասոր դատարկուքիւնն. յորոց միոյն է գովելի. և միւսոյն՝ պարսաւելի։ Առաւ առաջինն ասէ. Սաղմ. խե. 11. Գայլասպիկք, և առեալք, զի ես եմ ասէ ։ Այսպիսի է պարագայքն ընդ առնոյր. միայարեմիտուց. և հանգիստ առնիցէ. որ է դատարկուքիւն յայտ չարեաց ։ Եւս պարսաւ առ՝ լինիլ մշտնջենաւոր ։ Իսկ վասն այսպիսեացն գովելի դատարկուքիւնն ասէ. ընդէր կայք առաւ զօրս գերեկ դատարկ ։ Եւ առհասարակ այսպէս դատարկուքիւնն է պարապիլ յամենից գործոց բարեաց ։ Եւ ցուցանի առ՝ բազմապիսի գործիլն. ի մոզմանէ տեղւոյն. ի կողմանէ ժամանակին. և ի կողմանէ ինքեան ։

Ի կողմանէ տեղւոյն, զի աշխարհս ոչ է տեղի հանգստեան, այլ աշխատանաց. և այս յայտ է, զի բազմազան աշխարհս է ի շարժումն. և ի գործ ինչ. երկինքն, և երկիր, և տարերքն են ի գործս այնոսիկ, յորս կայցէ զնաստ ասէ. և արդ՝ զի մարդն է ի մէջ գործուածոյ. և բազադրեցեալ ի տարերց՝ ոչ է արժան ոմն դատարկ կանալ ի կեանս այս, այլ միշտ գործել՝ զոր ինչ հրամայեաց ասէ ։ Դատարկ աշխարհս է երբեմն զանգործակ. և զայդ ես ասեմ. իսկ մարդն է ի վարձու կալեալ միակ. որպէս յայտ է յառակտարանէն անդ. Մատ. ի. 1. Ազատութեանն գարշելի է ի հինանալ այս դատարկուքենէ պատուիլ ։ Դատարկ. աշխարհս է անդ

գաւոր. որպէս ասէ. 1. Յովհ. ե. 17. Աշխարհս անցանէ, և Մէկիք. ե. 10. Աչիք, և գնացէք, զի ոչ ուրիք աստ հանգիստ. վասն որոյ գարշելի է դատարկանալն յայսպիսի ըստ ըստատուքեան ։

Ի կողմանէ ժամանակին, զի է յոյժ կարճ. վասն որոյ ասէ Սիրաք. ը. 21. Ողջոյնակ, պահեա ժամանակին. և խոստովան՝ ի քեզ ։ Եւ Առակ. ժ. 9. ասէ. Մի՛ մատնեսցես օտարացդ զկեանս քոյ. և զամարեաց քոյ անողորմից. այսինքն, ի յայրմանկութեն ասատնայն. զի ժամանակս զայս պահէ ամ առեղծուածս որպէս ասէ Ժողովող. ը. 6. Ամենեքեան ունին ժամանակ. քանզի է բարի, որ ընդ կորուսանելին այլ ոչ գտանի. Գարշելով. զի է պատուական. քանզի ի սահմանի մի ժամանակի կարէ ոք շահիլ զկեանն յաւիտենական ։ Վասն որոյ ասէ բնաւորս. ոչ ինչ թանկագին քան ժամանակն. զի որպէս ոչ ի փլելոյ մաղ մի, այսպէս և ոչ ի ժամանակէ քննել սկսան մի կորնչել ։ Քանզի եթէ պարտականք բոլորիս ժամանակի մերոյ. և ոչ միայն փոխառութիւն պարտիցէ զնա, այլ, այլև բազմաց այլոց. վասն որոյ յիմարութիւն է վատնել ընդունայն զոր ինչ պարտիցի բազմաց ։ Արդ, պարտս մարդն այ զբոլոր ժամանակ իւր, որ ետ զնա. զի ոչ յԱրդունեն ետ զնա ։ Վասն որոյ ասէ Սիրաք. ժդ. 14. Մի՛ անդրէ զքեզ բարի մասն առնուր ։ Քան զի զբոլորն պահանջէ, որպէս զքոլորն ետ ։ Ասասէ ասէ. Ողջոյնակ. 21. Կոչեսցէ ընդդէմ ժամանակին։ Կան պարտիմբ զբոլոր ժամանակս մեր անցեալ մեզայն, զի արժանապէս ապաշխարութիւն զնա. և յիշեսցուք զամ ամն մեր ի դատաստան ոչ ասոյ մերոյ ։ Ասասէ ասէ Ենսիրն. ե. 21. Ընդհեղի ամս ժամանակ առաջնորդութեան ։ Այլև պարտիմբ զբոլոր ժամանակն մեր յաւիտենական վաստայն. ի գին

որոյ պարտիմք տալ զնմա զոր ինչ ունիմք · և յայնժամ զերեւս առա-
ցի · ոչ են արժանի՝ չարչարանք ժամանակիս , հասանելոյն ինձ
առաց · վասն որոյ ասէ բերկրա-
ւոս . եթէ ձանձրէիր , թէ որ-
քան բազում՝ և բազմաց ես պար-
տական , տնանկէիր , թէ ոչինչ է
զոր առնեաց ։ Դարձեալ՝ զի ժա-
մանակն է առաջեւաժ մեր · զի ասէ
անէնքա · ամ ինչ առար են՝ իմիջնդ,
այլ ժամանակն միայն է մեր · և թէ
կորուսանեմք զնա , կորուսանեմք
և զմեզ · քանզի կորուսաւ ժառա-
նակիչն է կորուսաւ կենաց ։ և զար-
ձեալ ասէ · զինչ կարէ դնիլ հան-
գէա ժամանակին , եթէ ոք հա-
նապազ՝ ի միտ ածցէ զինքն գոլ
մեռանելոց · քանզի զօր հանապազ
մեռանիմք · և միշտ նոճալի մնան
ինչ՝ ի կենաց մերոց · և յորժամ
աճեալ երեւիմք , նուազիմք · զմեր
օրինակ՝ զբեկեալ անօթին ոչ յե-
տին կամիլն արատահոսեալ՝ առ-
նէ ունայն , այլ որ ինչ յառաջա-
գոյն թորեաց · նոյնպէս ոչ քաւին
ժամանակին յորում թողումք զգոլն՝
առնէ զմահն , այլ միայն ապաւէ-
ապրուսդ պարտ է ծախել զժա-
մանակն՝ ի սպասաւորութիւն աղ , և
ի փրկութիւն անձին · այլ ոչ այն
պէս առնեն դատարկքն · զորոյ
ասէ Սաղմ. գդ. 24. Ա՛ի հասարա-
կեացն զանուրս խրատանց ։

Ա՛ակ՝ ի կողմանէ ինքեանսայինքն,
դատարկութիւն , ասելի է , թէ
նա է որոգայթ աստանայի , որով
ըմբռնէ զհոգիս ։ Դարձեալ · զի
որպէս ասէ բերկրաւոս դատար-
կութիւնն է մայր ամ մեղուցն . և
մահ ամ առաքինութեց · քանզի
՝ի դատարկութիւնէ յառաջագոյ հե-
ռացքըրութիւն և ապահասութիւն ·
և նա է ժողովարան ամ փորձու-
թեց , և չար խորհրդոց ։ Եւ ըն-
կերբերանն ասէ · բղխահոսութիւնն
ծնանի՝ ի դատարկութենէ · քանզի
որ ունի զմիտս զբաղեալ հոգով ·
ոչ դիւրաւ պատչառի · քանզի ասէ
Աիրաք՝ գիրքն , որ պարա-
պեալ է՝ ի հոգոյ ։ Դարձեալ · նա
է արմատ թիւնալից · որ՝ ի վեր-
ընձիւղէ զտասս բազուսն թիւնա-
բերս · որք սպրելոցք են յաւիտե-
նական հրով , զի ասէ Աիրաք-էա-
10. Կատարած ինձ բոց հրոյ ։ Եւ
որպէս երկաթն ընդ ոչ ածելն՝ ի
գործ՝ կուտէ յինքն զժանգս , որով
ապականի և փտուտ · այսպէս և
դատարկին հանաքն յինքն զժանգս
մոլութեանց · զորոց ասէ Եզեկի-
էլ. 6. Ո՛վ կատայ լի՝ ժանգով · և
ժանգն՝ ի նմանէ ոչ պարզեցաւ ։
Վասն որոյ խրատէ Առակ. ԻԵ. 4.
Բարձ զժանգն յարծաթոյն , և
ելցէ անօթ մաքրագոյն ։ Դար-
ձեալ · զի է ուսուցիչ ամ չարեաց.
զի ասէ Աիրաք. իգ. 29. Չբազում
չարութիւնս ուսոյց դատարկութիւնն
Դարձեալ · զի է՝ի նմա բազմա-
պատիկ յիմարութիւն · զի ասէ Առա-
կաց. Ժբ. 11. Ոչ զիեռս երիտասարդ
տարկութիւնէ , և այ յիմարագոյն է ։
Եւ զի դնէ՝ ի գերադրականն. գի-
տելի է · զի երիցք են աստիճանք
յիմարութիւնէ՝ ի դատարկութիւնն ։

Առաջինն է հեղգանալ՝ ի խն-
դրել զհարկաւորսն պէտս ։

Երկրորդն է դնելն զկեանսն իւր
անպատասխանի առաջի Տեառն
Յիսուսի ։

Երրորդն է կերակրելն զՏէրն
միս , որք ապականանեն զնոս ։ Քան-
զի դատարկն ոչ խնդրէ զհար-
կաւորն առ կենանն յաւիտենից . և
առանց զինուս առաքինութեց Տեայ
՝ի մէջ գրէսց . աղքատին . և մերձ-
նոյ . նաև կերակրէ զնոսա ։ Ո՛ա-
տին են աստ բազում յիմարու-
թիւք ։

Առաջինն է , զի տայ զտեղի ա-
տանային՝ ընդդէմ այնմ որ
ասէ . Եփեսացի. գ. 27. Ա՛ի՛ տայք
զտեղի սատանայի . զի՝ի բարե-
պէս զբաղեալն ոչ կարէ ներքսանդ
առնել սատանայ . ուստի ասէ Ջե-
բանիմոս . միշտ գործեա զբարի
ինչ , զի բանսարկուն գտանիցէ
զքեզ զբաղեալ ։ Ընդ՝ յոյժ յի-
մար է , որ ընդունի զտուն՝ իսուա-
խաբ.

իւր , որ կողոպտէ՝ և փողոտէ զնա։ Դատարկել , դատարկեն առնէ զինքն անարժան առ տեղւոյն՝ բայց ի գժոխոյ ընդ առանձինն . քանզի չկարելոյ ոչ բնաւ ընկալուել լինի . զի նա է վարձ գործուածոց . որ պէս ասի . Մատթէ. ի։ Կոչեա զբանւոր . և տուր նմա զվարձս ։ և ոչ ի դրախտն ածելոյ . զի անդ եղ ոմն զմարդն ի գործել ուստ ասէ սաղմոսն . ի վաստակս մարդկան չեն նոքա . և ընդ մարդկան ոչ տանջեցին . այլ ընդ դիւոյ ի տանդուրմանս ։ Եթէ անարժան է կեալ յաշխարհի . զի ասի վասն անպատուել Թէոդոս . Ղուկ. ի։ Հաստ զդա . ընդէր և զերկիրդ խափանէ ։

Երկրորդն է , զի դատարկութիւնն առնէ զմարդն անարգագոյն քան՝ զայլ կենդանիս . զի կենդանեացդ արժան է ուտել . այլ դատարկելոյն ոչ է արժան . զի ասի . Թագաւոր. գ. ։ Որ ոչն կամիցի գործել , և կերիցէ մի՛ ։ Եւ օգոստինոս ասէ . մեղաւորն ոչ է արժան ուտել գհոգ ։

Երրորդ , մերկ ի զինուդ դնէ զինքն իբր զնպատակ ընդդէմ նետից թշնամւոյն . ուստի ասէ պաւլոս ոմն . եթէ բառնաս զդատարկութիւնն , խորտակեացին աղեղունք թշնամւոյն ։ Կամ է քաղաք անպարիսպ . որպէս ա Եզեկ. ԼԸ. ։։ Եվեց յերկիրը անպարիսպ ։ Խակ զբաղեալն ի բարիս՝ է իբրև զդիզեակ ամուր . ուստի ի խնդիրս հարանց ասացին Ներքն՝ զդործուածոյ աբեղայն նեղել ի մէջ դիւէ . խակ զդատարկն՝ ի բազում ։

Չորրորդ , զի ծախէ զնա բարուքիա իւր առանց շահու լինել . քանզի որպէս՝ թէպէտ և վարձեամ ոք լինի , եթէ առաւտուընէ ծաղեսցէ , և ոչ լինի շահեցի , փուճ չքաւորեսցի . այսպէս և դատարկն՝ որ զժամանակս իւր , զժամանակաւորս , և զընական բարութիւնն ծախեսցէ ընդ ունայն , հասցէ նմա չքաւորութիւն իբրև զայր նախատիրտ ։

Հինգերորդ , զի որպէս զարդա՝ հանդ անդաստանն՝ որ կարէ տալ զպտուղս պարարտս , թողուս ոք խոպանացեալ . ուր ոչ այլ ինչ բայց միայն փուշ , և տատասկք բազմանան . այսպէս և ի դատարկն բազմանան մոլութիւնք ։ Եւ այս օրինակեցաւ ի դաւիթ . որ մինչ դեռ զբաղեալ էր ի պատերազմունս , և ի գործս , էր ժուժկալ և արդար . և յորժամ դատարկացաւ , արար զինուսիւն , և զպատնուհիւն ։ Կամ աղօթքն՝ որքան պարապեալ էր ի չինութիւն տաճարին , էր պատուական որքութիւք , և խնամուութիւք . այլ յետոյ դատարկացաւ . անմանգեաց զինքն պագչատութիւն , և կռապաշտութիւն . և զիրաւն խնամուութիւն փոխեաց ի յիմարութիւն , և ի նախատինս ։

Վեցերորդ , զի դատարկն է ընկղմեալ ի խորս չարութիւն , և յիմարութիւն . և ոչ կամի կարկառել զձեռս իւր յաշխատանս ։ Ասաւ ասէ աւետեան . ի յիմարութիւն գատարկութիւնն ոչ ոք եղանէ , եթէ ոչ միեւոյն զձեռս յաշխատանս . քանզի բարի զբաղումն է միայն կենաց , որոյ ըմբռնեն զնա ։

Եօթներորդ , զի ի բաց ընկնու չինքնին զայն . որ է առաջնութիւն հոգւոյ՝ և մարմնոյ այսինքն , զաշխատութիւնն աշխատութիւնն . քանզի լաւ բժշկոյ՝ յոյժ օգուտ է ի յառաջութիւն՝ չարհաւոր այ խաւսութիւնն . և ի դատարկութիւնն պատճառն բազում հիւանդութիւնք ։

Ութերորդ , զի ընդդիմանայ ասծ այնոյ սահմանադրութեան . որ ասաց . զվեց օր դործեսցես . այսինքն , ի բոլոր ժամանակ ասոյ կենացս . և ապա ժամանակաւք ի շաբաթն յաւիտենական հանգստեան ։ Եւ . Յօբ. ե. ։ Մարդն ծնանի ի յաշխատութիւն . և հաւն ի թռչիլ ։ Ասաւ ասէ յեռնիմոս . Ծոյլ ապրող չարութիւն մեռոյ է

գաւառիկութեին. և մանաւանդ ի ժամանակս չնորհաց, որ է վերջին ժամն. ուստի այնպիսեացն ասաց Տէր՝ ընդէ՞ր կայք աստ զօրս ցերեկ գաւառիկ։

Ե՞ դիտելի է, զի Ք. ևն պատճառ, վասն որոյ պարտիմք այժմ խորհիլ ի գաւառիկութէ։

Առաջին, զի Տէրն ևս մեզ օրինակ աշխատելոյ. որպէս ասէ Աիմ. Ղեւտ. Ք. 7. Զանձն ուսայնացոյց. զկերպարանս ծառայի առեալ։ Եւ Սաղմ. Ձէ. 14. Տնանկ և վտակահար եմ ևս ի մանկութենէ իմմէ։

Երկրորդ, զի եմք գնեցեալ ծառայք. որպէս ասէ առաքեալն. գնով գնեցաք։

Երրորդ, զի մեծագոյն վարձ խոստացեալ լինի մեզ. վասն զի հրեից խոստացեալ եղև երկիրն աւետեաց. և մեզ՝ երկինքն. որպէս ասէ. Ասող. ։. Աղաչեմ զքեզ՝ գնեցէք, զի մերձենալէ արքայութիւն երկնից։

Չորրորդ, զի թէպէտ հրեից և սրբոց խոստացեալ լինէր ժառանգութիւնն երկնից՝ օրինակու երկրին աւետեաց, սակայն խոստումն այն կարի յապաղէր. քանզի ոչ առին զվարձս մինչև ի՛սար չարտանս փրկչին. այլ այժմ իակոյն առնումք յետ մերկութէ, կամ կատարեալ ապաշխարութէ. ուստի ասէ. Ղուկ. ԺԹ. 17. Ի ժամու ընծրեացն. եկայք, զի ահա պատրաստ է ամ. և ոչ է արդեօ լինել, բայց միայն լսեանալ զձեռս, և բազմիլ ի յուտել. այսինքն, ձի մարիմս զոգմամբ մաքրել զնա ապականութիւնս։

Ո՞ւյց արդ՝ զերծս իրս պարտէ նկատել ի գաւառիս։

Ասի՝ զի խորհեցան ի գաւառիկութէ առնելով զդարձ լինէ։

Երկրորդ, զի լինելի գործն օգտակար. զի վասն խորհելոյ ի գաւառիկութէ հետևիլն ունայն զբաղմանց՝ ծաղրական է. վ՚ս այնորիկ թէ մարմնաւորք իցեն գործն, թէ հոգևորք, պարտ է լինել օգտակար։ Այլև հոգևոր գործն է օգտակարագոյն քան զնարմնաւորն. և ի մէջ մարմնաւորաց՝ որ առաւել հուսայ է հոգևորին. ոչ գրելն քան զբերելն զերկիր. վասն որոյ ասէ բեռնատուս. վարժեա զքեզ ի գործս նեղութեանս, զի ընծեռնուցուս, և խոկասցես զքեզ. սիրեցես զաճ, և զընկերն. մաղթիցես, և յաղթեսցես զաչխարհս։ և յարէ ի նոյն. ի գործելն մի՛ լինիցիս գաւառիկ, այլ զնուաս ած զօգուտեթէ անձին, և զընկերին ի փառաւոր. քանզի ոչ բնաւ լինիցիս գաւառիկ՝ եթէ կամքդ իցէ լցեալ բարեյաժողութէ։

Երրորդ, զի յայտնի ոչ ձանձրացիս։

Գ Լ. ԺԵ.

Յաղագս Յաւաղման։

Ի՛ յապաղեր գառնալ առ Տէր. Սիրաք. ։. Ըստ միմեանց, ի յառաջին գիրս երկնից, ամ բնական շարժումն որքան առաւել մերձենայ ի տեղի հանգստեան իւրոյ, արագագոյն է. և ընդդէմ այսմ՝ բռնական շարժումն։

Առաջինն յայտ է ի բարն՝ յորժամ ի վերուստ ի ջանէ ի առրինս։

Եւս երկրորդն՝ ի նոյնն, յորժամ մղեալ լինի ի վեր կոյս. քանզի որքան առելի բարձրանայ, առաւել տկարանայ. զի շարժումն այն է բռնական։ Եւ արդ՝ զի ածէ վախճան՝ և լիակատար հանդիստ բռնականին հոգւոյ, վասն այնորիկ առաւել յառաջանայ ի կեանս այս, այնքան առաւել ջերմեռանդագոյն պարտի շարժիլ առ ածէ. և այն՝ զի բնականապէս իւրաքանչիւրք յօժարի առ բարին իւր. այլ զի մոլութիւն արգելու զբնութիւն, որպէս քարն՝ որ արգելեալ լինի

քինի յընդդիմակէ իմաքէ . վասն այնորիկ յորդորէ իմաստուն՝ զի՝ ի բաց քեզեսցէ զնմա որդեկալնեան՝ ընծայէ առ աւե ։ Եւ ոչուէ , զըր ասէ . մի՛ յապաղէր դառնալ առ Տէր ։

ՅԱ որդ՝ կրկին է առասակ յապաղման . այսինքն, յապաղուն գործելոյն առ բարի կենաւո . և յապաղուն խոստովանութեան . և երկրպագութիւրքն են գործելիքք՝ յաղագ կերպի ։ Ուստի ասէ լուկաս . բարձ զյապաղուն, զի միշտ յամրութեն ճանաչող պատրաստ լոյն ։ Եւ յովհ[illegible] ասէ . որ այսօր ոչէ , վաղիւ իցէ առաւել անպատրաստ ։

ՅԱրդ՝ զառաջինն յապաղուն քոզ զուակք են, որք չուգանեն գործ ։ Նախ՝ բազմապատիկ ընդդէմ ։ ուքիք ոք գրոյ . ոմք յառաջնեգալ բանն , որ ասէ . մի՛ յապաղէր դառնալ առ Տէր . քանզի յանկարծօրէն հասանի բարկութիւն նէր . և առասիկ զքեզ ։ Եւ Ոյնն. Ժէ. 26. ասէ . Մի՛ յաճէր ի մոլորութիւնս ամբարշտաց ։ Եւ Ես. 1. Ողբասկ , ճեղաբ , մի՛ և յաճէր շիս վերատին . այլև վասն անցելոյն մաղթեաս , զի թողցին քեզ ։ Եւ Եսայի. ԼԵ. 13. Գառնայիցես , և գործեալ պատուիրեսս ասելոյն՝ մի անձ՝ առակիկ մի առ՝ զի գնասցեն , և չիս ընդդէմ կործանելոյն ։ Ա յապէս բազումք առնեն ցաւ , յորժամ լանն գրանս նորա. այլ չարազամ անգամ ընդ յապաղելն ընկերկին չեսս անզգուշասէս մերառանելով . և առանց չուսոյ իմիք կորնչին ։

Երկրորդ , զի բազում կերպիւ առնէ անիրաւութիւն ընդ դէմ ոյ . քանզի հանապազ՝ այժ է գործելոյ , և ծարաւի անկնանելով գործելոյն մերոյ . զի բարի գործք մեր՝ են նման կերպարանաց , և ընկերք . բան այնմ որ ասի . Երդիկերդ ք. 16. Ոչ արագի՛ ի մէջ չուանաց ։ իսկ մոլիք փոխանակ չուանի առան նման զնէք . բան Սաղմ. 21. Որ առաք . եւսուն ի կերպարանս իմ լիզ ։ Դարձեալ . պատրաստեն նահ զիւսեալ , և զիսեալ մեռ . քանզի որպէս ընդ մեռանիլ անասնոյն՝ փութով հասոյ , եմէ ոչ ազեցոյ , կամ եփեսցի . այպէս մեռանիս մարդն ընդ հանանիլն մեղաց եմէ ոչ առժանայն զղջմանէ՝ և ապաշխարութիւն ազեսցի՝ և եփեսցի . ուստի զպարանոցն ի մեղս , ասէ Յովել. ա. 13. Ընկերացան առաւանդն ի յաղթս իւրեանց ։ Եւ Ա իբիտաս. Ը. 10. Ասան զղջումն նէր ապականելոյն չարաչար մեռնելի , և գիտեցի է , բան ասէնին, զի աղն լինի ի ջրոյ , և ի հրոյ . որ զկնդանի միան կերկնցուցանէ , և պրէ . և զմեռելոյն պահէ. և հասանէ . այպէս զղջումն, և ապաշխարութիւն լինի ի ջրոյ աւրհնութեան , և ի հրոյ սիրոյն . այլ յորժամ յապաղի մարդն հասանիլ այսպիսի աղէտ , ոչ ինքեան է բարեր. և ոչ հասնի սէ ։ Դարձեալ . եմէ փարեսաւ ոք չենէր ինքեան զառաւն, և կամ գնէր մեծագին գնով . և ընդ բաղխելն յապաղէր ծառայն , և կամ ոչ բնաւ կամիցէր բանալ , յոյժ գրգռէր զնա ի բարկութիւն . այպէս եմէ յապաղեսցէ ոք բանալ առաջողին և փրկողին մերոյ . որ բաղխէ զդառն , որպէս ասէ Տիսղ. Ի. 20. Ահաւասիկ կամ եմ առ դուրս քոյ . և բաղխեմ. ապաւրնեն ոչէ պարտ յապաղել ի բանալն ։ Դարձեալ . եմէ ոք յանդգնանիցէ ընդդէմ արքային , և արքայական իրաւանց . վասն որոյ և լինիցի արժանի մահու . և եմ գանէն յապաղեսցէ առ զղճիւն՝ առանցիւ զղջման նորա. յոյժ չիմա բանէ է նմա , եմէ յաճեսցի ի գառնալն . այպէս իմանալ լինի վասն յապաղելոյն գառնալ առ ։ ասէ . Հռով. Բ. 4. Զգիտիցես՝ զի քաղցրութիւն ոչ զքեզ յապաչիտութիւն ածէ ։ Եւ գրիգոր ասէ . ոչ իմանայէ ոք առ աւրհնութեան զպարգեւս իւր . զի կամ ի բարեսէն առնդծոլին ա-

ամենեցունց, և զարձիցեն և կամ եթէ խոտոռացեն զդարձն, ծանրագոյնս պատժեացին։ Դարձեալ ժամանակն զարձման ոչ է քան կամաց զոյգութեամբ, այլ զայրագնկոյն. այսինքն, ոչ ի կամս մեղուցելոյն, այլ այլ. քան այնմ որ ասէ. Ցուգբիթ. Ը. 11. Երդիք գուք ժամանակ ողորմածութեան Տեառն։ և ի կամս ձեր կացուցիք զօրն. ոչ է բանս այս, քանզի, որ գրգռեացէ զողորմութիւն, այլ եւս առաւել զբարկութիւն։ Դարձեալ. եթէ չկամիցէ որ կարէ ասիաւուք հաստատանել զձեզ զարտս վասն վաղագոյն հաստատանելոյն. յիմարութիւն է, եթէ թոյլ տայցէ աճիլ արտուցն։ Աւել ի յաճելն միշտ աճի մեղքն. վասն այնորիկ ասէ. Առակ. Ի. 23. Մի՛ ասիցես բարեկամաց քոց՝ երթ, և վաղիւն տացի քեզ. և այն՝ զի առժամայնն կարես տալ։ Դարձեալ. եթէ ոք ներգործութիւն արքային լինիցի ասացն Ջանգան, լինիցի որդի մահու, եթէ ոչ փութով արտաքսիցէր զնա. Աւասիկ գուցանելով եթէ ոչ պարտ մարդն յապաղել ի մեղս, հրամայեաց հրէշտակն զօտայ՝ փութով երթալ ի սպանդայն։ Եւ վասն արգելոցն խրատէր ասէ. Երեմ. Ի. 11. Եթէ փութացուցանէին զնոսա ելիցն ի գերութենէ՝ զի երանիցին Երկրին իւրեանց։ Եւ. 2. Օրինաց. Ի. 21. Աչի՝ եթէ ուխտաւորս ուխտ Տեառն այ քում, մի՛ յապաղեսցես հատուցանել զայն. և եթէ յապաղեսցես, լինի քեզ այն ի մեղս. վասն որոյ ի Ղեւտ. Ի. 60. Տէրն ոչ եթող զայն որ կամէր երթալ գհնար իւր, ասելով. եթող տուր մեռելոցն թաղել զմեռեալս իւրեանց. և դու եկ զկնի իմ։ Ասէ պետրոս. և անդրէն առ իսկոյն եթողեալ զգործիսն՝ գնացին զկնա նմա։ Դարձեալ. մեղանչէ քան՝ իբրեւ զնորաստեղծ մանկութիւնն, անօրինելով զարարչագործն՝ ասելով, եթէ չեսոյ ապաշխարելոյ. ընդ գէմ այնմ, որ ասէ. Գործ. ԽԶ. 30. Այլ եւ ձեզ գիտել գիտութիւն, և գործ հայր ձեր չիրաւունք։ Զորոց ասէ Սիրաք. ԻԸ. 24. Եւս չարագոյն խոտոռութիւն գրաւորեաց կրօնք։ Եւս չարագոյն վասն այն ասէ. զի չար է իրաւ գուշանալ զառաւծոյն. չարագոյն յորժամ անկաւծիցի եթէ գարձեալ ապրիցէ ոմն, որ զառաւելն չարաչար ի կիրարկեալ իցէ. զի եթէ պիտոյ չնորհեսցէ ձեզ զ. Ն. և քան ասի, զի ապաշխարեացին մարգիք. այլ զի մինչև ի Ն. ամն ոչ ապաշխարեցին, պակասեցոյց ի նոցանէ զքանան. և կորեան ջրհեղեղաւ։ Եւս չարագոյնն է, որ գիտէ ի մտի ծաղել ի ծախտարհնա ոչ ժամանակի. զոր ասացէ ձեզ. Դարձեալ և չարագոյն է, զի զորս գիտէ եթէ ամենեւին անհնազոյ է ոչ. այսինքն, մեղքն, եթող տայ ձեռ ի առաջի աչաց նոր։ Դարձեալ. զի զվաթսարտոյն մնան հինգնաց իւրոց դնէ ի մտի՝ ասէ ոչ այսինքն, զնեբուքիւն։

Երկարտրդ, մեղանչէ ի հրեշտակսն և այս եռակի։

Նախ՝ զի յանդգնութեամբ բռնաբռնէ նոցա. զի ասէ. Ռուիժե. Ա. Ապստամբութեամբ հոգւոյն կերկինս վասն մերոյ մեղաւորի՝ որ ապաշխարեցին։

Երկրորդ, զի ընդդատանդատանդատանդ զանձ զայնմաւանաս նոցա, որք կարդեցան ի պահպանութիւն, և ի յաղագութիւն իւր։

Երրորդ. զի ոչ պատկառի ի նմանէ. այլ առաջի նոր ոչ ամօթ համարիցեալ՝ առնէ զայրագոյն գործ չարութիւն. և կամ յանդգնութեան մեծութեամբ ասէ քեռնարտոս. յիւրաքանչիւր անգութ տուր պատճառ հրեշտակացն քոյ. և մի՛ համարձակիր առաջի նոր, զոր ոչ համարձակիցի ընդ առնանելն իմ։

Չորրորդ, զի անօրինին ընդդիմ — բնութեան. այնու, զի առաւել կամի զինքն քինել քան զայր. քան զարդ. հիւանդ. քան առողջ. մեռանիլ, քան կենդանի. ծառայ, քան ազատ. աղաղակ, քան խաղաղութ. զոչ ինչ

ասանել , քան լինիլ հաղորդ ամ բա-
յուածեցն այլ . և ելկեղեցւոյ անօ-
գնուտ , քան օգտակար ։ Քանզի
մեղքն է չար հիւանդութիւն . մահ .
և ժառայութիւն . նաև զոչ լինել ու-
նի . և ոչ լինել է . զի ասի ։ ա. Կորնթ.
ժգ. ։ Եթէ զսէր ոչ ունիցիմ , ոչ
լինչ եմ ։ և Սաղմ. ։ Անբերան
խոստովեցան ՚ի միասին՝ և անպէ-
տանացան ։

Ի՛նգերորդ , անօրինի և առ ըն-
կերն՝ բազում կերպիւ . նախ՝
զի ապականէ զնա՝ չար օրինակաւ
իւրով . ուստի ասէ . Առակ. ։ ։
Եթէ մեղիցէ քեզ եղբայր քո ,
եւ՛ երթ յանդիմանեա զնա ։ և յայն
ժամ ասի մեղանչել յոք , յորժամ
գիտելով կամ տեսանելով նորին
մեղանչէ ։

Երկերորդ , զի զրկէ զնա յօգնա-
կանութենէն , որով պարտ էր օգնել
նմա ՚ի մեղսս՝ որ ընդդէմ առաս-
նոյն . զի մեծ անօրէնութիւն է թո-
ղուլ զընկերն ՚ի պատերազմի , և
գառնալ ՚ի կողմն թշնամեաց ընդ-
դէմ օրոյ ասէ Յեսու. գ. ։ Լամ
են երկու քան զմի . զի ունին զօ-
գուտ ընկերակցութենէ ։ Եւ Առա-
քեաց . ժբ. ։ ։ Եղբայր յեղ-
բօրէ օգնեալ իբրև զքաղաք
ամուր ։

Երրորդ , զի արգելու զնա յա-
ռաջադիմութենէ որպէս զորոմն որ
վատթարացուցանէ զդործառնութիւն՝ ո՛ր
օրոյ պարտին դառնալ յառաջքան
գասեն՝ ժողովեցեալ նախ զորոմն ։
Եւ զինեալ ասէ . առաքեսցէ օրդի
մարդոյ զհրեշտակս իւր . և ժողո-
վեսցեն յարքայութենէ նր զամենայն գայ-
թակղութիւնս . և զայնոսիկ՝ որք գոր-
ծեն զանօրէնութիւնս ։ և արկցեն
զնոսա ՚ի հնոց հրոյ ։ Դադարեալ
որպէս զգիտեալ անգամ ոտքեղա-
ցուցանել զբոլոր մարմինն . և որ-
պէս զնոյնոյ ձայն՝ զնեղբդանեակա-
հարեալն ։

Չորրորդ , զի վասն նր բազում
անգամ պատժին բնակիչքն . որպէս
յայտ է Յեսուայ. է. ։ Որ ընթեր-
ցեալ կինի , թէ վասն մեղացն ա-
քարայ պատժեցաւ ժողովուրդն
իսրայէլի ։

Վեցերորդ , մեղանչէ և ՚ի յան-
բան առեղծուածս , զի վասն
յապաղելոյն ՚ի մեղս՝ կորուսան ըմբռ-
նեցաւ ամ անաստուածք . և երկիւղն
անկաւ ՚ի ներքոյ անլիծանաց ։

ԳԼ. ԽԶ.

Յապաղութ Յապաղման դարձման ։

Երկայր հիւանդութիւն
ծանրացուցանէ զրժխղձն.
Առակ. ։ ։ Չոր օրէ-
նակ վերջն՝ որ ՚իակիզէն
ոչ բուժի , բնդ երկայրիլ
ժամանակին լինի անբժխղձել . այն-
պէս մեղքն յորժամ դառնայ սո-
վորութիւն , լինի իբր բնական . յոր-
մէ ոչ զերծանին մինչև ՚ի մահ .
յօրինակ որոյ ասէ . Յերեմ. ԼԳ. ։ ։
Թէ աշակերտքն ոչ կարացին հա-
նել զայսն սիրոյ յայնմանէ , որ ու-
նէր զնա ՚ի մանկութենէ իւրմէ ։ Ա՛յ
որոյ ասէ Երեմիա. ։ ։ Եթէ
կարիցէ փոխել հնդիկն զմորթ
իւր , և ինձն զնայոյսս իւր՝ և
դուք լինիցիք կարօղ գործել զբա-
րիս ուսեալքդ զչարիս ։ Եւ թէ-
պէտ ոչ լինէ դժուարին այլ , այլ
զի ՚ի յապաշորացուցանելն զմեղս-
որն՝ խնդրի հատանուիլն , և ջան
ունձնիչեան կատարին . վասն այսո-
րիկ երեւի իբրև անկարելի լինի՝
զի երկայր առփորեալն ՚ի մեղս՝ սո-
վորատեսցէ զինքն առ չնորհս . վա
այսորիկ ասէ . Երկայր հիւանդու-
թիւն ծանրացուցանէ զրժխղձն ։
Աբդ՝ զյապաղմանէ դարձին . զոր
իբր տեսանելի է ։ Նախ՝ թէ որք
պատրին փութացուցանել առ
դարձն ։ Երկրորդ , զդժուարու-
թէ յապաղմանն ։ Երրորդ , զվտան-
գէ՛ յապաղման ։ Չորրորդ , զյի-
մարութէ նորին ։

Ա՛ռն առաջնոյն ասելի է , թէ
բազումք են՝ որք յորդորեն
՚ի փութով դարձ ։ Ա՛ռաջինն է
անառարկելութիւն առնուր մահու .

որ-

պրպէս ասէ. Ղուկ. ԺԲ. 40. Դուք եղերութք պատրաստաբ, զի յորում ժամու ոչ կարծիցէք, գայ որդի մարդոյ։ Եւ Յովհաննէս. Ա. 12. Ո՛չ գիտէ մարդ զնախանձան իւր. այլ պրպէս ձկունք կարծիս, և թռչունք ծուղակաւ, այսպէս մարդիք բռնաւնին ի չար ժամանակի, յորժամ յանկարծակի հասանիցի ի վերայ նոցա. Եւ այս յայտ է ի մեծ ծաւուն այն, որ ասէր ցանձն իւր. ունիս զբազում բարութիւնս ամբարեալ ամաց բազմաց. որում առացաւ՝ անմիտ, յայսմ գիշերի զհոգիդ ի քէն ի բաց պահանջին ցնէ։ Ըստ և անենքա ասէ. որով հետև ոչ գիտաս, թէ յորում ժամ գաս՝ և ժամանակի ապատ քեզ մահն, դու յամ ուրեք ապատաս նմա։ Երիտասարդք ունին զմահն յետուստ կողմանէ. և ծերքն՝ առաջի. ասաց. արդ՝ թէպէտ վասն գոլոյն յետուստ՝ ոչ սեռանի. բայց ոչ է ասկաս երկնչելի, այլ առատ և քան այնմ, որ ասկաս զգուշանալոյ կործանի։

Երկրորդ, զի ըստ պոլն արմատանալոյ առաքինութեանն, որ ի տղայականն հպատակին ակամն. քանզի գտանէ ինքեան կակղագոյն ևնթակայ. ուստի ասէ անենքա. զոր ինչ ձեռն անդամ ծրծէ յինքն նորահաստ աւօթն խեղդելոյն, յերկար պահէ և զկուտ նորին։

Երրորդ, զի զոհաւորելի է մարդոյն բարեպէս կեալն. զի ասէ անենքա. զբարեգոյն կերով կենդանի պահել է ընտրել, զոր առաքեալն ևթէն առնէ զոհաւորելն. զի որպէս յառաջ քան զվարժիլն՝ գժոհարին է ձիոյն ուղիղ քայլել, մինչ զի պիտոյ լինի պնդել առատ զսուսն նմա. այլ յետ որոյ առևտրին՝ զոհարձութիւն է նոցա այնպէս քայլելն. այսպէս և ի սիրելն գժոհարին լինի է տղայոյ խրատն, մինչ զի գանութք բռնադատին. այլ յետ որոյ առևտրին, այնքան սիրեն, մինչ զի թողեալ զնաւոյ և զդաստառ՝ առանին բազում նեղութեանց՝ վասն գիտութեան, և առաքինութեան։

Չորրորդ, զի առնէ զմարդն անհոգ. զի ասէ անենքա. գնդեղիկ է յառաջքան զմահն՝ ունել զբարի կենդանագործութիւն. և ապայ անհոգաբար ապառնալ այնմ որ ինայ զի ասէ. Առակ. ԺԵ. 13. Անհոգ միտքն իբր միշտ ի խրախճութիւն։

Հինգերորդ, զի որքան յերկրաբազոյն ծառայ է այ, այնքան յերկարագոյն բարութք կենայ։ ուստի ասէ Օգոստինոս. վասնէր յապաղեաս վարձն առնել զբարութք կեանս. քանզի որքան լինիցի երկարագոյն, այնքան և լուսագոյն։

Վեցերորդ, զի յոյժ հաճոյ է այ. զի հրամայեաց ամէն զառաքինեան ի սլողոյ, և ի կենդանեաց մատուցանել ինքեան. իբրև զպատգոյն իր։ Իսկ որք յամեն ի գառնալ իրր թէ զվատթարագոյնն, և զմերկն ընծայեն այ. ուստի ասէ Ամբակ. ԺԲ. 11. Որդեակ, զարժանագոյնս նուէրս նուիրեա մատուր այ։ Եւ Թուոց. ԺԸ. 30. Զամ զոր ինչ մատուցանիցէք այ, լուսագոյնք, և ընտիրք լինիցին։ Եւ Տէրն ասաց Ման. ԺԲ. 14. Թոյլ առաք մանկտուցդ գալ առ իս։ Եւ յայլուր Ման. իս. 16. Չիցէ՞ ընդերկեալ ձեր, թէ ի բերանոյ մանկանցն աղայոյ ատնդեայդ կատարեցեր զըզհնութիւն։ Իբրթէ ասիցէ. կատարեալ ապաստարութիւն այ է ակամել ի տղայական հասակին։

Եօթներորդ, զի փոքրագոյն պատիժ ինայ այնմ. զի թէպէտ որ յառաջ ի գառնալ փրկի, սակայն ձգմարտապէս զղջացեալ, այլ պիտոյ է անցանել ընդ հուր. որպէս ասէ ա. Կորնթ. Գ. 15.

Վասն երկրորդին ասելի է, թէ բազումք են՝ որք գժոհարինս առնեն դյապաղելոյն գարձն։

Ընտրելն է խոտութիւն. զի որպէս յորժամ գառնալանն է մուրճ, գրեթէ կրկնել յիւրաքանչիւր կողմն. իսկ յորժամ լինի քիչ, փոքով խորտակի. քան ուղիղ. այսպէս ի տղայական տիոն դիւր-

աւ ուղին՝ կեանք մարդկանէ. ուստի ասէ Սիրաք. Ը. 12. Կորացո զականջս քո յլսել քոյ՝ ի մանկութիւն իւրում, և ցար զիմաստութիւն նէ, մինչ պատանեակ է. ի միջի գուցէ խոտասցի, և ոչ հասանելացի քեզ։

Երկրորդն է, զի յապաղումն՝ ի գործն ունի ինքեան ներհակ գլխնորին աշ. քանզի դժուարաւ վարի գալոյ փայտն հրով։

Երրորդ, զի որ յապաղէ՝ ի գառնալ, վասնէ զբնութեան քաջութիւն, և զառաքինութիւնսայնոսիկ, զհաւատն, զանձնդրութիւնն, զհեզութիւնն, և զհնազանդութիւնն. որք են ընդաբոյոք՝ ի տալոյն. և զի որ ունի զբազում արծաթի, առաւել ախորժանօք չահեցուցանելով զայն. որոց աճեցուցեալ կարօտասցի յայնմ՝ ի գործն՝ վասն որոյ և հարիւր հատանէ՝ ի կատարելութիւն։

Չորրորդ, զի ունի անյապաղմար զանօճն առ՝ ի ընդունիլ զընծայսն. քանզի ոչ վայելէ հեղգութ զպաշտաման՝ ի գործ շահոյ անօճս։

Հինգերորդ, զի տկարացոյն՝ և ծանրացոյն լինի՝ ի յառնել վասն այնչափ բեռանց մեղացն։ Ըստ ասէ գրիգոր. մեղք, որ ոչ ջնջի ապաշխարութեամբ, առ ժամանսյն իւրով ծանրութիւն բարշէ յոգին։

Վեցերորդ, քանզի որքան յեր կայ հոգի՝ ի մեղս, այնքան առաւել հեռանայ յարդարութենէ, և յայնքան հեռագոյն ձանապարհն գժուարագոյն է՝ ի գառնալն։ վասն որոյ ասէ Եսայի. Ծգ. 6. Կարդացէք առ նա մինչ գեռ մերձ է։

Եօթներորդ, զի առնէ զինքն անկար՝ ի գառնալ. զի ասէ գրիգոր. որ սովորեալ է՝ ի մեղանհման է այնմ, որ անկեալ իցէ՝ ի գուբ խոր, որոյ բերանն կափուցեալիցէ ծանր վիմով. վասն որոյ ասէ. Սաղմ. կլը. 10. Մի՛ ընկղմեսցէ զիս պատոյտ ջուրց, այսինքն, հանապազութեն մահաւասպ մեղացդ. և մի՛ ընկղմեսցեն զիս անդունդք խորոց. որ լինի յայնժամ՝ երբ մեղքն յառնելոյ՝ ի վերոյ մեղացդ. և զորդ մի՛ կարուսցէ զբերան իւր՝ ի վերոյ նմ. այսինքն, յորժամ սովորութիւ գառնայ մեղքն հարկաւոր. քանզի սովորութենէն իբրև զվէմ ծանր համալեալ՝ ի բերան գրոյն։ Ուստի՝ ի վերոյ բանին Յովան. Ժա. 32. Յո զայրացեալ՝ ի միտս իւր, և արտասուեալց, և՝ ի ձայն մեծ աղաղակեալց, ասէ Տէր նմին. զի դժուարաւ յառնէ՝ զոյ ծանրութենէ չար սովորութենէն նորէ. ունի զերեսս վարշամակապատ. որ վասն յառելոյն՝ ի խաչափայտեայ մեղս կորոյս զիմդևալ տեսութենէն։ Դարձեալ՝ որպէս անասնոյ ձին ոչ կարէ յետս քաշիլ. այսպէս և որ սովորեալն է՝ ի մեղս. վասն որոյ ասէ Երեմի. Ը. 6. Ոչք է որ ապաշխարիցէ. ասելով զբնութեան դարձն զնոյն յարձակեալ՝ ի պատերազմ։

Վեցերորդ, զի կարացուցանէ. քանզի սովորեալն՝ ի մեղս՝ ոչ տեսանէ զլոյս ճշմարտութեան, այլ զխաւարն դնէ լոյս. որպէս ասէ. Սաղմ. Ծգ. 6. Ճանապարհք նոցա խաւար՝ և գայթակղութիւն. ուստի պարտի ասել այնպիսին զբանն եղիկիայ, որ ասէ. ահա, քառնապատիմ. այսինքն, ի չար սովորութենէ։

Իններորդ, զի զրկինչ ոք կարէ առանալ, դժուարաւ թողու։ Այլ զսովորեալն՝ ի մեղս՝ երկար առանալ առանալ. վասն այսորիկ և դժուարաւ թողու։ Չի առատնայ է իբրև զօձ. որ ուր դնէ զգլուխն, ոչ դիւրաւ կարէ առաքարկել, վասն որոյ լաւագոյն է՝ ի սկզբանէ չարհնչախել զգլուխ նմ. այսինքն, զանկիզբն մեղաց։ այսպէս դաւիթ եհատ զձակատս այլազգւոյն և փարատեաց ընդ մեռանիլ անդրանկացն արձակեալ զժողովուրդն։

Տասներորդ, զի ցաւագոյ թողեալ լինի սովորականն. ուստի առացաւ հնումն յետս մեղացն. ցաւագոյ ծնցիս։ Վասնզի դժուարին է առնել զբաւրն յետս չար սովորութենէն. զի գառն

երևի

երեխ այնպիսւոյն՝ բարին, թէպէտ լաւ ինքեան է քաղցր ։

Ամենատանելորդ, զի տրտմութիւն է անձատելն ի յերկրակարակեաց վայրաց · իսկ ամ տրտմութիւնն է խորշելի ։

Երկտառանելորդ, զի երկիւղ ցուցանէ ձեռնամուխս լինել ի բարի վարս ։ Ա յոյսխափն են նմանի կայենի, որ ունէր գողոզիաւ զգեստիւն · քանզի ընդ ծառայելն այլ երկնչին մեռանիլ ։

Ա ան երրորդին ասելի է, թէ յաղաղողն է ի բաղմադիմի վտանգս ։

Կամ՝ զի արդարութիւն այլ կայ ի վերոյ նորա ունելով մերկացուցեալ զառն · թէպէտ ողորմութիւն ալգելու զնա ի հարկանելոյ · գուցէ ապաշխարիցէ արդեօք · վասն այնորիկ ասէ · Յօբ. ԺԹ. 29. Փախերուք յերեսաց սրոյ ։ Եւ · Յոհաննու · Գ. 36. Որ ոչ հաւատայ յորդւոյ, բարկութիւն այլ մնայ ի վերայ նորա ։

Երկմտելդ, զի է յերկմիտն թշնամեայ · ուստ, և ըմպել, և ննջել ընդ նոսա · որք են զօրաւորագոյնք քան զնա · քանզի մեղաւորքն ոչ ունին զօրութիւն ինչ ։

Երրորդ, զի մեղքն է Հանապարհ առ մահն · զի ասէ · Առիթ. Ի. 11. Ճանապարհ մեղաւորաց են լցեալ քարամբք · և ի վախճանի նոցա դժոխք, և խաւար ։ Ապ՝ այսպիսեաքն պարտին խորհիլ զՀանապարհս իւրեանց · որպէս ասէ · Սաղմ. ՃԺԸ. 59. Խորհեցայ ի Հանապարհս իմ · և դարձուցի զոտս իմ ի վկայութիւնս քոյս։ Եւ մեղաւորն ոչ միայն է ի Հանապարհս դժոխոց, այլ և հասեալ ի դուռս · քանզի ոչ այլեւս է միջոց, բայց միայն շրջուիլ մարմնոյն ։ զայսպիսեացդ դրունց ասէ · Սաղմ. ՃԶ. 18. Ա երձեցան մինչև ի դրունս մահու ։ Վասն որոյ պարտ է աղաչել, ասելով ի Տէր դժոխոյ վիրկեա զմեզ Տէր ։

Զորրորդ, զի յորժամ ոք յապաղէ մինչև ի մահ, բառնամ կերպիս արդելանի ի դատաստան · քանզի ցաւք հիւանդութեանն, և հոգք տանն՝ և բնաւանեայ ոչ թոյլ տան նմա խորհիլ վասն հոգւոյն ուստերաք ջերմնիմս · յորժամ նեղեալ ցիս հիւանդութիւք, զոչ այլինչ կարասցես խորհիլ քան զոր զգաս։ Եւ օգտասիրաս ասէ · յորժամ մահն փութացուցանէ, մեղքն զարհուրեցուցանէ, կինն, և որդիքն աղաղակեն, ոչ կարեն խորհիլ ինչ վասն փրկութեան իւրեանց ։

Հինգերորդ, զի երկնչելի է · թէ որ արհամարհեաց զաճ յաւուրս կեանս իւր, արհամարհեացէ ի նմանէ յաւուր մահուան իւրոյ · լաւ այնմ որ ասէ Եսայի · Իգ. 16. Ա այ՝ որ արհամարհես, մի թէ և դու ոչ արհամարհեացիս ։

Վեցերորդ, զի ի ժամու մահուն հրեշտակ առաքել մարտնչի առաջի նոյ դիւոքով, զի եթէ յայնժամ կորուսցէ, ոչ ևս կարասցէ վերստին ունել ։ Ասաս ասէ · Ծննդ. Գ. 15. Դու ապատեսցես նորա զարշապարն · այսինքն, վերջին մասին կենաց նորա · քանզի զբաղում ասս աշխատս առանալ, զի գտանեսս ըմբռնեացէ ի ժամու մահուն · զի առնէ զմարդն բազում ինչ առանալ անիրաւաբար, զոր յետոյ ոչ կարի անցուրիչն հատուցանել · որպէս խաղացօղն թողուսյ յաղթել ինքեան ի սակառս · խակ ի վախճանի յորժամ դնին բազումինչ, բառնայ զնոսա · արդ՝ որքան վտանգ է դնել զնա քան նեւթիւ խորտանգ խաղացողին · որ ի սկզբանէ աշխարհի՝ ոչ այլինչ էր գործ նորա, բայց միայն խաղալ զմարդիկ ։

Ա ան չորրորդին ասելի է, թէ յիմարութիւն է յապաղելն վ ս բազում պատճառաց ։

Կամ՝ զի կարճ է կեանս, և յերկար Հանապարհ ։ Շատաշխոյժ ասէ · Յօբ. Ծ. 1. կարճ են աւուրք

աւելուք մարդկան ։ Ձերկրորդին ասէ՝ ։ Թագաւորացդ . Ձե. 7. Աբի՛ կեր . զի քաղցած է՝ ի քէն և անդր Ճանապարհդ ։ Քանզի որ քան հեռի է երկինքն յերկրէ , այնքան առաքինութիւքն ՚ի մոլու թենէ . վասն այսորիկ հարկ է ա ռաւել մեծամեծ փոխոխուիւն ՚ի վայրս ։

Երկրորդ , զի մեծամեծք ասա ւեն նմա . այսինքն , ար , և ար երկնային զօրութիւքն . վասն որոյ յիմարութիւն է յապաղելն , զուցէ բարկանայցէ ար , և փակեսցէ զՃանապարհս , և զդքուռնս ։ Որ պէս յայտ է ՚ի յեհան՚ , որ ոչ եգիպ տոցի ապաշխարութիւն . Նինուէ ացւոցն օրհասօրէն խնդրեաց . որպէս յայտ է՝ . Երեմիայեցւոց . Ձբ. 17. Եւ յիմար կռասանացն փակելոցն դրունքն ։

Երրորդ , զի որ յամէ ախանիլ զՃանապարհն , պարտի բազում աշխատիլ . և յանդադարական ժա մանակի հասանիլ յօթևան ։ ուստի ասէ անենէքա . արագացուք զոր ինչ տակաւ ետն առնել՝ որք յետոյ յաղի անկանին . քանզի արագանալոյն կրնան զյապաղուիւն ։ Եւ միով բա նիւ ասացից . ամ բարի պակասի ՚ի նմանէ , որ ՚ի դիւրէրի հասանի յօթևան ։

Չորրորդ , զի մեծ յիմարու թիւն է անկանիլ ՚ի սիրմ , և ոչ կա միլ փոխեալ ելանել . ուստի ասէ բեռնատուռս . անկանիլ էշն , և են՝ որք յարուցանեն . կորնելի հո գին , և ոչ ոք է որ հնարէ զմիւ կուիթ ։

Հինգերորդ , զի յիմարութիւն է այնմ որ կամի նահել , և յապաղէ պատրաստել զպէտսն . և այն՝ զի ոչ դիտէ յորում ժամու պարտի նահել ։ Նմանապէս և յորժամ ամէն նեղէ , յայնժամ ակնանի խնդրել զայր , և զկուսաւ առ ՚ի հազմիլ զդիւտս հարսանեացդ , յորում ժամու պարտի մնանել ՚ի բառաչսն ։

Վեցերորդ , յիմարութիւն է ծրա րել զհնուն ՚ի ծոցս , և խնդրել , թէ պարտիմ թօթափել՝ թէ ոչ . ուստի ասէ բեռնատուռս . Թագու ցէ զհնուդ ՚ի ծոցս , և յետ որոյ այ րեցար կոչս , և բացեալ աղեացս՝ հասի շարանն . հարցանեմ՝ թէ պարտիմ ՚իրաց թօթափել զհնուրս ։

Եօթներորդ . մեծ յիմարութիւն է՝ եթէ յետ նահապետութեան կա րիլ ոք առնել զտախտակ , որով փրկեացի , և յապաղիցէ բուռն հարկանել զնմանէ ։ այլ՝ որպէս ասէ Ջերօնիմոս , ապաշխարութիւնն է երկրորդ տախտակ յետ նահա պետութեան . վասն որոյ ոչ է պարտ յամել քուռն հարկանելոյ զնմանէ ։

Գ Լ. ԽԷ.

Յաղագս Յապաղման խոստո վանութեան ։

Լրդարն ՚ի սկզբան՝ է ամ բասանաւոր ինքեան . Աւակաց . Ձբ. 17։ Ըստ օգտաւետի, մեղքն՝ եթէ մեծ իցէ , և եթէ փոքր , անպատիժ լինել ոչ կարեն. զի կամ պարտին պատժիլ ՚իմարդոյ զղջա նալովն , և կամ յոյժ դատելովն ։ Ա յլ դատարկ ամենայնին վրէժխնդրութիւնն , եթէ յառաջեցեալ մարդկային խոստովանութիւնն . վասն այսորիկ ասէ . արդարն ՚իսկ զբան՝ է ամբաստանող ինքեան . այսինքն , իսկոյն յորժամ մեղաս , նախ քան զհատանիլ վճռոյն այ ՚ի վերայ նորա ։ Եւ բեռնատուռս ասէ . առանց խոստովանութեան նաև արդարն դառն ապաշնորհ մեղաւոր , և մեռեալ . քանզի մե ռեալն ոչ կարէ խոստովանիլ այդ խոստովանութիւնն է կեանք , և փառք արդարոյն . այրեաս զխոս տովանութի , եթէ քաղաս գե ղեցկութի . քանզի ուր է խոս տովանութի , անդէն և գեղեց կութի . եթէ են մեղք , խոս տովանութ մաքրին . և թէ գործք բարիք , խոստովանութ ուղղին .

յոր-

յորժամ խոստովանիս զչարիս քոյ , է պատարագ այլ հոգի խոնարհ , և սիրտ բեկեալ յորժամ խոստովանիս զերախտիս այլ , մատուցանես նմա զպատարագ գոհութեան ։ Ընդ վատն յոտազման խոստովանութեան . երբեմն երգ տեառնեղի է ։ Կամ՝ զբարութեանէ փութանակի խոստովանութեան ։ Երկրորդ , զանպարտաւորիկ թշնառութեանէ այնոցիկ , որք քնաւ ոչ խոստովանին ։ Երրորդ , զմիտրութեանէ այնոցիկ , որք յամեցուցանեն զխոստովանութենին մինչև ի պահս քառասնորդացն , կամ մինչև ի հիւանդութիւն . և ի մահ ։

Ո՞ւ ման առաջնոյն ասելի է , թէ զբաղում բարութիւնս առնէ ձեզ հոգեթով խոստովանողացդ ։

Կամ՝ զի մարդն՝ որ վասն մեզացն ի դատաստանին ոչ դիմիցէ էր ի յերկինսային ժառանգութենէ , և ի դժոխս դատապարտիցէ , բարեբարութիւնն ոչ ետնման գործարարի՝ զերգայրն իւր . որ գուցէ երբեմն լեալիցէ ի մեղքն այն. և հատարիս հատասա՝ զոր ինչ նա կապեսցէ , կամ արձակեսցէ ։

Երկրորդ . զի ի քաղաքական ատենսն՝ դատապարտի խոստովանողն զմեղս իւր . իսկ սստ որ ձակի . որպէս ասէ . ։ Յովհան. ա. ։ Եթէ խոստովանի քինիցիւքդ զմեղս մեր , հաւատարիմ է նա , և արդար սա ի թողուլ մեզ մեր . և սրբել զմեզ յամենայն անօրէնութենէ ։ Յայտ է ի դատաստան . որ չէս խոստովանելոյն առաջի նահանջ՝ արձակեցաս ի պատուհասէ մահուն ։

Երրորդ , զի խոստովանութենէն է թեթևացոյն գեղ մեղացդ . և այս յայտ է , զի ոչք հիւանդ քաղմարմնոյ՝ միայն ցուցանելով զհիւանդութեան իւր բժշկին՝ առողջանայ առանց այլոյ գեղոյ . այլ Տէրն այնպէս թեթևաս կացուսցէ զդէղն մեղացդ , մինչ զի բանիւ միայն , կամ ի մտի՝ ասիցէ . Տէր ողորմեա ինձ մեղաւորի . և կամ՝ ի մեծ հանդիսի . որպէս ասէ Եսայի . խղ. 26. Աստ գուցանես զանօրէնութիւնս քոյ , և արդարացիս . իբրեւ ասիցէ՝ միայն ասելովն առողջացիս . Եւ առաքեալն ասէ Հռոմայեցւոց. ժ. 10. Բնդրանուտ խոստովանիլն է՝ ի փրկութիւն ։

Զորրորդ՝ զի կամի Տէրն դնել զդրասոս առ՝ ի ապաստարութիւնս ինչ՝ միջնորդութիւնք քահանայից, վասն որոյ և կամի դիտել զնամբարկասուածիս նոցա՝ այսինքն , եթէ իցէն խոժանաղբ բամբասելոցն . եթէ սուձակատուր՝ անհնազանդութիւն . եթէ սուէրեմախտուոյց՝ սուկաս մի ապաշխարութիւն . եթէ կիցս ընկիզ՝ քամահելոցն . և այլք այսոցմանիսիքն , զորս զամենեսեան եթէ սասացեն , ոչ վասն այնոսիկ հրաժարի՝ ի գնելոյ , այլ առաւել սոյ զընորհս . ուսուց սստ. Ղուկ. կը. 13. Որ թագուցանէ զմեղս իւր , ոչ յաջողեսցի . իսկ որ խոստովանեսցի զնոսս , հասցէ ողորմութիւն ։

Հինգերորդ , զի ոչք որս կարէ ապատել զինքն բերանով իւրով՝ ի ձեռաց որսողին . այլ մեղաւորն թէ և իցէ՝ ի բերան սստանայի՝ միայն թէ ապաղաչեսցէ բոլորով սրտիւ առաջի քահանային , ազատեալ լինիցի . որպէս ասէ Սաղմոս. ձգ. 6. Ազատակիցին սստ Տէր՝ ի ներումն իւրեանց . և՝ ի վերայ նոցա փրկիչսդ գնոսս ։

Վեցերորդ , զի միայն խոստովանութեամբ կարէ ապատիլ՝ ի մեղաց մեծաց ։ Ասսոյ սսէ օգոստինոս . զի սմեծն է մեծ պատիժ . որ սսանչէ վասն քո՞ է , արժան նահատրի նմա ։ Վասն այնորիկ ոչ բան բաղմիցս խոստովանելոցդ զդատաստանի մեղացդ յառաջ քան զմահ է , այնքան դիւրաւ հասցես շնորհացդ թողութիւն ։

Վասն երկրորդին գիտելի է . զի որք ոչ խոստովանին , անկանին՝ ի բաղմադիմի թշնառութիւս ։

Կամ՝

Նախ՝ զի լինին տկարագոյնք քան զայմ ստեղծուածս, և առանձին սիրոյդ պղծուին . քանզի ծովն ոչ առնու զինանդիստ մինչև արտաքսանդ յինքեանէ զնուաճսն դիտ կուներ ։ և ոչ գիտին , մինչև մաքրեսցէ զինքն ի մրրոյ ։ Դարձեալ ամէն կենդանին ունի զգօրութիւն արտահոսելոյ զաւելորդն . սպասելն ամաչելոցէ Քրիստոսական հոգին , որ ոչ կամի արտաքսիլել յինքենէ զսպասելութիւնն մեղաց. այլ պահել ինելքս զգաստ սպասառն ։

Երկրորդ , զի առանձին սիրոն գայ աղուեղութիւն քան զինքեանս . և այն՝ զի կինն ոչ զանցանէ լռանալ զաղտ երեսոյն եթէ կարիցէ , և առնելոյ զառնն . իսկ ամբարիշտն Քրիստոս հաւանելոցէ ի խորս մեղաց , խաւսէ . և ոչ հոգայ ։

Երրորդ զի կինն անդգայ . զի ունին ի ծոցս զգժոխային հուրն , և ոչ զգան . զօձս , և զկարիճս , և ոչ Քրիստոսին ։

Չորրորդ , զի են յոյժ անարգագոյնք . այսինքն , տեղի ապաւառանոցին առանց առանայի . քանզի առնեն սրբի երբեմն , այլ ապահաւանոցն ոչ ։ Ասուի ասայ տուն Ծեր՝ առանայ ոչ երբեք գազարի ընկերնուլ զապահաւան , յորմէ եթէ ոչ մաքրեսցես , փուքիով լցցի առնեն քո . և եղիցիս աստիճանի ։

Հինգերորդ , զի են խաղալիք առանայի . քանզի ընկենու զնա ոգին ագահութիւն ի փուշ մեծութիւն , ոգին պոռնկութեան՝ ի տիղին բղջախոհութեան . սակայն Քրիստոսականքն ոչ խնդրեն զօգնութիւն ։

Վեցերորդ , զի են անիծեալք. վասն զի ոչ ծնանին զգաստ կենդանի , այլ մեռեալ . նմանք մեռեալ ծովու , որ ոչ առանի յինքն զկենդանին ինչ ։

Աստան երրորդին ասելն է , թէ բազմապատիկ յիմարութիւն է յապաղեցուցանել զհաստատութիւնս

Նախ՝ զի երևի՝ իբր թէ կամին թագուցանել զմեղս իւրեանց յիմ . զայդ ես ոգամ , որ ընդ հայցանել Տն . մեր ես . պատասխանեաց . լռեայ գձայն քոյ , և երկեայ . վասն զի մերկ եմ , և թագեայ . և այն՝ զի առանձել հրաստարակին մեղքն ընդ թագուցանելն ի յիմ . որպէս ասէ Եառամ . գ. ։ Յայտնեցից զնեսոյգ քոյ , և արկից զերեսոյս քովք . և ցուցից սպղտոց զամօթ քոյ . և թագաւորեաց՝ զանարգանս քոյ ։ Եւ ի վերայ Սաղմ. ըլ. ։ Ծածուկ իմ ցուցից քեզ Տէր . ասէ մեկնիչն . յորժամ յայտնէ մարդն զմեղս իւր , այն ծածկէ . և յորժամ մարդ ձանաչէ , ասէ թագու . իսկ եթէ մարդն ծածկէ , ասէ հրաստարակէ ։

Երկրորդ . զի յապաղումն ի ներքս ածէ զմտացումն մտաց . ուստի ասէ բնաւարուս . յապաղեալ համարին մտացումն զբազում լինել . և որինչ մտացեալ լինի լաւ այսմ կերպի , յայտնի են այդ , և աստանայի ։

Երրորդ , զի յաոժ ի քանալ ընդ բաղխելն ոյ . լաւ այնմ որ ասէ Երգելոց . ե. ։ Բաց ինձ՝ քոյր իմ . այսինքն , խոնարհութիւն խոստովանելով . քանզի ընդ արտաքս սիրն մեղաց՝ ասէ մտանել ի ներքս. ապաստարեան ոչ է պարտ յապացուցանել ։

Չորրորդ , զի զչարագոյն Քրիստոսին , և զյաւիտեանական ընդունի ի տուն իւր . ուստի ասէ Յովէլ . բ. ։ Իբրև զդրախտ փափկութեան երկիրդ առաջի նր . և զինի նորա դաշտ անապատի ։ զի յաւուրս քան զդալն աստանայի ի հոգին՝ է անդ առաստութիւն բարեաց . այլ յետ գալստեան նր լինի չքաւորութիւն ։

Հինգերորդ , զի զհատեալ մեռեալն , ոչ միայն զպղծութեան , այլ զբազմաճառան Քրիստոս ի տան իւրում ։

Վեցերորդ , զի գոլով անդէն ի բերան աստանայի՝ ոչ աղաղակէ խնդրելով զօգնութիւն . և քան այսմ անմ-

անմտագոյն է քան զանբան անա-
ռնու ։ որք աղաղակեն՝ յորժամ
ընծայնին ի գաղտնաց ։ վասն որոյ
ասէ Յոբ. ԼԷ. 16. Ազատեսցէ զբնդ
ի յանձուկ բերանոյ ։

Եօթներորդ ։ զի ինալով ի բան
ոմն առանց չգիտելոյ՝ և փականել ։
հնարագանոյ բանալ զդուռն, և զերծ
ծանիլ յայնքանից ի չհաճոյութենէ։

Ութներորդ ։ զի մեղք են ի բերել
զպարագոյն վէրքս ։ որ որքան թո-
ղեալ լինի առանց սպեղանւոյ այնը-
քան չարաչարիր խղճայնի ։ և զա-
ռողջն առպականէ ։

Իններորդ ։ զի կորուսանէ զգա-
զրամ բարութիւնս ։ որ լինէին ի խոս-
տովանութենէ ։ որոց ։

Ասացինն է ։ զի ոչ յօժարութիւ
փորձէ տառապեալ՝ զայն ։ որ խոս-
տովանելով յայտնէ զնճռուհանին-
ուասի ասէ Սիրաք ։ իէ. 17. Ոչ
յայտնէ զնարտուրդ բարեկամին ։
կորուսանէ զհաճատարութենէ նոր ։
Եւ զերծանիս ասէ ։ կարողութենէ
եղծանողն սկարարանայ ընդ յայտ-
նելն ։ քանզի առաջակը յորժամ
դիտեն զիւրեանս յայտնեցեալս ։
վտասառական լինին ։

Երկրորդն է ։ զի զմեղն առնէ
մատրդոյն առելի ։ յաղագս այնորիկ,
զի վասն ամօթոյն՝ զոր կրեն ի
խոստովանելն ։ ոչ հաճարձակին
վերստին կրկնել զդարշութենէն ան-
զայն ։

Երրորդն է խրատս քահանային,
և օժանդակութենէ աղօթից նորա ։
քանզի քահանայն պարտին տալ զներ-
կաման խրատս ։ և աղօթել վասն
նորա ։

Չորրորդն է ։ զի մատչելով նորա
առ խորհուրդ խոստովանութեանն
ըստ պատշաճաւոր կերպին, տաճ-
ելոյ լինի նմա շնորհ ։

Ձ արձեալ ։ յիմարութենէ է յայտա-
գնէն միտն ի պահս քառա-
սնորդաց ։ զի են որպէս զայնս, որք
գործեն առանց հիմանն քանզի ոտա-
սաւորքն ոչ պարտին ակտակել ի
խոստովանութենէ ։ ոյք ասէ Սաղմ.
ՃԷ. 2. Կանխեսցուք առաջի նորա

խոստովանութեամբ ։ Դարձեալ ։ զի
այնպիսիքն բազում անգամ կորու-
սանեն զբոլոր վաստակ քառասնոր-
դացն ։ զի թէպէտ Հոգեակ լինին
մեղքն միայն զղջանալով ։ և դնե-
լով ի մտի զխոստովանելն ։ սակայն
անաւրհնակքն այսմ՝ ոչ զղջանան
ըստ պատշաճի ։ ոտ այնպիսիքն
նմանին այնորիկ ։ որք յոտանին
գայգիս ի ժամանակս կիթոց ։ և որք
հանեն զղատքն ի վերայ՝ յորժամ
նեխեսցէ անդամն ։ և լռանան
զկատարածն ։ յորժամ ապաքէ-
նեսցէ հոգեալ իրն ի նմա ։

Դ արձեալ ։ յիմարութենէ է յայտա-
գնէն զխոստովանութենէն մինչև
ի հրաժանդութենէ ։ և ի մահ ։ վասն
բազում պատճառաց ։

Նախ՝ զի յայն ժամն խնդրեն
զբժիշկ ։ յորժամ ոչ կարեն առնել
ըստ խրատուս նոր ։ վասն այնորիկ
ասէ Սիրաք. ԺԸ. 26. Խոստովանեա
ի հիւանդութենէ ։ և յառաջութենէ ։
և դոյնացիս զնաճ ։

Երկրորդ ։ զի այնպիսի խոստո-
վանութիւնն ոչէ պատուական առա-
ջի նոյ ։ զի է որպէս խոստովանու-
թիւն առաջակայ ։ որք ոչ խոստո-
վանին՝ բայց միայն յորժամ տան-
ջին ։ և տեսանեն ինքեանց որս-
բատ՝ զնահն ։

Երրորդ ։ զի բազում անգամ
առնէ հանդարձ խոստովանել զիմա-
րութենէ՝ զոր լինէ գործեալ ի մահ-
կանէ ։

Չորրորդ ։ զի զբաղումն ։ զոր
ունին յայնժամ վասն ապրանքոյ
գուռնն ։ և զընտանեացն ։ ոչ թոյլ
տայ նոցա կարդալ զհոգին ։

Հինգերորդ ։ զի այնպիսին թո-
ղեալ առնէ զնահ ։ զի որոյ երկեղա-
ծ է փրկութենէ ։ և թողութենէ նորին ։
Ոտոտ ասէ. Առակ. Ժ. 26. Որպէս
ազոխ առասանանց ։ և ծուխ աչաց ։
այնպէս ծոյլն այնոցիկ՝ որք յիւրեն
գնա ։ այսինքեն, Տէ, որ առաց. Սատ-
Ը. 4. Երթ ։ ցոյց զանձն քոյ քահա-
նային ։ և երթ լուա ։ յանդգնեա
անելոյ ։

ԳԼ. ՃԸ.

Յաղագս հեղգութեան ։

Ը երկնչի՛ ի Տենէ , ոչ իւիք հեղգանայ. Հողմ. Ե.ւ9. Ըստ իղնատրոսի , բազում անգամ որ ինչ՝ բարի երևի քան մարդկայնոյ ենթադասութեան , անարդ ճն առաջի նրբաքննին սրատես աչաց դատաւորին . վասն որոյ ամ՝ ոք երկնչի՝ ու գուցէ զբարին՝ զոր առնէ , վասն ոչ ունելոյն զուտիղ դիտաւորութեի . յամի լեցի անպէտ առն առաջի աճենատես աչացն ։ Իսկ որք երկնչին , զամ լինչ առնեն զգուշութեի . վասն այնորիկ ասէ . որ երկնչի ի Տենէ , ոչ իւիք հեղգանայ ։

Բ՛րդ՝ հեղգութեին է թմրութիւն մտաց . որով ոք լինի անիսկի ի կատարել՝ զորինչ պատուի ։ Ընդ այսմիկ ոչ հոգայ՝ թե որպէս հատանելցի գործն ի յաւարտուածն,եթե չարաչար , և թե բարեպէս . այլ զայն միայն հոգայ , զի թեթեւացուցանիցէ զինքն ի ծանրութենէն ակնառոյ գործոյն. և քան այսմ հեղգութենէ ներհակ ժրութե . որ է քաջապէս ջանալ՝ զի ակնառոյ գործն բարեպէս կատարեացի . և գործս այս կայանայ ի կրթութեի ինքեան. քան այնմ որ ասէ . Առակ.ի.ե.27. Սառեալ գործեաս զաչարակ քոյ . այսինքն , զմարմին քոյ ։ Նման կայ անայ ի հոգացուածն ընկերին , կամ հնազանդեցելոյն . զորմէ ասէ . Առակ. ի.ե. 13. Խնամատութիւք ծառնի զերեսս խաչանց քոց ։ Դարձեալ՝ կայանայ ի յայտ պատուհասին այ . քան այնմ որ ասէ. 2.Օրինաց. ի. 11. Ձգոյշ լեր,մի գուցէ մոռանայցես զՏէր աձ քոյ. և հեղգասցիս ի պատուիրանսն նր ։ Ուստի գրվի հինն, Ղուկ.ի.ե.3.որ ունէր զ. ի. գրամ. զի ընդ կորուսանելն զմինն լուցեալ զվիաձ՝ խնդրեաց ամենի ձին եղեալ ։ Եւ որդ՝ հեղգութեին է թմրութիւն մտաց . որով ոք լինի անիսկի ի կատարել՝ զորինչ պատուի ։ Ընդ այսմիկ ոչ հոգայ՝ թե որպէս հատանելցի գործն ի յաւարտուածն,եթե չարաչար , և թե բարեպէս . այլ զայն միայն հոգայ , զի թեթեւացուցանիցէ զինքն ի ծանրութենէն ակնառոյ գործոյն. և քան այսմ հեղգութենէ ներհակ ժրութե . որ է քաջապէս ջանալ՝ զի ակնառոյ գործն բարեպէս կատարեացի . և գործս այս կայանայ ի կրթութեի ինքեան. քան այնմ որ ասէ . Առակ.ի.ե.27. Սառեալ գործեաս զաչարակ քոյ . այսինքն , զմարմին քոյ ։ Նման կայան

թի . և քնիլն է՝ հեղգանալ Դար-
ձեալ . անձկութիւնն կրեն յանուրջս
զբազում ցնորս . և երբեմն խօսին
ինչ . և ամենեք յարուցեալ երթիան։
որպէս ասէ մելխոսիոյն ՝ի գիրս
կինգեանեացդ . այլ ոչ երբէք իմա-
նան ինչ ասացեալ և հեղգացեալքն։
Ասասն ասէ գրիգոր . մինչև անս-
րիանայն՝ որք հեղգանան ճանաչել
զ ՚ի քոյս իւրեանց , իբրև զանգէտս
կորուսանեն զանմեղութիւն սրտին ,
և զճշմարտութիւն բերանոյն , զոյնա-
խոհութիւն մաքրութեան . նաև փոխո-
վանիլ ժամանակին զկեանս իւրեանց։
Դարձեալ՝ ասասուծոյ անիծանել
զծառայն՝ որ հեղգանայ ՚ի գործս
փակել զդրունս տանն , ուր մեռեալ
գոլ՝ կողոպտեն զնա . այսպէս և
ասէ՝ զհեղգն , յորմէ բառնալ աս-
տանայ զնա զրկինչ ունի ։

Գ արձեալ՝ հեղգն է նման անդ-
գոյշ զինուորին , որ կամի սա-
տրաստել զինն՝ յորժամ պատերազ-
մանիլ ՚ի պատերազմ. և յայնժամն
որչ գտանէրն՝ յորժամ հնչէ փող
պատերազմին ։ Դարձեալ . հեղգն
է որպէս զմերկն ՚ի պատերազմին։
Ասասն ասէ գրիգոր . եթէ հեղ-
գասցի սիրան ՚ի գործս հոգեկան
խոցոտածով վիրատրութեան . զի խո-
րասանիլ ընչասիրն այնքան յուժգ-
նակի խոցոտ զբանջն , որքան
դասանիլ սիրկս ՚ի զրահէ նախա-
ասասելիէ ։ Դարձեալ . զի հեղգն
առանձին հոգոյ զբաստան,այսինքն,
զմարմինն՝ քան զհոգին՝ որ է պատ-
ուական . քանզի եթէ պատահիցէ
նոյն հիւանդութիւն ինչ , խոհեմն
դիմեմբ առ բժիշկ . հեղգամբ զար-
ծանէն . և առնելմբ զոր ինչ հրա-
մայէ . և ոչ գաղարիմբ մինչև հան-
դարտեսցի ցաւն . այլ հոգին եթէ
պէտ քազում անգամ խօճանայ ,
խոցոտի , գահավէժ լինի , ասկայն
ոչ ինչ հոգամբ զնմանէ . և այն՝ զի
ոչ հոգին վասն մարմնոյն , այլ մար-
մինն վասն հոգւոյն եղեալ է . արդ՝
որ հեղգանայ վասն առաքինոյն , և
հոգւոյ վասն երկրորդին , զերկրո-
րեանն ապականէ . վասն որոյ ասէ
Ղևտաց. ի. 4. Եթէ հեղգասցի
ժողովուրդ երկրին՝ իբր թէ ան-
արդ հանաթելով զինչ ասասուծոյ
եղիցի զերծանել իմ ՚ի վերայ նորա ։

Ա րդ՝ հեղգութիւն ևս առաւել է
քանզի ՚ի հեղգութիւն նորին բառա-
նին բազում մոլութիւնք և մոլորու-
թիւնք ՚ի մէջ ժողովրդեանն . որպէս
ասէ Տիր ն . Սաս. ԺԳ. 25. Ի քուն
լինիլ մարդոյն . այսինքն , առաջ
նորդին , այր թշնամին՝ որ է սա-
տանայ , սերմանեաց ՚ի վերայ զո-
րոն . վասն որոյ ոչ երբէք պար-
սի առաջնորդն անհոգանալ . քան-
զի զօր՝ որ կայր զգուշութիւն ՚ի մէջ
առօրեայնեցեացն՝ ահաց արգասր . և
՚ի լերինն՝ ուր կարծէր զինքն ան-
հոգ , անկաս ՚ի մեզս ազդագործու-
թիւն ։ Եւ Ելից. Ժ. 20. Որ միան-
գամ երկեաս ՚ի բանից Տն՝ ՚ի ծա-
ռայիցն փարաւոնի , ժողովեաց
զծառայս , և զանասունս ՚ի տուն .
և որ հեղգացաւ , կորոյս զնոսա ։

Ա րդ՝ երկու են հնարք ընդդէմ
հեղգութեան. այսինքն, երկիւղ,
և սէրն ասյ ։ Վասն երկիւղին ասէ
յաւաքեցեալ բանն . որ երկնչի ՚ի
Տնէ , ոչ իւիք հեղգանայ ։ և վա-
սէրոյն ասէ Սիրաք. Ը. 27. Սուրբ՝
և զգուշութիւն պատրաստին խոր-
հուրդք բարեկամին ։ Ապաստանին
երկիւղն , և սէրն պատճառեն
զգաստ զգուշութիւն , և զջայն ։

Ա յլ երեք են՝ որք արգելու են
զզգուշութիւնն, և զջայնն։ Առա-
ջինն է շատուցն . քանզի ամենք
վեր ՚ի վերոյ ընդհանրական պրշակ
են ընդ գիրս . և հարեւանցի քնն
նութիւք խօսան զերն . և այնպիսին
ոչ գտանեն զձշմարտութիւն ։ Սոքա
են նման պիղատոսի . զորմէ ասէ .
Յովհ.ԺԸ.38.Եթէ յորժամ խնդրեաց
՚ի Տնէ , ևթէ զինչ իցէ ճշմար-
տութիւն , առ ժամայն եւ արտաքս
առհրէայն՝ ոչ հնարով պատասխա-
նոյն ։ Ասէ՝ այսպէս օրինակ՝ ՚ի
բնութիւն . զի ոչ առնէ զինչ ինչ
յանկարծօրէն . ուստի մեծամեծ
կենդանիքն յերկարատոյն ճանն ՚ի

յաղես մարդն, և ապրիլ ծնանիցին. վասն որոյ առաց ունի խնամատուն. խրատքանիցիւր գնդեցկապոյն գոր ծոյ եղ բնութիւնն առաջի զգեցուցանեալ է։ Ա յսպէս և գրիչն յամէ, յորժամ զգուշանայ խորհի ինչ առ ի գրել. և ոչ կնճռեցուցանէ՝ փութով գրի. այլ որ ինչ բարւոք գրի, չէ՛ փութով եղեալ։

Երկրորդն է հեռատեսութիւնն. որ կամի զնոր ինչ տեսանել՝ և լսել։ Ընդդէմ որոյ է հեռատես առնիարել զինքն, և ոչ ինոյլ տալ տատանել. զի ասէ. Խորհուրդն աւ. ՅՈ. Ոչ յապճի ակն տեսանելով. և ոչ ունկնն լսելով։ Վասն որոյ և յետոյ ընկրկելիք է։

Երրորդն է վաստակաւէն. զի ասէ ունի խնամատուն. ընդդէմ նոյ վաստակաւէն խրատատելոյ առեալ զգուշութիւն. վասն որոյ առաջանալոյ ի ծաղուալ պարտ է զգործն, զի ասիցէ ի կեցոյց գործ ցուք իբրև առ նոր ինչ, և որ պէս նորածինն զանակի գործովաղէտ գիտալ գիրկս արկցուք։

Ե՛ գիտելի է, զի մեծաւ հակմամբ պարտ է իւնդրել զինտատուածին. քանզի խնամատուին, ք. կերպիւ ստացեալ լինի։ Նախ՝ ածայնի վշմամբ ի նեղբս։

Երկրորդ, խրատով ժրաջան ընդհերգմամբ։

Երրորդ, լսելով յընկերէն։

Ածայնի վշմամբն ստացեալ լինի. ք. կերպիւ. հատասով, չերմեռանդութեամբ, և աղօթիւք։ Ասաս ասէ օգտատինոս. խոնարհութեամբ՝ արժանաւորն ոք բարձ բանալ. հատասով տեսանել՝ չնչեռանդութեամբ՝ մատչել։ Գիանգի հատասոն բանալոյ զնուազարդ խնամեան. իսկ անհատասութիւնն վտանգ. որպէս ասէ Եսայի. ե. ։ Երեք ոչ հատասոջիք, ոչ խնամեայցեք։ Ասաս ասէ բեռնատուս. բարւոք է տառէր հատասոյն, որ չարիանգի զնաձանել քան զայն առաջի բժռեալ աչացն, և

պատրաստէ զաչան առ լոյսն։ Եւ չերմեռանդութեանն մերձենալոցանէ առ ածն. օր տգիտութիւնն լուսաւորէ, և տկարութիւնն զօրացնայ, տալով նմա զիմացութիւն որով տեսանիցէ. և զսէր՝ որով ապառաւորեցէ։ Դարձեալ՝ առատ լինի խնամատուին աղօթիւք. զի ասէ օգտատինոս վասն երկուց պատճառաց մեղանչելոյ. վասն ոչ տեսանելոյն զոր պարտիմք առնել. և կամ ոչ տեսանել զոր տեսանելիք, թէ պարտիմք առնել։ Մինն է չար տգիտութիւն. միւսն է չար տկարութիւն. վասն որոյ պարտ է աղաչել զածն, զի բարձցէ զտգիտութիւնն, և զտկարութիւնն։ Դարձեալ՝ առատ լինի ժրաջան ընդհերգմամբ և խոհմամբ պէտ գրոց։ Զի ասէ իղնատոս. ընդհերգուածն պէտ գրոց առնել խելամուտ զնմացուածն. և քարշէ արտաքս զմիտս ի յուսնուցեալ աշխարհէն. և ածէ ի սէրն ածոյ. և տրքան առանձել յածմանէ որ յածայինն ընդհերգմանա, այնքան ընդունի ի նմանէ զառատագոյն խնամացուածն. որպէս երկիրն որքան ածէ մշակեցեալ լինի, այնքան յբերիագոյնս պտղաբերէ. և որքան առանձել ելանէ որ ի յաշտարակին, կամ ի լեառն խոնմանէ իրաց ածայնոյ՝ այնքան ինքանէ ածն առնու. որպէս ասէ. Ելից. ՀԴ. ։ Վասն մանրոյն, թէ յորժամ ել ի լեառն, էջ առնաս ածն։

Իսկ զնեղգործութիւնէ ածայինն գրոյ, ի վերոյ բանին. Առաքեբ. ։ Վասն հրամանիցելոյն ի հարկանիցն, ասէ ոսկերբանն. որ ինչ խնդրի առ միմեանս, ասէ գուանի ի գիրս սրբս։ Գանգի անդ գուանիցէ՝ զինչ պարտ ուսանել. յորմէ՞ երկնչիլ. յորպիսիս աշխատիլ. նաև գուանէ զնեղութիւն մտաց։ Եւ երկրորդն, և տկարացն գուանիցէ զմիջակ կերպակուր արգիտութիւնն. որք թէ և ոչ պարտ բերացին զդիմն, ասկայն ոչ թոյլ տան

տան մեռանիլ ։ Եւ որ մեծահոգին է , և հաւատարիմ , գոնէ զինուորական կերակուր դերազանցեալ կենայց , որ առաքինութեանն հրէշտակաց ։ Ելիրաւորեաքն ի առատանալէ գոյ նէ անդ զդեղս բուժիչս ։ վասն այսորիկ ասէ ։ Սիրաք ։ գ. 14. Եթէ խոնարհեցուցանեա զանկին քոյ , ընկալցիս զառաւելն , և եթէ սիրեսցես զընկերն , լինիցիս խնամուն ։ Դարձեալ ։ հակելի է ի վերայ խորհրդոյ , և աթոռիճա կանացդ որպէս ի վերայ հօտից ։ ուստի ասի ։ Առակ ։ գ. 23. Ամ զգուշութիւ պահեսցես զսիրտ քոյ ։ զի կեանքն յառաջ գայ ի նմանէ ։ Նմանապէս պարտ է հակել ի վերայ բանից , և գործոց ։

Գ Լ. ԺԹ.

Յաղագս Անյարատեւողութեան ։

Զի մի աշխատանք վինիցիք անձամբք ձերովք , և լքանիցիք ։ Եբրայեց. ժբ. 3. Ըստ վճռիսարկին ի գիրս քննոյ , և արհեստութեան ։ Իւրաքանչիւր իրի վախճանն է և առ բարեգործն ։ քանզի ընդունայն է , և նանիր որ ոչ ժամանէ ի վախճան իւր ։ այլ արդ՝ վախճան մարդկային կենացդ է փրկութիւն յաւէտ չարչարեցեալ , և պատկառեցեալ ։ որ խոստացեալ քինի յարատեւողացդ ։ Ասաս. ժ. 22. Ով հաստատեսցէ խոպատ , նա կեցցէ ։ Վասն այսորիկ ասէ ։ զի մի՛ աշխատանք վինիցիք անձամբք ձերովք , և լքանիցիք ։

Այդ՝ անյարատեւողութիւնն է թմրութիւն մտաց՝ յորոյ զգործն կիսակատար ։ Եւ է գալ չէլի քաղցած կերպիւ ։

Ահա , զի կասի հետևիլ ։ Այ . որոյ ասէ գործքն կատարեալք ։ վասն որոյ ոչ է նմա հաճոյ անկատարն ։ և որպէս գալչէլի՝ և ծաղրական է կենդանին առանց ագոյ , որպիսի է կապիկն այսպէս և մարդն առանց յարատեւողութեան ։ վասն այսորիկ ։ Ղեւտաց. գ. 20. Հրամայէ մատուցանել զզոհն ողջակիզին ագոյիւ այսինքն , գմսակուիւ հանդերձ ։

Երկրորդ , նմանի խնդրատուին , որ դնայ ոտիւքն յետակոյս ։ Ջրոց ասէ ։ Եսայի ։ ուս. 4. Ծատրացան , և յետս կացին ։ Իսկ որք հաճոյք են ասէ , մատանեան գնոցան ։ որպէս ասէ Փիլիպեց. գ. 13. Զառ ի յետոյսն մոռացեալեմ և յառաջադէմն նկրտիմ ։

Երրորդ , զի է գառնագոյն որոյ զմահ երիտասարդաց , որք մեռանին յառաջ քան զաճումն մարմնոյն , և ուժոյն ։ այսպէս և անյարատեւողքն կասին յառաջ քան զկատարումն ։

Չորրորդ , որպէս անհաճոյ է զոբաւարին , որ զինուորն յառաջ քան զպատերազմ՝ և զյաղթուն կատ , կամ վախչէլ՝ յորժամ կարէ յաղթել ընդ դիմի հարկանելոյն ։ այսպէս անհնարին է այ անյարատեւողն ։ ուստի ասէ Սիրաք. խզ. 23. Երկոքեանքդ տրամաբանել սիրոյ իմոյ և ի յերկրորդն եհաս յիս բարկութիւն ։ այլ պատերազմող ձեռնագեալ չքաւորութիւ՝ այլոյն իմանալ քոյ ։ և որ անցանէ յարդարութիւն ի մեղս , այն պատրաստեսցի զնա ի սուր ։ Եւ իղիսեոս ասէ ։ յայնժամ հանճարանայ այ զարձն մեր , յորժամ զսկսեալ բարին յարատեւողութիւն ածեմք առ վախճան ։ և թէ ոչ , անհաճոյ է նմա ։ ուստի Ծաղք առնէ զայնպիսիսն Ղեւտացիք ։ Ագէ. ա. 9. Աղերսով ։ այլ ոչ այսպէս լինել , և ոչ կարասցէ կատարել ։ և որպէս ասացաւ օգուտ է արկանել զհիմունսն , և կանգնելն զորմունսն ։ եթէ ոչ կանգնեսցի առաստաղն ։ և ոչ ինչ է օգուտ նահէլն , եթէ ոչ ժամանեսցի առ նահատակեալ յաւէտ և ընդունայն աշխատի ձեռնադարձ հոգւոյն՝ եթէ յորժամ պարտի հանանիլ յերեսաց , ընդ երբեմն գոռ

Նոյ. այսպէս և որ ակամայ զդործն, և յանձառութեանն ոչ հաստատեալ։ Վասն որոյ ասէ. ։Կորնթ.Ա.։24. Անյոգնեա ընթացարուքդ, զի հասանիցէք. ուստի և եկեղեցին ի տոքեմոյ առաջ հրեշտակին ոչ դառնալ կեաս. և զի կինն զօտոյ զարձաւ, եդեւ այրեան աղի։ Եւ Ղուկ Ի.։62. ասէ. Ո՛չ ոք արկանէ ձեռն զվանդակ և հայիցի կեաս, է յարմար արքայութեանն այ. արդ՝ կեաս հայելն, է յոգւոյ հանելն առ հին կեանս։ այնպիսիքն օրինականին որդեռվքն խորտակեն. որք կալով յանապատին՝ կամէին դառնալ առ սրտան, և ասէին եգիպտոսն. և այն՝ զի ունէին զնանուռնան յերկրին. վա՛ որոյ և ոչ մնին յերկիրն աւետեաց։

Հինգերորդ, զի մոլութիւն այս աստուածին հաճոյ է առաքելոյն. որոյ նշանն է, զի ջանայ ամ զոքրութիւք ոչ լինիլ մարդկան յարտաքոյ. ուստի առաքեա օձին. Ծննդ.Գ.։15. Դու ապառնացես նր գլուխ յապառնարին. այսինքն, զի մի կատարեսցի գործն բարի, կամ մարդն ի բարին։ Ուստի Գրիգոր ասէ. յորժամ առաքեալ փորձութիւք ոչ նեղէ, ոանն ի մոռ նալ ի վախճանին. քանզի զի՞ ասէ, թէ միայն յարատեւողութին վերկէ զմարդն. և է իբրև դիտ բազատ որդի միոյն ժառանգ երկնաւոր արքային. վասն այնորիկ յոյժ գլուխանակալ լինի նմա առաքեալ, և ընդդիմանալ։ Ապատրեցեալ առել նմա մարդն, զոր ինչ առ Յոբ. Իէ. 5.

Ա՛ինչև՝ ապականեցայց՝ ոչ ի բաց կացից յանձէ ։

Գ Լ Ի

Յաղագս Լքման։

Պէտ լինիր լքեալ ի գործ քոյ. Սիրաք.Ի.։14. Զի՞ օրինակ՝ խորտակէ զաղեղն ահեղի քարշումն և թուլացուցանէ. այսպէս և զհոգին՝ առանձին ջանն քան զկարն, նաև լքումն. քանզի օրըստօրէ վատթարանայ միտքն ոչնչ ծնայ ի նմա զօրութիւն։ Էիթէ ակամայ զդործ լինէ, յառաջին օրն առկաս մի քաջալերէս ջանայ. և յերկրորդումն ապահասդոյն. և յետոյ ոչ լինէ. և այսպէս խորտակի։ Վասն որոյ ասէ. մի՛ լինիր լքեալ ի գործ քոյ։

Երրորդ լքումն է պատասխանատոր ժրութիւն։ Եւ է գարշելի բազում կերպիւ՝ նախ՝ վկայութեամբ այ գրոց. զի ասէ Սիրաք. իբ.։1. Գուսար յիմար՝ եղիցի ի նուազութիւն։ Այդ՝ գուսար յիմար է հոգին ոչ հասեալ ամենայն աղէս խնամատութեան. որ միշտ նուազի։ Որպէս ընդդիմ այսմ՝ կեանք արդարոյն յառաջնոյ աճմամբ. զի ասէ. Առակ.Դ.։18. Շաւիղք արդարոյ յառաջինն իբրև զլոյս ճառագայթեալ մինչև յօր հասարակ. բուռ այնմ՝ ։Թեսաղ.Ա.։1. Տունն դաստիարակ երթայր՝ և աճէր. և առնէր առաքեալն երթայր և նուազէր։

Երկրորդ, զի յոյժ ջնասէ մարդոյ. քանզի լքումն ածէ ի չքաւորութիւն՝ որպէս ասէ՝ Առակ.Ժ.։4. Ձաղքատութիւն գործէ ձեռն լքեալ. ձեռք ժրոյ ընծայու ցանէն։

Երրորդ, ածէ ի ծառայութիւն զի ասէ. Առակ.Ժբ.։24. Ձեռք զօրաւորացն տիրեսցէ. իսկ որ լքեալնէ, ծառայեսցէ հարկաց։

ԳԼ. ԻԱ.

Յաղագս Տարաբուծութեան ։

Այն տարաբուծելոյ սրտիւ դի ոչ հաճասցան ։ այլ ։ վասն այսորիկ և ոչ պարտականեացին ։ ի նմա նել ։ Սիրաք ։ Ը. ։ ։ Ջոր օրի նակ ջնեաճեն ։ ի վերայ ածողոյ ։ ոչ ունի դիտաստուածեի ։ այլ ։ ընդել հողմոյն ։ և ։ ի յառնել գնացող փուխով կործանի ։ այսպէս և տարաբուծեացն ։ ի զօրութենն այ ։ դիւրաւ կործանի ։ ի վերայ արուժելոյ կրից չարեաց ։ Վասն այնորիկ ասէ ։ վայ տարաբուծելոյ սրտիւ ։

Ը րդ՝ տարաբուծութիւն է անբարեյարութիւն մտաց ։ որով բարորիւն ի ծողել լինի ակնարկութիւն ։ Ա յսու մոլութիւ նեղի ։ որ վասն դժուարութիւն կատարելոյ ։ ի ծողս զինքն առնելին առանց ուղղութեան ։ ըստ այնմ որ ասի ։ Առակ. ԻԳ. ։ Լինիցիս իբրև զննջեալ ։ ի մէջ ծովու ։ և իբրև զի մէջ նաւուղղի ։ որ կորուսանէ զղեկն ։ Ա յնպիսին ունի ցիր և ցան զմտս իւր ։ Մինչ զի ոչ զուգի մի մասն ընդ միւսոյն ։ Ասէ ասէ Սիրաք ։ Ը. ։ Որ ուսուցանէ զիմաստն ։ է որպէս որ չարաուսանձէ զինեցեղէնն ։ Չի որպէս խնդրելոյն խորտակեալ ։ ի մանրագոյն մասունս ոչ դիւրաւ շարակցի ։ այսպէս և ոչ սիրտ տարաբուծելոյն ։ ասէ ։ Թէ գիտասցէ ։ կամ պարզև լինի ։ հնդեալ լինել ։ ի նա ։ զոլինել պահել յինքեան այլ զնմա արտաքոյ ։ որպէս ասէ ։ Սիրաք ։ Իա. ։ ։ Սիրտ յիմարին որպէս զանօթ բեկեալ ։ և ոչ ընդունի զնմա խնամոց թէ ։ Եւ տարաբուծութիւ այսմ հնդեան ։ ի պահասութիւն ամ բարեաց ։ ասէ ։ Առակ. ԻԳ. ։ Անձն տարաբուծեալ ։ քաղցեցի ։ Չի որպէս փարչին ։ և աւազն ևս ամուլ ։ զի մի մասն ոչ չարչարէ միւսոյն ։ այսպէս և տարաբուծեալն մտաք ։ ի ամուլ յամ բանեալ ։ Եւ յառաջագոյ մոլութիւս այս ։ ի յոչ ապաստան լինելոյն առաջ ։ քանզի տեսանելով ոմանց զոկարութիւնս իւրեանց ։ յուսահատին ։ ի կարգաւորելոյ զինքեանս ։ զի ոչ ապաստան լինին յաջողելի օգնականութիւնն ։ վասն որոյ և ոչ պատուարին ։ ի նմանել ։

ԳԼ. ԻԲ.

Յաղագս Անհոգութեան ։

Թէ որ իւրոցն հոգ ոչ տարցէ ։ ի հաւատոցն ուրացեալ է ։ ։ Տիմոթէ. Ե. ։ Ջոր օրինակ ։ ի հաւատոյն այ ծնանի երկիւղ ։ յոյս ։ և սէր ։ որովք պաշտի այ ։ այսպէս և յոչ ունելոյն զհաւատն ։ կարօտանայ ոք յերկիւղէն ։ ի յուսոյն ։ և ։ ի սիրոյն այ ։ և ընկերին ։ Եւ այս է ։ զոր ասէ ։ Թէ ոք իւրոցն հոգ ոչ տարցէ ։ ի հաւատոցն ուրացեալ է ։ Չի այնպիսին ոչ զնուբաց մշակէ ։ և ոչ զինակեալն ծողովէ ։ և ոչ զժողովեալն պահէ ։ Ո չ զայծ պաշտէ ։ և ոչ զերամայեալս նորա պահէ ։ Անպիսին է որպէս զնախատել լինել ։ որ Թէպէտ առատապէս ընդունի յինքն զջուրն ։ առկայն ապականին զնեղու ։ այսպէս և անհոգն ընդունայն ընդունի զշնորհսն այ ։ Գործեալ՝ նման է ջրոյ ։ որ զնամ նկարս ։ և զտխուր դիւրաւ ընդունի յինքն ։ այլ ոչ պահէ ։ ուստի ասէ քաջն ։ ոչ փոքր զօրութիւ է պահել զստացեալն ։ քան զկալ միոյն առանալ ։ վասն որոյ լաւագոյն է առ ասկաս ասկաս առանալ ։ և պահել ։ քան զբազում լինել հասանել դադարեալ ։ և զնմա կորուսանել ։ և այս յայտ է օրինակաւս ։ զի զմի հաւատաբանութիւն դիւրաւ ընդունին ։ մեծք քան զդրիլն ։ ի քարոզել ։

զի. այլ ոչ այնպէս ձեայ ի յիշողականն՝ որպէս ի քարտիզի։

ԳԼ. Ի Գ.

Յաղագս Տարաստանութեան։

Ար խորհուրդ յանձարայնի, է՝ որդի ամենից. Առաքեալ. Ժ. 5. ի կեանս այս աշխարհ զերծանի յաշխատանաց, և ի գահոյ. զի կամ աշխատեցուցի առանձնալով զհայրկաւորան, և կամ գաւեռզի կարօտանալով նոցին. այլ առաջինն է դիւրագոյն՝ և պատուականագոյնագոյն. երկրորդն գժուարագոյն և ամենաչքնդ։ Ասասի վ՚ս առաջնոյն ասէ. որ ժողովէ ի հունձս, որդի իմաստուն է։ Եւ ի ժամ երկրորդին. որ խորհուրդ յանձարայնի, այսինքն, տարաստանութ, է որդի ամենից։

Ա՛րդ՝ տարաստանութենէն անձնապայարարութեան հոգւոյն՝ որով առանձնել կամի որ կեալ ի Քրիստոս, և չքաւորութ, քան զամն հարկաւոր պիտոյիցն տակաւ մի առնել աշխատանաց. Եւ է գալ շնչի բազում կերպիւ։

Ա՛նա, զի առանձնել ընտրէ ուրուն զմարմին իւր, քան աշխատիլ զամն հարկաւոր պիտոյից։ Ընդէմ ասէ. Ժողովող. Է. 3. Ցիմարն կորչէ զձեռս, և ուտէ զմիմեանս՝ առնելով լաւ է ամ մի հանգստութեամբ, քան զերկուսին ձեռս լցեալ՝ հանդերձնեղութ։ Քան զի ծոյլն ասի ուտել զմիս իւր, զի չաւ համարի հարիլ չքաւորութ. քան աշխատիլ զամն կերպ կերոյ. զամն որոյ ասի. Առակ. Ժ. 15. Թագուցանէ ծոյլն զձեռս իւր ի ծոց, և ի բերան իւր գանգաղի առնել։

Ե՛րկրորդ, զի առանձնել կամի ուսել անդորրեայ ձեռօք, քան առնել գրաւութ ջրոյ. այսպէս տարաստանն առանձնել կամի ճաղ աղտեղեալ հոգւով, քան խոտոռանութ մաքրել։

Ե՛րրորդ. զի ընդ քարչելն ի տանջանարանն, և ի մտի կարէ զերծանիլ մտանելոյն ի կեղեցի. այլ ոչ կամի աշխատիլ այնքան. այսպէս մեղաւորն միշտ քարչի ի դիւաց ի դժոխս. և նա կարէ զերծանիլ ի ձեռաց նոցա, եթէ մտանիցէ ի յեկեղեցին ապաշխարութ։

Չ՛որրորդ, զի ընդ կաճելն ի վերոյ աչաց նորա. և նա վայժ տարաստանութէ ոչ կամի շարժիլ ի տեղւոջէն. Կաճիլք են թիւրք խորհուրդքն. որք միշտ անկեալ ի վերոյ աչաց մտացն՝ կուրացուցանեն զնա։

Հ՛ինգերորդ, զի կայծակունք խարշատեն զաչս նորա. և նա առանձնել կամի տաչորիլ բան արտաքս քարչել զաչս. կամ ի բաց թօթափել զդուրն։ Ա՛րդ՝ բորբոքեալ կայծակունք են չար բաղձանքն, որք անկանին ի վերոյ ախորժակացն, որք են ասք հոգւոյն։

Վ՛եցերորդ, չաւ համարի ամ մի ընկղմիլ ի տղմոջ, քան աշխատիլ ի յատնել, և հանդչիլ ի փափուկ անկողինս։ Տիղմ են մարմնական՝ և գէշ ցանկութիքն. ի յորս հեշտանայ խորշամուտ թշնամատանին։

Օ՛թներորդ, առանձնել կամի ընդ ծաղկերանգ գաչաս երթալ ի մահ, այսինքն, հեշտասիրութ ի գժոխս, քան ընդ ապաշխարութեան շաւիղս. այսինքն, ապաշխարութ ի կեանս յաւիտենից։

Ո՛թներորդ, չաւ համարի ձեռս լուալ ի բանս ճեղաց՝ ապաշխարել մահու, քան աշխատիլ ի յեկեղեցին անտի, և ունել զկեանս։

* *
*

ԳԼ. ԻԴ.

Յաղագս Անջերմեռանդութեան։

Ասաւ բազմանալոյ անօրէնութիւն հովացցի սէրն. Մատթ. 24. Զի որքան ի ժամանակս ծերութիւն մարդոյն առաւ առնէ ապականիլ զխառնուածքն, այսինքն, գլուխին, և զորովին, փոխանակ զի նոքա ի նմա բնակեսցին զերմութիւնն, և արմատական խոնաւութիւնն. վասն որոյ և ծերացեալ, վաղամեռիկ, կորուսեալ, և պակասեալ. այսպէս և աշխարհիս ի կատարածի յանխոնարհս ընդ առաւոտեան ելս[ո]ւթեանց՝ և առ առաւել ծերութիւնն՝ որ նուազեցուցանէ զջերմութիւն սիրոյն, ծերանայ՝ և սպառեսցի ժիրքն անջերմեռանդութիւնք. և ծերանայ մարդն, և ակրձնայ յաղագս խոնարհութիւն։ և այս է, զոր ասէ. վասն բազմանալոյ անօրինութեան հովասցի սէրն։

Արդ՝ անջերմեռանդութիւնն է չքնաս դարձուածն ի նմա և՝ ի խոնարհ առնչութեան, որ առ ած։ Եւ թէ որքան է գարշելի, յայտ է բազում կերպիւ։ Նախ՝ վասն տգիտութեան նմին՝ և վտիտ գոլոյն. զի որպէս նուազ կինդանութիւնն, որք կարօտանան զերմութեան, և ձարպոյ, են ամենևին անհաճոյ ասլ, և մարդկան. քանզի ոչ ած ընդունի զնոսա ի զոհ. և ոչ մարդիք՝ ի կերակուր. այսպէս և անջերմեռանդքն ոչ են ընդունելի ած, և մարդկան։ Ասաւ ասէ բնութեամբ. այլ կինդանութիւնք զատարկանալով սպառին, և աշխատելով մաշին. այլ հոգին զատարկանալովն՝ նուազի. և ահ աշխատութիւն՝ պարարի. այսինքն, ջերմեռանդութիւն, որ է ձարպ հոգւոյն. զորմէ ասէ. Սաղմ. կիբ. 6. Որպէս ի ձարպոյ պարարութեամբ լցցի անձն իմ։ Որպէս օրէնսդիրն Հնոս. գ. 16. Ած ձարպ՝ Տէ լինիցի յաւիտենական իրաւ

ամէնք՝ յամ սղոս, և ի բնակութիւն ձեր։

Երկրորդ, վասն ահագին քան զի անջերմեռանդութիւնն է հոգևոր երազութիւն. որպէս ջերմեռանդութիւնն՝ հոգևոր խոնարհութիւն. քանզի որպէս ծառք, և բոյսք այնքան բողբոջին՝ և աղաւթիւք կանանչանան՝ որքան առաւոտեայ ի նոսա հիւթ. այսպէս և մարդն ի դարձս բարիս՝ որքան է ի ջերմեռանդութեան, որ պատճառ յաճախին սիրոյն։ Արդ՝ որպէս ընդ պակասել հիւթոյն՝ վ ա ն ե ր ա զ ու թ ի ն ա ն դ ա ն ա ր ք ի ն խոտք, և ծառք. և երկիրն ինայ տալ. այսպէս և հոգին առանց ջերմեռանդութեան ինայ անպտուղ առաքինութեանց Սաղմ. ճբ. 6. Անձն իմ որպէս երկիր ծարաւի է առ քեզ։ այլ ջերմեռանդքն են որպէս զկիր ոսկեայ. զորոյ ասէ Երեմիա. ԺԷ. 3. Երկիցիս երբեք զծառանկեալ ի վերոյ ջուրց, որ ի հիւթս ձգեսցուցանէ զարմատս։ Այսպիսիս երկիրս խնդրեաց առաքս ի հօրէ իւրմէ, առելով. կիր կիր անջրդի է տուր ինձ, տուր ինձ և ղջարբին. Դատաւ. ա. 15. Քան վասն անջերմեռանդին ասէ Ովսէ. Ը. 16. Չորացաւ արմատ նոցա, և ոչ բնաւ արասցեն զպտուղ։

Երրորդ, վասն մահաբեր գոյնն։ Չի որպէս ջերմեռանդն հրոյն երբեմն լուծանէ զբարիսն. կակղացուցանէ՝ և դարձուցանէ ի կիր. և ջերմեռանդութիւն սրբոցական դարձուցանէ զբարիսն ի պղինձ, ի յարծաթ, և ի յոսկի։ որպէս ասէ Յօբ. Լը. 2. Քարն ջերմեռանդ լուծեալ՝ զառնայ ի պղինձ։ Արդ՝ ջերմեռանդութեան այսէ ջերմեռանդութիւն, որ զերկիրսառոյ մարդիքս առնէ երկնաւոր. և զմարմնաւորս՝ հոգևոր։ Իսկ որք կարծեցանեն այսմ ջերմեռանդութիւն. որպէս անջերմեռանդքն՝ են խոնարհ. որպէս ասէ վասն նոցա ի Թագաւ. Ե. 37. Եղև նա պինդ երբեք զքարտ։

ՀՈՐՈՐԴ, վասն դառնութեան, և անհաճութեան. քանզի անձկալի եղեալ անդութիւնն դառնացուցանէ զիոգին, զի մի՛ համբերասցին նմա ձեռագործքն. զի որպէս խոշտանգեալն առնէ ապականեալ զկոկորդն, մինչ զի քաղցունքն լաւ ինքեան՝ ծանրին նմա դառն. և արտաքսեն զսուղ կայգումն. այսպէս անձկութեանդից տագնապալի են վարձատրական գործքն։

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ, վասն անպատակառութեան։ Քանզի անձկութեանդքն են որպէս ապառաժոտք՝ որք անպատկառաբար կան առաջի Տեառնէ. և այն՝ զի ամ չրջահայեցողութիւք՝ և խոհեմ զգուշութեամբ պարտին ապառաժել այլ. և նոքա զԹիւրնա դարձուցանեն առնս. զորոց ամբաստան լինի. Երեմ. Շբ. ։։ Առելով. դարձուցին յիս զԹիւրնա, և ոչ զերեսս։

ՎԵՑԵՐՈՐԴ, վասն անարգութեան։ Զի են որպէս զանարգ անօթս՝ ի տուն մեծի։ Խակ չերանաւանդքն որպէս զպատուականս, և չքեալս պատուականօք. այսինքն, հոգևոր գործովք։ Խակ ոչ են ամանք ունայնք. ի հարկէ դադարի իւրեանքանչի չքեալն աչխատհական ցանկութիւք և զբաղմունք, ամենևին դադարի ի չերանաւանդութիւն. զի ոչ կարեն լինիլ հաճոյանդամոյն Աստուծոյ՝ և առնան. և ոչ իմիտասին քին՝ և ունայնն, յանխոնարհականն՝ և ժանտանականէրն. այսինքն, հոգևորն՝ և մարմնաւորն. Թևեթևքն՝ և ծանրադնդքն. ծայրագոյնն՝ և առաջնագոյնն։ Վասն այնորիկ ասէ առաքեալն. Կողոս. գ. ։։ Չմիերկինն խորհեցարուք, մի՛ զոր յերկրի աստ է։ Եւ Սաղմ. հզ. ։։ Ո՛չ կամէր միխիթարիլ անձն իմ. այսինքն, երկնայիոգի՝ և ուրախ եղէ։ Եւ լԷ. ։։ասէ. Ամ ոսկերք իմ առաջին. ոչ, ո՞վ նմանի քեզ։

ԳԼԻԽ ԻԵ.

Յաղագս տրտմութեան։

ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ՝ ի բաց մերժեալ ի քէն. քանզի զբազումս տրտմութիւն սպան. Առակ. Ը. ։։ Ընաւ ի թօռնոյն, ի մէջ ամ կրիցի հոգւոյն՝ առաւել քան տրտմութիւն. վասն զի առաւել ընդդիմանայ կենացն. որոյ պատճառն է քանզի մարդկային կեանքն հայոյնայ ի շարժուն իւն տրտմին առայլ անդամն. որ յոյժ տրգելանէ տրտմութիւք։ Վասն այսորիկ ասէ. զտրտմութիւնն ի բաց մերժեալ ի քէն. քանզի զբազումս սպան տրտմութիւնն։ Ընդ՝ վասն տրտմութեան. Ճ. իրս տեսանելի է։ Նախ՝ թէ զինչ իցէ։ Երկրորդ, զդարձութիւն նորին։ Երրորդ, զհետարկին, որ ընդդիմ նորին։

ՎԱՍն առաջնոյն ասելի է. թէ տրտմութիւնն է ի չիոխմանէ մտաց անկարգ դառնութիւն ոգւոյն։ Կամ այսպէս. տրտմութիւնն է առաքանչումն մտաց, վասն վերատեսակալ ինչ պատառութեան։ Կամ այսպէս, տրտմութիւնն է Թաղծութեան ամբոխեալ մտաց վասն ներհակաց ի բաց։

ԱՂԲ խնդրի, թէ ամ տրտմութիւն է չար։ Երեւի, թէ այո. զի որպէս բարին է՝ որում ամենեքեան բաղձան. այսպէս չար է յորմէ ամենեքեան փախչին։ Ադ՛ ամենեքեան փախչին ի տրտմութենէ. ապաստութիւն տրտմութիւնն չար է քան ինքեան։ Ադ՛ է ընդդիմին այսմ. զի տրտմութիւնն վասն չարի՝ է ներհակ հնչառութիւնն որ ի չարէնն այլ նա է չար։ Ապաստութիւն ասէ բարւոյ։ Առելի է քան Թօռնոյն, Թէ կարէ ասել ինչ չար, կամ բարւոյ. երկակի։

Նախ՝ պարզաբար՝ և քան ինքեան. և քան այսմ ամենայն տրտմութիւն է չար. քանզի տրգելու-

զհանդիման , որ է բարի ։

Երկրորդ , ի յինքնագործութենէ . որպէս առնէին ասի բարի յորժամ գործեալ լիցէ որ զգործելի ինչ՝ և քան այսմ արտաքին է բարի ընդ ենթադրեալն չարի , զորմէ ցաւիցին է պատուճառ ։ Արդ՝ ասելի է , թէ ի բարեգործութեան՝ բարի , և չար ասի քան այնմ , որ հանդիպի բանադիանութենէ և ածային օրինացդ . և կամ առաքեալն ։ Որպէս ի բնակեան՝ հանդիման ասի յայնմանէ , որ պատկանի բնութենէ . ապա թէ ոչ՝ ոչ է հանդիման ։ Եւ այսպէս յայտ է . թէ է՝ արտաքին իմն բարի . այսինքն , որ պատկանի բանականութենէ , և ածային օրինացդ . որպէս արտաքինին որ վասն մեղացդ . և կամ վասն պատուհասի չարի ընկերին ։ Իսկ ասի չար արտաքին , որ տարաձայնի ի բանականութենէ , և յածային օրինացդ ։ Եւ գիտելի է , զի արտաքինքս այս երբեմն է անձն , և պատճառ ծուլութենէ . և երբեմն անդամք . և գուսպ ընդրին։ Քանզի յորժամ արտաքինքն է պատճառ ծուլութեան՝ ոչ ասի գուսպ՝ այլ մայր նորին։ յորժամ արտաքինն է պատճառ արտաքին , է գուսպ ։ Չի ասէ իցէ՝ արտաքին , թէ արտաքինքն , և ծուլութենին տարբերին ի միմեանց որպէս պատճառն , և պատճառելին ։

Վասն երկրորդին ասելի է , թէ արտաքինքն բազում կերպիւ է գալոցելի ։ Նախ զի յոյժ անհաճոյ է ։ այլ . զի ասէ ։ Կորնթ. ԺԳ. 7. Չգէշսն մտածէն սիրէ ։ Պատասխանի ընդդէմ այսմ առէ զարտաքինն՝ և զհատատիկն . և այս յիրաւի . զի արտաքինքն ի պատուհասութենէն ։ այ է որպէս օձինգր ի կերակուրն . վասն զի բարի գործքն են կերակուր ։ այ . ըստ այնմ որ ասէ . Յովհաննու , Դ. 32. Եւ կերակուր ունիմ ուտել՝ զոր դուքն ոչ գիտէք ։ Աւր ասէ ՚ի՚ն . այսինքն , արդարութենէն ։ Գործել՝ զի ոչ գործէ ։ զի ոչ են բաղում պատճառք ուրախութենէ . այսինքն այնպիսոյ Տն ծուլութեան՝ որում ծուլութիւն է գործելոյ՝ որպէս ասէ օգոստոնոս . և այնքան շահ վաստակոց . այսինքն յաւիտենական փառքն ։ Վասն որոյ ասէ . Սաղմ. ՃԻ. 1. Ուրախ եղէ ես՝ որք ասէիք ցիս . ի տուն Տն երթիցուք մեք։ Եւ յայլում . Սաղմոս . ՃԼԷ. 1. Երջանկացեն ի ձանապարհս Տն ։ քանզի մեծին փառք Տն ։

Երկրորդ , զի յոյժ հաճոյ է առաքելոյն . և այս յայտնի ներկայ իսրով . այսինքն , հոգևոր ուրախութիւն է , որ աներևոյթն անհաճոյ է նմա , որպէս օրինակիցս ։ Թեսաղոնիկեցոց . Գ. 7. Ուր առաջին այլազգիքն ընդ գալ տապանակին ի բանակն . վասն մեզ , զի ոչ եղև յերեկին՝ և յետնեղն այնքան ցնծութիւն ի բանակն իսրայէլացւոց ։ Ասաւ և երանելին անուանիտս ասէ , մեծագոյն ուժ յաղթելոյ զկենդանին է հոգևոր ուրախութիւն ։ Եզ ։ Սնակայ բանիցդ . Գ. 2. Ասէ . յուզայ պատերազմիդ զպատերազմն իսրայէլի՝ ուրախութիւն , և ընդդատակեցոյց զիսաւ մեծագործեան իսրայ ։

Երրորդ , զի ջնաւէ մարդոյ՝ բազում կերպիւ ։ Նախ՝ առանձինս լով զնա . զի ասէ . Առակ . ԻԸ. 20. Որպէս ցեց հանդերձի . և որդն փայտի . այսպէս և արտաքինքն մարդ ։

Երկրորդ , կուրացուցանելով զնա յայնս՝ որք վերաբերին առաքինութեան . զի ընդերկեցոյ լինի ի վարս հարանց , թէ որպէս կատարեալ ոսկեղ արդելուն գործեսցեն . այսպէս և արտաքինքն արդելու յաճային առեսութենէ ։

Երրորդ , ապականելով զնա ըստ հոգւոյ , և բան մարմնոյ . որպէս ասէ . ՚Բ.Կորնթ.Ե. 10. Տրտմութենէ աշխարհի զմահ գործէ ։

ԳԼ. ԻԶ.

Յաղագս Ձանձրութեան կենաց։

ձանձրանալ հոգի իմ ի կենաց իմոց. Յոբ.Ժ. ։ Ըմր օրինակ վերջն պատճառէ զդաւն. այսպէս արտմուխն զձանձրութիւն ։ Ման այսորիկ յետ առնլոյն զորտմուխիւ՝ առելի է զձանձրութիւն կենաց. որ քան այնմ որ վերաբերի առ ծուլութիւնն՝ յառաջագոյն ի յերկար որտմուխենէ, որ պատահի վասն ծառայելոյն այլոց. Քանզի յետ որոյ կրէ ոք զորտմուխի, առ ասկաս ասկաս ապականի ։ այնքան, մինչ զի ոչ միայն անհաճոյ լինի նմա ծառայել այլ, այլև կեալն իսկ ։

Սակայն գիտելի է, զի ձանձրութիւն կենաց լինի ի զանազան պատճառաց ։ Երբեմն ի յիմնածմանէ այ՝ և սիրոյ նորին, և ի խոնարհմանէ երկնային կենաց. ուստի ասէ գրիգոր. որքան ծանրագոյնս հասանելին ատելոյ այնմ որ ինչ ոչ կայ՝ զոր սիրեն նոքա։ Երբեմն ի յիմնածմանէ չարեաց. յորոց լի է աշխարհս. որպէս ասէ Հոզեվոյն. Ը.։ ։ Ձանձրացաւ անձն իմ առ ատելով զկեանս իմ ի ներքոյ երկնից, և զամ ընդունայնութիւն. և զինեղութիւն հոգւոյ ։ Եւ գ.։ ։ ասէ. Տեսի զղջմտարութիւն, որք լինէին ընդ արեգակամբ. և զարտասուս անմեղաց ։ և ոչք էր՝ որ միխիթարէր զնոսա. և ի ձեռն զրահարտուցանէ նոցա բռնութիւն. և գովեցի ատելով զմեռեալսն՝ քան զկենդանին ։ Երբեմն պատահի ի սասկ ներգործութիւն. որպէս ասէ ։ Կորնթ. ա. ։ Ատելով քան զկարն մեր ծանրացաք, մինչ զի ձանձրութիւն էր մեզ կեալն ։ Երբեմն լինի ի ծուլութիւն. զորմէ խրատեալ լինի գրեալն ։ Թեսաղոն. Բ.Թ. ։ Ուր խնդրեաց եղիցի՝ մահ անձին իւրում. և ընկեց զինքն ի ներքոյ բևեռ-

Ման երրորդին առելի է քան Թանգին, Թէ զորտմուխին հանդարտութեանն լալն և հեծծումն ։ Ըմոյ պատճառն է. զի մեռեալսն՝ որ ի ներքս է փակեալ, առանձին չարչարի. զի նմա առաւել որպէս առանձին բազմանայ շուրջ զնովաւ. այլ յորժամ արտաքս գնդով, սիրելի վասն այնքիկ յորժամ որտմեալն արտահնչէ զհեծծութիւն, և կամ բանիւ իսկ ցուցանէ զորտմուխին իւր, հանդարտի ։ Դարձեալ՝ զի հեշտալի է գործն՝ որ հետևի ներգործմանդրեալ կրից ։ Դարձեալ. զորտմուխին ի բաց մերժէ հեշտութիւն, որ է հանգիստ ախորժակացն իրաց. որդ՝ որպէս հանգիստ մարմնոյն է հնար աշխատութեան նորին. այսպէս իւրաքանչիւր հեշտութիւն է հնար ընդդէմ որտմուխեան ։ Դարձեալ. հնար որտմուխէ ցաւակիցս սիրելին. որպէս ասէ փիլիմոնիայն ի ը երրորդ գիրս բարոյականաց ։ Ըմոյ պատճառն է, զի որտմուխիւնն ծանրագոյնս զրեռն. յորմէ Քանայ Թեթևանալ. իսկ յորժամ սեռանէ ոք զայլս՝ որտմանկից ինքնեան, Թոռի նման՝ Թէ զմեծ մասն ծանրութեան իւրոյ բառնան նոքա ։ Դարձեալ. այնու, զի բարեկամքն լինին նման որտմանկից, հասարի զինքն սիրեցեալ ի նոցանէ. վասն որոյ և հեշտանայ իսկ ։ Դարձեալ հանգարտեցուցանէ զորտմուխին՝ խոկումն Հնմարտութիւն. վասն զի ոմանք կարտկիկաւ ընդ ինքեանն զմեծագոյն հեշտութիւն, որ բան ինքեան հանդարտեցուցանէ զդաւն. և այնքան առաւել՝ որքան մարդն է սիրոյ խնամատութիւն ։ Կամ Հնմարտիս սիրոյ քն երանութիւն խնդան ի նեղութիւնս որպէս ասէ Յակոբ.ա.։ Զնաւն ուրախութիւն հանդիպեսջիք եղբարք, յորժամ ի պէսպէս փորձութիւն ի մէջ անկանիցիք ։

նոյն . և ահա հրեշտակ Տ՚ն մերձ
ձեցաւ ՚ի նա . և նա դարձեալ
ննջեաց :

ԳԼ ԻԷ.

Ցաղագս հետերից , որք ընդդէմ ծուլութեան :

Զարի վաստակողն փառաւո-
րէ զտէրն . Խնամա-
ծ. ւ։ Զո՞ր օրինակ՚ ի
յերկրաւորս վաստակ՝
որքան պատուականագոյն է զը-
ստուգն , այնքան ստէպ ճշակեալ
լինի . և մեծագոյն բաղձանք աշ-
խատին վասն նր . և որ քան ստէպ
ճշակեալ լինի , այնքան լաւագոյն
պտղաբերէ . այսպէս և ՚ի հոգևորս
որքան մեծագոյն է պատուէրն՝ որում
ապաւեալ լինի , այնքան ՚ի յաւէ-
նական երանութիւնն , այնքան չկր-
ճատանգագոյն պարտ է աշխատիլ
վասն նորա ՚ի գործս բարիս . զի
պատուոյ բարւոյ գործողն է յաւէ-
նական փառքն . որպէս ասէ յա-
ռաջելեալ բանս . բարի վաստա-
կոյն փառաւորէ պատուէրն : Եբ
Հռոմ. ւ։ ւօ. փառք և պատիւ , և
խաղաղութիւն ամենի՝ որ գործէ զբա-
րի : Ընդ՚ յետս ասելոյ զպարտութիւն
ծուլութեան , և զդատապարտ նորին ,
այժմ ասելի է զշնորհից , որ ընդ-
դէմ նորին , որք են բազումք :

Առաջինն է մեռածուին վերկրին .
զորմէ ասէ . Սաղմ. ՃԼ. ճ. Որ-
պէս հնչակ ընծայեալ զձեռնասարտս
իւր : Որ և կոչի հիւանդ . զի փայ-
տիս խաչին գործեալ զվերկութիւն :
Եբ Մատթ. իզ. ձ. Յանդիմանեալ
զաշակերտսն , ասելով . ոչ կարա-
ցիք ժամ մի արթուն կալ ընդիս .
այսինքն , լսոյս իմոյ օրինակի զգաս-
տանալ ՚ի քնոյ ծուլութենէ :

Երկրորդն է մեռածուին ապա-
ստաւորութեան հրեշտակաց , և արթու-
զի թէ հաղարիք հաղարտից պահեսն
զնա . և բնութիւն բնութեց կան առա-
ջի նր . դու հանապազակից նստիլ
ծուլութեան . պատահեսցի քեզ՝ որ
ինչ պատահեցաւ արուանդին . զի
ընդ կամին նստիլ՝ անկաւ ՚ի ան-
դարաձոյս : Եբ Տեսլ. ճ. ձ. ասէ .
վասն արթուց , թէ կենդանիքն չգ
հանգչելին գիշս , և զդիշեր , ասե-
լով . որ որ ոչ Տ՚ր զօրութեանց :

Երրորդն է մեռածուին յաւիտե-
նական վարձուն . ուստի ասէ օգտա-
կինս . եթէ աշխատութիւ երկիր-
ցուցանէ , ուրս զվարձն : Զորմէ
ասէ . ծննդ. ժե. ւ. Եղիր բան Տ՚ն
առ արբահամ ՚ի տեսլեան , և ասէ .
մի՛ երկնչիր , ես եմ պաշտպան քո ,
և վարձ քո մեծ յոյժ :

Չորրորդն է մեռածուին հան-
դերձեալ տանջանաց . զորմէ ասէ
Երեմ. իա. ւ։ Չինչ տեսանես երե-
միա . և ասեմ . գաւազան զար-
թուցեալ տեսանեմ. այսինքն , զնեռա-
ծուին տանջանաց : Որպէս զնոյն
նշանակէ կաղամայն յետանդեան :
Չայսմանէ ընթերցեալ լինի ՚ի վարա-
հարանց , թէ յոյժ սոսկ հարցա-
նէր զհայրն աբրէլեա . վասն է՞ր
նստիս միշտ ՚ի խորհրդի ծուլացեալ-
պատասխանի եւս . նստիմ ՚ի խրհ-
թի՝ այլ ոչ ծուլացեալ : Եթէ ՚ի
միտս ածէիր զհանգիստն՝ որում
յուսամբ . և զտանջանս , յորմէ երկն-
չիմբ , և դու նստէիր ՚ի խոլ՝ թէ
և ի լինէիր որդ ամբք :

Հինգերորդն է զանազանութիւ
զբազմանոց . զի ընթերցեալ լինի
՚ի վարս հարանց , թէ երանելին
անտօնիոս փորձեցեալ ոգւով ծու-
լութիւ , առաց . ուէր , գանկամ փր-
կիլ . այլ փորձութիւնքն չգ թոյլ
տան ինձ . ցոյց ինձ , զինչ արա-
րիցէ : Եւ առ ժամայն հայեցեալ՝
ետես զոճն , զի կայր , և ոլորեբ
զառաստանն . և ապայ աղօթէր . և
դարձեալ նստէր՝ և հիւսէր զամ-
բիղ . և դարձեալ միւսանգամ կոյր
յաղօթս . և ասէ ցնա հրեշտակն
Տ՚ն՝ այսպէս արասցես , և փրկես-
ցես :

Վեցերորդն է ընկերակցութիւն
բարի արանց . զի ընթերցեալ լինի
Եւթ. ճէ. ւ։ Թէ ընդ պատերազ-
մին յետոյ ընդ ամաղէկայ՝ աղօ-

թէր

թէր ՀԱՀԱ, հատերաձեռակ զՀԱՀԱ առ ՈՒՆ, որք էին Ծաներ, այլ Ծիր, և ահարեն հատատեին զՀԱՀԱՆ։ Ոմն՝ որ Թարգմանի լոյս, նշանակէ զվարդապետս. և ահարեն՝ զօրեղ և լուռեայսն. և նշանակէ զոր, զորոց ասէ. Սաղմ. ՃԽ. ։ Համբարձի զաչս իմ՝ ի լերինս. ուստի եկեսցէ ինձ օգնութիւն։ Քանզի հարկաւոր են վարդապետք առ՝ ի լուսաւորել լուսով գիտութեան. և ոչ՝ ասելով զօրինակ բարի վարուց, և աղօթից։

Եօթնեներորդն է մեռածութիւն վանդից, յորոց միջի եմք՝ ի կեանս այս. որպէս յայտ է. Առակ. ։ Ոմն ասէ. արիւնն կաղիք. և աղօթս ապարիչք, զի մի մեռանիցեմք՝ ի փորձութիւն ։ Եւ գիտելի է, զի երեքք են վանդք՝ վանս որոյ առաւել հակին մարդիկք, այսինքն, հուր, և ջուր, և առազակք. և վանդքս այսոքիկ միշտ ապատեն մեզ. վասն զի հանապազ կոխակք չար խորհրդոց ելանեն՝ ի վերայ դլխոց մերոց ։ Հուր թիւր քաղաքանաց բորբոքի՝ ի տունս կամաց մերոց, և զդայութիւնք ։ և զդայութիւնքս՝ որք պատուիս լինիլ հանապատիս Ծառայք, լինին կողոպտիչ առազակք. որպէս ասէ Ողբոց. Ի. ։ Աչք իմ կողոպտեցաք զհոգի իմ ։

Ութերորդն է մեռածութիւն հանապազորդ երթեւեկութեան այդ, որք պատուիս միշտ բորբոքել զսէր մեր առ ՈՒՆ. որ օրինակեցաւ Ղևտ. ։ Ոմն ասէ. հուրն այրեսցի միշտ՝ ի սեղանին, զոր անուցանէ քահանայն՝ դնելով զխոյսս. այս լինքն, յիշեցուցանելով զարթնութիւնն այդ ։

Իններորդ՝ և Ծայրագոյն հնարն է ՈՒՆ ծայրին ընդոհն. և այս ցուցանի Երգեր. ։ Ոմն ասէ՝ ի դիմաց Ծուլին. Հազիւ զիս գիտէ քոյ ։ Ապ՝ յորժամ տեսանէ զոր զինքն Ծուլացեալ, պարտի յանձնել յաղօթս, և խնդրել զընծորհս, որ՝ ի քաց մերմէ զԾուլութիւնն, նաև կարի լինել հնար ընդդէմ Ծուլութեան ամ յառաջագոյն ասացեալքն ։

ԳԼ. ԻԸ.

Յաղագս Ծուլութեան կրօնաւորաց ։

Զորերեցան ընդա յանապատս յանընդգիտին Աստուածորդի. և քաղաք բնակութեան ոչ գտին. Սաղմ. ՃԿԶ. ։ Որպէս ասեն սբ հարքն, դարն՝ ի յանապատս կրօնաւորութեան, և Ծայրագոյն կատարելութեան. այլ՝ անկատարելոքս կեանս՝ ի նմա՝ ե Ծայրագոյն դատապարտութիւնքն գտանին՝ ի հանդիսաւ եկաք աստ, այլ՝ ի մարտ, և՝ ի յաղթութիւն. և՝ ի ձեռնտուութիւնս ընդդէմ մեղութեանց հատանիմբեցուք. վասն զի են թշնամիքն մեր. զորոց ասէ մարգարէն. զդոյշ լեր, մի երբեք դիցես զդաշն ընդ նոսա. վասն այսորիկ հարկ է միշտ հակիլ զդուշութիւն, և անդադար պատրաստութիւն ապատաղինել. զի մարտս այս է անվախճան, և թշնամին անհոգ տալն. կարէ յաղթիլ. այլ ոչ ընդունիլ՝ ի սիրելութիւն. և վասն գաղտ պատերազմի. զի Ծնանի՝ ի ներքս՝ ի մարդն ։ և ոչ վախճանի՝ բայց միայն ընդ մարդոյն. վասն այսորիկ՝ ի յայտնիսն հանդարտ, և՝ ի յապահով տեղիս, և՝ ի հոգևոր դրախտս դիմացք, զի միշտ զի՞նեալ ունիցուք զսիրտս մեր ընդդէմ կրից մերոց. ոչ խնդրելոցուք զմիխիթարութիւն ինչ՝ ի կեանս այս. և ոչ զդայութիւն. փախիցուք՝ ի զբօսանացնախատարտութիւնք զմիտս՝ մեր ձանձրոյ, և ներհնային խոստմանն. խնդասացուք ընդ նոսաձիլն, և ընդ անարգիլն. ոչ միայն զիարթիանս՝ այլև զվանս ունելոյն առ մատակարել արտացուք՝ ի արտից մերոց. լինիցի խրատաբանութիւնքս ասա դագոյն՝ ի գործս. ջերմեռանդագոյն՝ ի յաղօթս. ժրագոյն՝ ի ընթերցմունս. մաքրագոյն՝ ի յաղնխո-

Ոչ երթալ, ըստ որքան երկնային Ծառայեն այս, այնքան ան բնականագոյնք են նոքա. և անաւոյգ ի շնորհացդ նորա. վասն որոյ չեմ պատրաստ գալ, որք զնամ թողին վասն նորա, այլ ասկայն ասեմ, եթէ զոյնչ նշան ունին, թէ ոտանաւորութեան նոցա հասնիմ իցէ ։

Ա յլ պատահի երբեմն. զի ոմն միմիթարէ զյառելոցն կրօնաւորս՝ որպէս զիւօթացեալս՝ որք Ծախսից քն իւրեանց ոչ կարեն ապառնալ նմա. խոկ զնաւագոյնսն Ծողոքանմիմիթար երբեմն զպրեզպտդիս, որք կարեն ապառնալ նմա Ծախսից քն իւրեանց. և այս յայտ է Ղուկ. ԺԶ. 29. Ոչ առայ երբէք որպիսի ցհայրն. ահա այս քանիմանք են, զի Ծառայեմ քեզ. ուլ մի երբէք ոչ հատուր ինձ ։ Պատասխանի եմ. որպէսզի, զոհ հանապազ ընդ ինձ եմ ։

Ի նոգեբորդ, զի Ծոյլքն որքան կերակուր ինան ի հնոց կրօնաւորութեան, այնքան անպարագոյնք, և մեղկագոյնք են. և այն՝ զի հնոցն կարծրացուցանէ զկամեցողին զնօքին՝ այսպէս աղքատութիւնն զմանականս ։ Շայսպիսեացս ասէ. Եսայի. Խոր. 10. Ահա եմիցէք զքեզ, այլ ոչ որպէս զարծաթ ։

Ա յնպիսի է այն, որ ի հայցին առանել հանապազ յինքն զժանկքան Ծողոս. նմանի այնոց, որք վասն այնորիկ գան ի վանս, զի պարապեսցին գաստիարակութեանց. և ժողովարանն կեցցեն ։

Ա նգեբորդ, զի որքան առանել մերձենան արեգականն արդարութեան. այնքան առաւելագոյնք ինան. և զայս առնէ առնել ինչ մեզայ, կամ մոլորութեան ։

Ն օճնեբորդ, զի որքան յերկար յառնեն ի առեզաց հոգևոր Ծոյլպոյ և պարապութեան, այնքան առանել վախտ, և նուազ երեսին. և այս յայտ է, զի ոչ կարին առնել հրոյ փորձութեան. այլ առաջինն ասոյորին բարութեանք, և առհասարակ ։

Ո՛-

Ողիերորդ, զի գոլով յայնպիսի կենցաղավարութիւն, որ ոչ միայն ընծանալ, այլ և թուլել պարտուին երկնային խոկմամբ, վասն զի են հոգևոր թուլուն. ասկոյն յամրագոյնք, և ծուլագոյնք գտա- նին քան զերկրաւոր կենդանիս. այսինքն, քան զաշխարհականս։

Լսնելորդ, զի կալով ի տեղւոջ ուր առաւելագոյն են դիւանական պատերազմունք, այլ նոքա ինան թմրեալք, և անհոգագոյնք. և այն, զի առաւել խնդայ առաս- նոյ ի յարատև հայելումնէ, և ի շնութիւն աշխարհականին։

Տասներորդ, զի դառնարկանան՝ ուր առաւել պարտուին լինել գործունեայ. զի Եփեսո անպատուղ Ծառոյ թոյլ առնեալ լինի ի յան- տառս, այլ ոչ ի պարտէզս. քանզի կրծնաւորութեին է պարտէզ փակեալ՝ որպէս ասի. Երգեր. դ. 12։

Ստուգասաներորդ, զի յապաղին մնասանել, ուր պարտուին միշտ գեղերիլ. զի վանականքն՝ որք արդէն իակ բաղխեն զդուռն կե- նաց, միշտ պարտուին ապառել դալ առեան Տն. զի թէ յիմարութիւն է յապաղելն կենդանեաց, և առա- ել այնոցիկ՝ որք ընդ ճեռնալս հասարին։

Ընիսուասաներորդ. զի անդ Թախ- ծին արտունութիւք, ուր միշտ պարտուին ուրախանալ. այսինքն, ի կրծնաւորութեին, և ի ապառա- որութեին այ։

Ընբեսուասաներորդ, զի են իբրև զմահացու հիւանդս ցաւալից այս զգայութիւք. անդ բժոռեալ աչօք կարօտանան տեառութեին, ուր միշտ փայլէ լոյս այծային օրինացն. այլ առաւել կուրանան ծուլացեալ կրծնաւորքն որպէս գիտեղի։ Դար- ձեալ՝ նմանին այսոց պղծոց, որք ոչ կարին լսել զքաղցրաձայնս երգս. որպէս յայտ է։ Թա- գաւոր. Ժգ. 23. Ջի ընդ առաջ- սեն գահիթ քնարաց, և ծնկիւր այսն լսոր ի սահուղայ։ Դար- ձեալ. կրծնաւորութեին է այդի Տն միշտ ծաղկեալ. ըստ այնմ որ ասի. 2. Կորնթաց. ք. 15. Հոտ անոյշ եմք քրիստոսի առ ացս։ Ալ ծոյլ կրծնաւորքն խորհին յայտանել որպէս թէ նուաճաւոր սուղունք։ Դար- ձեալ. կրծնաւորութեին առաս- նոյ երկնային մանուածայթս ունելով յինքն զնամ հասն. սակայն ծուլին է դառն. որպէս ասէ. Յոբ. Ե. 14. Հայ նորա ի փորձ խրտուէ դարձցի ի լեզու իժի։ Դարձեալ՝ ի կրծնաւորութեին ղեկուցեալ լինի ղգեստս անաղտութեան. որպէս ասէ. Հռովմ. ԺԳ. 8. Զնամ ժամանակիս ղգեստս քրիստոսի պարծառ։ Ալ ի մէջ այսոցիսի ղգեստուց՝ ծոյլքն ճնան մերկք, և ցրտակիզեալք։ Ալ Տնալ. Ժգ. 13. ասէ. Երանի որք լսեն զայն արթնունք. և պահիցեն զհանդերձս իւրեանց, զի մի մերկ շրջեսցին, և երևեսցին ամօթանք իւրեանց։ Սոքա են իբրև զանազք կենդանիսն ի տապանին նոյի. և խեցեղէնն ա- նօթք ի յանապատսն՝ ի տան մեծի։

Գ Լ. ԻԹ.

Յաղագս անխոհեմ ջերմե- ռանդութեան.

Դի՝ լինիր կարի արդար. Հռոմ. Է. 17։ Ասէ միմի լուսաւոր. հասարիմ ի կեանս գոլ նախկին օգ- ուտ զոչ լինել առելին. զի այմ առելութեամ գասնայ ի մա- լութիւն. քանզի առելն արդարու- թիւն անխրատութիւն է. վասն զի ոչ լսելք զիմանալ ընդ մարդկայն, կամ տկարութեամ այլոց, այլ միշտ վրէժ խնդրէ. ուստի արդարութիւն նր է մեծ անխրատութիւն։ Վասն այ- սորիկ ասէ. մի՛ լինիր կարի ար- դար։

Ապա՝ է անխոհեմ ջերմեռան- դութիւն, որ ոչ կատարէ բանա- կա-

կանութիւն՝ ընդդէմ այնմ, որ ասէ. Հոսէ՛ք. ։ Քանաւար լինի պատասխանեն ձեր ։ Խակ զանխոհեմ ջերմեռանդութիւն. ։ Ի. Լաւ ուսուանելի է ։ Կայ՝ թէ բանաւորութիւն՝ և խոհեմութիւն պարտ է ծառայել ։ Երկրորդ, թէ որպիսիք չարիք յառաջիցեն՝ ի յանխոհեմ ջերմեռանդութենէ ։ Երրորդ, զի ինքնապատիժ անխոհեմ ջերմեռանդութիւն ։

Ա՝ սան առաջնոյն ասելի է, թէ յաղագս երից պատճառաց պարտ է բանաւորութիւն ծառայել ։ Նախ՝ վասն պատուհասանելոցն ։ զի ասէ. Սաղմ. ՟ղ. ՟ը. Պատիւ թագաւորի զիրաւունս սիրէ. այսինքն, զնոսին ուղղութիւն, ուստի առ ի նշանակել թէ անհաճոյ են ։ ։ անխոհեմապէս գործեցեալքն, հրամայեցաւ ։ ։ ։ առնել ։ ։ կոյր կենդանի. և յամ պատուհաս հրամայեցաւ աղ. որպէս յայտ է Ղեւտ. ՟բ. ։։. Եւ քահանայապետն հնոյն կրէր զնա ։ ։ ։

ասկայն խոհեմ ջերմեռանդութիւ ։ Եւ գրկեդար ասէ , փութով անկանել , որ միայն միով թևով ջանայ թռչիլ . այսինքն , ջերմեռանդութիւ առանց խոհեմութեան չէ թէ պէտ ՚ի շուտ ամենեցուն պարտ է երկնիլ , այլ և առաւել նորամուխ . զի որպէս որ յոյժ աշխատէ ՚ի վաղորդայնին զերկար ձիւն նազարծ . այսպէս և որ ՚ի տղայական հասակին առանդէ զինքն առ լորդ խոշորութեաց , փութով կաւեսցի ։ Դարձեալ . անխոհեմ ջերմեռանդութիւ հետևի հպարտութիւ , և անտիրաւութիւ ։ Ասէ բեռնաբարս . զինչ մեծագոյն հպարտութիւ՝ քան զոր միտն նա խամճար առնէ զենեթադատութիւ իւր՝ քան զբոլոր ժողովոյն . իբր թէ ինքն միայն ունի զիմգին աչ ։ Դարձեալ՝ ասէ եղբարց իւրոց . ոչ ընդհելցեալ իցէ ձեր ՚իկանունքն . եթէ ոք առանց կամաց և հաւանութիւ հոգևոր հօր իւրոյ արասցէ զառանձնական ինչ , համարեա ցի նմա այն ՚ի անտիրաւութիւն . ապաւրեան ոչ է պարտ խորտակել զմարմինն , այլ խնամարկել . լինիցի չափաւոր պահքն ոք և պարզամտութիւ , և ամ խոնարհութիւ . միշտ զի այնպէս նուաճեցին զմարմինն , սրպէս զի պարարելոյն հոգին . զի ՚ի խոնարհութիւ իւրն ծնանի զիջացումն . և առաքինութիւն զմտութիւ . և յոյն փրկութիւ՝ ըստ ոտից օրդայիւ կորատեան ։ Դարձեալ . անխոհեմ ջերմեռանդութիւ հետևի դայթակղութիւ այլոց . զի ասէ բեռնաբարս . տեսցեն զքոյ բարի գործս և փառաւորեսցեն զհայր ձեր որ յերկինս . և թէ ընդ միմեանս խոստովանիցիք զմեղս ձեր . և աղաչեսջիք վասն միմեանց , զի ողջացարուք . և ոչ ասէ , զի ոչ ոք մեղանչէ , կամ ոչ ոք ունի զիմգին

փարթամ և առատաձիր Տէր կարծեն հաճոյանալ նմա ապականելով զինքեանս առվով և այն՝ զի ոչ իշխեն առնել զկերակուր բաւական գրատուսոյ իւրեանց։

Եօթնեներորդ, զի մարմինն է իրրև զնաւ՝ ի մէջ ծովու, որում ամենայն կրկին վտանգ. այսինքն, ընկղմումն վասն ծանրաբեռնութեան, և՝ ի վայր շրջումն վասն թեթեւութեան։ Ալ այսպիսիքս՝ ի միտ ածեն միայն զմի վտանգն. վասն որոյ և ծանրաբեռնեն զինքեանս՝ զի մի վայրաշրջեսցին ալեօք փորձութեանց։

Ութներորդ, զի բաւական չեսթ կառոյց ալեւոր յորդորեցն այլ, հաստատելով զնոսա անարժանս կերակրոյն այն, որք արժանիք են ողորմելոյ. որպէս խոսք բնութեան. ընդ աքեղայսն. տուք ինձ կրկին զտխմութիւնս, և ես ջամբեղիցեմ նմա ոսկի, և պարտատ. զի թէ ծառայքն առատանային այնքան առատապէս ծախեն զպարտութեանց Տեառն իւրոյ և հօր, ահա ինչ է՝ եթէ մեք ի կիր առնումք զայն քան հարկաւորութիւն։

Իններորդ, զի կամին զբաղում ապաստանութիւս մատուցանել այլ արդելուն զինքեանս՝ զի մի յերկար ապաստանեսցեն։

Տասներորդ, զի պահանջողացն նեն գրատուցեալ զչափ կերակրոյն, և կամին երթալ յերկարագոյն ճանապարհ. և այն՝ զի պարտուիմն հաստակշռել զկերակուրն ընդ բնութիւն. այսէ, ընդ աշխատութիւն, և ընդ հանգստարարին. քան այնմ որ ասէ Սիրաք. Ը. 25. Կերակուր բնութեան, և բիր իշխին։ Իսկ նորա կրկնապատկին զբնութեան, և զբիրն. և կիրանեն զկերակուրն։

Մեռաւանեներորդ, կամին զերծանիլ քան զվարդապետեան իւրեանց զՏէր Յս, որ ասէ. ամ կառաբեալ եղիցի, եթէ լինիցի որոյ զվարդապետեան իւր. այլ վարդապետեան մեր Քս՝ միջակօրէն՝ ի կերտանոյր զկերակուրս, զընդունելիս, զհանգերձս, և զտքնութիւս. և զայլ սակս։

Երկոտասաներորդ, զի կարծեն զինքեանս ոչ կարել լինել սրբ՝ եթէ ոչ նախ լինիցին մարդապատ. վա՜ զի լինին պատճառ բնքեանց յատաջադոյն մեռանելոյ։

Երեքտասաներորդ, զի այլոց խնամ տանին, և զինքեանս ոչ ինչ հոգան. քան այնմ որ ասէ Սիրաք. Ժգ. 3. Որ չար լինի ինքեան, ո՞ւմ լինիցի բարի։

Չորեքտասաներորդ, զի զկերակուրն այ, այսինքն, զդործս բարիս ոչ հաճեմին առնել. քանզի որում ասէ Յօբ. Ը. 6. Մի թէ ոչ տիցի անապին։

Հնգետասաներորդ, զուտաքս զերդուն զպարտութիւնն՝ բորբոքելով զհուրն ի ներքոյ կատարին. վասն որոյ և բազում անգամ ջնջեն հուրն։ Եւ քան փիլիսոփային ի դիրս մահու և կինադ, որպէս ահեղորդ ջերմեռանդ ապականէ, այնպէս և ահեղորդ ջերմեռանդութիւնն առանց բարեխառն խոհեմութեան։

Եւ այսքան բանականացն յաղագս ծուլութեան։

ԱՍՏԱՂԵՐ

ՄԱՌԱՔԵՈՐԴ.

Յաղագս մերոյ Աղաւնւոյն։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Արմատ ամէն չարեաց՝ ագահութիւնն է։ ա. Տիմոթ. ը. ժ. Ըստ օրէնսդրին կարէ ոք բաշխել թշնամւոյն՝ քան զինքեան ագահութիւնը. քանզի ագահն կորոյս զամ հանդիման և յորմէ առաւել զարհուրի, այնինքն ի մեռանելոյ նմա՝ այն յարձակի ի վերայ նորա. ի սուէ միշտ հոգւոյ մարմնի. և ի դիշերի ահաբեկ լինի. հոգ աչխատասիրս ոչ թոյլ ասդ նմա ձնդնել զձմարիտն. և ոչ բարի տեսանելոյ՝ մտանել ի սիրտ նորա. ոչ երինելի կայ, և ոչ պատկառի ի մարդկանէ. ոչ խնայէ ի հայրն. և ոչ ճանաչէ զմայրն. ոչ հնազանդի հօրն. և ոչ պահէ զնա Հաստատութեի բարեկամին. նենգէ զայրին, և կողոպտէ զորբս. զաչաւան Ծառայեցուցանէ. առատ վճարէ. և է պատրաստ առ ամէն չարիս, որպէս առ յառաջդիմել բանս. այսմհետ ամէն չարեաց ագահութիւն է։ Եւ ծնանի սա՝ առատ ձեռ ի ծուլութիւն. քանզի որպէս ի վերնագրոյդ առաջս, ծոյլն է պատճառ անդամոց. և ձեռն լքեալ առնէ զբաւնութիւն. յորմէ ծնանի ագահութիւն։ Արդ՝ յետ առաջին զծուլութիւն այժմ առնէ զագահութիւն. զորմէ վեց իրս տեսանելի է։ Նախ՝ վասն ագահութիւն ագահութիւն։ Երկրորդ, զդատաստանէ նորին։ Երրորդ, զնեղութենէ նորին։ Չորրորդ զտեսակաց նորին։ Հինգերորդ, զնպատից, որ ընդդէմ նորին։ Վեցերորդ, զբաժանել։

ԳԼ. ԱՌԱՋԻՆԵՐՈՐԴ.

Յաղագս սահմանի։ Աղահութեան։

Բիկին է ագահութիւն. այսինքն, անդուլ։ և առատ։ Ըստ այնմ որ անդուլ, սահմանի ի յագուրդս։ Աղահութիւն է անյագ, և անհամատ ցանկութիւն ճառայ, կամ այլ իւրաքանչիւր իրաց։ Զի ասէ նոյն բնքն, Թէ բարին որոնի ի բարին հոգւոյ, ի բարին մարմնոյ. և ի բարին բազդի և իւրաքանչիւրն ի նոցանէ է նենգ ագահութեան։ Աստ յանդիման հրեշտակք՝ ցանկանալով ճառայի այ – վասն որոյ և եղեն դևք։ Աստ յանդիման և նախնին Ծնողքն և եղեն Թշնամւոյն։ Իսկ ուսուցանի ագահութիւն՝ է անհագուդ սէր արծաթոյ վաճառին։ Զայսմանէ

մանէ ասէ օգտութիւնս ի գիրս անձնիշխանութեանէ ։ Պահոցին է առաւել ցանկալ քան զբաղականն . իսկ այնքան է բաղականն՝ որքան խնդրէ բնութիւնն քան իւրում պիտոյութեանէ ։ Արդ՝ երկքեան կերպիւ առեալ պահոցին է արգելս ամ չարեաց , զի ամ մեղք կարէ ծնանիլ յագահութենէ , որպէս և զանն հպարտութենէ ասացաւ դոլ ամենեցուն ամ մեղաց . ուստի և հպարտութիւնն ծնանի ի յագահութենէ . և սգահութիւնն ի հպարտութենէ . վասն զի ցանկայ ոք արծաթոյ՝ զի գերազանց երևեցցի քան զայլս . և այլոք կամի գերազանցել քան զայլս՝ զի ունիցի զարծաթ ։ Ասասի բանասիրքն բորբոքեաց հպարտութենամբ զխրոխն ենայի , զի կերիցէ ի յարդելեալ ծառոյն . էկեր , զի գերազանցեացէ ։ Արդ՝ ասելոց էիք ասէն զագահութենէ բան այնմ՝ որ է մեղք տեսական մի ի յերևութանց գլխաւորաց . որ է ծանկ ոգւոյ առ ի առնել . և առ ի պահել զիարքութեանէ . և ծնանի ի յատելութենէ աղքատութենէ ի յինքն , և ի յիւրան ։ Եւ արդ՝ կարէ ցուցանել . վերջ պատճառ սգահութենէ ։

Առաջինն է ընտանութենէ ընդ ագահոյ . զի որպէս բորբոքեալ կայծակունքն բորբոքեն զանծուխ,որք մերձ են ինքեանց . այսպէս ագահքն բորբոքեն հրով սգահութենէ զմերձաւորս իւրեանց։ զի ասէ Սիրաք . ԺԴ . ։ Ամ մերձենայ ի ձիւթ , աղտեղացայի ի նմանէ ։ Զիւթն է կպչող խոնաւութիւնն պարարտ ծառոյ . և նշանակէ զցանկութենէ ագահին . որ յամ իւր կամի կպչել . որպէս ամ ոք յարբ , աղտեղանայ . վասն որոյ զինեմ ասէ . մերձաւորագունին քան զքենէ՝ մի՛ լինիր ընկերակից ։ Եւ անենէքա ասէ . մի օրինակ ագահութենէ առնէ զբաղում չարիս . զի մեծասէն դրացին դրդռէ յագահութենէ զդրացիս իւր ։

Երկրորդն է մնացեալն մերձութեանէ . ուստի ասէ Թուլքոս ագահութիւնն է ունել զինչ ինչ կարծիս վասն արծաթոյ՝ ամ ինչ յոչ հարկաւոր . վասն որոյ ասէ . Առակաց . Իգ . ։ ամ՝ ամբառնար զաչս քո ի մարթամանութիւնս , զոր ոչ կարես ունել . այսինքն քան իրաւանց ։

Երրորդն է , զի սեռական ոք ի մարթամանութիւնն՝ ամայն զոյնս , որով երևին պատուականք . և ոչ զայն , որով ձշմարտապէս են խոսելիք ։

Չորրորդն է սէր երկրաւոր վասն այ. զի Թուէ սիրողացն զիարս աշխարհի Թէ ինչ կատակիցեալ ընդ մարթամանէ . վասն որոյ պարտ է դնել զառաքար քարոզութենէն առ արտասն այնպիսեացդ՝ յիշեցուցանելով նոցա զնոստուածն աշխարհիս և զիարս նորա ։

Հինգերորդն է սէրն որդւոց . վասն որոյ կամի ժողովել զարծաթն . բայց բան ձշմարտութենէ ոչ սիրէ զնոսա , այլև առաւել առ . զի ժողովէ զդառապարտութենէ . որ յայտ է այսպիսի օրինակաւ ։ Մի ընծերցեալ լինի , Թէ մեծատուն ոմն ունէր զերկուս որդիս . որոց միոյն ի նոցանէ հրաժարեցաւ յաշխարհէ . և եղև անապատաւոր . և միւսն զառաջս ածս հօրն ժառանգեաց . և յետ մահու երկոցունցն՝ անապատաւորն այն աղաչեաց զնա՝ զի ցուցցէ նմա զտրտմութենէն հօրն , և եղբօրն ։ Եւ յանկարծակի եղև ի դժոխս . ուր հառս զբազում և զպանապան տանջանս ։ Նաև հառս՝ զի ի գրոց միոյ հանդիպ եղև , և անիծանէին զմիմեանս ։ հայրն ասէր գորդին . անիծեալ լինիս դու , զի վասն քոյ սիրոյդ ժողովեցի զիարս Թէ , վասն որոյ եմ ի տանջանս այս . և որդին ասէր . նաև դու առաւել լինիս անիծեալ , զի զանիրաւութեանդ ժողովեաւն Թողեր լինէ ի ժառանգութիւն

Վեցերորդն է խոստումն յերկար կենդանութեան. այսպիսի էր մեծ խոստումն այն, որ ասէր ցանձն իւր. Ղեւկ. ՃԸ. 17. Ընթիս ղբաղումն բարութիւնս համբարել առաց բազմաց. հանդիր, կեր, արբ, և ուրախ լեր. որում առաց ամէն. անմիտ, յայսմ գիշերի զհոգիդ ի քէն ի բաց պահանջեացեն. իսկ զոր պատրաստեցերն՝ ումի լինիցի: Ջորմէ և Սիրաք. ԼԱ. 24. ասէ. Ջարագոյն խոստումն կորոյս զբազումս:

Եւ յինդերի. արդեօք փարթամութիւնն կարէ ունել առանց մեղաց. և յորժամ է մահուլսոյ. և յորժամ ներելի: Ասելի է ըստ Թօմային, թէ ժամանակաւոր փարթամութիւնքն են առ ի օգտութիւն մարդկային վախճանի, որ է յաւիտենական երջանկութիւն. ուստի հարկ է, զի համաչափեալ-ին վախճանին այնմիկ. որպէս գիտեն՝ առողջութիւն: Իսկ պատկանաւոր չափ փարթամութիւնէ. յորժամ զբ խնդրէ զփարթամութիւն վա հարկաւոր պիտոյից ըստ իւրում որպիսութեան. և վերանգուամն ի յայսմիսեաց է մեղք ագահութիւն, որ է անկարգ ցանկութիւն ունելոյ:

Իսկ անկարգ ցանկութիւնս այս պատահի երկակի: Կամ՝ առնելով առանձալով՝ և պահելով անիրաւաբար զերս այլոց. այսինքն, յափշտակութիւն, վաշխառութիւն, գողութիւն, և այնպիսեաւք. և բան այսմէ մահուլսոյ. զի հակակշիռ բնականն արդարութիւն:

Երկրորդ, կարի սիրելով ըզփարթամութիւն. և բան այսմ հակակշիռ ազատաբարոյութիւն. քանզի որ առաւել սիրէ զարծաթ՝ ոչ առաւոտէս ծառայէ: Արդ՝ եթէ աչքն այն գերադանցեացի քան զձեր այ, և զընկերին, է մահուլսոյ. և թէ ոչ, ներելի:

ԳԼ. Բ.

Յաղագս դարշելի անօրէնութեան ագահութիւն:

Չինչ է անօրինագոյն քան զսիրելն զարծաթ. Միք. Ժ. 10. Գրիգոր ասէ, փարթամութիւնք՝ եթէ ոչ սիրեսցին, ոչ է մեղք առանձին. որպ՝ ասէ Սաղ. ԺԱ. 11. Սեծութիւն թէ առաւոտեայ, մի՛ դնէք զսիրտս ձեր: Իսկ եթէ սիրեսցին, է մեղք. այլ թէ սիրեսցին, և թէ ոչ, ոչ են օգտակարք. զի քաղցրութիւնք լինի թիւրեն զսիրտս առացողին, ի գործս անօրէնս: Վասն այսորիկ ասէ. ոչինչ է անօրինագոյն քան զսիրելն զարծաթ:

Եւ դարդ՝ յետ ասելոյն, թէ զինչ իցէ ագահութիւն, ասելի է զդասակարգութիւնն նորին. զոր ցուցցուք այսինքն,

Կախ՝ զանօրէնութիւնն նորին:

Երկրորդ, զհրճանգութիւնն նորին:

Երրորդ, զիշխառական ծառայութիւնն:

Չորրորդ, զկիմարութիւն նորին:

Հինգերորդ, զհամեմատութիւն նորին:

Եւ դարդ՝ զանօրէնութիւն սորա՝ բազումք են, որք ցուցանեն:

Կախ՝ բնութիւնն. քանզի բնութիւնն եզ առարև զհողն, քան զամ առեղծուհաձա. ուստի և կոխել յամենեցունց, ուստ ցանելով մեղ՝ թէ առանց կարծեաց՝ ոտիւք մուաց պատրուակաւք կոխել զերկրաւորս, և խոտան համարել. այլ արդ՝ մեծ անօրէնութիւն է նախատեծար առնելն զնա քան զամ, քան զերկնայինս, և զհոգևորս: ուստի ցուցանելով զայս նախկինքն եկեղեցոյ՝ ուսեալք ի հոգւոյն ասէ, զգինս տանց, և աղաւրակաց՝ գնէին առատս առաքելոյն. Գործ. Դ. 35. Ուր ասէ մեկնիչն. զի ցուցցէ կոխել

խել զոսկին ։ Եւ զի ոչ արարին այնպէս անանիա , և սափիրա , կորեան ։ Դարձեալ. ցուցանի անօրինութիւն ապահին այնու , որ ոչ ունի զհաճասարաբաշխուել առեղծողին , և առեղծուածոց . քանզի առեղծօղն իւր ծայրագոյն բարութեբ հաղորդէ զինքն , և զիւրան ։ Նմանապէս և երկինն հաղորդէ ամենեցուն զարժուն և զկեանս . արեգականն զլոյս իւր . հուրն՝ զջերմութիւն . ծառ՝ զպտուղս ։ Ասաւ առ օգոստինոս . նշան վեհագոյն ածային բարութենէն է՝ զի իւրաքանչիւր իւր բնագաւառ ունի զինքն ։ Խակ ապահն ոչ կամի հաղորդել՝ եթէ ոչ՝ յորժամ բնագաւառն ամահառնութեամբ . նաև յայնժամ հաղիւ . քանզի բազումք ոչ կամին հասուցանել անգրէն՝ զոր ինչ պարտին. և բազումք ոչ կամին յայտնել՝ զոր ինչ ունին թագուցեալ ։ Դարձեալ. իւրաքանչիւր առեղծուած ունէայ լինուլ զպահպանութենէ միւսոյն , բայց ի թշնամական ապահէն ։

Երկրորդ , բանականութենէն. քանզի զի հոգին ըստ բնութեբ է անօթագոյն քան զերկինն . և պատուականագոյն իւր գրէ Թէ նման այ . վասն այսորիկ պարտի բարձրանալ ի սիրոյ երկրայնոցս , որ պէս բարձր են երկինք յերկրէ . զի է առանձին բնակութենէ այ քան զերկինս ։ Ասաւ առ բեռնարատս . ոչ է զարմանք , թէ յօժարութեբ բնակի այծ ի յերկինս այս , որ ոչ ասաց , զի հոգի , որպէս զերկինս . այլ մարտեաւ , զի առագի . մեռաւ , զի փրկեսցէ . ուստի համեմատելով ընդ անմ՝ կոչէ Տէրն զնիւթական երկինն՝ անանատ . որպէս յայտէ . Ղուկ. Գէ. 4. Ասէ . ոչ Թողուցու զինեսուն և զինս յանապատի ։ Ապաւրեցաւ մեծ անիրաւութենէ է լինուլ զհոգին հոգով . և կամ նա խանձարար առնել զհոգն քան զնա . վասն որոյ ապահութիւնն է կշիռ նենգաւոր . ուր առանել հակառիւ դնեալն քան զնա . զորմէ ասէ Ովսէէ . Ճգ. 7. Կշիռք նենգութեբ ի ձեռս քանանու ։ Քանան՝ Թարգմանի վաճառական ի որոյ ձեռին ապահութենէ որպէս զկշիռ նենգութեբ . որ է պիղծ առաջի Տեր . որպէս ասէ . Առակաց Ճա. ։ Արդ վասն այն է պիղծ , զի ոչ կշռին նուաւա , բայց միայն երկրաւորքս . զորս աղբ համարի առաքեալն ։

Զ դիտելի է , զի ապահն անօրինի յաճ , ի յինքն , և ի ընկերն , և ի աստուածագոյն առեղծուածս ։ Յաճ , զի զտանելոյ բարին ինքեան՝ յայ առ ի մատուցանել , խորհրդանկութեբ ապահ ի յինքեան . զի զոր ինչ ունի օգ առնելի քան զհարկաւոր պէտս իւր , պարտի հաւատարմագոյս մատուցանել յայրել յայլս ։ Դարձեալ . առնօրինի յաճ , զի այնու լինի Թշնամի այ՝ ուստ առանել պարտէր սիրել զնա . այսինքն , վասն տալոյն նմա զերկրաւորս բարիս ։ Դարձեալ . անօրինի յաճ , զի զնա անարգագոյն առեղծուածն նախատեցաւ առնել քան զյաճ . վասն որոյ Էփեսացւոց . և. 5. Ագահութիւնն ասի կռապաշտութիւն , վասն յոյժ սիրելոյն զերկրաւորս . քանզի ոչ է պարտ ծայրագոյն սիրով սիրել՝ բայց միայն զծայրագոյնն բարին ։ Դարձեալ՝ զի երկրաւորացս խոնարհեցուցանել զգալու մտացն . քանզի յորժամ անցանել ընդ գերեզմիկ առնես , կամ ընդ այգիս , խոնարհեցուցանել այնմ զկրտս իւր՝ ցանկանալով նմա . զի կորացուածն մտացն է սէրն . որպէս ասէ դաւնէսիոս ։ Դարձեալ զերկնային զայսոսիկ ասց ապահն առեղծուածոցս , որք վերաբերին միայն առ այծ , որ է հաւատս , յոյս , և սէր . վասն զի առանել հաւատոյ ի փարիսեցւոցն քան յաճ . վասն զի հաւատոյ զինքն լինել երանելի եթէ ունիցի զինչս . և առնուն կորնչիլ՝ եթէ ծառայեսցէ այ . իբրեթէ այծ ոչ այնքան կարէ՝ կամ կամի պահել զծառայս իւր ,

իւր , ոյզ ինչքն ։ Կամ զոյսն իւր դնէ ՚ի փարթամութիւս. որ է կերպիւ խիճ յուսահատիլ յայ. զի ասէ օգուտ տիւնս . յուսասի յայ, որ զոյս իւր դնէ ՚ի կերկրաձորս ։ Ալ և բևեռ զսէր իւր, զոր սպարս էր յայծ բևեռուել ։ ուսոյ ասէ օգաստինոս , այն պարտի ՚ի մարդոյ, որ առաձել քան զայլս լինել սիրեցեալ ։ Եւ ջերօնիմոս ասէ . ոչ ծանրագոյն ևերզանէ . որ զերկուս հատս խնկոց դնէ ՚ի վերայ սեղանոյ կուռց՝ քան զայն , որ յոյժ ցանկայ արծաթոյ. քանզի ծաղրական լինի երևի դառնալ կուապարիշտ զայն , որ մատուցանէ ասկաս մի խունկ արծաթոյ . և ոչ զայն՝ որ զնամ սպասաւորութիւն կենաց իւրոց , զոր պարտի այ , մատուցանիցէ արծաթոյ ։ Դարձեալ . անօրինի յայծ . զի զրկէ զնա ՚ի հեշտութիւ իւրմէ . զի ասէ Առակ. Ը. 32. Հնչտութիւ իմ է լինել ընդ որդւոց մարդկան . այսինքն , յորժամ մարդկին սիրեն զայծ . իսկ զսէրս այս արտաքսեն սէրն երկրաւորացս ։ Չի ասէ աւետարան . որպէս օրքան առաջնել հեղուն զքուր ՚ի լապտերն , այնքան ասկաս տանի զձէթ . և յորժամ լցեալ լինի , բոլորովին արտաքս ղեղու զձէթն . այսպէս օրքան որ առաձել սիրէ զերկրաւորս , այնքան ասկաս սիրէ զայծ . և յորժամ բոլորով սրտիս սիրէ զայս , յամենևին արտաքս հանէ զայծ ։ Դարձեալ՝ որպէս գարշահոտութիւն՝ է ներհակ անուշահոտութեան . և խաձայն՝ լուսոյ . այսպէս սէր աշխարհիս՝ սիրոյն այ . որպէս ասէ . Յակոբ. Գ. 4. Սէր աշխարհիս թշնամութիւն է առ այծ։ Եւ ոսկեբերանն ասէ . որպէս ընդ երկին՝ և ընդերկիր է ՚ի մէջ օդն , և հուրն . և թէ ոչ էր միջոց , միանայր երկիրս ընդերկինի . քանզի բնութիւն ոչ տանի զունայնութիւն . այսպէս սէր երկրաւորացս զատուցանէ զմարդն յայ ։ Դարձեալ . անօրինի յայծ , զի զերանութիւն՝ որ միայն է ՚ի յայծ , դնէ նա՝ ՚ի փարթամութիւս ընդդէմ որոյ ասէ պօղոս . սուտ է երանութիւն այն , որ առնէ երկրաւս . և ոչ երբէք անհոգ ։ Եւ դարձեալ՝ հեղնելով ասէ . ով պայծառապոյն երանութի՛ փարթամութեան մահկանացուաց , զոր ընդ թողուլն լինի որ անհոգ ։ Դարձեալ . անօրինի յայծ . զի վասն սիրոյ արծաթոյն ոչ երկնչի առնուլ զանուն այ ՚ի անուռս , և ոչ հնազանդի նմա . որպէս ասէ Տէրն . ոչ կարէք ծառայել այ , և մամոնայի ։ Այր ասէ մեկնիչն . ծառայելն փարթամութեաց՝ է ուրանալ զայծ ։

Ալ և անօրինի յինքն . զի բառնայ յինքենէ զերկերկին բարի, այսինքն, զբարին բնութե , զնորհացն , և զիսառայն ։ Չբնութիւն զի ազատութիւնն տանջէ զբոլոր մարդն . զի որպէս խոշտանգեսն , որ լցեալ ՚ի չարաչար հիւանդոց խառնուածոց , յոյժ տանջի , և պատակի ՚ի ծարաւոյ . այսպէս և ագահն . ուսոյ ասէ օգոստինոս. ունիս զոսկի և զարծաթ՝ և ցանկաս . լցեալես՝ և ծարաւիս . հիւանդութի է այս , և ոչ փարթամութի . քանզի որպէս դիւնին ՚ի կարասն ոչ բառնայ զծարաւ, այսպէս և ոչ արծաթն ՚ի քսակն . զի ոչ ծարաւն է ՚ի կարասն . և ոչ սէրն ՚ի քսակին , այլ ՚ի սիրտն ։ Դարձեալ՝ փարթամութիւն է հուշ . որպէս յայտ է . Առակ. ԺԸ. 22. Չի որ թանձրի ՚ի նմա՝ խոցոտի, արեամբ թաթաւի , և մտաքն տանջի ։ Դարձեալ. բառնայ զբարիս շնորհսդ . զի որպէս անկուռն երկրին ՚ի մէջ արեգական և լուսնոյ՝ խառնարեցուցանէ զնա . այսպէս ագահութիւն զհոգին . զի ասէ . Յոբ. ՃԸ. 15. Բարձցի ամբարշտաց լոյս ։ Դարձեալ՝ է որպէս զաղջամուղջ մառախուղ , որ արդելու զհոգևոր լուսաւորութիւն . որպէս ասէ . Եսայի . Կ. 2. խառնար ծածկեաց զերկիրս . և մառախուղ զհեթանոս ։ Դարձեալ.

ձեալ. որպէս ասէ Թանձրաբա-
նութեանն հասկիցն տապալին որպէս-
այսպէս ասէ յղեութեանն ժամանա-
կահրաւիրս՝ կործանի միտքն ի յու-
ղութեան առաքինութենէ։ Դարձեալ.
ապականեալ զգայութեան մարմնոյն
ոչ կարէ ընդունել յինքն զղեալին
իւր. իսկ աղահին ամ զգայու-
թիքն լցեալ քան հոդով. ասաւ վ ա
ւշոյն ասէ Սաղմ. ԺԱ. Կացուցին
զաչս իւրեանց խոնարհեցուցանել
յերկիր։ Եւս լսելիքն լինին լցեալ
հոդով բան օրինադիր խժին, զի մի
լսելիցեն զձայն Թովչի։ Այլև բա-
նիւն՝ միշտ խօսելով ընդ երկրաւորս.
որպէս ասէ Յօհ. Գ. 31. Որ յեր-
կրէ է՝ յերկրէ խօսի։ Եւս բանին
պատճէն, զի լցեալն հոդով՝ զլինել
կարէ հոտառել։ Ընդ ափեղիքն. զի
ապականի վասն գրտութեան՝ և կո-
րուստ նորին։ Դարձեալ՝ է որ-
պէս կուսիր սատանայի, որ Թա-
գաւոր ընդ Թևս առաքինութեանց.
և խոստանէ ինոսա, զի մի կարասցեն Թռչիլ յերկինս։ Ուստի օրի-
նակ այսմ 4. Թագաւ. Ը. 13. Ընդ
վիրանալն եղիայի յերկինս հրեղէն
կառաւք՝ ընկերոց զմայրեսեան, նշա-
նակելով, Թէ երկրաւոր առարկա-
ածն՝ է արդելուն ընդ երկինս։ Դար-
ձեալ. բառնայ ի հոգւոյն զպատ-
կերն այ. զի զրկէ զնա ի յիշելոյն՝
և ի խոկալոյն զնա. զի ասէ իսկ
տորս. ոչ կարէ միտքն լինիլ ա-
ղաս ի խոհուն ածայնին, որ պա-
տուոյ երկրաւոր ցանկութեանց. որ-
պէս և ոչ փոշեաւ լցեալ աչքն կա-
րէ նկատել ի բարձունս. ուստի
ի յօրինակ մոռացմանն այ՝ եփրեմ.
և մանասէ՝ էին եղբարք. եփրեմն՝
Թագաւորին փարթամ. և մանա-
սէն՝ մոռացումն. զի երկրաւոր
փարթամութիւն ոտն մոռանալ զնա։
Դարձեալ. (Ծննդ. ԼԹ. 23.) Ընդ
հասանիլ տակառապետութեն ի յա-
ջողմունս իւր մոռացաւ զյոսէփ.
վասն որոյ ասէ. ի Օրինաց. Ը. 12.
Ընդոյլ լեր, գուցէ յորժամ ու-
տիցես՝ և յագիցիս, և բազմանայ-
ցէ քեզ արջառ, և ոչխար, և յա-

ճախիցի քեզ արծաթ, և ոսկի, և
մոռասցիս զՏէր աստ քոյ։ Դարձեալ՝
բառնայ զիմացութիւն. զի է նման
խլրդման, որ միշտ փորէ զերկիր.
և կուտէ զհողն ի վերայ գլխոյն
իւրոյ, և ուտէ զարմատս քանիքա-
րոց. այլ յետ որոյ արարեալ իցէ
զբաղում հողակոյտ, խնդրէ զնա
պարտիզպանն. և դառեալ զնա՝
սպանանել։ Դարձեալ. է որպէս
զԹաշխինական, որով կապեն զահիճքն
զաչս մահապարտիցն, զի մի տես-
ցեն զտուրն մերկացեալ, և զտան-
ջանարանն պատրաստեալ. այս-
պէս և զԺողովային զահիճքն խնդուն
աղահութիւք զաչս արծաթասիրացն,
զի մի տեսցեն զհանդերձեալ տան-
ջանան։ Դարձեալ. աղահութիւնն
է որպէս քօղ, որ ոչ Թոյլ տայ
խմանալ զայծ. ի յօրինակ այսմ.
Ծննդ. ԼԿ. 18. Ընդ մոռանելն յա-
կոբայ ի յերփրաթայ՝ մեռաւ հռա-
քէլ, եփրաթայ՝ Թարգմանի յղե-
ւութիւն. և հռաքէլ՝ տեսանող այ-
քանդի խոկումն ածայնին մեռանի
յայնմիկ՝ որ յղեփացեալ է երկրաւ-
որօքս։ Դարձեալ. զրկէ զհոգին
ի յուսոյ. զի ասէ ոսկեբերանն.
որ զբաղի ընդ երկրաւորս, ոչ կա-
րէ յուսալ երկնաւորաց։ Դար-
ձեալ՝ զրկէ ի սիրոյն. որպէս ասէ.
ա. Յօհ. Բ. 16. Եթէ ոք սիրէ զաշ-
խարհս, ոչ է ի նմա սէր հօր։ Եւ
օգտաւինոս ասէ. երկոքին սէր
մարդկան չինեն զերկուս քաղաքս
ի բոլոր աշխարհս. սէրն այ չինէ
զվերինն երուսաղէմ. և սէր աշ-
խարհիս զբաբելոնն դժոխոց։
Դարձեալ՝ բառնայ ագահութիւնն
զբարին փառաց. զի ասէ փիլի-
ոսիայն ի յառաջին դիրս երկնից,
Թէ երկիրն ամենևին հեռանայ
ի յառաջին շարժելոյն. այսինքն,
յերկինք. վասն այնորիկ ասաւ հա-
ղորդի բարութիւն նորին. այսպէս
և ագահն ամենևին զաւուր չայ. ոմն
ասէ. Առակ. Ժե. 29. Հեռի է Տէր
յամբարշտաց. ուստի և հեռի են
ի փառաց նորին։ Դարձեալ. քան
փիլիսոփային, երկիրն է ծանրա-

դոյն քան զայլ տարերս. որոյ է
[illegible]ել միշտ զմիջին կէտն. և
[illegible] բնդդէմ բնութեանն է եւանելն.
այսպէս ախտօղքն զերկրաւորս՝ ի
հարկել իջանեն, և ոչ երբեք կա-
րեն եւանել՝ ուստի և վասն նոցա
ասէ Յոբ.ԽԱ. 13. Ի բարիս կատա-
րեցին զաւուրս իւրեանց. և ի
մի կէտն ինչանեն ի դժոխս։ Դար-
ձեալ. քան փիլիսոփային ի գիրս
երկնից. երկինն է աւազի այլ, և
հոգւոց։ Իսկ ադահն է ներհակ
այլ, և հոգւոց՝ վասն գոլոյն ամե-
նեւին երկրաւոր. վասն այսորիկ
և ոչ մնաւանիցէ անդ։ Եւ օրինակ
այսմ ասի. 2. Թագաւ. Ե. 3. Կոյիք,
և կաղք մի՛ մտցեն ի տունն Տն.
ադահն կոչի կոյր քան խոհմանն.
և կաղ՝ քան արուեստականն։ Զորոց
ասի. Սաղմ. ճԵ. 46. Կաղացան ի
շաւիղսդ իւրեանց։

Եւ ադահն անօրինի յընկերն.
զի պահէ յինքեան զաւելորդն,
որ ոչ է իւր, այլ կարօտելոյն. վա՛
զի որպէս անօրէնն է մնաւականարարն
արքային, որ պահէ առ ինքեան
զոր ինչ պարտի բաշխել աղքա-
տաց. այսպէս անօրէնն է ադահն,
որ ոչ բաշխէ չքաւորաց զբարին
որ յանձնեցեալ է նմա յայն։ Դար-
ձեալ. զի ոչ միայն անօրինի յո-
տարան, այլ և յորդիս իւր. զի կա-
րէ երկան իշոյ ի պարանոցս նոյ,
որով ընկղմին ի դժոխս։

Այլև անօրինի ի առօրնադէն
առնչծեալս. զոր իբր բանտարա-
կել առնէ, որ մտաւոյ ապահո-
նի. որպէս ասէ Յակ. Ե. 2. Մե-
ծութիւնք ձեր փտին. և հանդերձ
ձեր ի ներակուր ցեցոյ։ Դարձեալ՝
անօրէնն է ադահն այնու, զի ծա-
ռայէ առատանալի. զի է իբրև զկե-
տակաւոր. որպէս յայտ է Ծննդ.Գ.
14. Ուր ասի ցօձն. հող կերիցես.
այսինքն, զերկրաւորսդ։ Եւ Սաղմ. ճա. 9. Թէնասիք նորա
զհող կերիցեն։ Դարձեալ. նման
նի առատանալի՝ վասն գաղանաբա-
նութեանն, զի որպէս զառատանալ
ի յոլովք խնայէ՝ և ողորմի։ Այլ
Յակ. Ե. 13. ասէ. անողորմ դա-
տաստան լինելոցէ այնմ՝ որ ոչ
առնէ զողորմութիւն։ Դարձեալ.
ի նմա բնական առատանայ. զի որ-
պէս աղահաւք ուտին զյօրքս. և
օձք՝ զծակս ընդ երկրաւս. այսպէս
առատանայ ունի ի բնակուն զերկրա-
ւորսդ. որպէս ասէ Եսայի.Ը.
14. Անդ ընկղմեսցին ուշխատա-
րիկք. այսինքն, առատանայ. որ
քան օրինակի այնմ գազանի պա-
տառէ զձագս իւր. այսինքն, զա-
դահն։ Աղքա լինեն զբաղաքս վա-
րառելոյն ի կուռս, և յաղխատս. այ-
սինքն, ի յադահութիւն։

Երրորդ, ցուցանէ զանօրինու-
թիւն ադահութեան՝ գիրք ասէ. որ
ի բազում տեղիս անիծանէ. զի
ասէ Եսայի.Ե.8. Վա՛յ այնոցիկ,
որք յարեն զտուն ի տուն, և զա-
գարակ առ ագարակ մերձենցուն-
նեն։ Եւ Ը. 1. Վա՛յ որք կո-
զոպտեսդին. մի՛թէ և դու ոչ
կողոպտեսցիս։ Եւ Ամբակ.Բ. 9.
ասէ. Վա՛յ որ ժողովէ զադահու-
թիւն ի տան իւրում։ Եւ Ամով.
Ը. 1. Վա՛յ որ էքդ վարձաս ի
սիօն։ Եւ Յակոբոս.Ե.1. Ա՛յսու-
հետև մեծաւոնութք՝ լայէք, և ող-
բացէք ի վերայ թշուառութեանցն,
որք գալոցք են ի վերայ ձեր։
Եւ Տեսիլն.Ը.13. Վա՛յ վա՛յ վա՛յ
բնակչաց երկրի. այսինքն, ադա-
հաց։ Օրինակեցաւ սա՝ եսաւսա,
որ էր վայրագ, և թանձաղեակ
մազով մեղայ. վասն որոյ ասէ
Մաղաք.ա.2. Զեսաւ սուեցի.
Նաև օրինակին յուդայիս,
որ վասն արծաթոյ
մատնեաց
զՏ՚ն։

Գ Լ. Գ.

Յաղագս դարչնելի հիւանդութեանն ագահութեան ։

Հիւանդութեանն եւս չարաբոդն , զոր առեմ ՚ի ներքոյ արեգական . մեծութեան պահեալ ՚ի չար Տէրսն իւրում . Յովհ. Ե. 12 ։ ՚Ի մէջ հիւանդութեանց ոմանք են բարի . եւ ոմանք չար ։ Բարի են մարմնական հիւանդութիւնքն , զի են յայլ . որպէս խարտուխն ՚ի մարմինն , որով բժշկի հոգին . վասն որոյ ասէ . Առակ. Ժէ. 6. Լաւ են վէրք բարեկամի՝ քան զկամակոր համբոյր թշնամւոյ ։ Ընդ՝ վէրսն բարեկամի են հիւանդութիւնք , եւ ոսկեգանք , որք թոյլ տալովն այ դան ՚ի վերայ մարդկան՝ վասն սիրելոյն զՔրիստոս ։ Իսկ համբոյր թշնամւոյ են յաջողմունք աշխարհիս՝ քանզի այնորիկ են դիզք բռաժիլք . եւ այսորիկ՝ մահացուցիչք . որպէս համբոյր օձին՝ մարդոյ . եւ գայլոյն՝ գառին . եւ յուդայինն՝ Քրիստոսի . Չի աշխարհս սոյն նշան՝ առելով . ընդորում եւս համբուրեցից , նա է . զնա կալարուք ։ Իսկ չար հիւանդութիւնքն են հոգեւորքն . այսինքն . մեղքն որք մահաբեր են . զի են յաւիտենական մահ . եւ ոչ ունին զայլ հնար , բայց միայն զչարչարանս Քրիստոսի . եւ ոչք բժշկէ բաց ՚ի յորդւոյն այ ։ Որոմն ասէ բեռնաւորս , ՚ի միտ ածելոյս զհնարն՝ իմանալով զմեծութիւն հիւանդութիւնն իմոյ . որգւոյն այ հրամայի խոցիլ՝ եւ եւ մեռանիլ , զի բժշկեսցին խոցոտուածք մեր . եւ կեանքն նորոգեսցի ։ Բայց արդ՝ ՚ի մէջ հոգեւոցս հիւանդութեանց Ծանրագոյնն է ագահութիւնն . որպէս ցուցանէ յառաջեգեալ բանիւ՝ որ ասէ . Է՛ հիւանդութիւն եւս չարագոյն , զոր առեմ ՚ի ներքոյ արեգական . մեծութիւն պահեալ ՚ի չար Տէրսն իւրում ։

Ընդ՝ վասն բազում պատճառաց հիւանդութիւնս այս՝ է եւս չարագոյն ։ Նախ՝ յերկարութենէն . որոյ կրկին է պատճառ . այսինքն , առաստութիւն ներքինոյն . եւ տեսողութեան նիւթոյն ։ Ընդ՝ նիւթ առաջ է իբր թէ ամ աշխարհ . վասն այսորիկ դժուարագոյն քան զամենայն մարդկան՝ այնքան , մինչ զի ամենևին խոտեսցի ոք զերկրաւորս . նա եւ սեւեռ խակ . զի ոչ պակասի ։ Ա՛չ այսպէս է նիւթն հոգեւորութեան , բղջախոհութեան , եւ այլոց , որք փութով պակասին ։

Երկրորդ , վասն հանապազորդութեանն . քանզի ոչ երբեք դադարի ՚ի տուէ եւ ՚ի գիշերի . որպէս ասէ . Յովհ. Ը. 8. Ամի է , եւ ոչ ունի զերկրորդ . որդի , եւ եղբայր ոչ դոյ նորա . ապայն ոչ դադարի յաշխատանացն ։ Եւ Ը. 23. ասէ . Ամենայն ոմանք նորա յի են ցանօք , եւ Թշնամութիւ . եւ ՚ի գիշերի ոչ հանգչի սիրտ նորա ։ Ա՛չէ այնպէս ՚ի յայլ մոլութիւս . քանզի բղջախոհն ունայ երբեմն անհոգ յամաօրեայ ժամանակ ։

Երրորդ , վասն դժընդակ լկաութեանն . քանզի ծանրագոյն լինի նեղի ագահն , ՚ի պահելն զայծոմն . քան այնմ որ ասէ . Յովզովոզ Ե. 12. Մեծութիւն պահելոյ ՚ի չար Տէրն իւրում ։ Ծանրագոյնն ՚ի սասանելն . ուստի յետ բանիւն այնորիկ . ։ Տիմոթ. Ը. 10. Ուր ասէ . արդարոյ ամ չարեաց ագահութիւնն է , յարէ ՚ի նոյն . որում ոմանք ցանկացեալ՝ վրիպեցան ՚ի հաւատոց . եւ զանձինս արկին ընդ բազում ցաւօք ։ Եւ ա Ծանրագոյնն ՚ի կորուսանելն . զի ասէ . Յովզովոզն . Ե. 13. Չկնի յառաջէ դեալ բանին . քանզի կորուսցեն եւս չարագոյն նեղութիւք ։

Չորրորդ , վասն հաստատակամութեանն նորա . զոր ՚ի յարձակի ՚ի

վերայ ամենեցուն . և յոյնք խնայէ ոչ ՚ի ծերս . և ոչ ՚ի տղայս . որպէս ասէ . Երեմիա . Ը. 10. ՚ի փոքունց մինչև ցմեծամեծս ամենեքեան ջանան ՚ի յափտիութիւն ։ Քանզի հաղիւ է մանուկ եօթն ամեայ , որ ոչ քննիցի ազահ , և զրաւանայցէ զդենարս մեր իւրոյ . և որքան առաւել աճի , և ծերանայ , այնքան առաւել աճի ՚ի նա ազահութիւնն . ասաւ գրիգոր . Թէպէտ այլք մոլութիւք ծերանան ընդ մեզ , սակայն միայն ագահութիւնն մանկանայ ՚ի ծերս . և թէպէտ ծերքն զայմ ինչ ուղղապէս քան զայլս խնամեան , այլ ընդդէմ ագահութիւնն յիմարին ։ Դարձեալ ոչ խնայէ ՚ի հիւանդ . և ոչ ՚ի յառողջ քանզի բզջախտական մեղքն փոխի՝ ասկառ մի հիւանդութիւք . ասաւ Սիրաք . Լա. 2. Ծանր հիւանդութիւնն զդաստացուցանէ զհոգին . այլ ագահութիւնն աճի և ՚ի հիւանդութիւնէ , իբր թէ յայնմհետ ասէ ոչ ևս կարիցէ առանալ ։ Դարձեալ ոչ խնայէ ոչ ՚ի մեծաւորսն , և ոչ ՚ի յաղքատս . զի ասէ գրիգոր . ագահութիւնն ոչ չկշռանի՝ թէ ալէտ ունիցի զանկալի իրն , այլ առաւել աճի . որպէս հուրն յորժամ ունի զայրելիան ։ Դարձեալ ոչ խնայէ ՚ի գիտունս . և ոչ յանգէտս քանզի բազում գիտնականք՝ անարժան համարին զպատուհասն . սակայն են ագահք ։

Տ ինգերորդ . վասն գժոհարին սիրելութեան . զի է՛ հիւանդութիւն առ ՚ի մահ . որպէս ենէ ագահ առեալ դեղագործն բժիշկին՝ ասելով Ատ. ԺԹ. 23. Ամէն առեմ ձեզ . գժոհարաւ մոգէ մեծատունն ՚ի յարքայութիւնէ ։ Ո՛չ այնքան ագահ՝ նագաւ պոռնկագ. այլ առաց ընդդէմ ագահ փարիսեցւոյն . մաքառանելոյ , և պոռնկիկք յառաջեցան քան զձեզ յարքայութիւնն ։ Ասաւ ՚ի նշան գժոհարութիւնէ հիւանդութիւնէ այսորիկ՝ յուզաս խօթացեալ այսպիսի ցաւով , կորեաւ . Թէպէտ էր ՚ի ձեռն այնպիսի բժշկին ։ այլ ոչ այնպէս վասն փառասիրութեան , կամ ամբարտաւանութեան՝ որպէս բազում անգամ վարձեցան առաքեայքն ։

Վ եցերորդ , վասն խռովչին . զի ծաղր առնէ ագահն զերկնաւոր բժիշկին . ուստի ասէ Ղուկ. ԺԶ. 14. Իբրև լսէին զայս ամենայնիքեան , քանզի ագահք էին , և ծաղր առնէին զնա ։ Նաև յետոյ վասն ագահութիւն՝ ապանին զնա ։

Լ օծներորդ , վասն զի կարօտասնայ մեծագոյն խիզ մաքրութեան . զի ասէ երկնաւոր բժիշկին Ղուկ. ԺԶ. 13. Որ ոչ հրաժարեսցի յամ ընչից իւրոց , ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել ։ Ո՛չ այնպէս խռովչ ընդդէմ որկրամոլութեան . այլ՝ միայն զդուշացուցանէ՝ ասելով . Ղուկ. ԻԱ. 34. Ձգոյշ լերուք , գուցէ ծանրասնայցեն սիրտք ձեր շռայլութիւք , և արբեցութիւք ։

Ո ւթերորդ , վասն մեծագունի սարկեշտութեան , զոր յանձն էառ եկեղեցի ընդդէմ այսպիսոյ հիւանդութեան . քանզի կամեցաւ՝ զի ոչք ունիցի յաւտուհ . այլ ոմն ինչ լինիցի հասարակաց . որպէս յայտ է ՚ի գործս Առաք. Գ. 32 ։

Ի ններորդ , զի ոչ թոյլ ասայ մարդոյ ձանաչել զհիւանդութիւնն իւր . վասն որոյ և ոչ խնդրեն զննարս բժշկութեան . ուստի ասէ աննենքա . սկիզբն փրկութեան է ձանաչումն մեղաց ։

Տ ասներորդ , վասն բաղմապատիկ հիւանդութեանց , որք հետևին այսմ . և են այսոքիկ ։

Ա ռաջինն է կուրութիւն մտաց . և օրինակեցաւ ՚ի ննեւէ կոյրն . Յովհան. Թ. 6. Զոր կամելով Տէրն բժշկել , ծեփեաց զհանն ՚ի վերայ աչաց նորին . ցուցանելով , թէ կամ երկրաւոր փարթամութեանցս է պատճառ կուրութիւն ։ Նաև Տօբիթայ . Բ. 13. Գրի , թէ տօբիթ կուրացաւ ջերմ աղբով ծիծեռանց. քանզի ծիծեռն է բաղմաճիչ , և նկարէն . և ցուցանէ զաշխարհական բարեբաստուն , որ է աղմկալիր ,

քեր, և նկատապատճառ. ասկայն հոսէ ի վերայ մուտց ջրերաց աղբ. այսինքն, զբաղձանս ժամանակաւոր իրաց:

Երկրորդն է ջերմն. որ օրինակեցաւ ջերմամբ այնու, յորմէ բժշկեաց Տէրն զորդի թագաւորին, Յովան. դ. 50: Քանզի ագահն միշտ չարչարէ անձերդ, և անքաւելիսառն սիրովկամ երկիւղիս ժամանակաւորացս. ուստի և երբեմն գողայ իսկ, որպէս ջերմանալն որոյ ասէ անենէքսս. տեսանէ ոգահ մեծասուքն զիշխանսն, և համարի զնա կողոպտիչ. տեսանէ գող քաղաքաւն, և կարծէ զնա գող: Ասուի ասէ Եսայեայ.ի.դ, 17. Ան, գուբ, և որոգայթ ի վերայ ձեր բնակիչք երկրի: Եւ Յօբ.ժե.21. Հնչուածն երկեղի յականջս նր. և թէպէտ խաղաղութեի նորա լինի, միշտ կարծէ գարանակալութիւն: Երբեմն գողայ ագահն, և երբեմն ջերմանայ: Գողայ ի պահելն. և ջերմանայ ի ստանալն:

Երրորդն է գօսացուածն ձեռաց. որ օրինակեցաւ այնու, որոյ ձեռն գօսացեալէր. Ածաւ.ի.բ. Ոլոտ ասաց Տէրն. ձգեա զձեռն քոյ. և նա ձգեաց. և եղև ողջ: Արդ՝ գօսացեալ է ձեռն, որ ոչ կարէ բանալ զձեռն, և կարկառել առ աղքատս: այլ բժշկեցաւ ի ձգելն. այսինքն, առատաբաշխ ողորմութիւն:

Չորրորդն է լուանոտութիւն. զոր մի ասէ Ածաւ.ժէ.14. Ածուտեաւ այր մի, ի ծունր իջանէր, և ասէր. ողորմեաց որդւոյ իմում. զի լուսնոտի, և չարչարի տանջի. քանզի բազում անգամ անկանի ի հուր, և երբեմն ի ջուր: Այսպէս ագահն բազում անգամ անկանի ի հուր բարկութիւն. այլև ի ջուր հեշտասիրութիւն. բայց կոչի լուսնոտ, զի վարի իմանալով աշխարհիս այսորիկ, որ իմացեալ լինի լուսով լուսնին, որ ասէ զոյս ի գիշերի ասոյ կենաց, այլ յորժամ ծագեսցի արեգական արդարութիւն, յայտնապէս երևեսցի թէ իմաստութեի աշխարհիս այսորիկ երկիրութիւն է:

Հինգերորդն է կորացումն ի կէսր կէս. զորմէ ասէ. Ղուկ.ժգ.11. Եւ ահա կինն ի, զոր ունէր այս հիւանդութեամբ ասն ութասուսան. և էր կորացեալ. և ոչ կարէր ամենևին ի վեր հայել: Քանզի սէր ընչից առնէ զմարդն իբրև զանասուն, որ միշտ ի վայր կորացեալ հայի յերկիր. որպէս ասէ. Սաղմոս. ժգ. 11. Կացուցին զաչս իւրեանց կորացուցանել յերկիր: Զորոց ասէ բնութուոս. զին է անվայելչագոյն, քան ի յուղիղ մարմնոյն ունել կորացեալ զիտգին. քանզի այնու անարժանանալ լինի բանական հոգի ի մարդկային մարմնոյ:

Վեցերորդն է դժուարութիւնն շունչ կլանելոյ վինչև ի հեղձուցումն. զորմէ ասէ. Ածաթիոս.ժգ.22. Թէ հոգք մեծուքն հեղձուցանեն զքանն այ: Ուր ասէ մեկնիչն. ընդ ոչ թոյլատալ բարի ցանկութեն մուտանել ի սիրտս՝ իբր թէ փակի մուտս կէնդանական ընկոյն:

Օթներորդն է ջրդողեալն. զոր մի ասէ. Ղուկաս. ժգ. 2. Ահա այր ումն էր անդ ջրդողեալ առաջի նորա: Արդ՝ ագահն նման նմ ջրդողելոյն՝ ուռուցմամբն, և հոտեալ ընչիւք, և անյագ ծարաւոմբ: Քանզի փքանայ ագահն հպարտութեբ. ուստի ի վերայ բանին: Տիմոթ. գ. 17. Ածաուսանց որք են յայսմ աշխարհի, պատուիրէր տալ՝ մի՛ հպարտանալ ասէ օգոստինոս. որդն մեծութեն՝ հպարտութենէ է: Դարձեալ ուռուցումն է խձողումն որովայնին որ հետևի փարթամութեբ: Նմանե առնէ հոտեալ զչունչն, զի միշտ արտաշնչէ զանիրաւութեն: Այս և է միշտ ծարաւի. քանզի ասէ. Ժողովողն. Ե. 9. Ագահն ոչ յագեցանի արծաթով:

Արդ՝ բազումք են պատճառք, վասն

վան ոյոյ ոչ յապէ ապատն ։ Առաջինն է, զի բանական հոգին է առեղծելոյ առ ի իմանալ՝ և սիրել զնա, վասն այսորիկ ունել մտքերապոյն քան զնա կարէ յա- դեցուցանել զնա ։

Երկրորդ, զի ցանկութիւն է անհուն. քանզի ոչ կարէ չափիլ իրօք ինչ աշխարհի այսորիկ վասն զի ցանկայ միարեմանութեց, զի ունելի զնորհս, և զմեռաւ ամե- նեցուն. և կամ լցուսցէ զնա հարկաւորութիւս, որ կարէ պատ- հիլ ինքեան. այլ ոչըք կարէ ու- նել զայսորիկ ի կեանս այս ։ Իսկ եթէ չափեսցէ ոք զցանկութիւն իւր ներկայ հարկաւորութեք, ա- կամիկ լինի լինել նմա բանական. յայտ է ի Թուղտնա, որք միայն հոգան վասն ներկայի հարկաւո- րութեն ։ Նման ուսուցանէ Տէր այսպէս ասելով. Մատ. ՚ի. 26. Հայեցարուք ի Թռչունս երկնից ։ Ա յսպէս էին առաքեալքն. որ- պէս ասէ ։ Տիմոթ. ՚ի. 8. Ընդե- լով զկերակուր, և զհանդերձ, և այնու շատացուք ։ Եւ որդ՝ զի արծաթն է հոմանաւոր, և ցան- կութիւնն անհուն. վասն այսորիկ և ոչ համահաւասարի նմա. ուստի ասէ անդրեպ. եթէ կամիս փար- թամանացուցանել զքեզ, մի յա- ռաջ քարշեսցես արծաթն, այլ քարշեսցես զցանկութիւնն ։

Երրորդ, զի փարթամութեանց հեռանալն բազում պակասու- թիւք. զոր օրինակ, որ ունի զբազում ցորեան, և զգինի, կա- րօտանայ բազում շտեմարանաց, և կարասեաց. և ապայ այնքան բազ- մացուցանէ, մինչ զի որ յառաջն ոչ ունէր զանօթս, այժմ ոչ ունի զցորեան, և զգինի, զի լցցէ զա- նօթան ։ Նմանապէս և որ ցանկայ ձիոց, կարօտանայ կերակրոյ, պա- հապանայ, և զարդուց նոցին. վասն այսորիկ ասէ. Խոշոմեցն. Ես. ՚ի. 10. Ուր բազում են փարթա- մութիւք, բազումք են և որք ուսանն զնոսա ։ Եւ անդրեպ ասէ վասն այսորիկ. Ա՛ռ զկնի ոչ ապրեսցի ։ Եւ ի ցանկութեց քարշի ի միւսոյն ։ Եւ ի վերայ բանին ։ Տիմոթ. ՚ի. 10. Արմատ ցանկացելոյ՝ վրի- պեցան ի հաւատոցն, ասէ մեկ- նիչն. որ ցանկայ արծաթոյ, ցան- կայ ցանկալ. որ կամի զնծապահ ապահովութեն զուարճացանել արծա- թով, նման է այնմիկ՝ որ ջանայ աղիւս շինուցանել ոսկեայս. քանզի թէպէտ աղի ջուրն՝ քան այնմ որ ջուր՝ շինուցանէ զնծապահն ասիա- մի, այլ զի է աղի՝ լինի պատճառ ծարաւոյ. այսպէս փարթամու- թիւնն քան այնմ որ ընու զմի պա- կասութիւն, զուարճացանէ զնծապահ ապահովութեն. իսկ քան այնմ որ ունի զայլ պակասութիւնս, դար- ձեալ դրդռե յապահովութեն ։

Չորրորդ, զի ապահովութիւնն է որպէս զվտանգալ հուր, որ ոչ շինանի ընդ կուտելն ի վերայ զնացեալ չոր, այլ առաւել բորբոքի. քանզի ասէ Սիրաք ՚իր. 12. քան փայ- տից մատրոյ, բորբոքեսցի հուրն այսպէս սէր ապահովութեանն առ ընդ արծաթոյն ։

Հինգերորդ, զի արծաթն ոչ դնէ ուր է ապահովութիւնն, այսինքն, ի սիրտն. այլ ի յարկին. և որպէս ջուրն ի դորակին ոչ զուարճացանէ զնծապահն. այսպէս և ոչ արծաթն որ ի յարկին՝ զա- պահովութենն ։

Վեցերորդ, զի արծաթն է իր մարմնաւոր. և ապահովութիւն հոգևոր. վասն այսորիկ միտն ոչ ընու զմիաւն. զի որպէս արկղն ոչ լինի լցեալ իմաստութեք, այսպէս և ոչ սիրտն արծաթով ։

Ն օթնեներորդ, զի արծաթն երեսի ընդունայն. վասն որոյ ասէ. Առակաց. ՚ի. 3. Ընդէ՞ր սիրէք զնսարութիւն ։ Իսկ լցեալն ունայն- ութեք՝ որպէս անօթն օդով դա- տարկ հանդերձ. ուստի առակ, Ղուկ. ՚ա. 55. Ա՛մենասրբութիւն ծածա- ծինն, զմեծաւոնսն արձակեաց ունայնս ։ Եւ Երեմ. ՚ի. 23. Հայե- ցայ յերկիր, և ահա թափուր էր ։ Ո՛չ միայն է թափուր և ունայն՝ ապահն,

պահոն , այլև աղքատս · ուստի առնէ Թուղթոս · եթէ վասն ցանկութեանն արծաթոյ խոտեա , խնդրեա , կամ յախիւռակես , չէ՞ն այսոքիկ նշանս յղփութեանն , այլ չքաւորութեան · քանզի հոգին մարդոյ կոչի փարթամ · և ոչ արկիցն , թէպէտ իցէ ի նոյն · նաև է փարթամ , որ շատուանոյ այնու՝ զոր ունի · իբր թէ ասիցէ · կարէ փարթամին լինիլ առանց · այլ ձշմարիտ փարթամին ոչ երբեք լինի պահս ։ Եւ ջերմեռանդս առ · չքաւորն պահսն այնմ՝ զոր ունի , որպէս այնմ՝ զոր ոչ ունի · հաւատացելոյն ամ աչխարհս է՝ փարթամութիւն · իսկ անհաւատն կարօտանայ և դանկի միոյ · որպէս ասէ Սաղմ. ։ ։ Ա ևծատուքն աղքատացան , և բաղձեան · բայց ոչ խնդրեն զՏՐ , մի՛ պակասեսցի՛ նոցա զինոցանէ ամ բարութիւն ։ Եւ թէ ամ աչխարհս է՝ փարթամութիւն հաւատացելոյն , յայտ է , զի անյաջողութիւնք , և յաջողմունք սուտ առաւրեն նման · և լինին գործա կիցք ի բարին ։ Եւ բեռնաւորս ասէ · պահսն խնդրէ զերկրաւորս պրպէս մուրացիկ · և հաւատացեալն խոտէ պրպէս զՏՐ ։

Գ Լ Գ ·

Յաղագս ՃշմարտականՃառայութեանն պահոցն ։

Ոչ կարէք ոչ ծառայել և մամոնայի · Ղուկ. ԺԶ. ։ ։ Որպէս ասէ օգուտս նոս , այնպիսի է զօրութիւն սիրոյն , զի արասցէ զքեզ նման այնմ՝ զոր սիրես ։ Նմանանալ է և ծառայութիւն · զի պարտի ծառայն նմանիլ Տն · քանզի որպէս ասացաք ոչ , նմանանալ և քնոտանիք նորա ։ Ընդ՝ որ կամի սիրել զնա , և ծառայել նմա · և զի նա է բարձրացեալ ի վեր քան զնա՝ երկրաւորս , և զմարմնաւորս , հարկ է , զի սէր սիրողին այլ , և ոչնչութիւն ծառայողին նման՝ լինիցի բարձրացեալ քան զնա երկրաւոր ցանկութիւնս · և զի մամոնայն է երկրաւոր իր , վասն այսորիկ ասէ · ոչ կարէք ծառայել այլ , և մամոնայի ։ Քանզի ծառայելն այլ է թագաւորել · իսկ ծառայելն արծաթոյ է յանձն առնուլ զիշխանական իմն տարութիւն · զի ապահն ոչ է Տր արծաթոյն , այլ ծառայ · որպէս ցուցանէ Սաղմ. ։ ։ Ասելով · ոչ լինել դոյն արք մեծութեան ։ Ընդ՝ էր յարմար կարդ , եթէ մեծութիւն լինէր արուեստ , և ոչ արքն մեծութեան · այլ ապահութիւնն առնէ զմիւրութիւնս այս՝ զի արքն լինին մեծութեան · քանզի ոչ են աստղօղք նոցին · այլ աստղաբաշք լինին · ուստի ասէ անենքեան · մինչ ունի ոք զբաղում արծաթ՝ եթէ ապահ է , ոչ ունի զնա , այլ լինի կալեալ ի նմանէ · իսկ եթէ շատ է , ոչ ունի , և ոչ կալեալ լինի ։ Եւ նշան , թէ ապահն ոչ է Տր արծաթոյն , է այն , զի ոչ կարէ առնուլ ի նմանէ , զոր ինչ կամի · զի արդելու տիկին նր · այսինքն , ապահութիւն · վասն որոյ ասէ Յողովր ։ ։ Է՛ չարութիւն , զոր առեալ ի նեղբոյ արեգական · և է բաղում առ մարդիկ · այր մի՝ որում հետ ունի զմեծութիւն , զինչս , և զխաւս և ոչ ինչ պակասէ անձին իւրում յամի՝ որում ցանկայ · և ոչ հետ նման իշխանութիւն ուստել ի նմանէ · այլ՝ այր օտար կերիցէ զայն · այս ընդունայնութիւն , և մեծ թշուառութիւն է ։ Եւ անենքեան ասէ · մի՛ լինիցիս ապահ · զի ապահութիւնն զորինչ բառնայ յայլոց , խնայէ և յինքենէ ։ Եւ բեռնաւորս ասէ · խնդրեա՛ ի նոցանէ , որք անյաջողութիւնք բազման երկրաւոր շահից , որպէս Թովին նոցա՝ այնպիսիկ , որք վաճառեալք զինչս իւրեանց բազմեն կարօտելոյ , և փոխանակեն զերկրաւորս ընդ արքայութիւն երկնից , եթէ խնամատութեամբ

առնեն զայն . պատասխանեացին . այո ։ Դարձեալ՝ խնդրեաւ . ընդ ձեր որում հաճանիս , դուս դնոյն ոչ առնես . պատասխանեացին . զի տիկին ապահութիւնն ոչ թոյլ տայ ։ Դարձեալ՝ ապահն ոչ ուրնի՝ զոր երևի ունել , եթէ ոչ այնպէս , որպէս ոք ունիցի զկոճղ յոտս իւր . որ առաւել տիրէ նմա , քան ծառայէ ։ Դարձեալ . ապահն ասիս հաճանալ ապուշանել զինքն արծաթոյն . որպէս աղախինն տիկնոջ . քանզի խնդայ ընդ խնդալն . և լայ ընդ լալն նորա . վասն զի ընդ ընալ քաղցին՝ լցեալ լինի և հագին . և ընդ նաձաղելն՝ նոճազի ։ Դարձեալ՝ փարթամութիւնն տիրէ ապահին այնքան , մինչ զի յոչինչ հարկաւորութեան կարէ պարապիլ ինքեան . քանզի եթէ հիւանդանայցէ մինչև ի մահ , ոչ պարապի լսել , և առնել զնորատ բժշկին . Ըստ այսմ օգտաւինաս . ընդ վաճառելն զինչս մեր ոչ առնումք զմեծագոյն դիւն քան զմեզ . քանզի պատա՛ղեալ ի նոսա՝ ոչ էաք մեք մեր ։ Եւ աներկբա ասէ . երևին մեզ ձրի առաւել այնք , որք ամենևին թանկագին են դնեալք . յայսմանէ երևի յիմարութիւն մեր . զի զայն միայն համարիմք թան կագին , վասն որոյ տոհմաք զարծաթ . և զայն՝ ձրի , փոխանակ որոյ զմեզ կորուսաք . վասն այնորիկ այնպիսւոյն ոչ է այլ իմն ա նարգագոյն քան զինքն . եթէ մեք էաք մեր , փարթամութիքն ոչ էին մեր ։ Արդ՝ եթէ անիծեալ է այն , որ առնէ զմսան իւր վատ թարագոյն , (որպէս ասէ դիրն) վասն այսորիկ և որ զրկէ զինքն յինքեն է , է ամենևին թշնամասուական , և անիծեալ ։

Ը՝ բազումք են , որք դուցա՛ նեն զծառայութիս այս՝ յոյժ թշնամասական ։ Առաջինն է , զի ասա՝ է հոգևոր ծառայութիւն . քանզի ամենևին անարժան է ծառայել մեռաք , քան մարմնով . և մեր թեզ , քան մարդոյ ։

Ը՝ րկրորդ , անարգութիւն իրին՝ որում ծառայեն . քանզի երկիրն է անարգագոյն քան զնա՛մ , և յամենեցունց կոխի ։

Ը՝ րրորդ , զի է ծառայ այնպիսի տիրոջ , որ ոչ երբեք կամի՝ զի պարտաճանայն իւր ուսուցէ , կամ տիցէ , կամ զգենուցու ։

Ը՝ ոլորդ , զի մերկ արտաքոյ գայնասիկ , որք յոյժ հաճա՛ րանալով ծառայեցին նմա զնա՛մ անարգ կենաց իւրեանց . ոյք ասէ Սաղմ. հե. 6. Ընկնէ գտին արք մեծութիւն ։ Եւ դարձեալ ասէ . Իոբ ։։. Թողցին օտարացս զմեծութիւն իւրեանց ։ Եւ Յօբ. իկ. 19. Մեծատունն յորժամ ննջիցէ, զոչինչ տարցէ ընդ ինքեան ։

Ի՝ նգերորդ , զի անհամեստա՛ գոյն հրամայէ . որպէս ասէ . Առակաց . ը. ։։. Ախինքն զանիրաւութիւն . զսուտ . զստերդուցուածս . զապօնութիւն , և զանմտաւորութիւն ։ Քանզի հրամայեաց քահանայիցն հրեից՝ ապանանել զՏէր ։

Վ՝ եցերորդ , զի ծանրագոյնս պատուհասիւք . որպէս յայտ է Երեմ. ժգ. ։։. Ոլ ասէ . Ծառայեա՛ զիւք աստուածոց օտարաց , որք ոչ ողորմեն ձեզ զհանգիստ ի տուէ և ի գիշերի ։ Եւ Եսայի . ՃԽ. 4. Սատանեցից զեղխագործսն ի ձեռս տէրանց անողորմից ։

Ն՝ ահանեցորդ , զի տայ զմեծամեծ տանջանս, զտունակաւս, և զանարդ զբաղմունս . զորս սովոր են տեսանել ի վերայ խեռաբարոյ ծառայից. որպէս ասէ Սիրաք. լ՚ը. 28. Ջար ծառային տանջանք , և կապանք , առաքեա զնա ի գործ, զի մի պարապեսցի ։ Եւ Սաղմ. 7. Ձեռք նո՛ ծառայեցին յորի՛, և ի թիւ Քանզի ապահքն բեռնեալք հողոյ երջին այսր՝ և անդր։ Դարձեալ . տայ նո՛ փորել՝ ոչ միայն վայատասով, այլ արտրս անդադար հոպալով , և խորհելով ։

Ապերջորդ, առնէ զնա ծառայ՝ ոչ միայն ինքեան, այլև բազմոց, այսինքն, ամենեցունց որք կարեն ստալ, կամ բառնալ ի նմանէ զինչս։

Եւ դիտելի է, զի առաքեալ ոչ ունի զղօրեզաւդոյն մեքենայս առ ի ընդունել, ընկենուլ, և ընկղմիլ զնմարդն քան զդատաստանէն. քանզի մարտնչի ընդդէմ մարդոյ որպէս ընդմեաւքեայն ընդդէմ սպարապի առ բոցին. Այլ ընդ նմա են, որք առ բացուցանեն զդրեանն. այսինքն, մեծութեանն չքնաղոյ խոնդակին. բարձրութեանն տեղւոյն. ամբութեանն սպարապացն. և առաստութեանն ջրոյն։ Արդ՝ դրեակ է խրատքանչիւր առաքինի. որոյ խոտորմոր խանդակ է աղբատութեանն. բարձրութեանն տեղւոյ՝ դերազանցութեանն վարուց. ամբութեանն սպարապաց՝ պահպանութեանն առաքինութեանց, և առաստութեանն ջրոյ՝ յորդահոս արտասուքն։

Ընդդէմ առաքինոյն ժողովէ առատանայ զկոյտս վարձատրութեանց. և լինու զնուագակս աղբատութեանն. քան այնմ՝ որ ասէ Ամբակ. ճ. ։ Կուտեսցէ հողակոյտ, և կալցէ զնա։

Ընդդէմ բարձրութեանն վարուց, կանգնէ հողաբլուրս բարձրատոյն քան զամուրն. քանզի յորժամ գասանէ զրբ զերազանցեալ ի վարս, այնքան յաղթէ նմա զժամանակաւորս, մինչ զի բարձրադոյնս հանարէ զայնոսիկ քան զհոգևորս, քան այնմ որ նախատեցեալ առնէ։

Իակ քանէ զպարիսպս, յորժամ տպանանէ զառաքինորդն կաշառօք։

Եւ խնու զմուս, և զդրմուղս ջրոյ խնամուութեանէ, և արտասուաց, յորժամ երկրաւոր հոգւօք արդեւլու զհոգևոր արս, զի մի՛ ի միտ ածցեն զպահապանութիւնս իւրեանց, և զայլ պատճառս լալոյ։ Եւ այսպէս կայցէ ապան զաբել. այսինքն, առ ցուածն՝ զառնն զի կայցէ Թագրդ մանիս առացուած. և աբել՝ առ

Կամ արդելու, զի մի՛ մանիցեն ջուրն խնամուութեանէ, և չնորհացն որպէս օրինակեցաւ Յուդիթ. է. ։ Որ հողեվճռանէս պաշարեալ զբեթուլացոյ, հրամայեաց խնուլ զջրմուղսն։

Դարձեալ. ունի ապահովութիւնն զղօրեզաւդոյն որոգայթս, առ ի ընդունել զնմարդսն. որպէս ասէ Սաղմ. ծգ. ։ Որոգայթ պատրաստեցին ոտից իմոց։ Եւ յայլ ուր. Թակուցին ինձ որոգայթ։

Արդ՝ Թակուցանի որոգայթն՝ ը. կերպիւ. նախ՝ զի են անկերևոյթ՝ վասն բարակութեանն. որպէս յայտ է մանաւանդ ի սխմնականութենէն, և ի վաչիսն. քանզի են անդ այնպիսիս գժուարիմացս զի պատահեսցէ, մինչ զի երբեմնիցն վարդապետաց ոչ տեսանեն։

Երկրորդ, զի են քօղարկեալք բնական հարկահանութենէն. քանզի հարկ է ունել զհարկահաւր այնոսկ. ուստի ասէ Պրկրդ. առասանայ՝ նախ յորդորել զմարդն՝ զի խնդրեսցէ զհարկահանսն. և ապայ զանձերսդն։

Երրորդ, զի են ծածկեալք քողով օգտութենէ. զի ասէ. եթէ ունիցիս զինչս, արտասուս ողորմութիւն. և զայլ արդիւնս. քան այնմ որ ասէ Առակ. ։ օգտակարագոյն խնամուութենէն հանդերձ վարձատրութեամբ։ այլ ոչ ածնէն ի միտ, եթէ ի տակաւ մեայ խնամուութենէն ընդ վարձատրութեան. քանզի ոչ մեայ ի տաղանդն։ Դարձեալ. որոգայթ պատահութենէն է բազում, և խրթին եթէ յայմ տեղիս եղեալ. զի ասէ խնամուժգ. ։ Սուղ ծառանգք այ են ի գայթակղութենէ, և ի յորոգայթ ոտից անդրդմանց։ Վասն զի խրատքանչիւր ցանկալն առնէ ծռեալ է որոգայթ. վասն այսորիկ գժուարաւ գերծանի, որ սրտիւ բնակի երկրի. որպէս ասէ Եսայի. ։ Որոգայթ ի վերայ ձեր բնակիչք երկրի։ Եւ ։ Տխմարեցէ՛ ը. Որք կամին մեծանալ, անկանին ի փորձութենէ, և յորոգայթ։

Զորոգայթէ այսմանէ ասէ օգոս֊տինոս ։ զորան , զոր կամիս առ֊նել՝ ոմ֊ոք ագահ՝ ի ներքս ի յոր֊դայթս , յորժամ ըմբռնելոս զնա , ըմբռնեցեալ լինիս՝ իակ այնպիսին հաղիւս փրկի ։ քանզի գժուարաւ թողու ոք զանխրատութէ սառ֊ցեալն ։ Դարձեալ ։ ոչոք մոլութէ այնպէս ըմբռնի ։ որպէս ագահո֊ղին ։ որոյ երկակի է պատճառն ։ Առաջինն է երկարակեցութիւն իրին ։ որոյ սիրուկն է պարահան֊դեալ ։ քանզի առագաստ նորա միայ յերկարաձգի քան զնա ։ վասն այսորիկ ոչ գերծանի ի նմանէ ա֊գահն ի կենդանութէ իւրմմ ։

Երկրորդ է , զի է կապեալ ի բազում ցիցս ։ և բազում առա֊մբս ։ այսինքն , սիրով ինքեան , որպէս , և սիրելեաց ։ Դարձեալ ։ է զ֊բեղ առ ի ընկղմել ի գժոխս ։ զի ասի ։ ։ Տիմոթ. ։ց֊։ Ճանկութիք մեծանձն ընկղմին զմարդիք ի սա֊տակումն , և ի կորուստ ։ Ըստի ասէ Օգոստինոս ։ եթէ սիրես ցես զաշխարհս , կլցէ զբեզ ։ քան֊զի ծանեալ խորասոյզ առնել զսի֊բօղս իւր ։ և ոչ առնիլ ի վերայ ինքեան ։ Եւ ոչ է զարմանք եթէ ընկղմին ։ վասն զի ունին կապեալ ի պարանոցս իւրեանց երկան իշոյ ։ այսինքն , զսէր ժամանակաւո֊րաց ։

Գ Լ Ե ։

Ցաղագս գարշելի յիմարութէն ագահութէն ։

Յ֊ի՛մար , յայտ գիշերի զնոգիդ ի քէն ի բաց պահանջեացեն ։ և զոր ժողովեցեր ումի՞ լինիցի ։ Ղուկ.ի֊բ. 20։ Ասի Աբակ. ի֊բ. 11։ Իմաստուն թէև ինքեան մեծատուն ։ այլ այր աղ֊քատ քննեսցէ զնա ։ այսինքն զո՞ր բանիւ , և գործով գատապար֊տեաց զփարիսեամութիւն ։ և զի՞ է այ իմաստութէ ։ և նա խոստ զմեծութիս , յայտ է՝ թէ յիմար է այն , որ կամի լինիլ մեծատուն ։ Եւ այս է , զոր ասէ ։ յիմար , յայտ գիշերի զնոգիդ ի քէն ի բաց պա֊հանջեացեն ։ և զոր ժողովեցեր ումի՞ լինիցի ։

Եւ այնպիսին է յիմար ոչ միայ յիմարութէ , այլ բազում ։ ի մէջ որոց Աւգոստինոս ։ զի՞ է , զի զամ ինչ կամիս ունել բար֊ւոյ բաց ի յինքենէ միայն ։ Ասէ ասէ Օգոստինոս ։ զի՞ է , զի զամ ինչ կամիս ունել բարւոյ , և զքեզ ոչ բարւոյ ։ աղաւեա՛ , նախա֊մեծարեա զքեզ՝ քան զբարւոյն ։ ցամիս ընդ կորուստ դանելի միոջ֊և ոչ ցամիս ընդ կորուստ հոգ֊ւոյդ ։ յիւրաքանչիւրում աւուր նո֊րոգէ զիւրսն ։ մաքրէ զղեհատն , և զտանջ ամանն ։ և զինեցն թողու աղտեղեալ ի բազում ամն ։ քայլէ ի վերայ փշոյ և առաւել անխայէ ի կօշիկս , քան ի յատս ։

Երկրորդ , զի հեղգանայ յիւրմն , և հոգայ զայլոցն ։ Աւգ՝ ի֊ի֊ իրս կարեւոր ասէ՝ մեր ։ Նախ՝ զներքնին բարիսն ։ այսինքն , զիմ֊տութիս , և զառաքինութիանս ։ քանզի զայսոսիկ ոչոք կարէ բառ֊նալ , եթէ ոչ ինքնակամ ոք ի բաց ընկեացէ ։ Աւգ՝ զայսոսիկ ի բաց ընկենու ագահն ։ որպէս ասէ Սի֊րաք. ֆ. 10։ ի կեանս իւր ընկեց զներքինս իւր ։

Երկրորդ , գժամանակս մեր։ զի ասէ աւետքս ։ ամ՛ ինչ զառեալ ի մէնջ՝ են օտար ։ բայց միայն ժա֊մանակն է մեր , որ յայտ է այլ֊քանզի որ կորուսանէ զժամանակն, կորուսանէ զինեցն ։ եթէ զմանն ժամանակին , զմանն ինքեան ։ և եթէ զկեանն , զկեանն ։ իակ թէ զբո֊լորն , բոլորն ։

Երրորդ , մեր է զորինչ բաշ֊խեաց աղքատաց ։ զի ասէ Սիրաք. ֆէ֊։ 18. Ողորմութէ առն իբրև զբսակ արծաթոյ միշտ ընդ ինք֊եան ։

Զորրորդն է յաւիտենական բա֊րւ֊

լութիւն ։ որպէս յայտ է ։ Ղուկ. Ժղ. ։ ։ Ուր ասէ ։ եթէ օտարին չհեղէք հաճատարութիւնք ։ զձերն ո՞վ տացէ ձեզ. օտար կոչէ զանցաւոր բարիս ։ և մեր՝ զտահտեառնական ։ Աստ՝ խոտէ ազատն զհուսն ։ յոր ժամ ոչ երկնչի կորուսանել ։ և հոգայ զօտարսն ։ յորժամ սիրէ զժամանակաւորս ։ զորմէ ասէ Ամբակ. Բ. ։ ։ Վայ որ ժողովէ ոչ զիւրսն ։ Եւ ամբրոսիոս ասէ ։ ոչ են մեր զոյն բարիք՝ զորս ոչ կարէ տանել ընդ իւր ։ միայն ողորմութիւն է ընկերք մարգոյն ։

Եթէ փարթամութիւնքն ոչ են մեր ։ գուցանի բազում կերպիւ ։

Նախ՝ այնու ։ զի նմանին հոսանս հուսս գետոյ ։ արդ որպէս յիմար է քաղաքն այն ։ որ ինքեան հաստատեսցի զդէսն ։ որ անցանէ առնուազ ։ քանզի անցանէ ընդ բազում քաղաքս ։ և ոչ ձնոյ առ մի ։ ի նոցանէ ։ այսպէս յիմար է՝ որ համարիցէ միալ առ ինքեան փարթամութեանն ։ որք անցին ընդ բազում անձինս ։ վասն այսորիկ ասէ Սաղմոսն։ ։ ։ Արեծութիւն՝ թէ առուլ գայցէ ։ մի՛ յօժարեսցին սիրտք ձեր ։ Այլ որպէս քաղաքն՝ ի ջուր գետոյն որ անցանէ առնու՝ առնու միայն զպէտս իւր՝ թողուլ գայլն ։ այսպէս և ի ժամանակաւորսն ։ որ բարեաց կարեմբ առնուլ զնոսա կամ՝ և զայլն թողուլ այլոց ։

Երկրորդ ։ զի երկիւղ ։ յորմէ ելանեն ժամանակաւոր բարիք ։ ոչ է մեր ։ վասն զի եմք ի յօտար երկրի իբր յաքսորս ։ ուստի ասէ Սաղմ. Ձ. ։ ։ Չի արդ երգեսցուք զերգս Տեառն յերկիր օտարութեան ։ պանդխտեալ եմք ես, և նեռեսցի որ պէս ամ՝ տալք իմ ։

Երրորդ ։ զի դանապան աշխարհիս, այսինքն ։ մահն ոչ թոյլ տայ մանիլ ինչ մեզ ։ գուցանեալ թէ ինչ տուեալ են մեզ տաս միայն վասն առնոյն ի կիր ։ Դարձեալ ։ որպէս յորժամ շունն ընթանայ զնկնի երկուց ։ ոչ գիտեն տեսօզքն՝ թէ ո իցէ Տէր նոր, մինչև որոշեսցին ի միմեանց ։ այսպէս և փարթամութիւնքն երեսին հետևիլ զնոր մարգոյն ։ այլ յորժամ մեռանի մարդն, թողուն զնա ։ և ծայր աշխարհի ։

Չորրորդ ։ զի փարթամութիւնքն են իբրև զանհաստատարար սիրելի ։ որք ի տարկաւոր ժամանակին թողուն զբաթեկամն ։ ուստի յորժամ խոթանայր ումն ծանր հիւանդութիւն ։ և ընդ խնդրելն զօգնութիւն ի փարթամութեան՝ տրամայեաց բերել առաջի իւր զբազում ոսկիս, և զարծաթս ։ և ոչ ինչ օգտիւր ։ այլ և ասաքել ծանրանայր։ պատասխանեաց ։ մի պատրեսցէ մեծութիւնք ։ բոլորով սրտիւ սիրեցէ՛ և ծառայեցէ՛ ձեզ ։ և այժմ ի յայսպիսի նեղութիւնս ոչ ինչ օգնեաք ինձ ։ վասն որոյ և ես յայսմ հետէ թողից զձեզ ։ և ապա զնացի բաշխեաց աղքատաց ։

Հինգերորդ ։ զի միայն առանձեալ է մեզ անտեսութիւն նոցին ։ քանզի եմք մատակարարք այ ։ և թէ այլ կերպիւ մատակարարեսցուք քան զոր նմա է հաճոյ ։ ի ցաւ զարտաշար ։ և թէ առանձեալ քան զայնմ մեր առնեսցումք, որ պէս զանհաստատարիմ, և զչափ տանիսի լնցուք յանդիմանեալ ։

Վերջորդ յիմարութիւն է ։ զի սիրէ զնշանագարան ։ և զանօգտականն ։ որպէս ասէ Ղուկ. Ժղ. ։ ։ Որ սիրէ զնեծութիւնս ։ ոչ կալցէ զպտուղ ի նոցանէ։ Եւ գիտելի է ։ զի հինգ են պտուղք փարթամութեան ։

Առաջինն է, յագեցուն զի փարթամն ի կիր առնու զորինչ կամի՝ մինչև ցյագ ։ ուստի ասէ Թեղեոս ։ պտուղ փարթամութեանց առատութիւն ։ իսկ զպտուղս այգ ոչ ունի ագահն ։ որ սիրէ զարծաթն ։ զի սէրն է իբր զբաղեցիմն ։ իսկ քաղցն ոչ է յագուցմն ։ ագահութիւն ագահն ոչ ունի զառաջինն պտուղն ։

հոգւոյն . որպէս ասէ . Առակ. Իգ. 2. Փրկանք անձին մարդոյ մեծու- թիւն իւր ։ Ա՛ այսորիկ ասէ Դա- նիէլ. ԺԲ. 14. Զմեղս քոյ ողորմութիւ՛ք քաւեսցես ։

Երրորդն է գնել զարբայութիւնն երկնից . որպէս ասէ . Ղուկաս . ԺԴ. 9. Արարէք ձեզ բարեկամս ի մամոնայէ անիրաւութենէ , զի յորժամ պակասիցի այն , ընկալցին զձեզ ի յաւիտեան յաւիտենականս ։

Չորրորդն է օժանդակութիւն աղքատաց . զի ասէ գրիգոր . աղքատքն ոչ են խոտեանք որպէս զբաղտոս , այլ աղաչեանք որպէս զբարեխոտս . Եւ . Սիրաք . ԼԹ. 15. Ասէ . Թադր զողորմութիւն ի ծոց աղքատին . և նա աղօթեսցէ վասն քոյ ։ Եւ զինչ ասէ . առաք- էլ քան զվահան , և զինչ հղօ- րի՝ մարտիցէ ընդդէմ թշնամեաց քոց ։

Հինգերորդն է բաղմապատկու- թիւն վարձատրութեանց . զի որ սակ կարօտելոյ՝ ոչ պակասեցուցանէ զինչս իւր , այլ բազմապատկէ . ըստ այնմ որ ասէ Տէրն . Առա- ջիկ. 29. Հարիւրապատիկ առցիք, և զկեանս յաւիտենականս ժա- ռանգիցէք ։ Եւ ։ Տիմոթէոսի . գ. 8. Վարուքին առ ամենայն օգ- տակար է . և զաւետիս կենաց ունի զարդեա՝ և զհանդերձելոյ ։ Աղդ՝ ոչ ունի զկեանն չորեքին պատուոյ զարս ի վարձատրութեան իւրոյ . որոյ պատճառն է . զի ոչ սերմանէ զինաս , այլ պահ է առ ինքեանս . վասն այսորիկ և ոչ կար է ժողովել զպտուղ անտի ։ Եւ ոչ միայն ոչ են օգտակար վար- ձատրութեանցն սերողաց իւրեանց , այլ և յոյժ վնասակար . քանզի աչխատութի՛ք խնդրին . երկիւղիւ և վտանգիւ ժառանգին . և ցաւիւ կորուսանին . և որպէս են վնա- սակար սերողաց իւրեանց, նմանա- պէս օգտակարք արհամարհողացն . զի խոտելովն զայն գնեն զարբայ- ութիւն երկնից ։

Հորրորդ յիմարութիւնն է , զի պահէ ապառին զայնս՝ որք ընդ պահելն կորնչին , և ընդ կորուա- նելն պահին . որպէս յայտ է ի ցորենոյն , որ ընդ պահելն փտի . և ընդ գրոհելն աերմանելով բազ- մապատկի . վասն այսորիկ ասէ . Սիրաք . ԼԹ. 13. Կորո զարծաթն վասն սերելոյն և եղբօրն . և մի՛ թաղուցաներ ընդ քարիւ ի կո- րուստ ։ Քաջ կոչի խոտուածն ասէն . ի՝ ներքս որոյ ելիցէ թա- գուցեալ արծաթին , կորիցէ . և օ՛չ թէ միայն ինքն կորնչէր . այլ զի կորուսանէ և զպահապան իւր ։

Վեցերորդն է , զի ծանիչ շուայ- լութի՛ք զպատուական լոյսն բա- նականութեան , որ ապաւէն ընդ խորհելն զժամանակաւորս , որք են անարդք ։ Չլուսոյ այսմանէ ասէ. Սաղմոս . ճ. 7. Նշանեցաւ առ- ի՛ղ լոյս երեսաց քոց ։ Երեսս այ՛ է բանականութիւնն . զի այնու ևմք պատկեր այ՛ . զի որպէս պատկեր կնքոյն ապաւորի ի մոմն . այսպէս ապաւորի լոյսն բանականութի՛ն ի լուսոյն այ՛ ։ Աղդ՝ է պատուական զի է ապաւորեալ յայ՛ . և զի այ՛ առեղծուածաբ ծառայեն նմա բա- զում , որ լուցանեն զնա ի Ճան- չուին այ՛ , և յանխոնարհութեա ։ Աղդ՝ վասն այսորիկ յոյժ անպատ- շաճ է վաւել զլոյս զայս ի առանձին զերկրաւորս , զորս աղբ հանարի առաքեալն ։ Եւ յիրաւի յիմար համարել լինի այն՝ որ առ ի խնդրել զդանիկ մի՝ ապառեացէ զմեծագին ոսկն դահեկանացդ ։ Դարձեալ . յիմար համարեալ լինի այն , որ վասն դրամոցդ վաւերացդ զլոյս . և ինքն նաւեալ կերիցէ ի մէ՛ծ ան- ուամբ ասէ . Յովհաննէս . ԺԲ. 16. Վասն ադահին . զայդ առ ոչ ոք նայ իւրոյ ուսէ ի խաչարի , ի թշնաւութիւնս , և ի տրտմու- թիւն ։ Եւ զի ուսէ ի խաչարի , վասն՝ այսորիկ ոչ կարէ առնել զընտրութի՛ն ճշմարտարաց և ի՛մաս- ուորաց ։ Դարձեալ . վասն՝ նա- յելութի՛ք զայդ զդայութիւնս , և

ղջմութիւնս իւր ։ քանզի զբաղար խելս ։ և զխնայողութիւն իւր գնէ առ ի կարգահատել զինչս իւր ։ և վասն կարգահատելոյ զինքն ոչինչ հոգայ ։ և այն՝ զի ինքն առանձին կարծանայ կարգահատել՝ և իմաստնոյ ։

Վհատերորդ յիմարութիւնն է ՝ի առանձնին ։ քանզի յիմար է արհեստաւորն՝ եթէ գիտիցէ զպատուական արհեստս և զշինուածս առանց աշխատութեան , և ոչ արասցէ զայն ։ այլ առանձինն կամեցայն մեծամեծ աշխատութիւնք առնել զանարդ ինչ գործ , յորմէ շահեցայն գանկ մի ։ այսպիսի է առաջինն ։ քանզի առանձնացեալն աշխատութիւնք կարէ շահիլ զարբքայութիւնն երկնից ։ Վասն որոյ ասէ գրիգոր ։ յիմարութիւն է այնու խնդրել ժամանակաւորս , որով կարելիք առնուլ զյաւիտենական , մինչդեռ ինչ խառնարհ արար ձեզ զմարդն քան զհրեշտակս , այլ մարդն յոյժ մտերիմացոյց զինքն ազատութիւնք քան զանառատնս ։ քանզի անհրաժեշտ է մարդ յաւուրն գրառումն՝ քան մարդոյն ։ վասն որոյ եթէ ոչ աշխատեսցի յաղագս սիրոյն նոյ , անարգացեալն է քան զանառատնս ։ Նաև յիմար է վաճառականն , որ ոչ կամի առ զինն ի վաճառ տալ ։ ուստի քեռնարուս խօսելով զբանն՝ նմանէ ։ Առ կոս ։ ժ։ ։ Հարիւրապատիկ առնուցուք , ասէ ։ ուր է ապահն ։ ուր պատուականքն ։ ուր խնդրոյ աշխարհիս այսորիկ ։ Դարձեալ ։ յիմար է , որ ապաւէն քաղել ի փշոյ խաղող , և ի տատասկէ՝ թուզ ։ այնպիսի է ապաշն ։ զի ուր խնդրէ զքաղցրութիւն , անդ գտանէ զնեղութիւն , և զիւշտութիւն ։ Դարձեալ ։ նմանէ խլրդեան , զի զոր ինչ փորէ , բառնայ ի վերայ ուսոց իւրոց ։ այսպէս ապահն զբարեաւար ժողովելոյն բառնայ ի վերայ ինքեան ։ որովք արդելեալ լինի մտանել ի կեանսն յաւիտենական ։ Դարձեալ ։ նմանի է այնմ՝ որ ընկղմի ի ջուրս , և զի թողու ի ձեռանէ , զայն ինչ որ կարէ ընկղմել ։ և յորժամ պարտէր դիրկս արկանել տախտակի ապաշխարութեան , թողեալ զայն՝ դիրկս արկանէ ոսկւոյ , և արծաթոյ , և այլոց ծանրագունից՝ որք ընկղմեն զնա ի խորս դժոխոց ։

Ցորերորդ յիմարութիւն է , զի գանձէ անդ՝ ուր ոչ նախընկալ իւր կորուսին զոր ինչ եդին ։ այսինքն , յաշխարհի ։ վասն որոյ ասէ ։ Ումեք ։ է։ ։։ Եփրեմ եղև իբրև զաղաւնի խաբեալ՝ ոչ ունելով զսիրտ ։ քանզի գնէ զբոյնս իւր՝ ուր բազում անգամ կորոյս զձագս իւր ։ Դարձեալ՝ կամի պահել զայնս , որք ոչ են ձեռագործք ։ Ալ արդ՝ ժամանակարքս ոչ են ձեռագործք՝ վասն չորից պատճառաց ։

Նախ՝ վասն զոյնն ապականելոյն ։ որպէս ասէ ։ Յակոբոս ։ է։ ։ Մեծատունք , լայէք , և ողբացէք ի վերայ թշուառութեանց ձերոց ։ զի մեծութիւնք ձեր փտեալ են ։

Երկրորդ ։ զի յաւիտենական կեանսն ։ այսինքն , յիշխանաց , յաստուածոց , և ի գողոց ։ վայ ասէ Տէր ։ Սաղմ։ ։։ Ա՛ի գանձէք ձեզ գանձս յերկրի ։ ուր ցեց , և ուտիճ ապականեն ։ և գողք ածկան հատանեն , և գողանան ։

Երրորդ , վասն ամբարտաւանութեանն , զոր ծնանին մեծութիւնքն ։ յոյս ոմոյ և կորուսանեն զնա ։ ուստի ասէ օգոստինոս , որպէս փարիսեանութեանց՝ է ամբարտաւանութիւն ։

Չորրորդ ։ բազմութիւն ստաւտուոյց ։ զոր խնդրէ փարիսեանութիւնն , որք և պատուեն զնա ։ որպէս ասէ ։ Ղուկաս ։ է։ ։։ Ուր են բազում փարիսեանութիւնք , բազում են և որք ուսուն զնա ։ և զինչ օգուտ է աստղոյն ։ բայց միայն զի տեսանել աչօք իւրովք ։

Ութերորդ յիմարութիւնն է , զի կամի ունել ընդ ինքեան զինչս իւր ։

խոր , ուր պիտէ՝ թէ կողոպտեցին զգենուն զինքն ։ Արդ՝ կողոպտեալ լինի մարդն ի յոր մահուան . զի անցքն է յոյժ նեղ ։ ուստի ասէ բեռնաբառոս , զի արդ զու ուղղոտիպատողդ . զի արդ արծաթաբեռնեալդ կրես ընդ քեզ զարկերն մատնելին . ոչ այնպէս կարծիցես մտանել՝ զի ծակ առցանս այս ոչ ընդունի զբեռինս ։ Դարձեալ . կողոպտեալ լինի մարդն յաւուր մահուան՝ որպէս թէ դարձեալ՝ մտանելոյ իցէ յորովայն մեր իւրոյ . այսինքն , ի հող ։ ուստի ասէ . Յոբ. ա. 21. Մերկ եկի յորովայնէ մօր իմոյ . և մերկ անդամ դարձայց անդրէն ։ Դարձեալ . կողոպտեալ լինի մարդն յաւուր մահուան. որպէս մերկացեալ լինին գառնապարտեալքն ի մահ՝ յորժամ առնին ի տանջանարանս ։ Դարձեալ՝ յիմար է՝ որ կամի բառնալ ի վերայ ուսոց զարծաթ իւր՝ յորժամ լինի երկիւղ նահաբեկութեան. զի ասէ գրիգոր . յորժամ կոհակք ալեացն կուտին ի վերայ , յայնժամ արուարս ընկենուն ի ներքս էն զգոյնն՝ վասն որոյ յանձնաւին զբերկար նահաբեկութիւնն ։ վասն որոյ յիմար է , որ ընդ լերանն կամի ուռնալ ընդ ինքեան զբեռինս ։ քանզի ոչ զբաբեռնեալ ։ Դարձեալ . յիմար է , որ զգողովնի արծաթն կամի ուռնալ ընդ ինքեան , զոր գիտէ աւուրգիւ լինիլ վկայ դատաստանաւթեան իւրոյ . այսպիսի է , որ զբարեաւար աստուածն պահէ ։ Դարձեալ . յիմար է , որ կամի բառնալ ընդ ինքեան զարծաթին՝ յորժամ ինձանիւք ներա մտեալ իցեն ընդ կրունկս գհետ ներա . քանզի որպէս արծուիք , և անկողք , և նմանք աւգին՝ հետեւին զկնի մսոյ , այսպէս աւազակք , և յափշտակողք՝ զկնի փարթամանալեանց ։ Դարձեալ . յիմար է ապահն . որ յիւրոյ գոյից ոչ առնէ ողորմութիւն ինքեան ՝ այլ յամենայնէ՝ զի այլք արասցեն յետ մահուան իւրոյ ։ Ա յայսմհետ նման է այնմիկ , որ պարտիցի անցանել ի դիշերի ընդ խորխորատաւալիր Ձանապարհ . և պատրաստ է զձիսդ բերել յետոյ զկնի ինքեան . այլ այսպիսի ձիսդս ոչ պահէ զմարդն՝ զի մի անկցի ի խորխորատս . և թէ անկեալ իցէ , ոչ հանէ զնա ի վերզի ի դժոխս ոչ դոյ փրկութիւն ։

Ընդերորդ յիմարութիւն է անպատրաստութիւնն հանդերձելոյ օթևանին . քանզի ոչ կամի կաղմել զտունն՝ ուր միայրցէ յաւիտեան յաւիտենից . այլ ասկայն յիշելոյ միոյ դիշերի կենցաղոյս չինէ զբարձ բարերձ ապարանս . ուստի ասէ Յեսուս. Ե. 13. Ցոյս ամբարշտին իբրև դիշատակ իջևանի միոյ առաւր գնացելոյ։ Եւ Ծուխս ասէ. օթևան իջևանի, և ոչ տուն բնակութեան ևս մեզ բնութիւն ։ Կամին իբրև նշանակելով զոյս Տէրն՝ ծնանել կամեցաւ յիջևանի , և ոչ ի տան ։ Դարձեալ , ներկայ կեանս է Ձանապարհ ընդ որ հարկիմբ արընթաց անցանել ։ Զի ասէ օգոստինոս՝ ոչ այլ ինչ է ներկայ ժամանակս , բայց միայն ընթացք առ մահն ։ Ուստի զարադութիւն այսորիկ ընթացման ոգեան դատաստանաւքն ի դժոխս , առելով . մեք ծնեալք՝ իակոյն պակասեցաք . Յոբ. ժ. 21. Եւ դարձեալ ասէն . Ես. 9. Ելանել այն ամ իբրև զառուեր , իբրև զարադընթաց հրէշտակ . և իբրև զնաւ ասհնալ ի վերայ ջուրց կուտակելոց . և կամ իբրև զհաւ թռուցեալ յօդս . և իբրև զնետ ձգեալ ի նպատակս ։ Դարձեալ՝ ապահն ընու զտեսանան ի պէտս ասոյ կենաց . և ոչ ինչ պատրաստէ վասն յաւիտենականին . որպէս ասէ Յոզովմ. ը. 7. Վասոյակ մարդոյ ի բերան իւր . և հոգի նը ոչ լցցի բարեաբար Դարձեալ . խնայէ ի գրասոս , և ոչ ծանրաբեռնէ . և ի ծաւս , զի մի ասասքանդ լինիցին վասն բազմութեան պաղցն . և ի հոգի իւր ոչ խնայէ՝ ծանրաբեռնելով զնա .

ուս-

աւասիկ ասէ Օգոստինոս. զինչ անողորմագոյն քան զայն, որ ոչ ողորմի ինքեան:

Տասներորդ յիմարութիւնն է անկարգ ջահակեցութիւն ապաչին. որ է բազում:

Առաջինն է, զի միշտ հայի յերկիր. որպէս ասէ Սաղմ. ԽԹ. 11. Կայծուխին զարս խրախանաց խոնարհեցուցանել յերկիր: Եւ ոչ հայի յերկինայինն դառնալն՝ զոր կորոյս:

Երկրորդ, զի զոսս իւր զգուշութիւն պահէ. և զգուխս իւր, այսինքն, զքո, դնէ ի միջ թշնամեացդ. և այսու է թշնամագործն քան զօձն, որ վասն մերկութեան զկնոյն դնէ զբոլոր մարմինն. ուստի ասէ Տէրն Սաւոթ. 16. Եղիցուք խորատեալք իբրև զօձ:

Երրորդ, զի զգուշութիւն օգտակին զինքեանս ի յանապատութենէ ձախակողմանն, և ի յաջողութենէն աջակողմանն ոչ ինչ հոգան, որ մեծ ախտարագոյնն է քան զանցեալսն. որպէս ասէ Սաղմ. ԽԹ. 7. Ակն ընդ ի կողմանէ քումմէ հազարք. և բիւրք ընդ աջմէ քումմէ:

Չորրորդ, զի զգուշանայ՝ և տեսանէ զաղքատութիւն, և զքաղցն տասն կինացդ. և զ յանխուսնականն տալն ոչ նշմարէ:

Հինգերորդ, հասիկ, զի մի գողն գողացեալ զարծաթն նոր, և թօղուցեալ տասանցն՝ գողանալ դիտիցէ նոր:

Վեցերորդն է անզգուշութիւնն, զի տեսանէ զարտաքին գեղեցկութիւնն փարթամանալն. և ոչ տեսանէ զներքինն տգեղութիւնն, և զգալահասութիւնն. զորմէ ասէ Օգոստինոս. ահա ասի ինչ ամբարշտացն են գեղեցիկք, և ինքեանք գարշելիք: Դարձեալ. վասն արտաքին նշանացն ուրախանայ՝ ոչ նկատանէ զծանր տգեղութիւնն, որք կրծեն զհոգիս նոցա. ուստի ասէ անմիջապա. Նոցա՝ որք բարեբաստ կոչին, կեղծաւորեալք զանարիծութիւն, և ծանրացեալ տգեղութիւնս. և այնու ծանրագոյն, զի երբեմն անէծքեալ հատարին զինքեանս իշխանաւորացեալք գոլ, այլ՝ ի մէջ իշխանութեանց ընդարձակեցուցանելով զհիւրս, ի հարկէ երևին բարեբաստք: Կրեա տեսանել զարտաքին յղփութիւնն, և զքաղցրութիւն տրտմութեան ոչ տեսանել. զորմէ ասէ Տէրն Սաւոթ. 17. Աստ՝ մեծասուն եմ, և ոչ իմիք կարօտ, և ոչ գիտես, որ գու ես տառապեալ՝ ողորմելի, աղքատ՝ կոյր, և մերկ: Ասէ ասէ Օգոստինոս. ագահն արտաքոյ է կենաց. և ի ներքս ունայն. մարմնոյն պարտասու. և արտաքինն մոռացեալ:

Ութերորդ յիմարութիւնն է, զի ընդ գիտելն՝ ևս հաղն է կերակուր առատապէս, քան զայնմ որ առողջ օձին, հազ կերիցես, բոլովին թաւալել զինքեան ի տիղմն. տեսանելով զերկիրս ուրուս, խաղալով զերկիրաւորացս. շշուաֆելովն զնոսա. և ոտիւք ախորժակացն միշտ քայլելով ի վերայ նոցա:

Իններորդն է, զի ընդ յիմարն շուրջ զիւրացնովք. և այնմ յիմարագոյն զինքեանք. քանզի յիւրոցն, այսինքն, յրնկերէն ոչ կարէ առնել օգուտ ինքեան. այլ նմանիլ շան, որ նստեալ պահէ զդիզս. ինքն ոչ ուտէ, և հաղիւ ընդդէմ այնց, որք կամին ուտել: Դարձեալ. ագահն է արկղ գողոյ, յաւելուածակոյաց, և բռնատուից, որ ոչ ունի զօգուտս ինչ յարծաթէնցն, բայց միայն զանազնաչն. նաև երբեմն չահաջահեալ խորտակի. քանզի պատճառս արծաթէնցն բազմապատիկ տանջի. և երբեմն սպանանի: Այլև է յիմարագոյն շուրջ զիւրովքն՝ առնելովն կարաշաղախ զորդիս իւր, զի մի կարասցեն ի հոգևորսն. քանզի ասկին, և արծաթէնն են կուսք, և ձիւնի հոգևոր ծնողացն:

զինքեանմէ . քանզի գօտեմարտիս ընդ ըմբշամարտին , որ է մերկ , և պատրաստ , և ամենևին պղծեալ . և ինքն է Թակարնեալ առաւել ապահովեցեալ . որովք ըմբռնի , և անկանի . ուստի ասէ գրիգոր . եկեալ եմք ՚ի յաստպարէզ հաւասարս . և մարտնչիմք ընդդէմ խորամանկ՝ և անմարմին Թշնամեացդ , որք ոչ ինչ պատանան յաշխարհայնոցս . այլ պատուբեաց մերկք ընդ մերկս ըմբշամարտիս . զի ոչ ունի զոեղի ըմբռնելոյ . վասն այսորիկ երիտասարդն Թողեալ զկնճռեն փախեաւ մերկ . որպէս ասէ . Մարկոս . Ժգ. 52 ։

ՅՕրեքասանեւրորդ յիմարութիւն է , զի ձկնարիս հաւասար զինքն . որպէս ասէ . Սիրաք . Ը. 16 . Երազք բարձրամտութեանն պղծեաս ։ Ընդ՝ երազ կոչի բարեբաստութիւն ներկայիս , վասն բազում պատճառաց ։

Զսխս՝ զի ոչ երազատեսն կարծէ շշմարիտ զոգին , և զանազան ոչտեսակիս և ուտել զիսորոխիկս , և զդեներս զինարհուս . նմանապէս ապահք կարծեն զինքեանս բարեբաստս վասն փարիսեամութեանց , և հեշտութեանց . այլ ասկայն ոչ են ճշմարիտք . որպէս և ոչ այնք՝ զորս տեսանեն յանուրջս . քանզի ստահակ հետի են փարիսեամութիքն , և հեշտութիքն այսորիկ ՚ի ճշմարիտ փարիսեամութենանց , քան երեւայհայութին երազոց ՚ի յայնի՝ որք ՚ի յարիներութիւն . վասն որոյ ասէ . Եսայի . Լիթ. 8. Եղիցին որպէս որք յերազի քաղցեալք իցեն , և ուտիցեն . և իբրև յառնիցեն՝ զուր է ուտելն . և զոր օրինակ՝ ծարաւի ոք՝ յերազի ըմպիցէ , և յառնիցէ , և դարձեալ ծարաւի ցի . այնպէս եղիցի մեծութի ամբ հեթանոսաց ։ Ա յտպէս ապահն իբրև զքաղցեալ և ծարաւի ժողովէ . ասկայն մնայ միշտ ունայն , և անյագ ։ Դարձեալ՝ որպէս և բազմն անցանէ , և մոռացեալ լինի , այսպէս և բարեբաստութի ներկայս . որպէս ասէ . Յոբ . Ի. 3. Իբրև զերազ Թռուցեալ ոչ գտցի , Թռեաւ իբրև զտեսիլ գիշերական ։ Ընդ՝ որպէս յորժամ զարԹնուցու ոք ՚ի քնոյ՝ պատմէ զերազն . այսպէս յորժամ արգահն զարԹնուցու Խոստովանութեան գԺոխոցին հրոյն , յոյնժամ Ծանիցեն զինքեանս լեալ յանուրջս ։

ՀՕրեքասանեւրորդ յիմարութին է , զի որպէս գինին յիմարեցուցանէ զարբեալն , այսպէս աչք երկրայ նոցա զագահն , որում ասաց Եսայի . Լը. 1. Վայ արբեցողդ երիցեմ ։ Երիցեն Թարգմանի պղտաէտս . և նշանակէ զիարԹամ ագահն՝ զարբեալն սիրով աշխարհիս՝ որոյ ալբեցուԹեն՝ է երրորդի նշան ։

Առաջին է մերկութին ։ Զայս է ՚ի նոյ ։ Քանզի ագահն է մերկ ՚ի զգեստոց հարսանեացն . որ է աչքն . քան այնմ ոք ասի . ։. Յօհաննու . Ը. 17. Ոյ ունիցի զդգեստ աշխարհի այսորիկ . և տեսանիցէ զեղբայր իւր կարօտեալ լինիւք . և փակիցէ զդուռն իւր ՚ի նմանէ . զի արդ սէրն այ ՚ի նմա իցէ բնակեալ ։

Երիրորդն է անզգամութիւնն . քանզի ոչ զգայ զինքեան , զոր կրէ Ասուծ ասէ գրիգոր՝ որ զչարութիւնս ոգւս առնու մխիթարական գանատին , ոչ գիտէ ցանիլ ՚ի մէջ գահոց . քան այնմ՝ որ ասէ . Ասակ . Ժ. 15. Հարին զիս , և ինձ ոչ ցաւեր . քարշեցին զիս , և ոչ զգայի ։

Երրորդն է նիրհելն ՚ի քուն Թանձրութենէ , մինչ զի ոչ լսիցէ զձայն փրողոյ , և ոչ զգուստման . այսինքն , զքարոզութենէ բանին այ և զպատուհասին ։

ՅՆեղեասանեւրորդն է , զի չէ նու չիրս անկայուն , և կործանելի . որ է փարիսեամութիւնն , զի ասէ . Ասակաց . Ճա. 28. Ոչ ապրա-

ապաստանի՛ ի մեծութիճս , կործա-
նեսցի ։

Վ Եշտասանեակորդ է , ղի հաւա-
սայ առաւիճ . որպէս ասէ .
Սաղմ. ճ. ։ Ընդէ՞ր սիրիք զնան-
րութիճ , և խնդրիք զստութիճն ։
Զանկն մարթամտութիճքն խոստո-
նան ղայդուհին , և զպատիւ . և
ասեն զքաջդ , և զծարաւութիճն .
խոստանան վիճաղաղութիճ , և ըղ-
քաջդրութիճն , և ածեն ի վերայ
գերկիրդ , և զդառնութիճ ։ Ալ
արդ՝ ոչ միայն յիմար է ագահն ,
այլև խելագար ։ Եւ այս յայտ է
բաղում կերպիւ ։

Նախ՝ այնու , ղի խնդրէ զդաղու-
նի որդայնիս , ուր խեղդեսցէ
զինքն . որպէս ասէ. Առակ. ։ ։
Սիրտ անարիւնի որանէ զքարիս ։
Անօրէնն է ագահն , քան այնմ որ
ասէ Աւրտ. ճ. ։ Ոչինչ անօրի-
նագոյն քան զսիրելն զարծաթ ։

Երկրորդ , ղի կամիս ընձեռանել
ի խորտակդ առնել զինքն . որպէս
ասէ Խոզաւ. ։ ։ Ոչինչ է աւելի ուռնի.
խնամասուն քան զյիմարն , եթէ
ոչ զի չնասցէ անդ՝ ուր է կերակուր ։
Յորմէ յայտ է , թէ ագահն երթայ
ի մահ ։

Երրորդ , ղի զանզգամութիճն
հատարկ խնամասուիճ . քան այնմ
որ ասէ . Առակ. ։ ։ Տեսէ զայր
յանձն իւր սրանձացեալ՝ եթէ խնամ-
սուն իցէ . քան ի նա ։

Չորրորդ , ղի ապաստանէ զնամ
մերձաւորս իւր . այսինքն զկին , և
զորդի՝ առնելովն զնոսա մասնակից
ագահութիճ իւրոյ ։

Հինգերորդ , ղի խղճմտութեամբ
իւրով բորբոքեցելոյն հրով ագա-
հութիճ չխոհանակ ջրոյ՝ ցանէ ի
վերայ զգիւճ ։

Գ Լ Ո Ւ Խ

Յաղագս դարձելի հաճելմանութիճ
Ագահութիճնան ։

անառարելոյս անմանոյ
անբանիլոյ , և նմանելոյս
նոցա ։ Սաղմ. ։ ։
Ըստ օգտակարութեան , այն-
պիսի է խրատքանչիւր ոք
որպէս զոր սիրեն . եթէ սիրէ
զնա , է պատկեր նմա , և երկնայինն
կինդանի . և եթէ սիրէ զերկիրն ,
է հող , և հողոյդին կինդանի ։ ա-
գահն առաւել սիրէ զերկրաւորս ,
վասն այսորիկ հաճելմանութիճ երկիր-
նէր կինդանեսցէ ։ Որպէս ասէ .
հաճասարելոյս անմանոյ ։

Ալ արդ՝ նմանի նախ իժին
այնմիկ , յորմէ խոյանէնգեալն
մեռանի ի ծարաւէ . և այս յա-
ւելուկ է ագահին . զի միշտ ծարաւէ
փարթամութիճնէ . և ի նմին անյագ
և պղպակեալ մեռանի ։

Երկրորդ՝ օձին . որ ուտէ զհող
այսպէս ագահն միշտ կլանէ
զերկրաւորս . զորմէ ասէ . Մի-
քիաս . է. ։ ։ Լիզեսցեն զհող
իբրև զօձս , որք սողին ընդ եր-
կիր ։

Երրորդ , իժին այնմիկ , որ
կաթուածանէ զականջս իւր ի
վերայ հողոյ , զի մի լսիցէ ձայն
թմբիրին . այսպէս և ագահն ոչ
կամի լսել , կամ խոսիլ զերկնա-
ւորսդ , այլ միշտ զերկրաւորսդ՝
քան այնմ որ ասէ . Յօհաննու .
գ. ։ ։ Որ յերկրէ է , յերկրէ
խոսի ։

Չորրորդ , միւս այլ օձին ։ Որ
քան խիստ ոխակոտ , ուստի զեր-
կուս գլուխս . զորով միմեանս է յիւր-
սում տեղւոջ . և միւսն ի մուսան
նորա . որ ընձեռանայ երկրաւոր
գլխովքն հաճելանդամայն ի մի՝
կողմն քարշելով ընդ ինքեան զմար-
միսն . այսպէս և ագահն ընձե-
ռանայ երկրաւորսդ գլխովք . այս-
պէս , ագահութիճ , և պատրուս-

ԹԲ. և այսպէս ո քարշէ զինքն ի դժոխս։

Ընդերծորդ, Կղզիկն. որ գտանի նահալ լինի լճակղզոյ գլուխ, զի կպչիցի ի կոկիղակս նոցին, և ծծեսցէ զարիւնն. այսպէս և առգահն լինի գտանական՝ որով ուրնին զանդատանան, և զգաստակս, զի պատճառաւ փոխատուութեան մտցէ ի ժառանգութիւնս նոցա, և ծծեսցէ զկեանս նոցա։ Երկուքեան գտանէքդ նորա՝ լսա տաղանդի Առակաց. Ե. 13. Ոչք ասեն միշտ բեր՝ բեր՝։

Ավերծորդ, սարդի ոտայնի, որ հինել զբազակաթել հիւսածս, զի ըմբռնեսցէ զմանրն՝ ծծեսցէ զկորս նոցա. այսպէս և ագահն ունի զբազմահնարս արուեստս։ Ոլով թակարթեալ զմարդիկ՝ ըմռնեսցէ գարիւնս նոցա. ոչ ասէ. Եսայի. ԽԹ. 5, Ջոտանաւ սարդից յանկանեն։

Ահօներծորդ, ցեցոյ, և որդան զի ասէ. Յօբ. Դ. 19. Ոչք աւնին տունս կաւեղէնս, և հիմն հողեղէնս. ապառուսցին իբրև ի ցեցոյ։ Եւ. Եսայի. Ծ. 9. Ահաւասիկ իբրև զձորձս մաշեսցին. և ցեց կերիցէ զնոսա։

Ոլթերծորդ, մարախոյ, և ջորեկկն. զի ուտեն զգամ կանաչ, և զդալարի. և ած երբեմն յագին։ քանզի ագահն ցանկայ ամի՝ որինչ է դեղեցիկ, և կլանէ զնա. որպէս ասէ. Յոէլ. ա. 4. Զինչ ողոդա թրթրոյ էկեր մարախս. և զինացորդս մարախոյ էկեր ջորեակ։

Ինձերծորդ, աղճիւռս. որ անթիւ խորամանկութեամբ իւրով յափշտակէ զյորջն, և զկերսս կուրս այլոց կենդանեաց. այսպէս ագահն՝ զտուն, և զինչս քնկերոջ։

Տանձերծորդ գայլոյ, որոյ խաւսարտրոյութիւն է այնքան, մինչ զի ոչ կասի կեալ այլոց կենդանեացդ բաց ի տեսակէ իւրմէ. ուստի յորժամ մտանի ի հօտն, ջանայ փողոտել զամենայն ոչխարս։

Աեռատանձերծորդ, բազմանձիլ ծիծեռան՝ որ առնէ անհանդիստ զբնակիչս տանն. և աղբսի իւրով կուրացուցանէ զաչս. որպէս յայտ է Տօբիթ. Բ. 13. Այսպէս և ագահն՝ յոր տուն մտանէ, ամբոխէ զամենեսեան, և փարթամութիւնն, որ է աղբ ագահութեան, կուրացուցանէ և զաչս սրտից։

Երկուտանձերծորդ, կաքաւու խուռնանիկ հաւու, որ գողանայ զձուս այլոց հաւուց. և ի խնամել հանէ զձագս. այլ յորժամ աճին ձագքն, թողուն զնա. այսպէս ագահն յափշտակէ ուսոյ և կարէ. որպէս ասէ Երեմիա. ԺԷ. 11. Կաքաւն ի խառնոյ զորս ոչ իւր ծնեալ արար զմեծութիւն առանց իրաւանց, ի կէս աւուրց իւրոց թողցէ զնա։

Երկբուտանձերծորդ, ագռաւու, որ գտեալ զընկոյզս ի ագռաւոցն ընդ երկրաւ՝ ունելով նշան զամպն, զոր տեսանէ. այլ յորժամ հողմն գրոհէ զամպն, նա կորուսանէ զանձանդն իւր. այսպէս և ագահքն նկատելով յերկուցս, յանձրևս, և յայլ փոփոխմունս օդոց, չգնեն ի վաճառն։ Եւս են անարդապոյնք քան զագռաւս. քանզի ագռաւն հրամանաւս այ կերակրեաց զեղիայ. 4. Թագաւոր. ԺԷ. 6։

Ոլորբուտանձերծորդ, խլրդան, որ է կոյր, և անդադար ի խորհրդել զերկիրս. և զրկինչ գտցէ, կուտէ ի վերայ ինքեան. այսպէս ագահն է կոյր ապիտութեամբն. և անդադար ի ժողովել զինչս. և կուտէ ի վերայ ինքեան զամեղս, և զմահ։

Ինձեռատանձերծորդ խողխ. որ ի կենդանութեան ոչ ինչ է օգտուտ, այլ յորժամ զինուն զնա. այսպէս և ագահն. զի ասէ անձնիքա. ագահն ոչ ուզիք առնել զքարի, այլ միայն յորժամ մեռանի։

Ալեւտանձերծորդ, ուռեաց, որք կալով մերձ ի ջուրս՝ ոչ առնեն

ներն զպատուոյ. քանզի ոչ ոք ինքն ի
ժարթամտութենէ միտս ինոյ առնուլ։

Անհնեւտանելորդ, հատեալ
ծառայ ի լրման լուծանին. որք
որդնալոյ լեալք՝ փուխիով փուտին.
այսպէս և ապաշխարն լցեալ ժարթա-
մտութիւք հատանին մահտեսութեւ լեալ
որդնալոյ խոյժամամբ խղճմտացին՝
անկանին ի գժոխս։

Անհնեւտանելորդ, ծովու, որ
ընդունելով ինչն զամ դեռս՝
լինի լցեալ. և ոչ զերծու արտաքս.
այսպէս և ապաշխն ընդունի ինչքն
զամ ժարթամտութիւս, այլ ոչ հե-
ռու արտաքս՝ առնելով զաղտմու-
թիւնն։

Անհնեւտանելորդ, հրոյ. որ ո՛չ
երբեք ասէ շատ. քանզի որ-
քան բազում կուտին փայտք, ա-
ւառնել բորբոքի։

Ախտանելորդ, դրամանոցի. որ
ժողովէ ինչքն զդրամսն. և
ոչ տայ անդրէն՝ վասն ներգործին
առնելոյն զբերուանս, մինչև խորտա-
կեցին։ այսպէս ապաշն ժողովէ
զարծաթին. և ոչ տայ ինչ, բայց
միայն տանջանաւք, կամ մահտեսիւք.
գործել ասէ Եսայի. Ը. 14. խորտա-
կեցին երբեմն զաժիոր խեղճեղէնն
մանր։

Ախտանելիերորդ, մահու, որ ոչ
երբեք յագի ախտանելով.
զորմէ ասէ Առակ. Ի. 3. Ընդառա-
ձակեաց երբեմն զդժոխս զանձն իւր,
և եղեւ անյագ երբեմն զնահ։ Ա-
օրինակի կայնին, որ ի ժարդմանէն
առացեալ. քանզի վասն առացե-
ալոց բազում անգամ ապականեն
զհիմեանս եղբարցն։ Դարձեալ.
ի յայտնէն. որ արձակեալ ի տա-
պանէն՝ ոչ դարձաս անդրէն, վ ա
զի նաստս ի վերոյ գիշոյ. քան-
զի բազում անգամ ապահքն բա-
նագրին, և արտաքսին յեկեղեցւոյ
վասն անիրաւութեց, զորս ունին.
և ծոքս ընդունելոք սիրով երկ-
բարեացս ոչ հոգան դառնալ ի
ապաշխարութիւն։

Դարձեալ. փոպատեանիս, որ չար-
չարեալ զորդիս խոյացելի ի
գործ կալոյ, և աղիւսարկի. և
յետոյ ընկղմեցաւ ի ծովն, այսպէս
և ապահն չարչարէ զմարդիկ. և
յետոյ ընկղմիլոց է ի գժոխս։

Արձեալ. գազանիս, որոյ գլուխ,
և ձախքն անկեալ զանեանքն-
քանզի ոչ այլով իւիք այնպէս յաղ-
թի ապահութիւն, եթէ ոչ յանձնո
յիշմամբ մտանելոյն՝ և ելանելոյն
յաշխարհն։ Ասաւ ասէ ջերմեռն-
մոս. դիտաւ քանահն զայնիսարհս.
որ միշտ ի մոռ ածէ զօր մահտեան
իւրոյ։

ԳԼ. Է.

Յաղագս Ներգործութեանց ապահութեան։

Տեսէք, և զգոյշ լերուք
յամէն ապահութենէ. Ղուկ.
ԺԲ. 15. Ըստ գրելոյն,
ոչ ինչ աշխատագոյն, և
անօրինագոյն ի կեանս
այս. քան ստելով ցանկութեամբ
երկրաւորացս. և այս յայտ է ի
ներգործութենէ նորին. որք են բա-
զումք, և չարք։

Գաղ՝ զի ապականագոյնք զմ-
րոցն. և քան այսմ օրինակի
հասոյ, և ապմոյ. որպէս ասէ Ա-
բակ. Բ. 6. Մինչև ցե՞րբ ծանրա-
գոյացանէ ընդդէմ ինքեան զկաւն։
Եւ առաքեալն հաստատէ զերկ-
բարեացս աղքն, ասելով. Փիլիպ.
Գ. 8. Ցնոյն աղք հաստատեցայ. քան-
զի որպէս աղքն ցրուեալ ընդ ան-
գաստանս լինի յօգուտ՝ և ի պտղա-
բերութենէ. այլ ժողովեալ՝ ի մի-
ւամ վայրի՝ գարշահոտ է, և աղտե-
ղացուցանող. այսպէս և մարթա-
մտութիւնքն բաշխեալք աղքատաց
բուսուցանեն զպտուղս բարեաց.
այլ հաւաքեալ ի մի՝ առնեն չհո-
գին գարշելի, և աղտեղեալ. զի
որպէս ոսկին՝ և արծաթն սեաս-
ցուցանեն զքառին, այսպէս և սէր
ընչիցն՝ զհոգին։ Վասն այսորիկ
ասէ. Առակ. Խբ. 20. Որ փութայ
ի մեծանալ, ոչ լինիցի անմեղ։ Եւ-

Ամրոյք. Բաւ. 10. Էին մեծաւոքն Լիբնայից, ուչ իցեն սքի յանցանաց. զի քաղցէ ընդ ինքեանս զնամ մեռանիցեն:

Ընտիր՝ գիտարարութիւն, որովհետ մի գիտասցանիցէ քան զայլս:

Էրկիրդիր, գնահատանաձև. քանզի նահատակեալ ընդդէմ ոգեաց հաւատացելոց ընդ ինքեանս:

Էրկիրդիր, զգաստութիւն. որպէս յայտնէ Ծննդ. Բգ. 7. Ասէ ասէ. Ջուկ կաթ՝ ի քէզ հանիցեմ խաղաղութիւն արբուցանել. և՝ ի քէզ հանիցեմ խոշանգել զգաստ, զի էին ձեզ առացուածք բազումք. և ուչ կարէիցեն բնաւին խնդալ:

Չարչարիդ, գծուծութիւն. որպէս ասէ Էրեմիայ ԽԲ. 11. Ընդառաջեսցուք նմա մեռեալ՝ ի մանկութենէ իւրմէ. և հանդերձեսցէ՝ ի մէնջ քաջ խաբ:

Հինգերորդ, զգոյշութիւնք. որպէս ասէ. Ջուկաքիչ 19. Ամէն ոմն էր մեծաւոքն. և ասէր ընդ խորտիսին հանապազ աւասաւոյնէս:

Վեցերորդ, զգաստութիւն. որպէս ասէ Ամրոյք. Ել. 20. Վասն առաջնոյն. ժողովէր զանկին՝ որպէս զկնի. և զարժանին՝ որպէս զկաւ ալար: Եւս զկնի ասէ. խոտաւորին ցուցին զբաւ քոյ կանանցդ:

Եօթերորդ, զի չաղաղել՝ ի մեղս. վասն ոյսորիկ ընդմէն կոչիմ. որպէս ասէ. Ծննդոց. Բգ. 10. Ի ձորն ազատից էին ջրհորք կիրոյ: Զոր ազատիկ՝ է ազատութիւն. և զանազանեալ ջրհորք կիրոյ՝ են զանազանագոյն ազգ փարիսեանութենէ, որք չաղաղեն զնարդ ընդ ինքեանս, մինչ զի ոչ կարիցեն զերծանիլ. զի ասէ. Ամրոյք. Ել. 1. Ոչ արիւն զանկի. ուչ արդարացուցի:

Եօթերորդ, զի կողոպուտ զնարդն յանազգիութենէ. քանզի փարիսեանութենէն են իրրև զձիւնի, որք արտաքոյ քաղցրեն զինեալ առաքինութենէ. և զինեալ մեղքով խորհրդոյ. և որպէս փուչք կորզեն զարդն ոչխարաց, և երբեմն պատառատեն զնարդն՝ մինչ զի նեղի՝ ի Նաձէ. այսպէս փարիսեացն մեղք՝ ի քաղց կորզեն զարդ փարիսեացն. և խոշտանեն զնարդ. և նեղեն՝ ի բազմահոգութենէ Նաձէ որպէս արիւնահեղսն. Յեղիդ. Ը. 24. Ոչ ասէ. նեղն զանազանեալ բազում՝ ի սուտս փարիսեանէ. և՝ ի սուտս Ծառայիդ նորա. և յետ երկիրն եգիպտացւոց: Ապ՝ այսքան կողոպուտ փարիսեանութենէն զնարդ զնդրեալս ինչ՝ մինչ զի և մերկացուցանէ յանգրաւորութեան. այսինքն յառաքինութենէ ողջախոհութեան. որպէս յայտ է. Էրեմիայ. Բգ. 7. Ոչ ասէ. փրկեցաւ այնմ ազնեղին մերձ՝ ի կեսիլեան. որ Նարդ սուտ յղկութենէ. և ծաղանիկ զառաւոտութենէ փարիսեանութենէ. առ որ ապահանէ ողջախոհութենէն:

Ութերորդ, զի ծուլացուցանէ. քանզի Նարդ է մեծաւոքն՝ ի սուտ աշխատութենէ, Նարդ՝ ի տարտղնելն, և Նարդ՝ ի գործել զարդ: Ի սուտ ինչ, քանզի՝ ի սուտ ինչ մոլոր ապատանեալ՝ անկանին՝ ի զրուանէ խրատ: Նուա՝ ի տարտղնելն. զի ասէ. Էրեմիայ. Խզ. 20. Ի կղզիսն հիւսիսոյ սուտ երթեալ գնասցէ յաղիեցւոյն, և կորնչանեցցէ. այսինքն, ի ժամանակս անդաստանի՝ անկանին՝ ի յառաքինութենէ իւրեանց՝ վասն սիրոյ փարիսեանութենէն: Ասուր ընծերցեալ լինի, Նէ զարքն ազնէ սանդրոս ընդ յաղիեցն զդարձ՝ փարիսեանութեան. և սակաւ մի յետոյ զարձեալ Նանկանեցցուն ընդ Նինեւացիսն՝ և յաղիեցցուն. զոր սուտ աղերսանդրոս. հրամայեցաւ այրել զնա՝ առանց, ասելով. որ քան սուտ ոչ արժանի էր զարքս, ոչ ոք ընդդիմանայր սուտ՝ այլ Նանդրոսեալ Նետուն ասէր, և արժանի՝ յաղիեցցուն եղեն. այլ յետ այրելոյն զարձեալ զարս. և յաղիեցցին: Ահա՝ ի զարձել զարսին է Նայլուիլ ասէ. Աստղ. ՃԺԲ. 7. Ջուսա ունին, և ուչ գնան. և ուչ զոյ բարբառ՝ ի հոիտրզս նոցա: Քանզի ոչք յառաջ քան զերանելն՝ ի պատիւ և՝ ուչ գնան:

պիակոպոսութիւնէ չորից հետեւոսս . եւ երկրին զերկրս ՚ի գումեսս այլ . յետոյ հաստիցն յաստիճանին՝ սկ եւս ՚ընդին քայլել առնէր . եւ սկ երգել , եւ գումել գնաց ։

Ընդերկրագ , զի երկրպագէ զոմ գոյս իւր . պատ որպ առ ։ Ժողովոյն . Ի . 15. ընդեր անասնոյն երկրպագէ զնա ։ Եղ . (ի . 22.) Աստեղն առաջէր նոցա մի ինչ ցամաքս եւ հիւսիսատեսիկ . եւ ՚ի գիշերի սկ հանգչէին ՚ի միտս ։ Եղ . (ե . 11.) Բարբառին մեծասուն սկ իմոյ ոտից նոցա ընդեր ընդիր ։ Ասաւ ՚ի յորինակ այսմ ասէ , սիրոս գոնասոյ սիրգոյն ։ Տիրոս՝ խաղաղասիրեն անձկութիւնէ . եւ սիրգոյ՝ որս . քանզի որսալ ապահասոյն գիտեն . Ծնանէ զնեղութիւնս . եւ զանձկութիւնս ։

Ալեկոծեալ , զի ՚ի ծերկրեալ ածէ զիւնսոյ կարծիս . որպէս առ ։ Ասաղեսոյ . խիմ . 7. Եղս առ զի ՚ի յոյսիսութիւնէ իմոյ , իմէ ոչ առասելոյդ յատկութեան ։ ՚Ի գի տեալ որոյ առ ։ Սիրոյ . Յակ . 19. Գոյն իմոյ հանգիստ , եւ սրոյ՝ կերպոյդ ՚ի բարեսոյ միոյն . եւ սկ գիսոյ . զի հետոյդ առնեն . եւ տեսցեն մերձենոյ . եւ իմոյդ զնեն սոյնոյ , եւ մեռցի ։

Ընձեռեալ , առնէ առատութիւն առաս առ ։ Ընդեր . զոյնոյ մեծասոյն շարասիսի առնէ սոյն գոյն զասկերասոյսութիւն ։ Դարձեալ առ՝ որոյ ՚ի միտս առնէ , մեռանոյ զասկերալն . քանզի մեռանոյ առնէնի ։

Ողեգրոյդ , բասկնոյսս գանէ՝ լոյ հոգս . որպէս յայտ է ։ Ղուկ . Ի . 13. Ել առ առ մեծասուսն . քանզի գիշեր զասկերասոյս իմ . եւ եւս մեծասեցս չինեցիք ։

Ոնձեռոյդ , առիսոյն . որպէս առ ։ Ընդեր Ի . 27. Ոչ սկ մեղս գանէ զասն իւր , որ հետեւի ապահասիսն ։

Տանեցոյդ , գասասարսոյ . որպէս յայտ է ։ Ղուկ Ի . 23. Ընդ առ . մեռաս մեծասուսն . եւ իմոյդ ՚ի գիշերս ։

Ուեսասանելորոյդ , Ծանրոյսոյս գանէ . զի առ Ջասբարիոյ . Ե. 8. Ապրեցասիսն նոսա ՚ի վերոյ սասգանոյդ կոպարին ։ Տասդանէ կոպարն կոչին փարեսասոս խիչն . վասն զի ծանրոյսոս գանեն զասծոյն ։ Դարձեալ . գասեցոյս գանէ . որպէս առ ։ Յոբ . Ի . 22. Յորժամ յագեսցին , ձեղեսոյն . սասգեսոյն . եւ ասի՝ գասս հասցէ ՚ի վերոյ նոցա ։ Դարձեալ՝ առնէ գասհասելի . որպէս առ ։ Ածասիս . Ի . 22. Որ ապասասելի ՚ի մեծասիչ , այնպիսին կործանի ։ Դարձեալ՝ խոյսիչ . վասն որոյ կոչի Տէր զմեծասիչն՝ փոս . զի խիսասնս հրգոյդ միշտ խոցոսէ . Մասսիչ Ի . 22. Դարձեալ՝ առնոյ նոյսոս գանէ . որպէս առ ։ Ղուկասս . Ի . 33. Չմեծասուսս արձակեսոյ առնոյսս ։ Եղ . Խաղաղոյդ . Ե. 9. Ազասէն սկ լոյսի արծաթոյ ։ Դարձեալ՝ ընկենոս յորոգայիս . որպէս առ ։ 1. Տիմոթ. Ե. 9. Ոչ կոսկին մեծասել , անկասելն ՚ի փորձասիչ , եւ յորոգայիս ։ Դարձեալ . առնէ հասր . զի առ . զրկոդ . որ խնդրէ զմեծասիչն աշխարհիս , սկ ազասէ վասն մերկնոյսն բարեբասուսիչ ։ Դարձեալ՝ փակէ զդուռն երկնից . որպէս առ ։ Մարկոս . Ժ. 24. Ո՛ր չասի զժոռարին է ասգասասել լոյսն յինեալ՝ մասնել յարքայսիչն երկնից ։ Դարձեալ՝ առնէ ճշնասի սկ այ . որպէս առ ։ Յակոբոս . Գ. 4. Սէր աշխարհիս ճշնասոս ճիսն է առ ասծ ։ Դարձեալ՝ ասգասլուծանէ զմիսոս . զի փարեսասոսճն , եւ ագասասելի ցոսիսոյ սասդոյ . որպէս յայտ է ՚ի սասգեսոյն . իսկ ագասասելասոսն զասն զիսոյ ։ Դարձեալ՝ հեղձասուցանէ զբասս փրկակոսոս՝ որպէս առ ։ Ղուկ Ը. 7. Ընդ քասասելն եղեալ փշոյն հեղձասուցին զնա ։ Դարձեալ՝ պասորեն . ասասէ . Մասս. Գ. 12. Տէր կոչէ զմեծասիչն

պասս-

պատրանք · զի զայր ինչ խոստա-
նայ , ոչ կատարէ · Դարձեալ
զրկէ ՚ի քէն որպէս ասէ · Մատ.
ճ. 24· Ո՛չեր կարէ երկուց Տե՛
ւոյն ծառայել · Եհ · Ովսէ ·
եւ. 6· Ի հաւս , և ՚ի յանդիման
խրճուանց խնդրեսցին զ Տե՛ , և ոչ
գտցեն · Դարձեալ՝ բառնայ զսէրն
այլ · զի ասէ · Յօհաննէս ա · Յօհ-
ե. 16· Եթէ ոք սիրէ զաշխարհս
ոչ է ՚ի նմա սէր հօր · Դարձեալ՝
կարձէ զկեանս · որպէս ասէ ·
Ղուկ. ԺԲ. 15· ոչ ինչ ՚ի մեծ-
ըիչ ընչից ուրուք իցին կեանք
նորա · Դարձեալ՝ ունիլ օգուտն
՚ի ժառանգ մահուս · զի ասի Ա՛ռակ.
Ժ. 2· Ընդունիլ օգնականն գանձք անո-
րէնութեան · այլ արդարութիւն փր-
կէ ՚ի մահուանէ · Դարձեալ՝ հե-
ռացուցանել յոյժ · զի որպէս հեռի
են երկինքն յերկրէ · այսպէս սէր
երկրայնոցն՝ յերկնայնոց · Դար-
ձեալ · ոչ ածեցուցանել զվարձն ·
զի այնպէս արժէ երկու լսելոյն
այլոյ գնողն , որքան կէս ընչիցն
զարձուսի · Դարձեալ· առնել յաջո-
ւսկող · զի ասէ Մարգ. ժԲ. 21·
Որս առիւծու ցիս յանապատի ·
այսպէս ազքատք՝ արօտք ազա-
ռանց · Դարձեալ՝ հատուցանել զբար-
կուիցն այլ ՚ի վերոյ մարդոյն · այլ
առ Լուսաւ. Ե. 17· Վա՛ նոցա որ
ագահութեամբ նո՛ր բարկացուցեմ , և
հարի զնա · Դարձեալ՝ ինքեան
զինուցանել · որպէս ասէ Ովսէ. Ժ.
1· Ո՛չ գիտացին առնել զուղիս՝
ասէ Տե՛ , որք գանձին զանձ-
րաւութիւն , և զանիրաւութիւնն ·
Դարձեալ · ոչ ապրումն կարօտակա-
որպէս յայտ է ՚ի ազատանէն , որ
ոչ ապրումն զաղատս · Դարձեալ·
քաւանիւն զաղքատս · զի ասէ Ա՛մ-
բակ · Ժ. 24· Որպէս գայրկեմ և
հպատակին խռնարհութեամբ , այսպէս
ազատանն՝ ազքատս · Դարձեալ·
գայրն ՚ի յանդանակ մահուան · որպէս
ասէ Ա՛մբակ-խոս. 1· Ո՛վ մահ , որ
պիտի գառնէ ՚ի գոյս իւր ·
Դարձեալ· ոչ ՚ի միտս ածէ էնչարս
տիսն վհա՛ր · զի ասէ Ովսէ. Ժ. 3·
Եւս իբրև զդահիճակ երկրին՝ բառ-
նայի զնոսա ՚ի վերոյ ուսոց իմոց ·
և ոչ գիտացին , եթէ ես բժշկեմ
զնոսա · Դարձեալ· հատիլ ուղղ ի-
զի ասէ Ովսէ. Ժ. 12· Կապիլ
անօրէնութեանն ընդ երկրին · Դար-
ձեալ· ընդունայն աշխատութիւն ասէ
Ա՛ռաքել. 16· Ոչ զրպարտել զայլ
քսան՝ զի ածեցուցանիցէ զվար-
ձատուիցն , այլ եւ նա գոհասի-
րագունին քան զինքն · Դարձեալ·
՚ի նոյն կէտն իջուցանել ՚ի գ ժողո-
որպէս ասէ Յօբ. խս. 7· Հասա-
ատեալ է մեծութիւնք · Եւս զկնի ասէ·
՚ի միտ կէտն իջուցանեն ՚ի գ ժողով ·
Դարձեալ· ե կերակուր, և ըմպել
զի առատացի · զի ասի · Յովհ. գ.
14· Հոգ կերպիցես · Եւս Յօբ. խս. 13·
Կամիցի զգիտեն , և ոչ զարմացայ·
Ա՛ր ասէ գրիգոր · ոչ մեծ ինչ
հատարի կամել զմեծատուն , և
զաղքատիւրեսս · Դարձեալ · առնել
զմարգն անարգ · զի ասէ Երեմի.
ե. 10· Արծաթ խոտան կոչեցէք
զնա · Դարձեալ՝ առնել գինարդն
ապատաղ · զի ասէ Երեմի. ե. 27·
Մեծացան , հարբին առատացան, և ան-
ցին զբանսն չարութեամբ իմով չարացար ·
Դարձեալ՝ առնել անիծեալ-որպէս
ասէ · Ա՛ռակաց. Ժա. 26· Որ ձգէ
զգործեան , հրապարականէ ՚ի կիր ·
և Տե՛ն ասէ Ղուկ. ԺԴ. 24· Վայ ձեզ
մեծատանց · Դարձեալ · առնել
կատարիչս · զի ասէ ապաշն գոլ
կատարիչս Երեմեայ. ե. 31· Դար-
ձեալ· առնել աւետ · զի ասէ Ի՛ե-
զովզն. ե. 13· Որ սիրէ զմեծութի.
ոչ ընկալցի զգիտուզ ՚ի նմանէ ·
Դարձեալ՝ առնել չքաւոր· որպէս
ասէ · Սաղմ. ՀԷ. 11· Ա՛ն ածեցան
աղքատացան՝ և քաղցեան · ուր ասէ
Ջերեմիայեան · ապաշն այնպէս կարօ-
տանայ այնմ՝ որ ունի , ոյր այնմ՝
որ ոչ ունի · Դարձեալ· ի ծառա-
ծեցուցանել · զի ասէ Յակոբ. ե. 11·
Ծագիցուս արև հանդերձ խոր-
շակաւ · և ցամաքեցոյց զխոտն · և
ի օճի ասիցացաւ ծաղիկ նոր · Նոյնպէս
և մեծատունն հանդերձ շահիւք
իւ-

խրատով եւ արշաւանօքն։ Դարձեալ առնէ անձանօթ այլ։ որպէս յայտ է Ղուկիայէ ։ Աւր ոչ յիշէք զանառն անձանօթ իւրեան։ այլ զառնուն աղքատին զարդարս յիշատակէք։

Ա՛յլ խնդրէր, եթէ վասն էր ագահն ասի անձանօթ, և առնէ այլ։ Ասեմք, եթէ վասն չարիդ պատճառ։

Վասն՝ զի ագահութիւնն փախուցանէ զողորմութիւնն, զոր կարի լիւն սիրէ աստ։ քան այնմ որ ասէ Ովսէ։ ՚ի։ Ողորմութիւնն կամիմ, և ոչ զոհ։

Էրկիւղէդ, զի յոյժ անասրտէ զայն։ վասն զի առաւել առնէ ի սիրոյ գնեալսն քան վասն այլ։ և խոտէ, և երկնասպանդ լինի յառնուն այլ վասն սիրոյ դանիլն։ և երգնու առաւ։

Էրկիւղէդ, զի զանարգագոյն առնիցէ անձագութեանն՝ ի նա խոտանիցես այլ՝ որպէս ասէ Ովսէ։ Ի։ Ըստ բազմութեան պատուոյ նոցա յաճախեցաւ զանգանս։ քան բարութիւն երկրին կանդնեցին խրտնանց արձանս։

Զարհուրէդ, զի առաւել առնէ դանին զպատուհասդ առնել այլ։ որ պէս յայտ է Էրեմիայէ։ ՚ե։ Ասէ։ երեսայոյզ առհասարակ, և խոտեղոյզ ընդ նոսա։ և ձեռն ահաւոր ՚ի վերայ առաւել խորտակիցէ զնոսա։ և խղճիցէ զառանձինսն։

Գ Լ Ը։

Յաղագս գառնութեան, և անողորմութեան ագահութիւնն։

Ա՛յլ առանձինս գնահատու գնահատի կեղծաւորէ, և մի առնիցէ քան զոր հատոյց։ Ղեւտացւոյն ասէ։ ՚ի։ Ըստ գնահատի, ծառայ ՚ի յոյժ գնահատութիւնէ։ պատուականութիւնէ։ գառնութիւնէ։ անողորմութիւնէ։ բռնութիւնէ։ և խոտութիւնէ պատճառ՝ որ է ընդդէմ ողորմածութիւնէ։ Որոյ բանական գնահատիչն յայտ է այսպէս։ զի ագահութիւնն է առնելոյդ աւելորդ քան զարժանն իսկ առ է երկանիլ։ այսինքն, կամ ՚ի պահելն, և քան այսմ ծնանիցէ խռովարարութիւնէ ընդդէմ ողորմածութիւնէ։ Էրա կամ ՚ի ծառայելն, և այս ևս երկնանիցէ։ Ծառ քան յծառայութիւնէ, և քան այսմ է անհնազանդութիւնէ վասն հպարտն։ երկրորդ՝ քան ներդործութիւնէ։ այս ինքն, ՚ի առանձինն գառարին։ և այս երկու կերպիւ։ կամ բռնութիւնէ, և քան այսմ ծնանիցէ բռնութիւնէ։ կամ ներգործութիւնէ։ որ ինչ ի նիւթ պատիժ քանիս։ ասէ պատուիրեալ երգնումն, ասէ առնիցէ ինոսա ինչ։ իսկ ինչ լինիցի ներգործով ՚ի գործն, կոչի խարէութիւնէ։ և ինչ ՚ի յանձն, կոչի անձնասպանութիւնէ։ որպէս յառաջագոյն զՏէրն։ Իսկ այլ յայտ երեսն ՚ի վերայ այսոցիկ և զայլ դառնութեան, այսինքն, զվայրագութիւնէ։ զանիրաւ յարձակողութիւնէ։ զանիրաւ պատհանջելոյն։ զիրաւնէ վասն առանձնոյ պատուհասի։ զանողութիւնէ։ զկեղծաւորութիւնէ։ զագահութիւնէ Ջաւազողոյ, և նիւթ ղեկտիչոյն։ զխրճանոտկնութիւնէ։ զառնելն ժառանգորդս նիւթոյ ցեղոյ պղծութեան։ զկորբահանութիւնէ։ զխարհիմանալն, և զնշանս նոցին։ Ջանորթեան պատուհասիդ։ զանողորմութիւնէ և զոգատութիւնէ պիտութեանց։ և զոգատութիւնէ պիտութեանց։

Գ Լ Թ։

Յաղագս վայրենոյ։

Ա՛յդ յիւրս ասելոյն զդատաստանն ընծայէ անասնոյդ ծոցն ասելն ՚ի զդատաստանն ՚ի Տէր։ Զարմէ։ Ե։ Իբրև անասնոյն ՚ի կերտէդ, զդատաստանն ընծայէ Տեառն։ զի ոչ ասէ զանասնոյն։ Զարմէ։ Ե։ Իբրև անասնոյն ՚ի կերտէդ։ զդատաստանն ընծայէ Տեառն։ զի ոչ ասէ զանասնոյն։

ըորդ ։ զգաստ-ոյ վարիչ-ուղղոց ։ Հինգերորդ ։ զայնցանէ ։ որք հանապազորդեալ զնորդն առ դրէն հաստատեալ ։

Ման առաջնոյն ասելի է ։ թէ վարիչ է փոխառաքութեան արծաթոյ՝ վասն գործելոյ շահիւ ։ Եւ խնդրեալ լինի փոխառաքու թեան ցորենոյ ։ գինւոյ ։ ձիթոյ ։ և այլոց առնելեաց ։ Կամ այս պէս ։ վարիչ է առնուլ տնտեսի զան զոր ետ՝ ի փոխ ։ Կամ այս պէս ։ վարիչ է պահանջել շահ վա փոխառաքութեանէ ։ Եւ արդ՝ է ասա ելոց տնտեսական ։ քանզի է ընդ դէմ բնական արդարութեանէ ։ վասն Հատելն առնէ զիւն առնձին ։ և կիրառել առանձին ։ Ա րդ յոր ժամ ասացէ ոք՝ ի փոխ զարծաթ այսու գործոյ ։ զի հատուսցի նման արծաթին առնուդ ։ և վասն կիրառելոյն այլինչ առնելի ։ վասնառնալ լինի առանձին՝ իրն ։ և առանձին կիրառելն իրին ։ Ազա ուրեմն է ասելն տնտեսական ։ Դարձեալ՝ վարիչ առաքութեանէ միւս նոյն իրն վաճառել կրկին անգամ ։ և վաճառել առնէ իրն իւր ։ քանզի ի փոխ տալ զարծաթին՝ է առարտ ցուցանել զիւն իւր ։ արդ՝ առնուլ լինի վասն ի կիրառելոյն զփոխ առեալ արծաթին ։ վաճառել նման զկիրառելոյ նորին իրին ։ Ընդունելի է խնդրել լինի վասն ցորենոյ ։ գինւոյ ։ և այլոց առնելեաց իրաց ։ որոց ի կիրառութեանէ ազատութեան նոցին ։ Ա րդ ոչ այնպէս ի յայնոսիկ իրս ։ ի յորս փոխառաքութեանէ ոչ փոխին եւ կրկնութիւնն, և որոց ի կիրառելոյն ոչ է ազատութեան իրացն ։ ժրպիտն է առնել, ձի, և այլք առնելիքն ։ վասն որոց ի կիրառելոյն արժան է առնուլ լինել ։

Ման երկրորդին ասելի է ։ թէ ձեռքս այս է գործելի՝ բազում կիրառիւթ ։

Ընտ՝ զի Տանդրապէս ձեռնադիր չէ ։ այսինքն ։ վասն անհնազանդութեանէ ։ անողորմածութեանէ ։ և նախատասելոց ։ Վասն անհնազանդութեանէ ։ զի հրամանիւ աՀ ։ Եբէց ։ Եր ։ ։ ։ Եթէ արծաթի փոխատուիցես ժողովրդեան հինոյ աղքատի՝ որ բնակիլ առքեզ ։ մի՛ Հեպեցցես զնա՝ որպէս պահանջող ։ և մի՛ առիցես ընդ նմանէ ։ Եե ։ ։ Օրինաց ։ Եր ։ ։ Մի՛ տացես եղբօր քումմէ արծաթի վաշխիս ։ և մի՛ զկերակրութիւնէ շահիս ։ և մի՛ զիւրաքանչիւրէ իրէ ։ և եղբօր քումմէ տացես որ ինչ ի պէտս իցէ՝ առանց տոկոսաց ։ զի օրհնեսցէ զքեզ Տէր ։ Եե ։ Սաղմ ։ ։ ։ Խնդրի ։ ոչ՛ր ։ ոչ կոյ ։ ի խորտակեալ քումմէ ։ Պատասխա նէ ։ որ զարծաթի իւր ՚ի վարձու ոչ տուեալ ։ Խոտան է զինեւորեալ եկեղեցւոյ ։ ի յորում ոչ կամի ձեռ բնակիլ վաշխառուին ։ ի յորմէնակ որով Տէր ն կործանեաց զսենեքսն լուսեփորիցն ։ և եհան ՚ի տանջրէն ։ խոկ լեառն սր՝ է երկինն ։ Ազատութիւն վաշխառուք ոչ բնակին յեկեղեցին զինեւորելոյ ։ և ոչ հատանին յեկեղեցին յաղեթողոյ ։ Եե ։ Ելզեկիէլ ։ ժ ։ ։ Եթէ զարծաթի իւր ոչ ետու վաշխու ։ և աւելի ոչ էառ ։ արդարդ է կենդով կենդիդ ։ Եե ։ Ղուկ ։ ։ ։ Տուք փոխ՝ առատ ակն ոչ ունելք առնուլ ։ Ուր առ մեհենին ։ այսինքն աւելի քան զոր առնելոցիք ։

Երկրորդ ։ վասն անողորմածութեանէ ։ զի ողորմածութիւնն հաճոյ է ասէ՝ որպէս ասէ Առակ ։ ։ Ընդունել ողորմութիւնէ ։ և կիրառութեան՝ հաճոյ է առաջի այ քան զղոհս ։ խոկ վաշխառուն է անողորմ ։ զի առնէ զընդդէմն ։ Եւ վասն նախատասելոց ։ քանզի Տանդր նախատինս գնէ հարն՝ որ խոտէ զորդի նորա կողոպտել ։ և չարչարել ։ զոր առնէ վաշխառուն ։

Երկրորդ ։ զի առնէ զգաստ անօրէնութեանէ ։ ի յընկերն ։ զի ասէ Առակ ։ եթէ վաշխառուն ։ ի յաւաջին երեսն երկեր ազատուել զընկերն ։ ի մեծապոյն վտանգէ ։ այլ խնդալոյս տատանէ զնա ։ ի մեծապոյն վտանգս ։ քանզի լուծանէ ։ ի մեղ

կա-

նախագահն է , քան զայն որ ի ազգին
միւս . և սոյն է գազանագոյն գործա-
ւորութիւն մեղուաց քան զամենայն
որ ի բնութեան է . քանզի ոչ ինչ ի ձեռ-
նարկութեանց իւրեանց ունին ծոյլ ։
Եւ ի բաղում իրս վաստակաւոր
գոյն է քան զամենայն . զի ոչ ինչ ի
զուտ հոգի իրոց անաղարտից
Ասէ ի բանաւոր իրս վաստակաւոր
յոյժ տեսանի , ասէ . գործ արուեստից
ի տաճարին , և ոչ ի գործ ամենայն
մարդկան հոգի իրոց անաղարտից
Եւ ի բաղում իրս վաստակաւոր
գոյն է քան զամենայն որ ի բնութեան է
Դարձեալ . կամի՝ զի անձկութեամբ
ծնանիցին նոքա որպէս կինդ ամե-
նայնիցին , կամի՝ զի գրասէր ծնանիցի
զի զայլ գրաւ . և ցուրտանան ի ցուր-
տանան զայլ ցուրտս . որ է ընդ
դէմ բնութիւն . և կամի՝ զի գործեսցէ
զնոսա արծաւիծ յորժամ ոչ է ար-
կեալ ի գործ ։ Դարձեալ . կամի՝
առ աղքատին զայն՝ որ արդիւնս է
նորա ։ Էս իմ է նոր , յայտ է՝ զի
իմ կորնչիցի արծաւիծն այն փոխա-
ռեալն կորնչի . և է պարտական
հասուցանելոյ ։ Էս գիտելի է , զի
անօրինութիւնն վաշխառուին կիր-
պիս բնիկ գերազանցեալ քան զայլ
անօրինութիւնս , և չարաչարեալ .
քանզի՝ ի յայլ անօրինութենէ դա-
դարին յաշխարս ուրեմն՝ վասն ար-
ատոյ սէր , և արգոյն , որպէս
են պատերազմունք , որոնցմէ ի-
և այլք ։ Իսկ վաշխն սէր երկրէ
գազարի . վասն որոյ է մեծ նախա-
սիրեալ սէր , և արգոյ ։ Դարձեալ .
է վասնի արուագոյն քան զիգիւղայս .
քանզի հրէայն ոտ՝ ի փոխ հրէին
առնուն առնուագոյ ։ Դարձեալ .
որպէս է վաշխառուին , երեխ կիր-
պիս բնիկ ունել զիմաստս , և լայնա-
քաղ գիտութիւն . քանզի գրասէր նոքա
կլինեն գրասէր այլոց . և ցուրտանան
զցուրտանան ։ Դարձեալ . վաշխա-
ռուն է իրրեւ գառնասիրտ . քանզի
յոյժ առ Տէրն արուեստագոյ գիտու-
թիւն է , ասէ . գործ արուեստից
ի տաճարին , ասէ . գործ արուեստից
գոյն է հոգի իրոց անաղարտից
Եւս ի բաղում իրս վաստակաւոր
գոյն է քան զամենայն որ ի բնութեան է

կատոյ , և արդարեւ ոչ ի քան-
գոյ կապարն . և ընդ մեղուին ոտ
նուա գիտելի իմաստ , որպէս
գիտեմ զիս ոչ ինչ ի մեղուաց
ոչ ինչ ի մեղուաց զիս ոչ ինչ
ի մեղուաց զիս ոչ ինչ ի մեղուաց
ասեցուք մի խոնարհ առնուլ զնոսա
զանազանեցին . և առնել զնոս խոնարհ .
Դարձեալ . վաշխն զնոսա ի ծոյլ
ածէ ի պատրաստ . և ընդ մեղուին
վաշխն զնոսա ի ծոյլ ածէ ի պատրաստ
Դարձեալ . վաշխառու

քեզ կերպարանեալ գիտութիւն ։ Եւ զառաջս առնես անկրեան վախճանութիւն, քան ասացեալքն, և զոգ քոյնդի զոգն 'ի ծածուկ' և 'ի գիշեր րի կողոպտել, այլ վախճառաւն յայտնի ։ Դարձեալ ։ Խորտանեալ, և խարօք զի ասց փոխ գիտաւթիւն գրկելոյ զբնկերն 'ի ծառանութիւն իւրմէ ։ վասն զի նախ' ասց փոխ զարծաւթ' փոխառակ առաջեաժոց նոյ ։ և յետոյ զնոյ քոյ տանել առևտուրն հնանէ զնա 'ի ծառանութիւն իւրմէ ։ Դարձեալ ։ իբր մարդասպան ։ զի բառնայ 'ի յոյ քառասց զկնանա նորա ։ զի ասէ Սիրաք. Լիգ։ ։ Հայ չքաւորացն է կեանք նոյ ։ և որ զրկէ զնա է այլ սրելան ։ Եւ ոչ միայն սպանանէ զայ քառն ։ այլև զվարձս իւր ։ զի անուցանէ զնառ 'ի յանրիշն շահիցն ։ և առնէ պարտականն յանխնդրելոյն մահուն ։ Դարձեալ ։ կերպարանէ ինչ վաճառատուրդն քառն զ յուգառ ։ քանզի նա դղջալով զարձոյց անդրէն զարծաւթն ։ իսկ քառ ոչ կամի զղջանալ ։ և ոչ անդրէն զարձուցանել ։ ոչ 'ի կենդանութեն ։ և ոչ 'ի յանուր մահուն ։ Դարձեալ ։ է չարագոյն քառ զդժոխն ։ քանզի նա յանուր չարչարառաց Տն անդրէն զարձոյց զինն զինան ոյր ոչ էին իւր ։ այլ առ' թէպէտ քառաւմ անգամ լսիցէ զչարչարառաց Տն, ոչ կամի անգրէն հաստատանել զառարինն ։ Դարձեալ ։ նման է առուծանող ։ որոյ գործ է միշտ մեղանչել անգադար։ և որպէս առուծոյ ոչ ննջէ, այսպէս և ոչ վախճի ։ Ասաց ասէ Յօր. Լ ։ ։ Որք առնեն զիս ։ ոչ ննջեն ։ Քանզի միշտ' արծաւթ վաճառատուին կրծէ' և ապառէ զոգ լոցն ։ Դարձեալ ։ նման է քառի ։ որ զոյլ արծնաւ' կամ զվնասուա հանուածն ու գիտէ ։ քայց միայն զ յայտնապէս մեղանչելն ։ և կորառանէ զինքն իւր ։ և զոյլսցն ։ այսպէս և վաճառատուն' զանգ քն առնէ իւր արծնաւ ։ և վաճառատուհանուածն է ։ Դարձեալ' նման է օձի, որ հաղով կերակրի ։ և քնէ ծաղկիլ այգեաց եղանէ անտի ։ այսպէս և վաճառատուն եղանէ յեկեղեցւոյ' յորժամ լսէ զառնաշահու բանն այլ ։ և այն' զի ինչ ասացեալ ։ պատրաստ մնանել 'ի նեղբառ զի ասէ Սիրաք. Իգ։ ։ Իբրև զպատառաւ հատ զինու իմ ։ Դարձեալ. նման է ոսոխ ցաւոյն ։ որ ոչ զադարի մինչև ապականեսցէ զբոլոր մարմինն ։ նոյնպէս և վաճառն ապառէ զնա զոր փոխառուն ինարարէ ասէ Սաղմ. ։ ։ Քննեսցէ փոխառուն զնա իմն ։ և ոչ միայն փոխ ապրն նորա ապականէ ։ այլև ոգին մեռանէին ։ քանզի ընկերացեալ լինի վասն երանելոյն Փաւլ քանի ։ ինչ յորժամ մեռաւ ։ ամբաստանն եղև զնանէ ասասնոյ ։ ինչ զողացուս ինչ է ասէ ։ 'ի վաճառատուէ միոյ ։ և յորժամ ասէր նա' ոչ գիտեմ զայն ասէր գնան ։ կարէիր գիտել զայն ։ որպէս ապրեալ Տն յայտնի զնա ։ զի ուղեսցէ զ յանդգնութեն ։ ասկայն առասնոյ այնպէս յոյժ գնանի եհար զնա ։ մինչ զի յնմ ժառանգեսցէ իւր յայտնապէս երևեցաւ նշանն ։ Վայ այսպիսի զգուշացոյն խրատ քանէ ոչ ։ որ կամի հաճոյանալ այ ոչ առնուլ յայնպիսեաց զղջացմունն ։ զի գիտէ ինչ կեաց յայտառաւելոյ ասնանկոյ ։ զի մի առասցի նման ։ ինչ ասնանկիր զգուշ ։ ընդունելոյ ընդ նառա ։

Վասն երկրորդին ասելն է ։ ինչ վաճառատուէ ։ նա ասնանկ Սինան է յայտնի ։ և միւռն պատրաստակեալ Յայտնին է ։ յորժամ ասէ զարծաւթ առնէ ինչ կամ կշռով այնու գաշակէ ։ զի առնու ցաւ ասնկի քան զգլուխն ։ Իսկ պատրաստակեալն ինչ քառաւմ կերպին ։

Ընդունին է ։ յորժամ ասնկի ոչ գրաւականն զայնի ։ զանգառասն ։ զղջալ ։ զառն ։ և զայլ այնպիսիս, յորոց հանարնացն զայառ ։ և գնառ ։ և ոչ հանարնացն զայն 'ի գլուխն ։

Երկրորդ ։ յորժամ ասնկի զղջացեալ հանդերձ գրաւականաւ ։ և 'ի կնի-

առնուցու զայնս ։ զորովք ասէ Աստուած ։ ՚ի վերայ գրեալսն ձորձոյ ընկերիցիցն ։

Երեմիա ։ յորժամ ուրեմն ոք գրեալսն զգրեսս , և ասացէ ցաս ուսուել առաւել քան զլսելն , զի յետոյ սակաւիկ զգալիք ցաւս ոչ նոցա ուսել ։ Եաւե՛ ասէ տէր՝ և ոչ ուրեմն ասիցեն ։ զի ես ասացի ցաս առաւել ։

Երկարդ, զի ժառանգութիւն նոցին ոչ անցանէ մինչև յերկարդ ազգս։ ուստի ասէ։ Արիաբ։ Ելս. 9։ Որ չինէ զսուտ ծառիւք առատաց, որպէս եթէ արժանաւորէ զբարիսն ի ձեռըայնէ, որ փութով կործանի։ այսպէս չարաչար առատութիւնքն մեծութիւնքն փութով հասին։ քանզի բազում անգամ առանեալք զերկիր վաշխառուաց՝ ազքատս, և ի շնչառականս։

Չորրորդ, զի անիծածի չիոյ։ բան այնմ որ ասի։ 2. Օրինաց։ Ելս. 24. Անիծեալ՝ որ հարցէ զընկեր իւր ներգործութիւն։ Դարձեալ՝ անիծածի որպէս զանապատղ երկիրն, որ զբազում բնչ առնու, և զտակաս տայ անդրէն։ Դարձեալ՝ է ձերմակ այր։ որ վասն իւրոյ ծայրագոյնի բարեպաշտութեան հաղորդէ ամենեցուն զբարիս իւրեանց այնմ որ ասի։ Հռաւանգիկ. Ելս. 36. Յորմէ ամ։ որով ամ։ Ամ վաշխառուն ոչ կամի ոսկիք հաղորդել զինքն ձրի։ վասն որոյ ինձ է օրհնեալ։ Նա է անիծեցեալ։

Հինգերորդ, զի առաքին յաւիտենական հրով։ որպէս ասէ։ Եզեկիէլ։ Իբ. 12. Առիր զվաշխս և զտոկոսիս։ և զընկերէր զընկերս քոյ։ Էս զինեն ասէ։ բորբորբեցից զձեզ հրով սրտմտութեան իմով։ Էս գարձեալ ասէ։ Իբ. 13. Բռատեսք ձեռին իմոյ հարից զձեզ։ Վասն զի բռատեսք հարկանէ ամ զվաշխառուն, և ոչ ապրի։ զի նա փութ կիսոյ ունէր զձեռսն ընդդէմ ազքատաց։

Վասն հինգերորդին գիտելի է, [illegible] զմարդն ի հատանուամն անդրէն հատուցանելոյ։

Առաջինն է, եթէ ի միոյ ածէ զչիմնարարութիւն իւր։ զի եթէ կամի տալ ի վաշխու, տայցէ ոչ, յորմէ առնու հարիւրապատիկն զնեանս յաւիտենականս, եթէ ինքն ի զբաղս զաղքատսինն։

Երկրորդ, եթէ խորհեցայր զի ինքն առնուն ի վաշխու, քան տայ։ քանզի առնու զնա, զոր հատուցանելոյ է բազում տոկոսաւք առանձանց։ յորոյ ազանելոյն՝ նմին անդրէն հատուցանիցէ։ որպէս ասէ։ Առաքել։ ի վաշխից, և յանօրէնութենէ փրկեցէ զանձինս նոցա, այնինքն, ի բազմապատիկ պատժոց, և ի մեղաց։ Էս դժոխային պատիժն կոչի վաշխ, զի յոյժ բազմանայ քան զմեղքն, որ է իրրև գետ։

Երրորդ, զի ի միս ածիցէ, եթէ որ առէ, կամ ընկէ զմեհաբերն ինչ, ոչ կարէ զերծանիլ մինչև փախուցէ զտուրքս։ Նոյնպէս և վաշխառուն՝ եթէ ոչ անդրէն հատուցանիցէ։ վասն այսորիկ ասէ Յոբ։ 15. Չմեծութիւն, զոր հոսուն փախուցէ։

Չորրորդ, եթէ զորքան, և զոր պիտիս հատուցանել նմա ամ, եթէ ինքն անդրէն հատուցանիցէ։ Քանզի նախ՝ հատուցանի նմա ամ՝ զոր կորոյս։ զի ասէ Օգոստինոս. յոյժ փարթամ է քրիստոնէական կրօնքս. զի առանձինն զատացոյն ամենայն արդ՝ վասն զերկնից ի յաղքատութիւն անդրէն հատուցանելոյն, յորժամ ուզի գնամ։

Երկրորդ, հատուցանի նմա զքայութիւնն երկնից։ այդ՝ վասն զերկնից չքաւորել, որ գնէ զայնպիսի թագաւորութիւն։ Երրորդ, առցին նմա հոգևոր եղբարքն, զորս կորուսանելոյէր մեղօք վաշխառուին։ զի ասէ Աբրաա. ժդ. 12. Ձինչ հաղորդութիւն արդեօք ընդդէմ։ Շուն է վաշխառուն՝ որքան է ի մեղս։ վասն որոյ և կորոյս զեղբայրութիւն, և զընկերակցութիւնն ամ արդեօք։ արդ՝ ո՞վ ոք ի ձեռն ասկա արժանի ոչ համարէր զնոյն բանական եղբայրն իւր։

Չորրորդ, անդրէն հատուցանի նմա բաժինն ամէն բարեաց հոգևորաց, զոր կորոյս։ վասն որոյ ասէ։ Սաղմ. ձ. 43. Հաղորդ եմ ես ամ երկիւղածաց քոց։ Հինգերորդ, ամ քարոզութիւք, զոր կո-

բոյս մեղաց. այսինքն, զաղօթս, զպահս, և զողորմութիւն. զիմբ ընկալաւքիւ, և զայլս այսպիսիս և առեալ զայնոցիկ բարութիւնց, զորս ա բարեաւթիւնք յաւաջ քան զմեզ ելին. և ած զայնս, զորս կալով ի մեզ: Վէճերորդ, հաստատի ինքն ինքեան, որ էր ըմբռնեցեալ ի մահաբերս իշխանութենէ:

Հինգերորդ, եթէ ի միտ ածցէ արդէն իսկ կատարեալ ի պատուոյ իւր զերկան իշխ առ ի ընկերմէ զնա՝ եթէ ոչ անդրէն հաստատ նիցէ:

Վեցերորդ, եթէ խորհեսցի՝ եթէ զինքն և զարժանին ամ կորուսանէ՝ եթէ ոչ անդրէն հաստատ նիցէ. ասէ Մրմրաք. ժ. ւ3. Յորժամ մեռանիմ մարդ, առնէ ինքեան ժառանգորդ զդազանս, զօձս, և զորդուս: Ընդ զինք՝ են գազանք, որք անողորմ կրանեն զիմարս. իսկ օձն, և որդունքն կերբիցեն զնմանսինն:

Եօթներորդ, զի արժանի վայ խոսի՝ զոր ետուս որդւոյն, եղիցի նորա պատճառ մահաբեր յանէ ականեան. քանզի եթէ ինքն ոչ անդրէն հաստատ նիցէ, նաև ոչ որդիք նմ. վասն որոյ և կորնչին:

Ութներորդ, եթէ ի միտ ածցէ. եթէ որդիքն նորա յետ մահաբեր նորին՝ ոչ ինչ ցանկալիս լինելոց են նմա՝ առնելով զողորմութիւն յանառն նորա. և զայս կարէ առնել՝

նոյն ինքն. զի և ինքն ոչ ինչ կամ առնիցէ ցանկալի եղև Ծնողացն իւրոց:

* * *

Գլ. Ժ.

Յաղագս Յարիչտակութեան.

Ասէ տէրտէր. զի՞ որ յարիչտակիցս. մի՞ եթէ և դու ոչ յարիչտակիցես. Էսայի. Լէ. ւ0 Ասէ տէրտէր. զի՞ որ ինչ բարեբաստութիւն քան զպարզամիտն, զի որպէս ինքն ոչ ուսեալ ճշտիւ, նոյնպէս ոչ զանգիտէ ճշտիւ յուսալ, այսպէս և ոչ ճատաբաղդութիւն քան զանգիտեալ յարիչտակողն, զի որ ասէ ներգործ առնել, հարկ է՝ զի և յաջողեցուցանէ կրեացէ զնոյն. վասն այսորիկ ասէ. վա՛յ որ յարիչտակէս, մի՞ եթէ և դու ոչ յարիչտակիցես. Ընդ յարիչտակութիւնն է բռնաւորս առաւելն իրաց աստուածային է ասա՝ դարձիլ՝ բազում կերպիւ.

Ա. ասէ՝ զի է ընդդէմ ամ օրինաց, և ուղղութեանց. քանզի ասէ բնական օրէնքն, մի արատացես այլոց զոր չկամիս լինել քեզ. ասէ ասէ Տօբիթ. ւ. Ընդրինչ յայլմէ լինել քեզ ոչ կամիս, զդոյչ լեր, մի երբէք արատացես առաքս: Դարձեալ յօրէնսն մեծաւ՝ ոչ միայն յարիչտակութիւնն, այլև ցանկութիւնն իրաց աստուածին՝ քեզ արգելեալ. որպէս յայտ է. Ելից. Ի. ւ7. Ոչ ասէ. մի ցանկասցես ընկերոջ ընկերոյ քո զոչ. խակ՝ ի նորա օրէնս ոչ միայն դրատնեցէ ոչ յարիչտակել, և ցանկալ, այլև զիւրն ի թողուլ խրատէ: Դարձեալ՝ ըստ մարդկային օրինաց՝ զարհամարհող գողք, և աւազակք, և յարիչտակողք՝ անգամս լինին, տանջին, և սպանանին: Ոմոյ պատճառն է. զի մեղքս այս ապականէ՝ ի մարդ զնա հիմնաձա արգասութիւնք, և բարութիւնք. զի առ անձնէքս. ոչ ուրեք հիմն արգասութիւնք է ոչ ոչ՝ մեք ջնջեալ՝ և սպան ապաստարանել ի յօգուտ հաստատակաց:

Երկրորդ . զի է առնել այլ . որ պէս ասէ , Հաւատով . կա. ՚ի Տէր՝ սիրեմ զարդարութիւն . և առնեմ զարդարակութիւն : Եբ . Մխիթայ . Ք. ։ Վայ որք խորհին , և գործեն զչարիս . զի ընդդէմ այլ է ձեռք նոցա . ցանկացան անդոյ , և յարմարակեցին :

Երրորդ , զի է առնել հրեշտակս . վասն զի նոքա են ամրօզք խաղաղութիւն , և ուղղութիւն . իսկ յարմարակողն ամբոխէ զնա զաղութիւն , և զուղղութիւն :

Չորրորդ , զի է առնել սրբոցն , այնքան , մինչ զի և զարմարհա առնէ նոցա առնել . որպէս յայտ է ՚ի ողոմ . Ք. ։ Որ ասէ զաղ ձեալ՝ տեսի միանգամայն՝ զայմ զրպարտութիւն որ լինիւր ընդ արեզդակամբ . և ահա արուսեակ զրպարտեցելոցն . և ոչըք էր , որ միմիթարէր զնոսա , և ՚ի ձեռն զրպարտուցաց բառնութիւն : Եւ գովեցին առհասարակ զմեռեալս քան զկենդանիս : Դարձեալ . յորժամ արուսեակ նախան զառաւն մեծ ծագման . որ յարմարակեալէր զրոյց աղքատին . բարկացաւ դահլիճ , և ասէ . կենդանի է Տէր , զի որդի մահու է այլն , որ սպառ զայն :

Հինգերորդ , զի է ներհակ լինքեան . որպէս ասէ . Տօբիթայ . Ք. ։ Որ գործէ զանօրէնութիւն , է թշնամի անձին իւրոյ : Եւ . Սաղմոս . Ժ. 6. Որ սիրէ զմեզս , ատէ զանձն իւր :

Վեցերորդ , զի է ընդդէմ կենդրին . որպէս ասէ . Յոբ . ԻԼ. 6. Զանդս որ ոչ է իւրեանց հնձեն . և զայգի այնորիկ , զոր բառնութիւն նեղչեցին , կիճեն . մերկս Թողուն զմարդիկ՝ բառնալով զհան դերձն :

Եօթներորդ , գարշելի է վասն հաճեմատելոյն գարշելի իրաց . քանզի հաճեմատել ապականողի . որպէս ասէ . Սիրաք . Լե. 26. Որ բառնայ զհայր քրոջանց՝ իրբ թէ որ ապականիցէ զընկերս իւր : Քանզի բառնալ զկեռանս , և նէ բառնելն զմահ անդրադարձականք են : Ասաւ և նմանին անողորմ հրաժարողացն հաւատացելոց , որք քերթելին , Ջախջախելին , և ապա նանելին զնոսա . ուստի ասէ .

Մխիթա . Ք. 2. Ասելք զբարին , և սիրելք զչարն . բառնութիւք բառնայք զմարմնս նոցա , և զմիս նոցա ՚ի յոսկերաց : Լե . Լաայ . Ք. 14. Յամենակութիւն մնանելին ՚ի տունս ձեր . զուք զի զրկեր զժողովուրդս իմ . և զերեսս տնանկաց լի առնէք ամօթով : Դարձեալ՝ հասեալ տեսի զաղանաց . և վատճարս դոյն քան զդազանս . քանզի մի բառնալոր յարմարակող կրանէ զերկիր մի . ուստի ոչ դիրդ հասեալ տեսէ զյարմարակողան պէս պէս զանաց : Ա յսմենքն առնեմք . զի որպէս առնեմք ապրիլ բոլորակի ծիրս , զի մի կենդանիքն իշխեսցեն եղանել զմեռուս . այսպէս յարմարակողքն ապրիլ իւրեանց , այսինքն , չար արբանեակքն զարմարիկեն զմարդիկ՝ մինչև կենդրեսցեն զնոսա . ուստի ասէ .

Առակ . Ք. 15. Առիւծ դոզող . և արջ քաղցեալ՝ իշխան անզուամ ՚ի վերայ աղքատ ժողովրդեան : Ա յսպիսիքս օրինակեցան ձիոքն , և դաղանօքն , որք Տեսլեան . 17. Որ առեսի ձիս . և դէմս նոցա իբրև դէմս առիւծուց . և իշխանութիւն նոցա ՚ի բերանս , և յաջիս նոցին : Սոքա են բառնալոր իշխանքն . որոց իշխանութիւնն է ՚ի բերանս իւրեանց՝ անողորմ հրամայելոյն . և յաջիս նոցա . այսինքն , ՚ի յանօրէնն ապաստարան : Ասաւ դարձեալ ՚ի նոյնն ասէ . ունէին ազգիս նման կարձ : Դարձեալ . ասէ իշխեսցես , Թէ առիւծն ննջէ աղօք բացօք . քանզի յորժամ ննջէ բառնալոյն՝ ապաստարքն նորա հակին ՚ի առնել զայրիս : Դարձեալ . որպէս յորժամ առիւծն անուցանէ զկորիւնս իւր , լինի առատ զիշերիւն , այսպէս և բառնալորն յորժամ ունի զառատս ,

և

և զդատերս ։ Ոսոմ ասէ ։ Նահում ։ Բ։ 12։ Ադեամն որսացան բաւականն կորնչանց իւրոց ։ և եկեղ զմորթս իւրա որսալ ։ և զբնակութեանն իւր յարշուակութեան ։ Դարձեալ՝ նմանին յարշուակաղքն՝ գայլոց ։ ոսոմ ասէ ։ Սոփոնիա ։ Գ։ 3։ Դատաւորք նորա իրրև զգայլս էրեկոյի ։ որք ոչ թողուն մինչ յայգ ։ Քանզի բնաւորքն միայն հոգան վասն երեկոյի ասոյ կենդանոցս ։ և ոչինչ խորհին վասն հանդերձեալ վաղորդայնին ։ Դարձեալ՝ որպէս գայլն ոտն զիւղ, զի ծանրացեալ՝ յուժգնակի կալցի հարկանել զորսն զգեանն ։ այսպէս բռնաւորքն ծանրանան ագահութեամբ ։ որով անկանին զայլս ։ Ա՛ղ Երեմիա ։ Ե։ 6։ Ասէ ։ գայլ ընդերեկոյ սատակեաց զնոսա ։ այսինքն, սատանայ՝ ի ժամու մահուան ։ Դարձեալ՝ որպէս գայլն խածանէ զոսս իւր ։ զի բարկացեալ՝ դժնդակագոյնս յարձակեսցի՝ ի վերայ որոյն ։ այսպէս մեծատունքն խնդրեն զպատճառս իբր թէ արարեալ ընդդէմ ինքեանց, զի առանձինն կողոպտեսցին զաղքատսն ։ Դարձեալ ։ նմանի աղաւնեաւ ։ որ խորամանկութեամբ, և դարանակալութեամբ խոցէ զայլ կին դանիս ։ քանզի կերպարանէ զինքն իբր թէ մեռեալի ։ և յորժամ իջանեն հաւքն իբր՝ ի վերայ դիոյդ յարուցեալ ըմբռնէ զնոսա ։ նոյնպէս բռնաւորքն, և առաքակք պատրեն խորամանկութեամբ գիշատեն զանմեղս ։ Դարձեալ ։ նմանի ցնոյ ։ որ յառաջին ամին որ ասոյ զիծուցանէ ։ և ապայ զմիւսն իսկ յետոյ զձմեռնայն ։ այսպէս և բռնաւորքն՝ սինչ են զօրաւորք, որսան զանմեղսն ։ և յորժամ տկարանան, յայնժամ զաղքատսս և զանաւաղսն ։ Որպէս ասէ ։ Երեմիա ։ Ք։ 14։ Ի մեւս քոյ գոսա արիւն անձանց անմեղաց ։ այսինքն՝ մեռ քոյ բռնաւորացդ է իշխանութիւն, և փորձառութիւնն՝ որով պատրեն մեռլով յերկիւղս, իջանեն ի դժոխս ներքոյ ։ Դարձեալ ։ նմանին պատառոտ մեռնող, որք ուզեն զմարգիլս, և զկերպացեալ կուռս ։ զորոց ասէ մխիթարեան, մեռ ոչ կարեն լինել ընկերակիցք այլոց ։ այսպէս և յարշուակաղքն միշտ գիշատեն զանմեղս ։ Դարձեալ ։ նմանին օձին, որ կոչի բնաս ։ զորմէ ասէ իզիսորոս, մեռ ընթանայ զկնոտ անգէտացն, և հասեալ ի տուին նոցա՝ ծծէ զկաթն, և ապականէ զնոսա ։ Ա՛յսպէս և յարշուակաղքն ոչ միայն կողոպտեն զինչս մարդկան, այլև ասանձկ, և ապականէ ։ Դարձեալ ։ նմանին օձին, որ կոչի նետ օձ ։ որ մեռլի ի ծառս, և կլանէ զձնձղուկս ։ Դարձեալ ։ նմանի մրջիւն առեալ ։ զորմէ ասէ իզիսորոս, մեռ ի փորրիկ կենդանին, և մշտամի մրջնանոց ։ քանզի կլանէ զնոսա ։ բայց յետոյ ընկողմնեալ ի յարկ դիմ ոտին՝ իջանէ ցին, և ուտէ զնա ։ Ա՛յսպէս մեծատունքն նեղեն զաշխատաւոր աղքատս ։ և յորժամ տեսանին, մեռ հանդիպի ցին, բռնաւորք իջնեալ կլանեն զնոսա ։ և քան զայս ևս առեալ մրջնանոց, և մրջիւնք առեալ ։ Դարձեալ ։ նմանին ագռնի ։ որ ծծէ զարեան արիւն ուրուք, և լինի պատճառ առողջութեան ։ բայց յետոյ գնէլով զնա ի յատ, կամ ի յաձիւն դառնասէս ։ մահ քաղցրութեամբ ծծեալոյ ։ Դարձեալ ։ նմանին հաւորսաց, որք պատրաստեն զծղոտակս մեռնոցդ, որպէս ասէ Երեմիա ։ Ե։ 26։ Գտան ի մէջ ժողովրդեան իմոյ ամբարիշտք որպէս զնաւորսս դնելով դիմարսն և զծղոտակս՝ առ ի ըմբռնել զմարդիկ։ և որպէս ախտանաւէտ լի մեռնով այսպէս և տունքն նոցա լի են նենգութեամբ ։ Դարձեալ ։ նմանին դատաւորին բարկութեանն աստ, որով առ ժամանակ մի ուանձկ զիւրեան ։ զորոյ ասէ Եսայի։ Ե։ 5։ Ա՛խ ասորեստանեայցդ, գաւազան բարկութեան իմոյ ։ Դարձեալ՝ են սպանողք որ-

որդւոյն ՚ի , քան այնմ որ ասէ Եսայի. ՟ա. 15. Յորժամ համբառնայցէք զձեռս ձեր , դարձուցից զերեսս իմ ՚ի ձէնջ. զի ձեռք ձեր լիք են արեամբ ։ Դարձեալ. ոչ ոք են ներբողք , որ էր զօրաւոր որոտող առաջի ՚ի . այսինքն , նեղիչք մարդկան ներհակ ՚ի ։ Դարձեալ. են փարաւոնք , որ նեղեաց զժողովուրդն ՚ի . այլ յետոյ ընկղմիլոցն ՚ի խորս զժոխոց ։ Դարձեալ. նմանին աղուխաւոյն սամիսաձն , որք ունելով զհուր ՚ի յաչս իւրեանց՝ հրդեհեցին զոմն ։ Դարձեալ՝ նմանին սատանայի, որ կամեցաւ յափշտակել զաւարձուն ՚ի , ասելով . եղէց նման բարձրելոյն . և դեռևս ջանայ յափշտակել զաւարտն մեր ։

Ութերորդ , գաւշելի է յափշտակութենէն՝ վասն բազմապատիկ պատժոց նորին . քանզի չորիւք յայտնի , թէ խստագոյնս պատժելոց է ած զյափշտակօղս ։

Առաջինն է , զի ած ներգործէ գասուկ զայնոսիկ՝ որք զ յաւուկ ինչս իւրեանց ոչ բաշխեն աղքատաց . որպէս յայտ է ՚ի խորհրդաձայ մեծատանէն . զի ասէ մեկնիչն վասն նր . ոչ յանդիմանի մեծատունն՝ որպէս թէ յափշտակեալ իցէ զուրուք, այլ՝ զի զինքն ոչ եհաս այլոց ։ Նաև յայնմանէ , որ ասէ . քաղցեալ , և ոչ եւուք ինձ ուտել ։ Երկրորդ՝ որքան առաւել խստագոյն պատժեսցէ զնոսա՝ որք յափշտակեն զայլոցն ։

Երկրորդ , զի որբք , և այրիք անիծանեն զայնպիսիսն . և Սիրաք. լե. 17. ասէ . Ո՛չ անուես առնէ ած զաղաչանս որբոյն, և այրւոյն. մի՛թէ արուեստս այրւոյն ոչ ինչ անեն ՚ի ծնօտս . և աղաղակ նորա ընդդէմ զրկողաց նորին ։ Եւ զինի ասէ . ՚ի ծնօտից եւանեն մինչև յերկինս ։ Եւ Օգեստինոս ՚ի վերայ բանին , ունկնդիր բանից բերանոյ խմոյ , ասէ . զօրագոյնք են աղաչանք աղքատաց ընդդէմ յափշտակչաց իւրեանց՝ քան թէ արքունն՝ որք աղօթեն վասն նոցա ։

Երրորդ , քանզի երկնաւոր զատաւորն այնքան սիրէ զաղքատսն, մինչ զի ինքեան հատարի՝ զոր ինչ ոք առնէ նմ՝ ըստ այնմ որ ասէ , զոր ինչ արարիք միոմ ՚ի փոքրկանցս այսցանէ , ինձ արարիք ։ Քանզի վասն սիրոյ նոցա մատնեցաւ իսկ . ըստ այնմ որ ասէ . Սաղմ. ՃԼ. 6. Վասն սատակեցելոցն աղքատաց՝ և հեծութիւն ունայ կաց , այժմ յարեայց . ասէ Տր ։

Չորրորդ , զի աղքատքն , յորոց կողոպտեցան , երկիցին դատաւորէ նոցա . որպէս ասէ . Ցօբ. ԼԱ. 6. Չդատապարտեաց իւր ետ աղքատաց ։ Եւ Խմաստութեան . Ե. 1. Յայնժամ կայցին արդարքն բազում համարձակութիւ հանդէպ նեղչաց իւրեանց ։

Ը՛րդ՝ առաջին պատիժն յափշտակողաց ՚ի կեանս այս լինիցի աղքատութիւն . զի ասէ . Առակ. Ճա. 24. Են՝ որք բաշխեն զիւրեանսն , և փարթամագոյնք են . և են՝ որք յափշտակեն զայլոցն , և միշտ կարօտանան ։ Իսկ կարօտութիւն այսր են . Ե. պատճառք ։

Որոց առաջինն է , զի յափշտակօղն խոտելով զած , որ է ամենատէրն կամ լինել ՚ի պիտոյից աղքատաց . որպէս ասէ . Երեմ. ՟ք. 13. Թողին զիս աղբիւր ջրոյ կենդանւոյ , և փորեցին իւրեանց գուբս ծակաւս , որ ոչ կարիցեն ունել ջուր ։ Երկրորդ , զի որով մեղանչեաց , նոյնիմբ և տանջիցի. որպէս ասէ . Ամբակում. ՟ք. 8. Զի դու կողոպտեցեր զազգս բազումս , և զքեզ կողոպտեսցեն ամենայն մնացորդք ժողովրդոց ։

Երրորդն , առնեն ծախս մեծամեծս . որպէս ասէ սաղմոսն. խորք կոչեն զխորս ։ Ա յսինքն , խորք յափշտակութեանցն զխորս ծախիցն ։

Չորրորդ , զի ոչ տայ ած այնոցիկ՝ որք յափշտակեն ՚ի նմանէ , այսինքն , զինչս աղքատաց . ուստի աւելի կորուսանեն քան զոր յափշտակեն։

Հին-

Հինգերորդ, զի հանէ զինչս ի տեղւոջէ իւրմէ, և դնէ յօտար տեղիս. քանզի իւրաքանչիւր իւր հանդիպի՝ և պահեալ լինի յայնմ տեղւոջ, յորում եդ զնա ած. և արտաքոյ այնմ ոչ հանդիպի, և ոչ պահեալ լինի. արդ՝ յաւուրն տեղի ընկից ես նա՝ որ արդարացաւ առնս առաջս. այլ զի յաւիտենական կեանն հանէ զնա անտի, և կամի ինքն առանձնալ, և զի ոչ ես յաւուրն տեղի նորա, վասն այսորիկ և կորնչանէ։

Երկրորդ պատիճ յաւիտենականացն է անկութեան. քանզի բազում անգամ այնպիսիքն ոչ ունին զիա՛ռանդ. զի ասէ. Սիրաք. խ. 13. Թռուցիկ յաւիտենականացդ մի՛ բաղմացուցանեն զառեղծուածս իրեանց. քանզի յաւիտենականն զստացուածս այլոց, վասն այսորիկ և ինքեանք զրկեցին ի ժառանգորդաց իւրեանց։

Երրորդն է վաղամահ լինիլ. որպէս ասէ. Առակ. ծգ. 24. Ընդ առեալ, և նենգաւորիք մի՛ հասանել զառատս իւրեանց։

Չորրորդ, արագ սպանանին, և հոգիքն ընդառնացին ի դիւահարս. և մարմինն կատուածոյ Թագաւորին. որպէս ասէ Երեմ. իբ. 13. Վայ որ զինչ զտուն իւր, և ոչ արդարութիւք։ Եւ զկնի ասէ. զԹագաւորն իշոյ ընդ երկուսցն ներհակեալ ընկենուցի արտաքոյ երուսաղէմի։ Եւ Սիրաք. ժե. 14. ասէ. Մեղաւորն ոչ ինամէ նուագս յաւիտենականութիւն։ Եւ դարձեալ գոր ասէ. որ յայտնապէս յաւիտենական, աներևութաբար յաւիտենական կեացն ընդ ելանելն սատի կենացդ։

Հինգերորդն, և վեցերորդն, որդիքն նոր լինելոցին մուրացիկ. և արագ անկցին. զի ասէ Յոբ. ին. Այս է մասն մարդոյ ամբարշտի, և ժառանգութիւնն բռնաւորացն. որ դիք նոցա՝ ի սպանումն հոլիցին. և թռուցիկ նոցա մուրացիկ չքնաղցին։

Եւթն՝ ի հանդերձելումն պատճառ յաւիտենականացդ լինելոյ յաւիտենականութեանն, որք կտակեցին ի պատուական նշդ. և այնպէս ցուցցին զնոսա ամ երկիր. և ապա կախեցին. որպէս ասի. Ողբոց. ա. Անօրինութիւք իմ պատեցան զինեա, և տկարացաւ զօրութիւն իմ. և եսու դիս Տ՚ի ձեռն, յորմէ ոչ կարէի ցեմ յառնել։ Եւ Ամովս. ը. Երդուաւ Տ՚ի սրա իւր. զի ահա աւուրք եկեսցեն ի վերայ ձեր. և բարձրացուսցեն զձեզ ի՛ձողիս. և զհետայորդս ձեր սրիկցեն ի սանձ ջեռուցեալս։ Եւ յաւիտենականութեանն լինիլն նշդ իբրև զերկնեան իշոյ կապեալ ընդ պարանոցս քարշելով զնա՛ ի վայր կոյս. որպէս ասէ. Առակ. է. Յաւիտենականութեանն ամբարշտացդ քարշեսցէ զնոսա։

Գ Լ. ԺԱ.

Յաղագս անխրատ պահանջմանն։

Զի՛ զրբ խուխէք. և մի՛ զրբ զբարարուխիք. Ղուկաս. է. 14. Ըստ դրի՛ գորի, ծայրագոյն բարին իշխանացդ է նախատածս առնել զարդարութիւն. և տալ իւրաքանչիւրում զիրաւունս իւր, և ոչ առնել հնազանդեցեալոց քան կարողութիւն իւրում, այլ քան ուղղութիւն։ Վասն այսորիկ ասէ. մի՛ զրբ խուխէք. և մի՛ զրբ զրպարտիցէք։ Քանզի պարտ է զպահել զկարողութիւնն ընդ բանականութիւնն. և զոչինչ առնել յաւելուած քան զդարձուն մտաց ի յամբարմանէ առ հանդարտութիւն իւր. քանզի ի ժամու քարկութիւն իւրում հատարիւ զբրինչ առնէ ընդ դեմ իրառանց։ Արդ՝ ձ. են, որք պարտին զերծանել զիչխանս ի մեղաց անխրատ պահանջմանն. այսինքն, մեծութիւն, անարդութիւն, և ձկաս այսր մեղաց։ Իսկ մեծութիւն անարդութեանն առաջ երևեն այնոսիկ, զի է յաւիտենականութիւն, զորմէ վերագոյդ ասացաք։ Դարձեալ. ունին սա յինքեան զբազմատարիկ անհատա-

տարմութիւն . քանզի եթէ թագաւորդ ոմն յանձնէր զորդի իւր մինչ ի յաւն ոք , ընդ նմին և զաւագանածս բաղումս . և նա կողոպտէր զորդի թագաւորին , լինէր անհաւատարիմ , և նենգաւոր . այլ ոմ յանձն նեսցի զժողովուրդ իւր ի չիւանալոյ աչխարհին , սահմանելով նոցա թագաւոր արդարս և առաւասպէս ։ Ապաւ անհաւատարիմ են , և նենգաւորք , որք ոչ բաւականան այնու , այլ կողոպտեն զժողովուրդն այլ զյանձնեալն հաւատարմութեանն ։ Դարձեալ . զայն հաւատարմութիւն պարտի Տ՚ն հնազանդելոց , զոր հնազանդեալն Տ՚ն . նա՝ ի պահելն զնա այն . և ան՝ ի նա ոսկելն Տ՚ն . այլ եթէ հնազանդեալն ըմբռնէր՝ ապականէր , և կողոպտէր զՏ՚ն , մատնիչ՝ նենգաւոր՝ և անհաւատարիմ կոչիւր . նմանապէս և Տ՚ն եթէ առանց յանցանելոյ ծառային արասցէ նմա այն պիսի ինչ ։ Եւ թէ ոք ասիցէ . զի է ի նենգելոյ իշխանութիւն մեզ , զո՞ այնորիկ զգրիչ կամիմ կարեմ առնել ։ Ասելի է , թէ առաւանայ կան է սրբութիւս այս . քանզի առաւանայ է այնպիսի Տ՚ր , որ զհնազանդեալս իւր փոխանակ հաւատոյ մանն տանջէ . և որքան մեռրմանդոյն ծառային նմա , այնքան բազմադոյն չարիս ածէ ի վերայ նոյ ։ Դարձեալ . ոչըք որ առողջ ունի զնիւս , լինի երկբայս , թէ չարաչդոյն է լինելն թշնամի քաղաքացեայ իւրոց՝ քան օտարացեալ . և ասելն սիրելեաց՝ քան առնելեայ . այլ արդ՝ հնազանդեալքն են խոնարհ սիրելիք իշխանաց . որպէս ասէ փիլիպոսիոյն ։ Վասն այսորիկ մեծ անհաւատարմութիւն է ձեռնել նոցա ։ Դարձեալ՝ առոյգ է . զի իշխողն պարտ էր ունել զհաւատարմութիւն ընդ հնազանդելոյն իւրոյ իբրև ընդ քրիստոնեայ եղբօր , նաև նոյն քան զնեռատանայն նորա հաւատարմանալ՝ հնազանդիլ . և հնազանդեալն ոչ արձակէ զՏ՚ն յաչնպիսի հաւատարմութենէ , թէ պէս խոստանայ նմա զպատուհասութիւն . ապատութեան ձեղանէ նաև ձեզոք անհաւատարմութիւն . միթէ նոյն ծանուցէ նմա՝ թէ ոչ կարեմ պահել զհաւատարմութիւն որ ընդ քեզ , և ոչ ունել զքեզ իբրև զհնազանդեալ , այլ իբրև զթշնամի ։ Դարձեալ՝ անիրաւ պահանջողն ձեղանէ ձեզոք ապականութիւն . քանզի ան պատուհասդ դնա՝ կոծռացանելով վերակացուս արդեան . և նա անպատուէ զան ի հնազանդեալս իւր . որպէս որք առեալ ք զերեզդն ի ձեռանէ Տ՚ն , և նովիմբ հարկանէին զգլուխ նր ։ Երեզդանքն նշանակի երկրաւոր իշխանութիւնն , զոր առնուն յայ իշխանէ , և նովիմբ հարկանեն զՏ՚ն ի յաղքատս ։ Եւս է ի նախատինս հրեշտակաց . որոց յանձն նեալն մարդիկ ։ Դարձեալ . է անարգ իմն . քանզի եթէ երանելոյն է տալն քան առնուլն , այս է յոյժ անարգ իմն առնուլն ի յոր ղորմելի անձանց . քանզի կացուցանէ զինքն աստուածդոյն քան զայն , յորմէ առնու ։

Երրորդ պարտի արդելուլ զնշխանան ի յանիրաւս պահանջմանց բաղմապատկի վնասն , որ պատահի յայնմանէ ։

Որոց առաջինն է նոհանգութիւն ժամանակաւոր բարեաց . քանզի այսպիսիքս միշտ լինին աղքատք . քան այնմ որ ասէ . Ղուկ. ժբ. 12. Եթէ օտարին չեղէք հաւատարիմք , զձերն ո՞ տացէ ձեզ ։

Երկրորդն է , զի հնազանդեալքն փախչին յայնպիսւոյն . և այսպէս՝ քան զորդ իրաւանցն այ , որ կամէր առնուլ առաւել քան զոր պարտ էր , կարօտասցի և յանձնէ՝ զոր պարտ էր ունել . որպէս բօբոամ , որ կամեցաւ ծանրացուցանել զլուծ որդւոցն իսրայէլ , կորոյս զտիրութիւն տասն ցեղիցն ։

Երրորդն է կորուստ արքայութեան երկնից . քանզի որպէս հաւատարիմ ծառային ասէ . վասն հաւատ-

ԳԼ. ԺԲ.

Յաղագս խաբէութեանց վաճառականաց։

Խաբէութիւն զխաբէութեան ընդդէմ անձանց իրեանց։ Առակ. ա. ։ ։ Ըստ մեծի մտի, վաճառականութիւն քոյ խնդրէ անարգանս է բազմաց. և հարկաւոր մարդկային քանզի այնպէս կարգեաց ամենայն, զի ոչնոք զանաւասն բանականացն ամենայնիւ ապրանքիւրով. զի յորժամ գանազան հարկաւորօք օգնեսցին միմեանց, նաև սիրեսցին զիրերաց։ և ունիցին վարձատրական նիւթս իւրեանց օգնականութեանն։ Այլ ընդ այնմ չարութեան ագահութեանն ստակասիրութիւն վաճառականացն պատրաստ նոքա. և որ ինչ էր տուիմ վարձատրութիւն, զարձաւ ի նիւթ մեղաց։ Եւ այս է, զոր ասէ. նիւթեն զխաբէութիւն ընդդէմ անձանց իրեանց։ Քանզի բազում վաճառականք ոչ ասասցեն չար են քան զյարիշտակողն, և զվաշխատուսն. ուստի կատարի, ինոսա, որ ինչ ընթերցեալ լինիցի, Տես Ժգ. ։ ։ Ասի. ոչնոք կարասցէ գնել, և վաճառել, եթէ ոչ ունիցի զինիք գազանին։ Արդ, գազանն է աստուածն. և զինիք, և զարուեստն, և աստուածին, և խաբէութիւնն. քանզի նա է առաջին աստուած, և հայր աստուածն. ուստի այժմ ասեն վաճառականք յայտնապէս, թէ աստուած այսմ գնանէ ոչ կարեմք գնել, և վաճառել։ Սակայն ասի. Ինոյնն Ժգ. ։ Ով որ երկրպագեսցէ գազանին, և զարուեստին նմին, և կամ դիպիր նշանին նորա, էսաւ, թէ ձեռն իւր, կամ ի վերայ աչաց ձեռնին իւրոյ, այնպիսին արբցէ, ի գինւոյ բարկութեանն այ։

Ո՞ գիտէ զի Ես. չարիք յառնէ ի քաղաքի, զի վաճառն Թ անկատարին է, զի վաճառն Թ անկատարին է, զի վաճառն Թ անկատարին է

որքան կարն է . և գնան ասկահա-
գին՝ որքան կարնն . որ է մեծ ան-
իրաւութիւն . և ընդդէմ հրաման-
նաց բնական օրինաց , որ ասէ . մի՛
արասցես այլում՝ զորինչ քեզ ոչ
կամիս լինիլ ։ Դարձեալ . է ընդ-
դէմ սիրոյն այլ , և ընկերին . վասն
որոյ է իբրև զհատապարիչս . քան-
զի ոչ ունի զդիտաւորութիւն առ
ինձ , և առեղբայրական սէրն .
ուստի զոպաստաւորութիւնն՝ զոր պար-
տի այլ՝ առնել փարթամութեանդ ,
այսինքն , զդիւութիւն , և գոյա-
կառանս . վասն այսորիկ ասէ Յա-
կեբեանն . այր վաճառական ոչ
կարէ հաճոյանալ այլ , այսինքն ,
դժուարաւ ։ Նմին իբր ոչինչ քրիս-
տոնեայ պարտի լինիլ խարդախող
վաճառական . և թէ լինիցի , ար-
տաքսեացի՛ ի յեկեղեցւոյն . ըստ
Սաղմ. ։ ։ Որ ասէ . վասն զի ոչ
ծանեաց զվաճառականութիւն , մտից
՛ի զօրութիւնս Տ̄ն ։

Երկրորդն է , զի առաւտանայ ՛ի
նոսա առաւօտ , և առերկնում-
թիւն . զի ասէ Օգոստինոս . որ
ագահ է ՛ի առանալ , վասն կրելոյն
զպակասութիւն հայհոյէ . և վ՚ն գնոց
իրին ասէ , և երդնու սուտ ։

Երրորդ , առաւտանայ ՛ի նոսա
գողութիւն ՛ի կշիռս , ՛ի կշռորդս ,
և ՛ի չափս . քանզի լինի ՛ի նոսա
երկբկին խաբէութիւն ։

Առաջինն է , զի ունին կրկին
կշռորդն , և չափ . այսինքն , մեծ ,
և փոքր . մեծաւն գնեն . և փոք-
րաւն վաճառեն ։

Երկրորդն է , զի թէ և ունին
արդար կշռորդս , և չափս , բայց
խաբէութիւք չափեն . որպէս գինե-
վաճառք , որք լնուն զչափն փրփր-
ով . և կոտաճավաճառականքն՝ որք
քարշեն զկանդուն յետս կոյս ։

Երրորդն է յորժամ ծանրացու-
ցանեն զկշռեալ իրն . որպէս որք
թանան զբուրդն . զապրշումն .
զբամպակն . և զոյնպիսիսն ։

Այլ երկու են , որք պարտին
զմարդն արդելուլ յայսպիսի
խաբէութենէս . այսինքն , մեծութենն
մեղաց , և չնաւառն ։ Արդ՝ մե-
ծութենն մեղաց ցուցանել երկուիւք ։

Նախ՝ զի մեղքն այն է զարշե-
լի առաջի այ . զի ասէ . Առակ-
ած. ։ Կշիռ նենգութեամբ գարշե-
լի է առաջի այ . և կշռորդ ու-
ղիղ կամք նորա ։ Ո՛չ զի բարբանջելով
իւր՝ որ անհաճոյ է այ՝ կորնչիմք
գարշութեամբ . այլ՝ որ ամենևին է
անհաճոյ ։

Երկրորդ , զի չափով . և կշռով
անհաւասարքն՝ և անուղիղքն հա-
ւասարին՝ և ուղղին . վասն որոյ են
իբր զդործ ուղղութեամբ , և արդա-
րութեամբ . ուստի անիրաւութիւքն
որք յայսպիսիսս , յոյժ անհաճոյ են
այ ։

Երրորդ , զի թիւրութենն չա-
փոց , և կշռոց՝ է ՛ի նախատինս այ .
որպէս այմ անիրաւութիւ՝ որ լինի
՛ի գանաւաճ , է ՛ի նախատինս իշ-
խանին . և արդարութենն ՛ի գո-
վեստ անուանի նմ . վասն որոյ ըզ-
գուշացուցանէ Ղևտաց. ՃԹ. ։ ։
Աստղով . եթ Տ̄ , մի՛ առնիցէք
զանիրաւութիւն ՛ի դատաստանի ՛ի
չափս , ՛ի կշիռս , և ՛ի ջոյգս. ջոյգ
արդար , և կշիռ արդար . և չափ
արդար . և կատին արդար լինիցի
ձեզ . եթ Տ̄ ։ ուր ասէ Ջերեմիա-
նոս . խոսեալով ընդ կշռորդս , և զչափուց՝
կրկին անդամ կոչէ զինքն Տ̄ , զի
երինչիցին առնել զիտաբէութիւն ,
յորժամ դիտիցեն ունել զայնպիսի
Տ̄ յորմէ ոչ թագչի խարդախու-
թիւն լինել ։ Իսկ ինքեան , որ լինի
յայսց մեղաց , է կրկին . այսինքն ,
հոգևոր , և մարմնաւոր ։

Վասն մարմնաւորին ասէ . ։
Օրինաց. ԺԵ. ։ ։ Մի՛ լինիցի յա-
մանեն քումմէ կշռորդս զանազան ,
մեծ , կամ փոքր . և մի լինիցի ՛ի
տան քումմէ չափ մեծ , կամ փոքր .
զի բազմօրեայ լինիցիս ՛ի վերայ
երկրին , զոր Տ̄ աստ քո տացէ
քեզ ։ Յորմէ յայտ է , զի որ զներ-
հանէ արասցէ , կարճօրեայ լինի-
ցի ։ և Միքիա. Զ. ։ ։ Միթէ ար-
դարացուցից զկշիռս անիրաւս , և
զկշռորդս նենգաւորս ։ Եւ զինի
յաւէ-

յաւելու պատուիրին . անբմանելոցն , և մի՛ հնձեսցես . կիթեսցես զձէթ , և մի՛ ծծցես խաղող . և մի՛ արբցես գինի ։

Խակ հոգևոր Քաւան է զրկիլ ՚ի ընտրեացն այդ . որպէս յայտ է Մի՛քիայ։ ։ Ուր ասէ . տակաւին հուր է ՚ի տունս ամբարշտին , գանձք անօրէնութեան . և չարի փորձք լի բարկութեամբ ։ Իբր թէ ասիցէ . որքան անօրէնութիւնն է առ նոսա , ոչ մոռանայ անդ ընտրեացն այդ ։

Հրամայէ չարն է ՚ի վաճառականութիւնն՝ վաճառելն պայմանաւ . որ է տեսակ վաճառութեան ։

Ինգերորդն է զայլ ինչ ցուցանել , և զայլ ինչ վաճառել ։

Վեցերորդն է թագուցանել զառաքինութիւնն ։

Օթներորդն է ընտրել զաղջմոդջ տեղիս , զի վաճառելի իւրն երևեսցի աղնիւ , և ունել այլ գոյն . որով ցուցանեն զինքեանս որպիսիք խաւարին . վասն որոյ յիրաւի առակի նոցա՝ հանիքք զոտս ՚ի խաւարին արտաքին ։ Ընդ՝ վասն այսոցիկ ամենեցուց՝ քրիստոնեայն , որ կամի հաճոյանալ այդ , խորհեսցի ՚ի վաճառականութենէ ։ քանզի ասէ գրիգոր զայսպիսեացս , են բազում զբաղմունք , որք հաճելի , կամ ոչ բնաւ լինին առանց մեղաց . վասն որոյ հարկ է՝ զի հոգին յետ որոյ դիմեսցէ առ ացն , ոչ ևս դարձցի յայնպիսի իրս ։ Եւ օգուտիւնոս ասէ . յաւուրս մեղք վաճառականացդ է ազահութիւն , և խաբէութիւն ։ Եւ ամբրոսիոս ՚ի վերայ բանին Երգեցողոց . գ. ։ Յարեայց՝ և շրջեցայց ընդ քաղաքն ՚ի փողոցս , և ՚ի հրապարակս՝ խնդրել . զոր սիրեաց անձն իմ . ասէ . ոչ խնդրեցաք զԱՒ՝ ուր ոչ է . քանզի ԿՒ խաղաղութիւն է . և ՚ի փողոցն՝ կռիւ . ԿՒ՝ արդարութիւն . և ՚ի փողոցն՝ անիրաւութիւն . ԿՒ՝ գործունեայ . ՚ի փողոցն՝ դատարկութիւն . ԿՒ՝ ակն . ՚ի փողոցն՝ չարախօսութիւն . ԿՒ՝ հաւատս . ՚ի փողոցն՝ խաբէութիւն , և ներհակաւոր ինչ ։ Ազատութեամբ մտախոհի՝ ազահութենէն . մեղմ ցանկութենէն . քանզի սիրէ դաւիթ հրաժարիլ ձանձրացեալ զվաճառականութենէ . զի վիճակն վասն գնոյ՝ ոչ է պարզամտութեամբ , այլ խորամանկութեամբ ։ Եւ ոսկերբերանն ասէ . մոխիր ՚ի վաճառականէ , զի մի՛ կրեսցես , կամ առցուցես զնաբէութիւն ։ Եւ դարձեալ ասէ . առաքինի գործութիւնն քրիստոնէին է օտարանալ ՚ի փողոցէ ։ Եւ դարձեալ ասէ . զոր օրինակ երթայ ոք ՚ի մէջ երկուց թշնամեաց՝ կամելով հաճոյանալ երկոցունց՝ ոչ կարէ լինիլ առանց չարախօսութեան . քանզի ՚ի հարկէ նա խօսի զլաւ զամենէ . և առ զնամանէ . և որ ՚ի մէջն , համաձայնի երկոցունցն . նոյնպէս որ ազահութեամբ գնէ՝ և վաճառէ , առանց սուտի՝ և սուրդութեամբ մնալ ոչ կարէ ։

Գ Լ. ԺԳ.

Յաղագս սուտի ։

Դի՛ սուտ ասէ Մի՛քիաս . է. ։ Ըստ օգոստինոսի , առաջի մարդկան՝ սիրուն դատի բանինն . և առաջի այդ՝ բանքն սրտիւն ։ Որով պատճառն է , զի մարդն սուտանէ զարատքինս . և ասէ նկատէ զսիրուն ։ Եւ փիլիսոփայն ասէ . բանքն են նշանակք կրից հոգւոյն . սակաւ սուտ բանն ցուցանէ սուտ վճարդն . վասն այսորիկ ասէ . մի՛ սուտ ասէ սուտ ։ Եւ զի սուտն է յաւուրս մոլութեն վաճառականաց , որպէս և խաբէութեին . զորմէ արդէն իսկ ցուցաւ . վասն այնորիկ յետ ասելոյն զխաբէութենէ նոցին , ասացուք և զսուտ ։ Յորմէ . ԺԲ. իր սակաւանալն է ։ Նախ՝ թէ զինչ իցէ սուտ ։ Երկրորդ , թէ ասէ սուտ է մեղք ։ Երրորդ՝ զա-

նա-

նազանութիւն առուն ։ Զործորդ՝ զդարչութիւն նորին ։

Ոսան առաջնոյն ասելի է, թէ քան օգուտինոսի՝ առութիւն է առու նշանակութեան ձայնի՝ զի առնուրութիւն պատրելոյ ։ Եւ ամբողջոսա ասկնանէ այսպէս. առութիւնն է պատուհանակուռն ձիմարառուքեան՝ բանիւ, կամ գործով. կամ պատուղական շարժմամբ ։ քանզի առուքիւն է ասել զինքն քրիստոնեայ՝ և ոչ առնել զգործ քրիստոնէի ։ Կամ առութիւ է կոչել զինքն եպիսկոպոս. քարոզող քահանայ, և ապաստաւոր եկեղեցւոյ, և առնել զընդդէմն կերպի իւրոյ ։

Ոսան երկրորդին ասելի է քան օգուտինոսի, թէ ամ առու է մեղք. և թէ համարեցայն ոք զառու լինել ոչ գոլ մեղք, դանձն իւր խաբէ ։ Ամենայն առու է անօրէնութիւն. այլ ամ անօրէնութիւ է մեղք. ապաւրեմն ամ առու է մեղք ։ Քանզի յամում առութիւ է վասնուն բանի, կամ նշանի. և բանն վասն այն առնեալ եղև մարդոյ, զի նշանակիցէ այլոմ՝ որ ինչ առ ինքեան է. և թէ այլ կերպիւ ապացէ, չարաչար ի կիրառնու զբանն. և ապականէ զձիմարառութիւնն ի յայն՝ առուր խօսի. վասն այսորիկ նա և այն առութիւ՝ որ յաղագս կատակի է, մեղք է քան ինքեան ։

Այլ ընդդէմ այսմ. աբրահամ ասաց, և եղոյց՝ որ ինչ ոչ էր. այսինքն զառուայ՝ քոյր ինքեան. և գոլատանեսին ասաց. Նառուրուք գոք այդր՝ հանդերձ իշովդ և ես, և պատանեակդ երթիցուք մինչև ցանդր. երկրիրպադցուք, և դարձցուք առ ձեզ ։ Եւ այն զի այլ ինչ ունէր ի մտի ։ Եւ յակոբ ասաց, և եղոյց զինքն՝ եառու։ Եւ յուդիթ երևի առեալ հողեփեռնեայ՝ բազում կերպիւ ։ Այլ արդ՝ ոչ երևի այնպիսեաց արբոց արանց կամիլ մեղանչել՝ ապաուրեալ ոչ ամ առու է մեղք ։ Դարձեալ յետս, եղոյց զինքն երկիր-

պագանել բահաղու ։ Եւ դաւիթ եղոյց զինքն մոլեգնեալ՝ առաջի անբուսոյ արքայի գեղիթայ ։ Եւ յետս դառնալոյ զինքն փախուստական ընդ պաշարելն ղդայի ։ Եւ Տէրն պատճառէր հեռագոյն եւս ուրեք երթալ ։ Դարձեալ՝ որպէս մաքսաւորքն՝ բազում անգամ ասէն զառու ընդ առարկելն իւրեանց. մի՛ թէ մեղանչեցին այսպիսիք ։

Ասելի է, թէ արբահամ ոչ առեաց՝ ասելովն զառուայ քոյր իւր. որպէս և ոչ յորժամ ասաց ցղովտ՝ այլ եղբարբ եմք. քանզի սովորութիւ է սբ գրոց զարեւնակիցս կոչել եղբարս ։ Նաև յորժամ ասաց. երկրիրպադցուք, և դարձցուք, ձիմարիտ էր. քանզի հաւատայր՝ թէ յարուցանելոյ էր զնա. զի խոստացեալէր նմա ամ ի զաւակէ նորին օրհնել ամ աղգաց։ Այլ և յակոբ ոչ առեայ, որպէս ասէ օգուտինոս. զի խօսէր խորհրդաբար՝ և օրինակաբար. և ոչ յատկապէս. ասելով ես եմ եառաւ ոչ քոս անձին, այլ քոս իրանց ։ Նաև յուդիթ ոչ առեայ, այլ մարդարէաբար նախադուշակեաց զլինելոցն ։ Իսկ կերպարանեալ ներդործութիւնքն յետոհայ. դաւիթ, և այլոց՝ ոչ են որպէս կերպարանեալ բանքն. քանզի ներդործութիւն ոչ է յատուկ նշան մտացն որպէս բանն. ուստի որ կերպարանէ զդործս, ոչ յատկապէս առնէ ընդդէմ մտացն. այլ և առնէ քոս մտացն. որ յիշեցուցանէ նմա առնել այնպէս ։ Եւ ոչ՝ արամաբանողքն ասեն. զի ոչ ասեն զայն հաստատելովյայլ իրք զձիմարութիւնն որոնելով ։

Դարձեալ խնդրի, թէ ամ առու է մեղք մահուանայ ։ Երևի՝ թէ այո. զի ասի. Սաղմ. ե. 7. Կորուսանիցես զամենեսեան՝ որք խօսին առու ։ Եւ յամառութեան. ամ. ։։. Ասի. բերան՝ որ ասէ, սպանանէ զհոգին ։ Եւ գրիգոր ասէ զմանկաբարձին եգիպտացոց՝ որք առեցին պատճառս գիտու-

դիմութեան , թէ վասն մեղաց առաքեցին՝ յանխոնարհական վարձն՝ զոր առնոյց էին , փոխանակ նոցա ՚ի ժառանգաւորեալսն դատաստանին. քանզի չինեաց նոցա զսուտ : այլ ոչ որք կորուսանէ զանխոնարհական դատաստանն՝ եթէ ոչ վասն մեղաց մերոց . ապաւորեցին և սուտն՝ որ պատճառաւ դիմութեանն՝ է մահուանսն ։

Առեալ է քան զամենայն , ոչ միայ սուտ է մահուանսն մեղք , այլ որ լինել է ընդդէմ ճշմարտութեանն այլ , որ ՚ի սէր դիցաս. և որ լինի ՚ի ծառայ ջնջումն . և այս պէ՛ս մեկնեն օգտասիրացս զգան սաղմոսին , որ ասէ . կորուսանիցես զամենեսեան՝ որք խօսին զսուտ : Իսկ սուտն՝ որ յաղագս կատակի՝ ոչ է վնասակար՝ զի ոչ պատրէ . որպէս և գիրն՝ սուտ որոյ և է ներելի , Ամանասպէս և յորժամ առնէմք ընկերին պատճառաւ օգտութեան՝ և բարեկամութեան : Այլ սուտն մանկաբարձաց էր ներելի . և կարէր արդեաւք ՚ի ընծրհացն ասլ , և ընդ Նմին ՚ի յաւիտենական կենացն ։

Վասն երկրորդին ասելի է , թէ կրկնակի զանազանի սուտն ըստ օգտասիրութեան ։

Կամ՝ եռակի բաժանեալմբ՝ այսպէս . է՝ սուտ՝ որ վնասակար . է՝ որ կատակական . և է՝ որ օգտակար : Արդ՝ վնասակարն է , որ վնասէ : Կատակականն է , որ հեշտացուցանէ : Եւ օգտակարն է , որ օգտէ ։

Երկրորդ , ուղիղակ տրտմամբ. քանզի ուղիղ են աղեղք սուտ Թեանց ։

Առաջինն է ընդդէմ քրիստոնէական կրօնից . յորժամ ասէ ինչ ներհակ սրբ գրոց . որպէս թէ ասել բազում անգամ . կամ զԱ՞ր ոչ Ծնեալ ՚ի կուսէն ։

Երկրորդն է , որ վնասէ ուրուք և ոչ ումեք օգտէ . որպէս է սուտն բամբասանացն . և սուտ վկայութիւն ՚ի վէճս քրիստոնէականս . քանզի ոչ է պարտ առնել անիրաւութիւն ընդդէմ ումեք ։

Երրորդն է , որ վնասէ ումեք , և օգտեսցէ այլում . որպէս է սուտ վկայութիւնն ՚ի վէճս քաղաքականս . քանզի ոչ ումեք պարտ է օգնել ՚ի վնաս այլում ։

Չորրորդն է , որ լինի միայն ցանկութիւն ասելոյ . և այս է ամենևին ընդդէմ բանականութեան , և մոլեկան . և յայտնիսն հեշտութիւս լինի ունայնութիւն ՚ի հոգին , որ խոտորէ ՚ի սուտ ։

Հինգերորդն է , որ լինի տունկ մամբ հաճոյանալոյ . որպէս է սուտն մարդկասէրացդ . քանզի ոչ միայն զսուտ , այլև զճշմարիտն ոչ պարտ է ասել վնասն մարդահաճութեան ։

Վեցերորդն է , յորժամ ասէ ոք վասն պահելոյ զարժանի ուրուք . որպէս թէ բռնաւորն կամիցի յափշտակել զինչս այլոց , և նա ասեացէ ոչ գիտել ։

Եօթներորդն է , յորժամ ասէ ոք առ կեանս ուրուք զի զիւրութիւն այլոց՝ ոչ է պարտ նախատեցեալ առնել քան զհանատարմութեն բանին ։

Ութերորդ , յորժամ ասէ ոք առ իսպառել զողջախոհութենէն ուրուք . քանզի ոչոք պարտի ասել կանել զողջախոհութեն մնացդ խրոց առաքանելով վասն ողջախոհութեն մարմնոյ այլոց ։

Այլ արդ՝ տրամասութեն այսորիկ բանականութենէն երևի ըստ այսմ կերպի . և քանզի սուտն կայանայ ՚ի բանս . կամ է ՚ի բանս ածայինս , և ըստ այսմ է առաջին աղդ սուտ Թեան . և կամ ՚ի բանս մարդկայինս , և այս զանազանի է. զի կամ է ՚ի վնաս , կամ ՚ի յօգուտ. կամ ոչ ՚ի վնաս , և ոչ ՚ի յօգուտ Թե . Թէ վնասէ , կամ այնպէս վնասէ՝ որ ոչ ումեք օգտէ. և ըստ այսմ է երկրորդն . և կամ վնասէ՝ և օգտէ . և ըստ այսմ է երրորդն : Իսկ Թէ ոչ վնասէ՝ և ոչ օգտէ , սակայն հեշտացուցանէ , զանազանելի է .

քն է . զի կամէ հեղհեղութիւնն ի բան առնել . և բան այսմ է չորրորդն. և կամ է հեղհեղութիւնն ի հաճոյս նալն այլոց , և բան այսմ է հինգերորդն ։ Ալ թէ ի յօդուածէ , և այս տրամաբոյ . զի կամ օգուտ ի փրկութէ այնր լերի , որ է ի յօդուած անձին . և բան այսմ է վեցերորդն . և կամ ի փրկել զայն, որ է հարկաւոր , որպէս է կեանքն. և բան այսմ է եօթներորդն . և կամ ի փրկել զայն , որ է հանճարոտ. և բան այսմ է ութներորդն ։

Արդ՝ պէն օգտաւետնա դնէ այս սիսի կանոն առաքելոց այսոցիկ՝ ասելով . ի միջ ամ առաքեանց և մեծագոյն մեղքէ առաջինն. և այլքն որքան են մերձաւորագոյնք առաջնոյն՝ այնքան են մեծագոյն մեղք ։ Արդ՝ լինի հաճելիաւորութէ ի կանոնս այս՝ սերմին առ սերմ . և ոչ մասին առ մասն . և կամ լինի հաճելիաւորութէ բան այնմ որ է ևս գերազանցագոյն ի սերն այն , որպէս զօրեղագոյն քան զաւրեակ . և ոչ անհաւոր առանհաւոր, զի արդ ոմն լինի՝ զօրեղագոյն քան զաւրիծ ոմն ։ Եւ կամ յորժամ ասէ . առաքեն է զօրեղագոյն քան զայրն , լինի հաճելիաւորութիւն բան այնմ որ է ևս գերազանցագոյն ի սերն այն , որպէս զօրեղագոյնն ՝ի առաքեանն՝ է՝ զօրեղագոյն քան զզօրեղագոյնան որ ի յայրն . այսպէս իմացեալ լինի և ի սերս առաքելոց այսոցիկ ։ Եւ դիտելի է, զի առաջին . ճ. ազգ առաքելոց են մեղք մահու չափ . եթէ առաքեալ աւրուագրեցին ։ Իսկ հինգն են ներելիք . ոմն թէ պատահեցին զարհատոյ ինչ , որք արասցեն զայն մահու չափ ։

Պաւն չորրորդին ասելի է , թէ բազում են որք ցուցանեն զարշելի զառաքելին ։

Առաջինն է բազում ընդդիմադրական խրատոք ոք զրոյ . որպէս ասէ . Ելից. ԻԳ. ։ Մի՛ ընդառնիցես զձայն առուծեր ։ Եւ Առակ. Ը. 6. Մի՛ յանձնէրուր ի բան նր , զի մի՛ յանդիմանեսցիս , և գասանիցես առաւ ։ Եւ զկնի ասէ . զբան առաւ հեռի արա յինէն։ Եւ Ղաբարիայ. ԻԶ. ։ Խօսեցարուք զձիմարութէն իբրաքանչիւր ընդ ընկերի իւրում ։

Երկրորդն է , զի յոյժ անհաճոյ է ոչ վասն զի նա է ճշմարիտ . ուստի ասէ Սիրաք. ԻԲ. ։ Երեք են զորս առեալ ատէ իմ. զաղքատ հպարտն . զմեծատուն սուտն . և զիմար ծերն . և Տեսլեան. ԻԲ. ։ Ելոյն արտաքս շունք , և ամ որ սիրէ՝ և առնէ զառաքելն ։

Երրորդ , զի է մեղք սատանայական . քանզի առաջին սուտն ա սաց սատանայ . որպէս յայտ է Ծննդ. Գ. ։ Ոչ մահու մեռանիցիք ։ և Յովհ. Ը. ։ Սուտ է և հայր նր . և յորժամ խօսի սուտ, յիւրոց անուն խօսի . ուստի և մարդն սատանայ՝ կոչի որպէս սատանայի . բան այնմ որ ասէ . գուբ՝ ի հօրէ սատանայէ էք .

Չորրորդ , զի մեղք այս աղտեղացուցանէ զանգաւին զայն , որոյ առաքել անվայելուչ է պղծութէն . այսինքն , զբերանն . քանզի առնէ զնա գարշելի այ . որպէս ասէ . Առակ. ԺԲ. ։ Պիղծք են առաքելն Տն շրթունք սուտք ։

Հինգերորդ , զի մեղք այս առնէ զմարդն սուտ . քանզի որքան զսատկական է յատակ գրաճն քան զհատանելն , այնքան այր ձշմարիտ քան զսուտն . և որպէս անհաճոյ է մարդոյ՝ եթէ գսանիցէ զսուտ գրաճս խառնեալս ի մէջ դեներատից իւրոց , այսպէս անհաճոյ է այ սուտ մարդն . և որպէս սպանեալ լինի այն՝ որ կալցէ ընդ գրաճս սուտս, այսպէս և որ զձշմարտութէնն փոխէ ի սուտէն ։

Վեցերորդ , զի ամ սատկօս է իբրև զնենգահարս . քանզի կամի գաղտագաղտ խաբել . և բան այսմ է չարագոյն քան զգող և զաւազակ՝ զի նոքա վնասեն մարճոյ, և սա հոգւոյն՝ ածելով զնա ի մոլորութէն ։

Եօթնեներորդ, զի այլ սուտ նմա՝ նէ օձն, որ ոչ երթայ ուղիղ, այլ թիւր. և ոչ յայտնի քայլիւք, այլ դաղանի և մանր ջրոք սողայ. որոյ բան բազմութեանն և թիւրելոյ նոցա զնաղանք, և բազումք. և որքան պէսպիսագոյնք, այնքան ոչխատն նենգութեանէքն. ուստի յիրաւի եղև գործ առասանգի առ ի խաբել զմարդն, այսպիսիքք են սուտքն. քանզի կարկառեն զիմոյնս սուտիցն ընդ ճշմարտութեանն. առքս դաղտաբար կողոպտեն զմարդն. և պատրանօք թակարթեն. այսպէս և սատանայ կողոպտեաց զնախահայրն. և կայրն նոցան զերդ այրն՝ սուտով նմա ընդ ասելն. նէկ եր թիցուք ի դաշտ. և ամեն տատապէտցոյ զբոլոր խուր. և աբխազօմ քարշեաց յինքն զմոդովուրդն ընդ զէմ հօր խուրոյ։

Ութներորդ, զի եղծանէ զպատկերն այ՝ որ ի մարդն. քանզի ճշմարտապէսն ի բանս. և ևս արդարագործն ի գործս. զորոյ պատկերն պարտի ունել մարդն. այսքանքն, լինել ճշմարիտ ի բանս, և արդար ի գործս. այլ զայս բոլոր նայ սուտքին. ըստ այնմ որ ասէ. Իմաստ. Ես. 17. Ո՛չէ ձեր իբրև զմարդ՝ որ ստեղծէ. Դարձեալ. հետ երկրորդութեամբ ի ստեղծուածս է մուտքին, ճշմարտութեանն, և բարութեանն. ուստի ասէ բնաւնապատուս. մուտքին վերաբերի ի հայր՝ ըստ այնմ որ է սկիզբն ամեն. ճշմարտութեանն՝ յորդի. և բարութեանն՝ ի հոգին սբ։ այլ սուտքն զինեն զերկուսքին ընդդէմ մուտքի. զսուտ ընդդէմ ճշմարտութեան. և զչարութեանն ընդդէմ բարութեան։ Դարձեալ. պատկեր երկրորդութեանն է յիշողականութիւնն, իմացականութեանն, և կամքն որպէս ասէ օգոստինոս ի գիրն յաղագս երկրորդութեան. այլ սուտքն ապականեն զյիշողականութիւնն հնարելով զնոսա դութեանն. զիմացականութիւնն՝ մոռացանելով զնա ճշմարտապէս ուսուցանել. և զկամքն թիւրելով չարութեան։

Իններորդ, զի մեղքս այս յոյժ վնասակար է եկեղեցւոյն այ. զի առնէ այնքան, որչ զի հաղիւ հաստատուն ումեք. ուստի ասէ Քրիստոս նմանս. սուտքն առնեն ոչ հաճատար և ճշմարտից. վասն որոյ բազմանան երկմտութեք, և տերկայնամտութիւնք։

Տասներորդ, զի սուրբքն ի մեղս այս՝ են մեծ նախատինքն. որպէս ասէ Սիրաք, ի. 26. Ընդհատարհութեի մեծ ի բերանս սուտախօսից։ և զինեն ասէ. վարք սուտախօս արանց անպատուիւ, և ամօթ նոցա միշտ ընդ նոսին։

Տասնմեներորդ, զի սուտքն անկանեն ամօթալից. որպէս ասէ Սիրաք. ի. 20. Սահուածն սուտկոչն ոչինն որպէս այն որ անկանի ի սահարան ուղղոջ. քանզի յոյժ երևի ապականեալ սատանան՝ որոյ առաքել հաճոյ է այն որ ոչ է. որքան այն՝ որ է. և ուրեք զայս բժշտարան, որոյ հաճոյ է խաղաղն սուտքն. և անհաճոյ լոյսն ճշմարտութեն։ Ընդ՝ զապականութիւն սատանայիդ գուցանէ օգոստինոս ի վերայ բանին Սաղմ. ե. 7. Կորուսանես զամենեսեան՝ որք խօսին սուտ. ասելով. կորուսանի սատանան, զի խոտորի յայնմանէ՝ որ է, և դնայ առ այն՝ որ ոչ է։

Երկուտասաներորդ, զի զրկի յերանելի կենացն. զի ասէ. Տես. Իմ. ե. 15. Եւ զերն արտաքս շուն. և որք խօսին զսուտ։ Եւ Առակաց. ի. 17. Քաղցր է առն հաց սուտքն. այլ բերան նորա լցի կոշտ. որ է քար հրացեալ. որ ոչ կարէ տևել. ոչ բերկանիլ. և ոչ արտաքս արկանել։

ԳԼ. ԺԴ.

Յաղագս կաշառաց ։

Մի՛ կարկառեսցի ձեռն քո՛ ի յառնուլ. Առակ. ՃԻ. 26։ Ջերծնիմոս ասէ. որպէս ոչ է ողջախոհ կին, որ ընդ ազատելն առնուլ զընծայն. նոյնպէս և ոչ դատաւորն՝ որ առնու կաշառս՝ է մաքուր յատականութիւն. և թէպէտ ոչ ապականի, սակայն տայ զկարծիս այնպէս գոլ ։ Վասն այսորիկ ասէ. մի՛ կարկառեսցի ձեռն քո՛ ի յառնուլ ։ Արդ՝ զառնլոյն կաշառս՝ ք. իր տեսանելի է ։ Նախ՝ թէ որքան վտանգաւոր է առնուլն կաշառս ։ Երկրորդ՝ թէ որքան յանդիմանելի է ։

Վասն առաջնոյն դիտելի է, զի՛ ի բազում վտանգս անկանի կաշառակուրծն ։

Առաջին, զի կուրանայ. զի որպէս մշնաձև պատրուանն արկեալ՝ ի վերայ բըբի աչաց՝ կուրացուցանէ զաչն, այսպէս կաշառն՝ զիմաստեղծն, մինչ զի ոչ ճանաչէցեն, և ոչ այրգալատիս դատես ցին. որպէս ասէ. Ելից. Իգ. 8. Կաշառ մի՛ առնուցուս. զի կաշառն կուրացուցանէ զիմաստեղծն. և կործանէ զբանս արդարոցն։ Նոյնն ասէ. 2. Օրինաց. Ժգ. 19։

Երկրորդ, զի համրանայ. քանզի որպէս ոսկր ընկնցեալ՝ ի բերան շան՝ ոչ թոյլ տայ նմա հաջել. այսպէս և կաշառն ոչ թոյլ տայ առաւել չարաց. և յանդիմանել զնոսա. զի ասէ Սիրաք. Լ. 31. Կաշառք, և ընծայք կուրացուցանեն զաչս դատաւորաց. և իբրև համր բերանով զանց առնեն պատիժս։ Զի ասէ դարձեալ. ոչ կարէ քաջալերել յանդիմանիլ բան յորմէ առնուն ։ Նոյնպիսեացն ասէ Եսայի. Ծգ. 10. Ելիցին իբրև զշուն համրացեալք, որք ոչ կարիցեն հաջել ։ Սոքա օրինակին կոյր և համր այսահարսն ։ Ամոս. Ճբ. 12։

Երրորդ, զի խլանայ ըստ օրինակի իւրմէ. զորմէ ասէ իգիտարաս, թէ ընդ լսելն զձայն Թովբիթ՝ զմի ականջն ետղմէ՝ ի վերայ երկրի. և զմիւսն խնդալ ազատեսցէ. ուստի ասէ. Սաղմ. Ծ. 5. Որպէս իժի՝ զի խցեալէ զականջս իւր, զի մի լսիցէ զձայն Թովբէ ։ Նմանապէս սոքա զմի կողմն խնդալ հաղորդ ազատութեան. և զմիւս կողմն ազգով խաբէութեան. զի մի լսիցեն զաղաղակ անաւնկաց. վասն այսորիկ և Տէրն լսելն ետ. որպէս ասէ. Առակ. Իս. 13։

Չորրորդ, առնէ սորուկ քան զի ասաց իմաստուն ոմն հուսկայեցոյց, որ վասն իրաւանց հասարակութեանն վիճէր՝ ի յառնելին ընդդէմ մեծատան ումեմն, որոյ ծախիքն էր անեալ՝ և վարձեալ. թէպէտ օրէնքն պատժեն զապրասխոս, սակայն դու դիտես, զի ոչ պատճառաւ ատելութեան կամ այսոր ընդդէմ քեզ, այլ վասն հմտութեանդ անձին իմոյ. և վասն օգտութեանդ հասարակաց. այլ այժմ տեսանեմ՝ զի ոչ ինչ վտանգաւորագոյն քան զառնուլն կաշառս. քանզի առնեն պարտական ամ ծառայութեանդ. վասն որոյ ասէ. 1. Կորնթ. Է. 12. Ամ ինչ ինձ մարթէ, այլ ընդ ոչ ումեք իշխանութիւք եղէց։ Իբր թէ ասիցէ. մարթէ ինձ ընծայ առնուլ՝ ի ձէնջ, այլ թէ առնում, լինիմ ծառայ ձեր, զոր ոչ կամիմ։

Հինգերորդ, աղտեղացուցանէ, զի առնէ զմարդն իբրև զանհաւատարիմ, և զդող. զի ասէ Եսայի. ա. 23. Իշխանք ձեր անհաւատարիմք գողակիցք են գողոց. սիրեն կաշառս, վրիժագործք. որոց իրաւունս ոչ առնեն. և դատաստանի այրեաց ոչ գնեն։ Յորմէ հետևի, թէ են թշնամիք Աստուածութեան. ուստի զինի ասէ. Եա՛ մխիթարե-

ցայգ ի վերայ թշնամեացդ իմոց։ և առից զվէրս յաղթելոյ իմոյ։ Դարձեալ է պատրանք, և նենգութիւն. զի վաճառէ մարդոյ զայն՝ որ նորին է. այսինքն, զարդարութիւնն, զոր պարտ առ ձրի իւրաքանչիւր ումեք զիւրն. վասն որոյ է ապականիչ ճշմարտութեանն. և եղծիչ արդարութեանն. քանզի աղքատանայ, որ ոչ ունի զորինչ ասցէ, արհամարհի՝ և ոչ լինի լսելի. նաև զպարտսն և նենգի ընդդէմ արդարութեանն։ Աչառութեան օրինակին՝ ի յուդայ մատնիչն, որ ասաց. զինչ հնարիք ուտել ինձ, և ես մատնեցից զնա ձեզ։ Դարձեալ. առնէ կուռս պարիչս. որպէս յայտ է Դատաւ. ԺԷ. ե. Ի միքայ. որ ասաւր երեսուս, և Թերափ. և երից զձեռս միոյ յորդւոց իւրոց, և եղեւ նման՝ իբրև հանայ. և այսպէս վասն կաշառացն եղեւ պարտեալ կուռք։

Վերկերորդ, կուռք՝ ի վերայ գանէիս. զի ասի. ԻՕրինաց. ԻԶ. ԺԹ. Ընդհակառակ որ առնուցու զկաշառս առ ի հարկանել զանձն անմեղ։ և Եսայեայ. ԽԳ. վայ որք արդարացուցանեն զամբարիշտն վասն կաշառաց. և զիրաւունս բառնան յարդարոյն։ Արդ՝ ապահն յորժամ հանապարի՝ ԹԷ հանաքէ չինքն զօրհնութիւն, հանաքէ զանէիս. քանզի կաշառն կոչի երբեմն օրհնութիւն. որպէս յայտ է. ԻԹագաէ. ԲԸ. ԼԱ. Ուր առաց նեհեման ցեղիսէ. արդ առ զօրհնութիւն ի ծառայէ քումմէ. այլ Թագուհեալ է ընդ նոսին անէիս, զոր զգաց դէհեզի՝ յորժամ զարձաւ զդուրթիւնն նեհեմանայ ի վերայ նոր։ Իսկ որ հրաժարի ի կաշառաց, օրհնեսցի, և երանելի լինիցի. զի ասէ Եսայի. ԼԳ. ԺԵ. Որ ԹօԹափէ զձեռս իւր յամ կաշառաց, նա բնակեսցի ի բարձունս։ Աչառիսի էր սբրա՝ համ, որ ասաց ցարքայն սոդոմայ Ծննդ. ԺԴ. ԻԲ. Ո՛չ առից յամէ՝ որ լինի քո իցէ, ի շաղամանէԹ մինչև վինէս զխրտայ մի կօշկայ։ Եւ ԻՈեռոց. ԺԸ. Գիտես Տ՛ր, զի ո՛չ առի ի նոցանէ յաւետական մի. և ո՛չ զոք չարչարեցի։ Եւ ասաւել ասէ. Թագաւ. ԺԲ. Ահաւասիկ կամ ես, ունք զինէն պատասխանեսուր Տն, և առաջի օծելոյ նր, եԹէ զկնի ուրուք առի. կամ զնչ ուրուք վարեցի. կամ յաղԹահատեցի զոք ի ձէնջ։

Երկրորդ, նիւԹէ զնահ. զի ասի. Առակաց. ԺԸ. ԻՅ. Պատակ զանձն իւր կաշառառուն. և որ առնէ զկաշառս, կեղծէ։ Եւ այս օրինակեցաւ Դատաւ. ԻԶ. Ուր առաջի տարաւ պատարագ եղոջմայ ալբայիէն մոլաքաւ. և ասաւր իւր առաջ առաւ երկայրի Թզաւ երկայնուԹիւն. և եդ յաջոյ յոգնէր իւրում. և եհար ի կշեռն նր. և եսպան զնա։

Ութերորդ, խոստովանուԹեանն զնդրէն յամ անօրինուԹիւն. որպէս ասէ. Սաղմոս ԼԲ. ե. Մի կորուսանիցեր քնդամբարիշտս զանձն իմ. որոց ձեռք իւրեանց անօրինուԹիւն են. և աջ նոցա լի է կաշառօք։

Իններորդ, այրեցին զԺողովրդին հրով. զի ասէ. Յօբ. ԺԵ. ԼԴ. Հուր այրեսցէ զտունն կաշառառուից։

ԳԼԽԵ։

Յաղագս Ագահութեան ջամաղդոլոյ։

Ի՛ վաճառեր զիմամուԹիւն, զուսուցին. և զհանձար Առակ. ԻԷ. ԼՈ. Ըստ օգոստինոսի, գործ ջամաղդուԹեան լսի ինքեան է բարի. զի դառեալ եղև ի յօգնուԹիւն իրամանց. այլ որպէս զիւրք սուրբք ապականին հերետիկոսօք, նմա՛ նաև է և դիտուԹիւնն իրաւանց չար ջամաղդոլոզօք, որք վասն ագահութեան վաճառեն զիրաւունս։ որոց ասի. Ի՛ վաճա-

աւել զիմաստութիւն ։ Զի ինչ է օգուտ Ջատագովին կարէ վաճառել զքրատագովութիւնն ի յարդար վէճն , և ոչ մեղանչէ՝ եթէ իցէ այնպիսի ոք՝ յորմէ ոչ է արգիլեալ գործն այն . եթէ լինիցի ձեռնհասութեամբ բան պատրաստուեր կերպին . և առնուցու զչարիսն վարձ , բան որպէս սուքեր վիճին , աշխատանացն , և տաժանութեանն . սակայն եթէ զընդդէմն ասացեալ , անարժան է ։ Եւ արդ՝ ազատութիւնն Ջատագովին զոյգ է գալոյ ի բաղում կերպսն ։

Ա՛սէ՝ վասն անարդ վաճառականին յորմէ գարշի պատուականն հոգին վասն երկիր պատճառաց ։

Նախ՝ զի այնպիսւոքն վաճառին զհոգիս իւրեանց՝ որք են գնեալք յոյժ թանկագին ի Քրիստէ . ուստի ասէ օգտառինոս . յետոյ խնայեալ գնեալ զիս պատուական արեամբն Քրիստոսի , ոչ կամիցեալ առնել զիս վաճառելի ։

Երկրորդ , զի վաճառելի իրն ունի զանարդութեի իմն . ուստի ըմբռնամարտուքն գաղանամարտուքն , որք փոխանակին զանձինս ընդ արծաթոյ՝ անարդ հատարեալ լինին . այլ ոչ այնոքիկ՝ որք վասն արդարութեան պատերազմին ։

Երրորդ , զի անվայելուչ է վաճառել զառաքինագիտութեն , զոր ձրի առին յայ , ըստ այնմ որ ասէ . Մատ. ժ. 8. Ձրի առիք , և ձրի տուք ։

Երկրորդ , վն բազմադիմի վտանգին որ լինի ի գործն այն . և են տարբին ։

Առաջինն է զրկուիլն աղքատացն . զի որպէս բժիշկն՝ որ կարող է օգնել աղքատ հիւանդի , և զանց առնէ , լինի դատեցեալ որպէս զապականող . այսպէս և Ջատագովն՝ որ բանայ զինեա աղքատին . որովհետև պարտական է օգնել բան ընդ օրինացն . բան այնմ որ ասէ . Եսայի . ա. 17. փրկեցէք զրկեալն ։ Ուստի և սիմեսբոս ասացն ասէ . ոչ է մեծ զանազանութիւն՝ եթէ սպանանիցես , և եթէ թոյլ տայցես մեռանիլ ։

Երկրորդ վտանգն է անիրաւ վէճն . կամ որովհետև գոյ յոյժ շահելոյ , յանձնառնու՝ և լինի Ջատագով . և կամ ընդ առաջանալ վիճին՝ ծանեալ գոյ անիրաւապէս՝ և ջանայցէ ճշմարտել ։

Երրորդն է՝ յորժամ Ջատագովն խրատէ զայն՝ որ ունի զանիրաւ վէճ . առնել դիւրաշահութիւն ընդ ոտիսի իւրում , և առնուլ ինչ ի նմանէ , թէպէտ ոչ ունի զիրաւունս առնելոյ ։

Չորրորդն է , յորժամ վասն անհաւատարմութեի , հեղգութեի , և կամ տգիտութեի Ջատագովին կորուսանէ զվէճն իւր՝ այն , որոյ վասն լինի Ջատագովութի . քանզի պարտական է Ջատագովն անդրէն հատուցանել զնմա պակասութիւնն ։

Հինգերորդ վտանգն է ի կերպ յառաջանալոյն ի վէճն . յորժամ ձեռնհասութեամբ լինիցին առաւ վկայութեք . առաւ մեբրհակօք , և թիւր իրաւամբք ։

Վեցերորդն է անհաւատարմութեի առ ընդ . քանզի անհաւատարիմ է այ Ջատագովն՝ . յորժամ տագնապեցուցանէ զիւրսն ձեռնհասութեամբ յանձնեցելոյ ի նմա՝ շահի զիսուսանս աշխարհի այսորիկ , որով կարէր շահիլ զպատուականագոյնս . այսինքն , զհաւատարմութեան փրկութիւնն . ընդդէմ որոյ ասէ . ա. Կորնթացւոց . ը. 7. Յանցանք են ի ձեզ , զի դատաստանք իսկ գոն ի միջի ձերում , ընդէ՞ր ոչ դուք զրկիք , և ոչ դուք առաւել նեղիք ։

Եօթներորդն է առելութիւնն դատախազին . վասն զի ոչ կարէ ընդդեմ որոյ լինի Ջատագով ։

Ութերորդն է անմտանականութեն յորժամ Ջատագովն կամիցի վաճառել զգիւտութիւնն ։

Իններորդն է փառասիրութիւն վասն որոյ բազումք ի նոցանէ երկնչին յաղթիլ նաև ի յանիրաւ վէճս՝ ոչ կամելով երևիլ տգէտս . ուստի առեն , և պարտուն ։

Երրորդ , ով՜ բազմադիմի պատժոց անիւրաւ չաստագովակ , որովք սովոր է ամբ պատժել զնոսա . քանզի զբազումս ի նոցանէ համբուագոյց յառաջ քան զմեռանիլն . և ոմանք արուաքս հանեալ զնոսա քան զբերանն ոչ կարացին անդրէն քարշել ։ Ալլք խեղդեցան ։ Ուստի ընդ մեռանիլն չաստագովի ուրեմն՝ յորդորելին զնա բարեկամքն , և աղաչականքն խոստովանիլ , և հաղորդիլ . և նա ասէ . նախ՝ պարտ է տրամարանել՝ թէ պատշաճ իցէ առնել զայն , և նոքա ասեն . մեք ուղիղ այնպէս գտանեմք , զի եկեղեցական իրաւունքն հրամայեն . և նա ասէ . դուք ոչ էք գտանողք իմ . և յորժամ առանձին նեղելին զնա , թո՛ղզեաց յայնպիսի ծանր նեղացուցանելոյն . և մինչ դեռ ասէր զայն , մեռաւ թշուառականն առանց եկեղեցական խորհրդոց ։ Դարձեալ՝ ընդ երեսս եկեալ լինի ի դիւրս աւենէքայ , թէ ումն կոյս զնորսն , զի ի դժոխս լեզայր ի լիճ հրոյ ոսկւոյ . և դուստրըն չաստագովակ գայիւն . առաջս ասէր . եկայք ով վաճառելի ազգք , բարեկամք իմ , լեզուացարուք ընդ իս ի յոսկիս , որում ցանկացաք ։

Երրորդ , վասն բազմադիմի աչխատութեանց , զոր ունին ի լսելն զվէճս և ի չաստագով լինելին վասն որոյ ասէ օգոստինոս . կոչեմ վկայ զքո , զի առաւել կամիմ դործել ձեռօք՝ քան լսել զաղմկալիր , և զերկար՝ վէճս ։ Եւ ամբրոսիոս ասէ . զերծանիլ ի վտանգից վէճին ոչ է սակաւ շահ ։

Հինգերորդ , վասն բազմադիմի ձեռաուն , զոր առնեն չաստագովքն՝ եկեղեցւոյ . և այլոց ան ձանց . քանզի երբեմն առնելի ձեռնն քան զառաղաստս ։

Վեցերորդ , վասն զի են թշնամիք արդարութեանց , և ճշմարտութեանց՝ որոց առնն զինքեանս չաստագով . ուստի ասէ ընդդէմ նոցա՝ . Եսայի . ԽԹ. 14. Ձեւաս դարձաւ իրաւունքն , և հեռացաւ արդարութիւնն . կորնթացաւ ի հրապարակս ճշմարտութիւնն ուստի չար չաստագովքն են իբրև զիւղխոխիչ արդարութեանց . ըստ Սաղմ. 4. Ո՞ր ասէ . զօրհանապազ զանիրաւութեանէ խորհեցաւ լեզուքդ , որպէս զածելի սուր արարեր զնենգութիւն ։ Արդ՝ ածելին առնէ զնենգութիւն , զի յորժամ պարսի հասանել զմարդն , խոցիւղէ զիրողն ։ Եւ դարձեալ ասէ . սրբեաց նա զնա իմ խօսս կորնթանեան լեզու նենգաւոր . քանզի կորնթանէ զարդարութիւն՝ անիրաւ չաստագովքն ։ Դարձեալ՝ չաստագովքն են իբրև զնեռօղք սատանայի . քանզի լեզու նոցա ընկենու զատութիւն որպէս զնեռս . և խոցոտէ զանմեղս . զորոց ասէ . Երեմիա . Թ. 3. Լարեցին իբրև զաղեղն սուտ քեան զլեզուս իւրեանց ։ Դարձեալ՝ սուտն ինքեանց զյաջխուճնականն մահն . որ օրինակեցաւ ծննդոց . ԼԷ. 3. Սիրեմտա , որ սիրեաց զդինայ , որ թարգմանի վէճ . վասն որոյ պատճառի և սպանեալ եղեւ ։

Օծներորդ . վասն խոստովանի զրկնա ալ , զիրաւունս , և զկանոնս . զի սուտ գրիդոր . որ սիրէ զմատաւորն , սիրէ և զնօսոս նր ։ Եւ Սաղմոս. Ծ. 5. Աղուհանութիւնք նորա հարցանեն զորդիս մարդկան ։ Աղուհանութիւնքն՝ որք երբեմն են փակեալ , և երբեմն բացեալ , նշանակին զդիրս սրբս . որք ի տեղիս՝ տեղիս են դժուարիմացք ։ Արդ՝ հարցանեն , թէ սիրէ մարդն զնա . քանզի է նշան ճշմարտոյ սիրոյն , յորժամ աչխատի որ ի նմանէ զիրսն ճշմարիտ գրոց՝ առ ի իմանալ զնա . և այս յոյժ խոստակալ լինի ի չաստագովակ . ուստի օրինակեցաւ աղաւնոյնէն սուրբսն . որ յետ յղանալոյն՝ արհամարհեաց զտիկինն ։ Սուրբսն խնամեալ լինի գիրք ճշմարիտն . իսկ աղախնոյնէն իրաւագիտութիւնն . որ յետ յղանալոյն զմարմնաւոր շահս՝ քան-

հէ զձեռաքանդական գիւտութիւնս, Նաև զնե. և ոչ միայն քամահէ, այլ և հայհոյէ · ուստի օրինակի Յաւ Ղևս ասացաղ · Եր. 10· Որդ. առնէ կնոջ իսթայէլացոյ, և առն եգիպտացոյ · որ կոտէեցաւ ընդ առն իսթայէլացոյ, և հայհոյեաց զանունն այ իսթայէլի։ Ասպէս և իրաւագէտքն, որ ի մի կողմանէ են իսթայէլացիք՝ բաս ճշմարտութեէ իրաւանց որ է ճշմարիտ օրինացն. և ի միւս կողմանէ են եգիպտաս ցիք՝ բաս աշխարհական խորամանկութեց, և պատրանաց զոր ի կիր առնուն · այլ հայհոյէն զնե՝ կոչէ լով զձեռաքանդական անօգուտ և անպատուէ, զի ոչ փարեցաւցուս ցանէ այն · այլ Եսայի ասէ·Եր. 17· Ես Տի ուսուցանեմ քեզ զօգուտս կարս ։

Գ Լ. Ա Զ

Յաղագս ապահովեէ եկե ղեցականաց ։

Ասէ ս համարիցեն զմեզ մարդիկք իբրև զպաշտօնեայս Քի · ։·Կորնթ. Գ· ։։ Ըստ ջերծնիմսի, ամենեքեան որք խնդրեն զիւրեանս, ոչ են պաշտօնեայք Քի · և որք ոչ զվերինն խնդրեն, այլ զոր ի վերայ երկրի, ոչ են պաշտաւորք Քի · այլ ևս աւելն · ասկայն կեան պատառով բազ մութիք Քի ։ Ապր· եթէ Տէրն խոստաց զերկրաւորս, վասն է՞ր զպաշտաւորք նո՞ր խնդրեն զայն,եթէ ոչ զի երեսին պաշտօնեայ նորին, և ոչ են · վասն այսորիկ ասէ · այս ոչխս հանապարհին զմեզ մարդիկք իբրև զպաշտօնեայս Քի ։ Ապր· ոչ վայելէ սրանց եկեղեցականաց՝ երկրաւոր ագահութիէ՝ վասն բազմի պատճառաց ։

Ա սէս զի նոքա են լոյս աշխարհի · որպէս ասէ Տէրն Մատ· ե· ։4· Քանզի որպէս լուսաւորք երինից լուսաւորեն զերկիր · այս պէս եկեղեցականքն պարտին լուսաւորել զաշխարհականս ուսմամբ, և պայծառ վարուք · այլ որպէս եթէ ունիցեն երկինք զանձկութէ, և զուգեղբեայն երկրի, և աստեղք զձանձրացուսութիւնս ամենց · և լոյսն զիւաւարատնեաց թէն, և զերկրաւոր գոլորշեացն զնոճուսէին, լինէր այն կարի ՀՀսս ամենեցուն · այսպէս և յորժամ եկեղեցականք խառնարին ագահութէ, լինի մեծ ՀՀսս եկեղեցւոյ · և ապեղացեալնեն զնուսս իբ՞ եանց · վասն այսորիկ ասէ Սիրաք· Ղ· 23· Յամ գործս քոյ լեր գեբրացից, զի մի սասանս տեղուքեէ ի փառս քոյ · Ես օգուտնես ասէ· զի որպէս ի բոլոր աշխարհս գմեծագոյն գեղեցկուքեէ ունի երկինն և երկիրս՝ սակաս · այսպէս պարտին գերազանցել եկեղեցականքն քան զաշխարհականս · քան Սաղմ· Ճը· 2· որ ասէ · Երկինք պատմեն զփառս այ ։ Դարձեալ ասէ փիլոսոփայն Իւդեղբորդ գերս լինելութէ · հուրն է որպէս գոտեսանէ համմասուելով ընդ այլ տարերս · իսկ երկիրն որպէս զերաւ · այլ եկեղեցականքն պարտին լինել որպէս գհուր · որպէս ասէ Սիրաք· Ե·9· Ըսիմ մեր որդւոյն ոնեայ մեծ քահանային · Իբրև գհուր լուսաձաձանչ ։ Ապաւրեմն յոչ նարգէ զինքն է լուսանի եկեղեցւոյ պարտին եկեղեցականքն լինել իբրև զօդս կրօղս լուսոյ · ըսպէ լինին իբրև զերկիր ընդդէմ արեգական, որում խառնարի եկեղեցի · զի ասէ վիլհոսոփան · խառնարումն լուսնոյ է սպասաւութէ լուսոյ · վասն ընդդէմ անկանելոյ երկրին ի մէջ ա րեգականն և լուսնին ։ Դարձեալ պարտին լինիլ որպէս զարծիւ · որ սրտան բարձրանայ, մինչ զի լինի անեւրեայի ի մարգկային ատյս · և է այնքան պատուս , մինչ զնե հէ՞

հեշտանայ հայելով ի պայծառու-
թիւն արեգական . այսպէս և վան
տպաւորողաց եկեղեցւոյ, ասէ Եսա-
ի. ։ Աչքին դիմեալս որպէս զար-
ծաթի. թափեցին , և մի՛ վատասկա-
ցին ։ այլ եղուկ , զի բազումք այ-
սօր սիչ են իբրև զարծիւ , այլ
որպէս զբուռ բազմահետուս ասէ
այնր Ծանրացեալ լ յուլութ՝ զղջագ
և զգերեկ բնակին ի գերկրամանս
ժահաւոտ հեշտասուքեց ։

Երկրորդ , զի են դլուխ ժող-
ովրդեանն . որ է պատուական
մասն մարմնոյն , որ և զորգաբոլ
ըակ Քաւչով . ուստի ասէ ոսկերե-
րանն , Թէ՝ ի մէջ ամ՛ պատուոյ՝ է
մեծաբոյն քահանայականն՝ որ ոք
անարատ պահեսցէ զնատ այլ վասն
ադահութեն խոտի , և դատապար-
սի . զի ասէ Եսայի. ի. ։ Աա-
տակեսցէ Տէր յիսրայէլէ զգլուխն ,
և զպոչին . պչինքն , զանապուժան
քահանսյս , և զատ մարդարէս ։
Եւ Ամոս. ։ Ալ որք փարեա-
մացեալբ յանօն գլուխք ժողովր-
դոց ։ վայ ասի նց , զի որք պար-
սին լինել գլուխ նը , լինին ոտք
փշոտեալք ։ Դարձեալ , են տէր
խորհրդատուր մարմնոյն Քրիս. որ
պէս ասե Յոբ. ի. ։ Աչք էի
կաղաց . վասն որոյ պարսին լինել
պարզ . գեղեցիկ . մաքուր , և շը-
ջահայեաց իբրև զաչս աղաւնեաց.
որպէս ասի . Երգեր. ։ Աչս
ես գեղեցիկ սիրելի իմ . աչք քո
աղաւնեաց ։ և ե. ։ Աչք նորա
ի վերայ լիութեան ջուրց . այսինքն ,
շրջահայեցութիւբ ։

Երրորդ , զի են իբրև զվենաս
նական անդամ մարմնոյն Քրիս.
զի ասէ ոսկերբանն . սերուբ , և
սպասաւոր եկեղեցւոյ են քահանայք.
զի ի հոգևորս նորոք խնամարկի
բոլոր ժողովրդին . և որպէս
սիրան է տեղի իմաստութեն , այս-
պէս և քահանայք ։ Եւ որպէս
ստամոքսն առնու զկերակուր ,
տալի , և ելնի , և սփռե ընդ ամ՛
անդամս , այսպէս և քահանայքն
իսոյն զղիրս , և այնու պատարեն
զժողովրդին . և որպէս ընդ ոսկ-
բանալ ստամոքսին , և սրտին խո-
թանան ամ՛ անդամքն , այսպէս և
ընդ նոմանալին քահանայից ի բարի
վարուց՝ և ի գիտութե , ակարա-
նայ ժողովրդն ։

Չորրորդ , զի ադահութե եկե-
ղեցականաց հետևին բազում
մոլութիք . այսինքն , սեղանասպա-
ութե . յափշտակութե . սիմոնա-
կանութե . և այլոցիսիք . զի ասէ
Լեւոնիմա . եկեղեցականք՝ որք կա-
ըեն կեալ ի չքնչից , և ի խարեբա-
մութեց ծնողաց , և առնուն զայն ,
որ ի աղքատաց , առնեն զանգա-
նալասուքե . և վասնեալքն այն-
պէս , դատապատն անձին ուտեն ,
և ըմպեն ։ Դարձեալ ասէ . ո՛վ
եկեղեցական , Թէ կարօտանաս՝ և
առնուս , մանաւանդ տաս՝ քան
առնուս . քանզի պատուական են
սուրբ հոգեպատրոն , որք խնագրոյբ
են ։ և Թէ ոչ կարօտիս՝ և առ-
նուս յափշտակես . զի իւրացուց-
նես զբաժինն աղքատաց ։ Եւ
դարձեալ ասէ . որք առնուն ի
յափշտակողաց , ի սիմոնականաց ,
և ի վաշխառուաց , և յայնցանէ՝
որք պատուականք են անդրէն հա-
տուցանել , են հանգոյն այնոցիկ ,
որք ուտեն զփսխածս այլոց . ուս-
տի և ամենևին են գարշելիք ։
Քանզի զորինչ տայ սիմոնականն ,
յափշտակօղն , և վաշխառուն՝ է
իբրև զփսխած նորին , զոր բնու-
Թի իւր ոչ կարէ տալել ։ Դար-
ձեալ . մոլութիե այսմ հետևի կա-
պաչուսե . ուստի օրինակեցաւ
գեղեհոնիս . Դատաւորաց. ը. 27.
Որ էառ զդինուս ոսկիս ի ժո-
ղովրդենէն ի յաձարչէն մադիա-
նացւոց , և արար եփուս . որ
եղև սան նորա ի կործանումն ։
Դարձեալ . նմանին սատուղայ ,
որ զարբայն ամենեկաց , և զընչ-
սիրս խաչանց՝ և արջառոց պա-
հեաց , զի զոհեսցէ ասյ . վասն որոյ
և ասե ընկէց զնա յերեսաց իւրոց։
Դարձեալ՝ հաճախատին աքաղայ ,
որ գողացաւ ի նղովելին երիքովի ։
Դարձ-

Դարձեալ՝ առնեն ընդդիմ օրի-
նացն այլ՝ ուսուցուլ զՔաւերտոմին .
և զպատասխանին . առնլով ՚ի գո-
ղոյ . և ՚ի յափշտակողէ . և ՚ի
քառնուորաց : Նման օրինակիցդ
այսպիսիքս գաղտ գրտոյքդ՝ ընդ-
որ մատանեին քուրմքն քրէլոյ . ու-
ռեին . գողանայիցն զնամ հեթանո-
սաւին կուռցն : Դարձեալ . Են
որպէս զբնաւս , որք լսեա Սաղմ-
ոսն ՀԸ. ւԸ. Երթէ ոչ յոգեացին .
որոնգնացքն . քանզի չոքին ապա-
ստաւորքն եգիպտոսին ընդ վի-
նահս . և երթէ ոչ տան նոցա քա-
հանայքն , սմանաւոնեանն զնոսա .
քասս այնմ որ ասէ . Մի էրբեսս . Ղ.
ց. Երթէ ոք ոչ ասցէ ինչ ՚ի քե-
զանս նոցա , յարուցանեն ՚ի վե-
րայ զպատերազմ : Դարձեալ՝ են
խաբեբայք . զի ոչ առնեն զոր
ինչ պարտին . քանզի պարտականք
են աշխատիլ վասն այնց՝ որք եւտան
նոցա . քասս Սաղմ ՁՀ ՚ի ՂԸ . Որ
ասէ . արդ՝ արիք քիւտոյ նաս-
եալիցէք՝ որք ուսուք զհայդ ցաւոդ-
այսմիկքն , յեւս նասելոյն ՚ի յուսոյ
զհայդն , որ վասն քահանին մեղայ
է առնուլ՝ արիք գոհացարուք .
և աղօթեցէք : Ալ նոքա զհայդ
ցաւոդ՝ առնեն հայ Խաղս . որ-
պէս ասէ . Խաղօղեն . Ի. ւԹ. ՚ի
Խաղս առնեն զհայդ , և զգինի .
այսինքն . վասն որոյ , և քասս որում
ուսուն , պարտին ողբալ . Խրիս-
գին : Չայնպիսի ասէ բնաւոր-
սոս . ոչ եկեղեցական . մնաց է ՚ի
առնի քոմ . զի մեղք ժողովր-
գնացն է՝ զոր ուսուք . այլ է
զարհացուցն . որ այնպէս հասնալ
ձակ ուսուն զոյն , որ ուսի յին-
քեան զհայդ . ուսոյ հիւսցնատ
ասէ . Յօբ. ՂԸ ւ. Ո՞վ կարասցէ
Ճաշակիլ զայն , որ ընդ Ճաշակելն
ասէ զհայդ :

Են հեղուսիւնն եկեղեցականաց
ուսի յինքեան ոչ միայն զհայդ
հայդ , այլ զբարուսն :

Ալաչինն է հայդ մեղացն . վասն
որոյ առնեալ լինի ապրուսիւնն .
քասս այնմ որ ասէ . Ովսէէ . Ը.
ւ. Չմեղս ժողովրդեան իմոյ կե-
րիցեն :

Երկրորդն է հայդ մեղացն՝ որք
հեռանին հեղուսիւնեանց . որպէս
է բնաւիքն ուրախուսիւն , և բղձա-
խոհուսիւն :

Երրորդն է հայդ մեղացն որով
գնեալ եղեւ բարուսիւն եկեղեցւոյ-
քանզի զի հայհոյանսն իւրով առա-
ջաս՝ ըստ ինչ ուսուն եկեղեցա-
կանք . ուսոյ փոխարէն այնմ
պարտական են միշտ գովել զԱ :

Չորրորդն է հայդ մարմնոյ . զոր
ուսէ ոք ՚ի հեղուսեանէն . քանզի
հեղուսիւնքն լինին պատճառ
հայդոյ :

Հինգերորդն է հայդ աղքատուց ,
որք չունին յիւրեանց հայդ տալ .
յոր-
ժամ առնեալ լինի այն ապահով
եկեղեցականաց . և զկնի այս
գառնալ լինի ապահասիւն .
զի ասէ . Սիրաք . ԺԹ. ւ5. Հայդ
կարօտելոցն է կեանք նոցա . և որ
զրկէ զնոսա , մարդասպան է :

Վեցերորդն է հայդ գաւառապար-
սուելեան իւրոյ . քանզի մեղքն
՚ի նեղս ածէ զհայդն յաճախելոյ-
կան , եթէ ոչ արտասիրքնացէ
զնոս առաչնորդսիւնն , և ա-
ղօթքն :

Եօթներորդ , ուսուն զհայդ . զի
ուսուն զողորմսիւնն , որ առ-
եալէ վասն մեղաց . որք են ՚ի
սանձնանս . ուսոյ պարտին երկր-
չել եկեղեցականք , որք ուսուն ՚ի
հեղուսիւնս :

ԳԼԽԷ.

Յաղագս Սխմանականուսիւնն :

Դրի առէք , և ձրի տուք
Մասն. Ժ. ց. Լսեա ազա-
տոմեոսի . իւրաքանչիւր-
ոք պարտի գոհանալ
զնոյ իրրև զպարտեալ քա-
հանային , ուսոյ է նմա բարի
զղխուսիւն ձրի : Խակ սա սուսա-
նի յորդորի ոք , յորժամ որպէս
յոյն , այնպէս և ՚ի պաշտանէից նո-
րին .

բին ունիցին ձրի զաշխատեսցեն. այլ եթէ վաճառեսցին պարտաւորեսցին զի դրամն առեալն ի նմանէ. տացեն արտքեղ գոհութեանցն. որ է մեծ անուանիւն. զոր առանձն սիրեն մեղուքն. վասն այսորիկ ասէ. ձրի առիք. եւ ձրի տուք։ Ընդ՝ որ եւ յետ առնելոյն է գոհանալն եթէ. Երանի եթէ զինձ իցէ. Երկրորդ զրամ ազատանալոյն նորին։ Երրորդ. զգաստանալոյն նորին։

Ա՝ սուն առաքինութեան ասելի է. եթէ սիրելութեանն եթէ յաճախ բանալոյ կամիցէ զնելոյ. կամ վաճառելոյ զնոցանէ. կամ զկնի պահելոյն զնոցանէ. զոր օրինակ երախտապարտութիւնն է. եւ քաղցրացուցանէ զնոցանէ. այլ իրաւունքն առնելոյ զնոսա՝ է կողակիցեալ հոգեւորին։ եւ որ այն հոգեւոր՝ ի կոչմանէ պատուոյն. այլ եւ մարմնաւոր՝ ի կոչմանէ իրին։

Ա՝ սուն երիցորդին ասելի է. եթէ երբայրի տրտունջ սիրելոյն կանուխ իրանէ։

Ա՝ ստուածին է՝ ի կոչմանէ տնօրինի. որք առնեն գնա. քանզի ասացեալ առնեն զխոստանալոցն իւրեանց զնելով որպէս զսիրելոս տնգին. յորմէ յաւելուածոյ յորդորին սիրելոցն կանուխ իրանէ. ասացեալ առնեն՝ ուր նոցա հաստատեալ կոչին սիրելոցն։

Ե՝ րկրորդ՝ ի կոչմանէ կաշառատուին. որով իւրեանց սիրելոցն կանուխ իրանէ։ Ընդ՝ որ տրտնջել զնոցանէ զկնի զնելոյ. այսինքն յորժամ առնուսցէ զոր տրծաթեմով գնոցանէ իրիւ. կամ տարեկենդանութիւն. կամ տարիւնաւորութիւն. այսինքն տղայոց կանուխ ազատանալոյ. այսինքն տղայոց կանուխ ազատանալոյ. եւ կամ տղայոցն ազատելոյ տրտունջ կանուխ իրանէ։

Ա՝ ստուածին յայտ է ։ Ծնողաց բանէն ։ Ժգ։ ։ Ասէ տէր. որ կամէր. զնոյն զձեռս իւրեանց տալ ։ եւ լինելոյ քառամեայ ծնողացն ։ եւ ելանել քառամեայ ծնողացն ։ եւ ելանել քառամեայ ծնողացն ։ եւ ելանել

ապաստանութիւն ձեռային պաշտամանն. որպէս են անօթք, զգեստք, և քահանայք եկեղեցւոյ ։ Ասյլ ամանք են հոգևորականք, զի նոքք կևան՝ պատրաստեալք ձեռային պաշտաման. որպէս են տասանորդք, երեխայրիք, ընծայք, և այլք նմանք սոցին. այլ յետին երկրբեանքս առանել ասին կապակցեալք ընդ հոգևորն, քան հոգևորք ։ Եւ արդ՝ ամանք են արդելեալք, զի են սիմոնականք. որպէս վաճառելն զնորդուրդս. և՝ յայտնիկ միայն կամքն առնէ սիմոնական ։ Եւ ամանք սիմոնականք, վասն զի արդելեալ են. որպէս վաճառելն զնորդուրդ. ընդ վերակացուին. և զոյնպիսիսն. և՝ յայտնիկ ոչ միայն կամքն բռնա կան է առնել սիմոնական՝ եթէ ոչ գործով կատարեսցի ։

Բայց գիտելի է, զի՝ յայտնիկ՝ յորս գործն սիմոնականութիւն կամք միայն, ոչ յառաջեալ գալին, ոչ է հարկ հրաժարիլ՝ ի հոգևորէն, կամ՝ ի մարմնաւորին, որ առեալ լինի. այլ միայն բռնական է՝ ի հատուցանն զղջանալն ։ Դարձեալ. ուր գաղտնի առեալ լինի, եթէպէտ ասկած լինի, պարտի հրաժարիլ յայնմանէ, որ այնու առած. խակ ուր առեալ լինի ինչ առանց գալին, եթէպէտ ապականեալ գիտաւորութիւք, սիմոնական նութիւն է, այլ ոչ է հարկ հրաժարիլ ։ Նմանապէս խմացեալ լինի և վասն ընծայիցն զորս առն՝ որք առնուն զնոքա կարգս. և կամ երկնեն՝ ի յառաքման, և՝ ի պատիւ. զի եթէպէտ առեալ լինի ապականեալ գիտաւորութիւք, ապակայն ջնջի միայն ապաշխարութեամբ՝ առանց հրաժարելոյ՝ ի կարգէն, կամ՝ ի եպոսկոպոսէն ։ Դարձեալ. որպէս սիմոնական է առանալն զհոգևորն միջնորդութիւք արծաթոյ, կամ դանին. այսպէս և հրաժարիլն անտի։

Վասն երրորդին առելի է, եթէ բազումք են՝ որք ցուցանեն գարշելի. զսիմոնականութիւնն։

Կամ՝ վկայութիւք երկուց կամ երից. քանզի՝ ի հնումն դէպ զի, որ էառ զարծաթ՝ ի ձեռն այլոց առաքելոց վճռական չնորհաց առաջնութիւն զոր խնդրեաց յայր վարդապետն նորին, հարաւ գոդութիւք. զի 4. Թագաւոր. ե. 27. Ասաց եղիսէ ցգեհազի. զոդութիւն նեռմանայ յարեսցի՝ ի քեզ, և՝ ի զաւակ քոյ յաւիտեան ։ Իսկ՝ ի նորումն՝ Տէր՝ն արտաքսեաց՝ ի տաճարէն զդնօղս, և զվաճառօղս. զի ասէ. Յովհան. բ. 13. Եւ Յիսուս՝ ի բռաւղէմ. և եգիտ՝ ի տաճարին, զի վաճառէին զարջառս, և զոչխարս, և զաղաւնիս. և զդրամափոխսն, որք նստէին. և արար խարազան չուանեայ. և եհան զամենեսեան՝ ի տաճարէն. քանզի Թէպէտ Տէր՝ն յառաջին դարուսն եկն ողորմել հեդանութիւն, այլ ոչ տարաբ սիմոնական անօրինութիւն. որպէս ասէ զինի. Նախանձ տան քոյ եկեր զիս. զի զտուն այլ արարչութեան տուն վաճառի ։ Արդ՝ վաճառէ զարջառ յեկեղեցի, որ ապաստանութիւն առաջնորդ՝ վասն եկեղեցական Թոշակի. և կամ որ քարոզէ վասն երկրաւոր վարձուց։ Եւ վաճառէ զոչխարս, որ կերպարանէ զինքն՝ ունել զոչխարս կան անմեղութիւն. որպէս են կեղծաւորքն. որք զարդարեն զինքեանս մարթովք, որպէս յակոբ ։ Իսկ զաղաւնիս վաճառեն, որք վաճառեն զնուրհնութիւն եկեղեցւոյ. որք են շնորհք հոգւոյն սրբոյ, որ՝ ի կերպարանս աղաւնւոյ էջ՝ ի վերայ Քրի՝ ի յորդանան ։ Այլ լսեմք՝ որք կաշառօք առնուն, կամ տան զեկեղեցական պատիւս, կամ զԹոշակս ։ Ընդդէմ այս ամենայն նախանձայոյզ եղև պետրոս Գործ. ը. 20. Յորժամ ասաց ցսիմեոն մոգն. արծաթ քո ընդ քեզ եղիցի՝ ի կորուստ, զի զպարգեւն այ հանարեցեալ ընդփոխ առնուլ ։

Երկրորդ, վկայութիք եկեղեցական իրաւանց. զի ասէ դամասոս պապն. ամ քրիստոսական հաճա-

առ-

առլով ընդ սիմոնական հերետիկոսութէ ։ իբր թէ ոչ ինչ հանար հաւալ լինին ։ Արդ՝ այսու բանիւ կրկնակի ցուցանէ գարշելութիւնն ի գերազանցել քան զայլ մեղս ։ և ի համեմատի հերետիկոսութէ ։ Եւ՝ի վերայ բանին Սաւուլ ։ ։ Կործանեաց զաշխուս աղաւնեաց ձառայ ։ առ մեկնիչն ։ յայտնանէ ։ զի սիմոնական հերետիկոսքն գառատարան ։ և համեմատի հերետիկոսութէ ։ ի ցուցանել թէ ։ զհաւատն ։ ի որպէս հերետիկոս գառեալ լինի՝ որ կարծէ զնա որ ինչ ոչ է ։ այսպէս և սիմոնական՝ որ զանգիւնն վաճառէ ընդ անարդ գնով ։

Երրորդ ։ ծանրութիւն մեղացն ։ քանզի է հոգևոր սոդոմական ։ ի որպէս սոդոմականն է մեղք ընդդէմ բնութէ ։ այսպէս և սիմոնականն ընդդէմ ընտրեալ ։ նա վասն զգործ բնութէն ։ և սա զգործ ընտրեացն ։ Նա՝ որքան է յիւրն կողմանէ՝ ապականէ զսեռ մարդկայինն ։ ի է թէ նման ծննդեան նոր։ իսկ սա է թէ նման ընտրեացն ։ և որպէս քան բնական օրինաց՝ նա է և սա մեծագոյն ։ի մեղս մարդկանաւս, այսպէս քան օրինաց ընտրեացն՝ սա է և սա մեծագոյն ներքակ ընդդէմ ընտրեացն ։ Ասաւ յիրաւի օրինակին սիմոնականքն սոդոմացւովք ։ որք խորտակէին զդուռս ղովտայ։ քանզի ոչ մնաւնէն ընդ որս արտունն, այլ արծաթով խորտակեն զդուռս։ այսինքն ։ զառաջնորդս ։

Չորրորդ ։ զի դնէ սոյ զքաղաքապետիկ նախատինս ։

Առաջինն է ։ զի վաճառէ զնա ։ քանզի վաճառէ զհոգին աւր ։ի խորհուրդս եկեղեցւոյ ։ և զՔ՚ի ։ իբր կապարճ պատարագին ։ յորժամ առնէ զայն վասն արծաթոյ։ Յուդա միանգամ վաճառեաց զնա ։ այլ ոչբա բազում անգամ։ ասկայն ոչ զղջանան որպէս զնա ։

Երկրորդ ։ զի առնեն վաճառող զաճ ։ քանզի է մեծ նախատինք ։ եթէ հարցանիցի թագաւորն որ ոչ ։ է ա վաճառեսցի զդիտս իբր վասն այսորիկ ասաց ։ ի՝ առնէք զուռն հօր իմոյ տուն վաճառի ։ զի իրն ածային ոչ պարտի վաճառել ։

Երրորդ ։ զի անարդեն զպարգեւն սոյ ։ քանզի հանահատասարեն կանոյ զայն ։ որ է դին արքային ։ երկնից ։ որով և խոտեն զնոյն ինքն զուռն ։ և յոյժ անհաճոյ է իւրաքանչիւր աղաւեակայնի ։ եթէ խոտեսցի պարգեւն իւր։ և ոչ ևս կամի առաւաքաշխ լինել ուստի Տէր՝ն Սաւուլ ։ ։ ։ Արդեւ պարկանել զմարգարիտս առաջի խոզաց ։ այսինքն ։ քահանայից ։

Չորրորդ ։ զի բառնայ յոյժ լզդուռն եկեղեցւոյ ։ զի նա առաջ զինքն դուռն ։ որով ցուցանէ ։ թէ որ մնաւնէ սիմոնականութէ, առնէ բառնութէն նմա ։ արդ՝ որ կամի արդելուլ զոք ։ի մտանելոյ ։ կայ ընդդէմ ։ կամ փակէ զդուռն։ այսպէս և Տէր՝ն ոչ կամելով ի մտանիցէ որ սիմոնականութէ ։ արար զինքն դուռն ։ և դրօք փակելով եմնատառ աշակերտութեան ։ և օրինակ այսմ հրամայեաց ածն դնել զարիւն դառն ։ի ։ի վերան սեմոյ դրանց ։ իբր թէ ասիցէ ։ կամիմ առնել զդուռն եկեղեցւոյ ։ զոր դնելոյ արեամբ իմով ։ Եւ վասն նմին պատճառի առաքեալքն եկեղեցւոյ ։ որ առաւել քան զայլս սիրէր զնա ։ զի որպէս ։ի ժամանակս պատերազմի յանձնեալ լինին դրունք քաղաքին՝ հաւատարմոյն ։ զի մի մտցեն թշնամիք ։ այսպէս ։ և փականք եկեղեցւոյ յանձնեալ լինին ։ի պետրոս ։ զի մի մտցեն անդ սիմոնականքն ։

Հինգերորդ ։ զի եկեղեցին որ պարտի յղանալ միայն ։ի հոգւոյն ։ արբոյ, որպէս օրինակեցաւ մարիամ Սաւուլ ։ ։ ։ Ոչ ասէ ։ որ ։ի նմանէ ծնեալքն ։ ի հոգւոյն արբոյ է ։ առնեն յղանալ ։ի չար ոգւոյն ։ ուստի զարմանք է ։ որ ոչ առակք գնա ։ կամ արձակէ ։

Վեցերորդ ։ զի զրկէ յաճախին

շտութիւնն . և զարդիան այ՝ ի ժա-
ռանգութիւնն քո՛ . և կացուցանէ
ժառանգորդ զորդիսն առանայրի ։

Երկնեվորդ , զի զՀնչմարիտ ածն
մատուցանէ նուէրս կուռց ազատու-
թիւն . և քառ այսմէ գարշապարն
քոյ զամ ազատութիւն . վասն զի
արժանիոց վաճառէ զՔ՚ս , և զսպար-
դևս հոգւոյն սրբոյ ։

Ուխերվորդ , զի մեղքս այս ոչ
պատկառի ի տեղւոջէ , կամ ի
դիմաց ուրուք , որպէս այլք մե-
ղութիւք . քանզի պատկառութիւնն և
ապաշնորհութիւնն առնեն զմեծ որոնս
աւր տեղւոյց . այլ սիմնականութիւն
յարձակի ի վերայ սրբոյ տեղոյն
նոյն . ուստի ասէ Երեմիա . Ժէ .
ւ ։ Մեղքն յուդայի գրեալ է ի
վերայ եղջեր սեղանոյն ։ Մեղք
յուդայ իմացեալ լինի մեղքն նկե-
ղեցականաց , որք պարտին պատա-
պիլ խոստովանութիւնք ածոյին գո-
վութեց ։ Սա է , որ մերձ կու-
ասծին որդւոյն դնէ զկուռս ա-
զահութիւնք ։ Եւ կատարի բանն
Դանիէլի . Թ. 27. Եւ ի տաճարն
եղիցի պղծութիւն աւերածոյն ։
Դարձեալ՝ ոչ պատկառի յոյ , և
ի հրեշտակաց . զի ուր ածոյինքն
հանդիսանան . և Քս՚ս մերձ է անդ
հրեշտակօք իւրովք , նա մնանէ
անդ . ուստի այսու չարագոյն է
քան զդևս . զի նոքա երկնչին յոյ ,
և ի հրեշտակաց . և սոքա ոչ ։

Իննեվորդ . զի աղտեղացուցա-
նէ զմարդն այնու , որով Քս՚ս ար-
բէ . և այսպէս զինու նորա պա-
տերազմի ընդ նմա ։

Տասնեվորդ , զի առնէ զաշա-
զակս , և զսեղանակատուսան ու-
նել զտեղի և զփոխանորդութիւն
Քս՚ս . արդ՝ սիմնականն է առա-
զակ . զի ասի . Յօհաննու . Ժ. ւ .
Որ ոչ մտանէ ընդ դուռն , այլ
ընդ այլ ելանէ , նա գող է և ա-
ւազակ ։ Եւ ի վերայ բանին .
Ասաս. ին. ւ ։ Դուք արարիք զդա
այրս աւազակաց , ասէ Աստուած .
աւազակ է , որ ընդհատ հետևի . և
զայն որ ոչ տայ նմա , հալածէ .
և զտուրսն առևտականէ . և միշտ
խորհի Հնոյ ընկերին ։ Դար-
ձեալ . սիմնականն է սեղանակա-
պուտ , զի որք են ի յորս առնէ
դաւադակութիւն ձեռնարկելով ի
յիրս հնչեղութ ընդդէմ կամաց
Տ՚ն , և ի գրկումն աղքատաց ։

Ամենասանեվորդ , զի փորեալ
ծակէ զորմն եկեղեցւոյ , ընդ որ
մտանեն աղտուք ։ Արդ՝ որմունք
եկեղեցւոյ են առաքինութք , որք ընդ-
դիմորիլն սիմնականութեամբ՝ լինին
մուտ սղնոց , և անառնոց . այս-
ինքն , մտիկաց , և անարժանից .
ուստի ասէ . Եզեկիէլ . Ը ։ Աստ ցիս մուտ , տե՛ս զգարշութիւնն
գարշութիւնն . և մտեալ տեսի
զնմանութիւն սղնոց , և անառնոց
գազանաց ։ Քանզի յորժամ
ըղձախտին Թղչակաւորք , խոզ
մտանէ յեկեղեցին . և յորժամ
կուռհատքն , շուն . և յորժամ բամ-
բասողն , օձ . յորժամ ագահն ,
խլուրդ . և յորժամ անխոհեմն
եւանէ յանիտու հպիսկոպոսութիւն ,
էշ մտանէ յեկեղեցին ։

Հինգեվորդ , գուցանէ գարշելի
զսիմնականութիւնն՝ բազմապատիկ
ինչսն որ ի նմանէ . քանզի լինի
մարդն առեալ սոյ , և մարդկան զի
ասէ Սիրաք. Ե. 2. Որ անիրաւա-
բար առնու իշխանութիւն , առե-
ղեալ լինի ։ Որ ասէ մեկնիչն յոյ ,
և ի մարդկանէ , այն որ վաճառէ
զշնորհս , կորուսանէ զինս ։ Դար-
ձեալ . զի բառնայ յեկեղեցւոյ զհո-
գին աւր , որ նշանակեալ լինի հրով
այնու , որ զեօթանասուն ամ աւե-
գերութիւնն բաբելացւոց՝ մնաց ան-
շէջ ի ներքոյ ջուրց . որ չիջեալ
եղև (որպէս ասէ Օգոստինոս)
յորժամ վաճառեաց անսիրտոս ըզ-
քահանայութիւնն յայնմ ։ Արդ՝ որ-
պէս մեռանի մարմինն ընդ բացա-
հանիլ հոգւոյն , այսպէս սիմնակա-
նութիւնք յորժամ հեռանայ հոգին
աւր , ոչ մնայ անդ՝ բայց միայն հո-
տեալ դիակունք ։ Դարձեալ . զի
սիմնականք գժոռանան փրկին ,
վասն երկուց պատճառաց ։ Նախ՝
վասն

ԳԼ. ԺԸ.

Յաղագս այնոցիկ, որք առնեն ժառանգորդ եկեղեցւոյ զաղգականս։

Ահա, որ չինէ զբաղաք արեամբ. Ամբակում. բ. 12. Ոչ օրինակ ծառ, որ ի յարմատոյն ընձիւղէ զոստս, ինքն դադարիլ ի պտղոյ. նա և զօտա նայ ևս. վասն որոյ և Տէրն հրամայէ հատանել զայնպիսին. այսպէս՝ որ զաղբ արեանակցաց առնէ նախատածառ սիրոյն ասէ, դատաքն ի նա խոնարհութեանն երկնային ընդհատաց. ըստ այնմ որ ասէ. 2. Տիմոթ. գ. 11 Յարուցս յետինս եղիցին մարդիկք անձնասէրք. ագահք. հպարտք։ Ուր ասէ մեկնիչն. յայնմանէ որ սիրեն զմարմինն, իբր ի յարմատոյ չարիք այսոքիկ բողբոջին։ Եւ դրիդոր ասէ. առանձնական սէրն սատակապէս խնդա զաչս. յորմէ հեռանալ, զի զաղբ ինչ անիրաւաբար և չարաչար առնէ, ոչ խնայեսցէ. քանզի կոյրն ոչ տեսանէ աղտեղեալ զինքն. վասն որոյ և լինի ատելի ամենեցունց. այսպիսին է որ զբարութիւնս եկեղեցւոյ բաշխէ արեանակցաց իւրոց. վասն այսորիկ ասէ. վայ որ չինէ զբաղաք արեամբ։ Աղտ յետ ատելոյն զիմմանականութիւն, ասէ լի է զայդահութիւն այնոցիկ, որք առնեն ժառանգաւոր եկեղեցւոյ զաղգականս իւրեանց. որոյ գարշելութիւնն յայտ է քաջում կերպիւ։ Ա՛ա՛ յանիծանացն ասէ. որպէս յայտ է ի յառաջադեալ բանէդ, որ ասէ. Վա՛յ որ չինէ զբաղաք արեամբ. և պատրաստէ զմայրաքաղաքս անիրաւութեամբ։ Քանզի է մեծ անօրէնութիւն, որ մայրաքաղաք եկեղեցի տացի անբասական անձանց առ ի հոգւոցն վասն արեանակցութեան։

վասն մեծութեան մեղացն. երկրորդ, զի պարտի հրաժարիլ յամէ՛ղ որ սիմոնականութիւն ընկալաւ. զի եկե՛ղեցական թոշակք, և պատիւք են իբրև զկողով եդեալ ի գլուխ. ընդ որ դիւրաւ մուտանեն ձկունք. այլ ոչ դիւրաւ ելանեն. քանզի ուրախութիւնք ելանեն յսուտ սիմոնականութիւն. այլ ախտութիւնք հրաժարին։ Վ՚ա՛ պարտիկ ասէ Խղդողին. ՚ի. 17. Պահեա զոտս քո մտանել ՚ի տուն ՚ի՛ւ։ Չի որ չինէ զեկեղեցական պատիւն, նման է այնմ՝ որ գնիցէ հողակոյտ մեծ, որ անկեալ ՚ի վերայ սատակեսցէ զնա։ Չդժուարաւ հրաժարելոյս ոչ մանել, ասէ Երեմ. ՚ի. 11. Ա՛ղբ յուդայի գրեալն դրշաւ երկաթեաւ ՚ի յեղունգս անդամանդեայ մածեալ ՚ի սասեան սրտի նորա։ Աղբ՝ եղունգն անդամանդեայ ասէ։ զի անդամանդն նման է եղնդան. և գրիչ յանդամանդի. զի անջնջելի է։ Դարձեալ. առնէ զմարդն անման ՚ի հաղորդութենէն Քրիստոսի. զի ոչ կարէ առնել զպատարագ, և ոչ ձեռնարկել յայլ գործս ՚ի՛ւ։ Եւ գիտելի է զի այլք քրէական մեղս ՚ի՛ւ են արդելեալք, միթէ լինիցին հաղորդեալք ըստ իրաւանց, կամ ըստ եղելութեան. բայց միայն սիմոնականքն, և ապականողքն՝ որք են արդելեալք դադարին, և յայտնի, ըստ ինքեանց, և ըստ այլոց։ Քանզի սիմոնականն ունի զինիք գողանի։ Եւ պարտաւորի խակ՝ զի որ սիմոնական է՝ ՚ի պատիւս, կամ ՚ի գործս, եթէ նկուն լինիցի ամբաստանութիւն, անկցի. և թէ որոն՝ մտցէ, կամ զեկուցամբ՝ արդելցի. և ոչ կարէ ապաշխարել յառաջ քան զհրաժարիլն։

Երկրորդ , բաղմապատիկ օրի- նակաբ արբոյն ։

Նախ՝ աբրահամուն . որում հրամայեաց ած մատուցանել ողջ- կակեզ զանդրանիկն իսահակ , կա- ճելով ցուցանել գործով , զոր յետոյ ուսոյց բանիւ , ասելով ։ որ ոչ ատէ զհայր . զմայր , զկին և զորդի վասն իմ , ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել ։ Արդ՝ աբրահամ նշանակէ զառաջնորդս . որոց ոչ կամի Տէր՝ն ունել զմարմնական աղէտս առ արիւնակիցան . նաև կամի լինել պատրաստ ի սպաննումն նոցին , եթէ ինքն հրամայեսցէ ։ Ըստ մատս մատս ասաց որդւոցն ղևեայ ։ Ելից ։ Ըբ. 27։ Կոտորեցէք իւրաքանչիւր զբարեկամ իւր. և իւրաքանչիւր զմերձաւոր իւր ։ և արարին այնպէս ։

Երկրորդ , Մելքիսեդեկի , որ նշանակէ զքահանայս նոր օրի- նաց ։ զորմէ ընթերցեալ լինի , Ծրեքայեց. է. ։ Մելքիսեդեկ թագաւոր սաղէմայ քահանայ այ բաղ ՛ բելոյ ։ Եւ զնոյն յարե ՛ի նոյն ։ Անհայր անմայր չհամա- րեալ յաղդս ։ Ո՛չ թէ լեալիցէ անհայր անմայր , այլ զի ցուցա- նէ , թէ քահանայք նորոյս պատ- ուին մերկանալ ՛իմարմնական աղէ- ւոյ ։

Երրորդ , մօսէսին, Ելից. ՃԲ. 20. Որ յորժամ լինգանէր յեգիպտոս առ ՛ի փրկել զժողովուրդն . և ածէր ընդ իւր զկին , և զորդիսն , կա- մեցաւ ած սպանանել զնա . քան- զի գիտէր , թէ կին նր , և որդիք տայցեն նմա արգելուն ։

Չորրորդ . Ելից. ՃԸ. 21. Որ ասի ։ Տեսցես քեզ յամ ժողովր- դենէ արս զօրաւորս երկիւղածս յայ , արդարակորովս , որք ատի- ցեն զապահովութիւն . և կացուսցես զնոսա ՛ի վերայ գոցա ։ Յամ ժո- ղովրդենէդ ասէ . և ոչ յաղդակա- նացդ ։ Ասս զօրաւորս՝ ոչ զման- կունս . քանզի մանկունք ոչ են յարմարք ՛ի կառավարել ։ Նաև ոչ ե պատշաճ՝ թէպէտ մանկունքն զիւրեն փոխանորդ ինքեանց զնա- հեմ ոք . զի այնպիսիքն առանել վարձկանք են՝ քան հովիւք ։

Հինգերորդ , Թուոց. Լէ. 15. Յորժամ մօսէս հանդերձեալ էր մեռանիլ , ասաց ։ Տեացէ Տէր ած զայր ՛ի վերայ ժողովրդեան այսո- րիկ ՝ և ասէ Տէր ցմօսէս . առ դու քեզ զյեսուս որդի նաւեայ՝ զայր , յորում դոյ հոգի Տն ։ Ո՛չ ասաց կացուցանել զորդիս իւր , թէպէտ եր բարեկամ այ . և խօսէր դէմ յանդիման ընդ նմա . զի մի՝ այլք յետ նր համարձակեսցին թողուլ իւրեանց զպատուիրս իւր . այլ զնեսու յայլ ցեղէ ընտրէ . զի գիտասցուք, թէ զվերակացուս ժողովրդեանն ոչ է պարտ տալ արեան , այլ ար- ժանաւոր վարուց ։ Նաև ցուցանէ, թէ այք են ընտրելիք . այսինքն , որք ունին զհոգին այ. այնու , որ ասէ ։ առ դու քեզ զյեսուս , յորում դոյ հոգի Տն ։

Վեցերորդ , նոյն ինքն Քս. զի թէպէտ ունէր զաղդականս զոր- դիսն զերբեդեայ զորդւարեալս բա- րի վարուք . և ս առանել յօհան- նէս , որ էր կոյս մանուկ , և սի- րեցեալ ՛ի մէջ այլոց աշակերտացն. սակայն ոչ ՛ի նա , այլ ՛ի պետրոս յանձնեաց զեկեղեցի իւր . որ ջեր- մեռանդագոյն էր ՛ի սէրն . իսկ զմայրն յանձնեաց ՛ի յօհաննէս. այ- սինքն, զմարմինն ՛ի մարմին ։

Եօթներորդ , ՛ի մատաթիա , Գործ. ա. 23։ Որք կացուցին արս երկու . զյօսէփ աղդական Տեառն զերբայրն յակոբոս փոքրս, որ ան- ուանեցաւն յոտոս , և զմատա- թիայ . և եբանէր վիճակն մատա- թեայ , և ոչ աղդականին Քի ։

Երրորդ , վկայութիք որ գրոց ։ Նախ՝ ՚ս.Օրինաց.Էդ. ։ Որ օրհնեաց մօսէս զորդիսն ղևեայ՝ ասելով . որք ասացին ցհայր իւր, և ցմայր , և ցեղբարս , ոչ գի- տեմ զձեզ , նոքա պահեցին զբանս քո . այսինքն , զայն , որ ասէ ։ Որ ոչ թողէ զհայր իւր , և զմայր , ոչ կարէ իմ աշակերտ լի- նել ։

ձիւլ . և զայն . Ջանացարուք մուտանել ընդ նեղ դուռն : Ընդ դուռնս այս ոչ կարեն մուտանել պատրաստանդէտքն մերինական աղեօտիս . քանզի կապեալքն ընդ իւրեարս՝ պիտոյ է զի կամ ամենեքեան մուտանիցեն , և կամ ոչնք 'ի նոցանէ : Ապդ' եթէ ընդ դուռնս այս միոք հազիւ մուտանէ , զի ահրդ բազումք համանգամայն մուտանիցեն , որք են կաշկանդեալք ընդ իրեարս չարութիք :

Երկրորդ , Սաղմ. ՃԽԵ. 4. Որ ասէ : Ո՛չ ժողովելոյ 'ի ժողովս նոցա յարեանց . այսինքն , թէ ժողովք եկեղեցւոյ ոչ ժողովս ցին յաղագս կանոնաց՝ որպէս ժողովք ուսմանցն հնոյն : Եւ այն՝ որ ասէ . ժառանգութիք առաջուք զարբուեցի նորա , որոյ սպառնայ դաւիթ՝ ասելով . ահ իմ , արդ զնոսա որ սիրս զանիւ , որպէս զեղէգն առաջի հողմոյ , և այլն :

Երրորդ , Յոհաննու . ա. 12. Որ ասէ . Ետու նոցա իշխանութիւն որդիս աստ լինել , որք ոչ յարենէ , և ոչ 'ի կամաց մարմնոյ , և ոչ 'ի կամաց առն , այլ յաստ Ծնան . և այլն :

Չորրորդ , Մատթ. Ճգ. 17. Որ ասէ . երանի՛ է քեզ՝ սի՛մոն որդի յովնանու . զի մարմին և արիւն ոչ յայտնեաց քեզ , այլ հայր իմ որ յերկինս է : Այլ ընդդէմ այսմ կարէ ասել այնոցիկ առաքելոցդ , որք վասն մարմնական աղէտին զեկեղեցական պատմիւն , և զհոգևոր տան աղդակացնացն իւրեանց . վայ քեզ ոչ սիմոն . այսինքն , ոչ հնազանդ , այլ ապստամբ , ոչ որդի յովնանու , այսինքն , աղաւնեաց , որ նշանակէ զհոգին սրբ . այլ սատանայի . զի մարմին և արիւն յայտնեաց քեզ 'ի առնել զայդ :

Հինգերորդ , այն , որ ասէ . Մատ. Ժ. 37. Որ սիրէ զհայր , կամ զմայր առաւել քանզիս , ոչ է ինձ արժանի :

Վեցերորդ , Մատ. Ը. 22. Որ ասաց Տէրն աշակերտին , որ ասղաչէր՝ զի թողցէ զնա երթալ թաղել զհայր իւր . ասէ . Ե՛կ զկնի իմ . և թոյլ տուր մեռելոցն թաղել զմեռեալս իւրեանց : Որ ասէ Ջերծնիմոս . վասն սիրոյն Քրիստոսի թողուլ զթաղումն հօր՝ վասն որոյ սիրոյն և ոչ զբաց պարտ է թողուլ անթաղ :

Եօթներորդ , Մատթ. Ե. 30. Որ ասէ . եթէ ձեռն քո գայթակղեցուցանէ զքեզ , հատ զնա՝ և բնկեա 'ի քէն : Ապդ՝ ձեռն է՝ յոյժ հարկաւոր օգնականն . ոտք՝ կազդուրօղն . աչք՝ խրատատուն . յորոյ լուսաւորէն է բաժանիլ՝ քան յոյ . որպէս դիւրագոյն պարտ է յանձնառնուլ զհատուածն ձեռաց , քան զկնոյն :

Ութներորդ , Մարկ. ԺԲ. 22. Որ առաջին ցնա . ահաւասիկ մայր քո , և եղբարք քո կան արտաքոյ , և խնդրեն զքեզ . պատասխանի եւս , և ասէ . որ առնիցէ զկամս նոյ , նա է իմ եղբայր , և քոյր , և մայր : Որրորդ , զի բազմապատիկ է վնասն , զոր առնէ եկեղեցւոյ մեղքս այս :

Առաջինն է , զի մարմնական աղէտս կուրացուցանէ զաչս եկեղեցւոյ . այսինքն , զառաջնորդս . մինչև աչխարհականքն ձանաչեն զպակասութիս նոցն , և նոքա քօղարկեալ մարմնականաւս սիրով՝ ոչ ձանձնաչեն . և կատարի բան մարգարէին . Եսայ. Լգ. 2. Որ ասէ . եղիցի որպէս ժողովուրդն՝ այնպէս և քահանայքն :

Երկրորդ , առնէ անասոյդ զկացցուցումն եկեղեցականաց , որ կացցուսս վասն ժուժկալութիս առ 'ի հաձոյանալ նոյ . ըստ այնմ՝ որ ասէ . ա. Կորնթ. է. 32. Որ անկինն է , հոգայ զՏն , թէ որպէս հաձոյ լիցի Տն : և զհաձութիս այս արգելուն կինն , և որդիքն : Այլ աղէքսանդր պատն ասէ . ձեռ եբարձ 'ի մէնջ զորդիս . և ասասանայ եւս զորդիս եղբարց , քերց , և այլոց աղգականաց :

Երրորդ , զի արգելու զմեռս ոչ ոք ի մարդն , քան միայն որ ասէ ։ Յօրոյ խոստովանի զբեզ հեծումիցայ , մարմին նոր իրրև զվնասեան ձուլածոս ։ յոչ նորա իրրև զվէմ գայլատեաց մի զինեն միոյ կշռեալք ։ և ոչ ոչ անցանէ ընդ նոսա ։ և այս յայտ է յընտրութենէ , և ի յաղթութենէ այնոցիկ , որք ոանին զմարմնական աղէս ։

Չորրորդ , արգելուն զմարդն երթալ առ ՚ած ։ զի մարմնական գոլեն է իրրև զչլիայ առաջնոյն , որովք կապին հոգւոք ընդ աղտականս ։

Հինգերորդն է մեծ անհաւատարմութիւն , զոր առնէ մեղքս այս ի սպասաւորս եկեղեցւոյ ։ և այս գուցանէ երրորդին ։

Նախ՝ այսու ։ զոր օրինակ՝ եթէ իշխան ոք երթեալ ՚ի տուր աշխարհ՝ յանձնեսցէ զերկիրն իւր ոմանց հնազանդեցելոց իւրոց , զի ՚ի դիպաղ ժամու բառնասցէ զայն որ գոց նորա ։ իսկ նա զրկեալ զոր դիպան իշխանին՝ ժառանգեցուսցէ զայն որդւոց , և աղտականաց իւրոց , քինիցի անհաւատարիմ ։ այսպէս առաջնորդք ժառանգութիւն կ՚ի , զոր պարտին տալ յարմար՝ և արժանաւոր անձանց , ոսան անարժան աղտականաց իւրեանց ։

Երկրորդ գուցանի բանիւն բնութեան , որ ասէ ։ զարմանալի իրաւունքն եպիսկոպոսք առ Հոգւոն պատրաստ , որոմ յանձնեն զհոգիս ։ և հաշիւ գոսանեն՝ որոմ յանձնիցեն զինեա իւրեանց ։ ուր յայտնապէս իմացեալ լինի , եթէ եթէ եթեւագոյն հաստարին զոյսականութիւնն կ՚ի , և զհոգւոց մարդկան , քան զընչիցն ։ քանզի յանձնէ երրեւն եպիսկոպոսն յեղբօր որդին իւր զեկեղեցին , որոմ ոչ յանձնիցէ զ ՚ծ. խնճորս , կամ տանձս ։

Երրորդ , են անհաւատարիմք և առ բարեկամս իւրեանց ։ որ պէս դաւիթ եղև անհաւատարիմ ուրիայէ , զոր հրամայեաց գնել զնա՝ ուր էր Ծանրութիւն պատերազմի ։ որ և մեռաւ իսկ ։ այսպէս անհաւատարիմ եպիսկոպոսն , որ ոսոց աղտականի իրաւամբ զառաջնորդութիւնն՝ այնպիսոյն , զոր գոսանէ վաստակ , և անհմուտ պատերազմի ։ և այն՝ զի տեղեակ է՝ որ բռնանգամ Ծանրութիւն պատերազմին գիմէ ՚ի վերայ առաջնորդին ։ որպէս յայտ է ։ ։ Թագաւոր ։ ։ Որ ասէ ։ Ծանրացաւ պատերազմ ՚ի վերայ առաջնորդիս ։ Դաւիթ՝ որպէս անօրինէր ի փարատեան ՚ի մանկունսն երրայեցւոց , յորժամ հրամայեաց ժողովրդեան իւրոյ հեղձուցիկս առնել զնոսս ՚ի գետն ։ այսպէս և որ զաղտականս մանկունս իւր ընկենու ՚ի գետս փառիկակերութենէ ։ Դաւիթ՝ զինչ մեծագոյն անաչրէնութիւն՝ քան ՚ի վերայ փորրիկ մանկան դնել զբեռն , յորմէ և հրեշտակք զարհուրին ։ Եւ քանզի իրաւաբանելոյ հոգւոյ ՚ի պահպանութիւն կարդեալ հրեշտակ մի , ո՛րպէս ոչ երկնչի այլ մի պատհել զհարար հոգիս ։ ասաւ ասէ։ Յօբ. իղ. ։ Ահա հսկայք , որք հեծծեն ՚ի ներքոյ զուարթ ։ այսինքն , արք կատարեալք ընդ Ծանրութիւն ժողովրդեան ։ արդ՝ ո՛րքան անդիմութիւն է դնել ՚ի վերայ այնորիկ զբեռնս այս՝ որ այնքան վաստակ է՝ մինչ զի և ինքն իսկ ոչ կարէ կանգնել ։ այլ ընդ գալն ՚ի վերայ՝ իրաւաբանելոյ փորձութենէ անկանի ։ Ընդ՝ որպէս յիմարութիւն է դնելն զբարակ առեղն ՚ի ներքոյ Ծանրութիւն տանն , նոյնպէս և դնելն ՚ի վերայ տկար մանկան զԾանրութիւնն եկեղեցւոյ ։

Վեցերորդ , զոր առաջնորդացն թողուլ զ ՚ած , (որ է հանապատութիւն , և մերձհաւատութիւն բարեկամ ,) վասն մարմնական բանկանոց , որք կարին ասել Հնմարտութիւն Թշնամիք . քանզի այնմ որ ասէ Մարբիւ. ե. Թշնամիք ոսան ընտանիք իւր ։ Վասն որոյ ասէ Աբրաք. ։ ։ Մի՛ լինիր վ ՚ տարեկա-

ԳԼԽ. ԺԹ.

Յաղագս մեղուց կորնթականաց ։

Ա յր ոչ մնաւանէ ընդ դուռն ի գաւիթ տղիատացն , գոլ և առաւել։ Յո՛հաննես. ԺԲ։ Եւ զկնի ասէ . գայրն յարիչաւակ՛ և ցրտէ ։ Որպէս ասէ մեկնիչն , գոլ ասէ առն , որ գաղտապար՝ և ներքուստիւ մնաւանէ յառաքինութեան . այսինքն , սիրոյ նախանձուիւ ։ Խակ առաւել է հնարելումն . որ կրօնաւանէ զհոգիս Աւրէնքան է , որ զիւրն խնդրէ ։ Բայց գայլ է բռնաւորն . զորմէ ասէ առն . գայլն յարիչաւակէ . որպէս կամեցաւ առնել կորիւ՝ զանազանով իւրացուցանել զառաքինութիւն ժողովրդեանն . ոչ յօգուտ հաւատոյ ։ Ախտիւք են , որք բռնութիւն , կամ տարաւարհնեալ առդաւանդ . այսինքն , իշխանաց, կամ մեծամեծ առաքնորդաց եկեղեցւոյ յաստիճան պատուոյ , կամ առնելոյ դեկղեղեցական ծառայս . քանզի այր հի եպիսկոպոսն ոչ կարէ հրամայել եպիսկոպոսին առ ինքեան ծառայս եկեղեցոյ այնպիսի անձին . նաև ոչ իւրն իսկ կարէ առնել՝ յորժամ առանձին վերաբերեսցի ի փոքրագոյն առաքնորդս , քանզի միայն պատուական իւիք . որպէս թէ փոքրագոյն առաքնորդն ոչ տացէ զիծոշնան զայն ի դիտօղ ժամու . և կամ ի պատուիճ չարաչար առնելոյն այսինքն , յորժամ առնեսցէ իւիք անյարմար անձին . այսպէս և ոչ մեծագոյն իշխանն կարէ առնել զիծոշնութիւն զայն , որոյ տացէ վիճակ բերի առ փոքրագոյն իշխանն ։ Կամ ոչ կարէ հրամայել ի առաջ ։

Եւ արդ՝ հինգ են , որք ցուցանեն յոյժ գարշելի զմեղս զայս Առաքինեան է ծանոյ պատուիճն , և վէմ ժխնդրութիւնքն , զորս արարաւ ած՝ այս մեղուց . քանզի երբեմն՝

կամին ինձանի մերձաւորին . այսինքն , ինձ . ասեն զարդարանաց՝ Ադամայ և կնոջ ինձ՝ մերձաւոր . Հաւուիժ. ։ Ասէ ասէ . ո՞վ կիրճ ցուցանէ ի նոցանէ ինձ իւր քեզ մերձաւոր լեալ անկելոյն ի ձեռս ոճրագործաց . և նոա ասէ . որ արարեն ողորմութիւն ի վերայ նոր՝ վասն որոյ առաւել պարտ է յարել ինա՝ քան Սաղմ. ։ Ար ասէ . ինձ մերձենալ առ ած՝ բարի է ։

Զ օհնեցարուք , զի մեղքս այս է արտաւո՝ և պատճառս մեծամեծ մեղաց . զի է սկիզբն մեղացն յոյժ գայլ . քանզի վասն մարմնականի սիրոյն՝ որ առկիւնն, և առարկեան, տրտնջեցաց վասն հեղգութեան իւրոցն՝ առեալ . ընդէ՞ր ոչ վառեալ եղեալ իւրոց այդ երկրպագարեաւ գնեսցեն ։ և զինեն ասէ . զայս առաց , քանզի գոլ էր ։ Եւ ի վր բանին Պաւղ. ։ Յայնժամ գնաց մի յերկրաւորեցն . ասէ մեկնիչն . յոյժ զգուշանալի է որ՝ ի հեղգութենէ իւրոցն՝ կամի լեալ գնալն Քրիստոս ։ Եւ դարձեալ ասէ . ոչ երկիւղ յոյժ մնաւանել զՏ՚ն՝ իւր , զի առաւել դոյզ ինչ առաւել այնպիսի՝ զոր սիրեր մարմնական գործով . վասն որոյ և խնդրէ եղեալ , հերքաւ , և գաւառ պարտուեցաւ . այսպէս և առաքնորդք. որոց սիրեր մարմնական առիւ , ոչ երկնչին գործել զխմանականութիւն, կամ զայլ առաւակ մեղս . զի հասանցեն ի պատիս դատաստանաւ իւրեանց ։ Եւ արդ՝ հասանաւորեալ առացիդ . առաւել ջնասէ մարմնական սիրեն քան զխմանականութիւնն, որք ոչ ապրեսին առ աղքատութեան իւրեանց զնկելեղեցական պատիս , և զիծոշնան ։ Եւ գիտելի է , զի առ պատուական Տ՚ն հասանաւ յերկրիւր այլազգեացս երկնքով՝ որք ոչ գաւառեսցին առ ձառս իւրեանց , թէպէտ բառանջիբն վասն նոցա ։ ։ Հաւատաւ. ։ ։ Ասէ և նկելեղեցի ոչ երթիւ ի դերեսութիւն , եթէ ոչ քարշիւք նմա՝ ի բաց ձերձեն զնա ասելոյ

եղեալ պատուհասել զմեղս այս . այ֊
սինքն , տոչորմամբ , և կրանելով
երկրի զիշողութիւնդն , և դադա֊
ցիլ ։

Առաջինն յայտ է Թուոց.ԺԶ.35.
Ուր ասի . հուր ել ի Տեառնէ , և
եկեր զերկուերիւր և զչիսուն այր ,
որք մատուցանէին զխունկս , որք
էին ընդ կրկեսայ , որք կամէին
յափշտակել զքահանայութիւնն ։

Նաև երկրորդն յայտ է ի նոյնն,
որ բացաւ երկիր , և եկաւ ղդա֊
թան , և զաբիրոն , որք նախան֊
ձէին ընդ առաջնորդութիւնն մո֊
սիսի . քանզի էին ի ցեղէն ռու֊
բենի . և Թաւէր նոցա՝ ինքեանց
յարմարիլ այն , վասն անդրանկա֊
ծինն դոլոյն . ուստի և ինքեանք , և
խորանք իւրեանց , և ամ աստուձ֊
ածք , և աղիք նոցին կենդանւոյն
ինչն ի գետս ։

Իսկ երրորդն յայտ է 2.Մնացոր.
Ել.16. յԱբքայն ոզիա , որ ի ծնէ
քահանայութեանն զրեցաւ զքահանայական
պատմուճան , եմուտ ի տաճարն
դնել զխունկ առաջի Տեառն , և հարաւ
դադուածք . և ճաց այնպէս զամ
աչառս կենաց իւրոց ։ Արդ՝ մեզք
այս մեծագոյն է քան զսիմոնական֊
նութիւնն , որպէս ասէ օգոստինոս .
քանզի ով երկբայեսցի չարագոյն դոլ
զգործեցեալն զայն , որ ծանրագոյնս
պատժեցաւ . որպէս ծանրագոյնս
մեղանչէ յափշտակողն , որ առնու
բռնութիւ՝ քան զգողն ։

Երկրորդն է բռնութիւնքն՝ որք
լինին այ մեղօքս այս , որ կա֊
րէ ցուցանիլ այսպիսի նմանութիւ .
եթէ ոք առնէր զբռնութիւն հայ֊
սին Թագաւորի , կամ իշխանին ,
լինէր այն ի մեծ նախատինս Թա֊
գաւորին ։ Արդ՝ որքան նախա֊
տինք է երկնաւոր Թագաւորին .
եթէ արասցի բռնութիւն հարսին
նր . այսինքն , եկեղեցւոյ ։ Այս֊
պիսիքն պարտին յորժ երկնչիլ կալ
առաջի Թագաւորին ։

Երրորդ , ձեռաքն , որք պատա֊
հին եկեղեցւոյ ի մեղս այս֊
մանէ . քանզի ընծայեցեալ լինի

ի Մակաբայեցւոց . 9.Զալկիմոսէ՝ զոր
կացոյց քահանայապետ արքայն դե֊
մետրիոս , որ բազում չարիս արար
իսրայէլացւոց քան զհնեթանոս ։
և 2.Մակաբայեցւոց . 23. Մինելաոս
առեալ հրաման ի Թագաւորէն՝
եկն յերեմ՝ ոչ ունելով զարժա֊
նաւորութիւն քահանայութե ։

Չորրորդ , օրինակքն սրբոց , որք
ոչ կամին առնուլ յանձն ըզ֊
պատիւ . որպէս ասի . Եբրայեց.
ե.4. Ո՛չ ևոք անձամբ ոք առնու
զպատիւ , այլ կոչեցեալն յայ՝ ոյզ
ահարեն . քանզի նա ցուցաւ ար֊
ժանաւոր քահանայութե դահա֊
պետութեան , որ ծաղկեցաւ՝ առաքա֊
զացաւ , և եբեր զպտուղ . և այս
է առաջին կերպն որով կոչի ոք
յայ . այսինքն , զի լինիցի սքանչե֊
լեօք ։ Երկրորդ՝ ցուցանի ոք ար֊
ժանաւոր , ձայնիւ ևկեալ յերկ֊
նից . որպէս յետս . Թուոց.ԻԶ.18.
և ՔՒ. Մատթ.Ժէ.5. Ուր ասի . դա
է որդի իմ սիրելի . դմա լուա֊
րուք ։ Եւ նքեան նիկողայոս , և ամ֊
բրոսիոս ։ Երրորդ , վճռական .
որպէս մատաթիա , որ ցուցաւ
արժանաւոր առաքելութե։Գործ.
ա. 26. Չորրորդ , կանոնական ըն֊
տրութիք , որպէս ոք ընտրեալ լի֊
նի համաձայնութիք բոլոր ժող֊
ովոյն , և կամ ի մեծագոյն , և
յիմաստնագոյն մասնէ . իսկ թէ ա֊
մենեքեան իցեն չար , կամ մեծ
մասն , ոչ է ընտրութիւն այն կանո֊
նական , այլ սատանայական ։

Հինգերորդ , վկայութիք նք դրոյ֊
քանզի ասէ Սիրաք.է.4. Մի՛
խնդրեր առաջնորդութի ի Տեառնէ
կանէ . և ոչ ի յիշխանէ զթագա֊
պատուէոյ ։ Եւ այս է ընդդէմ այ֊
նոցիկ , որք միջնորդութիք խնա֊
նագ մուծանեն ի նեղբս ։ այնպէ֊
սիքն որ ինչ ևիցեն , ոչ են շնորհքն
այ ։ Վասն այսորիկ և առեն իսկ՝
յորժամ դրեն ի նամակի իւրեանց .
այս անուն շնորհքն այ եղիսկո֊
պոս ։ Ըստ այնմ որ ասէ Ովսէէ .
ԺԳ. 11. Եւտու քեզ Թագաւոր
բարկութիք իմով ։ Սրբա են կուռք
հե֊

հետեւանոցաց՝ ձեռագործք որդւոց մարդկան . որպէս ասէ . Սաղմ. ՃԺԷ. 4. Վասն որոյ և հաստատեմ զայնպայման այն՝ որ ասէ զկնի. այս ինքն , Ջատս ունիմ , և ոչ ունասնեն . և ոչ դոյ ոդի ի բերանս նոցա : Եւս այսպիսիքս պարտուն զկնի ասելոյ որպէս զնոսա խրատեալ , ասելով զբանն յիւս . զոր արարիք զկնի յոյնելէ . վասն որոյ ասի ընդդէմ այսպիսեացս 2. Օրինաց. ՃԼ. 14. Եթէ ասիցես , կացուցից զիս ի վերայ իմ իշխան , որպէս այլ ազգք , որք շուրջ զնովաւ են , զնա կացուսցես , զոր ընտրեացէ Տէր Աստուած քոյ :

ԳԼ. Ի.

Յաղագս Աստուածեան Վարձկանաց :

Մէն ասեմ ձեզ . խնդրէք գոնէ զիս՝ իբր ոչ եթէ նշանս ինչ տեսիք , այլ զի կերիք ի հացէ անտի՝ և յագեցայք . Յօհ. ՃԻ. 26: Գրիւդոր ասէ . Թէ այսքիւք՝ գարշելի ցուցանէ Տէրն զայնոսիկ , որք ոչ կարդօք մերձենան զեաղբ առ Տէր՝ ոչ խնդրեն այնու զվարս առաքինութեան , այլ զհաղորդութեան ժամանակաւոր կենացդ : Եւս ոչ խորհին՝ Թէ զինչ պարտին առնուլ՝ այլ Թէ զինչ առնուն անտի : Վասն այսորիկ ասէ . խնդրէք զիս՝ իբր ոչ եթէ նշանս ինչ տեսիք , այլ զի կերայք ի հացէ անտի , և յագեցայք :

Արդ՝ բազումք են՝ որք ցուցանեն գարշելի զմեզ այս : Առաջինն է անհնդիք սրբ գրոց . զի ասէ . Սիրաք . Ք. 14. Վայ մեզ զահարիւն , որ մտանեմք յերկիր կրկին ձանապարհաւ : Արդ՝ կրկին ճանապարհաւ մտանեմք յերկիր եկեղեցւոյ , որ կամի ի նմա՝ այ ծառայել , և մամոնային . ընդդէմ այնմ որ ասէ . Մատ. Զ. 24. Ո՛չ կարէք այ ծառայել և մամոնային : Եւ եղկիւել . Ղկ. 2. Վայ հուպատացդ խրատչէլ . զի ապաշէն զինքեանս , այսինքն , խնդրելով զօգուտն անձանց , և ոչ զերկրաւորսն :

Արկղդ , այսինքն , որով պատուհասդ ձեր զորգիան ահաբեկեալ զնաբաստի , և զաբեղուզ . որոց վերայ եկ հուր , և այրեաց զնոսա . զի մատուցին առաջի Տն զհուր օտար , Ղեւտացւոց . Ժ. 1. Արդ՝ հուրն յերկինէ նշանակէ զաչերն այր , որով պարտին քահանայք մատուցանել խունկս առաջի Տն . այսինքն զաղօթս . իսկ հուր օտար է ապահուխիւնն , և երկրաւոր պատուասիրութիւնն . զայսոսիկ ունէր ոսոխն մեր . վասն զի է Թիւր , և նախանձէ ընդ սպասաւորութիւն այ . և ունի ընդ ինքեան զհուր պատուասիրութիւն , զոր ելեն Տէրն ի չիջուցանել : Ապաւրեւին եթէ որ ի սպասաւորութիւնն այ մատուցանիցէ հուր օտար , մեռցին յանօրէնութիւն իւրում :

Արմտիդն է ճշման , զոր առնէ սա առաջնորդայ եկեղեցւոյ . որ է եռաւիղ :

Առաջինն է , որ ճշմամբ զայս դիտաւորութիւնն . և ընդ նմին զամ բարի , զոր առնէ յեկեղեցւոջ . զի ասէ . Մատ. Զ. 22. Եթէ աչն քո պարզ է , ամ մարմինդ քո լուսաւոր եղիցի : Արդ՝ պարզ է աչքն , եթէ վասն բարի դործոյ՝ միայն երկնայինն խնդրեացէ . որպէս ասէ. Սաղմ. Խղ. 4. Ջմի խնդրեցի , և զայն որոնեմ , զի բնակեցայց ի տունն Տն : Ջօրմէ ասէ մերկիչն Մատթ. Զ. 33. Նախ խնդրեցէք զարքայութիւնն : Եւ առաքեալն. զվերինն խորհեցարուք : Եւ յայնժամ ամ մարմինդ . այսինքն , ամ դործք քո լինին բարի , և լուսաւոր : Իսկ Թէ աչքն դիտաւորութիւնք Թէ կոյր է չար դիտաւորութիւնք , յայնժամ և ամ դործքն են չար :

Երկրորդ , կորուսանէ զքո . և այս օրինակեցուսս Յննդոց . Ըն. 19. Զի յորժամ լսեան երիթեայքն

Հրրտրտրդ , ցուցանել զայլ գար-
շելի՝ ինաւն զոր առնէ առ հո-
ութիւն . որ յայտ է Յօհաննու . ժ.
12. Որ ասի.ցէ՝ զի վարձկանն իբրև
տեսանէ զգայլն զի գայ՝ թողու զոչ-
խարան և իմխոյնի, և գայլն յափշտա-
կէ զնոսա՝ և ցրուէ ։ Արդ՝ գայլ
է սատանայ , հերձուածողն , և
բռնաւորն . ընդդէմ որոց ոչ կայ
վարձկանն ։ Ուստի ասէ օգնու-
թիւնս . եթէ մեղրի ոչխարն ,
ոչ անդրէն կոչէ . եթէ հիւանդ
է . ոչ բուժէ՝ եթէ դաղանակուռ
լինի , ոչ արուսանէ . եթէ փախ-
չի ՚ի նմանէ ժամանակաւորն զոր
սիրէր , փախչի և նա ՚ի հոգոյ ,
զորս կեղծաւորութիւն սիրէր ։ Է-
այս առաւել երևեցոյց ՚ի ժամա-
նակս ներոնի , յորժամ ժամանա-
կաւոր իրն բարձրի յեկեղեցւոյ .
և յայնժամ լցան սատկաւորն Եսայ-
ւոյ . 3. Լքեալ թողի զտունս սիօ-
նի իբրև զխովանոց յայգւոջ . և
իբրև զսաղատարս սեխնեղէնաց ։
Քանզի յորժամ պակասի պտուղն,
թողեալ ՚ի բաց երթայ պահա-
պանն . այսպէս չար եկեղեցականքն
հեռանայ յեկեղեցւոյ՝ յորժամ ոչ
ունի զժամանակաւոր պտուղ ։ Է-
սայեսկեաց ասէ . Ընկկիլ . ՚ի-
յ . Աճառադիկ վկանէն ոսոխիք .
զաղքն ագանելիք . զպարտասուն
ղեկեսիք , և զկաշինս իմ ոչ ա-
յրածելիք . զսկարն ոչ զօրացու-
ցանելիք . զհիւանդն ոչ բժշկելիք .
զբեկեալն ոչ պատուհիք . զմոլո-
րեալն ոչ դարձուցիք . զկորու-
ալսն ոչ խնդրելիք ։

Տինգերորդն է Թիւրութիւն, զոր
առնէ յեկեղեցին . զի փոխէ
զոք անզգանն ՚ի անզգանն լսմանո-
իսայ . զի առաւել վ՚ս դատիմ՝
քան վասն այ պատարագին ՚ի վե-
րայ նորա . և լսո այսմ պատաս-
խուածիւն նոցա ոչ է հաճոյ այ .
որպէս ասէ . Մաղաքիա . ա. 10.
Ո՞վ իցէ ՚ի ձէնջ որ դրի փակիլ-
ցէ զդրունս իմ , և վառեսցէք զսե-
ղան իմ ։ Է՛ս չկամիմ ասէ . ոչ եմ
կամք իմ ՚ի ձեզ՝ ասէ Տ՛ր . և զպա-

տա-

ասէրոյց ոչ ընկալայց ՚ի ձեռաց ձերոյ :

Ա՝ եղեր մարդ , զի քո՞ յոյժ գայլ ՚ի յայս մեղաց . որպէս յայտ է Աստուածաբ. 19. Յորժամ մատուցեալ գոլիր մի , ասէ ցնա . վարդապետ, եկիր և ես զնիւթ քոյ . և Տէրն ոչ ընկալաւ զնա . զի վասն մարմնոյն որ շահիլ գոյր առնա . վա՞ որոյ ասացն ցնա . աղուէսունց յորջք ունին , խոտանկունքն գոմանեն ինքեանց յեկեղեցին գոմանա զ յիսուս տեղիս , և ոտիկս և թռչնոց երկնից բոյնք . այսինքն , բարձրագոյնքն զաստուածանա պատուոյ . այլ որդի մարդոյ ՚ի մէջ սոյնպիսեացս ոչ ունի զտեղիս : Դարձեալ . մինչ յանձնեաց ՚ի պետրոս արածել զոչխարան , ոչ յիշեաց անդ զվարձ , այլ զմահն՝ որով մեռանելոց էր վասն փառացն Քրիստոսի , առելով . յորժամ մանուկ էիր , և այլն :

Ն՝ օթեներորդ , զի վարձկանքն են աւազակք . վասն զի ընդ այլ մտանեն յեկեղեցի՝ քան Քրիստս , որպէս ասէ Յօհան. ժ. 1. Որ ոչ մտանէ ընդ դուռն , գող է և աւազակ : Որ ասէ մեկնիչն . ընդ այլ մտանէ , որ ոչ բարւոք խնամով զՔրիստէ , և կամ որ ոչ զիմաստս սրբոց , այլ զիւրն խնդրէ : Ա՝ յայսմիկքս կողոպտեն զՔրիստ զոր օրինակ զիշուհուրքն , որք մերկացուցին զնա , և ՚ի խաչ հանին . սոքա են այնք հրէայքն , որք աւանդել կամէին զնոսա աշակերտս մօտիսք , քան Քրիստոս ասէր . Յօհաննէ. 28. Դու լեցիր նոքա աշակերտս . մեք մօսէսի աշակերտք եմք . այսինքն , խնդրելով զժամանակաւորն , զոր նա խոստացաւ . քանզի աշակերտքն Քրիստոսի խոստովանեալ զերկրորդաւորա՝ խնդրեն զերկնայինս : Դարձեալ . հայրին նոքա յետս , և ոչ յառաջ . քանզի ունէին զերեսս առ ժամանակաւորս . ուստի օրինակեցան քան և հինգ ապաստիքն , զորս ետես եզեկիէլ , որք ունէին զերեսս առ տաճարն Երուսաղէմ. 16. Դարձեալ . են նմանք սուքեմայ , որ վասն դիւրին ի՛նչ ինչ զիրենք , այլ ոչ զերկնաւորսն ՚ի մտանեն . Ծննդոց. ԼԲ. 24. Ա՝ յոյգն և որք ապաստարանն յեկեղեցւոջ վա ժամանակաւորաց միայն :

ԳԼԽԱՆ

Յաղագս նշանաց ազատութեանց վարձկանաց :

Եւ ասելոյ զազատութիւն վարձկանաց , այժմ առնի զնշանաց նոցին : Յորոց՝ թէպէտ բազումք են , բայց զհինգ միայն առաջադրէ :

Ա՝ ռաջինն է կանգնառութիւն խաչի . սեղանոյ արբուհիք . ուխտաւորք . և այսպիսեացդ . ոչ վասն ջերմեռանդութեան , և հարկի , այլ վասն ազատութեան : Որպէս ասէ Ոսկէբ. ԸՂ. 11. Յաճախեալ էիբրեմ զսեզոնս առ ՚ի մեղանչել . պատրաստ մատուցանեն . և զոհեացն միտս. և Տէր ոչ ընկալեալ զնոսա : Մեծ անյարմարութիւն է առնել զսեզոնս առ ՚ի մեղանչել . որք պարտին լինել ՚ի հաշտութիւն այ . ուստի ասէ Երեմ. Ժ. 19. Մի՛ թէ միտն աբբ բարձեալ զչարիս քոյ . Յորմէ յայտ է , թէ պատարագ այնպիսեացն ոչ է օգուտ ընդեանց :

Ե՝ րկրորդն է տալ մանկանց զաբբ կարգան . կամ հանել զնոսա յատուկնն պատուոյ . որ յոյժ վնաս է եկեղեցւոյ . որպէս յայտ է Հոզեէլ. 16. Որ ասէ . վայ երկրի՝ որոյ թագաւորն մանուկ է : Եւ Եսայի. 4. Սպառեսցէ ՚ի պատիժ՝ հին ժողովրդեանն , առելով . կոյտ ուժոյ ՚ի վերայ նոցա մանկունս յիշխանս : Աբդ՝ պարտ է զգուշանալ ՚ի յայս մեղաց՝ վասն բազում պատճառաց :

Կամ՝ վասն պահպանութեանն իմանութիւն որ ՚ի մանկունս . ուստի ասէ արիստոտէլ . ոչ ոք ընտրէ զմանկուսն ՚ի յատաջնորդ , փոխանակ ջն ոչ է առոյգ՝ նոցա խոհեմ

գոլ ։ Եւ Յոբ. ժբ. 12. Ի ծերս է իմաստութիւն. և ի քազմաժամանակեայս հանձար ։ Եւ Թէպէտ ի մանկունս ոմանս լինիցի գիտութիւն, և խոհեմութիւն, այլ ոչ կրթութիւն, և հմտութիւն որ յոյժ հարկաւոր է առաքինութեան ։ Ասէ Սիրաք. 3. Որ ոչ է զիտուն առեալ. զինչ է գիտացեալ. այր հմուտ՝ լիցա զառն՝ խորհեցեալ յոլով ։ և զինի ասէ. որովէս զիտուն առեալ, առ կնա Ճանաչեցեալ ։

Երկրորդ, վասն պակասութեան առաքինութեան. ուստի ասէ Սիրաք. է. 6. Մի՛ խնդրեր լինել դատաւոր, եթէ ոչ կարասցես առաքինութիւն վանել զանօրէնութիւնս ։ Այր ասէ մեկնիչն. պարտի իւրաքանչիւրք կշռել զառաքինութիւն իւր, և ըստ չափու նորին յանձն առնուլ զիշխս այլոց. զի մի ընդ հեշտանալն ի նախայաղթութեանն պատահեսցի կործանումն ։

Երրորդ, զի պարտ է առաջնորդին լինել անդրդուելի. իսկ տղայական սիրն է միբաժանոր թեթեւամտութեան, և յիմարութեան ։

Չորրորդ, զի յերկբայս է, թէ որպէս լինիցին նոքա յետոյ. որպէս ասի. Առակ. Ը. 13. Երկեր են, զորս անհնարին է լինել իմաստուն. և զորոց անհնարին է լինել անդրդուելի. այնինքն, զանառապարիս առն յերկրաստարդութեան իւրում ։ Այսոքիկ թէպէտ երիտասարդք ոմանք երևին իմաստունագոյն քան զայլս, առկայն ոչ է պարտ հանել զնոսա յանձնառս, քանզի նախ պիտոյ է անանց զօրանալ ըստ ինքեան, և ապա դնել՝ ինչ լիցին ծանրութեան չինուածոյն. զի անգ ոչ է և առ նուազ զգալութեան. այլ քազմամանդամ զօրն ուրք են քարիք, ի յուսաջնորդութեան կրօնաւորին զոյն՝ վնասակարութեան, և կամ վասն այլ ինչ մեղաց ։ Այսոքիկ ի վերայ բանին. 1. Տիմոթ. գ. 6. Մի՛ զնորոգեալն՝ Ասէ մեկնիչն. զի հպարտանայցէ, և ամբարտաւանութեան ելցէ առանձնայական մեղութեանէ առ կործանումն, ինքեան և աշակերտացն ընդ նորին ։ Կամ ասէ զարհամարհելի մինչ դեռ հազիւ սկսանիցէ առ աշակերտութեան, կամին եղանել յաթոռ վարդապետութեան։ Կամ այսպիսիքս պարտապարին փութիլ ի վերայ բանին Հոգեմոլոր. ժ. 10. Անկանիցէ, և փութիլ՝ բնդունայնանալ է. ասէ մեկնիչն, փութիլ մարթեալ է ընկերք երիտասարդութեան. քանզի հազիւ գան կուգեն իրք թեթեւ բնական է ի յերիտասարդն. և յոյժ ատգի նշնեսի. այսինքն, փարթամանալ, որ է պատճառ որկրամոլութեան, և բղջախոհութեան, յայնժամ հեռանայ, զի պարտապարին հեշտասիրութեանէ ։ և օգուտինոս ասէ. Նախ ուս՝ թէ գիտես սիրել զքեզ, և ապա յանձնեցից ի քեզ զընկերն քո սիրել իբրև զքեզ. իսկ թէ ոչ գիտես սիրել զքեզ, երկնչիմ՝ գուցէ խաբեացես զընկերն իբրև զանձն քոյ ։

Հինգերորդ, վասն կատարեալ թշնամանաց եկեղեցւոյ. քանզի կատակի եկեղեցի՝ յոյժ ատ լինչն ծեծանել գոլով զաղգացի ընդ մանկան. և ուրիշի փեսայ՝ զոր պարտ էր բառնալ ի գիրկս, և գիւրացուցանել կաթամբ պարզ ուսմանն ։

Վեցերորդ. վասն գայթակղութեան, զի գայթակղի ժողովն ընդ նախայաղթութեանն այնպիսեացն, և ասիցէ. որ կարօտանայ վերատեսչի՝ և դաստիարակի. առնել լինի ինձ վարդապետ և պահապան ։

Եօթներորդ. զի մանկութիւնն ոգեղացուցանէ զայսոսիկ. որպէս ծերութիւն գեղապարդէ. որպէս ասէ Սիրաք. ծ. Որպիսի վայելուչ է ալեաց դատաստան. և ծերոցն խրատ. և հին աւուրցն իմաստութիւն. և զի երիցին նոցա ինքն է ծերն, իսկ իրիցութիւնն կարգին ոչ երկայնիմք վերատեսիլ առ ծերացեալն. ուստի և ըստ Սաղմ. 12. ասի՝

աճուռն առնելոյ լինին Ծերպագունից, ասելով. Յաճուռս Ծերոց օրհնեսցին զնոս ։

Ընթերցող, օրինակս քո՛ի, և սրբոց. քանզի երեսառաքեայ գոլով Տ՚ն՝ սկսաւ զգործ առաքելոցդ առնել ։ Եւ եղիցի՛ երեսառաքեայ ետուս գուսանին. և յասէ՛ր երեսառն առնոյ ընկալաւ զոյնութիւնն եգիպտոսի ։ Եւ թէ ոք ընդդիմադրեսցէ զերծիմոյ, թէ մնասուկ գոլով քարոզէր, առելի է, թէ ինքն լուա՛ւ ի Տ՚ն է, որ ասէր. ետուս զքեզ ի քաղաք առնուր, և՛ ի սիրն երկնաւոր. քանզի եթէ յանկարծակի փոխէր տո՛ւ և զնորաբողբոջ առելին ի սիրն զօրաւոր, առ ժամանայն կարէր շինել ի վերայ նորա ։ Եւ առ այդ ընդդէմ թաւշատորիցն առաքեցեալ ի մանկական տիսուր զի ետ նման Տ՚ն զերծրս իմաստուն ։ Եւ սիմեթէոս եւ ելաւնելն ի յաստիճան եկեղեցւոյ պատուիրէ. զի զօրաւոր լցեալ հոգւով սրբով արարք զայն ։

Երրորդ. նշանն է յաժարութիւնք ընթանալ ի թաղումն մեռելոց՝ ի գիշերային հակմունս, ի յեկեղեցականացն, և ի խառնարհեալս. և ի յայլ ազնուիսս, ուստի ակն ունին առնել զերծիմատոր ինդ շահ. և հեղգանալ ի յայնս, յորս ոչ երևի շահ ինդ մարմնաւոր. և եթէ ոք ամենեք յայտնեալ գտեալ եղիցի վա՛ր ընդդիմանալոցն, ապա հանդիպին խառնելոց զինքն ի նեղութս և գուցե եղիցի և զմնոսս ։ Եթէ մեռեալ ոք վարձատ է ի գիւղ ինդ, ժողովին անդ քահանայք յամ կողմանց. քանզի այնմ որ ասէ, ուր գերեզման է, անդ և արծուիք ժողովին ։ Իսկ եթէ մեռանիցի աղքատն, հայիր ոք գնասցի՛ որ ճաշ գինի զնոս ։

Չորրորդն է՝ միոյ անձին առնել զբաղում եկեղեցականաց ճաշակս որ ոչ է արժան. զի եկեղեցականն ճաշակն առնել լինի վասն եկեղեցական ազատասիրութեանն. և ոչ ընդունայն. այլ մի ոմն ոչ կարէ զբաղում գործս ազատասիրութեանն առնել ի բազում եկեղեցիս. վասն այսորիկ և ոչ պատուի ունել զբազում ճաշակս ։ Եւ սէ՛ղ ոչ է անմեղադրելի՝ եթէ ասիցէ ոք, եա զոր ինչ առնուս, բարեպէս ծախեսցես. և կամ եմ ազնուատոհմ. կամ իմաստուն. և կամ գնեմ ինձ փոխանորդս. քանզի ոչ է բանաւոր կամ բժշկին բարեպէս ծախել զոր ինչ առնու ի հիւանդացայ. եթէ ոչ առնու հոգ տարցի նորա ։ Եւ սէ՛ղ պատուի յանձնառնել զբազում հիւանդս՝ որք ի զանազան տեղւոյ, որոց ոչ կարէ այցս առնել յամ օր ։ Այլ և ոչ է բանաւոր ջատագովին բարւոք ծախել զոր ինչ առնու ի Տ՚ն ի վիճ՚ն, եթէ ոչ հաստատութեամբ ձեռնառնութեան ինդ ի վիճ՚ն. այլ պէս և ոչ եկեղեցականին, եթէ ոչ հաստատութեամբ կատարեսցէ զգործն՝ որ կատակերգէ ընդ իմ շահին ։ Եւ սէ՛ղ ոչ արժան է ինչ առնել զինքն ազնուատոհմ. զի այլ պիսի ազնուատոհմութիւն ո՛չ է որ գտցի այլ, այլ աստուածպէ. ուստի վասն այնպիսւոյ ազնուատոհմութեան ո՛չ է արժան նման առնել զբարութիւնս օրգուցն ։ Եւ սէ՛ղ ո՛չ է իրաւ անուանել այլ գինուորութիւն նորա, որ է գուսուր աստուածպէ ։ Եւ սէ՛ղ ոչ վասն իմաստութեան. զի ո՛չդք ի յարքունիս կարէ խնդրել կերպարուր երկուց ձիոց, որ միանգի միայն ապատասիրէ ի ապատասիրին ։ Դարձեալ. քան բեռնատուսն, գործ իմաստնոյն պատուի առնել զեկեղեցին նախամեռնու. այսինքն եթէ արժան իցէ. պատուհաս՝, և օգտակար ։ Ար՚ դ՝ ասի արժան քան այնմ՝ որ ոչ իցէ ընդդէմ ասծոյին հրամանաց ։ Պատուհաս, որ ոչ ի գայթակղութիւն ընկերին ։ Իսկ օգտակար. որ ո՛չ ի վնաս ինքեան, այլ ի շահ գուսուր ։ Այլ առնել զբազում ճոխ շահս ոչ է արժան, զի ոչ է հաճոյ այդ. քան այնմ որ ասէ. Եղայր. և՛ յայլ ոչ երևի շահ ինդ մարմնաւոր. և եթէ ոք ամենեք յայտնեալ գտեալ եղիցի վա՛ր ընդդիմանալոցն, ապա հանդիպին խառնելոց զինքն ի նեղութս և գուցե եղիցի և զմնոսս ։ Եթէ մեռեալ ոք վարձատ է ի գիւղ ինդ, ժողովին անդ քահանայք յամ կողմանց. քանզի այնմ որ ասէ, ուր գերեզման է, անդ և արծուիք ժողովին ։ Իսկ եթէ մեռանիցի աղքատն, հայիր ոք գնասցի՛ որ ճաշ գինի զնոս ։

Չորրորդն է՝ միոյ անձին առնել զբաղում եկեղեցականաց ճաշակս որ ոչ է արժան. զի եկեղեցականն ճաշակն առնել լինի վասն եկեղեցական ազատասիրութեանն. և ոչ ընդունայն. այլ մի ոմն ոչ կարէ զբաղում գործս ազատասիրութեանն առնել ի բազում եկեղեցիս. վասն այսորիկ և ոչ պատուի ունել զբազում ճաշակս ։ Եւ սէ՛ղ ոչ է անմեղադրելի՝ եթէ ասիցէ ոք, եա զոր ինչ առնուս, բարեպէս ծախեսցես. և կամ եմ ազնուատոհմ. կամ իմաստուն. և կամ գնեմ ինձ փոխանորդս. քանզի ոչ է բանաւոր կամ բժշկին բարեպէս ծախել զոր ինչ առնու ի հիւանդացայ. եթէ ոչ առնու հոգ տարցի նորա ։ Եւ սէ՛ղ ոչ պատուի յանձնառնել զբազում հիւանդս՝ որք ի զանազան տեղւոյ, որոց ոչ կարէ այցս առնել յամ օր ։ Այլ և ոչ է բանաւոր ջատագովին բարւոք ծախել զոր ինչ առնու ի Տ՚ն ի վիճ՚ն, եթէ ոչ հաստատութեամբ ձեռնառնութեան ինդ ի վիճ՚ն. այլ պէս և ոչ եկեղեցականին, եթէ ոչ հաստատութեամբ կատարեսցէ զգործն՝ որ կատակերգէ ընդ իմ շահին ։ Եւ սէ՛ղ ոչ արժան է ինչ առնել զինքն ազնուատոհմ. զի այլ պիսի ազնուատոհմութիւն ո՛չ է որ գտցի այլ, այլ աստուածպէ. ուստի վասն այնպիսւոյ ազնուատոհմութեան ո՛չ է արժան նման առնել զբարութիւնս օրգուցն ։ Եւ սէ՛ղ ոչ է իրաւ անուանել այլ գինուորութիւն նորա, որ է գուսուր աստուածպէ ։ Եւ սէ՛ղ ոչ վասն իմաստութեան. զի ո՛չդք ի յարքունիս կարէ խնդրել կերպարուր երկուց ձիոց, որ միանգի միայն ապատասիրէ ի ապատասիրին ։ Դարձեալ. քան բեռնատուսն, գործ իմաստնոյն պատուի առնել զեկեղեցին նախամեռնու. այսինքն եթէ արժան իցէ. պատուհաս՝, և օգտակար ։ Ար՚ դ՝ ասի արժան քան այնմ՝ որ ոչ իցէ ընդդէմ ասծոյին հրամանաց ։ Պատուհաս, որ ոչ ի գայթակղութիւն ընկերին ։ Իսկ օգտակար. որ ո՛չ ի վնաս ինքեան, այլ ի շահ գուսուր ։ Այլ առնել զբազում ճոխ շահս ոչ է արժան, զի ոչ է հաճոյ այդ. քան այնմ որ ասէ. Եղայր. և՛ յայլ ոչ երևի շահ ինդ մարմնաւոր. և եթէ ոք ամենեք յայտնեալ գտեալ եղիցի վա՛ր ընդդիմանալոցն, ապա հանդիպին խառնելոց զինքն ի նեղութս և գուցե եղիցի և զմնոսս ։ Եթէ մեռեալ ոք վարձատ է ի գիւղ ինդ, ժողովին անդ քահանայք յամ կողմանց. քանզի այնմ որ ասէ, ուր գերեզման է, անդ և արծուիք ժողովին ։ Իսկ եթէ մեռանիցի աղքատն, հայիր ոք գնասցի՛ որ ճաշ գինի զնոս ։

Չորրորդն է՝ միոյ անձին առնել զբաղում եկեղեցականաց ճաշակս որ ոչ է արժան. զի եկեղեցականն ճաշակն առնել լինի վասն եկեղեցական ազատասիրութեանն. և ոչ ընդունայն. այլ մի ոմն ոչ կարէ զբաղում գործս ազատասիրութեանն առնել ի բազում եկեղեցիս. վասն այսորիկ և ոչ պատուի ունել զբազում ճաշակս ։ Եւ սէ՛ղ ոչ է անմեղադրելի՝ եթէ ասիցէ ոք, եա զոր ինչ առնուս, բարեպէս ծախեսցես. և կամ եմ ազնուատոհմ. կամ իմաստուն. և կամ գնեմ ինձ փոխանորդս. քանզի ոչ է բանաւոր կամ բժշկին բարեպէս ծախել զոր ինչ առնու ի հիւանդացայ. եթէ ոչ առնու հոգ տարցի նորա ։ Եւ սէ՛ղ ոչ պատուի յանձնառնել զբազում հիւանդս՝ որք ի զանազան տեղւոյ, որոց ոչ կարէ այցս առնել յամ օր ։ Այլ և ոչ է բանաւոր ջատագովին բարւոք ծախել զոր ինչ առնու ի Տ՚ն ի վիճ՚ն, եթէ ոչ հաստատութեամբ ձեռնառնութեան ինդ ի վիճ՚ն. այլ պէս և ոչ եկեղեցականին, եթէ ոչ հաստատութեամբ կատարեսցէ զգործն՝ որ կատակերգէ ընդ իմ շահին ։ Եւ սէ՛ղ ոչ արժան է ինչ առնել զինքն ազնուատոհմ. զի այլ պիսի ազնուատոհմութիւն ո՛չ է որ գտցի այլ, այլ աստուածպէ. ուստի վասն այնպիսւոյ ազնուատոհմութեան ո՛չ է արժան նման առնել զբարութիւնս օրգուցն ։ Եւ սէ՛ղ ոչ է իրաւ անուանել այլ գինուորութիւն նորա, որ է գուսուր աստուածպէ ։ Եւ սէ՛ղ ոչ վասն իմաստութեան. զի ո՛չդք ի յարքունիս կարէ խնդրել կերպարուր երկուց ձիոց, որ միանգի միայն ապատասիրէ ի ապատասիրին ։ Դարձեալ. քան բեռնատուսն, գործ իմաստնոյն պատուի առնել զեկեղեցին նախամեռնու. այսինքն եթէ արժան իցէ. պատուհաս՝, և օգտակար ։ Ար՚ դ՝ ասի արժան քան այնմ՝ որ ոչ իցէ ընդդէմ ասծոյին հրամանաց ։ Պատուհաս, որ ոչ ի գայթակղութիւն ընկերին ։ Իսկ օգտակար. որ ո՛չ ի վնաս ինքեան, այլ ի շահ գուսուր ։ Այլ առնել զբազում ճոխ շահս ոչ է արժան, զի ոչ է հաճոյ այդ. քան այնմ որ ասէ. Եղայր. և՛ յայլ ոչ երևի շահ ինդ մարմնաւոր. և եթէ ոք ամենեք յայտնեալ գտեալ եղիցի վա՛ր ընդդիմանալոցն, ապա հանդիպին խառնելոց զինքն ի նեղութս և գուցե եղիցի և զմնոսս ։ Եթէ մեռեալ ոք վարձատ է ի գիւղ ինդ, ժողովին անդ քահանայք յամ կողմանց. քանզի այնմ որ ասէ, ուր գերեզման է, անդ և արծուիք ժողովին ։ Իսկ եթէ մեռանիցի աղքատն, հայիր ոք գնասցի՛ որ ճաշ գինի զնոս ։

Չորրորդն է՝ միոյ անձին առնել զբազում եկեղեցականաց ճաշակս որ ոչ է արժան. զի եկեղեցականն ճաշակն առնել լինի վասն եկեղեցական ազատասիրութեանն. և ոչ ընդունայն. այլ մի ոմն ոչ կարէ զբազ

ինչ բազմաց է բանական ։ Նաև ոչ սպասիցէ , զի է արատ ազատ հուիեան . ուսոյ ասի ։ Թէոդ. զննիկեցւոց . ե. 22. յայմ իրաց չարացայց ի բաց կացիք ։ Իակ արատս այս է յոյժ զգալիր ։

Նախ՝ զի հասանել դանդաղ մեր եկեղեցւոյ . քան այնմ որ արգելու զհարկաւոր ապաստուրեան ։

Երկրորդ . զի է իբրև խանգարուն ի յանդաման . քանզի բազում մարմինք եկեղեցւոյ ունիցին իբր թէ մի ոչս . և մի և նոյն անձն համանգամայն ընուցու զգանազան տեղիս . և աչք միոյն լինիցի բերան միւսոյն , քան այնմ որ միոն յեկեղեցւոյն ունիցի զմի գործ . և ի միւսն զմիւս այլ ։ Դարձեալ՝ բեռնարուս խօսելով առ արս կատարեալս՝ ասէ . ոչ է ձեր յուշ նեալս դառնիլ ի հասարակ հրամանս այս . և ոչ միայն նկատել՝ թէ զինչ պատուիրէ ձեզ , այլ թէ զինչ կամի . որ է կամք այ բարին, և որ բարեհաճոյն , և որ կատարեալն . արդ՝ բարի կամք այ է ի սկսեալն . այսինքն , որք արտաքարշեն զինքեանս ի չարէ քան հասարակ օրինաց , որ է մի՛ շնար. մի՛ սպանանիցէր . մի՛ գողանար . և այլն . և սկսանին ի չարէն , որ է սիրել զՏէր ձեզ , պահել զօր շաբաթու , պատուել զհայր . և այլն. Իակ բարեհաճոյ կամքն այ է ի յառաջացեալսն , որք ամենին ի նոյնս ։ Այլ կատարեալ կամքն այ՝ ի կատարելոյն եամ առաքինու թեամբ . զի ասէ գրիգոր . այլ է սկիզբն առաքինուեցից . այլ յառաջանալն . և այլ կատարելու թիւն ։ Եւ բեռնարուս ասէ . որպիսուեցիւն սկսանողացն՝ է շնչհաւորական . յառաջողացն բանականն . և կատարելոցն՝ հոգևորականն ։ Այլև ոչ է օգտակար ուներն զբազում թոշակս . քանզի ծնանի նա զվէրս ուռուցեալ հպարտուեամբ . որպէս և ի մարմինն աճելոյդ հանաքուսն հիւթոջն ուռուցանէ զանդամն ։ Նաև ծնանի զհիւանդուեցիւնն զոյն , որ կոչի մի՛ մերձենալ յիս , այսինքն , յանդիմանելոյն , և ուղղելոյն ։ Դարձեալ պատմէ անենքա , թէ հուսկայեցիք՝ ուանին բարեբարի հասարակուեցէ տալին զերկիր , որ քան ի միում առուր կարէր շրջապատիլ հեծիոտս . և նա ասէ . ոչ է պիտոյ , որում ոչ առանել քան միոյ ուրում պիտոյ է . իբր թէ ասիցէ . այն որ բազում աշխատեցաւ , ոչ պարտի խնդրել առանել քան զոր ինչ պիտոյ է միում ումեք ։ Եւ զինէ ասէ անենքա . որքան հանարիս մեծադոյն երևիլ առն ի տրաժարիլն . քան ի յարժանաւորիլն ։ Եւ Սաղ. ՃԱ. ասէ . ի պողոյ ցորենոյ , գինւոյ , ձէթոյ բազմացան . այլ ես խաղաղութեք յայամ՝ և ի սոյն ննջիցեմ . և հանդիցիմ ։ Իբր թէ ասիցէ . այլք խնդրեն զյղութիւն ժամանակաւորիս . այլ ինձ մերձենալ առ այծ՝ բարի է ։ Խրատուն յոհաննէս էր , զի մանչս զծանրութիւնն իւր բաժանեացէ ի բազումն , որպէս զի ընդ նոսա լինիցի այծ . այլ առքս կամին հանաքել զբեռնիւնս ի վերայ ինքեանց , զի հեռասցի ի նոցանէ այծ ։ Այլ և ոչ է անմեղադրելի Թէոփիս զիցէ փոխառնուդ ինքեան . զի քան այսմ կարէ և աշխարհական ոք ունել զեկեղեցական Թոշակ . որ է ընդդեմ կանունաց ։ Դարձեալ՝ ծաղրուեան է ածել կին , և սահմանել զայլոք նոսա փոխանակ ինքեան . վասն որոյ եկեսցէ անենքն այն՝ 2. Օրինաց . ԼԲ. 30. Ոյ ասէ . առնուցու կին . և այլոք ննջեսցէ ընդ նմա ։ Դարձեալ . պարտի խորհիլ այնպիսին , թէ զինչ պատահեսցէ ժողովրդեանն յանապատին՝ յորժամ եթող մասէս փոխառնորդ ինքեան . արդ՝ մասէս չոգաւ ի գործս բնորիս . այսինքն խօսիլ ընդ այ . և եթող զբարեւոք փոխառնորդ զահարօն . այլ սակայն ժողովուրդն՝ զոր եթող հանապատացեալ , եդիտ կռապարիշտ ։

Եւ

Ե՛ դիտելի է. զի որ յանձն առնու զնու ղնեալսն հոգւոց, պարտական առնէ զինքն առ վնասն իրս։

Նախ՝ առ ի միակիլ զերկիւղ եւ զնեղեցոյց. որպէս ասէ. Երեմիաս. ւօ. Ահա կացուցի զքեզ այսօր ի վերայ ազգաց, և թագաւորութեանց՝ խլել, և բրել, կորուսանել, և յաւերել, չինել, և անկել։

Երկրորդ, առ ի ազատել զժողովուրդն. որպէս ասէ. Առակ. ԻԴ. ւ։ Զերծո՛ղ եղիր մանկին՝ մահու, զոր պարտի առաջնորդն անդրէն կոչել ի կեանս։

Երրորդ, առ ի բժշկութիւն հոգևոր հիւանդութեանց. զոր այնմ որ ասէ Տէրն Ղուկ. ե. ւ։ Ո՛չէ պէտ ողջոյ բժիշկ, այլ հիւանդոյ։ Իսկ զերծնա պահապանութիւնս ունին չար բժիշկք։

Առաջինն է. զի վասն ադահութեանն լինելոյ ձեռնամուխ՝ ի յանբժշկելի հիւանդութիւն։

Երկրորդ, յանձն առնուն բժշկել՝ որք ոչ են հմուտ բժշկական արհեստի։

Երրորդ, առնուն զվարձս հիւանդացն, և ոչ հոգան զայնցանէ։ այսպէս խմացիր և վասն առաջնորդացն։

Չորրորդ, առնեն զինքեանս պարտական առ ի նախատահութեանն՝ որ հարկաւոր է ժողովրդեանն ի կեանս հոգևորս. զոր այնմ որ ասէ. Մատթ. իգ. Ո՛վ իցէ հաւատարիմ և խմաստուն ծառայ, զոր կացոյց Տէր ի վերայ բնակչաց իւրոց. զի տացէ նոցա ի ժամու զկերակուր. վասն որոյ պարտի յառաջագոյն խորհիլ՝ թէ բանական իցէ։

Հինգերորդ, առ ի առաջնորդել ժողովրդեանն ի ճանապարհս այ. զոր այնմ որ ասէ Յովհ. Ժ. ւ. Զսան հոտիւն. յորժամ զիւրսն հանիցէ, առաջի նոցա երթայ. և ոչխարքն զհետ նորա երթան։

Վեցերորդ, առ ի հաշուեցու-

ցանել զնոսա. որպէս յայտ է ի մեծ ախտէ, որ հաշուեցոյցդ զնոսա, յորժամ բարկացեալ ի վերոյ ժողովրդեանն։

Ա՛յլ առաջնորդն է երաշխաւորն ժողովրդեանն, մինչ զի ևթէ ոչ հաստատին այ զոր լինել պարտին՝ ի նմանէ պահանջեացի. զոր այնմ որ ասէ. Առակ. ւ. ւ. Բարձ զհանդերձ նորա՝ որ եկաց երաշխաւոր պղտոյ. և վասն օտարին առ ի նմանէ գրաւական։ Եւ Ժէ. ւ. ասէ. Անմիտն կայծէ ձեռամբ՝ յորժամ խոստանայ վճռ բռնկամին՝ մոխանակ զի ոչ խնամեայ՝ թէ զինչ արար։ Արդ՝ ի յայսմանէ ևս են վնաս լինել յանդիմանելիք։

Առաջինն է ի բացայայ գոլն. որ վասն երկոց է յանդիմանելի՝ Նախ՝ վասն ցաւմանն՝ որ ի հօտն ուստի ասէ անկնէքդ, այնքան պարտիս ունել հոգս, որպէս բժիշկն ի ժամանակս ժանտախտութեան որ ի ժողովուրդն։ Երկրորդ, վասն դժեղակութեանն դժոխայնոյ դայլոյն, որ ոչ ազատիւս զարհուրի. ոչ պարտաբարիս փախչի. և ոչ նախիւք քաջանի. ուստի ասէ Յօբ. խա. ւ9. Ո՛չ փախուցանէ զնա նետաձոյն. ի խոտ դարձեալ են նմա քարինք պարսպի. ապառուկն հարկէ ամրձ կալ հովուին, զի յահաչակելոյ ի բերանոյ նորա. զորմէ ասէ. Ամովս. գ. ւ2. Զոր օրինակ՝ թէ խափեցէ հովիւն ի բերանոյ առիւծու աքեաց երկուսիցամ բլթակ մի ունկան, այնպէս ղերծցին որդիքն իսրայէլի։ Երրորդ, վասն պարտականութեանն ոչխարացն, և առնելին անդէն դոյին. և քան միւս լխտխալին, ի միջ ամ կենդանեացդ ոչխարն է պարտամիտ, և յիմար անասուն, առանց ժանեաց՝ և ձի բանադ։ Եւս առաւել հոգևոր ոչխարն. այսինքն, մարդն որ կամաւ դնէ զինքն ի բերան դայլոյն։

Երկրորդ, զի խոստանայ ի վերս քան զկար իւր. և քանզի եդեալէ

պանձն իւր գրաւական ՚ի հոգալ զմի եկեղեցի , նա յանձնառնու զմիւս այլն ։ և այն՝ զի ոչ ունի վերկոյրդ հոգի՝ զոր և դիցէ վասն այնորիկ ։ որպէս ասէ Տէրն ։ Յօհ. ժ.11. Հովիւ քաջ զանձն իւր դնէ ՚ի վերայ ոչխարաց ։

Երրորդ , լինի երաշխաւոր ումեք ի քան զոր կարէ հատուցանել ։ քան այնմ որ ասի . Առակ.ԺԷ. 26. Մի՛ լինիր յայնցանէ որք ումն զձեռս իւրեանց , և որք առնեն պինքեանս գրաւականս վասն պատուոց ։ զի եթէ ոչ ունիցիս , վասն որոյ պատճառի բառնասցի ջածկոյթ յանկողնոյդ քումմէ ։

Չորրորդ , զի յետ երաշխաւորելոյն ոչ հոգան վասն որոյ եղեն երաշխաւոր , ոչ նկատելով ՚ի քանն այն ։ որ ասի ։ Առակաց . Ը. 1. Ո՛րդեակ , եթէ լինիցիս երաշխաւոր բարեկամին քումմ , մատնեցեր զքեզ ՚ձեռս օտարին. որդ՝ արա զոր ինչ առեմն ։ ազա տեառ զքեզ ։ փութացիր այսր՝ և անդր ։ փութա յարն զբարեկամն քոյ ։

Հինգերորդ , զի զրկին զնա ՚ի պատկանառոր պատուոյն , և ՚ի ազատաւորութենէն ։ քանզի վա՛ եր կուց Թոշակաց պարտին նմա կրկին ազատաւորութենէ ։ և նոքա ոչ տան. բայց միայն զինեն ։ Դարձեալ զբ կեն զեկեղեցին բառնալով ՚ի նմա նէ զմի անդ ։ ան , այսինքն ։ զմի գործառոյ ։ Նաև զրկեն զաղքատս զբ եկեղեցական , որ կարէ կեալ այնու Թոշակաւ ։ այլև զնոսա նորգն իւր , որոյ վերայ դնէ զաշխատանս , և ինքն առնու զպտուղն։ Դարձեալ ։ և զննազանդեալս իւրոյոյ հնազէ զմարմնաւորն , և ոչ սերմանէ զհոգևորն ։

Վեցերորդ , զի համարի ինքեան շնորհ՝ զայն ։ որ է վասն գաղոյ , և ծանր բեռն ։ քան այնմ Ղևտ.Ե.25. Թաղաւորք սազաց՝ սրբեն նոքա ։ և որք իշխենն նոցա բարերարք կոչին ։ այլ դուք ոչ այնպէս , զի ոչ պարտիք կոխել բերարք , այլ մատակարարք ։ Իակ մատակարարութիւնս այս է վասն գաղոյ ։ զի գժոտարին է հանձնառնալ նա , և ընտանեաց իւրոց ։ ուստի ասէ առաքեալն ։ Եթէ մարգման հանձն լինիցի , ապա Քրիստոս առաւ ոչ էր ։ Իակ ոչ հանձնառնալ մարգանն է գժոտարին ։ Դարձեալ ։ և վտանգաւոր ։ զի յոյժ յապաղի տալ զհամար ։ վասն այնորիկ բազում՝ ինչ լինի ՚ի մոռացմանս ։ քանզի յապաղումն տանէ անհոգս զմատակարարին ։ քան այնմ որ ասէ Իսողովմոն ։ Ը. 11. Չի ոչ վաղվաղակի հատանի վճիռս ընդդէմ չարաց , վասն այնորիկ առանց երկիւղի գործեն զչար։ Եւ Սաամ. ԻԱ. 4. Թէ ասիցէ Տառայն չար՝ Տէր իմ յամի գալ ։ և սկսանիցէ հարկանել զծառայակիցս իւրս՝ ուտիցէ՝ և ըմպիցէ ընդ արբեցօղս ։

Ինչ երորդ նշան ագահութենէ է պահել զմեռան անդր քան զառաջինն , այն որ ունիցի բառնասն ամ յամէ պատուոյ և ոչնա ։ և այս է բազմապատիկ յիմարութենէ ։

Նախ՝ զի զաւժինն աղքատաց՝ կամին գանձել՝ և դնել զանդաստանս , և ժառանգութիս ։ և այն՝ զի աղքատքն լինին զրտակիզք , և սուկալուկք ։ ընդդէմ որոց ասէ Ջէ րեմիայոս ։ պահել զորինչ բաշխելն է աղքատաց՝ գերազանցեզ զանց որմանծութէ՛ ահաղակաց ։ Դարձեալ ասէ ։ բարի հաղարտպետ է , որ ոչ պահէ ինքեան ։ կեղտակարձելն է սերն այնր , որ այլ կերպ սիրէ սիրէ զինքն , և այլ զընկերն։ զման իւր առնու ամբողջ ՚ի գոյից եկեղեցւոյ ։ այսինքն , զկերակուր, և զհանդերձ ։ և զման աղքատաց՝ տայ գանձել , Թոշոյզ զնա քաղցեալ և մերկ ։ որ ինչ աղքատացն է՝ ժողովէ վասն փարթամ յաջորդաց իւրոց ։ և այն զի Տէրն տայ զերբատ՝ ոչ գանձել , առելով ։ Սաա.Ը.19. Մի՛ գանձէք ձեզ գանձս յերկրի ։ վասն որոյ առաքնորդաց ոչ է արժան գանձել ։

ձէլ ։ որք օրինակաբ իւրեանց պարտին յորդորել զայլ ՚ի խոստումն երկրաւորացս ։

Երկրորդ ։ զի յանձնեն յայլս , զորս ինքեանք պարտին ուսուցանել ։ քանզի առ իւրաքանչիւրոք վերադրեաց տալ համար մտիցն , որ չիւրումի ժամանակի ։

Երրորդ ։ զի անգիտանան , թէ որպիսի ոք իցէ յաջորդ նոցին ։ եւ թէ ՚ի պարտուցն այ ծախելոցդ զայն , թէ ՚ի տպատանութենէն տանտանայի , և զիւաց ։ վա՛ որոյ եւ պատժիլոց է ընդ այնմիկ ։

Չորրորդ , զի ոչ երբեք այն քան օգուտ ի ողորմութենէն յետս մահուան՝ որպէս ՚ի կեանս զի այն որ ՚ի մահս , ոչ ինչ է յօգուտ՝ բայց միայն առ ՚ի զերծուցումն ՚ի պատժոց ։ իսկ որ ինչ ՚ի կեանս , կարէ վարձատրել զընթերս , և զհատս ։ և զերծուցանել ՚ի տանջանաց յահեղեսկանացդ եւ ՚ի յաւիտենից ։ և տալ զայծ զուարճ ժամանակաւորիս , և զաւրացուցանել մարմնոյ ։ որպէս ասէ ։ Տիմոթէոսի ։ գ ։ ի ։ Գիմութէոն առ՝ ամ՛ ինչ օգտակար է ։ և զիսաուսուն կենաց ունի զարդիս , և զնան գերժանելոց ։

Գ Լ Ի Բ ։

Յաղագս Աշարժան պատարագողացն ։

Որձեսզի մարդ զանձն իւր , և զայս ՚ի տաճ անուն կերիցէ , և ՚ի բաժակէն արբցէ ։ զի որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեամբ , դատաստան անձին իւրում ուտէ՝ և ըմպէ ։ ։ Կորն Թագաց ։ Ժա ։ 28 ։ Քանզի սխմն նահանջութեին , և այլք մեղք , զոր ըստ վերագրեալ սացեալ եղեւ , սոքա են բազում անգամ գտանիլ ՚ի յայնմանիկ , որք են սպատարագք մարմնոյ՝ և արեան Տն ։ վասն այ նորիկ կարի օգուտ է սատ գիտել՝ թէ որք են՝ որք վերաբերին առ այնոսիկ՝ որք արժանապէս սպասաւորեն և զգաստանան անարժան սպասաւորացդ ։

Ըրդ՝ բազում ինչ ինդրին առ այն՝ զի արժանապէս սպասաւարիցէ ոք ։ Նախ՝ հարկ է փորձել զինքն ։ որպէս ասէ յառաջիկ գեալ բանս ։ քանզի որ կամիցէ գնել զպատուական հեղուկ ինչ նեռի յանօթ իւր ։ նախ փորձէ ։ թէ անօթն այն իցէ՞ աբ ։ և ամբողջ ։ այսպէս եւս պարտի փորձել զինքն՝ որ Ճաշակելոց է զնորս հուրգ սեղանոյն ։ Եւ փորձառն թէ՝ սա կոչի գաւառութիւն ։ որպէս ասէ ՚ի նոյն ։ եթէ գանձինս գաղտաբ , տալս ոչ գտանեցեալ լիս նեսաբ ։ Ըրդ՝ պարտիմբ քեզնէ ։ և թէ գտանիցի ՚ի մեզ անօրէնութիւն , և սրբեացի ։ քանզի կարի անվայելուչ է առնեղի և անյարմար ձեռաբ մատուլ ՚ի սեղան Տն երկնի՝ և երբ կրի ։ ապ ինքն է իսկապէս , և հրեչտակ ը առաքի նորա ։ Ոսուի ասի ։ Սաղմ ։ ԺԷ ։ 25 ։ Ըստ սրբոյ թեան ձեռաց իմոց հատուսցէ ինձ ։ Եւ յայլ ուր ։ լուացից սր բութեամբ զձեռս իմ ։ և ապա՝ շուրջ եղից զսեղանով քով՝ Տէ ։

Երկրորդ ։ հարկ է ունել զայլս հաւատոց ։ որով կարիցէ ձանել զզորութիւն խորհրդոյն , և զներդործութիւն նորա ։ Լուսով այսու նկատեսցէ՝ թէ զինչ է ծանգեալ իներքոյ տեսակի հացին , և գինւոյն ։ այսինքն , ՃՀմարիտ մարմին , և արիւն Տն ։ քանզի անվայելուչ է առանց լուսոյ նատել յայնոսիկ սեղանն ։ նաեւ է մեծ գայթակղութիւն , ըստ Սաղմոսին ։ կը ։ 23 ։ Որ ասէ , եղիցին սեղանք նոցա առաջի նոցա յորոգայթ , և ՚ի հատուցումն՝ և ՚ի գայթակղութիւն ։ Վասն այնորիկ չայլ ուր աղօթէ առեալ ։ առաքեա Տէ՝ զլոյս քո , և զճշմարտութիւն քո ։ Եւ զնոսին ասէ ։ մինչ առաջն սե

։։ Կորնթաց. Գլ. ։։. Որ ուսուցանէ եւ քարոզէ անարժանութիւն, գաւառասուն անձին խրատ ուսուցանէ. եւ քարոզէ. զի ոչ խորհրդակից Տեառն ։

Վեցերորդ, հարկ է զգուշաւորապահպանութիւն ունել Հաշակելոյն. մանաւանդ զերծանիլ ի բամբասանաց, եւ ի շահասիրութենէ, ի խարեբայութենէ, եւ յայլոց աղտեղութենէ. ուսուցանէ. Առակ. Ժե. ։։. Որ պահպանէ Տէն իւր, փառաւորեսցի ։ Եւ Գլ. ։։. ասէ. Յորժամ նստցիս ընդ իշխանին ուտել, զիա՞նդ զգուշութեամբ նկատեա, զինչ են եդեալ առաջի քոյ. եւ կացո՝ ատհմանի կոկորդի քում ։

Իններորդ, հարկ է ձեռն առնել ի գործ. քանզի որ այլ կերպիւ մատչի, անարժան պատուական է ։

Տասներորդ, պարտի պատրաստութիւն զինքն Հաշակոյն՝ որպէս թէ անցանելոց իցէ յայտնապէս աշխատիլ ։ Եւ այս գուշանի Եղիշ. Ժբ. ։։. Ուր ասէ. այսպէս ուսուցէք. զօտիք ձեր ընդ մէջ. եւ կօշիկ ձեր յոտս. եւ գաւազ ի ձեռին ։ Որովք իմանալ լինի կատարեալ ողջախոհութիւնն, եւ ծածկելն զբաղձանաց, զի մի՛ աղտեղացի երկրաւորեաւք ։ Նաեւ ունել զգործ ապաշխարութեան, զի հաղորդեացուք չարչարանացն Քրիստոսի ։ Բայց յայտնապէս են եւ այլ բանք, որք վերստաբերին ի յարժանաւոր Հաշակոյն. այսինքն, յաղթութիւն ամենից մեղաւորաց. որ օրինակեցաւ ի մեղքիսեկ, որ մատոյց աբրահամու հաց եւ գինի յետ յաղթութեան թշնամեացն ։ Դարձեալ, ընծերցեալ լինի՝ Եղիշ. Ժբ. ։։. թէ գառն պատեհական առեալ լինէր ի տաճարէորդ առն այն. որով խրատեալ լինի՝ թէ պարտ է առնուլ զնշանաւորեալ գառն՝ յետ պահպանութեան տաճարականն օրինացն ։ Դարձեալ. այն՝ զի Տէրն եդաւ ի նորատունկ գերեզմանին՝ ուր ոչք քնաւ եդեալէր. նշա-

նչանակի, թէ ուր է առումնայ, և ձեղք, կամ սեղմ աչխարհիս, ոչ է պարտ գնել անդ զՏ՚ն։ Դարձեալ՝ պատեցաւ որ կուռեաք, և զմեռս խառն ընդ հալրհէս. որ նչանակէ զմաքրութիւնն արտաքս հանդերձ գառնութիւք զղջմանէ, և ապաւերութիւք մարդկանէ։ Եւ օծանելիքն՝ զոր պատրաստեցին Ջերմեռնդ կանայքն, նչանակէ զգործ ողորմութեան։ Դարձեալ՝ ի նախ ապաստարանութիւնս այս վերացաւ քրի քահանայական գործոյն. զորմէ ասէ. Ղեւտացւոց. Թզ. 2. Խօսեացար Տ՚ն ընդ Մովսիսի և ասէ. խօսեայ ընդ ահարոնի եղբօր քումն. և մի՛ մտցէ յամ ժամ ի սրբոց թիւն ի ներքս քան զվարագոյրն, զի մի՛ մեռանիցի։ Եւ զկնի ասէ. յորժամ մտանիցէ, պատմուճանն կուսի սրբեալ զգեցցի. և ան դրավարտիս կուսի ունիցի յան դամն իւր. և գօտի կուսի ածեալ ընդ մէջ իւր. և խոյր կուսի եդեալ ի գլուխն. և ոչ խօսի զերաբանելիս արեամբ, և նշանակէ զմտաւորութիւն մարդկանց՝ և արեան Տ՚ն. ուստի ասէ. ամպով երևեցայց անդ. այսինքն, ի ներքոյ խորհրդոյ սեղանոյն։ Ապաստարեան մի՝ մտցէ քահանայն, որ ոչ ունի զպատմուճանն անմեղութեան զանդրավարտիս ողջախոհութեան զգօտի արդկեղութիւն. և զխոյր մարքուր գիտութիւն։ Դարձեալ ի նախապատրաստութիւնս այս յորդորէ. Ելից. Թբ. 43. Ուր ասէ. այս է կրօնք զաւակի. ամ այլ աղգի մի՛ կերիցէ ի նմանէ. ամ ծառայ և արծանիապին թլփատեսցի. և ապա կերիցէ ի նմանէ։ Եկն, և վարձկանն մի՛ կերիցէ։ Ընդ այլ աղգի է որդին առումնայն, որ է ի մտերուլսի ձեղս. ուստի ասէ. Յովհաննու. Ա. 44. Դուք ի հօրէ առումնայէ էք։ Քանզի ձեղ՚ որն լինի նման յաջորդ անուամբ՝ և ժառանգութիւք։ Անուամբ, քան այնմ որ առաց զիրկինն. ոմն ի ձէնջ առումնայ է։ Հառան-

դութեամբ, քան այնմ որ ասէ. Ատտիէոսի. Ա. 41. Երիտասարդ կինն անիծեալք ի հուրն յաւիտենից. որ պատրաստեալ է սատանայի՝ և հրեշտակաց նր։ Ծառայ արծանիապին է, որ միայն ղժուշանայ ի մտերուլսի ձեղոյն. քանզի է՝ գնեալ մարդկն արեամբն Քի։ Այլ որ կամի ուսանել զնմարիտ գառն. պարտի թլփատել զլեզուն յանվայելուչ բանից. և զսանկն՝ յանօրէն լեզուէ. զբերանն՝ ի յաւելորդ կերակրոյ և ըմպելւոյ. և զբոլոր մարմինն՝ ի յաւելորդ զարդուց։ Եկն է նորատարձն. որում ոչ է անհոգ մտանել ի խորհուրդս այս. քանզի որ ի բոլոր պահս քառասնորդացն կեցեալ է ըստ մարմնոյ, ոչ պարտի հաղորդել ի զատկի Տ՚ն. նաև ոչ յայլ ժամանակս՝ առ ժամանակս յետ խոստովանելոյն, յորժամ երկարեալ լիցէ ի մեղս։ Վարձկանն է, որ ապաստարէ վասն մարմնական շահից։

Ա յժմ ասելի է, զդարշուէ անարժան պատարագողացն. որ ցուցանեն վկայութիւք սրբ գրոց. բանականութիւք. և օրինակաւ։ Նախ՝ այնու, որ ասէ. Ղեւտացւոց. Ա. 21. Ահաւասիկ ձեռն մտանցէ իմոյ ընդ դիս ի սեղանս։ Եւ այս ասի իբր աքսանելիս ուղիք, որ մտանէ անարժանապէս. զի որպէս յուզաւ մատնեացդ զԱ՚ն ի ձեռս թշնամեաց. այսպէս և սա՝ մեղաց՝ և մեղաւորաց։ և Օգոստինոս ասէ. առանձել մեղաւորին, որք մտանեն զԱ՚ն մեղաւոր անզգուշոց, քան որք մատնեցին խաչահանուողացն հրէից։ Եւ ի վերայ Սաղմ. կբ. 12. Ետուն ի կերակուր ինձ լեղի. ասէ միհնիլն. դեռևս տայ լեղի, որ անարժան նստէս մտցէ. և ծանրագոյնս մեղանչէ քան զնախահանոքն Քի։ այսինքն, ըստ պարտապային ոմանց.

Նախ՝ զի գիտութիւք գնեն [illegible]
խոստինս ևս. քանզի եթէ [illegible]
էին ծանուցեալք, [illegible]
խաչ հանեալէին զՏ՚ն

Ոսաւոր ոչ կարէ աղաչել Տէրն՝ ևս առնպիսեանց, որպէս աղաչեաց վ՚ի հրեից՝ ասելով. Տայր, Թէոդ առաջ. զի ոչ գիտեն զինչ գործեն ։ Ապ սաքա գիտեն զՔ՚ս Աշխարհու ամէ՝ գոց անդ. սակայն ոչ երկնչին մեղաց մատուիլ՝ կամ տալ մեղաւորաց ։

Երկրորդ, զի խոտան զՔ՚ս, որ արդեն իսկ թագաւորէ. զոր խոստեցին հրեայքն տանջանին գողով մահիկանացու ։ Իսկ մեծագոյն նախատինք է այն, որ գնի ուանքը՝ յորժամ հաւատալոյն յորդորեսցէ զայս առնոյն ։

Երրորդ, զի հրեայք միանգամ նախատեցին. և առ յաճ օր ։

Չորրորդ, զի անարդեսցէ, և բիծ մեղացն առանել անհնարին այլ քան զանարդելոյն զայս. այլ անարժանապէս Աշակերտքն արդելեալ են զՔ՚ս ՚ի ժամահասու քանտի. վասն որոյ ոչ առանել անհնար է այլ. և խոստացոյն պատժեցոյն. քան այնմ որ ասէ. Երբայեց. Ժ. 28. Անհանարհնալ ուրուք զօրէնն Մովսէսի՝ առանց ողորմութեան առ երկու, կամ երից վկայից մեռանիւր. իսկ արդ որչափ առաւել պատժոյ արժանի հնամարիցիք զանդ, որ զորդին աստուծոյ առ ոտն կոխեսցէ, և զարիւն ուխտի սրբացոյ. առ ոտն հանեսցէ զՔ՚ս, որ ազատեաց մեզանէ. և որ առանց երկիւղի, և ապաշխարութեան անարժանապէս հաղորդի ։ Զնոյնն ցուցանէ Տէր Յովհ. Ժ. 18. Ոչ ոք առէ. որ ուժով ընդ իս զհոգի, հանդարժեմ՝ ի՚վերայ իմ զգուշապար իւր ։

Երկրորդ, այնու, որ ասէ. Կորնթացոց. Ժա. 27. Որ ուտիցէ զհացս զայս, և ըմպիցէ զարիւն Տեառն անարժանութիւն, պատասխանի՝ որ էրիցի մարդոյ և արեան Տն ։ Ոչ ասէ մեկնիչն. իբր թէ ոտնահարել իցէ զՔ՚ս ։ Եւ ամբրոսիոս ասէ. որ անարժանութիւն առնու զՔ՚ս, նոյն է, որպէս թէ ոտնահարանէ զնա ։ Ըստ այնմ որ ասէ. Եբրայեց. Ը. 6. Վէրստին ՚ի խաչ հանել անձանց զորդին աստ, և դարձեալ խայտառակել ։ Քանզի ծաղր առնեն՝ յորժամ կերպարանին երկրպագանել նմա ։ Ոսաւոր ասէ վասն նոցա Սաղմոսկր. 27. ՚Ի վերա ցաւոց իմոց յաւելին ։

Երրորդ, այնու, զոր ասէ Մաղաքիա. 6. Ասէ Տէր՝ առ ձեզ, ով քահանայք, որք խոտեք զանուն իմ. և ասէք. Ի՞նչ զինքն ասէ. զի մատուցիք ՚ի սեղան իմ հոգ պղծութիւն ։ Ոչ ասէ մեկնիչն. արբասիրդ լինին որ անարժան մատչին ՚ի սեղան մատուցանել և արեանն Քի՞ն. քանզի այնպիսին ապուշ զեալ՝ և բանադրեալ հատուածն զմատուցին Տն ։ Որում ասէ բնաւրոտս. օրպէս այնու չքմտմբ հատուածս զորդի կուսին, որով քահանայքն զչքմտունս բողին։ Եւ ապաշխան ասէ ՚ի գիմաց Քի՞ն՝ բնաւրան մեղաւորի՝ բերան ննդանաւրի բացաւ ՚ի վերայ իմ ։ Եւ ահ հայր ասէ. գազան չար եկեր զորդի իմ ։ Քանզի է նա չոան, որ կլանէ զհայս որդւոց. և խոշ, որ կոխէ զմարգարիտս ։ Սոքա դնեն զորդի կուսին մերձ առ կուսին առեալ. այսինքն, ՚ի բղջախտ սիրոս ։ և յորժամ օրհնեն զնա՝ իբր թէ թքանեն ընդ երեսս նր ։

Լսակ բանականութիւք ցուցանել մեծութիւն այս մեղաց. քանզի այնպիսին՝ թագաւորին փառաց, կելով չարքունիս նր, գնէ նա խաստինս. քանզի անգ է ահ. հրեշտակք, և մարդիկ ։ Ոսաւոր ասէ դրիդոր. ով երկայնացի՝ ի հաւատացելոց՝ ՚ի ժամ անարատ զենմանն գառին բանիլ երկնից, և ՚ի փրկագործ խորհուրդ Տն Յի՞ զՔ՚ն ընդունայտել գառաց հրեշտակաց, և ընկերակցիլ երկնայնոցն ստորնայինքս ։ Դարձեալ. այնու խափանեն նախատինս զՔ՚ն ՚ի տան իւրում. քան այնմ որ ասէ Երեմ. ժա. 15. Ընդէ՞ղ է զի սիրելին իմ առնէ ՚ի տան իմում գարշութիւնս բազումս։ Դարձեալ. մեծ անօրէնութիւն է, զի ահագին մեծութեան

եկեալ

եղիցի այդ առնել մարդկան ի խորհուրդ անզանոյն բազմութեանն ընտրեալ, և ի շահառուսական մարդն դիցէ նախատինս նմա, զոր գերա- զանագոյնս պարտ էր պատուել: ուստի զարմանայ առաքեալդ՝ ասելով. մի է մարդ, զի յիշես զոմն զնա, կամ որդի մարդոյ՝ թէ այդ ինչ արուագոյս զոմն նմա: Դարձեալ- ևս անօրինութիւն է՝ զի առաքակ պահեն զհանապարհութեան ընդ այն- միկ՝ յորոյ անզանոյն կերպին երևեալ սա՝ թէպէտ ընդարձակ սակ եկեր ի անդան Տն, ոչ պահէ զհան- ապարհութեան ընդ նմա: Ասուստ ասէ Սիրաք. ԺԲ. 32. Կերակրեսցէ, արբուսցէ զազգերսխոսան, և գեղեա ընկիցէ զդառնութեան: Դարձեալ- է և ևս մեծագոյն անօրինութիւն, գնել նախատինս այնմիկ, զոր յիշէ ճառեալ վասն սիրոյ իւրոյ. այլ զգա- տարագն մատուցանել ի յիշատակ չարչարանացն Քրիստոսի. քանզի այնմ որ ասէ. Կորնթ. Ժա. 26. Քանիցս ան- գամ ուտիցէք զհացս զայս, զմահ Տեառն պատմիցէք: Դարձեալ՝ երևին այսպիսիքս՝ վատճառագոյն քան զայլս մեղաւորս. քանզի առանձն ինքեանդ ի ձեռս զձայրագոյն քա- րին. և ի մահ՝ զկնդանն. և ի մեղս՝ զընտրեցն. և զիսորհուրդն զերագոյն զճանաչեն ի գաւառա- ման գաւառապարտութեանէ. ուստի ասէ Կորնթ. Ժա. 30. Վասն այսորիկ են ի ձեզ բազում հիւ- անդք, և անմաժեալք. և քնանք ևս այնք խլեն, որք ննջեցեալք խակ խլեն. այսինքն, քնով մահու: Եւ որպէս վասն մահաման քո ի ապգն հրեից պարտ էր ընդիմ- ացեալ հաղորդեցելոց իրաւասիէս ընդին:

Վասն օրինակաւ սրբոց ցուցա- նի գարշութիւն մեղացս, այսպէս: Յայտնեալ ևս մերկութիւն յո- բովայնէ մաքրելոյ, և ի մանկու- թէ յանապատի կենցաղավարելոյ, և ի Տնէ հրաւիրեալ, երկեւս շրջափակէ զնա ծայրին գագաթն. յորմէ սարսափին հրեշտակք. արդ՝ ո՞րպէս անասրբն ոչ երկնչիցի մատչել: Դարձեալ՝ օրինակաւ մադաքեղնացոյն. որ այնքան ջերմեռանդութեամբ սիրէր, և սեն- չանօք ծաղայէր ի կնոջն. սա- կայն ոչ թոյլ տուաւ նմա մերձե- նալ յոտս փրկչին՝ փոխանակ, զի ոչ հաւատացեր զորդին հաւասար հօր: Դարձեալ. մարիամ աձե- ապարանչն եհատ զբոլորն իւր, զի անարժան համարեցաւ քահա- նայութեանէ: Դարձեալ՝ յայտ է յոլով, որ ընդ կիզս ընկենուլ եղանցն ձգելոց զձեռն ի տապա- նակն ոչ առնել զնա՝ զի մի թթիւք եացի՝ և անկցի. և հարեալ ի Տնէ՝ մեռաւ: Եւ սակն երբայե- ցիք, թէ վասն այնորիկ պատա- հեցաւ այն նմա, զի ի գիշերին այնմիկ էր ննջեալ ընդ կնոջ իւր- ումէ: Արդ՝ որոյ պատճառ ար- ժանաւորութեցի, որ ննջեալիցէ ընդ հարձի, կամ ընդ բոզի. կամ ընդ ընտրեալ իսկ. և յանդգնեսցի շո- շափել, կամ ձաշակել զմարմին Տն: Դարձեալ ի բեթսամիւաս- ցւոցն եհար Տր յիսուն հազար և եօթանասուն այր, զի տեսին զտա- պանակն Տն: Դարձեալ՝ մարիամ եգիպտացին՝ թէպէտ արուսաւ- եր յաւուր օր. սակայն յորժամ հա- ղորդեաց զնա զոսիմա, այնքան արուսաւեաց՝ մինչև կուրացան աչք նորա: Եւ Մատթ. Ը. ԺԶ. Ասաց հարիւրապետն. Տէր, չե՛մ արժանի՝ թէ ընդ յարկս իմով մտանիցես: Եւ Ղուկաս. Է. Ժ. Ասաց պետրոս. ի բաց գնա յինէն Տր, զի այր մեղաւոր եմ ես: Եւ յորժամ եկն Տր ի մտրնեին, ասաց ցնոսա. լոյծ զկօշիկս ոտից քոց. զի երկիր սրբ է, այսինքն, վասն ինքանէլոյ իմոյ: Ամրոսիոս ևս առաւել սրբ է ենկեղեցի՝ յորում պատարագի մատրին, և արիւն Տն:

Արդ՝ որպէս մեղանչին անարժան մատուցողքն, ամենապէս և այ- նոքիկ, որք առնեն անփոյթ, և ոչ կա-

կամին հաղորդիլ ։ Եւ այս յայտ է 'ի հինն՝ եւ 'ի նոր օրէնս . քանզի գրեալ է . Ելից. ի. ։ Մարդ ոք, որ լինիցի անասուրբ յոգի իւր . եւ կամ թէ իցէ 'ի հեռի ճանապարհի, արասցէ զբաւսիկ Տ՚ն յամենայն երկրորդի . իսկ թէ աբ իցէ , եւ 'ի հեռի ճանապարհին ոչ իցէ , եւ հեղգասցի առնել զբաւսիկն , ասասցեն անձն այն 'ի ժողովրդենէ ։ Իսկ 'ի նորումն՝ ասէ . Յօհ. ե. ։ Եթէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ, եւ արիւնքիք զարիւն նորա , ոչ ունիցիք զկեանս յանձինս ։ Նաեւ 'ի կայսերմունս եկիք ղեկցոյ . զի ասէ կանոնքն. ամենայն քրիստոնեայ՝ յետ որոյ ունիցի զանս խոհեմութիւն , գոնեւս միանգամ 'ի տարւոջն խոստովանեցցի զմեղս իւր . եւ հաղորդեսցի 'ի զատկին . ապ թէ խրատու քահանայի իւրոյ՝ վասն պատուհասի՛ւոր ինչ պատճառի ժամանակ ինչ 'ի բաց կացցէ. ապա թէ ոչ, արգելցի 'ի կենդանութենէն 'ի մտանելոյ յեկեղեցին . եւ յետ մահուանն մի՛ կատարեսցի քրիստոնէական թաղումն ։ Որոյ պատճառն է , զի այսպիսիքս կարի զայրագործեալ են զձէ . զի հրաժարին լինիլ ասպնջական Տ՚ն իւրեանց . քանզի այնմ որ ասէ Յօհան. ա. ։ Յիւրան եկին . եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան ։ Այլ ասէ Տ՚ն այնպիսեացն . Մատթէ. 4։ Երթայք յինէն անիծեալք 'ի հուրն յաւիտենի . զի հիւր եմ , եւ ոչ ժողովիցիք զիս ։

Լոկ ոմանք կամին անմեղապրելի առնել զինքեանս , ասելով . ոչ եմք արժանի ։ Որոյ ասեմք է, թէ անարժանքն բարւոք առնեն ոչ հաղորդելով անարժանութիւնէ . զի ոչ է բարի առնուլ զհացն որդւոցն ձեր՝ եւ զշրեշտակացն , եւ արկանել շանց . այլ պարտին ջանալ՝ զի գտանեն զինքեանս շունս , եւ ոչ որդիս . գտանեն զինքեանս անօթի մահու , ընդունակ պղծութեանց՝ որք պարտէին լինիլ անօթի շնորհաց ։ Եւ հարկին առնել զապաշխան զայն . թէ տաց քուն աչաց իմոց , կամ նինջ արտեւանանց իմոց՝ մինչեւ գտից ատեղի Տ՚ն , եւ գիտասցեն ազգ Յակոբայ , ո՛չ յաջողեացէ ինձ ։ Ապաւրեցին պարտ է ընդունել զՏ՚ն ոչ միանգամ միայն 'ի տարւոջն , այլ բազում անգամ . զի զայն հրամայեցաց Տ՚ն աշակերտացն իւրոց 'ի յիշատակ ինքեան , եւ 'ի նշան սիրոյ . զի ոչ է բաւական միանգամ 'ի տարւոջն ընդունել զսիրելին իւր ։ Դարձեալ զիմն 'ի յեւս մեծագոյն օգտութեն , զոր ունի ընդ ինքեան Տ՚ն ։ ուստի յորժամ զաբէտս ընկալաւ զՏ՚ն 'ի տուն իւր , լուաւ 'ի նմանէ . այսօր եղեւ փրկութիւն տանս այսմիկ ։ Դարձեալ՝ եթէ գոյին ուսեալք , որ ընկալաւ զլուսեանն յետեւոյ ։ Եւ տարեմիտացի այրին , որ զեղեայ . ո՞րչափ եւս առաւել՝ որ ընդունիցի զայնպիսին Տ՚ն ։ Ասասցէ ասէ գաւիթ , թէ գնացից եւս 'ի միջ տաւերացս մահու , ոչ երկեայց 'ի չարէ . զի դու Տ՚ ընդ իս ես ։ Եւ յայլսմբ Տէր ասպահէն կենաց իմոց , ես յուսամ դողոցայց ։ Իսկ զայնմանէ՝ որ ոչ ընդունի զՏ՚ն այս , ասէ . Ղուկ. ժ. ։ Վա՛յ միոյն 'ի ձանապարհին , եթէ դէմ երիցի՝ ո՛վ կանգնեսցէ զնա ։ Որ ոչ առնէ զինքն արժանի այսմ սեղանոյ ոչ արժանաւորեացն երկնային սեղանոյն ։ Եւ որ ոչ ընդունի առաջի Տ՚ն , եւ ոչ ընդունեալ լինիմ անդ 'ի Տ՚նէ ։

Լոկ ոմանք ձաշակեն զմարմին Տ՚ն , այլ միշտ մահու վտանգաւոր մեղք տեսանին զնա . եւ այս է վասն թաղադոյն քան ոչ ընդունիլ զնա . քանզի հանապազորդն է ոչ ընդունիլն՝ քան ընդունիլն եւ անպատեհաւորել 'ի քաց հանել ։ Այսպիսին նման է յուդային , որ յետ ուսելոյն 'ի սեղան Տ՚ն՝ մատնեցաց զնա . զոր ոչ առնեն առազաւորք ընդ որոց ուտեն ։ Դարձեալ՝ նմանին հրէից , որք արտաքինաբար ընկալան զՏ՚ն պատուով . եւ յետ

ոտից անարդանօք հանելն զնա ար-
տաքոյ քաղաքին . և խոշտելին ։

Ակնկալ են , որք քառասուն ան-
ուրջք յառաջ պատրաստեն նմա
զանդի . իսկ յետ ընդունելոյն ո՛չ
առնեն նմա պատրաստութիւն , այլ նա-
խատինս ։ Ասասի ասէ բնաւորա-
տուս . զինչ ասկաս պատրաստ նմա
կայցեն՝ քան ապառնոյն ։ Եւ թէ
որքան անհաճոյ է ՚ի մեղս այս ,
ցուցանէ առաքեալ երկուս . Ժող. ։ ։
ասելով . դիս , եթէ թշնամանոյն
նախատուածոյ էր , համբերեցէք ար-
դեօք . կամ առաքեալն մեծարանեալ
էր ՚ի վերայ իմ , թողէք ար-
դեօք . իսկ դու մարդ հասարակ
իմ առաջնորդ իմ , և ծանօթ իմ ։
Որոց ապառնոյ զինեն՝ ասելով .
եկեսցէ մահ ՚ի վերայ նոցա ։

ԳԼ. ԻԳ.

Յաղագս գարշութեանն յամ առաջո-
ւածոյ՝ կրօնաւորացն ։

Որ ամ ինչ նոցա հասարա-
կաց . և բաշխեցին զայն
ամենեցունց՝ ոմն զիարդ
ոչ օրէն ինչ լինէր . Գոլ-
ծող. ե։։։ Ասէ երանելին գրիգոր.
եթէ լինէր անվհատանալ ՚ի
ՀՕ աչեղոյին , ոչ համառանայր-
թէ , և ոչ սէր մեծացեր ՚ի ծոցս
նոյ ։ այլ արդ առանց հատանա-
նութեան և սիրոյ ոչք ոչ ակնկալեալ
քնի . բայ այնմ որ ասէ . յայտ
ծանիցին ամենեքեան՝ եթէ աշա-
կերտք իմ էք , եթէ զիրևանս սի-
րիցէք ։ և զհատանաձայնութիւնն ասէ.
Սաղմ. կէ. ։. Ա՞ . բնակեցուցանէ
զմիակրեայս ՚ի տան ։ Աղաւաղեն
հարկ է , զի անվհատանալ էր
թշնամի հատանաձայնութիւնն և սիրոյ՝
՚ի բայ ընկեցեալ ՚ի կրօնաւորացդ .
զոմն այնպիսին հեղգ ոք , որ է հեղգ
հատանաձայնութեամբ՝ և սիրոյ , յորժամ
հանդիսաւ յաշակերտան , արարչ զնո-
սա այնպիսին . ոչ տայ ասէ . Գոլծ.
ձ։։։ Ա՞ ՚ի նոցանէ առնէր զքն-

չեց իւրոց՝ եթէ իւր էին . այլ էր
ամ ինչ նոցա հասարակաց ։ Եւ զոմն
այսպիսի ասէ Օգոստինոս ՚ի կա-
նոնան իւր . արդ՝ այսպիսի են ,
զոր հրամայեաց ձեզ պահել , որք
բնակիսալ քան էք ՚ի վանս . նախ՝ զի
հատանեսցէ բնակիցքն ՚ի տան , զխոն
որոյ և ժողովելոյք իսկ էք ՚ի մի-
սին . և մի՝ անոհանելոք ձեզ յա-
ռանձինս իւր ։

Որդ՝ մեղս այս՝ գարշելի ցու-
ցանի բազում կերպիւ ։ Ախ՝
զանազան արհնակոք ոչ գոյ . որոյ
առաջինն է կինն զոմանց , որ հայե-
լով յետս՝ դարձաւ ՚ի բաղին աղի ։
Այլ կրօնաւոր յայնժամ հայի
յետս , յորժամ փարձանաթեանն
աչխատին՝ զոր եթող , դարձեալ
ցանկանայցէ ։ Որդ՝ դարձաւ ասէ
՚ի բաղին . բաղինն է մարմին ա-
նոյ հոգւոյ . իսկ կրօնաւորն յայն-
ժամ լինի բաղին , յորժամ միայն
ըստ մարմնոյ կենցաղավարեսցի ՚ի
վանս ։ Զան բաղինն ունի զնա-
նութիւն մարդոյ , և ոչ է մարդ .
նմանապէս և սրբեալքն ունին զնա-
նութիւն արեզակին , այլ ոչ է վասն
այսորիկ ասէ . Ղուկ. ։ ։ . Հայե-
ցարուք ՚ի կինն զոմանց ։ Եւ զինչ
ասէ . ոչք արկանէք ձեռն զնաձեալ
և հայիցի յետս . է յարմար ար-
քայութեանն երկնից ։

Ընկերարդն է հատուածել . որ գողա-
ցաւ զկուռսն լաբանու ։ Ա-
բան՝ թարգմանի պատճառութիւն . և
նշանակէ զայնմարհս , որ ունի ար-
տաքոյ զպատճառութիւն լինել . իսկ
հատուածել , ուռասնող սկզբանեալ նշա-
նակէ զայր կրօնաւոր՝ և զկոտո-
ղեալ . և յայնժամ գողանայ զկուռսն
լաբանու , յորժամ սիրով զիրիս
արկանէ մեծութեանց աչխարհի ։ Եւ
որքան պատիժ պարտ է այնպիսւոյ
կրօնաւորին , ցուցանէ ՚ի նոյն տե-
ղոջ ՚ի վերինն յակոբայ , որ առաջ-
առ ոսկի զոմանց զնծան քոյ , տալո-
ցէ առաքեալ եղբարց իւրոց ։ Ար-
համարհութեամբ կրօնաւորացդ կոչին
կուռք . զի ոչինչ է յօդուտ նոցա .
որպէս ասկի , և արծաթեայն կուռք

ամօգուտք են կատարողիդ . և զի զհետաւոտ , զյոյս , և զսէրն , զորս տպաւորին միայն ունել յաճ , դնեն ի յարծաթահաւաք այսոցիկ՝ ոչ ունին զձիրս հետաւոտն , զյոյսն , և զսէրն ։ զի առէ օգուտինոս . որ ունի հետաւոտ յաճ , ոչ ցանկայ ի թշուառութեան աշխարհիս լինիլ փարթամ ։ Դարձեալ ասէ . սէրն , յուսահատուի յոյ , որ յուսայ ի առեղծուածս ։ Դարձեալ ասէ . սիրելն զաշխարհս՝ է ատել զաճ ։

Երրորդ , Ելից.ժէ.։ Ասէ Տէր մայեսէ որդւոցն Իսրայէլի՝ ոչ թողուլ ի մանանայիդ յայդ . և ոչ լուան , և թողին ոմանք ի նմանէ յայդ . և եղաց ի նմա որդն . և նեխեցաւ ։ Որդիք Իսրայէլի յանապատին են կրօնաւորքն ի վանս . իսկ մանանայ է հարկաւոր պէտքն , զոր պատրաստէ աճ կրօնաւորին . և պատուիրէ . մի՛ հոգայք զվաղիւն . այլ օրք հոգան , լինի նոցա այն ի յորդն անբուն . և ի ժահանոյ հոտուածի զժոխոց ։

Չորրորդ է աքար . (Յեսուէ.ւ.) Որ գողացաւ ի նզովիցն երիքովի քաղաքիդ ծիրանի . քանզի ոսկի , և արծաթ , և երկեղիւբ ակեղ արծաթոյ ։ Երիքով թարգմանի լուսին . և նշանակէ զաշխարհս , որ փոխոխի ըստ օրինակի նորա . և է՛ նզովեալ՝ կրօնաւորաց ։ այլ ոմանք նմանին աքարայ՝ յորժամ տարան ձեռս յարքելեցեալս ։ Արդ՝ երեք ազգ գողութիւնքն նշանակեն զերիս տեսակս անկարգութեան ։ Ոսկի քանզնանէն յուդայի յատուկ իմացաւն և կամքն . ոսկին՝ վանս պայծառութիւնն նշանակէ զիմաստութիւնն ։ Եւ քանզնի՝ որոյ գործն է ուղղել զայլս , յուդայնէ զյատուկ կամ՝ որոյ է կարգաւորել զայլ զօրութիւնս հոգւոյն ։ Արդ՝ գողանայ կրօնաւորն զսակեղէն քանզնին , յորժամ կեայ ըստ իւրում իմաստութիւն , և կամացն ։ Քաղաքիդ ծիրանի նշանակէ զաշխարհական կենցաղավարութիւնն ։ Արդ՝ յայն ժամ գողանայ կրօնաւորն զվերս բարկութեան ծիրանի , յորժամ կալով ի վանս՝ կեայ աշխարհօրէն ։ Իսկ զերկեղիւբ ակեղ արծաթոյ գողանայ , յորժամ ունի ագահութիւն ի սիրան , և ի ձեռն ։ Եւ արդ՝ հինգ ջնասք հետևին այսպիսի մեղաց , որք ցուցանին ի յօրինակս այս ։

Առաջին . զի ասաց Տէրն . ոչ լաւ յանէիցն լինիլ ընդ ձեզ՝ միևնոյն սատակիցէք զնա , որ պարատուր է այս մեղաց ։ Որով ցուցանի՝ թէ բարկանայ աճ ի վերայ բոլոր վանացն վանս միոյ՝ որ ունիցի յատուկ ինչս . վանս որոյ պարտին ամենեքեան հալածել զայնպիսին ։

Երկրորդն է , զի ասաց . ոչ լաւ կարիցեն որդիքն Իսրայէլի կալ առաջի թշնամեաց իւրեանց . որով ցուցանի՝ թէ վանս այսպիսի մեղաց զօրանայ աստանայ ի վերայ վանականաց . և ունի զիշխանութիւն ընկենուլ զնոսա յայլ մեղս ։

Երրորդն է , զի ոչ ինչ եղեն նմա յօգուտ գողութիւնքն այնք . քանզի թագոյց զայնս ընդ երկրաւ , և ոչ կամեցաւ յայտնել մինչև ի ժամ մահուն . նոյնպէս և ոչ ինչ յօգուտ եղիցի արծաթն ագահ աբեղային , զի թագուցանէ զնա ընդ հողով ։

Չորրորդ է բանն յետոյ , որ ասաց ցնա . զի խռովեցուցեր զմեզ , խռովեցուսցէ զքեզ Տէր ։ Որով ցուցանի՝ թէ այն՝ որ ունի զյատուկ , թէպէտ զայրանայցէ , պարտ է բառնալ զայն ի նմանէ ։

Հինգերորդն է , զի ամ իսրայէլ քարկոծեաց զնա . և ամ որ ինչ նորա էր , հրով ծախեցաւ ։ Քարամբքն ցուցանին յանդիմանութիւնքն՝ որով պարտին յանդիմանել զայնպիսին ամենեքեան ։ Իսկ հրոյն իմացեալ լինի նախանձայուզութիւնն՝ զոր պարտին ունել վանականքն ընդդեմ այնպիսւոյ մոլութեան ։

Հինգերորդն է յուզաս . որ ի ժողովն Տէր ունէր զյարկին . և օրինակ զառանձնական աստուածոյն . զի որպէս սէրն չահիցէ եղև նմա պատճառ ամ չարեաց , և ոչ եղև

նմա

նմա յօգուտ լինել , զի զղջացեալ դարձցի անդրէն ի ծառայութիւն ։ այսպէս և արժանաւորքն կրօնաւորացն ոչ լինի շահ լինել , բայց միայն կորուստ ։

Ա՛ղերսորդն է առեալ . որում հրամայեաց ասէ՝ զի ի քո ցան կապոյր ընկերն առաղէկայ . և նա ոչ հնազանդեցաւ , այլ պահեաց ինքն ետուն զընծորութիւն . վասն որոյ և բարկացաւ նմա ասէ . և եբարձ զինա զառաքութիւնն որպէս յայտ է ։ Ծնա. գլ. ։ ։

Ա՛օթներորդն է ։ Առակ. ԺԲ. ։ ։ Ոչ ընծեղծեսցէ լինի՝ թէ ոչն մանկասէրս յառաջ միւսում , զի բարձցէ զմարմինս իւրոցն , որք անկեալէին ի պատերազմի , և դիցէ ի դերեզմանս հայրենիս . և դարձն ի ներքոյ հանգերձից ապականելոցն ի յընծայից կուռցն . յորոց օրէնքն արգելոյր զհրէայսն և ընդ ոչ մերձենալ . ասէ . ամենեցուն յայտնի եղեալ՝ թէ վասն նմին պատճառի անկեալքն էին ի պատերազմին . և ամենեքեան օրհնեցին զնա , և զարդարդ գտաւատանն Տ՚ն . որ զքաղաքականն առնէ յայտնի ։ Ասդ՝ թէ այնուհետև անձանց , որք ոչ խոստացան ունել զաղքատութիւն և զկատարեալ կեանս , էած ձեզ զմեզ , առա՛ջ ուրբան պատճառ ասացեալ են՝ որք ուխտեալք էին աղքատութեան՝ և կատարելապար կեալ ։

Ա՛ւետարանորդն է անառնիա , և առ փիլա , որք էին առաջինն առանձնական ուսուցողք յեկեղեցին . վասն որոյ և յանհարժամանսն կոչեան ։

Ա՛ննեներորդն է ի վարս հարանց , ուր ընծեղծեցեալ լինին զպարտ սիրելոյանէ ուրուէ . որ խոստացեալ զնա զայրացուցանել զնա . և ոչ ետ նմա զիւր ինչ . այլ հրամայեաց բժշկի հատանել . իսկ ի դիշերին այնմիկ սկսաւ լալ դառնապէս . և երևեցաւ նմա հրեշտակն , և ասէ՝ ո՞վ է զրուէն զոր պահեցեր քեզ ի պէտս ծերութեան , և հիւանդութեան . ո՞վ է և ոսկի քո . և նա խնդրեաց զողորմութիւն . և առաքեաց հրեշտակն մերձենալ յօրս ներս բժշկեաց . և ընդ այդն ևկն բժիշկն արտքն , զի հատցէ զոտն . և ետես զնա՝ զի էր բժշկեալ , և գործէր ի պարտիզին . և փառաւորեալ զնա ։

Տ՚աւնեներորդ , պատմի եւս , թէ նոյն հրաժարեալ էր յաշխարհէ և պահեալ ինչ ինքեան . զոր իմացեալ երանելոյն անտոնի՝ առաքեաց . կամ՚ն լինել տեսանել . ել՚ լեռն գնեաց զնա ընդ արծաթոյդ ընդ այդմիկ , և դիպ՚ ի վերայ ճիրկ մարմնոյ քոյ . և ել՚կ այսր ։ Եւ յորժամ տարաւ զայն , շուռք , և հատ՚ք , դիշատեցին զնա ի ձանապարհին . և իբրև եհաս առ անտոն վիրաւորեալ՝ ասէ ցնա . որ հրաժարեր յաշխ՚ , և տակաւին կայ միտ ունել զարծաթ , այնպէս դիշատեցի ի դիւաց ։

Ա՛ետաւանեներորդն է , զի ի խիբիս գրիդորի պատին պատմի , թէ ունի կրօնաւոր պահեալ ինքեան զերկու հարիւր դահեկանս ոսկիս . և յորժամ հիւանդացաւ , ղղջացեալ յայտնեաց զայն երանելոյն գրիդորի . զոր և խոստացեալ պատժեաց . քանզի ի հիւանդութենէն զրկեաց զնա ի յայտնելոյն եղբարցն . և յետ մահուան ի քրիստոնէութեան թաղմանէ . օրինակաւս իւրով ուսուցանելով և զայլ առաքինութիւն , թէ ոչքան պարտին ունել զնա խնամածախնդրութիւն վասն այսմ սիրոյ մեղայ ։

Ա՛ղեքսանդերորդն յայտ է յետ մեռեալ անապատաւորէ եղելոյ ուսուցոյ . որում ցուցանէր ասուածայ բազում գործ ընդ երկրաւ , որ լեալէր փառաւորեալ . որ ասաց . արժանի քո

քնոյ քնոյ եղիցին ի կորուստ ։ Եւ այսպէս յայտ է , թէ որքան ան հաճոյ է ՅՍ , և որքան հաճոյ առաւելագոյն անմիջականութիւն կրօնասիրացն ։

Եկկլեսիդ , գործանել գաղտնութիւն այս տեղւոյ՝ բազմապատնակ յիմարութիւն՝ որովք աշխատին՝ առանձնական առաջոյ կրօնասէրն ։

Ուրոյ Աւաջինն է , քանզի նա վաճառեալ գնամ ինչ , զի գնեցից զայն պատուական մարգարիտ . և յետոյ առայ ընդ ոչնչի . և առաւան կոխէ ։ Մարգարիտս այս է ձեզ , և աղքատութիւն նորա՝ զոր կորուսանէ որ ընդ անարդ լերի ։

Երկկլեսիդն է , զի յետ որոյ ձեզ փրկեալ է ի նահապետութիւն աշխարհս՝ և եղեալ յանբոյիւ տեղոջ , այսինքն , ի նահ կրօնասիրութեան. ինքն գաղտագաղտ ընկղմէ զինքն ։

Երբորդ , զի յորմէ հետէ է մեռեալ աշխարհիս , պարտի խնդրել միայն զյաւիտենական կեանն. քան այնմ որ ասէ . Կորուսցուց . ՃԸ. ։ Մեռաւքդ , և կեանքն ձեր Ծածկեալն ընդ Քրիստոս յԱստ՝ վասն որոյ զլերինն խորհեցարուք ։ Եւ զմահուանէ այսմանէ ընկերցեալ լինել ի վարս հարանց , թէ մեռաւ իշխան ոմն . և եթող զմեծ ժառանգութիւն հօրն արանէր . և ընդ բերելն առնա կոսակին , պատասխանեալ ետ . Ես յառաջագոյն մեռեալեմ քան զնա . զի արդ արար զիս ժառանգ . և անդրէն յղեաց զկոսակն՝ ոչ ինչ առնլով ան տի ։

Չորրորդ , զի ի տեղւոջ փրկութեան կազմէ ինքեան զտեղի կորստեան . վասն որոյ կարէ կոչիլ որ զի կորուսանան , որ ի յընկերական ցութիւն փրկչին , և փրկչեցոյն՝ նա միայն կորնչի , որպէս յուդա ։

Հինգերորդ , կամի գողանալ զգառարոյն՝ այն որ եթող զնա և գողանայ ի սէր տեղւոջէ , արտ լինի և անդանակապուռ . ուստի ասէ . Երեմիա . Գաւ. ։ . Զիա՞ է, զի սիրելին իմ ի տան իմում առնէ մեղս բազումս ։

Վեցերորդ , զի պարկութիւնն ղար ի բացեայ արար ի նմանէ ած , գարձեալ գրգռէ ի վերայ ինքեան . վասն զի հեղեալ լինի բարկութիւնն այ ի վերայ փարթամութեց՝ ըստ այնմ որ ասէ . Տեսիլն . ԺԳ. ։ . Հրէշտակն եհեղ զնիչ բարկութեան ի վերայ գետոյն մեծի Եւփրատայ . որ Թարգմանի յղկութիւն ։ Եւ Յակոբոս . Ե. ։ . Գանձէք ձեզ բարկութիւն յաւուրն յետնում ։ Որ ասէ մեկնին . անդիտանալով Քրիստոս կանխին՝ հատաքէ զգանձ բարկութեան ընդ գանձու արծաթոյն ։

Եօթներորդ , զի ժողովէ զտարտարոսն , և հեղդանայ ի յիւրում . որինակ ոչ կարէ լինիլ նմա յաւուրս ջանայ իւրայոցանել . և արդարատատանանն այ կորուսցէ զիւրն ած ։ Արդ՝ օտար են ի մէնջ ամ ժամանակաւորքս . քանզի ոչ յաւուրս , և ոչ հատարակ կարեն լինել՝ որք են ի մէնջ անջատելիք . և արդ՝ զի յաւուրս առաջօրն իւն գրէ զայսմիսիս . վասն այսորիկ կորուսանէ զնա յաւուրսն . իսկ յաւուրս է ողորմութիւնն այ . զոր ոչ տայ ած յաւուրս առաջօր կրօնասէրսն ։ Գարձեալ՝ կորուսանէ զինքն քանզի հատարակ բանք են հատանց , թէ աբեղայ՝ որ ունի զդանակ մի , ոչ արժէ դանակ մի ։ Գարձեալ՝ կորուսանէ զինէրքին բարիսն , որք են յաւուրս մեր , այսինքն , զառաքինութիւնսն Գարձեալ՝ զյաւիտենական բարիսն , որք են յաւուրս մեր , եթէ ոչ ձեռնն արասցուք զմեզ անարժան ։

Ութերորդ , զի առնէ զիւրան պատուականագոյն քան զինքն . վասն զի զինքն ետ այ , և զիւրան ոչ . թէպէտ լաւ իրաւանց յոր ժամ զինքն ետ . ետ և զիւրան .

և

և որ զինքն ոչ ունի, նա և ոչինչ կարէ ունել ։

Խնամարկուն ի հոգանդութեան երկնից առնէ առաքեալս ի դժոխս և այն՝ զի երեսաց ընդ բազում առաքինութիւնս ի վեր՝ կարի աստղընկէց առնել զինքն. քանզի կրօնաւորութիւն օրինակեցաւ ի սանդուղսն յակոբայ. որ կայր ի երկրի՝ հասանէր գլուխն մինչև յերկինս ։

Յառաջորդ, զի թանկարժէք զսուտ որոգայթիւն և կախէ երկան իշոյ ընդ պարանոց ։ Որոգայթս այս է սէր արծաթոյն, որով կախեալ խեղդեցաւ յուդաս, և հերձաւ ընդ միջ. և հեղան ամենայն աղիք նորա. և այսուհետև վասն արատաքին բարեացն եհնդ զինքն բարիան ։

Երրորդ, ցուցանէ գարշութիւն այս մեղացս բազմադիմի թիւրութեամբ, զոր առնէ մոլութիւնս այս ։

Որոց առաջինն է, զի զմտան զայն եկեղեցւոյն՝ որ պարսի լինել մերձաւորագոյն երկնից. կոչ յերկիրս. և որ պարսի լինել առաղ բևեռեալ ի յերկիրս, և լուսաւորել զմարդիկ բարի օրինակաւ. խորհ ի սիրելն խաղ ։ Եւ զի կրօնաւորք՝ են առաղք յերկիրս, ցուցանի Յոբայ. ԺԲ. 7. Ութ ասէ. ոչ էիր մինչ դուիր զնա առաղեղք առաւօտեան. այսինքն, որք կրօնաւորք, որք պայծառապոյնք են քան զայլ եկեղեցականս որպէս զառաղս առաւօտեան. իսկ առքս անկանին յերկիրս մեղօք յառուկ առանձինն ։ Ուստի ասէ. Տեսէ՛ք ։ Առեղք երկնից թօթափեցան յերկիրս ։ Քանզի առքս որք պարսին լինել յեկեղեցւոջ որպէս հրեշտակք ի յերկիրս. լինին որպէս խլուրդն ի խորս երկրի. այլ, և որպէս և զառաքեալ ի դժոխս. քանզի առանձին է որ ի մէջ բարեաց է չար, քան զնոսա որ ասէ Յօհան. ա. 7։ Ա՛յլ ևս զձեզ զերկուսաստեանդ ընտրեցի. և մինդ ի ձէնջ սատանայ է ։ Դարձեալ. մեղքս այս զհաւատս երկնից առնէ աղօտս երկրի. քանզի յորժամ պարսին թռչել վերին խոհմամբ, սղոսն ագահութիւք ընդ երկիր, վասն որոյ սիրդք են. քան զայնմ որ ասի. ԺԱ. Օրինաց. ԻԴ. 19. Ամենայն որ սողայ և ունի զհեվիկս, անաւրէն լիցի։ Ընդ՝ հեվիկս ունին կրօնաւորք զգեաւթիւն, որով երևին պատրաստք ի թռչիլ. այլ սղոսն ունելոցն երկրաւորիս ։ Ասասի ասէ գրիգոր. զինչ է հանդերձ կրօնաւորացն, եթէ ոչ խոտումն աշխարհիս ։ Դարձեալ. յառուկ սուացող կրօնաւորքն են որպէս զլիղ. քանզի սուքս ի մէջ այլոց հաւուց բնակին յեկեղեցւոջ, և ըմպեն զձէթս լապտերաց. այսպէս և սուքս թէպէտ բնակին ընդ այլ սրբոց՝ որք միշտ գովեն զնա, այլ ասկայն չար վարուք խրեանց հայհոյեն զնա՝ պատճառս ցուցանելով զնոյս բարի գործոց. վասն որոյ կարէ ասել զնոսայնէ դրեալն ի յօբայ. Բ. 1. Երբև կային հրեշտակք առաջի նորա, եկաց ընդ նոսա և սատանայ. սատանայ է յառուկ սուացող կրօնաւորն. որ առնէ ընդդէմ ուխտի իւրոյ ։

Չորրորդ, ցուցանի գարշութիւն այս մեղաց համեմատելով բազմաց մոլութեանց. քանզի յառուկ սուացող կրօնաւորն գող է և աւազակ. քանզի որ պարտ էր լինել տուն գաւառականի ապաշխարութեանն. և տուն աղօթից, լինի այր աւազակաց. և ոչ միայն գող է և աւազակ, այլ և սնդանապետ իակ. քանզի գողանայ զնոքա ի նոցա ուղեւորէ ։ Դարձեալ՝ է անհամաստութիւն ի յաւժ, և ի յիրնկերն ի յաւժ, մատնելով ընդ դամա նորին Թովմայէ ։ Ի յիրնկերն, զի զիւրն ղեղբարս իւր ի բարեաց այնց, զորս իւրացուցանէ ինքեան։ Դարձեալ՝ է սատնդանող ուխտի աղքատութեան ։ Դարձեալ՝ է ապօրհնութեան. զի եթէ կարդացող դասուցեալ լինի՝ որ ի բաց դնէ զգեաս կարգին, և սատ-

ել՝ որ թողու զաղքատութիւն , որ է զեռութիւ կրօնաւորութեան ։ Դարձեալ , է ապաննոյ՝ դատաստանաւ սր գրոյ . քանզի որ վատնէ զինչս աղքատաց՝ որովք պարտին կեալ , կերպարիւ ինչ ապականի զնոսա . ուստի ասէ Սիրաք-Ղ. 25. Հայց չքաւորացն է կեանք աղքատաց . որ զրկէ զնոսա , է այր արեան ։ Դարձեալ . է կեղծաւոր . զի ընդ կրօնաւորական զգեստութեան զաշխարհական ոգի . արտաքոյ երևելի ասկղէն . այլ ի ներքոյ խեղդղէն , որպէս բեւ՝ ղոր խոտ տակակաց դանիել ։ Դարձեալ . ասէ՝ ոչ միայն մարդոյ , այլև ոչ , որպէս զանասնոյ , և զսաթիրոյ ։ Դարձեալ . է՝ նզովեալ . քանզի ըստ բնական իրաւանց՝ որ զբարի իւր ոչ հաղորդէ այլոց , ոչ է արժան զնի հաղորդիցի՝ ի բարեաց այլոց ։ Դարձեալ . է՝ անիծեալ . քանզի ասէ Յեսու Ը. 26. Անիծեալ այր առաջի Տեր , որ վերաշինի զնեռնջ զերիքով . զոր առնէ յաւուրս տակ տացօղ կրօնաւորն ։ Դարձեալ . մեղանչէ ի հայր ոճ , զի երևի երկբայիլ զխարտղութիւն նոր երկնելովք գուցէ տալմահ լինի , թէ պահեսցէ զսխտոն աղքատութիւն . ուստի այնպիսին ասէ զբան Սաղմ. 10. Ահղէ հացիւս կարօտացէ տալ նա մեզ . կամ պատրաստել առնել զսեղան յանապատի ։ Դարձեալ . մեղանչէ յորդի , ծաղր առնելով զխնամատարութիւն . քան այնմ որ ասի Առակ. Ժե. 5. Յիմարն ծաղր առնէ զխնամատարութիւն հօր իւրոյ ։ Արդ՝ խնամատարութիւն զՔրի՝ նախատիճարար պարտ զաղքատութիւն քան զմեծութիւն . և զնեղութիւն՝ քան զհեշտութիւն . ուստի ասէ . Եբրայ. Ժբ. 2. վերհանակ ուրախութիւն , որ նմա առաջի կայր , յանձն եառ զխաչ ։ Ուր ասէ օգտատինոս զինք երկրաւոր բարիս խոտեաց ոճն մարդ , զի ցուցցէ խոտեալն . ամենայն նեղութիւնց հանդերձացս , և հրամայեաց տանիլ , զի մի ի նոսին խնդրեսցի երջանկութիւն . և մի ի տուս երկնելիցին յանապղութիւնն ։ Դարձեալ . մեղանչէ և ի հոգին սր , չարաչար խնամատարելն զբարութիւնն ոյ . քանզի կարծէ՝ զի եթէ ծառայեացէ նմին ըստ կամաց նորին , լինիցի նմա այնպիսի անդորրմ , մինչ զի ի հարկաւորսն անփոյթ արասցէ զնա ։ Յորոց ամենեցունց յայտ է , թէ կրօնաւորութիւն զայս հալածել . զի քակտէ զհիմն կրօնաւորութիւնն , որ է աղքատութիւն . իսկ զհիմնա այս եդ որդին ոյ՝ յորժամ ոչնաւ ի յաղքատութիւն զվարդապետութիւն իւր։ Ասա է. 3. Երանելի աղքատացդ հոգւով ։ Դարձեալ . բառնայ զնմ քարոզութիւն կրօնաւորութիւն . այսինքն , զիսաղաղութիւնն , որ ի վերայ իսրայէլ . ուր ասէ մեկնիչն . միով բանիւ պատրաստակ զնմ բարի ։ Ասաւ ասէ անենքա . ամ հանգստութիւ կային մարդիք , եթէ երկրին գերանձնանքա այսքիկ իմ։ և քոյ բարձրն ի միջոյ ։

Գ Լ Ի Դ.

Յաղագս Ագահութեան դիտութե ։

Խոտութիւ թագուցեալ՝ և գանձ աներևոյթ . զինչ օգտութիւ յերկուսեան ։ Սիրաք-Խաս. 17 ։ Ըստ միոյ լեռսփային , որոյ վախճանն է բարի , և ինքն է բարի . և որոյ վախճանն՝ չար , և ինքն՝ չար ։ Ապտուրեան որոյ վախճանն՝ ոչ ինչ , և ինքն՝ ոչ ինչ ։ Այլ թագուցեալ գիտութիւն , և աներևոյթ գանձուն ոչ ինչ է վախճանն . վասն այնորիկ է իբր թէ ոչ է ։ Եւ այս է՝ զոր ասէ . գիտութիւ թագուցեալ՝ և գանձ աներևոյթ , զինչ օգտութիւ յերկուսեան ։ Արդ՝ յետ ասելոյ զագահութիւ կրօնաւորացն ի յերկրաւոր իրս , ասէլի է զագահութիւ նոցին ի հոգևորս այսինքն , զա-

գա-

գահութիւնէ գիտութիւնէ , որ վասն Թարգմանչին երևելի քան զագահութիւնէ արժանիոյ ։

Ա՛ռ գիտելի է , զի բազումք են որք ցուցանեն գիտելի զմեղս ։ Նախ՝ բազմապատիկ խրատք ունի գիրդ որք յորդորեն հաղորդել զիտութիւնն . որպէս ասէ . Առակ. ։ ։ Հանապազ աղբիւրք քո արտաքս . և ջուր քո բաժանեսցի ՚ի հրապարակս ջուրն նշանակէ զիմաստութիւնն , և զգիտութիւն . առանց որոյ երկիրաւոր մարդիկք ոչ կարեն առնել պտուղս հոգևորս . այսինքն , զկերր՝ զինդութիւն . զիմաստասիրութիւն , և զայլն ։ այլ զինչ է այն , որ ասէ զինէն . ունիցիս զնա միայն , և ՚ի հրապարակս բակս քո մի՛ թողուցես . եթէ ոչ՝ զի որքան առաւել բաժանեսցէ մարդն զգիտութիւն իւր , այնքան առաւել յատկացուցանէ ինքեան ։ Դարձեալ . ունիցիս զնա միայն , և բաժանիցես ՚ի հրապարակս . իբր թէ ասիցէ . Նախ՝ ապա զորինել առեաք , և ապա ուսուսցիս ։ Եւ Խոտվօղն . Ժա. ։ Ընդ այդն սերմանեա զսերմն քոյ . և ընդ երեկս մի՛ լքցին ձեռք քո ։ Սերմն՝ գիտութիւնն է . որպէս ասէ Տէրն . Ղուկ. ը ։ ։ Սերմն՝ բանն Աստուծոյ է . քանզի որպէս ՚ի սերմանէ լինի նոր ցորեան . այսպէս և ՚ի գիտութէ՝ գործք բարիք . քանզի մրպէս գործեացէ ոք՝ զոր ինչ ոչ գիտէ ։ Ընդ՝ ուսուցանելն է սերմանել ։ Ընդ այդն սերմանէ , որ ուսուցանէ զերիտասարդս . և ընդ երեկս , որ զծերն ։ Դարձեալ ընդ այդն՝ և ընդ երեկս սերմանէ , որ ՚ի մանկութենէ մինչև ցծերութիւնն բարի օրինակաւ շինէ զկեսս ։ Եւ Սիրաք-Եես. ։ ։ Զորինէ ունիս ՚ի ձեռս , ջամբեա սկզբոյ ։ Ունի՝ ՚ի ձեռս՝ մարդն , զոր ինչ կատարել գործով . և կամ զոր ինչ ՚ի պատրաստի ունի . քանզի լսեալ դոյն ուսուցանէ որումէ քաջ տեղեակ՝ և ոչ միայն գիտէ ունակութէ , այլև ներգործութէ ։

Ա՛րկղտդ , սուտութիւնն քնութէ . քանզի արեգական , և լուսին , և այլ ք լուսաւոր մարմինք հաղորդեն ամենեցուն զկեսս իւրեանց՝ որքան ջօրութէ նոցին կարէ տարածիլ , եթէ ոչ արգելանիցին ընդդէմ եդեալ իրօք ։ Կան մարդիք ձրի տան միանգամ զկեսս ձրիգին . քանզի ոչ երբէք լսեալ լեալ վաճառելի լոյսն . և որպէս յոյժ թշուառական լինէր՝ որ զկեսս ձրագին իւրոյ ոչ հաղորդէր այլոց առ ՚ի լուսանալ , այսպէս և որ զկեսս գիտութէն ։

Ա՛րկղտդ , զի այն՝ որ ունի զգիտութէ , կարէ առատապէս բաշխել առանց կրկնոյ զրկանաւթէ ինչ . այլ ոչ է այնպէս զերկրաւոր փարթամութենէ . քանզի ոչ կարէ առատանալ մինն՝ եթէ ոչ միւսն թողուցէ իւրէ ։ ուստի և ասէ բոյնդ . ոչ անձուկ՝ և աղքատ փարթամութէ . զոր ոչ է արժանի իւր ապրանքիւր ունէր ունել զբովանդակն . և ոչ հաւաքին առանձին բազմութէ մեծութենէ՝ եթէ ոչ աղքատանալով այլոց իակ հոգևոր փարթամութէքն ընդ առատապարգևելն ոչ նուազին . և այսու խնդալ լինի նմանութէն հոգևոյ մերոյ առաջ . զի որպէս նա առատանայ զբարիս իւր առանց անձկանելոյ ՚ի նմանէ՝ և նուազելոյ . այսպէս և հոգի մեր հաղորդե զհոգևոր բարիսն առանց նուազութէ խիղ . ուստի հոգևոր է այն՝ զոր բազումք կարեն ունել . և որքան ՚ի բազմոց կալեալ լինի , այնքան է լուսաւորն ։

Ո՛րմրդ , զի գիտութէն ընդ բաշխելն ոչ թէ միայն ոչ կորնչի՝ կամ պակասի , այլ և առաւել աճի . ուստի ասէ ունի խնամատուն , թէ հաղորդեալ գիտութէն առնէ զաճումն . և զայրանայ ընդ ագահ առաջորդին . եթէ ոչ հուչակեսցի , հռանալ հերքեսցի ։ Եւ օգտատիրոջ ասէ . ամ լինէ՝ որ ՚ի սակն ոչ ոք կասի , յորժամ ունի՝ և ոչ տայ , ոչ ունի որպէս պարտական ։

Հին-

Ընդերբերդ, զի ողորմեցին ա-
բրահամ՝ ի գիտութեէ, յոյժ
պատուական է և հարկաւոր. ուս-
ոմն ծիշտասական էր՝ ծէ՝ ի ժա-
մանակս սուրբ ունիցէր զգանձ՝
որ ոչ կարէր պահպանել՝ ի քաշեկեն՝
այլ և առանձ աձէր, ևծէ ծո-
ղայր զաղբատան լինել սովամահ.
այլ արդ՝ գիտութեէն է գանձ պատ-
ուական, զի ասէ Յակոբայ. ԺԲ. 17.
Ձինչ է բարի նորա, և զինչ գե-
ղեցիկ նորա՝ եթէ ոչ ցորեան ըն-
ծակեցլոյ ։ Ցորեան ընտրեցլոյն
է բանն այդ, որով ընտրեալքն
անուանին՝ ի յաւիտենական արքայու-
թէ ։ Դարձեալ՝ ցորեան է այն ինչ
ասեն գլուխ, որ կարօտանայ մա-
նելոյ ։ Նոյն գինի արբուցանող
կոչի է բանն այդ. քանզի ընձեռէ
զողջախոհ բաղձանս. և առագեալ
լինի այս առ՝ ի տարբերութիւն
նենգեցական գինւոյն, որ առնէ զմիտս
բղջախոհս. քան այնմ որ ասէ.
Առակ. ։. Ընդջախոհ է գինի. և
աղմկարար արբեցութէ ։ Եւ ծէ
որպիսի օգտակար է ողորմութէին
՝ի ցորենոյ, և՝ի գինւոյ այսմանէ,
ցուցանէ օգտաւինոս առեալ. ոչ է
մեծ ինչ կերակրել զմարդկանացս
փորս, այլ է մեծ՝ կերակրելն
զմիտս, որք կենդոյ են յամենեսեան.
մեծագոյն պատանէքիք է զմեզահոգիսն
գտարձուցանել մխիթարական բա-
նիւք. քան զմեռեալ մարմինն յա-
րուցանել ։ այլև է՝ ի փառս նոյ.
զի ասէ. Տօբիթ. ԺԲ. 7. Յայտնել
զգործս նոյ՝ է՝ ի փառս Ն[ոյ] ։

Վերբերդ, զի առաստաքիրն
գիտութէ, օրհնէ յայլոյ. զի
ասէ Սիրաք. ՇԱ. 28. Շատասան հա-
զիւ՝ օրհնեացին չրծունք արդա-
րոյ ։ Նոյն օրհնէ յոյ. քան այնմ
որ ասէ. Առակ. ԺԱ. 25. Բարի ծա-
ռայ՝ և հաւատարիմ՝ զոր կացոյցէ
՝ի վերայ ընտանեացս իւրոյ ։ Եւ
զինէ ասէ. Ես. 21. Վաճ ծառայ
քարի, և հաւատարիմ՝ որ՝ ի սա-
կաւուց հաւատարիմ եղեր, ՝ի վե-
րայ բազմաց կացուցից զքեզ ։

Օրհներբերդ, զի գիտութէին՝ ի
յոգւոյնէ կոչուեալ լինել.
քանզի ասէ Սիրաք. ՇԱ. 18. Բարե-
բանք տիկնեալ՝ ի բերան՝ իբրև
զիւղարիկ եղբեալ՝ ի գերեզմանս. և
Ես. ։. ասէ. Լուարուք՝ որ հեռա-
ցանէք զանեմուէն, քան զոր ծա-
գուցանէք զգիտութէն ։ Եւ բարեբար-
ասէ. խնամուտութէն մանուանեալ կոր-
ուածոյ՝ ի յոգւոյն՝ քան զարծաթէն.
զի զարծաթ ապականի կարէ այլեր
բաշխել այլոց. այլ գիտութէնն
ոչ այնպէս։

Ողորմերբերդ, զի գիտութէին ոչ
միայն է ունօգուտ՝ ի յապատն,
այլև ձեռնտական լինի. քանզի եռաց
անոյ որդն. որպէս՝ ի պահելոյ
մանանայն. ուստի մի որդն գի-
տութէ և հոգայոտութէ. որպէս
ասէ առաքեալն. գիտութէ հոգա-
ւորացուցանէ ։ Երկերբերդն նախանձ՝
Երբերդն՝ զայրացուցին. քան այնմ
Խորհրդոց. ։. ՝ի բարկութէ խնամ-
ոտութէ բազում զայրացուցին ։

Ոնդերբերդ, զի է առնել մարդ-
կան՝ որ ոչ հաղորդէ զգի-
տութէնն. քան այնմ որ ասէ.
Առակաց. Ժա. 26. Որ ծնանիցէ
զցորեան՝ ի ժամանակի՝ հրապարականէ զինի. այլ օրհնու-
թէն Տեառն՝ ի գլուխ վաճառո-
ղաց ։

Տաներբերդ, զրկի զընկերն. զի
ասէ բնութեան. զիրս ընկե-
րին պահէ ինքեան, որ զարդա-
րեալ պարգևօք գիտութէամն՝ և
գեղեցկակառոյցութէ՝ զբարի բանն՝
որ կարէ լինել յօգուտ բազմաց,
կոչէ՝ ձեռնտական և անօգուտ լռու-
թէամբ ։

Ստուտաներբերդ, է յոյժ ձեռ-
ակար ամենեցունց. զի ասէ
բնութեան. ասկաւ ինչ բաց
բարձուածն ակրաման՝ ոչ է ասկա-
նեղափոխել հնձող. ուստի որպէս
մեծագոյն ձեռս առնէ մկանն գո-
դանալով զգերեզմն՝ քան զայլ ինչ.
զի ոչ միայն բառնայ զգերեզմն.
այլ և զաշխատն ցորեանն՝ որ ՝ի
սերմանէին. այսպէս բազում ձեռս

առնէ Տէր, որ Յաղագուցանէ զաներկիւղ բանին նորա. եւ որ պարտ է երկնչել՝ որ է յորմէ առ գործ քաղցրագոյնն՝ ասացեալ հեղգանայ, եւ նա եթէ արասցէ զայն բարի գիտասցուք ի, իբր մերձաւորեալ կամի կենդանարարել. զի Ժառանգն որ Ծրարեալ զարժանի Տէն էր ի վաշխանակի, կոչեցաւ Ժառանգ չար: Վաշխանակաւ խնդրեալ լինի մերձաւորեալն խղճի մտաց: Ազգ՝ Ծրարէ ի վաշխանակի զառանդն գիտասցէ, որ վասն սիրոյ մերձաւորեալն խղճի մտաց՝ զանց առնէ զգործով քարոզութեան: Էր մեկնիչն ասէ. ի վաշխանակի Ծրարէ զարժանին, որ յորժամ գոլով քարոզիչ, հրամարի ի գործոյ քարոզութենէ: Կամ զչանձն առնելն ոչ բարւոյ մատակարարել: Էէ գրիգոր ասէ. որք զարդարապէս են գիտութիք, և առաքինութիք, և ունելոյն առանձնացեալ խոհիման՝ այնքան հոգւոյ են պարտաւորք, որքանեւայ կարէին լինել օգտաւ՝ կալով յայտնի: Ասա. ասէ առաջինն. կապեն ինքեանց գձեռս՝ և զոտս, զի մի լինիցին գործիք ոչ առ ի փրկութիւն: Ալ պարսին երկնչել ի բանէն յայնմանէ, որ ասէ. Առաջ. Իբ. ։։. Կապեալ ձեռաք, և ոտիւք հանիք զդա ի խաւարն արտաքին: Էէ Աստուած. Ճգ. ։։. ասէ. Աղօթասուն կրեսցէ զբարկութիւն: Ալ այսպիսի ամենեւքեան ոչ խնայեալ լինիցի զայնմանէ, որ այնքան է անարդ ոգի, միոյ զի ոչ երեւի ինքեանն պատիժ զինքն յայնպիսին. քանզի այնպիսին ունի օժանդակ ինքեան զբան Տն. որ ասէ. զինչ օգուտ է մարդոյ՝ եթէ զաշխարհս ամ շահեսցի, և զանձն իւր տուժեսցէ:

Ա բկատասանելոյդ, զի երբեմն կորուսանէ զիմաստութիւն. քանզի այնմ որ ասէ Տէր. ամէն՝ այս ունի՝ տացի՝ և յաւելցի. և որ ոչ ունիցի՝ և զոր ունիցի, քարշի՝ նի ի նմանէ: Ասէ մեկնիչն. ունողին ջանալ բարեխելոյ զբանն այ՝ տացի շնորհ՝ ի վերոյ շնորհից: և այլ մեկնիչ ասէ. բազում ինչ բնականաւք և իմաստութիւք՝ և արուեստիւք եմեկ հեղգանալոյդին ի հաղորդել այլոց զիմաստութեէ իւրեանց, կորսուանեն զբնական բարիսն:

Ա բկատասանելոյդ. մեղանչէ և ի գիտութենէն. քանզի բազմապատկի գիտութենէն հաղորդելով. որպէս լոյս յորժամ բազում մեղինք վասն այսորիկ ասի. Իմաստութիւն. ։։. Արիցեք զլոյս իմաստութեան: և Է. ։։. ասէ. Ընտրելի զնա փոխանակ լուսոյ ունել, զի անշիջանելի է լոյս նորա: Էէ զինէ ասէ. առանց կեղծաւորութեան ուսոյ. և առանց նախանձու բաշխեմ: Դարձեալ. լոյս հաղորդելով զինքն առանել պատճառանայ՝ և անձն. զի արձագոյն և ընդարձակագոյն ախոյ. իսկ խաղացանելով նուազի. վի՞ ոք նորին ասէ. Իմաստ. ։։. Էգիտէ ի լոյս զգիտութենէ նէ. և ոչ զանց արարիցէ զՀնարաւորութենէ. և ոչ նախանձու մնացեալ ունիցիմ զնաստարհ. քանզի ոչինչ ոչ լինի հաղորդակից իմաստութենէ: Էէ Ա ուկ. ։։. Ոչ ուրուք լուացեալ զձիոյդ՝ դնէ ի ծաղարն: Դարձեալ ձեռաք ծաղարելոյ արժանի քարշ չէ լինելն զժանիս, և ոչ զանասնոյ. այլ գիտութենէն հաղորդեալ արժանի ոչ է զանց յառաջութենէն, քարշելոյ հնչութեանն, և գնոյ. զանց ոչ է ապարտ ծաղարելոյ. զի ասէ Աբրաւ. ։։. Ա՛ի՛ ծաղարելոյ զիմաստութիւն քոյ. քանզի ի լեզուն ձանձրացեալ իմաստութեէ, հանձար, և գիտութենէն, և ոչ ասելոյ նա ասէ. ոչ է պարտ երկնչել ի ասելն. քանզի ոչ գաղտարի ունի պարգեւել՝ յորժամ զառաքելն բաշխեցաւք:

Գ Լ Խ Ե

Յաղագս Ադահութեան խաղոյ ։

ադաղ ։ և մի՛ ի յանդգնա ։ Առակ։ ԼԲ ։ ։ Ըստ մի՛ լեռտիցին , պիտոյ է լեր բնաւ ։ ի կիրառելոյ զգեստ խաղոյ՝ և զգուշաբանութեանն առ ի հեշտութիւն ։ զի որպէս կերակրով , ըմպելեաւ , և քնով կազդուրի մարմին ։ այսպէս և չափաւոր խաղիւ ։ Ուսոյ և կենդանիք խաղան ։ մանաւանդ ի մատաղութենէ իւրեանց ։ Ադդ՝ ։ հինգ իր նկատելի է ի խաղն ։ Ստո՛ զի մի քոլորտիցն Ծանրութիւնն , և հաստատութիւն հոգւոյն Հոգեղէնացեալ ։ Երկրորդ , զի յայտնութեացի անձին , տեղւոյն , և ժամանակին ։ Երրորդ ։ զի մի լինիցի աւելի ։ զի որպէս աւելորդ կերակուրն , ըմպելին , և քունն վնասուն ։ Նոյնպէս և խաղն ։ Չորրորդ ։ զի մի լինիցի աղտեղի բանիւ , գործով , կամ նշանաւ ։ Հինգերորդ , զի մի լինիցի վնասակար ինքեան , կամ այլոց ։ որպէս է նարտն , և այնպիսիք , Վասն այնորիկ զգուշացուցանէ յոյժ յայտնիւ ասէ ։ խաղաք , և մի՛ ի յանգանա ։ քանզի ի յայն պիսի խաղսն է ցանկութիւն , և ագահութիւն ։ Ադդ՝ վասն այսպիսի խաղոյս ։ Ը ։ իբրս տեսանելի է ։ Ստո՛ զդալութենէ նորին ։ Երկրորդ , զայնցանէ՝ որք մանանակին նոցին ։

Վասն առաջնոյն գիտելի է , զի բազումք են՝ որք գտրչելի ցուցանեն զմոլութիւնս այս ։ Ստո՛ յոլովութիւնն , և մեծութիւնն մեղացն՝ որք հասարակաբար պատահին ի խաղն ։ որոց ։

Առաջինն է ագահութիւն , որ է մոլի առ չարեաց ։ քանզի է անդ յափշտակութիւն ։ զի կամի կողոպտել զընկերն իւր ։

Երկրորդն է անհամաստութիւն ։ քանզի կամի կողոպտել զայն՝ ընդ որում ուտէ , և ըմպէ ։

Երրորդն է անպիտութիւն ։ քանզի կամի մերկացուցանել զայսպիսին , և զանդրանգարտին , զորս ոչ առնեն աճապարկք ։

Չորրորդն է վաչխն , քանզի այնմ որ ասեն միմեանց վաչխու՝ զի ուրիշին զնիւթ խաղալոյ ։

Հինգերորդն է հայհոյութիւն ։ քանզի որ կորուսանէ , բազում անգամ ատենաբոյ ընդդէմ ոչ , և որբոց ։ Ստո՛ հայհոյէ զնոսա ։

Վեցերորդն է խոստումն եկեղեցւոյ , որ արգելու զայսպիսի խաղս ։ Ուսոյ վասն յետնոյն կուգա այսոցիկ ասէ ։ Ադակաց ։ ԺԹ ։ ։ Որ անարդէ զինայր ։ և ի բաց մերժէ զմայր իւր , զամենի կրեսցէ ։ և նախատս լինի ։ Հայր է ոճ ։ և մայր՝ եկեղեցի ։ Վասն զի ընթերցեալ լինի ի կանոնս առաքելոց ։ եպիսկոպոս , կամ քահանայ ։ կամ սարկաւագ զայս բաւեալք խաղոյ նարտի ։ կամ արբեցութեան ։ կամ ի բաց կացցէ , կամ զրկեսցի ի հաղորդութենէ ։ Նմանապէս և աշխարհականն ։

Էօթներորդ է դայթակղութեի ընկերին ։ քանզի բազումք որք պատահին անդ , լինին խաղալ ցօղք ։

Ութերորդն է կորուստ ժամանակին՝ և բարեացն , զորս կարէին առնել ի նմա ։

Իններորդն է ատելութիւնն զի բազում անգամ առաջ երթեալ խաղացօղն ։

Տասներորդն է պատրանքն ։ քանզի բազում անգամ մինն պատրէ զմիւսն զանազան հնարիւք ։

Ա՛եւսասանեերորդ , վէճն և հակառակութիւնքն , որք լինին ի նմին ուսոյ բազում անգամ հարկանեն զմիմեանս , և ապականեն ։

Երկոտասաներորդ , ոչ սակաւ հին զոռնս ։ քանզի յորժամ պարտին պարտապէլ ածեալնոց , և պարտ-

պարտեալ զնա , դեգերին ի Թէոս-
բան ։

Ա ման որոյ կերպիւ բնէ ևն կա-
պարիչսդ ։ քանզի գնեն զին-
քեան ի ներքոյ նշանաց , և ցու-
մանց , և գործեաց խաղին ։ որպէս
զի զրկին նոքայն ցուցանիցեն ,
այն բնէ կացցէ անվրէպ ։ և որպէս
եւս ասէ զօրինա իւր՝ ժողովրդեան
իւրում ։ իբր առեալ , որովք
պարտեանիցեն ամ աղբ գերք ։ ի յոր
տպաւորի կանքն այդ ։ այսպէս և
գործ խաղալ նմ ունի նկարեալ
յինքեան ։ իսա նիշա կեսոց , որովք
ճանաչեն խաղացող քն զկամն առ-
ուծոյն իւրեանց ։

Ե րկիրդդ ։ զի կարէ անդ պատա-
հիլ յանցուածն ասանկաց քանի
օրինացն ։

Ա խոր ընդդէմ այնմ որ ասէ ։ մի՛
ուրիցիս ածս օտարս ։ իսկ խաղա-
ցողն ունի զգործ խաղալն փո-
խանակ այլ ։ որպէս ի վերնագոյնք
առացաք ։

Ե րկիրդդ ։ ընդդէմ այնմ որ
ասէ ։ մի՛ առնուցուս զանուն այլ
քոյ ի վերայ անառակաց ։ իսկ նա
առնու ի վերայ անառակաց՝ երդն-
լով առաւ ։ և երդ ճշմարտանայ լինել
լով ։

Ե րդդ ։ ոչ պահէ զոնաս ընդ-
դէմ այնմ որ ասէ ։ պահեաւ զօր
շաբաթու ։ Ընդունապէս խմացեալ
լինի և վասն այլոցն ։

Ե րդդ ։ զի է անդ բաղմապա-
տիկ յիմարութիւն ։ նախ՝ զի
անարդ լինի ողկրելոյն գործեալ
ի ներքոյ դնէ զինքն իւր ։ և ցրա-
մանաւ կերպիցն ասէ , զոր ոչ ասէ
հրամանաւն այլ ։ և ոչ միայն ասէ
զարձանն զոր ունի , այլև զա-
յլիսկ , և զանդ բանաւորսիանան այն
ոչինս խոյատաւակ երկեալ զինն Տ՚ն
իւրում , այսինքն , աշխարհի , և
առատանալոյ ։

Ե րկիրդդ ։ զի յետ որոյ Ծանեաւ
զատուածն Տ՚ն իւրում , և պատ-
կեր հրաժարիլ ի նմանէ , նա հրա-
ժարի ի Հնարատէն այլ ։ որ զոլինել
պիտի ևս զայր ։ այլ զնամ քարի ։

Ե րդդ ։ զի կամաւորապէս
հնազանդեցուցանէ զինքն ի ներ-
քոյ իշխանութիւն այնորիկ՝ որոյ ներ-
քոյ ծանեալ ուղղապէս գտանի ։
և որ ինչ իւրն է , առանց խնդրոյ
իմիք գնէ ի ներքոյ խնդրոյ , և
վնաս ։

Ա ղերդդ ։ զի ոչ կամելով ինչ
գտանի՝ առնէ դատարկս ։ ուս-
ոյ ասէ բնաւորսա ։ հետևիլ
գատարկութեանց վասն խորհելոյ ի
գատարկութիւն՝ ծաղկական է ։

Հ ինգերդդ ։ զի խրոմ ձեռաք
ազատէ զինքն , և կորուսանէ , զոր
ոչ գին այ փրկեաց՝ բնաւորսա ձե-
ռաք ։ Ուսոյ բնաւորսա ասէ ի
դիմաց այ ։ ես առայիմ զքեզ
բնաւորսա ձեռաք ։ և գու ազա-
տես զքեզ ձեռաքդ նորիրեալ հնչ-
առութեանց ։

Վ եցերդդ ։ զի ոչ գոլով մա-
նուկ՝ խնդայ ազատականաւք ։ ուսոյ
ասէ անձնէքս ։ բազում անգամ են
ընդ ազատութիւն ազատականքն ։ այլ
որ առաղելին է , զի և ընդ ծերու-
թիւն ինայ ։ և այս վասնիսարադոյն
է՝ ունել զազատիս ծերոց , և զմա-
նուկս ազատոց ։ քանզի ոչ լինի
յերկրագս ։ ազատական գոլ կերպա-
րանել զօրս ի հնձելոյ՝ և հետևա-
կաց վիրաւորելեանց ։ և ասկայն ազ-
ատութիւն այս գտանի բազում ան-
գամ ի ծերս ։ ուսոյ ասէ ոմն ։
խաղալ գայր և կռնատ ։ և ձիաւո-
րիլ ի վերայ երկայն եղէգան ։
ևնէ հնչուսալ Թռչնոյն ուսիք մո-
րուսաւորի ։ անմուսութիւնն նեղե-
դնաս ։

Ա ման երկրորդին ասելի է , Թէ
վասնզ ինչ է մանանակիլ
այսպիսի խաղացողաց ։ զի որպէս
նատուալքն մերձ ի հաւր՝ ջնջանուն
նոյնպէս և որք նատին ի Թէոս-
բանն պատճառաւ զբաւանաց , եր-
բեմն ջնջանուն այնպէս , մինչ զի
աղբատք գտանին ի տուընս որք
փարիսեցիք եկին անդ ։ Վասն այս-
որ զգուշանալ ոչ , զի զործ այն-
պիսի խաղալոյ ոչ տացէ ի խաբեու-
կամ յանօխ , կամ դրամս ի փոխ ։

քանզի որպէս նա չարաչարն հա-
մարեալ լինի այն , որ տայցէ առաջ
՝ի վարձս , կամ յանօթի անդադար
ուելիք առ ՝ի ապառնանալ գտանելոց ,
այսպէս և որ ապ զգաստասա խա-
զասցուցէ , լինի մանաւանդ գործե-
ցեալ մեղաւորին ։ Եւ ոչ ինն ան-
ձիկ նաև այնք , որք ինոյ ասա
այնպիսեաց խաղալ ՝ի առնու իւր
հանց ։

Ե՞ գիտելի է , զի զանազան վիճակս
առնու այծ ՝ի խաղացողաց , ոչ
միայն ՝ի յապագայն գաւառաբարու-
լով յաւիտենական պատժով , այլև
՝ի ներկայս . քանզի ոմն խաղացող
ընդ երգնուելն ածէրն այծ , արագաւ
առեալ աչք նորա անկաւ ՝ի վե-
րայ սախտակին . և միւսոյն դէմքն
դարձան յետս ՝ի ծոծրակս ։ Դարձ-
ձեալ . ոմն բարկացեալ վասն ոչ
առնելոյն գայջողուածն ՝ի խաղն ,
գնաց մի նետուած ընդդէմ երկնից՝
իբր թէ կամելով առնուլ գվիճակ
յայն , և ՝ի միւսում առնուր ընդ նո-
սին ՝ի խաղալ՝ նոյն նետուն յոտ
գնացիկ յարձակմամբ , և արբունա-
հարած առնիկ առաջի նո՝ դրե-
ցաւ ՝ի վերոյ սախտակին խաղացն։

ԳԼ ԻԶ։

Յաղագս հնարից , որ ընդդէմ ագահութեան ։

Որք կամին մեծանալ , ան-
կանին ՝ի փորձութիւն և
՝ի յորոգայթ սատանայի ,
և ՝ի բազում ցանկութիւնս
ՀԱՍԱՐԱԿԱՑՈՒ . որք ընկղ-
մեն զմարդիկ ՝ի աւերակութիւն , և ՝ի
կորուստ ։ ։Տիմոթ։։ ։։ Ըստ ժա-
մայ՝ կրկին ծարաւ յարձակի ՝ի
մարդն . այսինքն , բնական և ՀՇ-
մարիտ . պատահական և սուտ ։
Որդ՝ բնական և ՀՇմարիտն է՝ յոր-
ժամ առաւելքան զ ուսիցի զբաւա-
կան խոնարհութիւն առ ՝ի հալել զկիր-
յակոբ . քանզի է առաւելքան ըստ
օրինակի պատահն ՝ի վերոյ հրա-
մայեալ կասկարային , որ խնդրէ զյա-
փրանալ ջուր , ըստ այնմ որ ինն
ելիցեալ քն ՝ի պոյտն . և յորժամ
բնական ջերմութիւնն լուսո օրինակի
հրոյ ՝ի ներքոյ պատուան՝ ապառէ
զիմանալութիւն առատաբարոյն , յոյն-
ժամ ծարաւի մարդն բնականա-
պէս ։ Որ ունուտ , չարժառիւ ,
փոյին , և առնելիսիք պատճառեն
զպատահական և զսուտ ծարաւ ,
որ ոչ է ՝ի առատաբարն , այլ մանաւ-
անդ ՝ի կոկորդն . և ոչ պարտի ոք
առատ ծարաւեցն կարկառել զջուր-
ապա թէ ոչ՝ պատճառէ զբազում
խոնարհութիւն այլ բնական ծարաւեցն
կարին բնականալէս տալ զջուր ։
Եւ արդ՝ որպէս կրկին են մարդ-
նականք ծարաւեք , այսպէս և կրկին
է հարկաւորութիւն մարդոյն ։ Առա-
ջինն է բնական . այսինքն , կերա-
կուր . և հանդերձ , և այլ հար-
կաւոր պէտքն . և այսպիսի հար-
կաւորութիւնս կարէ հատուցանել
մարդն զբաւականն առանց վնասու
Բայց է այլ իմն առատ հարկաւո-
րութիւն . զոր կիրսարանել ինքեան
ագահն՝ առելով . հարկաւոր է ժա-
ղովել զիսարհամութիւնս , զանձս ,
և զառատուածս . և այս ՝ի ներքս
ածէ զառատս մեղութիւնս , և որո-
գոյնս . որպէս յայտ առնէ յա-
ռաքելական բանս . որք կամին մե-
ծանալ . և այլն ։

Արդ՝ յետ առելոյ զբազմագոյն
դարշութիւն ագահութիւն , և
զդառնութեան նորին . առնէ ի գիտու-
թիւն նորին , որք թէպէտ բազմաւ
կարին լինել . ասկայն գիտութ ան-
այն գոլան ։

Առաջինն է մոտածումն մահուան .
զի ասէ Ջերեմիաս՝ դիւրաս-
խատէ զանձնայն , որ ՝ի միտ ածէ
զինքն մահկանացու . զի որպէս
գրեալ ագահ իբրեւ զերծա-
նանէ զինքեանս ՝ի ներգործա-
նող Անձին . և թողեալք ոչ-
զին զինքեանս ընդ օգս՝ փետրով
արտաս իբրեւ , և ձիւնք ՝ի
ջուրս ծովուն . այսպէս և մարդն
խոհեմութեամբ վախճանի իւրոյ զեր-
ծուցանէ զինքն ՝ի վերայ տուչ-

յոյն ապաշխութենէ , և յայլոց մեղ-
ցէից . և ուղղէ զինքն ի միջ ա-
նաւրէնութեանն և գառնութեան առաջ
կենացս . ուստի ասէ . Յօր. ժբ.
2. Հայրդ զբղիքսանիս , և ու-
սուցանէ զքեզ . զիմաստութիւն երկնից
և զսրամտութիւն քեզ . զի մահն յայտ-
նապէս ցուցանէ խոտելի զոլ
զչարարհական իրս . այսինքն ,
զմեծամտութիւն . զիսմբիկութիւնս , և
զինամս աշխարհիս . քանզի յայն-
ժամ երևի ունայն աշխատութիւնն
խնդրոյոյ զմեծութիւնս , յորժամ
մարդն գառնայ ի հող . և
միաբիկսանն մարմինն լինի կերա-
կուր որդանց , յորում ժամու երև-
եսցին լուացք խահարարք որդանց .
և խորտիկիսիսացք օձից ։ Ո՛վ
զարմանալի յիմարութիւն . ամօթ
համարի ոք լինել խահարար կամ
սէր , և ոչ որդանց ։ Եա և ընդու-
նայն երևի ջանն նոցա , որք կա-
միս լինել նախատուր , յորժամ
թաղին ընդ հողով , և յամենե-
ցունց կոխեալ լինին , նա և ի
գրաւուց ։ Վասն այսորիկ ասէ .
Խոտոլեալ . Ժա. 3. Գայսոսիկ ի միտ
ածել մարդն զժամանակս խոտո-
րին . զի յորժամ գայցէ , յանդի-
մանեսցին անցեալ ընդունայնու-
թիւնքն ։

Երկրորդն է մեռածումն սրտու-
նեանցն աղքատութիւն . զի
ասէ բնութիւնս . մեծ նախատինք
է , յորժամ կամիցի փարթամանալ
որդն՝ վասն որոյ առաքեաց տէրն
փառաց կամեցաւ աղքատանալ ։
և Ողբոց . գ. 19. Աստ . յիշեաւ
զաղքատութիւնն իմ , զյանցանսն
իմ , զծշնդրն , և զլեղին ։

Երրորդն է մեռածումն աշխար-
հականն վտանգից . զի որպէս
ի ծանր և յաշարկու պատերազմի
յիմարութիւն է զբաղիլն ի յամ-
ար . ուստի ։ Առակ . գ.
17. Առաց յուզաս . մի՛ ցանկայք
առատացս . պատերազմ է ընդդէմ
մեր ։ Ախտիս և աշխարհական
վտանգք որք են ծանր թշնամիք
մեր , պարտին բռնադատել զմեզ
ի բաց ընկենուլ զերկրաւորս ։
Դարձեալ , յորժամ ամբոխի ծովն
ընկղզիլ լինին ծանուցեալքն ի նաւէն
զի մի խորասոյզ լինիցին ։

Հորորդն է մեռածումն թշուա-
ռութեան կատակիցելոցն ընդ
մեծամտութեան . ուստի ասէ բնութիւնս .
Թէ ունիս սիրտ , և լոյս
աչաց , դադարեաւ հեռանիլ այնց ,
որոց հասանիցին թշուառականն է ։
Ինդերորդն է հեռանալ ի յա-
դահաց . և յարակիցել խոտո-
ղացն զերկրաւորս . ուստի ասէ .
Առակ . ժբ. 26. Ընդ որբոյն
որ եղիցիս . և ընդ եբեբոյն եբեր-
եացիս ։ Ընդ՝ ամ իր ոգեղա-
նայ յարելոյն ընդ առաքինս քան
զինքն . որպէս ջուրն՝ և օդն միբ-
ձեռնալով յերկիր . այլ հեռանալ
լոյնն մաքրի . այսպէս և հոգին
միբձեռնալով յերկրայինս՝ աղաւ-
զանայ . և հեռանալով պայծառա-
նայ . քանզի պատահի յարակից-
լոյն ընդ ազահիդ . որպէս երև-
եսցի միոյ անուղեղոյ ի դայլոյ .
որ յորժամ զերծաւ ի նմանէ , ոչ
դիտէր այլ կերպիւ երթալ , քայց
միայն յաբեխիեբս . այսպէս և յամ-
եակն ընդ ազահիդ կենցաղավա-
րին նման նոցին ։ Իսկ խոտողքն
երկրաւորացս են ուղղաբարձնայ
տենչալով երկնայնոց ։

Վեցերորդն է մեռածումն երկ-
նաւոր փարթամութեանց .
զի ասէ գրիգոր . անարդին եր-
կրաւորքս յորժամ ձկատին երկ-
նաւորքն ։ Եա Առակ . ա. 17.
Ո՛չ ելիք տարապարտուց ձգեալ
լինի վարմ առաջի աչաց թեւաւո-
րաց ։ Ասէ ասէ մեկնիչն . գիտացա-
զերծանի յոտոգայթից ի յերկիր ,
որ ունի զայս համբարձեալ յեր-
կինս ։ Եա բնութիւնս ասէ . ամ
հեղգութիւն ախտիս , և ամ փոյթ
նոր հաճախանալ ընդ այն՝ ոչ ինչ
է . զի որպէս երկիրս՝ կէտ մի ,
և իբր թէ ոչինչ՝ բաղդատելով
ընդ երկինս , այսպէս և փոյթ ա-
րեան է ոչինչ ։ Եա անդէ՞ս ասէ .
ոչ կարէ խոտել զտախտակամած

յոյն-

մարդկանէ այդ անկար է (մինչեւ ան՝ ասէ . վասն ապահովութեան) այլ առ ի յոյժ սիրել կարելիէ ։ Վասն այսորիկ յոյժ պարտ է երկնչել յապահովութենէ , որ այնպէս յուժ զիւրն սպասաւանդէ զմարդիկ . զի որպէս երկիւղն ունի զհայցաւորութեան իւն , զայր ոչ ունի ջուրն , և այլք ասեն բերէք . քան այնմ որ ասէ Դաւիթ ասէ . Երկիւղ յանխուսանէ կայ ։ այսպէս և ահեղն ապահովութեան , որ է երկրաւոր , երեւի յերիսարակեաց . քան զմեղն հպարտութեան , և հեզութեան ։ Եւ իզիգորս ասէ . թէ ապահովութեան է նախկինն առ մեզայ ։

Ի նոյեմբերդն է երկիւղն կորուսանելոյ զարքայութիւն . զի ասէ Տէրն . գժուարաւ մտցէ մեծատունն յարքայութիւն ։ Ասասի գրէ ջերմանիսա առ պօղինոս . փոխեա՛ աղաչեմ , և նահիդ խրեալ ՚ի յատ ան՝ զհանկոյզ առաւանին խղել նախ քան զլուծանելն ։

Տասներորդն է մեռանելն տէրունական գործոցն . զի ասէ Օգոստինոս . վասն զի սրդին այդ հաճելացաւ յորդորել զմեզ ոչ միայն բանիւ . այլև գործով , զի զաւրասուեսցէ մեզ զանձերեւոյթս . գ՚ընդակ իւն երեւի ապահովութիւն , ոչ ունելոյն զՔ՚ն զի զարծաւի ։ գաղրչելի գուգանի բղջախտութիւն՝ ծնանելոյն ՚ի կուսէն , և գոլոյն կոյս . ընդդիմանայ հրապարտից՝ հեզ և խոնարհ լինելն նորա . հեզասահրացն՝ չարչարելն նորա , և խաչին՝ երկնաւոր , զի մեռաւ ։ Ընդ՝ որ մեզ

թիւք ոչ բաժանելոյն
այսպիսեաք օրի-
նակք ։

Յօրինեալ ձեղուանն փղոսկրեայ աստ՚ ծարթին , և զդեսաբէնն հետաւին փարթամութեանց ՚ի տունս խաւ՚ միշէ և վերնայնին խոհեմութեն քաւանհեցոյ զմոխրելոյս երկրէ , և առասցէ . այս է կենաւն այն . որ ՚ի մէջ աղքատ քաւանեն հրով՝ և արով . զի ՚ի մէջ բողոքակաձև մարմնոյ՝ այն որ ՚ի մէջն՝ ասէ կէտ . նոյնպէս երկիրն է որպէս կէտ մի հանեմատելով ընդ երկին ։ Յայտնեալ յայտ է յիմարութենեն աշխարհասիրացդ . զի խնդրեն զայնոսիկն ՚ի նոսա կիսատեն , զոր պարտին խնդրել ՚ի շնջնապատեալ բողոքելն ։ Ասասի ասէ օգոստինոս . մի՛ կրեր զանձ կոտեն . լե՛ր վերահասիչ ՚ի բար՚ ձուանս ընդ լայնատարածութիւնն երկնից . զի երկիրս է կէտ աշխարհի ։ Եւ անձեքա ասէ . կէտ մի է , յորում համագաւորէք՝ վասն որոյ պատերազմիք . ՚ի վերջին եղերայդ խոստանիոյ մինչև ՚ի հնդկիա՛ է մի՝ ջոց ասկաւ առաջ , և ևմէ զնասն վարեցոյ հողմն . այլ երկնայինն զաւասն երեսանաձեայ պղոտայ է արքեմայ ասասիոն ուսոյ ՚ի յանձ՚ կոմէ աշխարհիս պատասխի նեղ՚ զոմէին այն , զորմէ ասէ . Յօհաննէս ՃԺ ։ Յաշխարհի աստ զնեղուիք ունիցիք ։

Ե օթներորդն է ապաստան լինելոյն . այսէ . այսինքն , զի ձա պատրաստեցէք նմա զպէտս՝ եմէ ծառայեցէք նմա . բաւ այնմ որ ասէ . մի՛ հոգայք վասն հոգւոց ձերոց ։ Եւ զինի յորդորէ ապաստան լինել յայծ՝ ասելով . գիտէ հայրն ձեր երկնաւոր ։

Ո եմներորդն է՝ ողորմութեամբ՝ և ազօթիւք , և այլով կերպիւ՝ որքան կարն է խնդրել յայ զնորս. որ ՚ի վեր քան զայս բաւական է ապաստել զնոս ՚ի յորոգայթից սատանայ ։ առասի Մատթ . ԺԲ . ։ Երբժամ ասաց Տէրն . գժուարաւ մտցէ մեծատունն յարքայութիւնն երկնից , և ընդ զարմանալն աշակերտացն՝ և ասէ . իսկ ո կարիցէ փրկիլ . պատասխանեաց . ասէ ՚ի

Գ Լ. ԽԷ.

Յաղագս շռայլութեան։

Թէ բարի առնիցես, զի տեսանես, զի բարի առնիցես. և լինիցին շնորհք բազում ի բարիս քո. բարի արար արդարոյն. և դատաստան զհատուցումն մեծ. և ինձ ոչ ի նմանէ, ասացէ ի քոյ. Սիրտք. Ճգ. ։։ Ըստ միլիտոսիայնին՝ առաքինութիւն ազատաբարոյութեան՝ կրկին մոլութիւնք հակակացին. այսինքն, ընդլայնութիւն. և շռայլութիւն ։ Քանզի ազատաբարոյութիւնն է առաքինութիւն, որ ասի զլին. և յինքն ասիմանի զոչ ասլին ։ Արդ՝ զառաքինութիւնս զայս ապականեն երկոքին մոլեկանն ելկրքն. որոյ միոյնէ ի սահմանն, այսինքն, ընդլայնութիւնն, որ ասի ոչ բնաւ ։ Իսկ միւսն՝ յաւելորդն, որ ասի առնլի քան զդէպն, և ոչ զգուշանալն. և այս է շռայլութիւն ։ Արդ՝ յիւս ասելոյ զմիոյ երկոցունց ազատաբարոյութեանն՝ որ է առատութիւն, այժմ ասելի է զմիւսոյն. այսինքն, զշռայլութիւն. քանզի այնմ որ ասէ յառաջադէմ բանիդ. ինձ բարի առնիցես. և այլն ։ Արդ՝ զմոռութիւն ապաննէ. ճ. իր տեսանելի է ։ Կամ՝ զպատուղանութիւն շռայլութիւն ։ Երկրորդ, զչարեացդ, որք յառաջգան ի շռայլութիւն ։ Երրորդ, զխրատ, զխրատուէ շռայլոյ ։ Չորրորդ՝ յատկապէս՝ զշռայլութիւն հեղհեղականաց ։

Ասաւ առաջնոյն զիսելի է, ինձ քառակի զանազանի շռայլութիւնն ի յազատաբարոյութիւն ։

Առաջինն է, զի ազատաբարոյն ասի՝ կամաւ ։ իսկ շռայլն ոչ ասի, այլ հոգւոյն ունայնութիւն յաճախակի ի նմանէ. առասի զպատճառ ոչ ասի առատաբաշխ, զորոյ վերագրեալ կորզեալ յաճախակի հոգոյն. և ոչ ծառն՝ զորոյ պատուղն իմօմափէ. այսպէս և ոչ շռայլն ի ազատաբարոյ, զի ոչ ունի զձեռս առատ, այլ յիմարս՝ և ծախսաբաղս ։

Երկրորդ, զի շռայլն ոչ բաշխէ զիւրն, այլ կորսուանէ ։ Եւ արդ՝ ոչ կերպիւ երեսի ունէր կորսուանել զիւր իւր ։ Կամ՝ յորժամ զհեղուկ նիւթն արկանիցէ ի յաւելորդ կեալ ։ երկրորդ, յորժամ արկանիցէ ի ժամահոս, և ի բեկեալ աւօթ ։ երրորդ, յորժամ ասացէ ընդ ոչնչից ։ Կամ՝ և շռայլն երեքկին կերպիւն կորսուանէ զիւրն ։ քանզի իբր ինձ արկանէ յառնել զեղեալ, երբ ասլ ևս ծառանայ ։ Կամ՝ ասէ փրօփիէր ։ տալ ունողացն ոչ ասլ ինչ է, բայց միայն ինձ կորսուանել ։ Կոչնակն խրատուէ Տէրն Ղուկ. ճգ. ։։ Առեալով ։ յորժամ առնիցես ընդունելութիւն, կոչեսցես զաղքատս զխեղս, զկաղս, և զկոյրս ։ Եւ կոյս ապծածին ասէ. զքաղցեալս երից բարութիւն ։ Եւ առաքեալն. հերիւրին առնակն ։ Եւ ի յօրինակ այսմ եկաց Ձէնէն, յորժամ լցան առնէքն ։ Ալլ Ձէնէ շռայլին հեղուկն ի յառնելս լցեալս. և զառնէքն առնու՝ յորժամ մտաւոցանելն առնայն առնէ ։ Կամ՝ հեղուս շռայլն ի ժամահոս՝ և ի բեկեալ առնուլ առնէս՝ յորժամ ասլ կասկերպասլ, և կամ այլ անհաստատ առնէ ։ Ընդդէմ այնմ որ ասէ ։ Սիրտք. Ճգ. ։։ Բարի արս խոնարհին և ի՝ ասլ ամբարշտին ։ Արդ՝ վասն երկուց պատճառաց ոչ է պարտ ասլ ամբարշտին ։ Կամ՝ ինձ վասն առնելոյն քոյ զողորմութիւնն հեղուսանցէ ի քո բերն ։ Երկրորդ, ինձ ասլ վասն անհաստատ ինչ գործոյ. որպէս վասն կատակերգուին ։ զի ասէ ջերմեռանդ. միայն է ասլ կատակերգուսլ, և զտհինչ դիւաց ։ Դարձեալ. շռայլն ասլ զիւրն ընդ ոչնչի՝ յորժամ քաշխէ վասն անհաստութիւն, որ ոչ ինչ ասլ՝

արժէ. քան այնմ՝ որ ասէ. Յօհ. ա. 14. Ե՛թէ ես փառաւորեմ զանձն իմ, փառքն իմ ոչ ինչ են։

Երկրորդ, զանազանեն չտայլն ի յազատաբարոյին, զի առաւել բաշխութիւն նորա է իբր հաւատս ունելոյ. զի որպէս հաւորքն ոչ կոչին առատաձեռք և ազատաբարոյք՝ թէպէտ գիշեն զցորեանս բազումս ի ծօղակս և յորովայնս. և ոչ՝ որք շռնդատաւոնն զկարճն դեղեցկահամ իւիք առ ի որսալ զձկունս։ Ազատ ևս ոչ կոչին ազատաբարոյք որք առն պիւրան մարդկանց առ ի ըմբռնել զնոսա. զի լինիցին ի կողմանէ նոցին ի յարդարութիւնս, ի պատիւս, և ի յայլս սոյնպիսիս. ուստի ասէ Երեմիա. Ե. 26. Գոյան ի մէջ ժողովրդեան իմոյ իբրև զդատաւ նակալաք հաւորաց, առ ի դնել զորոգայթս, և զկանաստս առ ի ըմբռնել զարս։

Չորրորդ, զանազանեն. զի առատ կոչի որք յորժամ կիւրան և ազատաբարոյ. իսկ չտայլ յորժամ սլլոցի. ուստի ասէ անենէքա. ոչ է ձեծագոյն քինին առատ ի յօտարին։

Սման երկրորդին ասելի է, թէ բազում չարիք հետևին չտայլութեան, այսինքն. մուրացկութիւն, աղքատութիւն. և չքաւորութիւն. որպէս յայտ է ի յաղտակ որդւոյն, որ գանկայր լնուլ զորովայնն ի կերակրոյ խոզից. և ոչ ոք ասայր նմա։ Դարձեալ՝ բազում անգամ մատնին ի ձեռս վաշխառուաց. ուստի և անկանին ընդ անիծիւք. Սաղմ. ՁԸ. 11. Որ ասէ. քննեսցէ վաշխառուն զամ ինչս նորա։ Նմանի հետևի յափշտակութիւն. զի բազում անգամ յափշտակէ զայլոցն, որ չտայլութիւն վատնելոյ զիւրն։ Ասուն նման է սորդին, որ առնէ զինքն աղէիատի, և ստայնանիկ առ ի ըմբռնել զնանձս. այսպէս և չտայլն արտաքս զիւրն. և չեռոյ կլանէ զտաս բինն։ Նման հետևի խոտուռն հոգևոր բարութեանց. քանզի չտայլն խոտ է բնութեան զամ հոգևոր բարիս վատնասակաւ իմն իբր. լաւ օրինակին կառէայ. որ ընդ դոյզն ասելոյն թանձր վաճառեաց զանգրանութիւնն։ Եւ Ողոց. ա. 6. Ասէ. Հոտուռն զամ պատճառանաս իւրեանց ընդ կերակրոյ՝ առ ի կազդուրել զանձինս։

Սման երկրորդին ասելի է, թէ բազումք են չմարտութիւնք չտայլին։

Առաջինն է, որ կասուս՝ և զիստութիւն առնէ զմտան իւր յոռեգոյն. Ասան որոյ և անիծեալ խոզ է. ուստի ասէ բեռնատուտս ընդ երեմիայի. Եթէ անիծեալ է այն, որ առնէ զմտան իւր վատնիչ. ապա զինչ լինիցի այն որ ամենևին առնէ զինքն անմտան։

Երկրորդ. զի զոր ինչ սիրէ, առնել կամի՝ զի ոչ յերկարեացի ի նմին. վասն որոյ ասէ փիլիսոփայն, թէ զինչս իւր պարտս ոք չտիրատուալիս բաշխել, զի կարասցէ միշտ բաշխել։

Երրորդ. զի ի սակաւուց կամի տալ բազում, ոչ նկատելով ի քան Տօրինայ. Ղ. ։. Եթէ յոլով ունիցիս, առատապէս բաշխեայ. և թէ սակաւ, տուր ևսան ինչ յօժարութիւ։ Եւ անենէքա ասէ. ոչ է նկատելի ի տուրան, այլ ի միտս ունողին. զի զանձանձ բաշխէ, որ զսակաւն տայ յօժարութիւ։

Չորրորդ, զի ի վարձատուէն ոչ զանձ այլ ինչ առանայ, եթէ ոչ զանձս. զի ամենայն ի ժողովելն, և ի տալն. և այլ ոք առնէ զգութիւն։ Նա է նման խոզակալի, որ ոչ ուտէ ինքեան ի ջրոյն, բայց միայն զկուրն, և զմիջին. ուստի ասէ բեռնատուս. եթէ խմանաս՝ ապա զքեզ կունք, և ոչ խազակալ։

Հինգերորդ, զի կամի կերպիւ ինչ լինել առատագոյն քան զնոյ։ ուստի ասէ բեռնատուս. մի՛ լինիր առատագոյն քան զնոյ, այլ հե-

հետևեալ՝ կոնքերայ աղբերն՝ մի՛ առնուիկ հեղուլ քան զնա ։ Դարձեալ՝ ձեռայ՝ երեսի սրբել զընկերն առանել քան զինքն ։ և այն՝ զի ձմեռնատուիքն ոչ զինքն ։ և ոչ զընկերն սրբէ ։ Ընա է կարաս անուակ վասն որոյ ոչ է զարմանք ։ Թէ զրբինչ առնու ։ զնոյնն և հետևս ։ Եւ զի հանճառաստարար առաջին ։ ան ճշտագոյն է քան զպահն ։ զի ա գահն է անօրէնն ։ իսկ շուայլն ։ զինքն ։ ուստի ասէ ։ Սիրաք ։ Ծգ. ։ Ար ինքնեան չար է ։ ոչ լինելոյ քարի ։ Եւս դարձեալ ասէ ։ որ նահատակն ընդ ինքեան ։ ոչ ինչ չարագոյն քան զնա ։

Պաան չորրորդին ասելի է ։ Թէ վեց են ։ որք պարտին որ քեզ լուսոյ զեկեղեցականսն ոչ լինել շուայլ ։ ի գոյս եկեղեցւոյ ։

Պառաջինն է ։ զի քարոզութիւնք եկեղեցւոյ են աղքատաց ։ վասն այնորիկ և պարտ է բաշխել նոցա ։ զի ասէ Ջերեմիաս ։ զոր ունին եկեղեցականքն՝ է աղքատաց՝ և անողորմ անզանակատու քեզ յափշտակի ։ ընդ նոցանէ ։ զոր ինչ ապաստարէք ։ և մատակարարէք ոչ տեարէք ։ առնէլ քան զեկեղեցիսն ։ և զհանդերձեալն առնուն իբրեւանց ։ Դարձեալ ասէ ։ Իրք աղքատաց՝ եթէ ոչ ասցին նոցին ։ այլ այլոց ։ մեղք սեղանատիրացն Ճանալի ։ Դարձեալ ասէ ։ առնուն զոր ինչ աղքատաց է բաշխելի ։ դեռատանցէ զանողորմութեան սմա ասէ պատգամ ։ քան զի զհայրենիսն վճռի պարտ է տալ նորին աղքատաց ։ Եւ բնութեան ասէ ։ ապաղաչեն քաղցեալք ։ և մերկք՝ առնոյլ ։ մեզ ասէ վայելչացս ։ և զլուսակիզելոցս զինչ օգուտ են փոխանորդական պատմունքն ։ կախեալք ի ձողս ։ կամ ծրարեալքն ի քառակի՝ մեր է զոր անխնայ հեղուք ։ ի մէնջ լինի յափշտակեալ՝ զոր ինչ յաւելոցս ծախեք ։ Ամէն՝ ոչ եղբարք ։ ոչ ոչ՝ ։ Թէ ո՛րքան չար է և ան գութ՝ հեղաւորացուցանելն զաչս ձեր

ի մասանց մերոց ։ Տարկուսին մեր լինի ձեզ առելոյդ ։ Դարձեալ ասէ ։ ոչ ունայնութիւն ունայնութեանց , և առասել մոլեգնութիւն քան ունայնութիւն ։ զարգացուն է եկեղեցին ի յորմունս ։ բայց մերկ ի չաղքատս ։ զարմինս իւր զգեստաւորել է ասէ ։ և զոյգիսն իւր թողու մերկ ի սիրոյ կարօտելոյ ։ և ապաստարէ աչաց մեծամանց զանձինն հետարքրքիրն՝ որոյք հեչատանան ։ և ոչ գոնանին Թէ ուստ ապեակ է՝ որոյք կարգաւորին ։ և Թէպէտ ջերմեռանդութիւն այն պիտանացն կարէ լինել ընդունելի այլ ։ ասկայն անտիրատութիւն՝ որոյ վասն քաղաքացիք այսպէս առանին ։ է գարշելի ի նմին ։ փոխանակ զի է այն ի յափշտակութիւն աղքատաց ։ և զի վասնին զնոսէրան այլ ։ ի յաւելումն Թիւրութեան ։ Եւ արդ՝ այսպիսի յափշտակութիւն է վասն զաւար վասն երկոց պատճառաց ։

Երկրորդ ։ զի ոչ ձանալի ։ քանզի հասարբին եկեղեցականքն ի յիւրոյ գոլ գոյն ։ որպէս Թէ ունիցի ոք ինչ ի Ծնողաց ։ և կամ աստուածոյ իւրեւ իւրովք վաստակոք ։ ասոյ և բազումք ոչ նեղին ի խղճէ մտաց իւրեանց խոստանալ զաւետարդ Ծախան ։ և անուանք պարզամիտ խոստովանութեամբ ոչ զգուշացուցանեն զնոսա ։ զի հաստատեն աղքատաց գյափշտակելոյն ի նոցանէ ։ ոչ զպարտանալոյ կատարելոյ ։ եթէ ոչ զրկի զմեծամասնեան, զղջացեալ խոստանայն ։ և զնէ ի մեռ յայնմ հետ զգուշանալ ։ և անդրէն հաստատանել բան կարի ։ ապա Թէ ոչ՝ ընդունայն է ապաշխարութիւն ։ իսկ որ զրկի զաղքատսն ։ զոչ ինչ յայտարեանայս մտաբերէ ։

 մա-

Ա րկլորդ, եկեղեցականն պարտի ապրիլ ի շահ այլոցն քան զի մեծ նախատունք է, որ առաջնեալքն արհամարհ գնի՛ Ժամկոչին ի խրախճանեցս, և յոռնայնոցն ։ Ասաւ ի վերոյ բանին Երեմիայ։ ։ Վայ՛ որ առնէ տա խտակամած ի փայտից, և նկարէ զնա կարմրադեղով, ասէ Տէրն։ այսինքն, արհամարհ գնի ։

Ա րկլորդ, է մեծ խիթրութիւն, զի եկեղեցականք, որք պարտին լինել օրինակ բարեաց, լինիցին ի դայթակղութիւն, և ի կործանումն։ ասէ զնոցանէ յուդա Կա թուղ։ ։ ։ Սրբոց են ի խորտիկս իւրեանց արտաս, ի խրախճանեցս աներկիւղ։ այսինքն, ոչ միայն աղտեղացեալք, այլև աղտեղացուցանողք այլոց ։

Հ ոգլորդ, հեռանալն բազմութիւն մեղաց։ զի վասն շահասիրութիւն լինին մարդիկ յանիրաւութիւն, սէր մոնականաց. անզգամասրտութ. կողոպտիչք աղքատաց. զրկողք հնազանդելոց ։

Տ ինգերորդ, խոտանին ի դուռ Ծոյն իւրեանց՝ Ծանրացեալք ի բազմութիւն պարտուց, և հոգոց։ ասէ և այդ առնելն նշ առնել է ի յապականութիւն հնազանդելոց, քան ի յուղղութիւն՝ վասն մեծ Ժամուն Ժախիցն ։

Վ եցերորդ, զի խոտապոյն գա տաստան հանդերձեալ ապա ակ նշ ։ զի եթէ վասն այն բանին Քաղցեալ՝ և ոչ եւոսք ինձ ուտել, հատանելոյ է Տէրն զլծիւ՝ առնելով։ երթայք յինէն անիծեալք ի հուրն յաւիտենից ։ զինչ ասէ լոց ևթէ շուայլ եկեղեցականաց, որք յափշտակեն ի նմանէ ի յաղքատսն զհարկաւորսն նշ ։ Վայ նոցա հա զարատասիկ ։

Եւ այլքան բանականացն վասն ագահութիւն ։

ՍԱՄԱՔԵՐ

ՄԲԱՅ ԵՒ ՕԹՆԵՐՈՐԴ

Յաջորդ մեղուիթե Որկրամունքութիե ։

ՑԱՌԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ ։

Առաջին վաստակ մարդոյ է՝ իբերան նորա Խոսովիչ 7 ։ Ըստ գրեպոյն , լեզուն գլխաւոր մեղուիթեանց հինգն են հոգևորք ։ և երկուքն մարմնաւորք ։ Հոգևորք ասին , զի նախնիքնարար ապահանեն՝ և առանն ան կարգ զհոգին ։ իսկ մարմնականք՝ որք նախնիքնարար ապահանեն՝ և թիւրեն զմարմինն ։ Զի որպէս՝ ի մարդն կրկին են գոյացութիւնքն , այնինքն , հոգևոր , և մարմնաւոր. այսպէս և երկու աղդ մեղուիթեց ։ Եւ որպէս պատուականագոյն է հոգին քան զմարմինն ։ այսպէս չա յատկութիւնք են հոգևորական մեղուիթիքն քան զմարմնականն ։ Դարձեալ ասէ , թէ մարմնական մեղուիթիքն են փոքրագոյնք քան յանդգնագոյն , և մեծագոյնք՝ քան վաստակաւորութեան քան զհոգևորն ։ սակայն ոչ խրատեանի՝ եթէ ոչ տարբերութիե հոգևորականութիե ։ քանզի քան այնմ որ հոգևորքն վերաբերին առ հոգին , որոյ է գառնալն առ աՀ , և յետոյ գառնալն ի նմանէ ։ և մարմնականքն առ Ժամանակաւորս՝ ասին հոգևորքն մեծագոյնք ։ Դարձեալ ։ զի յաստուկ մարմինն ապահապոյն է սիրելի քան զնաՀ , և զընկերն ։ Դարձեալ՝ որքան ուղիղ մեծագոյն և ծանրագոյն զնէ ինչ , այնքան փոքրագոյն է հետևեալ մեղքն ։ այլ մեծագոյն և ծանրագոյն է նեղիլ մարմնոյն՝ քան հոգւոյն ։ վասն այնորիկ մարմնական մեղքն փոքրագոյնք են քան զհոգևորսն ։ սակայն ոչ ոմանք ։

Ըստ՝ յետ ասելոյ զհոգևոր մեղուիթեանց՝ որք նախատամուտ են , այժմ ասելի է զմարմնաւորսն ։ այսինքն , զորկրամոլութիե ։ և զբղջախոհութիե ։ Ասէ նախ՝ զորկրամոլութիե , որ է պատճառ բղջախոհութեան ։ Եւ յորմէրատ սկսա յետ ասելոյ զպատուհասիե հետևեալ օրկրամոլութիեն ։ զի ասացեալքն պատահութիե՝ են անուանք և լուծիկ օրկրամոլութիե ։ որպէս յայտ առնէ յառաջադեալ բանս։ որ ասէ ։ ՈՒմ վաստակ մարդոյ է՝ իբերան նորա ։

Եւ ասէ՝ վասն օրկրամոլութիե ։ Ըստ իրս առասանելի է ։ Նախ՝ թէ զինչ իցէ ։ Երկրորդ , զպատճառ թէ նորին ։ Երրորդ՝ զպանապատութիե նորին ։ Չորրորդ , զորոգութեցոյ նորին ։ Հինգերորդ , զնեղութիեց նորին ։ Վեցերորդ զդատաստան նորին ։ Եօթներորդ , զարբանեկաց նորին ։ Ութերորդ , զհնարիս , որ ընդդէմ նորին ։

Գ։ Առաջներորդ։

Յաղագս սահմանի որկրամոլութեան։

Սատ օգոստինոսի, որկրամոլութիւնն է անկարգ ցանկութիւն ուտելոյ ։ Անկարգ ասէ. առ ի զանազանութեն հարկաւորի որ պիտոյիցն . զի ասէ Օգոստինոս. պարտ է առնուլ զկերակուրն որպէս զդեղ . զի կերակուրն է հնար բնական հիւանդութեան քաղցուն . արդ՝ որպէս մեղանէ բժիշկն որ ասց զդեղն ոչ բաւ պատկառնաւ կերային , և ոչ բաւ հասարակ չափակցութեն զեղոյն , և բաւ պահանջելոյ հիւանդութեն , և բաւ զօրութեն խոմայելոյն . այսպէս մեղանէ՝ որ անկարգաբէս յօժարի ի կերակուր ։ Եւ կամ այսպէս . որկրամոլութիւնն է անկարգ սէր հեչտութեն բաւ ձաշակելոցն ։ Կամ այսպէս . որկրամոլութիւնն է իւրաքանչիւր կերակրով ընդ լցեալ զանձաբաց ցանկութիւն կոկորդին ։ Յայտնեանաց յայտ է , զի մոլութիւն ոչ կայանայ ի կերակուրն . այլ յանկարգ ցանկութիւն կերակրոյն . զի ասէ օգոստինոս ի դիրս քրիստոնէականն ուսման . ոչ ի կերառուն իրաց , այլ ցանկութի կերառողին է յանցանքն . քանզի կարէ լինիլ առանց մեղաց որկրառութե , զի խմասուն ի կիր առնուցու զպատուականագոյն խորտիկն . իսկ անմիտն զազրագոյն բոլով որկրամոլութե ուզէ իւեզի յանարգագոյն կերակուրն ։ Եւ յաւագոյն է ուտել զձուկն բաւ օրինակի Տն , քան զոտան բաւ օրինակի նմին . վասն զի ոչ ժուժ կալագոյնք են քան զձեղ անասունքն վասն ի կերառանելոյն զանարգագոյն կերակուրս . ուստի ոչ բնութե իրաց զոր ի կերառնուսն , այլ պատճառն ի կերառելոյն է ննջադրելի չար գոլ՝ կամ բարի ։ քանզի դիտեմ թոյլ տուեալ ուտել զնա կերակուր . և զերկուս մատ կազդուրեալ . և զյօհաննէս զդեղ զազարդեալն զարմանալի պարկեշտութե ոչ պղծեալ մերաթխութ իսկ զեռս խաբեալ ցանկութե ոտնանային . և զդաւիթ յանդիմանեալ յինքենէ վասն յոյժ ցանկութե ջրոյն . և ժողովուրդն յանապատին , ոչ զի ցանկացաւ մաղ , այլ զի վասն ցանկութեան կերակրոյն տրտնջեաց ընդդէմ աստ , անարգեցաւ . և աստանաց ոչ մտալ , կամ այլ ինչ խորտիկ , այլ հացիւ չանային փորձել զՏն Յս ։ Ապաւրեմն պարտ է նկատել զպատճառն կերակրոյն , թէ վասն առողջութե , կամ վասն ցանկութե ի կիրառնուցու որ զնացեն. զի եթէ հարկաւորութե առողջութե առնուցու որ զկերակուրն , ոչ ունի մեղաասկայն բաղում անգամ զօղի ընդ պատրուակաւս հարկաւորութե և որոշեալին հեչտութեան ։ Ըստ սմանէ օգոստինոս . յետ մեղանչելոյն քաղցն , և ծարաւն ցաւք լինն են , և սպանանեն որպէս հիւանդութեքն , եթէ ոչ ի թիկունս հասանիցի դեղ կերակրոյն . վասն այնորիկ որպէս ի բժշկական դեղ մատիմ առկերակուրն . այլ յորժամ անցանեմ ի նեղութե հարկաւորութեն , ի հանդիսա յագեցման , ի յանդն այն լինի զարանալ որոշեալ ցանկութե . և զի առողջութեն է պատճառ ուտելոյ , և ըմպելոյ , յարէ զինքն ի նոյն իրրև զականաւս վտանգաւոր զոհարձութեն . և բաղում անգամ ջանայ յառաջանալ , զի լինիցի պատճառ նմ , որ յառաջն կոչիւր պատճառ առողջութե . նաև ոչ մի կարգ է յերկուսեանն . քանզի որ բարեկան է առողջութեն . սակաւ է հեչտութեն . և յորով անգամ ոչ է առոյգ , արդեօք հարկաւորութեն զօժանդակութե խնդրէ . թէ պատրանք ցանկութեն զարբանեկութե պահանջէ . և ի յանբաւութեանն այն զոհարձանայ

թշո-

թիշեաւականն հոգին. և ի նմա սպասարաւոք զանձեղաշխարհութեանն ջատագովութիւն. և խնդայ ընդ ոչ երևելին բանականութեանց: ուստի ըստ այսմ սահմանի որկրամոլութիւն այսպէս. որկրամոլութիւնն է յօժարութիւն վերերևոյթ բարւոյն՝ ընդ սպասարաւոր կարգութեան: Եւ արդ՝ ծնանի որկրամոլութիւնն ի ախորժութենէ մարմնոյ. ի յաճախ շռայլութենէ. ի յաշխատութենէ մարմնոյ. դարձեալ. ի հանգաստեան հիւթոյ. և կամ ի յընկերակցութենէ հանգստաւոր:

Այլ խնդրի, թէ որկրամոլութիւն ինչ մահու՞ է: Առելի է ըստ Թովմայի, թէ որկրամոլութիւնն է անկարգ ցանկութիւն ի հեշտասիրս ձաշակելեացդ. և ըստ այսմ հեռասնայ ի կարգէ բանականին. և նմին իրի կոչի մեղք: Եւ զի բարին բարոյականի առաքինութենէ կայանայ ի յայն՝ զի կարգաւորեցի ու ղիղ բանիւնաւ բանականին, հետևի՝ զի որինչ արտաքոյսլէ քան զկարգ բանականութենէն, հակակոչեցի առաքինութենէ. և այսպէս է մեղք: Իսկ կարգն բանականութենէ խանգարի կրկին կերպիւ:

Նախ՝ ըստ այնմ որ առ վախճան, դարձուցանելով զնա ի նպատականաւոր վախճանէն. արդ՝ եթէ անկարգութիւն ցանկութենէ դարձուցանիցէ ի վերջնոյ վախճանէն, ըստ այսմ որկրամոլութիւնն է մահու. և այս պատահի՝ յորժամ ոք վասն որկրամոլութենէ խոտոիցէ զնաճ, և զիրամանս նորին:

Երկրորդ, ըստ այնոցիկ որք են առ վախճան. որպէս որ կարի ցանկայ հեշտութենէ կերակրոյ. այլ ոչ այնքան մինչ զի վասն այնորիկ արտացէ լինել ընդդէմ աճ այնի օրինացն. և ըստ այսմ ոչ է բացարձակ մահու: Եւ թէ է ի գլխաւորացն, յայտ է զի բազում մոլութիւք ծնանին ի նմանէ:

ԳԼ. Բ.

Յաղագս գարշութեան որկրամոլութեան:

Յորժամ յագեացի, նեղեսցի. տաղնապեսցի և յարձակեսցի ի նա աւմ ցաւ. օ՞հ թէ լցայի որովայն ընդ զի առաքեսցէ ի նա զբարկութիւն սրտմտութեան իւրոյ. Յոբայ. Ի. 22: Աբբա Եսայի ասէ. ունիմք ի սբ գրոց, թէ վասն որկրամոլութեան հիւանդանայ մարդն և մեռանի. և անկանի ի բարկութիւնն. և այս յայտ է ի նախատարան. վասն այնորիկ զաճակ նոցին պատուի յոյժ երկնչիլ ի մոլութէ սյսմանէ, զի մի իբր զժանատախտութիւն մխոխեսցի ի նա: քանզի ի սմանէ է ցաւ, և մահ հոգւոյ՝ և մարմնոյ. և այսորիկ ցուցանին ի յառաջգեալ բանէս, որ ասէ. յորժամ յագեացի, նեղեսցի, տաղնապեսցի, և յարձակեսցի ի նա աւմ ցաւ. օ՞հ թէ լցայի որովայն նորա, զի առաքեսցէ ի նա զբարկութիւն սրտմտութեան իւրոյ:

Արդ՝ վասն բազում սրտնձառաց որկրամոլութիւն է գարշելի: Նախ՝ զի է թշնամի բնութեան. քանզի ըստ փիլիսոփային՝ ի գիրս կենդանեացդ, աւմ իր՝ որ է հասուն և մարսելի. է քաղցրատոյն և հեշտալի: Նմանե կերակուրն և ըմպելին բարեպէս հալեալն փրկականագոյն, և քաղցրատոյն է բնութեան. իսկ անհալն դառն է և ցաւորպէս է ի յորկրամոլսն: Գարձեալ՝ ասէ՝ ի գիրս մահու և կենդանոյ. որք ունին չափակցեալ զհատանուածս, են երկայնակեացք իսկ զչափակցութիւնս այս պահել պարկեշտութիւնն ձաշակելեացդ. այլ որկրամոլութիւնն ապականէ: Ըստ ասէ. Սիրաք. Լէ. 33. Ի բազում կերակուրս լինիցի հիւանդութիւն. և խնդրեալն մերձ

ձեացի

ձեռքն մինչև ի մահ ։ Եւ զկնի ասէ . վասն շնայուածեան բազմաց մեռանի ։ Դարձեալ՝ որպէս բարեխառնութիւն օդոյ՝ և ժամանակի՝ կանանչս և ածաղկաթաղիցս առնէ զբոյս , և զտունկս . իսկ խառնակումն ապականէ . այսպէս և պարկեշտութիւնն կերակրոյ և ըմպելեացս առնէ զմարդն գեղեցիկ հոգւով՝ և մարմնով ։ ուստի ասէ՝ աջ լեօն պատն . պարկեշտութիւնն է արմատ աջ . յորմէ վեր ընձիւղին բազում առեղծուածք , և երիսին երիսին առաքինութիւնք , և շնորհք պտղաբերին . իսկ որկրամոլութիւնն է արմատ անիծեալ . յորմէ բողբոջին խորհուրդք սիրոյ , և անբան ունկմունք , ուստի և մեռանի հոգին ։ Դարձեալ՝ փիլիսոփայն ասէ՝ ի գիրս կենդանեացդ , թէ ծառք ոմանք ոչ պտղաբերեն վասն յոլովութեան կերակրոյն. ոմք ուռին , և ուլմեան . այսպէս և պարարեալ որովայնն է ամուլ մտաց ։ Դարձեալ ասէ . շարադրութիւնն անդամոց՝ ի կենդանիս են նշան որակութեան բնութեան նոցին . որպէս առիւծն ունի յայնասաստառ բերան , ի նշան մեծի կլանողութեան ։ Համանապէս և գայլն ։ Իսկ մարդն քան զամենայն կենդանութեան մարմնոյ իւրոյ ունի փոքրագոյն զբերան , ի նշան՝ թէ պարտի չափաւոր առնուլ զկերակուրն ։ ապաստութեանն որկրամոլն է ներհակ բնութեան իւրոյ ։ Դարձեալ ասէ փիլիսոփայն , թէ բնութիւնն կրկնապատկեաց զպահպանութիւն ձագակերեացն՝ շրթամբք , և առամբք ։ Դարձեալ՝ բնութիւնն եդ ի բերանն զթուքն , որով առնու մարդն զհամն կերակրոյ . որ նշանակէ զխնամատարութիւնն , զոր պարտ է ունել մանաւանդ ի բերանն , այսինքն , ի յուսելն , և ի խօսիլն ։ Դարձեալ ոչինչ է անկարգ ըստ բնութեան . զի ասի ի գիրս կենդանեացդ , թէ բնութիւնն միշտ առնէ զայն՝ որ լաւագոյն բնականագոյն և կատարեալագոյն է. վասն այնորիկ և ատրամերժէ յինքենէ զամէսորդս . իսկ որկրամոլութիւնն հետևի ամէսորդին ապականողն ենթակայի իւրոյ . զի ըստ փիլիսոփային՝ ամէսորդն ապականէ՝ և ընդդիմանայ բնութեան , և արհեամարհ ։ Դարձեալ ասէ՝ ի գիրս բնականացդ . խանգարումն է մեղք՝ ի բնականս ։ Իսկ այսպէս են որկրամոլքն ըստ կլանողութեան բերանոյն , և ըստ անյագադութեան որովայնին . ուստի նշանակին բեհեմովթաւն . զորմէ ասէ. Յոբ. խ. ։ ։ Ահա կլանիցէ զգետն , և ոչ զարմանայ ։ Կան և են որկրամոլքն երիվարք առասանայի . զորոց ասէ . Տեսիլն . ե. ։ . Տեսէ՛ ձիս . և իշխանութիւն նոցա՝ ի բերանս՝ և յաղիս իւրեանց ։ Դարձեալ . որկրամոլութիւնն է բորբոքեալ հնոց , և ծխախիտ ամէ վատասակոց մերոց , որ գարձուցանէ զնոսին ի յաղբ ։ Դարձեալ . է՛ իրրև զանդունդս , որ զամ ինչ կլանէ . և զոչինչ ի բաց ընկենու ։ Դարձեալ . նմանին շան , որ այնքան ընու զորովայնն միշտ և անգրկն փսխեսցէ . և զոր ինչ ոչ կարէ ուտել , թաղէ ընդ հողով . ոչ է այնպէս առիւծն . զի յետ յագեցման ընդքաշէ այլոց ։ Դարձեալ ասէ փիլիսոփայն , թէ գիրութիւնն ծնանի ի յանհոգ արեանէ , և մանաւանդ ի բազում հանգստութենէ . և որքան աճի գիրութիւնն , նուազի արիւնն . և զի կեանքս այս է առաձել ի յարիւնն , վասն այնորիկ լինին կարճակեաց այնպիսիքն ։ Դարձեալ՝ զի անունդ բնական ջերմութեան է արիւնն . այլ գիրութիւնն խնու զընդերական , և փութով հեղձուցանէ . և կամ պատրաստէ ի զանազան և յերկար հիւանդութիւս . քանզի ծանրութիւք գիրութիւնն ըմբռնեալք՝ ոչ կրնեն աշխատութիւք զանձինս . և այսպէս ոչ առնէրորդքն պահասին . և ոչ պահեալ ձարսն լուծանի ։ Դարձեալ. որպէս գիրութիւնն արգելու զիջունս՝ զի մի կարասցեն վերասալ

նալ ,

նալ , նմանապէս և զմարդիկ՝ զի մի խոկասցեն զերկնայինս . զի ասէ Պրիսդոս . որպէս հանն որ ունի սակաւ ինչ ի մտի , բարձրադոյն թռչի . այսպէս պարկեշտքն նկատեն ի յերկնայինս ։ Դարձեալ . որկրամոլքն են նմանք մարախոյ , որ միշտ քաղցնու , և անդադար կրծէ զկանանչս . զի ունի միշտ ունայն զաղիսն . քանզի որ ինչ մտանէ ի բերանն , իսկոյն արտաթորէ յետկոյս . սակայն ժողովի սակաւ ինչ գրտով . այսպէս և որկրամոլքն ։ Դարձեալ . նմանին ճիանց , որք բաւականանալոյս կարեն կերակրիլ ի համբարոջ , և ոչ շահանան այնու , այլ եղեալ ի մէնդիրս Ճարպոյ , և մտոյ՝ շրջին ի յանկիւնս տանն , և բաղումս անգամ ըմբռնին յականատես ի ձեռս կտուածոց. այսպէս և բաղումք ունելով զկերպարկուս ի տունս իւրեանց՝ կարեն բարւոք կեալ , այլ խնդրելով զըխրախուճիս , և զնորութիւս , մատնին ի ձեռս սատանայի ։ Ոսոմ ասմ . Խաս.Ժդ.։ ։ Սուղծռանձքս եղեն ի յականատս , ի յորոգայթ , և ի դաւթակղութիւն ոտից անղգամոց ։ Դարձեալ . նմանին պարարեալ կենդանեաց , որք վասն այն քուռալ լինին , զի զենցին . որպէս ասէ Ղազարիա. Ժ։։ . ։ Հովուեցա զոչխարս կոտորածի ։ այսպէս պարարեալքն էգղեմ ապանաւ ի յաւուրս գայ . և սատակացեալն ագագ ի սամուէլայ ։ Դարձեալ . նմանին խողից . որոց բնութիւն է միշտ սուրբաքարշ ունել զդունչս , և որոնել զկերակուրս , և թաւալիլ ի մէջ ծահաճոտ աղմոյ . այսպէս և որկրամոլքն միշտ խնդրեն զնորոտիկս , և թաւալին ի տիղմ գէճ կանկուճեց ։ Դարձեալ . են նմանք անբան անասնոց , որք ոչ զդուշանան ի կրեալ չարեացն . ուստի ասէ . ։.Պետրոս. ք. ։։ . Սրբա են իրբև զանբան անասունս . վասն այսրիկ և ըմբռնին ի յորոգայթս ։ Դարձեալ . նմանին փղոց . զի յորժամ միաձորին՝ և իրերաց դիրկս արկանեն , ի միասին անկանին ի հնոցն . այսպէս հանդամանակօղքն յորկրամոլութիւս . զի ասէ Ղաւուա. ։։ . ։ Որպէս փուշք դիրկս արկեալ միմեանց . այսպէս և խրատքն միմեանց իմաստնոց ընդոդացն ապառնոցն ։ Դարձեալ . որկրամոլութիւն նմանի ուռուցմանն փողից , որ փուխով հեղձուցանէ զնուագն՝ եթէ ոչ հատանիցէ երակ ։ Դարձեալ . նմանի դժոխոց , որ բանալ զբերան իւր անվախճան . զորմէ ասէ Եսայի.Ե.։ ։ Լայնեաց դժոխք զանձն իւր ։ Եւ Ածար. Ժդ. ։ ։ Ագռաւն ուտէ՝ և լնու զանձն իւր. իսկ որովայն ամբարշտացն անյագ ։ Եւ բեռնատուռս ասէ . հեշտութիւն կոկորդին , որ այնքան իւին կարծեցեալ լինի , հազիւ ունի կոկորդն զլայնութիւն չափով երկուց մատանեաց. այլ սակայն այսքան մասին սակաւիկ հեշտութիւն , որքան հոգւոյն պատրաստեալ լինի , այնքան նեղութիւն ծնանի անտի ։ Յայնմանէ առեալսրանան խանդաղօրէն թիկունքն . և դիրք թաթխողին լայնանան . և լայնութիւն քաղցին , և ուռուցումն որովայնին , որք երեւին ոչ այնքան գիրացեալք , քան թէ յղացեալք Ճարպով երիկամանցն . և յորժամ ոչ կարեն բառնալ ոտս կնքքն զբեռն մտոյ , ծնանին անդ ծանրագոյն հիւանդութիւնք ։ Դարձեալ . որպէս զանիսիտ որ անուագանէ զընտանի՝ և զմահուամբ թշնամի իւր , զի յուժգնակի ապատամբեացի յինքենէ . որպէս ասէ . Առակաց. ԼԹ. ։։ . Որ փառկասուն առնէ զծառայ իւր ի մանկութենէ , յետոյ գտանիցէ զնա ապստամբ ։ Դարձեալ . ընդունայն է , որ սպառել զաշխարհն որ իցէ գոսպարել ի մահ . այսպէս և մարմինն վասն մեղացն է պատժապարտ մահու . որպէս ասէ առաքեալն . Հռոմ.Ը.։ ։ Մարմին մեռեալ է վասն մեղաց ։ Դարձեալ՝ որկրամոլութիւն է որպէս զդող , որ սուտ խօսելով հնարի մտանել ի տունն առ ի յափշտակել զոր ինչ և գտանէ ,

նիցե։ Դարձեալ. եթէ ոք գլուխը դեղով լինչ մեռանել ցամ աղջն իւր, պարտ էր զդուշանալ յայնմանէ, թէպէտ և իցէր քաղցր. այլ արդ՝ որկրամոլութիւք մեռան ամ հարքն մեր. վասն որոյ պարտ է զդուշանալ։ Դարձեալ. է յոյժ անողորմ սիկին, զոր ոչ ոք կարէ յաղթեցուցանել. և հատուցանէ ստացաւէրայ իւրոյ զվարձս մահու. որպէս ասի. Հռովմ. ը. 13. Եթէ ըստ մարմնոյ կեցջիք, մեռանելոց էք։ Դարձեալ՝ յոյժ վնասէ մարմնոյ. քանզի որպէս ի վերոյ հողակոշ ոմից միոյ հեղեալ լինի բազում ջուր, փուքթով լուծանին. այսպէս և մարմինն՝ որ է տուն կանեղէն, շուտով ապականի շնայտուքիք, և արբեցութիք։ Ոստ առ. Յոբ. ժգ. 19. Ողողեացին ջուրք զդաշտս Թանձրութեան երկրի։ Դարձեալ. սա՝ է երկիր անպիտան և մերձ յանէծս, որ բերէ զփուշ, և զտատասկ, որով վախճան նորա է այրուիլն։ Դարձեալ ապաւանէ՝ և զրկէ ի կենաց շնորհացն։ Ի յօրինակ այսմ. ։ Օրինաց. ծիա. 19. Չսատահակ և զանզգամ որդին տանէին ծնօղքն ի դուռն քաղաքին առ ծերակոյտն, և ասէին. որդիս այս մեր խեղ և անզգամ է, և ոչ լսէ ձայնի մերում. հանգանակող է և արբչիւ։ Եւ զնոսին ասէ. և քարկոծեացեն զնա արտ քաղաքին այնորիկ, և մեռցի։ Դարձեալ. ի վերոյ որդւոցն յօրէսն անկատ առնէին մինչ դեռ ուսանէին՝ և զմ ապէին, թէպէտ օրըստօրէ մատուցանէր վասն նոցա զպատարագ։ Դարձեալ. զրկէ ի փառսն. որ պէս յայտ է ի խորտակաձայ մեծատանէն, Ղուկասու. ժգ. 25. Որում ասաց աբրահամ. որդեակ, յիշեաւ, զի ընկալար անդէն զբարիս քո ի կեանսն քումմ։

Գ Լ. Գ.

Յաղագս Գարշութեան Որկրամոլութեան։

Իրացաւ սիրելին, և կիցս ընկէց. 2. Օրինաց. Ձբ. 15. Որպէս ասէ անէնքա, քան զամ անառն է անառնագոյն մարդն՝ որ է բանաձոր, և ոչ առնու ի կիր զբանականութիւնն. քանզի անառն ձանձրանէ զայն՝ որ անուցանէ և պահէ զնա. ուստի և շունն սիրէ, երկնչի և լինի ջատագով Տն իւրում. իսկ մարդն որոյ որկրամոլութիւնն արգելու զբանականութիւնն, անդիտանայ զնա, ասէ, և արհամարհէ. նաև մարմնոյն ընդդէմ նորա. որպէս զբարեալ անասունն փախչի՝ և հարկանէ զմշակն իւր. այսպէս և որկրամոլն կիցս ընկենալ՝ փախչի յոյ. որպէս ասէ յատաջեդեալ բանդ. գիրացաւ սիրելին, և կիցս ընկէց։ Ահդ՝ կոչի մարդն սիրելի՝ քան զբանականն, թէպէտ իցէ թշնամի՝ և ատելի քան մեղսն։ Այլ որկրամոլութիւնն է գալ շելի վ՚ն բազմապատիկ թշնամանաց՝ զոր առնէ ոյ։ Նախ՝ զի կոչեցեալ յոյ՝ խոտոր զգալն. որպէս յատեալ բաղձն կոչեցեալ ի ձեռն ոչ կամի գալ. այսպէս զբարեալ ոք որկրամոլութիք՝ թէպէտ հրաւիրեսցի առ առաքինութիւն, հրաժարի. որպէս ասի Առակաց. ա. 24. Կոչեցի և հրաժարեցայ ք. տարածեցի զձեռն իմ, և ոչ էր որ հայէր։ Ուստի ասէ ինոցանէ. Սաղմոս. ձե. 24. Յոչինչ համարեցան զերկիրն ցանկալի, այսինքն, առ որ հրաւիրեալ ք լինէին։

Երկրորդ, զի առնէ երախտատուաց. ուստի ասէ բեռնաւորս. որպէս հուր, և ջուր ոչ կարեն լինիլ լիմասին, այսպէս և

և ոչ հոգևոր՝ և մարմնաւոր հնչուածիւք · քանզի ոչ տեսանիցէ զինն զժահտոտ ձկուսուն չհաւատայ, ոչ կարկառեցէ նմա զձեռն իւր՝ որ է քաջագոյ քան զձեռն զիտորիսն · և ոչ առնէրդ զանազանութեան ընդ զրուխսն, երկնային հոգին Թողութ զիմաքն առնուլ ։ Եւ որպէս կենդանի ունի որ պահէ զորդին իւր առնևին նոր, այլ եկեալ աղաչասուն պղծէ զայն, ապաշաւաւ իւրով, զոր տեսեալ կենդանեացն՝ Թողութ զորդին, և ներ Թայ · և աղաչեան մտեալ բնակիլ անդ, այսպէս և յորժամ որկրամոլութիւն զազրացուցանէ զբերանն, փախչի անտի Քն · և ասասցայ բնակիլ ի նմա · զի ոչ ինչ է միաբանութիւն Քի ընդ բեղիարայ · որպէս ասէ առաքեալն ։ Կորնթացւոց ։ ԺԲ · ։ Ոսոմ ասէ բերանաբաց · ակնարկ՝ որ զերկինային քաղցրութիւնն · զնծայիւն պատասանն, զհոգևոյն արբոյ շնորհս համարեսցի հեղանել ի մսեղիս այս , ի Թիւնս , և ի հեշտասիրութիւնս ։ Դարձեալ ոչ ոք իմանասուն դիցէ զպատճառական իրն ի ծախսուեալ քսակ ։ այն սկիսն է որկրամոլն · այսինքն, ծածկասուեալ մոռացողութիւք · քանզի մոռացուսիւք որպէս զիտորապետոյ շրջան, և զանչաստակ վիհ · ուր եթէ անկանի ինչ, ոչ ևս երեւի · ուսոմ ասէ Ովսէէ · Ժգ · 6 · Յաղեցան , և բարձրացուցին զսիրտս իւրեանց , և մոռացան զիս ։

Երրորդ , զի ընծայուցանէ զանձինն անարդագոյն առեղծուածն · այսինքն , զորովայնն · որպէս ասէ · Փիլիպեց · Գ · 19 · Որոց ընծ որովայն իւրեանց է ։ Ուր ասէ Օգոստինոս · այն լինի պաշտել մարդոյ , զոր ինչ առանել սիրէ քան զայլն ։ Ալ որկրամոլն առանել սիրէ զորովայնն · և այս յայտ է , զի առանել կամի լնուլ զիմաքն քան զմարքն · լինելոյ ի խրախուքիս , և ի գինէ տունս քան յեկեղեցի · և երեւի այս մեծ Թագաւորն կռապաշտութիւնն քան զհնութեանսուցն քանզի նոքա ոչ՝ և արծաթոյ տան գնայսիկն պատկերն · այլ որկրամոլքն ժահտոտ աղաւտութիւն , և որ աղաւտասուեալ զաղտապոյն · այսինքն , փորոյն ։ Ասան այնորիկ որկրամոլութիւք լինի մարդն Թշնամի ոյ · քանզի (Թշնամի գոլով մեր ոյ ասան որկրամոլութիւն նախկին ծնողացն , և հաշտեալ քն մահուամբն Քի , զաբձեալ որկրամոլութիւն նորոգեմք զԹշնամութիւնն ։ Ասան այնպիսեաքն են իբրև զորդիան խորտիկն , ոչք յառելին զմեզս ի վերոյ մեզայ · որպէս ասէ Հզեկիէլ · այլ չար սատահեսցի նմ · զի ասէ · ։ Կորն · Ը · ։ Կերակուր որովայնի , և որովայն կերակրոյ · այլ ած զամն և զնա խափանեսցէ ։

Զորրորդ , զի ասայ հայհոյել զած · զի ի վերոյ բանին · ։ Կորն · Ժ · ։ Եթէ ուսիցէք , եթէ ըմպիցէք , զամ ի փառս ած արասջիք , ասէ մեծինն · Եթէ ուսիցես , եթէ ըմպիցես , առ ի կաղդուրուսիւն մարմնոյդ , և յօժանդակուԹի հնոյ , զոհանալով զամն զորս բարեբարէ , յամենայնի կերպս կուրն զո և ըմպելին զուիեն զած · իսկ Թէ վերանցանիցես զպատուական նաւար չափով բնուԹի՝ իշխելով զորովայնդ , զրքաս , և զդրպիսի զուսուԹիս լեզու զո հնչեսցէ , վարք զո հայհոյէ զած ։ Եւ իմն ասէ ի գիրս Ծայրագունէ բարուցն · արհեստս վերածէ ի յարհեստաւորն զդով , կամ զպատասս · քանզի գեղեցկուԹիւ դործոյն դովէ · և ապերուԹիւն պարտաւէ ։

Հինգերորդ , զի ապականէ զամն ձարն ոյ , քանուլով զհինն նմ , որ է հաճասուն · կործանելով զպատիսանն , որ է յոյսն · առնելով զձեղունն , որ է սէրն ։ զի ասէ իմաստուն · ամ առաքինուԹիւնք հոգւոյն ապականին որկրամոլուԹիւք · և յօրինակ այսմ նաբուզարդան իշնան խաղարտարացն կործանեալ զպատիսանն երուսաղէմի · և զամն Թագաւորին ։ Ասէ՝ ասէ

ձար այ է հոգին մարդոյ ։ որպէս ասէ ։ 1.Կորնթ. ը. 16. Դուք սա՛ ձար այ կենդանուոյ էք ։ Իսկ որկրաման ասէրէ զայն ։ և առնէ զայն խահապատնոց աստանայի ։ զի այնքան ինու զորովայնն կերակրով և ըմպելեաւ, մինչ զի բնական ջերմուԹիւն ոչ կարիցէ եփել զայն, այլ որպէս ի գալար փայտից ըղձուխս ի վեր մղէ, որ առնէ զմարդն ծոյլ՝ և քնասէր ։ այլ որպէս ի բաց ընկենու նա զիաճ յինքենէ՝ առերեսով զառաքար նր որկրամոլուԹիւ, այսպէս և աճ ի բաց մերժեսցէ զնա ի վարձուց ընտրեցոյ՝ և փառաց ։ ասէ ասէ Ջերծնի՛մոս ։ որքան պարկեշտանայր ա՛դամ, ՃաշՃ ի դրախտին ։ Ա՛յլ յորժամ եկեր, իսկոյն արտաքսեցաւ ։

Ա՛եղերորդ, զի զհոգին՝ որ է պատուեր երկրորդուԹե՛, յոյժ ոդեղացուցանէ ։ ասէ Ոզբոց.ե. 3. Ա՛ևացան իբրև զածուխ երևաք նոյ ։ Եւ Ջերծնի՛մոս ասէ ։ ոչ ինչ այնքան կուրացուցանէ ըղձիաս ։ որպէս շնհայուԹիւնն, և արբեցուԹիւն ։ քանզի որպէս անօսրագոյն մարմինք՝ որք սակաւ ուտին ի յերկրաւոր բնուԹէ, (որպէս են վհիտ, և Թախանցիկ մարմինքն՝) են առաւել ընդունակ լուսոյ ։ այսպէս և պարկեշտքն են պատրաստք առ յիմաստուԹիւն և առ ի նմանուԹի այ ։ որպէս ասէ ։ Առակ. ժէ. 24. Ի յերեսս խոհեմին փայլէ իմաստուԹի ։ Եւ օգոստինոս ասէ ։ ոչ կարօտանայ արբեցականն պատուհոյ՝ որ բանականուԹէ գիտէ սիրել մարմնոյ իւրոյ ։ և որպէս ոչ է պատուհական տուընն՝ եԹէ ոչ իցեն յղկեալ փայտքն, և քարինքն ։ նաև ոչ վայելէ Թագաւորական պատուհոյն՝ և տաձարին այ ։ այսպէս և որ պատրաստէ զի՞ ի զուռն մտոյ իւրոյ, պարտի յղկել զմարմին իւր պարկեշտուԹէ ։ և յայնժամ լինիցի պատրաստ պատուոյն ի լոյն, ի յիմաստուԹի, և ի հանգիստն այ ։ Եւ Ջերծնի՛մոս ասէ ։ հինն պատրեցաւ ի պարկեշտուԹէն ։ և յորինոգ ոչ՝ մանաւանդ վասն պարկեշտանալոյ ի մարմնական կերակրոյ՝ ի խոսակցուԹէն այ ընկալաւ երևս Հոգւոյն ։

Ե՛օԹնեւրորդն է, զի յոյժ հեռացուցանէ յայ ։ և զայս ցուցանէ Սաղմոս ։ Ղաւ. 9. Որ ասէ ։ ի սանձս, և ի դանդանաճանգս ձի՛ լեսցես զկզակս նոցա, որք առ քեզ ինչ ոչ մերձենային ։ այսինքն, զորկրամոլից, զորոց բաղձայ դալ ի ղձմիլն ։ այսինքն, ձգիւ ասել նոյ զկերակուր ։ զի այնպէս, դունեա բռնադատեսցին մերձենալ առ աճ ։ Ա՛ւասն օրինակ այսմ անառակ որդին վասն որկրամոլուԹէն եՀոզ զտուն հայրենի ։ և վասն առվոյն դարձաւ անդրէն ։

Ո՛ԹեւրորդՀ, զի որկրամոլն լինի արբանեակ աստանայի, այսպատրաստելով նմա առաջնորդան ։ որպէս ասի ։ ՄատԹ. Ճբ. 41. Յորժամ այսն ոլիզք եղանիցէ ի մարդոյ, չորի ընդ անջրդին տեղիս ։ խնդրէ զհանգիստ ։ և ոչ գտանէ ։ Անջրդին տեղի են պարկեշտացեալքն ի կերակրոց ։ ի յորս ոչ կարէ հանդչել աստանայ ։ այլ ի դիջայինս, այսինքն, ի յորկրամոլս ։ զի որպէս վիշապն ընկողմանի ի ջուրս, և ի դիջային վայրս, առ ի զովացուցանել զտապ ջերմուԹէ իւրոյ։ այսպէս և աստանայ ընկողմանի ի յորկրամոլս ։ որպէս ասէ Յօբ. խ. 16. Ընդ հովանեաւ ննջէ ի ծածուխս եղեգան ի տեղիս դիջայինս։ Եղէգն են որկրամոլքն վասն ունայն գոլոյն յամբ բարեաց ։ նաև են վայր դիջայինք վասն արբեցուԹեան ։ դարձեալ ։ աստանայ Թաւալի ի նոսա որպէս խոզ ի աղտոջ ։ Դարձեալ ։ որկրամոլուԹիւն է առաջին զէն աստանայի։ և զան ի կիրեաս ի սկզբանէ առ ի կորուսանել զմարդն ։ յայտ է ի նախկին ծնօղսն ։ Կաւ հատարձակեցաւ այսու վտրձել զքո Դաւիթ։ սա է դուռն մտից զօրացն

մոլութեամբ ։
Նաղդատուցոյս՝ ոչ հարկաւոր
կրամոլքն ի կիրառուն զա-
լիջանէն ի դժոխս ։ Դարձեալ ։
օրինակին բարելացեաքն , որք
պաշտեին զբէլ , որ ի ներքս էր
կաճեղէն ։ և բաղում ինչ կրանէր .
որպէս ասէ Դանիէլ ։ Ժգ. ։
Ա յայտ և ուրկրամոլքն պաշտանն
զհաճեցուցին որովայնն իւրեանց ,
որ զբաղում ինչ կրանէ ։ Դար-
ձեալ ։ օրինակին խորհուրդքն այս-
քիւք , ի յորս մտեալ դիւքն հեղ-
ծուցին ի Ծով ։ որպէս ասէ ։
Մատթէոս ։ Ը. ։ ՃԲ. Ա՛ր ասէ
Տէրնէրն ։ եթէ որ խոշտանգիչ կեց-
ցէ , տառապեալ առնու իշխանու-
թիւն ինչ ի վերայ նորա ։ Աստ՝
խոշտանգիչն կեաց , որ զօրհնասպաս
թառաչել ի սիրելիս ուրկրամոլութիւն ։
Չորմ և բեռնատուռ ասէ ։ Ո՛վ
թշուառական և զաղիր հոգի , որ
ունիս զքիկոնս առ տաճարն , և
զդիւսն առ խոհարանոցն ։ որ խո-
տեալով զհամեստութիւն բարուցդ նա-
ւասելով ի վանս խորհիս զդոյսն
խորտակելիր ։ և զասէն մեծիւեաց ։
գիտես՝ թշուառական՝ թէ զի՞նչ
լինէ ուրկրամոլութիւն ։ Նա՛ է գե-
ըեզման դիոց ։ կուռց ապաշա-
ռաց ։ և կերակուր որդանց ։ Եւ
անեղբայր ասէ ։ Հետազնդեալքն
որովայնին ոչ հասարիւն ի թիւս
մարդկան ։ այլ անասնոց ։ և ոչ
իւրաքանչիւր անասնոց , այլ գար-
շելեացն։ այսինքն խոզից ։ Ա յն-
պիսիքն և ոչ ունին զօրութիւնս
աստուածոց , որք շատանան խոտով-
և ոչ գաղանաց , որք բռնականաւ
մսով ։ և ոչ մարդկան , որք հան-
անին հանճառ՝ և օգտակար կե-
բակրոց ։ այլ նմանին խոզից , որք
ուտեն զպանապան ինչ ։ Նաև եր-
բեմն զաղբն ։ Նմանապէս և որ-

աստուածոյն ։ այսինքն , մոլութեանց ։
Քանզի ի վերայ բանին Մատթէ-
ի. ։ Ասա , զի քարինքս այս-
քիկ հաց լինիցին , ասէ Տէրնէրն ։
ի մարսուն Քրիստոսի զօրութեամբ
մարսունելով ընդդէմ ուրկրամոլու-
թեան ։ զի եթէ ոչ յաղաղակէին
նա աանձահարեալք , ընդունայն
է պատերազմիլ ընդ այսոցմոլու-
թեանց ։ և ուր յաղթեալ լինի
աստուածայ պարկեշտութիւնն , ոչ փոր-
ձէ վաւաշոտութիւն ։ Եւ դիտելի
է , զի յորժամ պաշարի քաղաք
լինի հերձ ի յառնուլ , իշխան ոք
զօրաւոր կանգնէր ի վերայ դրանն
միոչ և մտցէն ի ներքս թագաւորն
և ամ զօրն ։ այսպէս՝ դուռն
հոգւոյ՝ և մարմնոյ է բերանն ։
որուամ եթէ սիրէ ուրկրամոլութիւնն
մտանէ անդ աստանց զօրոք իւրովք ։
վասն այսորիկ պարտ է առաքել
ընդդէմ նորա զպարկեշտութիւնն ։
Դարձեալ ։ յորժամ ոք յարձակի
ի վերայ ասոխի իւրոյ նախ արկա-
նէ զձեռս ի մտան ։ Կամ գայլն ,
և առիւծն յառաջագոյն ըմբռնեն
զխոյսն որոյն ։ զի դիւրագոյն
ապատանին այնու կենդանիքն ։ այս-
պէս և աստուածայ նախ ջանայ զմ-
բռնել զմարդն ուրկրամոլութիւնբ ,
ուստի ասէ վասն նորա Եզեկիէլ-
Ը՛ղ. ։ Կրանող եւ մարդկան ։
հեղհեղուցանես զաղջն քո ։ Դար-
ձեալ , նա՛ է առեալ աստուածայ ։
քանզի յորոյ բերան դնէ , շղթե-
ցուցանէ զնա՝ ուր կամի ։ Դար-
ձեալ ։ է՛ երիվարք նորա ։ ըստ
այնմ որ ասէ ։ Եսայեայ ։ Ը. ։
Երիվարքն նորա միս և ոչ ոգի ։
Դարձեալ ։ է՛ կատաք նորա ։ զոր
յորժամ օձանէ պատարտ կերա-
կրովք՝ և ըմպելեօք , հանդարտու-
ցոյնս ընծայացուցանէ ։ ուստի օրի-
նակի կատաք , և հեծելովքն փա-
րաւնի ։ որք առաքանակ մի ե-
ղեն նմա արբանեակք ։ այլ հա-
մանգամայն նովիմբք հանդերձ ընկղղ-
եցան , վասն որոյ ասէ ։ Յօբ-
ին. ։ Կատարեցին ի բարու-
թեան զկեանս իւրեանց և ի կէտն

Գ. Լ. Գ.

Դարձեալ Յաղագս գործոյ Աստուածութեան Արկրամոլութեան։

Ի՛ արբշռութէ. և մի՛ արբեցութէ. Հռովմ. ԺԳ. 13։ Ըստ բժշկաց՝ կերակուրն առերկու իրս առնել լինի. այսինքն, ի նորոգութիւն կորուսեալ արմատաց խոնաւութէ, որ հանապազ ապառի բնական ջերմութէ. նաև յոնձութիւն մարմնոյն. այլ արդ՝ ա՛ճումն ներգործութէ առնէ միոյն ի մանկունս, և ո՛չ ի ծերս. քանզի ի ծերսն անուցանէ և ևթ առանց աճման. և ըստ այսմ առնէլն է գործ բնութէ և արժան։ իսկ ևթէ ոք ոչ առնիցի ի յուտելն զայս ինչ ի մէջ, այլ միայն յօժարութէ ի յաչեցուածն անկարդ ցանկութէեանն, է մոլութիւն, և ապաշխանիչ բ. ուխտեան. վասն որոյ ոք է իմաստուն, ի բաց կոչ ի մոլութէ այսմանէ։ Որպէս ասաց արդարոցն վասն ինքեան. Եա այն պիսի ուտեմ՝ զի կերցիմ, ո՛չ կեամ զի կերայց։ քանզի կերակուրն կարէ ևս առկեանս, և ո՛չ կեանքն առ կերակուր. այլ մոլիքն յեղաւրջ ջին զկարդս զայս՝ առնենալին Աստուածն խնդրել զկեանս յարբշռութիւնս. ընդդէմ որոց ասէ. մի՛ արբշռութէ, և մի արբեցութէ։ Քանզի բազում չարիք յառաջգան յարկրամոլութէ ինքեան, և այլոց։ Եւ արդ՝ նախ՝ ի թիւրէ արկցուք զբաններն, որք գտանին ի գիրս սրբոց՝ պատահեալսն ի մոլութէ արկրամոլութեան։ Երկրորդ, ցուցցուք և զչարիսն՝ զորս առնէ մոլութիւն այս ննիւակայի իրաւք։ Երրորդ և զչարիսն, որք լինին ի նմանէ՝ ընկերին։

Ա՛ ասն առաջնոյն գիտելի է. զի նախ խոստեալ եղև մեզ զարկրամոլութեան նախատանսն մեր եղեա, ասաւ եկեալ հասին մեզ ամ թշուառութիք, ի յոյս ինամք այժմ։

Երկրորդ, պատրեալ եղև նոյ, որ էր կատարեալ յազգի անդ իւրում. ասաւ արբեալ գինեաւ՝ մերկացաւ ի խորանին իւրում, և անէծ զորդին իւր զքամ։

Երրորդ, զուա. քանզի զոր սուտ ոչ կարայ յաղթել, յաղթեաց գինին. և ապար կրկին ապդասղծութիւն։

Չորրորդ, եասաւ. քանզի այսոսիկ կորոյս զարժանաւորութիւն անդրանկութէ։

Հինգերորդ, փարաւոն, որ ապար գերեալ ի մեծ, և կամեցաւ զխեաց զհայոց զնահատարտութեան. նաև մեղաց արկրամոլութէ ժողովուրդն իսրայէլի անկաւ ի նեղ քոյ բարկութէն աց. որպէս ասէ. Սաղմ. ՃԽ. 30. Սինչ դեռ կերակուրք նոցա ի բերանս իւրեանց էին, բարկութիւն աց եկ ի վերայ նոցա։

Վեցերորդ, աբխասղամ, որ ապար գերեալ ի մեծ. և ապան զամօն եղբայր իւր։

Եօթներորդ, հողեմփռեալս, որ բանգեաց զգինին քաղցամ և խաղաղեցաւ ի յուդիթայ։

Ութներորդ, մինչ դեռ ուտէին՝ և ըմպէին որդիքն յօբայ, անկաւ տունն ի վերայ նոցա. ուր ասէ գրիգոր. մինէ վասն զի պարտաւորեալ բնին որովայնն, ո՛չ. այլ զի ի մէջ խրախութեան բարի գիտասորութէն լքանէ, և առկաւ զգուշանայ։

Իններորդ, արտաչէս մինչ դեռ էր ի խրախութէ՝ ընկէց զասթեղնէս ի սինեութէ։

Տասներորդ, հերովդէս որ ի յանօրէն գինարբուսն եան գլուսաւել զյօհաննէս։

Ա՛ ասն երկրորդին գիտելի է, զի բազում չարիս առնէ որկրամոլութէն ննիւակայի իրաւք. որոյ առաջինն է ծանրացուցանելն գիտգին. ուստի ասէ Տէրն Գուկեայ։ 14. Զգոյշ լերուք՝ գուցէ ծանրա-

քանայցին սիրտք ձեր շռայլու-
թիւք՝ և արբեցութիւք ։ Շռայլու-
թիւն է յորժամ այնքան ուտեն զկե-
րակուր , մինչ զի բնական ջերմու-
թիւնն ոչ կարէ հալել . և յայնմանէ
ծանրանայ հոգին , և ոչ կարէ ա-
զատաբար առնել ինչ զգործ . այլ
լինի իբրև զծաղեալ , ուստի ասէ
Իսահ. ԼԴ. 6. Մէմբիթս թաղեացք
զնոսա ։ Մէմբիթան թարգմանի ի
բերան . քանզի ճղճք որկրամո-
լութեան , որ է ի բերանն , թաղե-
ցին զոգին որպէս զմեռեալ ։ Գրի-
գոր ասէ . որքան մարմինն լցեալ
լինի , հոգին մերկանայ ։ Ջերօ-
նիմոս ասէ . որ արբենայ , մեռեալ
է՝ և թաղեալ ։ Եւ անենէքս ասէ .
գործել գերկրպագութեան բանականութիւնն
է արբեցութիւն ։

Երկրորդն է շատախօսութիւնն.
զի ասէ գրիգոր վասն խորտակա-
ձայ մեծամասնին , թէ առաջին յան-
ցանք ի չարաչար խրատականէն՝ է
շատախօսութիւն . որում հետևի
թեթևամտութիւն ։

Երրորդն է ցոփութիւն , ըստ
այնմ որ ասէ . Ելից.Ը. 6. Նստաւ
ժողովուրդն յուտել , և խրնամն ի
խաղալ ։

Չորրորդն է բղջախոհութիւնն,
ըստ այնմ որ ասէ Երեմիա. Ե. 7.
յաղեցուցի զնոսա , և շնացան։ Եւ
Ջերօնիմոս ասէ . որքան պարկեշ-
տանայր եէա ի դրախտին , էր
կոյս . այլ յետ որոյ էանց զհրա-
մանաւ պարկեշտութիւնէ , առակա-
նեցաւ ։ Դարձեալ . գրէ Ջերօնի-
մոս առ Ֆեսբիոյ կոյսն , առելով .
ոմն դուստր, եթէ առաքեալն Ճըն-
շէր զնարմին իւր՝ և հնազանդե-
ցուցանէր՝ զի մի գուցէ որ այլոցն
քարոզէր , ինքն անսկիսան գտա-
նիցի . ոչխա դու մանկամարդ
գոլով տակաւին եղեալ ի յերի-
տասարդական եռացումն , խորտա-
կէք , և գինեաւ լցեալ , լինիցիս
անհոգ յողջախոհութիւնն ։

Հինգերորդն է ագահութիւնն .
զի ասէ Ջերօնիմոս . փափկութիւնքն
և զանազանութիւնք խորտակաց՝ են
արմատ ագահութիւն . քանզի թէ
բազմայցես զանելոյդսն խորտ-
կան , և զըղջախոհութիւն , ոչ կար-
ասանայցես փարթամութեանդ . զի
կիրառումն նոցա է ի որովայնն ,
կամ ի ներքոյ որովայնին ։

Վեցերորդ է անողորմածութիւն .
որպէս ասէ Ամովս. Գ. 6. Ընկէք
զդինի պարզեալ . և անոյշ խնդրով
օծանիք . և ոչ ցաւէ ձեզ վասն
բեկման յոսէփոս ։ Յայտ է և ի
մեծամասնէն , որ ուտէ՝ և ընկերք
առասպելս , և ոչ ցաւակիցք ղա-
ղարոս ։

Հասարակաբար ասացից . զա-
րատեալն այսմ մոլութիւն ոչ իմիք
մեղայ կարէ ընդդիմանալ . ուստի
ասաց գաւետեոս . արբեցօղն է ծա-
ռայ ամ մոլութեց ։ Եւ գրիգոր
ասէ . ընդ սիրելն որկրամոլութիւն՝
զամ ինչ զոր առնեն զօրեղաբար
կորուսանեն մարդիկք . և յորժամ
սա ոչ ընկրկի , ամ առաքինութիւնք
կործանին ։ Եւ ամբրոսիոս ասէ .
յորժամ փորն լինանայ՝ արբեաւ ճաղ
ասէ ամ առաքինութեց ։

Եօթներորդն է յիմարութիւնն .
զի ասէ Ջերօնիմոս . դիրացեալ
որովայնն ոչ ծնանի զնրբագոյն
խնդացումն . և լցեալն կերակրով և
ըմպելեաւ , ոչ ունի ուղիղ զիտումն։
Դարձեալ ասէ . որք մարմնոյ հե-
ուելին , դիւրաւահաք ի յորովայնա-
մոլութիւն՝ և պագշոտութիւն իբրև
զանբան անասունս համարեալ լի-
նին . ուստի ասէ . 2.Պետր.Բ. 12.
Սորա իբրև զանբան անասունս
դիմեն ի կորստեան և ի յապա-
կանութիւն ։ Կան են վասնորա-
դոյն քան զանասունս . քանզի նո-
քա ոչ անկանին յորոգայթն՝ զոր
տեսանեն , և կամ յոր երբեմն ան-
կեալքիցեն՝ այլ սորա անկանին մինչ
նայօժար կամօք ։

Ութերորդն է սուտ . քանզի
ասէ . Խնամս. Գա. 17. Որով մեղան
ինձ որ ընդ ոխիմ և տանջեսցի։ ուստի
որկրամոլքն առատել սովալուկ լի-
նին ի քան զայլս , վասն որոյ ասէ .
Սաղմ. Ճբ. 7. Սովեսցին որպէս
շունք ։

չուէք ։ Եւ Ոմնէք . Գ. 10. Կը
րիցեն » և մի՝ յարձեցին ։ Չի ասէ
Ջերծնիմոս . կալեալ հեշտութիւնն
զքաղց Ծնանիլ , և ոչ զյարուցեալ ։
Յայտ է յայնմանէ , որ արբենալ
ընդ երեկս , և այդուն Տարաւիլ
յոյժ զնանկի . ուստի՝ ի գիմաց այն
պիտանացն ասէ . Առակ. Ի՛գ. 13։
Յորժամ զարթիցայց , և դար
ձեալ գտանիցեմ զդինի ։ Ընդ
ոչ յարգի որկրամոլն , ոչ՝ ի Ճաշն ,
և ոչ յընթրիսն . քանզի ոչ ունի
զոր ինչ կամի , կամ որքան կամի ,
կամ պատրաստել որպէս կամի .
և թէ գիպեսցի ունել զոր ինչ
կամի , որքան կամի , և որպէս
կամի , առկայն ոչ ունի զիտոյն որ
պէս կամի ։ Վասն այնորիկ ասէ
օգտաւինաս . ուր խնդրէ մարմինն
զյագեցուին , անդ գտանի և
զպակասուին՝ քանզի կամ պակասի
նմա ուժ՝ինն , կամ քաղցն . ոչ
կարէ լինիլ առանց սուտ՝ որ
քաղցնու ունել զքաղց , և որ
եւանէ՝ ի զբօսանս , զի գտանիցէ
զքաղցն ։

Ինեներորդ , Ջնասէ բնութիւնն
՝ի յորկրամոլութէ . ուստի ասէ .
Յօբ. Ի. 22. Յորժամ յագեսցի ,
նեղեսցի , տագնապեսցի , և յար
ձակեսցի՝ ի նա ամէն ցաւ ։ Որոյ
պատճառն է , զի ուժեղին է ան
ձուկ . և ոչ կարէ ունել զհեշտու
թիւն , զոր կամէր ունել . վասն
որոյ ասէ Թուղիոս . եթէ ուեռա
նէիր զկուրծակապանդն՝ որպէս խոր
գան , հեղուն զքրտուռնս , հնչեն
ըստ ընկամէք որպէս զպատարեալ և
զմարգարտօս եղինս , իմանայիր՝ թէ
որք հետևին հեշտութեան ոչ եր
բէք հասանին նմա ։ Նաև բաղում
անգամ ուեռանեմք , զի որք պատա
պին որկրամոլութեան , վասն հեշ
տանալոյ միոյ ժամու , կրեն զպար
շարանս զբովանդակ օրն , կամ
զաւիսս մի , կամ զտարի անկեալ
՝ի Ծանր ինչ հիւանդութիւն ։
Նաև խնձալ որովայնն ոչ կարէ
ննջել , զի ասէ . Ժողովողն . Ե.
11. Քաղցր է քուն գործողին .
խակ յագեցուին մեծատան ոչ թո
ղու նմա ննջել ։

Տասներորդ , աղքատացու
նէ . զի ասէ Առակաց . Իսա. 17.
Որ սիրէ զհեշտասիրս . ՚ի չքաւո
րութենէն եղիցի . և որ սիրէ
զգինի , և զպարարտս , ոչ մարդ
հատցի ։ Որոյ պատճառն է ,
զի ժողովէ ՚ի Ծակատակալ քուրձս ։

Մեհասաներորդ , ընկենու ՚ի
բաղնատպատիկ հիւանդութիւն նաև
՚ի մահ . զի ասէ Սիրաք. Հ. 11.
՚Ի քաղցամ կերակուրս լիցի հիւանդ
դութիւն ։ Եւ սենեկքան ասէ . մարդ
ի Ճնամի եղև ուժգ այնպիսի անո
ղորմ , որպէս հեշտութիւնն սիրո
ղաց իւրոց ։ Քանզի բաւական է
ուժգ եթէ կուրացուցանէ զիշնա
մին իւր . այլ որկրամոլութիւնն ոչ
միայն կուրացուցանէ , այլև դո
դիս , անդամալոյծս , և խեղդս առ
նէ . նաև ներգ զանազան հիւան
դութիւք ։ Եւ Սիրաք. Հ. 34. ասէ .
Վասն շահատութիւն բազումք մե
ռան ։ Եւ սենեկքան ասէ . կարէ
խոհեմութիւն մեր յերկարացուցա
նել զկեանս մարդոյ , եթէ ար
ուարքաշնացուք զնա ՚ի հեշտուեց ,
որովք կորնչին մեծատունք
մարդկանց ։ Բայց արդ՝ որկրամո
լութիւն ապականէ երրորդիւս մա
հուամբ . այսինքն , մահուամբ մե
ղաց , մարմնոյ , և գեհենոյն ։ Աս
ուած ասէ . Առակ. Իգ. 21. Պարա
պեալք գինարբուց . և տաճկալք
գինեգանակս ապառնացին ։

Երկոտասաներորդ , առնէ ըզ
մարդն ատուկ լսոյ այնմ որ Թոյլ
ասէ մարմնոյն տիրել բանականին .
ուստի ասէ Սիրաք. Ժ. 6. Աջել
ատել նմա զհոգ , զի մի լինիցի նո
ցա զօրեղագոյն քան զքեզ ։ Եւ
Առակ. Լ. 21. Որ փարիսեցուցա
նէ զծառայ իւր ՚ի մանկու
թէ , յետոյ Ծանիցէ զնա ապա
տամբ ։ Եւ ոչ միայն՝ որկրամոլու
թիւն ՚ի նեղբս աՃէ զհիւանդութէ ,
և զծառայութէ , այլև ինքն իսկ
է Ծանր հիւանդութէ և Ծառայ
ութէ . և այս յայտ է , զի փու
թով

թով հեղձուցանէ , և ապականէ . խոտոր[ի]ն նեղացուցանէ . և հա[ր]զիւ բժշկի . խնդրէ զբազում ծախս , որք մանաւանդ ՚ի քաղաքն , քան օգուտն ։ Չամ հիւանդութիւնս ՚ի ներքս աճէ . ջղոց[ա]ւորս , և զմարմնաւորս . ուստի հասանելոյն հիւանդութեանն , որ կոչի բօլիզմոն , որ նեղէ անյագ քաղցու . ուստի ասի . Առակ. ԻԳ. 25. Ընդարձակ ուտէ , և ընու զանձն իւր . [ի]սկ փորս ամբարշտաց անյագ ։ Եւս ևս ուրեք բժշկի մոլութիւնս այս . զի ունի զանկիզն ՚ի հատկանէ պէտոյից մարդկան . որպէս ՚ի վերադոյնդ տեսանել եղև ։ Եւ որ է ՚ի դեղ բնութեան , դառնայ ՚ի ճաս ։ Վասն որոյ գրիգոր ասէ . զորքան մխիթարութիւնս խնդրեմք ՚ի սէտս կենաց , գրէ թէ այնքան ճաստուց առողջութեան մերոյ հանդիպիմք . զի նոյն ինքն դեղն դառնայ ՚ի խոցոտածս ։ Եւս մոլութիւս այսէ մեծ ոգեղութիւն հոգևոր . որպէս թէ ոք ունիցի լայնաբաց զբերանն . և ոչ միայն որպէս զանս , այլև որպէս զդժոխոց , որ է անյագ ։ Ո՛չ բաւական նանայ նմա՝ զարինչ ծնանիլ երկիրն , այլև կամի ունել զջրաչէզ՝ և զօդապարիկ կենդանիս . ուստի ասէ Ջերծենիոս . մարդապետին մի բան ախանանայ ՚ի յորոտ բազմոյ [ա]ր[ա]ջառոց . և անուտս մի՝ բազում փղոյ . այլ մարդն կերակրի յեր[կ]րէ ՚ի ծովս ՚ի յօդոյ . և տակաւին ոչ չատանայ ։

Զարձեալ հետևի այսմիկ մոլութեան ծանր , և նախատալի ծառայութիւն , որ յայտ է քա[ղ]զամ իրօք ։

Կախ՝ զի է ծառայ այնմիկ՝ որ բնակապէս պարտ էր ծառայել [ի]նքեան . այսինքն , մարմնոյն . ընդդէմ այնմ որ ասի . Առակաց . ԺԲ. 10. Ո՛չ վայել ծառայի տիրել իշխանաց ։ Եւ [ը] 21. ասի . Երիւք շարժի երկիր . և չորրորդն ոչ կարէ հանդուրժել . [ե]թէ ծառայն տիրանիցի թագաւորել ։ Ծառայս այս է մարմինն . յորոյ ուրուքն ամբոխ եկեղեցի ։

Երկրորդ , զի է ծառայ այնոցիկ ամենեցունց՝ որոց կարօտանայ մարմինն . ուստի ասէ անձնքս . բազմասց ծառայէ՝ որ ծառայէ մարմնոյն ։

Երրորդ , զի այնպիսի ոգիոջ է արբանեակ , որում ոչ ոք կարող ծառայել լաւ կամաց նորա . այսինքն , որկրոյն . որ ՚[ի]յիւրաքանչիւր առաւօտ խնդրէ պատրաստել ինքեան զպատշաճ խորտիկս , յորոց ոչ սահէ ինչ , այլ յետ ձաշակելոյն ընկենու ՚ի տեղի ապականութեան . լաւ այնմ որ ասէ . Յովէլ . ա. 5. Ողբայէք ամենեքեան՝ որք ըմպէք գդինէ քաղցրութիւ . զի կորեաւ ՚ի բերանոց ձերմէ ։

Չորրորդ . զի պարապի անարգ գործոց , այսինքն , ընդդէմ ջահասուն տեղիս ։

Հինգերորդ , զի ընդունայն՝ և անօգուտ է վաստակ նորա . քանզի իբր թէ ջանայ փարիսեացն կերակրել զաշխարհն դատապարտութեամբ . և կամի խորտիկք պարարել զպղծութիւն որդոյն . քանզի պարարելն զմարմին է պատրաստել զկերակուր որդոյն ։

Ասան երրորդին դիտել է , զի զբազում չարիս առնէ որկրամոլութիւնն ընկերին ։ Քանզի հասանելոյն որկրամոլքն վայրենի կենդանեաց , որք արածին ՚ի լեան դաշտացն , և՛ ՚ի յայդիս աղքատաց , զի հեշտութիւ կերակրեսցին զինքեանս . որպէս ասէ . Եսայի . ԺԴ. 14. Դուք ապականեցիք զայգի իմ . այլ սաղմոսերգուն Աստ . խոր. 13. Սահ արածեսցի ՚ի նա[ա] . քանզի նորա կրօտութիւնն զաղքատս , զի քաղց նոցա փոխեսցի ՚ի փարիսեութիւն մեծատանց . ա[ա]կայն ասէ . Տեսլեան . ԺԲ. 7. Որ չար փառաւորեաց զինքն , և ՚ի փարիսեութեան եղև , այնքան հասուցէք նմա տանջանս ։ Դարձեալ՝ Ջհասէ ընկերին , տալով նմա

նման զչար օրինակ . ընդդէմ որոց ասէ . Հառնայեց. Ժդ. ։ ։ Չի ևեթ վասն կերակրոյ եղբայր քո տրտմի ՚ի նմա սիրով դնաս . մի՛ կերակրովն քո զնա կորուսանել՝ վասն որոյ Քրիստոս մեռաւ ։ Դարձեալ՝ վնասէ ընկերին . զի այնքան ծախէ մի որ կրասոյն , որ բաւական լինի ուտել մարդոյ , որ է ընդդէմ բանակատնութեան , և հաստատակ բնութիւն . ուստի և մեղաւք ապանանեն զընկերն , որք ոչ կամին դործել , այլ միայն ուտել , և պարապիլն գաւառկութեան . նմանապէս և ապականեն զարբային իւրեանց , թէ առաւել գիրանան ։ Դարձեալ՝ վնասէ ընկերին նախատելով , հարկանելով , և այլովք զրպարտութիւք , զորս ածէ ՚ի վերայ դրացեաց իւրոց , և մերձակայից ։

Գ Լ Ե ։

Յաղագս զանազանութեան որկրամոլութեան ։

Գոյն լերուք անձանց ձերոց , գուցէ ծանրանայցեն սիրտք ձեր շռայլութիւք՝ և արբեցութիւք՝ Ղուկասու . իա. ։ ։ Քանզի կեանք մարդոյն կերակրով և ըմպելեաւ հաստատի . և ոչ միայն կերակրով . կամ միայն ըմպելեաւ . ուստի ըստ փիլիսոփային , քաղցն է ցանկութիւն ջերմոյ և չորոյ , որ է կերակուրն . և ծարաւն՝ գրոյ և խոնաւի . որ է ըմպելին . վասն այնորիկ առողջութիւն մարմնոյն պատճառի ՚ի բաղխեսուն և ՚ի չափաւոր կերակրոյ և յըմպելւոյ . իսկ հիւանդութիւնն ՚ի յանդգնութիւնէ ծնանի . վասն այսորիկ ասէ . զգոյշ լերուք անձանց ձերոց , գուցէ ծանրանայցեն սիրտք ձեր շռայլութիւք . և արբեցութիւք ։ Ընդ՝ ըստ իմաստասիրսն շռայլութիւնն է անկարգ կլանումն . ուստի կերակուրն ինչ հնար՝ ՚ի հալոցականին , որ ծանրացուցանէ զսիրտն . և տկարացուցանէ զսոսմանքն . ՚ի ձերբն ածէ զհիւանդութիւնս բազումս . և առնէ թշուառակեացս , և կարձերեայս ։ Իսկ արբեցութիւնն է ամբոխումն մտաց , և զգայութիւն պատճառեալ ՚ի յանդգնութիւնէ ըմպելոյն ։ Եւ արդ՝ բաժանի որկրամոլութիւնն յերկուս . այսինքն , ՚ի շռայլութիւն . և յարբեցութիւն ։ Վասն որոյ յետ ասելոյ զգայշութիւնն շռայլութեան՝ այժմ ասէ լի է զգայութիւն արբեցութեան . զորմէ . ՚ի . իբս տեսանելի է՝ նախ թէ է՝ արժան ըմպել զգինի ։ Երկրորդ , թէ վերանդուածն նորա . այսինքն , արբեցութիւն է մեղք մահու ։ Երրորդ , զգայութիւն նորին ։

Վասն առաջնոյն . երևի , թէ ըմպել գինի ոչ ումեք է արժան . քանզի հրամայեաց ոճ ահատրնի , և որդւոց նորա ոչ ըմպել գինի՝ յորժամ մտանիցեն ՚ի խորանն ։ Ընդ արդ՝ խորան և տաճար է միոք մարդոյն . ՚ի յոր պատուին միշտ մնանել՝ և աղօթել ըստ բանի Տեառն , որ ասէ , յամ ժամ աղօթս արարէք . ապաւրեալն ոչ երբէք արժան է ըմպել գինի ։ Դարձեալ՝ ասէ . Առակ. ։ ։ ։ Մի՛ տար գինի թագաւորաց . զի ոչ ինչ է ծածուկ , ուր թագաւորէ արբեցութիւն . այլ արդ՝ իւրաքանչիւրք է թագաւոր ինքեան անձն իւրում կամօք . ապաւրելն ոչ է պարտ տալ մարդոյ գինի ։ Դարձեալ ։ ։ Եզրաս. Ը. ։ ։ Ասէ զքրանայ գինին ՚ի վերայ մարդկան , որք ըմպեն զնա . այսինքն սիրէ նոցա պատրելով զմիտս նոցին ։

Ընդ ընդդէմ այսմ . զի ասէ . Առակ. ։ ։ ։ ։ Տուք օղի տրտմեցելոց . և գինի՝ դառնացելոց սրտիւ ։

Առաքել է ըստ օգտակնոսն , ՚ի գիրս քրիստոնէականի ուսման , թէ ոչ ՚ի կիրառութիւն իրաց , այլ ցանկութիւնն է ՚ի մեղս . որոց առնուն

նաւն ի կիր։ Ապաւրեցին ոչ գիտեն էին է չար՝ եթէ ի կիրառեցուցան զնա՝ առաւ լինէ առեղծեցեալ է. այլ Սիրաք ասէ. ես. 33. Գինի առեղծեցեալ է ի գռեհարձութիւն, և ոչ ի յարբեցութիւն. զնծութիւն ոչ ոք և արուի գինի չտիրեալ ընդնեալ. առաջնութիւն ոչ՝ և մարդոյ զգաստ ընդնելին։ Եւ այսպէս ըմպել գինի է արժան. իսկ առաջ բռնաբարեն է ի կիրառելոյ գինի առ կամ. զի ասէ ի նոյնն. բռնաբարեն է առն խեղճանոյ ասեալ գինի։ Ամենապէս և առաքեալն գրէ առ տիմոթէոս. 1. Տիմոթ. ե. 23. Մի՛ ջուր և եթ ընդնիցես, այլ ասակաւիկ մի և գինի խառնեսցիր վասն ստամաքի և առաջ հիւանդութեանց։ Իսկ Տէր ոչ հրամայեաց ասացոնին, և որդոյ նոր ոչ ընդնել՝ ի զգուշութիւն եր. ոչ զի գինին չար է, այլ զի յոլով ընդնելն չար է. ուստի իբր աղտոյ և անկատարելոյ գնեա՝ ի պարտուն ոչ, այլ զգուշեալ որ լինել վասնզաւոր է. այսինքն, զգի նին։ Կամ եթ այսմ կերպով խնդիրս լինի բանին առաջնոյն, որ ասէ. Առակ. 4. Մի՛ տար գինի թագաւորաց, այսինքն, մինչև ի յարբեցութիւն. ուստի յարէ ի նոյնն. զի ոչ լինի ծածուկ՝ ուր տիրէ արբեցութիւնն։

Այս երկրորդին առելի է, քան թամպէլ, թէ արբեցութիւնն քան խնդրեան է մեղք մահու. քանզի անարատութիւնէ զմարդն ի գործ բանականութեան։ Այլ կարէ լինիլ ներելի կրկին կերպիւ. կամ վասն անգիտանալոյն. կամ վասն անակամութեան։ Վասն անգիտանալոյն՝ որպէս եթէ ոք ոչ գիտիցէ զզօրութիւն գինւոյն։ վասն տկարութեան, յորժամ ոչ կարծիցէ զինքն այնպիսի տկար զոլ արբենալ այնքան գինւով։ այլ յորժամ բազում անգամ արուցէ զայն, ոչէ ան ձեղադրելի, զի լինի այն մահու չափ։

Այլ խնդիր է, թէ այնոքիկ՝ որք արբեցուցանեն զայլս, մեղանչե՞ն

մահու։ Ասելի է, թէ ամենայն վասն սիրոյ հրամիրելն զինւոյն՝ ի յուսել և ի յըմպել. զի գուցէ ամենեն նոքա՝ ի յուսելն՝ և ի յըմպելն. և յայսպիսւոյ յորդորելոյս բազում անգամ արբենան, և բաս այսմ ոչ մեղանչէ հրամիրողն. զի ոչ ունի ի միտ արբեցուցանել. այլ պատահմամբ արբենայ։ Իսկ թէ կամեցոյն ոք առնելոյդ ընդնելոյս արբեցուցանել զմիւսն, առանց կարծեաց մահու՝ մեղանչէ։ այլ թէ ոչ ունի ի միտ արբեցուցանել, ասկայն սոյ զգուշելոյդն ներելի մեղանչէ։

Հասան երրորդին ասելի է, թէ արբեցութիւն է գարշելի բազմաղանակ կերպիւ։

Ասա՝ զի ի ներքս ածէ զբառնութիւն. զի ասէ Սիրաք. ԺԹ. 1. Գործուածոյ արբեցողն ոչ մարթանայ։ Եւ այս վասն բազում պատճառաց. նախզի արբեցողն անկար է ի գործել, և ի շահիլ. և զգոյ լինէ շահն, փութով ընդնելոյնէ յոլով. կորուանելով, բղջախտանալով, կռուելով, և զայլ ևս առաւելեալ հատուցանելով։

Երկրորդ, առնէ ատուկ. զի ասէ առիթոսիոս, ոչ լինելոյ սորկութիւն, եթէ ոչ լինելոյ արբեցութիւն։ Ասէ՝ առնէ անարգատոյն ատուկ ոչ միայն մարդկան, այլև մեղուիցն. քանզի մարդն միանգամ ղգաստ, է առաձնիչ. և յորժամ արբենայ, է գերեալ և կապեալ։

Երրորդ, ազգեղացուցանէ զհամբառնալն յայտնի զղջութիւն նր. և այս օրինակեցաւ նոյնն. որ գրեալ գտաւ և պատկառելի. և յորժամ արբեցաւ, յայտնեցաւ առ ականաւք նր. վասն այնորիկ ասէ։ Առակ. 4. Մի՛ տար գինի թագաւորաց. զի ոչ լինի ծածուկ՝ ուր տիրէ արբեցութիւնն։ Ասասի և արբեցողք ոչ ընկալելոյ լինին՝ ի գործ լինել քահանայական, կամ եկեղեցական։

Չորրորդ , յիմարեցուցանէ ուս֊ տի ասէ անձնէքա ։ ոչ այլ ինչ է արբեցութիւն եթէ ոչ կամաւոր մոլեգնութիւն ։ Եւ այլեւս ասէ ։ գինի սակաւ ըմպելով արատաւորէ զիմաստութիւն ։ իսկ յորմէ սաքոխէ զբանականն ։ վատուժացուցանէ զյիշողականն ։ ի ներքս ածէ զմոռացումն , և զսխալութիւն ։ և ածէ անգիտութիւն ։ քանզի ուր արբեցութիւն , անդ սիրէ սրամտութիւն ։ և ուր սրամտութիւն , անդ ոչ ինչ խմաստութիւն ։ Եւ Իղիտորոս ասէ ։ արբեցութիւնն խնու զմիտս դրդռէ զսրամտութիւն ։ և այնպէս առնէ յայլս խելս , մինչ զի թէ ուր իցէ՝ ոչ գիտէ , և ոչ զդայ զնար իւր ։

Հինգերորդ ։ պատճառէ զբղջախոտութիւն ։ զի ասէ ։ Առակ ։ ։ Բղջախոհական է գինի ։ և թէպէտ ասէ ։ ուտելն և ըմպելն դրդռէ ի խաղ ։ և խաղն ի վավաշոտութիւն , հոգևոր՝ և մարմնաւոր ։ յայտ է յորդիսն խրատելի ։ որք խաղ նակեցան ընդ գառներան մոլաբոս ։

Վեցերորդ , յարուցանէ զաղմուկս ։ և զդառնութիւս ։ որպէս ասէ Սիրաք ։ ։ ։ Գինի բազում ըմպելով՝ յարուցանէ զբդրդռութիւն , զբարկութիւն , և զկործանումն ։

Եօթներորդ , առնէ պատրաստ յամ մեղս ։ քանզի է իբրև զնաւ առանց ղեկավարի ։ որպէս ասէ ։ Առակ ։ ։ ։ Եղեցիս իբրև զբնակեալ ի մէջ ծովու ։ և իբրև զի ըմբռնեալ նաւուղղիչ ։ որ կորուսանէ զղեկն ։

Ութներորդ , կուրացուցանէ հոգևորապէս՝ և մարմնաւորապէս ։ քանզի ի յաւելորդ ըմպելոյ ծնանին զծանրագոյն հիւանդութիւնք , որք պղտորեն զաչս ։ այպէս և ի հոգին զանկարող ցանկութիւս , որք կուրացուցանեն զմիտս ։ ուստի ասէ ։ Առակ ։ ։ ։ Ո՛ւմէ վայ , (այսինքն , յաւիտենական տանջանք) ո՞ւմ խռովութիւնք , և դատաստանք ։ ո՞ւմ դժնդակութիւնք , և վտանգք ։ ո՞ւմ վէրք տարտարոսեան ։ ոյք են կապուտակ ականջիք ։ ոչ ապաքէն այնոցիկ , որք յամենան ի գինեաջ և ոչ գիտանեն՝ ուր գինեբուբ լինիցին ։

Իններորդ , առնէ սմուռ յամ բարեաց ։ քանզի որպէս երկիրն առյականի և լինի անպտուղ վասն առելորդ դիձութեան ։ նոյնպէս և արբեցուն լինի անպտուղ յամ գործոյ բարեաց ։

Տասներորդ , առնէ կարձակեցողն ասէ Սիրաք ։ ։ ։ Չինչ է կեանքն այն՝ որ կարձի ի գինեսքանչել զբաղումն կորոյս գինին ։ Որոյ պատճառն է , զի բան մխիթարութիւն ի գինւոյ մտեալ՝ և կենաց , ջրային խոնաւութիւն է պատճառ կարձակեցութեան ։ ուստի լողականքն են կարճօրեայք ։ Իսկ գինին ցամաքեցուցանէ զարտաքսական խոնաւութիւն , և ի ներքս ածէ զօտար դիձութիւն , որ է ջրային ։ Չայսցանէ ամենեցունց ասէ օգուտս տիմաս ։ արբեցութիւն զբաղումն կործանէ ։ զգայութիւն պակասեցուցանէ ։ զխիհանգութիւն ի ներքս ածէ ։ զմիտս այլայլէ ։ բորբոքեալ զվավաշոտութիւնն յայտնէ զծոծռուկս , և քարշէ յամ բանս թիւրս ։ Դարձեալ ասէ ։ արբեցութիւնն է չղջբորդ և քաղցր մահտպեղ։ անոյշ մեղք ։ և որ ոք ունի զնա , ոչ ունի զինքն ։ և որ առնէ զնա՝ ոչ միայն առնէ զմեղս ։ այլ զի ինքն բոլորովին է մեղք ։ Դարձեալ ասէ ։ որ յորդորէ զայլս ի յարբեքնալ , և կամ երդմնեցուցէ ըմպել ։ է պարտաւոր յանուրն դատաստանի մի ինքեան , և վասն այլոց ։ Դարձեալ ։ արբեցողքն ոչ առանձին մինչև ի տխմարն խձել զորովայնս ։ և ըմպելն չափաւորապէս անչափ ։ և որ յաղթօղն երևի՝ գովասանեալ լինի վասն մեղացն ։ Դարձեալ ասէ ։ ոչ կարէ գոլ քեզ բարեկամ , որ կամի առնել զնաձ քեզ թշնամի ։ քանզի այնպիսին քեզ՝ և ինքեան է թշնամի ։ Որ բռնադատէ զայլս , զի առնէլի քան զպէտսն իւր ըմպելոյն արբեցոյի , լաւագոյն է՝

էր՝ մի խոցեալ էր զմարմինն նորա արով իւրով՝ քան ապաւանել ինձ գին արիցուք ։ Դարձեալ ասէ. ամենայն վնասակար բռնաւորն պահանջիչ զարծաթի՝ քան փորն զինիքանզի նա կողոպտելով ինեվեւացուցանէ . իսկ սա ըմպելովն զանթացուցանէ ։

Գ Լ. Զ։

Յաղագս բորբոքողացն որկրամոլութեան ։

Ասեն կինն , զի բարի էր Ծառն ի կերակուր , և հաճոյ աչաց հայելոյ , և գեղեցիկ ի տեսանելն. և էառ ի պտղոյ նոր , և եկեր. ևետ առն իւրում ընդ իւր՝ և կերին ։ Ծննդոց. գ. 6։ Ընդ որինակ հուրն բորբոքի ընդմանր հոտիւն , և ի վեր թոյլ ցանելով զպարարտս ինչ . այսպէս և մեղքն որկրամոլութեան՝ որ է հուր ատելոյն արբուհեան ասի , ըստ Սաղմոսգ. ։ Ար ասէ . այրիցին հրով զարբուհի քո ։ ունի զնոքիա բորբոքիչս ինքեան ։ Ընդանուն ի կողմանէ աչեսարհի . զմանուա ի կողմանէ մարմնոյ . և զմանուա ի կողմանէ առատասիրի , ըստ այնմ որ երեքեանքս այսպիսկ գրգռանն ի մեզս . որպէս յայտ է ի յեհան . որ խոստեալ ի առատասիրէ , և առնելոյ գեաղ աչեսարհական փառաց ի չձեռն գիտուհեան , և քարշելոյ ցանկութիւն մարմնոյն , ձգեալ զձեռն , և եկեր ի յարդելեալ պտղոյն . որպէս ցուցանէ յառաջիգեալ բանս . եւտես կինն , և այլն ։

Ար՝ ի կողմանէ աչեսարհիս՝ . գ. են գրգռիչք այսոքիքն, ունա փառասիրութիւն. փարթամասիրութիւն և թիւր ընկերակցութիւն ։

Առաջինն յայտ է ի յարտաշէս , որ կամելով ցուցանել զիմաստութիւն իւրոյ , և զինծուհիչն ի պարծանս կարողութիւն իւրոյ , որպէս զինծ խրատուհիչ . ի յայտ լինքն ջերմացեալ գինւով բարկացաւ ի վերայ կնոջ իւրոյ , և իբաց եհան զնա ։

Երկրորդն յայտ է ի նախատ . ութիւնէ . ։ Որ էր մեծ՝ և փարթամ յոյժ . և ի կուսաբս խաչանց իւրոց արար խրախճուհիչն մեծ իբրև զնորատուհիչ թագաւորի . ուր և ինքն արբեցաւ յոյժ ։

Երրորդն յայտ է ի մեծասանձնէն . Ղուկ. ժզ. 19. Որ ոչ կամեցաւ ունել անդանաձիկ ինքեան զաղքատսն զաղարոս . այլ զանձս զորմանն նմանեան ինքեան . վասն այնորիկ և թաղեցաւ ի գժոխս ։ Ասասէ ասէ իսկապետս . որ յերկիր գոյն ունէր զնորատիկս , նկատեացէ ի տանջանսն ստոյգապէս մեծասանեն , որ այնքան ունէր կարօտութիւն ի գժոխս , որքան առ յերկիր գոյն զնորատիկս . և զի առատն ոչ կամեցաւ քաղցնուլ կամ ծարաւիլ , վասն այնորիկ անգիւն պահակաւ ի մէջ բոցոյ խնդրեաց զկոմիլ մի ջուր . և ոչ եգիտաւ էա Ղուկ. ժբ. 19. Առաջ միւս այլ մեծասանեն ցանձն իւր . ունիս զբազում բարութիւնս հանդարեալ առաջ բազմաց . հանդիպիմ ի տարբ , և ուրախ լեր . և լռեաւ . անմիտ . յայսմ գիշերի զոգիդ ի քէն ի բաց պահանջեն ։ Դարձեալ՝ զայսցանեսսն ասէ . Խնաւս. ը. 6. Որք առեալն . եկայք , և վայելեսցուք ի բարութիւնս , որք կան ։ Եւ եաայ . երբ. ։։ Կերիցուք , և արբցուք . քանզի վաղիւն մեռանիմք ։ Ազդ՝ վաղիւն ասեն զին քեանս մեռանելոյ , որք արդէն իսկ մեռեալքեն ։ Ի ասէ . ։։ Տիմոթ. ե. 6. Գիրդ այրին կին դատապարտին մեռեալ ։

Ա՝ ի կողմանէ մարմնոյն նմանապէս են . գ. բորբոքիչք . այսոքիքն , գառասիրութիւն . յուսահատութիւն որ առ պահպանութիւն զգայուն . և առատասիրութիւն . փանդի գառասիրութիւնն ի ներքս ածէ զգաղջ . որպէս ցուցաւ ի քննութիւնս որ վասն ծառոյն ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը

Յաղագս Ներդործութեանց Ոսկրա-մոլութեան ։

Թէ ըստ մարմնոյ կիզգիլք մեռանելոց էք . Հռոմ. Ը. ։ ։ Ըստ պրիպոլի , ասել հեղուանոյ քեզ , անասէ ասլանաւոր և հոգի ուսուցին . զի որպէս չիջանի ձիւտն եթէ ձնալ , կամ ձէթն ծածկի զի ցրտատոյկն . այսպէս և յորժամ մարդն՝ միայն պարտապէ հեղուսութեան մարմնոյն , բանականութեին , և առաքինութեի հոգւոյն որով կեալ ի Քս բարձեալ լինի . վասն այնորիկ ասէ . եթէ ըստ մարմնոյ կիզգիլք , մեռանիլոք ։ Քանզի է՝ որկրամոլութեին էթրև զարմանալ չեստակաթ , որ ստրածէ զինքն յամ կողմանս , և առնէ անպատուղ զանգատութին , և զայդին ։ Ապ՝ պատուղ մարմնոյ է առողջութիւն , և կեանք . որոց սերմն է չափաւոր կերակուրն , և ըմպելին . իսկ խափանն առողջութեան այս , և կենաց անչափութիք կերակրոյ ։ Դարձեալ որկրամոլութիւնն է իրրև զմանդինչ , որ ասլականէ զբոյս , և զկենդանիս , և վերընձիւղ զչնաստակաթ դաղորչիս ։ Դարձեալ է՝ իրրև զմանկտիս առաջակոյս , որք թագչին ի յանկիւնս տանց . և ի զիշերի բանան զդուրսն ընկերացդ իւրեանց . որպէս ասէ . Նահում . գ. ։ ։ Թչնամեաց քոց բացցին դրունք երկրի քոյ ։ Ասասէ օրինակի զվնասարանն , որ ունէր զնեգեօն . այսինքն , զբազմութի մարմնոյ , որք մտանեն ընդ որկրամոլութեան ։ Քանզի սա մոծանէ ի ներքս զբաշխոտութիւն . որպէս յայտ է Եզեկիէլի . ԺԶ. 49. Ասր ասէ . այս է անօրէնութեան սոդոմայ . լիութիւն հացի , և յորդ փառութիւն գինւոյ ։ Որոյ պատ-

չեակ վասն երկրորդին ասէ . գրի՝ գոյ . ոչ պարտիմք հայիլ ի յոյնս՝ որոց ոչ է արժան ցանկալ . և առ այս , զի միտքն պահեցցի ։ Ի խորհուրդս իւր , անձահարելիք են աչք իրրև զյաճախակոյս ունիմ՝ ի հեշտութի իւրեանց . քանզի ոչ էր մերձենալ եհան ի ծառն , եթէ ոչ նախ անպղուչատ էր հայեցեալ ի նա . վասն որոյ առ ի պահպանութիւն պտղոյն միշտ պարտիմն պահպանիլ պատուիրին զգայութիքն ։ Եւ վասն երկրորդին ունիմք օրինակ ի հողեմփեռանեայ , որ ցանկացաւով ի յուդիթ՝ զմեծ թագաւոր , և ըմպեաց զգինի բազում յոյժ ։

Եւ ասե ի կողմանէ աստուածոյ՝ են զանազան կերակուք մարմնոյ . յորոց ոչնչ ոչ կարէ զերծանիլ . զի ասէ օգուտ ինոց . նաև ի բազում ծերս գտանի կոկորդացոյն լայնութի , և անյագ խոշտանն որովայնի . որ ոչ է յարմար նոցա . ասասէ բերդելի գաղտագողացի՝ զբարութիւնն , և զհեշտակեցութիւնն , զոր խոստանային նմա դահիճ , եւեթող երկիւղացդ որ գոյն իւրոյ , գուցանեցով թէ ոչ վայելէր նմա վասն հնացեալ սովոն ։ Եւ ապա՝ բորբոքէ զոյս ասանայ , որպէս յայտ է . Յօրայ ինս . ։ Ընդ նորա բորբոքէ զկայծակունս ։ Դարձեալ՝ բորբոքի որկրամոլութիւնն պարարասութի , և զանազան հասանի հիւանդութեանց . ի յոլովնակ այսմ նորա զարդանան խոհարարապետն արքայ զրասնարն ։ Ա յլև ի Դանիէլի . ԺԲ. 48. Ասի , Թէ բոցն եղեալ ի հնոցին այրէր զբաղդէացիան զարատատորս Թագաւորին՝ որք բորբոքելին զնա ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը

Յաղագս Ներդործութեանց Ոսկրա-մոլութեան ։

Թէ ըստ մարմնոյ կիզգիլք մեռանելոց էք . Հռոմ. Ը. ։ ։ Ըստ պրիպոլի , ասել հեղուանոյ քեզ , անասէ ասլանաւոր և հոգի ուսուցին . զի որպէս չիջանի ձիւտն եթէ ձնալ , կամ ձէթն ծածկի զի ցրտատոյկն . այսպէս և յորժամ մարդն՝ միայն պարտապէ հեղուսութեան մարմնոյն , բանականութեին , և առաքինութեի հոգւոյն որով կեալ ի Քս բարձեալ լինի . վասն այնորիկ ասէ . եթէ ըստ մարմնոյ կիզգիլք , մեռանիլոք ։ Քանզի է՝ որկրամոլութեին էթրև զարմանալ չեստակաթ , որ ստրածէ զինքն յամ կողմանս , և առնէ անպատուղ զանգատութին , և զայդին ։ Ապ՝ պատուղ մարմնոյ է առողջութիւն , և կեանք . որոց սերմն է չափաւոր կերակուրն , և ըմպելին . իսկ խափանն առողջութեան այս , և կենաց անչափութիք կերակրոյ ։ Դարձեալ որկրամոլութիւնն է իրրև զմանդինչ , որ ասլականէ զբոյս , և զկենդանիս , և վերընձիւղ զչնաստակաթ դաղորչիս ։ Դարձեալ է՝ իրրև զմանկտիս առաջակոյս , որք թագչին ի յանկիւնս տանց . և ի զիշերի բանան զդուրսն ընկերացդ իւրեանց . որպէս ասէ . Նահում . գ. ։ ։ Թչնամեաց քոց բացցին դրունք երկրի քոյ ։ Ասասէ օրինակի զվնասարանն , որ ունէր զնեգեօն . այսինքն , զբազմութի մարմնոյ , որք մտանեն ընդ որկրամոլութեան ։ Քանզի սա մոծանէ ի ներքս զբաշխոտութիւն . որպէս յայտ է Եզեկիէլի . ԺԶ. 49. Ասր ասէ . այս է անօրէնութեան սոդոմայ . լիութիւն հացի , և յորդ փառութիւն գինւոյ ։ Որոյ պատ-

ախտանան է , զի կազդուրումն բնութեան , առաջ կարիքելոյ է կերակրոյն , ապահասուք բանալոյ Աստուծոյ · վասն որոյ աւետարանն լի նմ առիթ բղջախոհութեան ։ Դարձեալ · բառնայ զնամ առաքելն Պետրոս · քանզի որպէս զօրքն ոչնչ խորին ի մօրաստս դիւթաւ լսի բառնին ի թշնամեացն · այսպէս և ոչ անկանի յորկրամոլութիւն , դիւթաւ դերեալ լինի յնմ մոլութենէ ։ Դարձեալ · առնէ ուրացօղ և կռապարիշտ · զի ասէ · Սիրաբ · ԺԲ. 2. Գինեաւ , և կանայք առնեն ուրացօղ նաև զիմաստունս Ոսոմ ասէ · Ելից · ՀԲ. 6. Նուաւ ժողովուրդն յուսել և յրմնել · և յարեան ի խաղալ · այսինքն , առաջի որիծոյն խաչելոյին , և եբ կիրսպագանէին ։ Դարձեալ · ընկնուս յնմ վտանգս · զի որկրամոլն է իբրև զձի անասնի · և իբրև զնաւ առանց ծիւղ · որ տարտաբերեալ ծփի յնմ հողմոյ , և յանկարծ զարկուցանի ի ծովա ածոյ քարինս ։ Դարձեալ · աղտեղացուցանէ · քանզի առանձին զաղտաբոյն է հոգին , և մարմինն աղտեղեալ ի շնացողութենէ , և յորբեցողութենէ քան զպիտակ զգեստսն , յորոյ վերայ հեղեալցի գինի , կամ ձէթ ։ Դարձեալ՝ դատաստան · որպէս յայտ է · Տեսլեան · ՀԲ. 7. Որչափ փառաւորեաց զինքն , և եղև ի զբօսանս այնչափ հատուցէք նմա զտանջանս ։ Դարձեալ · ապականէ · զի ասէ · Սիրաբ · ԼԷ. 14. Վասն շնացողութեան բազումք մեռան ։ Եւ Սաղմոս · ՀԷ. 31. Մինչ դեռ կերակուրք ի բերանս նոցա էին , բարկութիւնն յոյզ եղ ի վերայ նոցա · և սպան զբազումս ի նոցանէ ։ Դարձեալ՝ յայտնէ զՃառն Աստուծոյ · զի ասէ · Ածաբ · ԺԱ. 4. Ոչ ինչ է Ճաճուկ՝ ուր սիրէ արբեցութիւնն ։ Դարձեալ՝ սպասաւորութենէ · որպէս ասէ , Ածաբ · ԺԲ. 21. Որ փափկութեաբ անուշանայ զՃառայ իւր ի մանկութենէ · յետոյ գոյզ գնա սպասաւոր ։ Դարձեալ · առնէ իբրև զանբան անասունս · որպէս ասէ · 2. Պետրոսի · Ը. 12. Որքա իբրև զանբան անասունս կորիցին յապականութեան իւրեանց ։ Դարձեալ · գայթակղեցուցանէ զերջանիկս , և զդրացիս · ըստ այնմ որ ասէ · 1. Կորնթ · Ը. 13. Եթէ կերակուր գայթակղեցուցանէ զեղբայր իմ , ոչ կերայցէ միս յաւէտ տեսանի ։ Դարձեալ՝ ապառէ զիմաստութիւն · որպէս ասէ աւետարան · ասկառուք չառնանայ քաղցն · եթէ լաւ բնութիւ կեցցէ , ոչ երբեք աղքատացիս · և եթէ հաչա կահամբառ լինիլ կամիցիս ոչ երբեք ունիցիս բառնալոյ ։ Դարձեալ · բռնադատէ ի ծառայութիւ · քանզի որկրամոլն է ստրուկ , և արբեցօղն՝ դերի · զի զուրք մեղք կարէ յաղթել գերեալն մարդ ։ Դարձեալ · զմահապէղ կարկառէ · զի ասէ · Առակաց · ԻԳ. 31. Մի՛ հայիր ընդ գինի յորժամ ջինանայ՝ և փայլէ ի յարակաւղ դոյն նորա · զի յետոյ խածանիցէ իբրև զօձ · և իբրև զիժ հեղոյզ զինոքս իւր ։ Դարձեալ · փակէ զերկինս · զի ասէ Ջերեմիայ · անկարելի է ուսք զմայլել ի նեղկայսն՝ և ի հանդերձելոյսն · ընդ առաւ զիսոյն , և անդ զմիտս · և լինիլ առաջին ի յերկաքանչիւր յաճախեսանս ։ Դարձեալ · փախուցանէ զբանականն · քանզի որպէս ի բացեայ դռամբ սրինդին՝ սմբոսին , և աղմկին աղախնայքն · այսպէս ընդ հեռանալ բանականին արբեցութեամբ , խրոխտացեալ ցասուցիականն , և ցանկականն՝ կամին սրինդ հոգոյն , և մարմնոյն ։ Դարձեալ՝ Ծանրացուցանէ զսիրտն , եթէ ոչ արտաքս ժայթքեսցի · և եթէ ոչ , ածէ զհիւանդութիւն · ուստի ասէ Սիրաբ · ԼԸ. 25. Եթէ բռնագատեսցիս ուսանել դիտութիւ , արի՛ ի միջոյ , և փախեար ։ Դարձեալ · վաճառէ զանդրանկութիւնն , որպէս եսաւ · զորմէ ասէ · Եբրայ · ԺԲ. 16.

ԳԼ. Ը.

Յաղագս դատերայ որկրամոլութեան, ի հատարակի:

Այլ քեզ բաղաք, որոյ թագաւոր քո մանուկ է. և իշխանք ընդ առաւօտս ուտեն. Ժողով. Ժ. 16: Ըստ գրիգորի, Ե. են տեսակք որկրամոլութեան. Ե. եղանակաւ փորձէ զմեզ մեղք որկրամոլութեան: Ասան զի երբեմն կանխէ ժամանակին քան զքաղցն. և երբեմն ոչ կանխէ ժամանակն, այլ իւրովք կերակուրս խորտիկս. երբեմն կամ մեծահոգի ջանիւ պատրաստել. երբեմն ի պատրաստ ժամուն՝ և յարմար որ պատառելութիւն առնու զկերակուրս, ասկայն անցանէ զբանականութիւնն. իսկ երբեմն ոչ ուտէ առնէլի, սակայն ուտէ մեծ բաղձանօք զորինչ ուտէ: Ընդ՝ առաջինն ի տեսակսն այսոցանէ կուլի բան իղիտորսն, անպարկեշտութիւն. որ նկատէ ի ժամանակն: Երկրորդն՝ խորհրդակամաշութիւն. և նկատէ ի գոյացութիւն պատառականն կերակրոյ: Երրորդն յորջորջի մեծաձայն պատառութիւն. որ հայի ի յորակուրծութիւն կերակրոյն: Չորրորդն առնէ անել զերդութիւն. և այս նայի ի քանականութիւն: Հինգերորդն ասի որկրամոլութիւն. և նկատէ ի կերոյ ուտելոյն զկերակուրն: Դարձեալ. գրիգոր ասէ. ի խմելոյն զորովայնս ծնանի անյարմար ախտ. խեղկատակութիւն. պղծութիւն. շատախօսութիւն, և բթութիւն մտաց: Եւ արդ՝ զի որկրամոլութիւնն ունի տեսակս վախճան, վասն այնորիկ առաւել յորդորին մարդիկք ի մեղսութիւնս այս. և ի կոչմանէ հոգւոյն, նաև ի մարմնոյն ծնանին քաղաքս մեղսութիւնք: Ի կոչմանէ հոգւոյն ծնանին քառասուն մեղսութիւնք: Ասա ի կող-

Մի՛ ոք լինիցի պոռնիկ. կամ պիղծ իրրև զԵսաւ, որ ընդ միոջ ուտելոյ կերակրոյ զանդրանկութիւնն վաճառեաց: Դարձեալ՝ ուրախացուցանէ զԱստուած. զի ասէ Սիրաք. Ժ. 10. Մի՛ երկար զհետ ցանկութեաց քոց. (այսինքն, հանգանելով.) Թէ բարեհաճեցուս անձին քոյ զցանկութիւնս նորա, որպէս զքեզ ի խնդութիւնս թշնամեաց քոց: Դարձեալ. առնէ անաւաժան Տիրոնական մարմնոյն. զի ասէ. Եբրայեցս. Ժ. 10. Ընդէմ ձեր զնեցաք, ուստի ոչ ուրեք զնչխտութիւն Ճաշակիլ՝ որք Ծառային խորանի մարմնոյն: Դարձեալ. առաքէ յաքարս. զի ասէ օգտաւինս. ոչ երբէք արուարքեաց լինին նախատաւորքն ի դրախտին՝ եթէ պահեալ էին զպարկեշտութիւն: Դարձեալ. ոչ կարէ յաղեցուցանել. զի ասէ Ովսէէ. Դ. 10. Կերիցին, և մի՛ յագեսցին: Որոյ պատճառն է, զի կալեալ հեշտութիւն ծնանի զքաղցդ, և ոչ զյագեցուծին. որպէս ասէ Ջերօնիմոս: Դարձեալ. մոլեգնեցուցանէ. զի ասէ Ովսէէ. Է. 5. Ակաան իշխանք մոլեգնիլ ի գինենէս. քանզի արբեցութիւնն միայն է յիմարութիւն հոգւոյն: Դարձեալ. առնէ անիծեալ. զի ասի. Ղեւկաստ. Ձ. 23. Վայ ձեզ՝ որք յագեալքդ եք այժմ. զի քաղձիջիք: Եւ Եսայի. Ե. 11.

Վայ այնոցիկ, որք յառնեն առաւօտս,
և զհետս երթան
արբեցութեան:

* * *

կողմանէ խմացականին ծնանի բթութիւն մտաց · վասն զոլորշեալ կծրտակրոցն , և ընկղմելոցն , որ առ բռնութեամբ զուղեղն գիտելապատասխանին : Երկրորդ՝ ի կողմանէ կամացն , որ բազմապիսի անկարգութեամբ անչափ կերակրովք և ընկղմեալս , ծնանի ունայնութիւն ուրախութեան : Երրորդ՝ ի կողմանէ անկարգ քանիցն , և բաս սգոյ յառաջ գոյ շփոթութեան : Չորրորդ՝ ի կողմանէ անկարգ գործոցն . և բաս սգոյ լինի խեղճութեանակութեան . որ անճանաչութիւնք գրգռեն ի ծոյլ : Յայ՝ ի կողմանէ մարմնոյն ծնանի պղծութիւն , որ է անկարգ արտաքսումն առելոյթացն , մանաւանդ սերմանն : Բայց սմանք գինեն և զայլ տեսակ որկրամոլութիւն : Առաջինն է , յորժամ ոք բազում անգամ առնու դիւրակերս . և այս կոչի յաճախակերութիւն : Երկրորդն է , յորժամ կամի ի կիրս բառնալ զընտանեան կերակուրս . և այս կոչի բազմակերութիւն . և կամ յորժամ ոք ինդիրէ զնոր ինչ և անտեսի : Երրորդն է անճանաչութիւն . որ է յորժամ ոք անճանաչէ և խնդալաբար առնու զկերակուրն : Արդ՝ յետ առելոյն զդարչութիւնն զազիր մարն , այժմ առելի է ընդդարչութիւն ադտեղի գտեալ

նորին :

Գ Լ. Թ.

Յաղագս Անպարկեշտութեան :

Ահ քեզ քաղաք , որոյ Թագաւոր քո մանուկ է . և իշխանքն ընդ առաւօտս ուտեն : Ժողովողի Ժ. 16. Արդ՝ քաղաք է մարդն , վասն բազում զօրութեանց , կրից , և զդայութեանց . զորս պարսոյ կառավարել . յորում է Թագաւոր անճանչնալութիւնն և իշխանք՝ հինդ զդայութիւնքն . քանզի որպէս որք պաշտեն զՀնարիւռն ձեռ , ակամայից զօրն՝ յաճախել պաշտամանէ . այսպէս և որկրամոլքն , որոց ոճ օրովայն իւրեանց է , նախատոյն խնդրեն զարբեցութիւնն առաւօտուոյ իւրեանց . այսինքն զկերակուր , և զընկղմել . որում տայ վայ յառաջեգեալ բանս՝ առելով վայ քեզ քաղաք , որոյ Թագաւոր մանուկ է . և իշխանքն ընդ առաւօտս ուտեն :

Ա՛րդ՝ անպարկեշտութիւն այս է գարշելի՝ բազում կերպիւ : Նախ՝ ի անիծանել յոյ . որպէս ասէ . Եսայի . Ե. 11. Վայ այնոցիկ , որք յառնեն ընդ առաւօտս և զհետ լինեն արբեցութեան : քանզի որպէս անկանել բարկութիւնն Աստուծոյ ի վերայ ապստամբութիւն , որ վաղքաջ ընդ առաւօտս Թողեալ զարբայն իւր՝ երթայ ի պատառն Թշնամւոյն , այսպէս անկանի բարկութիւնն նոյ ի վերայ այնմ , որ վաղորդեան Թողեալ զպատարագ՝ և զնուիրեալն աղօթս : պարապելոյն ուտելոյ՝ և ընկղմելոյ :

Երկրորդ , ի պարծիլ այնու , որ է առնել նոյ , այսինքն , Թէ կարօղ է բազում ընկղմել ուտել և ասէ Եսայի . Ե. 22. Վայ որք կարօղք էք առ ի ընկղմել զինի , և զօրեղք՝ առ ի խառնել զարբեցութիւն . և վայ այնոցիկ որք առնեն զկարն բարի . և զարբրին՝ չար . այսինքն , դովին զըմպօղն . և պարսաւեն զպարկեշտն : Ուրեք այսպիսեացս դարձ ի յանձն . ուստի ասէ . Կորնթ . Ա. ԺԱ. 21. Այլ արբեցեալդ երթայ ի :

Երրորդ , ի առնել զմարդն անպատրաստս առ ի ընդունել զնոյն . և քանզի պատարագ , քարոզ . դառն , և այլք ոճ այսինքն լինին ի վաղորդեան . ուստի ասէ Ղուկաս . Գլ. 18. Ամենայն ժողովուրդն կանխէր առ քեզ ընդ առաւօտս ի տաճարն՝ լսել ի նմանէ : Եւ դեռևս բանք նորա ընթերցեալ լինին այդուն՝ ի յատե-

տա-

ոտարանն , ի մարդարէս ։ ի սաղմոսն , և յաւետարանական Թուղթսն։ Դարձեալ ։ ընդայդն առեալ եղև օրէնն ասէ ։ որպէս յայտ է ։ Ելից. ԺԹ. 16. Ուր ասի ։ եղև յաւուրն երկրորդի ընդ առաւօտն ձայնք , և փայլատակմունք , և ամպ մի գախատն ի վերոյ լերինն ։ Ազդ՝ ի ընդունել զայսպիսիս է անպատրաստ , որ ընդ այդն պարտապէ որկորոյն ։ քան այնմ որ ասի ։ ։ Կորնթաց. Ը. 14. Ընչաւոր մարդ ոչ ունի զաստուածոյն ։

Զորրորդ , լինի անպատրաստ ի յիւրս իրաւանց՝ և դատաստանաց , երբ հապարակաբար լինին ընդ այդն ։ յորում ժամու առանձին զգաստ են միտք մարդկան ։ ուստի երդմունք , և վճիռք պարտին տրիլ յառաջ քան զուտելն ։

Հինգերորդ , զի կարի լիով ջնջաւ զբնութիւնն ։ վասն զի առնն բժիշկք , թէ ոչ է պարտ առնուլ զկերակուր յառաջ քան զպարապիլ առանձինն ի նախակերեալ կերակրոյն ։ քանզի պատճառէ զհիւանդութիւն , և զանհաճոյարուն խառնուածոյ ։ զի ոչ ևիթ ի պոյսն՝ որ է հիւծանդեան՝ և արդէն երթեալ իսկ՝ արկցի միս հում , լինի կերակուրն անհամ ։ Նմանապէս և եթէ յառաջ քան զմարսել առաջնոյ կերակրոյն առնուիցի այլ կերակուր , պատճառէ զանհաճոյութիւն , և զվատնպատուար արուեստիցն որովայնի ։ ուստի ասէ օգոստոսնոս ։ եթէ առանց պիտոյից առնոցու ոք զիւորմիկ , ոչ օգուեսցէ նմա , այլ վնասեսցէ ։ Վասն որոյ ասի ։ Առակաց ։ ԻԵ. 7. Ընձեռ յագեալ՝ զիւորիսիս արհամարհէ ։

Վեցերորդ , զի առնէ մահապարտ ։ որպէս յայտ է ի յօնանիան որ յառաջ քան զպայման ժամուն դրութեան հօրն եկեր սակաւիկ մի մեղր ։ և հազիւ զերծաւ ի մահանէ ։ ։ Թագաւորաց. Ժդ. 27.

Եօթներորդ , զի է անհամաձայն ուտել ընդ այդն ։ զոր և յայտ առնէ պետրոս՝ Գործոց ։ Ը. 15. ասէ ։ ոչ որպէս դուք կարծէք , թէ սոքա արբեալքինեն ։ զի ժամն երրորդ է աւուրս ։

Գ Լ Ա ։

Յաղագս խորտիկաճաշու թեան ։

Ր փոխիկաւն պահէ զիւրաքանչիւր իւր ի մանկութէ , յետոյ դողէ զնա առատութեամբ ։ Առակայ ։ Ելից. 21։ Ըստ օգոստինոսի , այնպէս կացցէ աճ ի սկզբանէ դբնութիւն մարդոյն , զի սրբոյն հոգին , և բանականն լինէր հնազանդ այ , նաև մարմինն լինէր հնազանդ հոգւոյն ։ և դպայականն՝ բանականին ։ այլ ասկայն յորժամ մարդն ապստամբեցաւ յայ՝ թագաւորեցաւ ցանկութիւն մեղայնոյն դի , ուր երևեցաւ նման գէղեցիկ և հեշտալի , ապստամբեցաւ և մարմինն ի հոգւոյն ։ և մինչև ցարդ որ որ զանապատ խորտիկօք անուցանէ զմարմին իւր , ասէ նման ապստամբել ի հոգւոյն ։ և այս է , զոր ասէ ։ որ փոխիկաւն պահէ զիւրաքանչիւր ի մանկութէ , յետոյ դողէ զնա առատութեամբ ։ Ուր ասէ մանկութէն ։ ծառայ է մարմինն ։ քանզի ոչ է կարողեալ վասն իւր , այլ վասն հոգւոյն ։ և հոգին վա՜յ այ՝ ուստի ամ որ ոչ է վասն իւր ։ է՝ ի ծառայութէ այնմ վասն որոյ է ։ և ըստ այսմ մարմինն է ծառայ հոգւոյն ։ որ եթէ փոխիկակեաց անուցանիցի , քարշէ զհոգին ի մահ լուծել ։ վասն որոյ ոչ է պարտ խնդրել զիւորմիկ կերակուրս յաղագս բազում պատճառաց ։

Վա՜խ՝ զի անհաճոյ է այ ։ և գրգռէ զբարկութէն նմ ։ որպէս յայտ է յորդիսն Լիէ ։ Թագոյ ։ ԺԸ. Ուրք յանապատին դանկացան մայ ։ զոր եատ ամ բարկութեամբ իւրում ։ և յետ ուտելոյն ց յատ , ել բարկութէնն այ ի վերայ նոցա ։ և բա-

բազումք մեռանն ։ ուստի և կոչեցաւ անուն տեղւոյն այնորիկ՝ գերեզման ցանկութեան ։ Եւ խորտակեաց մեծաւորեանն մեռան , և ածղեցաւ ի դժոխս ։ Սակս այնորիկ ասէ անեղբայր . զկոկորդս քո բանսղէ բազմի ։ և ոչ զանազան հանիւն ։

Ա կկորդ , վասն բնութեանն անօթոյ , ուր հանապազ կերակուր . քանզի որ ինչ դնի անդ , ապականէ զայն . վասն այնորիկ ասէ Յովելեայ . ։ Ողբացէք ոլոք քանզի գտին քաղցրութիւն . քանզի կորնչի ի բերանոյ ձերմէ ։

Ա կռոյդ , քանզի յորժամ ջամբեն մեղրունդն զերծուին զնոցանէն զբազումսն զնա ընդդէմ հոգւոյն , և լաւ սակաւ լինին երիցուք ընդդէմ միոյն , և դիւրաւ յաղթեն զնոցին ։ Սակաւանք երիտասարդքն պատուիրեն զգուշանալ ի խորտակից քանզի ասէ Ջերծեսիոս . գինի , և երիտասարդութիւն , են կրկին քորքբիչք հոգւոյն ։ Եւ բնաւարտաս ասէ . բանսղան է կերակրոյն լինիլ առնելի , և ոչ գանկալի . քանզի շատ է ցանկութիւն չարութիւն իւր . և զի հարիւր՝ կամ ոչ երբեք կարէ ժամանել ի լուծիլն հարկաւորութիւն իւրոյ՝ եթէ ոչ ձանձրացուսցէ հեշտութիւն իմիք . և թէ ախտանիցի առնել զկենցաղական , լինիցին երկուքն ընդդէմ միոյ . և առաքանի խիղճ մտացն ի հեշտութիւն ։

Ա կռոյդ , զի եթէ երբեմն տեսեալ լինի՝ հեշտասիրն , յետոյ կամի առնել զայն ըստ առվորութեան առաջի ասի . Առակ. ԼԲ. 6. Երիտասարդն ըստ ճանապարհի իւրոյ՝ նաև յորժամ ծերասցի , ոչ հեռասցի ի նմանէ ։ Եւ արդ՝ զի այնքան երկնչին մարդիկ ի չար առվորութենէ , մինչ զի և ի սիրելի որդին իւրեանց ոչ թոյլ տան յառաջանալ յայնմիկ , զարմանք է , զի զանցուածն զնոյնն ակնել ի ծառայն չար ։ Դարձեալ՝ երկիւղ , որ ընդ իշխանութիւն բռնաւորի առաջ՝ առնու զառվորութիւն ինչ ի նմա , ուր ոչ երեք յետոյ ըստ նմա . ըստ այնմ որ ասէ . Հռովմ. Է. 23. Տեսանեմ զայլ օրէն յանդամսն իմ զինեալ հակառակ օրինացս մտացս իմոց ։

Ի նդեղորդ , զի փափկասունն յետոյ ոչ կարէ տանել խոշորութիւն և ապաշխարութիւն . որոց պարտին առնել ի կեանս այս. ըստ այնմ որ ասէ . Հռովմ. Զ. 13. Ապա հետև պարեալք պատուական արժանի ապաշխարութիւն ։ Ասաւ և յօհաննէս մկրտիչ , որ առաջ զայս , ինքն սկսաւ կատարել ի մանկութենէ իւրմէ ։ Եւ ընդհերեակ լինի , թէ մեղք պրծին բնաւարտասն՝ թէպէտ և էր մեծաւոր , ապակոյն ունոյց զորդին իւր խոշոր կերակրով . զի կամէր առնել զնոսա անապատաւորս . և զուգ խոշորութենէ անապրծին լինէր նմա դժուարապատնաւել , ըստ այնմ որ ասէ . Առակ. Ի. 11. Աստուածորդեմ բեզ ի շաւիղս ուղղութեան , ի յորս յորժամ մտանիցես , ոչ անձկասցին դնացք քո . պրծիցէն , վասն նա խակրկրութեան դոլոյն ։

Ա ղեղորդ , զի վասն պարկեշտանալոյ ի խորտակից՝ միտքն վերանայ , և յուսահատի . որպէս յայտ է ի գանելն , և ընկերս նորին , որք ոչ կամեցան ի կիր առնուլ զնաղատահարսական կերակուրն . և գոսան իմաստնագոյնք քան զամենեսեան ։

ԳԼ. ԽԱ.

Յաղագս մեծագան պատարագութեան ։

Պարտիոյ խնամ մի՝ տանիք ի ցանկութիւն . ասէ առաքեալն . Հռովմ. Ժգ. 14. Ըստ ջերծեսիոսի , վասն կամելոյ զուգութիւնն ի հեշտասիրելն . և հեշտասիրելն ի փափկակենցաղութիւն վասնորի ։ Եւ ի յայսոսա կամն մեր հետևիլ մեծաւորեանն , կամ զոգալոյս ։ Դժ. Ե

արին է՝ այդ և անկարելի , զի որ զնայլեսցի բարութիւնէ ասի կնշանագրս , և ի հանդերձեալսն : Եւ լուսաջեկ ասացն զիմոն , և անդէն զիմոս : Եւ ի հեշտութեցս փոխեսցի ի հեշտութիւն . և լինիցի առաքին ի յերկրորդին յանխուսանս . յերկինս , և յերկրի . երևեսցի փառաւորեալ : Աղդ՝ որ խնդրէ զայն, պարտի պարկեշտանալ յայսմանէ և ոչ պարտադիր ի հոգս մարմնոյն . վասն որոյ ասէ . մարմնոյ իմոյ խնամ մի՛ առնիք ի ցանկութիւնս :

Աղդ՝ մեծացան պատրաստութիւնն ի կերակուրս՝ և գայրանայ վասն բազում պատճառաց : Նախ՝ զի լինի պատճառ գայթակղութեան ժողովրդեանն . որպէս յայտ է : Գ. Թագ. ութ. ԺԲ. ։ Ուր ասէ . թէ մանուկ քահանային ոչ կամէր առնուլ զմիս եփեալ , այլ հում : Ի մեծահոգ ջանիւք պատրաստեցին զայն Տն իւրոյ . ուստի և գայթակղիչք ժողովրդին :

Երկրորդ , զի է ստելի ամէ . քանզի ի վերայ բանին Ղևտացւ. ԺԱ. ։ Չամ մեղրեալ մի՛ մատուցանիցէք զոհ Տն . ասէ մեկնիչն . ոչ բնաւ փառկալն և անոյշ՝ հաճոյ է ամէ , այլ որ ունի զնաշորութիւն , և դիմծուութիւն . ուստի և զայսոսիկն կերեալ լինիւր ընդ եղէգն :

Երրորդ , զի է ընտանեկար հոգւոյ վասն զի ասէ գրիգոր . ուստի մարմինն ցժամանակ ինչ կենայ փտութեաբ . անտի և հոգին մեռանի յամենայն հանգուցեալս :

Չորրորդ , ճաշակ և մարմնոյն . քանզի յորժամ զանազան հանդերձ պատրաստին կերակուրք , կերեալ լինի անտի առնելի քան զպէտսն . վասն որոյ ասէ բնութեան . այնքան մեծացան պատրաստութիք , և խանդարատական սրտից ետուր պատրաստին կերակուրք , մինչ զի չորք , կամ հինգ ազգ կերեալ կերակուրք , առ ջինքն ոչ ապրելոյն զկենդանին . և յոգեղուշ բառնայ զախորժակն . քանզի քիմքն յորժամ պատրի նոր բազոյն համիք , իբր յանծանոթ ոք նորոգի ցանկութեին . այլ յորժամ որովհետև հեշտասիրաք ծանրանայ , ի մարմնաւորս և ի հոգևորս հիւանդութիւնս , նաև ի մահ փութացուցանէ : Ո՛չ բանականապէս վիպասանեսցի , թէ որքան զանազան կերպիւ՝ միս , ձկունք , թռչունք , հանկիծք պատրաստին՝ եփին՝ խորովին՝ տապակին . որքան ջանիւք կարասին , չքմեղին ի վերայ կայծակաւոց : Երբեմն խառնեալք ընդ իրեարս . երբեմն ուրոյն ուրոյն . և զմի՛ այս ասամ . ոչ առ ի լնուլ ղբաղկն , այլ առ ի բառնալ զսաղարկացուցիչ յանձնից ուտելոյն . նաև որպիսութիւնս ձևոցն՝ և դունոցն այնպէս զարդարին , մինչ զի ոչ ասիցս առանելիքն քան զձևացեալսն հնչասցին . և ի սոսին յամենեսեան ոչ առողջութիւն և կեանք , այլ հիւանդութիւն և մահ . որպէս ասէ սիրաք . ի բաղում կերակուրս ոչ պակասեցին հիւանդութիքն : և Հիփոքրատէս ասէ , թէ ի հաղիւ կերակրոց առաջարանան մարմինք . իսկ գիրացեալ մարմինն որ լցեալիցէ զչափ ածեանն՝ եթէ ոչ առնուլ երակ նոճազեղոյ զմարմինն , անկցի ի մահարեր գիրութիւն , ի յանդամալուծութիւն . և ի պէսպէս հիւանդութիւնս : Դարձեալ . պատմէ ջերծիմոս , թէ Եպիկուրոս փիլիսոփայն , թէ պէտ էր հետևող , և ուսուցիչ հեշտութեցն , ասկայն զայդ գիրս իւր եւիթ պաղումբ , և ոչ մատուբ. քանզի գժուարին իմն համարէր պատրաստել զսորսիկս . և յանձն՝ թէ որ խոշտացն , ոչ կարացեալ բժշկիլ՝ եթէ ոչ պարկեշտութեամբ :

Հինգերորդ , զի ճաշակ իմացողական է . քանզի որպէս ի ճարտարի մատաղաքի ոչ կարէ գրիլ եթէ ոչ նախ ջերեցցի յուժգին . այսպէս և ոչ իմաստութիւն , գի-

տու-

ատութիւն, և գանձար կարէ տրամադրել ի սիրտ փոփոխակեցեալ. ուստի խոստովանիմ զինաւորութիւնն. Յոբ. ԼԸ. ԻԱ. Աստ. ոչ գոյանի յերկիր փոփոխակեցեալ։ Վասն որոյ և պատմէ բօլոս, Թէ փրկեսցի այլ քան պարտիզ բաց ի՝ ձեռնհասինն, և բանձարոյ՝ զոչ սիրելոյ առնուին ի կերակուր։ Եւ ջերմեռանդ պատմէ վասն ինքեանն, և ընկերացեալ Իւրոց, Թէ այնքան պարկեշտութիւն կենցաղավարեին, մինչ զի զնշխարս ինչ ձաշակելն անառակութիւն համարէին։ Քանզի որպէս որքան երկիրն է մերձ ի ծովակս, և ի՝ ծանահիմն, բազում մեղ և մոռասղք արտաշնչեալ վերանան, որք և արդելուն իսկ զկեան արեգականն. այսպէս և որքան մարմինն հեռեւ ի փոփոխակեցութենէն, հոգին մատաղացաւ միտով խոհարար, զի մի կարասցէ ուռնալ զկրտակ իմացական իշխանութիւն զերկինսն, և զաճեայսն։ Ոսոսր պատմէ անհնին առոյիկեանն զգրեանցն եգիպտացոց, Թէ ի բաց եգեալ զամ հոգս աշխարհականս՝ միշտ ինայիին ի մեհեանն. և քննելով զգնութիւնս իրաց, և զպատմեռս առաքելոցն, ոչ երբէք չաղաչարկին ընդ կռապս, այլ բնաւ անառանիին զաղդականս՝ և զմերձաւորս. զարհիւրք էին ի մարդ, ի գինեաց. ի կաճառանէ, և ի ձուկնեղինոյ, զի միմեանցպատուոյն զատանգրան. զերբիս աւուրս ի չաբաթս անառաջ ինայիին, զի ցամոքեսցին հիւթքն որք ճնանին ի գատարկակեցութենէ։ Կամառափս և քաւրիքն հնդկաց այսպէս պարկեշտանային։ Աստ՝ որքան առաջի է քրիստոնէից. մանաւանդ եկեղեցականաց՝ և կրօնաւորաց միշտ կեալ փոփոխակեցութեամբ։

Գ Լ. ԺԲ.

Յաղագս Աչելոյդութեան, և Յագեցման։

այ Հոգ՝ որք յագեալ քո էք. Ղուկաս. Ը. ԻԵ. Ըստ գրիգորի, ոչ է սէր, այլ աստեղութիւն. ոչ խոհեմութիւն, այլ յիմարութիւն. ոչ ողորմութիւն, այլ գազանաբարոյութիւն՝ այնու ապատահելով մարդոյն, որով հոգին խողխողի. քանզի զինչ սէր է խնամ տանել մարմնոյն և զանգատանել զհոգւով. զինչ խոհեմութիւն է զամէն տալ մարմնոյն, և հոգւոյ և զոչ մի. ողորմած ողորմածութիւն է զաղախինն կերակրել, և զորիկին տալանահ առնել։ Ոչ ոք վասն այսպիսեացս անկեալքն ողորմութիւնս առնուլ, այլ դժնդակութիւնս. վասն այնորիկ ասէ. վայ ձեզ՝ որք յագեալ քո էք։

Աստ՝ յաչելոյդութիւնն կերակրոյն՝ և ընկելոյն է գործոյ. զի վասն բազում պատճառաց։ Նախ՝ զի է առելի ոյժ, և անիծ եալ ի նմանէ. յայտ է ի յառաջելոյդեալ բանիցս։ Քանզի որպէս բժիշկն ասէ՝ խոտ՝ և արգելու զամ ինառատարս ի հիւանդին՝ որոյ յանձնառելէ զառողջացուցանելն. այսպէս և Տէր Յս բժիշկ և փրկիչն մեր ասէ զաչելոյդութիւն կերակրոյն, և ընկելոյն որով անկանելոյ յամ հիւանդութիւս, և արգելանելով ի փրկութենէ մերմէ։

Երկրորդ, զինչ մեղք մեծ. վա՜ զի ասէ օգտատիս. ոչ այլ ինչ են մեղք, եթէ ոչ անհնազոր խոտուցս Քս, և փախուիլ զոր ինքն կրեաց։ Ընդ նա յայժ խոտուցոյ զաչելոյդութիւն կերակրոյն, և գոհեցոյ զընդդէմն նորին, ասելով. երանի՝ որք քաղցեալ էք յայժմ։ Էս ինքն յանձն էառ զրա զամ քաղց, և ծարաւս. որպէս յայտ է Աստուած։ Ոչ ասէ, Թէ

պահեալ զբառասուն տիւս, եւ զբառասուն գիշեր, ապա քաղցեաւ. վասն որոյ ասացուածն, եւ յաւելցուածն են դարձեալ։

Երրորդ, զի է ձեռակալ. քանզի պատճառէ զդառնութիւնս, եւ զհիւանդութիւնս, եւ զմահ։ Որոյ պատճառն է, զի որպէս ասէ քահանայն, բնութիւնն ասկառաւք բառնալոյ. զոր թէ կամեսցիս առնել զորդոյդ նեղել, դարձցի՛ ի տխրութիւն զորինէ հեղուսս անդ։ Վասն այնորիկ ասէ Սիրաք. ԼՒՒ։ 9։ Դառնութիւն ոգւոյ գինի բազում ըմպել։ Եւ ՚Ե։ 33։ ասէ. Ի յոյսով կերակրութիւն լինիցի հիւանդութիւն։ Իսկ ասացաւ և բարեխառն կերակուր՝ եւ ըմպելի՛ է ՚ի յոգնութեան մարմնոյ՝ և հոգւոյ։ Եւ Ջերծնիմոս ասէ. որպէս ծառն՝ որ քարշէ ՚ի յինքն զբարեխառն հիւթ յերկրէ՝ առնէ զպտուղս շահեկանս. և որ անչափ՝ հիւանդոտս, և որդնաւորեցս. այսպէս ասացաւ՝ և բարեխառն կերակուր պատճառէ զառողջութիւն. և յերկարէ զկեանս. իսկ ընդդիմինն այսմիկ՝ զհիւանդութիւն, և զմահ։

Չորրորդ, խոնդարէ զմտացս կալանն. զի յոգնեցուսն ածէ զբնութիւնս զգայութեանցն՝ և խնդացանէ ՚ի նեղութիւն. քանզի ՚ի ծանրութիւն քնով՝ ոչ ներգործէ բանականն. իսկ պարկեշտութիւնն ՚ի ներքս ածէ զհոգեւորսն. ՚ի յոյժ նեղութիւնն ՚ի ներքս ածէ զհոգեւորութիւնք, և խնդացականն։

Հինգերորդ, բառնայ զերկիւղն, և առնէ յանդուգն, և անհոգ, առ ՚ի գործել զամենայն մեղս. որպէս ասէ. ՚Ա։ Եզեկիել։ Ճ։ 20։ Գինի զամենայն մեռս դարձուցանէ յանհոգութիւն, և ՚ի զեղարձութիւն. և ոչ յիշէ զամենայն տրտմութիւնս, և համարձակապէս բռնութեամբ հարկանէ զոյոց։ Դարձեալ առ ետ առաքեալն գործել զայն պիսի անառակ մեղս. որպէս ասէ Եղեկիէլ Ճ։ 49։ Այս է անօրէնութիւն ոգւոյ, յաւելցուածն հաց, և յղութեան գինւոյ։ Քանզի առէ գիւրդոր. յորժամ որովայնն առնէ զորդ հերակրով ալկեալ առ ՚ի ծածկ, վասն զեղութեան խնդանաւն խայթի։ Եւ Ջերծնիմոս զրէ առ Հելիոդորոս կոյսն. Եթէ կարէ ոք լինիլ խրատու ինչ. և Եթէ փոքր ՚ի շատոյ է հաւատալի, զայս ինչ նա խոստովանեմ, և հաստատեմ. զի հարան գինւոյ իբր ՚ի մահաբերէ թիւնէ փախիլ ՚ի գինւոյ, զի մի վասն ջերմութեան յեռանդեան երիտասարդական հասակին ըմպիցէ՝ և կորնչիցի։

Վեցերորդ, բառնայ զջերմեռանդութիւն, և զաղօթս. զի ասէ բասիլիոս ՚ի կանոնս իւր. որպէս զինուորսն մեծաւ բեռամբ ծանրացեալ՝ արդելանի ՚ի սխուեալ բազմելոյ. այսպէս և աբեղայն, կամ եկեղեցականն ածելորդ կերակրով և ըմպելեաւ արդելանի. և ոչ լինի պատրաստ առ ՚ի հանել։

Եօթներորդ, զի է առնելիս ՚ի նեղութեան՝ ուստի ասէ բեռնատոտ. որպիսք մարդկան, որք յերբ էք ծանր սրտիւ, և հեղդ մարմնով. ընդէր սիրէք զնանրութիւն, և ջանացանէք զշնարտութիւն. դիրութիւն մեղ, փափկութիւն մարմնոյ, յագեցումն որովայնի՝ կամ յառաջքան զմահն ծողոտուն զձեզ, կամ գուք ՚ի մահուան ծողոտուք զնոսա. քանզի յոյժ համ գիրութիւնն, յարձակեցին ՚ի վերայ շատք. ունայնացան որովայնն։ Եւ սնեալքս ասէ. առ ՚ի քեզ՝ սիմ մարդ, զղրութիւնն քաշասուն. և ոչ՝ զծանրութիւն պարարելով եղիւն. քանզի որքան ծանրագոյն բեռամբ ծեղի հոգին, այնքան ոտիւք զանրագոյն, արշ՝ զարձեալ զմարմինդ, և ընդարձակեա զանձդ հոգւոյդ. բազում անյագաղորդութիւնք հետեւին պարարելոցն ՚ի խնամս մարմնոյն։

Ութերորդ, տայ ծողոտել զնա, որպէս ասէ. ՚Բ։ Օրինաց։ ՚Ի։ 20 Յորժամ յագեսցին, դառնասցեն յետս ետարարսա։

Իններորդ, տայ խոտել զաստիրանն ոչ. զի ոչ բառնալ չուքն խոչ զկատարն, և հարկանէ

գՏԲ իբր այսպէս և յայտնելն խոչ-
զապատճիւնն այլ ։ և քամահել
զնա ։

Գ Լ ՀԳ ։

Յաղագս որկրաժէտութեան ։

Ես լինիր որկրաժէտ յամ
խորտիկս ։ Սիրաք Լե-
ւ ։ Ա Ենէքա ասէ ։ ա-
ոյդ եմ՝ ընդարձոյս զոլ
մեզ ոչ միայն մարմնոյ մերոյ-
և խոտանելիսն զարտասան զոլ
զմեզ տանել զնեռաւ նմին ։ ոչ լինիմ
յուրաս խնայել ի նա ։ այլ հրա-
ժարիմ ծառայել նմա ։ քանզի բազ-
մաց է ծառայ՝ որ ծառայէ մարմ-
նոյն ։ և որ յոյժ երկնչի վասն նորա-
և որ առնաս վերաբերել զամի այն-
պէս պարտիսիք առնել ինչ ։ ոչ
միայն թէ վասն մարմնոյ պարտիսիք
կեալ ։ այլ զի ոչ կարեմք առանց
մարմնոյ կեալ ։ Ա՛ այնորիկ ասէ ։
մի՛ լինիր որկրաժէտ ։ այսինքն ։
որպէս թէ այն իցէ վախճան կե-
նաց քոց ։

Ա րդ՝ որկրաժէտութիւն է ան-
կարգ ցանկութիւն ի յառնուլն
զկերակուր՝ կամ զըմպելի ։ Եւ
նշան այսմիկ է դողացուածն ձեռացն
ի բառնալ պատառոյն ։ կամ բա-
ժակին ։ և պշնալ բոլորովին ի ման-
յոյ կերակրոյն ։ որոյ հետեւիլ ան-
կուաճն ներքինն երեսացն ։ և այս
յայտ է՝ զի այնպէս ջերմութեամբ
քարշի զհետս կերակրոյն ։ մինչ զի
ոչ զայլ ինչ կարէ խորհիլ ։ Եւ
նշան ժահահոտ որկրաժէտութեան
այս է անկարգաբար կորուանն պա-
տառոյն՝ և դնել ի բերանն ։ և
անհաճոյ ծառկութիւն ։ և անասնօ-
ղին կլանուածն ։ վասն որոյ և է իսկ
դարշելի՝ վասն բազում պատճա-
ռաց ։

Ա սէ՝ զի է առեալն այլ ։ յայտ է
յետսագոյ ։ զորմէ ասէ Պաղատ-
ացի ։ Ջեռաւ առեալ ։ Եւ է իբր ինչ,
եթէ ոչ զի զվատս անդրանկու-
թեանն վաճառեսցէ վասն մի՛ծի որ-
կորաժէտութեանն՝ զոր ունէր առ
անարդ կերակուրն ։ զի ասէ գրի-
գոր ։ ոչ՝ ի կերակրոյն ։ այլ ի յո-
ժարութենէն ։ ուստի և
ընտրութիւն ի կերակրոյ բազում
անգամ առնուն մեղայք ։
և զ յուսելոյնն ոչ առանց խղճի
մեաց ձաշակելիք ։ Վասն որոյ և
հին Թէնասին՝ որ ոչ զկերակուրն,
այլ զանկութեանն դիտէր պատճառ
գոլ կորուեան ։ ոչ մտով, այլ պատ-
ղով փորձեաց ։ Եւ զկերկրորդն
ագամ միայն յիշատակութեամբ հասցի
կամէր պատրել առելով ։ ասէ ։
զի քարինքդ այդոքիկ հաց լինիցին ։

Ա կրորդ ։ զի է յոյժ ընտանեաբար
հոգւոյն ։ որպէս ասէ ։ Գա-
դատաց. ։ ։ Ամարին ցանկոյ հա-
կառակ հոգւոյ ։ և հոգին հակա-
ռակ մարմնոյ ։ Քանզի կամի մար-
մինն սրբել ի վերայ մարդոյն ։ և
կատարել ցանկութիւն իւր ։ և ի
քաղ հերքել զբանական հեշտու-
թիւնն ։ Կան է այնպիսի անօղորմ,
մինչ զի եթէ ինոյլ ասցի ։ ապա-
նանէ զհոգին ։ զի ասէ Սիրաք ։
հես. ։ ։ Կին՝ եթէ ուռնիցի զինակա-
դահութիւն ։ է ներհակ առն իւր-
ոյմ ։ Որ ասէ մեկնիչն. այսինքն,
մարմինն՝ բանականին ։ Ուստ օրի-
նակի դժնհատն ։ Դատաւ. ։ ։
Յորմէ ընդմանք հողմոյ հալանէ հուր,
և ոտղորէ զնա. այսպէս և իմարդ-
նոյ հալանէ հուր բղջախտհական
ցանկութիւն ։ Ձայսպիսիսն թագաւոր
ընտրեն ինքեանց որկրամոլքն ։ զի
առէ բերանարուռս ։ որդիք մարդ-
կան հեղգանան այսօր ի խնամս
հոգւոյն ։ իսկ զինանան մարմնոյն
կատարեն սմա ցանկութիւք ։ և ոչ
հոգան վասն առաքինութեանց հոգ-
ւոյն, այլ վասն ուժգնութեանց մարմ-
նոյն ։ այո և վասն հեշտութեանց ։

Ա րդարդ ։ զի է ։ և ի ձեռս մարմ-
նոյն ։ քանզի որչափ կերակուրն
հանդարտութիւք՝ և հասանութիւք
առեալ լինի ։ լաւագոյն, և օգտա-
կարագոյն անուցանէ ։ իսկ որ որ-
կորաժէտութիւք առնու ։ ոչ այսպա-

նայ ՚ի հալելն , և ոչ զդուշանայ ՚ի ջերմակարծոյ . ուստի բազում ան՚ գամ կլանէ զինուշ ձկանն , որ լինի նմա պատճառ մահու ։

ՀՈՐԴՈՐԴ , զի է գազանակերպ մարմնով . զի նմանէ մասուկ առիճու , որ առանց ծաղկելոյ կրնէ զորս ածանէ . յաղագս որոյ վասն եռացման ձախաձայնու՚ թեան շաղախարի ընդ ընձուն. այս՚ պէս և որկրամոլ կանայք , որք վասն անկարգ ուտելոյ և ըմպելոյ լինին վախշոտք . և այսու վաս՚ թարարոյիք են քան զգազանս ։ զի քննէերցեալ լինի վասն առիճուն, թէ յորժամ ուտէ մինչև գյագ, ապա անառաղ զերկուս , կամ զերիս առուրս զի հալեսցի կերբայլ ։ Դարձեալ նմանին գայլոյ . զորմէ ասէ միլիտոսին, թէ առնու յոյժ բազում կերակուր առանց ծաղկե՚ լոյ . ապայն ապա անառաղ զբազում առուրս . զոր ոչ առնեն որ՚ կրամոլք ։ Դարձեալ . նմանին մի՚ շտապող . որք զմեծամեծ փայտս , և ողջ մարմինս կլանեն առանց ծաղ՚ կելոյ ։ Դարձեալ . նմանին անկե՚ զաց , և ցեղ . որք ՚ի յոյժ հեռաս՚ տանէ զդան զդէշն , և յանկարծա՚ կի՚ ատոր ՚ի ջրանեն ՚ի վերայ նմ՚ ։

ԳԼԽ Ա Դ.

Յաղագս Յաձախակերութեան ։

ՈՐ՚ ՚ի յաձախակերու՚ թենէ , և յարբեցո՚ թենէ . Հռովմայ . Իգ. ։ ։ Ըստ գրիգորի , մարմնասէրքն որքան առատել իւնամ առ՚ նին մարմնոյն , այն՚ քան Թողուն խոպանացեալք զին՚ գիա իւրեանց ։ Եւ քանզի հոգին է արարչ բնութիւն , ոչ կարէ ՚ի բազումն նմանել . և յորժամ զբա՚ զի միով ՚ի՚ւիվ , արտաքարշէ զինքն յայլոց . և որքան յաձախ հեռանի մարմնականի հեչտութեան , այն՚ քան առկաս հեռանի հեչտութեան հոգւոյն . վասն այնորիկ ասէ . մի՚ ՚ի յաձախակերութիւն , և յար՚ բեցութիւնս ։

ԱՐԴ՚ ՚ի չարէ հառեալան է առ գարշելի վասն բազում օրաց՚ ձառացոյ ։ Կամ՝ զի ամբոխէ զպաշ՚ ուձն այլ , որ ՚ի միտս . քանզի պաշուձն այլ կայանայ ՚ի միտս . բան այնմ որ ասէ Յօհաննու . գ. ։ ։ Հոգի է ամէ . և երկրպագո՚ ցից նորա պարտ է հոգւով և ճշմարտութիւ՚ երկիրպագանել ։ և առաջս առնէ ծառ մարդն ։ Եւ յո՚ րինակ այսմ՝ յորժամ առնէ ամէ զմարդն , իսկոյն եղ ՚ի դրախտին դործել զնա՝ և պահել ։ Եւ զինչ նշանակէր դրախտն՝ եթէ ոչ զեռ՚ կուէ այ ՚ի միտն ։ Ըստոյ առաջ՚ մունչ յետ դնելոյն զնա ՚ի դրախտ, Հարկ զի մրտութիւ ՚ի վերայ նորա , միշտ զի ոչ ՚ի կերբառնայր զգայու՚ թիւն , այլ մտաքն խոհայր զդայ՚ ծան ամայն ։ Արդ՝ ՚ի խոկմանէ այսմանէ իրաւունք միտն յաձախա՚ կերութիւ՚ . վասն այնորիկ ասէ կի՚ պրիանոս . ՚ի ուշս արբոյ՝ զոր օրի՚ նակ գազարիւք ՚ի մարմնական աշ՚ խատութիւ՚ , նոյնպէս պարտիմք պարկեշտանալ ՚ի յաձախակերութի՚ քանզի ուշք ոչ ՚ի յագուին որով այնիկ , այլ ՚ի զգաստութի՚ մտաց հանդիսանան ։ Եւ որոշինէս ասէ ուշնախմբութիւ՚ ամայինք ոչ իմն՚ դրեն զմարմնական քաղցրութիւն , և ոչ զայլ ինչ հեչտութիւն մարմ՚ նոյ , այլ զլկուին , և զգաստու՚ թիւն հոգւոյ . որպէս ասէ . Ղևս. ։ ։ Ըստ Տ՚ն է . լսէ՚ ջիք զանձինս ձեր ։ Ըստ ասէ բե՚ դա . յորժամ զբազի մարմինն ցան՚ կութի՚ , զինին ընդդէմ նորա զօրք մղութիւ՚ ։ Եւ ջերծանիմս ասէ , յաձախակերութիւնքն են ՚ի վերա քահանայիցն , և աշխարհականաց , որք զուռնս և դհանդիսս առաջս ոչ կարծեն այլ կերակուր ուշախմ՚ բել , եթէ ոչ յաձախակերութի՚ պարտաւորեցին ։ Դարձեալ . գրէ առ. Ներսէհեսի կոյսն . ոչ այլ իմիք այնքան ստէպ զգուշանալի է ձեզ , քան

ԳԼ. Ի Ե.

Յաղագս Անյագամոլ Որովայնութեան։

Եաղ ձեզ որք ծիծաղիք այժմ, զի ապրիցէք և լայիցէք. Ղուկաս. Ի. 25։ Որպէս ասէ դրիգոր, որովայնութեան յագեցման է նախադուռն ցաւոց. քանզի որք առնեն խոովաբար զիւրեանց հեշտութիւնս անհնգնան մարմնականաց, և ի նոսին զոհանան, այնքան քաղց՝ և ծարաւս հետևելոց է յաջորդին, մինչ զի ոչ կարիցեն դառնալ զկեանիլ միջոց, որով զուարճութեանցին զայսպիսեաւքն լեզուին. և անտի ուներին զառատ. և զպարիսն անուանին. վասն այնորիկ ասէ Տէր՝ որք ծիծաղիք այժմ, զի ապրիցէք և լայիցէք։

Ա՛ռդ՝ անյագամոլ ուրախութիւնն դարշելի՝ բազում կերպիւք։ Նախ՝ զի ուրախանայ ընդ չարն, այսինքն, ընդ մեղս քանզի որովհետև անյագամոլ ուրախութիւն է խելագարին, որք անդիտութեան իւրեանց. քանզի վասն որոյ ինքեանք ծիծաղին, բարեկամքն, և մերձաւորքն լան. զոր ասէ. Իմաստ. Ը. 2. Ծիծաղին հանապարհացոյ մոլորութիւն։

Ա՛րիմարդ, ի գարշելի ի կողմանէ տանէ ուղեցոյն. քանզի եւէր ի տեղւոջ արտարանաց. որովհետև երբեմն եկեղեցի՝ առնուլ. առ քեզ աղաղակեմք արտարանալ որովհետև էք այլ։ Ըստ ասէ ուրախութիւնն։ Որպէս ասէ Սաղմոս. Ճ. 11. Խոնարհեցոյց զեւոցն բարիլեամբ՝ անդ ծառաք՝ և յաղագս յորժամ յիշեցուք զբեզ սիրեն՝ յորմէ ընկնիցեալ եղաք։

Ա՛րիմարդ, ի կողմանէ երից՝ որ է ջերմակաթ՝ և ներհակ ծոցբեն։

բին . զորամբ ասէ . Առակ. Ը. 14. Ուրախ լինին ընդ առնելն զգեստս ։ Իբր թէ ուրախասցի ոք յորժամ խրնացէ ի սիրելին . կամ անկեղծ յորոգայթ , և կամ ընծա նեացն կարծիս . որպէս ասէ . Յովսէ. Ժ. 12. Որպէս ըմբռնին ձկունք կարծիս , այնպէս մարդիք ըմբռնին ի ժամանակս չարութեանէ : Եւ զիտելի է , զի սա առանձին ոչ բառնադատէ ի յուտել և յըմպել , այլ յորդորէ . որպէս ձկնորսն որ պատէ զկարճին խայծիս . և կամ որպէս կին ոք որ օծանէ զբերան կամ ծամէ . և յորժամ մոռանին անդ ձանձք . հեղու ի վերայ գլուխ յեռանդեան . այսպէս և առաքեալն նախ խաբէ , և յետոյ կորուսանէ ։

Յորմորդ . ի կողմանէ փոփոխականութեան . քանզի է ժամահարկոյր , և դիւրաւիրտոխոս . զի ասէ . Առակ. Ժգ. 13. Ընդ ծաղրն խառնէ ցաւ ։ Ուստի ասէ գրիգոր . որ ոք յօժարի խնդալ ի յիւրքն , նուիմբ արդէն է ի սուգ , որով հեռացաւ ի ձշմարիտ ուրախութենէն . ի կերակրոյ ձշմարտութենէ է անառաղ , որ ուրախասցայ ի չքաւորութիւն նժդեհութեամբ այսորիկ ։

Հինգերորդ , ի կողմանէ այնմ որ ուրախացուցանէ . զի ասէ ոսկեբերանն , ոչ ծիծաղեցուցանէ Տէրն , այլ սասանայ . քանզի Տէրն կոչէ ի լալիւն . որպէս ասէ . Եսայի . Խբ. 12. Կոչեաց Տէր սաբաւթի յաւուր այնմիկ ի լալուն , և ի կծծուն . և աչխատութեան , և դերծութեան , և զգածութեան քրձի , և նոքա սպասին ուրախութիւն և ցնծութիւն . սպանանելին զղուարակս , և զնուին զոչխարս , զի կերիցեն զմիս , և սպրցեն զգինի , ասելով . կերիցուք . և սպրցուք , քանզի վաղիւն մեռանիմք ։ Եւ առաքեալ սպասէ զներհանն բարբառել , այսինքն , թէ սպրկեցարուք , և սգացարուք . զի վաղիւն մեռանիմք , և զի ասէ զկնի . եթէ Տ ողանիցին ձեզ մեղք այդորիկ ։

Վեցերորդ , զի դիւրաւ նկուն լինիմք ի պատերազմի . զի ասէ ոսկեբերանն . սիրտ եմք ի դժուարին պատերազմի , և ձնշմամբ չըմբշամարտութիւն ընդ անբևեռեալ զօրութիւնս , ընդ հոգևոր չարութիւնան և մարտ . ընդ իշխանութիւնս , և ընդ պետութիւնս պատերազմ . և որ զարմանալին է , զի ընկեցնելով հակելով , պարկեշտանալով յաղթեմք . իսկ թէ կերիցուք , արբեացուք , ծիծաղեցուք , և խաղայացուք , յաւուր քան զժամն ձնհատամարտին անկցուք մերով ծուլութիւք ։

Եօթնեներորդ , զի զրկիւ յամ բարութեաց . զի ասէ բանիբոս ի կանոնէն . խաղն առնէ զիտղին հեղգ , և լքեալ ի յաճախին հրամանս , և ոչ կարէ ածել ի միտս ղյանցանս իւր , այլ ի մոռացումն եղելոյ ինքեանն՝ ոչ յորդորէ զանձն յաղարչութիւն , և այն պէս ասկա ասկա զրկի յամ բարեացն : Եւ բեռնաբարս ասէ . զանցարար ուրախացեալն ուր ձրեալն՝ կամ ոչ երբեք սեասանիցես ի հեծեծումն , այլ ի մոռացումն ինքեան . ի նշանս խեղկատակ . ի յերեսս զձևարի . ի շարժուձաճ ունայնս . ի տեղիս պիւրընճացդ . և ի ծաղրն պատրաստ գտանիցես դարձեալ ասէ . ահա երբեմն արդ , ուրախ լերր ի մանկութիւն քում . անցանէ ի քէն . կորնչիցի ի քէն ընդ ժամանակաւոր սիրոյդ ուրախութիւնդ քո . և կլանիցէ զքեզ յաւիտենական տրտմութիւնն ։

Ութերորդ , զի ոչ ունի զպատճառ ուրախութեան . վասն զի ասէ տեառնէքրա . այս ինչ՝ որով հեշտանայ խաղանձն , անասք և վերերևոյթ իմն ունին զիմաստ կութիւն . և առնեցայն նորադիտ ուրախութիւնս կարօտանայ պատճառի ։

Իննե-

Ընդերծոյդ, ի կղմանէ վախճանին. զի ասէ Յօբ-ին։ 12. խնդան ձայնիւ երջոյդ. կատարին ի բարութիւնէ զկեանս իւրեանց. և ի մի կէտ ման իջանեն ի դժոխս։

Տանելերծոյդ, զի բարբառէ զիւր ցանկութենէ զհնարն փրկանիւ հոգւոյ առնոյնութիւնն, որ ի սիրոյն. քանզի այնպիսոյ Դաւիթ իբրև զձայն փղոյ, ոչք այլմէ ի նմանէրծոյ կատարի։ Դարձեալ է հրեշտակ յիմարութեան որոշն. զի ասէ Սիրաք ԺԸ. 27. Չգետս մարդասէր, և Դաւիթ առասանող պատմեն զնմանէ։

Ընդ այդ՝ բազմազանակ է Դաւիթ. քանզի է Դաւիթ նահատակ, դարտանակարութիւնէ, ունայնութիւնէ, և խոհեմութիւնէ։ Վասն Դաւիթ նահատակութեանն՝ ասէ Հոգեմ. 4. Բարի է բարկութիւնէ՝ քան զԴաւիթ. այսինքն, բարկութիւնէ բարեկամին՝ քան զԴաւիթ ծիւնանէրծոյն։ Եւ վասն Դաւիթ դարտանակարութեանն՝ ասէ. Ընդակ. ի. 23. Ծիծաղելով գործէ ոչ եղբայրն զչար։ Վասն Դաւիթ յիմարութենէն ասէ. Ընդակ. ԺԵ. 21. Յիմարութիւնն խնդութիւնէ է յիմարին։ Չորանանէ ասէ օգտակարութեան առնելով կամին զինքնեանս խնամարկութեան առաջ ի սուգ. քան խնդութիւնն ի Դաւիթ։ Իսկ Դաւիթ ունայնութեանէ, յորժամ ոք միայն ինքնեանէրծոյ Դաւիթ. զորմէ ասէ քանզի խնամարկութիւն։ ի քաղաքի Դաւիթ ձայնարկեալ լինի ի վարս հարանց, ինչ ծէր ոք առաջ ցոյն. առաջի սիրոյնին երկնի և երկրի առաջի նմա զհանար. և գու Դաւիթ։ Այլ Դաւիթ խոհեմանէ է յորմէր՝ ճշմարիտ և լուսաւոր. զորմէ ասէ Սիրաք. խա. 23. Յիմարն ի Դաւիթն յորձանքն զձայն իւր. իսկ խնամարկութեան հանին Դաւիթ լուսաւորն։ Եւ Յօբ-ին։ 21. Եթէ Դաւիթ երջանիկ ոչ հաստատի. ուր ասէ գրիգոր. առաջնորդն այնպէս պատուի լինել առ հետագայսն զնալն. զի ընդ Դաւիթն երկին չիցի. և ինչպէս բարկացոյն՝ սո-

բեցին. զի մի ամենայրդ ուրախութեան արասցէ զնա անարդ. և անջատ գԴաւիթութեան՝ ասելի։ Ազգ՝ որպէս Դաւիթ խոհեմին պատասխանի լինել յորմէր, այսպէս և առ յանձին. քանզի զՏէր Յէհ ընդերծոյդ լինի երջոյդ լայնատարածեալ, այլ Դաւիթութեանէ ոչ երջանիկ. քանզի երբայ ի վերայ երկնի, որ օրէն ասէրծոյդ էր։ Ղուկ. ԺԸ. 41. Եւ ի վերայ զազարու, որ յառնելոյդ էր. Յօհ. ԺԱ. 13. Եւ յորժամ էր ի տապալանի՝ աղաչեաց պատասխանի։

Եբրայե. 7.

Գ Լ. ԽԶ.

Յաղագս խնդակցութեանն։

Խնդակցութեանի մի՝ անուն անեղոյն ի միջի ձերում. Եբրայե. 4. Ըստ կոստանդեայ, լեզուն ի ունէրծոյ խոնարհութենէն Յիսուսի խոտ լինի. և պատուիրէ զկնի՝ փոխանակ ասոյ և զկնոյ՝ փոխանակ քեզ. որպէս յայտ է ի տեսանելն։ Ազգ՝ որպէս սիրոյն ոք ի գործ բանական լեզուին ևս առ լեզուդ խոնարհութենէն. այսպէս և ի բարեյաղթութեան գործ նորին սիրոյն շնայութենէ, և սրբեցուցանէ՝ խոստովանելով զիւրակատարութենէ, որ է յորժանէնաւ՝ և գործել։ Վասն այնորիկ ասէ. խնդակցութեանի մի՝ անուն անեղոյն ի միջի ձերում։

Ազգ՝ խնդակցութենէ այնպիսի կատարելդութենէն, որ գործէ ի Դաւիթ անհամեմատ խրատ՝ և բանից։ Իսկ բազումք են, ոչք ցուցանեն զսա գործել։ Այսպէս ոչ երկիւղ. զի ասէ. Առակ. ԺԵ. 33. Ընդունէր քաղաք բոց, և առանց շրջապատ պարսպաց. այսպէս այր՝ ոչ ի խոսել ոչ կարէ արգելուլ զիմաստն իւր։ Երկրորդ, զի նմանէն անարդապատճէն խրատ. այնինքն, այծեաց, կամրջոց, զորս խաղացուցանեն, և գործեն զմարդիկ ի

Ձաղը. և յանհամեստութիւն։ Այծն է գարշահոտ կենդանի. և կապիկն զաղտասեակ. այսպէս և խեղկատակօղքն են գարշահոտք, և զաղտասեակք։ Կաւ են դողք ձևասակարք. քանզի դողանան ի մարդկանէ զժամանակին, քան զոր ոչ ինչ է պատճառականագոյն ի կեանս այս։ Կաւ են ուրախացուիչք այնոցիկ, որք աշխատին ի յարբանեկութիւն ապականայի. քանզի վերոյհիշեալ զօրացուցանեն զնոսա յունայն կաղդուրմամբ, զի մի կասեցին ի կորստական ճանապարհին։ այսպիսիքս լինին պատճառ մարդկան ներհելոյ ի մեղս, զի բարձեալք ի սատանայէ՝ տարցին ի գժոխս, և ոչ զարթնուցուն։

Գ Լ. ԺԷ.

Յաղագս պղծութեան։

Ընձն՝ որ մերձենայ ի պիղծ ինչ, ապաշխարեսցե. Ղևտաց. Է.21։ Որպէս ասէ ամբրոսիոս, քաղցնէ սիրելի արբութիւնէ կուսութիւնէ, և թշնամի վաճառութեան. իսկ յապերջութիւն վաճառէ զողջախոհութիւնէ. սնուցանէ զդեմ ցանկութիւնէ. որում հեռի է պղծութիւնէ. հա առաւել մարդկային սերմանն։ Արդ՝ մերձենայ ի պիղծ, որ հաճելի մեղացն յորմէ լինի պիղծ. և ոչ կարէ արբիլ՝ եթէ ոչ ապաշխարութիւնք. վասն որոյ ասէ. անձն՝ որ մերձենայ ի պիղծ ինչ, ապաշխարեսցէ։

Արդ՝ պղծութիւնն ամենևին է գարշելի Աստուծոյ. քանզի է բոլորովին ներհակ նորին. վասն զի նա է սուրբ. և զամ ինչ կամի սուրբ. կամի զօրն իւր սուրբ. որպէս յայտ է Ծննդ. Բ.3. Ուր ասի. սրբեաց զօր շաբաթուն։ Կաւ կամի զնոր երա իւր սուրբ. զքահանայս. զտաճարն. զանօթս, զկահս. զաղօթս. և զամ ապաստարս իւր. որպէս ասէ. Ղևտաց. Ժա. 44. Սրբք եղերուք, զի ես սուրբ եմ։ Ասէ և պատուիրեաց անդ՝ զի զսրբս ուսցեն. և զսրբս զգենուցուն. և ի պիղծս ոչ մերձենայցեն, և ոչ ուսուսցեն։ Արդ՝ մերձենայ ի պիղծս, որ հաճելի չարեաց այնոց։ Եւ զպղծս ասէ, որ գործէ զգարշելիս. քանզի այնպիսին ոչ երբէք առնանիցէ զաճ. և ոչ մտանիցէ ի տեղի նորա. քանզի այնմ որ ասէ. Սաղմ.ԺԴ. 1. Տէր, ո՞վ կացցէ ի խորանի քում. որ գնայ անբիծ, գործէ զարդարութիւն։

Գ Լ. ԺԸ.

Յաղագս Շուտախոսութեան։

Շուտախոսութիւնէ ոչ պակասեսցի մեղք. Առակ.Ժ.19։ Իղիսորոս ասէ, որպէս հոսանք ջուրց փութով հաճաքեն զանիւղ. այսպէս որ բազմապատկէ զխօսս, ժողովէ զմեղս։ Վասն այնորիկ ասէ, ի շուտախոսութիւնէ ոչ պակասեսցի մեղք։

Արդ՝ շուտախոսութիւնն է գարշելի բազում կերպիւ։ Նախ՝ զի է նշան վատուժութեան. ուստի ասէ Ջևթնիմոս. ի մէջ շանց՝ որ ոկարապոյն է, առաւել հաջէ. և որպէս ոկար ոք դիւրաւ ասէի ի խոնաւուտ տեղիս, այսպէս լեզուն եդեալ ի խոնաւուտ վայրի, և ոչարն ոչ կարէ ըմբռնել զնա։

Երկրորդ. զի շուտախոսութիւնն առնէ ատելի զմարդն. և փոքրախոսութիւնն՝ սիրելի։ Ուստի հարցեալ եղև ոմիոքրատէս, թէ որո՞վ իւիք կարիցէ ոք հաճոյանալ. ասէ, եթէ արասցես բարի. և խոսեցիս սակաւ։ Եւ Սիրաք. Թ. 23. ասէ. Ահարկու է ի քաղաքի այր լեզուհանճն. և յանդուգն ի բանս իւր լինիցի ատելի։

Երրորդ, զի արգելու զարդարութիւն մարդոյն. որպէս ասի. Յոբայ. Ժա.2. Մի՞թէ այր շատախոս արդարասցի։ Իյօրինակ այսմ ասի.

Ղև-

Ղեւտաց. ՃԻԵ. 2. Այր որ կրեսցէ պիղծ եղելոյն ։ Քանզի որպէս արտաքոյրութիւն սերմանն՝ որ ոչ վասն ծննդեան՝ եւ ընդդատակելին իւրում՝ է մեղք. այսպէս եւ արտաքերութիւնն՝ որ ոչ է ի հնարաւորութեանն ընկերին , եւ ի գործեսցի , է՝ մեղք. վասն զի բանն պարտի լինել սերմն բարի գործոց ։

Չորրորդ. զի է նշան յիմարութեան . որպէս ասէ Ածող. Ժ. 14. Յիմարն բազմացուցանէ զբանս ։

Հինգերորդ , զի է պատճառ կռտոյ . քանզի ասէ անենէքա . որ ոչ առնէահարէ զբերդս , խափանէ զհամաձայնութեան ։

Վեցերորդ , զի շատախօսն ոչ յաջողեսցէ զձեռնարկեալսն իւր . որպէս ասէ . Սաղմ. ՃԼԴ. 12. Մարդոյ լեզուանաւոյ մի յաջողեսցի ի վերայ երկրի ։ զի բանիւքն քակտի պահպանութեանն մտաց ։

Եօթներորդ . զի լինի անդ չքաւորութեան . զի որպէս ուր բազում է յարդ , սակաւ է անդ ցորեան . եւ ուր բազմախիտ տերեւ , նուազ է պտուղն ։ այսպէս ուր բազում են բանք , սակաւ են գործք . վասն որոյ ասէ . Առակ. ԺԴ. 7. Որ միայն բանիւ հեւանի , ոչ լինի ունելի ։ եւ Տէրն ասէ Մատթ. Է. 21. Ո՛չ որ ասէ ցիս՝ Տէր, Տէր , մտցէ յարքայութիւն երկնից , այլ որ արասցէ զկամս հօր իմոյ ։

Ութերորդ , զի շատախօսութիւնն յարուցանէ զչարիս . զի ասէ Սիրաք . ԺԹ. 5. Որ ատէ զշատախօսութիւնն , ընդունայնացուցանէ զչարութիւն ։

ԳԼ. ԺԹ.

Յաղագս յիմարախօսութեան ։

Բազում բանս գուռանէ յիմարութիւն . Ածող. Ե. 2. Որպէս որկրամոլութիւնն է պատճառ շատախօսութեան , այսպէս շատախօսութիւնն յիմարութեան . վասն այնորիկ ասէ՝ի բազում բանս գուռանէ յիմարութիւն ։

Եւ արդ՝ բան իղիտորոմք, երիւք կերպիւք արտաքերի բան . զի կամ բարին բարեպէս . եւ կամ չարն չարապէս . կամ բարին չարապէս . եւ կամ չարն բարեպէս . Արդ՝ զբարին բարեպէս խօսի , որ զուղիղն խոնարհութեամբ արտաքերէ ։ եւ զչարն չարապէս խօսի , որ յիւրաքանչիւր չարութիւնս՝ զանայ յորդորել , եւ զբարին չարապէս խօսի , որ զիւրաքանչիւր ուղիղ յանդգնաբար քարոզէ . Իսկ զչարն բարեպէս խօսի , որ ընդպատասխանի զմոլութեի ինչ՝ գայրի ի նմանէ . զի զմարդիկն անուն յեւս դարձուսցէ ։ Յորոյ յայտ է՝ թէ ով խնամատուրիչն , եւ ով յիմարապարտ խօսի ։

Ալ արդ՝ յիմարախօսութիւնն է գարշելի՝ վասն բազում պատճառաց ։ Նախ՝ զի բանական զիւրհինայ , ուստի առ բնականապատութեամբ լինէ բանն , այլ յուժգնակի խոցէ . է յոյժ յարմար գործի առ ի յունայնացուցանել զսիրտն չարժային ընդրացն ։ եւ Սիրաք. ԻԲ. 13. ասէ . Խնամատուրն բանիւք առնէ զինքն սիրելի . իսկ ընդրհ յիմարացեալ հեղգի ։

Երկրորդ , առնէ զմարդն ամօթաւորի . զի ասէ . Առակաց. Ժ. 14. Բերան յիմարին մերձ է յոսմի ։ եւ Սիրաք. Ե. 15. Վաստակ եւ պատիւ ի բանս խելամտին . լեզու անմտին՝ ի կործանումն նորին ։ քանզի չէ մար-

մարդոյ , որպէս լեզու իւր , եւթէ ոչ պահեսցի . վասն որ լեզու չար խորհրդականէն ուրուանն անէծք եղբեւն զբոլոր գետնաւ ին . ուստի ասէ . Ամրաք . Ել. 22. Բազումք անկան ի բերանոյ սրոյ , այլ ոչ այնպիսի՝ որպէս որք մեռան լեզուաւ : Եւ գինի ասէ . վերք խարտեաշ նմ առնէ կարուտակ . իսկ վերք լեզուին մանրէ զոսկերս . և զնա ցրտաձիւնս մահու դնէ ի սիրտ ։

Երրորդ , է՛ ջաւասկար ինքեան , և ընկերին . զի ասէ դրիդոր . երկու են աղբեր խօսից . անյարմար , և ջաւասկար անուն մարդկան ։ Միսն է . որ հոգոյ և զիմբան դովել . և միւսն է , որ ջանայ և զուշիւնն յանդիմանել ։ Չայցանէ ասէ բերանոյս են անուանք՝ որք ոչ երբէք ողբան զարտաքսեալն , այլ և ոչ դադարին գովել՝ և ջաւասկով լինիլ և այն ի ընդ ջաւասկով լինիլ մեղացն լինի հրէշտակաւիկ ։

Եւ արդ , բազում կերպիւ խօսի ոք զիմարութիւն ։

Նախ՝ եթէ յանդգնեսցի խօսիլ ինչ ընդդէմ այ . որպէս կինն յօբայ . որ ասէ . օրհնեա զնա՛ , և մեռանիցիս . որում առաջ յօբ . երբեմն զմի՝ ի կանանց յիմարացոյ խօսեցար ։ Ոմն ասէ դրիդոր . յիմարացուիչս խօսի ընդդէմ այ , որ կալով ի տանջանս ահաւոյին պատուհասի՝ ջանայ արդարացուցանել զանձն ։ Նմանապէս մեղանչէ և որ զմեղս իւր ի վերահասու յոյժ . զորմէ ասէ օգոստինոս . չար է մեղանչելն . չարագոյն յայտնելով . և ինքնակարագոյն՝ ջաւասկով լինել անձին , դնել զմեղս ի վերայ այ ։ Եւ դրիդոր ասէ . եթէ զարդարութիւնն գիտեմք հաստատել այ , և զմեզ զոլինչ կրել ուրանց կամաց նորա , ապաւրեմն յիրաւի կրեմք զայս . վասն որոյ անիրաւութիւնն և յիմարութիւնն է եթէ զարդար կրեցեն արտունջուցուք ։

Երկրորդ . եթէ խօսեսցի ոք ընդդէմ առաջնորդաց՝ և իշխանաց զի ոչ ընդդէմ նոցա , այլ ընդդէմ այ խօսի ։ ուստի դրիդոր ասէ որ արտնջայ ընդդէմ վերակացուի . և իշխանի իւրոյ , յայտ է՝ թէ զնա յանդիմանէ , որ ետ մարդկան ինչխանութիւն զայն ։

Երրորդ , եթէ պարծեսցի ոք յանձն իւր . զորմէ ասէ բերնարառ . կամ խօսեսցի , կամ պարծեսցի . լցնելոյ բանիւք . և նեղէ զնա հոգի որովայնի իւրոյ . քաղցնու՝ և ծարաւէ լսողաց . որոց առաջի պարծեսցի՝ յայտնելով զնոսին խելս ։

Չորրորդ , ջաւասկով լինիլ ինչ ուիեան մեղաց իւրոց . զի ասէ դրիդոր . բազումք են . որք այլոց ինչ մեղս ջաւասկով լինին ջաւասկով իւրեանց ինչ . զի որք զայլս տեսանեն արարեալ , համարին և զինքեանս արժանապէս արարեալ ։ Դարձեալ ասէ . է՛ առաքինական մտաւորին մարդկային սեալ , զի հաճոյ ինչ մեղանչելն , և զդուշ ծեալ մեղան ուրանալով ինչ ցանել . և ընդ նմին լինին՝ ջաւասկով լինելով բազմապատկել ։ Եւ բերանարառ ասէ . զի հոգի իւր մեղանչէ , որքան զինքն ընդ յանդիմանելն , ուստի և զի բաց մերժէ յինքենէ զդեղն ինչ ։

Հինգերորդ . անբանելով զկռիւ քանզի ապաւանել զոհս ընկերացն . ընտանեաքար ծառայէ ինչ ։ Նա՛ է պատն այն ինչ , որ ցանէ զորոմն ի վերայ ցորենոյն ։

Վեցերորդ , անիծանել նա և զինչ . զի ասէ դրիդոր . որք անիծանեն զինչ , զինչ այլ կամին զի ձեզ արասցէ՝ նման՝ եթէ ոչ զոր ինքեանք ակարանան առնել , և կամ առնուն ։ Եւ հաստատ առաջի . ամէն որ ինչուցանէ զոք զնէ , կամ գրատացուցանէ , յիմարութիւն է . զի նոքա ինչ

Գ Լ. Ի.

Յաղագս Ջաղրախօսութեան ։

Ջաղրախօսութիւն մի՛ անուն անեսցի ի միջի ձերում. Եփեսաց. ե. 4։ Որպէս ասէ իմաստուն ՝ի գիրս Ծայրագունեն բարւոյն . բան ունայն և զսպիր է պատուղ զսպիր խղճի մտաց . քան զի զբաղս մարդկան ցուցանէ լեզուն . և որպիսի արուեստիւ բան , այնպիսի ենթադատաւոր և հոգին . վասն այնորիկ ասէ . զաղրախօսութիւն մի՛ առնեիր ՝ի միջի ձերում ։

Լուր՝ ՝ի մելութենէ այսմանէ յոյժ պարտիմք զգուշանալ . քանզի է ՝ի այնպիսոյ անդամ , որում առնելիւն անվայելուչ է պղծութիւն . այսինքն , բերանոյն ։ Դարձեալ . զի ասպարանէ զբարս բարիս . որպէս ասէ առաքեալն . ասպարանեն զբարս քաղցունս բանք չարք ։ Եւ իսկապես ասէ . որպէս զբարս չարս ուղիղն բանք բարիք , նոյնպէս չար բանք ասպարանեն զբարս բարիս ։ Դարձեալ . ոչ թոյլ տայ լսել զաղօթս . զի ասէ գրիգոր . խօսելով զաչխարհական իրողութեանց՝ լինի՝ զի ՝ի դասարկաց առ ինասակարս , և ՝ի ենեիևազ առ Ծանրագոյնս հատանելիք . և աղօթք մեր այնքան սակաւ լուելի յամենատես Տնէն , որքան բերան մեր առաձել ազուեզասցի զաղիր՝ և յիմար բանիւք ։ Դարձեալ . զաղիր բանքն ՝ի նեղբս ածէն զվարս զաղիս . զի ասի . 2. Տիմոթէոսի ե. 17. Որոց բանքն իբրև զբաղդկեղ ապան ։ Քանզի որ ոչ պարկեշտանայ ՝ի զաղիր բանիւ , և ոչ ամրանայ ՝ի նոցանէ , յայնմանէ է , զի և ոչ ՝ի զաղիր գործոյն ամրանայ ։ Եւ անենքա ասէ . մի՛ խօսեացես զաղիր . քանզի այնու առաւելաւ սակաւ կորնչի առնէ խաճութիւնն ։ Դարձեալ ասէ . նշան բղջախոհութեան են պատշաճեալ բանք ։

Գ Լ. ԻԱ.

Յաղագս Դատարկ բանից ։

Զդատարկ բանից՝ զոր խօսիցին մարդիք , ապագին համարս յաւուրն դատաստանի . Մատթ. ժբ. 36։ Ըստ գրիգորի դատարկ բան է , որ աւգտեալ լինի առանց օգտութեան խօսողին , կամ լսողին ։ Այլ ջերօնիմոս ասէ . որ ինչ ոչ է ՝ի շինութիւն լսողաց , դատնայ ՝ի վտանգ խօսողաց ։ Ապաւէնն հարկ է , զի առ դատարկ բանից տացի համար . զի է պատճառ չարի ։ Այլ մանաւանդ դատարկ բանք խօսեցեալք լինին ՝ի խրախուճիւնս , և ՝ի ժողովս հանդանակողաց . վասն այնորիկ պարտ է ասել աստ յաղագս դատարկաբանութեան ։ Որև է իսկ անվայելուչ՝ վասն բազում պատճառաց ։

Զի՝ զի այլ արդար՝ է երկիւղ . և լեզու նորա դառն երկնից . վասն այնորիկ ոչ է պարտ բանալ առանց պատճառի . քանզի ընթերցուածք , բազում անգամ բացեալ երկնից . այլ ոչ երբէք առանց զարմանալի իմն հեռուստանդ . որպէս ասի . Սաղմոս . ղէ. 23. Զգրուանս երկնից երբաց նոցա ։ Եւ յարէ ՝ի նոյն . և տեղայ ՝ի նոսա մանանայ ։ Եւ Ղուկաս. ՟գ. 21. Ասի ՝ի միրտին յի՛ս . և ՝ի կայն յաղօթս բացաւ երկին ։ Եւ զինէ ասէ . ձայն հօր լսեալ եղև ։ Դարձեալ , յորժամ քարկոծ լինէր առաքեալն , բացան երկինք . և զինէ ասէ . տեսա զյի՛ս , զի կայր ընդաջմէ իւր ։ Ապա՛ես ևս յորժամ բացցի դուռն հոգևոր երկնից , այսինքն , բերան առն արդարոյ , պարտ տեղալ անտի մանանայ քաղցր միսիթարութեան . և կամ բան , որով տացի շնորհ

հոգւոյն արբոյ. և կամ որով ՔՒ, և փառք նորա յաւիտեան մարդկան։ Այլ ի բաղմայ ոչ այսպիսիք, այլ բղխին գործք զաղջակարիճաչք աղաչասասուածեն։

Երկրորդ, զի լեզուն է դրիչ հոգւոյն արբոյ. քան սաղմոսին, լեզու իմ որպէս դրիչ արագագիր գպրի։ Արդ՝ որպէս զայրանայ գպիրն՝ յորժամ որ առեալ զդրիչ նորա՝ գրեսցէ այլոց և անդր. զոր առեալ դպիրն և բարկացեալ՝ առնու զդրիչն, և զարկանէ զգետնի. այսպէս և հոգին սրբ երբեմն ի բաց ընկենու յինքեանէ զլեզուն զայն, որ առնէ զինքն գործել գաստարկ բանից։

Երրորդ, զի մարդն է իբրև զդղեակ պաշարեալ յամէ կողմանէ. որպէս ասի. Սաղմ. ԻԹ. Թ. Ինձ մէջ զանձն իմ պաշարեցին։ Իսկ բերանն է դուռն. որով բազում անգամ ընթանայ դրեանն այն. վասն որոյ զգուշութիւն պահելի է, և ոչ բանալի յանօգուտս։

Չորրորդ, զի ունիմք զգանձ մեծ ի յամանս խեցեղինս. վասն այնորիկ որ ոչ կարի կորուսանել զայն, պահեսցէ զբերան իւր։

Հինգերորդ, զի գաստարկ բանն արգելու զբազում բարիս. վասն զի միով օգտակար բանիւ կարի որ արժանաւորիլ արքայութեանն այ. ի յաղօթս, ի խրատս, և ի գովութիւնս այ. վասն այնորիկ է նշան ապականութեան բնութիւն խօսելն գաստարկ և անօգուտ. մանաւանդ յեկեղեցականս, և ի քահանայս, որք նուիրեցին զբերան իւր՝ ասելոյ զաստուածայինսն։

* * *

ԳԼ. ԻԲ.

Յաղագս բնութեանէ մտաց։

Նշանաւոր մարդ ոչ ընդունի զաստուածոյն. 1. Կորնթ. Բ. 14. Ջերօնիմոս ասէ. յորժամ թէք կերակրոյ տակաբուցուցանեն զինամարկան. և որքան առաւել որ խաձոյէ զորովայնն, այնքան բնաւցուցանէ զինաս. քանզի որպէս սուրն ի ձեռս մանկան ոչ պահէ զարութիւն. վասն զի հասու նէ նուաճ զինայն, զքար, և զերկաթ. այսպէս և խմացական ունն որկրամոլն ոչ ունի զարութիւնն իւր. քանզի բնի և տկարանայ. այսինքն, մարմնական հեշտութիւք վասն այնորիկ ասէ. շնչաւոր մարդ ոչ ընդունի զնուածայինսն։ Արդ՝ ասի մարդն շնչաւոր վասն ոչ ի կերպառնոյն զբանականութիւնն, և զխմացականութիւնն, այլ որպէս զանասունսն ամենեւին քարշի զդայութիւք։

Իսկ բնութիւն մտացն է գարշելի վասն բազում պատճառաց։ Նախ՝ զի ջնջէ զպատկերն այ. քանզի որպէս պատկերն ապականի ի տղմաւոտ տեղւոջ, այսպէս և պատկերն այ ի յորկրամոլն։ Եւ արդ՝ զմարդոյ քաւակի ընթեռնուն դու պատկեր. նախ՝ կազմական. որ պարտի իշխել թռչնոց, ձկանց, և գազանաց. որպէս ասաց այծ յորժամ կազմեաց զմարդն։ Արդ՝ թռչունք են չարժմունք հպարտութեան, ձկունք, և սողունք՝ խլրտմունք բղջախոհութեան. իսկ գազանք՝ և յորդորանիք՝ են ցանկութեան ագահութեան։ այլ որկրամոլութեամբ կորուսանէ մարդն զիշխանութիւնս այս. և լինի իբրև զմի ի յանասնոց, ըստ Սաղմոսին. ԽԸ.

Երկրորդն է խոկական. զի այնու է մարդն ի կերպ այ, որում է ընդունակ նմա. այսինքն, խոհ-

մամբն.

մամբն ։ քանզի խոկմամբ խմանամբ զկարողութիւն , զձիմարութիւն , և զիմաստութիւն , և զբարութիւնն այլ ։ և է՛ սա զգուշութիւն պահելի որպէս զկնիք խաչաձեւորի , որով առնլոց իցէ զիշոշակ իւր ։ ուստի ասէ ։ ։Կորնթաց· ժա· 7· Ա՛յլն ոչ պարտի ծածկել զգլուխ իւր , զի պատկեր՝ և փառք այր է ։ Այդ՝ գլուխ մարդոյ է մտաքն , ուր ձեռագրեալ պատկեր և փառքն այ՝ խոկալով գնա ։ վասն որոյ ասէ ։ Սաղմ· ճ· 7· Նշանեցաւ ի վերայ մեր լոյս երեսացդ քոյ ։ իակ աչեզանայ պատկերս այս ծխոյ կելոյ ակրոց , և բմպելեաց , որպէս ասի· Յողբոց· ճ· ։ Չիարդ չացաւ ոսկին ։ այլագունեցաւ արծաթն ։ Թխացան քան զածուխ երեսք նոցա ։

Երրորդ է նորոգականն , այսինքն ընդհօք · զորմէ ասէ · Հռոմայեց· ը· 12· Ջորս յառաջն ձանձրեաց · յառաջագոյն հրաւիրեաց կերպարանակից լինել պատկերի որդւոյ իւրոյ ։ Որ պահօք , և պարկեշտութիւք ուսոյց մեզ յաղթել զաւտանայ , փոխանակ զինս որկրամոլութիւք յաղթեաց մեզ · վասն որոյ ասէ ։ Կորնթացւոց · ժե· 49· Որպէս զգեցաք զպատկեր հողեղինին , զգեցցուք և զպատկեր երկնաւորին ։

Չորրորդ է փառաց · զորմէ ասէ Փիլիպեցւոց · ճ· 20· փրկիչն ակն ունիմք Տն Յս փ՚ս , որ նորոգեսցէ զմարմին խոնարհութեան մերոյ բան նմանութիւն մարմնոյ փառաց իւրոց ։

Երկրորդ , ոչ թողու ի միտս ածել , թէ ոք առեանէ զնա. և յայտնէ անամեթաբար մեղանչէ · ընդդէմ որոյ ասէ · Առակաց · ը· 3· Խնացարութք փրկութիւնք զերծուցանէ զնոսա ։

Ցորրորդ , բծախնդութիւնն առնէ զմարդն իբրև զանասուն , զոր ոճ արարեալէ բանական · որպէս ասէ · Սաղմ· ղա· ։· Խնամատուն արարից զքեզ , և խրատեամ ։ Եւ զինէ ասէ · մի՛ լինիք որպէս զձի , և զջորի · զորս որոյ ի սանձս , և ի գանգամանս անեզս ձնհետացս զկզակս նոցա ։

Հինգերորդ , ոչ ընդունի զխրատ որպէս ասի · Առակաց · ժբ· 21 Ո՛չ ընդունի յիմարն զբանս խոհեմութեան ։ Ուր ասէ օգոստինոս · յիմար է , որ կամակորութք ան զխոտանայ ի յիրս խորհրդիս , և բաղձալիս ։ Չորմէ ասէ · Սիրաք· իբ· 9· Ընդ քենէլոյն խօսի , որ պատմէ յիմարին զիմաստութիւն ։

Գ Լ· Ի Գ·

Յաղագս Աբրահեկայ որկրամոլութեան ։

Ով՞ թէ կարիցէ որ ձանձրանալ՝ որ ընդ ձիաչակել կելն ածէ զմահ · Յոբայ · կ· 6։ Չոր օրինակ՝ բռնաւորք հանաքին իւրեանց արբանեակս , որով՝ նեղեն զմարդիկ , և առնեն զանօրէնութիւս · այսպէս և որկրամոլութիւն ի յանօրէնութիւս իւր ի կիրառանս զմարդիս ոմանս որպէս զարբանեակս · որք են այսոքիկ · ագահութիւն ուտելեաց · նենգաւոր բաժանումն · նախանձիլ ընդ այլոսն · տենչալ քաղցունդ որ պարտի տալ՝ պահել ինքեան · զանցառնել զպահօք · ուտել յանարժանից · այսինքն , ի վաշխից , ի գողութենէ · և ի յափշտակութենէ · որոնք ղկոչուն · և զոյն պիսիս՝ զորս ոմանք ասեն գուցանել զոլ պատճառս մահու , ասելով ·

մի՛ թէ կարիցէ որ ձայնակիր՝ որ ընդ ձայնակերն ածէ զնմա ։

Ը՛րդ՝ յետ ասելոյն զուռասկոյ որ կրասնութեամբ , ասէին է զայրբանեկաց նորին . և նախ՝ զնա ռասիրութեամբ , և զպատուհասիս ուսելեաց . զի ասէ անենբա . զմեծագոյնս ծախեմբ ՚ի վատասիրութեան՝ քան ՚ի քաջսն . քանզի ամբարտաւանութեամբ առաւել կամին նեղասիրել զայլ այլոց՝ քան զորովայնս իւրեանց . քանզի թէ միայն կամէին յագեցուցանել , ասկա ինչ լինէր բաւական . ուստի ընդ հարցանելն ասէրք , թէ որ անդամն իցէ առանել մեծամեծս . ասէ ոմն . որ ոմանցն . որպէս գրեալ է Հողոմոնի ։ Ա՛մ վատասիկ մարդոյ ՚ի քեզ քան իւր ։ Եւ միւսն ասէ . այլքն . և այս լաւագոյն . զի զբազում ինչ իմանիցէ այլքն քան զորովայնն ։

Ը՛ստորդ , զնենգաւոր բաժանմանէ . զի այնպիսին է նման գայլուն , զորմէ պատմի առասպել օրինն , թէ գայլն , և աղուեսն եզին բնակեցեալքդ ՚ի յորոտ . և ընդ ամբռնելն զոչխարն , արարին ՚ի չորս մասունս ։ Ասէ գայլն . ես առնում զառաջինն մասն , զի էմ գայլ . և զերկրորդն՝ զի ուժեղագոյն . և զերրորդն՝ զի առանել ընդհատոյ . և եթէ ոք մերձենայցէ ՚ի չորրորդն , ունիցի զիս թշնամի ինքեան ։ Ա՛յսչափ չար բաժանօղն ցուցանէ զանձն ինքեան ։ այլ բազում անգամ չար պատահի այնպիսեաց . որպէս պատմի , թէ առիւծն տեսեալ զմիս պատրաստեալ յորոգայթի . և երթեալ հրաւիրեաց զգայլն . և նա եկեալ էառես զմիսն , և յարձակեցաւ ՚ի վերայ . և միսն ասելով անկաւ ՚ի բացեայ . իսկ գայլն ըմբռնեցաւ յորոգայթին . և աղուեսն էկեր զմիսն ։ այսպէս որկրամոլքն անխնային յորոգայթ վատն անձամբ ասելոյն ։

Ը՛րորդ , զնախանձուն որ ընդ այլսն . հարտանիոյ ՚ի յատաղեալ , թէ գորան տեսեալ զերկինջ մի գեղեցիկ , որ արտաքուստ ՚ի ծոտառեալ մարգոյ . և նախանձեալ ընդ նմա , խորհեցաւ ասել բարոյ . և սկսաւ ասասանել զինքն դուրս նմանեցեալ մեծասքն երկնից . յայն . այլ յորժամ առանել ջնայր քան զառանել բնասքին , առժամայն հերձաւ ։ Ա՛յսպէս և որք նախանձին ընդ ասելն այլոց , և ջանան խձել զորովայնս , բազում անգամ պատահի նոցա չարաչար հիւանդասքի , և մահ ։

Յ՛որորդ՝ զանձնգամանէ քաղցրասն , որ է մեծ թշնամասքի . քան զի ոչ կեսամբ զի ասելովբ , այլ ասելովբ , զի կենցաղաբ , ասէ սոկրատես ։

Ի՛նգերորդ , զպահելոյն զբանս . ընդդէմ այնմ որ ասէ Սիրաք . լա։ ։ ։ խորհեա բարեկամին՝ որ ինչ զքէն ։ Իբր թէ ասէ՝ որպէս կամիս՝ զի այլքն ոչ պահեսցեն ինքեան , զոր ինչ պատասի քեզ , նոյնպէս և ոչ դու պահեսցես , զոր ինչ պատասէ ասել այլոց ։ Ասաւ զկնի ասէ . ՚ի կիր առ որպէս զայր պարկեշտ՝ որ ինչ առաջի քոյ դնիցի . զի մի ընդ ուտելն յորով՝ լինիցիս ատելի . դադարեա նախ . և թէ ՚ի մէջ բազմոց նստայր , մի յառաջ քան զնոսա ձգեր զձեռն . և մի խնդրել ընծել յառաջադոյն ։

Վ՛եցերորդ , զզանցառանելոյն զպատիւ . որք են իբրև զառաւոտուդ ժամանակի առեալ ՚ի մեզ յայ . այդ՝ որպէս որ պահէ ինքեան զառաւոտուդս արմուկաց , և այլոց իրաց , և որ ոչ հասու ցանէ զպատրաստ պատառանան , այսպէս որ ոչ պահէ զպատիս եկեղեցւոյ , ծանրասկէս մեղանչէ . և այն՝ զի պահք ոչ միայն են պատրաստ , այլ և բազմապատիկ օգտութեամբ . քանզի է օգուտ երից զօրութեանց հոգւոյն . տպաւորեալն , գանձականին՝ առ ՚ի սանձահարել զնա . քանզի յոյժ արդարանայ երկիրն վերայ ձիւղէ զանելոյդ բոյս ։ Նմանապատուհասանին՝ առ ՚ի տպատրացուցանել զնա . քանզի յորժամ երկուքն մարդն

մաղանձին ընդ իրեարս, ընդ ոսկր բանալ միոյն զօրանայ միւսն. այլ ոչ ա և յորժամ մորմինն ոչխարաձայ, հոգին զօրանայ: Ալիւն բաձախանձին, առ ի պղծասացուցանել զնա. քանզի նոքին լսեալդ ընկրկեալ զընդդիմացս. վասն զի ոչ է աղբիւր սոսկ խնամոցն, նոքին, և ոչ յայգեղոյն հոգիդ զնորին, և զխնամոսութիւն: Էպիփան. ոտ. 4. Յաղագս երկ. Էզիեկ. ա. 13. ասի. Յորմէ հետէ եղեր ելեալ գբնիդ, լսելի եղիցի բանիդ քո: Դադարեալ զի պահքն ի բաց մերժէ զմեզ, և աղաւաղ յոյժ ձայնին վճռոյն, որպէս յայտ է ի նիւթոսէացոյն. Յօնան. ե. 10: Դադարեալ. յետս ընկրկեալ զիտութեանն. որպէս բնաւ, և առանց ուսուցն զնոսանալ ձեռոյն: Ռասի առ Քերթողին. աղօթքն բժշկէ զժուար մուտին. և պահքն զնարութեան: Դադարեալ. Թեթևացուցանել զհոգին. յայտ է յետոյ. ա. Յաղագս ժէ. 8. Որ յետ քառասնօրեայ պահոցն եհաս ի լեառն Սէր:

Գ Լ Ի Գ.

Յաղագս հնարից, որ ընդդէմ որկրամոլութեան:

Պահ է շնորհօք հաստատել զանձինս ոչ կերակրովք, որովք ոչ լինէ օգտեցուն՝ որք այնոցիկն գնացին. Եբրայեց. ժգ. 9: Օգտացուցանել ասէ. քանզի կերակրոյ և ըմպելեացդ վասն այն բաշխեան մարդկանց, զի մի քաղցուցուսցեն և ծարաւեցին. իսկ զոյս ոչ ասէ, եթէ ոչ կերակրութիւն այն, որ առնէ զնոսա անմահս. այսինքն. շնորհեն այդ, վասն այնորիկ ասէ լաւ է շնորհօք հաստատել զանձինս, քան կերակրովք՝ որովք ոչ լինէ օգտեցուն որք այնոցիկն գնացին: Աղէ՛ յետ առելոյ զգործելեանն որկրամոլութեան՝ զի

լեաւ, և զդատելոյ նորին, առնէ զհնարիցն որք ընդդիմ նմա: Աղէ՛ ի հնարիցն այսոցիկ կարեն լինել անձինք ի ներքին կողմանէ մարդոյն. և անձինք յարտաքին: Ա՛ ի ներքին կողմանէ կարէ լինել չորիցկին հնար:

Առաջինն է մտածումն տէրունական չարչարանացն. ի յոյժ քաջախոս առնուլ ի յարբունին. քանզի կամելոցս Տէրն ճաշակել զքաղցախտս խաչելեալ ընդ լերդի, զի զգուշիցէ՛ ի մէնջ որբուն ծանր մեղաց որկրամոլութեանն, վասն որոյ կրեալ նաև զայնպիսի ծանր պատիժ. քան այնմ որ ասէ Էսայի. ծգ. 4. Կա զնեզս մեր բառնայ, և վասն մեր չարչարի:

Երկրորդն է մտածումն չարեացն, որք պատահին ի յորկրամոլութենէ. որք և յայտ իսկ են ի յաւանգաբոյն առաջելոցդ:

Երրորդն է մտածումն յաւիտեանական ընծրելոցն, առ որ հրաւիրեցեալ ենք. որպէս ասի. Ա Կորնթ. ժբ. 16. Ալ ոմն զգօծեսցէ ընծրիս մեծ, և հրաւիրեսցէ շատս: Զորմէ ասէ սակեբերանն. Լինիմ ոք ասկաս լինել ճաշակելոյ ի քաղցրութենէ շնորհացդ՝ և փառացն այդ, զնամ ժառանգաւորեալ փոխմանէս յոյժ հատարիչ. մանաւանդ զի արդելոյն յայնմ ընծրելոյ՝ եթէ խօթացեալ ումեք պատուերն բեր բժշկին պարկեշտանալ ի մոց՝ և ի գինւոյ, անյապաղ լսէր. և յաղթէր զդանկութենէ որոմացին ելս ցանկութենէ առաջնոյն:

Չորրորդն է մտածումն՝ եթէ որպիսի լինելոյդ մարմնի մեր յետ մահուան. զի ասէ գրիգոր. ոչ լինէ կարէ այնպէս առնաճարակել դժանկութենէ մարդոյ, որպէս խորհին՝ եթէ որպիսի լինելոց է մարմին յետ մահուան:

Լաւ յարտաքին կողմանէ են բաղում հնարք. քանզի՝ ի կողմանէ ոտիցն է լսել զբանն այդ, և զհնարս այս ուսուցանէ Տէրն՝ առեալ Աստո. ժ. 4. Ոչ հացիւ

ձեռայն կեցցէ մարդ , այլ ամ բա֊նից , որ ելանէ ի բերանոյ այլ ։

Ե՛ ի կողմանէ բերանոյն են երկքիլին հնարք ։ Նախ՝ մաղ֊թանք ջերմեռանդ . որպէս ասէ Մխրաք. եգ. 10. Տէ՛ր հայր , և ամ֊կենաց իմոց . բարձ յինէն զգան֊կութիւն որովայնի ։ Եւ յորինակ այսմ զդուռն ուսպանին՝ առ ջրհե֊ղեղաձն՝ փակեաց Տ֊ր արտաքուստ. որով ցուցանի , թէ պարտ է փա֊կել զդուռն մարմնոյ . այսինքն , զբերանն ընդդէմ յղչութեան ։

Երկրորդ , յաճախ խոստովա֊նութիւն . քանզի որպէս ի կողմա֊նէ ցաւոյ մարմնոյս մերոյ՝ բազում անգամ կամիմք տեսանիլ , և խօսիլ ընդ բժշկին՝ այսպէս և յոգւական֊կրութիւնն պարտիմք բազում անգամ առնել առաջի բժշկին մերոյ ։

Երրորդն է լվացումն պահոց . քանզի ներհակքն ներհակօք բժշ֊կին . վասն որոյ որպէս որկրաման֊կութիւն մեղաւք , պարտիմք պարկեշ֊տութիւն բժշկիլ ։

Ի կողմանէ դործոյն ձն երկքիլին հնարք . նախ՝ չափաւոր գոր֊ծումն ի դործ ինչ . քանզի դա֊տարկութեան փութով քաղցնու . որպէս ասէ . Առակ. ե. 3. Ցան֊կութիւք սպանանեն զծոյլն ։ Իսկ զբաղումն բառնայ զչանկութիւնն զայն ։

Երկրորդն է խորհիլ ի թիւր ընկերակցութիւն . զի ասէ . Առա֊կաց. ժգ. 20. Որ գնայ ընդ իմաս֊տունս՝ իմաստուն լինիցի . բարե֊կամ յիմարին նմանեցայի նմին ։

Երրորդն է պահպանութիւն զգոյ֊ութեցն . և կալ ի բացեայ յայնց՝ որք են պատճառք ուսուելոյ՝ և ըմ֊պելոյ ։

Ի և այլ հնար ի կողմանէ աղ֊քատացն , այսինքն , եթէ ի միտ ածցուք զտուայտանս , զորս կրեն նոքա . և ոչ միայն նոքա , այլև քո՛ ի նոսա . լսատ այնմ որ ասէ Մաւսէս. 42. Քաղցեալ և ոչ եղուք ինձ ուսուել ։

Եւ այսքան բանականացի վասն որկրամոլութեան ։

ԱԿՄԱՆԵԱՑ

ՄԱՍՆ ՈՒԹԵՐՈՐԴ.

Յաղագս մոլութեանց բղջախտութեան։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Որտկաձաղ եղէք ի վերայ երկրի։ և ի բղջախտութեան անուցիք զսիրտս ձեր. Յակ. ե. ։ Որպէս ասէ Քրիստոս թնխիմս։ խորտակեցէք և յապերջանի միշտ հնութեան բղջախտութեանց. քանզի որպէս փարն, և ծննդականն անդամքն են պղտկիք, այսպէս և մոլութեանքն նոցին ։ Եւ քահանան ասէ. ոչ բնաւ կարէ այդպէսով զխղճմտանս բորբոքեալ ցանկութեանց՝ որ ոչ կարիցէ առնձահարել զտենչանս որկրամոլութեանց ։ Որոյ պատճառն է, զի բղջախտութեանն է հոգւոյ խորհրդին ։ ապաւորեցին ըստ փայտին և բորբոքմանն հրոյն ։ Աւասիկ ասէ Քրիստոս վասն ինքեան. յորժամ էր յանապատի, զհացդ ջոր, և փորբրիկ ուտէր. և զջուր ցուրտ ըմպէր՝ և ի վերայ իմ հեղուր. և եղև մարմին իմ իբրև զեմօվսպացւոց. ասկայնե ասկանին արծաթէր յիս կայծ բղջախտութեան ։ Արդ՝ զինչ լինիցի խորտակեբացն մինչև ցյաւդ զինչ այլ, եթէ ոչ զորինչ ասէ յառաջնեցեալ բանս. խորտակաձաղ եղէք ի վերայ երկրի, և ի բղջախտութեան անուցիք զսիրտս ձեր ։

Ա՛րդ՝ յետ ասելոյն զորկրամոլութեան, ասելն է զբղջախտութեան. որ միշտ հետևի նմա.զորմէ՛ն իրս առասանելի է ։ Կախ՝ թէ զինչ իցէ բղջախտութեանն ։ Երկրորդ.զդարչութեանն նորին ։ Երրորդ, զնեղոտութեանն նորին ։ Չորրորդ, զբաժանմանէ նորին։ Հինգերորդ. զուռեսակայ նորին ։ Վեցերորդ. զդատերայ նորին ։ Եօթնևերորդ. զերորբոքեալ նորին ։ Ութերորդ. զնաարիս, որք ընդդէմ նորին ։

Գ Լ. Առաջնեբորդ ։

Յաղագս սահմանի բղջախտութեան ։

Զսա Օգոստինոսի, բղջախտութեանն է կարի խիճ ցանկութեանց շաղաշարական հեղուսութեանէ ։ Արդ՝ կարի խիճ ցանկութեանն՝ վասն այն ասէ, զի ի մոլութեանս այս այնքան տերէ ցանկութեանն բռնականին, մինչ զի ոչ բնաւ կարէ՝ ի կիրառեսուլ զնա. նաև ոչ երևի ունել զբանականութեանէ ։ քանզի ասէ.նենէքա. սէր բղջախտութեանն է մոռացումն բանականութեանէ, և մեր ձաղորմոլեցդնութեանն. և մեր անձնևին անյարմար խնամոնոյն. ամբոխէ զնաստս. զաղնուականն՝ և զբարձրաբերձ հոգիս ի բարձրադոյն խորհրդոց քարշէ ի ստորինս ։

Ամ այսպէս. բղջախտութիւնն է՝ ի սիրտ առեմանոյ լայծեալ եւ առեձակուսոյ մուսց տապալութիւն։ Ի սիրտ առեմանոյ՝ վասն այն ասէ. զի մարմնական հեշտասէրութիւնն զլիսոյն՝ զոր ապականէ, զիմոյնն ապականացուցանէ՝ եւ մեծացուցանէ. զի զպատճառութիւն չգիտերու լուսոյն ոչ կարելի նշմարել. քանզի ուսոյն հեշտանայ՝ ի տապրիմն, անտի եւ մատաղտապատս միջոց խառնարհոյ ի վերինս։ Լայծեալ՝ եւ առեձակուսոյ մուսց տապալութիւն՝ վասն այն ասէ. քանզի որպէս ի կանձրեւ զառիվայրն ոչ կարելի մնալ ոտք մարդոյ առանց տանելոյ եւ անկման, այսպէս եւ որ ի սիրտ ցանկութիւնս դնէ զախտարժանս խոր, որք են ոտք մտաց, ի հարկէ լայծեալ առնալ։

Ամ այսպէս. բղջախտութիւն է անկերպ տենչումն մարմնոյ եւ առեալ ընդդէմ բանականին։ Ասէ կերպ վասն այն ասէ, զի լաւ ծերպենիսոսն՝ որ ոչ ունի չիներևոյս խրատս, եւ ոչ կերպ ինչ. ոչ կարէ կարդաւորել խրատս։ Արդ՝ ի սէր ցանկութեան են ամ մեղսն ինքն այսպիսի. անկերպութիւնք, չարաչարութիւնք. ծիծաղմունքն, եւ պատեհապաղմունք. արդ՝ նմին հա մարմոյ զայսոսիկ բանականութեանն եւ ուղիղ պատկառել, ոչ այլ ինչ է՝ նմին ոչ բանականութեանն խեղդատալ զնոսա. քանզի սէրն բղջախտութեան է մոլեգնութեանն մտաց, որ տասանէ զնոսիկն ունայնութեանն. ծագումն հեշտութեանց, եւ ընդդէմ զոյացութեան, զոր ստանայ ի ծագմանէ։

Ամ այսպէս. բղջախտութիւն է անկերպ սէր հեշտութեան՝ որ լաւ շնչահարկանին, որպէս ասի, բանականութեանն լաւ ճանաչելոյն։

Ո՞ զիտեմք է, զի բղջախտութիւն ասի հատարակաբար՝ եւ յատկապէս։ Հատարակաբար՝ ամ աչերկրպութիւն ի կերակուր, եւ ի հանդերձս, եւ յայլ, ասի բղջախտութիւն. եւ լաւ այսամ ձեղք կոչի պոռնկութիւն. զի ամ ձեղք զրկին հեշտութեանց։ վասն այնորիկ ի հնոյն կերպութեալ լինէր ծնանդական անդամոյն. զի խորհրդով այնորիկ բարձեալ լինէր աչերկրպութիւն հեշտութեան՝ ի յամ անդամոց։ Իսկ յատկապէս է մարմնոյ հեշտասիրութիւն, զորմէ խոսելոյ եմք առ։

Արդ՝ ծնանիլ բղջախտութիւնն ի կողմանէ մարմնոյն, եւ ի կողմանէ հոգւոյն։ Ի կողմանէ մարմնոյն, ի յայնցանէ՝ որք վերարերին առ անուանդն, լաւ զոյացութիւն մարմնոյն՝ ծնանի ի շարաշնութիւն խառնուածոյն բնական նաբաս, եւ ի յատկութեանէ մարմնոյն ակրնաբար՝ որ հետեւի բնութիւն։ Իսկ լաւ անդամոցն՝ երբեմն։ Կամ լաւ տեսակի կերակրոյն, կամ լաւ քանակութեանն, եւ կամ լաւ որակութեան։ Իսկ ի հոգւոյն, ծնանի ի կողմանէ ձանաչմանն, եւ ի կողմանէ ախորժման։ Ի կողմանէ ձանաչմանն, լաւ ներքինոյ. եւ լաւ արտաքինոյն։ Լաւ ներքինոյն, այսինքն, ի յիշմանէ մտածմանէ այնպիսի ապտեղութեան։ Լաւ արտաքինոյն, այսինքն, ի տեսութենէ, ի խօսակցութենէ, ի յարակցութենէ, եւ ի այնպիսոյս։ Ակ ի կողմանէ ախորժականին՝ ծնանի բազմատեսակ. լաւ այնմ որ լինի սէրն ցեակ ոք. որպիսի է, բարքն, քաջութիւն, գեղեցկութիւն. գեղեցկութիւն. ազնուատոհմութիւն. ազգութիւն բազկի. արուեստն. գիտութիւն. գործակատարութիւն. եւ այնպիսիք։ Արդ՝ բղջախտութիւնն է մեղք մահաբեր՝ լաւ այնմ որ ցանկութիւնն ոչ հաւասարի բանականութեանն։ Կամ է ի գլխաւորսն մեղսն յամենայն բազում մեղսն յառաջգան ի նմանէ. որպէս յառաջիկայդ յայտնեցի։

ԳԼ. Բ.

Յաղագս գործոյ մելոտէից բղջախոհութեան ։

Պէտ՝ նկատեր ի պատկերս ինոջ . զի խորհուրդ կա՛ եթէն շրմունք պատնէշ . և փայլունք քան զէն ի փողք նէ . բայց վասն Հան նէ գառն քան զշինդր . Ա՛ա կայ . Ե . ։ Ա՛եկուսդառ փիլիսոփայն հարցեալ եղև՝ Թէ զինչ է կին . պատասխանեաց . անօթ առն . ան յոյժ գաղան . հանապազորդ հոգ . անդադար մարտ . մշտնջենաւոր վտանգ . անժուժկալից նամաքն կութիւն . անօթ կորստեան . չքաւոր պատերազմ . և չարագոյն կենդանի . և ծանրագոյն բեռն . որոյ սիրէ զանձն՝ փախչի ի նմանէ ։ Վասն այնորիկ ասէ . մի՛ նկատեր ի պատկերս ինոջ . զի խորհուրդ կանիեն շրմունք պատնէշ, և փայլունք քան զէն ի փողք նորա . բայց վասնման նորա գառն քան զշինդր ։

Ա՛յդ Թէ բղջախոհութիւն ա՛ր քան է դարչիլի , բազայայոմ յառաջնդեալ ենիմաստութիւք լեամ կինոջն ։ Եւ զի ինչ ասէն առն , դուգանի աղօթմնիս . զորմէ ասէ Սիրաք . խոհ . ւ ։ Սաղմոսն Թա գաւորեաց յառուրս խաղաղութե . ընդ որում նոհաձեայ ամբ զասեն նայն Թշնամիս , զի չինեսցէ առն յանուն նորա . ի յերիսաստարդս թեան իւրում լցեալ եղև խնամութիւք իբրև զգեաւ . և հետացոյց անաց զերկիր հոգի նորա . ի հե ռաւոր կղզիս հուպանիդաս անուն նորա . և եղև սիրեցեալ ի խա ղաղութեան իւրում . ի յերդս . և յառակս ի համեմատութիւս , և ի մեկնութիւս զարմացաւ երկիր։ Եւ զինչ ասէ առ նա . ժողովեցեր զսակի որպէս զոսկեզինձ . և զար ծամ՝ որպէս զկապար . խոնար հեցուցեր զբարձս քոյ կանանց . եւսու արատ՝ ի փառս քոյ . պղծե ցեր զերկր զսերմն քոյ . ածեր զբաւ կութիւն ի յորդիս քոյ . և դիմ մարութիւնս քոյ ի յայլս , զի ա թառացես զԹագաւորութի յերկուս ծունչնս ։ Եւ ջերօնիմոս ասէ . այսու մեղօք պղծին ամ հանեաստո թիք՝ որք ի մարդն . քանզի զասի մարութեանցդ է պղծել զհանեաստո թիս ։ Յայնժամ մելոտիք յաղ թահարեն զոք, յորժամ մեղօք բղջախոհութեան աղտեղացուցանեն զպարծանս նորա . ուստի ասէ . ւ . Էզրասայ . Ը . ւշ . Կանայք մի րեն ձեզ , և ոչ գահիք . սկսի զա պեմին զբաւսոյ հարձի Թագաւո բին , զի նոտեր ընդալիմ Թա գաւորին . և առեալ զԹագն ի գլխոյ նորա գներ ի գլուխ իւր . և աճեալ ապուակ Թագաւորին ահեակ ձեռամբ . և այսու ամենի Թագաւորն բացեալ բերանով հայ էր ընդ երեսս նորա ։ Եւ Թա լիոս ասէ . ած է առնէ որում սի րէ կինն , և օրհնագիր լինի . կո պարս կացուցանէ . հրամայէ , և արդելու՝ զորինչ հաճոյ Թուի ին բեան . և ոչ է կար յոտիսաս լինել հրամայողին . յոչ ինչ հրամանաց հաճարձակի հրաժարիլ . յորժամ խնդրէ , ասլի է . յորժամ կոչէ , գայի . և յորժամ ապատնայ , երինչելի ։

Եւ Թէ ինչ անցեալ գործոյն , յայտ է , զի ասէ արխաստուէլ ի յառաջին գիրս բարոյականաց . հեշտասէրքն երեսին առ երին գոլ անառնականութք , ընտրելով ինքեանց զիւեանս անբանից ։ Եւ Թուլիոս ասէ . անասունք զոլինչ զգան բաց ի հեշտութէ . և առ այն ածին ամ ջանիւք . իսկ միտ մարդոյն բանականութէ վարի . և որ ըմ բռնի հեշտութէ , Թագուցանէ զնա վասն առնթալի գոլոյն ։ Յորմէ յայտ է , Թէ ոչ է արժան առնել զայն բանաւոր առեղծուածոյն ։ Եւ ոսկեբերանն ասէ . ամ մարմ նական գործովք նմանիլ մարդն անասնոց . այլ կա՛ս առաւել ի գործն հնչ-

հիշատակութեանդ . քանզի անա-
ատնք են՝ որք հոտն զկեանս իւր
Եանդ վտանգաւոր ումեքն և աչխար-
հանդոց հեշտութեանց : Լրե ջկրօնիմ-
ոմն ասէ . որպէս գինի , և ար-
բեցութիւնն անարատութեամբ զմ-
արբն . այսպէս պատնիչութիւն և
հիշատակութիւն մխիթ զգրոյս-
Թիւնն . անարատութեամբ զոգին .
և զբանականն առնէ անբասն :

Եթէ իցէ անդադ , ասէ .
Առաջ . Ը . ւ . Երեք են
պնդագոյ զԺողով , բղձախոհութիւն ,
և երկիւղ : Լրե ջկրօնիմոն ասէ .
հեշտութիւնն միւս քաղցնու լինք
եան . և անդունդով ոչ յոգի . և
ինջեալ՝ զարձեալ բորբոքի . ընդ
ամփոփիլն սէր . և ոչ լինի հոգ-
ատակ բանականին . զի ատնձարձակ
ընծանոյ :

Եթէ իցէ հանապազորդ հոգ ,
դուցանի ւ . Ելատոյ . ՟ք . 23 .
Առեալ առն զառաք իւր՝ գնայ ի
Ճանապարհ հետն առնել զդողթ-
Թիւն . և թէ չտնի ինչ , կամ
աւազակի՝ և դողանայ , բերէ առ
սիրելին իւր . և առանձ սիրէ
գնա քան զինոյր և զմայր իւր . և
բազումք մոլորեան եղեն վասն
կանանոյ իւրեանոյ . և անկան ի
Ծառայութիւն : Իսկ հոգս այս ի
յառաջ քան զառնուն գնա , և յե-
տոյ : ասասն ասէ Ջկրօնիմոս . յո-
Ժարութիւն բղձախոհութեան ի
Թախծումն . և յաչխարհն զգջումն .
և ոչ միայն ի յայս մեղայ յառա-
ջանայ Թախծումն , այլ և բազում
անզգութիւնք , զորս Տէր կոչէ փուշս
Ովմեայ . Ը . ւ . Առնալ . վասն
ոյժ զճանապարհս քոյ միշտ :
Ընդ՝ փուշք են տքնութիւնք , ի-
կիւղ , Ծախք , և հոգք . վասն
որոյ ասէ բնաւորսոս . ոչ Թէ
տրքան ողբալին , որքան տքնու-
Թիւնք , տրքան պճնապարդ ապ-
ատատութիւն , և ասկատ ինչ
ոչատախութիւն . և այնքան է մո-
լորչնալ հոգածութիւն նոցին միոյ
զի բազում անգամ արշաւէն ի
մէջ վիշտ այսոցիկ զամ մի . և
մեծ Ծախիւք ոչ զերն չհասկ հոգ-
և զմարմնոյ :

Եթէ իցէ անդադար Ծառա-
ասէ բնաւորսոս . կալով ի
մարմնի Թէպէտ յառաջանայցես ի
բարին , սխալես , եԹէ հանդերձ-
ցիս ի քեզ մեռեալ զմոլութիւն .
քանզի ոչ են մեռեալք , այլ նոր-
աՃեալք . եԹէ կամիս՝ և եԹէ ոչ՝
ներ ասհմանաց քոց բնակեցոյն և
բռնացին . կալի նոնաՃիլ , այլ
ոչ բնացինջ լինիլ . քանզի միշտ
մարմինն ցանկայ հակառակ հոգւոյ
որպէս զապատամբ օր , որ ոչ կա-
միցի հնազանդիլ : Ալ արդ՝ Եթ-
ոլէս է անդադար Ծառայ , ասկայն
առանձ , և նոնաղ . քանզի ասէ
օգոստինոս . մարմնական ցանկու-
Թիւնն՝ որ է ընդաբոյս մեր սիրք
նախան մեղաք , աստիճանդին է ի
յայրին , քան ի կոյս . և և ասա-
կապին ի պատնիչին՝ քան ի յայ-
րին :

Եթէ իցէ մշանջենաՃար վտանգ
և վնաս , ասէ Ջկրօնիմոս .
Ջնաւակար է մարդոյ ազդ կանանոյ .
զի է գոլոն ասատանայի . Ճանա-
պարհ անօրէնութեան . հարկա-
նութիւն կարճի . յորժամ մերձենայ
բորբոքի զկոնիս . մեռանցանէ
զնոնիզ մտաց՝ երբ յարակցի . և
կործանէ զամ հիմնոնս առաքի-
նութեան . եԹէ ընդ արս բնա-
կեացին կանայք , ոչ պակասի խայ-
Ծարան ասատանայի . քանզի ի
սկզբանէ Ինդացան առեալ մեղքն
վասն այնորիկ ասէ . Սիրաք .
իւբ . ւ2 . ի մէջ կանանց մի՛ յա-
ճեցուցո . քանզի ի հանդերձից և
լանէ ցեց . և ի կնոջէ անօրէնու-
Թիւն առն : Եւ Ջկրօնիմոս ասէ .
հաճատայ ինձ . ոչ կարէ բոլո-
րով արարիս գնալ ընդ ով , որ
ռաձախ յարակցի ընդ կանանց :
Ալ ասիցէ ոք . որ գնայ պար-
զամտութիւ , գնայ յառաջ . իբր
Թէ ասէ . որ ոնձի զսիրտ ոք և
պարզ զմիտս , ոչ երկնչի . ասէմ .
Թէ բարեմիտ եա՝ և պարզ , խնդա-
ալ Թէ ասես , բոլորովին եմ ող-

ջախոհ, սուտ է. եթէ որ է կինն, մոռաց սիրելոյ ընտ. ոչ մարմնական յամառութիւն. քանզի կալով սիրտ ածին՝ ոչ ճանաչես առանց ձեռաց. նաև եթէ երկաթեղէն իցես, լուծցիս երբեմն։ Եւ գրիգոր ասէ. որք ժուժկալութեանն նեղիցեն զմարմինս իւրեանց, մի՛ համարձակեսցին բնակիլ ընդ կանանց։

Եւ թէ իցէ նահապետութեան անժուժկալից, յայտ է. քան զի ապաշխարութեանն կոչի նաև. զի այլ կերպիւ ոչ է հնար անցանել ընդ ծով աշխարհիս. որպէս որք ոչ մոխին՝ ի նաւն նոյի, մեռան՝ ի ջուրն։ Ընդ՝ վասնզաւորի նաւն ընդ ծակիլն, և ընդ երդս յուշկապարկաց. այսպէս և մարդ՝ եթէ ոչ զգուշասցէ պահեսցէ զծերպս զգայութեանց, և խնդութիւն զանազան ընդդէմ երդոց կանանց, խորասոյզ լինիցի. քան այնմ որ ասէ. որ հայի՝ ի կին առ՝ ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ՝ ի սրտի իւրում։

Եւ թէ իցէ անօթի կորառեան, ասէ ամբրոսիոս. ազգ կանանց է անզգոյն՝ և մեղկ։ Ընդհոյն, զի ոչ քննէ և խոկայ բանականութեամբ՝ զոր լինի տեսանել՝ կամ լսել։ Եւ մեղկ, զի դիւրաւ յեղաշրջի՝ ի չարէն՝ ի բարին. և՝ ի բարւոյն՝ ի չար։ Դարձեալ ասէ. գնդղեցիկ տեսիլ կինն է դերեզմանն բառնալ. և կապճեալ մահադեղ անդադանոյ. եթէ ոչ իցէ զգաստ և առօթխաած։

Եւ թէ իցէ վնասակար պատերազմ, յայտ է Առակ. է. 26. Ոչ ասի. զբաղումն տապաստան արկեալք նոր խոցոտելով. և զօրեղագոյնք ապստեալքն՝ ի նմանէ։ Ոսոխ ասէ օգտասիրաց. հմուտ՝ լոյս հաւատոյ հալածողաց. խօսիմ առաջի ոյ, ոչ սուտ. զմայրան լինբանանու՝ զաւազնորդս հօտից զամն անկեալ՝ ի նեղբոյ ժանդի այդ պիրկ. յորոց անկմանէ ոչ սակաւ անկասած էլ քան ամբրոսիոսն, և ջերծնկմանէ։ Դարձեալ ասէ. զնդղեցիկ տեսիլ կինն է դերեզմանն նոհատեալ հիւանդութիւնք այդ՝ և զմեծամեծ արատ որս. զամբիսն զօրեղագոյնն քան զառիւծ, խաւարագոյն քան զ՝արջառած, որ մի և մերկ գոլով յաղթեալ հաղարաց ապատ աղինելոյ, մերկացաւ զիրեն արկանելոյն գալեայ։ Դարձեալ ընտրեաւն քան զամն. Տե՛ս. որ զգալոյն զքո բազում անգամ երդեաց՝ որ բերանով։ Սաղոմոն, որով երդեաց խնամատութիւնն. որ խոսեցաւ՝ ընդ բիոց լեբանանու. միշտ գոլոյն, այսինքն, յաճախութեան միոյ և՝ մարդկութիւն, վասն սիրոյ կանանց հետացաւ յայ։ Եւ վասնզի ոմն ազամարդիրն ասէ. զանյաղթելի զինեալն զանիկաւ՝ բղջախոհութիւնն յաղթեաւ մատնեաց՝ ի ձեռն զինուորին հռոմայեցւոց։

Եւ թէ իցէ և չարաբոյն կինդանի, յայտ է, զի իբրև զանասնդր օձն, որ է թիւնաւորագոյն քանզսյսն՝ ի յօձից. զի եթէ մերձենայցէ՝ ի ծառ. ապականէ զնա ոմն պտուղն. և որք կերիցեն զայնո, մեռանիցին. և թէ անկանիցի՝ ի ջրհորս, նմանապէս ապականէ. սա՝ ի մէջ բոցոյ կեաց, այսպէս և բղջախոհութիւնն կեաց՝ ի հրոյ՝ և ընբոյշոյ ցանկութեան։ Դարձեալ. է որպէս զբարբ. որ միայն հայեցմամբ սպանանէ զմարդիկ, և զիաւչուն. այսպէս և կինն հայեցուածք՝ և շնչելովն սպանանէ զհոգիս մարդկան։ Նաև՝ ի չայր ընկենու զիաչուն. այսինքն, զարս հոգևորս։ Դարձեալ. է իբրև զօձն սլիճալիս. զորմէ ասէ Յովսեփոս, թէ այնքան փոյթ է երկին երկին գառնութիւք, մինչ զի յանկեցուցանէ զհայեցուածն՝ ի յինքն. քանզի է յամր՝ ի սողալն. և զորս արագ ընթանալով ոչ կարէ ընկերանալ, հետացուցանելովն ընդ ինքն՝ մահացուցանէ. որև այնքան ջերմեռանդ է, մինչ զի՝ ի ժամանակս ձմերայնոյն չորի՝ ի մէջ ջուրացանէ օդոյ։ Այսիւ են չարաբարոյ կանայք. որք այնքան երկին երկին զար-

զարդուք զձեռնն ղինքեանս , զի տեսցեն զհոգիս բազմաց . որպէս յայտ է Ագաք. ։ ։ Ասա կինն եւ ընդ առաջ նորա պոռնկական զարդս ու պատրաստեալ առ ի ըմբռնել զհոգիս ։ Այլ Սիրաք. Թ. ։ ասէ. Գարձո զերեսս քոյ ի կնոջէ պձնելոյ . եւ մի՛ շուրջ հայեցցիս ի դեղս օտարին . քանզի վասն դեղոյ կնոջ բազումք կորեան ։

Եւ Թէ իցէ ծանրագոյն քեռն , քայտ է , զի սիրօքն կանանոյ ոչ զայլ լինել կարէ կրել ի սիրոտս իւր , բայց միայն զեռորիսուրդս նոցա ։ Եւ Ջերօնիմոս ասէ . անպատմանդն ի մէջ կռանին եւ դարբնացանն ոչ խորտակի , ասկայն մշրմի արեամբ նոխազին . այսպէս եւ այլ զօրաւորք՝ որ ոչ խորտակին ի մէջ մորձուքեանց , յաղթեալ լուծանի ի հնոց պապշտութեան՝ որպ՝ որ ոչ սիրէ զինքն , փախիցէ ի նմանէ ։ Գարձեալ . Է գարշելի . զի անհաճոյ է այ , և հաճոյ դիւոց . վնասակար ընկերին . և առնականիչ ենթակային նմա ։

Գ Լ. Գ.

Գարձեալ՝ Յաղագս գործուքն բղջախտութեան վասն ան հաճոյ գոլոյն այ ։

Ոբք մարմնով են , այ հաճոյ լինիլ ոչ կարեն . Հռոմայեց. Ը. ։ Ըստ մեկնչին , նորա ասին մարմնով , որք զգան կուքիւն մարմնոյ կամին կատարել . և զի են անկարգք , չարք , և դաղիւրք . վասն այնորիկ և ոչ կարեն լինիլ հաճոյ այ . քանզի զոչ այլ լինչ սիրէ այ՝ եթէ ոչ զայն՝ որ ի նմանէ է . այլ ամենչ որք ասեն զայլն յոյ , են կալուածաւորեալք , բարիք , և գեղեցիկք . վասն որոյ անկարելի է՝ որոց են մարմնով հաճոյանալ այ ։ Եւ այս է , զոր ասէ , որք մարմնով են , այ հաճոյանալ ոչ կարեն ։

Ա րդ՝ բղջախտութիւնն է գարշելի առաջի այ՝ վասն բազում պատճառաց ։ Նախ՝ վասն պղծութեն իւրոյ . քանզի իւրաքանչիւր իր աչք գարշի ի պղծութենէ . ուստի ասէ մխիթարն ի ղեւտրտղ գիրս կենդանեացդ , Թէ մեզուք ոչ նստին ի վերայ գարշահոտ իրաց ։ Այլ բղջախտութիւն է իր յոյժ գարշահոտ որպէս զնեխրեալ գիշ . վասն որոյ և է գարշելի այ . ոյր ասէ . Եսայի . ԺԳ. ։ ։ Իբրև զգիշ նեխրեալ՝ ոչ ունկնդիս գվճռակարգութիւն . այսինքն , ընդ այ ։ Եւ օգոստինոս ասէ , Թէ աղանձին բնականապէս վհատչի ի գիսակնդ . սրպէս և հոգին աչք վհատչի ի բղջախտոց , այլ ագռաւն , այսինքն , առատանայ հանդչի ի յայնպիսեան . ի յօրինակ այսմ՝ աղանձին առ ջրհեղեղաւն ոչ գտաւալ դհանգիստ ոտիցն դարձաւ անդրէն ի տապանն . այլ ագռաւն ոչ դարձաւ անդրէն . քանզի եգիտ զգիշ նեխրեալ , յորոյ վերայ նստեալ հանդչաւ ։

Անկրկոտ , վասն անհնազանդութեանն . քանզի որպէս ասէ եզ կոպալ Ծովուն՝ ասէլով . միւնչև ցայդ վայր եկիցես , և անդրէն ի քեզ խորտակեցին ալիք քո . այսպէս և մարմնական վայելչութիւնն եզ կոպալ զպատուական զուգաւորութիւնն . որոյ արատոյ՝ ջնասակար է ամ շաղախութիւն ։

Անդրոտ , զի արդելու ի հոգւոյն զնորսն այ , որպէս մեռանիցէն զղուարհիղս արեգական . զի ասէ . Եսայի . Ե. ։ ։ Լոյսն մեծացաւ ի մառախուղս նոցա . և որպէս առանձել լինի այն ընդ այդն , այսպէս և առանձել պատահի մառախուղ բղջախտութեան ի վայելուչսն յերկնաւորսն . զոր այնմ որ ասէ . Հոռվելոյ . Ժա. ։ ։ Ընդեղ լեր երկրաւորդ ի մանկութեան քումմ այսմինքն , ի բաց ի մերմեռս ի քէն զմառախուղն բղջախտութեան ի

ժա-

ժամանակս երիտասարդութեան ։

Յորմէդ , զի զպարտիցն ի հիմանէ քակէ . քանզի որ ոչն հաւքն որ զօրանայ ի ծառ գալար , տալոյ զհիւթս նոր , զաղ զարդս , զծաղիկս , և զպտուղսն , այսպէս հաւք ցանկութեանն սիրելոյ ի վերայ մարդոյն գործանել յոչ լինել զնմա բարիս նոր . ուս ասէ Յովել ։ ։ ։ ։ Հաւք էիկեր զդիզեցիկութեանն անասասն , և բոց ծախեաց զնմա վառոս ազատակն ։

Չ Լինդէրմէդ , վասն յոյժ զաղիր գոլոյն . զի ասէ օգտասիրս ի գիրս միայնահաստութեան . ասէ ծայրագոյն բարի և գեղեցիկ . ի յորմէ՝ և որով ամ են գեղեցիկ . այլ մեղք բղջախոսութեանն է յոյժ զաղրալի քան զայլ մեղս , միոյ զի և ամանք ի գազանաց՝ ամաչեն յայտնապէս շաղաշարել ։ Նաև երկիր , և տարերքք ողբին այնու մեղաւք . որպէս ասէ Երեմիա։ ։ ։ Պղծեցեր զերկիր պոռնկութեամբ քով ։ ասաւ և ոսկերբերանն ասէ . Քո չարչարեալ եղև ի յոյդ , զի արբեցին տարերքդ պղծեալ մեղաւք մարդկան ։

Վ Եղերդէմ , զի տպաւորանէ զտա ձարն այդ . զի ասէ ։ ։ Կորնթ . ա։ ։ ։ ։ Ո՞չ գիտէք , թէ տաճարք էք այդ ։ Այլ հաւք՝ ցանկութեանն բարբառէ զայն . զի ասէ Իղիտորս . ի մէջ այլ մոլութեանց՝ բղջախոսութեանն է մեծ անօրինութիւն զի տպահանէ զտաճարն այդ . և առեալ զանդամն Քրիստոս , առնէ անդամս պոռնկի . քանզի անջատէ ի Քրիստոս , յոյժ զամ միանալ ընդ պոռնկիւն ։ այլ Երեմիա։ ։ ։ ասէ . Վասն ժ խնդրութեանն է Տեր , վասն ժխնդրութեան տաճարին իւրոյ ։ Եւ եղեկիէլ ասէ . Եր . ։ ։ ։ Զխոհանոցն զի տպահանեցեր զարհուրելիս քո , ես խորտակեցից զքեզ ։ Եւ ։ ։ Կորնթ . ա։ ։ ։ Որ տպականէ զտաճարն այդ , տպականեսցէ զնա Աստ ։ Եւ օգտասիրնա ասէ . Եթէ ի չնչին գործս ընայիր , զի ոք չարաչարծ լինէր քան զքեզ . և Եթէ խոտոռ զքեզ , մի՛ խոտոր զդին քո՝ որ է արհամարհալ . որով գնեցար ի տաճար , և արբեցար ի սրբարան ։

Ա Ղեքսէնդրոյդ , զի հայհոյէ զնա զի ասէ ոսկեբերանն . ով կարէ ունել զբարի կարծիս զայնմանէ՝ որ ունիցի զչար ընտանիս . զինչ առասցէ անհաւատք , յորժամ տեսանիցեն զքրիստոնեայս այնքան մեղսամոլարդ . զինչ այլ եմիէ ոչ զի հայհոյանացին զհաւատնոցա . քան այնմ որ ասէ . Հռոմ։ ։ ։ ։ Անուն այ ձեզ հայհոյի ի մէջ հեթանոսաց ։

Ա Ղեքսէնդրոյդ , զի անարդէ զնա՝ բաղում կերպիւ ։ Նախ՝ երբ կիրսաչանելով բէլիէդովքայ՝ զի ասէ ջերմեռնոս . որպէս որիկրա մոլքն ունին ազ զոյովայնան , այսպէս վասաշոտքն ունին ազ զբեղիւեդովը . քանզի որդիքն իբրև յոյժ ամ պատնեշեցան ընդ գաստես մեվաբու , երկիրսաչին բէլիէդովքայ . որպէս ասէ . Թագ։ ։ ։ Դատաձեալ . որպէս անարդութիւն գործոյն լինի ի նախատինս գործողին . այսպէս և որ չարաչար ի կիրսաւնու զմարմին իւր , դնէ նախատինս այդ . և այսու ապականէ ընկերակցութիւնն՝ որ ընդ այդ Դատաձեալ է անվայելուչ՝ և մեծ նախատինք աղտեղասուտ փեսայիդ յոյժամ չնայցեն հարսնեաք նոցա . այսպէս է ի նախատինս այդ , յորժամ հաւատացեալ հոգին անկցի ի բղջախոսութեն . ուստի և ազ ոչ կամեցաւ առնել այսպիսւոյ ա նօրինութեանն նաև յառաջ քան զնոսա զնոսին զնոսա խնդրեան հաւատով . քանզի ասէ . Ծննդ։ ։ ։ ։ Տեսանել եմիէ բազմացան չարիք մարդկան ի վերայ երկրի , և ամ խորհուրդ նկրտեր ի չարիս , ասէ Տէր ազ . ջնջեցից զնմարդն՝ զոր արարի . որքան առաւել բարկացի յեղ խոնարհին ։ Ուստի ասէ . Առակ։ ։ ։ ։ Նախանձ՝ և պոռնկութիւն առնն ոչ խնայեսցէ յաւուր վրէժխնդրութեան ։ Եւ այս խոնարհեալ լինի քան զնինելն , զերկնաւոր փեսային ։

Դարձեալ. մեծ անօրինութիւն է, զի և անարդադոյն մեռանն մարմնոյն տիրեացէ ՚ի վերայ մարդոյն, և զի հեշտութիւն անարդադոյն և զաղբատոյն անդամոյն նախասահմանեալ լինիցի հեշտութենէն՝ որ յաճախ Դարձեալ. զի քաղցրադոյն համարի բղջախտն որ ինչ այլումէ. և զնուրն դառնադոյն. քանզի բազում անգամ առաւել սիրէ զօտարն զաղբատեակ, և կամ զառնականին ոտիցն՝ քան զազատ վայելչագեղն. ուստի ոչ երեւի մեղքն խնդրել դհեշտալին, այլ զնախատինսն այ. վասն որոյ ասէ Ջերօնիմոս. վաւաշտատ մեռանն Ջերմագոյն երեմայ զհետ անհամաւտից, և զրէ արժանաւն քաղցրագոյն կարծէ ։

Գ Լ Դ.

Դարձեալ՝ Յաղագս գարշութեանբղջախտութեանն վասն հաձոյ գոլոյն մասանայն ։

Առաքեա զմեզ ՚ի խողան, զի մռոցուք ՚ի նոսա. Մարկ. Ե. 12։ Օդտունիս ասէ. որպէս հպարտութեանն զերծուցանէն զմարդն արար մասանայ ՚ի յերկինս, նոյնպէս և բղջախտութեանն զմարդն արար խող յերկրի ։ Եւ ՚ի վերայ բանիս այս ասէ Մեկնիչն. Թէպէտ մասանայ խնդայ յամ մեղս, այլ մանաւանդ ՚ի կատարելութիւն, և ՚ի պսակութիւն. որով պատճառն է, զի ՚ի կատարելութիւնն առաւել զայրանայ այծ. և ՚ի բղջախտութիւնն յոյժ աղտեղանայ մարդն հոգւով՝ և մարմնով. և զայս յայտ առնէ խնդրոտածն նոցին, որք ասացին. առաքեա զմեզ ՚ի խողան, զի մռոցուք ՚ի նոսա ։ Յորմէ և յայտ է, թէ բղջախտութիւնն է գարշելի, վասն զի յոյժ հաձոյ է մասանայի, որ ոչ կարէ. սիրել բայց միայն զլսելն։

Ընդ՝ մասանայ սիրէ զբղջախտութիւնն վասն բազում պատճառաց ։ Նախ՝ զի խաւարագոյնս կապէ զմարդն այսու՝ քան այլովք մեղս. ուստի նմանի մասանայ վիշապին, զորմէ ասէ Իզիսորոս, թէ ունի զմեծ զօրութիւն իւր ՚ի տասանն. քանզի թէ միանգամ պատահանդիպեսցէ տասամբ, ապա նանիւ և զմիովն. այսպէս և մասանայ տասամբ բղջախտութեան զբազում կորուսանի՝ նաև զողորմածութիւն, և զհոգևականութիւն. ուստի ասի. Տեսլեան. Ժբ. 4. Վիշապն քարշեաց զերրորդ մասն աստեղաց. այսինքն զպանծալիսն յերկնեղեցականաց, և ՚ի ժողովրդականաց ։ Եւ Ջերոնիմոս ասէ, բղջախտութիւնն ոչ երկնչի ՚ի թագաւորական ծիրս նոցին, և ոչ անգամանէ զգծուծ խոշորութիւն և զաղտեղութիւնն մուրացկանաց ։

Երկրորդ, զի է հեշտալի բնակարան նորա. զի ասէ իզիսորոս, թէ վիշապն ծնանի յեմիոպիա, և ՚ի հնդկիս, ՚ի ջերմութենէ հանապազորդ ոսկրոյն. վասն այնորիկ ընկղմի ՚ի գինձային վայրս առ ՚ի զովացուցանել զայրեցուցիչ իւր. այսպէս և մասանայ հանդչի ՚ի բղջախտն. ուստի զբեհմով թայ ասէ Յոբ. խ. 16. Բնակի ՚ի ուղիս գինձայինս ։ Ուր ասէ մեկնիչն. այսինքն. մասանայ ՚ի բղջախտան ։

Երրորդ, զի այսու մեղօք առաւել միաձուլի ընդ ինքեան զմարդիկ. որպէս թռչունք զժամահաս գիշս. ուստի ասէ Յոբ. Լթ. 30. Վասն անկիղ. ուր ուրեք իցէ դեղ, անդր հաւաքին վաղվաղակի ։ Դարձեալ՝ զի այսու մեղօք ապականէ զայլս, զորմէ ասէ Եսայի. Ղբ. 1. Ի դիականց նոցա ելցէ գարշահոտութիւն ։

Չորրորդ, զի զբազումս որսայ այսու մեղօք. քանզի որպէս իշխանն առաւել խնդայ ընդ զինուորն այն, որ զբազումս դիաթաւալս առնէ ՚ի սպառազինին. այս-

այսպէս և սատանայ ընդ բղջախոհութեանն . ուստի ասէ իղիւտորոս . առաքել բղջախոհութիւնն նոհաձի բնութիւնս մերս ընդ իշխանութիւնն սատանայի՝ քան այլ մոլութիւնք . քանզի ներքինս զօրութիւնք մերք այսու առաւել խօթանան ։ այլք մոլութիւնք են իբրև ցանցս , որոգայթս , և կարիս . այլ սատ ուական 'ի յորս զբազումս պարփակէ . որպէս ասէ Ամբակ. ա. ։ ։ Չքաղերն կարիս կորզեաց . և ձգեաց զնա ուականաւ իւրով ։ և զկնի ասէ . վասն այնորիկ զոհեացէ ուականի իւրոյ . և մատուածէ սատանայի ցանցի իւրոյ . զի նոքօք զպարարեցաւ բաժին նո՛ . վասն այնորիկ ընդարձեաց զուական իւրոյ . և 'ի ապականելոյ զպղտս ոչ դադարի ։ Եւ յօրինակ այսմ բաւական ընծայեաց զայս ազգ մոլութեան . առ 'ի սատակել զորդիսն Իսրայէլ . Տես. ե. ։ ։

Հինգերորդ . զի կարասցէ սատանայ արդարացուցանել զինքն առաջի այ հաճելմատուելով առ բղջախոհն , վասն ոչ ունելոյն ինքեան զայնպիսի մեղս . վասն որոյ չարագոյն է մարդն այնու քան զդեւս ։

Վեցերորդ , զի հնարի սատանայ և 'ի յանուրջս ունել մարդոյն զհոսումն աղուեղի . և զհեշտութեան այս մեղաց . և այնոցիկ որք ոչ ունին զնիւթ կատարելոյ զմոլութեանն զայն , երբեմն նա զայ արասաւ զնիւթ . որպէս յայտ է 'ի դիւացն՝ որք երբեմն յերկրի կերպարանեն զինքեանս դործակից չարաչարութեանց ։ Արդ՝ որպէս ե դիւացդ հաճոյ , նոյնպէս և արբոց հրեշտակացդ դարչելի . զի ասէ սենեկքա . ոչ է մեծ ինչ 'ի հեշտութեանն , և ոչ ինչ՝ որ վայելէ բնութեանն որ մերձ է առ այծ ։ Ասասի ընծերցեալ լինի , թէ հրեշտակն էխից զըմբռնեալ իւր՝ ընդ անցանելն վաճառուս երիսաստարդի միոջ ։ Դարձեալ՝ անհաճոյ է հրեշտակաց , զի են ընդ պահպանութեանն նոցին . որպէս ասէ . Սաղմ. ղ. ։ ։ Հրեշտակաց իւրոց պատուիրեսցէ վասն քոյ 'ի պահել զքեզ յամ ձանապարհս քոյ . ուստի որպէս եթէ դուստր թագաւորի ասցի ընդ պահպանութիւն ուրուք , յոյժ անհնազոյ լինիր նմա՝ եթէ պոռնկեսցի . արդ՝ որքան անհնազոյ թուեսցի հրեշտակաց՝ եթէ դաւերիք երկնաւոր թագաւորին՝ պոռնկեսցին , ընդ պահպանութիւն նոցին ։ Վասն այնորիկ ասէ քահանապետս . յիւրաքանչիւր իջևանի , և յիւրաքանչիւրում անկեան ասի պատկառանա հրեշտակի քոյ . և մի՛ համարձակեսցիս 'ի տեսանել զմարմինդ ։ Եւ ։ Կորնթ. Ժա. ։ ։ ասէ . Վասն այնորիկ կինն պարտի պատել զիշխանն վասն հրեշտակաց . այսինքն , պահպանողաց նորին ։ Դարձեալ . 'ի մեղս այս լինեն նախատինք անմարմին բնութիւնք , յորժամ հոգին առաւել կալ մի նմանիլ անասնական բնութեան , քան խնդացականի , ոչ քարշելով զինքն արտաքս յանբանին հեշտութիւն . քանզի որպէս անվայելուչ է եկեղեցականաց՝ յորժամ ոք ուրացեալ զեկեղեցականութիւնն լինի աշխարհական , առաւել կամ լով նմանիլ չինականաց՝ քան եկեղեցականաց . այսպէս երևի նախատինս հրեշտակաց , յորժամ մարդն , որ ե 'ի մէջ հրեշտակաց և անասնոց , առաւել ընտրէ զանասնական կեանս՝ քան զհրեշտակական . վասն զի 'ի գործ բղջախոհութեան այնպէս ընկղմի բոլոր մարդն 'ի մարմինն , մինչ զի և ոչ ևս կարէ ասիլ բանական , այլ բոլորովին մարմին ։

* * *

Գ Լ Ե Ս

Դարձեալ, ղեպուրութիւն բղջախոհութեան վասն դոլոյն ձկանս ընկերին։

տի զինի դառնապտղն քան զմահ. որ է որոգայթ որսորդաց, և ուռկան սիրտ նոր։ Ժողով. է. 27. Որպէս լաւագոյն է ոչ գոյն քան զչարաչար գոլն, այսպէս լաւագոյն է մահն քան զդառն կեանս. որպիսի է բղջախոհութիւնն։ Եւ թէպէտ դառն է մահն, սակայն դառնագոյն է բղջախոհութիւնն, որ ոչ միայն միով է մահ, այլ բազմով. վասն այնորիկ ասէ. դոլ զինին դառնագոյն քան զմահ, որ է որոգայթ որսորդաց, ուռկան սիրտ նորա։ Եւ Սիրաք. Թ. 3. ասէ. Վասն դեղոյ կնոջ քաղցրութիւն կորնչեան.

Ընդ՝ բղջախոհութիւնէ չքնաղ կայ ընկերին՝ բազում կերպիւ։ Նախ՝ զի բառնայ ի մարդ զգայութիւն. զի ասէ. Առակ. 26. դինիք վնաս պատճառի հաղիւ է հայի միոջ. այլ կինն ըմբռնէ զպատուական հոգիս առն։

Ընկերդ, զի է հիւանդութիւն ժանդ. զի որոյ ժանդ սկսան յորժամ անկանի ի միմեանս՝ մուծանէ տարածի ի բաղուածս. և ծնանի ի յապականեալ օդոյ՝ ի յաղիս անասնոց, կամ մարդկան. այսպէս և բղջախոհութիւնն որ ծնանի ի յապականեալ ախորժակաց, է այնքան երագ, մինչ զի մուծանի ի մարդ անցանել առ բաղուածս, և յորոք մերձենայ, պղծէ և ապականէ։ Յայտնապէս ասէ. Երեմիա Ղա. 6. Անդր, և անցանէն մեղջին ցամաքաւ մեծաւ։ Այ՛ է հարուածն էդիպտացեան, որ ապան զամ կենդանիս։ Դարձեալ հասմանաւոր գործութեան, որ է հիւանդութեանն ժահահոտ, և տարտամ խիղճ, և տոչորիչ. ուստի ասէ Եսայի. Ը. 12. Ձղաջիք զայրութիւն, և ծնանիցիք զեռխ. զի որ վասն, մուծանի այրէ։ Դարձեալ է գարշահոտ. զի ասէ. Ամբակում. Բ. 10. Վասն այդորհութեան նորա ապականեացի չար նեխութիւք։ Դարձեալ՝ է տարտամիտիկ. յորոյ օրինակ հրամայէ դոզուցն միայն բնակիլ արտաքոյ բանակին, Ղեւտացոց. Ժգ. 3։ Դարձեալ՝ հանդիսանի հանապատ զորդ և խոտոզոյն ջերմեան։ որ և տարափոխի ի յաւուրցն՝ որք մերձկան նմա. այսպէս և որ յայրի ի բղջախոհն, ապականի ի նմանե։ Բայց դիտելի է, զի որպոյն ջերմին առանձել վտանգաւոր է ի ծերն՝ քան ի մանուկն. այսպէս և բղջախոհութիւնն. որպէս ասէ. Սիրաք. Լեւ. 4։ Երիք են՝ զորս ատեաց անձն իմ. զհպարտ առն քան. զհեծատուն աւուն. և զանկեալ պոռնկին։ Դարձեալ. լինի կանայք օրինակին յուշիպարկաւ. զորմէ ասէ իմաստուն. ի յուշիպարկին զերծիս հերացաւելն հմուտքն. քան մասին նման կուսի և քան մասին Թուղնոյ՝ հեւոք, և մաղձոք. յորոյ միում ձայնիւ. միւսն թմբկաւ. և միւսն քնարաւ երգելին, և զնաւորդսն քարշելին ի նաւաբեկութիւն։ Այլ ձշմարտապէս են այսորիկ պոռնիկ կանայքն. որք զնաւաբեկեալսն ի ծով աշխարհիս, ածեն ի կորուստ. և ասին ունել զհեւս, և զմարդիկս, զի սէր նոցա Թուղն է, և խոցոտէ. և ասին բնակիլ ի յորձանս ջուրց. այսինքն, ի վտանգաւորութեան։ Եւ ոգիսիոս ասէ, Թէ ուշիպարիկքն են ծովային կենդանիք խմբեալք որք քաղցրութիք էր. զոր իւրեանց քարշեն զմարդիկ ի յընկղմումն. ուստի և ասէ Մեհինէն ի վերայ բանին Եսայե. Ժգ. 22. Թէ յուշիպարիկին ունի զկերպարանս կնոջ։ Դարձեալ՝ որպէս հաճոյութեան միոյ ըմբռնեալ հաճոյ, զոր ունի յորոգայթն, որպէս զբաղմ.

հեշտ ցանկութեանց, որպէս և զլուծ նորա ընդ երկիր հայել. և այլ այսոցպէս ազատեալ բղջախոհութեամբ է նման անասնոց ։ Եւ ոմանք բերանն ասէ. ամ գործ մարմնական է ընդհատական. այլ գործ վարդապետութեան է առանձին անասնական ։ Դարձեալ. որպէս ոչ ասի արուեստաւոր, որ ոչ ներգործէ ըստ կանոնաց արհեստին. նոյնպէս և ոչ բանական, որ ոչ ներգործէ ըստ բանականին ։ Դարձեալ՝ ըստ կանոնաց՝ և ըստ կարգի բնութեանն իւրաքանչիւր ոք շարժի՝ և հետևի բնութեանն՝ որ առաձել սիրէ՝ ի նա. այլ բղջախոհն հետևի շարժման և ախորժակաց մարմնոյն, ի բաց դնելով զարժանն՝ և զգործ բանականին. ապաստութեան բանականի բնութեանն դնէ զնախատինս։ Ասաց ասէ Յուդա. ա. 19. Սոքա են երթեալք զհետ ցանկութեանց իւրեանց ընդարձակք, որք զոգին ոչ ունին ։ Վասն որոյ և վատնեն զբնութիւն. ուստի և առնեն ամենեցուն զանիրաւութիւն ։ Դարձեալ. է առն ի ամենեցուն. զի ասէ դիմնեսիոս՝ ի դիցս ածային անուանեցոյ, թէ սէրն տեղական՝ ի գեղեցիկն քանզի ամէն ցանկան գեղեցիկին և բարւոյն. այլ վարձատուական սէրն ունի յառաջեդեալ զղաղիրն և զչարն. վասն զի ոչ ինչ զաղտա-դոյն քան զբղջախոհութիւնն. վասն որոյ և յոյժ առելի ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ

Դարձեալ՝ Յաղագս գարշութեանբղջախոհութեանվասն գոլոյնաղտականիցընթացիցյուրոյ ։

առնեաց զինչս իւր. զի կայր բղջախոհութեամբ. Ղուկ. ԺԶ. 13. Ձօր օրի-նակ հուրն ապառէ զնա յորոյ վերայ զօրանայ, և սիրէ. այսպէս և բղջախոհութիւնն. քան-զի

զի է հուր ծախիչ, որ զնամ ինչ առնէ արմատախիլս. որպէս ասէ Յովհ. Ա. 12. Եւ այս յայտ է առ ջրհեղեղաւն, յորժամ ապառնեցաւ նմա գոյացութիւն աշխարհին, վասն բազմախոհական մեղաց: Յայտ է և ի տոգմացուցն, զորս ամենեւին ետուն էկուլ հուրն երկնաւոր. վասն այսորիկ ասէ. վասնեզայ զինչս իւր, զի կայր բղջախոհութիւն:

Ա՛րդ՝ մոլութիւնս այս է ընդհանրական ընդ ամենայն իւրով՝ բազում կերպիւ: Նախ՝ զի մարմնաւոր ինչս նորա, նաև զհոգևորն, այլև զինքն իսկ: Առաջինն յայտ է ի շատ տղմին. ոչ ցուցանէ յատաջիկեալ բանդ: Ասաւ ասէ. Առակ. Ժէ. 1. Որ անուցանէ զտուչս, կորուսանէ զինչս:

Վասն երկրորդին՝ ասէ Ջերոբնիամն. իբր բոցով հրոյ հարկանէ կինն զխիղճ մտացն:

Վասն երրորդին ասէ Ովսէէ. Զ. 11. Պատնուիցի, զինի, և արբեցաւիցի բառնան զսիրտն: Զան զի որ սիրէ յիմար սիրով, ոչ ունի զսիրտ իւր: Նաև բազում՝ անգամ կորուսանէ զմարմինն. որպէս յայտ է յառնն. զոր ասպան ագիւսաջամ վասն սղնելոյն զՔեամար: և այսորիկ ապականեալ լինին ընտիրքն: Դարձեալ. բառնայ զանձուն բարեաց, և զպատուոյն. յայտ է ի ռուբէնն. որում ասաց հայրն. ռուբէն անդրանիկ իմ, նախկինն ի պարգևս, մեծագոյն ի տրուածի, այսինքն, լինելոյց էիր: այլ յարել ի նոյնն. ոչ աճեցար. զի սղնեցեր զանկողինն հօր քոյ: Քանզի լաւ իրաւանց անդրանկութեանն նմա պատրաստ էր պատուին, զի առնէր քեան հնազանդելոցին նմին. նաև կրկնին չափ ժառանգութեանն. որ զնամ կորոյս: Ասաւ և ոսկեմուղն պիլիսոփայն ասէ. բղջախոհութիւն է որպէս զմահ. անզերծանելի ահագակ. վախուստ կենաց. և լուծումն ամի. քանզի կողոպտէ զժամանակաւորս. հատանէ ի կենաց. և տարալուծանէ զմարմինն: Դարձեալ. որպէս նահաբեկեալն ի ծովս, կորուսանէ զինչն, և զիւրան, եթէ ոչ բառնն հարկանի զնաստատակ իմբէք: այսպէս և բղջախոհն կրնկի՝ եթէ ոչ բառնն հարցէ զտատակ ապաշխարութիւն: Եւ գրիգոր ասէ. ոչ ինչ գործ արդարութիւն է ընդունելի առաջի այ՝ որք ունին զարատ բղջախոհութիւն. քանզի որպէս ընդ սրբել անբնական ջերմութիւն իմարմինն՝ ապականի բնական ջերմութիւն. այսպէս և վախճառս ջերմութեամբ՝ սէրն և ջերմեռանդութիւնն հոգևոր: Եւ օգոստինոս ասէ. գէջ ցանկութիւն մարմնոյն զմարդն ողջոյն իւրացուցանէ ներքուստ՝ և արտաքուստ. և զբոլորն չարժէ ի ցանկութիւն. բառնայ զարտութիւնն մտաց, և զղօրութիւն մարմնոյն: Դարձեալ. բառնայ զծայրագոյն բարին. զի ասէ. 2. Օրինաց. իգ. 14. Էդիցի բանական քո ոչ. և ոչ երևեսցի ի միջի քոյ աղտուղութիւն, զի մի Տէր ոչ քո թողցէ զքէզ: Եւ Ղևտացւոց. 17. ասէ. Ամենայն մարդ՝ յազգէ ձերմէ՝ յորում իցէ աղտ, և մատիցէ առ նոսին ոչ այ, կորիցէ առաջի Տեառն: Ա՛րդ՝ եթէ պղծութիւնն անջատէ ի նոսին զնոսա, և առ ածէ ի սիրոյն արբոյ:

Երկրորդ՝ զի մոլութիւնս այս յուժգնակի ըմբռնէ՝ և թաղկատրէ զմարդն, զի ասէ Օգոստինոս. կարի՛ ինձ ըմբռնող է հոգւոյ: Եւ Առակ. իբ. 14. ասէ. Գուբ խոր է բերան անօրինին. և որոյ բարկացեալ է Տէր, անկցի ի նա: Զի որպէս որ անկանի ի գուբ խոր, ոչ դիւրաւ ելանէ անտի. այսպէս և ոչ դիւրաւ զերծանի՝ որ ըմբռնեալ լինի դեղեցկութիւնք կնոջ: Վասն այնորիկ բերան կնոջն ասի գուբ խոր առաւել քան զայլ անդամն. քանզի դեղեցկութեն այնր մասին զբազում պատրէ. և որ անկանի ի մոլութիւնս

թիւս այս , ոչ ոքնի խորհիլ ինչ զիրկութիւն անձին . ոչ ճանապարհ զնա՛ . և ոչ զայս ամբառնայ յեր֊ կինս . ոչ առնու յանձն կրանս յանդիմանութիւն , և խրատու . վա՛ այնորիկ ասէ Ովսէէ. ե. 4. Ոչ տան զխորհուրդս իւրեանց գառնալ առ Աստ , զի հոգի պոռնկութեան է ի միջի նոցա . և զՏ֊ոչ ծանեան ։ Եւ Դանիէլ ա. 1. Ասէ վասն ծեր֊ րոցն , որք ցանկացան շուշանոյ . խոտորեցուցին զաչս իւրեանց չհայել յերկինս . և չմիշել զար֊ դար դատաստանն ։

Երրորդն է , զի ածէ զմարդն ի մեծ անարգութիւն . ուստի դիւրք ոք հասանեմաւոր զնա գար֊ ձելի անարգաց . որպէս յայտ է . Յովհելեայ . ա. 17. Ասէ . Ներ֊ խեցան անասունքն ի յաղբս իւր֊ եանց ։ Ասէ գրիգոր . այ֊ սինքն , անասնաբարոյ մարդիք ի ժահահոտութիւն բղջախոհութիւն , յորժամ ի նմին վախճանին կրկանին ։ Ասէ . Սաղմ. ձբ. ։ ։ Ա֊ տակեցան նոքա յինդոյ . և եղեն որպէս զաղբ երկրի ։ Ենդոյ՝ թարգմանի աղբիւր ծննդեան ։ Նման վասն այսր անարգութեան նմանի խոզի . ուստի ասէ Առակ. Ժա. 22. Որպէս գինու ոսկի ի քթի խոզի . նոյնպէս կնոջ չարի գեղեցկութիւն ։ Քանզի խոզն քիթ ունանէ ի մի կողմն գտիրին , և ի միւսն զմարդն , և ի միւսն զմարդ . ա֊ ռաւել ընթանայ ի տիրին՝ քան ի մարդն . նոյնպէս և պատշա֊ ճալքն զաղտեղի բղջախոհութիւնն նախասահմանեալ առնեն քան զհեշտու֊ թիւն արքայութեան զորմէ ասէ Սիրաք . ք. 10. Աճենայն կին պոռ֊ նիկ իբրև զկաս գոհհայ ի ճա֊ նապարհի՝ որ կոխեսցի ի յամ ան֊ ցահարայ ։

Չորրորդն է , զի ձգէ զմարդն ընդ անարգագոյն ծառայու֊ թիւ՝ այսինքն , մարմնոյ իւրոյ . և կնոջն . զի ասէ գրիգոր . զինչ անարգագոյն քան զլաղթիլն ի մարմնոյ . և ոչ ինչ գիտաւելոյս գոյն քան զլաղթելն մարմնոյ ։

Գ Լ Ե ։

Յաղագս Ներդործութեան բղջախոհութեան ։

Հրամայեցին իբրոց ցան֊ կութեց ձգեալ և պատ֊ րել . ասա այնուհետև ցանկութիւնն յղացեալ զնդա ծնանի , և մեղքն կատարեալ զմահ֊ Յակոբս . ա. 14։ Ըստ իղիւորոյն մեղքն հասեմասոյ թիւնից . զի որ֊ պէս թիւնն ձապաղեալ ընդ երակս յորժամ հասանի ի սիրտն , չիջու֊ ցանէ զկենդանս . այսպէս և մեղքն ընթանալով ընդ ղեկոյութիս , և ընդ խորհուրդս՝ յորժամ հասանի ի հաստատուն , ծնանի զմահ հոգ֊ ւոյն . և այս է , զոր ասէ . Իբրև֊ քանիւրոք յիւրոյ ցանկութեանց ձգեալ և պատրեալ ։

Ա֊րդ՝ որպէս թիւնն նախ քան զմահացուցանելն՝ ածէ ի նեղլուկս զբաղում ցաւս՝ և զուարճասս . այսպէս և մեղքն առնէ զբազում չարիս ։ Նախ՝ հոգևորապէս կու֊ րացուցանէ . քան զի որպէս հոծա֊ հիւթ , և ջնասակար գոլորշիք ելա֊ նեն զաչս մարմնոյ , նմանապէս և դիմաւթիւնք բղջախոհութիւն զաչս մտաց ։ Զի ասէ ոսկերբերան . ի մարմինս անժուժիցն ոչ ինչ ներ֊ գործէ հոգին . այլ յոյժ զաղտա֊ հիւթ արիւնն առանց զնաս քո֊ լորելին ։ Դարձեալ՝ որպէս կոյր կոչի՝ որ ոչ կանազանէ ի մէջ գա֊ նազ. այսպէս կոյր անուանի և բղջ֊ ջախոհն , որ ոչ կարծէ զայլինչ գոլ բարի քան զմարմնականն . և ոչ գիտարձութիւն բաց յայնմանէ՝ որ ի վերոյ երկրի . որպէս ասէ ոսկերբերան ։ Նման այնքան մեծ֊ ցուցանէ զմիաս , մինչ զի զդոյս բանականին և զկարդ արդարու֊ թեանն արտաքսէ ։ Եւ իղիւոր֊

բոս

քոս ասէ . որպէս ազատանն ի քէն ի վերայ դիակացդ խնդրէ կորուել զաչեան , այսպէս սատանայ զբղջախոհացն հանէ զաչս միտից , զի մի կարասցեն տեսանել զայծառութեան ձեռային լուսոյն . և այս օրիս նախեցաւ ի սամփսոն. զի միով դէմ ըմբռնեալ լինէր ի դալիլեացէ , կուրացուցեալ եղև յայլազգեացն . և եղև նոցա խաղալիկ ։

Ա Ղբորդ , լ.կէ . քանզի որպէս կարի ինձ չարչարէ մարմնական մոլեգնութիւնն . այսպէս և մոլեգնութիւնն մտացն՝ որ է բղջախոհութիւնն . ուստի ասէ ջերծանի մոռ . շօշափուկն մարմնոյ , և ջեռեալ ցանկութիւն կանանց՝ է գրացի մոլեգնութեան . նա է խեթան ատամնայն , որով խեթէ զբռաւսո իւր՝ զի փուխտացի ի մահ . վա՜ որոյ առաքեալն երկիւղ աղաչեաց զՏ՚ ։ Սա է ընտանի թշնամի , զոր միշտ կրեմք ընդ մեզ՝ ուր և երթիցուք . ուստի ասէ սիոս . ո՞ր պատուհաս առաւել աղտոս ի ձեռաց՝ քան զընտանի թշնամին ։ Ա յսու խեթանաս փորձեալ լինիմք փարիսեցիքն ընդ հարցանելն զՏ՚ն եթէ արժան իցէ ումեք արձակել զկին իւր ։ Ուր ասէ տակն բերեալն . եթէ տեսանիցես զոք խնդրել զիրերութիւն բժշկից , ծանիցես զնա՝ ունել զհիւանդութիւն . այսպէս յորժամ տեսանիցես զայր , կամ զկին՝ խօսիլ վա՜ արձակման զուգակցին , ի միտ առնուցուս զնա գոլ բղջախոհ՝ և բազ . քանզի ուր խնդրի բաժանումն , կայ առելութիւն . վասն այնորիկ Ճանապէն անդ պոռնկութիւն ։

Ա Ղբորդ , յիմարեցուցանէ . զի որպէս նոր հանեալ և ջերմ արիւնն ոչ կարէ ենթադատուիլ՝ մինչև հասանի , և յայնժամ երևի որպիսութիւնն . այսպէս դարշահոտութիւն, և յիմարութիւն բղջախոհութեան ոչ կարէ Ճանաչիլ՝ յորժամ է ի դէջ ցանկութեան . այլ յորժամ հովանայ . երևի յիմարութիւն նորա . ուստի խնամութիւն ե. 6. Ա յնոքիկ , որք յառաջադոյն ասացեալէին , ոչըք մարդ լինի՝ ընդ որ ոչ անցցէ բղջախոհութիւն մեր , կարով ի դժոխս՝ առացին . մոլորեցեալք ի Ճանապարհէն Ճշմարտութեան ։ Ե է Եսայի. լ. 5. Ասէ . հանդերձ Քրիստոսեալ յարեան՝ լինիցի յայրուն , և կերպարանս հրոյ ։ Ա րեամբ Քրիստոսեալ հանգերձեալ է պղծեալ մարմինն վասնզոտս ցանկութիւն ։

Ո Ղորդ , օտարացուցանէ՝ և դերէ զմիտան , մինչ զի ոչ հաճոյանայ նմա զայլ լինել խորհիլ , կամ առնել . քանզի ասէ ջերծանի մոռ . սիրտ կինոջն է անյագ . ի ջեալ՝ փուխտով վատի . և յետ յղփութեն դեռևս կարօտանայ . զայրական հոգին առնէ կանացի . և բաց ի կրկին զոր կրէ , ոչ թոյլ տայ խորհիլ զայլ լինել ։ Եւ օգոստինոս ասէ . ոչ է հաճատալի՝ թէ ապաշխարեալ այր այնքանով խնամութեան՝ հաճատայ ունել զօգուտ թիւն ինչ ի պարտուն կուռին . այլ սիրոյ կանանց , որ էած զնա առայն , ոչ կարաց զդէմ ունել . և արար զոյինչ դիտէր ոչ առնելի , զի մի տրտմեցուսէ զմահաբեր հեշտութիւնս իւր ։ Նոյնն յայտ է և ի ծերոցն շուշանայ ։ Եւ ջերծ նմանս ասէ . սեաւաք զոմն հաղիւ յեղեալ յոսկերս իւր՝ տաչորեալ աղտեղի սիրով . և վաղագոյն վախճանեալ զկեանս պատճառս այնր սիրոյ՝ քան հիւանդութեան ։ Եւ այս օրինակեցաւ արտեմոնիս չաստուածով Լսիեացւոց , որ յիմարեցուցանէր զպատերազմեալսն իւր ։ Գործոց . ԺԹ. 28.

Ե ղբորդ , առնէ ժահահոտս . ուստի նմանին օձին , որ կոչի ելիզորոս . զորմէ ասէ Յոհաննէս Ե՚ թէ եկանէ ժամ՝ և ժահահոտութիւն ի վայրկեն ընդ որ առցայ . նոյնպէս և բղջախոհն կերպարանք ինչ առնէ ժահահոտ՝ և ծերէ յամ տեղս . ուստի ասէ . Սաղմ. ԺԴ. 5. Վիրք են Ճանապարհք նորա յամ ։

ժամ։ Դարձեալ համեմատի ծծըմբոյ, որ է անուշիչ, և լուծիկ հրոյ քանզի որպէս ծծումբն է յոյժ ժամահասոյ և ի ջերմ աղբերսկութեան տայ զհոտն. և ոչ ինչ քան զնա վնաս մուծանի բոլորըն. այսպէս բղջախոհութիւն ամենևին ժամահասոյ, անուշանէ զժոխոյին հուրն. ուստի ասէ Եսայի. Էջ. 9. Դարձցի երկիր նորա ծծումբ. և եղիցի հող նր իբրև զձիւթ վառեալ ի տուէ և ի գիշերի և մի՛ շիջցի յաւիտեան ժամանակաց։

Վեցերորդ, առնէ անարդ. զի որպէս երկիրն է մեռեալ ամ տարեցոյց. նոյնպէս և բղջախոհութիւն ամ մոլութեաց. ուստի ասէ Երեմիայ. խոր. ։։. Աղտաւանդ էր մնալաք ի մանկութէ իւրմէ. և հանդիցէ ի մուրս իւր ։ Եւ Յովբայ. ՟ը. ։. Ոչք զդինուին զնա փուտք, դիպիկ արկին աղբեց ։ Դարձեալ. որպէս անդն արուեստ աղաւաւնին է անարգադոյնն ի չինաձև. այսպէս և բղջախոհութիւն ի մոլութեան. ուստի յորմէ նաև այսմ առնէն բահաղուս կարգեցաւ անդն ապաւաւոյ. որպէս յայտ է. 4. Թագաւ. ՟ժ. ։7. Քանզի բղջախոհն իբրև զսուտն առատ նայի՝ փոխեմ յաղբանոց ։ Դարձեալ. օրինակի եղաբերեմ, որոյ մոլութիւնն որպէս զաղբ ապականեցաւ ընդ երկիր. վասն որոյ ասէ Մաղաք. ։0. Աճենայն կին պոռնիկ նման նմանեցի իբրև զաղբ ձանաւորսն ։

Նմանեցորդ, աղուհաղատուցանէ. զի ասէ բնդս. գիտելով գիշաց զողջախոհութիւնն գոլ գեղեցիկ նմանի հոգւոյն, և նոյնպէս հատանհաճաւորիլ մարդոյն հրեշտակական վարձատրութեանէ, ուստի նոքա ծոլեցան, հարեալք նախանձու՝ զանառն բղջախոհութիւնք աղաւնեղացուցանել զմարդիկ. զի յերկիր նայեցին աստղաբաշխացին զմարդիկ ընդ իւրեանց ի տարտարոս։

Ութերորդ, թանկարդօք պարուհանդէս. որպէս ասի. Առակ ՟ի. ։6. Կին չար զարանդ պատուհանաց զհոգիս որոյ ։

Ննեներորդ, եղծանէ զդաշինս. այսինքն, զոր ունի ընդ սմ, ընդ ծնողսդ, և ընդ ընկերին. ուստի դաւիթ վասն քէրսաբեայ մեղաւ ի յաւծ, և յընկերն ։ Եւ ամեն՝ ի յաւծ, ի ծնօղն, և յընկերն ։

Տասներորդ, զի գաստապարտէ, զի ասի. Երբայեցւոց. ՟ժ. 4. Չաւնա, և զպատնիկս գաստէ ձեզ. այսինքն, ի գաստատանին գաստապարտութեանէ ։

Սնասատանեորդ, ապաստանէ. քանզի է թիւն ընդդէմ շնորհաց. զի ասէ իսկաստրոս. որ թիւնաւք հարեալ լինի, նախ պակնու. և յետ որոյ ջերմանայ թիւնն, առ ժամանայն ապաստանէ զմարդն. այսպէս և բղջախոհութիւն ի սկիզբն պատուհասանէ զընութիւնն. և յորժամ բորբոքի, ապաստանէ զհոգին ։ Որպէս ասի. Հռովմ. ։7. Բորբոքեցան ի ցանկութիւնս ։ Քանզի յորժամ բորբոքին, ապաստանեն զինքեանս ։ Դարձեալ. ցանկութիւն է գիտելոյ նեաս. որ թէ հասանիցէ յարիւնն, ապաստանէ ։ Ա. յաս. նեսիս խոցեալ եղև ամեն սիրոյն թամարայ, և ապաստաս իսկ ։

Հերիսասանեորդ, բորբոքէ զմիս. զի ասէ Ովսէ. է. 4. Ամենայն շնացեալք իբրև զհնոց բորբոքեալք ի յիւսիսոյէն. քանզի կիրն վասն զհնոց ցանկութեանն. և եփէ անդ զհոգիս ։

Հրեքասանեորդ, եղծանէ զաւրինութիւնս. զի ասի. Առակ. ՟ի. ։7. Մի՛ թէ ծրարիցէ ոք զհուր ի գոգ, և զհանդերձն իւր ոչ այրիցէ. Իբր թէ ասիցէ. յորժամ բորբոքի ցանկութիւն մի՛ թէ ոչ ապականիցէ նեայն զաւրութիւնս ։

ԳԼ. Ը.

Յաղագս բաժանման բղջախտահուխեան ։

Տէրութիւդ զերկիւղածունեամբ իմ, և զխրատս իմ Սաղ. ԼԸ. 2. Ուրեմն ասէ գրիգոր, կրկին է բղջախտահուխն, այսինքն, որ ապին, և գործոյն ։ Քանզի խորհրդականք եղեալքն՝ յորժամ արուամբ ժո՛ղ ի կատարմանէ գործոյն, զանազանայ պղծել ծածուկ խորհրդով ։ ուստի և Տէ՛ն ասաց ցօձն ։ ի վերոյ լանջագ քոյ գնասցես ։ որով նշանակի յիշեցուին բղջախտահուխն որ ի սիրտն ։ քանզի ունի է բղջախտահ սրտիւ, և ունի գործով ։ վ՚ որոյ և ընդդէմ երկոցունցս այս աղօթէ առաքեալդ ասելով ։ տալ երկիւղածունեամբ իմ, և զխրատս իմ ։ Ա՛յլ ի խորհրդով ժամանել ոչ ի գործն, վ՚ այնորիկ օձին նախ լանջոք, և ապա որովայնիւ՝ ասացեալ եղեւ՝ ապրել ։ Ուստի նախ՝ առեալ է զբղջախտահուխն սրտին ։

Եւ արդ՝ է՛ սա գարշելի՝ վասն բազում պատճառաց ։ Նախ՝ զի անհնարեւթեաբար ապականել դիւոգին ։ ըստ այնմ որ ասէ Պաւ. Ա. Կորնթ. ԺԵ. 2. Ականայն որ հայի ի կին առ ի գանկանացոյց նմա, անգէն շնացաւ ընդ նմա ի սրտի իւրում ։ Ուստի այս նշանակի իմի յղումէ, զորմէ ասէ իշխատրտս. Թէ յորժամ որովայնն նորա ուռնու առ ի ծնանել, ձագ նոր ոչ ինալով հասանիլ յուժգնան բնութեն, ծակեալ զկուշտ մօրն ելանէ արտաքս ։ վասն որոյ և մեռանի իսկ ։ Դարձեալ ասէ վասն իմին, Թէ արուն ընդ գնելն զբերան իւր ի բերան իգին, ի քանէ զերծին անդ ։ այսպէս և առանձինն իբրև զերծին հոգի զանիրաւութեին ի հոգին ։ այլ յորժամ հասեալ լինի սերմն ի հանգանուխին, և անգէն հեշտութեամբ աճեցեալ, նաև յառաջքան զկատարելն ։ և գծնունդ գործոյն առնականէ զիսպին ։ վասն այնորիկ ասէ իշխատրտս ի գիրս ծագրութեան բարւոյն ։ ոչ միայն գործով, այլև խորհրդով յանցանելոյ, նմին ընդ յիշեցուցանելն հանանեացուք նային ։ քանզի որպէս իմն ի ձագոյն՝ որ ասկաճին կալով յորովայնի՝ պատառուսի, այսպէս և հոգին ի չար, և յանօրէն խորհրդոյ՝ անողորմ խոցոտմամբ առասկի ։

Արիւրդ, զի չար խորհուրդն է իբրև զչար առնակ՝ յորմէ ո՛չ կարէ ընձիւղել պտուղ բարի ։ որ սիւս ասէ Տէ՛ն Ամոս Է. 17. Ծառ չար պտուղ չար առնէ ։ Եւ գրի գոյ ասէ ։ առաջի Տ՚ն այն է պղծեալ, որ ինչ ծնանի ի պղծեալ խորհրդոց ։ քանզի յորժամ արմատ ծառոյն ապականի, նաև բոլոր ծառն ապականի ։ և յորժամ արմատն չորանայ, նաև առեղծուածն ։

Արիւրդ, ի՛ներս աճէ զինեաս մեծ ։ զի թէ մշակ ոք հեղգանայցէ գործել և սերմանել զերկիր Տ՚ն իւրոյ, առնէր զմեծ ինեաս, և յոյժ բարիացուցանէր զինա ։ այլ սերմ մեր է անպատուն Տ՚ն, (որ սիս ասէ սեղարիոս) զոր պարտի մարդն մշակել երկնային խրատով և երբ և բարւոյ ախորժակօք աներ մանել ։ իսկ ամբարտաւանն ցանէ զրուսն ի չորգարակ սրտի իւրոյ ։ վասն որոյ և անիծեալ լինի ։ ըստ այնմ որ ասէ ։ Եբրայեցւ. Ե՛. Երկիր որ ծնանիցի զարդ նմա շահեկան, ընդունի զօրհնութի՛ յԱստ ։ իսկ որ բերէ զխոտ՝ և զտատասկ, անպիտան է, և մերձ յանէծս, և վախճան նոր այրուն ։

Արիւրդ, աճէ նախատինս այ. քանզի թէ ոք բարերար, և կամ հայր դիծած՝ աղաչէր զորդին՝ զի ասցէ նմա ինչ ի յօգուտ սրտին, և նա յոխորտս լինէր նմա, նաև ընկնոյր իսկ ի տիղին, կամ ի լճակաին, լինէր այն յոյժ ի նախատինս ։ այլ Առակ. Ի՛. 26, ասէ ։ Որդեակ, տուր ինձ զսիրտ

քոյ ։ այսինքն ։ զնմա խորհուրդս քոյ ։ այսինքն ։ ոչ այլ ինչ սէր ։ քայց միայն սէրն իմ զեռեղեալ լինի անդ։ արդ՝ որ ընկենու զսիրտ իւր յատեանս բղջիւոհութեան ։ կարի լիով նախատինս դնէ այդ ։

Ընդերորդ ։ զի այնու նմանի մարդն ի ներքոյ սատանայի ։ քանզի որպէս ի սրաշարժութիւն ամրոցաց յորժամ աշտարակն հզօր մատնի ի ձեռս թշնամեաց ։ բոլոր ամրոցն նմանի ի ներքոյ նոցա ։ իսկ ըստ բնութեասոյն ։ գրեալ առնուր այդ է մարդն ։ եւ աշտարակ հզօր ։ սիրտն ։ եւ փոխանակ մահաբերմանայ՝ հինդ զդաշտիքն ։ ընդ ամբոխն այսմիկ մարտնչի սատանայ ։ իսկ որ ասայ ի նա զսիրտ իւր ։ բոլորովին մատնէ զինքն ի ձեռն նորա ։

Վեցերորդ ։ զի չար խորհուրդքն անջատանեն զնա ի հոգւոյն ։ ուստի ասացաւ եսղկիելն ։ 8. Ձի բրեաց զորիս ։ եւ բրեաց ։ եւ եհան զմէջ գարշելոյ սղնոց ։ եւ անառնոց ։ զորոց ասէ ։ Հռուի ։ Ժ. ։ 22. Աղաչեսցուք որդիք դուն ։ եւ Թուղ նոց երինիոյ բոյնք ։ այսինքն ։ չար հոգիքն բնակին ի սիրտս այնոցիկ անացն ։ այլ Խառատ. ։ ։ ։ ասէ ։ Թխուրք խորհուրդք անջատանեն յայ։

Եօթներորդ ։ զի չար խորհուրդ մարդն յոյզ, եւ ի մահաբերութիւն ապարդեացն ոյզ, որպէս ասէ՝ ի զրահատուն փոսի կուրիլ ։ Եւ առաքեալ գիտէ ։ քան զհոգեւորսն ։ զի ընկենու զսիրտ իւր յատեանս բղջիւոհութեան, կարի լիով նախատինս դնէ այդ ։ Ընդ. Ժ. ։ ։ ։ Նա խորհուրդքն զգուխ քոյ ։ Աւ ասէ մեկնիչն ։ այսինքն ։ զսիրտդ մուռս յիշեցման ։ Նաեւ օրինակեցաւ այս Դատաւ. Ի. ։ 22. Քանզի յորժամ ջանայր ապիրեցեալ եւանել յաշտարակն, կինն մի բեկուսրաւ էր կաւով զանգանգուզ զդէմս իւր ։ այսինքն ։ յորժամ սատանայ ջանայ եւանել յաշտարակ սրտին, բանան կանն ի վերուստ երկանաւ բարի խորհրդոցն միշտ զգուխն չար յիշեցման ։ Եւ որպէս անկիւտիկ ամբոխով դնայ ի սուն իւր՝ յորժամ ոչ եղեւ ընդունելի խորհուրդ նորա ։ այսպէս եւ սատանայ յոր-

ասե ։ յայտնի են դործք մարմնոյն։ այսինքն ։ պոռնկութիւն ։ շնութիւն ։ պղծութիւն ։ և դիւութիւն ։ Արդ՝ յետ ասելոյ զբաղխոհութիւնէ սո֊ տին՝ այժմ ասելի է զբաղխոհու֊ թիւնէ դործոյն ։ որոյ եօթն են տե֊ սակք ։ այսինքն , պատրլ պոռնկու֊ թիւն ։ շնութիւն ։ ագռաղղծութիւն ։ կուսապղծութիւն ։ յարիւտակուսե֊ ութիւն ։ անասնակաղտութիւն ։ և մեղք որ ընդդէմ բնութեան ։ Որոց բաւակա֊ նութիւնն յայտնի այսպէս ։ քանզի խառնակութիւնն ի դործ չաղա֊ շարութեան կարդաւորի ի ծնունդ՝ և ի պահպանութիւն մարդկային սե֊ ռի ։ այլ ի վախճանել այսմանէ խառորի բղխախոհութիւնն՝ բա֊ զում կերպիւ ։ Կախ՝ եթէ ո՛չ է պատճառաւոր նիւթ՝ և անօթ ծնու֊ դական ։ և քան այսմ է մեղք որ ընդդէմ բնութեան , որով ամենևին ընդունայնանայ ծնունդն զահակի֊ ւն ։ քան այսմ կարէ ասել մեղք ընդդէմ բնութեան՝ եամ բզխախոհական դործն , որ տայ արգելք ծննդեան ։ Իսկ այլ կերպիւ՝ քան այնմ որ արդե֊ լանի ծնունդ ծնելոյ զահակին ։ և այսպէս է պարզ պոռնկութիւն , որ է ազատն ընդ ազատի ։ Կամ այլ կերպիւ առեալ լինի բզխա֊ խոհութիւնն ընդ անձին՝ ընդ որում մեղանչի ։ և այս բազմադունակ ։ Կամ ի կողմանէ անձին ի յոր ոչ պահեալ լինի պատշաճաւոր և բա֊ նական պատուն ։ և քան այսմ է աղտապղծութիւնն , որ լինի ընդ արիւնակցին , և կամ ընդ խնա֊ մոյն ։ և կամ ընդ հոգևոր աղ֊ գակցին՝ որ յառաջագոյ ի սկզբան֊ թէ ։ և ի դրամի ։ նաև ընդ որ֊ դեդբելոյն ։ և ընդ գաստագրե֊ լոյն ։ Առեալ լինի և այլ կերպիւ որ լինի ի կողմանէ անձին՝ ընդ որոյ իշխանութիւնէ է ապականե֊ ցեալն ։ զի թէ է ընդ իշխանութիւնէ զուգակցին , կոչի շնութիւն ։ թէ ընդ իշխանութիւնէ ծնողացն , ասի կուսապղծութիւն , իսկ թէ բռնու֊ թիւնէ քարշեալ ։ յորջորջի յաճչաս֊ կութիւն ։ Եւ թէ անձն այն իցէ ընդ

ժամ անցանելոյ լինի ի մոռոյ չար յիշեցմունք նմա , ամօթալից հեռա֊ նայ անտի ։ քանզի կարէ ինքնին յարուցանել զիարձութիւնս , այլ ի քեզ է տալ զհաճանաւն , և կամ ուրացաւ լինիլն ։ որպէս ասէ բեւ֊ նարտոս ։ արդ՝ քանիցս անգամ ընդդիմացիս , այնքան և պատկես֊ ցիս ։ Եւ դիտելի է , զի թէ մեղքն ոչ յերկար միացեալ ի հեղգութիւն խորհրդոյն , այլ իսկոյն յորժամ կինն մերձենայցէ , իշխանութիւն առն ի բաց քեզեցայի , ներելի է ։ այլ թէպէտ կամք կատարելոյն ոչ իցէ , և յերկար միացեալ ի հեղ֊ ութիւնն , է մահուաւտի ։ և վասն այնորիկ այրն , և կինն , այսինքն, հոգին , և մարմինն իմիասին գա֊ տապարտեացին , փոխանակ զի այրն որպէս պարտն էր ոչ յետս ընկր֊ կեաց զկինն ։ Եւ գրիւորր ասէ ։ որ ինչ ոչ է ի փրկութիւն , ազատ բեւ ի խորհրդոյդ ։ և ոչ ապատ֊ զացիս այնու՝ եթէ ոչ հեղգաս֊ ցիս նովիմբ։ Եւ բեռնարտաս ասէ ։ ի գլուխս է մեղքն ։ ոչ մոռանէ եթէ ոչ բանայցես նմա ։ յօժա֊ յութիւնն մարմնոյն ի սիրան , այլ ընդ քեզ է եթէ ոչ տացես նմա տե֊ ղի ։ ոչ ինչ ձեռաք եթէ ոչ ինեբերքս մոցէ ։ արդեւ , զի մի զօրասցի՝ և աղտեղացցիս ։

Գ Լ· Թ·

Ցաղագս տեսակաց բղջախո֊ հութեան ։

Յայտնի են դործք մարմ֊ նոյ ։ այսինքն ։ պոռն֊ կութիւն ։ շնութիւն ։ պղ֊ ծութիւն ։ և դիւութիւն։ Գաղատաս. ։ 19։ Ըստ օրի֊ նակ ի ձմեռին վայրս , ուր են հասարակութիւն նեխեալ ջուրց , և ա֊ պականեալ օդն , բղխնին զաղիր զեռուցիք ։ այսպէս և ի վաւաշոտ մարմինս , ուր են պիղծ խոր֊ հուրդք , և զաղիր տուփանութ , ծննդեան գարշելի մոլութիւք ։ զորոց

ընդ ուխտիւ , կամ՝ ընդ կրօնաւորական զգեստուբ , անուանի սե-
նականպատուութիւն : Աստ՝ ի մէջ տեսակաց այսոցիկ թեթեւագոյն է պարզ պոռնկութիւնն . և ևս ծանրագոյն է՝ որ է ընդդէմ բնութեան. վասն այնորիկ նախ առելի է զպարզ պոռնկութենէ , և ապա զայլոց :

Գլ. ԺԴ.

Յաղագս պարզ պոռնկութեան :

ոռնկութիւն զորոյ գործ չութենին ցուցանեն ամ վերոյ ասացեալքդ , է բղջախոհական խառնակուածն ազատի ընդ ազատին , եթէ իցէ բոզ , եթէ այրի և եթէ հարճ :

Ե՛ է բազմաբերիւթեան գարշելի : Նախ՝ վասն բազում ընդդէմ մարթասուածութեան ոբ գործոց . զի ասի ՚ի Օրինաց . իգ. 17. Մի՛ լինիցի քոյ ՚ի գաւառիդ խարայելի . և մի՛ պոռնիկ ՚ի յուսաւերից նորա : Եւ զինի ասէ . զի պիղծք են առաջի Տեառն այլքոյ երկրաքեանն : Եւ Աստուածգ . իգ. 27. Գուբ խոյ է բոզն : Դարձեալ . զի բոզք են իբրև զօձս տուչորիչս . քանզի են թիւնաւորք յինքեանս . և զորս մերձենան առ նոսա ապականեն թիւնոբք , և տուչորեն բոցովբզջա-
խոհութենէ . վասն այնորիկ և ընդ օձին անիծեալք եղեն ՚ի մէջ ամ մեղաւորաց :

Ա՛ րկլորդ , զի է մահացուցիչ արդարութեան . որպէս ասի՝ Աստուածգ . Ե. 3. Մեղը կաթէ ՚ի շրթանց կնոջ պոռնկի , և փայլունբ քանզձէթ փողբ նորա . բայց վախճան նորա դառն քան զօշինդր . և սուր իբրև պատրերկասրի . ոտբ նորա իջանեն ՚ի մահ . և գնացբ Թափանցեն ՚ի դժոխս :

Ե՛ րրորդ , զի է նման ատանայի որ ո՛չ շատանայ կորստեամբ իւրմով . այլ հնարի պատճառս ՚ի կո-
րուստ ամենեցուն . քանզի եթէ մեծագոյն զոհ է այ փրկութիւնն հոգւոց . ապաւրեմն ընդդէմ նմին՝ որ է կորուստն նոցին , համարի խոտորումն այ : Դարձեալ՝ է ցանց ատանայի . որպէս ասէ . Ժողովողն . է. 27. Գտի զկին գառնագոյն քան զմահ , որ է որոգայթ որսորդաց . և ուռկան սիրտ նորա . այսինքն , ատանայի : Դարձեալ՝ է խոտոր ատանայի . քանզի զնոսա զինքն , և վաճառէ զմարթին , և զմարմինն , և զհոգին գնով միով հացի . որպէս ասի . Առակ. զ. 26. Գին կնոջ պոռնկի որչափ նկատնակի միով հացի . և ըմբռնէ զպատուական ոգի առն :

Հ՛ ինգերորդ , զի խոտէ զհրամանս այ , և եկեղեցւոյ . քանզի ասի Գործոց . Ժե. Հաճոյ թուեցաւ հոգւոյն սրբոյ , և մեզ . զի ՚ի բաց կայցեք ՚ի պոռնկութենէ :

Ի՛ նգերորդ , զի աղտեղացուցանէ զմարդն . զի ասի . Մատ. Ժե. 19. Ի սրտէ ելանեն խորհուրդք չարք , պոռնկութիւն . և այլն , այսբզիկ են՝ որք պղծեն զմարդն :

Վ՛ եցերորդ , զի նոճատեցուցանէ նեն զկենս . զի ասէ . Սիրաք . Թ. 6. Մի՛ տար պոռնկութեանց զանձն քոյ . զի մի կորուսցես զքեզ՝ զհոգի , և զժառանգութիւն քո :

Օ՛ ճներորդ , զի թիւրեբ զբանաստեղծութենէն . որպէս ասէ . Ովսէէ . զ. 11. Պոռնկութիւն , գինի , և արբեցութիւն բառնան զսիրտն , և Դանիէլի . ա. 9. Աստ վասն ծերոցն . զարձուցին զմիտս իւրեանց , և խոտորեցուցին զաչս իւրեանց չհայիլ յերկինս , և չյիշել զարդար դատաստանս :

Ո՛ ւթերորդ , նախատեսի առնէ . զի ասի . Առակաց . զ. 33. Պոռնկութենէն զզպրութիւնս , և զանարգանս հատանէ ինքեան . և նախատինբ նորա մի՛ ջնջեսցի :

Ի՛ ններորդ , ծանրագոյն պատճառ յայ ՚ի ներկայս . և յապառնին ՚ի

ի՛ ներկայս . զի ասի ։ Օրինաց . իբ. ։ Սի՛ մոգ պառկորդին իւր ։ Եկեղեցի Տն միշ և ի տան ազգ։ Որոյ պատճառն է . զի այսպիսին առեալ զանգատն Քրի առնէ ան դամ պռնկի ։ Դարձեալ՝ պատ ժեցան իսրայէլացիքն վասն պռնկ կութեանն ընդ դստերսդ մոգիա մեցւոց ։ Ի յապառնին , յայս է ի Տէրէան ։ Ձը ։ Որ խօսի վա պատժոց պռնկացն օրինակաւն բաբիլօնի , ասելով . որչափ փա ռաւորեաց զինքն , և եղև ի գլ գանս , այնչափ տառապեցք նմա տանջանս ։ Ապ զի մի՛ այսպի սիքս յուսահատեացին յողորմու թէն այ , ընթեռնումք վասն բա խաբ պռնկին , թէ արդարացաւ հաւատով և գործով . որպէս յայտ է Եսայ . ը. ։ ։ ։ , Եւ Յա կօբա . ։ . ։ . ։ . Որ ասէ . բա խաբ պռնկիկ ոչ ապաքէն ի գոր ծոց արդարացաւ ։ Սմանապէս և մարգգաղենացին՝ հաւատով , և ապաշխարութ ։ ։ Իսկ որք ոչ զըղ ջացին , ամենեւ կերեսցեն սատ , և ի հանդերձեալսն ։ Չի ասէ պօղոս . զնահն է ջհաճոյ աշա կերսին զենութի՝ բոլորովին ողբաց հաւատ վասն զի գոլով աերեալ յազ նահան տոհմէ . և ինքն գեղեց կաչափ հասակաւ , վարդագոյն տեսլեամբ , զարմանահրաշ խօսող և ուշիմ մտօք . այլ սակս խնայե լոյն հօրն ի պատժելոյ զնա , վասն նեաց զնարութամութիւն ի գործ զե խսութեան , և պռնկութեան . յետ որոյ և մեհեաց զձեռն ի գո ղութիւն . և բազում անգամ ա պատեալ եղև ի բանտից հարբն , և բարեկամքն . իսկ ի վախճանի յորժամ քարչեալ եղև ի մահ՝ աղօրմագին և արտասուեաց որ ձայ նիւ խնդրէր զհայրական հանգոյն սրոյ ընդ մատիկն , պատկոսւր խած մամբ եհատ ի բաց զունչս նորա , ասելով . զի՞ ընդ առաջին սխալ լիկն իմ զերծայ անպատիժ ի քոյդ ձեռաց . և ապա ապանեալ անհեթանոսից զկենցաղ ։

Նաև , յայտ ի նայն պօհսիոս , ասելով . ապատութեամն պռնկին է գուռն գժոխոց , ձանապարհ ա նօրէնութեան . խայթուածն կարճի , հաղը մեղաց . և գութ մահու ։ Ողոսի և ասի ։ Կորնթացց . ը. ։ Ո՛չ պռնկիկք , և ո՛չ շնանք ժա ռանգեսցեն զարքայութիւն այ ։ Եւ Տեսլեան. իս. ։ Ձպատնողաց , և գոռնկաց . ասի . քաժին նոցա է լճէն վառեալ հրով և ծծմբով , որ է մահն երկրորդ ։

Գ Լ ՃԱ

Յաղագս Շնութեան ։

Այ ընացօղն է , վասն պա կասութեան սրտին կո րուսցէ զանձն իւր ։ Առակաց . ը. ։ ։ Ջոր օրինակ չի մէջ կենդա նեաց՝ այնք որք կարօտանան քա ջասրութեան , լինին որս աչերց . և մանաւանդ յիմարագոյնքն . որ պէս ոչխարն , և կաքաւն . նմանա պէս և իմիջ մարդկան՝ որք ոչ ու նին զսիրտ աղնուական , այսինքն , առ ի խոտել՝ և անարժանս հա մարիլ զմեղութիւն . և մանաւանդ որք կարօտանան խոհեմութեան , որք նոհանձին ընդ անարգագոյն մարմ նականութիւք . և լինին որս աատա նայի . և կորուանեն զհոգիս իւր և անց ։ Եւ այս է , զոր ասէ . որ շնացօղն է , վասն պակասութեան սրտին կորուսցէ զանձն իւր ։

Ըդ՝ ըստ օգտասիրութ , շնութիւն է ապականութիւ զուգակցական հաւասոյն ։ Ապականութիւ հաւա սոյն վասն այն ասէ . զի ըստ նմին, երբոյն է բարին պակասիւ հաւասն , զանձն . և խորհուրդն . հաւատ , այսինքն , հաւատարմութիւնն , որ է կրկին . միոն , զի ոչոք ի զու գակցացն չաղաչարեսցի ընդ այ լում ։ Եւ միւսն , զի երկոքեանն հաւատացեն միմեանց զպատան . և ո՛չ միոք ի նոցանէ անցցէ յայլ ուստ . զի միոյն իւրոյ մարմնոյն ո՛չ ։

ոչ իշխէ , այլ այլն . և այլն իւրոյ մարմնոյն ոչ իշխէ , այլ կինն : Եւ բարին զաւանիլ է , զոր լեզ ուսցէ ած , սիրով ընկալցին . և ոչ ուսցին զարդելումն կերպիւ ինչ զեօ֊ լիշն մնուցանիցեն և օրինաբար զար֊ գացուցանիցեն : Դարձեալ բարին զաւանի է , զի զրդիան յամիտս դիս այսորիկ ծանիցին ի յորդիս լուսոյ : Իսկ բարին խորհրդոյ է . զի պատին ոչ քակտեսցի . և եթէ արձակեսցի պատճառաւ չնութեան , ոչ ոք ի նոցանէ զուգեսցի ընդ այլոյս , նաև ոչ վասն որդեծնու֊ թեան :

Եւ արդ՝ չնութիւն է գարշելի , վասն բազում պատճառաց : Նախ՝ զի է ներհակ խորհրդոյ պսակին , զոր կացոյց Տէր ած ի դրախտին ի յորպիսութիւն անմեղու֊ թեան . ուստի ոչ լինի այն առանց մեծի նախատանաց այ :

Երիցորդ , քանզի և է ներհակ բնական իրաւանց , որ ասէ . զոր ոչ կամիս լինել քեզ մի՛ արա֊ ցես այլոց . այլ ոչ ոք կամի՝ զի մե֊ ղանիցէ ոք ընդ կնոջ իւրում . և բազմամբ առանել կամին սպանա֊ նել , և ժառանգաւորի լինելոյ֊ քան այնպիսի ինչ կրել :

Երրորդ , զի արդելումն չնութեան առ ժամայն չարչարի յեօ սպանումեան , և յառաջքան զդո֊ ղութիւնն ի գիրս տասնբանեան օրինաց . ուստի ասէ կղեմէնդոս պապն . զինչ յամ մեղս ծանրա֊ գոյն քան զնուագութիւն . քանզի ոմանք զերկրորդ ամուսնութիւն պատժոյ , զոր֊ օրինակ և զարդելումնն , ի կարգս հրաժարականացն . և կերպիւ ինչ նմանի սպանումեան . և զի այլն՝ և կինն են մարմին մի . որ յանիչաս֊ կն զնին ուրուք , նոյն է որպէս թէ հատանէ զնա ընդ մէջ : Եւ ի վեր քան զամ գողութիւն . զի լաւագոյն է բանական առարծանն քան զնչխաքանչիւր երկրաւոր առարծած . ուստի ասէ . Առակ. Ղ:30. Ոչ մեծ մեղք՝ որ գողանայ . գողանայ՝ զի լցուսցէ զանձն իւր քաղցեալ . իսկ որ չնացօղն է , վ֊ պակասութեան սրտին կորուսցէ զհոգի իւր :

Չորրորդ , զի սպանանեալ լինի բաս հրամանի օրինացն . զի ասէ . Ղևտացւոց . ԺԹ:10. Որ չնայցէ ընդ կնոջ ընկերին , մահու մեռանիցին չնացօղն , և չնացեալն : Նաև բաս մարդկային օրինաց՝ մեղքս այս ոչ ընդունի զերկանս :

Հինգերորդ , զի վասն այսպիսի մեղաց ասաց ած ցդաւիթ . Բ.Թագաւ. Ժբ. 10. Սուր մի՛ հե֊ ռացի՛ ի տանէ քումմէ մինչև յաւիտեան , փոխանակ՝ զի անար զեցեր զնս , և առեր զկինն ու֊ րիայ քեւացոյ լինիլ քեզ կնու֊ թեան :

Վեցերորդ , զի այս մեղաց հե֊ տևին բազում չարիք . այս֊ ինքն , ժառանգաւորի լինիլ որ դատին . որպէս ասէ Սիրաք.Իգ.32. Անհնչիւն կին որ թողու զայր իւր , մեղանէզ կացուցանելով զժառան֊ գութիւնն ի յայլմէ : Նաև հետևին սմին գողութիւնք , և սպանութիւնք , այլև բազում անգամ սպգապղծու֊ թիւն , մինչ զի պատահեսցի երբեմն զի դիտասցէ ոք զչուսար հօր , կամ եղբօր իւրոյ :

Եօթներորդ , զի անկանի ենթ բազում անիծից , և պատժոց , որպէս յայտ է Թվոց. Ե. 19. ի նախանձաքեր պատասանն՝ որ լինի առն ընդ կնոջ , ուր ասէ . եթէ խոտորեցաւ յառնէ քումմէ , և պղծեալ եցես , անկիցես ի ներքոյ նզովիս այսորիկ . ասցէ զքեզ Տէր ի նզովս , և ի յատակս առաջի ամ ժողովրդեան . ներհակեսցէ զբարձ քոյ . և պատասուեսցի բազորովին որովայն քո :

Ութներորդ , զի հեռանի ամ ողորմ և ապաւէնի մահ . զի ասէ ամբրոսիոս . եթէ մարմին ու֊ րուք սրով երկապրեալ հատանիւր ընդ միջինսկոյն հետևէր մահ սպա֊ ռնալի . նմանապէս յորժամ միմն ի զուգակցաց չնութիւք անջատ զինքն ի միւսոյն , հետևի մահ ծանրագոյն ,

Ինձե֊

Ի՛ննեսրդ, զի է հարի իւն ցանա-
գին. վասն զի բաւ փրկեա-
ցին, զանն է զգացումն անձնա-
սանն շարժանակիւն Եւ քանզի երեք-
կին միաձորումէ պարտ լինել՝ ի
մէջ զուգակցացն. այսինքն, միութէ
մարմնոյ, և միութէ հոգւոյ կապակ-
ցութէ խաղաղութէ. որպէս ասէ.
Եփեսացւոց.դ. ։ Ջանալ պահել
զմիաբանութէն հոգւոյն յոգի խա-
ղաղութէ. Եւ միութէնէն հոգւոյ՝
և մարմնոյ. զորս զամենեսեան
սարբորոշէ շնութիւն ։

Տ՛ասներորդ, քանզի քառակի
դիմոխայիւն խոստացին. զի ասէ
Յով.ի.բ. ։ Աչք շնացողի սպա-
սեն մեռանելոյ ։ Եւ զինէ ասէ.
անիծեալ լիցի մանն ներկիրն.
՚ի ջուրց ձեռն անցցէ՚ ի կորիւ իւն
ջնջմանէն ։

Ա՛ստասաներորդ, է դարձեալ,
եթէ հանձնառուցոյն ընդ ան-
բան կենդանին. քանզի տատրանին
ոչ զուգի ընդ այլում, քայց միայն
ընդ յատուկ զուգակցին. և ոչ
առնու զկերկրորդն. վասն որոյ
պարտին լինել ամօթալից շնացողքն.
քանզի են այսու վատնաւորագոյնք
քան զանբան անասունս ։ Չորս
նախատէ Երեմիաւ.ե. ։ Առեալ.
Ձիք մատակասացք եղեն. իւր-
աքանչիւրոք ՚ի կին ընկերի իւրոյ
վճռնջէին ։

Ա՛րհատասաներորդ, զի ուսոյցա-
ցուցանէ զերեսեան բարութիւն
պատկին, որք ՚ի վերոյ ցուցան ։

Ա՛րեքտասաներորդ, զի զրկէ ՚ի
յաւիտենական կենացն. զի
ասէ. ։ Կորնթ.ա.ցէ. ։ Ո՛չ շունք, և
ոչ գողք զարքայութիւնն ոչ ժա-
ռանգեն.

Ե՛ գիտելի է, զի շնութիւնն ոչ
միայն լինի ընդ զուգակցին այ-
լոյ, այլև ընդ իւրում. զի ասէ
Ջերեմիայ. առասիկ սիրոյն կնոջ
իւրում՝ շնացող է. և ոչ ինչ զար-
մանալի՝ քան զսիրելն զկինն որպէս
զոգ. վասն զի ՚ի պատկն գործն
որպեսզի նութիւնն, որ առեալ լի-
նի ՚ի բողոքան պատշաճութենէն,
դատապարտեալ է ։ Եւ արդ՝ ինչ-
դրել գիշատութի՝ ՚ի զուգակիցն
կրկին կերպիւ պատահի. քանզի
կամ խնդրէ ոք գիշատութիւն որ
՚ի ներքս կոպարտոց պատկին՝ այ-
սինքն. յորժամ ընդ այլում ոչ
առնէր զայն, և այն է ներքին. և
կամ արտաքոյ կոպարտ պատկին.
այսինքն, թէպէտ ոչ լինէր կին իւր,
զնոյնն առնէր ընդ այլում. և այն
է մարդասպան. և շարաչարութիւնն
որ լինէր ընդ յատուկ կնոջն՝ միայն
վասն գիշատութէ, և ոչ ինչ կեր-
պիւ առնէր ընդ այլում, ներքին
է. որոյ պատճառն է. զի ոչ լինէր
նախատածոյ սիրոյն ոչ. վասն որոյ
և պատկն առնէ զայն ներքին. իսկ
թէ այնքան առնձարձակեալ լինէր
վարվարատութիւնն, միով զի կատա-
րէր և յատարս. և այն է մարդա-
սպան. որպէս ասէ օգոստինոս ։ զի
յայնժամ զոչ այլ ինչ դիտէ խնդիրն,
քան ՚ի բոյն. և այրական արժա-
նատարութիւնն անցանէ ՚ի վարվա-
շատութէ. գիշեր փոխէ ՚ի Թոյնս.
ոսկին ՚ի ժանկ. և ցորեանն ՚ի չոր-
ռուն առ ՚ի յայրիկ. քանզի են անե-
րատք ինքեանց, և ոչ. վասն այ-
նորիկ ասէ. ։ Թագաւորին.դ. ։
Գիտասցէ խոբաքանչիւրոք ՚ի ձէնջ
զիւր անձն առանձ արբուսիք, և
պատուով. զի՚ ՚ի ցաւս ցանկանէ,
որպէս և այլք հեթանոսք, որք
ոչ գիտեն զնա ։ Գարձեալ. ասէ
հրեշտակն ցոսբիա. գլ.ւ. ։ Ցուսիկ
քեզ՝ թէ ՚ի վերայ որոյ զօրանայ
դեւն. ՚ի յայնմանիկ, որք հալած են
զնա յինքեանց և ՚ի մտայ իւրեանց
և պատրաստին իւրեանց վտանգաւոր
Թեց ։ Ասասն ասաց Տօրիա. ը.ւ.
Տէր, դու գիտես, զի ոչ պատճա-
ռաւ բոզնախանձութէ առնում կին՝
այլ միայն վասն սիրոյ որդեծնու-
թէ, ՚ի յոր օրհնեսցի անուն քո
յաւիտեան ։ Եւ պարտ ասէ օգոստինոս
Ծանեսան հին հարքն լինել քազմա-
խոհութէ ՚ի զուգակցութէն՝ յոր-
ժամ ոչ կարգաւորապար ՚ի կիր
առնուցուն ։ Արդ՝ որք պատճա-

աւա զահակին զուգաւորին ընդ ինքն, գոնեա նմանեացին անասնոց. և յետ յղանալոյն ոչ կորուսցեն զղջումն։ Ասաս ասէ. Ես բրայեցւոց. Ժգ. 4. Պատճառական է ամբանութիւնն ամենևին. և սէ անկողին. բայց զրուցս, և զայս նիկս դասէ ձեզ։ Դարձեալ ասէ. սրակական միաւորութիւնն պատճառս զահակին լինել անմեղանգրելի. իսկ որ յառաջանայ անզգրքան զղխատութիւնն ծննդեան, ոչ բանականութեան, այլ վատաշատութեան ծառայէ. և բաս այսմ ոչ է ըմբռնս սրահանգիչն, այլ հասու գանելն, մի գուցէ գատապարտութիւնս մեզանչեցէք. և թէ երկրեանն և այնպիսի ցանկութիւնք հատաղուգին, առնեն իրս ոչ բաս սրահին։ Դարձեալ ասէ. բնական միաւորութիւնն այն՝ որ անզբաղելի քան զպատկական դաշն. այսինքն, որ ոչ վատն հարկաւորութեան ծննդեան՝ ի յատուկ կինն է ներելի. ոչ՝ ի բազն մահուշատ։ Իսկ այն որ ընդդէմ բնութեան, է գարշելի ի բազն. և գարշապոյն ի յատնաւինն։ Դարձեալ ասէ. բարի է պատն, ի յորս որբան ողջախոհագոյնք են զուգակցեցքն՝ այնքան են լաւագոյնք։

Գ Լ Ա Բ.

Յաղագս Աղտաղղութեան։

Մեռեալն մարդ՝ առ մեր ձոհաւոր արեան իւրոյ մի մատիցէ յայտնել զառաքանս նորա։ Ղեւտ. գրոց. Ժը. 61. Քանզի այնք որք առնին ի մէջ արտինն և ի գիշին, ունին զանճիծ բնական վատն անասրտութեան անգամոյն, և ցանկութենէ՝ որ յառաջեկեալ է ի մեղացն. վատն այնպիսւոյ յայնպիսի շարայարութենէն արդելեաց օրինքն զանձինս զայնոսիկ, որոց պատրաստ է առնել պատկառանս վատն արհնակցութեան։ Վասն որոյ ասէ

առ մեր մի մատիցէ յայտնել զառաքանս նորա։ Ղեւտ. գրոց. Ժը. 61. Քանզի այնք որք առնին ի մէջ արտինն և ի գիշին, ունին զանճիծ բնական վատն անասրտութեան անգամոյն, և ցանկութենէ՝ որ յառաջեկեալ է ի մեղացն. վատն այնպիսւոյ յայնպիսի շարայարութենէն արդելեաց օրինքն զանձինս զայնոսիկ, որոց պատրաստ է առնել պատկառանս վատն արհնակցութեան։ Վասն որոյ ասէ

Ա՛ւ վատն եդեալ պատճառն ի սէր գրոց. քանզի Ղեւտացւոց Ժը. 29. Ձեռ որոյ արդել զաղտաղղութեանն, և զձեղքն որ ընդդէմ բնութեան. յայտ ի նոյն. եաւ մարդ՝ որ արատոյ յիւր սղջութեանցս այսոցիկ, սատակեսցի ի միջոյ ժողովրդեան իւրոյ։ Եբ. Ժ։ 11. այլ որ՝ որ ննջիցէ ընդ կնոջ հօր իւրոյ, և ընդ նեռոյ իւրոյ, և ընդ մօր և ընդ դստեր և ընդ քեռ կնոջ իւրոյ, և ընդ կնոջ հօրեղբօր, և մօրեղբօր, և եղբօր, անօրէնութիւն է. հրով այրեսցի։

Ա՛րկայդ, զի առաքեսցէ զայն սիեմին մատանէ սատանայի՝ որ մեղանչէր ընդ կնոջ հօր իւրոյ. ։Կորնթ. Ե. 5։ Նաև յակոբ նմին իւրմ անէծ զորդին իւր զռուբէն, առեալով. Ծննդ. խթ. 4. Ա՛ի՛ առաջոյս. զի եղեր յանկողին հօր քոյ։

Ա՛րկայդ, զի հետևեսին այնմ բազում չարիք. յայտ է յամենայնի։ Թագաւորութեանց. Ժգ. 14. Ոչ ասլականաւոր զիմամբ քոյր իւր. վատն որոյ և ասրանաւ իսկ յաբեսաղոմայ։ Քանզի թէ ոչ զգուշանային յայտիսի մեղաց, հետևէր բազում մարդասպանութիւնն, և եղբայրասպանութիւն։

Ո՛րկայդ, զի մեղքս այս առնէ զմարդն իբրև գազան. զորմէ ասէ սիրաք. զինչ հաղորդութիւն մարդոյ առաւուն. քանզի չուանն ոչ պահէ զարենակցութիւն։

Ի՛նգերորդ, զի առնէ զմարդն անասրտագոյն քան զանասունս, որք գարշին յայսպիսի պղծութիւնէ. քանզի պատմէ արիստոտել, թէ Լեռագաւառն հիւսիսոյ ունէր զձի մատակ գեղեցիկ, որ ևնաւ զձի գեղեցիկ. որոց ընդ կամին ունել և զոյգ ձի՝ ետ ծածկել զայս ձիոյն ի մի ձանապհատեղ զնացին։ այլ

յետ վերանալոյն յորժամ Յանեաւ զնայր իւր, խղեալ զկապանս՝ զա հասիճ արար զինքն ի քարշման անգամ անդրօք, և մեռաւ ։ Դար ձեալ ապաւաղ, ի ոմն բռնադա տեալ զուգան շարասերթիլ ընդ մօրն Յանիկելով զայն ։ այլ յոր ժամ Յանեան զձայն մօրն, ի բաց եկաց, և դիշատեալ սատակեաց զայրագացեալն իւր ։ Այս ուրեմն յայտ է՝ թէ որքան առնիճ է մար դոյ, յորմէ և անսասունք գարշիլ ի բաց խրտնուն ։ Եւ արդ՝ հա տարակարար սակ ազդապղծութեին որ լինի ի մէջ անձանց, ընդորս չէ կարէ լինիլ պատկ, վասն ի զոյն է քան զընութեին, քան օգտա սիրեսոյ ։

Գ Լ. ԽԳ.

Յաղագս կուսապղծութեան ։

Ել՝ պշնուցուս ընդկոյս, զի մի գայթակղեսցիս ի գեղ նորա. Առակ. ե. 5։ Առ ջերօնիմոս. վա վաշտութիւն, թէ զոբաստոյ ի մերդին, նաև զերկաթէ զէն միսոն կոկղացուսցէ. այս է ի կուսանս. զի կուսից առաւել է քաղց ցանկութեն վասն կարծելոյն գոլ քաղցրագոյն՝ օրուս անուսեալ եանն է. ուստի աղքիկ ոճն պատ բեալ ի յուժինէ ապականողէ՝ իբր թէ գոյ մեծ ինն հեշտութի ի յա պականութիւնն այն՝ թոյլ ետ սրճիլ. և յորժամ եդիտ ոչ այնպէս՝ կամեցաւ ապանանել զինքն ։ Վասն նոյնէ առաւել ունի զխորհուրդն վավաշտան՝ զկուսից. իբր քաղց բագոյն կարծելով զոչ շօշափելեանն յայլոց. վասն այնորիկ ասէ. մի՛ պշնուցուս ընդ կոյս, մի՛ գուցէ գայթակղեսցիս ի գեղ նոր ։

Լրդ՝ է գաղջելի մեղքս այս վա բազում պատճառաց ։ Նախ՝ զի բառնայ զկուսութիւնն՝ որ յոյժ հաճոյ է ոյ. քանզի կոյան է նմանն, և ջերմաճառ գինի, որ է կոյս, և որդի կուսի. ուստի ասէ Խնամատուիեան. գլ. 20. Ընտրա կանութիւն առնէ գոյ մերձաւոր ոյ։ Եւ դիտելիս է ասէ՝ ի գիրս սուրբ այնն անուանց. առաքեալն՝ որք պահեն անապական զբնութի իւրեանց, են լցեալք սուրբ հա մառատութիք. և սբ վարդան Պատմութեան կարի զայրա գործանէ զնոսա՝ որ եղծանէ զայն ։

Լրկիրդ, զի բառնայ ի մարդոյ զնա մեծագոյն վարձն. քան զի կատարեալ առնէ լինի հարիւր աւորն. այրեւոյ՝ վաթսնաւորն. զուգակիցելոյ երեսնաւորն ։ Ոչ որպէս առնէ զմեծ սրակաութիւնն ուսուք, որ զյուսիկ, և զայ գամանդ անդառնան ուրուք՝ որ յաւուրսդոյն տայր զհարիւրաւորն խոստանացուսցէ. այսպիսի է, որ մեղանչէ մեղօքս այս ։

Լրդրդ, զի բառնայ յինքեանէ զանգամանելի գանձն. զի ասէ Խղիսուսոս. ամ մեղք ապաշխարութիք առնու զթժկութիւն խոցոռածոց, այլ բնկեալ կուսութիւն ոչ երբեք նորոգի ։

Ղորրորդ, զի ծանրագոյնս պատժի ապականողն, և ապականեցեալն. քանզի զաղջկանէ, որ թոյլ ետոյ ապականել զինքն, ասէ Օրինաց. գլ. 20. Աղջիկ որոյ կուսութիւնն ոչ գտանիցի ի պատան հանցեն զնա արտաքոյ դրան հօր իւրոյ. և քարկոծ արասցեն զնա արք քաղաքին, և մեռցի. զի արատ չար ի տան հօր իւրոյ ։ Նաև ապականիչն պատնեշ լինէր. եթէ հայր աղջկանն ոչ կամիր տալ նմա ի կնութիւն զաղ ջինն ։ Դարձեալ. յայտ է ի սիրեցեալ որդւոյն Եմմորայ, որ ապականեաց զդինայ, նմին իրի մեռաւ հանդերձ հարբ իւրով. և բոլոր քաղաքն ։

Ծննդոց. գլ. 16։

ԳԼԽԴ.

Յաղագս Յարիւտակութեան ։

Յարիւտակութիւն է յորժամ բռնութիւք հանեալ լինի աղջիկն ի տանէ հօր իւրոյ՝ առ ի յոպասկանել, կամ աճել ի կնութիւն, կամ ի հարճութիւն ։ Եւ թէ բռնութիւն այն լինիցի աղջկանն և թէ ծնողացն . յարիւտակութիւն կոչի . և է տեսակ բղջախոհութեան . և վաճառատուդն քան զվերոյ առատագոյն ։ Որոյ դարձուածքն յայտ է ի նախասացելոցդ այսմիկքն , որինչ վասն չնութեան , և կուսապղծութեան ասացաւ ։

ԳԼԽԵ.

Յաղագս Սեղանակատուութեանն այսմիկքն , զբղջախոհութենէ եկեղեցական կանոն ։

Տեսակ որդւոցն այր , զդստերս մարդկան , զի գեղեցիկք էին յոյժ , առին իւրեանց կանայս յամենեցունց՝ զորս ընտրեցին . և ասէ Տէր ած մի մնասցէ հոգի իմ ի մարդն , զի մարմին է. Ծննդոց. Զ. 2։ Որպէս ասէ Մեհինին . որդիք այր էին որդիքն աստծոյ , որ էր պաշտօնեայ և քահանայ այր ։ Իսկ դստերք մարդկան՝ էին դստերք կայենի , որ էր սիրող աշխարհի , ինքն , և ծնեալքն ի նմանէ . այլ սէթ ուստից զորդիսն իւր ոչ առնուլ ի դստերացն կայենի , զի մի սիրեալ զաշխարհս՝ կորուսցեն զնա ։ Նաեւս վասն Ամին պատճառ եւս այծ օրէնս իսրայէլացւոց . զի մի խառնակեսցին ընդ հեթանոսս , և հետեւեսցին մեղուաց նոցին ։ Այդ՝ որդիքն այր , և որդիքն Աստուծոյ՝ նշանակին զեկեղեցականսն , և զկրօնաւորականսն անձինս . որոց տրամայէ ըստ նորոյ օրինացս՝ կնալ ողջախոհութիւք , զի հարատեւն հաստատեալ այր . ըստ այնմ որ ասէ . ։ Կորնթացւոց . է. 32. Որ անկինն է , հոգայ զՏնէ թէ որպէս հաճոյ լինիցի Տնէ . և որ կանամարին է , հոգայ վասն աշխարհիս , թէ որպէս հաճոյ լինիցի կնոջ իւրոյմ ։ Եւ յայլսմ ասէ . որք մարիամնաւ են , այր հաճոյ լինիլ ոչ կարեն , այսինքն , որք կեան բղջախոհութիւք ։ Այդ՝ թէ սեղանակատուութիւնս այս , այսինքն՝ բղջախոհութիւնն եկեղեցականաց որքան գտարչելի է՝ և անհաճոյ այր , բազայայտ քաղաւմ կերպիւ ։ Բայց զմեղս այսմանէ չորս իրս տեսանելի է ։ Նախ՝ զանժուժկալութիւն եկեղեցականաց ։ Երկրորդ զբահանայից . երրորդ՝ զկրօնաւորացն չորրորդ . զհամաատարագացն ։

Սասան առաքեալն ասելի է . թէ եօթն են , որք ծանրացուցանեն եկեղեցականս՝ զայսպիսի մեղս ։ Առաջինն է բեկուճ ուխտն . քանզի որպէս կրկին են որք ծանրացուցանեն զայրիացութիւնս այսմիկքն , պատուականութեամբ տալոյ իրին . որով լինի ընկերին մեծ վնասուածք պատուհասն նոյն իրին , Քանզի յայնժամ ոչ միայն է գողութիւն , այլ և անզգուշութիւն . այսպէս և ողջախոհութիւնն զոր ոմանք ասեն եկեղեցականն ընդառնուլն զնա կարգան , է յոյժ պատուական . այնքան , մինչ զի և անհոխանադրելի . ըստ այնմ որ ասէ . Սիրոք . իզ. 20. Ամենայն խակ ծանրակիրն ոչ է արժանի անձին ժուժկալի ։ Նաև է ապ , զի է նախնեաց սէզ . վասն այնորիկ յայրիացութիւն նորին է անդրանկութիւն .

Երկրորդն է գնելն զդպրութիւն , և լինիլն ի կատարեալս ժողովրդեան . զի ասէ Ջերծ եկեղեցականն կամ է հաճոյասացն քան զայլս , և կամ է ի զբոյդ և

ի կատարեան՝ ի տուեալ, և ի հրա-
պարակս, և յանդգնութեան յորժամ
լինէ ցոհակիցս։

Երրորդն է գիտութիւն նոցին,
որում ոչ բնաւ յարմարի աղտե-
ղութիւնս այս. զի ասէ գրիգոր.
ուր առաւել է պարգև գիտու-
թեան, անդ և առաւելագոյն հա-
մարի յանցանքն մեծագոյն։

Չորրորդն է անհամաստութի-
ւնն. քանզի և նոքա են բնա-
նիւք այդ. և կեան նորին թերակոք.
այլ ասկոյն ծառայեն առաքինոյն,
ի նախատինս այդ. ուստ ամբաս-
տան լինի զոյգպիտեացս ձայ՝ ասե-
լով Սաղմոսի. Ծգ. ւյ. Ջիս թէ
թշնամին նախատեալ էր, համ-
բերէի արդեօք. և այլն։

Հինգերորդ, զի պատրէն զժո-
ղովուրդս. քանզի թէ ոք կալով
ի դրունս արքունի՝ առնոյր ընծ-
ծայս վասն խաղալոյ ընդ թագաւ-
որին, և կատարելոյ զանձնեալ
իրողութիւնս. և նման ոչ լինէր թոյլ
առնել մտանել առաջի թագաւո-
րին, և կամ զերն առնել ի յաւե-
տաւս և խաբէբայ հաճարիւր. այլ
արդ՝ պագշտուեալ եկեղեցականն
ոչ ինչ կարէ առաջի այդ. այլ և
առաւել զպրատուցանէ. զի ասէ
դրիգոր. յորժամ անարժանն առա-
քի ի բարեխաւսութիւն, առաւել
դրդոհ ի քարկուածի հոգի զոյ-
բացելոյն։ Եւ քեռնաւորաս ասէ.
վայ այնոցիկ, որք գնալով ի
մարմինի՝ այդ հաճոյ լինիլ ոչ կա-
րեն. ասկոյն յանդգնաբար ցու-
ցանեն զինքեանս լինիլ հաճոյ։

Վեցերորդ, զի խաբեն զանձ՝
առնելով զինքեանս անյարմար ի
ապատաւորութիւնն նորին. զի ասէ
գրիգոր. որ յետս առնոյն զնոր
կարգան՝ առհեգոյ ի քրիստոսա-
կան աշս, այնպիսին զրկեացի ի
այդ կարգէն, մինչ զի ոչ ևս մտա-
նիցէ ի ապատաւորութիւնն արքոյ սե-
զանոյն։

Եօթներորդ, զի այնպիսիքն են
խոպանացեալ՝ և աւերեալ վի-
ճակ. զի ասէ իզեքսորս, թէ
կղերիկոսն ասի վիճակ՝ և ժառան-
գութիւն այդ. վասն այնորիկ կոչին
կղերիկոսք, զի են վիճակ՝ և ժա-
ռանգութիւն այդ. և կամ զի ա-
նին զբաժին այդ։ Արդ՝ խոպանա-
նայ ասէ և լինի անպտուղ յորժամ
սիրէ ի նմա վարդապետութիւն։ Եւ
ամբրոսիոս ասէ. որ ոք իցէ
եկեղեցական, ևս բաժին՝ և ասո-
դեաց այդ. արդ՝ մի՛ հեռանար ի
առաքողէն, զի առաքեաս. դու
առաքար՝ և բնիկարար զիս յորովայ-
նէ մօր իմոյ. և նա պատասխա-
նեաց իրրև բարեաց ծառայ. անդ
բաղձա։

Ա ասն երկրորդին ասելի է, թէ-
է. են, որք ծանրագոյնա-
նեն զրդ ջախտութեի քահանայիդ։
Առաջինն է մեծ արժանաւորութեի
քահանայականն կարդին, որում
ոչ վայելէ այնքան անհամաստու-
թիւն. քանզի որպէս ծանրագոյնս
մեղանչէր՝ որ զօրհնեալ անիծն ընդ
կենդանի ի յաղբ. և կամ աղտեղա-
գործանէր այլ ինչ կերպիւ. փո-
խանակ զի էր արբեալ առ ի կրել
զարիւն Տեառն. նոյնպէս և քղջախոհ
քահանայն, որոյ բերանն է որպէս
գրիչ։ Դարձեալ. որպէս մեծա-
գոյն մեղանչէր՝ որ ի ժահահոտ
բաժակս դնէր զարիւն Տեառն. այդ-
պէս ծանրագոյնս մեղանչէ ապ-
ականեալն զէջ ցանկութէ, եթէ
յառաջ քան զմաքրուիս առնուցու
զմարմին Տեառն. և նոյն է՝ որպէս թէ
ապականեալ զքո. որպէս ասէ ամ-
բրոսիոս։

Երկրորդ, զի է յոժ դարշելի
յաչս Քրիստոսի. զի եթէ իշխանք աշ-
խարհիս գարշին ի յաղտեղութէ
ծառայից, մանաւանդ ապատաւո-
րացս անզանոյն իւրեանց. և առա-
ւել այդ, որ նոյն ինքն է արբու-
թէ, ասէ զբղջախոհականն աղտե-
ղութէն ի ապատաւորս իւր. զորմէ
ասի. Երդս երգոց. է. ւ6. Որ արա-
ծի ի մէջ շուշանաց. այսինքն, զի
հեղուցանայ ի մաքրութէս։ Ըստ
ասէ օգոստինոս. լաւագոյն է ան-
նեալին զանցառանել զհոգևորօք, քան
ան-

ամենաբրապէս ձեռնամուխ լինել ։ Դարձեալ ասէ . ոչ ընդ բազմութեի ապաստաւորաց , այլ ընդ չնչին ծառանդութեի հոգւոցն հաճի ։

Երրորդն է կործանումն ժողովրդեանն . զի ասէ գրիգոր . սպառնալս կործանման ժողովրդեան են չար քահանայքն . քանզի յորժամ կոյրն առաջնորդէ կուրին , երկոքեանն ի խորխորատս անկանին ։ Որոյ ասէ բերնարդոս . Եկ անդրնդութեի ի ծերոց դասուածոց քոց՝ Տէր , որք երևէին հովիւս զժողովրդս քոյ , կորուսանեն զնոսա . քանզի այժմ ոչ կարեմք ասել , թէ որպէս ժողովուրդն , նոյնպէս և քահանայն . զի ոչ այնքան մեղանէ ժողովուրդն՝ որպէս քահանայն , ասէ , և ես ղեկ , ոչխար ձեր , նորա են ձախկինք ի հալածումն քոյ՝ որք երևին առաջնորդք եկեղեցւոյ քոյ ։

Չորրորդ , զի են անարգիչք ևս . զի ասէ բերնարդոս . ի քահանայապետութեան բազմագիսի տիրէ բղջախոհութեին , որք սրբութեե արարողին , անմաքուր արտիւ՝ և աղտեղի մարմնով ապաստաւորելով , ոչ պատկառին կալ առաջի հրեշտակին ևայ. որպէս հերձեալ ընդդէմ աստուածոյ ընտրեալ ազգի ։ այլ լիբենի գիմբք յանդգնին շշաւիլ զաջ ձեռնարկ մեծին անարատ գառին , և ապել զմեղս աշխարհի ի յարիւն մերկ չինն ։

Հինգերորդ , զի են յոյժ անզբաղութք ևայ . քանզի արար ասծ զքահանայս իբր թէ հրեշտակ իւր , և առաւել քան զհրեշտակ . զի ասէ Մաղաքիա . Բ. 7. Շրթունք քահանային պահեսցեն զդիտութեի ։ Եւ զինի ասէ . զի հրեշտակ ևայ ամենահալած է . այո և առաւել քան զհրեշտակ , քանզի նմա ոչ է շնորհեալ այնքան արժանաւորութի , զի հայցեսցէ զմարմին՝ և զարիւն Տեն . և կամ թողցէ զմեղս ։ Դարձեալ՝ է իբրև զնա . զի ասէ օրինքն . զնա ժողովրդեան քոյ մի՛ քամբասիցես ։ Եւ ասէ մեկնիչն . այսինքն , զքահանայս ։ Արդ՝ զի ամէն յարմարի խոզաբար կեալ՝ . որ է իբրև զհրեշտակ , և զնա ։

Վեցերորդ , զի կորնչին ի ձոռս պարգևքն ասծային . այսինքն , գիտութիւն . և իշխանութիւնն . քանզի վասն զաղբարիր կենցաղավարութեան իբրեւ ոչ հաճար Հակին պատմել զնա ևայինան . ուստի ասէ ամբրոսիոս . ոչ ինչ ի քահանայն այնքան վտանգաւոր առաջի ևայ՝ և զաղիր առաջի մարդկան , քան զայն՝ զի ծանիցէ զինքն ոչ կարել ազատաւբար պատմել ընդ ինչ պարտսն ։

Եօթներորդն է պատիժն , որ լինի ապառնացեալ այնպիսեացն . զի ասէ . Եբրայեցւոց . Ժ. 13. Ակհամարհեալ ուրուք զօրէնսն Մովսիսի՝ առանց ողորմութեան առ երկուս , կամ երեք վկայիւք մեռանիցէ . իսկ արդ՝ ո՞րչափ սաստիկ պատժոց արժանի հաճարիցիք զայն , որ զորդին ևայ , առնուն ևհար . այսինքն , որ անկերկիւղաբար ապաստաւարէ ։

Վասն երրորդին ասելի է , թէ Ի. են , որք ծանրացուցանեն զբղջախոհութիւն կրօնաւորացն ։ Առաջինն է , զի նոքա են պատուհասանացուցն մեռան հարսին Փ՚ի . վասն որոյ և անհաճոյ լինի թռչելի փեսային աղտեղութիւն որ ի նոսա . քանզի պատուհասանացուցն մեռան ի մարդն է երևան . վասն որոյ գեղեցկութեան առաւել հոգան . այլ արդ՝ բարի կրօնաւորքն են երես եկեղեցւոյ վասն ձեռնադրութեան , և գիտութեն որ ի նոսա . վասն այնորիկ և արատն ի նոսա՝ առնելին է անհաճոյ ևայ . և որք ոչ պահեն զարբութիւս այս , օրինակին այնքիւկ , որք թքանէին յերեսն Փ՚ի արդ՝ որպէս է մեծ նախատինք թքանել ընդ երեսս ուրուք , այսպէս և բղջախոհութեին որ ի կրօնաւորս . որք են երես եկեղեցւոյ՝ է նախատինք Փ՚ի ։

Երկրորդ, զի բղջախոհական մեղքն որ ի կրօնաւորան, է ուրա֊ ցութիւն կարգին. զի եթէ որ ի քաց դնէ զկրօնաւորական զգեստն ուրացօղ գաոի. և զի ողջախոհու֊ թին է առաւել գոյացական կրօ֊ նաւորութեան քան զգեստն. վա֊ այնորիկ որ ի քաց մերկէ զնա, է ուրացօղ կարգին. ուստի ասէ զայնպիսեացն. Առակաց. ՚ի. ։։. Անարդ ուրացօղ այր անօգուտ. քանզի այնպիսին զորինչ առնէ ի վանս, ոչ ինչ օգուտ է նմա առ յաւիտենական կեանս. նաև է անօ֊ գուտ մարդկան՝ վասն լինելոյ նո֊ ցա ի գայթակղութիւն, և ի կա֊ տասանս։

Երրորդ, զի յոյժ հաճոյ է սա֊ տանայի. վասն զի ասէ. Սիրաք֊ Ձգ. 23. Որս առիւծու զիս յա֊ նապատի։ Առիւծ է սատանայ. և զիս յանապատի՝ կրօնաւոր ի վանս. քանզի սատանայ է որկո֊ րամէտ, և խնդրէ զնուտրիմ, և զանազանի կերակուրս. քան այնմ որ ասէ. Աբակում. ։։. ։6. Պա֊ րարեալն ե բաժին նորա. և կե֊ րակուր նորա ընտիր։

Չորրորդ, զի Տէրն կարի լիճ ապաւէն զմեզս կրօնաւորաց. որ֊ պէս ի յերկինս՝ զհրեշտակացն, որոց աբբաս էր ած. որք յորժամ յարեան ընդդէմ սմ, գաոապար֊ ուեցան առանց յուսոյ թողութեան։ Նաև ի յերկրի. այսինքն, ի նա֊ խաոեղծան, որք յիւգեմատուանկ գրախաոին, որ ընդ անհնազանդ գտանիլն աքսորեցան անտի բոլոր յաջորդօք իւրեանց։ Այլ և ի յերկրի. այսինքն, ի յակնդքն եկե֊ ղեցւոյ. որոյ աբբաս էր աբէտրոս, զայնս որք կամեցան առնել զյա֊ տուկ ինչս՝ անանիա, և սափիրա, մատնեաց մահու։

Հինգերորդ, զի այնպիսի կրօ֊ նաւորքն լինին վատթարագոյնք. և չարագոյնս մեղանչէն քան զաշ֊ խարհականս. քանզի ասէ Օգոս֊ տինոս, յորմէ հետէ սկսայ Ծա֊ ռայել ած, կարի քաջ եմ տեղեակ ոչ գոյ լաւագոյն քան զյաւաւելա֊ ցեալսն ի վանս. և վատթարագոյն քան զդըրեալսն ի նմին։ Եւ ջե֊ րեմիա ասէ. կրօնաւորք ի վանս հանձնմանն հրեշտակաց ի յեր֊ կինս. եթէ բարի են, կարի լիա֊ լաւագոյնք. եթէ չարք, ամենևին չարագոյնք. ի մէջ հրեշտակաց և դիւոց ոչ ինչ է միջոց. կամ հրեշ֊ տակ լինիցին հաճոյական. կամ դիւաց հանապաստանք. ուստի բըղ֊ ջախոհ կրօնաւորքն են հոմանիք երգագործաց դիւաց։

Վեցերորդ, զի զաղբագոյն աղտեղացուցանեն զուտիս ած. ուստի ասէ վասն նոցա Եսայի֊ ու. ։0. Ի յերկիրն սրբոց արար զանօ֊ րէնս. և ոչ տեսցէ ցնծասն ած։

Եօթներորդ, զի ի յորդիութէ և ի ծառայութէ ած՝ զինին ծա֊ ռայ՝ և որդի սատանայի. ուստի և լինին ած ի մեծ նախատինս։

Ասան չորրորդին ասելի է, թէ բղջախոհական մեղք հաճա֊ տաւորացն է յոյժ ծանրագոյն. քանզի է շնութիւն. և ևս ծան֊ րագոյն քան զամ շնութիւն. վասն զի նոքա խօսեցեալք վհատգոյն Տն ուստի պարտ է ի միտ ածել այն՝ որ հրապարակ զնա, թէ հարան Տն ած իւրոց. վասն որոյ եթէ մեղանչիցէ ընդդէմ նմա, ոչ մի֊ այն շնայ, այլև գործէ զանհաւ֊ատարմութիւն ընդդէմ Տն իւրոյ֊ որ է մեղք բրեական։ Զայս ինչ ածէր ի միտ ողջախոն յաճախ, որ տիկնոջ իւրում՝ ընդ ասելն ննջեա ընդիս, պատասխանեաց. ո՞րպէս կարեմ առնել զայդ զչար զայդ, և մեղանչել ի Տէրն իմ։ Դարձեալ պարտ նկատել, թէ հարան այն է այնքան սիրելեալ ի Տնէ, մինչ զի պարփակեաց զնա ի վանս։ Դարձեալ. պարտ մտածել լի֊ նել, թէ նա մեռանելէ ժողո֊ վուրդ իւր, և զտուն հօր իւրո֊ ց, զի ծագաւորն ցանկասցի գե֊ ղոյ նորա։ Դարձեալ՝ պարտ խորհիլ զծանրագոյն պատիժն. զորմէ ասէ. Առակաց. ՚ի. 34.

Նա֊

Նախանձ, և սրտմտութիւն առն ոչ խնայեսցէ յաչս վրէժխնդրութեան։ Ընդ՝ մեղս այս ոչ միայն է շնութիւն, այլ և կուռատպծութիւն, և աղգատպծութիւն. ուստի ոչ աղգատիճ է՝ որ առնէ զմեղս այս, զի ննջէ ընդ կնոջ հօր. ուստի ասի. ։ Կորնթացւոց Ե. ։ Բնաւ անուանի՛ ի ձեզ պոռնկութիւն. և այնպիսի, որ ոչ և՛ ի հեթանոսս. որպէս թէ զկին հօր իւրոյ առնել ։ Ընդ այսմիսի զանէծս կրեսցէ յոյն, որպէս առաքէն, որ թէ յանկողինս հօր իւրոյ ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ

Յաղագս մեղաց, որ ընդդէմ բնութեան ։

արդիքն սոդոմացւոց էին և ա՛ս չարագոյնք՝ և մեղաւորք առաջի Տ՚ն յոյժ Ծննդոց. Ժգ. ։ ։ Որ այլս ասէ օգտասիրս, մեղք շնութեան յաղթահարէ զսոսա կութիւն. և յաղթահարի յոգդապղծութիւն. այլ քան զամենեսեան և ա՛ս չարագոյն է մեղքն որ ընդդէմ բնութեան ։ Եւ զի սոդոմայեցիքն ունէին զմեղս այս. ասի. մարդիքն սոդոմայեցւոց էին և ա՛ս չարագոյնք՝ և մեղաւորք առաջի Տ՚ն յոյժ ։

Արդ՝ մեղքն որ ընդդէմ բնութեան՝ լինի բազմապիսի։ Նախ՝ առանց ամ գործակցութեան. որպէս թէ ոք հնարեսցի ինքեան զհատուածն պատճառս հեշտանաց ։ Երկրորդ, ընդ գործակցի, սակայն ոչ ընդ յարմար սերս. որպէս թէ արու ընդ արու. և էգ ընդ էգ. կամ արու ընդ էգ ընդ անպատշաճ անօթոյն. և կամ ընդ պատշաճ անօթոյն, այլ անկարգապէս. որպէս թէ կիրն վերայոյն յայրն. և կամ այլ ինչ կերպիւ ։ Երրորդ, ընդ անասունս ։ Արդ՝ ի յայսոսիկ առաջինն է թեթեւագոյն. երկրորդն ծանրագոյն. երրորդն և ա՛ս ծանրագոյն ։

Լուկ ածութիւն, և ծանրութիւն այս մեղաց բազմապատիկ կերպիւ ։ Նախ՝ ածողին զարմանք մարդկան. զի ի վերայ բանին. Ծննդոց. ԺԸ. 20. Աղաղակ սոդոմացւոց՝ և գոմորացւոց յաճախեաց, և մեղք նոցա բազմացաւ յոյժ. և արդ՝ իջեալ տեսից, եթէ զաղաղակն գործով կատարիցեն. ասէ գրիգոր. նորութիւն և այնքան անլուր գայրուքին՝ իբր թէ ի զարմացումն և ի յերկեղայս ածէ զաստուածն ասելն Տ՚ն իբր զարմացեալ՝ և յերկեղայս լեալ խոսի զայնպիսի մեղացն՝ ասելով. իջեալ տեսից. իբր թէ ասիցէ. անհամատարած ինձ թուի ձեռնամուխ լինել մարդկան յայնպիսի անօրէնութիւն ։

Երկրորդ, զի զարարչէն բնութեան ծանրագոյնս դայրացուցանէ. և առնէ զդարշութեն տեսանելեացդ նորա. առակաւին լսելեացդ. զաղթահոտութիւն հոտոտելեացդ. շահ ախորժակաց. և դառնութեն ճաշակելեացդ ։ Վասն առաջնոյն ասէ Ա՛ստուած. Ժբ. 22. Ընդ արտէն մի՛ մտանիցես զմուտ կանանցի. զի գարշելի է Տ՚ն որ արասցէ զայս պիսիս ։ Վասն երկրորդին՝ ասէ. Ծննդ. Ժբ. 20. Աղաղակ սոդոմացւոց յաճախեաց ։ Այլ ասէ օգտասիրս. աղաղակ առնէր է դնել՝ ի դէմս երես վասն ապրուելի ճանապհանութեն, և անպատշաճ օրէնն մոռանալոյն. ուստի ոչ վասն ամենեցուն, և երկիւղի՝ դադարէին ի մեղանչելոյ բանի աղաղակին յայտնէ զինքն առնելոյն ։ Վասն երրորդին ասէ Յովել. Բ. 20. Եւ զոչ դարշահոտութիւն նոր, և նեխութիւն նորա ։ Վասն չորրորդին ասէ. Ծննդոց. Ը. 5. Տեսանել ես՝ եթէ բազմացան չարիք մարդկան ի վերայ երկրի. և ամ խորհուրդք սրտի էին սպրատպեալք ի չարիս. ապրշացաւ ես՝ զի արար զմարդն. և հարեալ ցաւով սրտին ի նեղքս, ասէ. Ջնջեցից զմարդն զոր արարի. զի ասէ մեծ օգիոս մարտիրոսն,

գոան , թէ արտաձան ջրհեղեղին եղև մեղքն որ ընդդէմ բնութեանէ ։

Էրրորդ , կուրացուցանէ զբանականութիւնն . և այս օրինակեցաւ ի կուրացուցումն սոդոմացւոց . զի ասի . Ծննդոց . ԺԹ. 11. Հրեշտակքն՝ զարան որք առնուրս սանն հային , հարին կուրութիւք ։

Չորրորդ , խլացուցանէ ուսոյ խոստեցին սոդոմացիքն , և ոչ կարեցան լսել զնբատան ղովտայ , ասելով . մեռեր պանդխտանալ , մի՛թէ և դատաստան կաս դատել ։ Եւ Եսայի . ԺԸ. 10. Կուրացո զսիրտ ժողովրդեանն այսորիկ . և ծանրացո զունկն . և խիղ զաչս . զի մի տեսցեն , և լսիցեն , և բժշկիցէ զնոսա ։ Ոսահ և տոգամ թարգմանի համր . և կամ անատուն զի այնպիսիքն են հատն ի խոստովանիլ . և իբրև զանատուն անդգայ ։

Հինգերորդ , զի ապականեն զմարդկային բնութիւնն առանել քան զնա մոլութիւս . մինչ զի կրուսանեն զանուն մարդկային արժանաւորութեան . որպէս ցուցանի Հռոմայեց. ա. 24. Ասելով մատանեաց զնոսա ած ի ցանկութիւնն սրտից նոցա ի յանարգութիւն ։

Վեցերորդ , յայտ է ծանրութիւն այս մեղաց ի առնելոյ սպաժոյն . յորոց և մինն էր ջրհեղեղն. երկրորդն՝ կործանումն հինգ քաղաքացն , ի յորս պատժեաց ած նաև զանմեղ մանկունսն, զիմի հետևեցին մեղաց ծնողացն . նաև զանատունսն , և զուսնկսն . և զեր կիրն ապականեաց՝ և փոխեաց ի ձեռնալ ծով . ուր ոչ կեայ կեն դանի . իսկ վրէժխնդրութիւն այն եղև ի ձեռն գժոխայինն հրոյն ետղացելոյ ի վերուստ . ուստի ասէ բեռնաւորսս . բոցն գևհենան կան ոչ հանգուրժեալ սոդոմայակսնացն վայրուց , նախատժամանեաց ի ջնջումն ազգին այնքանոյ անօրենութեան պարծանորին . սպառեաց զերկիրն՝ հուրն ծըծմբայինն և մրրիկն գարձոյց զորամախիտ տեղին՝ ի ծովակ իւն ահարկու ։ Նաև յետս հայեցեալ կինն զոմայդարձաւ յարձան աղի՝ առ ի ցուցանել՝ թէ որքան անհաճոյ է ած նաև մատնութիւն այնպիսի մեղաց ։ Երրորդ յայտ է ի յուձան որդին յուդայ . որ հեղոյր զսերմն կիր կիր առ ի որդեղուլ զծնունդ՝ ուստի եհար զնա ած , զի առնէր զկիրս գարշելիս ։ Չորրորդն է պատուիճն օրինադ . զի ասի . Ղևտացոց . ի. 13. Ամր որ եթէ ննջիցէ ընդ արուի զգործ կանանց , մահու մեռցին երկոքեանն . արիւն նոցա ի վերայ նոցին ։ Հինգերորդն է սպառնալիքն ած այնի . զի ասէ . Յովէլ . գ. 2. Ժողովեցից զամս ազգս . և իջուցից զնոսա ի ձորն յովսափաթ , և դատեցից զնոսա անդ ։ Եւ յաՀեղ զպատճառն՝ ասելով . զի եղեն զպատանեակս ի պոռնկանոցս . և զաղջկունս վաճառեցին ընդ գինոյ ։

Եօթներորդ . յայտ է ծանրութիւն այս մեղաց , զի առհասարակ չնութիւն , և կուապղծութիւն համեմատելով ընդ մեղս այս՝ ոչ երևէին մեղք . ուստի ծննդոց . ԺԹ. 7. Ասաց ղովտ ցսոդոմայեցիսն . քաՀ լիցի ձեզ եղբարք , մի՛ գործեք զայդ չարիս . են իմ երկու դստերք . որք զայր ոչ գիտեն . հանից զնոսա առ ձեզ . և արարէք ընդ նոսա՝ որպէս հաճոյ իցէ ձեզ . Եւ Դատաւորաց . ԺԹ. 23. Մի՛ առնէք զանզգամութիւդ զայդ . ահաւասիկ ես ունիմ դուստր կոյս . և այրս այս առնի հարճ , հանից զնոսա արտաքս , և լիեցէք զնոսա և կատարեցէք զվաւաշտութիւնս ձեր . միայն աղաչեմ զի զմեղդ զայդ ընդդէմ բնութեան մի՛ գործիցէք ի յայրդ այդ ։

Ութներորդ , զի է առ նորագիւտ մեղք , որ առէ ած . ուստի ի վերոյ Սաղմոսին . ձ. 13. Գնասցեն նոքա ի նորագիւտ

խրեանց , ասէ տիրոջ . ահա ա-
ռաւել պատժէ զնորադիւտութեի
մեղայն , քան զմեղքն . քանզի
գալշադոյնք են նոքա . քան այնմ
որ ասէ . Սաղմ.ճգ.ւ. Ականջս-
դան՝ և պղծեցան ի ջրհոս խրեանց ,
խնդերորդ . զի ըստ օգոստինոսի ,
այսու մեղաւք քակտի ընկերութեին
որ ի միջ ՚ի՝ և մարդոյ . քանզի
որպէս յորժամ որ վաստակաւոր-
ցանէ , կամ աղտեղացուցանէ զիր-
ուրուք , հրաժարի ի նմանէ , տան-
կասի . քեզ կոչի . այսպէս և ահա ի
բաց հեռանէ զոյն , զոր նա արար
առաջ , և ինքն առնէ զինքն էգ ։
Տանեերորդ , զի առնէ անարգա-
գոյն քան զանասունս . զի այլ ոչ
ասակ բղջախտութեի նմանեցուցանէ
զմարդն անասնոյ . իսկ սա առնէ
անարգագոյն . քան զանասունս .
զի ոմն բնութի անասնոյ պահեն
զբնական օրէնս խրեանց . իսկ սա
զարհուրելի անդր քան զօրէնս
բնութեի . ուստի ասէ Յերեմիա .
առաջի՝ Թագաւորացն հասոյ . զի հաս-
րացուցանէ զմարդկիս ամենայն
խոտորումանութեի . և յանդուն գա-
ռասուանեն եղիցին հասոյ . զի ոչ
կարիցեն անձեռագործելի առնել զին-
քեանս՝ իբր թե ոչ գիտացեալ
զօրէնս գոնեա զբնականն , որում
ոչ են անտեղեակք՝ նաև անաս-
նունքն ։

ԳԼ. ԽԷ.

Յաղագս գիշերային պղծու-թեանց ։

Այր՝ որ պղծեալ իցէ գի-
շերական երազեք , եկցէ
արտաքս ի բանակէն .
և ոչ դարձցի անդրէն
յառաջ քան զերեկին՝
մինչև լուասցի ջրով . ։ Օրինաց.
ԻԳ.ւօ։ Գիտելի գիշերային հոտու-
երբեմն է մեղք . և տեսակ բղջա-
խտութեի , այլ իմն քան զկանխա-
ասացեալսդ . վասն այնորիկ յետ
Ece

դոր . ի գիշերային հոտմանէ յոյժ
հարկաւոր է ընծայողութիւն . զի
երբեմն պատճառէ մեզ քնելոյն պա-
տահել իրիք այն . քանզի երբեմն
լինի յղութեի կերակրոյ և ընկե-
լեաց . երբեմն յանկարծութենէ
բնութեի , կամ թուլութեի . երբեմն
ի յանցեալ խորհրդոց . և երբեմն
ի դիւական ցնորմանց . քանզի խո-
րամանկ թշնամին՝ որում ոչ կարէ
յաղթել զնոցան ի յարդնութեան ,
նոքիմբ յուժգնակի պատերազմի
յանուրջս . իսկ վասն այն թոյլ
առնեալ լինի մտրճոցին առնել
զայն , զի և ի պատերազմի որ յա-
նուրջս՝ ոչ ճեպցեմք առանց վար-
ձուց ։ Արդ՝ յորժամ յանկարծա-
եի բնութեի , կամ ի տկարութեի
պատահեացի , այն ոչ է երկնչելի .
քանզի առաւել միտքն կրէ , զոյն
քան առնէ ։ Իսկ յորժամ յանկար-
դութեի կերակրոյ և քանդելոյն , է
մեղադրելի . և եթէ զմիտս քնելոյն
ամբոխեաց երեւակայութիւն ինչ
զաղիր , արդելոյն ՚ի նոր խորհր-
դոյն . առաջ եթէ ոչ , ոչ արդելոյ-
ոչ ՚ի ճնշակամանէ , և ոչ ՚ի պատա-
րատելոյ , եթէ հանգէս տանին
պահաւնջեացն . և կամ քահանայ
պահաս իցէ . իսկ եթէ ոչ իցէ պա-
հաս , նա պարտի խոնարհութեի
՚ի բաց կալ զայն օր ։ Այլ եթէ ՚ի
յաղաւեղի խորհրդոց յարդնութեան
պատահեացի այն յանուրջս , յայն
ժամ յայտ է , եթէ ուստի է պատ-
ճառ մեղադրութեան . զի զոմ ինչ
խորհեցաւ զիտութեի , կրկնայ ան-
զիտութեի ։ Դարձեալ . հետապո-
տելի է . եթէ խորհուրդն այն ուս-
ոմն իցէ պատատհաւ . եթէ ՚ի ա-
ռանձնական յիշեցմանէ , եթէ ՚ի
հեշտութեի , կամ ՚ի հաճանելոյն ,
որ է վաստակաւորոյն ։ Պիղծ խոր-
հուրդն ոչ աղտեղացուցանէ զմիտն ,
եթէ ոչ հեշտութի պատահեացի .
և եթէ անհամոյ կատակեալ լինիմք
զիշերային երեւակայութեի , ոչ է
մեղք . իսկ եթէ յառաջ քան զկա-
տակելն կանխեցեալ կամաւորական

ֆուրդովք , մեղք է ։ Եւ իմն աստուա ասէ . ի նեղբս ածել զմարդ հուրդս անարժանս , դիւացն է . այլ հեշտանալի նոքօք՝ մեր ։ Եւ օգտաւինաս ասէ . ոչ ինչ մեղք ՚ի խորհուրդս , ՚ի քանս , և ՚ի գործս Ընեալ լինի , եթէ ոչ յանարժան հեշտութիւն ։

ԳԼ. ԽԸ.

Յաղագս գաւթերայց բղջախտութիւն ։

Սաա գրիգորի , ՚ի բղջախտութիւն ծնանին դատելք այսորիկ այսինքն, կուրութիւն մտաց . անխորհրդութիւն . անկուռնութիւն . սէր ինքեան. և ատելութիւն այլ . ախորժութիւն ներկայիս . և յուսահատութիւն հանդերձելոցն ։ Որոց բանականացն յայտնի այսպէս . և բանդի ՚ի բանական զօրութիւնս է կարգ իմն . զաան որոյ յորժամ ատորին զօրութիւնն կարի իմն պարապին յատաջնդելոց իւրեանց , վերնագոյն զօրութիւնքն արգելանին՝ և զարտուղին ՚ի յիւրեանց ներգործութենէ . այլ արդ՝ բղջախտական մտութիւք՝ ատորին յօժարութիւնն . այսինքն , գանկականին՝ ատոկապէս այսպաւի իւրոյն յատաջնդելոցն, այսինքն, հեշտալուոյն . զաան այնորիկ հատանելի , զի վերնական զօրութիւնքն,այսինքն,բանն և կամքն զարտուղեացին . զի սակ տիրիւտիոյն ՚ի վերջերոյդ գիրս բարոյականաց , ինչ վարդապետական հեշտութիւնն յորժամ է մեծ, կլանէ զբանականն, և զոչ ինչ կարէ իմանալ յայնմ ժամ ։ Արդ՝ չորք են ներգործութիւնք բանականին ։

Ա. աջինն է խանգուածն ապարդից . որ ըմբռնէ զվախճան իմն , ըստ այնմ որ Թուի նմա բարի ։ Եւ ներգործութիւնս այս խորհանի բղջախտութիւնք . ըստ այնմ որ ասաց գանիէլ ցծերն ՝ գնդ գորա այսորտուեալ զքեզ . և գանկութիւն չղջեալ զսիրտ քո ։ և ըստ այսմ դնէ կուրութիւն մտաց ։

Երկրորդն է խորհուրդ վատն առնելեացդ . նաև զայս արգելութիւնքն վատն զի վտանգաւոր են մարդկան սէրն ոչ ունի զնոսա հուրդ , և այլ զկերպ ։ Եւ ըստ այսմ հոդեալ լինի անկումն ։

Երրորդն է ինքնահաւատութիւն առնելեացդ . որպէս արգելանի իակ բղջախտութիւնք . յայտ է ՚ի ծերսն շուշանայ՝ զորոց ասէ . զի մի՝ կեացին զարգելս գաաատանն , և ըստ այսմ արամադրի անխորհրդութիւն ։

Չորրորդ է հրաման բանականացն վատն առնելեացդ . որ և արգելանի ՚ի ատատիկ յորձանկմանէ գանկութիւն ։ Եւ ըստ այսմ շարադրի անհաատատութիւն ։ Իակ ՚ի կողմանէ կատարն է կրկին անկարգ գործ ։ Արինն է յօժարութիւնն վախճանին . և ըստ այսմ է սէրն ինքեան . ըստ այնմ որ անկարդաբար գանկայ հեշտութեան . և ընդդէմ այսմ դնէ ատելութիւն այլ , ըստ այնմ որ խորհանէ զհեշտութիւնն զայն ։ Իակ միւսն է յօժարութիւն այնորիկ որք առ վախճանն և ըստ այսմ դնէ ախորժութիւն ներկայիս . և ընդդէմ այսմ անյատութիւն հանդերձելոցն ։ Արդ՝ զայս գանէ ատացուք համառօտաբար . զի ՚ի վերագոյնդ շատ իմն բացայայտեցաւ ։

ԳԼ. ԽԹ.

Յաղագս կուրութեան մտաց ։

Ոտօմայեցիքն , որք խնդրեին զդատն զվատայ , հարան կուրութիւք , Ծննդ. ԺԹ. 11. Ըստ փիլիսոփային ՚ի գիրս կենդանեացդ, որ քան կենդանին մարգարտոյն ունի զհիւթս ՚ի յալս , այնքան արագոյնս ուտանէ . ոստի արծիւն, որ ունի

եւս մաքրագոյն զհիւթին, և կարի քիչ պատառս։ Խակ պղտորեալ հիւթին է պատճառ կատութեան և վատառողջութեան։ Ապա եւս ուղղէ զմաքրութիւն մտաց ուրացեալ զուշիմութիւն՝ ի յիմարութիւս, և՝ ի գիտութիւս։ յայտ է յանէատարանիչն յոհաննէս։ և յառաքեալն պօղոս։ Էս ընդդէմ այսմ անմաքրութիւն բղջախտական ապականութիւն՝ կատանան՝ ի հոգևորս, յորոյ օրինակ՝ անմաքրագործութիւն ոչ գտանելին ըղդատաստան։ այսինքն, զքո։ որպէս ասէ յառաքելեալ բանդ։ առողջ մտացիքն ոչք խնդրելին զդատաստան զուարայ՝ հարան նուրութիւն։

Ըստ՝ զկատութիւն մտաց։ զի խիտ անեանելի է։ այսինքն, զգայարանաւէ նորին։ զներգործութիւն։ և զհնարից՝ որ ընդդէմ նորին։

Ասան առաքեցոյն ասելի է, թէ պատճառ կատութիւն մտաց, (որպէս առաջեալ եղև) է բղջախտութիւն։ քանզի որպէս ոչքն՝ ի ծուխն, և՝ ի հուրն վատնանայ, մխանայ, նոյնպէս և ոչք մտացն մերձ առ ջերմութիւն և՝ ի մարմնական ցանկութիւն։ Ապա յորժամ դառնի տեսանել զբերանաբէն։ բորբոքեցաւ՝ ի ցանկութիւն նորին։ որոյ ջերմութիւնն, և ծուխն ցամաքեցոյց զջերմութիւնն նմա, մինչ զի խուսեալ զնոճ։ Դարձեալ։ որպէս՝ ի քաց խլուածն ապա առնէ զկատութիւնն։ այսպէս և մարմնական ցանկութիւնն հանէ զաչս հոգւոյն, որ է ընդատրողութիւնն, և իմաստութիւնն։ այսպէս և սատիրածնի խաչեցան ոչքն։ քանզի վասն սիրոյն դատելոյ՝ կորոյս զնուռնեմութիւնն, և զիմեալն, յայտնելով նմա զտեղի ուժեղութիւնէ իւրոյ։ վասն որոյ և կուրացաւ։ Դարձեալ։ պատահեալ լինի կատութիւնն յանկմանէ աղտեղութիւնէ լինել՝ ի յաչսն։ յայտ է՝ ի տօքսին։ զորոյ աչսն կատարողդ աղտն ծիծեռան։ որ նշանակէ զբաղս պձնեալս, օրք կատարողացանն զիմարութեան մուծք որպէս ասէ։ Առակ. է. 10։ Ակն կինն եղ ընդ առաջ նորա պատնկական զարդուբ։ Դարձեալ՝ պատճառ կատութիւնէ լինի ծերութիւնն։ յայտ է ծննդ. իե. 11։ Ուր ասէ։ ծերացաւ իսահակ։ և վատնցան աչք նորա՝ ի տեսանելոյ։ Ապա՝ ըղջախտութիւնն պատճառէ զծերութիւն։ քանզի կատարողացանէ զբնութիւնն՝ ի զօրութիւն, ի զգայութիւն։ և՝ ի դիտողիկութիւն։ և՝ ի ներս ածէ զվատառութիւնէ ոչաց։ Եւ թէ զոյ լինի մարմնաւորապէս՝ և առաւել հոգևորապէս։ Դարձեալ։ հայեցուածն գաշտանի կանանց ջնասէ զմտաղ մանկունս։ և աղտեղացուցանէ զհոգևոյս։ այսպէս և կինն բղջախտն ջնասէ զհոգին, որ է իբրև զհայելի և զպատկեր նոյ։

Ասան երկրորդին ասելի է, թէ կատութիւնն մտաց զբաղում չարիս ներգործէ։ Նախ՝ զանձկութիւն։ զի թէ կոյրն ըստ մարմնոյ ունայ առանց ժխիտարութիւն, զի ոչ առնանէ զոյս երկնից. որչափ և առաւել կատարողացն մտաք մտացէ առանց ժխիտարութիւն, որ ոչ առնի զոյս ածոյին շնորհաց, և փառաց։

Երկրորդ, զմոռացկանութիւնն։ քանզի ոչ կոյրն ըստ մարմնոյ՝ ոչ կարէ շահիլ լինել՝ առ՝ի նախատատրաստել, կամ պահել։ այլ՝ ի հարկէ մոռանայ։ այսպէս և կատարեալն մտաք մոռանայ միշտ, և ոչ դառնայ։

Երրորդ, առնէ զարտուղի։ զի ոչ կարէ երթալ ընդ ուղիղ ճանապարհ։ վասն որոյ և յանձնէ զինքն առաջնորդութիւն մանկան, որ բազում անգամ գողանայ զնմա լինել նմա։ նոյնպէս և երբեմն չար։ որ բազում անգամ խոտորեցուցանէ՝ ի ճանապարհէն՝ յորժամ տեսանէ զանկեալ զնա։ Ըստմն իմացեալ լինի շնացող կինն, որ զարտուղեցուցանէ զնա՝ ի ճանապարհէն այլ։ և քարշէ առ ժխտահատ գնչս մոռութիւց։ Իսկ մանկամբն նշանակի

Գ Լ. Ի.

Յաղագս անխորհրդութեան ։

Զի տեսանեն զնիւթ քո կան հզօր քոյ . և ի քում ակամ զդերանդ ոչ նշմարեն ։ Սաան. Է. ։ Ըստ փիլիսոփային ազգն՝ ոչ կարէ տեսանել , և ոչ Նմանել միմեանց եղեալ ի միասին ատոյ , եթէ ոչ լինիցի անդ պատկառանաւոր բաժակցութիւն . որպէս յայտ է , զի եթէ գիտես զմեռուլ ի միասին ատեղդ , ոչ տեսանիցես զնա . քանզի՝ ի միասին ատոյ հզօրեալ իւրն բառնայ զբնաւորեալ մէկն , որով տեսանել ազգն ։ Այսպէս և հոգեւորապէս՝ ոչ կարեն սիրելիք լինել մեզ Քրիստոսի՝ այնքան ախորժակաւք դնեն ի միասին ատոյն . և բառնայ զմիջոց շնորհացն , և առաքինութեանց , որով Նմանել որ զմեզ լինի , և զմեզ . վասն այնորիկ ասէ . ի քում ակամ զդերանդ ոչ նշմարեն ։

Ե՞ արդ է սա գտանելի՝ բազում կերպիւք ։ Քանզի սա այս՝ զի ուղեւորել մարգ զդերծս իւր . պատուել բազում ինչ խորհիլ ։ Կամ՝ զվերնատունս . այսինքն , զերկինսն իսկ . զոմն ասէ . Եսայի Լե. 20. Հայեաց ի սիրեն ի քաղաք հանդիսութեան Հերոյ . այլ քո տեսցեն զեկեղեցի քաղաքաւարեցեալ ։ Քանզի որ հայեցայն ի քաղաքն այս , հրաժարեցաւն ի յաշխարհական հեշտութենէ . որպէս մեռեալ , որ ուրացաւ զինքն լինել որդի դատերն փարաւնի ։

Էրկիւրդ , զատարնադիսն , այսինքն , զդժոխային պատիժն . զոմն ասէ . Յոբայ . լԷ. ։։ Ամ ինչ մեռանելիցես ի շուտս բառնաս ձեռանդ . և զգանձս կարկտի տեսանել իցես , զոր պատրաստեցեր ի ժամանակ ինչ ապականդ ։ Այսինքն խարհեցար երկեք . և ածէր ի

գդպատինն , որ գողանայ ի հոգ աւոյն զնեմ առաքինութեան . և քաղաքաւար անդամ ածէ զնա ի տնտ . այսինքն մեռանելն , որ առաքինդիքդ առնիցանէ ։

Զորրորդ , գինեցուցանէ՝ և ընկենու . այսինքն կուրացուցանէ զոգ ջախջախութեամբ գինեն յաճ առաքինութեանց , և անկանիցին ի ծուղ ։

Հինգերորդ , առնէ ի կատարածս . քանզի կատարեցեալ ամենայն գործոց առաքինութեան այնպիսեացն . այսպէս և գկատարածսն մեռանել կենդանի հրեշտակք , և մարդիկ , նման գնեք ։

Սաան երրորդին ասելիք , եթէ բազումք են հնարք չնդդեմ Նորա ։ Առաջինն է ծանր լինելոյ ձիանն , որ փախուցանէ զդևս , և լուսաւորէ զկոյրս . որպէս յայտ է ի ստրճի ։ Զկամսն , որ ունի գինս փառասիրութեան և քաղցրասիրութեան , ցնծալ լինի հեշտութիւնն ամոյշ . և լինիցին՝ պատուհասիւն ապաշխարութիւնն , որ լուսաւորէ զսուրբ մտացն , և փախուցանէ զդիմական փորձութիւնսն ։

Երկրորդն է կուռ շաղախաւալ Քրտամ , զոր ետ Տէրն ի վերոյ ասացս Ծնեկուբին . որով խմացնել լինի մուածուածն մարդկային անատրգուելս ։

Երրորդն է առաքանեն անդունդոյ . այսինքն , յորդառատ բղխումն , ապաստաւոյ առատ առաքէ զմեզ Տէրն ։

Չորրորդն է շուխայն . զոմն ասեն Տէրունեան . Ը. ։ 8. Օծ շուխայիւս զարդս քոյ , զի սուտիցես ։ Այլ նշանակէ զսովորութիւն ի կողմանէ մարդոյն , և զնորին ի կողմանէ Աստուծոյ ։ այսու էօծ զարդն զօդոտս , յորժամ երիցս ազաչեսցէ զՏէրն . ոչուամ եան շնորհս առնելով . չասէ քեզ

միսս զդժոխային տանջանսն զպահ-
եալսն վասն ինքնամեծս իմոց ։

Երկրորդ , զգրկաւէն , և զկա-
տուածութիւնն ամբարիշտ տեսլեան .
քանզի աղքատութիւն՝ և մատաղտուղ
մերձութեանցն խանարհեցուցանէ զմիտս
մեղաւորացդ , զի մի՛ երկեալք տես-
ցեն զնա ։

Չորրորդ , զպատարիս , և
զնեղչին խանարհն , այսինքն , զհո-
գւոյն , և զմարմնոյն ։

Հինգերորդ , խորհիլ զվարս
արդարոյն , և հետևիլ նոցին . զո-
րոյ ասէ . Ամաւիճեսոյ . գլ. 23.
Հայեցարուք՝ ի ծնունդս երկինից .
և առեալք զյուշս առաքեալսն .
որով նշանակին սուրբ արդարքն, և
առաքեալքն ։ Ի յորինակ սոյնմ
բերեալք քահանայեան հայեցին ընդ
միմեանս ։

Վեցերորդ , խորհիլ զմեղաւո-
րսդ , ցահակիցելով նոցին . որպէս
յայտ է ցԴաւիթ . ՃԼ. 10. Ուր ասէ.
անդս մարիամ երկնեցաւ ապիրատ-
կացեալ գոգոնթիւք . վասն որոյ
ասաց անդրէան . խնգլեան՝ ի քէն
Տէր . մի՛ ածէր՝ ի վերայ մեր
զմեղս զայս . և ազօթեաց վասն
նորա ։

Եօթներորդ , պատուիր խորհիլ
զաղքատսն առ՝ ի ողորմիլ նոցին .
զի ասէ . 2. Օրինաց . ԺԵ. 7.
Եթէ որ յեղբարէ քոյ , որ բնա-
կիցի՝ ի ներքս դրանս քաղաքի քոյ,
հասցէ յաղքատութիւն . մի՛ խստա-
գոյնացես զսիրտ քո . և մի՛ կծկիլ-
ցես զձեռն քոյ . այլ բաց զնա
աղքատին ։ Եւ Առակ. Ինս. 17.
Ոմն խնամս զքեզելիս իւր՝ ի յաղտեղակս
աղքատին , և նա աղաղակեացէ ,
և ոչ լինիցի լսելի ։

Ութներորդ , խորհիլ զմեռա-
ւսն առ՝ ի խոնարհեցուցանել
զինքն ։

Իններորդ , զարատիլն իւր ,
առ՝ ի ընդհակառակ լինել նմա . որ-
պէս ասէ . Եսայի . ԺԷ. 7. Ցառ-
ս այնմիկ խոնարհեացին մարդ
արարչին իւրոյ , և աչք նորա՝ ի
նա խոյանեալ հայեացին ։

Տասներորդ , ի միտ ածել զհրա-
տեսս նորա . զի ասէ . Սիրոք .
Ինք. 17. Ոչինչ քաղցրագոյն քան
զնկատելն ի պատուիրանս նմա ։
Եւ Սաղմոս . ՃԺ. 6. Ցայն-
ժամ էս ոչ ամաչեցից՝ յորժամ
հայեցայց՝ ի պատուիրանս քոյ ։

Մեհտասաներորդ , խորհիլ զբե-
րեարարութիւնն նմա . զի ասէ .
Սաղմոս . ՃԻ. 2. Որպէս աչք
ծառայի՝ ի ձեռն Տեառն իւրոյ . և
որպէս աչք աղախնոյ՝ ի ձեռն տի-
կնոջ իւրոյ . այնպէս են աչք մեր
առ քեզ Տէր մեր ։

Երկոտասաներորդ խորհիլ զե-
կեալն Քրիստոսի և զսաղ քաւու-
քսն այնմ որ ասէ . Եսայեայ .
կգ. 11. Աղօթեաց գասեր սիրեմ .
ահա ծագաւոր քո գայ քեզ ար-
դար և փրկիչ՝ և ինքն ազքատ ։

Երեքտասաներորդ , թէ որպէս
կայր ապաշխարութիւնք ։

Չորեքտասաներորդ , թէ որ-
պէս էլ յաշխարհէ , այսինքն ,
զարհամարհեալ հասկերութիւնսն
խոնարհութիւնք՝ և սիրով . և այս
՝ի կողմանէ իւր . այլ՝ ի կողմանէ
աշխարհի՝ անարգութիւնք՝ և նախա-
տանօք . որպէս ասէ . Եսայի .
Ծգ. 2. Տեսաք զնա և ոչ գոյր նո-
քա տեսիլ՝ և ոչ գեղեցկութիւն ,
այլ տեսիլ նորա անարգ քան զամ-
արդոց ծարդկան։ Եւ Սաղմ. 10.
Հայեաց յերեսս օծելոյ քոյ . այ-
սինքն , և բժշկեացես ։ Ասաս
օրինակեցաւ պղնձեայ օձին .
որ էր ճեացական քան ասծութիւն .
և կախեալ քան մարդկութեանն ։

Հնգետասաներորդ , թէ որպէս
գալոց է՝ ի դատաստան . որպէս
ասէ . Դանիէլ . Է. 9. Հայէի մինչ
դեռ աթոռք եդան . այսինքն ,
ընտրեալքն , յորոց վերայ նստոյ
ասծ . և ահա հինն աւուրցն . այ-
սինքն , Քս յաւիտենական . հետ
գլխոյ նորա իբր զատր սպ . այ-
սինքն , սք խորհուրդքն . աթոռ
նորա բոց հրոյ ։ Ուր ասէ մեկ-
նիչն . զի զբարիսն մատրնացէ , և
զչարսն աւրհնացէ ։ Եւ Եզե-

կիէլ .

կիսել . ա. 16. Ասէ , Թէ անիւքն առնէին զարս դէմս . քանզի դա տելոց է Փ՚ն զնարտուրդա , զբանս գործս , և զնարևանցուԹիւնս ։ Ընդ՝ զնա խորհուրդս , և զնուած մնալս զայսոսիկ , և զնմանս սոցին արգելու բղջախտուԹիւնն վասն որոյ և կարի իմն է գարշելի ։

ԳԼ. ԻԱ

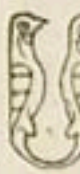
Յաղագս Անկման ։

բռանչեաց յէս ընկենուլ զնզաբել ՚ի վայր . 4. Թագաւորաց . Ք. 33։ Չէր օրինակ ազգանն կամելով ուսել զայծ էսանն , կամ զեղջերուն՝ նախ հանէ զաչսն , և յետուստ խնէ զնս կոտորէ . և ապա ածէ զնս յորս լանան առնել գահավէժ , զի անկեալ մեռցի , և ինքն կերիցէ յոգ։ Ասպէս և սատանայ նախ՝ կուբացուցանէ բղջախտուԹեամբ . և յայնժամ ընկենու զնս յոմն մեղս կատի . և այս օրինակիցս յէս և յեզաբել . զի յէս Թարգմանի կորուածիչ , և չարագործ . և նշանակէ զսատանայ . իսկ եզաբել՝ Թարգմանի հոտառն արեան , կամ աղբիւր . և նշանակէ զբղջախտնն զոր մատանէ Տէրն ՚ի ձեռս սատանայի՝ գահավէժ առնել յոմն մեղս և ապա ՚ի դժոխս . ուստի ասէ . Տրամայեաց յէս ընկենուլ զեզաբէլ ՚ի վայր ։ Քանզի նախ՝ սատանայ յարձակի ՚ի միտս յիշեցուցանելով նմա զչար խորհուրդս , որոմ եԹէ հաւանիցի հեչտանալոյն , կոտրանայ . և յայնմ հետէ խայԹէ՝ և նենգէ զնս ընկենուլ ՚ի գործն . և ապա այսր և անդր գլորեալ՝ գիսահատեալ առնէ չար ասվորուԹիւնն ։ Ուստի ասէ գրիգոր . գազանքն գատասատանն ածս այնին Թոյլ ետ այսոց պղծոց , զի զհաւատեցեալսն զմեղս՝ զորս խնդրէին, զնասին , և ակամայ քարշեսցին ՚ի տանջանս ։ Դարձեալ ասէ , ԹԷ ասվորական մեղքն Ծանրագնեն զիմաս՝ միոյ զի ոչ բնաւ կարիցէ յառնել առ՚ի ուղիղ կեցուժամ ասելով Ջանայ , ասէ . զի ուր ընկողմեցաւ կերկայր , նաև յորժամ ոչ կամեցի , ակամայ գլորեցի ։ Դարձեալ ասէ . մեղք , որ ապաշխարուԹիւ ոչ ընդի . ինքն ԾանրուԹիւ իւրով քարշէ առ յայլս . քանզի Ծանրագոյնս մատուցի քան զի է նա հանգնագանցն պատիժ մեղայ . պատճառէ և զմեղս ։ Եւ իղիսաբոս ասէ . ԹԷ բոլ խորհուրդն առնէ զհեչտուԹիւն , հեչտուԹիւնն Ծնանի զհանգանուժն . հանգանուժն զգործն . գործն զասվորուԹիւ . և ասվորուԹիւնն զնարկանորուԹիւ ։ Եւ այսպէս Թշնամականն՝ գիշատի յայմ կողմանս և լինի կերակուր գժոխային ագռաւոց ։

ԳԼ. ԻԲ.

Յաղագս անհաւատուԹեան ։

եղս մեղաւ եէմ . վասն այնորիկ եղև անկայուն։ Ողբոց . ա. 1. Որպէս ասէ գրիգոր , ՚ի ներքս է պահապանն՝ որ կարգաւորեալ պահէ զանդամս արասպոյ . զի որ զհայուածն մտացն կորոյս մեղաք , ընդ նմին հետևւթ արտաքս զեղուլ զանկայուԹիւնն շարժմանն . և արտաքինն շարժմամբն գուգանէ , ԹԷ ոչ ինչ արմատ կայանայ ՚ի ներքս . յաղագս այնորիկ ասէ . մեղս մեղաւ եէմ , վասն այնորիկ եղև անկայուն ։

Արդ՝ է սա գարշելի՝ բազում կերպիւ . նախ՝ զի անհաւատից է այ . զի ասէ Երեմիայ Ժդ. 10. Սիրեցաք շարժել զոտս իւր , և ոչ հանգեաւ . և Տէր ոչ հաճեցաւս . քանզի անկայունն ոչ կարէ պատասխանել յաւծոյին . զի որպէս ոչ երևեն պատկերն ՚ի շարժեալն ջուրն , այսպէս և հոգի խոկումն ածոյին ՚ի յամբոխեալ միտան ։

Երկրորդ , զի ոչ կարէ առնել

կամ ուսանիլ զիմաստութենէ . քանզի ՚ի վերայ բանին , Առակաց . Ե . ։ Որդեակ , իմոյ իմաստութեանն ան֊ուսո . եւ իմոյ իմաստութեանն մտաւո֊ զանկն քոյ . ասէ գրիգորս . ոչ ինչ է ՚ի մեզ փախուստական քանզի սիրուն , որ այնքան անգամ հետա֊նոյ ՚ի մենջ՝ քանիցս անգամ ծիւր խոստովանիմք ։

Էրրորդ . զի այսու լինի որս ասուանայի . զի ասէ Ջերծենիմոս . ՚ի յերասից աղաւնեաց բազում ան֊գամ բազայն անջատէ զինեն . յորոյ վերայ յարձակի իսկոյն և գիշա֊տեալ սպառաստէ , և կլանէ ։ Եւ յորժամ հիւանդոտս ոչխարքն ճա֊ղանն զինոտ խլեսանդ , կլանին ՚ի գայլոց . այսպէս ասէ առաքեալն . ։ Տիմոթ . Ե . ։ Ասանելին շրջիլ ասանէ ՚ի տուն ։

Չորրորդ , զի անհանճար է ասե֊նեցուն . զի ասէ սեռեալքս . ՚ի մէջ այլ էար վարուց՝ այսոքիկ անհա֊նճար են ասենեցուն , յորժամ ոչ լինին կայունք . քանզի չարութենին բազում անգամ յեղափոխի ուղ ՚ի բաւական , այլ ՚ի չարսդոյն ։ Դարձեալ ասէ . ուղ յոտիրք է՝ որ յասենայն ուրեք է . քանզի այս պատահի որոց պանդխտութեամբ շրջին . զի ուրիցին զբազում աս֊պնջական , և զանկամ բարեկեանս և վաստակասդոյն պատահի այս շրջող աբեղայից . զի ասէ Ջերծ֊նիմոս . ոչ ինչ զազրագոյն քան զաբեղայս՝ որք շրջին ընդ քա֊ղաքս , և ընդ դիւղս . մինչ սէրն բռնադատեսցէ , որ ծածկէ զբազ֊մութիւն մեղաց ։

* * *

ԳԼԽ Ի Գ .

Յաղագս սիրոյ Ինքեան ։

Զղիցին մարդիկք անձնա֊սէրք . ։ Տիմոթ . Գ . ։ Ասացեալն ասէ . եթէ սրտիմասն ոք , նման ոտից ։ Ազդ՝ սրտիմասն ոտից մարդկան է սէրն իսկ սէրն է կրկին֊ պսինքն , բարի , և չար ։ Բարին է , յորժամ ոք սիրէ զնա վ֊ ինքեան և զինեալն , և զայլ ամ ՚ի յնա , և վասն այ ։ Եւ չար սէրն է , եթէ սիրեսցէ ոք զինեալն , և զայլն վասն ինքեան . այսինքն , զերկրաւորս , և զմարմնաւորսն . զորմէ յուցանէ առ՝ առելով . եղիցին մարդիկք անձնասէրք ։ Եւ այսպիսի սիրոյս հետևեին բազումք , զորս ծանե֊լով յառաջադոյն բանս . եղիցին մարդիկք անձնասէրք . ար֊ծաթասէրք . հպարտք . ամբար֊տաւանք . հայհոյիչք . անհնա֊զանդք ծնողաց . ապաշնորհք . ան֊սիրք . անդուրեք . առանց խաղա֊ղութեան . բանսարկուք . անժոյժք վիսք . անբարեսէրք . յանդուգնք . անբարեհաճառիք . ցանկասէրք մա֊նաւանդ՝ քան ասծասէրք ։ Ասէ ասէ մեկնիչն . յայնմանէ՝ որք սի֊րեն զինեքեանս , վերըսնձիւղին այս֊ոքիկ ամ չարիք՝ որպէս յարտա֊սոյ ։ Ասոյ պատճառն է . զի ասէ գրիգոր . սէր անձին սատակա֊պէս խնու զաչս . յորմէ հետևի՝ զի զբար ինչ առնէ , ուչ երևի նման ծանր . քանզի կոյրն ուչ սեսանէ զինեքեան աղտեղեալ ։ Դարձեալ՝ որ սէրն սիրէ զինեքեան , կամի լինիլ գասարկ . ուր ասպահանի՝ որպէս հանդերձն ՚ի ցեցոյ . և մեռանի ՚ի յորդանոյ ՚ի ժամանակս ոսկոյ ։

Ա րդ՝ մեղուիցն այս է բազմա֊գունակ գործելի . Նախ , զի ուչ բնաւ կարէ լինիլ աշակերտ Քրիստոսի . զի ասէ Տէրն . որոչ ասէ զանձն իւր , ուչ կարէ իմ աշա֊կերտ

ֆնրա քինիլ. այսինքն, զմարմնա-
կան հեշտութիւնս : Իսկ զի ասէ
առաքեալն. ոչ ոք երբեք առեալ
զմարմին իւր, այլ սնուցանէ, և
դարմանէ զնա : Ասելի է. Թէ
պարտ է սիրել մեզ վասն ինքեան.
այլ վասն այլոց, և վասն կենաց հոգ-
ւոյն. զոր օրինակ զինուորն սիրէ
զձին, և զվահանն, ոչ վասն ին-
ձա : այլ վասն ինքեան. զի ի
հարկաւոր ժամանակի գնէ զնաս
զի զերծցի. վասն որոյ որ կամի
քինի աշակերտ լինել, պարտի
դնել զմարմինն, և զկենաս իւր
վասն սիրոյ հոգևոր կենացն, որ-
պէս նա եդ վասն մեր : Ա՛յլ այ-
սօր ոչ է այնպէս, զի բազումք
հոգւով սխալին, և մարմնով կա-
տարին, այսօր որդիք մարդկան
անճոխի առնելով զիօգին՝ հոգւոյ
զմարմինն յամի դանկուխիւնս, և
ոչ երկնչին ի մեղանչել, այլ զատ-
ժիլ. և ոչ հոգւոյ զատաբինու-
թիւն սրտին, այլ զատողուխիւն
մարմնոյն :

Երկրորդ, զի է մեծ յիմարու-
թիւն անուցանել զմսեղինն իւր.
քանզի որքան առաւել անուցանես
զմարմին քոյ, մատնես զքեզ թշնա-
մւոց քոյ. քանզի է երկիր անի-
ծեալ, որ որքան առաւել սպա-
րտրտանայ, սերմանէ՛ և առատ,
այնքան բազում և յոժգնակի
բուսուցանէ զիուշս, և զտա-
տասխ :

ԳԼԻԽ Ի Դ.

Յաղագս Աստուածեան սիրոյ :

ստեղին զիս ի տարտապար-
տուց. Յօհան. ժե. 23.
Ըմպէս ասէ Օգոստի-
նոս, ամէն որ է, սիրէ
զքաւարին իւր. այլ ասէ է
բարի ամենեցուն. վասն այնորիկ
ոչ ոք կարէ առնել քան Աստուած.
մինչէ իրն այն ինչ Թիւրեալ՝ և
յեղաշրջեալ ի բնութենէ իւրմէ. և
այսպէս անօրինքն առնեն զնոյն, զի
են Թիւրեալք, և սիրեն զմեղս,
զորս ատէ՝ և պատժէ ասէ. վասն
որոյ առնեն զնոյն ըստ այնմ որ կ
արդելոյ՝ մեղայ և պատժօղ էս-
բնաց. այլ ոչ որպէս զնոյն : Յա-
ղագս այնորիկ ասէ. ատեցին զիս
ի տարտապարտուց. այսինքն, առանց
պատճառի :

Ա՛րդ՝ մեղքս այս է յոյժ դար-
ձեալ՝ բազում կերպիւ. նախ՝
զի ուղղակի հակակայի մեծագու-
նեն առնեայն առաքինութենէ. այ-
սինքն, սիրոյն ասէ. վասն որոյ է
և մեծագոյն մեղուխիւն : Դար-
ձեալ. զի ի տահճանի մեղայ՝ ան-
լուխիւնս այս է ըստ բնքեան. և
այլքն պատահմամբ. և կամ մտա-
նակցաբար՝ և ըստ այլոյմ. քանզի
տահճան մեղայն է կամաւոր յետս
դարձուածն յոյ, որ միայն գոյանի
ըստ բնքեան յատկութենէն ասէ.
քանզի որպէս կամքն ըստ բնքեան
յարի յոյն, զոր սիրէ. այսպէս
ըստ բնքեան հրամայարի յոյնմանէ՝
զոր ատէ. ուստի յոյժ առ-
ոչ զնոյն, կամքն իւր գառնայ ի
նմանէ :

Երկրորդ, զի է և ծանրագոյն քան
զնոյն մեղս. քանզի է մեղք ընդդէմ
հոգւոյն սրբոյ, որ է անեծուխի. զի
ասէ գրիգոր. այլ է զբարին ոչ
առնել, և այլ է զառաքին բարեայ
առնել. որպէս այլ է յանկարծօրէն
մեղանչել, և այլ կամակոր և ըն-
տրութենէ, որ է մեղք ընդդէմ
հոգւոյն սրբոյ: Ուստի յայտ է, Թէ
առնելն զնոյն է և մեղք և մեծա-
գոյն. այլ ոչ լինի Թեռնալ ընդ
մեղսն, որք ընդդէմ հոգւոյն սր-
բոյ, զի գոյանի ի յիւրքանչիւրս
նոցին : Դարձեալ. է առնելին
Թիւր առնել զդիպելոյին. զի ասէ
դիմնէսիոս, Թէ սէրն հիմնաւորի
ի բարին՝ և ի զնդելոյին. այլ նոյ
է զնդելոյն աչխատին. որպէս
ասէ Յօհաննես. Ջ. 12. Էս եմ լոյս
աչխարհի. այսինքն, բոլորապին զնդ-
ելութենէ. ապաւաբեալ մեծ
Թիւրութենէ է առնել զայնպիսի լոյսն.
որպէս ասէ Տէրն, որ գործէ զլոյս,

ասէ

առեք զբոյս ։ Դարձեալ . ասէ ոք սիրէ զհեշտութիւն. այլ ասէ զրկանք են ի յոյժ լաւ ինքեան . խակ ի առնջորեաւծս՝ հասեալս զայս ամենայն հեշտութիւնս , են իբր զդեղանիկար ինչ պատկեր . ուստի ասէ . Սաղմ. ԼԲ.9. Ձայնակիցեաք , և ոչնչացաք , զի քաղցր է Տէր ։

Գ Լ. Ի Ե.

Յաղագս պիտուժման ներկայից ։

Ըդիք աշխարհիս այսորիկ կանայս առնեն . և առնեց լինին . Ղուկաս. Ե. 14. Որպէս ասէր են որդիք ասէ՝ լաւ այնմ որ զանան առնել զինքեանս կերպարանակից ասէ լաւ այնմ որ ասէ . Առաքեալս. Ե. 44. Սիրեցէք զմիմեանս ձեր , զի եղիջիք որդիք հօր ձերոյ՝ որ յերկինս է . և յայլ ոս . երանի խաղաղարարացդ , զի նոքա որդիք ասէ կոչեսցին . այսպէս և այս որդիք աշխարհիս այսորիկ կոչին՝ և առանձայն. որք լինին կերպարանակից աշխարհի՝ մեղուիք որք ի նմա . այսինքն , նախանձս. հերձուած . անջիռութիք . անհաւատութիք . բղջախոհութիք . և նմանեւնոք սոցին՝ զայս այնորիկ ասէ. որդիք աշխարհիս այսորիկ կանայս առնեն . իբր ասիցէ . որդիք աշխարհիս այսորիկ են , և ոչ հանդերձելոցն . որք բղջախոհութիք աղաւեղացուցանեն զինքեանս ։ Զի զառն այն երկնային է հրեշտակացդ , և աշխոյիկ՝ որք հոգեւորականս վարուք առնեն զինքեանս կերպարանակից ասէ , և հրեշտակաց . քանզի մարդին և արիւն զարքայութիւնն ոչ ի ժառանգեն այսինքն , որք պարտապին մարմնական մեղուիցդ։

Ը՛րջ՝ պիտուժումն ներկայից է զարշելի բազում կերպիւ , Նախ զի կնանա այս ոչ այլ ինչ է բայց միայն ընդունել առնանդն . ի յոր ոչ առնէք ծոյլ առնեալ լինին զառնդի առնուլ ժամ մի , այլ բա-

նագատս երանել . արդ՝ վասն է լինի սիրեցեալ ։

Երկրորդ , զի է կորած , վասն գառոյ , և ծշմարտականն . զի ասէ Օչոտոնոս ի գիրս միայնակեացս թէ . առնուրք իմ Տէր առանց յաղագ անցանեն . և կեանք իմ լուսնոյ որպէս զլուսին ունայնանայ . առ ժամանցն ծագիւ . և խակոյն ծարշամի . կեանք իմ՝ ոսկոր , և հասանեաս , զի բազում աթոսիք . մի ժամ խնդասէ , և բազում անգամ տրտմիմ . առ ժամ մի առողջ . և յանկարծ հիւանդ . այժմ կենդանի , և առ ժամանցն մեռանիմ ։ Եւ այսպէս ասէ ինչ անկարծ բնդ կերպարանակից՝ որ ժամ մի հագիւ ասեայ ի նոյն որպիսութիւն . ասէ՝ ի կերկիւղ , և անդ՝ ի գողութիւն ասէ. ծարաւ , ասէ . և ցուրտ . հիւանդութիւն , և գառ . և այսպիսի հետեւեալ անձերանաւոր մեռ . որ բազմանալ կերպիւ յիմ օր յարիշտակէ զիշտառականն մարդիկ ։

Գ Լ. Ի Զ.

Յաղագս Յուսահատութեան հանդերձելոյն ։

Բատարակել զիսոր հուրգս բարեկամին է յուսահատութիւն Ծշմարտական հոգւոյն . Սիրտաբ. Ե. 24. Որպէս ասէ Օգոստինոս , բարեկամն է այնոքիւք , որ մարդն հոգւոյդ է զնա որպէս ինքեան , նաև զնա ծառայ արարին . ապա թէ ոչ , ոչ համարի զնա Ծշմարիտ բարեկամ . քանզի բարեկամանդ է զնոյն կամիլ , և զնոյն ոչ կամիլ ։ Արդ՝ որպէս ոք ոչ կամի զամենի իւր , այսպէս և ոչ զարարեկամին . և որպէս իւր-

քեր , այսպէս և զբաթեկամին . իսկ որ յայտնէ , յուցանէ զինքն առանց կարծեաց ոչ սիրել , այլ առել վասն զի կամի զանօթի նորին . և այս օրինակեցաւ ի քան. որ պատճառ զառականան հօր իւրոյ . ուստի ծանուցեալ նորա՝ անէծ զնա ։ Ընդ՝ որպէս հեղակուռն խորհրդոյն առնէ յուսահատութիւն բարեկամութեան . այսպէս և բղջախոհութիւնն , որ ընդ կնոջ , կամ ընդ գաւեր այլոց . ուստի և ակի ատիլ ետս խրատս արեւադօմայ ննջել ընդ հարճս գանէին հօր իւրոյ . զի յուսահատեցի զինքն , և ժողովուրդն ի հաւատութիւն հօրն . նմանապէս այնքան է զաղտութիւնն և աղտեղութիւնն հոգւոյ , մինչ զի բազում անգամ ի ներքս ածէ զյուսահատութիւն ։ Եւ թէ որքան է գարշելի յուսահատութիւնն , տեսանել եղև ի Ճառս տեսակաց Ծուլութեան , ի վեց գլխոցն ։

ԳԼ. ԻԷ.

Ցաղագս բորբոքեալ բղջախոհութեան ։

Այս է անօրէնութիւն սղոսմայ . յագեցութիւն հացի , և պատարիկութիւն . Եզեկիէլ ժզ. 49։ Զոր օրինակ՝ առ ի բժշկել զհիւանդութիւնս , հարկ է ճանաչել զպատճառս՝ և զարմատս նոցին . և առնել զպատկանաւորսն հնարս . նմանապէս և առ ի բժշկել զմեղութիւնս ։ վասն այնորիկ յիւա առելոյն զպարտութիւն բղջախոհութեան , զսակաւակաց , և զպատերազմ նորին , առելի է զբորբոքեալ նորին , զի անուն պատճիճին և հնարքն ։ Ընդ՝ թէպէտ բազումք կարեն լինել բորբոքիչք բղջախոհութեան , սակայն այժմ դիցուք միայն զուխն . որք են այսոքիկ ։ Նախ՝ աննկրտութիւն կերակրոյ , երկարդ , գաւաթկութիւն ։ Երկարդ , հոյերգութիւն կանանց ։ Ղորկորդ , չարչրտութիւն ։ Հինգերորդ , արբանեակք , և միջնորդք գործոյն ։ Վեցերորդ , խոսակցութիւն կանանց ։ Եօթներորդ , լսել զձայնս երգոց աշխարհական երգոց , և նուագարանաց ։ Ութերորդ , չօշափութիւն կանանց ։ Չարաչինդ երկուքն առ յաւաղդեալ բանս . այս է անօրէնութիւն սղոսմայ . յագեցութիւն հացի . և դատարկութիւն ։ Վասն յագեցութեան քաղականապէս տեսանել եղև ի Ճառս որոմայնամոլութեան . և դատարկութեանն ի Ճառս Ժուլութեան ։

Նախ վասն երրորդին , այսինքն , հոյերգութեան կանանց՝ առեալ , թէ է վտանգաւոր վասն երկուց պատճառաց ։ Նախ՝ բազում օրինակք ։ Առաջինն է ի դիւայէ ։ Երկրորդն՝ ի տիւնոջէն յօսէից ։ Երրորդն ի դաւիթ , որ հայեցաւ ի բերսաբէէ ։ Չորրորդն ի հողմփչեանայ , որ հայեցաւ ի յովդիթ ։ Երկրորդ , բազում պատճառք , որոց ոմանք են ի կողմանէ կանանց . և ոմանք՝ ի կողմանէ արուց ։ Ի կողմանէ կանանց են երիք պատճառք ։

Նախ , զի յոտից մինչ ի գլուխ ոչ է տեղի ի նոսա , ուր ոչ իցէ որոգայթ առ ի ըմբռնել զմարդիկ . և այս բաւականապէս ապացուցանի Յուդիթայ . ժ. 3. Հաւաքեաց զվարսս ընդ թագիրն ։ Ոչ ասէ մինչեւ . ահա որոգայթ ի դագաթն . և կօշիկ քն , որք յափշտակեցին զաչս նորա . ահա որոգայթ ի յոտսն . վասն որոյ ասէ . Յովելիոն . Ե. 17. Գայլ զկին գառնագոյն քան զմարդ , որ է որոգայթ որսողաց , և ուղիղ սիրտ նորա , և կապանք ձեռք նորա ։ Երրորդ . զի կանայք ի հայեցողս իւրեանց վառեն զհուր նաև ի հեռաստանէ . ուստի ասէ Սիրաք . Թ. 8. Մի՛ հայեցիս ի գեղս այլոց . քանզի վասն գեղոյ կանանց բազումք կորեան . և յայսմանէ

մանէ ցանկութիւնն իբրև զինուր քաջութի՛ւն։ Երրորդ, զի ո՛չ դոյ մանն ՚ի նոսա, որ ոչ իցէ իբրև զսուր. որպէս ասէ Ջերծանիմս. սուր հրեղէն է գեղ կնոջ, որ յամ մասանց իւրոց նեռս արձակէ. ուստի ասի. Առակայ. Է. 23. Մինչ և նետիս հարեալ զլերդա կողին. և զկնի ասէ. զբազումս խոցոտեալ տապաստ էարկ։ Նաև ոչ է զարմանք. քանզի է լցեալ բազմութի՛ւն օտարաց, որպէս զոմանս փշալից՝ որք արձակեն յինքեանց զնետս։

Լ՚րդ՝ ՚ի կողմանէ ասլայ՝ են բազում պատճառք. նախ՝ զի զօրագունդք են աչքն առ ՚ի վնասել հոգւոյն. վասն այսորիկ կոչին աղեղակք, որպէս յայտ է Ողբոց. գ. 12. Աչք իմ որդեացաւ զհոգի իմ։ Եւ ՚ի վե՛ր բանին. Ծննդոց. գ. 6. Եւտես կինն զծառն. ասէ գրիգոր, զգայելիք են աչք ՚ի ցփտահայեաց հեշտութի՛ն. զի են իբրև զյարիւրատակօղս. զի ո՛չ էր ձգեալ եւա զձեռն իւր յուղէշ ծառոյն՝ եթէ ոչ նախ անզգուշացեալ էր հայեցեալ։

Երկրորդ, զի ՚ի հեռատեսանէ վնասէ. քանզի ճարակելիքն, և շօշափելիքն են անմիջականից. այլ տեսանելիքն ո՛չ այնպէս. վասն այսորիկ երկնչելի է իբրև ՚ի դաղտաձիգ և ՚ի բացընկէց նետից։

Երրորդ, զի բազում զինուք մարտնչի ընդ մեզ. քանզի զբազում իրաց զանազանութիւնս ցուցանէ մեզ քան զայլ զգայութիւնս. վասն այսորիկ մեծագոյն նիւթ փորձութիւնս մատուցանէ ՚ի կողմանէ ցանկութիւնս մարմնոյն, և ցանկութիւնս աչաց, և ամբարտաւանութիւնս կենցաղոյ։ Ուստի ասաց ոմն փիլիսոփայ. Է ազատութիւն ողջոյն մարդոյ կորուսանելն զաչս. քանզի աչքն են՝ որովք ոչ կարելիք տանիլ աղքատութի՛ն աչքն են բոլոր բղջախտութի՛ն մարգոյն, և ՚ի յամ ընդունայն նուիրեա հանապազ գլխովն զմեզ։

Չորրորդ, քանզի աչքն են առաջնորդք մտացն. վասնզի ՚ի մէջ առաջակայ՝ այնորիկ առանձնի երկնչելիք են, որք հնարս գտանեն Ճանապարհայ՝ առաջնորդեն այլոց։ Ուստի ասէ սենեքա. գիտելի է, զի կուրութի՛ն է մտաց անմեղութի՛ն. զի աչքն յայս կոյս դառնանն զընութի՛ն. յայնկոյս զազգածութի՛ն. ասէ զառնա, և զբնակութի՛ն. անտի զնաա, և զպատուհա. և զտեղեակութի՛ն։

Հինգերորդ, զի դիւրաւ ՚ի քնանն զհոգիս, զոր օրինակ և ինքեանք են դիւրաքնաց. քանզի մարմնական կազմուածքն բազում անգամ ցուցանեն զկազմուածս հոգւոյն. ուստի և աչքն պահին ՚ի բնութի՛ն մեծաւ զգուշութեամբ. քանզի են շրջապատեալք բազում ծածկութի՛ւք՝ և յարտևանանց և ապահպանին. և ձեռքն իսկոյն անդր ժամանեն՝ եթէ գուցէ եր կիւղ ինչ։

Վեցերորդ, քանզի են յոյժ ապականելիք սկզբնական մեղաց հարցն. ուստի յետ ուտելոյն ՚ի պտղոյն՝ ասի, թէ բացան աչք նոցա. այսինքն. ՚ի շարժուածս ցանկութե՛ն. քանզի ո՛չ է զարմ իմանալ՝ թէ յառաջն ունէին զայս կոյրս, կամ խոտան. Ուստի և ՚ի վերոյ բանին Մատէ. 3. Չի տեսանիցես զչիւղ յականն եղբօր քոյ. ասէ մեկնիչն. աչքն որ բացան ՚ի դրախտին յետ յանցանացն, այժմ տեսանէ՝ ոչ ուստի օգտեցին, այլ ուստի ապականացոյց գլուխսդ։

Եօթներորդ, զի են սովորեալք ՚ի մեղանչել. քանզի այնքան է սովորեալ, որպէս զի ակամայ ցանկասցէ ոք՝ որոյ և տեսանիցէ։

Ութերորդ, զի են յոյժ երկնչելիք. զի գործ նոցա է կարի ինձ հարկաւոր. վասն որոյ և չարաչար հիւրասուէն նոցին է յոյժ վտանգաւոր. զի թէպէտ լեզուն է ապականելի, սակայն կարէ բանս արդել ընել յերկար ժամանակս, և այսպէս դադարելով ՚ի գործոյ՝

Օ հինգերորդին, այսինքն, զարթա-
նեկութիւն, և զհինգերորդութիւնե
ասելն է, թէ է բազում կերպիւ
դարչիլն ։ Նախ՝ զի է մեղք սա-
ռանցական. քանզի գործ առաս-
նալն է ջանալ ընկենուլ զմարդն ՚ի
մեղս. և բազում անգամ ոչ ուզին
անոյ զօգտութիւն ինչ ։ բայց
միայն թէ բաժակ մի գինւոյ. քան
այնմ որ ասէ. Յովել. գ. ։
Վաճառեցին զաղջկունս ընդ գի-
նւոյ ։

Երկրորդ. զի այնպիսին է վատ
Թարգման քան զառաքեալն ։ քան-
զի բազում անգամ առաքեալ ոչ
կարէ զարթ, և զկանայս ընկենուլ
՚ի մեղս, ասկայն միշտորդն կարէ ։
Ասոյ հասանելոցին ածին որ եղ-
ևալ գործիք առաքեալն առ՚ի սա-
տերազմիլ ընդ եւայի, չորիւք
պատճեցաւ։ Քանզի ընկենոյ զմարդն
Ճանն այսորիկ առաջ ընդ երիկիր ։
որպէս առացաւ ՚ի վերոյ լանջոյ
քոյ գնասցես ։ Եւ զի բերանն
ունէր զառաքեալն, եչաւ անդ
Թոյնք ։ Եւ զի կերակրով փոր-
ձեաց, կերակրով և պատճեցաւ։
ասոյ ասացաւ. Տող կերիցես ։
Եւ զի յաղթեաց զկինն, վասն
այնորիկ ասացաւ. եղիցի զիշա-
ռութիւն ՚ի ներջ քոյ՝ և ՚ի ներջ կնոջդ
և նա փչրեացէ զգլուխ քոյ ։ Այս-
պէս բարի կանայք պարտին ՚ի բոյ
հնարել զայնպիսի պատուհաս ։
Եան այնպիսի Թշնամանական պա-
տուհասն պարտին ՚ի միտ ածել,
Թէ որքան առաւել պատժոց ար-
ժանիք են՝ որք Ճանաչեն զմեղս
իւրեանց, զոր ճշն ոչ Ճանաչեաց.
վասն որոյ յիրաւի է Թոյնք վի-
շապաց գինի նոցա, և Թոյնք իժից
անբժշկելի, որպէս ասէ. ։ Օրի-
նաց ։ Ղբ. ։։

Երորդ, զի է յոյժ Ճշտակար
զի ասէ. Սիրաք. Ղբ. ։։ Եւա-
լեզուն զհանապա արտաքոյ ՚ի բոյ
ձգէ ։ Եւ զինի ասէ. առաւել
օգտուտ գործոց քան զնա. քանզի
գործարին հարբն ոչ այլէ՝ Եթէ
ոչ զգլուա ածեն առնա. և որք ար-
ժա-

գնագարի, և ՚ի չարաչար գործոց.
այլ աչքն ոչ գադարին ՚ի տեսանել
զին. վասն որոյ և ոչ ՚ի մեղանչել
լոյ. ուստի ասէ ։ Պետր. Ջ. ։։
աչս ունին լեալ շնոտեաք՝ անդա-
դար ՚ի մեղաց ։

Իններորդ, զի են գրուածք ՚ի
գղեակս մարմնոյ մերոյ. արդ որ
առնու զգուան բերդին, առնու
և զբերդն. ուստի Եթէ տիրեացէ
տատանոյ աղային, տիրէ բոլոր
մարմնոյն. վասն որոյ. Յօբ. ։։
Յետ բանին՝ եդիր գործն ընդ
աչս իմ՝ զի ոչ հայեցայց ՚ի կոյս,
ասէ. քան զի զոյր մասն ունէր
՚ի յիս աճ ՚ի վերուստ. այսինքն,
Եթէ ոչ պահէի զաչս ։ Քանզի ոչ
է Տէր գղեկին, որ ոչ ունի զերն
և զմուտն ։ Եւ հասանուստաբար
ասացից, ոչ ինչ է առեղծեալ չա-
րագործն քան զաչան. որպէս ասէ.
Սիրաք. ։։ ։։ Ասուն ասէ Ջե-
րեմիա, Եթէ ոմանք փիլիսոփայք
հանին զաչս խրեանց, յաղագս
որոյ Եթէ ոչ ունելոցիս զաչս, ու՛
ցահեցցին, զի ճանճք, և օձք
ևս ունին. այլ ուրախ լեր ունել
զաչս մուտ. զորմէ ասէ. Երե-
խրեմ ։ Ղ. ։։ Խոցեցեր զիւրս
իմ քոյր իմ հարսն միով ակամբ
Ջով. այսինքն, մուտ. քանզի
այնքան մաքրագոյն է աչք մուտն
որքան խոցեալքեն մարՃնոյն ։

Ասկ զգերորդէն, այսինքն զգար
յարակցութէն, և զգար օրի-
նակաց որք բոլորքեն զգիշերա-
հուԹիւն, ասեմք, Եթէ պարտ է
երկնչիլ յամ չար օրինակաց մե-
ղուԹեանց, ասկայն առաւել յայս-
մանէ. քանզի ՚ի ծննդական ան-
դամն առաւել զօրանայ ցանկու-
Թիւնն. ուստի ասէ Սիրաք.
ՃԲ. ։։ Ար յարբ ՚ի պատկիկս,
լինիցի չար ։ Եւ առաքեալն խո-
սելով զպատկերութէ, ասէ. ։։
Կորնթացւոց. Ե. ։։ Ան գիտէք.
զի փոքր մի խմոր զամ զանգուած
խմորել. Եան ընդ զուգահեռական
առնանութէ ոչ է պարտ բնակիլ՝
որք պահեն զողջախոհութէ խոր-
հանց ։

ժանեկ լինին. այլ եռալեղուն և զանազան ինամեղս։

Զորրորդ, զի այնպիսին սրատես ունկն են լեզուաբ սատանայի. զի թէ լեզու մարդոյն է հուր հանապարհ. որպէս ասէ Յակոբ. գ. 6. Ոչխարի և առանձիկ լեզուն սատանայի. զորմէ ասէ Յոբ.խա. 9. Ընդել նորա բորբոքէ զկայծակունս։

Հինգերորդ, զի այնպիսիքն են լրտեսք սատանայի. և գաղտիքս կորառեան. քանզի լրտեսին զբանս ունկնդրեն ոչ, և մատնեն ի ձեռս սատանայի։

Վեցերորդ. զի են հրկիզողք սատանայի, որք հրկէզ առնեն զտունս, զդէզս որպիոյ, և զտաձարն ոչ։

Եօթներորդ, զի մատուցանեն սատանայի զղոհ ընդունելի. զի բան դրիգորի, ոչ ինչ պատարագ ընդունելի է ոչ առաւել քան զիւրկումիին հոգւոյ։ Նմանապէս և ոչ առաւել ինչ ընդունելի է սատանայի քան զկորուստ նոցա։

Ի վեցերորդէն, այսինքն, ի խոսափողիէ որ ընդ կանանց, է յոյժ երկնչելի վասն երից պատճառաց։

Նախ՝ զի բան կինոջն է ցանգ. զի ասէ. Ածակ.է.21. Վասն պատրոյ կինոջն. ցանգեաց զնա բազում խոսիւք։

Երկրորդ, զի է հուր բորբոքեալ. զորմէ ասէ Սիրաք. ի.11. խոսակցութիւն նր որպէս զհուր տոչորէ։

Երրորդ, զի է սուր սրեալ. զորմէ ասի. Ածակ. ե. 3. Մեղր կաթէ ի շրթանց կնոջ պոռնկի, բայց յետոյ գառնագոյն և քան զլեղի, և սրեալ սասեալ քան զսուր երկայրի։

ԵՒ ասա ի յեօթներորդէն. այսինքն, ի լսելոյ զձայնս երդոց աշխարհաբերաց՝ և նուագարանաց՝ է յոյժ երկնչելի. զի բնկոսեն զխրատս, և կակղացուցանեն ի մեղս. վասն այսորիկ ասէ Սիրաք. ի. 4. Մի՛ յամենայնի ընդ կարճառիս. և մի՛ լսեր զձայն նր։

Երկրորդ՝ որ է չշաշփուն կանանց, է վտանգաւոր բազում կերպիւ. զի ասէ Սիրաք. ի. 12. Ընդ կնոջ օտարի մի՛ նայիցիս։ Եւ ել.10. ասէ, որ բամբասէ զնա, իբր թէ բուռն հարցէ զկարճէ։ Եւ Ածակ.ի.29. Մի՛ թէ ծրարիցէ ոք զհուր ի գոգ, և զհանդերձն ոչ այրիցէ. կամ գնայցէ ոք ի վերայ կայծակունդ հրոյ, և զոտս իւր ոչ խարնիցէ. նոյնպէս և որ մտանէ յառնակինն, ոչ լինիցի առանց պատժոյ. և ոչ ոք ամ որ չշաշփիցէ զնա։

ԳԼԽ Ի.

Դարձեալ՝ Յաղագս բորբոքելոյ բղջախոհութեան։

Փորանակ՝ զի կայթեղեր ձեռամբ, և դրեցեր ոտիւք ի վերայ երկրին իբրև, վասն այսորիկ ահաւադիկ եա ձգեցից զձեռն իմ ի վերայ քոյ. և ասացից զքեզ ի յափշտակութիւն աղգաց. և ասատակեցից զքեզ ի ժողովրդոց. Եզեկիել.իե.6։ Շնոր օրինակ այլ նախանձախնդիր հարկանիցէ՝ և մերկացուցանէ զընտանեաց կինն՝ և բազում անգամ ապականէ զնա՝ եթէ իցէ անուղղելի. այսպէս և ասէ՝ զի բարձրանայցէ բղջախոհ. քանզի է ասէ փեսայ հոգւոյ. ըստ այնմ որ ասէ Ովսէ.բ.20. խոսեցայցէ զքեզ ինձ հաւատով. և առաքեալն. 2.Կորնթ.ժա.2. խոսեցայցէ զձեզ առն միում իբրև զկոյս մի ապ յանդիման կացուցանել քրիստոս։ Ընդ՝ քո՞ է կարի ինձ նախանձախնդիր. որպէս ասէ Եղիա. ի.3. Եա եմ ասէ նախանձախնդիր՝ որ հաստուցանեմ զմեղս հարանց յորդիս։ Ոչ ամ

է պատ-

է պատուական առն, եթէ հարան նորա զարդարեսցէ զինքն վասն այլոյ. և խաղասցէ ընդ նմա։ Վա՛յ այսորիկ ասէ. փոխանակ՝ զի կայ Թեկեր ձեռամբ, և դողեցեր ոտիւք. և ուրախ եղեր բոլորով սրտիւ՝ ի վերայ երկրին Խէմ. վա՛յ այսորիկ ահաւադիկ ես ձգեցից զձեռն իմ՝ ի վերայ քոյ. և տացէ զքեզ՝ ի յափշտակութիւն ազգաց. և աւարակեցից զքեզ՝ ի ժողովրդոց։

Աղդ՝ կաբառէն՝ ի պարս է չար վասն հինգ պատճառի. այսինքն, զի է ընդդէմ աբբ գրոյ. ընդդէմ բանականութեան. ընդդէմ խորհրդոյ եկեղեցւոյ. և զի բազում կերպիւ գործեալ լինի անդ մեղք. և զի է յիմարութիւն։

Ասաա առաջնոյն ասէ. Ելից. ԸԲ. ւ9. Իբրև մերձեցաւ մօտ ածէ՝ իբանակ անդր, և եառնս զորթն, և զպարահանդան, բարկացեալ սրտմտութիւ՝ խորտակեաց զերկոսին տախտակն. և ասաա զարս. Խգ։ Նմանապէս պարսիւ առնել՝ որ ուրեմն զնախանձ հոգւոց, յորժամ Թողեալ զպատահարութիւնն այ՝ ծառայէ վարդապետութեանն. որ նշանակի որթովն. որ է ցանկասէր կնոջ։ Վանդի յառաջ ասացն՝ յորս զպարսին պարտապիլ ածայիւն գովութեանց, պարտապին պարտուց վարդապետութեան. ուստի ասէ Օգոստինոս. լառագոյն լինիլ յանուրա կիրակէից հերկել՝ և բրել, քան՝ ի պարս կաբառիլ։ Դարձեալ. Ասաա. Ժգ. ւ0. Կաբառիլ աղքին են հասանել զգլուխն յօդ հանանու մկրտչի, որով նշանակի, թէ ուռողաց զընդարձակ գլուխն՝ ընդ կաբառելն՝ ի պարս։ Վասն որոյ ասէ օգոստինոս. ամէն ցոփական չարժուն է վարել՝ ի խորս դժոխայինս։ Դարձեալ. պատմէ գրիգոր, թէ ամենայրն՝ նեալ կոյսն երևեցաւ աղքկան միում հանդերձ բազում աղքկամբ հասակակցօք այնմիկ ագիտակապեսութեաք. ընդ որս կամէր խառնել զինքն, և ոչ համարձակէր. յորմէ խնդրեալ տիրուհին, թէ կայ մի՞ն լինիլ ընդ նոսա. որում պատասխանեաց. այո բազմոյժամ կամաք. պատասխանեաց տրբուհին. արդ՝ զդոյլ լեր, մի՛ ինչ արասցես աղքկօրէն, և թեթևամիտ՝ ի ծաղուց՝ և ի պարուց՝ ի բաց լեր. և յերանելոյդում առնուն լինիցիս ընդ մեզ։ Եւ նա կատարեալ զամ հրամայեալն, յետ քանեւհինգ առուրց ապաշնորհեցաւ ջերմամբ. և յերանելոյդում առնուր եռեա եկեալ առինքն զնա կոյս ածածինն հանդերձ աղքկամբքն. և պարզ Հայնիս ասէր. ահա տիկին, գամ։ Եւ զայս ասացեալ՝ անհետ եցաց զհոգին։ Յորմէ յայտ է, թէ որ կամի հաճոյանալ այ, և արբուհւոյ ածածնին, և փրկիլ, պարտի՝ ի բաց կալ՝ ի պարտուց կաբառելոյ։ Դարձեալ ասի Տէողեան. Ի. ւ. Էլ ծուխ՝ ի գբոյ անդնդոց որպէս ծուխ հնոցի մեծի, և խաւարեցաւ արեգական, և օդ, և՝ ի ծխոյն ելին մարախք՝ ի յերկիր։ Աստ ծուխն անդնդոց է գայրահոտ բղձախոհութիւնն, որ խաւարեցուցանէ զարեգական՝ և զօդ. այսինքն զաբբ, և զեկեղեցականս, որք պարտին լուսաւորել զայլս. և մարախք են կաբառիչք, որք չարժին անասնօրէն ոտոտել զորպէս զմարախ, և ոչ որպէս բանականք։ Եւ ոչ թողուն զդալարի ինչ յերկրի։ Եւ զինչ ասէ նմանութիւնք մարախոյն էին նման ձիոց պատրաստեցելոց՝ ի պատերազմ. և ունէին պսակ՝ ի գլուխ՝ ի նման յաղթութեան։ Քանզի այնպիսիքն են երիվարք սատանայի, որով յաղթէ զբոլոր աշխարս։ Եւ առաւնունք նոցա իբրև առիծու. քանզի պատառեն զոհս, և անձս առեն՝ ի քէն։ Եւ ունէին զլսահս իբրև զսահս երկաթի. այսինքն։ ուր ոչ մտանեն նեռք խրատու վասն գոլոյն նոցա անուղղելի։ Եւ ձայնք նոցա իբրև զձայն ձիոց բազմաց որք արշաւեն՝ ի պատերազմ քան-

զի

զի որպէս մեծ զօրն երբեմն միայն ձայնիւ գոչմամբ՝ եւ ձայնմամբ զինուց յաղթեն զթշնամիս, այսպէս եւ այնպիսիքն կարկաչմամբ ծաղուց՝ երգօք, եւ ոգենաղարդ զգեստուք գթեցուցանեն զարս բարիս. եւ ընկենուն ի սորինն ի գերազանց վարուց։ Եւ ունելին ադիս նման կարճի եւ խայթող նոցա յադիս իւրեանց. զի վախճանն հեչտութեանց է յաւիտենական մահն։ Եւ ունելին թագաւոր զհրեշտակն անգնդոց. այսինքն, ղաւատանայ, որ կոչի աղդաբոն, որ թարգմանի կորուստ։

Երիվարդ, է ընդդէմ բանական նութեան. քանզի անբանութիւն է զբորբոքեալ հուրն արուարքերել ի մէջ յարդից, եւ որայից. այլ արդ՝ պէնուին կանանց, եւ ամ շարժուած նոցին է որպէս հուր. իսկ մարդիկք իբրեւ զիուիս, եւ յարդ. վասն այսորիկ ոչ պարտին շարամաճել։ Դարձեալ. առաքնայ ի գումարս պարուց ի կիր առնու զզօրեղագոյն զէնս զորս ունի. որք են կանայք. քանզի ոչ ինչ կարէ այնպէս ընկենուլ զայրական հոգին. յայս է յաղամ, եւ յեւայ. եւ ի գաւերս մուխարս ընդդէմ իբլեզոց. եւ ի գալիլայն առիմաօնի. ի սաղամն, եւ յայլս։

Արմրդ, է՝ ընդդէմ խորհրդոյ եկեղեցւոյ. այսինքն, մեր նութեան, ուր հրաժարեցան ի սատանայէ, եւ յամ գնացից նոցա. ուստի են ուրացողք քրիստ. եւ արբանեակք սատանայի, որք կան առաջի նորա, եւ երգեն։ Նաեւ է ընդդէմ դրոշմին. քանզի ի բաց գնելով զնշան խաչին ի ձեռս կատուց իւրեանց՝ առնուն զնշանն հեչտութեան։ Ալ եւ՝ ընդդէմ խորհրդոյ սեղանոյն. զի յետ որոյ նատեալք ի սեղանս, եւ կերեալք զհացն երկնային, յարուցեալք զոհեն սատանայի։ Նաեւ ընդդէմ խորհրդոյ ապաշխարութեան. զի գրեն անդ զուխտս հաշտութեանց զոր եդին ընդ քրիստ։

Նաեւ ընդդէմ կարգի քահանայութեան, զի արդելուն զնոսա յանձն այնմ սպասաւորութենէն. նաեւ ընդդէմ վերջնոյ օծման։ Ալ եւ ընդդէմ պատկին. քանզի բազումք դրկուին անդ առնել ընդդէմ հաւատարմութեանն պատկին։

Զորրորդ, զի բազմադիմի գործ է անդ մեղք. քանզի մեղանչեն գնացիւք. զարդուք, նեռագօք, տեսանելեօք, եւ լսելեօք։ Գնացիւք, զի մեղանչեն յամ գոհագնաց քայլս. եւ թռչեալ լինին ամ այնպիսիք քայլք ոտից որպէս ասէ. Յօբ. ԺԵ. 4. Ոչ սպաքէն ինքն տեսանէ զնանասարիսն իմ. եւ թռչէ զամ գնացս իմ։ Զարդուք, զի այնու հպարտանան, եւ զտեսանողսն բորբոքեն ի բղջախոտուածն. եւ այլոց կանանց անզարդիցն պատճառեն զանձն, եւ զնախանձ. որք եթէ ոչ կարիցեն ունել յարանց իւրեանց, զանան մեղօք ունել յայլոց։ Նաեւ նեռագօք, զի ցուցանեն այնու զկիրս հեչտութեանց, զոր ունին ի սիրտս։ Տեսանելեօք, զի հայեցմամբ բորբոքին ի չար ցանկութիւնս։ Լսելեօք, զի սրբեցուցանեն զմիտս լսողացն երկրաւորս խնդութեամբ, որք եւ մոռանան զՏէր ի իւրեանց, այլ եւ զանձինս։

Հինգերորդ, զի է մեծ յիմարութիւն, եթէ ի միտս ածէ զմեզ լինիլ աստէն ի յաքսորս՝ ի հովիտս արտասուաց, եւ թշուառութեան։ Ուստի ասէ օգոստինոս. ոչ դիտեմք վասն որոյ վախճանի արդեւնիմք աստ՝ եւ ի մերձ երգեցողութեան. զի թէ ծանր է սրբոցն երգել զերգս Տեառն յերկիր օտար, զոր Սաղմոսին. Ղեւտ. Դ. 4. Ոյրշամ եւս առաւել պարտ լինիլ ծանրագոյն երգել զերգս սատանայի։ Եւ դարձեալ ասէ. եմք ի հովիտս թշուառութեան, ի յոր վայ այն պարտիմք առնել լալ, զի սակաւ լամբ. որք պարտիմք լինել յերկինս, կամ գոնեա ի դրախտն,

գրախտն , եմք ՚ի Քշհաւանալոյ երկրաւորս այս . ուր ամ ինչ ՚ի նմա հակ է մեզ , քանզի ո՞վ կարէ ուրախանալ ՚ի մէջ այնքան նախասահմանաց նոցա , և ՚ի մէջ այնքան Քշհաւանութեանց ընկերաց , զորս տեսանելեմք ընկողմանեալս իբրև ՚ի դադաղս . քանզի մարմինք մեռելոցն են դադաղք , յոր ընկողմանին մեռեալ հոգիք նոցա . զոյս պիտոյս ածէր ՚ի միտ Երեմիա . ։ Ընդ ասելն . ով տայր ջուր գլխոյ իմոյ . և աչաց իմոց աղբիւրս արտասուաց . և ողբացից զսպան նեալս ժողովրդեան իմոյ ։ Եւ զոյնս տեսանէր Քս՝ յորժամ եկաց ՚ի վերայ քաղաքին , ասելով եթէ գիտէիր և դու ։ Յուցանէլոմ թէ երդ , և ուրախութիւն ասեմ կենացս՝ յառաջ գայ ՚ի կուբտութէ . ուստի ասէ բեռնատուոս . Քս ցաւակցի՝ և լայ . և մարդն կրէ յինքն զՔշհաւանութիս, և ծիծաղի ։

ԳԼ. ԻԹ.

Յաղագս հնարից , որք ընդդէմ բղջախտութեան ։

Ոչ կարեմ լինել ժուժկալ՝ եթէ ոչ ածս տայցե . Իմաստ. ը. ։։. Սովոր են մարդիք յերիս դիպուածս աղաղակել յուժգնակի . այսինքն , ՚ի հրայրս ցութիս . ՚ի հոտանս ջուրց բազմաց . և ՚ի յարձակմունս աւազակաց ։ Այլ արդ՝ ջեռուն ցանկութէ է հուր , որ ծախէ միշտ և իսպառ . որպէս ասէ Յօբ . ը. ։. Չհաւատայցես նոցին . կլանիցէ հուրն ։ Եւս է՝ ջուր պղտորեալ՝ և անոյր , որ օրինակի եգիպտական ջրոյն փոխելոյն ՚ի յարիւն ։ Այլ և է՝ աւազակ , որ կողոպտէ զգանձն անգուանելի . որպէս ասաց առաքեալն ՚ի գիրերի ՚ի դադար . և նա աղաղակեաց . աւազակք , եկին ։ Վասն այսորիկ պարտ է աղաղակել ընդդէմ բղջախտութեան , և խնդրել զօգնականութիւն յոյ . որոյ պարտ է ժուժկալութիւնն . որպէս ցուցանէ յառաջդիտալ բանս ասելով . ոչ կարեմ լինել ժուժկալ եթէ ոչ ածդ տայցե և զկնի ասէ . Նա այն իմաստութիւն է . Ճանաչել թէ յոմանկ է շնորհն . և անկայ աւազքն Տ՚ն , և աղաչեցի զնա յամ սրտե իմմէ ։

Արդ՝ յետ ասելոյն զդարշութէ բղջախտութեան . և զդատբոց նորին , ասելն է զհնարից՝ որք ընդդէմ նորին , որք են բազումք ։ Առաջինն է ջերմեռանդութիւն աղօթիլ . որպէս ասաց Տ՚ն Մատթէոսի . ԺԷ. ։Ո. Այս ազգ ոչ ելանէ , եթէ աղօթիւք , և պահօք ։ Քանզի որպէս այսոքիւրն ածի յեկեղեցին , և աղօթեն վասն նորա . և ոչ ելանէ անտի մինչ և բժշկեցի . այսպէս և որ ունէ զայնպիսի հոգի բղջախտութէ պարտի բազում արտասուս դիմել առաջ . և առ օժանդակութիս սրբոց , և ոչ պարտի դադարիլ՝ մինչ և ընկալցի զառաղջութիւն . և յետ այնորիկ միշտ գոհանալ զնմ . և յամ օր պարտի զընծայ ինչ մատուցանել ամ . և սրբոցն , ՚ի նշան առողջութեան իւրոց . զի գրեալ է . Սաղմ. ԽԹ. ։Ե. Ես փրկեցից զքեզ , և դու փառաւորիր զիս ։ Այլ յատկապէս է օգնական օժանդակութիւն սրբոցն հուոյ ածածնին , որ է յոյժ սիրոյ սրբութեան և ողջախտութեան . քանզի ինքն էր առաջնեկին մաքուր ։

Երկրորդն է երկիւղ ածային դառաւանին . և մտածումն յաւիտենական տանջանացն . զի ասէ իմաստուս . ամ պատիժ տարեալ լինի երկիւղածիս մեծագունից ոտանջանաց . որպէս բեւեռն հանէ զբեւեռն . այսպէս այրեցուցիչ դէհնոյն զջեռուցուն զբղջախտութեան . և ասկառ ինչ այրեցուցիչ մատին՝ բժշկի մերձեցուցանելով առ

աւ մեծագոյն հուրն . ուստի ասէ ոսկեբերանն . այս է զարմանալի աղբ դեղոյ . զի հուրն հրով շիջանի ։

Եւ զի բղջախոհութիւնն է հուր որպէս ցուցաւ՝ պարտ է առնել նմա հնար՝ որ ինչ ընդդէմ հրոյ ։ Արդ՝ երկբիւրն է հնար ընդդէմ հրոյ . կամ հեղուն ի վերայ զջուր կամ արտաքս քարշի փայտն . և կամ ի բաց հեռացուցանեն զիրն. որպէս յայտ է ի պոյտն . զի յորժամ ի յեռանդեան . կամ հեղուն ի վերայ զջուր . կամ արտաքս քարշեն զփայտն . և կամ ի վեր առնեալ զպոյտն գնեն ի բացեայ ։ Արդ՝ այսպէս եթէ որ այլոյ բղջախոհական փորձութիւն , կամ զի՛ մեռցէ առ ջուր ցուրտ . որպէս արար բէնեդոկտոս, ընկենոլով զիրն ի մէջ ձեռն . և կամ առ ջուրն արտաստաց . և կամ առ ջուր նեղութեանց , այսինքն , խոչոտութեամբ զիրն . զի ասի . Առակաց . ե. ։ ։ Ցաւք վիրաց ջնջեն զչարն ։ Եւ Սիրաք . ժա. ։ ։ Չարութիւն միոյ ժամու աճէ զմեծագոյնն բղջախոհութեան ։

Որպէս դրեալ է ի վարս հարանց թէ յորժամ ծեր ոմն ծանրագոյն իմն ներգործ փորձութիւն ի կնոջէ միոյ՝ որոյ հղի ասէին զնա , վառեալ հուր այրեցոյց զմատունս իւր զի զերծցի ի հրոյ բղջախոհութեան ։ Եւ որպէս այրեցման արժանի է այն , ի վերայ հանդերձից որոյ անկանիցի հուր , և վասն հեղդեղութեան ոչ ի բաց թօթափեցուցէ . և յորժամ սեռանել բորբոքեալ զսուն իւր , և ոչ երանիցէ ի խնդիր ջրոյ , յիրաւի կորուսանէ զնա . այսպէս և որք ի ժամանակս բղջախոհական փորձութեանց ոչ դիմեցին առ ջուրս արտաստաց՝ և կղտամբանայ , ցուցանեն՝ թէ առ ամենայն խոտն զինքեանս . ուստի ասէ անձնէքա . ոչ ինչ է ծուլին անտրտղագոյն քան զինքն ։

Դարձեալ . պարտի արտաքարշել ինչ յինքենէ զկերակուրն և զմեծ

սիրին . մանաւանդ զոյնս , որք սուանել դիպուն զբղջախոհութին . որպէս է ուժով դիւնին . և պատրաստ կերակրոյն . և արագոյն հաճելոյնն . զի այսպիսիքս ոչ միայն են այրելիք , այլ լուցիկք , և ջամբայք ։

Դարձեալ . պարտի հեռանալ ի պատճառաց բղջախոհութեանց . այսինքն , ի յարբկութենէ , ի լցընդունելութենէ , և ի խօսակցութենէ կանանց . և զայս ուսուցանէ առաքեալն . ։ Կորնթ . է. ։ ։ Առելով . փախեարուք ի պոռնկութենէ ։ Որպէս առ ամբրոսիոս . ի յայլ մոլութեանս կարեմք ապաստել ի ժամուն մարտին . այլ յայսմանէ պարտ է փախչիլ . և ոչ բնաւ հուսալ լինիլ . զի ոչ է հնար այլով կերպիւ յաղթել լաւագոյն ։ Նաև ուսոյց. մեզ ողբախոսն յասէ . որ ընդ ամբոնեալն զնա սրինաց իւրոց՝ զի ննջեցցէ ընդ նմա , թողեալ զձորձս իւր ի ձեռս նոր՝ փախուստ ։

Արդ՝ երրորդ է պատճառն՝ վասն որոյ է փախչելի ։ Նախ՝ զի բղջախոհութիւնն է հուր . և մարգն խոտ չոր . որպէս առաքեալն Եսայիա։ Ամ մարմին խոտ է ։

Երկրորդ , զի է սիրտ զաղբատհուտ . և որպէս որ երթայ ի մէջ ոտից՝ ոչ կարէ մնալ առանց աղտոտելոյ , թէպէտ ոչ երբէք առհասցի՝ և անկցի . այսպէս եթէ որ ոչ փախուցուցէ՝ ի պատճառաց բղջախոհութեանց , թէպէտ ոչ դիպեսցի ի մեղս , սակայն աղտոտեսցի . որպէս առ Սիրաք . ժգ. ։ Ոչ մերձենայցի ի ձիւթ , աղտոտեսցի ։

Երրորդ , զի ոչ է պարտ մարտնչիլ ընդ թշնամեաւն , որ զօրանայ ուստի հուր դոլոյն . այսպէս է բղջախոհութիւն . քանզի մարմին մեր՝ որ յառաջն էր հնազանդ՝ և բարեկամ , ընդ մերձ լինելն առ կանայս դառնայ ի թշնամութիւն . ուստի որպէս զօրաւարն երիցէ ի պատերազմելոյ ընդ թշնամիս իւր՝ յորժամ կարծէ թէ ի զօրաց իւրոց բազումք են մատնիչք ընդ

 եան ,

ման , որք դառնան ի կողմն Թշնամեաց . այսպէս երկնչելի է մարդն չիլ ընդդէմ բղջախտութեանն . քան զի մարմինն մեր քան օրինակի Թշնամոյ մարմնոյն ընդդէմ մեր . վա՜ որոյ և պատրիմք ճախճիլ ։ Ոսոմ ասէ Սիրաք . ԺԱ. 13. Լաւ դոյն է յամել ընդ առիւծու , և ընդ վիշապի՝ քան բնակիլ ընդ կնոջ ։

Ընդ՝ երիք են՝ որք մատնեն զմարդն առայս . այսինքն սրբուն Թիւն կանանց . լինիլ ապաստան ի յողջախտութեի իւր . և արհնակ ցութին ։ Ընդդէմ առաջնոյն ասէ Ջերօնիմոս . եթէ զողջախտութեի խնդրես , ջնջ կինն սիրեա մտօք . և մի՛ յամախ երթևեկութեամբ ։ Ընդդէմ երկրորդին ասէ . ոչ երբէք ընդ նոյն յարկաւ ճաշացես ընդ կնոջ . և մի՛ ապաստանեացիս ընդ անցեալ ողջախտութեի քոյ . զի ոչ ես արբադոյն քան զդաւիթ . և ոչ ուժեղագոյն քան զսամփսոն . և ոչ իմաստնագոյն քան զսողոմոն ։ Եւ ընդդէմ երրորդին՝ ծանիր , զի ամօն պղծեաց զքոյր իւր ։

Ութրորդ հնարն է հոգևոր հեշտութիւնն . քանզի հոգևոր հեշտութիւնն ի բաց հանէ զմարմնաւոր . ուստի ասէ Օգոստինոս . այնքան է դեղեցկութին արդարութեն , և այնքան զհարձութեի յահխոնական կենացն , և ճշմարիտ լուսոյն , մինչ զի թէև ոչ լինէր կեալ անդ՝ աւելի քան զմի օր , անթիւ աւուրք առաւ կենացս յիւրեանց էին խոտեալք հանդերձ ամ փոփոխութիք՝ և հեշտութիք իւրեանց . ըստ այնմ Սաղմոս . ՁԳ. 11. Լաւագոյն է ինձ մի օր ի գաւիթս քոյ քան զհազարս ։

Իններորդն է յամախ խոստովանութիւնն . զի ասէ . ա. Յովհ. ա. 9. Եթէ խոստովան լինիցիմք զմեղս մեր , հաւատարիմ է ած և արդար առ ի թողուլ զմեղս մեր , և սրբել զմեզ յամ անօրէնութենէ ։ Աղդ՝ որպէս քաղցամ անգամ գլորի մարդն ի մեղս , նոյնպէս և առ բաղում անգամ պարսիւ յառնել խոստովանութիք , զի առցէ զնորհս կանդնելոյ ։ Զի որպէս գոյն ոչ երթայ անդ՝ ուր հակին մարդիկք՝ և պատրաստ են աղաղակել և խնդրել զօգնութէ . այսպէս և առաւանայ Թողու ի բաց զնաւս՝ որք աղաղակեն խոստովանութիք ։

Տնդերորդն է ճեռուցանել զմարմինն կշտամբանօք , որպէս ասէ . Կողոսաց . Գ. 5. Սպանէք զանուհետև զանդամս ձեր զերկրաւորս , այսինքն , զպոռնկութիւն . զպղծութիւն . զվաւաշոտութիւն , և զչանկութիւն ։ Եւ Գաղատաց . Ե. 24. Որք քրիստոսեանքն են , զմարմինս իւրեանց ի խաչ հանին կարեօք , և ցանկութիքն հանդերձ ։

Ա՝ եցերորդն է , հաճեաս զբազումն . ուստի ասէ Ջերօնիմոս . միշտ սրա զբարի լինչ , զի սատանայ դացէ զբազ զբաղեալ ։ Եւ քերիթօղն ասէ . եթէ բարձցես զդասարկութիւն , ամ մատուիք ցանկութեց կորիցեն ։

Ն՝ օթներորդն է ընթեռնուլ զդիրս սրբս . որպէս ասէ Յակոբոս . Գ. 17. Վերին իմաստութին նախ՝ սբ է ։ Ապա որոյ ի բղջախտե առնէ ողջախտ ։ Եւ Տիտն ասէ Յոհ. Ժե. 3. Դուք սբ եք վասն բանին , զոր խոսեցայ ընդ ձեզ ։ Եւ Ջերօնիմոս ասէ . սիրեա զդիրս սրբս , և ոչ սիրեացես զմարմնական մոլութիս ։ Ոսոմ և Իմաստ. Ը. 2. Իմաստութիւնն կոչի հարսն . ուր ասէ . զնա խնդրեցի ածել ինձ ի հարսնութէ . ուր ցուցանի՝ թէ յարիւն ընդ իմաստութիւն՝ է հնար ընդդէմ անարժան հեշտութենց ։

Ութերորդն է ողորմածութիւնն . զի ասէ . ա. Տիմոթ. Դ. 8. Գթութիւնն առ ամ ինչ օգտակար է ։ Եւ Սիրաք . Գ. 13. ասէ . որպէս ջուր զհուրն չիջուցանէ . նոյնպէս ողորմութիւնն զմեղս ։

Ինններորդն է մտածումն մահուն զի ասէ դրիգոր . ոչ լինչ այնքան

քան օգտակար է առ ի նուաճել զմարմնական ցանկութիւնն, որպէս ի միտ առնելն թէ որպէս լինելոց է մեռեալ մարմինն։

ԳԼ Լ

Ընդդէմ այնոցիկ, որք ասեն ոչ կարել ունել ժոյժ։

ահաւասիկ ես՝ որ ոչ տացէ ձեզ Թոյլ փորձիլ առնել քան զկարն ձեր։ ւ.Կորնթ. Ժ. ւ։ Ջերծնիմոս ասէ. անիծեալ է մարդն, որ ասիցէ հրաժարեալ եմ զանկարելի ինչ. և զբարսեւ զայծ, որ ասէ նմա խրճդրել զայնպիսի ինչ ի մարդոյ, որոյ ի հաւատացանել՝ անկար է. քանզի ոչէ իրաւ խնդրել յոմանէ զոր ինչ ոչ կարէ առնել։ այլ այծ խնդրէ ի մարդոյ զողջախոհութիւն. և արգելու զոդ ջախոհութիւնն. որպէս յայտնէ յիսուսէ վերոասացեալ լոդէ. և ոչ է անիրաւ ինչ յայծ. առաւելեցին կարէ մարդ պարկեշտանալ ի բղջախոհութէ։ Վասն որոյ ասէ հաւատարիմէ այծ որ ոչ տացէ ձեզ Թոյլ փորձիլ առաջնել քան զկարն ձեր։

Արդ՝ ընդդէմ այսպիսեացս կարեն լինիլ բազում պատասխանիք։ Եթէ՝ ասելի է, Թէ այնպիսիքն ասեն առաւ խօսիլ այլ. քանզի ասաց այծ ցկայնին. ի ներքոյ քոյ քոյ լինի յօժարութիւն քո. և դու տիրեսցես նմա։ Եւ արդ՝ լինելոր այս առաւ, եթէ ոչ կարէր մարդն ժուժկալել։

Արկղոդ, հաւատարիմ է՝ այս՝ զի առելի է յօժարութիւնն ի կերակուրն քան զյօժարութէնն ի շաղաշարիլ. քանզի այն է զհարկաւորութէնէ անհատնին, առանց որոյ անհնարին է կեալ. իսկ այս է զհարկաւորութենէ տեսակին, առանց որոյ կարէ կեալ անհատնապէս ոչդը, Թէ և կարի իմն քաղցեալ, ուտիցէ զմահադեղն. և արդ՝ զի հեշտ ցանկութէնն է Թոյլ մահաբեր. որպէս ասէ Խղողօղ. է. ւ7. Գուռ զկին դառնապոյն քան զմահ. քանզի ծայանանէ. ուստի մահաճամբ մարմնոյ մեռցի ի ներկայս, և մահաճամբ գնհնոյն ի հանդերձելոցն։ Ապաւրեն յիմար է՝ որ ասէ ոչ կարել ունել ժոյժ։

Արդ, ասէ Տէրն Պաւղոս ասէ Ժա.ւօ. Լուծ իմ քաղցր է, և բեռն իմ փոքրոգի։ այլ արդ՝ որպէս լինիցի Թեթեւ՝ եթէ էր անտանելի։ Եւ ւ.Յօհան.ե.ւ. ասէ. այս է սէրն այ. զի զպատուիրանս նորա պահեսցուք. և պատուիրանք նորա չեն ծանրունք։ Եւ Ջերծնիմոս ասէ. գիտէ այծ զինչ հրամայեալ է, և զինչ եդեալ. ով աղաւեղի յանդգնութէի յիմարացց. ի կրկին ոգիւոութէնց դատապարտեսն զայծ. Իբր Թէ ոչ գիտիցէ զինչ արարեալ է, և կամ զինչ հրամայեալ. գնեն արգարոյն զանօրէնութէի. և գՅաճին՝ զանողորմութէի. որպէս Թէ զմեղ ոչ արարեալ իցէ առ ի փրկութիւն, այլ առ ի կորուստ. զոր գործեն է անօրէնութէի մեծ։ Ապաւրինի հայհոյիչք են՝ որք ասեն ոչ կարել ժուժկալել. քանզի գնեն ի յայծ զանգիտութէն. զանիրաւութէն, և զանողորմութէն։

Որրորդ, առնեն ինքեանց զմեծագոյն ամօթ և նախատինս. զի խոստովանին, Թէ անարգագոյն մասն որ ի նոսա՝ տիրեալ է ինքեանց այնքան, մինչ զի բռնազբօսին զհրամայեալն ի նմանէ կատարել բազում ուրեւութէ, մեծամեծ ծախիւք, աշխատանօք, և վնասուք հոգւոյ՝ և մարմնոյ։ այնպիսին յիրաւի կորուսանէ զխիտն. որպէս ասէ Ովսէ. ժ. ւ։ Պտուղ կուԹի, և գինին բառնայ զխիտն։

Հինգերորդ, այնպիսիքն են առաւել անզօր քան զանդամալուծս. քանզի ոչ կարեն նաստել. ընկողմանիլ, կամ հանգչիլ, այլ կարօտանայն, զի առաւանօտ դիցէ

զերառա՝ ի յանկուցիս պոռնկութեանէ ։

Ալեքսորդ, զի են չիմարասիրոյնք քան զՔեռասուն, քանզի ձկունքն տեսանելով զկարճին՝ հրաժարին ի կերակրոյն. և Թռչունքն ոչ խոյճեն՝ եթէ տեսանեն զորոգայթն, այլ Թշնամական մարդն նաև երկիւղիւ յաւիտենական մահուն ոչ կարէ հրաժարիլ ի հեշտութենից ։

Ալեքսորդ, առանձն պատահի ի մարդոյ՝ քան յայլ. քանզի մերձ կալով մարդոյ ուրուք, պարկեշտանայր ի պոռնկութենէ. և արդ՝ օրըստ առանձն երկիւղիւն՝ այլ՝ և պատահանաքն նորին պատուոյ ժուժկալիլ. ուստի ասէ բոյէ-սիոս. Թէ ոչ կամիցիմք տալ ինչի ունել, մեծաւ իմն հարկիւ ձեռնիմք քաջանալ. քանզի առաջի ամենատես աչաց դատաւորին առնեմք զամենայն ։ Արդ՝ որպէս ոչ է ըմբռնի ասել, Թէ անկար է արդելուլ զխոտելիսխոտ ձին, զի խուռն իմն ասանձիւ կարէ յեւոս ընկրկել, այսպէս ոչ կարէ ասել, Թէ անկար է ժուժկալելն իմ, և այն՝ զի վասն գուշակաւոր մարդկային իմն ահոգոյ կարէն ունել զԺոյժ ։

Ալեքսորդ, ոչ է հաճաւոյ Թէ ոտն ուրուք ակամայ լինիցի այրեցեալ, յորժամ ինքն կուտէս ցէ զինայսն, և լուացանիցէ զԻուբն, այսինքն, խնձողելով զորովայնն կէ լակլսով և ըմպելեաւ. և տալով զանձն գաւառիսութեան,

Ալեքսորդ, զի ոչ կարէ ասել խոճաւորեալն անհնար է ինձ բժշկիլ, յորժամ ոչ հաճանի խրատուց բժշկին. (քանզի միայն է այս պատճառ հոգևոր հիւանդացոյ.) վասն զի Թէ ըստ մարմնոյ խոճաւորեալն խրատուիք բժիշկին պարկեշտանայ երբեմն յեւրոյ անկողնոյ, և առնել հիւանդն ըստ հոգւոյ պարտի՝ ի բաց կալ յօտարբինն ։

Տանեսորդ, ոչ ունի զնեղութիւն որ զդրեակ Տ՚ն խորոյ զյանձնեալն ինքեան մատնեցէ՝ ի ձեռս Թշնամեաց՝ ընդ անարդ կնոջ, նաև ոչ կարացէ պատճառել լեալ նմա բռնութիւն, յորժամ կանգնեալին ամբաշէն պարիսպքն, և աշտարակքն. և ինքն ոչ խնդրեալ՝ և ոչ ապատեալ Տ՚ն օժանդակութեան. և այն՝ զի գիտէ զնա կարօղ, և կամեցօղ ժամանել նմա յօգնութիւն ։ Նաև ոչ է հաճաւոյի առնլին ոչ կարել ունել ժոյժ, որ ի յաւուրսն փորձութենէն հեշտութեան Թոյլ տայ ինքեան անկանիլ, ոչ առաքելով առ ամէն զկարասիսն աղօԹից որ կան՝ և կարօղ է օգնել նմա ։

Աեռասանեսորդ, ոչ երեւի ակամայ մեռանիլ, որ յօժարութենէ, և Թանկագին դնէ զնահն իւր ։ Եւ ոչ ակամայ ըմբռնիլ, որ ընձեռայցէ զկնի Թշնամեաց, և տացէ զինքն ի ձեռս նոցա. և այն զի տեղեակ էիցէ ոչ կարել ընդդիմանալ, և կամ ոչ կամիլ ։ Այսպէս և որ ի խնդիր ելանէ չարակցութենէն կանանց ։

Բրկոտասանեսորդ, խնդրելի է ի նմանէ, Թէ ո՞վ բռնապատուէ զնա ոչ ժուժկալել. ասաս նոյ, մարմի՞ն, Թէ կին ։ Ո՛չ ասասանայ, զի ասէ դրիգոր. ոչ կարէ չարչարել, եթէ ոչ զկամաց ցօղն ։ Եւ ի վերայ բանին Աստ. ՃԸ. 6. Աբէկ զքեզ ասէ ի վայր ։ Ասէ Ճերնիչն. այնքան տկար է ասասանայ. մինչ զի ոչ կարէ ուժգ ձեռասել, եթէ ոչ այն նախ արկանիցէ զինքն ի վայր ։ Կամ ոչ մարմինն. զի ետ նմա Տ՚ն իշխել ի վերայ մարմնոյն, Ծննդոց. Ք. 7. Ուր ասէ. ընդքեզ լինի յօժարութիւն քո ։ Այլև ոչ կինն, զի առացաւ նմա. ընդ իշխանութիւն առն լինիցիս ։

Բրեքասանեսորդ, ո՞րպէս իմանայ զբանն զայն. ոչ կարեմ ունել ժոյժ ։ Որում ասեմ. ոչ կարեա՝ զի ոչ կամիս, Թէ՝ այլև Թէ կամիցիս իսկ՝ ոչ կարես ։ Եթէ բան առաջին կերպին, ոչ է պատճառ ոչ կարելն, այլ ոչ կամիլն ։

Եւ

Եւ եթէ բան երկրորդ կերպին , այս սուտ է . զի եթէ բռնադատեաւ երկիւղն , որպէս զշանան , կամ զյօժիս . կամ ցանկութիւնն, որպէս զծերան , առանձել լինիլ պարտի երկիւղն այդ , և սէր շնորհայ նորին : Դարձեալ՝ եթէ վայ ժուժկալութեան չահէր ոք զդանձս բաղդատն , և զբաղաքս մեծամեծս, կամ վասն անժուժկալութեան կորուսանէր զկեանս . յոյժ փուճով ի բաց փախչէր անտի : Վասն այսորիկ ասէ բնաւորսոս . խնայեա Տէր , խնայեայ , զի ընդունայն պատճառանօք ոչ ունելով նեղսութիւն . հապճեպ ոք գտանիցի ի յայնոսիք վերստերիւն առ քեզ կամիլ կրթել զանձն բան խրատ կարողութեան :

Որ քաղաքականերորդ , խնդրելի է , եթէ արդեօք իմանայ զինքն ոչ կարել ունել ժոյժ , խրատ զոքանչ առանց օգնականութեանն այլ , եթէ ևս հանդերձ օգնականութեամբ նորին : Եթէ բան երկրորդին , սուտ է . նաև խառնեալ ընդ հերետիկոսութեան . այլ եթէ բան առաջնոյն , ճշմարիտ է . զի ասէ Տէրն . առանց իմ ոչ ինչ կարիք առնել : Եւ ս. Կորնթացւոց գ. ե. Իբրև ոչ եթէ անձամբ բաւականք եմք խորհիլ ինչ իբրև ի մէնջ , այլ բաւականութիւնն մեր յայ է : Եւ Խնամատութիւն . ը. ս. Գիտացի , թէ ոչ այլազգ լինիմ ժուժկալ , քայց եթէ ածէ տացէ : և զայս յոյժ օգտակար է գիտելն, և ուսուցանել , զի առանց ածային օժանդակութեանն ոչ կարեմք միշտ կրել , և ոչ ժուժկալել ի մեղայ : Եւ գիտելս այս օգտակար է առերիս :

Նախ՝ առ ի բաց հերքել զմոլար հաւատարմականութիւնն այնոցիկ , որք ասեն . կարեմք գտանել յոյժամ կամիմք , զրպմ ասէ . Սիրաք . ելե. ս. Զարուզար խոստումն զբազումս կորոյս : Զոր մանաւանդ է մոլեգնութիւս , զի այն՝ որ ոչ կարէ ընդդիմահարկանիլ առաւանայի ազատ գոլոյնէ , յուսայ ընդդիմանալ և յաղթել յոյժամ յուժգնական կաշկանդեցեալ լինի ի նմանէ : Չի դրեալ . ոչ է կարողութիւն ի վերայ երկրի , որ կարասցէ հաւասարիլ նմին : Եւ որ ոչ կարէ զօրել բաղխմամբ միոյ մրտքանութեանն ոչ անկանիլ ի խորխորատս մեղայ , ապաստանել ընդ բոլորսիին ջախջախիչն , և ընդկասիլ զօրութեանց վասն սովորելոյն ի մեղս , եւանել յոյնոսիսն խորտակեր դբոյն : Նաև որ յաւէտ լիմն անտեղի է . զի յետ մեռանելոյն հոգևորսպէս՝ կարծէ կարել զինքն յարուցանել , Եւ յոյժամ վճռաժապոյնք իցեն , և ածային օգնականութեան անարժանք , և առաւանայ ի նոսին զօրեղագոյն՝ և զժնդակագոյն յայնժամ կարծեն զամ ինչ կատարել :

Երկրորդ , առ ի լինել ընդունակ շնորհայ , առանց որոյ անկարէ դառնալն : Արդ՝ լինի ոք ընդունակ շնորհայ՝ պահօք , և աղօթիւք ողորմութեամբ , և օժանդակութեամբ սրբոց :

Երրորդ , առ ի առնել զորինչ կարիցեն ի կողմանէ իւրեանց . քանզի Տէրն ոչ օգնէ այնոցիկ , որք ոչ կամին օգնել ինքեանց . զի ասէ . Խնամատութիւ . ա. ս. Սուրբ հոգին խնամատութեան փախչիցէ ի կեղծաւորութիւ . այսինքն, յայնմանէ , որ ասէ ոչ կարել ունել ժոյժ , յոյժամ ոչ կամիցի առնել որ ինչ է իւր կողմանէ :

Դարձեալ , եթէ հաւատամ . թէ ածէ զամ ինչ կարէ , տամ զուգեա զքեզ ընդ նմին , և եղիցիս առնեսարօղ . որպէս ասէ առաքեալն Փիլիպեցւոց . գ. ս. Յաւի կարօղ եմ այնու , որ զօրացուցանէ զիս : Քանզի պատրաստ է ածէ զօրացուցանել զուկարութիւն քոյ :

Դարձեալ՝ խնդրելի է ի նմանէ , թէ կարէ ունել ժոյժ զժամանակ ինչ , Եթէ ասիցէ . կարօղ եմ յամօրեայ ժամանակ ,

յայն-

յայնժամ պարտ է յորդորել զնա , թէ առաւել և զիւրաքա կարիցես և ի մեռս ամիս . զի տեղւոյն օգնեացէ նմա . Չի ասէ Թուխաս . պարտ է ընտրել զամագոյն կերպ կենցաղավարելոյ , զոր և զոհաբերեսցէ Աստուծոյ . զայնմ իսկ արասցէ տեղւոյն . զարձեալ . պարտի յոտանալ թէ պատրաստացոյն իցէ ասե առ ի օգնել նմա՝ յետ որոյ ամիս մի ժուժկալեալ իցէ վասն սիրոյ Տեառն , քան յա ղաջոգոյն ։

* * *

Եւ տուանօր բանականացի յա ղագս բղջախտութեան ։

ՅԱՂԱԳՍ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ։

Հինդ զգայութեան ։

Գ Լ. Աաւօներորդ ։

Զգայութիք , և խոր հուրդք մարդկային սրտի դիւրաւոյն են ի չարն ի մանկութէ իւրմէ , Ծննդոց . Ը. 21։ Որպէս ասէ օգոստինոս , ի գիրս վարուց եկեղեցւոյ . ցանկութիւնք մարմնոյ զեռեղեան յայնս յորս մարմնական զգայութիք լինին ընդունելք ։ Վասն այսորիկ առ ի զգուշանալ և խորշիլ ի սոցանէ , հարկաւոր է պահպանութէն զգայութեանց ։ Իսկ առ ի պահպանութիւն զգայութեանց՝ հարկաւոր է ձանաչումն նոցին ։ զի տեղեակ գոլով նոցին՝ հնարեացի և պահպանութէն ։ Վասն զի յոյժ դիւրաւոյն են ի չարն ։ որպէս ցուցանէ յառաջեգեալ բանս. զգայութիք , և խորհուրդք մարդկային սրտի դիւրաւոյն են ի չարն ի մանկութէ իւրմէ ։

Զգ՝ առ ի ձանաչումն զգայութեց ։ երկու իրս տեսանելի է ։ Նախ՝ հասարակաբար զձնաութէ նոցին ։ Երկրորդ , յատկութէ ։ Երրորդ , զհամեմատութէ նոցին , որ առ հոգևոր զգայութէնն ։ Իսկ հասարակաբար՝ զիրս տեսանելի է ։ Նախ՝ զձնական որպիսութէ նոցին ։ Երկրորդ , զբաղադրականէն ։ Երրորդ , զնշանրից՝ որ ընդդէմ նոցին ։

Զգ՝ զձնական որպիսութէ նոցին սակ օգոստինոս , թէ անձք երբեմն ցածուցեալ քննութեամբ տարորոշելոյ զնմին զգայութիւնս մարմնաւորս , ըստ չորից տարերց՝ քանզի սակն զայս վերաբերին առ հուրն ։ զանձնզա՝ առ օդն ։ զհոտոտութէն , և զձնահեղեան առ ջուրն ։ Այլ զհոտոտութէան սակն կացուցեալ ի թանձրացեալ օդն , որ ի նմանէ ։ իսկ զձնահեղեան ի նոյն ինքն հիւթն ։ քանզի որ ինչ ոսկ համ մխաձորին ընդ հիւթոյ բերանոյն ։ Իսկ չոշափելիքն պատկանի հողոյն , վասն որոյ ընդ ամի մարմին կենդանւոյն է հող , որով չոշափելիքն լինին զգայացեալ ։ Եւ թէպէտ ամ տարերքն են յամենայն զգայութիս , այլ ի յիւրաքանչիւրոք ի նոսա առաւել տիրէ մի ոմն ի տարերացն ։ Աշդ՝ որքան ինչ ասնօրադոյն է ի մարմնական բնութիս , այնքան մերձաւորագոյն է հոգևոր բնութէ ։ վասն այսորիկ հոգին յորմէ է ազդումն զգալոյն , վասն գոլոյն անմարմին ։ անօրագոյն մարմնոյն չարժէ զզօրութէն զգալոյ ։ Եւ ասեն , թէ ուղեղն է որպէս զերկին ։ յորոյ միջոյն տարածին յամ զգայութէնն բարակ ընդերակք ։ Իսկ ի յառաջ կոյս նորին են ամենայն զգայութիւնք , ընդ որս ի գլեալ ճաղաղին ընդերակք ։

Աշդ՝

ԸՆԴ հինդ զգայութիւք արուեստքինք են տեսանելիք, լսելիք, հոտառելիք, ճաշակելիք եւ շօշափելիք։ Ի մէջ որոց տեսանելիքն է միջաձայրագոյն ուղղելին. վասն որոյ եւ զօրեղագոյն. եւ ի նա առաւել զօրանայ յիշատակութիւն. եւ յայտնագոյն է, որ ամ զգայութիւքն անոնանին ի նմանէ. քանզի ասի. տես թէ ծրպիսի բարւոք հայեա հնդ. եւ կամ ղրպիսի անոյշ հոտս առցակէ. եւ այլն։ Դարձեալ գիտելի է, զի երբէք են փորձաւք ուղղելին։ Մին յառաջ կոյս յորմէ են ամ զգայութիւք։ Եւ միւսն յետ կոյս։ յորմէ են ամ շարժմունք։ Եւ միւն ի միջն։ յորմէ պատրաստի լոյսն ի յայրն։ իսկ այս տարբերութիւն զգայութեց՝ որ ըստ տարբերաց, ոչ ինչ է ըստ թոմսի, որ ասէ այսպէս. ոմանք երեսն զանազանութիւն զգայութեց ի կողմանէ գործեացն, ի յորս տիրէ. ոմն ի տարբերաց։ այսինքն, հոգւոյն. օդն, ջուրն. կամ հողն։ Եւ ոմանք ի կողմանէ միջոցին, որով զգան։ Որպէս այս ոչ ինչ է. քանզի ոչ զօրութիւնքն են վասն գործեացդ, այլ գործիքն վասն զօրութեցն. և ոչ վասն այն են վասն նազան զգայութիւնք՝ զի են վասն նազան գործիք. այլ ասես այնու ըրիկ բնութիւնն կացոյց զանազանութիւնքն ի գործեան, զի պատկան նահատութեցին զանազանութեն զօրութեցն։ Եւ նմանապէս եւ զգանելի միջոցս զանազան զգայութեց՝ ըստ որում էր յարմար ներգործութեց զօրութեցն։ Արդ առաւել լինի զանազանութեի, արտաքին զգայութեցն ըստ այնմ որ յատկապէս և ըստ ինքեան վերաբերի առ զգայութիւնն։ Քան զգայութիւնն է կրողական ինն զօրութիւն կարգեալ, զի փոփոխեսցի յարտաքին զգալեացն։ և ըստ այնմ զանազանութեի զանազանին զգայութեան զօրութիւք։ Քանզի ըստ այնմ որ փոփոխի կրողական զօրութիւնն ի նմանութեի գոնեցն, և կամ ի զգալի ձևոյն, լինի տեսանելիք։ Եւ ըստ այնմ որ փոփոխի ի կամանել օդոյն, լինի լսելիք։ Իսկ ըստ այնմ որ փոփոխ ի յայլայլ մանել օդոյն, լինի հոտառելիք։ Իսկ ի կողմանէ փոփոխման գործեացն լինի ճաշակելիք, և շօշափելիք։ քանզի ձեռն շօշափելով զներսին ջերմանայ. և լեզուն խոնաւութեբ հանդոյն հանելոյ։ Դարձեալ։ ըստ փիլիսոփային, ոչ օդն, այլ հոգին տիրէ հոտառելեացդ։ օդն լսելեաց, ջուրն տեսանելեացդ։ հողն ճաշակելեացդ, և շօշափելեացդ։

ՎԱն բարերական որպիսութեի զգայութեցն ասելի է, թէ որքան են օգտակարք ի գործս բարիս, այնքան են վնասակարք ի գործս չարս։ Նախ՝ զի լինին ի նախատինս մեղ։ զի թէպէտ հոգեկան կենդանական հոգւոյն առաջեալ արձարծի յերեսն. ի յոր փչեաց ած շունչ կենդանի։ Այսպէս ոչ որ զազրացուցանէ զգայութիւնս իւր, առնէ թշնամանս ոչ։ Դարձեալ։ գնե նախատինս ոչ, որ չարաչար ի կիրառեալ զնոսա, և զանօթս նոսիրեալս ոչ։ այլ արդ զգայութիւնք մարգոյն են նոսին, բեալք ոչ յարելեալ ասազանին, և ծմանէ մեռանին։ Ոչսուի և բազմասար սպանեալ վասն չարագործ ի կիրառանցն զպատս տաճարին։ որպես յայտ է Դանիէլ Ե.։ Երկ. բորդ, զի լինի ի պատճառ սատանայի։ վասն զի սատանայ է իբրև զօձ լարձուս, որ ընդ ծերսս ըզգայութեց բոլորն սահի ի ներս, եթէ ոչ կալցին զնմա։ ուս. տի ասէ առաքեալն։ ։ Կորնթաց. ժա։։ Երկնչիմ, գուցէ որպէս օձն խաբեաց զնէվայ։ նոյնպէս ապականեսցին զգայութիւք ձեր։ Դարձեալ։ որպէս զազիրք, և թիւնաձար զեռունք առնեն բոյնս գնակ՝ և զնորա երկրէ։ նոյնպէս և սիրտ հոգին ի բաց՝ և յարձակ զգայութիւնս։ ըստ այնմ որ ասի։

Ղուկ.

Ղուկ. Ի. 51. Աղեխառուց յորջք գոն : Եւ ոսկեբերանն ասէ . որ- պէս խորտանիկ ոք եթէ տեսա- նիցէ զորբն որ ունիցի զհայրենա- կան ժառանգութիւն , տանի ՚ի տուն իւր , և ապա նմա ուտել , և զդեցուցանէ զնա , և քաղցրու- թիւք խօսի ընդ նմա մինչև բարձ- ցէ ՚ի նմանէ զդոյս նորա . այսպէս խորտանիկ հոգին առաքեալ տես- աանելով զմարդն ունել զերկնաւո- որ գանձն , ցուցանէ զգանկալիս աշխարհի , մինչև թակարդեսցէ զնա այնու . և այնպէս կորուսցէ զարքայութիւնն երկնային : Դար- ձեալ ասէ . ՚ի մարդն՝ հոգին է որպէս ուսանուսր . գող՝ սատա- նայ . տուն՝ մարմինն . և դրունք՝ զգայութիւնքն . որոց թէ ոչ լի- նիցին պահպանութիւնք , մտեալ գողն կողոպտէ . այսինքն, զդանձս շնորհաց . ուստի ասէ Երեմիա . Ի. 21. Եմուտ մահ ընդ պատուհա- նան : Ապաւերեաց զգուշութիւք պարտ է պահել զզգայութիւնս , և հսկել վասն նոցա : Դարձեալ . որ ընդ պաշարիլն բանայցէ ըղ- գուշն Թշնամեաց , պարտական է մահու , ոչ միայ , այլ բաղմաց . և Թշնամի իշխանին , և քաղաքին . այսպէս և որ ոչ պահէ զզգայու- Թիւնն է Թշնամի ոյ : ՚Ի յօրինակ այսմ բնակիչք քաղաքին գայլայ անզգուշութեամբ Թողեալ ՚ի բաց զդրունն՝ մատնեցին զքաղաքն ՚ի ձեռս Թշնամեացն . որպէս յայտ է Յեսու. Ը. 17.

Լսակ վասն հնարից՝ որ ընդդէմ զգայութեանց , դիտելի է . զի կարէն լինիլ երեքին հնարք .

Առաջինն է հսկել զպատուհա- նաքն . ՚ի յօրինակ որոյ գրեալէ . Յուդի- Թայ . Գ. 6. Թէ եղիակիմ հրա- մայեաց զգուշութիւք պահել զմուտս նեղս , զի մի անցցեն յներմ : Տե- զի մտից այս են հինգ զգայու- Թիւնքն . ընդորս մտանեն ՚ի հոգին զորոց ասի . Առակաց . ԺԹ. 16. Որ հետգանայ ՚ի ձայնապարտս իւր, մեռցի : Եւ 2. Թագաւորաց . Գ. 6. Ընդ ննջել դունաքն ա- զախնոյն մտին առաքակք , և սպանին զնեբուսեթէ՝ մինչ ննջէր ՚ի դահոյս իւրում սենեկի : Ա յա- պէս ընդ հետգանալ բանականին Թշնամեցոյն գտեալ ՚ի բաց զգա- ուԹեան . մտեալ սպանանէ զհո- գին :

Երկրորդն է խոստովիլ ՚ի չարէն և դառնալ առ բարին . քանզի ըստ օգոստինոսի զգայութիքն են իբրև զառաւս եղեալք յուղեղէն : Եւ ըստ փիլիսոփային , ջուրքն վո- հմտին ըստ հասոյն , և ըստ որա- կին , և ըստ այլոց պատահմանց, ըստ որակութեան տեղեացն , ընդ որս անցանեն . այսպէս , և զգայութիւնքն կերպարանին այնո- քիւք ընդ որս անցանեն :

Երրորդն է կնքել նշանաւ խա- չին , քանզի որպէս մարդն փակու- ցանէ զօձս իւրով անուշահոտու- Թիք , այսպէս խաչն զդևս Դար- ձեալ . որպէս գանձն Թագաւո- րական պահելոյ լինի կնքով նորին, նոգւոք , և փակովք . այսպէս և շնորհն հոգւոյն պահպանութեամբ զգայութեց : ՚Ի յօրինակ այսմ ասի Եղեկիէլի , Թ. 6. Յորոյ վերայ տեսանիցես զնշանն Թաւ , մի՛ սպանանիցես : Ասոյ ասէ օգոս- տինոս . առաջին կողմն ուղեղին , ուր զօրանան ամ զգայութիքն՝ են որպէս Թէ ժողով ՚ի Ճակատն . վասն որոյ և նաև՝ անդ տպաւո- րեմք զնշան խաչին : Եւ Տնկեան Է. 3. Ամի՛ չեռասէք ծովու , և մի՛ երկրի , մինչև կնքեցից զՃակատս ծառայից իմ : Արդ՝ սոքա են հինգ քանքարք յանձնեալ ՚ի մեզ , որով շահեսցուք զայլ ևս հինգ , այսինքն , զհոգևոր հինգ զգայու- Թիւնս :

Գ Լ Բ.

Յաղագս տեսանելեաց ։

Ր խնու զաչս իւր՝ ղի մի տեսցէ զչար , նա բնակեսցի ի բարձունս , Եսայ. Ղգ. ։ ։ Որպէս ասէ Իզիսորոս , պիտոյ ուիթիւնն տեսութիւնն ի մէջ ամենայն զգայութեց է զերազանգագոյն ։ Եւ այս վասն բազում պատճառաց ։

Նախ՝ զի մօտաւորագոյն է տեսութիւնն մտացն . քանզի ի չաչս առաւել երևի ենթադրութիւնն մտացն . ուստի ամբոխումն , և զուարճութիւն հոգւոյն՝ առ ժամանն բացայայտին ի չաչս ։ Իսկ որքան ոք մերձաւորագոյն է , այնքան կոչէ խոստագոյնս վնասել . ուստի ասէ Սիրաք. Ղա. ։ ։ Զինչ ի սուղ ծեալ վատնագոյն քան զաչս ։

Երկրորդ , զի է հոգևորագոյն . քանզի ըմբռնել զնմանութիւն առանց մարմնական գործեցին՝ և յառաջ եղելոյն . այլ ոչ այնպէս լսելիքն , և հոտուելիքն , որք լինին այլայլութիւք յառաջեղելոյն իւրեանց . և ճաշակելիքն , և շօշափելիքն , որք լինին շաղկապութիւք ընդ յառաջեղելոյն . ուստի և են առաւել նմանք ։

Երրորդ , զի փութով ընդունի յինքն զդալական ձև յառաջեղելոյն իւրոյ . և այս յայտ է ի փայլատակմանէ որոտման . զի թէ այն ոչ համանգամայն լինին յամլն , սակայն շուտով ընդունի տեսանելիքն զչայն , քան լսելիքն զորոտումն ։

Չորրորդ , զի է առաւել գործունեայ . և ջուշանի մեզ զբազում իրաց զտնազանութիւն . վասն որոյ և զօրագոյն է ի վնասել . զորմէ ասի . Ողբոց. Ե. ։ ։ Աչք իմ կորզուածց զհպճի իմ . վասն որոյ և առաւել զգուշութիւք պահելի է . իսկ զգուշութիւք պահողացն լինի խոստացեալ վարձ . որպէս յայտ առնէ յառաքելական բանն՝ որ ասէ. որ խնու զաչս իւր՝ ղի մի տեսցէ զչար , նա բնակեսցի ի բարձունս ։

Ըստ՝ տեսանելեաց վնասակարագոյնս մեղանչի՝ բազում կերպիւ ։ Երբեմն բղջախոհութիւք , զի ասէ իզիսորոս , թէ առաջին աչքն բղջախոհութիւն է աչից . յայտ է ի սիւքեմ. ի գահլիճ . ի յամեն ։ Վասն այսորիկ ասէ. Սաս. Ե. ։ ։ Որ հայի ի կնին առ ի ցան կանեայց նմա , անդէն ընացաւ. որ խնացեալ լինի առնողականաբար . այսինքն , որ հայեացի՝ զի ցանկացէ . և կամ ցանկացեալ լինի ։ Չի ասէ դրիգոր . արք արք յորժամ զդայցեն զինքեանս զբաղեալ ք ձայ խոզակի հեչտութեամբ՝ ի ձևոն վարդապետութեն խրատու զարէն զայն՝ որով ձև դեղոյն ներքսմ ըստանին ի միտս , զի մի թիւր խոր հրդոյն ապատարութեցէ պագչտելոյ տեսութեին ։ Եւ օգոստինոս ասէ . յետս ընկրկեսցէ վինքն ի յաշխարհականաց տեսարանաց , որ կամի հասանել ընտրեալ թողութեն ։ Եւ ամբոխիս ասէ . լինելի ամօթ խածութիւն ի չաչս , զի մի կամիս յի տեսանել , կամ տեսանիլ . վա՛ զի թէ ոչ տեսանիցէ , ոչ սիրեսցէ , և եթէ ոչ տեսանիցի , ոչ սիրեսցի ։ Եւ իզիսորոս ասէ . վա՛ ամենից մեղացն՝ առնչեաց ամբառնալ զաչս քոյ , և երթ կոյր անկեալ . և անդեղտալաձոյձ դիմաք , և խոնարհ արարս ։ Երբեմն նախանձու . այսպէս մեղանչելոյն հրեայքն ի քս՝ , որք տեսանել անդամ ոչ կարէին . զորոց ասէ . Խաստ. ։ ։ Ծանր է մեզ և տեսանել զնա ։ Եւ Սիրաք . Ժդ. ։ Չար է աչն նախանձուորն . դարձուցանող զերեսս իւր . և խոտեզոքն ։ Որպէս յայտ է ի համան , Եսթեր. ։ ։ Որ ասաց . թէ զամենայն բարութիւնս ոչ ինչ երևի ինձ ունել ։ որքան տեսանելոյ ընդմտութեքն նատեալ ի դրանն ար-

քունն : Երբեմն որկրամոլութիւ . յայտ է յեղեայ . որ սեռական զարդեղեցեալ սրտուին՝ խոկոյն ցանկացաւ : Ուր ասէ դրիդոր . ոչ է արժան հայիլ, որում ոչ է արժան ցանկալ : Երբեմն ագահութեամբ որպէս յայտ է յաքաար . որ տեսեալ զոսկին , և զարծաթին՝ էառ ընդդէմ հրամանաց ՝այ : Նաև այլ մեղաք :

Այլ հնարք ընդդէմ սեռականելեաց կարեն լինել բազումք : Նախ՝ մտածումն արժանաւորութեան նորին . քանզի են տեղեալք առ ի սեռականել զմեծամեծան ՝այ : Երկրորդն է մտածումն օգտութեան նորին . քանզի է ձրադ մարմնոյ . ուստի այսորիկ ասէ բեռնաւորս . զի միշտ հայեացիս ՝ի քեզ . յամենեցուն գարձո զաչս քոյ : Եւ աննէքս ասէ . որ կամիցի ՝ի բաց գնել զցանկութիւնն ամէնից՝ որոց տարփամարն տապանայ , գարձուցէ զսեռականելիս , և զսնելիս յայնցանէ , զորս հեթող :

Գ Լ. Գ.

Յաղագս Լսելեաց :

Ի ծանրացուցանէ զականջս իւր՝ առ ի չլսելոյ զդատաստան արեան , նա բնակեսցի . ՝ի բարձունս . Եսայի. ԼԳ. ։ Օգտաւորնա ասէ , առաւել է հոգին անդ՝ ուր սիրէ , քան ուր հոգիացուցանէ . լաւ այնմ , ուր գանձ ձեր է , անդ և սիրտք ձեր եղիցին : Եւ յայտնանէ է զի վարձահարսի հոգին ոչ ուսանի կենդանացուցանելոյն , այլ ուսանի սիրելոյն : Յաղագս այնորիկ՝ որ կամի վարձաւորել ՝ի յերկինս , տենչացցի նմա . որպէս ասէ առաքեալն . Փիլիպ. Գ. ։ Մեր կենցաղավարութիւնն յերկինս է : Արդ՝ առ ի տենչալ երկնից՝ և կենցաղավարել ՝ի նմին , հարկ է պահել ՝ի չարէ զանձինս . և այս է՝ զոր ասէ . որ ծանրացուցանէ զականջս իւր առ ՝ի չլսելոյ զդատաստան արեան նա բնակեսցի ՝ի բարձունս :

Արդ՝ զդայութիւն լսելեացն է լաւ իրաց լինել վտանգաւորացն քան զտեսանելիսն . քանզի է միշտ բաց . և ոչ ունի զխնայեան . որպէս զտեսանելիս . վասն այսորիկ զդուշութիւ պահելի է որպէս զնշակ սան զդղեկի , կամ զպատմուճան , որոյ խնուլն անհնարին է : Այլ թէպէտ անկարի է խնուլն , այլ կարելի է առնել փշալից . այսինքն . վերստին յիշեցմամբ մեղաց իւրոց : Ի սոյն յորդորէ և Սիրաք. ԼԻ. ։ Յանկնա զականջս քոյ մշոք . և ՝ի լսեր ղաւր լիզգի : Դարձեալ՝ է որպէս զղինուորս անձեն . որոց հնարն է զխափանս առնուլն . այսինքն , զի ոչ կամելի լսել Դարձեալ՝ է անօգտացոյն , և ունայնապոյն . զի բաւ մխիթարիչն , է գործի օգտակին . և ունի զօդ համաբնութենական արուսաբին օդոյն . և վասն այսորիկ դիւրաշահելի է յամ չարս : Դարձեալ . զի ոչ միայն լսէ ՝ի մէջ կողմանէ , այլ յամ կողմանց , այսինքն , յառաջոյ , և յետոյ . յաջմէ , և յահեկէ : Դարձեալ . բաւ մխիթարիչն ՝ի դէպս զդայութեանց և զգալեաց , սեռականելիքն , և լսելիքն : են խոհեմացն պատճառս օգտութեան՝ զի զբաղում իրս ներածեալ պատմեն քան զայլ զդայութիւնն : Եւ ևս առաւել լսելիքն օգտակարագոյն է առ ՝ի յուսոյն գիտութեան . վասն այսորիկ և ոչքան օգտակարագոյն է այնքան առաւել պահելի է ՝ի մեղաց :

Ներդ , լսելեօք բազմադիմի մեղանչի ,

Նախ՝ հետաքրքրութիւ . որպէս ասէ . Գործոց . ԺԷ. ։ Ամենայնիք յոչ այլ ինչ պարապէին , քայց միայն ասել՝ կամ լսել ինչ նորագոյնս : Ախորհրդքն են կարի լինն ուսոյնք : Ռաամի զայս սի-

եւ ասացա ասի ։ ։Տիմոթէոս.գ.4։ Ի՝ Ձնմարտութիւնէ անսոյ դադարուցանիցեն զնա ։ եւ յառաջագոյն կործանելոցն ։

Երկրորդ , պղծութիւն , յանցանել զաղտեղիս ։ որպէս առակաւին օդն գարշահոտութեամբ՝ եւ ջրոժամանք աղբոյ ։ այսպէս եւ յանցիքն ընդ յօժարութիւն լսելն զաղտեղիս ։

Երրորդ , թիւրութիւն ։ որպէս որ յօժարութիւն լսէ զբամբասանս, զսուտս, զանիրաւութիւնս , զբանսարկութիւնս. եւ որ վատթարագոյնն է՝ զրկէւալն չարաչար վերայ արուսաստամբ ։ Ասաղ ասէ Սիրաք.ժԹ. ։։ Ձնբնաց բանի երկնէ յինայն ։ Եւ դարձեալ ասէ ։ լռեալ զբան չար ընդդէմ մերձաւորի քոյ , մեռցի ի քէզ ։ Եւ Ջերծնիմոս ասէ ։ միշտ առներեցի զնեղս քոյ խօսել զբանս ։ եւ զանգնա քոյ խոնարհեցի ի գաւեառ բարեաց , եւ ոչ ի պարտաւ չարեաց ։ Եւ Իզիսորոս ասէ ։ ոչ ինչ բղջախոհական բան զբաղեցուցէ զնեղիս քոյ ։ զի ընդունայն բան միտքդ ազատեցուցանէ զիիոս , եւ դիւրաւ գործի յօժարութիւն լսելեացն ։

Լսակ հնարք սորա՝ է բաղում. այսինքն , ցնդել զբանն չարախոսացդ ։ եւ կամ յայտնապէս յանդիմանել ։ եւ կամ քամահելով զայնա՝ յայլ ինչ նիւթս արուսխոսել ընդդատուութեանն ։ եւ կամ՝ ի բաց երթալ անտի ։ Եւ առ այս յորդորէ զմեզ նոյն բնութիւնն , որ եզ զաչս բարձրացոյցն քան զանգնա , առ՝ ի ցուցանել՝ թէ պարտի միշտ առաքանելիքն հակել ի վերոյ լսելեացն , եւ ոչ առալ թոյլ մտացն քնդունել զբարաչար լռեալսն։ Դարձեալ ։ լսել զբարին ։ զի ասէ Սիրաք.գ.։։ Բարի ականջն եամ ցանկութիւն լսե զիմաստութեն ։ Դարձեալ՝ ընդդէմ յօժարութիւն լսողսն պղծութիւնս անձանց իւրեանց՝ է հնար մտածուին նախատանաց , զրպա լռեալ քո ։ Դարձեալ՝ նկատել , թէ այրք են՝ որք ասան արդել Ջանասարսին մերոյ առաջ ։ զի ասէ Ջերծնիմոս ։ մեզ փութացելոցս յերկնային գանձս պարտ է խնամել զբանիս ընդդէմ մահաբեր երդոց չուշհաւատարկաց ։

ԳԼ. Դ.

Յաղագս հոտոտելեաց ։

Զիւղի փոխանակ հոտոտից անուանչից դարշահոտութիւն ։ Եսայի ։ ժ. 24։ Քանզի լսոտ խմասանոյն, որով մեղանչէ որ՝ նուիմբ եւ տանջեացի ։ քանզի յիրաւի է , զի ուր անկարգաբար որ հեշտանայ , անդին եւ պատժեացի ։ վասն այսորիկ ասէ ։ եղիցի փոխանակ հոտոյն անուանչից գարշահոտութիւն ։ Ըստ փիլիսոփային՝ ի գիրս զգայողութեց եւ զգալեաց , հոտն սիրէ՝ ի զգայութիւնս հոտոտելեաց ։ զի այնպիսի է հոտոտելիքն զօրութիւք , որպիսի է հոտոտելին ներգործութիւք ։ այլ արդ՝ հոտոտելին ըստ այնմ որ հոտոտելի՝ է հրայինն բնութիւք ։ խակ հոտն անօսրագոյն՝ եւ աղտաղագոյն ներգործէ՝ ապատուրեալն եւ զգայութիւն հոտոտելեացն է կարի խիստ անօար՝ եւ աղտու ։

Եւ մեղանչին առաւել բազում կերպիւ ։ Երբեմն որիշտանալով՝ զի՝ ի հոտոտելոյ իրաց ինչ՝ չարժի որ՝ ի շշմարտութիւն , եւ՝ ի ձանչակութիւն նորին ։ ուստի ձանչակելիքն եւ հոտոտելիքն դրացութիւք չարամտութիւն իրերաց ։ յայտ է յիւէայ ։ զորմէ ասէ ։ Ծննդ.գ.6։ Տեսեալ կինն զի անոյշ էր ։ այսինքն՝ հոտոտելի ացն ։ Երբեմն հեշտութիւք , եւ ընդունայնութիւք ։ որպէս որ օծանելեօք , եւ ոսկեզարդ անուշահոտութիւք հեշտանայ ։ որպէս գրեալ է ։Ա՝նաստ. ժզ.։4։ Վասն սասյն , թէ ընկոզմանեցուցին զնա՝ ի գահոյն , եւ լցին խնկովք , եւ բազական օծելիօք ։ Երբեմն հոտոտելովն զայլ բաղձելով՝ ի վերոյ աղբատացդ ։ որպէս փարաւոնն գարշիր յիւթայելացոց ։ Ելից.ե։ ։։ Ալ ասէ ։

Գ Լ Ե·

Յաղագս ձեռնակելեաց ։

Պ Ի՛տի է կարծիլ ոք ձեռնակիլ , որ բնդ ձեռնակելն ածէ զմահ · Յորձ· 6· Ըստ փիլիսոփային ի գիրս հոգւոյ , ձեռնակելիքն է հարկաւոր ամ կենդանւոյն փախիլ ի ջերմակարաց , և հեռանալոյն օդասակարաց ։ Ուր և ասէ , թէ ունի զերկուս ներգործութիւս · միոյն է ի կիր առնուլ զկերակուրն · և ըստ այմէ հարկաւոր ամ կենդանւոյ՝ ըստ գոլոյ ։ Եւ միւսն զանազանել ի մէջ հասմոյ · և այսպէս՝ հարկաւոր է քան բարւոք գոլոյն ։ Եւ անդր քան զայսոսիկ ոչ է բարւոք ի կիրս առնուլ զձեռնակելեան · այլ չար · որպէս եթէ ոք ատիցէ զկերակուրն մինչ վանն հեղուսիցէ ։ քանզի է մեղք , և ածէ ի ներքս զմահ հոգևոր , և մարմնաւոր · որպէս ցուցանէ յառաջդիտեալ բանս՝ առելով՝ Ի՞տի է կարծիլ ոք ձեռնակել , որ բնդ ձեռնակելն ածէ զմահ ։

Ա յլ հնարքս արտա են բաղում · Նախ՝ ի միտ ածել , թէ ձեռնակելեացդ ետեսա մահ ի բոլոր ազգս մարդկան ։ Երկրորդ , ի միտ ածել զդառն ընդվզելին լեզուոյ և բաւցախին , զոր ձեռնակեաց Տէրն ի չարչարանս ։ Երրորդ , ի միտ ածել՝ թէ որպիսի անկարգ բան է՝ զի լաւ փիլիսոփային ի գիրս զդայութեանց և զդալեաց , ձեռնակելեացն տիրէ հողն , որպէս և շօշափելեացն · զի ձեռնակելիքն է շօշափելիք բնն · և արդ՝ զի է սակաւ բնդ հող , ոչ է պարտ առանել ձեռնակել , Դարձեալ · զի ունի զպատիժ խարտակելի գործ , այսինքն , լծուլ զորովայնն աղբով · և պատրաստել կերակուրս որգանց ։

գարշահոտ արտաքին զմեզ առաջի ճոխանալոյն ։ Եւ մեծատունն ի ղազարոս ։ Սակայն արժան է երբեմն ի կիրս առնուլ զանուշահոտութիւս վանն առողջութիւն գլխոյ , և զուարճութիւն սրտի · քանզի ի ընդունել հոտոց քաղցրեալոցն ուղեղն ի ցրուի է · կամ ի ջերմանի · քանզի որպէս հաճի է օգուտ առնել ի անուշահոտութիւնն առ ի առողջացուցանել ։ Իսկ եթէ փոխեալի ի հնչառութիւն , և ի ցոփութիւն , է մեծ մեղք ։

Ե ւ հնարքս արտա՝ են այսոքիկ ։ Նախ՝ զի բնութիւնն ունի զնս ի մէջ երկուց ախտից՝ առ ի նուազակել , թէ մեծաւ խոհեմութիւն և խնամով պահելի է ։ Երկրորդ , զի արգելուսն գիրք սրբք , Է՛լիդ Է՛ 32· Ակնով · վասն կազմակ խնկոցն , ոչ ոք արտասէ ինքեան նման հոտս ի պէտս իւր ։ Երրորդ , զի այնոս նմանի մարդն անդեղայ , և ագահաւոյ , որք ի հեռաւոր տեղեաց քաղցին հոտով գիշոյ դիականց ։ Դարձեալ նմանին նաւապետակաց , որ անցելոյն հոտոյն ելանեն ի խնդիր որսոյ · զորոյ ասէ փիլիսոփային , թէ որքան ունին երկայն ունչս , այնքան առաւել հոտոտան ։ Զորրորդն է մեծաժուխն Ցրծմրծոյն , և գժոխայինն զաղբահոտութիւնն , որ է պատիժ կորգեալ վասն յանցանաց հոտոտելեացն · զի եթէ ի ծխոյ ածուխոյն կրեն մարդիկք զգալս գլխոյ , և երբեմն ապականին · որպէս ասէ փիլիսոփային , և ծուխ չիջեալ հնոցին երբեմն ապականէ զյղացեալ ձագս յորովայնի , նաև զձիոյ ։

արդ՝ զինչ լինիցի ի գժոխայնոյն գարշահոտութենէն ։

Գլ. Ձ.

Յաղագս Ընդարմանելոյ։

Արուեստ է մարդոյ ոչ ընդարմանել զկին. ։ Կորնթացւոց. Ի. ։ Ի մէջ ամի զդպրութենէ՝ վասն դաւերապտոյն է ընդարմանելիքն. զի հարկաւորապտոյն է քան զայլան. վասն զի ձեռայեակ տարածի բնդ բոլոր մարմինն. և որպէս հիւանդութիւն որբոյն հասնուածիւս, այնքան վնասակարապտոյն։ Դարձեալ. զի առանձին հեշտացուցեալ են, քանզի ըստ փիլիսոփային՝ ի դիւրս հոգւոյ, մեռանելոր ըմբռնէ զհասանելիքն իւր՝ քան այլք զդպրութիւնս։ և զի հեշտութիւնն է յարմարին ընդ յարմարին, վասն այսորիկ ի ընդարմանելիսն լինի ձեծացոյն հեշտութիւն։ Ոչ ասէ և պատճառ ձեծացոյն չարի։ Դարձեալ ասէ փիլիսոփայն։ Թէ զդպրութիւն ընդարմանելեացն է առաքացոյն ի մարդն։ Եւ ձեկնիչ նորին ասէ, Թէ՝ ի մէջ ամի կենդանեաց մարդն ունի զանձատոյն ընդարմանիքս. և առանձին ի ձեռն. մանաւանդ ի ծայրս մատանցն. և որքան քաղաքացոյն, այնքան առաքացոյն. վասն որոյ և վնասակարացոյն. և որք յարեան ի ձեզաց, կարի իսն պարտին խորհիլ յայնմանէ. վասն որոյ և ասէ. բարւոք է մարդոյ ոչ ընդարմանել զկին։

Արդ՝ ձեղանիլ ընդարմանելոցդն՝ մարմնական ցանկութեաբ, քանզի որպէս վայրն առ հուրն, այսպէս ընդարմանելիքն առ հեշտութիւնն. որք ձերձենալոցն վառին. և հեռանալոցն չիջանին։ Դարձեալ. ընդարմանիւն կին ընդ կնոջ ամենայնի կարող է ընդարմանել. և ընդարմանիւն ձիւնաթոյն ընդ ամենայն ընդարմանելիսն ընդարմանել։ որպէս ասէ. Սիրաք. Ժգ. ։ Որ ընդարմանէ ձիւնաթոյն, աղտեղանայ ի նմանէ։

Ամէն կին արդուեստ է վասն ընդարմանելոյ ։ Վասն այսորիկ ի յօրինեալ այսմ ասէ. Թոռոց Ժե. ։ ։ Որ ձերձենայցէ ի դիւրս կուռնս, կամ ի ձեռեալ մարդ, և ջուր քաղուեցեան ոչ արտկեացի ի վերայ նորա, պղծէ զնոսա Տէն. կորնիցէ անթարկիլ ։ Եւ որ ձերձենայցէ ի պիղծն, պիղծ լիցի ։ Եւ Ղեւտացւոց. Ժգ. ։ ասէ Եւ յորում աւուր երեւեսցի ի նմա մարդին կենդանի, պղծեսցի։ Ընդ ոչ է մարդին կենդանի, եթէ ոչ որ ոչ լինի ձեռնգեալ պարկեշտութեբ. որպէս ասէ առաքելոն Կողոս. Գ. ։ Սպանէք զանդամս ձեր. քանզի յայնպիսին տարածի գանկութիւն. քանզի հանդերձն որ ունիցի զդպրութիւն, պիղծ է. այսպէսն, գոհ կենդանագործութեբ։ վասն այսորիկ այրեսցի դժոխային հրով։

Բայց հնարք բնդդէմ այսմ են բազումք ։ Ասէ՝ մեռածուհի վտանգիոյ որք դիտին ի ընդարմանել կանանց. զի որպէս արուեստասէրքն՝ որք վառեն զհնոց, կան ի հեռատեսանել, զի մի այրեսցին. այսպէս և որք կենդանագործին ի մէջ կանանց, պարտին ի բաց կալ ի ընդարմանելոց գնասին, թէպէտ և սև անան ծխոյն։ Դարձեալ որպէս չրջան հօրոյն, և ելք գետոյն, և այն խորտակատակ խոտոչակացն են վտանգաւորք, այսպէս մեռածուհի և ընդարմանել կանանց. քանզի ոչ ինչ այնպէս կատեցուցանէ զարմանալն սիրոյն, որպէս զդողդողութիւնն, և ընդարմանել կանանց։

ԳԼ. Է.

Յաղագս Հաճելիաւորութեան մարմնական զգայութեանցն՝ առ հոգևորսն :

Առաքելոյն է հաստատուն կերակուր , որոց վասն սովորութեան կիրքք ունին զգայութիւնս . Եբրայեցւոց . ե. 14։ Որպէս մանկան հաւանեցուցանէ ի սուն պատրաստի հաստատուն կերակուր , որ լինի ըմբռնի հաստատագոյն բնութեան . այսպէս և յետ սահելոյն զգայարանաց զգայական կամիցն՝ ուր կայանան անկարդ ցանկութիւնք մոլութեանց , այժմ ասելի է զհաստատուն կերակրոց . այսինքն , զհոգևոր զգայութեանց. որք մանկանանդ փախուցանեն զգայարքն մեղաց : Եւ այս ոչ լինի առեալ , բայց միայն որոց թոյլ եղեալ իցեն զմարմնական հեշտութեանն զգայութեանց : Եւ այս օրինակեցաւ յիսահակ . որ ոչ եղև ընդունեցեալ ի սեղան հօրն , մինչև հաստուցաւ ի տոնէ : Վա՜յ այսպիսիկ ասէ առաքեալն . ամ որ կամիցեր է , անհմնուտ է բանին արդարութեան. քանզի տղայ է . այլ կատարեալն է հաստատուն կերակուրն , որոց վասն սովորութեան՝ կիրքք ունին զգայութեան : Որպէս ասէ օգոստինոս , ասքա են զգայութիւնք բանականաց բնութեան , որք վերայբերին առ իմացականութիւն . որոց յառաջեգեալքն են ի յիսահ . զի ասէ ի դիրս խոստովանութեան : ահա իմ , ընդ սիրելն զքեզ՝ ոչ եթէ սիրեմ զգայութիւն մարմնոյ , կամ զայծաուսութիւն լուսոյ , կամ զնեղբսյնականաւորեալ քաղցրանուագ երգս , ոչ զանուշահոտութիւն ծաղկանց , և խնկոց , ոչ մանանայ՝ և խորիսխ մեղու . ոչ հաճելի անդամք մարմնոց զրկախառնեալ . այլ սիրեմ զերջս իմն , զձայն , զանուշահոտութիւն զկերակուր , և զդիրկառիկն ներքին մարդոյս իմոյ . ուր ճառագայթէ հոգւոյ իմոյ , զոր ոչ լմբռնէ տեղի . ուր հնչէ , զոր ոչ պարունակէ ամանակ . ուր բուրէ զոր ոչ ցնդէ հողմն . համերաձայն՝ զոր ոչ պակասեցուցանէ յոլովակութիւնն : Սոքա՝ են հինդ զգայութիւք ներքին , զի ահա սրտիս տեսցուք զնա , և լսիցուք , թէ զինչ խօսեսցի ի մեզ . և հոտոտեցուք զբարի հոտն Քրիստոսի . և ճաշակեցուք զնա , զորմէ ասէ . Սաղմ. ԼԴ. 9 , Ճաշակեցէք , և տեսէք՝ զի քաղցր է Տէր . և շօշափեցուք և սնդ յօհաննու ի վերայ բանին կենաց : Սոքօք զմայրիսկ յաճ , քանզի տեսանէ լեռքս հեշտանալ ի դեղեցկութիւնն այ . և լսելեօք՝ ի քաղցրանուագ հնչուածն ահ գրոց :

Այլ արդ՝ զանազանին մարմնական զգայութիւնքն ի հոգևորացդ , զի հինդ մարմնական զգայութեանց են հինդ զօրութիւնք . այլ հոգևորացն ամենեցուն՝ մի միայն . այսինքն , իմացողն . և սի է առաքինութիւնն , որ կատարէ զնա . այսինքն . հաճասն , զի հաճասով լսեմք զորինչ ասացեալ է . հաճասով հոտոտեմք զանուշահոտութիւն խնկոյն բուրեալ ի նմանէ . որով և ընթանամք զհետ իւղոյ նորին . և յորժամ խոհեմք զմանալեացն հաճասով , իբր թէ ճաշակելով ճաշակեմք զքաղցրութիւնն այ : Եւս հաճասով չօշափեմք զխոհեմութիւն ճշմարտին այ , ուր ոչ ինչ կայ խոցորութիւն : Եւ այսպիսիք են հոգևորականի զգայութիւնք ի մէջ մարմնական , և հոգևոր զգայութեանց :

Զսա են յատկականք . այսինքն , տեսանելեացն առ տեսանելիքն . լսելեացն առ լսելիքն . և այլ : Քանզի ասէ հոգւոյն է իմացականութիւնն . որոյ յատուկ յառաջեգեալն է լոյսն առաքինի ճշմարտութեան . զի ասէ օգոստինոս . ահ իմ է որպէս զարեգակն .

և

և ակք իմ հայեցուին խնայակու-
թեան . և այլքն ամ են որպէս
այնք որք լուսաւորին յարեգակա-
նէ . քանզի ձեզ լուսաւորէ , ուս-
տի ինքն է խնամալի ։

Ա՛ րդ՝ խնդրի՝ ի կողմանէ մուսաւոր
աչացն յարմար պատրաստու-
թիւն առ ի հայեցուին այնքան
լուսոյ ։ Ա՛ յլ երեք են այդելա-
կանք մարմնաւոր ուսումնելոցս .
այսինքն, գերազանցութիւն ի կող-
մանէ յառաջդիմելոյն . քանզի գե-
րազանցութիւնք ղդայելոցն ապա-
կանեն ղդայութիւն . իսկ ձեզ ա-
ռանձինս գերազանցեալ զամ միոս ,
քան իւրաքանչիւր նիւթական լոյս
ղդալի ուսանելոս ։ Եւ մեծու-
թիւն ի կողմանէ միջոցին . քանզի
ոչ կարէ ուսանել աչքն առանց
միջնորդութեան լուսոյն ։ այսպէս
և ոչ աչք մուսցն կարէ ուսանել
ի ներկայս . որպ՛ ասի . ։ Կորն-
թացւոց . Ժդ. ։։ Ա՛ յժամ ուսա-
նելք իբր հայելիսա ի նահմանութիւ-
իսկ անմարքրութիւնն , և անպատ-
րաստութիւնն ի կողմանէ գործ-
եացն . որք ի բաց քեցելիք են ,
զի լոյսն ուսանիցի ։ Ա՛ յսպէս
առ ի ուսանել զաձ՝ խնդրի , զի
լինիցի միաբն առողջ՝ և աբ յամ
աղտոց ։

Ե՛ արդ՝ որպէս արդելուին մարմ-
նական ուսումնեան պատահի
կրինալի . այսինքն , կամ յար-
տաքնոց պատճառէ . կամ ի ներք-
նոց . այսպէս և արդելուին հոգ-
ևոր ուսումնեան ։ Քանզի ի
ներքինն պատճառէ արդելանի եր-
բայի ։ Կամ ի յուսումնանէ երե-
ապ , որով նշանակի հպարտու-
թիւնն ։ Կամ ի յապականութէ
խառնուածոց , որովք ցուցանի
մարմնական ցանկութիւնն , որ է
դիմնականութիւնն մուսց ։ Եւ կամ
ի պակասութէ բնական զօրու-
թենն , որպէս ի զառամացեալսն .
և օրինակէ զծուլութիւնն , և զքուն։
Ա՛ յսպէս եր հնդի ։

Նաև յարտաքինն պատճառէն և-
ս եռանի ։ կամ ի մթութէ օդոյն ,
որ նշանակի զնախանձ . որպէս ասի
։ Յոհաննու . Ը. ։։ Ո՛ր առ-
ղեղապէ իւր , ի խաւարի է ։
Կամ ի ձգտելոյ փուշոյն . որով
օրինակի ագահութիւնն ։ և կամ
ի ընդդիմադրութէ միջակին , որ
ցուցանէ զպարտաւորութէ խղճի
մուսց . ուստի ասի . Ողբոց . Գ,
44. Եդեր զամպն ընդդէմ քոյ ։
Չի մի՛ հասցեն աղօթք մեր առ
քեզ ։

Իսկ հնարքն այսոցիկ են ներ-
հակքն իւրեանց , այսինքն, խոնար-
հութիւն ընդդէմ հպարտութէ .
սէր ընդդէմ նախանձու . առա-
տաբարոյութիւն ընդդէմ ագա-
հութեան ։ Դարձեալ . ղջումն ,
խոստովանութիւն , և աղօթք .
զորոց ասէ . Տեսիլն . Դ. ։8. Օծ
շուփայիս զաչս քոյ , զի տեսցես ։
Շուփայն է օծանելիք կազմեալ
ուան աղաց . ասպատրեալ յայտ է
թէ ոչ տեսանի ձաձ , եթէ ոչ յա-
ծնեալն մաքուր մուսց ։ Եւ
այսքան բաւականացոյ
յաղագս մարմնաւոր ,
և հոգևոր զգայ-
ութեանց ։

ՅԱՂԱԳԱՍ պահպանման լեզուին։

Գ Լ. Առաջին.

Որեցի՛ղեզուս քո՝ ի չարութենէ. և շրթունք քո մի՛ խօսեսցին զնենգութիւն. Սաղմոս. ՃԽ. 13։ Օգտաւետնա ասէ, զինչ՝ օգուտ է կեանքն, որոյ ոչ լինի տոհմակալ բարեգործս՝ և միշտ կեալ։ Իբր թէ ասիցէ. սակաւ, կամ ոչ ինչ. նաև լաւագոյն է ոչ գոլ՝ և ոչ կեալ, քան չարաչար գոլ և կեալ։ այլ արդ՝ բազում կեանքն է՝ ի պահպանութենէ լեզուին. որպէս ասէ սաղմոսն. ո՞վ մարդ՝ որ կամի զկեանս, սիրէ գաւուրս իւր տեսանել՝ ի բարութեան. որոյ պատուհասանէ յառաջիկայ բանս՝ ասելով. լռեցո զլեզու քոյ՝ ի չարութենէ. և շրթունք քո մի՛ խօսեսցին զնենգութիւն։ Արդ՝ յետ ասելոյն զպահպանութենէ զգայութեանց՝ ասէլի է զպահպանութենէ լեզուին։ Ձորմէ երիս. իւրաքանչիւր է։ Նախ՝ զպահպանութենէն նորին։ Երկրորդ, զյառաջիկայսն մեղացն ի՝ նահանջել։ Երրորդ, զնաւարից որք ընդդէմ ճեղաց լեզուին։

Ա՝ ասէ առաջնոյն զիւրելի է, զի բազում են՝ որք յորդորեն՝ ի պահպանութենէ լեզուին։

Առաջինն է, զի քան զայլս կենդանիս ճճիարեաց՝ ոճ զմարդն՝ լեզուաւն. վասն զի ոչ ուրեք առեղծուածոյ եւս զլեզուս խօսական բանից՝ ի մարդոյն։ Իսկ մեծութիւնն այսր բարերարութենէ յայտ է յայնմանէ, զի եթէ որ կարօտանայր նմին, առաւել կամիցէր ունել զայն, քան քնիլ ուէր բոլոր գանձուց աշխարհի. ուստի և յայտ է, թէ որքան առելիագոյն է լարաչար՝ ի կիր առնուլն։

Երկրորդ, զի է գործ, և կարգաւոր բանին, որպէս ասէ օգոստինոս. և միայն գոյանէ՝ ի յայնս որք բանականութիւն վարին. վասն այսորիկ ոչ պարտի արտաքերել զնոսա, եթէ ոչ հրամանաւ բանականին։

Երրորդն է գործն՝ առ որ կարգեալ է բերանն՝ և լեզուն այսինքն, առ՝ ի յաղօթել՝ ի գովասանել՝ և ի յօրհնաբանել զԱստ։ Նաև ի յընդունումն տրուանականի մարմնոյն. այլև առ՝ ի վիպասանել զբանս սրբս. որք ամենեքեան խնդրեն զմեծագոյն ի՝ նին արբուքի. քանզի ոչ է վայելուչ դովեանն՝ ի բերանս մեղաւորաց. որպէս դժպատեհ ինն լինէր նոյն դրդալով ջամբել զկերակուր, և խաւանել զաղբն։ Դարձեալ. որպէս հանդերձ ինչ որ շօշափեալ իցէ զմարմինն Քի՛ն՝ իբրև զնշխար սպասուի. այսպէս սպասուելի է և բան Տի՛ն, և ևս առաւել. քանզի եթէ հանդերձն Քի՛ն առնէ զբանեղելիս՝ ի մարմինս, և սուրբ բանքն առնեն՝ ի հոգիս լուսաւորելով զկուրութիւն։ Որպէս ասէ. Սաղմ. ՃԺ. 130. Բանք Տի՛ն լոյս են և լոյս տան աչաց։ Նաև հնազանդութեանն. որպէս ասէ. Յովհան. ԺԴ. 23. Եկեսցէ՛ ժամանակ՝ և արդէն իսկ է՝ յորժամ մեռեալք լսիցեն ձայնի որդւոյն աստուածոյ. այսինքն մեղաւորք. և որք լսիցեն, կեցցեն. վասն որոյ և արբուքոյնս պատճառք են։

Չորրորդ, զի ընդ պահել լեզուին պահի և հոգին. ոյք ասէ. Առակ. ԺԳ. 3. որ պահէ զբերան, պահէ զհոգի իւր։ և որ ոչ պահէ զնա, ոչ պահէ զհոգին. քանզի է որպէս զքաղաք անպարսպ, և զուռն անդուռն։ Ուստի ընդհակ դնել լինի՝ ի վարս հարանց, թէ ծեր ումն ընդ երդարս ոմանս երթայր առերանելն անուանիս. և լուաւ՝ ի նոցանէ զբառս՝ ի Ճանապարհին ասէն՝ և անուն. և յոր-

յորժամ հասին , ասէ անտօնիոս ցծերն . քարի ընկերս ունիլիր ի Ճանապարհին ։ Եւ նա ասէ . քարի են . այլ բերան նոցա ոչ ունի զդուռն . և որոք կամի՝ մտանէ ի սրանդոկս նոյ , և լուծանէ զյոնա- նային նոսա առանց հրամանի Տ՚ն ։ Դարձեալ . անպահպան բերանն է իբրև զանխուփ ամուր . վասն որոյ և ան որ խոկէ ։ Դարձեալ է որպէս ձի անասնէ . և նա ա- ռանց ղեկի . ուստի ասէ Յակոբ. ՟գ. ։ Զիոդ սանձս ի բերանս դնեմք առանաւլոյ մեզ . և զամ մարմինս նոյ նոճաձեմք . և նաւք ՟ՃԷ- ալէտ մեծք իցեն , և ի սաստիկ հողմոյ վարին . և փոքր ղեկով շրջին յոր կայս և միտք ուղղէին կա- միցի . սոյնպէս և լեզու փոքր ինչ անդամ է , և մեծամեծս բարբա- ռի ։

Հինգերորդ , դիւրաշահութիւնն նորին ի չարն . զոր յայտ առնէ Յակ. ՟գ. ։ Ամենայն բնութիւ գա- զանաց՝ թռչնոց , և սողնոց ընտա- նագիւղք են ի մարդկային բնու- ՟ՃԷ . իսկ զլեզու ոչոք ի մարդ- կանէ կարէ ընտանացուցանել . և յայտ ի նոյնն , ասելով . քանզի է անդադիտ չար , և լի ԹԻունօք մահաբերս ։ Եւ գարձեալ ասէ . լեզու մեր հնար է ընդհանրութիւն անօրէնութիւն ։ Որ ասէ մեղինչն . այսինքն , զի նուաճս ամ մեղք կա- տարին , անաղտութիւն . կուսապղ- ծութիւն . սուտ վկայութիւնք . և կամ չաստաղով լինիլ . յորժամ որ նուաճս չանայ անմեղացուցանել զինքն . զի է նեղեալ ի խոնաւ , և ի լպրծուս տեղւոջ . և դիւրաւ սահի ։ Վասն որոյ ասէ Սիրաք. ՟գ. ։ Երանեալ է այր՝ որ ոչ է սահեալ բանիւ ։ Ուստի և վասն այսպիսւոյ դիւրաշահութիւն եղեալ լինի աղ ի բերան երեխայիցն՝ յորժամ մկրտին . առ ի ցուցանել , ՟ՃԷ անդամն այն դիւրաւ նեխե- ցի , և որդամբք մոլութիւնս եռաս- ցի՝ եՃԷ ոչ աղիւ խոհեմութեամբ և խմաստութիւն աղեսցի , և ար- դելցի ։ Այլև վասն նմին պատ- ուիրեաց հոգին սբ երեւեցուցանել ի հրէ- ղէն լեզուս առաքեալ՝ զոմն յայլ ան- դամս , առ ի բացայայտել , ՟ՃԷ անդամն այն առաքեալ առաւելոց էր դժուարագին հրով . վասն այս- րիկ հարկ էր բորբոքիլ երկնային հրով ։ Եւ վասն նմին պատճառի ՟ՃԷալէտ ձեռք , և այլք անդամք են բազմաՃԷայք , ասկայն լեզուն ի բնութիւնն ունայ յարդելանոցս ։

Վեցերորդ , զի է կարի զօրեղ ի վնասել . վասն որոյ և Յակ. ՟գ. ։ Հուր կոչի նա . որ է զօրեղագոյն ի յատկականելն՝ ի մէջ տարերացս . քանզի ասէ , ՟ՃԷ վառէ զանիւս ծննդեան մերոյ ։ Որ ասէ մեկ- նիչն . զամ ընթացս աստղ կենդանի ։ Եւ վնասէ բազում կերպիւ ։ Նախ՝ բառնալով զընտրին ամ . զի ասէ բնութեսոս . ՟ՃԷնագոյն իմն է բան , այլ ծանրագոյն խոցոտէ . ամենևին պատրաստ գործի առ ի յընդունայնացուցանել զնիրս ի ընտրեցեալ ամ ։ Դարձեալ . բառ- նալով զընտրեալ մարդկան . զի ասէ Սիրաք. ՟ե. ։ Խնամոտութեան բանիւք առնէ զինքն սիրելի . իսկ ընտրե- յիմարաց հեղգի ։ Եւ Առակ. ՟ժ. ։ Բերան անմտին է մերձ ամենեցուն։ Դարձեալ . բառնալ անդամ ՟ՃԷալէ- չար լեզուն քան զդազանս՝ և զդայլս . նաև քան զսուրս . ուստի ասէ Սիրաք. ՟իբ. ։ Բազումք անկան ի բերան սրոյ , այլ ոչ որպէս սրբ սպանանելին լեզուաւ ։ Եւ գար- ձեալ ասէ . ի՚նոյն տեղւոջ . հա- րուածք խարազանի առնէ վէրս . իսկ հարուած լեզուի փշրէ ոս- կերս . քանզի ի՚ներս ածէ ի խորհուրդս ծածուկս մահաբեր ։ Դարձեալ՝ ՟ՃԷալէ զազանի . և այսու հասարակ ոք օձին . զի ասէ Ժողով. ՟ե. ։ Եթէ խածանիցէ օձն լռելեայն , ոչ է սակաս քան զնա՝ որ գաղտա- բար բամբասէ ։ Դարձեալ . ՟ՃԷա- սէ և ի բացեայ . ուստի նմանէ նետ . որպէս ասէ Երեմիա. ՟թ. ։ Նետ խոցոտիչ լեզու նոցա ։ Գար- ձեալ՝ ոչ միայն հարկանէ՝ զորս

քերկրի, այլև զորս յերկինս. որ-
պէս ասէ Սաղմ. 9. Եգիպ. յեր-
կինս զերեսանս իւրեանց, Դար-
ձեալ. ձեռամբ արագապէս. ուսոմն
ի վերայ բանին. Հռովմ. ՟ժ. 15.
Երանելի են ոտք նոցա ի հեղգալ
զարիւն, ասէ բեռնաթոռս. երա-
գունք ասէ, զի երկաթօրէն ընձա-
նայ բանն, յորմէ հեռանալ պարտ:

Երծանեցորդ, զի նուիրեալ զկոր-
ծանումն Տեառն իւրոյ. զի ասէ Ածա-
կաց. Ժբ. 7. Ընդեան յիմարի խոր-
տակումն նորին:

Ուծեցորդ, զի չարչարեալ զնա.
պարզապէս յայտ է Ղուկ. ԺԴ. 24. Ուր
առաջ մեծաւորն. առաքեա զղա-
զարոս, զի զովացուցէ զլեզու
իմ. վասն զի չարչարիմ ի տապոյ
սորայ: Ուր ասէ մեկնիչն. յոյս-
գոյացեա յիշեալ լինել չարչարանաց
Քրիստոսի, զի խորշեացին ի մեղաց
նորա: Եւ Տեսիլն. Ժէ. 10. ասէ.
Ծամեցին զլեզուս իւրեանց յաս-
ատ ցաւոյն:

Իննեցորդ, զի դժուարաւ պահ-
պանի. ուստի ասէ Սիրաք. Ի՟. 33.
Ով ածէ բերանոյ իմոյ, և ի
վերայ շրթանց իմոց զկնիք ատոյդ,
զի մի անկեալց ի նացանէ, և լեզու
իմ կորուսցէ զինս:

Տասներորդ, զի լինի մեծ օգ-
տուիւն ի պահպանութիւն նորին.
զի ասէ. Առակ. Ժ. 11. Երակ կեա-
նաց՝ բերան արդարոյ: Եւ ԺԶ. 14.
ասէ. Ի պողպ բերանոյ իւրոյ
իւրաքանչիւր ոք լցցի բարուիք:

Մեուսասաներորդ, զի առանց
պահպանութիւն նորին ոչ կարէ լի-
նիլ մարդ բարի. ուստի ասէ Յօբ.
Ժա. 2. Մի՞ թէ շառաչուան արդա-
րացաւն: Ուր ասէ գրիգոր. Ձրիա-
մարիտս կերպ վերստաչուանան
արդարութիւն է լեզուն: Եւ թէ
ոք է բարի՝ և ոչ պահեսցէ զլե-
զուն, փուճով չարասցի. զի ասէ
Յակոբ. ա՟. 26. Ուր հաստարի զինքն
կրօնաւոր, և ոչ սանձահարեսցէ
զլեզու իւր, այնպիսւոյն վայրա-
պար է կրօնաւորութիւնն: Եւ Ածա-
կաց. Ժբ. 21. ասէ. Ամէն, և կեանք ի
ձեռն լեզուի: Եւ Առակ. Ժբ. 17.
Ի բանից քոց արդարացիս, և ի
բանից քոց պարտաւորեսցիս: Եւ
առ ի ցուցանել զնշանս լեզուին՝
ասէ զանկունդ ասէ վիլիամսոնն,
թէ յորժամ գարձաւ ի համաւասա-
րանէն աթենաց, և կամէր մոր-
ձել զողջախոհութիւն մօրն՝ կեր-
պարանեաց զինքն օտար. զի մօրն
ոչ ծանուցեալ հրամբեաց զնա ի
մեզ. որում՝ արտասանեաց.
քաւ լիցի ինձ մտանել ուստի ելի.
զոր խոստացաւ մայրն՝ ձեռամբ ման
առաքի ցաւոցն: Եւ նա ասէ,
եա լռեսցուք. և եա չարչարիցին է
լեզուն. և յայնմ հետէ գտաս-
պարտեաց զինքն յամենայնի
լռութիւն:

Երիսուսաներորդ, զի մեծ
մասն բարուիք մերոյ է ի պահ-
պանութիւն լեզուին. զի ասէ. Յա-
կոբ. Ժ. 2. Ուր բանիս ոչ յանցանի-
ցէ, նա է մարդ կատարեալ:

Երիքսուսաներորդ, զի մեծ
մասն խոտորութիւն է ի կարգաւո-
րութիւն բանից. զի ասէ. Առակ.
Ժէ. 27. Ուր կերպասարէ զբանս
իւր, խելամուտ և խոհեմ է: Եւ
Ժ. 19. ասէ. Ուր կարգաւորէ զշր-
թունս իւր, նա խոհեմագոյն է:
Ընդ՝ խոհեմ է, որ խոսի ի դէպ
ժամու. որպէս ասէ Սիրաք. ի. 7.
Այր խնամուտն լուեցեալ մինչև ի
ժամանակ: Խոհեմագոյն է, որ
խոսի զորինչ պարտն է. այսինքն,
զնշմարիտն, և զօգտակարն: Իսկ
նա խոհեմագոյն, որ պահէ զկերպ
բանից. այսինքն, զի խոսելոյն ա-
ռանց աղաղակելոյ՝ և թշնամանաց.
ուստի ասէ. Առակաց. Ժէ. 21. Ուր
խնամուտն է արտիւ, կոչի խոհեմ.
և որ քաղցր է խոսիւք, մեծագոյնս
ընդունելի. քանզի նշան է, թէ՝
առաւել ահրէ հոգւոյ իւրոյ, որ ի
պահէ զկերպ ի բանս իւր, ոչ ք-
խառնիգան ի արտն. և այս առա-
հել վայելէ քարոզողաց. քանզի
պարտի քարոզելն կարգաւորել
զբանս իւր ի հինգ իրս: Նախ՝
զի խորհեսցի, թէ զինչ վայելէ

նմա

ասանք. մարդելուզութիւն. անկեալ, թշնամանք. գժտութիւնք. կատականք. թիւր խրատք. սերմանել զատաբանութիւն. երկիւղածութիւն. պարծանք. հրամարակութիւն ծածուկ խորհրդոց. ապստամբացուն. դատարկաբանութիւն. շահախնդրութիւն. աղտեղախօսութիւն. անխոհեմ խօսութիւն։ Զորոց ամենեցունց բաւականանալ՝ տեսեալ եղև յառաջագոյն՝ խոհեմական և ի գաւառս մտելոյն։

ԳԼ. Բ.

Յաղագս հնարիցն՝ որք ընդդէմ մեղաց լեզուին։

Ասացի, թէ պահեցից զճանապարհս իմ, զի մի մեղայց լեզուաւ իմով։ Սաղմոս. ՀԸ. 2։ Որպէս անձաւակք զգուին՝ ի յանգոյս Հանապարհորդաց, և յարձակին՝ ի վերայ Հանապարհորդաց. այսպէս և մեղութիւնքն դասուին ի գործս մարդկայինս, և՝ ի յախտորժանս ընդարս երեսաց մարդիկ, և յարձակին՝ ի վերայ անդրադարձողացն։ Ասաւ այսպիսիկ առ. առաջի՝ թէ պահեցից զճանապարհս իմ, զի մի մեղայց լեզուաւ իմով։

Երկրորդն՝ թէ լեզուին, և զմեղաց նորին. ասելի է զհնարից, որք ընդդէմ նոր. որք են ուղիք՝ բաւ այժմու սեռութիւն։

Առաջինն է մոռածումն միաստուն որ ի խօսելոյ. քանզի որպէս յորժամ դրեանն պարարի, վասն գաւառ է բացուին գրանցին. ուր և խնդրի մեծ զգուշութիւն. այսպէս և՝ վասն զի անհրեալի թշնամիքն միշտ պատրեն զմեզ, մեծաւ զգուշութիւք պարտ է բանալ զգուռն. այսինքն, զբերանն. վասն այսպիսիկ առ Յոբ. ի՞ր. 29. Յիշեա զպատերազմ, և մի՛ եւս յաւելցուս խօսել։

Երկրորդն է մոռածումն պատուա-

նեաց խօսել։ Երկրորդ, թէ զոր պիտոյ ինքեան։ Ախինքն, զի թանձրամտացն ոչ քաղցրեցուցէ զնըրբիմացս. զի ասկաւնանակ միտքն ոչ կարէ առանել զմեծամեծս։ Երրորդ, թէ ընդ որում խօսի. զի ըստ գրիդորի, ըստ որոշմանէ լսողացն պարտ է կազմել զբանն. և այս ըստ երկարտրամաբանութեան։ Զորրորդ, տայիլ ի պատշաճաւոր ժամանակին։ Հինգերորդ, զի ունիցի զնախամտածմունս զգուշութիւն կարդաւորեալ. զի են ոմանք, որք առաջարան կամին ապառնալ ըզճանձն. այսինքն, որք ընդդէմ դոյզն ինչ հեղգուն այնպէս վրէժ խնդիր լինին, իբր թէ՝ ի վերայ մեծ ինչ յանգանակ. թէպէտ երբեմն ընդդէմ փոքր յանգանակ մեծաւ ջանիւ զգուշանալի է։ այսինքն, յորժամ ոչ ուղղեացին այլ կերպիւ։ Ասաւ ասէ գրիդոր. աղաչեմ ուսիր, թէ որպէս ընդ խրատուն չիւր ուղիք պարտիս խօսիլ՝ զոր կամիս ուղղել. և մի՛ յայսմ մասին երթալ զհետ մտաց քոց՝ և ապատուիլ։ Եւ Սիրաք. ԼԸ. 30. ասէ. Ջգոյշ լեր, զի մի՛ ապհեցիս լեզուաւ քով։ Ախորժ կարդալ էր առնէլ. զորմէ ասէ. ւ. Թագաւորաց. 19. Ո՛չ անկաւ ի բանից նո՛ր ի գետին։ Եւ վասն առն, որ ի դէզժառաւ խօսի ասէ. Սաղմ. ԽԱ. Տէրեւ նորա մի՛ թաւիեցցի։ Եւ արդ՝ որպէս լեզուաւն Հանճի ոք, թէ յորոյ աղդէ է, նոյնպէս և ասի թէ որոյ վարուց և խոհեմութեան է. ասասի ասէ Սիրաք. Ե. 19. ի լեզուն Հանճարի խնամուեցի։ Եւ ԼԷ. 8. ասէ. Ախոհ քան զբան մի՛ դովեր զայր. զի այն է փորձութեի մարդոյ։ Եւ Ջերծնիմոս ասէ. ի ծանրութիւն բանիդ կայանայ հաճոյութիւն մարդկային վարուց։

Վասն երկրորդին ասելի է, թէ ի լեզուէն յառաջգան մեղք բազմադրեանակք. այսինքն, հայհոյութիւք. սրտմտութիւք. Ջաստոդուվութիւն մեղաց. ատելութիւք. բամբասանք. մարդելուզութիւն. անհնդք. թշնամանք. գժտութիւք. կատականք. թիւր խրատք. սերմանել զատաբանութիւն. երկիւղածութիւն. պարծանք. հրամարակութիւն ծածուկ խորհրդոց. ապստամբացուն. դատարկաբանութիւն. շահախնդրութիւն. աղտեղախօսութիւն. անխոհեմ խօսութիւն։ Զորոց ամենեցունց բաւականանալ՝ տեսեալ եղև յառաջագոյն՝ խոհեմական և ի գաւառս մտելոյն։

ԳԼ. Բ.

Յաղագս հնարիցն՝ որք ընդդէմ մեղաց լեզուին։

Ասացի, թէ պահեցից զճանապարհս իմ, զի մի մեղայց լեզուաւ իմով։ Սաղմոս. ՀԸ. 2։ Որպէս անձաւակք զգուին՝ ի յանգոյս Հանապարհորդաց, և յարձակին՝ ի վերայ Հանապարհորդաց. այսպէս և մեղութիւնքն դասուին ի գործս մարդկայինս, և՝ ի յախտորժանս ընդարս երեսաց մարդիկ, և յարձակին՝ ի վերայ անդրադարձողացն։ Ասաւ այսպիսիկ առ. առաջի՝ թէ պահեցից զճանապարհս իմ, զի մի մեղայց լեզուաւ իմով։

Երդ՝ յետ ասելոյն զպահպանութիւն լեզուին, և զմեղաց նորին. ասելի է զհնարից, որք ընդդէմ նոր. որք են ուղիք՝ բաւ այժմու սեռութիւն։

Առաջինն է մոռածումն միաստուն որ ի խօսելոյ. քանզի որպէս յորժամ դրեանն պարարի, վասն գաւառ է բացուին գրանցին. ուր և խնդրի մեծ զգուշութիւն. այսպէս և՝ վասն զի անհրեալի թշնամիքն միշտ պատրեն զմեզ, մեծաւ զգուշութիւք պարտ է բանալ զգուռն. այսինքն, զբերանն. վասն այսպիսիկ առ Յոբ. ի՞ր. 29. Յիշեա զպատերազմ, և մի՛ եւս յաւելցուս խօսել։

Երկրորդն է մոռածումն պատուա-

ականուեիք և օգտուեիք լեզուին. զորմէ՝ ի վերագոյն ցուցաւ ։

Երրորդն է նկատումն պարագայից , և յառաջադրութիւնն. այսոքիկ են հատատուն միտքս՝ թիք , որովք խորչի ոք ի ոտիզեաց , և ի դիմաց , ուր՝ և ընդ որս սովորեաց գիմել բանիւք ։

Չորրորդն է , ուր ուրեմն խօսիլ։

Հինգերորդն է սակաւախօսութիւն . զի ասէ . Արիաք . ի. ։ ի չատախօսութենէն մի պակասեսցի ձեզ ։ Եւ նոյնն գրէ՝ եւ Ասէ . Ճիմ. ե։ Որ ատէ զատաստ խօսութիւն, ընդունելի զարուի ։

Վեցերորդն է յամրախօսութիւն . զի մի արտաբերեսցի բանն առանց նախ ընթացք ընտրութեան . ուստի ասէ Ներգնիմոս . յառաջագոյն եւ կեցցէ բանն ի խորտոցն , քան ի լեզուն ։ Եւ Սիրաք . ի. 34. Մի՛ վաղվաղեր լեզուաւ ։ Եւ Իսա . 28. Ասէ . բանք խոհեմաց կշռով կշռեսցին ։ Իակ ընդդէմ սոքին ասի . Առակաց . Ճգ. ։ Որ անխոհեմ է՝ ի խօսել , զգայցէ զայր ։ Քանզի զի բանալի բերանոյն է խորհուրդ սրտին . զոր որք ոչ ունին յիմարք կոչին, և որք ունին՝ իմաստնագոյնք են։ Չի ասէ . Սիր.Իես.29.՝Ի բերան անմտաց սիրտ նոցա . և ի սիրտ իմաստնոյ բերան նոցա ։ Իբր թէ ասիցէ . յիմարք են այնոքիկ՝ որք խօսին առանց խորհրդոյ սրտին . և իմաստունք՝ ընդդէմն նոցին ։

Եօթներորդ՝ ի մէջ ամենից հնարից մեծագոյն է սղոթքն , և շնորհն այ . զորմէ ասի . Առակ. Ճգ. ։ Սարդոյ է նախապատրաստել զմիտս . այսինքն , սղոթիւք . և Տն կարգաւորել զլեզուն . այ. սինքն , շնորհօք ։ Վասն որոյ սղոթէք սաղմոսգն՝ ասելով . փիր Տէր պահապան բերանոյ իմոյ ։

Ութերորդն է լռութիւն . զոր կարի իմաստնասէրս գտին որք հարքն որք ի վանս . քանզի որպէս փականք վանցն ի գիշերի տաճեալ լինին ի ձեռս առաջնորդին, զի մի ոք մտցէ՝ և ելցէ առանց հրամանոյ՝ և կամաց նորին . այսպէս և լեզու կրօնաւորին ոչ պարտի խօսիլ առանց հաւանութեան բանակցին ։

Ինչ սա լռութիւն յորդորին զմեզ բազումք ։

Նախ օրինակն Քրիստոս . զորմէ ասէ Եսայի . Ծգ. ։ Իբրև զորօղ առաջի կոտրի անմռունչ կայ , և ոչ բացցէ զբերան իւր , այսինքն, զի ոչ պատասխանեաց առաջի պիղատոսի , և հերօդէի ։ Որ ասէ Մինիկէն . զի մի յապաղեսցի փրկութիւն մարգկային սեռի ։ Դարձեալ՝ Տայրն աղաքեաց զերիս ամն երարկ խիճ՝ ի բերան , զի ուսցի զլռութիւն ։ Եւ եղբարքն ասացին ցհայրն պամփոյ՝ զի խօսեսցի ցբան ինչ ընդ եպիսկոպոսին աղէքսանդրու՝ որ եկեալքեր ի տեսանել զնա . որ պատասխանեաց . եթէ ոչ չինեացի ի լռութիս իմ , և ոչ ի խօսիլն իմ՝ ։ Դարձեալ՝ զնոմանս ոմն կամեցաւ մատանել ի կրօնաւորութիւն . և առաքեաց զծառայ իւր առ աբբասն՝ ասելով , թէ կամիմ լինել կրօնաւոր ։ Եւ յարձակ , թէ եմ համր , ասկայն պատրաստ եմ ամենայն հնազանդել ։ (և զայս վասն այն արար , զի բազում անգամ մեղանչէր լեզուաւն ։) ոթ ընդունեալ իակ եղեւ ։ Եւ յետոյ գնաց ընդ աբբասին առ գինեւոր ոմն՝ որ էր մերձ յաւանդել զհոգին . և տեսեալ զի գինք քարշելին զհոգի նորա , ցաւանչացեալ ելաց դառնապէս ։ Եւ երթեալ անտի գտին զայլ ոմն գինեւոր՝ որ խոստացեալ էր աբբասին այնմիկ հրաժարիլ յաշխատութենէ ։ Եւ ընդ երթալն նոցին ի միասին՝ յառաջաց գինեւորն տեսանել զհամարձակն թէ հաստատուն իցէ . և անկեալ ի կամրջին ընկղմեցաւ ի գետն ։ Չորրորդ գհոգին ետես լուսոյ կրօնաւորին՝ ի կերպարանս աբեղայի , որ տանէր ի յերկինս ։ Եւ այնքան ուրախութիւն լցաւ , մինչ զի ոչ գիտէր՝ թէ ուր է ։ և յորժամ հասին ի վանս՝ երդմնեցոյց զնա աբբասն որ հնազան-

դու-

ծութիւն , զի պատուեսցէ նմա՝ թէ կարող է խօսիլ ։ և յայնժամ խօսեաւ՝ պատմեաց զոր ինչ ետես ՚ի մահ երկոցունցն ։ և ասէ ։ ոչ քաղաք արարեր՝ հայր, զի հրամայեցեր խօսիլ ընդդէմ ուխտին իմոյ ։ և յայնմ հետէ խնդրեաց՝ զի լինի՝ զի արդեւական յայնպիսի տեղւոջ, զի մշտնջենաւոր պահեսցէ զքաւութիւն ։

Երկրորդ , քանզ սքանչ ՚ի վէր սաղմոսին ։ Տէր լուր աղօթից իմոց. ասէ օգոստինոս ։ խօսին լինիցի առ տարկաւորութիւն ։ և լռելն ՚ի զոհաքաւութիւն ։ Եւ յորժամ եդ ՚ի մոլ արանձնիս լինել կրօնաւորս, և այսու դիտաւորութիւք ելանէր ՚ի կայսեր բսկան ապարանիցն , եղեւ առնա ձայն, որ ասէ ։ արանձնիս, փախիր. լռեա, և հանգիր ։ քանզի ընդ սոցա են արմատք մեղայ ։ Եւ ջերծնի մոս ասէ ։ ՚ի յերկոցունց անկատարից՝ լաճադոյն է ունել զքէր ոամկութիւն, քան զհեղանչական պերճախօսութիւն ։

Երրորդ , մնաճուսն բարեաց՝ զոր առնէ լռութիւն ։ որոց առաջինն է , զի զօրացուցանէ ։ զի ասէ Եսայի.ը ։ ՚ի լռութիւն , և ՚ի յոյս լինիցի զօրութիւն նորա ։ Եւ հայրն պատիպ ասէ ։ ՚ամ աղեհատութիւն որ գայցէ ՚ի վերայ քոյ, լռութիւք յաղթահարեսցի ։ զի ոչ կարէ յաղթիլ ՚ի սատանայէ, որ զգուշանայ ՚ի չար բանից ։ Երկրորդն է , զի խաղաղացուցանէ ։ զի ասէ Եսայի.ը ։ ։ Լինիցի գործ արդարութեանն խաղաղութիւն ։ և պաշտօն արդարութեանն լռութիւն ։ զի որպէս ՚ի խօսելոյն բազում անգամ լինի կաց ։ այսպէս և ՚ի լռութիւն խաղաղութիւն ։ և զի խաղաղութիւնն է յոյժ հարկաւոր վանականացս , վասն այսորիկ և լռութիւնն ։ Զի ասէ ։ Առակաց ։ Ինչ 10. Որ գնէ զլռութիւնն անզգամին , հանդարտեցուցանէ զբարկութիւնն ։ Դարձեալ ։ լռութիւնն է նշան խնամատութեան ։ զի ասէ սենեքա ։ լռութիւն առն յիմարի է փոխանակ խնամատութեան ։ Եւ Առակաց ։ ժէ. ։ Յիմարն եթէ լռեացէ , խնամատուն համարեսցի ։ Եւ Յոբ. ժգ. ։ Ումաց բարեկամաց իւրոց ։ օ՞չ թէ լռեիք , զի խնամատուն համարիցիմ լինիցիք ։ Դարձեալ ։ լռութիւնն է նշան հոգևոր յառաջանալոյն ։ զի ասի ։ Ողբոց ։ գ. ։ Նստի միայն , և լռեացէ , զի ամբարձ զինքն ՚ի վեր քան զինքն ։ Քանզի որ ունի դամբ ընկերակից՝ և խօսակից , է ՚ի վեր քան զինքն , և կարէ ճշալ առանց ընկերակցութեան մարդկան ։ քանզի ընդ որում խօսի ամբ ՚ի ներքուստ , ոչ ինչ հոգայ զարտաքին խօսից ։ Եւ գրիգորիոս ասէ ։ ոչ կարէ յառաջանալ բաժանեաւն յերկուս ։ զի եթէ արտաքսեսցի բանայ զլսելիս , համրանայ ՚ի ներքուստ ։ Դարձեալ ։ լռութիւնն պատրաստէ զհոգին ՚ի խօսակցութիւն այլ ։ զի ասի ։ Ողբոց ։ գ. 26. բարի է համբերել լռութիւք փրկութեան այլ ։ Դարձեալ ։ որդին այլ է բան ։ վասն այսորիկ խնդրէ զլսելիս ։ ուստի ասէ ։ Սիրաք ։ ՚ը. 6. Ուր ոչ է լսելիք, մի՛ հեղցես զբանն ։ Դարձեալ ։ պահելն զլռութիւն է արգելուլ ՚ի գոյացուցելս զանընտանի գաղանս ։ և զարելալ սուրն թագուցանել ՚ի պատեանս ։ ուստի ասէ ։ Սաղմ ։ ճզ. ։ Լեզուիք նոցա սուր սրեալ։ Դարձեալ ։ նա է ցանկ այգւոյ ։ զորմէ ասէ ։ Հողովծն ։ ։ Ուր պատուաէ զցանկ , հարցէ զինս օձ ։ Ընդ փակելն որոյ պահեալ լինի ՚ը-ձեռանդութիւն ։ եթէ բացցէ մեղմանայ ։ և կամ բոլորովին կորնչի ։ Դարձեալ ։ լռութիւն է նշան մահու հին մարդոյն , որ պարտի մեռանիլ ՚ի կրօնաւորութիւնէ , զի կենդանացայց նոր մարդն նորոգութիւք նորոյն ադամայ ՚ի այ մերոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս ։ ամէն ։

Կատարեցաւ գիրք հաւաքման մատենից՝ ՚ի հերքուածն մեղաց , և ՚ի կատարումն առաքինութեց ։

ԱՍՏԱՂԵՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ.

ՏԱՍՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԱՑ.

ԳԼ. Առաջներորդ.

Յաղագս պատուիրանին հնազանդակցաբար:

Եթէ կամիս մտանել ի կեանս յաւիտենականս պահեա զպատուիրանս, Մատթէոս. ԺԹ. 17: Որպէս ասէ երանելին Թովմաս, երեքին մարդոյ հարկաւոր առ ի փրկութիւն. այսինքն, գիտութիւն հաւատալեացն, որ՝ առանդր ի հաւաքուին հաւատոյ. այսինքն, ի հաւատացեալն: Եւ գիտութիւն յուսալեացն՝ որ առանդն ի Տիրունական աղօթեն: Եւ գիտութիւն գործելեացն, որ առանդր յիւրայինն օրէնեն: Եւ առաւելաւր գիտելի է, ղի քառակի է օրէնքն. այսինքն, օրէնք բնական որ ոչ այլինչ է, բայց միայն ընդ ակոյս լոյսն որ ի մեզ՝ որով ճանաչեմք զառնելիան, և զնորչելիսն. և զայս ետ ձեզ ի սկզբանէ: որպէս ասէ. Սաղմոս. ԽԶ. 7. Ո՞վ երդոյց մեզ զբարիս՝ խթր թէ անտեղեակ իցէ ներգործելեացդ: Ըստ պատասխանի. Նշանեցաւ ի մեզ լոյս երեսացդ քոց. որով յայտ են մեզ գործելիքն, և խորչելիքն, այսինքն, սիրել զնա՝ ի բերս քան զանձն, ուժգ ջնասել, և ամենեցուն օգուտ լինիլ: Այլ ի վերայ այսր օրինաց աբրահամեանց սատանայ զօրինս ցան կռիւեան. քանզի որբան ի յառաջինն մարդն հոգին էր ընդ հնազանդութիւն այ, նաև մարմինն էր ընդ հնազանդութիւն բանին. այլ յետ որոյ հաւանեցաւ բանաւորիսն հոգին ըմբռնացաւ յայ, և մարմինն ի բանին: Եւ յայտնանէ ի ղեկտլա մարդն քան բանաւորեալն կամի զբարին, այլ քան ցանկութեան խաւարի յընդդիմին. որպէս ասէ. Հռոմայեցւոց. է. 23. Տեսանեմ զայլ օրէն յանդամս իմ ղինեալ հակառակ օրինաց մտացս իմոց. և գերեալ զիս օրինօք մեղաց: Արդ՝ օրէնս այս բազում անգամ ապականէ զօրէնս բնութեան. և գերէ յօրէնս մեղաց. այսինքն, ղի մարմինն յաղթահարեալ ի ցանկութիւն. վասն այսորիկ կամելով վերստին ածել զմարդն ի յուղղութիւն կենացդ. ետ զդրատորական օրէնս, և եդ զպատիժ. ղի գոնեայ երկիւղիւ պատժոյն լինիցի մարդն յաւարտ ի մոլութեցն: Նմին իրի հին օրէնքն ահարկութիւք կացնակամբք, և հնչմամբ փողոյ տաճեալ եղև. որպէս յայտ է Ելից. ԺԹ. 19: Այլ ղի օրինաց երկիւղին արդելու գՀնոն, և ոչ զ-

զոչին . ուստի և է անկատար . վասն որոյ և ՚ի տարին կատարա- նայր այլոյ ինն . այսինքն , սիրոյ օրինաց , որ կատարելապէս յետս ընկրկեր զմարդն ՚ի չարէ . և ածէր ՚ի բարին . այս է օրինքն Քո՛ ի , հակիրճ , Թեմեա , և հնչական . յորմէ ոչոք կարէ ունել զինքն ուն Սա է , որ կենդանացուցանէ . և ազատէ , զոր օրինքն յանկուածեն ազատն՝ և զերեաց ։ Սա է կանոն ամ մարդկային գործոց ։ Քանզի սա լուսաւոր է զիրաս , որք վասն օրինաց յանկուածեան էին խաւա- րամբ շրջապատեալ ։ Չի ասէ Յոբ. ի. 26. Ամենեքեան շրջապատիմք խաւարամբ ։ Քանզի բազում ան- գամ ոչ գիտեմք զորինչ առնելի է , այլ սէրն ուսուցանէ . որպէս ասէ . Սիրաք . Ք. 10. Սիրեցէ՛ք զՏ՚ , և լուսաւորեացին սիրոք ձեր ։ Եբ ա. Յովհաննու . Ք. 27. Օծումիքեան ուսուցէ զձեզ ։ Դարձեալ . սա պատճառէ զՔրջ- ջուածն յամ մեղաց . քանզի ոչ ոք ձգմարտապէս սիրէ՝ եթէ ոչ սուր- ջասցի ՚ի յանցանաց . և որքան ա- ռաւել սիրեմք զՔրջ , այնքան ա- ռաւել ցաւիմք ՚ի զայրացուցանել- լոյն զնա . յորմէ հետևի Թողու- թիւն մեղաց . որպէս ասի զմարգ գաղենացուցն , Թողեալ լիցին սա մեղք իւր բազում , զի յոյժ սի- բեաց ։ Քանզի զայրացեալն զու- մեքն , եթէ սիրէ զնա , Թողու զնամ . որպէս ասի . Առակաց . ժ. 12. Սէր ծածկէ զբազմութիւն մեղաց ։ Դարձեալ . սա պատճա- ռէ զկեան հոգւոյ . քանզի բնա- կանագոյն սիրեցեալն է ՚ի սիրոջն. վասն այսորիկ որ սիրէ զնամ , որ է կեանք , ունի զնա յինքեան . որպէս ասի . ։ Յովհաննու . Դ. 16. Որ ունայ ՚ի սէրն , ունայ յնամ . և նամ ՚ի նմա ունայ ։ Դարձեալ՝ սա պահէ զնամ պատուիրանս . քանզի սիրոջն լնու զնամ կամս սիրեցելոյն. որպէս ասէ Տ՚ն Յովհ. ժդ. 23. Եթէ ոք սիրէ զնս , զբանն իմ պահեացէ ։ Դարձեալ . սա ՚ի բաց հերքէ զնամ ներհակս . և զդժոխարինան առնէ դիւրինս . որպէս ասէ առաքեալն . Հռոմ. Ը. 13. Որ սիրէ զմեզ ՚ի սի- րոյն Քո՛ի . ներգործիչն , թէ անձկութիւն . և այլն ։ Դարձեալ. ուրախացուցանէ զի ուրախութիւն լինի ՚ի կալեալ բարւոյն . իսկ որ սիրէ զնամ արդէն իսկ ունի զնա, որ է նամ քարի . այլ ՚ի ներկայս՝ զի անկատարելապէս ըմբռնի, վասն այսորիկ և անկատարապէս լինի սի- րեցեալ . իսկ ՚ի հանգերձեալսն ըմ- բռնեցի որպէս և էն , վասն այ- սորիկ և կատարելապէս սիրեցի . և ուրուքիւնն այն , և սիրելու- թիւն է կեանք յաւիտենական . զոր- մէ ասէ . եթէ կամիս մտանել ՚ի կեանս , պահեա զպատուիրանս ։ Եւ զի պատուիրանքն ոչ պահին Թարց սիրոյ . և սէրն է պարգև նոյ , զոր առաքելոյն , որ ասէ . սէրն նոյ սփռեալ ՚ի սիրտս մեր ՚ի ձեռն հոգւոյն սրբոյ, որ տուաւ մեզ . վասն այսորիկ և խնդրելի իսկ է նոյ . և նա յօժարութիւք տայ. այլ պահանջի պատրաստութիւն ՚ի կողմանէ ընդունողին ։ Աղտ՝ եր- կու են, որք պատրաստն զմարդն ՚ի սէրն , և երկու , որք ՚ի յաձուկն նորին ։

Առաջինն է լուր բանին նոյ . քանզի լսելով զբարին զուարճ- ձգի ՚ի սէր նր՚ . ուստի ընդ խո- սին պետրոսի զմեծամեծան նոյ , հանդեաւ հոգին նր՚ ՚ի վերայ ա- մենեցուն , որք լսէին զբանն ։

Երկրորդ է հանապազորդ մտա- ծումն բարւոյն . այսինքն , ածային երախտեացն , և վաստացն յորմէ զերծաք . և խոստմանցն ածայնող- ղորոց ասէ Սաղմ. Ղբ. 4. Ջեռաւ սիրտ իմ ՚ի փորի իմում. և ՚ի խոր- հուրդս իմ վառեցաւ հուր ։ Իսկ Թէւր խորհուրդք անձամբն նոյ . որպէս ասէ . Խնամս. ա. 1 ։ Վասն այսորիկ ասէ Եսայի. ա. 16. ՚Ի բաց ընկեցէք զչար խորհրդոց ձերոց ՚ի յաչաց իմոց ։ Իսկ որոց աձեցու- ցանեն զսէրն ։

Առա-

Առաջինն է որոյ[ւ] յերկրաւո-
րացս · քանզի սիրոյն ոչ կարէ հա-
մանգամայն քարշել ի վանազանս
և ի ներհակս · այսինքն · ի յերկ-
րաւորս · և ի յերկնայինս · իմաստ-
նասէրս · և ի հոգևորս · վասն այ-
նորիկ որքան առաւել անջատի
սիրոյն յերկրաւորացս · այնքան
առաւել բևեռի ի սէրն ածոյին.
որպէս ասէ Օգոստինոս · Վասն
այսորիկ կացուցաւ կրօնաւորութի ·
որով հնարաւոր միտք յերկրայնոց'
և ի մարմնաւորացս · և ուղղի յած-
այնեան · ուստ ասի · ։ Սնակարա-
ձ։ ։ ։ արեգական' որ էր յառաջա-
գոյն ի մառախուղն, փայլեաց և
վառեցաւ հուր մեծ · Արեգական ի
մառախուղն է սիրտ պատաղեալ
երկրաւորացս · և վերատուին փայլի'
տրտմամբ ի նմանէ · և վառէ
զհուր սիրոյն ։

Երկրորդն է անդրդուելի համ-
բերութի ի նեղութիւնս · քանզի
որքան առաւել նեղի մարդն, այն-
քան առաւել բարձրանայ յերկ-
րաւորացս · և այս օրինակիցս
Ծննդ։ ։ ։ Ոսբ ասի · բազմացաւ
ջուրն · և վերացոյց զտապանն · և
բարձրացաւ յերկիր · ջուրքն նշա-
նակին զնեղութիւնն · և տապանն
զհոգին · կամ զմիտան · զոր վերա-
գուցանին ի բարձունս · այսինքն ·
ի բարձունս երկնայինս · զորմէ
ասէ · նեղէ կամիս մնալ ի կե-
անս · պահեաս զպատուիրանս ։

Երրորդ վասն տանջանացն պա-
տուիրանաց · Է. իրս տեսա-
նելի է · Նախ' ևթէ զին է իցէ պա-
տուիրանն · Երկրորդ · ևթէ վասն
էր տուեան · Երրորդ · ևթէ վասն
էր տուեան ի ժամանակս մնալոյ ·
Չորրորդ · ևթէ քանի են սոցին
պատուիրանաց · Հինգերորդ · ևթէ
վասնիցր են տուեալ հրամանքն պա-
տուիրանացն · Վեցերորդ · զոր-
դորոյացն իսպառն զպատուիրանս ·
Եօթներորդ · առաջնոյ զնորա
քանզնեւր առաքն առաջնոյն ։

Վասն առաջնոյն ասելի է, բան
օգոստինոսի ի գիրս հա-
ւատոյ · ևթէ հրամանն է որոյ ոչ
հնազանդիլն է մեղք · Եւ զայս
ասէ առ ի տարբերութիւն խրա-
տուն, որ ըստ բնութեան ոչ առնէ
պարտական մեղաց · մի ևթէ ուր ոչ
արհի պատուիրանն' ևթէ ոչ պա-
հեացի խրատն · զոր օրինակ, ևթէ
ոք ոչ կարէ խնամ տանիլ ծնողացն'
ևթէ ոչ վաճառեսցէ զամ · քանզի
յայնժամ պարտի վաճառել զբա-
վանդակիսն · որ ըստ բնութեան է խրատ.
և ոչ առնէ պարտական ևթէ ոչ
յայտնիսի ինչ դիպուածք · Եւ ևթէ
ոք ընդդէմ առարկէ, ևթէ և ախտն
առնէ պարտական · ապաւեսցի
և նմա յայտարեր առհաւատ
իրանին · Ասելի է, ևթէ կրկին է
ախտն · այսինքն, հարկատարա-
կան, և կամաւորական · Հարկատ-
արականն է, որպէս, հրաժարիլ
ի տաճանայէ · ունել զհաւատն
քրիստ · և արդարապէս կենալ · և
այլք, առանց որոյ ոչ գոյ փրկու-
թիւն · Եւ այսպիսի ախտս առնէ
պարտական որպէս և հրամանն ·
Իսկ ախտն կամաւորական է, որ-
պէս, ախտն կրօնաւորութիւն · և
այլք այնպիսիսք · որոց ախտելն
է խրատ · և ևթէ ոչ ախտեսցէ,
ոչ է պարտական · այլ յետ ախ-
տելոյն' կատարելն է հրամանն · Այլ
է զանազանութիւն ի մէջ հրամա-
նաց, և պատուիրանաց · զի հրամանն
է, զոր ինքն իսկ ած հրամայեաց ·
Եւ պատուիրան' զոր ի ձեռն այ-
լոց · Դարձեալ · ած հրամանն է
պատուիրան · զի զհրամանսն պա-
տուիրեաց ած ժողովրդեանն ի
ձեռն մովսիսի · Կամ հրամանքն
ասին իրաւունք, ըստ Սաղ։ ։ ։
Որ ասէ · զիրաւունս քոյ պահե-
ցից · Իրաւունք ասին ի գործածելն
զածոյին հրամանսն · Այլև ասի
հրամանքն վկայութիւն, ըստ Սաղ։
։ ։ Որ ասէ · զվկայութիւնս
քոյ խնդրեցից · զի վկայեն արդա-
րութիւնն ած ։

Վասն երկրորդին ասելի է, ևթէ
կրկին է պատճառ' վասն որոյ
առնեալ հնդն հրամանք · Առին
ի կող-

'ի կողմանէ ապ ։ և միւսն 'ի կողմանէ ձախ ։ 'ի կողմանէ այր' ասէ չորեքպատուական ։

Նախ՝ զի ջերմեռանդութիւն ձեր լինիցի 'ի մեզ իբրև զդրամակոյս սիրոյ ։ քան այնմ որ ասէ Յոհաննէս ։ ։ ։ Եթէ սիրէք զիս , զպատուիրանս իմ պահեսջիք ։

Երկրորդ , զի վճիռն ձեր հրեղեն զի արդար ։ զի ասէ սակրիլեգոսն ։ պարտական է զդատաստանել պատուիրանսն 'ի վտանգէն ։ քանզի չ կամի ոմն մեռանել զմերձին , որ ոչ ձեռնտու լինիցի կարծեաց ։ Եւ օգտաբերեաց ասէ ։ վասն այսորիկ առեալ եղեն հրամանքդ , զի մի մարդն ունիցի դնեցուած ։

Երրորդ , զի ոճ ունիցի զպատճառս վարձատրութիւն մարդոյ ։ և զոչ ընդունելոյն արդարացիկն պատժելոյ ։ քանզի ոչ լինէ այնպիսւոյ հարստահարութիւն , և ապիրատութիւն , քան խոտել զհրամանսն զորեսին , զորս վասն այն իսկ հրամայէ , զի ունիցի զպատճառս վարձատրելոյ ։

Չորրորդ , զի կարասցէ գտանիլ ոճ ։ որպէս ասէ Սաղմ. ՃԺբ. ։ 'ի պատուիրանսն քոյ հոգայցուց' և զդատաստանսդ 'ի ձեռնտուրիս քոյ ։ այսինքն , զի կարասցիս գտանիլ առ քեզ ։

Իսկ 'ի կողմանէ ապ' վասն երից պատճառացդ ։ նախ՝ զի ձեռնտուիդ մարդն զՏէր իւր , զի ասէ Օգոստինոս ։ ոչ գոյր ուստի խոկայր որ զնա՝ եթէ ոչ լինէր հրամայեալ ինչ ։ և այն զի բանականն 'ի քառդասն լինի մեծագոյն ։ Երկրորդ , զի գիտասցէ՝ եթէ յորմէ լինիս արձակելոցդ , և վինչ պատուոյ գոր ձեզ ։ Երրորդ , զի լինիցի հաստատուն մարդոյն առ գործ իւրքանչիւր ոմն արհեստս ունելո գիտանելն իւր , որով և ուղիղ իսկ ։ որպէս ասէ աւետարան ։ և զի մարդն կարգադասել զայլս , վասն որոյ և ինքն պարտի կարգաւորիլ յայլ ։ Այսուհետև ասէ օգտաբերեաց ։ Ի չհասանելոյն աղջամուղջ մարդկայինն ոգւոյ զի ասէ բնաւորացուցանել զառաքեա ։

Ե

և ոչ գիտէ Ի՞նչ ինքն որպէս ապրեսցի ։

Ա ասն երրորդին ասելի է քառ Թանգի , Ի՞նչ վասն երկուց պատճառաց առնելոյ եղեն հրամանքդ արիւնոյն 'ի ժառանգիս մարմնոյ ։ քառ այնմ որ երկու են ազգ մարդկան՝ որոց դնեն օրէնք ։ ոմն սիրէն , չարացդ , և բարեաց ։ Ա՛ չարացն , քանզի հպարտացեալքն մարդն 'ի գիտութենէ , իբր Ի՞նչ բնական բանականութենէն բանականեսցեն նոքա ։ 'ի փրկութենէ ։ վ՛ ի՛ զի յաղթահարելոյն անոնք , Ի՞նչ կառավարութենէ իւրոց բանականութենէն առանց պրատարտական օրինացդ , զի անզգեկանալոյն ոմանք բանականութենէն կառավարութենէ , և զաղտագոյն մարդկութենէ , 'ի յորս յանձնելոյ չարիչ ժառանգականս արբանեանս ։ վասն այսորիկ լեալ այնմ ժառանգելի հարկ եղեն առնել հնար մարդկային անդ բառնալոյ զբռատարտական օրինացդ ։ զի օրինացդ Ճանաչել մեզ քեզ ։ որպէս ասէ ։ Հռոմայ. Ե՛ ։ Իսկ յորս որոց եղեն խնդրանացս օրինացդն , յաղթահարելոցս և նորին հպարտացեալ ինչ վկարծոյացեալ է , յորժամ ոչ կարէր կատարել զոր լինչ Ճանաչէր ։ վասն այսորիկ ասէ ։ Հռոմայ. Ը ։ Զի անեծապարին էր օրինացդն , 'ի յորմէ անկարասցին մարդիկն ։ առ այնոսիկ զորդի իւր , զի արդարասցի օրինացդն կատարելոցն ։ Իսկ բանականացն առեալ եղեն օրէնք 'ի յորմէ Ճանաչեսցի յորժամ բնականն օրէնն ակառ նուաճեալ 'ի մեզ ։ վասն այսորիկ 'ի մէջ բնական օրինացդ և չնորհեալ պատուոյ էր առ զօրէնս հին , քառ որոյ և պրեալք բնական օրէնն 'ի տառն բանական հրամանս , և 'ի յայլ բարեյաղթութիւն ։

Ա ասն չորրորդին ասելի է , Ի՞նչ հինգ են անուք հրամանացդ օրինացն , բարեյաղթութիւն ։ խորհրդական ։ խրատական ։ պատուիրան ։ և օրինականք ։ Ընդ բարեյաղթութիւն հրամանքդ են 'ի տասնիւնդ բրեալ Ի՞նչ բնական օրինաց զորոց

աստիճանութեանց, զորս պարտէր տալ ի յօրէնս. զի դիտաւորութիւն ածային օրինացն է, զի կացուցեալ նախկնարար՝ զմիրելութիւն մարդոյն ընդ այլ. որպէս դիտաւորութիւն մարդկային օրինացն է կացուցանել զիւազաղութիւն ի մէջ մարդկան: Իսկ սիրելութիւն մարդոյն ընդ այլ ոչ կարէ լինիլ՝ եթէ ոչ մարդիկք լինիցին բարի. վասն զի ածէ է բարի: Իսկ բարութիւն մարդոյն է առաքինութիւնն որ առնէ բարի զառնողն. վասն այսրիկ պարտ էր տալ ի յօրէնս զհրամանն վասն գործոց առաքինութեանց և այսոքիկ կոչին բարեյականք: և ասմ բարեյական հրամանքն վերաբերին ի բնական օրէնս. քանզի բարի վարք կոչին, որք յարմարին բանականին՝ և բնութեան. և չարք, որք տարաձայնին: Էր խորհրդականք էին, որք ունէին զայսոսիկ պատճառս նաև յառաջ քան զօրէնսդրելն Թէքիաւութիւն, և զհրեշն. քանզի պատճառ Թէքիաւութեան բաւ ճառին է խոստովանութիւն մերոյ այլ. որպէս ասէ. Հռովմայեցիք. ։։ Նշանակ է առ զԹէքիաւութիւնն հնից արդարութեան հաւատոյն, որ յանէծս բիաւութէ անտի. քանզի արդարհամ յառաջ քան զԹէքիաւութիւնն ընդ գէմ բնական յուսոյն հաւատոյ ի յոյսն շնորհացդ: Էր զի հաւատս այս հաստատեացի ի սիրտս հրէից, է առ զնշանն ի մարմին իւր: Դարձեալ. այլ պատճառ. զի անկարացին մարմնականքն գանկութիւնք: Իսկ պատճառ օրինական Թէքիաւութեան էր բարձրացուն ապականութեան՝ ի ձեռն Քրիստոսի ի յաւիտեանս գործոն. այսինքն, յարութեան. և զի սմ ապականութիւն մեղաց լինի մարմնական ծննդեամբ ի մեղաց նախահօրն, վասն այնորիկ եգաւ ի ծննդական անգամն: Նմանապէս և պատճառական գատինն պատճառն բաւ ճառին էր ի յիշատակութիւն փրկութեանն՝ յորժամ չունէին զժամանակ նստելոյ՝ հանդարտակս առնելոյ, և զոմիրն բնկանելոյ. այլ կանգուն կայով վտիճանակի առնէին, և ոչ բնկանէին զոմիրն: Նմանապէս և ոչ առնէին զժամանակ խմորելոյ զհացդն: Իսկ պատճառ օրինական էր զի նշանակին զշարչարանս Քրիստոսի. որպէս ասէ. ։։ Կորնթացւոց. ։։ Ջատիկ մեր զինաւ Քրիստոս. այսու հետև խրտխռատոյք յանխմորն առաքելեան, և Ջնմարտութեան. այսինքն, Ջնմարիտ հաւատով, և մաքուր վարուք: Էր զի ի միում ասն պարտէին առնել, և ոչ հանդել արտաքս, ջնանակէ, եթէ արտաքոյ կանխոհիկ եկեղեցւոյ ոչ գոյ հաղորդութիւն շնորհացն այլ: Իսկ խորհականք են, որոց պատճառն բաւ ճառին ոչ է յայտնի. այլ ծածուկ. որպէս, ոչ առնել զմիս խոզենի. և ոչ ագանել զգեստ անգեալ յատոյ և ի կտաւոյ: Այլ առնեալ եղեն բազում խորհրդիք երրայականի ժողովրդեանն. զի չարքն ի նոցանէ բնդունելոյ այնու՝ մի՝ պարապատճին կատարածութեան, առ որ էին պատրաստք և բարիքն զաղետել ի նոսին, բազմապիսի յանիշատակիցին մնոք առ ածՆ: Էր արդ՝ կրկին կերպիս կարէ մարդն պաշտել զածՆ: Նախ՝ ներքին ներգործութիւք, որ է հաւատալ, յուսալ, և սիրել ընկերսդ, արտաքնովք. որով դաւանի մարդն զածային պաշտօնն և այսպիսի պաշտօնքս արտաքինն ներգործութիւք կոչին խորհուրդ, և արարողութիւն: Վասնզի թէպէտ պաշտելն զածՆ է բարեյական, սակայն ի ներքոյ այսպիսի ընծայիւ՝ և պատարագաց է խորհական: Այլ դատաստանականք են, որք վերաբերին ի առնել զիրաւունս, և զարդարութիւն. քանզի ածային օրինացն է կարգել զմարդիկք առ միմեանս, և առ ածՆ. և այս են վերաբերի առ բնական օրէնս. այլ պիտոյ էր՝ զի բարեյականքն լինէին երկրորդին այսոքիկ՝ ածային, և մարդկային օրինաք: Արդ՝ բարեյա-

այսուհետեւ ոճաւոյեղ պաշտաման լինին խորհրդականն արարողութիւնք : Խակ բացայայտութիւն արդարութեանն ի մէջ մարդկան լինին դատաստանական հրամանօք . որպէս ասէ . Յորինեան . Ելից. ։ Անձն ընդ անձին . ակն ընդ ական . և առանն ընդ առանն . և այլն : Բայց օրինականքն են , որք ընդ օրինացն , և յօրինս կացուցեալ եղեն , և ունէին զիշխանականութիւնն ինչ . որպէս երիցքն կարծիր էր ի յիշատակութիւնն երկրպագելոյ օրինացն . (ոչաւոր Տէրն զժողովս հրէից կոչէ երիցս . Յովսիայ . ։ Աստղիկ . իբրև զերիցս ցլատիճ խոտորեցաւ ինչ) և զինեալ և այրեալ լինէր արուարձին քանակին վասն մեղաց քաղաքին . և արիւն նոր ցանել լինէր ետ օձնեանգամ զդրամիկ արբուհետեան . քանզի ետ ին նշանակէր զհանդարտութիւնն : Եւ օրինադիրն զԱ՛ն չարչարեալ՝ ըստ առակ ակարութեան ի մէնջ . կարծիր վասն չարչարանացն . երեսեանն՝ վասն կատարեալ սիրոյն , և զոր ծոցն Քրի . որ ոչ երբարձ զքուծ մեղաց . և ոչ ունէր զարատ մեղաց : Ա յսպէս իմացեալ լինի և զայլոց օրինականաց :

Ա՛յլ ընդդէմ . ինչ ասի հրամանիք այսոքիկ արգելացուցանելոյն ի ժամանակս օրինացն : և երկիր , ինչ այս . և նոսա՝ բարեկամքն . քանզի առաջ Տէրն հարցանողին պատասխանի : եթէ կամիս մնասանել ի կեանս , պահեա զպատուիրանս : Եւ վասն այլոց հրամանացն ասէ Ղեւտացւոց . Ելք. ։ Պահեցէք զօրինս իմ , և զիրաւունս իմ զորս արարեալ մարդոյ՝ կեցցէ նոքօք : Դարձեալ . վասն խորհրդականացն յայտ է . քանզի բանաւորութիւնն մեզաց . և օրինաւորութիւնն քահանայից վերադարձին առ արդարութիւնն : Դարձեալ . ոչորք հաճոյանային ինչ առաջի արդարութեանն . այլ խոստանաք՝ մարդն հաճոյանային ինչ . որպէս ասէ . Ղեւտացւոց . Ժ. ։ Ամենայն ճարեալ առաջ զինչ , և կամ հաճոյանալ ինչ ի խորհուրդ : Եւ Սաղմ. ։ Օրէնք Տեառն անբիծք են՝ և դարձուցանեն զհոգիս :

Ա՛յլ ընդդէմ այսմ ասի . Գաղատացւոց . Ե. ։ Զի եթէ առեալ էին օրէնք որք կարօղ էին կենդանի առնել , ապա հաւատոյ յօրինաց անտի էր արդարութիւն . այլ ճշմարիտն գիրքն զամենեսեան ընդ մեղաւք : Եւ Բ. ։ Ասէ զի եթէ յօրինաց անտի է արդարութիւն , ապա Քրիստոս մեռաւ այսինքն , առանց պատճառի :

Առաւել առելի է . ոչ բարեպաշտութիւնն , ոչ խորհրդականքն , ոչ հրդեհականքն , և ոչ օրինականքն և ոչ բնականն օրէնքն , կամ գրաւոր եւանգելիական՝ կարօղ էին ըստ ինքեանս արդարացուցանել զմարդն առանց հաւատոյն Քրիստոսի . որպէս ասէ . Հռոմայեցւոց . Ը. ։ Զանգի արդարութիւնն այդ է հաւատալն յԱ՛ն ի յայտ հաւատացեալս , և ոչ ինչ է խոսիլ . քանզի ամենեքեան մեղան և կարօտանան փառացն Աստուծոյ : Եւ զկնի ասէ . հատարիմք հաւատով արդարանալ մարդոյ առանց գործոց օրինացն :

Պատասխանի առարկութեանն , որ ասէ . եթէ կամիս մնասանել ի կեանս , պահեա զպատուիրանս : Առաջի է , թէ իմացեալ լինի զնոյն խոստովանութեանն որ առ կեանս յաւիտենական : Ա՛ն որոյ բացայայտութիւնն գիտելի է . զի որպէս առաջի ասի նախկնարար և յայտ կոպէս զայնմանէ , որ ունի զառաջնութիւնն . և յետոյ զայնմանէ , որ նշանակէ զառաջնութիւնն , կամ պահէ զնա . որպէս նախկնարար ասի առաջ մարդն՝ որ բարեկամք գիտել ունի զնաւատասեանն . և յետոյ ասի առաջ՝ մէնջ , ըստ այնմ որ նշանակէ զառաջնութիւն : Եւ բայլէն . կամ դէղ ինչ ասի առաջ ըստ այնմ որ պահէ զառաջնութիւն : Ա՛յսպէս և արդարութիւնն նախկնաբար՝ և յայտնապէս է նոյն ինքն արարութիւն արդարութեան , զոր առանց հաւատոյ Քրիստոսի . և երկրորդ

արար ասէ արդարութիւն պատրաստութիւն առ արդարութիւնն եւ որ նշանակէ . եւ բան այսմ օրինակի արդարացուցանելոյն բարեյաջողեսցին , եւ այլքն . բան այնմ որ պատրաստէին զմարդն առ Տէրն, եւ առ հաւատն Քրիստոսի . եւ բան այնմ որ նշանակէին զարդարութիւնն հաւատացեալ Քրիստոս . ի սակ Օգոստոսիոս , թէ վարդք ժողովրդեանն այնորիկ էր մարգարէական , եւ օրինականաց շնորհացն Քրիստոս : Դարձեալ . ասին բարեյաջողականքն , եւ գաւառականքն արդարացուցանել՝ բան այնմ որ պարտականն կինքեանս զերաձուցանել :

Եւ առ այն , որ ասէ . Թէ օրէնքն էին քառասնից , եւ օրհնութիւն . առաքէ է , Թէ յորինս հինգ կրկին էր պղծութիւն . ինչն հոգեւոր , որ է պղծութիւն միտաց . եւ միւսն մարմնաւոր , որ առնէր զնուիրեալն անպատրաստ ի պաշտօնն ՚ի սրբոցն եւ յայտնանէ արբէին խառնեալ կացուցանեալ օրինացն . ոմն ասէ . Եբրայեցւոց թ . 13 . Աղիւն գլուխ , և ներսագաց , և մնասիր երինջին ցանեալ՝ զպղծեալսն արբէր առ ի մարմնոյ պղծութենէն . այսինքն , ոչ ի հոգւոյ . քանզի քառասնից մնացն ոչ կարէր լինել հեթէ ոչ Քրիստս . որպէս ասէ . Յովհաննու ա . 17 . Օրէնքն ի ձեռն Մովսէսի տրան . իսկ շնորհք , և ճշմարտութիւնն ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի : Վասն այսորիկ առաքեալն Գաղատացւոցն ձ . 9 . կոչէ զնրատնեան օրինացն տկար , և աղքատ . (զի ոչ կարէր արբել զմիասն) ասելով . զի արդ գառնայք միւսանգամ ածել ՚ի տարերս տկարս՝ և յորոց քաոս . այլ կարէր արբել միտք հաւատացելոցն ՚ի ժառանգակս օրինացն՝ հաւատով Քրիստոսի որ գալոց էր . որոց հաւատոյն՝ խորհուրդքն էին օրինացն : և այսպէս խնդրել լինի , որ ասէ . Դեւտերոնոմ . է . 6 . Աննման որ մեղիցէ , մնասուցանէ խոյ մի առաքեալ . և քահանայն առցէ Քրիստոսէ , և ծոցէն նման մեղքն . այսինքն , ոչ ինչ գործոյ պիտի ինդրէ , այլ միայն հաւատոյ , և ջրհեղեղ դարձեալ նոցա : Ընդոյն առնէ և ինքն իւրեանս :

Դարձեալ՝ խնդրի , արդեօք ապաշխարութեան հրամանքդ գոյացեալ հրամանքդ ինչ ՚ի գործառնեան Քրիստոսի էին ՚ի գործառնեան Քրիստոսի , եթէ ոչ . ի Բարոքիէ : ասէ : Աստ են գիրք հրամանացն այդ՝ և օրինքդ , որք կան յանէիսեան . և առաքելքն որք ընդունէին զնա ՚ի կենանս . և որք ետուն զնա , մեռին : Դարձեալ՝ պատրաստ արբեցելոյն ի գործոյ ի բարերարէ առ խորհուրդ օրինացն այլ Քրիստոսեայ արբեալ գործոյն մատուցանել զպատարագ . զոր ՚ի յորինս հրամանացդ մատչ :

Աղ ընդդէմ այսմ . զի ասէ . Կողոսացւոց բ . 16 . Ամ՚ որ այսուհետև զձեզ դատանացէ ՚ի կերակուր , ՚ի յըմպելի , և կամ ՚ի մասնաւոր տօնից , որք են առաքելք հանդերձելոցն . այլ մարմին Քրիստոսի է :

Ասա առաքն է , Թէ երբեմն զանազանի որպիսութենէն ածայնի պաշտամանն : Ամենէ որում ուրիշի հաւատ , և յոյս զերկնայնոց , և զայնցանէ որք ներածեն ՚ի յերկրնայինս , որպէս զապաշխարեալս և այսպէս էր ՚ի յորինս հին :

Երկրորդն է , ՚ի յոր ուրիշի հաւատ՝ և յոյս զերկնայնոց՝ որպէս զապաշխարեալ . այլ զայնցանէ որոյք ներածիմք , որպէս զնեբրկայիցդ . և այս է որպիսութենէ նորոյ օրինացս . քանզի հաւատոմամբ ներածիլ ՚ի յերկինս ՚ի յապաշխարին . այլ հաւատոմամբ արժանաւորիլ այնմիկ շնորհացն Քրիստոսի , զոր այժմ ուրիշիմք եկեղեցական խորհրդով :

Երրորդն է , ՚ի յոր երկրքեանն ուրիշին որպէս ներկայ . և ոչ ինչ հաւատացեալ լինի ապաւնի , կամ ՚ի բացակայ . և այնպէս է որպիսութենէ փառաց . ասր ոչ ինչ լինի օրինականացն , այլ գործոյ , և ձայնիւ գոհաստանականաց : Ասաս . Տիտոսի ա . 22 . Յոտնձգէ ոչ ուսուսի ՚ի նմա . քանզի Տէր աւծ ա-

Ճար էր նորա , և գառն միածին որդին այ անդան սրբուեիէ . այ- սինքն , եթէ ոչ է անդ օրինակ ինչ այլ Տէն Հնմարտութեէ ։

Ապ՝ օրինակք , և խորհուրդքն առաջին պատկառեցան զապարեցան ի գալն պատկառելի օրինադիր շնորհն . և խորհուրդքն երկիւղիդ պատկառեին . այսինքն , խոր- հուրդք . և պատրաստութիւք գոհի առնէին ի գալ պատկառելին՝ կա- ցուիէ վասաց որ ձայ յանէխ- եան ։

Պատուխանելով առաջնոյ առ արկութիւն . ասեմ , եթէ օրէնն այն ձայ յաւիտեան՝ ըստ բարոյական- նայն , պարզապար . և ըստ խորհ- կութեան , ըստ Հնմարտութեէն օրի- նակիցելոյ նորոգ ։

Երկիւղիդն պատուխանելով , ասեմ , եթէ խորհուրդ պիտի- կութեէ՝ զոր օրինակիէն խորհրանքն պար- բողութիւքն այնորիկ յանդ երթեն ի չարչարանս Քնի . որպէս և ինքն իսկ Տէր ասաց ի խաչին . ամէն ինչ կատարեալ է . և յայնմ հետէ ա- մենեին գոյնդ ասէն . ասասն յո- բինակ այնմ ցեղս վարագոյր տա- ճարին ի վերուստ մինչև ի վայր ։ Ապ՝ յառաջքան զչարչարանս ի քարոզելն Քնի հաւերսամ՝ ընծա- նային օրէնքն , և աւետարանն . զի արդէն իսկ ակնեալէր խոր- հուրդն Քնի , այլ ոչ ասկաւին կատարեալ . վասն սպասրիկ հրա- մայեաց դադարն մատուցանել զպատարագ քոս օրինացն ։ Վասն ասէ օգտութիւս , եթէ օրինականքն , և խորհականքն յառաջքան զչար- չարանս Քնի ոչ էին մեռեալք , և ոչ մահաբերք . իսկ յետ չարչ- բանացն՝ մեռեալք , այլ ոչ մահա- բերք մինչև ի քարոզութիէ աւե- տարանին . վասն որոյ և պօղոս ի քրիստոսէ զոհեմեիէս , և առա- քեալքն հրամայեցին ի բաց կալ ի հեղձամղձոյ , որ է խորհական . այլ յետ հռչակելոյ աւետարանին են մեռեալք և մահաբերք . ասասն յայնմ հետէ պահելն զայնպիսիս է մեղք մահու չեսի ։ Վասն որոյ զանց- արարեալ զայսքիւք իրրև զսա- բարեալ զայսոցիկիւք , առասցուք զբարչ- ականացն որք են Ճառագայթք ։

Ասասն վասն հինգերորդին ասե- լիէ , եթէ ասելով եղեն տասն հրամանիք վասն առանձնական եթէ- նի՝ որ է հին կատարեալ . և առ- նչանակել՝ եթէ այսորիկ աճեն ըս- մարդն ի կատարելութիէ ։ Եւ որ- պէս առաքեալքն ասեն կարգն անկա- յերկինից , նոյնպէս և նորոգեալքն հոգոյ ասասն քանեան օրինացն ։ ասասն ասէ ։ ։ Օրին. ։ ։ ։ Տասն բանս գրեաց ի յերկուս տախտակս իսկ բաւականութիէ , և զանազա- նութիւն սորա յայտ է քոս այսմ օրինակի ։ Քանզի հրամանիք ձա- ձային օրինացն կարգաւորեն ըս- մարդն ի հաղորդակցութիւն ի- մարդկան ի ներքոյ այ . իսկ ա- այս զի ոք ի հաղորդակցութիւն բնէ բարեկեցս կեցցէ , երկու իրք հնգորին ։ Նախ՝ զի բարւոք ունի զնէնքն առ վերակացու հաս- արակութիէն ։ Երկրորդ , զի քա- րեպէս կենցաղավարեալն առ ըն- կերակիցան . և քոս այսմ պիտոյ է զի յօրէնս ձայինս լինիցին հրա- մանիք կարգաւորիլ մարդկան առ ձա , որ է վերատեսուչ հանդերձ աշխարհի . նաև այլ իմն կարգաւ- որիլ առ մարդիկ , ընդ որս լինի կենցաղավարութիէն ։ Ապ՝ հրա- մանիք՝ կարգաւորիլ որք առ ձա , են երիք , քոս այսմ որ զերկիր պատրաստիմք նմա . այսինքն , դիտաւ- որութիւն . զպատկառանս ։ և զպաշտօն ։ Վասն առաջնոյն ասե- լեալ եղեւ նախկինն հրամանն , որ ասէ . մի՛ ունիցիս զայծս առաջի իմ ։ Վասն երկրորդին՝ երկրորդն , որ ասէ . մի՛ առնուցուս զանուն այ քոյ ընդունայն ։ Վասն երրորդին՝ զերրորդն , որ ասէ . յիշեսցիր զօր շաբաթոյն սրբել զնա ։ Իսկ առ ընկերն պար- տի մարդն բարեկիս ունել զինքն՝ յաւելուածս , և հաստատակաբար ։ Յաւելուածս՝ առ այնս , որով է

մարդն

մարդն պատուական. և լաւ այսմ է նմարտքն՝ որ ասէ. պատուական զինուոր։ Եւ հաստատակամ՝ առ աներեւոյթն, զի մի՛ ուրեք ձեռնասուն գործով, բանիւ. կամ խորհրդով։ Գործով՝ ի յատուկ անձն ուխտիք. և լաւ այսմ է հինգերորդն, որ ասէ. մի՛ սպանանիցեր։ Եւ ոչ ի զուգեալ անձն, և լաւ այսմ է վեցերորդն, որ ասէ մի՛ շնասցի։ Եւ ոչ ի սուտ ցուցանել իրն. և լաւ այսմ է եօթներորդն, որ ասէ. մի՛ գողանայր։ Կամ բերան ոչ սրտիւ. և այս կրկնակի. այն՝ որինքն, ոչ գանկալ կնոջ ընկերին. և լաւ այսմ է իններորդն, որ ասէ. մի՛ գանկայր կնոջ ընկերի քոյ։ Եւ ոչ որինել նորա իցէ. և լաւ այսմ է տասն երորդն, որ ասէ. և մի՛ տան նորա. և մի՛ անդսդ նորա. և մի՛ աղախնոյ նորա. և մի՛ եզին նորա. և մի՛ իշոյ նորա. և մի՛ ամենի որ ինչ ընկերի քոյ իցէ։

Ա յլ տարբերին և այս լաւ այսմ օրինակի. լաւ առաքելոյն, Գաղատ. ե. 19։ Օրէնքն վասն յանցուցանելոյն եղեն. իսկ յանցաւորութիւն կրկնակի. այն՝ որինքն, ընդդէմ ասէ. և ընկերին։ Ընդդէմ ասէ պատուհր յանցանել երրակի. այս է արտաքս, բերանով և գործով։ Արտաքս, առնհաւատութիւն։ Որպէս եթէ ոք ի[ն] կռանալ գործուցանէ յայն կռապաշտութիւն. և այս արդելանի առաջնով պատուիրանաւն։ Կամ բերանով, յորժամ որ անպատկառ աքաղ յիշէ զանուանն ասէ, որ արգելանի երկրորդութիւն։ Ա յլ և գործով, յորժամ գործեսցէ ոք ի յորգելնալ ժամանակս. և այս արգելանի երրորդութիւն։ Իսկ ընդդէմ ընկերին կրկնակի յանցաւորութիւն կրկնակի։ Կամ գանգատանելով զրպարտեսցէն. և կամ վերամբարձելով զնոյն։ Յանցաւորութիւն բարոյն՝ որոյմ պարտականք եմք. արդելանի չորրորդին։ Իսկ եթէ քինիցի զանցաւորին ներքսագիտելով զայս, այս դիտի երրակի. այսինքն, գործով բերանով, և սրտիւ։ Գործով, երրակի։ Կամ՝ ի ներքս ածելով զչար ի յատուկ անձն ընկերին. և այս արդելանի հինգերորդին։ Եւ կամ ի զուգակցեալն. և այս արդելանի վեցերորդին։ և կամ ի յինքեանս. և այս յետս ընկերին եօթներորդին։ Ա յլ եթէ բերանով քինիցի յանցաւորն. և այս ի բաց քան զմի ուխտերորդին։ Եւ եթէ արտաքս, քինի երկու կերպիւ։ Կամ բան ցանկութեան մարթոյն. և այս ի բաց հերքի քինեներորդին։ Եւ կամ բան ցանկութեան ոչացոյց, և այս յետս քարոզի տասանեներորդին։

Ա յլ խնդրի, եթէ տասն իցեն հրամանք. ընդէր ասի. Հռովմ. ԺԳ. 9. Եթէ այլ ինչ պատուիրան է, յայն բան բովանդակին. սիրեսցես զընկերդ քոյ։ Եւ Մատթ. ԻԲ. 22. Չորս զոր պատգամ կամիցէք, եթէ արտասանեն ձեզ մարդիքն այնպէս արարէք և դուք նոցա. զի այն իսկ են օրէնք, և մարգարէք։

Առաքեալ է, եթէ զբանէ հրամայնին է, զի կարգաւորեսցէ առ վախճան. արդ՝ պատուհրն առ մի վախճան բազում ինչ լինիլ հարկաւոր՝ կամ օգտակար. և լաւ այսմ կարէ տիրել գանազան հրամանացն զղանազան հարկաւորացդ և օգտակարիցդ, որ առ մի վախճանն որպէս չինողական արհեստն է մի. տակայն ունի տգոյն տգոյն հրամանս այսպէս և առ վախճան օրինացն է սէրն միայ, և ընկերին. և այլքն ամենք կարգաւորեալքն առ վախճանն այս. տալոյ բանիս ամ հրամանքն են մի՛ լաւ այնմ որ հանգստութիւն առ մի վախճանն։ Եւ են բազումք, լաւ զանազանութեամբ այնոցիկ՝ որք վերակարգին առ վախճանն։

Դարձեալ խնդրի, զի եթէ առաջին և միածագոյն պատուիրան

քանն է սիրելն զնա , և երկրորդ , զընկերն . է՞ր ինչ ասաց ոչ եգիտ ի տասնբանեան պատուիրանսն ։

Դարձեալ . զի քաջ յայտնեսցէ՝ որք են ի տասնբանեանսն , են և այլ բազում հրամանք բարոյականք գրոց ոչ յիշի անդ ։

Ընդէր է , թէ բարոյական հրամանաց՝ երկուքն են տասիւնեակք՝ քանզի ոմանք են ևս ուղղապիտք և այնքան հռչակելոցք . միոյ ի նոցանէ կարօտանան հրաւարակեցոյն . և այնպիսի է պատուիրանն սիրելոյ զնա , և զընկերն . և խօսելոյ զնմանութեան . և այլք այնպիսիք ։ Իսկ ոմանք են յայտնիք . այլ ոչ այն պէս՝ որ ոչ սխալէսցի ի նոսա երբեմն մարդկային ենթակացուին . և այնպիսիքն կարօտանան հռչակելոյ ցուցանելոյ . և քան այսմ օրէնսդիրն են տասնբանեան հրամանքն ։ Այլք ոմանք ոչ են յայտնիք՝ եթէ ոչ խնամասցոյ . և այնպիսիքն վէրս բանեսցին՝ և յանէլանին ի տասն բանեանսն ։

Քանզի ի յառաջին հրամանն որ արգելու ի յօտար աստուածոց յանէլեալ զինն և այլ ինչ արգելանքն . որպէս այն , որ ասէ . ։ Օրինաց. ԺԲ. ։Ո. Մի՛ ածիցես զառաջ , կամ զդառաջ քոյ զբոյծ ։ Եւ մի՛ լինիցի գիւղի . կամ կախարդ . կամ վհուկ. և մի՛ հարցանիցես զմեռեալս ։

Երկրորդի հրամանի . ի յոր արգելեալ լինի առեփսիւեսթեն չանէլեալ լինի արգելմանն հայհոյուն , և առատ վարդապետեսցեն ։

Երրորդին՝ որ ասէ արգեսթեն շաբաթուն , յանէլեալ լինին և այլ ք բարոյական արարողսն ։

Չորրորդին , այսինքն , պատուէրն գիտելն , յանէլեալ և զգաստասէրն ժողովել ժողովն . որպէս ասէ . Ել. ԼԴ. ։Ա. Եւ ասացեալ . Եօթ. ։։. Ի տասնից յառաջիկայ . և պատուհասցես զնեսիա ժողովոյն ։ Կամ զնոյն պատուիրանացն մեծապատիւսն ։

Հինգերորդին , այսինքն , արգելման ապականեն յանէլեալ զնոյն ինչ՝ որ ասացաք ի վերայ սպանանելոյն ։

Վեցերորդին , այսինքն , արգելման շնութեան յանէլեալ զինն արգելմունք բազմութեան . և ամենայն մարմնական պղծութեանց , և անառակութեան չարաչարութեանց ։

Եօթներորդին , այսինքն , ոչ գողանալոյն յանէլանին ոչ յափշտակելն , և ոչ առնելն զվաշխառութիւն , և զնոյն պատրանս , և զանարդար չափս , և զկշիռս ։

Ութերորդին , արգելման սուտ վկայութեան՝ յանէլեալ զինն և արգելմունք ստախօսութեան բամբասանաց . քանզի ան արգանաց . զրպարտութեանց , և զթխմր գաւառանաց ։

Իսկ ի յետոին երկուսն զինն յանէլեալ , զի պատուականին չինքեան ասելն ոչ գանկալ իրաց ուրուք ։ Դարձեալ . գիտելի է զսա յոլովք պատճ . զի ի սասն հրամանաց հինգն էին ի մի տախտակն և հինգ ի միւսն ։ Իսկ որոգինէս ասէ . զմիոյն ի միոնն , և զերկրորդն ի միւսն ։ Ալ օգուտիոս , և զնթանելոս գնեն զերիս առաջինսն ի միոնն , որք վերաբերին առ ած . և զեօթն ի միւսն , որք կարգեն զմարդն առ ընկերսն ։ և այս հաստատակագոյն ընդունելոյ լինի ի վարդապետաց ։ Դարձեալ գիտելի է , զի քառասնական հրամանքն պատուական առնեն միշտ և առ միշտ . այսինքն , զի և ոչ ի մի բոլորակ կարին գոգարկել յայնոսիկ ։ Իսկ առաջաւորականքն առնեն պատուական , այլ ոչ առ միշտ , այլ յորժամ պատշաճ իսկ է ։

Ասան վեցերորդին ասելի է , եթէ ի պատուականութեն տասն հրամանացն յորդորիչք երիցք՝ եղեն ի միսն ածցուք , եթէ որպէս են գրեալք ։ Երկրորդ , եթէ ի միսն ածցուք զառաջս զոր բառնան զբարիսն , զորս ածին ի նենգս ։

Վասն առաջնոյն երիս իրս առաւանելի է . այսինքն , եթէ ո՛վ

գրեաց

դրեալ՝ ուր . և արդէս ։ Արդ՝ դրեալ մնաւն այլ . վասն որոյ և է ամենեքեան ընդունելի՝ և ճշմարիտ. զի եթէ դրեալն ձեռամբ հասարակ առնեցուցանէրիս լինի ընդունելի՝ զի յայտ ուրեք , և առաւել այս լինի , զոր դրեալ հոգին այլ . որ առնէ յայնէ զայն . որ զմարգարէն Քո՛ի կատարեալ ՝ի կուսէն . և զմերս ՝ի հողոյ . որ գրեալ զկտակն Քո՛ի , նաև գրելոյ է զվճիռն . և զընտրեալսն ՝ի գիրն կենացդ ։

Եւ եթէ ո՞ւր . յերկիս տեղիս գրեալ եղև . այսինքն . ՝ի քարն . ՝ի սիրտս . և ՝ի մարմինն ։ Քան զի երկուք էին զոյգ տախտակացն Առաջինքն յետ գրելոյն խորտակեցան նոքա քան զնշանակիրն . և քան օրինակի նոցա արարան այլք երկուք ։ Առաջինքն նշանակին զառաձելութիւն . երկրորդքն՝ զաւազիւրութիւն . ՝ի յօրինակ , եթէ կորուսաւղն առաձելութեան պարտի յանձնառնուլ զաւազիւրութիւն ։ Քանզի է զդուշութիւն լաւ իրաւանց , զի եթէ մոռրիակ լինիս ոյաս ահմամբ խիղք լինիցի եղեալ , վերս տուն նորոգեսցի ձեռամբ առեւնապրին հաստարակաց . և ունիցի զնոյն կարողութիւն առաջնոյն . այսպէս և առաջնիւրութիւնն վերս ծէ յառաջին առիւնան . որպէս առ օգուտիւնս ՝ի վերայ քանին . Էլից . Հբ . ։ Կոխեաս գոս քեզ երկուս տախտակս քարեղէնս՝ լաւ առաջինն տախտակացն , և գրեց ՝ի զգաստութեան որք էին յառաջինն տախտակսն , զորս խորտակեցեր ։

Եւ գրեաց ՝ի սիրտս զընտրեալ հոգւոյն սրբոյ . որոյ գրիչ է լեզու քարտուղին . որպէս ասէ . Աստուած . Հբ . ։ Լեզուս իմ որպէս գրիչ արագագրիր գրչի ։ Այլ պահանջի սրբութիւն սրտին քանզի որպէս անմաք քարտուղն ոչ ընդունի զգիր , և ոչ պահէ . նոյնպէս և ոչ անմաք սիրտն զհրամանս ՝ի նմա ։ Իսկ արձանագրիչ է սրիւնն այլ , և գիտաւորութիւն՝ սէրն այլ , և ընկերին . զի լուսին օրինացդ սէրն է ։ Եւ զայսպիսի գրելոյդ ասէ . Երեմիայէ . Լամ . ։ Տայ զօրէնս իմ ՝ի սիրտս նոցա ։

Իսկ գրեալ եղև ՝ի մարմնոջ կրեաց մատեանս . այսինքն , ՝ի ձեռն, ուր են ասան մատեանք . և ՝ի յատեան , ուր են ասան յօդուածք . և ՝ի զդայութիւնն , ուր են ասան գործիք ։ Քանզի պարտ մարգն ուղիղ զդնացք . կարգաւորել զգործս . և հանդարտութեամբ զզդայութիւնս ։ ապա է գիրք գրեալ ձեռամբ՝ և արտաքոյ . կնքով ։

Եւ եթէ որպէս գրեցաւ ան ջնջելի , գիտելի է , զի երկիր լինէ սովոր են ջնջել զգրեալսն . այսինքն , ջուր . հուր . և հնութիւն ։ այսպէս և զդիրս հրամանաց ջնջին ջուրբ հաստատուածեան ցաւոր հնչառութիւն . հուր հալածանաց . և հնութիւնն չարաչար կենդանագործութիւն ։ Ջրոյն օրինակ մարմնական ցանկութիւն. հրոյն բանաստեղծն Իւդաւմի . և հնութեանն՝ երկրաւոր ագահութիւն , վասն այսորիկ ընդդէմ երկրիս այսպիսիկ կամեցաւ Տէրն զիրաւանաս իւր գրել՝ մել ՝ի քարեղէնս տախտակի . զի մի ջնջեսցին . ուստի ասէ Աստուածաբան . Եր . ։ Երկինք , և երկիր անցցեն, և բանք իմ մի՛ անցցեն ։ Արդ՝ երկիր են գրեալք անջնջելի և անմատոյց . այսինքն, կայսերական օրէնքն և պատուական տէրութիւնն . պարտ զնոսա ՝ի միջ կենդանանալոյ . և վերջին կոտրեալն ։ Այսպէս և ասծոյն հրամանքն են օրէնքն Քաղաքացւոյն Քաղաքացոյ . զորոյ ասէ Բառուք . Ղ . ։ Այս է գիրք պատուիրանացդ սրբոյ ասծոյ , և օրէնքն որք կան ՝ի յաւիտեան ։ Նաև է պարտիլ ՝ի միջ կենդանանալոյ . զի ՝ի յաւիտեան հեթութիւն միշտացն ոչ կարէ պահել . և զի պահողացն տալ լինի յաւիտենական կեանքն ։ Այլ և է վերջինն կոտակ ։ Առաջինն կոտակ էր օրէնքն հին . ՝ի յոր պահանջ լինէին հրամանքն վասն երկիւղի . վասն որոյ

որոց եւ ծառայեցուս ։ ի նոսա ։ որ է կուռք ընտրեցոյց ։ ի յոյժ պահեալ լի նոսն սիրով ։ որ եւ հաստատեցաւ մեհեանսն ։

Ա՝ ասան երկրորդին ասելի է ։ թէ պատկերատեսիլ հրամանացն բառնայ զասան չարիս ։ որք են յաչխարհին ։ որք նշանակին ասան հպարտաձեռն եգիպտականաբար ։ որ պիղծ ասէ օգտատիս ։ որք են այսոքիկ ։ արիւն ։ գողու ։ մեռն ։ շահատակ ։ մահ անապատից ։ կիղ ։ հարկաւս ։ մարախ ։ խաւար ։ եւ մահ անդրանկաց ։ որք նշանակին զասուածոցանաւանդ ։ ի ծայրին օրինաց ։ Քանզի արիւնն նշանակէ զբղջախտութիւնն ։ Գողութիւն՝ զգարեհատութիւնն ։ մռեն ։ որ անհրեւութաբար խայթէր ։ զնախանձն ։ Շահատակ՝ զդպրապատումն ։ եւ զբարկութիւնն ։ Մահն անապատից՝ զծուլութիւնն ։ Կիղն ուռուցեալ՝ զհպարտութիւնն ։ Կարկտաւոր՝ զհպարտածուխն, եւ զանիրաւութիւնն ։ մարախն՝ զորկրատակտութիւնն ։ խաւարն՝ զանգիտութիւն ։ մահն անդրանկաց՝ զդպիր սակրաւորութիւն մեծամեծաց, որք տան այլոց զպատճառս մեղանչելոյ ։ Անհնարեալ ասէ ես ոչ առաջ ։ Քանզի ամպարիշտութիւն ։ լինելոյին անդրընդատոյզք ընդ փայտաձեռն, եւ ընդ կառս նոցն ։ այսինքն ։ ընդ սատանայսն ։ եւ ընդ հեթանոսապաշտութիւնս ։ Իսկ որ պահիցէ զհրամանսն, ոչ կրնայէ չար ։ եւ ոչ մի ։

Ա՝ ասան երկրորդին ասելի է ։ թէ պատկերատեսիլ պատուիրատուին զբազում բարիս ինձեր ասէ ։ Քանզի նախ՝ առնէ բարեկամ ։ զի ասէ Յօհաննէս ։ ԺԴ ։ Դուք բարեկամք իմ էք ։ եթէ առնիցէք զոր ինչ պատուիրեմ ձեզ ։ Որ է եւ իսկ մեծագոյն պատիւ ։ քանզի ասէ օգտատիս ։ ծառայելն ։ ։ ։

քի է : Եւ Ղուկասու. ՃԱ. 18. ասէ. Երանի որք լանն զբանն այլ , և պահեսցին զնա : Վանգի այնպիսիքն են ի լոյս , ի խնդութիւն , և ի յընկերակցութիւն այլ . որպէս ասէ. Սաղմ. ՃԲ. 9. Ընդ արուեստիւնք Տեր ուղիղ են , և արդարք առնեն զսիրտս . պատուիրանք Տեր լոյս են :

Խնամերդդ , ազատէ ի չար մահառնել . քանզի ասէ օգուտիւնս . ոչ կարէ չարապէս մեռանիլ , որ բարեպէս կենցաղավարեցաւ :

Տանտերդդ , պահէ ի յանխուսնական մահառնել . զի ասէ Տէրն Յովան. ԺԱ. 11. Երթէ ոք զբանս իմ պահեսցէ , զմահ ոչ ճաշակեսցէ յաւիտեան :

Մեռաւաներդդ , կաւարեն գմարդն . քանզի նմին իրի եղեալ է ամ մարդ , զի պահեսցէ զհրամանս նր , որպէս ասէ Յովով. ԺԲ. 13. Զվախճանն ամենեցեան լուիցուք . զնա երկիր . և զպատուիրանս նր պահեա . վասն զի այս է ամ մարդ. այսինքն , առ այս ինչ է եղեալ մարդն . և առանց այսմիկ ոչ ինչ է մարդն :

Երկուաւաներդդ , զի վ՚ պահպանեսցէ պատուիրանացն բազմադիմի օրէնի մարդն. որպէս ասէ. 2. Օրինաց. Իր. 1. Երթէ լսելով լսիցէք ձայնի Տեր ամ մերոյ պահել զամ պատուիրանս նր , նկնացեն ի վերայ քոյ ամ օրհնութիւնքս այսոքիկ . օրհնեալ լիցիս դու ի քաղաքի . օրհնեալ յանդի . և այլն :

Երեքուաւաներդդ , զի ոչ կարի մարդն ժողովել ինչեսան լամագոյն գանձս . զի ասէ Սիրաք. Ի. 14. Դիր զգանձս քոյ ի հրամանս բարձրելոյն , և օգտակար լիցի քեզ առաւել քան զոսկի :

Չորեքուաւաներդդ , զի է պատարագ յոյժ ընդունելի ամ . զի ասէ Սիրաք. Լե. 2. Փրկական պատարագ է անապան պատուիրանացդ. և ի բաց կալ յամ անօրէնութենէդ :

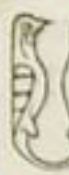
Հնգեւաւաներդդ , զի ամ հրամայեաց պահել զնա յոյժ . զի ասէ. Առակաց. Է. 1. Պահեա զօրէնս իմ իբր զբիբ ականն քոյ : Վանգի որպէս դիւրաւ ջնասի բիբն , և է յոյժ վտանգաւոր . այսպէս և օրէնքն . և լաւագոյն է կորուսանել զաչս , քան թողուլ զօրէնս ամ . քանզի ասէ . Սաղմ. ՃԲ. 9. Երթէ ակն քո դայթակղեցուցանէ զքեզ , հան զնա , և ընկեա ի բնն :

Վեշտասաներդդ , զի որպահէ զպատուիրանս , լինի անմոռաց ոգոյն. որպէս ասէ . Խմաստ. Է. 1. Հոգիք արդարոց ի ձեռին ամ են :

Եօթնեւտասաներդդ , դուցանէ զկրեսս ամ . զի ասէ Յովաննու. ԺԴ. 21. Որ ունի զպատուիրանս իմ , և պահէ զնոսա , նա է որ սիրէ զիս . և ես սիրեցիմ զնա . և երեւեցուցից նմա զիս. որ է կեանք յաւիտենական . որպէս ասէ Տէրն Յովաննու. Ժ. 3. Ամ են յաւիտենական կեանք , զի ծանիցին զքեզ միայն ճշմարիտ Աստ , և զոր առաքեցեր զՅս Քս : Վասն այսորիկ ասէ յաւուրսն հինս մեռանել ի կեանս , պահեա զպատուիրանս :

Գ Լ. Բ.

Յաղագս առաքինոյ հրամանին :

Դի՛ ունիցիս զնաՏս առաքինութիւն իմ . մի՛ արատացես քեզ դրօշեալս . և մի՛ զնամ նախանձութիւն , որ է չիրկինս ի վեր , և որ ինչ ի չիրկինս խոնարհ . և մի՛ որինչ ի ջուրս . մի՛ երկիրս ստացներիցես նդ . և մի՛ պաշտեսցես զնոսա . զի ես եմ Տէր ամ Աստ քո , ամ նախանձոտ . որ հատուցանեմ զմեղս հարանց՝ որդւոց մինչև չերրորդ և ի չորրորդ ազգս առնելոցդ իմոց . և առնեմ զողորմութիւն ի հազար ազգս սիրելեաց իմոց , և ոչ զպահեն զհրամանս իմ , Ելից . Լ. 1 : Ըստ

թեանցն, զերծուրիւնակ ոչ կարեն լինել բազում ծայրագոյն բարիք. այլ մի միայն ծայրագոյն բարի. յորմէ ասէ իբր ի առնողականէ սկզբնէ. որով կատարումն ամենայնի որ են ամենք. և առ որ կարգին ամենք որպէս առ վերջին վախճանն. այսպէս ծայրագոյն պատիւն, որ կիւրեղն, և սէրն, որով կարգաւորի մարդն ի վախճան, և ժամանէ առնա. և որով ձիմարտապէս պարտ պաշտէ, ոչ ուրեք պարտի վերընծայել, բայց միայն վեհագունէ բարւոյն, այսինքն, այ, որ է մի. որպէս ասի. ։։Օրինաց ։։. Լուր իսկ. Տէր ած քո մի է. և սիրեսցես զՏէր ած քո յամենայն սրտէ քումմէ, և յամենայն անձնէ քումմէ, և յամենայն զօրութենէ քումմէ։ Եւ արդ զի ած է մի, բարձրացեալ ի վեր քան զամենայն. վասն այսորիկ պարտ է պաշտել զնա ապաստուրեամբ ի միոյ սրտոյ և անձնէ. և այս կոչի լատրիա. այսինքն, պաշտօն ածային։ Իսկ հեթանոսք զպաշտօնն ածային ոչ միայն առաջին սկզբան իրաց համարեցան մատուցանելի, այլև ամենայն առեղծուածոց, որ ի վեր քան զմարդիկ. ուստի հեթանոս ամենք համարէին մի գոլ ած նախկին և ընդհանրական սկիզբն ամենեցուն, առկայն կարծեցին զածային պաշտօնն պատշաճ գոլ մատուցանել իմացական գոյացութեանց, և երկնաւորացն մարմնոց. զորս և ած անուանէին. ի հեթ իցեն տարազատուեալք ի մարմնոց. և ի հեթ զուգեալք ընդ երկնային պարունակս կոց՝ և աստեղաց։ Եւ զպաշտօնս զայս մատուցանէին իմացականն գոյացութեանց ոմանց. զորս կարծէին միաւորեալս ընդ օդային մարմնոց. զորս և դևս անուանէին. և ի վեր քան զմարդիկ՝ որպէս օդային մարմինն քան զերկրայինս, վասն այսորիկ և ածս կոչէին, և զածային պաշտօնն նոցա մատուցանէին։ Դարձեալ. և զծովս քաջ ագանց՝ յորժամ որոշեցին ի մարմնոց. ի բարձրագոյն աստիճանս քան զորպիսութիւն առեալս վերափոխեալ կարծէին. և զայնս կոչէին երկնս, և մանաւանդ որոց և մատուցանէին իսկ զածային պաշտօն։ Այլք ոմանք համարէին զածս հոգիս աշխարհի. և վասն այնորիկ բոլոր աշխարհի, և իւրաքանչիւր մասին տային զածային պաշտօն վերատաքէին իբր մարմնոյ այ։ Նաև ոմանք զայնս որք են խառնել մարդոյ բան բնութեանն՝ ասէին պաշտելիք բան այնմ որ էր ի նոսա զօրութիւնն ինչ վերնային բնութեան. ուստի և զպատկերս ոմանս զածանակերտս համարգեան՝ կարծէին վհանգակցեալ զօրութեան իմիք, որ ի վեր քան զբնութիւն, և կամ ի յայդմանէ երկնային մարմնոյ, և կամ գոլոյ ի նմանէս ի նոսին հոգի ինչ. ուստի և զպատկերսն զայնոսիկ ածս յորջորջէին, և զածային պաշտօնն նոցին նա տային։ Վասն որոյ և այնպիսիքն կատարչաք անուանեցան։

Արդ՝ այս ինչ է ամենևին ընդդէմ բանականութեանն, և յոյժ գարշելի՝ դնելով զիս առաջին սկիզբն ստրատատուեալ յամենեցուն, և զպաշտօնն նոյն այսուհետև մատուցանել։ վասնզի այ մատուցանելոյ զպատուոն ոչ իբր կատարողի իմիք, այլ զի հաստատուեսցի ի մէզ նաև զդասական պաշտամունսն Ձիմարիտ Աստուածութեան այ։ Իսկ Ձիմարիտ Աստուածութիւն այ. այսինքն, միայն գոլ զնա բարձրացեալ ի վերոյ ամենայնեցուն ոչ կարէ հաստատիլ ի մէզ, եթէ ոչ այնու, զի մատուցցուք նմա զպատասխանատրութիւնն ինչ ստրատուցեալ՝ և առանձնական, և ոչ ուրեք այլուր զպնդելիսն դարձեալ. առ այս, զի հոգին մարդոյ շարժեացի առ իբր ինչ, կարի իսկ օգուտ առնէ զբնութիւնն. քանզի զնա բարձրագոյն լինելոյ առ ամենայն այլ արդ՝ է մարդկային առնութեան զբնութեանն, զի զպատուիրեալն առնիցէ, և զարգելեալն ոչ առնիցէ, և զայս ոչ ինչ այլ կարէ հաստատել, եթէ ոչ զի ի մէզ հաստատեսցի զՁիմարիտ Աստուածութիւն այ։ Եւ զի ոչ ինչ այլ կարէ զայս հաստատել, եթէ ոչ

առնէ զնոյն . ՚ի նշան՝ թէ ներքս ունին զծայրագոյն տեղի ՚ի հաստատութեան . արդ՝ ոգի մարդոյն է յորդորելի , և առաքեցեալ ասելի զի հաստատուցէ՝ մեծագոյն գոլով ամենեցուն , այնուհետև զի մատուցանիցէ նախ ինչ . զոր ոչ առնէ մատուցանիցէ : Դարձեալ՝ զոհ պատարագ յառաջ քան զերկրպագութիւն . արդ՝ յառաջ երթայր՝ զոր ընկալցաւ մարդն յայն . է բարեբարութիւնն առեղծուած . քանզի ասէ միայն է առեղծող : Վասն այսորիկ ՚ի Նոեմանէն այսմ պատասխանի նախ հաստատանել զառաքեալն իւրոյ պաշտօն . և այս է պատճառն այն , որ կոչի լաւդրիայ : Ելանելոյն և վասն վերադարձութեան բերբերութիւն : Ասպիտ և վասն վերկրկրելոյն յիւրաքանչիւր վասանդիցն : Ասաւն և Տէրն յիշեաց զայսոսիկ երանելոյս յառաջ քան զհրամանեան առնելով . նախ՝ Տէր ասէ քո , որ հանեն զքեզ յերկրէն եգիպտոսացոց : Եւ Եսայեայ . ինչ . ոչ ոք է վերկրել բազկին : Ասէ . վերջին զնոյնսումն մատչի՝ ասելով ՚ի յայծ , և ասէ բարերարութիւն նորա . ապաքէն զնոյն բոլորովին ախտաժակ մեռանի որ բնականապէս ձկոմ ՚ի վախճան և ՚ի բարին իւր , ոչ պարտի առաքեալ ՚ի յոյլ՝ կամ յայլս : Վասն այսորիկ ասէ . մի՛ ունիցիս զնոյնս առաքս առաջի իմ իբր ինչ ասիցէ . զիս միայն ունիցիս ասէ՝ զերազանցեալ պէս պատուելով երկնելով և սիրելով իբրև զառաջինն անկորուստ , և վերջին վախճան առնելոցն , իբրև զինուորակիցս և զերկրկիչ . և առէք ասէ զոր ինչ ունիս . և զիարտս իմ զայս ասէ՝ ոչ ասաց : Վասն որպէս ասէ ասելով զերազանցութիւնն է անհաղորդական առեղծուածոյ , նոյնպէս և պաշտօնն ասելի : Մի՛ արասցես քեզ դրօշակս . և մի՛ զնանութիւն ասէ որ ինչ է յերկինն ՚ի վեր , և որինչ յերկրի ՚ի խոնարհ : Վասն զի գերազանցեալ քան զնայ արարածս . Չի է անմարմինն՝ որ ոչ պատուհասի ուղիւնս . այլ պատուհասիլ զնայ ուղիս : բարձրագոյն քան զերկինս . խորագոյն քան զանդունդս երկնայնագոյն քան զծով . լայնատարած քան զերկիրս : Եւ զի զնայ առեղծ . և յոյսի կարօղ է , վասն այսորիկ զերկիրս բառիւք զնայնէ . բովանդակին է ՚ի յերկիրս . և բովանդակին արտաքոյ . և զուարճ ինչ ոչ խափանէ . Բոլորովին ՚ի վերոյ քան զաշխարհս առնելով բաղձալիւքն իւրով . և բոլորովին ՚ի ներքոյ քան զաշխարհս հաստատելով զնա . բովանդակին ՚ի ներքս առելով անս զդոլ . և զդործել . բովանդակին արտաքոյ պահելով զնա . և ՚ի կողմանս՝ պատուհասիլովքն . շուրջանակի՝ ամենայնիւ . ՚ի յոյսն է՝ ոչ շփոթեալ . և արտաքոյ ամենեցուն ոչ պատուհասիլ . կրէ զնայ ոչ աշխատելով . բարձրացնէ քան զնայ . և յոյնէ յերկեալ . առանց աշխատանաց վերահասելի . առանց ծանրանալոյ ներգործէ . զնայ ինչ առնէ . զնայն ունի . զնայ զարդարէ . և ինքն հանդարտ , և անշարժ մնայ : Արդ՝ ոմն ուրուք այսպիսոյս նմանեալցէ . որպէս և ինքն առաց Եսայեայ . խոս . ՚ի Ո՞ւմ նմանեցուցէք զիս և օդոսինեաս ասէ . զերազանցէ զնայ միտս , և ճեղքէս խոնարհեալ լինի , այլ ոչ քնաւ ըմբռնելով . քանզի խնամատէն զամ քարի՝ առանց որոհմելոյ եւան . մեծ՝ առանց քանակութեան . առեղծող , և ոչ տեղի առանց կարօտութեան . վերանալով , առանց կարճանալոյ . ներպատուհասիլ զամենեքումբք՝ առանց շրջակայութեան . է՝ յոյսի ուրեք առանց տեղոյ . միշտ յառնիսնայնոյն առանց ժամանակի . զնայ ինչ շարժէ և փոխոխէ առանց իւրոյ փոխոխման : Արդ՝ ոչ քան յիմարութիւն է առնել պատկեր այնպիսոյն . և նման պատկերաց մատուցանել զառաքեալն պաշտօնն :

Եւ ՚ի՛ ասիցէ . պատկերէն , և

կուռքն ունին զարժանաւորութիւն
իւրոյ, և զզօրութիւնն երկնայնոյ
մարդոյ։ Պատասխանի։

Ո՛չ միայն այնորիկ յարմարին նո-
ցա ասացեալն պատճառք. այլ եւ
ոչ երկնային մարդոյ, և ոչ այլ
իւրոյ առանձնաձոյ յարմարի քան
զինքեանս։

Դարձեալ. պատճառն ինչ-
դոյն է քան զպատճառելին. այլ
արարողքն պատկերացուցին մարդիկք։
Ապա ուրեմն ոչ պատճառն մարդիկք
պաշտել ցնաս։ Էր եթէ ասիցեն
ունել նոքա զզօրութիւն ի միմեանցական
գոյացութենէ իւրեանց. ասելի է, եթէ
ոչ ունէք այնպիսւոյ պատճառ պաշ-
տօն ասացին, և ոչ այլ ինչ պա-
տիր. քանզի այնպիսւոյ հոգևոր
գոյացութիւնքն՝ որք ի կուռս, են
չարք, որպէս յայտնի է ի պա-
տմութեանցն՝ զորս առնեն նոքա
պաշտամանէից իւրեանց ներհակ բա-
րի վարուց՝ և առաքինութեանց.
վասն որոյ ասէ. Երկոց-կրթ. 20. Որ
զոհիցէ կուռս, այլոցմէ. բայց մի-
այն Տ՚ն։ Եւ 2-Օրինաց. ԺԷ. 17. Տ՚ն
այլ քան զերկրիցագունիցն. և զնա
միայն պաշտեսցէք։ Իսկ զերկր-
պագութեայ կուռցն ասէ. Հռոմայե-
ցւս. ԺԱ. 22. Զանձինս առ իմեսոսեան
առնելով՝ յիմարեցան. և փոխեցին
զիմաստս անեղբևռելիին այ՚ի նման
նուիճ պատկերի երկնաւորի մարդ-
դոյ, և թռչնոց, և չորքոտանեաց,
և սողոց. այսինքն. երկիրպագա-
զելով պատկերացն նոցին. և փո-
խանակեցին զճշմարտութիւնն այ՚ի
ընդ առուիճ. և պաշտեցին՝ և
ծառայեցին արարածոց առանել՝
քան արարչին՝ որ է՚ի վերոյ ասե-
նեցուն այ՚ օրհնեալ յաւիտեան։
Ամէն՝ պաշտօնս այս է ներքս այ՚ե-
ցեալ զիմսական ազգիսմբ. որք
զինքեանս փոխանակ այ՚ երեսն
պաշտել տենդալով այ՚ոյին պա-
տուոյ։ Աստուծ ասէ. Սաղմ. ԽԵ. 5.
Այնոցիկ զինք հնձանաւոյ գնաք
են, և զի նախկին գիտասորո-
ճին օրինաց է, մարգկան հնազան-
դիլ այ՚, և զքաւուկ իւրն պատկա-
ռանս տեսուգանել նմա, վասն այ-
սորիկ և արգելու զպաշտօն կուռցն։
Բայց արդ յայտ ասելոցդ է ե-
ղեալ, եթէ ոչ է արժան քրիստո-
նէից առնել զպատկերս։

Ա՛ր որ ասելի է, եթէ յառաջ
քան զմարմնանալ բանին՝ արգե-
լեալ եղեն, նաև յետոյ առ իրեր
կիրսպագիլ. այլև ոչ քրիստո-
նեայք իակ երկիրսպագին պատկե-
րի. կամ իսպառ քան ինքեան. այլ
նախատապին և խաչեցելոյն. ասասցուք
ոչ առնելոյ զպատկեր առ իրեր
կիրսպագիլ որպէս նախ այ՚. այլ
առ ի մեռ ածել զձնունդն, և զյա-
ւերանս փրկչին մերոյ. և արդեօք
նորին, զի բևեռացին ի սիրոյ
մեր. քանզի և յետ տարեգն զօրե-
պատմութեանց առնել զօձ պղնձի,
զի խայթեցեալքն յօձից յանապա-
տին բժշկեսցին՝ հայելով ի նա.
և ասացեալ է, զի օձն այն քան ինք-
եան ոչ առնէր զզօրութիւն բժշկու-
կան, այլ բժշկեին հաւատալով
պատ. զոր այն նշանակէր. այսինքն,
Քան կախեցելոյն զիմաստ իրքն
զերազանց մեռանել մեր՝ եթէպէտ ոչ
առնէր զմեզ. Դարձեալ. առա-
ջին արարչագործ քանզատիս, և
զպատկերս ի տունկսն. և մեռա-
րար քերօքէս. նաև ասդրօնն. ոչ
առ ի երկիրսպագել, այլ առ ի յի-
շեցնել, Ընծայատիս և մեք օրի-
նակեմք պատկերօք զմարս, և
զմարշտարանս սրբոց, առ ի ար-
ծարծել զերկրաւանդութիւն. մեռ
նաեւանդ զպարզամուտն։ Էր զինչ
ասէ. մի՛ երկիրսպագանիցես նոցա.
և մի՛ պաշտեսցես զնոսա։ Ար-
ասէ մեկնիչն. այլ է երկիրսպա-
նելն. և այլ՝ պաշտելն։ Երկիր
պագանելն է տապուցանել զպատ-
կառանս մարդկանէս. այսինքն,
երկրաւալով՝ ի ծունկս իջանելով
զընծայս՝ և զպատարագս մատու-
ցանելով։ Իսկ պաշտելն է սիրոյ
ժամակօք՝ և ջանիւ մատուցեալ ընծայել
զինքեան այ՚։ Գանդի ասէ. Ես եմ
Տ՚ն այ՚ քոյ. այսինքն, որում մի-
այն պատշաճ երկրպագանել մարդ-
նով,

նով , և պաշտել մոգք ։ Եւ զի հանդերձական է մարդոյ , զի զդեստ ուիթիք առնուցու զձանաչուածն . և գիտելարին է վերստքառնալ քան զդգալեան , վասն այսորիկ պատրաստեալ եղև մարդոյն յաստուածուաւ , զի և ի յիւրս զդալիս լինիցի նման յիշատակութիւն ածայնոց . զի այնու դիտաւորութեամբ վերստին գործցի յաճախինան . և նմին իրի կացուցեալ եղեն զդալի զոհք զի ծառնուցի մարդոյն , թէ զինքն , և զնրան զանձնայն պարտի վերստկարդել առ աճ , որպէս առ վասնման իւր , ի սահմանի՝ և ի խնամարկել իւր ։ Նման լինին մարդոյն արքունիքք ինչ զդալի իմն իրօք , որով լուանայ մարդն , ածանի , և կերակրի հանգերձ արտաքերութիք զդալական բանից , զի տեղի կանայցէ մարդն ի ձեռն արուեստին պատարագաց զիմանալի ծառութիւն այ , որոյ անունն զդալի ձայնիւք բացայայտի ։

Այլև լինին մարդոյն զդալի ինչ ներգործուածիք , ոչ որով զանձ զարիծուացեն , այլ զինքեանս ի ջերմեռանդութիւն . որպիսիք են ծնրադրութիքն . անկանիլ խոնարհ ի վերայ երկրի . ձայնակոծ աղաղիք . աղաղակք , և երդք . որք ոչ լինին իրի ի թէ ած կարօտանայ նէ այնոց , և կամ փոխեացի անփոփոխելին . այլ զի այսոքիւք գիտասրութիւն ձեր , և բաղձանք ուղղեացի առ աճ ։ Այլև ոչ զբաղձանս արտի , կամ զշարժուածս մարդոյ ընդունի վասն ինքեան , այլ վասն ձեր . որք այն պիտոյիք ուղիւք առնու իրի ի յարարոյ՝ և ի վախճան ձեր ։ Դարձեալ . ջանեզիտալ ձեր գործով ի պաշտօնն ածային սպասաւորութիւն՝ ոչ ի յոգուածի նորին , որպէս յորժամ գործիւք զանգաստանան , զի լաւագոյնս լինիցին . այլ զի այսպիսի արարողութիք միտ ձեր յառաջանայ՝ և վերանայ առ աճ . նմին իրի պաշտօնն այ կոչի կրօնաւորութիւն . զի այսպիսի արարողութիք կատարեալ զինքն մարդն ընդ այ , զի մի ի նմանէ տարաժեալ տատանեսցի ։ Եւ զի բնական իմն ազդմամբ մարդն գիտէ զինքն պարտապան զոլ այ՝ զի ըստ իւրում կերպի մատուսցէ նմա պատկառանս . վասն այսորիկ կրօնաւորութիքս այս ընկալաւ զանազան արարողութեան . և որք զներհակն առնեն , ամբարիշտք անուանին ։

Եւ զկնի ասէ . Ես եմ աճ հզօր նախանձոտ . այսինքն , սասրիկ ինձ սիրով հաստացանեմ զձեզ հարց՝ որդւոց , այսինքն , զաստուածառնեան պատուիրանի այսորիկ ։ Յայտ է ելից . ԸՒ. 27. Որ վասն մեզաց կռապաշտութեան ազան մեսէս զարս քանանէերեք հաղար . և տակաւին ոչ ցածեաւ Տէր ի բարկութենէ , այլ ապառնացաւ առելով , յաւուր վրէժխնդրութեան այդ արարից՝ ածելով ի վերայ նոցա զձեզ զայս . ուր ասէ մեկնիչն . երբեմն վրէժխնդրութիս այս եղև , յորժամ իշխանքն հաստատեցաւ ազանին ի հրէից տասն հարիւր հազար արանց . և ղբնաստեն և եօթն հազարս գերեցին ։ Եւ Դատաւորաց . ի. 22. Ի յերկուս պատերազմունս որ ընդդեմ գաբաայ՝ ազանեալ եղեն յիսուն հազարք ։ Որ ասէ մեկնիչն . փոխանակ զի ոչ կործանեցին զկռապաշտս ի տանն միքայ ։ Եւ առեալ յեսուայ եհարց զհնարն , աստուածկեցաւ որդւովք իսրայէլ հանդերձ ։ Եւ ազանեան կորոյս զիմ ազանեսրութիւն տասն ցեղիցն ։ Եւ տուեան բօքասայ ընդդեմ՝ մինչ և ոչ ինչ ձեաց որ միջնէ զորմուլ ։ Եւ ոչդոմա , որ առաքեաց հարցանել զձանձիկ ածն ակնարծեալ , ասաց նման եղիս . ոչ յառնիցես յանկողնոյդ , այլ ի դէմն մեռցես ։ Եւ զի մանասէ արար զայսպիսի գարշութիս , ասաց աճ . ընդդեմ զնէմ ։ Եւ զի արքայն մնասեայ մատոյց զորդի իւր յողջակէզ դէմ աց , վասն այնորիկ եղև սուզ զբ-

ապաքինիս . նեաւտորիս . դէսակո-
րոս . և տիգիս . և նեմանք սպին ։
Չի հերետիկոս կոչին հետևողքն
այսպիսեացդ ։ Դարձեալ . քան զբ-
րեանիսան . հերետիկոս յորջորջի ,
թէպէտ ոչ որոշեալ յիկեղեցւոյ ,
որ քան այլ ինչ ատելագոյն իսնայոյ-
ցէ զդիրս սքա . քան զոր պա-
հանջէ հոգին սբ . այսինքն , որ
իցէ ընդդէմ հաւատոյ . և բարե-
վարուց . զրոյց ասի . Գաղատաս-
ցւոյ . ա. ։ Եթէ ոք զայլինչ
աւետարանեսցէ ձեզ , նզովեալ
լիցի ։ Եւ Տեսիլն . իր. ։ ։ Եթէ
ոք յանէլցէ ի սա , յանէլցէ աճ
՚ի վերայ նորա զհարուածս . այ-
սինքն , եթէ ասիցէ ընդդէմ դի-
տաւորութեան հոգւոյն սրոյ ։ Այլ
եթէ ոք այլով կերպիւ մեկնեսցէ
քան զայլ ուղղափառս մեկնիչս , ա-
կայն ոչ ընդդէմ հաւատոյ՝ և քա-
րի վարուց , այլ և ՚ի շինութիւն
ացին . այն ոչ մեկնէ այլով կեր-
պիւ քան զոր հոգին սբ խնդրէ .
որպէս ասէ գրիդոր ։ Ներքոյս-
նթիւնն է յիմաստական հրաժարութե-
՚ի հաւատոյ , ՚ի հնազանդութենէ .
և ՚ի կրօնաւորութիւն ։ Ներքոյդ
հաւատոյ , որպէս յուլիանոս ։
Ներքոյդ Հնազանդութենէ , որ-
պէս ադամ ։ և որք խոտան զհնա-
զանդիլն սբ կանոնաց։ Եւ ուրացող
կրօնաւորութենէ է , որ ՚ի յորդիսու-
թենէ կրօնաւորութենեան հետանոյ ։
Աեղծանակատութենէն է եղծանութիւն
սբ իրոյ . և կամ բռնութենէ խոր-
ծութեանցն ։ Եւ լինի այս յանձն ,
որպէս թէ հարկանել զեկեղեցա-
կանն , կամ զկրօնաւորս ։ Ի սե-
ղին . յորժամ եղծանէ ապաստա-
նիկն եկեղեցւոյ , կամ զերեցմա-
նոյ , ՚ի չիրն , որպէս յորժամ
սբ իրն , կամ օրհնեալն . և կամ
կատն որ ՚ի սպաս սրբութենէ յորիշ-
ումիեցին . կամ խորհրդոյ ։ որ
լինի երկակի ։ Այսինքն , կամ
բառնալով զինքն ՚ի սրբոյն . կամ
զոչ սուրբն ՚ի սրբոյն ։ Խոկ բա-
նագրութենէն է սպարտրոշումն
՚ի եկեղեցական խորհրդոյ . և այս է

վտքը

բիս ասն , և զվնց ասիս ։ Եւ զի
սիոնն կամարդն վերապանայր դիւ-
ական արհեստիւ , անկաս ՚ի իւ-
նարհ երկիր՝ խորտակեալ մնայր ։
Եւ զինի ասէ . հաստուցից զնեզս
հարց՝ որդւոց ։ Քանզի երբեմն
պատժին որդիք վասն մեղաց հարց՝
ժամանակաւորաբար . այլ ոչ յաւի-
տեանականապէս . և այսպէս իմա-
գեալ լինի բան եզեկիէլի . որդին
ոչ սարցէ զնեզս հոր ։ Մինչ և
յերիս՝ և չորս ազգս ասէ . զի եր-
բեմն կեան հարք միով և տեսանեն
զորդիս ՚ի չորրորդում աստիճանի .
և առաւել ոչգան վասն պատա-
հարին ոյք ՚ի վերայ նոյ , քան ՚ի-նք
ինքեանց ։ Եւ առնեմ զողորմու-
թիւն ՚ի հազարս . այսինքն , ասե-
նեցուն զոք սիրեն զիս , և պահեն
զպատուիրանս իմ ։ Եւ այս եդեալ
լինի մեկնողքին . իբր թէ ասի-
ցէ . նոքա սիրեն զիս , զոք պա-
հեն զհրամանս իմ ։ Եւ զիտելի
է , զի առ հրամանս վերապանելոյն
հաւատոն , յոյսն , և սէրն , որով-
պարարտեալ , և ուխտ ։ Ընդդէմ
ասին մեղանչեն անհաւատք . հերե-
տիկոսք . ուրացողք . անզգանակա-
պաւորք . անպատուհասք խորհրդոց
բանադրեցեալք . և կախարդք ։
Ազգ՝ անհաւատք են՝ որք ոչ ընդ-
ունեն աստուածին զիրս սբս . որ-
պէս հրեայք ։ Եւ կամ զնասն
ինչ ընդունին , և զնասն ինչ ոչ .
որպէս հրեայք . որպէս ասէ ջե-
րեմիաս . պարտեան հրեից է պա-
հպանութիւնն օրինացն քան զերոյն ,
որ չեւս գալոստեանն Քրիստոսի ոչ զա-
նազանին ՚ի կռապաշտութենէ ։ Եւ
Գաղատացւոց . ե. ։ Ասէ . եթէ
Թլփատիցիք , Քրիստոս ոչ ինչ
օգնէ ։

Հերետիկոսն է բան օգտա-
րարեալ , որ վասն ժամանակաւոր
ինչ օգտի ։ և մանաւանդ վասն
փառաց՝ և նախատասիրութենէ ծնանի
գայթ , և զնորադոյն մոլար կար-
ծիս ։ Ապստիսիքն կոչին հերե-
տիկոսապետք . որպէս էր արիոս .

փոքր քանադրութիւնն : Ալլ որ ոչաւն ՝ի խորհրդոց , և ՝ի հաղորդակցութէ հաւատացելոցն է մեծ քանադրութիւնն :

Դիւթուն է իւրացուցանել ամենայն գիտութէ , որով նկրտի առնել զապատանեան , կամ զծաղուկան : և զայս նախ ուսուցին գնա : Եւ որպէս պատմի , նախ՝ ՝ի քահանայ որգուցն Նոյի : Յետ այնորիկ դեմեռիոս առ յոյնս : Ներքաթիոս առ եգիպտացիս : և անտի տարածեցաւ առ ասորեաց : Որոյ հինգ են տեսակք . այսինքն , կախարդութիւն : վհատկընկէցութիւն : Կախարդութիւնն է հմտութիւն կապիոյ ՝ի վնաս , կամ ՝ի յօգուտ ոմանց : Վհատկընկէցութիւնն է արհեստ դիւթութեան վհատկընկէցութէ . որ ունի զերծուտեսակս , այսինքն , քաջանողջանան , որով յայտնի , թէ որ իւր ոմն տացի . ուր ոչ կարեն քարկոզք ենթադատուել զհանհատասորութիւն իւրոց : Հարցողական , որով խնդրի , թէ այս ինչ առնելի է թէ ոչ : Եւ երրորդն է , որով խնդրի ապագայ : Ա՛ռաջին երկուքն արժան են : Իսկ երկրորդ է անարժան , քանզի անուանի վհատկընկէցութէն : Հատ հմտութիւնն է դիւթել զևս ինչս , զիմանչս , և զչարժառաջս հատուց : Առաւելն է առաքելական հնարիւք չքնել զայս մարդկան , որք ոչ կարիցեն նշանարել զձևսարհուն : այլ քան երևակայեալ են խաբել : Իսկ հմտութէն է հմտութիւն դիւթական միջնորդութէ տարբերոց . որպէս ուղիղ դիմագ ուսանիլ . զերկրպագմանց . զգրահմանութիւն . զդրահմանութէ . զհրահմանութէ . և զմեռելահմանութէ : Բայց յայսցանէ են և այլք բազումք , որք լինին փոխելով . օրանքելով . երգ զգաչ . և այնպիսեօք . որք ամենեքեան են դիւահարք , և անիծեալք . քանզի իւրացուցանեն ինքեանց . և կամ առն առնչուհաձոյ որ ինչ յաճ վերաբերի . քան այնմ որ առէ Եսայի . խոս. 23 . Ղուաչինեան , և զպալոցն պատմիցէ մեզ . և դիւատոյսք , թէ ուր էք : Որ է քնդդէմ այնմ որ ասի . Գործոց. ութ. 7 : Որ չէ ձեզ գիտել ժամն՝ և ժամանակս , զոր Հայր եդ յիւրում իշխանութէ : Եւ Ղեւտացոցէ. 26. ասի . Մի՛ հատանգնայս լինիցիք . և մի՛ տպատեաք երազոց :

Եւ թէ ոք ասիցէ . վասն զի գիտեն զգաղտնս , զորս ոչ գիտէ մարդն , վասն է՞ր անարժան է հարցանել զնոսա : Ասէ ադատինոս . զի պատրեն , և պատրին : Պատրեն , նախանձաւոր կամբ ուրախանալով ընդ սխալմանն մարդկանէ : Եւ պատրին , զի թէ պէտ լաւ որպիսանէ իրաց կարեն զգաղտս գիտել կանխահաս ասել Ջնմարիտ , ասկայն և բազում անգամ հրամայի գիտել յաճախին ունել չհանէն՝ որք ոչ գոլով նախապիտոյք նոցին՝ պատրին : Դարձեալ . զի ոչ մարթի դիւաց հաղորդիլ մարդոյն :

Դարձեալ . մեղանչեն ընդդէմ այսմ հրամանի՝ որք ոչ աղօթեն . քանզի միշտ կարօտիմք ամենայն օգնականութեան . վասն այնորիկ և միշտ պատշաճ է աղօթիւք : Նախ պատրանքս ուսուցանել պատարագ ՝ի հոգւոյն սիրոյ բնկենալ՝ և խոնարհեալ . ՝ի մարմնոյն՝ պահք , հանգստեանք , ծնրադրութէք . և այլ ք ոմանցիսիք : Եւ թէպէտ կրկնութիւն ծնկաց կարէ առնել և մարդկան , ասկայն այլով դիտաւորութէ՝ քան այլ զոհ , և պատարագ ոչ բնաւ պատճառ եղիւ մեռանել առնղ ծոռածոյ իմիք . քայն միայն այն , որ է սիրոյն և վարձանն ամենայնի :

Դարձեալ . ընդդէմ այսմ հրամանի է լինիլն ուրեմն պատրաստ . քանզի ուրեմն վերաբերի առ պատրանս ածայիս : Ա՛ւ զի ուրեմն է բարի լինել իրաց խոտանութիւն յաճախ կամաց , և ենթադատական ընտրողութէք պատրեալ այն : Բարի լինել իրաց՝ վասն այն ասէ . զի ՝ի չար խոտանութեան բնկանելի է հանապան-

և

Գ Լ. Գ.

Յաղագս երկրորդի հրամանին։

Ոչ առնուցուս քեզ քոյ ընկերս նոյն։ Երկրորդ՝ Որ ոչ առ ինչս ընկերի քոյ, զի ոչ ծանրասցի ընդ նմա, եւ ոչ ինչ ունիցի ընդ քեզ։ Եւ ոչ ինչ ունիցի ընդ քեզ, զի ոչ ինչ ունիցի ընդ նմա։ Եւ ոչ ինչ ունիցի ընդ նմա, զի

Ար՝ անուանս այս ՚ի մէջ ամենայն անուանեալ է առաւել յաւուրս այլ՝ վասն երից պատճառաց ։

Նախ՝ վասն նշանակելոյ իւրոյ. զի ոչ նշանակէ զանասուն ինչ, այլ զնոյն ինքն զԳոլն. ասաց՝ զի գոլն ոչ է հնարիւ նորին. և այս ոչ ուրեք առեալ գԱստուածոյ յարմարի. վասն այսորիկ անուանս այս առաւել պատշաճի նմա ։

Երկրորդ. վասն ընդհանրական նշանակի նր. քանզի ոչ իմն կերպ գոլոյ բացայայտէ, այլ անբաժանելի ունի զինքն առ ամենեսեան. վասն այսորիկ նշանակէ զանհնարն գոյացութիւնն այլ ։

Երրորդ. զի նշանակէ զներկայական գոլն. որ մանաւանդ յարմարի այլ, որոյ գոլն ոչ ծանեալ զանգիտէ՝ և զատանի ։ Յետ այսորիկ պատշաճի նմա և անուանս այս բարւոյ. զի առ պիտոյիս ՚ի գիրս աստիճանս անուանց. ՚ի ոչ

այսինքն ՝ երկրորդութիւն . որ ոչ ասի քան զդրայութիւն , այլ հանապատին ծղոտիկ զգաստութիւն առնել ։

Դարձեալ . առնուն այս անձն . բազմանալականանալ ասացեալ լինի զերկոյն անձանց . և երկականացն զերկոսին երանելոյն ։

Վառն երկրորդին առելի է , եթէ ընդունայնն երկեր կերպիւ առացեալ լինի . այսինքն , առանց առնելոյ ։ Ակդ՝ առանց առն ընդունայն , որպէս առն . Սաղմ. ժա. ։ Ի նմանէր իւրանեցուս այլ ընդ ընկերի իւրում . այսինքն , առանց ։ Իսկ որ զանազանն այս ասէ առ ի հաստատութիւն առաջի , ընդունայն առանց զնոս . որովհետև զմեծ անխրատութիւն այլ , որ է Ծայրագոյն Չնորհաբանէ . վասն այսորիկ ոչ է կոչելի ՝ ի վկայութիւն առաքեալ . զի ասէ . Սաղմ. ե. ։ Կորուսանեսն զամենեսեան , որք խօսին առանց ։ Դարձեալ . առանց անխրատութեան ընկերութեան , առանելով զինքն այսպիսեաց գաստատութիւն այլ . քանզի ոչ այլ ինչ է առելն , քան այլ այսպէս է , եթէ ոչ՝ պատժեցեալ զնա ես՝ եթէ ոչ այլ այլ այսպէս իցէ ։ Դարձեալ . առանց անխրատութեան ընկերութեան . քանզի ոչ ինչ ընկերականացուածքն կարէ ճառել եթէ մարդիկք ոչ հաստատացեալ ընկերացեալ . և ուր յերկրացոյս իցեն , երկուսին հաստատ զերկրացուածն . և եթէ այն իցէ առաւ , ոչ ինչ գասցէ քինելոյն հաստատ ՝ ի մէջ մարդկան ։ Եւս առաւել առնուն առ ընդունայն , քան Սաղմ. իգ. ։ Ոչ ատ . Տէր զիսոյ զերկրագործսն զայրագիսն , զի են ընդունայն ։ Վասն այսորիկ արդեօք Տէր ոչ զերկրագործն անօգուտ քայց միայն ի հարկաւորս ժամանեալն . արդեօ ասէ Մատթ. ։ ։ Էա առեալ ձեզ ամենեքին մի՛ երթալ ։ Ոչ ասէ զերկիրն . այսինքն , առանց հարկի . քանզի երկրագործն է արդեօ զերկրագործն ինչ գեղ , զոր ոչ է արդեօ առնուլ , եթէ ոչ հարկաւորութիւն հրամայէ առնել ։ Վասն այսորիկ ասէ Աստուածն . ։ Ամբարեցարուք . ։ Երկիրն մի՛ ընդ լայնութիւն զերկրագործն . զի քան զերկիր վիրաւորեալ է , ի նմանէ ։ Եւ ասացեալ պիտոյ է , զի անուանն այս ասի վեց իրս առեալ լինի ։ Նախ՝ առ ի հաստատութիւն ասացելոյն որ ոչ է ի երկրագործն . քանզի ի յերկրագործութիւն զամ զգալ ասացին և անդադարեալ Չնորհաբանէ . ասաւ երկրագործն ոչ է յայլ , քայց միայն յամ . վասն այսորիկ հրամայէ ։ Օրինաց. ժ. ։ Տրամբ ասէ զգալ երկրագործս ։ Եւ զարձեալ ասէ . մի՛ երկրագործս անուանէր ասաւածոյ ասարակ ։ Եւ ի Ելից ։ երբեմն երկրագործ ոչ՝ ի հոգին , և՝ ի գործս իւր . նոյնեն և այլ երկրագործ զի առնէ զինքն պարտական պատճառ այլ ։ Կամաստիկս և յորժամ երկրագործ լինի անհատութեան , երկրագործ նմանս՝ որ ևս գիտս . վասն որոյ և ոչ ձեռնհասն ինչ ։

Երկրագործ , առ ՝ ի պարտել , և ՝ ի պարել . որպէս յայտ է ՝ ի խոստովանեցելոյ . որք առաւել լինին անհատքն հայր և որդոյ և հոգւոյն սուրբ ։ Եւ ի յայտնութիւնս ։ Ասաւ առ Երեմի. ժգ. ։ Գոռ ՝ ի մէջ՝ Տէր , և անուանէ սէր զո կոչել ։

Երկրորդ , առ ՝ ի փախուցանելն հանապատակորդին . որպէս յայտ է ՝ ի հրամայելոցս զանազանելն ՝ ի միմեանց . քան զայնմ որ առաւ մարդկան վերջին . յանուանէ իմ զդեա հանցին ։

Զորրորդ , առ ՝ ի խոստովանութիւն , և ՝ ի փառս ասելին . որպէս առաւ Յովհ. իբ. ։ Ամենայն որ հարցանէ զառաւ Տէր , կեցցէ ։

Հինգերորդ , առ ՝ ի պատուհասս ընդդէմ ի ջնջեալսդ . քան զի ասէ . Ասաւ. ժ. ։ Ոչ ատակ եւս հոգւոյդ է անուն Տէր ։

Վեցերորդ , առ ՝ ի պատուին , և ՝ ի կատարեալ ամենայն գործոց . զի ասէ առաքեալն Կողոսա. գ. ։ Ամենայն զոր իցէ առնէք , յանուն Տէր արասցէք . զի ասէ Տէր .

Յոհան. Ժե. 5. Առանց իմ ոչ ինչ կարէք առնել։ Ընդ առնել զընդունել այլոց ամենեցուն՝ և առնուլ զանուանն այլ ընդունելն։

Երթալ՝ երթալիս է օտարատեղի, կամ բացատրելի վիճակին այլ իրայլ հաստատելն է այդ գնելեալ՝ ենեմ ոչ ի հարկատրտուհեն. այսինքն, ի առաքել, կամ ի մաքրել զբրիտանիան ձեզ։ Երթալ զառնել զերկիր հանդերձ. 2. Երթալ ընդ գազ Ջնարտուքի, իրաւասիրք, և այդպատուհիք. այսինքն, զի երթալիս լինիցի Ջնարբոս, այսպէս, և խոստման. ապա ենք ոչ երթալիսազանգատենի է։

Իսկ առերբալիսատենին է երթալուն հաստատել զառանն. և լինի արտքեալ երկիր կերթայիս։

Նախ՝ յորժամ երթիցես ոչ առաւ՝ և կարծիցի Ջնարբոս՝ առանց զի առաւերատենի պատրաստ։

Երկրորդ, յորժամ երթալուցս ոչ գտայ զիրաւերատենիք պատրաստ։

Երրորդ, եթէ երթալուցս ոչ Ջնարբոս, և կարծիցի առաւ զի առաւերատենիք պատրաստ։ Առաջինն է նախերկն եթէ լինիս քառանգան զդատաստենիք։ Երկրորդն, և երբ բորդն են մատեանքան։

Առանն երրորդին զիրաւերն է. զի երկու են առանգք առերբալ Ջնարենի։ Առաջինն է հիմն երգ. որ առ առերբալիսատենի։ Երկրորդն է առանգանառանն առ ժանառատրի երթալուն. և այս կոչի երթալիսազանգատենի։ Այլ որդ՝ առ երթալիս է վառանգառատր. քանզի եթէ լիս երթալուցս ոչ արժանատրատր՝ և Ջնարտուտիս, տակայն առանառանս պարտառանդէ զդատաստոյն. քառ այնմ որ առ. Առակ. 2. Հիառարտիսատենս քառնի քերթառոյ զոյ, և երթալուն երթալ խոստ քառ։ Եւ յորժամ առանգանդիցէ ոչ զարժանատր երթալիս, ինքն իակ հիառարհիս այնու արկանել խնդիր ինքեան։ Այս ուրեմն զդատաստանել է՝ յանարժան՝ և՝ առաւ երթալոյ. և՝ առանգանել արժանատրացն. վասն քառատրի պատճառաց։

Նախ՝ զի այնպիսին զիրգան որով երթալու առաւ, և զձեռն դոր դնէ՝ ի վերայ առերատրանին, նոր խրէ առանգայ. և յայնմհետէ բերատնով, լիզրեալ և ձեռամբ առատնայն ուսէ, խոտ և գործէ։

Երկրորդ, զի եթէ այլ մարդ երթիցէ երկնիլն՝ ի նր իրայ. նաև առանգայ. իակ առերբալիս ոչ երկնիլ, և ոչ առնէ նմա պատկառանս, այլ խնդրէ եթէ որ ինչ է արբատրն, զի այնու ձեզանիցի։

Երրորդ, զի է իբրև զառազակ՝ և զանգանակատրատ. քանզի ընդդէմ կանայ Տն ձեռնարկէ իրատնէ. այսինքն, առնելով ընդունայն զառնուն նր նէ։

Չորրորդ, զի է պատրաստ. քանզի եթէ ոչ գինիք եթագառարին, կամ ծայրագոյն քահանայապետին յանձնելոյ նմա առ ի հաստատել զիր իմն Ջնարբոս, ի կիր առնայր՝ ի հաստատատեի առեթէ, լինէր պատրաստ. և ապա կնքոյ ծայրագոյն քահանայապետին լինէր բառնագրեալ քառ իրառանց. սինչ զի և ոչ նպիսկոպոս ոք կարէ արձակել զնա. այսպէս և է պատրաստ իակ՝ որ զանուանն այլ առնու՝ ի վերայ առատնէ։

Հինգերորդ, զի այնպիսին ընդդէմ առվորատնէ այլոց ձեզանցոյ՝ կամն զնոյ մատանակից առնել ձեզայ իրոյ՝ զի յարժգնա խառքեացէ։

Վեցերորդ, զի յանուանն Յն՝ Քն՝ ամենայն ծունր կրկնեսցի երկնաւորաց, և երկրաւորաց, և առնգարատեսականաց. իակ նա առնուան նր գնէ նախատրնա. ուստի երեւի վառնէ արտքեալ քառ զդնէ։

Եօթներորդ, զրկէ զինքն յանձ-

այլն օգնականութիւնէ . քանզի ինչ
ամենայն որ կարգեալ զանուն Տ՚ն
կնքեցէ . այսպիսիս կորնչեցէ ։

Ոնթերծրդ , առնել առելի այլ .
զի ասէ անշ . Չարքար. ը. 17. Չար
ընկերի ձերում մի՛ խորհեսջիք ՚ի
սիրտս ձեր , և զերդումն սուտ
մի՛ սիրէք . զի այս են , զոր ատե-
ցի , ասէ Տ՚ն ։

Ինձերծրդ , առնել անիծեալ . զի
ասէ Չարքարիա. ե. 1. Տեսի զդէ-
րանդի ինձ ուղեցեալ ։ և գինեի ասէ .
այս են անէծք ՚ի վերայ գողոց, և
սուերդնողաց ։

Տասնեերծրդ , լինել անօրէնութիւն ,
զի ասէ Սիրաք.էիզ. 12. Ամբ բազ-
մերդումն լցցի անօրէնութիւն . և
ոչ հեռասցի ՚ի տանէ նորա հա-
րուած ։

Մեռսասանեերծրդ , կորուսանել
զաչ , զհաւատս , և զարդարութիւն .
՚ի նշան որոյ՝ յորմէ հետէ լինի ոք
սուերդուելն, ՚ի բաց մերժի ՚ի վկայ-
ութիւն ։

Երկոտասանեերծրդ , փակել ընդ-
դէմ նմա զարքայութիւնն այլ զի ասէ.
Առակ. էիզ. 1. Ոչ եկեսջ ՚ի կեանս
Տն ։ Եւ զինեի ասէ.որ ոչ կշռէ նենգութիւն ընդ ընկերի խորհուրդ ,
Ազգասպանն որ երդնու նենգու-
թիւն , ոչ եկեսցէ անդ ։

Ե՛ արդ՝ գիտելի է , զի գինեաց որ
զեօթնն լիցս արդելու ՚ի կեր-
գումն ։

Նախ՝ զյօժարութիւնէ երդնելոյն .
զի ասէ Յակոբ.ե. 12. Յառաջ քան
զամենայն , եղբարք իմ , մի՛ երդ-
նուցուք ։ այսինքն , մի՛ ուռիցիք
զկամս երդնելոյ . զի երդումն ըստ
ինքեանն ոչէ յօժարելի՝ եթէ ոչ
ուր հարկն , կամ օգուտ ինն սա
հանդիցէ ։

Երկրորդ , զյանձնառութենէ երդ-
մանն . զի ասէ Սիրաք. էիզ. 9. ՚Ի
երդումն մի՛ սովորեսցի բերան
քո . զի բազում է անդ գերծումն ։

Երրորդ , զերդնուլն վասն ինչ
ինն , կամ ոչ ինչ պատճառ . զի
ասէ . 1. Օրինաց. ե. 11. Մի՛ առ-
նուցուս զանուն Տ՚ն իմ ինանիր . զի
ոչ լինիցի անպատիժ՝ որ առնուցու
զայն ՚ի վերայ անառակ ։

Չորրորդ , զերդնուլն անխո-
հեմաբար առանց ընտրողութենէ ։

Հինգերծրդ , զերդնուլն սուտ ։

Վեցերծրդ , զերդնուլն առանց
օգտութենէ , զորոց երդնուցուն . զի
ասէ Երեմիա.ե. 2. Երդնուցուս ,
կենդանի է Տ՚ն , իրաւամբ , ճշմար-
առութեամբ , և արդարութեամբ ։

Եօթնեերծրդ , զերդնուլն ՚ի
սուտ աճս . և ՚ի ստեղծուածս . զի
մի՛ յանխորհուրդ երդմանն սահել-
ցին ՚ի կատարելութենէ ։

ԳԼ. Դ.

Յաղագս Երդմանց հրամանին ։

Յիշեսջիր զօր շաբաթուն
սրբել զնա , Ելից . ե.
8։ Վասնզի երեքկին է
առեղծուածուն ՚ի յիշ .
այսինքն , սրտիւ . բե-
րանով , և գործով ։ Եւ երրորդն
պարտուն նմա պարտի . այս է .
սրտին , բերանոյն . և գործոյն ։
Վասն այսորիկ առաքին հրամանեն
առեալ եղև ընդդէմ յանցմանն
սրտին . և վասն պարտուն նորա ։
Երկրորդն՝ ընդդէմ յանցման բե-
րանոյն . և վասն պարտուն նո-
րա ։ Իսկ երրորդն ընդդէմ յանց-
մանն գործոյն , և վասն պարտուն
նորա ։ Աբդ՝ ՚ի գիպէս յանդու-
ածութ , և յայտ ժամանակի պար-
տիցէ պարտուն զայն հաւատալով ,
յուսալով , և սիրելով . այլ զի
ծառայական գործքն արդելու-
զայնոցին պարտուցն , վասն այսո-
րիկ կացուցաս օր յիւրաքանչիւր
շաբաթոջ , ՚ի յորում պարտիցէ բո-
լորովին ընծայել զայնոցին պար-
տուն . և օրս այս էր շաբաթն
կարգեալ յայն . զորմէ ասէ .
յիշեսջիր զօր շաբաթուն սրբել
զնա . այսինքն , սրբ , և հանդիսա-
ւոր ։ Աբդ՝ շաբաթն Թագա-
ւորն հանդիսաւոր . որ պարտի ինել
՚ի նմանութ ՚ի Թիւր աւետա-

ժակաց . և արտաքս , ՚ի Տաճարայ
կան գործոց : Եւ հրամանաս այս է
քաղցրական . և գրի ՚ի սիրտս մարդ
կան , որպէս և այլ առաքելականն
պատուիրանքն , զոր ՚ի քաղցրայ
տութիւն այսպիսոյ աէաւ . քանզի
բնութիւն պատուիրէ երկնից ազ
գատոհմիլ հանդարտութեան՝ և աղօթից ,
և ՚ի ձայնից դադարեցուցանել . այլ
զի յայտնիցի օր , այսինքն , ՚ի
շաբաթէ , և զնկերսիկ պահելոյն
ոչ պատուիրէ քանականութիւնն ,
այլ պատուիրէ հրամանն ՚ի ձայնից .
ուստի քան այսմ էր խորհուրդն .
վասն որոյ և լուծանելի իսկ . որ
պէս և այլք խորհուրդքն : Աբդ՚
երկու իւր անուանելի է յաղագս ա
րտ : Աստ՚ ՚ի վասնէ կոչի
ցուս : Երկրորդ . ՚ի որպէս պա
հելի է :

Ա ասն առաջնոյն ասելի է . ՚ի
կացուցեալ եղև վասն հինգ
պատճառաց : Աստ՚ առ ՚ի յիշա
տակութիւն առնչութեան աշխարհի ,
քանզի էր առաջին լինել զաշխարհս
յաւիտենից . և բան այսմ պահին
հրեայքն զշաբաթն , զոր սրբեալ
ՈՒՆ ՚ի այսինքն , կամեցաւ լինել հան
դիսատր , ՚ի յոյժ գործոց զորս արար . այ
սինքն , ՚ի առնչութենէ ի զնորոգելոյն
առնչութենէ . և ոչ միայն ՚ի հրէ
ից , այլև յառաջ քան զօրէնսն պա
հէր ՚ի բազումս : Աայլ Քո ևկե
ալ յաշխարհս , արար նոր առնչ
Տութիւն . քանզի առաջինքն եղև
մարդն հողեղէն . և երկրորդելիս՝
երկնաւոր . և նորոգութիւնս այս
պատ ՚ի յարութենէն Քո ՚ի . որ
պէս ասէ . Հռոմայեցւոց . գ. ե.
Որպէս յարեաւ Քո ՚ի մեռելոց՝
փառաւք Հօր , նոյնպէս և մեք ՚ի
նորոգութիւն կենաց շրջիցուք : Եւ
զի յարութիւնն Քոյ եղև յառաջ
կիրակին , վասն այնորիկ բրիստո
նեայքս հանդիսացուցանեմք զայ
միաշաբաթեան , և ոչ զշաբաթին .
զի մի երևելացուք երկիւղ հրէից
որպէս ասի . Գաղատացւոց . գ. ԻԱ .
՚Ի Քո յոյ ոչ իմն սովորութիւն էր

է , և ոչ անհնարութիւն , այլ նոր
արարած :

Երկրորդ , առ ՚ի յաւուրն հա
ւատոյ վերկրին . քանզի մարդիկն
Քո ՚ի յայնմ աէուր հանդերձ ՚ի զ
բազմանալն առանց ապականութեան
որպէս ասի . Աստղմամբ . ՃԼ. ԻԵ .
Ո՛չ ասացից արդ քառ ամ անհնար
զանազանել կամ : Աբդ՚ ՚ի սկզբանէ
կամեցաւ ՈՒՆ պահել զօր շաբա
թեան . զի որպէս զոմնքն ՚ի յո
րինեա , և նոսա քան զօրինեա՝ նշա
նակիչն զնոսին Քո՛ . այսպէս և
հանդերձ շաբաթեան՝ զհանդերձ
մարդոյն նորա : Աայլ մեք ոչ այն
պէս պահեմք . զի ընդ ժամանակին
ՀՆԱՐԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆ դադարեցաւ օրի
նականն . այլ պահեմք հնարաւո
րին ՚ի պատճ արդարոյ կատարե
լոյ ՚ի յոյժ ՃԱՑ բոլոր հաւատս եկեղե
ցւոյ ՚ի յայսպիսի աէաւ :

Երրորդ , առ ՚ի զօրացուցանել
զհաւատն , և նշանակիլ զՀՆՁՆԱՐ
ՈՒԹԻՒՆ խոստմանն . քանզի խոս
տացաւ ՈՒՆ զհանդերձեալսն յաւիտե
նական . բայց այնմ որ ասէ .
Եսայի . ԺԳ . Ի. Երկնչի յաւուրս
այնմիկ՝ յորժամ ասցէ քեզ Տէր
հանդերձ ՚ի ցաւոց քոց , և ՚ի Ծա
ռայութենէ խոժոռելոյն : Աբդ՚
ապաւէնք հանգչիլ յերկիր . այսինքն
՚ի յաւիտեանս ՀՆԱՐԻՆ ասելոցս . ՚ի
յոգեզովութիւնք փրկչութեանն . և ՚ի
Ծառայութենէ առաքելոյն . զոր
խոստացաւ Տէրն՝ ասելով . Մատ
Ժա. ԻՁ . Եկայք առ իս ամ ա
րուեստակք և բեռնաւորք . և ես
հանգուցից զձեզ : Քանզի որպէս
Տէրն գործեաց զՀՆԱՐ աէաւրս , և
՚ի յեօթներորդումն հանգեաւ .
այսպէս և մեք ՚ի յեօթներորդում
գործս հանդիպեալք . որպէս ասէ
Աիրտ . Ծաւ . ԻՅ . Աահաւ ինձ ա
խատեցայ . և գոմ ինձ զմեծ հան
գիստ :

Չորրորդ , առ ՚ի բորբոքել զսէրն
քանզի մարդն Ծառայական մարդ
նական հոգւոք՝ ՀԻՆ հանգամիտ ՚ի
վայր կոյս . որպէս ասէ Խոստում
ՀՆԱՐ

նիկի ծանրացուցանէ զոգի ։ Ա՛հ սիրելի ։ եթէ ոչ ջանասցէ վերսուղղել զինքն ի բարեկարգութիւն ։ Յաղագս այնորիկ պարտ է առնել առաջի պաշտամանակ ժամանակի ։ Եթէ պէտ ունիցէ առնել զայս միւս , կամ Աղաղոսին ։ Ղկ ։ ։ Որ առնէ արդեսիցէ զՏէր ։ յաւէժ ։ Եւ Ձ՛ժ ը ։ ։ ։ Ա՛ռ ։ Խօթն անգամ յաւուր օրհնեսիցի ։ Ա՛ռ առնէ գուն է հրամանս գոնեա ի շաբաթոջն մի օր ։ այսինքն ։ զմիաշաբաթն ։ Եւ ոչ է կարգեալ այս առ ի գաւառիսն Ասիոյ , որպէս առ ամէնքեանն , այլ՝ զի յայլոց գործոց դասուրկացեալք՝ ոչ պարապուցուք ։ Կամ ոչ առ ի խորհուրդ պարտուց ։ քանզի առ ազատեցեալսն ։ լաւագոյն է յաւուր առնիցէ հերիկել՝ քան ի պարտս կալցուել ։

Ա՛ռն երկրորդին գիտելի է ։ զի ոչ առ պահեալ զշաբաթիս իմ , այլ եթէ յիշեսս զօր շաբաթուն արձակել զնա ։ Ա՛րդ՝ կրկին կերպիւ լինի առնել զշաբաթն ազատքանզի երբեմն ոչ առ , այսինքն , մնացուր ի խառնեմանէ ազգականութեան ։ Եւ երբեմն առ ոչ , նոյնիսկ իրն ի պարտս ոչ ։ և զսա այսպէս երկուց կերպիցս պարտիմք հասոյ ի գործ առնել ։ այսինքն ։ մնացուրս ընծայել զմեզ ի ազատութիւն ոչ ։ Ա՛րդ՝ առ ի կատարել զհրամանս այս , երկուս իր իմացեալ լինի ։ Կամ՝ եթէ յորմէ է զոր ընտրեալ ։ Երկրորդ , եթէ զինչ է առնելի ։

Օ՛ գոյ է յերից ։ այսինքն ի մարդկանէն գործոց , որ և առ ծառայելոյն ։ քանզի գործ հոգւոյն է ազատականն ։ այսինքն , կամիլ , և խնդալ ։ այլ առկայն կարելի լինիլ մարդկանէն ի շաբաթոջ առուր՝ վասն շարից պատճառաց ։

Կամ՝ վասն հարկաւորութեանն առաջի և անձնազոհելի իսկ եղոյն Տէր ։ զաշակերտսն , որք կորզէին զհնձակ յաւուր շաբաթու ։

Երկրորդ , վասն օգտութեան եկեղեցւոյ ։ առաջի և առաջ Տէրն , եթէ քահանայքն առնեն զիւրեանց հարկաւոր գործս ի տաճարին յաւուր շաբաթու ։

Երրորդ , վասն օգտութեան ընկերին ։ առաջի և Տէրն յաւուր շաբաթու բժշկեաց զայն , որ ունէր զձեռն գօսացեալ ։ և յանօթի ապար պիրէացան ասելով նոցա օրհնական զարձակելն իշոյն ի մորոյն , և առնել առ Ջուր ։

Չորրորդ , վասն հրամանաւոյ վերնագրութեան ։ առաջի հրամայեաց նոցա ասէ ի բխասել յաւուր շաբաթու ։

Երկրորդ , զոր չառնալն է ի մեզ առաջ , որ է բերան հոգւոյն , առաջի առէ ։ Երեմիաս ։ ժէ ։ ։ Պահեցէք զանոգի ձեր ։ և մի՛ առնիցէք զբեռն յաւուր շաբաթու ։ այսինքն , քանզի այս է գործ ծառայական ։ բուռ այնմ որ առէ ։ Տէր Յոհաննու ։ ը ։ ։ Որ գործէ զի զիմեզս ։ ծառայ է մեղացն ։ և որ մեզզէ պահէ զառաքն , ոչ է հաւհաւձոյ այ ։ զրկեմ առէ ։ Եսայի ։ ա ։ ։ Շաբաթս ձեր առեալ առնէ իմ ։

Երրորդ , զոր չառնալն է ի հերգործէ ։ քանզի զբաղումս չարս առաջանէ գառարկելիգործ ։ և այնպիսիսն առաւելն ի թշնամեացդ ։ որպէս հրէայքն ի յաւուրս մանկտեցուցին ապանեալ եղեն յաւուր շաբաթու ։ կիսատեղ առացին ։ եթէ ոք գայցէ առ մեզ յաւուր շաբաթու , մնացուրդ ընդդէմ նմին ։ Քանզի վասն գառարկելիգործն առէ ։ Ղեւտացւոցն ։ ։ Տեսին թշնամիքն , և կատակերգին զշաբաթս ։ Իսկ երեք են առնելիք յաւուր շաբաթու ։

Կամ՝ պատարագ , և զոհ ։ զի թէպէտ յայլ առուրս մատուցանէին զպատարագս այդոցն , և յերեքշաբթի ։ այլ ի շաբաթի առուրն զկրկնապատիկս ։ որպէս յայտ է ի գիրս Թուոց ։ ։ Կամ՝ եւ մի պատճառիք կրկին պատարագս մատուցանել ի մի ։ այսինքն ։ ի հո-

հոգւոյ, և ի մարմնոյ։ Ի հոգւոյն զմիտս բնկենալ աղօթիւք, և գոհութիւք վառեալ երանելացն։ Ի մարմնոյն՝ պատուական կենդանի։ Ալև լըսելիս մերոյ ողորմութիւն. զի ասէ. Երեմ. ե. 16. Շքանչելութիւն, և զղջմունքի մի մոռանար ք. զի ընդ այնպիսի պատարուհս հաճի աՀ. իսկ յաւուրս կիրակէից պատմութիւք առնել զայն կրկնապատիկս. զի օրն այն է օր ուրախութեան. ուստի ուտացանել եղբաս. Երեմ. ե. 10. Օրս այս օր ՝ուր է Տն. առաքեցէք մատաղս որոց ոչ պատրաստին։ Երկրորդ. ի լսել զբանն այլ. զի ասէ Տէր՝ն. Յովհան. ը. 47. Որ յԱՀ է, զբանն այլ լսէ։ Երրորդ, պատրաստել աՀայրն խոհման. որպէս ասէ. Առակ. ա. 11. Պատրաստեցէք և տեսջք, զի ես եմ աՀ։ այսպէս պահեալ լինի շաբաթն փափուկ։

Գ Լ Ե.

Յաղագս Երրորդի հրամանին։

ատուեան զհայր քոյ, և զմայր քոյ, զի քեզ բարի լինի, և զի երկայնակեաց լինիցիս ի վերայ երկրին բարութեան։ Ելից. ի. 12. Որպէս ասէ Թէոդոս, գրատորական օրէնք առնուլ եղեն ի յոգնականութեի բնական օրինացն, որ էր յոժ ապականելոյ ի մեռելոյ. քանզի որպէս գրեալ քն տուեալ են ի ընտրել զպահապանութեի յիշողականին. այսպէս և գրատորական օրէնքն՝ ի լրութիւն բնականին։ Եւ մանաւանդ այսու հրամանաւ՝ բնութեին որ ապականելոյ էր՝ և տեղրեալ, եղև վերածեալ ի կատարեալ բնութիւն. այնու՝ որ փոքրագոյնք հնազանդին մեծագունից. վասն այսորիկ ասէ. պատուեան զհայր քո՝ և զմայր քո, զի քեզ բարի լինի, և զի երկայնակեաց լինիցիս ի վերայ երկրին բարութեան։ Եւ այս է բնական, քանզի ընդ առնել զրութեանն ի յորդիսն, նոքա ի ծնօղսն. և ընդ պահապանել զօրութեանն զպատուն ունել զօգանդակութեի. վասն այսորիկ որդիք՝ բնականապէս պարտին ի թիկունս հաւանիլ ծնողացն։ Եւ ոչ է հարկ այսպիսի հրաման տալ և վասն որգւոյ. զի թէպէտ ապականեալ բնութեին, ասկայն բռնադատ առնայ՝ զի սիրիցեն հայրք զորդիս. փոխանակ զի հիւթին եկանել յարմատոյ ի յոտս, և ոչ անդրադարձեալ։ Պատուսկ ասէ ոսկեբերանն. այսինչ է սէրն ի մարդիկ, որպէս հիւթն ի տունկս։

Որդ՝ պատուելի է ծնողն կրկնակի պատուով այսինքն, առնելով զպատիւսն. և տալով զպէտս հարկաւորս։ Եւ թէպէտ այս է պարտք, ասկայն ոչ ասէ հասոյ զպարտս. քանզի բաս փիլիսոփային, զոչ լինչ հանդիսակիս կարեմք փոխարէն հատուցանել նոյ։ Վասնզի ծնօղքն զերիս իրս առն զաՀակայ. այսինքն. զգոլ, զնանալ, և զուսանիլ։ Բայց արդ ծնօղքս պարտին մանաւանդ զաՀակայ տալ զերկուս ուսմունս. այսինքն, երկնչիլ յոյ, և ի քաց կալ յամենայն մեղաց։ Այլ որք ուսուցանեն զայլ՝ զաՀակայ իւրեանց, ասէ. Խաստուածեն. ը. 6. Ի յանօրինաց ամենայն որդիք որք ծնանին, վկայք են չարեաց ծնողացն իւրեանց։ Պատուի և պատուժէ ամՀ զմեղս նոցա ի յորդիս իւրեանց։ Եւ արդ՝ զի յետ այլ՝ ի նոյանէ ունիմք զդէմն, պարտիմք պատրաստել զնոսա, և առանել քան զժամանակատոր տեսլս, յորոց ունիմք զժամանակատոր գոյս։ Եւ զի ի նոյանէ ունիմք զնոսանդ, պարտիմք և ածուցանել զնոսա ի ժամանակս ծերութեի։ Եւ զի ի նոյանէ ունիմք զուսանիլ, պարտիմք նոյ զհնազանդութեի. որպէս ասէ. Կողոսացի. 20. Որդիք, հնազանդեք ի լերութ ծնողաց ձերոց յԱՀն. այսինքն, քաց յայնցանէ որք իցեն ընդ-

ընդդէմ այլ եւ փրկութեան խրոխ ։ Քանզի եթէ ընդդէմն հրամայեցեալ ։ քանահարելի է ։ որպէս ասէ Տէրն ։ որ ոչ ատիցէ զհայր ։ կամ զմայր ։ ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել ։

Եւ զկնի ասէ ։ զի երկայնակեաց լինիցիս ՚ի վերոյ երկրի ։ Այլ արդ ՚ի մէջ ամենայն հրամանաց՝ այսոքիկ միայն խոստացեալ լինի փրկութիւնն ։ զի մի՛ վասն գոլոյն քոնա կան ։ երկնեցուք լինիլ անվարձ ։ եւ զի որ կաղդուրէ զկնեաս այլոց ։ իրաւ է ։ զի իւրն երկարեսցի ։ Արդ՝ պատուական զծնողսն հինգ իւր խոստացեալ լինի ։

Նախ՝ ընդոյն ՚ի յառաջնում փոյթ ՚ի հանգերձելոսն ։ զի ասէ Սիրաք. գ.ց. Պատուեա զհայր քո. զի երկայնակեաց օրհնութիւն ՚ի վերոյ քոյ ։ զի Ճանապարհն բնական երախտեացն է արժանի բարեաց շնորհացն ։ նաեւ փառացն ։ զի շնորհն այդ է կենաց յաւիտենական ։ ըստ առաքելոյն ։ Հռոմ. ե. ։ ։

Երկրորդ ։ յերկարութիւն կենդանի. զի բան փրկութեանն ։ կենացն ոչ չարին ժամանակաւն ։ այլ գործովն որոյ ինչպէս առաքինին փութով մեռանիցի ։ յերկարակեաց ասի ։ այսինքն ։ լիացեալ ։ քանզի գրաւականացեալս կեաց ։ որ վարուք խոտով չարչարեալ զկենացն յաւիտենական ։ Իսկ որ արագակ ծնողացն զընդդէմն ։ առանց խնդրելոյն զմահ ։ եւ զբազում ինչս ունի ։ որպէս ասէ ։ Առակ. ը ։ ։ Ակն՝ որ ծաղր առնէ զհայր ։ եւ արհամարհէ զծնունդ մօր ։ խլեսցեն զնա ագռաւք ձորոց ։ այսինքն ։ աշխարհական իշխանք ։

Երրորդ ։ զոհաբերեալ ՚ի յոր. գիս իւր ։ զի ասէ Սիրաք. գ. ։ Որ պատուէ զհայր իւր ։ զոհաբերեալ յորդիս իւր ։

Չորրորդ ։ հանդիսաւ բարի ։ զի ասէ Սիրաք. ջ. ։ ։ Վառ մարդոյ ՚ի պատուոյ ծնողաց ։

Հինգերորդ ։ օրհնութիւն զի՛ ասէ Սիրաք. գ. ։ ։ Օրհնութիւն հօր հաստատէ զորդիս ։ եւ անէծք մօր արգելու զորդոց ։ Արդ՝ ձ միայն ասի որ հայր վասն մեծի նախանձու ծննդեանն ։ այլև վասն ուսման ։ ուստի ասէ առաքեալն ։ աներեսպրեալ եւս ծնեալ զձեզ ։ Նոյնպէս առաջնորդք՝ կոչին հայր ։ եւ ծագաւորքն ։ եւ իշխանքն ։ որք ունին զհոգս հասարակաց ։ ուստի առ այս վերաբերի առնել պատիւ ամենայն որոյ պարտ ։ Այլև ամենայն բարեբարոյութիւն որ առնելի է ընկերին ։ վասն որոյ անհատից հօր եւ մօր խնայելոյ լինի ամ ձերձանալոյ ընկերէ ։ քան օգտասիրեսցի ։ այլ անհատապրի հայր՝ եւ մայր՝ վասն գոլոյն պատուականագոյն ։ եւ ձերձանալոյն ՚ի մէջ ընկերաց ։ եւ զի առանձին նոքա են պատուելիքն ։ եւ առանձին հասանելի որ օգնել նոցա ։

Գ Լ. Զ.

Յաղագս հինգերորդի հրամանին ։

Ոչ՝ սպանանիցես ։ Ելից. ։ ։ Վասն զի ոչ է բաւական առնել ըզբարին ։ եւթէ ոչ ընդդիմին խոտորելոյն ՚ի չարէ ։ վասն այսորիկ յետ հրամանին առնելոյ զբարին ընկերին ։ որ առեալ եղև ՚ի չորրորդում հրամանի ։ հետեւի եւ վասն ՚ի բաց կալոյն ՚ի չարէն ։ որպես այսոքիկ ոչ զգինի ։ Եւ զի ՚ի մէջ այսչափ չարեաց ։ որք ածին ՚ի վերոյ ընկերին ։ ի ծագումն է չարն մարդասպանութեան ։ Վասն այսորիկ նախ զնմանէ առնի ։ որ ասէ ։ Ոչ սպանանիցես այսինքն ։ զմարդ ։ զքոյ ։ եւ զայլն ։ ոչ հոգւով ։ եւ ոչ մարմնով ։ Արդ՝ ՚ի հրամանս այս բազումք սխալին ։ բազում կերպիւ ։ Քանզի ոմանք ասացին ։ թէ ոչ է արժան սպանանել եւ զանասունս ։ Եւ այս առաւել ։ զի ասի Ծննդ. թ. ։ Ամենայն գործեալ գազանի եւս ձեզ զնա

միս : Ուրանք առային , թէ զոյնք մարդ պարտ է սպանանել : Այլև այս առաւ է . զի ասէ ։ Օրինաց. Ձ. 16. Մի՛ տայցես թոյլ չարա- գործոց կեալ : Եւ Հռոմ. ԺԳ. 4. Ո՛չ վայրապար է սուր առեալ քնդ մէջ . քանզի ա՛յ վրէժխնդիր է : Այսու բանիւն ասէր , մի՛ սպա- նաներ՝ հրամայէ առանձնական ուժիք , և որ իւրով իշխանութիք կամիցի առնել . այլ ո՛չ այնմ՝ որ տուն զնշխանութիք լաւ օրինացն : Եւ ոմանք առային . արգելու սա սպանանել զայլս , այլ ո՛չ զինքն . որպէս յայտ է ի սահմանն : Նաև այս առաւ է . զի որ սպանանէ զինքն , սպանանէ զմարդ . և զայն պիսին , զ ուր ինքն ո՛չ է գտաւոր . և առնէ քնդդէմ օրինաց , և քնութիք՝ եթէ ոչ ածցին հրամա- նաւ , և կամ աղէտութիք հոգւոյն արբոյ . և այսպէս էր մահն սահմանեալ :

Ը՝ երիս իրս տեսանելի է վա- հրամանին այսորիկ՝ նախ՝ թէ քանի՞ կերպիւ պատուհր սպանա- նել : Երկրորդ , զգաստութիք մար- գասպանութիք : Երրորդ , թէ որ- ժան է սպանանել զոք՝ կամաք զեր- ծուցանելոյ զինքն :

Ա՝ սան առաջնոյն ասելի է , թէ տասն կերպիւ պատուհր սպա- նանել :

Նախ՝ ձեռաք . զորմէ ասէ Եսա- ւի. 15. Ձեռք ձեր լի են արեամբ :

Երկրորդ , բերանով . այսինքն , թիւր խրատով . զորոց ասէ. Սաղ- ծզ. 5. Որդւոց մարդկան տասանութք իւրեանց զէն՝ և նետք են : Դար- ձեալ՝ առաւ վկայութիք . և անս- րին վճռով . բամբասանօք , և այլ այսպիսեօք :

Երրորդ , հաճանութիք . զի ասէ՝ Հռոմայեց. ա. 32. Ո՛չ միայն որք գործեն , արժանի են մահու , այլև որք կամակից լինին գործե- լոցն . այլ որդ՝ երևի հաճանիլ չարին , որ կարօղ է արգելուլ , և զանց առնէ :

Չորրորդ , օգնականութեամբ . զորմէ ասէ . Առակաց. 17. Որ- դեակ , մի՛ երթայր զճանապարհ ընդ նոսա :

Հինգերորդ , առելութիք . զի ասէ . 1. Յովհան. գ. 15. Որ առէ զեղբայր իւր , մարդասպան է :

Վեցերորդ , ապահութիք . զի ասէ ամբրոսիոս . սեւեր զոք մե- ռանիլ ի սովու , և ոչ կերակրես զեր զնա , սպաներ : Եւ Ջերծոմի մոս ասէ . ո՛չ է մեծագոյն մեղք յափշտակելոյ զտարւոյ քան անար- ժանապէս խնայել զքոյն յորժամ կարիցես տալ :

Եօթներորդ , յափշտակութիք . զի ասէ Սիրաք. Ձգ. 25. Հայց կա- տուածոյն է կեանք նոցա . և որ յափշտակէ զոյն , քառնայ զկեանս նոցա :

Ութերորդ , հեղգութիք , զի ասէ . Եզեկիէլ. գ. 17. Որդի մար- դոյ՝ պէտ կացուցի զքեզ . եթէ անօրէնն յանօրէնութեան իւրում մեռցի , և դու ոչ զգուշացուցա- նիցես զնա , զարիւն նր՝ ի ձեռաց քոց խնդրեցից : Ասաւ ասէ դրի- գոր . այնքան մահու հոգւոց պար- տական են , որքան կարօղէին առ յօգուտն նոցա բանիւ փրկութիք , և լուծին :

Իններորդ , պատրանօք , և խա- բեութիք . զի ասէ Սիրաք. Ձգ. 27. Որ հեղու զարիւն . և որ պատրէ , եղբարք են :

Տասներորդ , անզգուշաբար յանդիմանելով , քանզի ի վերայ բանին 2. Օրինաց. ԺԹ. 5. Որոք մտանիցեն ընդ ընկերբն իւրեանս ի մեղս հարկանել զփայտ . և ամ- բարձեալ զձեռն իւր փայտատանն հատանել զփայտ , և անկանիցի երկաթն ի մերձեխ անտի , և դի- պիցի ընկերբն , և մեռանիցի . ասէ դրիգոր ի մեղբէ երթամբք ընդ բարեկամին , յորժամ զմեղս յան- գաւորաց բարւոք դիտաւորութիք կամիցք հատանել . սրտապոյս ատենս ապաշխարն , յորժամ յանդիմանու- թիւնն առնիցէ քան զդատաստանն լի- նիցի խոշորագոյն , և սպանանէ զըն-

զընկերն՝ յորժամ ի շնանութիւն առնէ զանիրելին առեղծող . քանզի միտք յանգիտանալոյն յանկարծ օրէնն չը ջի յաւելութիւն ։ Եւս արդ՝ ոմանք ապաստանեն միայն զնարտիրն՝ և ոչ զկնոջին . զորոց առ Տէ՛ն Աստ. Ֆ. 28։ Ամ՛ երկնելիք յայնցանէ՝ որք ապաստանեն զնարտիրն ։ Ոմանք ապաստանեն զկնոջին քանալով զկնութիւնս չնորհից . այսինքն , որք քաջ չեն ի մեզս , կամ ի մոլութիւնս . որպէս ասէ . Յօհաննու . ՚Ը. 44. Վասն սատանայի . նա մարդասպան է ի սկզբանէ ։ Իսկ ոմանք զկրկնականն . որպէս յղիքն յառաջ քան զծնանելն , և կամ յետ ծնանելոյն ապաստանեն զծնունդս իւրեանց մարմնով՝ նաև հոգւով . զի ոչ երբէք կարիցին տեսանել զնա որք առանց միաբանութեան մեռանին . Դարձեալ՝ որք ապաստանեն զինքեանս , զմարմին , նաև զհոգի իւրեանց ապաստանին . քանզի մեղաւորքն մահուամբ ։

Աստ երկրորդին ասելի է , Թէ մեղքս այս է գործելի՝ քան զառաջինն ։

Նախ՝ զի է ընդդէմ բնութեան . վասն զի Թիւրէ զմարդկային բնութիւն ։ որ բնականապէս է հնազանդ և հաճատուր ձեռն նորին . ուր ոչ ինչ նշան գիջընդակութեան . կամ գազանատպատկութեամբ . ոչ եղջիւրք՝ որպէս ցլոյ . ոչ մազիլք որպէս արծուոյ . ոչ ձիրանաւորք որպէս ընձառ ։ Այլ զոր ինչ ոչ ունի բնութիւն , առնէ չարութիւն որ զմարդն փոխէ ի գազան հնազանդ զարհուրել մարդոյ . զի ասէ առ նէքաս . գազանային կատաղութիւն է ուրախանալ խոցոտածով՝ և արհամարհել՝ և ի բաց ընկենուլ զմարդկութիւնն ի գազանային դիմադարձութիւն դիմել ։ Նաև այնպիսին է վասն ապարատի քան զգազանս . քանզի ոչ ոք գազան յարձակի ի վերայ հասանողացն իւրոց . այլ սիրէ ։

Երկրորդ , զի է յոյժ ընդդէմ բնութեանն . որ յայտնապէս ցուցանէ , ոչ կամիլ առնել այլոց զոր ինքեան ոչ կամի ։ Ասաւ զի իւրաքանչիւրոք կարի իմն ատեան ի մահեղանէ իւրմէ , նմանապէս ապարտ ատեան իլ ի մահեղանէ ընկերին ։

Երրորդ , զի է մոլութիւն առանձնական , զի ասէ . Յօհաննու . Ը. 44. Նա մարդասպան է ի սկզբանէ ։ Ասաւ և կոչի սպրդակ՝ որ ծծէ զարիւն մարդկային ։ Առակ. Ը. 13.

Չորրորդ , զի աղաղակէ առ ած ։ Աբէլ՝ չորք են մեղք , որք աղաղակին առ ած . այսինքն , նեղել զոմանս՝ և զանձեղս . որպէս ասէ . Ելից . Ը. 24. Աղաղակ որդոցն Իսրայէլի եկ առ իս ։ Երկրորդ , մեղքն , որ ընդդէմ բնութեան . որպէս ասէ . Ծննդոց . Ժը. 20. Աղաղակ սոդոմացւոց , և գոմորացւոցն եհաս առ իս ։ Երրորդ , զիհուածն վարձս վարձկանին . որպէս ասէ . Յակոբոս . Ե. 4. Բողոք հնձողացն եհաս յականջս Տ՚ն զօրութեանց ։ Չորրորդ , հեղուածս արեան . որպէս ասէ . Ծննդոց . Դ. 10. Գոչումն արեան եղբօր քոյ բողոքէ առ իս յերկրէ . այսինքն , խնդրելով զվրէժ խնդրութիւնն մեծ ։

Հինգերորդ , զի ևս աւելցէ գեաւ ի նմանութիւն այլ . որպէս ասէ . Ծննդոց . Թ. 6. Որ հեղու զարիւն մարդոյ , փոխանակ արեան նորա հեղցի արիւն նորա . զի պատկեր այլ արարիչ է զմարդն ։ Ըստ նմին իրաւացութեամբ արուեստս այնքան սիրէ զդործ իւր մինչ զի ոչ կամի լսել յուժեղէ պախարակել զայն . և ևս առաւել անհաճոյ լինի նմա առնել զայն . որքան և առաւել ածէ այլ՝ նմին որ ապականիչն զայնպիսին զարհամարհ դործ նորա ։

Վեցերորդ , զի ևս որդիք այլ . որպէս ասէ . ։ Յօհաննու . Ը. ։ առնեն զարհամարհ սէր ընտրեալ ազգ հայր , զի որդիք այլ կոչի մեք ,

և եւէք . արդ՝ ո՛րպէս հաւատաքեսցի ոք կալ առաքի՛ն այ , որ ասաւնեալ իցէ զրկրդի նորա ։

Ե՛օթնեներորդ , զի է գնեալ մեծատրին . որպէս ասի . ։. Պիտոսոս . ։։. ։։. ։։. Ո՞չ ապականացուս արծաթեղինոք , կամ ոսկեղինոք , ֆրկեցայք ՚ի ձերոց հայրենաւսուր դնաստրցին , այլ պատուականս արեամբն Քրիստոսի ։ Ասաս ասէ օգոստինոս . մեռաւ սիրելին , զի ոչրք ՀԱսացէ Թշնամի։ Արդ՝ եթէ ոք և ո՛չ չաւս Թագաւորին հաւատարմակի առնել ինչ չար , մանաւանդ և ոչ Թաւսին . այլ և ո՛չ քնաս եղբօր նորին . զարմանալի ինն է՝ յետոյ այնքան մեծագին գնեալ եղև յայ , և այնուհետ բարձրացեալ մարդեղութիք որդոյն այ՝ միով զի կոխիմք եղբայրք նորա , հաւատարմակից ոք միով զձեռն ՚ի նա ։ Քանզի յոր ժամ կին ոք հարանանայ Թագաւորին , աստ ազգասուհիք նորա մեծարին ՚ի Թագաւորէն յայնմանէ . արդ՝ յետոյ մարդկային բնութիք է անտրուելի միաւորեալ ընդ որդոյն այ , յայնմ հետէ պարսի նախամեծարիլ պատուով ։

Ո՚ԹԵներորդ , զի մարդն է տա՛ Տայր հոգւոյն սրբոյ . ասաս ա՛ պականել զաստանին այ՝ որ ասաՀանէ՝ , և հարկանէ ։ Ա՛յլ և բո՛լոր երրորդութիքն բնակի ՚ի մարդն որ էս ասէ . Յօհաննու . Ժգ. ։։. Ե՛կեսցուք առնա , և օթևանս առնեմս արասցուք ։ Արդ՝ եթէ նա խոստինա , դնէ որ այնմ , որոյ զաստանն աւելել , այսպէս և Թշնամանէ զնոճ որ ապականել զմարդն ։ Եւ Թէ ոչ՝ բնակարան այ են արդարքն , և սակայն և մահ մեղաւորացն է չար . զի է իբրև դուռն խեղ որով մտնոճանին ՚ի գժոխս ։ Վասն այ սորին ոչ միայն մեղանչէ՝ որ ասպանանէ զարդարն , այլ և որ զմեզաւորն . մի Թէ լինիցի այն իշխանութիքն այ , և օրինացն . բայց այլ կերպիւ ոչ է հաճոյ այ . զի ասէ . Եզեկիէլ . ։Ը. ։։. Ո՞չ համիմ զմահ մեղաւորին ։

Ի՚ննեներորդ , զի մեծաւ պատուով պատուին ապանեալքն ՚ի ներ կայուսն , և ՚ի հանդերձեալսն ։ Քանզի ասաւն անկանին ընդ անմեռիքն այ , որպէս ասաց ցկոյին ծննդոց . Ի. ։։. Անիծեալ լիցիր ՚ի վերայ երկրի , որ էբաց զբերան իւր ընդունել զարիւն եղբօր քոյ ՚ի ձեռաց քոց . զի գործեացես զերկիր , և ո՛չ յատկեալ տալ քեզ զպտուղ իւր՝ երերեալ և տատանեալ եղիցիս ։ Եւ այնքան ծանր էր անէծս այս , մինչ զի ո՛չ կարէր տանել . այլ ասէ . մեծ է անօրէնութիքս իմ , քան զարժանի նաՀորիլն Թողութեան . ա՛մ որ գտանիցէ զիս , սպանցէ զիս ։ Դարձեալ լսաս օրինացն գասաս պարտեալ պատժի մահուամբ ։

Վասն երրորդին ասելի է , Թէ կարծիք առնելոսի է՝ ոչինչ կերպիւ սպանանել զոք՝ նաև վա՛ զերծուցանելոյ զինքն . մանաւանդ անարժան է կառարեալ առն . զի ասէ Տէրն . Ղուկասու . ։Ը. ։։. Ո՞ր հարկանէ զծնօտ քոյ , մատո նեմս և զմիւսն ։ Եւ առաքեալն ասէ . Հռոմ. Ժբ. ։։. Մի՛ զանձանց վրէժ խնդրէք սի՛րելիք ։ Բայց այլք վարդապետք հաստատակատար հաստատացին , Թէ արժան է սպանանել ՚ի զերծուցին ինքեանս . Նաև իրաւունքն Թոյլ տայ այսմիկ . զի ասէ կանոնն իրաւանց , Թէ արժան է զբռնութիքն բռնութիք ՚ի քոց վերժել ։ Վտխանակ զի յայնմիսի դիպուածոջ իրաւունքն զերծուցանօղն զինքն , կացցէ գասաւար ՚ի վերայ ասելին իւրոյ , որ ոչ կարէ դիմել առ դատաւարն ։ Նաև ո՛չ է ընդդէմ կարգի սիրոյն . այլ մանաւանդ ՚ի նմանել . քանզի առաւել պարտական է ոք իւրոյ կենաց , քան այլոց ։ Ասաս ՚ի վերադրոյդ գիրս ասէ գրէ Թագին՝ վերաձայուեալ ասի Թէ այնպիսի սպանութիւն ոչ է մեղք և ոչ առնէ խռովութիս ։ Եւ այս իմանալ լինի , եթէ հարկաւորութիքն լինիցի անխորշելի . զի

զի եթէ հարկանիցէ ասէին , և մխիթարուցու , և կամ գազարեալիցէ ՚ի հարկանելոյ , ոչ է արժան մեր խարէն հարկանել . և ոչ հեռատեսութիւն լինիլ փախուցելոյն . վասն զի այս ոչ լինի բացայայտութիւն անբրատութեան , այլ մանաւանդ վնիժ խնդրուածին ։ Դարձեալ . առնէ վարդապետաբար , թէ ոչ է վարձատրական գանցառնելն զղիջումն մտաց անձինն ։ Դարձեալ դիտելի է , զի ասէ Տ՚ն Աստուածն ։ 22. Աճենայն որ բարկանայ եղբօր իւրոյ , պարտական լինի դատաստանի . այսինքն , պատժոյ , զոր օրէնքն երկաթագատեաց վասն մարդասպանութեան . Ելից. ին. 14. Ոմն ասէ . եթէ ոք մտաբերութեամբ սպանանիցէ զընկեր իւր , ՚ի սեղանոյ իմմէ առնուցուս զնա , և սպանանիցես զնա . որպէս եղև յովաբայ ։ Թագաւոր . բ. 14.

Այլ խրատքանբերութեամբ պարսիւ ընդդուշանալ ՚ի բարկութենէն ՚ի վեց իրաց ։

Նախ՝ զի մի վրդովով գրգռեսցի . որպէս ասէ Ցակ. ա. 19. Եղիցի ամենայն մարդ արագ առ ՚ի լսել , և յամր առ ՚ի խօսիլ , և յամր առ ՚ի բարկանալ ։

Երկրորդ , զի մի՛ բարկութիւք վարեսցի . և զի մարդն է սպառ , յարձակութիւն բարկութիւնն ընկալեալ զնա ընդ ծառայութիւք ։

Երրորդ , զի մի ճեռասցէ յերկար ՚ի բարկութիւն . զի ասէ . Եփես. դ. 26. Արեգակն ՚ի վեր բարկութիւն ձերոյ մի՛ մտցէ ։

Չորրորդ , զի մի՛ բարկութիւնն յառաջանայցէ ՚ի յաւերժութիւն , և զչինեն սրատցէ գերան . և զհոգին մարդասպան ։

Հինգերորդ , զի մի՛ դադարիցէ զբարկութիւն ՚ի խօսիլն . զի ասէ . Առակ. ժբ. 16. Յիմարն առաջանայն դադարէ զբարկութիւն իւր ։ Իսկ դադարի կրկին կերպիւ . այսինքն , հալածութիւնն խաւերով , և նախատուերով . զորս արգելու Տ՚ն Աստուածն . 22. Աճենայն որ ասիցէ ընդ եղբայր իւր մերձ , որ վերապերիմ առ հայրապետութիւն խօսողին ։ Եւ որ ասիցէ ՚ցիմար . որ վերածին առ նա խօսողին ։

Վեցերորդ , զի մի՛ ընդ բարկութիւն դատեսցի , կամ դատեսցէ . զի որպէս ասէ Յակ. ա. 20. Բարկութիւն մարդոյ զարդարութիւն ոչ գործեսցէ ։ Դարձեալ . զի բարկացեալն ոչ ունի զաղօթսն Աստուծոյ միշտ առաջի իւրում , որ գոյացուցեալ էր զնա , այժմ կարի քաջ պատրաստէ զքեզ՝ եթէ ոչ էր բարկացեալ ։ Վասն որոյ արգել Տ՚ն՝ ոչ միայն զարձանութիւնն , այլև զբարկութիւնն . որպէս բարի բժիշկն ոչ միայն բառնալ զերեւելի չարն , այլև զարմատն նորին ։ զի մի դարձեալ ՚ի վէր ընձիւղեսցի ։

Գ Լ. Է.

Յաղագս վեցերորդի հրամանին

Զի՛ շատ . Ելից . ի. 14. Քանզի այլ , և կիրճն պատկառ եմ ՚ի մի մտրմին . շնութիւք՝ կերպիւ իմն ապականին . նմին իրի յետ արգելման ապականութեանն արգելեալի և շնութիւնն ։ Վասն զի յետ անիրաւութեան , որ լինի յաւուրս անձին ուրուք , մեծագոյն է անիրաւութիւնն , որ լինի զուգակցեալ անձին ։ Իսկ հրամանաս այս առեալ լինի երկոցունց. այսինքն , առն , և կնոջն . զի մի՛ շնայցին շաղաշարելով ընդ այլոսն ։ Կամ առեալ լինի իրաբանութեամբ , զի մի՛ մոռանիցէ առ զուգակիցն ուրուք ։ Եւ այս է , զոր ասէ . մի՛ շնար ։ Վասն զի ընդդէմ բնական օրինացն , որ ասէ . մի՛ առնիցես այլոց՝ զորինչ ոչ կամիս լինել քեզ . և զոր կամիս՝ զի պահեսցի քեզ . այսինքն , հաւատարմութիւն , պահեսցէ և դուս այլոց ։ Դարձեալ ՚ի ընդդէմ այ , և կաղա-

Գ Լ Ը

Յաղագս եօթնեւորդի հրամանին ։

Ի՛ դողանալ . Ելից. ի. ։ ։ Յետ որոյ արդել զանիրաւութիւնն որ լինի յանձն ուրուք , և ի զուգակցելն , այժմ արդ եւս զանիրաւութիւնն՝ որ ի կինն ։ Արդ՝ խնացեալ լինիմ ասա դողալ ամ իւրացուցանումն իրաց օտարաց . և ամ չարաչար յուիշտակութիւն ։ Որ և լինի քաղաքամ կերպիւ ։ Նախ՝ առնելով գաղտ ։ Երկրորդ , քանութեամբ յուիշտակելով ։ Եւ թէպէտ յուիշտակելն է ընդհանրականագոյն քան զդողանալն . վի ամ որ յուիշտակ դողանայ . այլ ոչ անդրադարձեալ՝ ասացի առաւել ասել . մի՛ դողանար , քան մի՛ յուիշտակեր . վասն վի առաւել ձկտին մարդիկ՝ ի դողանալ՝ քան առ ի յուիշտակել . վոխանակ վի այն է՝ ի գաղտնի , և ասկա վասնզգաստ որ ։ Եաև լինի դողութիւն՝ անիրաւութիւնս ապահանջելով ի հնազանդեցելոյ , և կամ կացուցանելով զօրինս անօրինս ապահութիւն աղաղաւ . զորմէ ասէ Եսայի. ժ. ։ Վայ որք կացուցանեն զօրինս անօրինս՝ Եւ օգտաւինս ասէ . առնեսցի չար Տէրութիւն՝ գողութիւն է ։ Դարձեալ ոչ սակաւ վարձս վարձկանաց . ընդդէմ որոց ասէ . Ղեւտ. ԺԹ. ։ ։ Մի՛ ձնասցէ առ քեզ վարձ վարձկանի քոյ միւնդ ցառաւօտս ։ Յորմէ խնացեալ լինիմ , թէ իւրաքանչիւր ոմեք զպարտս ի տալ զիւրն . որպէս ասէ առաքեալն Հռոմայեցւոց. ԺԳ. ։ Հասուցէք իւրաքանչիւրեան ոմեք զպարտս ։ Դարձեալ . առնել պատրուակս իգնելն՝ և ի վաճառելն՝ իշխելս և ի կշռուս ։ Դարձեալ . առնելով զվաշխս ։ Դարձեալ . հրամանս այս է ընդդէմ գնողաց՝ և վաճառողաց ։ Ոչ ոք ի ձեզ գնեսցէ զանիրաւութիւն՝ և ոչ ոք ի ձեզ վաճառեսցէ զանիրաւութիւն

Գ Լ Թ.

Յաղագս Ընծայիցն հրամանեցին ։

Գրի՛ առ զԱհարոն Ելից. Ել. ւ6. Յետոյ այդպէս զառնելն անխրատութիւն ընկերին գործով, այժմ արդելու զբերանն՝ . և այս՝ թէ՝ ի գաւառսանէ , և թէ արտաքոյ գաւառսանէ ։ Ասդ՝ ՚ի գաւառսանէ լինի երկաք կերպիւ . կամ ամբաստանելով առ . զորմէ ասէ . Ղևտացւոց . ԺԹ. ւ։ Մի դնիցես զպատրաստութիւն մեղս ՚ի վերայ ընկերի քոյ , և մի՛ լինիցիս քոյս ։ Ալ պատճառ ոչ է պարտ առնել առ . նոյնպէս և ոչ է պարտ լռել զնշանաբանն . զոր այնմ որ ասէ . եթէ մեղիցէ քեզ եղբայր քո , երթ յանդիմանեա զնա ։ Կամ վկայելով առ . զի ասէ . Ընտակաց . ԺԹ. յ. Վկայ առ ոչ լիցի առանց պատճառի . քանզի պարտու կրկնել զնոյն պատճառն . զոր պարտէր կրկնել ամբաստանելոցն ։ Կամ անխրատաբար գառնալով . որպէս ասէ . Ղևտացւոց . ԺԹ. ւ5. Մի՛ անխրատութիւն գառնացուս ։

Իսկ արտաքոյ գաւառսանէ մերձանալն հինգ ազգ մարդկան ։ Ասես բամբասող , որք են առելիք այդմանէ ասէ . Հռովմայեցւոց . ու. ւ0. Չարախօսաց առատածառուածոց ։ Որոյ պատճառն է , զի ոչ ինչ արտաքին է այնպէս պատճառանան մարդոյ , որպէս բարի համբաւն . զի ասէ . Ընտակաց . Ղեր. ւ. Լաւ է անուն բարի քան զմեծութիւնս ։ Իսկ զբարիս զայս բառնալ բամբասողն . վասն որոյ պարտական է անդրէն հատուցանել ։

Երկրորդ , ունէնդիրն բամբասողայ . քանզի հանահատաւոր մերձանալն . վասն այսորիկ ասէ . Մերոյք . Ելը. ւ3. Խնդ զահանջս քոյ , զի մի լռիցես լեզուի բամբասողին ։

վաճառողայ գնողևդր, կամ գնարմ նահապ պատճառ . որք և պարտական են անդրէն հատուցանելոյ . զորոյ ասէ . Յօհան. Ժ. ւ. Որ ոչ մտանէ ընդ դուռն , գող է և աւազակ ։

Ընդ այսոքիսի յանիշատակութիւն է ջար՝ բաղում կերպիւ ։

Նախ՝ զի հանապազակ լինի մարդ գատապանութիւն . զի ասէ Սկզբ . Եզ. 27. Որ հեղու զարիւն և որ պատրէ , իբր թէ եղբարբ են ։

Երկրորդ , զի է յոյժ վտանգաւոր . քանզի այլ մեղք քաւին ապաշխարութիւն . այլ սա պահանջէ զնեղասրէնն . զի ոչ լինի թողեալ մեղքն , եթէ ոչ անդրէն հատուցի առնուն . ուստի ասէ Ամբակում. ը. 6. Վայ որ յաճախէ անձին իւրում որ ոչ իւր իցէ ։ և զինէ ասէ . զի քարն ՚ի յորմոյն աղաղակեսցէ ։

Երրորդ , զի է անօգուտ . զի ասի . Ընտակ. Ժ. ւ. Ո՛չ օգտեսցին գանձք ամբարչութիւն ։ Եաև թէ տացին զայն ողորմութիւն , կամ նուէրք . զի միրկանա անձին ոչ առնէ յանիշատակելեաւ փարձառմութիւն . զի որ ինչ ՚ի տարագ մատուցանի այ , առաւել զայրացուցանէ զնա ։ Ընտակ ասէ Ամբակ. Ընտ. 24. Որ մատուցանիցէ պատարագ ՚ի չընչից աղքատաց՝ , իբր թէ զնոա զորդին առաջի հօրն ։

Չորրորդ , զի ջնասէն և գայլ փարձառմութիւն իրաւասիչս ժողովելոյս . քանզի որպէս հաւն խառնեալ ընդ այլ իր , ապատէ զայնոսայպէս , և չարատար առացեալն հրդեհէ զբարեկիսն առացեալն . ուստի ասէ . Յօբ. Ժե. յ4. Հուր կերիցէ զտարիս նոցա ։ Այնպէս սին ոչ միայն զբերն , այլ և զորդ գործն կորուսանէ , որք պատրաստ կանք են անդրէն հատուցանել ։

Հինգերորդ , զի ջնասէն և գայլ փարձառմութիւն իրաւասիչս ժողովելոյս . քանզի որպէս հաւն խառնեալ ընդ այլ իր , ապատէ զայնոսայպէս , և չարատար առացեալն հրդեհէ զբարեկիսն առացեալն . ուստի ասէ . Յօբ. Ժե. յ4. Հուր կերիցէ զտարիս նոցա ։ Այնպէս սին ոչ միայն զբերն , այլ և զորդ գործն կորուսանէ , որք պատրաստ կանք են անդրէն հատուցանել ։

ղին ։ Կամ սպարտի ցուցանել ախտագին ղդէմս , ուստի ասի ։ Առակաց ։ ԻԵ. 23։ Հոգին հիւանդ սոյ ցրտէ զանձրևանալ դէմք ախտաւ ղնեղուս բամբասող ։

Երրորդ , քաւք , որք սպառ մեն այլեայ ղոր լինել լսեն ։ Ուստի ասի ։ Առակաց ։ Ը. 16. Վեց են, զորս ատեաց Տէրն ։ և զկնի ասէ և զայն՝ որ սերմանէ զտարաձայ նութիւն ի մէջ եղբարց ։

Չորրորդ , մարդելուգքն , ընդդէմ որոց ասի ։ Սաղմ. Ճիս. 3. Իւղ մեղաւորի մի՛ օծցէ զգլուխ իմ ։ Եւ Եսայի ։ Գ. 12. Ասէ՝ ժողովուրդ իմ, որք երանեն զձեզ, խաբեն զձեզ ։

Հինգերորդ , որոնցիցքն ։ ղոց ասի ։ Կարնճացուոց ։ Ժ. 10. Մի՛ որոնցիցէք ։ Գործեալ ։ հրամանաւ այսու արգելանի ամ ատաստուածութիւն ։ զի ասէ ։ Սիրաք ։ Է. 14։ Մի՛ ատեր ամենայն ատութիւ ։ Եւ այս վասն չորից պատճառաց ։

Նախ՝ զի այնու լինի որ որդի ատտանայի , և նման նորին ։ որպէս ասի ։ Յօհաննու ։ Ը. 44. Դուք ի հօրէ սատանայէ էք ։ և զկնի ասէ ։ յորժամ խօսիցի սուտ յիւրոց անսոլ խօսի ։ զի սուտ է և հայր նորա ։ Քանզի ի խօսից ձանաչի որ , թէ յորոց կրօնից , և ի նահանգէ իցէ ։ որպէս աստ ցաւ պետրոսի , թէ դու ի նոցանէ ես ես ։ քանզի և խօսք քո յայտ առնեն զքեզ ։ այլ ՚ած է ճշմարտութիւն , և ճշմարիտք են որդիք նորա ։

Երկրորդ , զի սուտ ասաց լուծանի ընկերակցութիւնն , և խաղաղութիւնն՝ որ ի մէջ մարդկան ։ քանզի ոչ կարեն կեալ ընդ իրերաց եթէ սուիցեն միմեանց ։ ուստի ասէ առաքեալն Եփեսացւոց ։ Գ. 25. Ի բաց եդեալ զամ սուտի , խօսեցարուք ճշմարտութիւն իւր աքսանչիւր ընկերի իւրում , զի եմք միմեանց անդամք ։

Երրորդ , վասն կորուսանելոյն զհամբաւն ։ զի սովորեցելոյն ի սատիսուածութիւն ոչ լինի հաւատացեալ ։

Չորրորդ , վասն կորուսանելոյն զհոգին ։ զի ասի ։ Խաստուածէ ։ ա. 11 Բերան՝ որ սուտ , սպանանէ զհոգին ։ Յորոց յայտ է , թէ է մեղք մահուաբեր , թէպէտ երբեմն լինիցի ներելի ։ Եւ դիտելի է , զի ասելն ի յայնս , որք են զհաւատոյ , և զբարի վարուց , է ծայրագոյն ։ որպէս եթէ սուաջնորդն , կամ վարդապետն քարոզէցէ զմոլորութիւն լինել ընդդէմ հաւատոյ , կամ բարի վարուց ։ զորոց ասի 2. Պետրոսի ։ Բ. 1. Լինիցին սուտ մարգարէք ի ժողովրդեանն , որպէս և ի ձեզ լինիցին սուտ վարդապետք ։ Գարձեալ ։ յորժամ սատիցէ որ ի վեսս ընկերին , միշտ է մահուաբեր ։ Իսկ ոմանք ասեն ընդդէմ ինքեանց վասն խոստարհութեան ի խոստովանելն ։ զորոց ասէ օգոստինոս ։ որպէս պարտի որ զղուշանալ՝ մի լսել զայնցանէ՝ զորս արար , նման նապէս պի մի՛ սատցէ զոր ոչն արար ։ Եւ ոմանք վասն ամօթոյ զորոց ասէ ։ Սիրաք ։ Գ. 10. Ոչ լինել կերպիւ ընդդիմասցիս ճշմարիտ բանին ։ Այլ ոմանք՝ վասն հարկի ։ որպէս յորժամ կամին հատանել խիք ։ կամ զերծանել ։ Իսկ ոմանք վասն օգուտի այլոց, զոր ոչ է պարտ առնել վասն որոյ վտանգի և իցէ , որպէս ասէ օգոստինոս ։ Եւ Սիրաք ։ Գ. 26. ասէ ։ Մի առնուցուս ոչն ընդդէմ երեսաց քոց ։ Եւ ոմանք սուեն երբեմն վասն կատակի ։ և յայտնանէ զգուշանալի , զի մի ածցէ ի մեծագոյն չար ։ Այլ արդ՝ երեք են որք չարժեն ի սուտն , այսինքն , կամք վնասակար ։ սոնչուածն սոյն ։ և օգուտքն ։ Առաջինն է միշտ մահուաբեր ։ և այլքն ոչ միշտ ։

ԳԼ. Ա.

Յաղագս ինն երորդի հրամանին ։

Մի՛ ցանկար կնոջ ընկերի քոյ ։ Ելից. ի. 17 ։ Զանազանաբար է՝ ի մէջ մարդկային՝ և ճշմարիտ օրինաց ։ Չի մարդկային օրէնն դատէ միայն զդործս, և զբանս. իսկ ճշմարիտն՝ և զիւրհատուրդս. զի այն ատեանէ ի խորհրդականէ, որ դատէ միայն զվերերևոյթն. իսկ այս՝ ի յայց, որ քննէ և զխորհուրդս ։ Արդ՝ յետ առելոյն զհրամանաց, որք վերաբերին առ բանս, և գործս, այժմ առելի է զայնցանէ, որք վերածին առ խորհուրդն. քանզի առ ի յայց կարէն փոխանակ գործոյ համարեալ լինի. վասն այսորիկ ասէ. Մի՛ ցանկար կնոջ ընկերի քոյ ։ Այլ ինդրի, թէ վասն է՞ր առեալ լինին երկու հրամանք. այսինքն, թէ մի՛ շնար. և մի՛ ցանկար կնոջ ընկերի քոյ. և այն, զի միեն խմացեալ լինի ի ներքոյ միւսոյն. նմանապէս և այն որ ասէ, մի՛ գողանար, և մի՛ ցանկար ընչից ընկերի քոյ ։ Եւ ոչ ասէ քաւ այսմ օրինակի վս սպանանուիցէ ։ Առելի է քաւ օգտաբերութիւն, թէ ցանկութիւնն մարմնական, և ընչից ցանկութիւնն ունին զհեշտասուիթիս իւրեանց անջատեալս յաւազ քան զդործն, և ոչ զուդեալս։ Դարձեալ. զի մարդկէք սուանձել դիւրաստացէք են ի ցանկութիւն բըղջախոտութիւն և ի գործն. և ի յաղթահարել ընչից սյլոց. վասն այսորիկ երկու դնին արդելուածն և հրամանն. միեն վասն խորհրդոյն. և միւսն վասն գործոյն ։ Այլ ոչ է այսպէս ի սպանանութիւնն, յորում բնականաբար սպառն ի կամաց սպանանելոյ, նաև ի գործոյն. քանզի իւրաքանչիւր իր բնականաց սէս սիրէ զհամառեսանն, և այսհետ զնա, եթէ ոչ լինիցի իբր թէ յայլ ինչ խնդրոյ փոխանդեալ բարկութիւն, կամ ագահութիւն. վասն որոյ ասէ. մի՛ ցանկար կնոջ ընկերի քոյ ։ Եւ դիտելի է, զի յետ մեղայ առաջին Ադամայն՝ ոչըր զերծանէ ի մարմնական ցանկութիւն, բայ ի քո՞ է, և ի սրբոհոգոյ ճշմարտէն. այլ երբեմն լինի այն մահուամբ. և երբեմն ներելի ։ Քանզի յորժամ սիրէ ի վերայ բանականին, է մահուամբ. ուստի ասէ առաքեալն. Հռոմայեց. ը։ 12. Մի՛ թագաւորեացին մեղք ի մահկանացու մարմնիս ձեր ի հնազանդիլ ձեզ ցանկութեանն ։ Ասի ոչ ասէ, մի՛ լինիցի մեղք ի մարմնիս ձեր. այլ՝ թէ մի՛ թագաւորեացէ. քանզի և վասն ինքեան ասէ. գիտեմ, զի ոչ բնակի ի յիս բարի. այսինքն, ի մարմնի իմ ։ Արդ՝ թագաւորէ մեղքն՝ յորժամ հաճանիմք ցանկութեան, ընդդէմ այնմ որ ասէ. Առած. ե։ 23. Որ հայի ի կին առ ի ցանկանալոյ, անդէն շնացաւ ի սրտի իւրում։ Այլ թագաւորէ ի խորան, յորժամ կամի ոք զմեղքն ։ Եւ թագաւորէ ի բերանն, յորժամ զցանկացեալն արտաբերէ. զի ի յանհետանալոյ սրտի խօսի բերանն։ Վասն այսորիկ ասէ առաքեալն. Եփեսացւոց. դ. 29. Ամենայն բան ոտկոյ ի բերանոյ ձերմէ մի՛ ելցէ։ Նմին իրի է մեղք, ներգործական որել զերգս աշխարհամարտ, կամ ասել ։ Ասաի և մխիթարեցէք ասէին աքսորել զպատճառողն այնպիսի երգոյ ։ Իսկ թագաւորէ ի գործն, յորժամ ելանէ ցանկութեին ի կատարումն գործոյն ։ Արդ՝ առ ի խորհիլոյ յայտնիսի ցանկութեաց՝ բազմաձան աշխատութիւն պարտ է ընդդիմանալ ։

Իսկ յաղթահարել առ՝ հինդ կերպիւ ։ Նախ՝ վախճելով ի յայտաբին պատճառաց ։ Ի օրինակ որոյ հրամայեցաւ զաւետեաց, զի մի կարդէ յայմ կողմանս աշխարհին, այլ վս խիցէ ի լեառն ։

Երկրորդ, ոչ ոտլով մուտս չար խորհրդոց. քանզի Թիւր խորհուրդքն անջատեն յայ։

Երրորդ, պատասխանով աղօթից. քանզի եթէ ոչ Տէր պահեսցէ զքաղաք, ընդունայն արթնին պահապանքն։ և եթէ ոչ ասէ, ոչ կարէ ոք լինիլ ժուժկալ։

Չորրորդ, պահելով. զի ասէ Տէրն. Մատթ. ւ. այս ազգ ոչ ելանէ՝ եթէ ոչ պահօք, և աղօթիւք։ Քանզի եթէ երկու ոմանք մատուցանին, և դու կամիցիս օգնել միոյն, պիտոյ է պատրաստիլ ինչ ի միասին։ Ընդունելութիւն նոճազործ ի մարմնոյ զկերակուրն. և յառնել ի հոգին զաղօթս։

Հինգերորդ, պատասխանով բարեաւ զբաղմանց։ Իակ ի մէջ ամ բարի զբաղմանց լռաւագոյն է ընծերցումն նր գրոց։ Ուստի ասէ Ջերծանիմոս. սիրեա զընծերցումն նր գրոց. և ոչ սիրեսցես զգանկութիւն մարմնոյ։

ԳԼԽ ԺԱ

Ցաղագս տասներորդի հրամանին։

Մի՛ գանկար տան ընկերի քոյ։ Ելից. ի. ւ7։ Որպէս ասէ. ւ. Յովհաննէս. բ. ւ6. Ամենայն ինչ որ յաշխարհի է, կամ է գանկութիւն մարմնոյ, կամ գանկութիւն աչաց. կամ ամբարտաւանութիւն առոյ կենցաղ։ Քանզի ամ գանկալ բան աշխարհի, կայանայ յերիս այսոցիկ։ այլ երկուքն ի սոյնէ արգելանին այնու՝ որ ասէ. Մի՛ գանկար տան ընկերի քոյ։ Քանզի բարձրութիւն տանն խմացեալ լինի հպարտութիւնն։ Եւ լուծիքն՝ ազահութիւնն. բան այնմ որ ասէ. Սաղմ. ճա. ւ։ փառք և մեծութիւն են ի տան նր։ Վասն այնորիկ յետ հրամանացն ոչ ցանկալ հնազ ընկերին, շարադրի և վասն ոչ ցանկանալոյ ընդեց նր։ Վ՚այս երիկ ասէ. մի՛ ցանկար տան ընկերի քոյ։

Եւ այս վասն բազում պատճառաց։ Նախ՝ վասն անհնութիւն ցանկութեանն, վասն որոյ և ոչ երբեք լցեալ լինի՝ եթէ ոչ առատութով, վասն որոյ և եղեալ իակ է. որպէս ասէ. Սաղմ. ճ. ւ. Լնու ի բարութեանց զցանկութիւն քոյ։

Երկրորդ, զի բառնայ զհնազդիտութիւն, որ է յոյժ հեշտալի. քանզի ոչ երբեք հանդչին ապահք, այլ միշտ կամին առանալ զոչ ունեալսն. և երինչին վասն ունեցեալոցն. վասն այսորիկ ասէ Յովհան. ւ։ Յոգեցուիչ մեծատուն ոչ ապ թոյլ նմա ննջել։ Ուստի և Տէրն, զիշոց բազդատեալ զմեծութիւն։

Երրորդ, զի բառնայ զուղղութիւն արդարութեանն. բան այնմ որ ասէ. Ելից. ի. ց. Մի՛ առնուցուս կաշառս. զի կուրացուցանեն նաև զաչս խոհեմից։

Չորրորդ, զի առնեն զմարդն թոյլ ի սէրն այ, և ընկերին. զի ասէ օգուտինոս. որքան առաւել ոք ունի զսէր, այնքան նոճազոյն ինչ զպատահութիւն. նաև անգրաժարձեալ. զի ոչք կարէ երկուց տերանց ծառայել։

Հինգերորդ, յառաջէ զամ առնելոյ նուիրեալ. զի է արմատ ամենայն չարեաց. վասն այսորիկ եթէ արմատացեալ ի մարդն, գործէ զպատանութիւն, և զդողութիւն. որպէս ասէ. ւ. Տիմոթ. գ. ց. Որք կամին մեծանալ, անկանին ի փորձութիւն, և յորոգայթ սատանայի։

Այլ սատանայ իմնդրէ, թէ կարէ՞ սատանել ինչ յաստուած։ Եւ երևի թէ ոչ. զի ասէ իզիսուրս, թէ սատացաւն իւրաց՝ և ազատութիւն է սահմանակ ամենեցուն բան բնական իրաւանց։ Ապա ուրեմն է ընդդէմ բնական իրաւանց յաստուածացուցանել ինչ։ Դարձեալ. ամբոխիս ասէ. անօրէնութիւն է ասելն այս ինչ իմէ. և այն ինչ քո։ Եւ աննկատ ասէ. բարեբաս-

տաքար կային մարդիկք , եթէ ոչ էր ասելն իմ , և քո ։ Յորոց յայտ է , թէ մեղք է յատկացուցանելն ։

Այլ ընդդէմն . տասնբանեան հրամանքն են հրամանք բնական իրաւանց . ուստի հրամանն այն՝ որ ասէ մի գողանար , և մի ցանկար ընկից ընկերի քոյ պարտ[ա]կին ընդհրամանաւ այնու , որ ասէ բան բնական օրինաց . մի առներ այլում՝ զոր ինչ քեզ ոչ կամիս լինել ։ Եւ արդ՝ զի գողութիւնն է ընդդէմ բնական իրաւանց . ապա ուրեմն ունելն ինչ յատուկ է բան բնական իրաւանց ։

Աւասր ասելի է , թէ իրն կրկին կերպիւ լինի խնայեալ ։ Նախ՝ ի բնութի իւր . և բան այսմ ոչ ենթանկանի ի ներքոյ մարդկային իշխանութիւն . այլ ածային . բան այնմ որ ասէ . Սաղմ. կիդ. ։։ Տէն է երկիր լիով իւրով ։

Երկրորդ , բան կերպառնալոյ իրին . և բան այսմ մարդն է բնականապէս Տէր իրաց , զի բան բանականութեան ի կիրառեացոյ զիրան ի զեպս վասն ինքեան . զի միշտ ան կատարքն են վասն կատարելագործելոյ ։ Իսկ առ ի կերպառնալն երկոքին ինչ յարմարի մարդոյ . այսինքն , իշխանութիւն ի ձեռն բերելոյ՝ և մատակարարելոյ ինքեան՝ և այլոց . և բան այսմ արժան է և հարկաւոր , զի մարդն առանցայլ ինչ . վասն երից պատճառաց ։

Նախ՝ զի առնել ինչ է մարդոյ հոգալ վասն ինքեան , քան վասն այլոց . քանզի իւրաքանչիւրոք ինախնդրով յաշխատութիւն Թողութիւնայն զնոցա այնմիկ , որ վերայ բերի առ հատարակութիւնն ։

Երկրորդ , զի առաւել խաղաղութիւ՝ և կարգաւորապէս կալեալ լինի յատուկն , քան հատարակացն . զի բազում անգամ որք ունին հատարակաբար , կորչին ընդ միմեանս . և բան այսմ բան բնական իրաւանց առանձին մարդն ունել ինչ յատուկ ինչ ։

Իսկ բնական իրաւունքն ասի կրկին կերպիւ ։ Նախ՝ ընդարձակագոյն . և բան այսմ ասի բնական զոր ինչ բնութիւն ուսոյց ամենայն դանազանց . և բան այսմ ոչ է առաքինութիւն , և ոչ մոլութիւն . զի այսպէս՝ անասունքն լինէին ընդունակ առաքինութեանց , և մոլութեց ։ Երկրորդ , նեղագոյն . և բան այսմ ասի բնական իրաւունքն , զոր ինչ բնական բանականութիւնն առանց մտայղութեն և քննութեն իմն , կամ առանց մեծի արուեստի բազայայտ առնել ։ այլ արդ բանականութիւն լուսոյն գոլ ցոյցանէ ունել ինչ յատուկ որպէս ցայս արդէն ։

Պատասխանի . առաջին առարկութեանն ասելի է , թէ ասի իր ինչ զբնական իրաւանց՝ կրկին կերպիւ ։ Նախ՝ այն , առ որ բնութիւնն ձգտեցուցանէ . որպէս հայրն հոգալ վասն որդւոյն ։ Երկրորդ , ասի ինչ բնական՝ զոր ինչ բնութիւն առնէ այնպէս . որպէս ասի մարդն մերկ բնականաբար , զի բնութիւն ոչ տայ նմա զգեստս որպէս այլ կենդանեաց ։ Այլ մարդն գտանէ ինքեան բան խոհեմութեան ։ Եւ բան այսմ կերպիւ առ հատարակ առացուածն իրաց առնեցուն , և ազատութիւնն ասի բան բնական իրաւանց . զի բաժանութեան առացուածոց , և ծառայութիւնն ոչ են ի ներքս ածեալք ի բնութի , այլ մարդկային բանականութի ի յատկութի կենցաղ մարդկան ։

Երկրորդին պատասխանի . առնելի է թէ ոչ երբէք բնական բանականութիւն հրամայեաց զնմա ինչ առնել հատարակաց յաւժանակի և յոյժ կիրս . քանզի լինէր ձեռնասկար , և յոժանիւթ հատարակաց օգտութիւն . և ապականութիւն իրեարաց ազատ իւր ազդ մարդկան ։ Եւ արդ՝ զի պիտոյ է գործել զերկիր , և կենալ քրտամբ երեսաց՝ բան տիրական հրամանին , ոչ առնոյր ոք յանձն . զի այլոյն մտա-

ներ ի վաստակ նորա. ուստի ասէ առաքեալն. ։ Թեսաղն. գ. ։ Որ ոչն վաստակիցէ, կերիցէ և մի՛։ Եւ զի ասէ ամբոխիս. անօրինութիւն է առնել. այս իմ է, և այն քո, այսպէս իմացեալ լինի, զի՝ ի յանօրինութենէն ազատմայ յառաջ եկեալ այսպիսի յաւակնութենէ. քանզի եթէ ոչ էր մեզ ուղեցեալ նա՝ ոչ էր ապականեալ բնութիւն. և ճշգրեալէր ամէնից հաստատակաց. և կարէինք ունել զամ զիս առնս առանց աշխատանաց իմից. որ այժմ ոչ է այնպէս։

Երկրորդին պատասխանի. ասէ լի է, թէ առաջնում յառուկ իրացն ածէ ընդդէմ բարեբաստութեան կենաց՝ յորժամ մատակարարեցի ըստ բանականութեան, և ըստ դիմութեան. որպէս յայտ է ի յաբրահամ. ի յօթ, և ի յայլ արդարս։ Դարձեալ՝ ի ժամանակս հարկաւորութեան ամ լինէ հատապակաց. քանզի ոչ առնէ գործութիւն՝ որ ի ժամանակս հարկաւորութեան ի կիր առնու զինքս այլոց։

ԳԼ. ԽԲ.

Յաղագս Ընտրեալն և Ճշմարտին հրամանին։

Իրեւցես զՏէր ամ քո յամ արտ քումմէ. և յամ յանձնէ քումմէ. և յամ զօրութէ քումմէ. ։ Օրինաց. ձ. ։ Թէ պէտ ի միտ առացեալ էղև, թէ հրամանն՝ որ զսիրոյն ամ, և ընկերին՝ ոչ կարօտանայր հուշակելոյ վասն յայնմիկ գործոյն իւրոյ. այլ զի Տէր բազայայտուաց ի յանէատանէն անդ, վասն այսորիկ ի վախճանի տասն բանեան հրամանացն ասէ և զճշմարտին հրամանէ այսմանէ, առ որ այլքն ամենքեան վերաբերին։ Եւ նախ՝ զսիրելոյն զձեզ. զորմէ ասէ սիրելոյ ցեւս զՏէր ամ քո յամ արտ քումմէ. և յամ յանձնէ քումմէ. և յամ զօրութէ քումմէ. զի՝ ընդ ձեզ ոչ ինչ ունիցի ընդդէմ ամ։ Եւ ոչ ասէ՝ զի ոչ ինչ ունիցի ընդդէմ ամ ի ձէնջ. այլ ընդդէմ ամ։ Զի ոչ ինչ ունիցի ընդդէմ ամ ի ձէնջ՝

ըստ ժամանակի , և ըստ կարողութեան ։

Ա՛ման երրորդին ասելի է , թէ չարս լինել խնդրին առ սահմանութիւն հրամանի այսորիկ ։

Առաջինն է յանձնել մուսածուին ածային բարերարութեանն . զի ասէ Առակաց. ԺԲ. 6. Բարեկամք են առնողին պարգեւաց ։

Երկրորդն է խոհուն ածային գերազանցութեան . զի ունի յինքն գերազանցագոյնս զամ բարի . և ի նմանէ է ամ բարի ։

Երրորդն է հրաժարուն ի ժամանակաւորաց . վասն զի մեծ իմն անհրաժեշտութիւն առնէ այ՝ որ համահաւասարել նմա լինել . որպէս ասէ . Եսայի . խդ. 7. Աւ՛ա՛ղ նմանեցուցէք զիս ։ Այնժամ նմա նեցուցանեմք , և համահաւասարեմք ինձ ։ Նմա , յորժամ զժամանակաւորս , և զապականացուս համանգամայն ընդ այ սիրեմք . որ է անկարելի . զի ասէ . Եսայի. ԽԵ. 20։ Նզող է մահիճն , մինչ զի միւսն անգամն ։ Քանզի այնպէս անձուկ է սիրոն առ ամ , զի թէ զայլ ինչ սիրեսցէ , թօղցէ զամ . վասն զի նա ոչ յանձն առնու միաձայնակից ումեք ի հոգին . որպէս և ոչ այրն ի կինն ։ այլ միայն կամի ունել զնա բոլորովին . քանզի ոչ կամի մեզ զայլ ինչ սիրել բաց ի նմանէ ։

Չորրորդն է խորշուն յամ մեղաց . որ ցուցանի այնու , որ ասէ սիրեսցես զՏէր ամ քոյ . ի յորս ցուցանին ընդ իրք , զորս պարտիմք այ . այսինքն , զդիւտաւորութիւն . զուղիղ կամք . զնմանցուն , և զՅան ։ Դիւտաւորութիւն իմանալի լինի սրտիւն . զի գիտաւորութիւնն ունի այնքան զօրութիւն , մինչ զի զամ գործ քարշէ առ ինքն . ուստի որ լինի բարւոք՝ արարեալ լինին չար գիտաւորութիւք , փոխին ի չարն . վասն այսորիկ յամ գործս մեր պարտիմք դնել զդիւտաւորութիւն ի յամ . օրպէս ասէ . ։ Կորնթացւոց . Ժ. ։։ Եթէ ուտիցէք , եթէ ընդիցէք , զամն ի փառս այ արասջիք ։ Այլ ընդ սմա խնդրի և բարի կամք , որ նշանակի անձամբն . այսինքն , հոգւոյն. քանզի թէ ոք գողանայցէ վասն կերակրելոյ զաղքատս , ուղիղ է գիտաւորութիւն , այլ ոչ է անդ ուղիղ կամք . վասն որոյ և է խակ մեղք . Քանզի ոչ լինի չար արարքեալ բարի դիտաւորութիւք ունի զներուն . որպէս ասէ առաքեալն Հռոմայեցւոց . Ը. 3. զոմանց Աբրահամոյ զլարն , զի եկեսցէ բարին , որոց գատապարտութիւնքն յիրաւի են ։ Աբդ՝ յայնժամ է կամքն բարի , յորժամ համաձայնի ածային կամացն . զոր և հանապազ հայցեմք ի յաղօթս , ասելով . եղիցին կամք քո ։ Վասն այսորիկ ասէ . ի բոլորի հոգւոյ , այսինքն , ի կամսդ . քանզի բազում անգամ դնի հոգին ի տեղի կամացդ ։ Այլ երբեմն է բարի դիտաւորութիւն . և բարի կամքն, այլ է մեղք ի յիմացուն . վասն այսորիկ և զբոլոր իմացուն պարտիմք ասել ի յամ գերելով զնա ի պաշտօնն Քրիստոսի ։ Քանզի բազումք ոչ մեղանչեն գործով , այլ կամին խորհիլ զմեղս , և զայրիս . վասն այսորիկ ասէ . Եսայի , ա՛. ։6. Իարձէք զլար խորհուրդս ձեր ի յաղտոյ իմոյ ։ Նաև բազումք ապաստանեալք ի յիմաստութիւն իւրեանց՝ ոչ կամին հաւանիլ հաւատոյ . վասն այսորիկ ասէ . ի բոլոր մտաց ։ Նաև այս ոչ է բաւական , եթէ ոչ լինիցի մերձ բոլոր ջանն . նմին իրի ասէ . յամ զօրութիւն . ուստի և Սաղմոսի . Ճբ. ։0. ասէ . Ջ զօրութիւն իմ առ քեզ սահեցից , այսինքն առ բարին . քանզի բազումք են զօրաւորք ի չարն ։

ԳԼ. ԺԹ.

Յաղագս Երկրորդի Հրամանին.

Խրեսցես զընկեր քոյ իբրև զանձն քոյ. Ղեւտացւոց. ԺԹ. 18։ Ասան հրամանի այսորիկ ասէ Տէրն, Թէ է նման առաջնոյն, զանել որպէս որ սիրէ զնա, հատուցանել զօրինեան. այսպէս և որ սիրէ զընկերն. քանզի լուսին օրինացն սէր է։ Արդ՝ յաղագս առաքինութեան իրս տեսանելի է։ Նախ զկորզորելոցն սիրոյն։ Երկրորդ, զկերպէ սիրելոյ զընկերն։ Երրորդ, զսիրոյ Թշնամեացն։

Ասան առաջնոյն գիտելի է, զի չորք են՝ որք յորդորեն ի սէր ընկերին։

Առաջինն է սէրն ածային քանզի ամենայն հաւատացեալք են որդիք այլ, և անդամք Քրիստոսի. վասն որոյ և պատուին սիրել զիրեարս, որպէս եղբարք, և անդամք միմեանց. քանզի ասէ։ Յովհաննու. ԺԳ. 20. Որ ասէ սիրել զնա, և զեղբայր իւր ատիցէ, որպէս սէրն այլ լիցէ ի նմա։

Երկրորդ, հրամանն ածային. քանզի այնմ որ ասէ. Յովհաննու. Ա Ե. 12. Այս է պատուէր իմ զի սիրեացիք զմիմեանս։ Եւ դարձեալ. Ասէ. ԺԳ. 35։ Յայսմ ճանիցեն ամենեքեան, Թէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս։

Երրորդն է հաղորդակցութիւնն բնութեան. քանզի ասէ. Սիրաք ԺԹ. 19. Ամենայն կենդանի սիրէ զնման իւր։ Զորրորդն է օգտութեան, որ յառաջ գայ յայնմանէ. քանզի ամենայն բարին այլոց՝ լինի յատուկ իւրաքանչիւրումն սիրոյնն։ Սա է որ միաւորէ զեկեղեցի. և առնէ զնա լինել հաստատակաց. ըստ Սաղմոսողին, ՁԺ. 63. Որ ասէ. հաղորդ եմ ես ամ երկիւղածաց քոց։

Ասան երկրորդին գիտելի է, զի պատուիրէ Տէր սիրել զընկերն որպէս զանձն. այսինքն, վասն ինքեան, և ոչ վասն միոյ օգտի. զի ասէ. Սիրաք. Ը. 10. Է՛ բարեկամ սեղանոյ, և ոչ ունացիւ։ Դարձեալ՝ կարդաւորապէս. այսինքն այսր քան զնա, որպէս և զքեզ իսկ. ըստ այնմ որ ասի յերկրորդ Երկոց, Ը. 4. Կարգեաց յիս զսէր։ Եւ Մատթէ. ԺԲ. 37. Որ սիրէ զհայր՝ կամ զմայր առաւել քան զիս, չէ՛ ինձ արժանի։ Դարձեալ. այդպէսմբ, որպէս և զքեզ իսկ ըստ քումկարողութեանդ զի ասի։ Յովհաննու. Գ. 18. Մի՛ բանիւ և լեզուաւ սիրեսցուք, այլ արդեամբք։ Դարձեալ յարատեւապէս. որպէս և զքեզ իսկ. այսինքն, ի յաջողութեան, և ի յանաջողութեան. քանզի յամենայն ժամանակի սիրէ բարեկամն, իսկ առ յարատեւութիւն բարեկամութեանն օգնեն. այսինքն, համբերութիւն. և խոնարհութիւն. քանզի այր բարկացօղ դրգռէ զկռիւ։ Դարձեալ. սիրել արքութիւն՝ այսինքն, ի յաջ, և ի ձախ, որպէս զքեզ իսկ. զի այս է սէր գեղեցիկ. որպէս ասէ. Սիրաք. ԺԴ. 24. Եւս մայր գեղեցիկ սիրոյ։

Ասան երրորդին առեալ է, Թէ պատուիրէ սիրել զԹշնամիսն. Եւ զի ասի վասն որոյ, Թէ առնէն զչարսն կատարեալ առեալութիւն. և Տէրն ասէ. որ ոչ առնէ զչարսն և զմայր իւր ոչ կարէ իմ աշակերտ լինել։

Գիտելի է, զի երկու ինչ նկատելի է ի մարդն. այսինքն, բնութիւնն, զոր ստար ած. և այս պատուի սիրել. քանզի աճ իսկ սիրեալ. ըստ այնմ որ ասի. Իմաստութեան. Ժա. 25։ Ջի ոչինչ ատեցեր յորոց արարեր։ Նման նկատելի է մոլութիւնն. որ պատուի ատել։

Ասէ

Ալև ոչ է մեղք կամիլն պատ-
ժիլ չարին . որպէս ասէ . ։Ա-
կաբայեցոյ ։ի. ։17։ Օրհնեալ Տէր ,
որ մատնեաց զամբարիշտն ։ Դար-
ձեալ . ոչ է բառական միայն ոչ
կամիլն չար՝ թշնամեացն , այլև
պարտ է կամիլ զբարին . այսպէս
կամիլ զուղղիլն նոցա , և զկեանն
յաւիտենական , և աղօթել վասն
նոցա . և ի ժամանակս վերջին
հարկաւորութիւն օգնել ։ այլ ոչ է
պարտական առ ի բնաւանութիւն ,
միթէ խնդրեսցէ զիողութիւնն , և
խնդրողին զիողութիւնն պարտ է
թողուլ . ապա թէ ոչ՝ խոտոր զոյա-
ոտէրան Տնն ։ այլ կատարելութիւն
է ընտանեբար կեալ ընդ թշնա-
մեոյն . քան այնմ որ ասէ . Ա՝առ-
Է.44. Սիրեցէք զթշնամիս ձեր ։

Դարձեալ . սիրելն զթշնամիս է
մեծ յաղթութիւն . ուստի ասէ .
Հռոմայեց.ժբ.։21. Մի՛ յաղթիր ի
չարէն , այլ՝ինքն , առեղծուածք .
այլ յաղթեա բարեաւն չարին .
այսինքն , քանզի յորժամ բարու-
թիւք քով դարձուցանես զթշնամին
ի սէր , յաղթեաս զնա . իսկ թէ
նա քարշեսցէ զքեզ յառեղծուածի ,
յաղթիս ի նմանէ ։ Դարձեալ . որ
սիրէ զթշնամիս , դիւրաւ լսելի
լինին աղօթք նորա . զի ի վերայ
բանին Երեմիաս.ժե. ։1. Եթէ կայ-
ցէ մատչի , և առնուիլ առաջի ե-
րեսաց իմոց . առ օգուտս նոա .
վասն այսորիկ լիլէ զսուրս , զի
աղաչեսցեն վասն թշնամեացն .
այսպէս և աղօթքն Քի՛ս ի խաչին
խաւրին՝ դարձոյց զիողիս երկիր
հաղարս ի նախկին քարոզութիւնն
պետրոսի ։ Դարձեալ . յայտնի
թողեալ լինին ամենայն մեղք իւր-
քան այնմ Առաք.ի.։14. Որ ասէ .
Եթէ թողուցուք մարդկան զյան-
ցանս նոցա , թողցէ և հայր ձեր երկ-
նաւոր զյանցանս ձեր ։

Այլ խնդրի , թէ տասնբանեան
հրամանքն իցեն փոփոխա-
կանք , կամ թողլ ոմանք ։ Երևի ,
թէ այո . քանզի ոմն հրամայեաց
աբրահամայ սպանանել զորդին
իւր առաջի . որ է ընդդէմ բնա-
կան իրաւանցն ։ Դարձեալ . հրա-
մայեաց իսրայէլացւոց կողոպտել
զեգիպտացիսն ։ Եւ ոմնքայ առ-
նուլ զկին պոտնիկ ։ Դարձեալ .
յակոբ , գտեալ , և աղաղմեն ու-
նէին զբաղումս կանայս . որ է
ընդդէմ բնական իրաւանցն Դար-
ձեալ . ուխտն է՝ի բնական իրաւ-
անց . այլ ասկայն ծայրագոյն քա-
հանայապետն կարէ արձակել ,
կամ փոխել ։ Այլ ընդդէմ այսմ-
պէ ասէ . ։Օրինաց.ի.։26. Ան-
ծեալ՝ որ ոչ պահեսցէ զամենայն
գրեալսն՝ի գիրս այս ։ Եւ առա-
քեալն . Գաղատաց. ։ա. 9. Որ այլ
ինչ քարոզեսցէ , նզովեալ եղիցի ։
Եւ Տէրն . Ա՝առ.ի.։3. Երկինք ,
և երկիր անցցեն , և բանք իմ մի՛
անցցեն ։ Եւ կանոնքն ասէ . բնա-
կան իրաւունքն՝ի սկզբանէ բա-
նական առեղծուածոյս ոչ յեղաշր-
ջին ժամանակաւ , այլ միշտ ան-
փոփոխելի ։ Եւ Եսայի.ին.։3. առէ ։
Վոխեցին զիրաւունս իմ . և զկե-
ցին զուբուտն յաւիտենից ։

Պատասխանի ։ ասելի է , թէ փո-
փոխուին բնական իրաւանց
կարէ իմանիլ կրկնակի ։ Նախ՝ զի
յաւելցի ինչ նմին . և բան այսմ
կարէ փոփոխիլ ։

Երկրորդ , բան կերպի պակա-
սեցուցանելոյ . այսինքն , զի իցէ
պակաս ինչ՝ի բնական իրաւանց ։
Եւ այսպէս նկատեալ բան նախ-
կին սկզբանց բնական օրինաց ա-
մենևին է անփոփոխելի ։ և թէ
պէտ կարէ փոփոխիլ՝ի մասնաւոր
ինչ վասն օգտութեան ինչ ։

Պատասխանին առաջնոյ առար-
կութեանն , ասելի է թէ ոչ էր ընդ-
դէմ բնական իրաւանցն՝ թէ ած
հրամայեսցէ մահացուցանել զան-
մեղ ոք . քանզի և վասն սկզբնա-
կան մեղացն առնէ զբաղումս նոսա
նաև անմեղք . քանզի ած է Տէր
կենաց , և մահու . և զոր ինչ նա
հրամայէ , այն է իրաւունք ։

Երկրորդին պատասխանի , թէ
զոր ինչ առնուցու ոք յիրաց իւր-

աքանչելութեամբ հրամանանն այլ ։ ոչ է գողութիւն , կամ յափշտակութիւն ։ զի Տ֊ն է երկիր լրիւ իւրով ։ և ումեք կամի , տայ ։ և ոչ է անիրաւութիւն ինչ ։

Երրորդին պատասխանի ։ եթէ առ պռոնիկ կին , և եթէ առ բազումս մերձենայցէ ոք հրամանանն և աղտեամբն այլ , որպէս ոսկէ , յափօք , գառիւծ ։ ոչ է մեղք ։ այլ իբր բնական իրաւունք ։

Չորրորդին պատասխանի ։ եթէ ծայրագոյն քահանայապետին յանձնեցեալ լիակատար իշխանութիւն։ ուստի այսորիկ առ՝ի օգուտ մասնաւորին ոմանց կարէ արձակել յուխտէն , կամ յերդմանէն ։

Աստանօր հատարեցաւ հանգուցումն ուսանողական օրինացն։ ՚ի փառս Քի՛ն այլ , որ է օրհնեալ յաւիտեանս Ամէն ։

ՎԱԽՃԱՆ ԲՈԼՈՐ ԳՐԳՈՑՍ։

՚ի փառս Տ֊ն այլ ։ և ՚ի պատիւ Ամենբանուհւոյ Կուսին Մարիամու ։

ՑԱՆԿ ԳԼԽՈՑ ԳՐՈՑՍ:

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ:

Յաղագս մոլութեաց հաւատոյ՝ խրատք:

Յաղագս մեղաց և անուանց նոցին: գլուխ ա. 1
Յաղագս գարշութեան մեղաց. գլուխ. բ. 3
Դարձեալ յաղագս գարշութեան մեղաց: գլ. դ. 7
Յաղագս շարժողաց ի մեղս. այսինքն, ուրանք սատանայ: գլ. դ. 11
Յաղագս մարմնոյ շարժողի ի մեղս: գլ. ե. 15
Յաղագս աշխարհի շարժողի ի մեղս: գլ. զ. 18
Յաղագս բաժանման մեղաց. գլ. է. 21
Յաղագս հնարից, որք ընդեմ մեղաց: գլ. ը. 25

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ:

Յաղագս մոլութեաց յատկապէս:

Յաղագս լօթեանց դևոյս ոյց մեղաց: գլ. ա. 29
Յաղագս հպարտութեան: գլ. բ. 33
Յաղագս սահմանի հպարտութեան: գլ. գ. 33
Դարձեալ յաղագս սահմանի հպարտութեան: գլ. դ. 37
Յաղագս սեռականց հպարտութեան: գլ. ե. 39
Յաղագս երկրորդի սեռականի հպարտութեան: գլ. զ. 41
Յաղագս երրորդի սեռականի հպարտութեան: գլ. է. 44
Յաղագս չորրորդի սեռականի հպարտութեան: գլ. ը. 45
Յաղագս թէ ոսոմն Ծնանի հպարտութենէն: գլ. թ. 47
Յաղագս Ծնանդեան հպարտութեան: գլ. ժ. 50

Դարձեալ զհպարտութենէ, որ Ծնանի ի սպնեհատուտ մեծութենէ: գլ. ժա. 54
Դարձեալ զհպարտութենէ, որ ի եկեղեցական պատուոյ: գլ. ժբ. 58
Դարձեալ յաղագս հպարտութեան թագաւորաց, և իշխանաց: գլ. ժգ. 62
Դարձեալ զհպարտութենէ, որ Ծնանի ի զարդուց: գլ. ժդ. 64
Դարձեալ զհպարտութենէ զարդուց: գլ. ժե. 69
Դարձեալ զհպարտութենէ, որ լինի ի զանազան հանդերձանաց: գլ. ժզ. 73
Յաղագս ամբիծոյ: գլ. ժէ. 76
Յաղագս գարշութեան հպարտութեան: գլ. ժը. 84
Դարձեալ յաղագս գարշութեան հպարտութեան. գլ. ժթ. 88
Յաղագս ներդործութեան հպարտութեան: գլ. խ. 91
Յաղագս առաքինական հպարտութեան: գլ. խա. 95
Յաղագս հանդերձութեան հպարտութեան առ այլս մոլութիս: գլ. խբ. 98
Յաղագս նախատուտն: գլ. խգ. 99
Յաղագս անհնազանդութեան: գլ. խդ. 105
Յաղագս անհնազանդութեան չարահոգոյ գաւազն: գլ. խե. 107
Յաղագս սպարծելոյ: գլ. խզ. 111
Յաղագս կեղծաւորութեան. գլ. խէ. 113
Յաղագս դժուութեան: գլ. խը. 116
Յաղագս կարկամութեան: գլ. խթ. 117
Յաղագս սատաճայնութեան: գլ. լ. 118
Յաղագս յանդգնութեան: գլ. լա. 119
Յաղագս պատուաստիրութեան: գլ. լբ. 120
Յաղագս նորատնկութեան: գլ. լգ. 126
Յաղագս ապստամբութեան: գլ. լդ. 127

Յաղագս խոտման։ գլ. լե. 130
Յաղագս անպատկառութեան։ գլ. լզ. 131
Յաղագս առաքաբժշկութեան։ գլ. լէ. 133
Յաղագս հնարիւց ընդդէմ հպարտութեան։ գլ. լը. 136

ՄԱՍՆ ԵՐԿՈՐԴ։

Յաղագս մոլութեանն նախանձու։
Յառաջաբանութիւն զնաւ խանձու։
Յաղագս սահմանի նախանձու։ գլ. ա. 138
Յաղագս գարշութեան նախանձու։ գլ. բ. 139
Յաղագս նկարագրութեան նախանձուն։ գլ. գ. 143
Յաղագս դատերաց նախանձուն, և նախ զաոելութիւն. գլ. դ. 145
Յաղագս քաութիւն, և բամբասանաց։ գլ. ե. 147
Յաղագս ուրախութեան ի յանապատութիւն. և նեղասրտութիւն ի յաջողութիւն։ գլ. զ. 150
Յաղագս տրտնջման։ գլ. է. 151
Յաղագս հնարիւց, որք ընդդէմ նախանձուն։ գլ. ը. 153

ՄԱՍՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

Յաղագս մոլութեանն բարկութեան։
Յառաջաբանութիւն։
Յաղագս սահմանի բարկութեան։ գլ. ա. 157
Յաղագս բաժանման բարկութեան։ գլ. բ. 158
Յաղագս գարշութեան բարկութեան։ գլ. գ. 161
Դարձեալ զգաստութենէ բարկութեան. գլ. դ. 164
Յաղագս նկարագրութեան բարկութեան։ գլ. ե. 166
Յաղագս դատերաց բարկութեան։ գլ. զ. 168
Յաղագս ատելութեան մասին. գլ. է. 170
Յաղագս զայրացման. գլ. ը. 171
Յաղագս սաստկի։ գլ. թ. 172
Յաղագս նախատանաց. գլ. ժ. 173
Յաղագս հայհոյութեան. գլ. ժա. 173
Յաղագս անիծանաց։ գլ. ժբ. 176
Յաղագս անհամբերութեան։ գլ. ժգ. 177
Յաղագս չատագովութեան մեղաց։ գլ. ժդ. 178
Յաղագս յանդիմանութեան։ գլ. ժե. 179
Յաղագս հնարիւց, որք ընդդէմ բարկութեան։ գլ. ժզ. 180

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Յաղագս մոլութեանն ծուլութեան։
Յառաջաբանութիւն։
Յաղագս սահմանի ծուլութեան։ գլ. ա. 184
Յաղագս գարշութեան ծուլութեան։ գլ. բ. 186
Դարձեալ յաղագս գարշութեան ծուլութեան։ գլ. գ. 190
Յաղագս նկարագրութեան ծուլութեան։ գլ. դ. 193
Յաղագս դատերաց ծուլութեան, և նախ զյաոելն։ գլ. ե. 194
Յաղագս յուսահատութեան. գլ. զ. 196
Յաղագս երկչոտութեան։ գլ. է. 197
Յաղագս թմրութեան։ գլ. ը. 198
Յաղագս ոխակալութեան։ գլ. թ. 199
Յաղագս ուսուցանման մոլոց. գլ. ժ. 190
Յաղագս դաղջութեան։ գլ. ժա. 200
Յաղագս մեղկութեան։ գլ. ժբ. 201
Յաղագս քնասիրութեան։ գլ. ժգ. 202
Յաղագս դատարկութեան. գլ. ժդ. 204
Յաղագս յոյժ աղման. գլ. ժե. 207
Յաղագս յոյժ աղմանդ գործմանն։ գլ. ժզ. 210

Յաղագս յաղագնման խոս-
տովանութեան ։ գլ. ԺԷ. 214
Յաղագս հեղգութեան ։ գլ. ԺԸ. 218
Յաղագս անչարժաւորու-
թեան ։ գլ. ԺԹ. 221
Յաղագս լքման ։ գլ. Լ. 221
Յաղագս տարտարոսեցութեան ։
գլ. ԽԱ. 223
Յաղագս անհոգութեան ։ գլ. ԽԲ. 223
Յաղագս տարտամութեան ։
գլ. ԽԳ. 224
Յաղագս անձկերամեռանդու-
թեան ։ գլ. ԽԴ. 225
Յաղագս տրտմութեան ։ գլ. ԽԵ. 226
Յաղագս ձանձրութեան կե-
նաց ։ գլ. ԽԶ. 228
Յաղագս հնարիցն, որք ընդ-
դէմ ծուլութեան ։ գլ. ԽԷ. 229
Յաղագս ծուլութեան կրօ-
նաւորաց ։ գլ. ԽԸ. 230
Յաղագս անխոհեմ ջերմե-
ռանդութեան ։ գլ. ԽԹ. 232

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Յաղագս մոլութեան ագահութեան ։

Յառաջաբանութիւն ։

Յաղագս սահմանի ագա-
հութեան ։ գլ. Ա. 237
Յաղագս գարշելի անօրէ-
նութեան ագահութեան ։ գլ. Բ. 238
Յաղագս գարշելի հիւսան-
դութեան ագահութեան ։ գլ. Գ. 243
Յաղագս թշնամաւորական ծա-
ռայութեան ագահութեան ։ գլ. Դ. 247
Յաղագս գարշելի յիմարու-
թեան ագահութեան ։ գլ. Ե. 250
Յաղագս գարշելի հաճելա-
տութեան ագահութեան ։ գլ. Զ. 257
Յաղագս ներքնոցծութեան
ագահութեան ։ գլ. Է. 259
Յաղագս դառնութեան, և ան-
ակաց ագահութեան ։ գլ. Ը. 263
Յաղագս վայխտից ։ գլ. Թ. 263
Յաղագս յափշտակութեան ։ գլ. Ժ. 269
Յաղագս անխրատ պահպանո-
ղաց ։ գլ. ԺԱ. 273
Յաղագս խաբէութեան վա-
ճառականաց ։ գլ. ԺԲ. 279
Յաղագս սուտ ։ գլ. ԺԳ. 277
Յաղագս կաշառից ։ գլ. ԺԴ. 282
Յաղագս ագահութեան ջա-
տագովաց ։ գլ. ԺԵ. 285
Յաղագս ագահութեան եկե-
ղեցականաց ։ գլ. ԺԶ. 286
Յաղագս սիմոնականութեան ։
գլ. ԺԷ. 288
Յաղագս այնոցիկ, որք առ-
նեն ժառանգաւորդս եկե-
ղեցւոյ զաղգականս ։ գլ. ԺԸ. 293
Յաղագս ձեղաց կորնեակա-
նաց ։ գլ. ԺԹ. 297
Յաղագս ագահութեան վարձ
կանաց ։ գլ. Լ. 299
Յաղագս նշանաց ագահու-
վարձկանաց ։ գլ. ԽԱ. 301
Յաղագս անարժան պատա-
րագողաց ։ գլ. ԽԲ. 307
Յաղագս գարշելութեան նո
առաքեալն ասացեալ կրօնաւո-
րաց ։ գլ. ԽԳ. 313
Յաղագս ագահութեան դի-
տուն ։ գլ. ԽԴ. 313
Յաղագս ագահութեան խոս-
ղացողաց ։ գլ. ԽԵ. 322
Յաղագս հնարիցն որ ընդ-
դէմ ագահութեան ։ գլ. ԽԶ. 324
Յաղագս շռայլութեան ։ գլ. ԽԷ. 327

ՄԱՍՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Յաղագս մեղաց որկրամոլութեան ։

Յառաջաբանութիւն ։

Յաղագս սահմանի որկրա-
մոլութեան ։ գլ. Ա. 332
Յաղագս գարշելի որկրա-
մոլութեան ։ գլ. Բ. 333
Դարձեալ՝ յաղագս գար-
շելութեան որկրամոլութեան ։ գլ. Գ. 336
Դարձեալ՝ յաղագս գար-
շելութեան որկրամոլութեան ։
գլ. Դ. 340
Յաղագս զանազանութեան
որկրամոլութեան ։ գլ. Ե. 344
Յաղագս բորբոքողաց որկ-
րամոլութեան ։ գլ. Զ. 347

Յաղագս ներդործութեանց որք բանիւքն։ գլ. ե. 348
Յաղագս գաւազդոյ որոյ մնալոյն ի հաստատակին։ գլ. ը. 350
Յաղագս անապարելիութեան։ գլ. թ. 351
Յաղագս խորհրդաձայնութեան։ գլ. ժ. 352
Յաղագս մեծամեծաց պատուոց բաշխման։ գլ. ժա. 353
Յաղագս առելոյդութեան, և յարգելոյնութեան։ գլ. ժբ. 355
Յաղագս արկածաժէտութեան։ գլ. ժգ. 357
Յաղագս յանձնախոսակերպութեան։ գլ. ժդ. 358
Յաղագս անյարմարաց ուրացութեան։ գլ. ժե. 359
Յաղագս խնդակատարութեան։ գլ. ժզ. 361
Յաղագս սիրոյ։ գլ. ժէ. 362
Յաղագս հաստատութեան։ գլ. ժը. 362
Յաղագս յիմարախտութեան։ գլ. ժթ. 363
Յաղագս զարմանալութեան։ գլ. ի. 363
Յաղագս գաւառիկ բանից։ գլ. իա. 365
Յաղագս բիծ ունելոյ մտացի։ գլ. իբ. 366
Յաղագս սրբանձնկոյ որոյ բանիւքն։ գլ. իգ. 367
Յաղագս գնաւորից, որ ընդ դէմ որկրամոլեաց։ գլ. իդ. 369

ՄԱՍՆ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Յաղագս մեղուաբեան բղջախտահոտելոյն։

Յաւելուածք։

Յաղագս ասդիանոյ բղջախտահոտելոյ։ գլ. ա. 371
Յաղագս գարշահոտ բղջախտահոտելոյ։ գլ. բ. 373
Դարմանեալ յաղագս գարշահոտելոյ բղջախտահոտելոյն, վասն անհաճոյ գոլոյն ոտից։ գլ. գ. 376
Դարմանեալ յաղագս գարշահոտելոյ բղջախտահոտելոյն, վասն հաճոյ գոլոյն ատամանց։ գլ. դ. 378
Դարմանեալ զդարշահոտելն բղջախտահոտեալ վասն գոլոյն վերատակար ընկերելոյն։ գլ. ե. 380
Դարմանեալ յաղագս գարշահոտելոյն բղջախտահոտելոյն վասն գոլոյն ասղականիչ ենթանկոյին խոլոյ։ գլ. զ. 381
Յաղագս ներդործութեանց բղջախտահոտելոյ։ գլ. է. 383
Յաղագս բաժանման բղջախտահոտելոյ։ գլ. ը. 386
Յաղագս սեռական բղջախտահոտելոյ։ գլ. թ. 388
Յաղագս պարզ պտղոյ թեղ։ գլ. ժ. 389
Յաղագս չնաւոյ։ գլ. ժա. 390
Յաղագս ազգատեղեաց։ գլ. ժբ. 393
Յաղագս կուսատեղեաց։ գլ. ժգ. 394
Յաղագս յատկութեանց։ գլ. ժդ. 395
Յաղագս անդամակապուտ այսինքն, զդղջախտահոտելոյն եկեղեցականաց։ գլ. ժե. 395
Յաղագս մեղուոյ, որ ընդ գիշեր բնակէ։ գլ. ժզ. 399
Յաղագս գիշերապայծառ պղծութեան։ գլ. ժէ. 401
Յաղագս դառնահոտ բղջախտահոտելոյն։ գլ. ժը. 402
Յաղագս կենդանեաց մեղուոյ։ գլ. ժթ. 402
Յաղագս անխոտորելոյ կենդանեաց։ գլ. ի. 404
Յաղագս անկման։ գլ. իա. 406
Յաղագս անհնարին ատելութեան։ գլ. իբ. 406
Յաղագս սիրոյ ընդ ընդհանուր։ գլ. իգ. 407
Յաղագս ատելութեան ընդ։ գլ. իդ. 408
Յաղագս ախտաժամանակ նեղ կացութեան։ գլ. իե. 409
Յաղագս յատկութեանց հանդ-

հանդերձելոյն ։ գլ. խզ. 409
Յաղագս բարկութեան բղջա-
խոհութե ։ գլ. խէ. 410
Դարձեալ յաղագս բղջա-
խոհութե ։ գլ. խը. 413
Յաղագս հնարից, որ ընդ-
դէմ բղջախոհութե ։ գլ. խթ. 416
Ընդդէմ այնոցիկ, որք ա-
նեն ոչ կարել ունել
ժոյժ ։ գլ. ծ. 419

Յաղագս պահպանման զգայութեց
արտաքնոց ։

Յաղագս հնգից զգայու-
թեց արտաքնոց ։ գլ. առ. 422
Յաղագս տեսանելեաց ։ գլ. բ. 425
Յաղագս լսելեաց ։ գլ. գ. 426
Յաղագս հոտառելեաց ։ գլ. դ. 427
Յաղագս ճաշակելեաց ։ գլ. ե. 428
Յաղագս շօշափելեաց ։ գլ. զ. 429
Յաղագս համեմատութե
մարմնական զգայութեց
առ հոգևորն ։ գլ. է. 430

Յաղագս պահպանման լեզուին ։

Յաղագս լուեցուցանելոյ
զլեզուն ։ գլ. առ. 432
Յաղագս հնարից ։ որք

ընդդէմ մեղաց լե-
զուին ։ գլ. բ. 435

Յաղագս տասանց պատուիրա-
նաց ։

Յաղագս պատուիրանին
հատարակաբար ։ գլ. առ. 438
Յաղագս առաջնոյ հրա-
մանին ։ գլ. բ. 450
Յաղագս երկրորդի հրա-
մանին ։ գլ. գ. 457
Յաղագս երրորդի հրա-
մանին ։ գլ. դ. 462
Յաղագս չորրորդի հրա-
մանին ։ գլ. ե. 464
Յաղագս հինգերորդի
հրամանին ։ գլ. զ. 465
Յաղագս վեցերորդի հրա-
մանին ։ գլ. է. 469
Յաղագս եօթնե՛րորդի
հրամանին ։ գլ. ը. 470
Յաղագս ութերորդի
հրամանին ։ գլ. թ. 471
Յաղագս իններորդի հրա-
մանին ։ գլ. ժ. 473
Յաղագս տասն երորդի
հրամանին ։ գլ. ժա. 474
Յաղագս մեծագունի հրա-
մանի սիրոյն ։ գլ. ժբ. 476
Յաղագս հրամանի սիրոյ
ընկերին ։ գլ. ժգ. 478

Վախճան գլխացանկի գրոցս ։

ակղան բանիս լիցի,
քարգումն անուանս Տն ՅԻ։
Միշտ որպէս է, և լինիցի.
փառաւորեալ է, և լիցի։
Խնդրեմ ի ձէնջ եղբարք բարի.
ունկն դնել խնդոյս բանի։

Իբրու խոտան ձեր Ծառայի,
զտեարս իւր զարթուցցուղի։
Թէպէտ բազումք մերում յայդի,
ունին զտենչ ուսմանց բանի։
Այլ ոչ այն քան, որ քան պարտի,
լծեն զինքեանս ջանիւ արտի։
Բաւեալ բանքն իմ յայսմիկ վայրի.
ի գովութիւն սոյն մատենի։
Ես յորդորիչ ունկնդրան արտի,
այսմիկ գրոցիկն ընթերցողի։
Ո՛րդ ձեզ ասեմ ամենեքեան.
որք ընթեռնոյք իսկ զայս մատեան։
Բառնալ ի բաց զկիրճ ծուլութեան.
և զախտ մեռաց գոռոզութեան։
Բանից սորին խմտասուիթեան,
որ է եղծիչ ախտից մարդկան։
Անցաւ մտօք, և դնել ջան,
առ հասկանալ բարեպէս զայն։
Յորժամ վարժիս գու միանգամ,
և ընթեռնուս զմի ձառ բան։
Ես յայն ժամ քեզ օգուտ մեծն,
երբ ըմբռնես զմիտ բանին այն։
Ա՛ան զի որք մտօք բանին,
ընթեռնուն զայս, և զմայրին։
Ընդարեւ իսկ միայն նոքին,
լուսով սորին լուսաւորին։
Բաւեալ ունի սա զլոյս բանին,
դիւրին ոճով զարմանագին։
Դպրոց է սա մարտից ասկին՝
ի յոր խոնարհք միայն վարժին։
Արհեստ է սա զորս ուսանին.
այնք, որք ընդդէմ ախտից զինին։
Պատուական կազմեալ ընդդէմ դիւրին.
ամրոց հանդէպ ամբարտակին։
Երևոցեր զդատան չարին՝
ի արձակացեալ ի գլուխս նորին։
Տարտարէ զնինդ չար խիտանին,
հօշնատեսակ մահապարտին։
Ես և կրտսակ ուր չատանին,
զնդեք բնաւից վերոց դիւրին։
Սակայն անօթք միշտ պահանջին.
որոյ հասանցեք առեալ տարցին։

Եւթէ զանօթ խոնարհութեան.
Ճանապհան քոյդ հիւանդութեան ։
Բարձեալ տանիս ընդ քեզ միշտ զայն՝
առնուս ձրի զդեղ կեցուցիչեան ։
Աչուգայդ չար հոգարտութեան ,
որ անկերպէ զհոգիս մարդկան ։
Սա ապ զյարմար դեղ բուժեցման.
ածէ ՚ի սէր խոնարհութեան ։
Տանջող ախտին նախանձութեան ,
որ է աղբիւր ցաւ կուրութեան ։
Առ ընձեռէ դեղ տեսութեան ,
զսէր բարեացն երջանկական ։
Յաւոյն որ է ախտ բարկութեան ,
հանդարտական այսահարման ։
Խուսէ սա զդեղ զդաստութեան .
ապ ՚ի բնկղմէն հեզութեան ։
Ողոյ նոցին , որք խակ անկան .
յանդստանալոյ չախտ ծուլութեան ։
Յաւոյ դեղով բուժէ և զայն .
առնէ սիրող աշխատութեան ։
Ալ և ախտին ագահութեան,
որ է նման ջրգողութեան ։
Սա կառիսուէ զդեղ բազմապան.
յուշանելով զագահն անքան ։
Առ պաշտողայ զիւր որովայն ,
որք են ուռեղք կերդյաւութեան ։
Յուշանէ զդեղն ապագինման՝
առնէ սիրող պարկեշտ ուտման ։
Եւ չար ախտին այն գողութեան,
բղջախտոյց յարմարական ։
Առ ընձեռէ զանոյշ դեղն այն ,
որ մատակիլ է արբութեան ։
Լուռեալ զայս քան առ զարթիլդ.
՚ի սէր ուսման զմեզ վառեացդ ։
Է՛ն զնորհս առ մաղթեացդ.
զի զմիտ քանին ըմբռնեացդ ։
Անանց բարեաց փափաքիլդ .
և զայն վախճան մեզ արասցդ ։
Յանցաւորաց զմեզ զատեացդ .
որով անձառ բարւոյն հասցդ ։
Սրբոյ կուսին աղերս արկցդ .
զի զնա պաշտպան մեզ արասցդ ։
Բարձրելոյն հօր փառս տացդ ,
զորդին ծնունդ հօր հաւատացդ ։
Ալ և զոգին սբ յերկոցունց
յաւաջ բղխեալ դաւանեացդ ։
Նոյն է երիցն բան էութեան ,
որ է օրհնեալ ՚ի յաւիտեան ։ Ամէն ։